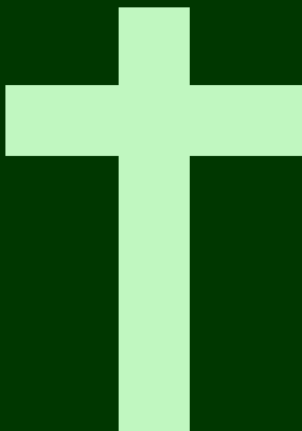

Tū'ún xuva kō vatā ó
ntáka'an ña ñuú
Coatzospan

New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec,
Coatzospan)

Tū'ún xuva kō vatā ó ntáka'an ña ñuú Coatzospan

New Testament in Mixtec, Coatzospan (MX:miz:Mixtec, Coatzospan)

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Coatzospan

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Coatzospan

© 2003, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
8f775598-56d9-56fd-966e-15e054d2f275

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	58
SAN LUCAS	96
SAN JUAN	159
HECHOS	204
ROMANOS	259
1 CORINTIOS	283
2 CORINTIOS	305
GÁLATAS	319
EFESIOS	327
FILIPENSES	335
COLOSENSES	340
1 TESALONICENSES	345
2 TESALONICENSES	350
1 TIMOTEO	353
2 TIMOTEO	360
TITO	364
FILEMÓN	367
HEBREOS	369
SANTIAGO	386
1 PEDRO	392
2 PEDRO	398
1 JUAN	402
2 JUAN	408
3 JUAN	409
JUDAS	410
APOCALIPSIS	412

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Mateu

Tatá vi'i Jesucristu

(Lc. 3:23-38)

¹ Xu'u é Mateú u ne, i'a kaka'án u iña táta vi'i Jesucristu, i'xá ika Dāvii, i'xá ika Ābraan.

² Xíō i'xá Ābraan é nani Īsaa; xíō i'xá Isaa é nani Jācoo; xíō i'xá Jacoo é nani Jūdaa; xíō ení ña di.

³ Xíō i'xá Judaa é nani Fare ní Zara (di'i ñā ne, Tamaa nani ña); xíō i'xá Fare é nani Ēruun; xíō i'xá Ēruun é nani Āraan;

⁴ xíō i'xá Araan é nani Aminādaa; xíō i'xá Aminadaa é nani Nāsuun; xíō i'xá Nasuun é nani Sālmūun;

⁵ xíō i'xá Salmūun é nanī Boó (di'i ñā né, Raa nani ña); xíō i'xá Boo é nani Ōbeé (di'i ñā né, Ruu nani ña); xíō i'xá Obee é nani Īsaii;

⁶ xíō i'xá Īsaii é nani Dāvii, ña e kúvi rei. Ēni vi'i rei Davií san ni ñadi'i kií, ñadi'i Uriá, ne, xíō i'xá ña é nani Salāmuun.

⁷ Xíō i'xá Salamuun é nani Robōaan; xíō i'xá Roboan é nani Ābia; xíō i'xá Abia é nanī Asa;

⁸ xíō i'xá Asa é nani Josāfaa; xíō i'xá Josafaa é nani Jōraan; xíō i'xá Joraan é nani Ūzia;

⁹ xíō i'xá Ūzia é nani Jōtaan; xíō i'xá Jotaan é nani Ācaa; xíō i'xá Acaa é nani Ezēquia;

¹⁰ xíō i'xá Ezequia é nani Manāsee; xíō i'xá Manasee é nani Āmuun; xíō i'xá Amuun é nani Jōsia;

¹¹ xíō ūun i'xá Josia é nani Jecōniá ne, xíō ení ña di. Ntoo ña ntuvi dá xee ñá'a, ña ñuú Babiloniá san ne, kue'en ní'i ña ña Īsraeé san ñuú ña kán é nant'ō ña ña.

¹² Dā rkontúvi xíō i'xá Jeconia é nani Salātiee; xíō i'xá Salatíee é nani Zorobábee;

¹³ xíō i'xá Zorobabee é nani Abīuu; xíō i'xá Abiuu é nani Eliāquiin; xíō i'xá Eliaquiin é nani Āsoo;

¹⁴ xíō i'xá Āsoo é nani Sādo; xíō i'xá Sadoo é nani Āquiin; xíō i'xá Aquiin é nani Eliuu;

¹⁵ xíō i'xá Eliuu é nani Lāzaa; xíō i'xá Lazaa é nani Mātaan; xíō i'xá Mataan é nani Jācoo;

¹⁶ xíō i'xá Jacoo é nani Jōseé, divi xīī Mariá. Mariá sán ne, di'i Jēsuú, divi ñā é kaka'an o é Cristu, ña é taxnuu Xuva ko.

¹⁷ Xíō ūxkimi úvata ñā nté Ābraan un tsi nté Davii. Xíō tuku ūxkimi úvata ñā nté Davii un tsi da nté kue'en ní'i ña ña Īsraeé san ñuú Babiloniá ne, xíō tuku ūxkimi úvata ñā un tsi da nté ntúvi e káku Cristú san.

Dā káku Jesucristu

(Lc. 2:1-7)

¹⁸ Dukuan ō kúvi da káku Jesucristu: Mariá, di'i Jēsuú ne, e xé'e ñā xu'u ña e tánta'a ña ni Joséé ne, ntá tsi di'na dá kuntoo ní'i tā'an ña ne, kūtuni ña tsí ñu'u i'xá ña kuenta iña Espiritū Sántū san.

¹⁹ Dōo va'á ña'a xīī ña Joséé san. Ña ni ntío ña é kā'an kīni ña'a san iña Mariá. Dukuān né, dē kuení ña é diin diin tsi naxtuvī mii ña ña.

²⁰ Ntá tsi da n̄i kadē kuení ña ne, xée ūun ánje Xuva kō ñuu éni k̄an, kaka'an ña:

—Jōsee, i'xá ika Dāvii, ñá ku u'vī o é n̄aki'in Maríá é kuvi ña ñadī'i o, tsi i'xa é nakáku ña ne, ñu'u kuenta iña Espiritū Sántū san.

²¹ Nakáku ña uun i'xa tii ne, xntéén divi í é Jēsuu, tsi divi ñá é nakakū ñá ña ñuu ña, ña é iō kuetsi í —ka'an ánje san.

²² Un nti'i s̄a'a kúvi vata koo é k̄untaa é k̄aka'an ña é ka'án naa Xuva ko:

²³ Ku'un i'xá uun ñadī'i kuetsi, ña é v̄ata kiní ñatí ne,

nakáku ña uun i'xa tii é kunani ña Emānuuee,

ka'an ña. Emanueé ne, kani tú'un: Xuva kō nuu mé'ñu ña kō.

²⁴ Dā ntóto Joseé ne, dē ntaa ñá vatá ó kaka'an ánje Xuva kō san. N̄aki'i ñá ñadī'i ña,

²⁵ ntá tsi ña ni kántoo ni'i t̄a'an ña da nté ita ntí'xin ntuvi e káku i'xá ña. Xnteē ñá divi í é Jēsuu.

2

Dā ixkoto ní'ni ña e dóo ki'in iní í san Jesuu

¹ Káku Jesuu ñuu Beleen ntuvi dá inúu rei Heróde ñuu tsikan. Kidáa né, éka ña e dóo ki'in iní í san ñuu e dóo ikā ne, xée ña ñuu Jerusaleen.

² Ntátsixe'e ña:

—¿Mí'i ntu t̄uvi rei iña ñá Israee, ña é dā ve káku san? Iní nti kímī e kéne e tá'xi kuenta iña ñá nte ñuu nti k̄an. Dukuān é v̄e'xí nti é kunūu iní nti ña —ka'an ña.

³ Dā téku rei Herodé sán ne, dōo dé kuení ña, ni ūun nti'ñi ña ñuu Jerusaleen.

⁴ Kāna ña un nti'ñi tó'ō dutú san nī mastrú lei san, tsixe'e ña ñá:

—¿Mí'i ntu káku ñá naní Cristu, ña táxnuu Xuva kō? —ka'an ña.

⁵ Ntáka'an ñá ni ñá:

—Ñuu Beleen é káduku ntée ñuu Judea, tsi kuan ō ka'an ñá ka'án naa Xuva ko kidaa:

⁶ D̄ivin, ñuu Beleen é t̄vín ñuu Judaa,

ka'nun vata ntáa é un nti'ñi ñuu na'nu

mí ntoo ña ntádē kú've ñuu Judaa.

Ntá tsi dií dií ka kuiko ñu'u ñá'a o,

tsí nte ñuu o kan v̄e'xí uun ña'a,

ña kada kú've iña ña'a ko, ñá Israee san.

Kuan ō ka'an ña —ka'an ñá'a san.

⁷ Kidáa né, k̄ana xu'u Herodé ña dóo ki'in iní í san, tsixe'e ña ñá nee nt̄uvi nti'xe é kii díto kímī san.

⁸ Kidáa né, taxnūu ña ña ñuu Beleen san, kaka'an ña:

—Kue'én ntó, nantuku v̄á'a nto i'xá san. Te n̄ani'i nto í ne, taxnūu nto tú'un vata koo é kikunūu iní kó i di —ka'an ña.

⁹ Dā téku ña é k̄aka'án rei san ne, kué'én ká ña. Iní ña tsi divi kímī e iní ña ñuu ña ña k̄an né, odo nūu nuu ña, kué'én da nté xee mí tuví i'xá san.

¹⁰ Dā iní ña kímī sán ne, ñá tē nté kaa diní ña.

¹¹ Dá k̄ukí'vi ña má vi'i k̄an né, iní ña i'xá san ni di'i i Māría ne, in̄chiti ña mí tuví ne, inūu iní ña i. Nakaán ña etun ñá ne, xé'e ña i'xá san doméni e kúvi oro, ni k̄utú, n̄i cho'o v̄idin e dóo nuu á'vi.

¹² Kidáa ne, xé'e Xuva ko ūun x̄eni é k̄aka'an é ña ku ntiko koó ña mí tuví Herodé. Dukuān ne, tuku itsi kunú'u ña.

Dá ku'én Jesuu ñuu Egító

¹³ Dá kunú'u ña ne, iní Josee ánje Xuva kō ñuu éni k̄an. Ka'an ánje san:

—Nakuntĩtsin, ki'in i'xá san ni di'i i né, kue'en náne'en ñuú Egítō. Ikan kuntōo nto da nté ká'an u ni ō. Tsí ki'xi rei Heródē é nantuku ña i'xá san é ka'ni ñá i —ka'an ña.

¹⁴ Nakuntĩtsi ña ne, ki'i ña i'xá san ni di'i i, kue'en ní'i ña ña ñuú Egító, kuān te niñu.

¹⁵ Ikān tsi kantōo ña dā nté xi'i Heródē san. Sá'ā kúvi vata koo é kũntaa é kākā'an ñá'a, ña é ka'án naa Xuva ko nte kidaā: “Nté ñuu Egító nákaná u i'xá ko”, ka'an ña.

Dā táxnuu Heródē é kúvi ntí'i i'xa tii san

¹⁶ Dā kũtuni Heródē tsí ña ni de ntáa ña dóo ki'in iní i san ne, kũdiin kue'en ña. Taxnúu ña sntadun é ka'ni ñá un ntí ntí i'xa tii é ntoo ñuu Beleén, ni ñuu é ntoo etsin ikān, i'xa é ió uvi kuia í, ō é díi ka kuetsi, vata ō ita ntí'xin ntuvi é ka'an ña dóo ki'in iní i san.

¹⁷ Kidaā né, kũntaa vata ō ka'an ña é ka'án naa Xuva ko nte éma tsi, ñá nani Jerēmia:

¹⁸ Dító un tsi nte ñuu Ramaa ntákachu'u ntáa ña, ntaéku ña. Un ntí ntí ñadí'i Israeé ne, ntaéku nteé ña i'xá ña. Ña ni ntío ña ntuka'nu iní ña, tsí é xi'i ntí'i i'xá ña, ka'an ña.

¹⁹ Ntá tsi dā xi'i Heródē ne, kéní Josee é xee uun ánje Xuva kō, kaka'an ña:

²⁰ —Nakuntĩtsin, ki'in i'xá san ni di'i i, kunú'u nto ñuu Israee, tsí é xi'i ña é ncho ka'ni i'xá san —ka'an ña.

²¹ Nakuntĩtsi ña ne, ki'i ña i'xá san ni di'i i ne, dá kunú'u ña ñuu Israee.

²² Ntá tsi dā téku ña é divi tsi i'xá Heródē, ñá nani Arquēlau, nakunúu ña naa ña ne, ú'vi ña é ntiko koō ña. Kũtuni ña ñuu éni kán ne, da díta ña itsi ñuu Galilea.

²³ Kué'en ña, kũkuntōo ña ñuu é nani Nazāree. Dukuan ō kũntaa é kākā'an ña é ka'án naa Xuva ko kidaā: “Ka'an ñá'a san tsí nazarenu ña”, ka'an ña.

3

Dá kākā'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsi kán (Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Ntuvi tsikán ne, xée Juaan Baütista ñuu itsi é nani Jūdea, kaka'an ntódo ña,

² kaka'an ña:

—iNativi iní nto, tsí é xée etsin ntuvi é ki'xi Xuva ko, kixkadā kú'vē ña! —ka'an ña.

³ Ña é ka'án naa Xuva ko kidaā, ñá nani Isaiá ne, kaka'an ñá iñá Juaán san dá kākā'an ña:

Dító tatsin úun ña'a, ña e dóo ntii kākā'an ñuu itsi kán:

“Nakōo tú'vē ntó itsi Xuva kō;

Ntantaá ntó itsi ña”, ka'an ña,

ka'an Ísaiá san.

⁴ Inúú Juaán san doo e kúvi idi kameu. Ñí i'xi ña ne, ñí kúvi di. Skuntí ini é'xi ña ne, Iní xi'i ñá ntudin ñuñu.

⁵ Un ntí ntí ña'a, ña ntoo ñuu Jerusaleén ni ñuu Judeá, ni un ntí ntí ñuu é ntoo etsin nú ntúte ka'nu é nani Jōrdaán ne, kue'en ñá mí nuu Juaán san.

⁶ Natívi iní ña kuetsi ña ne, da ítsi ntute ña nta'a Juaán san nú ntute ka'nu san.

⁷ Ntá tsi dā Iní Juaán san tsí títín ña fariseú san nī ña saduceú san xée ñá é kũtsi ntute ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

—ŋntō'o é tatá koo kúvi nto! ¿Xoó ntu kaka'an í ni ntō é kũnu nto é ña ní'i nto é nto'o nto nta'a Xuva kō?

⁸ Vii nto é vā'á vata koo e díto é nat̄ivi iní nti'xe nto.

⁹ Ná ku kaka'an nto: “Nt̄i'í ne, Abraan úva ikā nti”, é kuān o ntáka'an nto. Tsi kaka'an u ni ntō tsi kuvi vii Xuva kō é ntāda ña xuú san i'xá Abraán, tē dí ntio ña.

¹⁰ É iō tu've kaá ntee é nak̄ñ ña utun san. Da nēé ka utun é ña ta'xi kiti va'á ne, nak̄ñ ña ne, dá ka'mi ña.

¹¹ Xu'ú ne, ntute kadá'vi ú nto dá kanakutsi ntute ú nto é nat̄ivi iní nto kuétsi ntō, ntá tsi ña é dá vé vé'xi ne, dií ka ka'nu ña é xu'u. Ntē ña vá'a u é kuido ú nti'xen ña. Divi ña ne, Espiritū Sántū san ni ñú'u dá'vi ña nto.

¹² Ní'i nta'a ña ütun é kākani ña kiti trigú ne, dá nākaxnúu ña é vā'á ne, dá nātsu'un vá'a ña. Ntá tsi e ña kaidiá'vi ne, ka'mi ña me'ñú ñu'u é ña kantá'va —ka'an Juaán san.

Dā ítsi ntute Jesuu

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Kidáa ne, vé'xi Jéssu nte ñúú Galileá, ne, xée ñā nú ntute ka'nu Jordaán san, mí nuu Juaán san, vata koo é kútsi ntute ña nta'a Juaán san.

¹⁴ Ña ni ntio Juaán san é nakútsi ntute ña ña, ne, kaka'an ña:

—Xu'ú é kantio ko é divi nto nakútsi ntute nto ko. ¿Vá kúvi ntu é xu'ú nakútsi ntute ú nto? —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuan tsí koo, tsi é vā'á o é káda ntaa o é un nti'í é kā'an Xúva kō —ka'an ña. Kidáa ne, kaka'an Juaán san tsí vii ña.

¹⁶ Dā kúvi ítsi ntute Jesuú ne, ntií ña diñi ntute kán ne, ura dú'va tsi i nákaan e dukún kan ne, iní ña Espiritu Xuva kō, é inu ña vata kaa paloma, kátavi ntódo ña ña.

¹⁷ Kaka'an tátsin nte e dukún kán:

—Sá'á é I'xá mií kó e dóo kakuinimá ko. Dōo diní ko ni ñā —ka'an tátsín san.

4

Dā íto nteé tó'o e ña vā'á san Jesuu

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Kidáa ne, íntēka Espiritū Sántū san Jéssu ñuu itsí kán é kōto nteé tó'o e ña vā'á san ñá te kō'xó nteé ña.

² Úvi díkó ntuvi, úvi díkó niñu ña ni e'xí ña ne, kidáa né, kákin ña.

³ Kidáa ne, xée tó'o e ña vā'á san ne, kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, ká'an ni xúú san na ntúví tañú'u —ka'an.

⁴ Ntá tsi kaka'an Jéssu:

—É úve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ñá te da mií tsi tañú'u kántio ña'a é ní'i ña ntuvi iña ña, tsí un nti'í nti'í tú'un é kākā'an Xúva kō.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, kue'en ní'i tó'o e ña vā'á san ña ñuú Jerusaleen, mí tuvi xúkun Xuva kō. Xntitsi ña mí'i e dií ka dūkun rki úkūn sán ne,

⁶ kaka'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é I'xa Xuva ko kúvin ne, nakō'xon kúñu o, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō:

Taxnūu ña ánje ñá é kuēnta víi ña o.

Kurkāa ña o vata koo é ña náki'ín xuú.

Kuān ó uve na'a —ka'an.

⁷ Kaka'an Jéssu ni i:

—Tsí uve na'a xtúku kaka'an Tú'un Xuva kō: “Ná ku koto ntēen Tó'o o, Xuva o.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

⁸ Kuē'en ní'i xtúku tó'ō e ña vá'ā san ña. Kúxēe ña uun xuku mi dóo dükún ne, náñē'e ña un ntíi ntíi ñuu é ió ñuxiví sa. Ná tē nté kaa vá'ā o.

⁹ Kaka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña:

—Te nākunchítin nūú ko, te kunuu iní ó ko ne, ta'xi u é kadā kù'ven un ntíi ntíi ñuu san —ka'an.

¹⁰ Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni i:

—Kūnun, tó'ō e ña vá'ā, tsí uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō: “Da mii tsi Xuva kō é kunuu iní ó ña, da mii tsi tsiñu ña é vīin.” Kuān ó uve na'a —ka'an ña.

¹¹ Kidáā né, xtúvi mii tó'ō e ña vá'ā san ña ne, xēé ánje Xuva kō é vīi ñá ña kuenta.

Dā éni ntu'u Jéssu dé tsiñu ña ñuu Galilea

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹² Dā téku Jessu tsí nuu kutú Juaán ne, kué'en ña ñuu Galilea.

¹³ Ntaka ña ñuu Nazaree é tuvi ñuu Galileá ne, kué'en ña é kutuví ñá ñuu Capernau, é tuví diñi míni ka'nu san, etsin nú rāxa Zabúluun ni nú rāxa Néftalii.

¹⁴ Dukuan ó kúntaa é kaka'an ñá ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Isāia:

¹⁵ Ñuu Zabuluún ni ñuu Neftalií ne, ñuu é ntoo etsin diñi míni ka'nu kán, uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san, ñuu Galilea, mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé san.

¹⁶ Ña'a, ña ntoo ikan mí nēé ni kuétsi i ne, iní ña ñu'u é kaxi'i nuu ka'nu. Ña'a, ña ntoo ní ntati dóxi'i ne, xi'i nuu ka'nu mí ntoo ña.

Kuan ó ka'an Isāia.

¹⁷ Nté ntúvi tsikan éni ntu'u Jéssu kaka'an ntódo ña:

—Natívi iní nto, tsí dokó sa xee ntúvi é kixkadā kù've Xuva kō —ka'an ña.

Kāna Jessu kímí ñá'a, ña ntátin tsákā

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Dā íka Jessu úun xo diñi míni Galileá san ne, iní ña Simuun, ña é kaka'an ña é Pedrú, ni ení ñá, Andree. Ntánakuítá nuu ñá xunu ña nú ntute kán, tsí ntátin ña tsákā.

¹⁹ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntikin ntó ko ne, ta'xi ú nto tsiñu é kāna nto ña'a é kuntikin ñá ko —ka'an ña.

²⁰ Ura tsí i xtúvi mii ña xunu ñá ne, íntikin ñá ña.

²¹ Kué'ēn ká ña, ne, iní ña uvi ñá'á ka ña'a, ñá nani Sántiau ni ení ña Juaan. Ntúvi ña é i'xá Zebedeu ña. Nū'u ña tun ntóó ni uva ña, ntántavá'a ña xunu ña mí ntátsin. Kāna Jessu ña ne,

²² ura tsí i xtúvi mii ña tún ntóó ña ni uva ña ne, íntikin ñá ña.

Ñá te da dī ña'a naku'a Jéssu

(Lc. 6:17-19)

²³ Íka Jessu kaní ñuu Galilea, naku'a ña ña'a san má úkún ña Israee. Kaka'an ntódo ña tú'un va'á san kuenta ña i é kixkadā kù've Xuva kō. Kantavá'a ña un ntíi ntíi kui'i, un ntíi ntíi nuu i é kākuví ña'a san.

²⁴ Kútuni ñá'a íña ñá kaní ñuu Siria ne, ntēka ña un ntíi ntíi ña nchokuví san, ni ún ntíi ntíi ña'a, ña e ntákuví kui'i, o te ú'vi kúñu ña, o te ñu'u e ña vá'ā nima ñá, o te kaxi'i míi ña, o tē natín ña ne, ntavá'a ña ña, un ntíi ntíi ña.

25 Ñá te da dīi ña'a intúkin ñá ña nté ñúú Galilea, nté ñúú é nani Ū'xi Ñúú ne, nté Jerusáleen, nté Júdeá, nté ñúú é ntoo uun xo díñi ntute ka'nu é nani Jórdaan.

5

Dá kakā'an ntódo Jesuu xúku kān

1 Dā íni Jesuu tsí ña te da díi ña'a san ne, kuxée ña diki ukú san. Dā itúvi ña ne, xée ña ntántikin ña mí tuví ña.

2 Eni ntu'u ña nakua'a ña ña, kaka'an ña:

Xoo e dóo va'á ni ī

(Lc. 6:20-23)

3 —Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kūtuni i tsí ña kúvi vii ña te ña xntii Xuva ko ña, tsí ntáduku ntée ña mí kadē kú'vé Xuva kō.

4 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña nuu nta'xa nima í, tsí náxnúu ka'nu Xuva kō nima ña.

5 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ña ntáde ka'nu, tsí kanī ñūxiví sa ni'í ña kídaā.

6 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kanī nima í ncho kutú've i iña Xuva ko, tsí kué'e ña é kútu've va'a ña.

7 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é kantuntā'ví ini i ta'an i, tsí ntuntā'ví ini Xuva ko ña dí.

8 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntūntoo nima í, tsí kiní ña Xuva kō.

9 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntántukū é vā'á koo kuntoo ni tā'an i, tsí ka'an Xúva kō tsí dívi ñā é i'xā ñá ña.

10 'Nté kuān nte va'á ni ñā'a, ña é ntánto'o i tsí kuínti'xe ña Xuva kō, tsí ntáduku ntée ña mí kadē kú'vé Xuva kō.

11 'Nté kuān nte va'á ni ntō dá ntáka'an kīni ña'a san iña nto, dá ntádē xení ña ni ntō, dá ntáka'an ña dovete e ntáde nto é kīni kaa da ntáde nto é ntio ko.

12 Kūntoo díni nto, ñá ku kuntoo nta'xa ntō, tsí ni'í ntō doméni é vā'á kue'en e dukún kān, tsí kuān o dé xení ña'a san ni ñá ka'án naa Xuva ko, ña intóo kídaā dí.

Vata ntáa ñi ni ñū'u ntáa o ñūxiví a

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

13 'Divi ntō ne, vata ntáa ñi ntáa nto ñūxiví a. Ntá tsi tē ña tuví ka díkō ñi san ne, ña kúvi ntūvá'a ka. Ná vādá ka mí kaidiá'vi i. Kate ó ne, kaka nuu ña'a san.

14 'Vata ntáa ñū'u ntáa nto ñūxiví a. Tē uun ñúú tuví diki uku kán ne, ña kúvi kutúvi xu'u.

15 Nté ña kañi ña'a san kantúlin vata koo é xnúu xu'ū ña má kidi. Tsí xkaa iko dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kanī má vi'í kán.

16 'Vata ntáa ñū'u é kaxi'í nuu ntáa nto da ntáde ntō é vā'a. Kuan kōo víi nto é vā'á vata koo é na kīni ña'a ne, na kā'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kān.

Dá kanakuā'a Jesuu ñá'a san iñá lei

17 'Ñá ku dē xení nto te vé'xí ú é nakuítá u lei Muíseé san ni tū'un é ká'an ñá'a, ña é ka'án naa Xuva ko kídaā. Ná te vēxnákuítá u lei san, tsí vé'xí ú é na kūntaa é káka'an lei san.

18 'Tsi nuu é ntaā í é káka'án u ni ntō tsí da nté ntí'i e dukún kān, da nté ntí'i ñūxiví sa ne, ñá kunāa nté uun letra, nté uun puntu lei san da nté kūntaa ntí'i.

19 Xoó ña'a, ña é ña káde kuenta lei san, kuān te díi ka lú'ntí né, kuān ó kanakuā'a ña tuku ña'a é kuān koo víi ña dí ne, ñá tē neé nuu á'vi ña mí kadē

kû'vé Xuva kō. Ntá tsi xoó ña'a, ña é káde ntaá leí san ne, kuān ó kanakuā'a ña ña'a san é kuān koo vií ña dí ne, dōo ka'nu ña'a ña mí kadē kû'vé Xuva kō.

²⁰ Kaka'án u ni ntō: ñá kī'in nto mí tuví Xuva ko tē ña díí díí ka vá'a koo vií nto é ká'an Xúva ko vatá ó ntáde ña fariseú san nī mastrú leí san.

*Dá kakā'an Jéssu nté koo vií ó dá kākudiin o
(Lc. 12:57-59)*

²¹ 'Ini nto tsí kaka'an ñátā san kídaa: “Ñá ka'nī ntó ña'a, tsí xoo é ka'ní i ña'a ne, ní'i ña e dóo nto'o ña”, ka'an ña.

²² Ntá tsi xu'ú kaka'án u ni ntō né, tē xoó kudiin i ní tā'an i ne, ní'i ña é ntō'o ña. Xoo é káka'an i é kīni kaa iña ta'an i ne, kué'é ña tsiñu i é ntō'o ña. Xoo é káka'an i tsí tantu tá'an i ne, kí'in ña dô'vi kan.

²³ Tē kixtúví ntó doméni nta'a Xúva kō nú nāa ñá kán ne, kidáa naka'an ntó é ió nuu i é ká'an ntée ta'an nto nto ne,

²⁴ xtuví mii ntó doméni san nú nāa san ne, kue'én nto mí tuví ta'an nto. Dí'na ntuvá'a nto ni tá'an nto ne, kidáa kue'é nto doméni nta'a Xúva kō.

²⁵ Te kī'in ní'i ta'an nto nto nta'a ña tsiñu i ne, ntuvá'a nto ni ña itsi kán, vata koo é ña tsi'i kuétsi ña nto nta'a ña tsiñu i san. Tsí diví ña ne, ká'an ña nī mau kuí nuu ne, xnuu kutu ña ntó.

²⁶ Tsí nuu é ntaá i é káka'án u ni ntō tsí ña ntíi nto dá nte ntá'vi ntí'i nto diu'un é katāvi nto.

Dá kakā'an Jéssu dá kaito o tuku ñadí'i

²⁷ 'É ñi ni nto tsí kaka'án lei Muísee: “Ñá ku kukídi ní'i nto ñádí'i é ña te ñádí'i míi ntó”, ka'an.

²⁸ Ntá tsi xu'ú kaka'án u ni ntō: Tē xoó ña'a ntio ña é vií ña é kini kaa ni ñadí'i dá kaito ña ña ne, vata te kídi ní'i ña ña, tsí edé kuení ña é vií ña é kīni kaa san ní ña.

²⁹ Te ntūxnúu kuā'a nto kade i é vií nto é kīni kaa ne, tavá nto, dá nakuitā nto. Díí kaa vá'a ó te kūnaá ntuxnúu nto é kī'in ntó kan̄ kúñu ntó dô'vi kan.

³⁰ Te ntá'a kua'á nto kade i é vií nto é kīni kaa ne, ka'nté nto, dá nakuitā nto. Díí ka vá'a ó é kūnaá nta'a nto é kī'in ntó kan̄ kúñu ntó dô'vi kan.

*Nté o kaka'an Jéssu é natsoo mii ta'an ó
(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)*

³¹ Kuān ó kaka'an ña intóo kídaa dí: “Xoó ñatīi é naxtuví mii ña ñadí'i ña ne, da mii é nakatsin ña tutú ña”, ka'an ña.

³² Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u ni ntō: Tē xoó ñatīi xtuví mii ña ñadí'i ña ne, tē ña ni ide ñadí'i san é kini kaa ni tuku ñatīi ne, kaxé'e ñatīi san itsi é vií ñadí'i ña é kini kaa. Tē xoó ña'a natánta'a ní'i ña ñadí'i san ne, kade ña é kini kaa ni ña dí.

Dá kakā'an Jéssu é ña natekú o Xuva kō

³³ 'É tēkú nto dí dá kakā'an ñátā san: “Tē xe'é nto xu'u nto ni Xuva kō né, da mii é káda ntaa nto”, ka'an ña.

³⁴ Ntá tsi kaka'án u ni ntō, ñá ku dotō tsí kakuni'i nto da nées ka nuu i. Ñá ku dotō tsí kakuni'i ntó e dukún kán, tsí ikan kadē kû'vé Xuva kō.

³⁵ Ñá ku dotō tsí kakuni'i nto ñūxiví sa, tsí ñūxiví sa nteku ntí'i dí'in Xuva kō. Ñá ku dotō tsí kakuni'i nto ñūú Jerusalem, tsí ikán ñuú Rei, ña e dóo ka'nu.

³⁶ Ñá ku dotō tsí kakuni'i nto díki nto, tsi nté uun idi nto ña kuvi vií nto é ntukuí'xín, o ntuntēe.

³⁷ Dá ntáka'an ntó ne, da mii tsí é ká'an nto tsí kuvi ne, o ña kúvi. Tē nteku é ká'an ntó ne, kade nto é kanañé'e tó'ó e ña vá'a san nto é vií nto.

*Dá kanañé'e Jéssu kō dá ñū'u iní ta'an kō
(Lc. 6:29-30)*

38 'É tēkú nto tsí kaka'án lei Muísee: “Tē xoó tavā i ntu xnūú ntó ne, tavá nto ntu xnūú ña di. Tē xoó tavā i nú'u ntō ne, tavá nto nú'u ñā di”, ka'an.

39 Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u ni ntō tsí ña nāá ntó nī ña kini ntáa san. Te kuē'é nuu ña vinuu ntó ne, kué'e ntó é na kuē'é nuu ña é uun sán di.

40 Tē xoó kaki'ni nteé í nto é kuētsi e kué'e nto ña du'nu ntó ne, kué'e nto ña kutuun ntó di.

41 Tē kade ña'a é kuētsi kuido nto iña ña uun sīin né, ikā ká kue'ēn ni'i nto iña ña.

42 Te da xōo ka ña'a kaikan ñá nto ne, kué'e ntō nee iña é kaikan ña. Nǎ ku dēvíni nto tē xoó ña'a ncho nakí'i nteé ña iña nto.

Kuinima ntó ña kadē xení ni ntó
(Lc. 6:27-28, 32-36)

43 'É tēkú nto tsí kaka'an ñá'a: “Kuinima ntó ta'an nto, ne, ña ku kuinima ntó ña kadē xení ni ntó”, ka'an ña.

44 Ntá tsi xu'ú kaka'án u ni ntō e kuinima ntó ña kadē xení ni ntō. Ka'an ntá'ví ntó iña ña é kainúu nti'u nto.

45 Kidáā ne, kuvi nti'xe nto i'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán. Tsí kata'xi Xuva kō é dadíi tsi kaxi'í nuu ngantií san mí ntoo ña'a, ña é vā'á, nī mí ntoo ña'a, ña é kīni ntáa san, ne, kataxnūu ña é dadíi tsi o kakíin daví san mí ntoo ña'a, ña é vā'á, nī mí ntoo ña'a, ña é kīni ntáa san di.

46 Te da mii tsi kuinima ntó ña'a, ña é kakuinima í nto ne, ¿mí'í ntu nī'í nto é vā'á nta'a Xuva kō? Kuān ó de ña ntaído diu'ún san di.

47 Te da mii tsi tā'an ntó ka'an ntó ni ña ntiusi ne, ¿neé ntu é kā'an nto e dóo vā'á ó kade nto? ¿Ñā ntu te kuán o de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō di?

48 Dīvi ntō ne, víi nto é vā'á ni ūn ntií ntií ña'a, vatá ó de Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

6

Dá kanañē'e Jesúsú núu í é vā'a

1 'Dá kade nto nuu í é vā'á ne, ña kú de nto nūu ña'a da ti é kā'an ñá tsi dóo va'á ña'a nto. Tsi kídáā ne, ña tá'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kán, doméni é káduku nteé nto.

2 Dukuān ne, dá kaxntii nto ña ntá'ví san ne, ñá ku ka'ān ntó ni ūn ntií ntií ña'a vatá ó de ña'a é rki xaa ña ntéku e ntáka'an ñá ni ñā'a má ūkún kán, mé'ñu itsi kán di. Kuān ó de ña vata koo é kā'an ñá'a san tsi dóo va'á ña'a ña. Nuú é ntaā í é káka'án u ni ntō, tsí e dīvi tsi tsikan doméni é nī'í ña.

3 Ntá tsi dá kaxntii nto ña ntá'ví san ne, nté ña vā'a tiin ni'í ntō ña ku ntáa nto ni ña.

4 Xntii xu'ū ntó ña. Tsí ini Xúva kō neé ntáde xu'ū ntó ne, divi ña ta'xí ña doméni é káduku nteé nto.

Dā nañē'e Jesúsú nté koo ka'an ntá'ví ó
(Lc. 11:2-4)

5 'Dā ntáka'an ntá'ví nto ne, ñá ku ka'ān ntó vatá ó de ña ntaéni nta'ví san. Tsi dóo ntio ña é kuntitsí ña ka'an ntá'ví ña má ūkún kán, mé'ñu itsi kán dí, vata koo é kīni ña'a san ña. Nuú é ntaā í é káka'án u ni ntō tsí e dīvi tsi tsikan doméni é nī'í ña.

6 Ntá tsi dá kakā'an ntá'ví nto ne, kukunūu nto mí xoxó ña'a ne, nakadī ntó xi'í nto. Kidáā ne, diin diin tsi ká'an ntá'ví nto ni Xuva kō. Xuva kō ne, ini ña neé é diin diin tsi kade ntó ne, tá'xi ña é vā'á iña nto.

7 'Dá kakā'an ntá'ví nto ne, ñá ku dotó tsí ka'an ntó vatá ó ntáde ña'a, ña é ñá ini Xúva kō. Tsí tē dóo ki'in ito kā'an ña é dīvi dīvi tsi ne, kuétsí é tēkú Xuva kō ña, kuiní ña.

⁸ Nǎ ku kuān xkoó de nto, tsí Xuva kō ne, ini ña nee ntí'í nti'í kantio nto di'na dá kákan ntó nta'a ña.

⁹ Du'va koo ka'an ntá'ví nto: Xuvā nti é tuví nto e dukún kǎn, na nakuiko ñu'ū ntí ñi'vi nto.

¹⁰ Kixkada kú'vê ntó iñá nti.

Víi nto é ntio nto ñuxiví a, vatá tsi ó de nto e dukún kǎn.

¹¹ Tǎ'xi nto ita é kǎ'xi nti é ví'a é uten, vatá ó ntántio nti.

¹² Kada ka'nu iní nto ni nti kuétsi ntí, vatá ó kade ka'nu iní nti ni ñā'a, ña e ntáde é kini kaa ni nti.

¹³ Nǎ ku dá vá'a ntó é ntó'o ntí nta'a tó'o e ña vá'a san, ntá tsi xntii ntó nti é ña víi nti é kīni kaa é ntio i é víi nti.

Tsí ñi'vi ntó é kadê kú'vê nto;

ñi'vi ntó e dóo iō nto é víi ntó ne,

ñi'vi ntó e dóo ka'nu nto ntii ña'nu ntúvi.

Kuan tsi koo na kōo.

Kuan kōo ka'an ntó ni Xuva kō.

¹⁴ Tsí te káda ka'nu iní nto ni ñā'a dá ntáde ña é kini kaa ni ntó né, kada ka'nu iní Xuva ko ni ntó ñi.

¹⁵ Ntá tsi tē ña kada ka'nú iní nto ni ñā'a dá ntáde ña é kini kaa ni ntó ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ntó ñi.

Dá kakā'an Jesúsú nté koo kuntoo ixu ó

¹⁶ Dá ntaíntoo ixu ntó ne, ñá kú xkuntóo nta'xa ntó vatá ó de ña ntaéni nta'ví san. Ntánakoto nta'xa ña vata koo é kūtuni ñá'a tsí ña ntaé'xi ña. Nuu é ntaā i é káka'án u ni ntó tsí e ñi'vi tsi tsíkan doméni é ní'í ña.

¹⁷ Ntá tsi dá ntóo ixu ntó né, nekín ntó ñi'vi ntó ne, kiti nto ñi,

¹⁸ vata koo é ña kutúni ñá'a san é ña ntaé'xi nto. Tsí Xuva kō ne, ini ña nēe é ñi'vi ntó ni ntáde ntó ne, ní'í nto é vá'a nta'a ña.

Dokuika ña ko é tuví e dukún kǎn

(Lc. 12:33-34)

¹⁹ Nǎ ku nātee kuitin nto é vā'á iñá nto ñuxiví a, tsí i'a ne, kaduku ti ne, ó kakudu'xe káa nto ne, ó te'ú ne, ó ki'in du'ú.

²⁰ Ntá tsi natee kuitin nto é vā'á iñá nto e dukún kǎn. Tsí ikǎn ne, ña túvi kiti é duku ti iñá nto, ntē ña té'ú, ntē xoxó ña du'ú é ki'í dú'ú ña iñá nto.

²¹ Tsí dá mí'í ká ñu'ú vā'a é vā'á iñá ntó ne, ikǎn tuví nima ntó ñi.

Ñu'ú é kǎxi'í nuu kúñu kō

(Lc. 11:34-36)

²² Ntuxnúu kō ne, vata kaa ñu'ú é kǎxi'í nuu kúñu ko kǎa. Te vā'á ntuxnúú nto ne, kanñ kúñu nto kǎxi'í nuu.

²³ Ntá tsi tē ña vā'a ntuxnúú nto ne, kanñ kúñu nto ñi'vi. Te ñu'ú san kuneé ne, kuneé kue'en. Ñi'vi kue'en kúñu ntó.

Xuva kō né, ó diu'ún san

(Lc. 16:13)

²⁴ Nǎ kúvi kada tsiñu o ni úvi ña'a tó'o kō é uun kaa tsi. Tsí te ntio ko ñá uun ña ne, ñá uun sán ne, ñá ntio ko ña. Tsí uun ña'a ña ne, kuiko ñu'ú o ñá; ñá uun sán ne, ñá kuiko ñu'ú o ñá. Dukuān ne, ña kúvi kada tsiñu ó é ñi'vi kué'en ini ko iñá Xuva kō te ña'á tsi káda kuení ko nté koo kukuika ó.

Kade Xuva ko kuēnta í'xá ña

(Lc. 12:22-31)

²⁵ Dukuān ne, kaka'án u ni ntó: Nǎ ku ñá kuení nto ntúvi iñá nto, mí'í kǎxi'í é kó'o é kǎxi'í nto, mí'í kǎxi'í doo é kúnūu nto. ¿Ñá ntu te ñi'vi ñi'vi kaa nuu á'vi ntúvi

iña nto é vata kaa e é kā'xi nto? ¿Ñā ntu te dií dií ka nuu á'vi kúñu ntō é doo san é kunūu ntō?

²⁶ Koto nto láa, kiti ntaíko e dukún kān. Nā tē ntaítu ti, ntē ña te ntáta'vi ti. Nā túvi xāka ti mí ñu'u vá'a é kā'xi ti. Ntá tsi kaxé'e Xuva kō, ñá tuví e dukún kān, e ntaé'xi ti. ¿Vá dií ka ntu nuu á'vi a láa san é divi ntō?

²⁷ ¿Vá kúvi víi ntu nto é kué'nu ká nto te dáva métru, kuān te dóo kutsu'un ntō?

²⁸ ¿Nté kui kuān nte ntádē kuení nto nēe é kunūu nto? Koto nto itá laa san nté o ntaé'nu má kú'u kan. Ntē ña ntáde tsiñu, ntē ña ntákani.

²⁹ Ntá tsi nté rei Salamuun ña ni xío doo ña e dóo va'á vata kaa laa sán, kuān te dóo kuika ñā.

³⁰ Tē xe'é Xuva kō é kuān nte vá'a ito laa san é kāntító vevíi ne, utén koko me'ñú ñu'u kán ne, ¿ñā ntu te dií dií ka ta'xi ña é kunūu nto, nto'o é ña ini kuintí'xe nti'xe nto?

³¹ Dukuān ne, ñā ku kutsu'un ntō, ñā ku ka'ān nto: “¿Mí'i ntu kí'xi é ko'o o, é kā'xi o? ¿Mí'i ntu kí'xi é kunuu kutávi o?” Nā ku kuān xkoó ka'an nto.

³² Tsi ñā'a, ña e ñā ini Xúva kō ne, ntánantuku ña ün ntíi ntíi nuu i sá'a. Ntá tsi ini Xúva kō, ña tuví e dukún kān, tsi ntátaan núu nto un ntíi ntíi nuu i sá'a.

³³ Ntá tsi di'na ntukū nuu ini nto é nantuku ntō é kadē kú've Xuva kō ne, víi nto é vá'a é ntío ña. Kidáā ne, ta'xi ña un ntíi ntíi nuu i é ntátaan núu nto.

³⁴ Dukuān ne, ñā ku nti'i iní nto nté koo víi nto uten, tsi utén ne, ío ka ntuvi é nti'i iní nto. Tsi utén uten ne, xée mií é nti'i iní nto nēe é víi nto.

7

Ñā ka'an ntée o tuku ña'a (Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ Nā ku kā'an ntée nto tuku ña'a, vata koo é ña ka'an ntée ña nto di.

² Tsi vata tsi ó kaka'an ntée nto tuku ña'a ne, kuan kōo ka'an ntée ña nto di. Vata ó kaktii kú've ntó ne, kuan koo kunktékú kú've ntó di.

³ Nté kui kaiton ntun utsi xákā é nuu ntuxnúu ta'an o ne, ñā kaiton ntu'u é nuu ntuxnúu o?

⁴ Te kā'án ni tā'an o: “Tā'xin ntuxnúu o, na nātává u utsi xákā é nūu san”, koo kā'an, ntá tsi ¿mí'i ntu kúvi kinin é natávan, tsi ntu'u san núu ntuxnúu o?

⁵ Divín é kaeni nta'vín, di'na natáván ntu'u é nūu ntuxnúu o ne, kidáā kúvi kinin é natáván utsi xákā san é nuu ntuxnúu ta'an o.

⁶ Nā ku kué'é nto tinná sán nuu i e kúviko san. Tē ñā'a ne, tñn ti nto. Ntē ña ku xe'é nto kutsín san xo'o kiti e á'vi san, tsi kaka nuu ti. Kidáā né, ntuku kui'i tí nto.

Kakan nto, nantuku ntō né, nake'xen ntō xi'i (Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ Kákan nto nta'a Xuva kō ne, ní'i ntō. Nantuku ntō né, nani'i nto. Nake'xen ntō xi'i ne, nakaán ña é kí'víi nto.

⁸ Da xōó ka ñā'a é kakan ña ne, ní'i ña. Da xōó ka ñā'a é nantuku ña ne, ní'i ñā. Da xōó ka ñā'a é nake'xen ña xi'i san ne, nakaan.

⁹ ¿Vá iō ntú nto, te kaikán i'xá nto tañú'u ne, vá xūu ntu kué'e nto í?

¹⁰ O te kákán tsákā ne, ¿vá kōo ntu kué'e nto í?

¹¹ Ntō'o é kíni kaa nima ntó ne, kaxé'e nto é vá'á i'xá nto. ¿Ñā ntu te dií dií ka ta'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kān, é vá'á, tē xoó kakan í ña?

¹² Da nēe ka nuu i é ntío nto é víi ñā'a ni ntō né, kuan kōo víi nto ni ñā di. Tsi sá'a kakā'an lei Muísee, ni ña ntáka'án naa Xuva ko kídāā.

Xi'i é ña ni'i (Lc. 13:24)

¹³ Kūki'vi nto xii' é ña ni'í san. Tsi dóo ni'í xii' é kañ'e dô'vi kan. Ñá tē nee ntii tū'un é kī'in o itsi tsíkan ne, ñá te da dīi ña'a ntáñ'e ña ikān.

¹⁴ Ntá tsi ña te ni'í xii' mí kuíta ntí'xin ō é ni'í ko ntuví va'á iña ko. Dōó ntii tū'un é kī'in o itsí sá'á ne, ñá tītín ña'a ntánani'í ña.

Kutuni kó te vā'á utun san te kíi kiti i

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ Kuenta tsí vii nto ña e ntáka'an naa Xuva ko, ña é ña te nuu é ntaā i ntáka'an. Ntio ña é kadā kuení nto é vāta ntāa le'ntu ntāa ña, ntá tsi nima ñá ne, vata ntāa tina kū'u ntāa.

¹⁶ Kutuni ntó nee ñá'a nti'xe ña tē íni nto nté o de ña. ¿Vá ntákii ntu tinti'o xo'o iñū? ¿Vá ntákii ntu kiti ígu tun veñuu?

¹⁷ Te vā'á utun sán ne, vā'á kiti i. Tē ña vā'á utun sán ne, ñá vā'á kiti i di.

¹⁸ Te vā'á utun sán ne, ña kíi kiti é ña vā'á. Tē ña vā'á utun sán ne, ña kíi kiti é vā'á.

¹⁹ Da neé ka utun é ña kakíi kiti va'á ne, nakiin ō né, ka'mi ō.

²⁰ Dukuān ne, kutuni ko nté kaa utun san te kíi kiti i.

Ñá te un nti'í ñá'a é kūvi kī'vi ña mí kadē kū'v'e Xuva kō

(Lc. 13:25-27)

²¹ Kuān te dóo tītín ña'a ntáka'an ña e Tó'o ña ko, ntá tsi ña te un nti'í ña xēe ñá nta'a Uva kō. Da mii tsí ña e dé ntaa é kākā'an Úvā ko, ñá tuví e dukún kān, é xēe ña.

²² Ntuví tsikán ne, ñá te da dīi ña'a ká'an ñá nī ko: “Tō'ó nti, nti'í ne, ká'ān ntí kuenta iña ntó ne, nakúnū ntí é ña vā'á kuēnta iña nto. Nuú i é dóo na'nu é idé nti kuenta iña ntó di”, koo ka'an ña.

²³ Kídāā ne, ká'ān ú ni ña: “Xu'ú ne, ñá íni u nto. ¡Koo xio nto, tsí ña vā'á ó ni ide nto!”, koo ka'án u ni ña.

Uvi núu i ētí vi'í

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ Dá xōó ka ña'a é kātekú i é kākā'án u, te kāda ntaa ña tú'un é kākā'án u ne, vata kaa ña e dóo kí'in iní i kaa ña, ña é xntítsí vi'í i nú xuú san.

²⁵ Dá kīn davi nu'ú san ne, e'nu ntute san. Un vā'á tsi ínu tatsín ne, dúku nūu tatsín san nú vi'í ña kán, ntá tsi ña ni kīn vi'í san, tsí ntitsi kutu nú xūú san.

²⁶ Dá xōó ka ña'a, ña é kātekú i é kākā'án u ne, ntá tsi ña káde ntaa ña tú'un kó ne, vata ntāa ña tuntu ntāa ña, ña é xntítsí vi'í i nú ñuti.

²⁷ Dá kīn davi nu'ú san ne, e'nu ntute. Un vā'á tsi ínu tatsín ne, dúku nūu tatsín san nú vi'í ña kán ne, uun ito tsí kīn. Kūnaá kue'en vi'í ña —ka'an Jéssu.

²⁸ Dá kúvi ka'an Jéssu sá'á ne, koó dā kúdu'va ña'a san é kuan ō nakua'a ña ña,

²⁹ tsí nakua'a ña ña vatá ō kanakuā'a ña'a, ña e dóo kí'in iní i. Ná te ni nakua'a ña ña vatá ō de mastrú leí san.

8

Dā ntavá'a Jesuu ñá kanakó'xo kúñu ī

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Dá kūntíi Jesuu xúku san ne, ñá te da dīi ña'a intíkin ñá ña.

² Xéé ūun ña'a, ña kanakó'xo kúñu ī, mí tuví ña ne, ínchiti ña nūu ñá, kaka'an ña:

—Tō'ó, tē ntio nto ne, kvi ntavá'a nto ko —ka'an ña.

³ Nákāa Jesuu nta'a ñá ne, tīn nta'a ña ña ne, dá kakā'an ña:

—Ntio ko. ¡Ntuvá'an! —ka'an ña.

Ura tsí i ntuvá'a ña ne, ntí'í kui'í san.

⁴ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuenta tsí viin. Nǎ ku kā'an ni ña'a nté o kuvi o, ntá tsi kuē'en mí tuví dutú san, nañē'en ña kúñu ō. Da kidáa kuē'én doméni iña Xuva ko é kaka'an lei Muísee, vata koo é kütuni ñá'a san tsi é ntuvá'an —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñá kade tsiñu iña tó'ō sntadun

(Lc. 7:1-10)

⁵ Dā xee ñá ñuú Capernaú ne, xéé tó'ō é uun sientu sntadún san mí tuví ña ne,

⁶ kaka'an ñá ni ñā:

—Tō'ó, tuví ña kade tsiñu iñá ko nú vi'í kó kǎn ne, nautun ña. Nǎ tē nté kaa kanto'o ña —ka'an ña.

⁷ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Kí'in u, dá ntavá'á ú ña —ka'an ña.

⁸ Ntá tsi kaka'an tó'ō sntadún san ni ñā:

—Tō'ó, ñá tē neé nuu á'vī u é kí'in nto nú vi'í kó kǎn. Te da mii tsí é ka'an ntó ne, ntuvá'a ña.

⁹ Xu'ú ne, ió ña kade kú've iña kó ne, kade ú tó'ō sntadún san di. Te kā'án u ni ūun ña'a é na kí'in ñá ne, kí'in nti'xe ña. Te kā'án u ni tūku ña'a é kí'xi ña ne, kí'xi nti'xe ña. Te kā'án u ni ña kade tsiñu iñá ko é vii ñá tsiñu tsikán ne, kada ntaa ña —ka'an ña.

¹⁰ Da kúdu'va Jesuú da téku ña é kaka'an tó'ō sntadún san ne, kaka'an ñá ni ña ntántikin ña:

—Nuu é ntaa i é kaka'án u ni ntō. Váta kǎnī u uun ña'a, ña e dóo kakuintí'xe i, nté ña ñuú Israee.

¹¹ Ne, ka'án u ni ntō tsí títin ña'a kí'xi ña da mí'í ká ñuú ñuxiví san é kuntoo ña, ka'xí dadí ña ni ñata ika ko Ábraan ni Ísaa ni Jácóo nú mēsa mí kadē kú've Xuva kō.

¹² Ntá tsi ña'a, ñá kuini i é duku ntée ña kuntōo ña mí kadē kú've Xuva kō ne, nakuítá nuu Xuva ko ñá mí díí ka ikā, mí dóo nee. Ikǎn e kueku ña ne, naka'xí ka'ñī ña nú'u ñā —ka'an ña.

¹³ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni tó'ō sntadún san:

—Kunú'un. Kuan koo na kúví vata tsí o kuínti'xe o —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i ntuvá'a ña kade tsiñu iña ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntí Pedru

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴ Dá kúk'vi ña má vi'í Pedru kán ne, íní Jesuu é tuví ntaa ñuntí Pedru san e dóo kaxé'e ña ka'ni.

¹⁵ Kidáa né, tǎn nta'a Jéssu ntá'a ña ne, ura dú'va tsi i ntikó ña ka'ni sán ne, dá nakuntísi ña, de vá'a ña é ká'xi ña.

Ñá te da dī ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Dá kuáa va'á ne, xéé ñá'a san mí tuví Jesuu. Dóo títin ña'a ntánteka ña ña é ñu'u é ña vá'á nima i. Jesuú ne, uun tsi tú'un ña nakuíta ña é ña vá'á san ne, ntává'a ña ña nchokuví san di.

¹⁷ Kuan ō kúví vata koo é kúntaa é kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kídáa: “Mii ñā é ntá'a ña kui'i ko ne, mii ñā ído ñā nuu i é ntánto'o kō”, ka'an ña.

Ña é ntio i kuntikin Jéssu

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Dá íni Jesuu tsí ña te nté kaa ña'a ntátavi núu ña ña ne, kaka'an ña tsí kí'in ña, kuita nti'xin ña uun xo díñi míni san.

¹⁹ Xéé ūun mastrú lei san, ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Mastrú, kuntikín u nto dā mí'i ka mí kī'in nto —ka'an ña.

²⁰ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Xteé san ne, ió māvī ti mí kaintoo vá'a ti. Lāá, kiti ntaíko e dukún kán né, ió taka ti mí kañu'u vá'a ti di. Ntá tsi xu'ú é vëxkúvī u ñatīi ne, ña túvī mí kutúvī da'na dikí ko —ka'an ña.

²¹ Tuku ña ntini'i ñā né, kaka'an ñā ni ña:

—Tō'ó ntī, ta'xī nto é di'na kiku'xī u uvā kó ne, da kidāa kuntikín u nto —ka'an ña.

²² Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntikín ko. Xtuvīn miin ñā ntīxí san, na kū'xí ta'an ña ña ntīxí ni'i ñā —ka'an ña.

Dā teé kadin Jesuu tátsin ni ntūte mínī san

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Kidāa ne, ñú'u ña tun ntóo san nī ña ntántikin ña.

²⁴ Un vá'a tsi inu tatsin san kidaa, dā nté kúk'vī ntute san iní tun ntóo san. Ntá tsi kakidi Jéssu.

²⁵ Kué'ēn ña ntántikin ñā ne, nantóto ña ñā, ntáka'an ña:

—¡Nakakū ntó ntī, Tó'ó ntī, tsí doko sa téni ó! —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Nté kui ntaú'vī ntú nto? ¿Nté kui ña kue'e ntu ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Kidāa ne, nákuñtísí ña, kaka'an ñā ni tátsin san ni ntūte sán ne, kúkadín.

²⁷ Koó dā kúdu'va ña ñu'u tun ntóo san, ntátsixe'e ta'an ña:

—¿Neé ntu ña'a ña sá'a? Tsí un tsi nte tátsin san ni ntūte san kade ntaa é káka'an ña —ka'an ña.

Ntuvī ñatīí, ña ntoo ñuú Gadara, ñā ñu'u é ña vá'a nima i

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Dā xee ñā uun xo diñi ntute san mí tuvī ñuu é nani Gādará ne, úvi ñatīi ntīi ña nú ñaña kapūsantu kán ne, xée ētsin ña mí tuvī Jesuu. Nū'ú é ña vá'a san nima ñā ntuvī ñā ne, dōo diin ña. Ntaú'vī ña'a san é kuíta ntí'xin ña mí ntoo ña.

²⁹ Ntákachu'u ntáa ñatīi san, ntáka'an ña:

—¿Nté ntú koo vii nto nī ntí, I'xá Xuva kō? ¿Vëxnánto'o ntu nto ntí di'na dá xēe ntúvi ī é ntó'o ntí? —ka'an ña.

³⁰ Da'a sán ne, ñu'u kutsin, ntaé'xi ti.

³¹ Ntaíkan é ña vá'a san da xe'e nta'a Jéssu:

—Te nakuitā ntó ntī ne, ta'xī nto é kī'vī ntī nima kútsin san —ka'an.

³² Kaka'an Jéssu:

—Kué'en —ka'an ña.

Ne, ntīi é ña vá'a san nima ñatīi san, kúk'vī nima kútsin san. Un ntīí ntīí kútsin san inu ti, kue'en tí xi'nti kán, ne, náko'xó nuu ti kúñu tī nu mínī san. Ikān téni ntīí ntīí ti.

³³ Inu ña ntáde kuenta kútsin san, kunú'u ñā ñuú ña kán ne, ka'an ntáa ñā ni ñā'a san un ntī'í e kúvī, nté ó kúvī ni ñā'a, ña é ñu'ú é ña vá'a san nima i.

³⁴ Un ntīí ntīí ña ñuú i sán ne, xée ñā mí tuvī Jesuu. Dā iní ña ña ne, ntáka'an ñā'a san ni Jéssu, na vii ñā da xe'e, na ntáka ña ñuú tsikan.

9

Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a, ñā xi'i dáva kúñu i

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Kidāa ne, inūu Jesuu tún ntóo ne, itā ntí'xin ña mínī sán ne, náxee ña ñuú mīi ña.

² Kidáā ne, xee ní'i ñā'a san uun ñā'a, ñá xi'i dáva kúñu ī, ntekú ña chidō. Dā íni Jesuu tsi dóo ntákuinti'xe ña vexní'i ñā sán ne, kaka'an ñá nī ñá xi'i dáva kúñu ī san:

—Ō dá', naxnuu ini o, tsí e dé ka'nu iní u ni ō kuétsi ō —ka'an ña.

³ Ntá tsi mastrú leí san ne, dē kuení mii ñā: “É kuān ó kaka'an ñá sá'á ne, dotó tsi kaka'an ña tú'ún é da mii tsi Xuva ko kúvi ka'an ña”, dé kuení ña.

⁴ Ntá tsi ini Jéssuu neé ntádē kuení ña, ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo kīni o ntádē kuení ntu nto?

⁵ ¿Nee iña é díi ka ña ntii tu'un é ká'án u, te kuini ntó, ō é ká'án u: “Kada ntaa ka'nu iní u kuétsi ō”, ō é ká'án u: “Nakuntísin ne, kakan ve”?

⁶ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí kuvi vii u, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi, é káda ka'nu iní u kuétsi ntó ñuxiví a —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an ñá nī ñá xi'i dáva kúñu ī san:

—¿Nakuntísin ne, naki'in chido ō né, kúnú'un nú vi'i o kán! —ka'an ña.

⁷ Kidáā ne, náakuntísi ña, kunú'u ña nú vi'i ña.

⁸ Dā íni ñā'a san sá'á né, dōo u'vī ña. Ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō é xé'é ña é kúvi vii ñā'a san vatā o dé Jesuu.

Dā kána Jesuu Máteu (Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Dā ntáka Jesuu íkán ne, kué'ēn ká ña. Íni ña uun ñatīi, ñá nani Máteu. Tuví ña mí kaido ña diu'un xóo san iña ñá ñuú Roma. Kaka'an ñá ni ñā:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Nákuntísi Máteu san ne, kué'en ña kúntikin ñá ña.

¹⁰ Uun ito ne, dá tuví Jesuu má vi'i kán ne, ñá te da díi ña ntaído diu'un xóo san xee ña, ni tuku ñā'a, ña kini ntáa dí. Dadí tsi ntóo ña nú mēsa ni Jéssuu ni ña ntántikin ña.

¹¹ Dā íni ña fariseú san ne, tsixe'e ñā ña ntántikin Jéssuu:

—¿Nté kui ntaé'xi dadí ntú mastru ntó san nī ña ntaído diu'un xóo san ni ña iō kuetsí i san? —ka'an ña.

¹² Dā téku Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Ña é vā'á o ni ī ne, ña ntántio ña medíkū; mii tsi ña ntánchokuví san.

¹³ Kue'ēn ntó ne, nakuā'a nto tú'ún sa'a, vata koo é kūtuni nto nee iñá ncho ka'an sá'á: “Ñá tē doméni é ntio ko, tsi é ntio kó ne, na ntūnta'vī ini nto ta'an nto.” Kuan ō ka'an Xúva kō. Tsi xu'ú ne, ñá te ñā'a é vā'a vēxnantuku ú, tsi ñā'a é iō kuetsí i —ka'an ña.

Dā tsíxe'e ña Jéssuu nté koo vii ña da ntaíntóo ixu ñā (Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Kidáā ne, xéé ña ntántikin Juaán san mí tuví Jesuú ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui ntí'í nī ña fariseú san ne, ntaíntóo ixū ntí, ntá tsi ña ntántikin ntó ne, ña ntáde ña? —ka'an ña.

¹⁵ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá kuntuo nta'xa ntu ña kaxee viko mí tánta'a ñā'a dá tuví dukuān ña tánta'a san ni ñā? Tsi xéé ūra i é ntáka ña tánta'a san mí ntōo ña ne, kidáā né, kuntuo ixu ñā.

¹⁶ Te náteé nuu ō doo tsudé ne, ñá nāxntéé nuu o doo é vāta natíxī du'nu áta kō mí ntátsin, tsí ntatsin xtuku te natíxī doo xéé sán ne, díi díi ka kukue'e ntatsin.

¹⁷ Nté ña tsu'un o ntute tinti'o xee ini tsá'a atā e kúvi ñii, tsí ntatsin ñii sán ne, katí ntí'í ntute tí. Nté ñii san ña kaidiá'vi ká i dí. Tsi tsu'un o ntute tinti'o xee ini tsá'a ñii xéé, vata koo é xntii ntuví nuu i —ka'an ña.

Íñā diókō Jairu ni ñádí'í, ñā t̄in nta'a dōo Jesuu
(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Da ñi kaka'an Jesúsú ni ñá ne, xée ūun ña'a ña tsiñu i, inchíti ña nūu Jesúsú ne, kaka'an ña:

—Dā ve xí'i a diókō ko. Ntá tsi te kí'xi nto ne, te t̄in nta'a nto ī né, ntoto —ka'an ña.

¹⁹ Nákuntísi Jesúsú ne, kué'en ñā kántikin ñá ña, ni ūn ntíí ntíí ñā ntántikin ñá di.

²⁰ Kídāā ne, vé'xi uun ñadí'í ata Jesuu. Ñadí'í san ne, é ūxuvi kuía é kaeti niñi ña. Xée ētsin ña ata Jesúsú ne, t̄in nta'a ña ntēte doo ña.

²¹ Tsí dé kuení ña: “Te da mií tsi dū'nu ña t̄in ntá'a ú ne, ntuvá'a u”, kuini ña.

²² Xkokōto Jesúsú áta ñā ne, íni ña ña. Kaka'an ñá ni ñā:

—Ō dá', naxnuu ini o, tsi é ntuvá'an, tsi kuínti'xe o ko —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a ña.

²³ Dā xee Jesúsú nú vi'í ña tsiñu i sán ne, íni ña ña ntánakueku san; tēkú ña é kō da ntákachu'u ntáa ña'a san ntaéku ña ne,

²⁴ kaka'an ñá ni ñā:

—Koo xio nto. Nā te ni xí'í tun; kūdii kakidí tun —ka'an ña.

Da xkuntée ña'a san Jesuu.

²⁵ Ntá tsi dā kíñu'u ña ña'a san kí'i kán ne, kúkí'ví ña má vi'í kán ne, írkā ña nta'a t̄un ne, nákuntísi tun.

²⁶ Kídāā né, kūtuní un ntíí ntíí ña ñuú i é ntoo etsin nté ō kúvi.

Dā ntavá'a Jesuu uvi ñá'a, ña kuáa

²⁷ Dā ntáka Jesuu íkán ne, uvi ñá'a, ña kuáa, kuntikin ñá ña, ntákana ña ña:

—jNt̄unta'ví ini nto ntí, I'xá íka Dāvii! —ka'an ña.

²⁸ Dā ita ntí'xin Jesúsú san má vi'í kán ne, xée etsin ña kuáa san mí tuví ña.

Kaka'an Jesúsú ni ña:

—¿Ntákuinti'xe ntu nto e kuvi víi u sá'ā? —ka'an ña.

—Ntákuinti'xe ntí nto, Tó'ō nti —ka'an ña.

²⁹ Kídāā ne, t̄in nta'a ña ntuxnúu ñá, kaka'an ña:

—Na k̄uvi vata tsí ó ntákuinti'xe nto —ka'an ña.

³⁰ Kídāā né, nāxi'i ntuxnúu ña. Dōó ka'an Jesúsú ni ña:

—Kuenta tsí víi nto vata koo é ña kutúni ñá'a san —ka'an ña.

³¹ Ntá tsi ura tsí i dá kunú'u ña ne, eni ntu'u ña ntáka'an ñá ni ūn ntíí ntíí ña ñuú tsikan nté ō dé Jesuu ni ña.

Dā ntavá'a Jesuu ūun ña ñi'í

³² Dā ve tsi ntáka Jesuu ni ña ntántikin ñá ne, xee ní'í ña'a san uun ña ñi'í, ña nuu é ña vá'ā nima i.

³³ Dā nakuíta Jesuu é ña vá'ā san ne, nāka'an ñá ñi'í san. Koó dā kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—jNté uun ito vata kíni o é kuan koo k̄uvi ñuú Israee! —ka'an ña.

³⁴ Ntá tsi ña fariseú san ne, ntáka'an ña:

—Kūdii tó'ō é ña vá'ā san kaxe'e é k̄uvi víi ña sá'á nakuitā ñá é ña vá'ā san —ka'an ñá iñā Jesúsú.

Dā ntúnta'ví ini Jesuu ñá'a san

³⁵ Íka Jesuu un ntíí ntíí ñuú kuetsi ni ūn ntíí ntíí ñuú na'nu, kanakuá'a ña má vi'í mi ntánataka nuu ña Israee san, kaka'an ntódo ña t̄ú'ūn é vā'á san iñā mí kadé k̄u'vé Xuva kō. Kantavá'a ña da neé ka nuu i kú'í e ntákuvi ña'a san.

³⁶ Dā íni ña é ña te da díi ñá'a san ne, ntúnta'ví ini ña ña tsi dóo ntánto'ō ña é xoxo káde i ña kuenta. Vata ntáa le'ntu é xoxo páxtu ti ntáa ña.

³⁷ Jesuú ne, kaka'an ñá ní ña ntántikin ña:

—Dóo ió ñá'a é vāta tekú ña tú'un Xuva kō, ntá tsi ña titín ña'a ña ntáka'an ntódo san. Vata ntáa matu e dóo kuāan ne, xōxó kue'e ñá'a é ta'vi ña.

³⁸ Dukuān ne, kákan ntó Tó'o itú san na taxnúu ña ña'a, ña ntáde tsiñu, e kitá'vi ña itú san —ka'an ña.

10

Dā nákañnuu Jesuu úxuví pustru ña

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

¹ Kāna Jesuu úxuvi ñá'a, ña é víi pustru ñá ne, xé'e ñá é kuvi nakuitā ña é ña vá'a san, é kúvi ntavá'a ña ña'a san un ntíi ntíi nuu i é ntákuví ña.

² Du'va naní pustru, ña é uxuví san: ña é kuvi ūun ne, Simuun ña (Pedru nani ñá di), ní ení ñá, Andree; ní Sántiaú, ní ení ñá, Juaan, ntuví i'xá Zebedeu;

³ Felipe, ní Bártulu, ní Tūmaá, ní Māteu, ñá kaido diu'un xōo; ní Sántiau, i'xá Alfeú, ní Tādeú,

⁴ ní Sīmuun, ñá kaduku ntée ña uve ta'an Zelote, ní Júda Iscāriote, ña é diko Jesuu.

Taxnúu Jesuú pustru ña é na kika'an ntódo ña

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Taxnúu Jesuu ña é uxuvi ñá'a san ne, kaka'an ñá ní ña:

—Ñá ku ñe'e nto mí ña ntákuinti'xe ña Xuva kō; ntē ña ku ñe'é nto mí ntoo ña Samariá san di.

⁶ Ntá tsi kue'en nto mí ntoo ña Israee, ña é vāta ntáa a le'ntu é kunaa ntáa ña.

⁷ Da nā ntaíka nto ne, ká'an ntódó nto tsí é xee étsin ntuví dá kani ntu'u Xuva ko kadá kú'vē ña.

⁸ Ntavá'a nto ña nchokuví; nantōto nto ña xi'i; ntavá'a nto ña é ntee kui'i é kānakó'xo kúñu i; nakūnu nto é ña vá'a san. Dómēni ní'i nto é kúvi víi nto sá'a. Dukuān ne, ña kí'i nto xā'vi i nee é víi nto.

⁹ Ña kuido nto ōro, nté diu'un kui'xin, nté diu'un kuaan,

¹⁰ nté itīn nto é kū'un iña ntó itsi kán. Nté ña kuni'i nto uun na'a dú'nu nto, nté nt'i'xen nto é nādama nto, nté tatun ntó, tsi ña ntáde tsiñu ne, da mií é ní'i ña é ka'xí ña.

¹¹ Da nēé ka ñuú, tē lú'nti te ká'nu, mí xēe ntó ne, ntuku ntó xoó ña'a, ña é vá'lá ne, kuintoo nto ní ña dā nté ntāka nto ñuú tsikan.

¹² Te kúk'i'vi ntó má vi'i kán ne, ká'an nto ní ñá Ntiusi.

¹³ Te vā'a nti'xe ña'a sán ne, ká'an nto, na kué'É Xuva kō é kuintoo vá'a ña. Tē ña vá'a ña'a ña ne, ñá kuintoo vá'a ña.

¹⁴ Tē ña ta'xi ña é kuintōo nto ne, o ña kuinti'xe ña é ntáka'an ntó ne, nakidi nto nt'i'xen nto xáká ñuú san te ntaka nto ikán.

¹⁵ Nuú é ntaā i é kāká'án u ní ntó tsí díi ka vá'a kōo iña ñuú Sodoma ní ñuú Gomora é kōo iña ñuú tsikan ntuví tē xe'é Xuva kō é ntó'o ña.

Nuu i é nto'o kō

¹⁶ ¡Koto nto! Kataxnúu ú nto é kí'in ntó vatā ó kañe'e a lé'ntu mé'ñū tina kú'ú san. Kantio e dóo ntíto víi nto vatā ó de koó san, ntá tsi víi nto vata kaa paloma, é ña te díin ti.

¹⁷ Kuenta tsí víi nto, tsí ña'a sán ne, kí'in ní'i ña nto nūu ña tsíñu i sán ne, kani ña nto ntuku iní vi'i mí ntánataká nuu ña Israee san.

¹⁸ Ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsíñu na'nu i san ní ntá'a reí san kuenta iñá ko vata koo é ká'an ntó kuenta iñá ko ní ña, ní ñá'a, ña é ñá ini Xúva kō.

¹⁹ Ntá tsi te ntāda ña nto kuenta ntá'a ña tsíñu i sán ne, ñá ku itsu'un ntó nee é ká'an nto. Tsí ta'xi Xuva kō nté koo ka'an ntó ura tsikan.

²⁰ Ña te mí ntō é ká'an nto kídaā, tsi Espíritū Sántū san ta'xi ña tú'ūn é ká'an nto.

²¹ Ñatíi san ne, ntada ña kuenta éni ña nta'a ña'a e ka'ní ña ña ne, uva i'xá san ne, kuan kōo víi ña ni i'xá ñá di; i'xá san ne, ki'i nchu'vi ñá uva ña ne, ka'ní ña ña.

²² Ná ntio kue'en ña'a san nto kuenta iñá ko. Ntá tsi xoó ña'a kutíi ña dā nté nainu xtuku ú ne, nakáku ña.

²³ Dā ntádē xení ña ni nto ūun ñuu ne, kunu nto kue'en ntó tuku ñuu. Tsi nuu é ntaā i é káka'an u ni ntō, ña kuné'é nto xee nto un ntíi ntíi ñuu é ntōo ñuu Israee dí'na dá nainu xtúku ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi.

²⁴ Nté uun ña kanakuá'a san é díi ka ka'nu ña'a ña é mastru ñá ne, nté uun ña kade tsiñu san é díi ka ka'nu ña'a ña e tó'o ñá.

²⁵ Vata ō kúvi mastrú san ne, kuan kōo kuvi ña ntántikin ñá di. Vata ō kúvi tó'o ñá ne, kuan kōo kuvi ña kade tsiñu iña ñá di. Tē ntáka'an ñá'a tsi xu'ú e tó'o e ña vá'a sán u ne, kuan tsi kōo ka'an ñá iña ntó di.

*Xoo é u'vi ko
(Lc. 12:2-7)*

²⁶ Ná ku u'vi ntó ña'a. Tsi ña tuví nee iña é tuví xu'ú vevii é ña tuví díto rkontúvi; ña tuví nee é ntáde xu'u o vevii é ña kutúni ña'a san.

²⁷ Nēe é káka'an u ni ntō dá nēe ne, ká'an nto ni ñá'a sán ntuvi a. Nēe é tekú nto é káka'an xú'u ú ni ntō ne, kachu'u ntó nte díki ví'i nto kan.

²⁸ Ná ku u'vi ntó ña'a, ña é kúvi ka'ní da mii kúñu kō, ntá tsi ña kuvi ka'ní ña nima ko. Xuva kō é u'vi ntó ña, tsi dívi ñá é kuvi nantí'i ña nima kó nī kúñu kō dó'vi kan.

²⁹ Kúdii uun séntavu ntádiko ña uvi a láa skuaán san. Ntá tsi nté uun ti ña kuví ti, te Xuva kō ña ntio ña.

³⁰ Ntō'ó ne, un tsi nté idi díki nto ntánté'vi.

³¹ Dukuán ne, ñá ku u'vi nto, tsi díi díi ka nuu á'vi nto é vata ntáa a láa sán, kuán te titín ti.

*Ña ntáka'an é ini Jesuu
(Lc. 12:8-9)*

³² Un ntíi ntíi ña'a, ña ntáka'an nuu ña'a san e ini ña kó ne, ká'an ú ni Uvā kó, ña tuví e dukún kán, tsi ini ú ña di.

³³ Ntá tsi tē xoó ña'a kaka'an ñá ni ñá'a san e ñá ini ñá ko ne, ká'an ú ni Uvā kó, ña tuví e dukún kán, tsi ñá ini ú ña di.

*Ntánāa ña'a kuenta iña Jesús
(Lc. 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ Tē kuiní nto ne, vé'xí u é kúntoo vá'a ña'a ñuxiví a. Nā te vē'xí u é kúntoo vá'a ña, tsi vé'xí u é na nāa núu ña.

³⁵ Tsi vé'xí u é na nāa núu i'xá ni uva i, é nāa núu dióko ña ni di'í ña, é nāa núu énu ña ni ñuntíi ña.

³⁶ Ki'i nchu'vi ña ñavi'i mii ñá.

³⁷ Tē xoó ña'a é díi ka ntio ña di'í ña ni uva ñá é xū'ú ne, ñá tē nee nuu á'vi ña é kuntikin ñá ko. Ne, tē xoó ña'a é díi ka ntio ña i'xá ña ō dióko ñá é xū'ú ne, ñá tē nee nuu á'vi ña é kuntikin ñá ko.

³⁸ Tē xoó ña'a ña ntio ña kuví ña kuenta iñá ko dá kantikin ñá ko ne, ñá tē nee nuu á'vi ña é kuntikin ñá ko.

³⁹ Tē xoó ña'a dóo ntio ña é koo é vā'a ntuvi iña ña ñuxiví a ne, ñá nī'i ña é vā'a e dukún kán. Ntá tsi tē xoó ña'a nakunāa ña ntuvi iña ña ñuxiví a kuenta iñá ko ne, nī'i ña ntuvi vā'a iña ña e dukún kán.

*Dómēni é duku ntée o
(Mr. 9:41)*

⁴⁰ Tē xoó ña'a kade ña ni ntō é vā'á ne, ñi'vī ú kade ña nī ko é vā'á di. Tē xoó ña'a e vā'á ó de ña nī kó ne, vā'á ó de ña nī ña táxnūu kó di.

⁴¹ Tē xoó ña'a e vā'á ó de ña ni ūun ña'a kuenta iña i é kākā'an ñá naa Xuva kó ne, ní'i ña é vā'á vata kaa doméni é káduku ntée ña ntáka'án naa Xuva ko. Tē xoó ña'a e vā'á ó de ña ni ūun ña'a, tsi dóo vā'á ña'a ña ne, ní'i ña é vā'á vata kaa doméni é káduku ntée ña é vā'á ña'a san.

⁴² Tē xoó ña'a kué'e ña uun e'xín ntute vī'xín é kō'o uun á na kuetsi, na kantíkín ko ne, nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi ní'i nti'xe ña doméni —ka'an Jéssu.

11

Dā táxnūu Juaan Bautista ña ntántikín ña mí tuví Jesuu (Lc. 7:18-35)

¹ Dā kúvi teé tsiñu Jesuu úxuvi ñá'a pustru ñá ne, ntaka ña ikan, kúka'an ntódo ña ta'án ñuu ta'án ñuu, kanakuá'a ña ña'a san.

² Da ñi nuu kutū Juaán ne, kūtuni ña un nti'í nuu i é kade Cristú ne, taxnūu ña ña ntántikín ña

³ é tsixe'e ña Jéssu té ñi'vī nti'xe ñá é kākā'an ñátá san kídaā tsi ki'xi ña, o te kuntetū ká ña tuku ña'a.

⁴ Kaka'an Jéssu ní ña:

—Kue'én nto mí tuví Juaán ne, ká'an nto ní ña nuu i é ntátekú nto ní nūu i é ntaíni nto.

⁵ Ká'an ntō tsi náxi'í ntuxnūu ña kuáá, tsi nákaka ña xné'e, tsi ntuvá'a ñá kanakó'xo kúñu í, tsi nátekú ña lo'ō, tsi ntóto ña xi'i, tsi kaka'an ntódo u tú'ūn vā'á iña Xuva ko ní ñá ntá'ví san.

⁶ ¡Nté kuān nte vā'á ó ní ña'a, ña é ña kákuka'an núu i ko! —ka'an ña.

⁷ Dā kunú'u ña ntántikín Juaán san ne, eni ntu'u Jéssu kaka'an ñá ní ñá'a, ña e dóo titín, ña ntántoo san, kuenta iña Juaan:

—¿Nee iñá ntu ixkoto nto má kú'u kan? ¿Vá ixkoto ntú nto choo é kākantá nuu da kainu tatsín san?

⁸ ¿Nté kui ñe'e ntu nto? ¿ō é kōto ntu nto uun ña kuika, ña é nuu doo e dóo va'a? Ña kuān ntáa sán ne, nú vi'í reí san ntoo ña.

⁹ ¿Nté kui ñe'e ntu nto? ¿ō é kīni ntó uun ña'a, ña kaka'án naa Xuva ko? Juaán ne, kaka'an nti'xe ña naa Xuva ko ne, díi ka ka'nu ña'a ña é da xóo ka ña'a, ña e ntáka'án naa Xuva ko.

¹⁰ Tsi uve na'a tú'un Xuva ko, kākā'an iña ña:

I'a taxnūu ú maú ko é kodo nuū ña,

é nakōo tú've ña itsi mí k'ín,
ka'an.

¹¹ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi xoxó ña'a, ña e káku ñuxiví a, e díi ka ka'nu ña'a ña é Juaan Bautista. Ntá tsi xoo ña'a é díi ka lú'nti ña mí kadé kú've Xuva kó ne, díi ka ka'nu ña'a ña é Juaán san.

¹² Nté ntūvi dá eni ntu'u Juaan kaka'an ntódo ña ne, un tsi da nté vevii ne, ncho vii ña'a san dú'xen ní ñá'a, ña ntáduku ntée Xuva kō. Ña ntákudiin san ne, ncho nantí'i ña ña.

¹³ Un tsi da nté xeé Juaán san ne, un nti'í nti'í ña ntáka'án naa Xuva ko kídaa, ní lei Muísee ne, ntáka'an ñá nté koo kuvi ntuvi dá kixkadá kú've Xuva kō.

¹⁴ Tē ntio nto é kuñti'xe nto ne, tsi Juaán san ne, díi ña é Elia ña.

¹⁵ Xoo é kátekú i ne, na kīni ña.

¹⁶ ¿Nee iñá ntu é natee ta'an o ña'a san, ña ntántoo vevii, ña é ñá ncho tekú i? Vata ntáa i'xá e ntánadiki nu á'ví kán ntáa ña, i'xá é ntáka'an ní'i tá'an i:

17 “Nakuékū nti choo iña viko ña tánta'a san ne, ñá ni ite'e ntō; ita nta'xa ntí vatá ó kaita ña da kaintu'xi ña'a ne, ña ni éku ntō”, ka'an na.

18 Tsí ki'xi Juaán san ne, ntē ñá ini xi'i ñá ne, ntē ñá ini e'xi ñá ne, ntáka'an ña'a san tsí nuu é ña vá'ā nima ña.

19 Vevii ne, xēē ú, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, kae'xí u ne, kaxi'í ú ne, ntáka'an ña tsi dóo ini e'xí u, dóo ini xi'í ú ñi ne, ntáka'an ña tsí xu'ú ne, dóo vá'a tiin ú ní ña ntaido diu'un xóo san ní ña kini ntáa san. Ntá tsi kutuni ko tsi dóo ki'in iní nti'xe Xuva kō da ntáini o nté o de ña ntántikin ña —ka'an Jéssu.

Ñuu mí ña ni kuinti'xe ña'a san

(Lc. 10:13-15)

20 Kidáā né, eni ntu'u Jéssu kade tíi ña ní ña ñuú i san, mí dóo ki'in itó ede ña nuu i é dóo na'nu, tsí ña ni nátiivi iní ña kuétsi ña. Kaka'an ña:

21 —;Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Coraziin! ;Ña ntá'vi ide ntu nto, ña ñuú Betsaida! Tē ñi ní ñi ña ñuú Tiru ní ñá ñuú Siduun núu i e dóo na'nu é ñi nto ne, nté emá tsi é nátiivi iní kue'en ñá ne, inúu ña doo lakí ne, dá'vi ñá dikí ña xáá vátá xkoó ini ña dá ntoo nta'xa ña.

22 Ntá tsi kaka'án u ni nto, tē xee ntúvī é xntékú kú'vé Xuva kō ne, ní'í ntō é díí díí ka nto'o nto é vata káa ñuú Tiru ní Siduun, tsí ña ni kuinti'xe nto ko.

23 Divi ntō, ña ñuú Capernaú ne, dóo kuika ntō né, dóo ntáde na'nu ña'a nto. Ntá tsi nakuítá nuu ña nto dō'vi kan, tsí ña ni kuinti'xe nto ko. Tē ñi ní ñi ña ñuú Sodoma núu i e dóo na'nu é ñi ntō ne, tuvi dukuan ñuú tsikan nté vevii.

24 Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí díí ka donchu'vi koo nto'o nto, é vatá o kúvi ñuú Sodoma tē xee ntúvī é xntékú kú'vé Xuva kō —ka'an Jéssu.

Ki'xi nto ní kó ne, ní'í nto dá'na

(Lc. 10:21-22)

25 Kidáā ne, kaka'an Jéssu:

—Ntadiá'vi nto, Xuvā ko, Tó'ō e dukún kán ni ñūxiví a ñi, tsí xnuu xu'ú ntō nuu i é nuu é ntaá i san é ña kiní ña dóo ki'in iní i san ní ña dóo tu'vé i sán ñi ne, nañē'e ntō ña ntá'ví san.

26 Kuán ō dé nto, tsí kuan ō ntío nto é víi nto —ka'an ñá ni Xuva kō.

27 Kaka'an xtúku Jesuu:

—É ta'xi Xuva kō é un nti'í nuu i ntā'a ko. Xōxó ña'a é ñi nti'xe ña xoo é I'xá Xuva ko, da mii Uvā kó ini ña. Xōxó ñi i xoo é Xuva kō, da mii tsi I'xá ñá, ní da xōo ka ña'a é ntio I'xá ña é kūtuni ña.

28 Ki'xi nto, un ntí ntíi nto e ntákuítá nto kuenta iña tsíñu e ntáde nto, ní kuénta iña i e ntánto'o nto ne, ta'xi u é kūntoo da'na nto.

29 Kuntikin ntó ko ne, naku'á u nto. Tsí ña te díin u, ñá te ka'nu ñá'a u ne, ní'í nto dá'na.

30 Ná ví'xín kaa itsi ko, ntē ña ntii tu'ún tsiñu é tá'xi ú nto ñi —ka'an ña.

12

Dā tñn pustrú san xoko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

1 Kidáā ne, itā nti'xín Jesuu má trigu kán ntuvi dá iō dá'na. Ntáka'in ña ntántikin ñá ne, tñn ña xoko trigú san ne, da é'xi ña.

2 Ntá tsi dá ini ña fariseú san ne, ntáka'an ñá ni Jéssu:

—Uun ō ntáde ña ntántikin nto é dóo xii kaa é víi o ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

3 Kaka'an Jéssu ni ña:

—;Váta nakua'a ntu nto nte o dé Davii da kákin ña kidaa, ní ña ntini'í ñá?

4 Kúki'ví ña má ví'í Xuva kō né, e'xí ña tañú'u kuiko e dóo xii kaa é ka'xi ña, tsí da mii tsi dūtú san ntaé'xí ña tañú'u tsikan.

⁵ ¿Ō vata nakua'a ntu nto mí uve na'a kaka'an léi Muísee? É dūtú san ntáde tsiñu ña ini ukún ka'nu kán ntuvi dá iō dá'na ne, ña túvi nēe nuu i é kīni kaa ntáde ña.

⁶ Kaka'án u ni ntō tsi i'a tuvi e dií ka ka'nu é xukún ka'nu san.

⁷ Ná ñni nto neé ncho ka'an Xúva kō dá kakā'an ña sá'ā: “Ná tē doméni é ntio ko, tsi é ntio kó ne, na ntūnta'ví ini nto ta'an nto”, ka'an ña. Tē dí ni ñe'e diki ntí'xe nto sá'ā ne, ñá ni ká'an ntée nto ña'a, ña é ña tuvi kuétsi ĩ.

⁸ Tsi xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, xu'u é kadē kú've u ntuvi dá iō dá'na di —ka'an ña.

Ñatíi, ña é itsi ntá'a i

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Ntáka Jesuu ikán ne, kúk'ví ña iní vi'í mí ntánataká nuu ña Israee.

¹⁰ Ikán tuvi uun ñatíi, ña é itsi ntá'a i. Tsixe'e ñā'a san Jéssuu:

—¿Ñā xīi kaa ntu é ntavá'a o ña'a ntuvi dá iō dá'na? —ka'an ña.

Kuan ō ka'an ñā vata koo é nī'i ña é tsi'i kuétsi ña ña.

¹¹ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Xoó ña'a nto, te ūun kudíi á le'ntu nto ió ti ne, te kō'xó nuu ti xavi ntuvi dá iō dá'na ne, ¿ñā ntu natavá nto ti?

¹² ¿Ñā ntu te dií ka nuu á'vi ña'a san é a le'ntu? Dukuān ne, ñá te xīi kaa é vii o é vā'á ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

¹³ Kídāā ne, kaka'an ñā ni ñatíi san:

—Nakaan nta'a o —ka'an ña.

Nákāa ntí'xe ña nta'a ña ne, ntuvá'a vata tsi kaa nta'a ña é uun san.

¹⁴ Kídāā ne, ntíi ña fariseú san ne, natíin ña nté koo ka'ni ña Jesuu.

É ká'an Ísaia iña Jéssuu

¹⁵ Kūtuni Jesuu nté ō dé ña fariseú san. Ntáka ña ikán ne, ñá te da dii ña'a intikin ñá ña ne, ntavá'a ña un ntíi ntíi ña nchokuví san.

¹⁶ Kaka'an ñā ni ñā'a san é ña ká'an ña nte o dé ña.

¹⁷ Kuan ō ka'an ñā vata koo é kūntaa é kākā'an ñā ka'án naa Xuva ko kídāā, ñā nani Ísāia:

¹⁸ I'a tuví ña kade tsiñu iñá ko, ña e nākaxnúu ú,

divi ña e dóo ntio ko, e dóo diní ko ni ñā.

Taxnúu ú Espíritū Sántū kó ni ña ne,

ka'an ntódo ña dá kaníi ñūxiví san nté koo ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō.

¹⁹ Ná nāa núu ña, nté ña káchu'ū ña.

Ntē xoxo tekú i tátsin ña itsi kán.

²⁰ Ntē ña ká'nu ka ña choo é tā'nu,

ntē ña nantá'va ña metsa é dā vé kakene u'me

un tsi da nté kūvi vii ña é kōo é vā'a.

²¹ Kuenta iña ñā ne, kuntetu dá kaníi ñūxiví san é ni'i i é vā'á nta'a Xuva kō, ka'an Ísaia.

Dā ntáka'an ñā'a san é nuu é ña vā'ā san nima Jéssuu

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Xee ni'i ña uun ñatíi mí tuví Jesuu. Ñatíi san ne, skuaa ña ne, ñi'i ñā di, tsi nuu é ña vā'ā nima ña. Ntavá'a Jesuu ñā ne, naka'an ñā ne, nākoto ña.

²³ Koó dā kúdu'va un ntíi ntíi ña'a san, ntáka'an ña:

—¿Vá ña sá'á ntu é i'xá ika Dāvii? —ka'an ña.

—Ntá tsi dā téku ña fariseú san ne, ka'an ña:

—Kūdii Belsébúu, tó'ō e ña vā'ā san, kaxé'e é kākuví kade ña kanakunu ña é ña vā'ā san —ka'an ña.

²⁵ Ini Jéssuu nee é ntádē kuení ña ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Da nēé ka ñuu mi ntánāa mí ñā ne, kunaa. Uun ñuu, o uun ñavi'i é kuvi ñā uvi dava ñā ne, ñā kútií ñā, tsí kīi nteé xio ta'an mii ñā.

²⁶ Te mii tó'ó e ñā vá'ā san kanakūnu é ñā vá'a nī'i i ne, ntánāa mí i. ¿Nté ntu koo nī'i ntií i é vií í, kuan?

²⁷ Divi ntō ne, ntáka'an nto é kanakūnu u é ñā vá'ā san kuenta iña Belsébuu, tó'ó e ñā vá'ā san. ¿Xoo ntu kuenta iña í kanakūnu ñā ntántikin nto é ñā vá'ā san? Ñā ntántikin ntó san ne, divi ñā é ini ñā tsí ñā te kuenta iña tó'ó e ñā vá'ā san é kúvi nakunu o é ñā vá'ā san.

²⁸ Xu'ú ne, kuenta iña Espiritu Xuva kō san é kanakūnu ú e ñā vá'ā san. Dukuān ne, e xée Xuva kō mí ntoo nto é kadé kú've ñā iña nto ve.

²⁹ ¿Xoo ntu kuvi k'vi i má vi'i ñā dóo xení i é ki'i dú'u iña ñā té ñā di'na ki'ni ñā ñā? Kidáā ne, kuvi ntada ixu ñā vi'í ñā.

³⁰ Xoo é ñā kákuini'í i kó ne, ñā kañ'e ñā da xe' é ko. Xoo é ñā kánatee kuitin i iñá ko ne, katsoo xaa ñā.

³¹ Tsikān é káka'an u ni ntō tsí kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā'a san kuétsi ñā, da nēé ka nuu i é vií ñā, é ká'an ñā, ntá tsi te ká'an kīni ñā iña Espiritu Sántu sán ne, ñā kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā.

³² Xoo é ká'an nteé i ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, kuvi kada ka'nu iní Xuva ko ni ñā, ntá tsi xoo é ká'an nteé i Espiritu Sántu sán ne, ñā kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā nté vevii, nté ntúvi é vë'xi.

Kutuni ko nté kaa utun san te kīi kiti i

(Lc. 6:43-45)

³³ Te vá'á utun sán ne, vá'á kiti i. Tē ñā vá'a utun sán ne, ñā vá'á kiti i. Kutuni ko nté kaa utun san te kīi kiti i.

³⁴ ¡Tatá koo nto! ¿Nté koo kuvi ka'an nto é vá'a dá ñā vá'ā nima nto? Da nēé ka é nuu tsítu nima kó ne, divi é káka'an xú'u kō.

³⁵ Ñā é vá'á ñā'a ne, vá'ā nima ñā ne, vá'á ó kaka'an ñā. Ñā é ñā vá'a ñā'a ne, nuu tsítu nima ñā é kīni kaa, ne, kaka'an ñā é kīni kaa.

³⁶ Ntá tsi káka'an u ni ntō, tsí divi ntúvi é ta'xi Xuva kō é ntō'o nto ne, ká'an un ntíi ntíi ñā'a nté kui kuan o ka'an ñā da nēé ka tú'un é dotó tsí ka'an ñā.

³⁷ Tsi kidaā ne, ká'an Xuva ko te vá'á nto, o té ñā vá'a nto kuenta iña i é ká'an nto —ka'an Jesús.

Ñā kīni ntáa san ntaikan ñā nuu i é dóo ka'nu

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Kidáā ne, nantíko kōó mastrú lei san nī ñā fariseú san, ntáka'an ñā ni Jesús:

—Mastrú, ntio nti é vií ntó uun nuu i é dóo ka'nu —ka'an ñā.

³⁹ Ntá tsi nantiko kōó ñā, kaka'an ñā:

—Kóo da ñā kīni ntáa san, ñā é ñā ntákuinti'xe i san, ntio ñā nuu i é dóo ka'nu. Ntá tsi ñā kīni ka ñā nuu i é dóo ka'nu, mii tsí nuu i é idé ñā ka'án naa Xuva ko kidaā, ñā nani Jónaa.

⁴⁰ Tsí vata o kúvi Jonaá san é uni ntúvi, uni níñu inúu ñā ini i'xi tsáka ka'nu sán ne, kuan koo kunūu ntú'xi u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí.

⁴¹ Vi'i a vé ne, xée ntúvi é ká'an Xúva ko xōo e vá'a i ne, xoo é ñā vá'a i, ñā ntántoo ntúvi sá'a. Kidáā ne, ñā ñuu Nínive san ne, ká'an nteé ñā ñā. Tsí ñā ñuu Nínive sán ne, nātivi iní ñā da téku ñā é káka'an ntódo Jonaa. Vevii ne, i'a xee ú e díi ka ka'nu ñā'a u é Jonaa.

⁴² Uun ká tuku ne: Ñad'i, ñā é idé reina ñuu Sebá ne, nákuñtísi ñā é ká'an nteé ñā ñā ntántoo vevii. Tsi divi ñā é k'xi ñā uun ñuu é díi ka iká vata koo é tekú ñā tú'un é dóo ki'in iní i, é káka'an rei Salamuun. Vevii ne, i'a xee ú e díi ka ka'nu ñā'a u é Salamuun.

É ña vá'ā é kantiko kōo

(Lc. 11:24-26)

⁴³ Te ntíi uun é ña vá'ā san nima ñá'a ne, dotō tsí kaika ñuú itsi, kanantukū mí'i kūtuví da'na, ntá tsi ña kaní'i.

⁴⁴ Kidáā né, kadē kuení i: “Ntiko kōo u nú vi'i kó kán mí ntáka u”, dé kuení i. Dā náxeé ne, ixu dukuān. É ntūntoo ne, kaníne ve.

⁴⁵ Kí'ín né, kuntéka ká u'xe é ña vá'ā e díi díi ka kini ntáā é diví. Kí'vī ntí'i nima ñá'a sán ne, ikan kuntōo. Kidáā ne, díi díi ka kini koo kuvi ni ñá'a san é dí'na. Kuan kōo kuvi ña'a, ña é kīni ntáā, ña ntántoo vevii —ka'an Jesús.

Dí'i Jesús ni ení ña

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Kaka'an dúkuan Jesús ni ñá'a sán da xée dí'i ña ni ení ñá ne, ntáñī ña kí'i kán e ncho ka'an ñá ni ñā.

⁴⁷ Uun ña'a ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Dí'i nto ni ení ntó ne, ntáñī ntée ña kí'i kán e ncho ka'an ñá ni ntō —ka'an ñā.

⁴⁸ Ntá tsi nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Xoó ntu é dí'i ko? ¿Xoó ntu é ení ko? —ka'an ñā.

⁴⁹ Káta ntee ña nta'a ña mí ntoo ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñā:

—Ña sá'a é dí'i kó ni ení ko.

⁵⁰ Tsí da xōó ka ña'a, ña é kade é ntio Uvā kó, ña é tuví e dukún kán né, diví ñā é ení ko, diví ñā é tá'an kó, diví ñā é dí'i kó dí —ka'an ñā.

13

Nté ntee tsi kaka'an Jesús iña ñá kaeté xaa ntikin

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Diví tsi ntúvi tsikan kíi Jesús nú vi'i sán ne, kué'en ña kukūtúvi ña díñi míni san.

² Un vá'a tsi títín ña'a náta ká nuu ña mí tuví ña. Dukuān ne, ínuu ña tun ntóo san ne, ikan tsí itúvi ña. Un ntíñ ntíñ ña'a san ntáñī ñá díñi ntute san.

³ Ná te da díi núu i e ntáā ña ni ñá'a san é kanakuā'a ña ña. Kaka'an ñā:

—Uun ntuví ne, uun ña'a kúkáté xaa ña ntikin.

⁴ Da nī kaeté xaa ña ntikin sán ne, ío ne, kó'xo itsí san. Xéé láā sán ne, e'xí ti.

⁵ Ío ntikin sán ne, kó'xō mí dóo xuu mí ña túvi kué'e nté'u. Váta tsí e ná'a ne, kéne xuku í, tsí ña túvī mí kí'in xó'o í.

⁶ Ntá tsi da dóo naí'nī ne, xí'i díi xuku i. Tsí ña ni nani'i xo'o i nté'u ne, ítsi.

⁷ Ío ntikin sán ne, kó'xō mí kaa xuku íñū. Xí'i núu xuku vá'ā san, tsí un tavi nuu tsi xuku íñū san da é'nu.

⁸ Ío ntikin sán ne, kó'xo ñu'u vá'ā ne, kīi kiti i. Ío e kíi uun sientu kiti i é uun ditsin í ne, ío ne, kii te ūni díko ne, ío e kíi te ōko u'xi.

⁹ Xoo e katéku í ne, na kīni —ka'an ñā.

Nté kui ntee ntee tsi kaka'an ña

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Kidáā ne, vé'xí ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui kuān ó kantaa ntu nto ni ñá'a san? —ka'an ñā.

¹¹ Kaka'an Jesús ni ñā:

—Ntō'ó ne, ntáduku ntée nto é kūtuni nto nuu i é iō xu'u iña i mí kadē kú've Xuva kō, ntá tsi ña ntáduku ntée tuku ña'a san.

¹² Tsí xoo ñá'a, ña é iō iña í ne, ní'i ká ña ne, kué'ē ká koo iña ña. Ntá tsi xoó ña'a, ña é ña tuví iña í ne, naki'i ka é iō iña ña.

13 Dukuān né, kuān ó kantaa ú ni ñā'a san, tsí kuān te ntaíto ña ne, ña ntaíni ña. Kuān te ntátekú ña ne, ña ntaíni ña. Ña ntaéni tú'un ñā.

14 É kũntaa ntí'xe vatā ó kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko, dá kakā'an ña kidaā:

Kuān te tekú ña, ntá tsi ña kí'in diki ña;
kuān te koto ña, ntá tsi ña kiní ña.

15 Tsí ña sá'a ne, é ntuka'xí nima ñā ne,
vata te neé nuu ntído lo'xo ña ne,

kanti'u núu ña,

vata koo é ña kiní ña,

vata koo é ña tekú ña,

vata koo é ña kani tú'un ña,

vata koo é ña ká'án ñā nī ko é ntavá'a ú ña,

kuan ó ka'an Xúva kō,

ka'an Ísaia.

16 Ntá tsi nto'ó ne, dōo diní nto tsi ntaíni nto ne, ntátekú nto.

17 Nuú é ntaā í é kaka'án u ni ntō tsí ña te da díi ña ntáka'án naa Xuva ko kidaā ne, un vá'a tsi ncho kiní ña é ntaíni nto vevii, ntá tsi ña ni iní ña. Ncho tekú ña é ntátekú nto, ntá tsi ña ni tekú ña.

*Kaka'an Jesúsú neé kani tú'un iña ñā kaeté xaa ntikin san
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)*

18 Kiní nto sá'a iña ñā kaeté xaa ntikin san.

19 Te tékú ña'a tú'un iña í mí kadē kú'vé Xuva kō né, tē ña kani tú'un ña ne, kí'xi tó'ó e ña vá'a san ne, naki'i nuu tú'un é Inúu nima ñā, vatā ó de láā sán ni ntikin é kō'xó itsi san.

20 Divi ntikin é kō'xo mi dóo xuú ne, vata kaa tú'un va'a san kaa, e ntátekú ña'a san ne, ura tsí í xkúntee iní ña.

21 Ntá tsi da ñā ni kuinti'xe vá'a ña ne, ña ná'a tsi kutí ña. Tē ntáka'án ntée ña'a san ña ne, tē ntáde xení ña ni ñā kuenta iña í e kuinti'xe ña ne, ura tsí í xtuví mii ña e kuinti'xe ña.

22 Ntikin é kō'xó nuu mí kaa xuku íñu sán ne, vata kaa da ntátekú ña'a san tú'un va'a san kaa, ntá tsi díi díi ka ntio ña é iō ñuxiví sa. Ntánantuku ñā diu'un é kukuika ñā ne, ntákunáa iní ña tú'un va'a san. Ña kaidiá'vi ká í iña ña.

23 Ntikin é kō'xó nuu ñu'u vá'a san ne, vata kaa te téku uun ña'a ne, kuinti'xe ña. Kade ña é kaka'án ne, iō ntúvi vá'a iña ña. Vata kaa ditsin utun vá'a san kaa, e kí uun sientu kiti í, o te ūni díko, o te ōko u'xi —ka'an ña.

Nté ntee tsi kaka'an Jesúsú iña xuku é ña vá'a má trigu

24 Ntāa xtuku Jesúsú nuu í sá'a, kaka'an ña:

—Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña é éte xaa ntikin trigu máña ña kan, kāa.

25 Ntá tsi da ñā ntákidi ñā'a san ne, xée ūun ña'a, ña kakune'u iní í ni ñā né, été xaa ña ntikin é ña vá'a san má trigú san ne, da ínu ña.

26 Dā kéne xuku trigú san ne, nta'á kiti í ne, kéne xuku é ña vá'a sán di.

27 Xée ña ntáde tsiñu iña tó'o ví'i sán ne, ntáka'án ñā ni ñā: “¿Ñā te ntikin vá'a ntu éte xaa nto máña nto kán? ¿Mí'i ntu vé'xi xuku é ña vá'a san?”, ka'an ña.

28 Kaka'an tó'o ví'i sán ni ñā: “Á tē ñā kakune'u iní í nī ko éte xaa ña ntikin é ña vá'a san”, ka'an ña. Kidaā ne, ntáka'án ñā ntáde tsiñu san ni ñā: “¿Ntio ntu nto é tú'un ntí xuku é ña vá'a san?”, ka'an ña.

29 Ntá tsi kaka'an tó'o ñā: “Ñā'a, tsí dā ná tú'un nto xuku trigú san ni xūku é ña vá'a san.

30 Na kue'nu mií ntuvi nuu í da nté xée ntúvi é ta'vi ō. Kidaā ne, ká'án ú ni ñā kata'ví sán te dí'na tu'un ña xuku é ña vá'a sán ne, na ntada ña dōko í dá ká'mi

ña. Kidāā né, na tsū'un vá'a ña kiti trigú san ini xaká ko", ka'an ña —kuan ō ka'an Jéssu.

Nteé nteé tsi kantaa Jesuu iña ntikin kúli
(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Ntāa xtuku Jesuu uun nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadē kù've Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a, ña e éte xaa ntikin kuli mǎña i kan, kaa.

³² Dií ka kuetsi ntikin kúli san é un ntíí ntíí ntikin, ntá tsi dā kúna'nu ne, dií ka na'nu xuku i; vata ntāa utun ntāa. Ntáxee láā, kiti ntaiko e dukún kǎn ne, ikǎn ntáde vá'a ti taka ti má nta'a i kǎn —ka'an ña.

Nteé nteé tsi kantaa ña iña u'xen ía
(Lc. 13:20-21)

³³ Ntāa xtuku ña uun nuu i, kaka'an ña:

—Mí kadē kù've Xuva kō ne, vata kaa u'xen ía kaa, é kǎnadaká ñad'í san uni xku've árina váta koo é nǎneñu u'xen san —ka'an ña.

Nté kui kuǎn ó kantaa Jesuu núu i sá'a
(Mr. 4:33-34)

³⁴ Nteé nteé tsi kaka'an Jéssu ni ún ntíí ntíí ña'a san. Da mií kuē'en tsí nuu i sá'a kantaa ñá ni ñá dá kakā'an ñá ni ñá kuenta iña i mí kadē kù've Xuva kō.

³⁵ Kuǎn o dé ña vata koo é kúntaa é kǎka'an ñá ka'án naa Xuva ko kídaā:

Ntaa ú ni ntō nuu i sá'a,

ká'án ú nuu i é iō xu'u un tsi nte dá dé kù've Xuva ko ñūxiví san,

ka'an ña.

Kaka'an Jéssu nee iñá ncho ka'an iña xuku é ña vá'ā san é kǎa má trigu

³⁶ Kidāā né, ntāka Jesuu mí dóo ntoo ña'a sán ne, kí'vi ña má ví'i kǎn. Xéē ña ntántikin ñá ne, ntaikan ña é kǎ'an ñá nee iñá ncho ka'an é ntāa ña iña xuku é ña vá'ā san e é'nu mǎña ña kǎn.

³⁷ Kaka'an Jéssu:

—Ña éte xaa ntikin vā'á san ne, vata kaa xu'u é véxkúvi ú ñatíí kaa ña.

³⁸ Mǎña ñá kǎn né, vata kaa kanií ñūxiví san kaa. Ntikin vā'á san ne, vata ntāa ña ntáduku ntéé Xuva kō ntāa. Ntikin é ña vá'ā san ne, vata ntāa ña ntáduku ntéé tó'ō e ña vá'ā san ntāa.

³⁹ Na kakune'u iní i ní kó ne, vata kaa ña éte xaa ntikin é ña vá'ā san kaa ña ne, tō'o é ña vá'ā san ña. Ntuvia é ta'vi ō ne, vata kaa ntuvia tē ntí'í ñūxiví sa kaa. Ña ntáta'ví sán ne, vata ntāa ánje Xuva kō ntāa ña.

⁴⁰ Vata ō ntáda ña dóko i é ña vá'ā sán ne, e'mi ña né, kuan koo kuvi tē ntí'í ñūxiví sa.

⁴¹ Xu'u é véxkúvi ú ñatíí ne, taxnúu ú ánjē ko mí kadē kù've Xuva kō ne, nakuitá ñá un ntíí ntíí ña'a, ña e ntáde é víí tuku ña'a é kini kaa, ní ña é ntáde mií é kǎni kaa san.

⁴² Katé nuu ña ña iní ñu'u dū'xé san. Un vá'a tsi kueku ña'a sán ne, naka'xí ka'ñí ña nú'u ña.

⁴³ Kidāā ne, xoó ña'a, ña ntáde é ntio Xuva kō ne, xi'í nuu ka'nu ña mí kadē kù've Xuva kō, vatá ó kaxi'í nuu ngántíí san. Xoo é kátekú i ne, na kǎni i.

Kantaa Jesuu uun nuu i é vā'a é nuu ntú'xi

⁴⁴ Mí kadē kù've Xuva kō ne, vata kaa uun nuu i e dóo va'a é nuu ntú'xi má ñu'u kan kǎa. Nǎni'í uun ña'a ne, ikan tsí náxnuu ntú'xi xtuku ña. Nǎ tē nté kaa diní ña. Kí'in ña né, nadiko ntí'í ña é ió iña ñá ne, dá kuíin ña ñu'u san.

Kantaa Jesuu iña kiti e dóo nuu á'vi i é kaē'nu ini tsi'xi

45 Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun ña kadiko kaa, ña é kanantukú kiti e dóo nuu á'vi i, e dóo va'a.

46 Uun tsi kiti e dóo va'a, é nuu á'vi kue'en nāni'i ñá ne, kí'in ñā né, nadiko nt'i ña é ió iña ñá ne, dá kuīin ña ti.

Kantaa Jesuu iña xunu

47 Mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa xunu kaa, é kanakuítá nuu ña'a san ini míni kán é tavā ñá un ntíi ntíi nuu tsákā san.

48 Dā tsítú ne, nantíi ña diñi ntute kán. Ikán intóo ña nakaxnúu ña ti. Tsákā vā'a san ne, nātsu'un ña ti ini xiká san. Kiti é ña vā'a san ne, éte ñá ti.

49 Kuan koo kuvi tē nt'i ñi ñuxiví sa di. Kí'xi ánje Xuva kō ne, nakaxnúu ña xoo é vā'a i, xoo é ña vā'a i.

50 Nakuitá ñá xoo é ña vā'a i mé'ñu ñū'u du'xé san. Ikán dóo kueku ña'a san ne, naka'xí ka'ñi ña nú'u ñā —ka'an Jesuu.

Núu i e dóo va'a é xéé nī é ata

51 —¿Ntāñe'e diki nt'i ntu nto un nt'i nūu i sá'a? —tsixe'e Jesuu ña.

—Ntāñe'e dik'i nti —ka'an ña.

52 Kidáa ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Un ntíi ntíi mastrú lei, da ntánakua'a ña iña i mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa tó'o ví'i san kaa ña. Tsi tó'o ví'i sán ne, kanatava ña é xéé nī é atā san mí ñu'u vā'a iña ña dá ntio ña —ka'an ña.

Dá tūvi Jesuu ñuú Nazaree

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

53 Dā kúvi ntāa Jesuu sá'a né, ntaka ña ikán.

54 Kué'en ña ñūu mí ñā ne, naku'á'a ña ña'a má ví'i mi ntánataká nuu ña Israeé san. Koó dā kúdu'va ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntú nakua'a ñá sá'a e dóo ini ña, e dóo kadē ña nuu i é dóo ka'nu san?

55 ¿Ñā ntu te divi ña é i'xá ña kade va'a utun? ¿Ñā te María ntu di'i ñā? ¿Ñā ntu te ení ña Santiau ni Jósee ni Símuun ni Júdā?

56 ¿Ñā te divi ta'an ña ta'nú ntoo ñuú ko ā di? ¿Mí'i ntu vē'xi é dóo kí'in Iní ña sá'a kuan? —ka'an ñá'a san.

57 Ncho kudiin ñá'a san ni ñā, ntá tsi kaka'an Jesuu ni ña:

—Ña kaka'án naa Xuva kó ne, ntaíko ñu'u ñā'a san ña; ntá tsi ña ñuú mii ña nī ñavi'i ña ne, ña ntaíko ñu'u ña ñā —ka'an ña.

58 Ñá kué'e núu i e dóo na'nu ide ña ikán, tsí ña ni kuintí'xe ña'a san ña.

14

Dá xi'i Juaán Bautista

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

1 Ntúvi sá'a ne, Herodé, ña é de ku've iña ñuú Galileá ne, tēkú ña iña Jesuu.

2 Kaka'an ñá nī ña ntáde tsiñu iña ña:

—Ña tsikán ne, á tē Juaan Bautista ña. Á tē ntóto ñā e xi'i ña. Dukuān é kúvi ide ña nuu i e dóo ka'nu san —ka'an ña.

3 Tsí Herodé sán ne, tūn ña Juaán ne, kí'ní ña ña ne, xnuu kutu ña ñā kuenta iña Heródia, ñad'í ení ña, ñá nani Fēlipe.

4 Tsí kaka'án Juaan ni Herodé:

—Dōo xii kaa é naki'i nto ñad'í ení nto —ka'an ña.

5 Herodé sán ne, ntio ña é ká'ní kue'en ñá Juaán san, ntá tsi u'ví ña ña'a san, tsi dé kuení ña'a san tsí Juaán san ne, ña kaka'án naa Xuva ko.

6 Ntá tsi dā xee víko é káku Herodé ne, íté'e dióko Heródia nuu ña'a san, ña vexká'xi viko san. Ñá tē nté kaa dīnī Herodé san kidaa ne,

⁷ xé'e ña xu'u ña nī dioko Herodia tsí nuu é ntāa ntí'xe i é kué'é ña tún da neé ka é kákán tun.

⁸ Tsi'i di'í tún dikí tun nee é kákán tun ne, kaka'án tun:

—Tā'xi nto kó dikí Juaan Bautista veví. Xntekū nto nú kō'o —ka'án tun ni Herode.

⁹ Kidáa né, kūnta'xa iní rei Herodē san. Ntá tsi kaka'an ñá te kuan kōo kuvi, tsí mé'ñū ña'á san xe'é ña xu'u ña.

¹⁰ Taxnū ña é na kā'nté tu'un ña dikí Juaán san viutun kán.

¹¹ Xntekū ñá dikí Juaan nú kō'o ne, xe'e ñá tún, dā nakué'è tún di'í tun.

¹² Dā xe'é ña ntántikín Juaán san ne, nāki'i ña kúñu ña ne, ixkú'xi ña ña. Kidáa ne, kué'en ña kūkoto ñá Jēsuu nté ō kúvi.

Dā xe'é Jesuu é kā'xí u'un míl ñā'a
(Mr: 6:30-44; Lc: 9:10-17; Jn: 6:1-14)

¹³ Dā téku Jesuu nté ō kúvi Juaan Bautistá san ne, ínū ña tun ntóo ne, kué'en ñá mí xoxó ña'a. Ntá tsi dā kútuni ñá'a sán ne, kué'en ña kúntikín ñá ña. Ntaíka ña di'in ña.

¹⁴ Dā ntí Jesuu tún ntóo san ne, Iní ña tsí ña te nté kaa titín ña'a. Ntúntá'ví ini ña ña ne, ntvá'a ña ña nchokuví san, ña é ntēka ña'a san.

¹⁵ Dā kuáa ne, xéé ña ntántikín ñá ne, ntáka'an ña:

—Xoxó kantoo i i'a. É kuáá ve. Taxnū nto ña'a san é na kī'in ña ñūu kuetsi san vata koo é kuñin ña é kā'xí ña —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá kuetsi é kī'in ña. Divi nto kué'é xnto é kā'xí ña —ka'an Jēsuu.

¹⁷ Kidáa ne, nantíko koō ña, ntáka'an ñá ni ña:

—Ú'un kúdii tañú'u ió ni ūvi kudii a tsákā —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jēsuu:

—Tā'xi nto —ka'an ña.

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an ñá ni ñā'a san é na kuntōo ña ne ité sán. Kī'i ña u'un tañú'u sán ni ntūvi a tsákā sán ne, Ito ña e dukún kán ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kátsin dava ña tañú'u sán ne, xe'é ñá ña ntántikín ña é na tsí'i ña nta'a ña'a san.

²⁰ É'xí nta'a ña'a san, un ntí'í ntí'í ña. Kidáa ne, natákā ñá ta'vi i é ntoó ka ne, natsu'un tsitu ña ūxuví ka xíka.

²¹ Ná te da ū'un míl ñatíí san é'xi ña. É ntē ña ni ka'vi ña ñadi'í san, nté i'xá san.

Dá íka Jesuu nú ntūte kan
(Mr: 6:45-52; Jn: 6:16-21)

²² Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntántikín ña é kū'un ña iní tun ntóo san e kī'in ña uun xo diñi ntute san. Divi ña ne, ítví ka ña da nté ntaka ntí'í ña'a san.

²³ Dā nátaxnū ña ña'a san kunú'u ña ne, kúxee ña xuku kán vata koo é da mií tsí ña ka'an ntá'vi ña. Dā kuáa ne, ínū mií ña ikán né,

²⁴ dōo kuíka tun ntóo san mé'ñū míní san. Un vá'a tsi kanaduku ntúte san ata tun ntóo e dóo kainu tatsín san.

²⁵ Dá vē'xi túvi ne, kué'en Jēsuu mí ñū'u ña, kaika ña nú ntúte san.

²⁶ Ntá tsi dā ini ña ntántikín ñá ña tsí kaika ña nú ntúte sán ne, ñá tē nté kaa ntaú'vi ña. Ntákuhu'u ntáa ña, ntáka'an ña:

—¡Un kaa ña ntíxi! —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi ura tsí i kaka'an ñá ni ña:

—¡Ná ku u'ví nto, tsí xu'u! —ka'an ña.

²⁸ Kaka'án Pedru ni ña:

—Te ðivi nti'xe ntō, Tó'ō, ká'an ntō é na kī'xi u mí kaika nto nú ntūte san —ka'an ña.

²⁹ Kaka'an Jéssu:

—Kí'xin ni —ka'an ña.

Pedru ne, ntūi ña tún ntōó san ne, ika ña nú ntūte san é kī'in ña mí ntitsi Jesuu.

³⁰ Ntá tsi dá íni ña tsi dóo kainu tatsín san ne, ú'vī ñá ne, iñi ntu'u kúkií nto'o ña iní ntute san. Un ntūi tsí kána ña:

—jXntii ntō ko, Tó'ō! —ka'an ña.

³¹ Ura tsí i nakurkáa Jesuu ntá'a ña ne, nātava ña ña. Kaka'an ñá ni ñā:

—jNté ó ntú iña o é ña kákuinti'xe o! ¿Nté kui ña ni kuinti'xe ntu o? —ka'an ña.

³² Dā nakú'un ña ntuvi ñá tun ntōó san ne, kúkadín tatsín san.

³³ Ñá ñu'u iní tun ntōó san ne, nákuichiti ña núu Jéssu, ntáka'an ña:

—jNuu é ntaā i tsí I'xá Xuva nti'xe ko ntō! —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu ñá nchokuvi ñuú Genesaree

(Mr. 6:53-56)

³⁴ Dā kúvi ita ntí'xin ña ntute sán ne, xée ña ñūu é nani Genesāree.

³⁵ Dā íni ña'a san, ña ntántoo ikān, e vé'xi Jesuú ne, taxnúu ña tú'un iña un ntí ntí ñuú tsikán ne, ntēka ña'a san ña ntánchokuvi san, un ntí ntí ña.

³⁶ Ikan ña Jesuu é kuān te ntete dóo ña na tñn ntá'a ña. Ña é tñn nta'á sán ne, ntūvá'a ña.

15

Nee iña é kade i é kánatívi ña'a sán nuu Xuva ko

(Mr. 7:1-23)

¹ Kidáa ne, xée ña fariseu ní mastrú lei san, ña ntōo ñuú Jerusaleén, nte mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ñá ni ñā:

² —¿Nté kui ña ntáde ntaa ña ntántikin ntó vatā xkoó ini ñáta kō? Tsí ña ntánta'a ña dá ntaé'xi ña —ka'an ña.

³ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Nté kui ðivi ntō ne, ña ntáde ntaa nto é káka'an Xúva kō, é ntio nto kúntikin ntó vatā xkoó ini míi ntō?

⁴ Tsí kaka'an Xúva kō: “Kuiko ñu'u nto uva nto ni ði'i ntō”, ka'an ña. Ká'an xtúku ña ði: “Xoo é ká'an kíni i iña uva i ni iña ði'i í ne, da míi é kúvi i”, ka'an ña.

⁵ Ntá tsi ntō'ó ne, ntáka'an nto tsí kuvi ka'an ñá'a san ni uva ña ni ði'i ñā: “Ña kúvi xntii ú nto, tsí iñá ko ne, náku'e ú nta'a Xuva kō.”

⁶ Te kuan kōo ka'an ñá ne, ñá kantio é xntii ña uva ña nté ði'i ñā, ka'an nto. Dukuān ne, ntáde nto vatā xkoó ini ñáta ntō e ntánakuitā nto é káka'an Xúva kō.

⁷ Ntáka'an ntó tsi ntáde ntaa nto é káka'an Xúva kō, ntá tsi ña ntāa. Dōo vá'ā o ka'an Ísaia kuénta iña nto dá kakā'an ñá naa Xuva ko:

⁸ Ña sá'á ne, kúðii rki xaa ña ntéku da ntáka'an ñá e dóo ntánuu iní ña ko,

ntá tsi ña te ntánñ nima ña e ntánuu iní ña ko.

⁹ E ntaā í e ntánuu iní ña ko,

tsi e ntánakuā'a ñá ne, da míi tsí e ntáka'an ñá'a san.

Kuan ó ka'an ña —ka'an Jéssu.

¹⁰ Kidáa né, kána ña ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kíni nto né, na kī'in ðiki nto:

¹¹ Ñá te ðivi é kaki'vi ini xú'u ko kán kade i é kakudentū nima ko, ntá tsi nee iña é ntii xu'u kō né, ðivi é kade i é kakudentū nima ko —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví ña ne, tsixe'e ña ña:

—¿Kútuni ntú nto é kúdiin ñá fariseú san da téku ña é káka'an nto? —ka'an ña.

¹³ Kaka'an Jéssu:

—Da neé ka utun é ña ni i'xi Uvā kó ne, nātu'un ña uun tsi nte xó'o i.

¹⁴ Na koo mii nto ña. Vata ntáa ña kuāa ntáa ña é dotó tsi ntánteka ña ña'a. Te uun ña kuāa nteka ña ña kuāa ni'i ña ne, ntuví tsí ña kó'xo nuu ña xaví san —ka'an ña.

¹⁵ Kidáa ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Ká'an nto ni ntí nee iñá ncho ka'an núu i sá'a —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Vāta tekú kue'en xntú nto?

¹⁷ ¿Ná ini ntú nto tsí da neé ka é káki'vi xu'u kó ne, kaita nti'xin i'xi ko kán ne, da kidáa ntii xtuku kúñu kó?

¹⁸ Ntá tsi nee é kīni kaa é káki xu'u kó né, ntē nima ko kakéne ne, diví é kade i é kakudentu ō.

¹⁹ Tsi nté nima ko kakéne é kiní ó kadā kuení kó, é ká'ni o ña'a, é kadā xení o ni ñadī'í tuku ña'a, é kadā xení o ni ñadī'í, ña vata tánta'a, e ki'i dú'u ō, é ká'an ó dove, é ká'an kīni o iña ña'a.

²⁰ Sá'a kade i e ntákudentū ña'a sán nuu Xuva ko. Ntá tsi te ña nta'a o da ka'xi o vatá xkoó ini ntó ne, ña te diví i é kade i é kakudentu ō nuu Xuva ko.

Ñadī'í, ña vé'xi tuku ñuu, kuínti'xe ña Jesuu
(Mr. 7:24-30)

²¹ Ntāka Jesuu ikān ne, kué'en ña ētsin ñuu Tiru ni ñuu Siduun.

²² Ikān tuví uun ñadī'í, ña vé'xi ñuu Canaán ne, ñé'e ña mí tuví Jesuú ne, kaka'an ña:

—¡Ntuntá'ví ini nto ko, Tó'ō, I'xá Davii! ¡Un vá'a tsi kanto'o diókō kó kuenta iña é ña vá'ā san é nuu nimá tun! —ka'an ña.

²³ Nté uun tú'ūn ña ni ká'an Jéssu ni ña. Kidáa ne, xéé ña ntántikin ña ne, kaka'an ña ni ña é na nakunu ña ñadī'í san. Ka'an ña:

—Nakūnu nto ña, tsi dóo du'xen ka'ān ña é ntikin ñá kō —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an Jéssu:

—Taxnuu Xuva kó ko é xntii ú da mii tsí ña kúnaa, ña ntáduku ntée tatá ña Israee —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi xéé etsin ñadī'í san ne, ínchiti ña nūu ña ne, kaka'an ña:

—¡Vii nto da xe'e, Tó'o, xntii ntó ko! —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Ñá vā'ā ō é naki'i o tañú'ú é ká'xi i'xá kó dá kué' é ō tínā san —ka'an ña.

²⁷ Ñadī'í san ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é káka'an nto, Tó'ō, ntá tsi tīnā sán ne, ntaé'xi ti utsi i é káko'xo má mēsa tó'o tī —ka'an ña.

²⁸ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Dōo vā'ā ó kakuinti'xe o. Kuan koo na kuvi vatá ó ntio o —ka'an ña.

Ura dú'va tsí i ntuvá'a dióko ña.

Dōo títin ña nchokuvi ntavá'a Jesuu

²⁹ Ntāka Jesuu ikān ne, kué'en ña diñi míni Galileá san. Kúxee ña xuku kán ne, ikān itúvi ña.

³⁰ Nā te da dii da díi ña'a xéé ña mí tuví ña ne, ntéka ña ña xné'e, ña ni'i kui'í i, ña kuāá, ña ñi'í, ni títin ka ña ntánchokuví san. Tsōo ña ña'a san nú dí'in Jesuú ne, ntavá'a ña ña.

³¹ Koó dā kúdu'va ña'a san da íni ña e ntáka'an ñá ñi'í san, e ntuvá'a ña ni'í kui'í i san, e nakaka ña xne'é san, e nakini'í ña kuáá san. Ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva ña Israeé san.

Dā xe'é Jesuu é ka'xi kimi míl ña'a

(Mr. 8:1-10)

³² Kidáá ne, kána Jesuu ñá ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Kantunta'ví ini kó un ntíí ntíí ña'a san tsi é ita ntí'xin uni ntúvi e ntántoo ña i'a ni ko. Ña túví ka é ka'xi ña. Ñá ntío kó nataxnuú ú ña é kuan tsí koo, tsi ntákakin ña, tsí dā ná koo vita ña itsi kán dókó —ka'an Jesuu.

³³ Ntáka'an ñá ntántikin ña:

—¿Mí'í ntu kiki'í o tañú'ú i'a mí xoxo ntoo i? ¿Nté ntu koo xee tá'an é ka'xi ña, é ñá te da dí ña'á san? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jesuu ni ña:

—¿Tí'ín ntú tañú'ú ni'í nto? —ka'an ña.

Nantíko koó ña, ntáka'an ña:

—Ú'xe kúdii tañú'ú ni úvi kudii a tsákā —ka'an ña.

³⁵ Kaka'an Jesuu ni ñá'a san é na kuntoo ña ñu'u kán.

³⁶ Kí'í ña e u'xé tañú'ú sán ni tsákā sán ne, nákué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kó. Kidáá ne, ta'vi dáva ñá ne, xé'e ña ña ntántikin ña é na tsí'í ña nta'a ña'a san.

³⁷ E'xi nta'á ñá, un ntíí ntíí ña. Dā kúvi ne, nataka ña é ntoó ka ne, ú'xe xika nátsu'un tsítu ká ña ta'vi í.

³⁸ Ñá te da kimi míl ñatíí san é'xi ña ne, nté ña ni inté'vi ñad'íí san, nté i'xá san dí.

³⁹ Nataxnuú ña ña'a san kídaá ne, nákunúu Jesuu tún ntóó san ne, da kué'en ña ñuú Madala.

16

Dā íkan ña fariseu ni ñá saduceú san uun nuu i e dóo ka'nu

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Xéé ña fariseú san ni ña saduceú san é ncho koto nteé ña Jesuu. Ntaíkan ña te nañé'e ñá ña uun nuu i e dóo ka'nu é vé'xí e dukún kán.

² Ntá tsi kaka'an Jesuu ni ña:

—Da kakuáá ne, ntáka'an nto: “Vá'a íñí teváá, tsi dóo dito xntivi e dukún kan”, xkoó ka'an nto.

³ Tévéá ne, ntáka'an nto: “Dóo xóo íñí vevii, tsi dóo ñu'u viko xé'e i kan”, ka'an nto. Te íni nto nté íñí da ntaíto nto e dukún kán, ¿nté kui ñá ini ntu nto nté koo kuvi ñuxiví sa, da ntaíto nto nté o kakuvi vevii?

⁴ Ña kini ntáa, ña ntáde é káni kaa sán ne, divi ña ntaíkan ña nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi ña kué'e ká Xuva ko núu i é ntio ña, tsí da mí núu i váta ó kúvi jonaá san —ka'an ña.

Kidáá né, ntáka Jesuu íkán né, tsoo mii ña ñá.

U'xen ía íña ñá fariseu

(Mr. 8:14-21)

⁵ Dā xee ñá ntántikin ña uun xo diñi ntute sán ne, kútuni ña tsí kunání ña é kuído ña tañú'ú.

⁶ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Kini nto ne, kuenta tsí víi nto ni u'xen ía íña ñá fariseu ni ñá saduceú san —ka'an ña.

⁷ Kidáá ne, ntáka'an ñá ni tá'an ña:

—Kuan ó ka'an ñá, tsi ña ni ído ó tañú'ú san —ka'an ña.

⁸ Íni Jesuu née íña ntádé kuení ña ne, kaka'an ña:

—¡Mpá! ¿Nté kui ña ntákuinti'xe vá'a ntu nto? ¿Nté kui ntaítu'un ntu nto tē ña ni ido nto tañú'ũ san?

⁹ ¿Váta kutúni ntú nto? ¿Ñā ntu naka'an nto tsí u'un tañú'ũ san é'xi u'un míl ñā'a sán ne, títín xiká ka ñu'u ta'vi í e ntóo ka é nataká nto?

¹⁰ ¿Nté ña ntu naka'an nto e u'xe tsí tañú'ũ san e é'xi kimi míl ñā'a sán ne, títín xiká ka ñu'u ta'vi í e ntóo ka é nataká nto?

¹¹ ¿Nté kui ña kañe'e dikí ntu nto e ña te iña tañú'ũ nti'xe san kaka'án u? Kuenta tsí vii nto ni ũ'xen íā iña ñā fariseu ni ñā saduceú san —ka'an ña.

¹² Kidáā né, kütuni ña tsí ña te kaka'án ña iña u'xen íā é kaidáka tañú'ũ san, tsí kaka'án ñā iña nuu i é ntánakuā'a ña fariseu ni ñā saduceú san.

Dá kakā'án Pedru tsí Jesuu é Cristu ña

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Dā xee Jéssu ñuú é nani Cesārea Filipú ne, kaka'an ñā nī ña ntántikin ña: —Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ¿neé ntu ña'a ú, te ká'an ñā'a san? —ka'an ña.

¹⁴ Nantíko koó ña, ntáka'an ñā:

—Íō ñā ne, ntáka'an ña tsí Juan Bautista nto. Íō ñā ne, ntáka'an ña tsí Elia nto. Ío xtúku ña ne, ntáka'an ñā tsí Jeremia ntó, ō tuku ña'a ña kaka'án naa Xuva ko nto —ka'an ña.

¹⁵ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Ntó'ó ne, ¿xóó ña'a ntu ú, te kuiní nto? —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Símuun Pedru:

—Cristu ntó, Í'xá Xuva kō ña kantíto san nto —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nté kuān nte vá'a ō ni o, Símuun, í'xá Jonaa. Sá'ā ne, ña te ñā'a ni nañe'e ñā o, tsí mii tsi Uvā kó, ña tuví e dukún kán.

¹⁸ Kaka'án u ni ō tsí ñā'vīn é Pedrú ne, ñā'vī ō ne, xúu nchó ka'an. Nú xūu sa'á xntítí u xúkūn ko. Ña kúvi víí doxí'í san nī ña'a, ña ntákuinti'xe i ko.

¹⁹ Ta'xí u o ntakáā iña i mí kadē kú'vé Xuva kō e dukún kán. Da xōó ka ña'a, ña é íō kuetsí i ñuxiví a ne, ká'án tsí ña kúvi kí'vi ña e dukún kán. Kuan kōo víí Xuva kō e dukún kán di. Da xōó ka ña'a, ña é ntuvá'a ni Xuva ko ñuxiví a ne, ká'án tsí kúvi kí'vi ña e dukún kán. Kuan kōo víí Xuva ko ni ñā e dukún kán di —ka'an ña.

²⁰ Kidáā ne, kaka'an ñā nī ña ntántikin ña é ña ku ka'án kue'en tsí ña ni da xōó ka ña'a é Cristu ña.

Dá kakā'an Jéssu é kuví ña

(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

²¹ Nté ntúvi tsikán ne, ení ntu'u Jéssu kaka'an ñā nī ña ntántikin ña é kantio é kí'in ñā ñuú Jerusaleen. Ikán ne, ñā te da ñā nūu í dóo nto'o ña nta'a ñatā sán nī tó'ó dutú nī mastrú leí san. Ka'ní ña ña ne, te kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku ña, ka'an ña.

²² Kidáā ne, kué'en xīo Pedrú san ni ñā né, ikán de tíí ña ni Jéssu, káka'an ña:

—Ñā te sá'á e ntio Xuva ko, Tó'ō. Ñā te kuan kōo kuví nto —ka'an ña.

²³ Ntá tsí xkokoto Jéssu ne, kaka'an ñā nī Pedru:

—Íñā kuān xkoó ka'an, tsí kaka'an vātā ō kaka'an tó'ō e ña vá'ā san! Ñā ku koton ntéen ko. Ñā te vatā ō kade kuení Xuva kō é kadē kuení o, tsí vata tsí ō de ñā'a san káden —ka'an ña.

²⁴ Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ña ntántikin ña:

—Tē xóó ncho kuntikin í ko ne, ñā víí ka ña é ntio mii ña, ntá tsi na kuntikin ñā ko, kuān te na kuví ña.

²⁵ Tē xóó ntio i é nakáku ntuvi iña í ne, kunaá ña ntií dañu ntúvi. Ntá tsi tē xóó nakunaa i ntuvi iña i kuenta iña ko ne, ní'í ña ntuvi vá'á iña ña ntií dañu ntúvi.

²⁶ ¿Neé ntu ni'i ñatíi san te ni'i ña dá kanii ñūxiví sa, te nākunaá ña é tduiña ña? ¿Nté ntu kaa ntá'vi ñatíi san é tduiña ña?

²⁷ Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ki'xi ú ni ánĵe ko. Dōó ka'nu ña'a ú, vatā ó ka'nu Uva kō. Kidáa ne, ntaána ú ni ñā'a nee iñá idé ña xé un xé un ñā.

²⁸ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō. Iō ñā'a e ntāñi ñá i'a vevii ne, ña kúvi ña da nté kiní ña é kixkadā kú've u ñūxiví sa —ka'an Jesús.

17

Dā nádama kúñu Jesús

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ Dā kúvi iñu ntúvi ne, ntéká Jesuu Pedrú san ni Sántiau, ni ení ña, ñá naní Juaan, kue'en ní'i ña ña ūun xuku e dóo dūkún ne,

² nuu tsi ña ne, nadama kúñu Jesús. Nuu ña ne, xi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu ngántii san ne, dóó é nuu ña né, ntukui'xin kue'en.

³ Ura tsíkan ntii dító Muisee ni Élia, ñá ka'án naa Xuva ko kídaa ne, ntáka'an ñá ni Jesús.

⁴ Kidáa ne, kaka'án Pedru ni Jesús:

—Dōo vá'a o tsí ntoo ntí i'a, Tó'ó. Tē ntio nto ne, xntítsí nti uni á vi'i i'a, uun iña nto, uun iña Muísee ne, uun iña Éliá di —ka'an ña.

⁵ Da nii kākā'án Pedrú san ne, xée ūun viko e dóo kaxi'í nuu mí ntoo ña ne, távi nūu ña. Kaka'an tátsin Xúva kō mé'ñū vikó san:

—Ña sá'a ne, I'xá mii kó, ña e dóo ntio ko. Dōo diní ko ni ñā. Kini nto é kākā'an ña —ka'an tátsin san.

⁶ Dā téku ña ntántikin ñá san sá'a ne, nántúvė ña kúñu ña ñu'u kán né, dōo u'í ña.

⁷ Ntá tsi vé'xi Jesúsú ne, tiin nta'a ña ñā ne, kaka'an ña:

—¡Nakuntāñi nto! ¡Ñá ku u'vī nto! —ka'an Jesús.

⁸ Dā íto ña ne, xōxó ka ña nguui san. Da mii tsi Jesúsú ntítsi ña.

⁹ Dá kūntíi ña xuku sán ne, kaka'an Jesúsú ni ña:

—Ñá ku ka'án ntó ni da xōó ka ña'a nee e íni nto da nté nantōto ú rkontúvi é xi'í u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi —ka'an ña.

¹⁰ Ntátsixe'e ña ntántikin ña:

—¿Nté kui ntáka'án ntu mastrú leí san é di'na Eliá san kí'xi ña? —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an Jesúsú ni ña:

—Nuu é ntaā i tsí di'na Elia kí'xi ña ne, xtúvi tu've ña é un nti'i.

¹² Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi e kí'xi Elia, ntá tsi ña ni kutúni ñá'a san te divi ñā né, ide ña ni ña da nēe ka é ntio ña. Kuan kōo nto'o kó nta'a ña di, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi —ka'an Jesús.

¹³ Kidáa ne, kutuni ña ntántikin ña tsí kaka'an ñá iña Juaan Baútista.

Dā ntavá'a Jesuu úun na kudii, ná kaxi'i mí

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā xeé ña mi dóo ntoo ña'a ne, vé'xi uun ñatíi mí tuví Jesuu. Ínchiti ña nūu ñā ne, kaka'an ña:

¹⁵ —Tō'ó, ntuntá'vi ini nto i'xá ko, tsí kaxi'í mí nā ne, xntii nto nā. Dōó kanto'o na. Nuu nuu tsi kantava nuu na nchú'un kán ne, kako'xó nuu na nú ntute kán di.

¹⁶ E kixni'í ú na é ntavá'a ña ntántikin ntó na, ntá tsi ña ni kuvi víi ña —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jesúsú:

—¡Nté o ntu! ¿Nté kui ña ntákuinti'xe ña'a sán ko, ña e ntáde é kīni kaa? ¿Tītín ka ntu ntuvi kutíi ú ni ntō? Kixni'í nto na i'a —ka'an ña.

¹⁸ De tí Jesuu ni é ña vá'ā san ne, ntíi é ña vá'ā san é nuu nima na. Ura dú'va tsi ntuvá'a na.

¹⁹ Kidáā ne, xéē ña ntántikin ña mí tuví Jesuu ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui ña ni kuvi víi ntu nti é nakūnu ntí e ña vá'ā san? —ka'an ña.

²⁰ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Tsí ña te kanñ nima ntó ntákuinti'xe nto. Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntó tsí kuān te un sín kue'en tsi ntákuinti'xe nto ne, kuān te vata kaa uun kudii ntíkin kulí san é kuinti'xe nto ne, kuvi ka'an ntó ni xūku san: “Kue'én ikān”, ne, k'í'm. Ña túvī neé kue'en tsi é ña kuvi víi nto.

²¹ Ntá tsi e ña vá'a vāta kaa sá'a ne, ña ntíi tē ña kuntóo ixu ō né, tē ña dóo ka'an ntá'ví ō di —ka'an Jesuu.

É kūvi uvi ito kaka'an Jesuu é kūvi ña
(Mr: 9:30-32; Lc: 9:43-45)

²² Dá ntoo ña ñuú Galileá ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ntuví ú kuenta ntá'a ña'a san.

²³ Ka'ní ña kó ne, te kūvi uní ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an ña.

Dóo kántoo nta'xa ña ntántikin ña.

Dā ntá'vi Jesuu ni ña ntántikin ña diu'un xóo iña xúkūn

²⁴ Dā xee Jesuu ñuú Capernau ni ña ntántikin ña ne, vé'xi ña ntaído diu'un xóo iña xúkūn san mí tuví Pedrú san ne, ntáka'an ña:

—¿Ña kantá'vi ntu mastru ntó diu'un xóo san? —ka'an ña.

²⁵ Kaka'án Pedrú san:

—Kantá'vi ña —ka'an ña.

Dā k'ívi Pedrú san má ví'i kán ne, di'na kaka'an Jesuu ni ña:

—¿Nté ntu de kuéni o, Simuun? ¿Xoó ntu nta'a i ntaído rei ñúxiví san diu'un xóo ni diu'un iña ñu'ús san? ¿Nta'a ña ñuú mii ña né, ō nta'a ña tuku ñuú san? —ka'an ña.

²⁶ Kaka'án Pedru:

—Nta'a ña tuku ñuu —ka'an ña.

Kidáā ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Dukuān ne, ñā kantio é ntá'vi ña ñuú mii ñā.

²⁷ Ntá tsi vata koo é ña kudíin ña ne, kue'én nu míni kán ne, nakuitan xu've é kantíkin kaa xu'u tsákā san. Tavan da neé ka tsákā, kiti é tiin di'na. Dá ntíkan xu'u ti ne, naní'i o uun diu'un kuetsi. Ki'in ne, da nta'vin diu'un xóo ó ne, iñā kó di —ka'an ña.

18

¿Xoó ntu é dii ka ka'nu i?
(Mr: 9:33-37; Lc: 9:46-48)

¹ Ntuví tsíkan ne, xéē ña ntántikin ña mí tuví Jesuu ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é dii ka ka'nu i mí kadé kú'vé Xuva kó? —ka'an ña.

² Kānā Jesuu úun i'xá san ne, xtuví ñā i mé'ñū ña'a san.

³ Kaka'an ñā ni ñā'a san:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni nto: Tē ña nadáma nto nima nto é kuinti'xe nto vatā ó de a i'xá kuetsi sán ne, ña kúvi k'í'vi nto mí kadé kú'vé Xuva kó.

⁴ Xoó ña'a, ña é ña káde ka'nu vata kaa i'xa sa'á ne, diví ñā é dii ka ka'nu ña mí kadé kú'vé Xuva kó.

⁵ Xoó ña'a é kí'i ña uun i'xá vata kaa sá'a kuēnta iñā ko ne, vata te xū'u kí'i ña ko.

Dōo xií kaa é vīi o é kīni kaa
(Mr: 9:42-48; Lc: 17:1-2)

6 'Ntá tsi da xóo ka ña'a é kuē'é ña itsi é víi é kini kaa da nēé ka i'xá san é kakuinti'xe i kó ne, díi ka vá'á ó te kunū'ni uun xuu xodo ka'nu dúkun ñá ne, na kunuu nto'o mii ñá má ntute ñu'u kán.

7 jntá'vi ide ñá ñuxiví a tē kade ña é víi tuku ña'a kuétsi! Kuan tsi Ió nuu i é kīni kaa, ntá tsi jntá'vi ide ña'a san, ña é kaxé'e itsi é víi ta'an ña é kīni kaa san!

8 Te ntá'a nto, o te dí'in nto kade i é víi nto é kīni kaa san ne, ka'nté nto ne, nakuitā nto. Díi ka vá'á ó te u'ntu nto xēe ntó e dukún kán, te kāka xné'e nto, é xēe ni'i nto ntuvi ntá'a nto, ntuvi dí'in ntó dô'vi kan mi dóo kai'xi ñú'ú san.

9 Te ntúxnúu nto kade i é víi nto é kīni kaa sán ne, tavá nto ne, nakuitā nto. Díi ka vá'á ó te xēe ntó e dukún kan ni ūun tsi ntuxnúu nto, é xēe ni'i nto ntuvi ntúxnúu nto dô'vi kan mi dóo kai'xi ñú'ú san.

Kuenta iña á le'ntu é kúnaa

(Lc. 15:3-7)

10 'Koto ntó tē ña kadá kuení nto tē ña nuu á'vi i'xá san. Tsí kaka'an u ni ntó tsí e dukún kán ne, ánje san é kade ña i kuentá ne, utén utén ntoo ña nta'a Xuva kó, ña é tuví e dukún kán.

11 Tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, vé'xí u é nakākú u ña'a, ña ntákunaá san.

12 'jNee iñá ntu ntádé kuení nto? Te ūun ña'a né, ió uun sientu á le'ntu ña ne, uun xti kunaa ti ne, jñá ntu te tsoo míi ña kiti kīmi díko xe'un kīmi san má kú'u kan dá kī'in ña kīnantúku ña kīti uun, kiti kunaá san?

13 Te nāni'i ña tí ne, nuu é ntaā i é kāka'an u ni ntó, tsí díi díi ka diní ña ni kīti nāni'i ña san é kiti kīmi díko xe'un kīmi, kiti ña ni kunaá san.

14 Kuān ó ni Uva kó, ña tuví e dukún kán. Nā ntío ña é kúnaa nté uun i'xá san.

Nté koo kada ka'nu iní o ni ta'an kō

(Lc. 17:3)

15 Tē kade ta'an nto é kini kaa ni ntó né, kue'ēn ntó mí tuví ña ne, ká'an nto ni ña nte o dé ña, da mii xnto ni ñá. Te kīni ña é kāka'an ntó ne, é ntúvá'a nto ni tā'an nto.

16 Ntá tsi tē ña kini ña é kāka'an ntó ne, kuntēka nto uun ne, ó uvi ña'á ka ña'a vata koo é kīni ña.

17 Tē ña ntío ña kīni ña e ntáka'an ñá tsikán ne, ká'an nto ni ña ntákuinti'xe i san, ña ntánataká nuu má ūkún kán. Tē ña ntío ña kini ña ña ntákuinti'xe i sán ne, ña kú de ká nto ña kuenta. Víi xnto kuenta tsí vata ntáa ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i, ni ña ntaído diu'un xóo san.

18 'Nuu é ntaā i é kāka'an u ni ntó: Da xóo ka ña'a é ká'an ntó ni ñá ñuxiví a e ña kuvi kī'in ña mí tuví Xuva kō ne, kuan tsi kōo ka'an Xúva ko ni ñá e dukún kán di. Da xóo ka ña'a é ká'an ntó ni ñá ñuxiví a é kúvi kī'in ña mí tuví Xuva kō né, kuan kōo ka'an Xúva ko ni ñá e dukún kán di.

19 'Sá'a káka'an xtúku ú ni ntó tsí te ūun tsi ntáde nto nima ntó uvi ñá'a nto da ntaikan ntó nta'a Xuva kō ne, Xuva kō, ña tuví e dukún kán ne, ta'xi ña é ntaikan nto.

20 Dā mí'i ka mí nataká nuu uvi uni ñá'a kuenta iñá ko ne, ikán tuví u mé'ñu ñá di —ka'an Jēsuu.

21 Kidáa ne, xéé Pedru, kaká'an ñá ni Jēsuu:

—Tō'ó, jkī'in ito ntū kada ka'nu iní u ni tā'an ko dá kadē xení ña nī ko? jVá ū'xe ito ntū? —ka'an ña.

22 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñá:

—Ñá ká'an u ni o te da mii tsí é ū'xe ito, tsí un tsi nté kīmi sientu kīmi díko ū'xi ito.

Kuenta iña ñá kade tsiñu é ña ni ntío ña kada ka'nu iní ña ni tā'an ña

23 'Kuví ka'an ó tsi mí kadē kú've Xuva kō ne, vata kaa uun rei é ió titín ña ntáde tsiñu iña ñá kaa. Ntío ña natava ñá kuenta ñá ntáde tsiñu iña ña.

²⁴ Dā éni ntu'u ña tāvá ña kuentá san ne, xee ní'i ña uun ña'a, ña tanūu diu'un é vāta kaa uvi diko uun kuá xá'vi ñā.

²⁵ Na ni kúvi ntanáa ña. Dukuān ne, kaka'an tó'o ñā é diko ña ñā, ni ña di'í ñā, ni i'xā ñā, ni un ntí'í é Ió iña ña, vata koo é na ntūnaa é tanūu ña.

²⁶ Nákunchití ña kade tsiñu san núu ñá ne, íkan ña dā xe'e, kaka'an ña: “Na kūtí ká nto nī ko, Tó'ō. Ntanáa ntí'í u é tanūu u”, ka'an ña.

²⁷ Ntūnta'ví ini tó'o ñā ñá ne, nangava ña ñā né, nakadī ñá kuenta ña.

²⁸ Dā ntíi ña kade tsiñu san vi'i tó'o ñā né, tā'án ña uun ña'a, ña é kade tsiñu dadíi ni ñā. Ña sá'a ne, tanūu ña diu'un ta'an ña é vāta kaa uun sientu ntúvi xá'vi ñā. Ña'a, ña é tanūu ña iña í san ne, írkāa ña dukun ña é nakuē'ne ña ña ne, kaka'an ña: “Ntá'vīn ko é tanūun”, ka'an ña.

²⁹ Nákunchití ña tanūu san núu ñá ne, kaikan ña kaka'an ña: “Na kūtí ká nto nī kó, tsi ntá'vi ntí'í u”, ka'an ña.

³⁰ Ntá tsi ña ni ntío ña tsikán ne, tsi'í kuétsi ña ñā ne, xnuu kutu ña ña dā nte ntá'vi ña é ita nūu ña.

³¹ Dā íni ña ntáde tsiñu, ña nguii san, nté ō kúvi ne, dōo dé kuení ña. Kué'en ñā ne, ká'an ña nī tó'o ñā nté ō kúvi.

³² Kidáā né, kāna tó'o ña ña kuān ó de sán ne, kaka'an ñā ni ñā: “Ñā té nté kaa kiní ó kaden. Xu'ú ne, nakadī u kuenta ó tsi íkán kó da xe'e.

³³ ¿Nté kui ña ni ntunta'ví ini ntu o ta'an o, vatā o dé u ni ō?”, ka'an ña.

³⁴ Kūdiin kué'ēn tó'o ña ni ñā né, ntáda ña ña kuenta ntá'a maú san é xnuu kutu ña ña dā nté ntanáa ntí'í ña é tanūu ña —ka'an Jéssu ni ña.

³⁵ Da kidáā ne, kaka'an ña:

—Kuān koo víi Uva kō, ña tuví e dukún kan, ni nto té ña kada ka'nú ini nto kaní nima ntó ni tā'an nto di —ka'an Jéssu.

19

Dá kakā'an Jéssu iña ña ntánatsoo mii tā'an

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Dā kúvi ka'an Jéssu sá'a né, ntāka ña ñuú Galileá ne, kué'en ña ñuú Judea é tuví uun xo diñi ntute ka'nu Jordaán san.

² Ñā te da dii da díi ña'a ntíkin ñá ña ne, ikān ntavá'a ña ña.

³ Vé'xí ña fariseú san mí tuví Jéssu é kōto ntee ña ña ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Kāka'an ntú lei Muísee é xíi kaa é natsoo mii ntí ñadí'í nti dá neé ka nuu i kuví? —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Vāta nakuá'a ntu nto tú'un Xuva kō mí kaka'an tsí divi ñā é devá'a ña ña'a ne, dé kú've ñá ñatíi ni ñadí'í é kuntōo dadíi ñā?

⁵ Dukuān né, xtuví mii ñatíi san uva ña ni di'í ñā é kuntōo dadíi ña ni ñadí'í ña. Uun tsi kúñu kúvi ña ntuví ña.

⁶ Vi'í a vé ne, ñá te ūvi ñá'a ká ña, tsí uun sá ña. Dukuān ne, ña vá'a o é nantii ntee ta'an ñā'a san neé e teé ta'an Xuva kō —ka'an ña.

⁷ Ntátsixe'e ña Jéssu:

—¿Nté kui kaka'an ntú Muísee é kuví natsoo mii ntí ñadí'í nti kuan? —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Dā xe dōo ka'xi nima ntó ne, dukuān e tá'xi Muísee é natsoo mii nto ñadí'í nto, ntá tsi ña te kuán o ni ntío Xuva ko nte ntúvi di'na.

⁹ Kaka'án u ni ntó tsí da xōo ka ña'a é natsoo mii ña ñadí'í ña, ntá tsi té ña te neé ni ide ñadí'í san é kiní kaa ni tuku ñatíi san ne, té natánta'a ñatíi san ni tuku ñadí'í ne, kade ña kuétsi —ka'an ña.

¹⁰ Ntáka'an ña ntántíkin ña:

—Te kuan kōo kuvi uun ñatĩ ni ñadi'ĩ ñá ne, dií ka vá'á ó ē ña tánta'a o —ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Ñá te ūn ntĩ ntĩ ña'a é kũtĩ ña é nĩ'i ña sá'á, tsí mii tsi ñá é xe'e Xúva kō é kuan koo kuntōo ña.

¹² Ió ñatĩ é ña kuvi kóo i'xá ña, tsi e dúkuan kāa ña da káku ña. Iō túku ñatĩ ne, ña'a san ide ña e ña kuvi koo i'xá ña. Iō túku ñatĩ ne, ña ntio ña tánta'a ña kuenta iña tsiñu e ntáde ña iña Xuva ko. Xoo kutĩ i e kuintí'xe i sá'á né, na kuĩnti'xe i —ka'an ña.

Dā náxnuu viko Jéssu ūn ntĩ'i i'xá san

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Kidáa ne, xee nĩ'i ña i'xá san mí tuví Jéssu é tiin nta'a ñá í, é ká'an ntá'ví ña iña i. Ña ntini'i Jéssu san ne, de tí ña ni ñá ntánteka i'xá san,

¹⁴ ntá tsi kaka'an Jéssu:

—Ku'e ntō itsi é na kī'xi i'xá san mí tuví u. Ná ku kādí nuu nto i, tsí ña'a é ió nima í vatā ó nima i'xá san ne, divi ñá é kāduku ntée ña mí kadé kũ'vé Xuva kō —ka'an ña.

¹⁵ Dā kúvi tiin nta'a ntĩ'i ña i ne, da kidáa ntáka ña.

Uun ñatĩ kuetsĩ, ña kuika, kátsixe'e ña Jéssu

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Xée uun ñatĩ mí tuví Jéssu ne, tsixe'e ña:

—Mastrú, ¿neé ntu nuu i é vā'á kantio é víi u vata koo é nĩ'i ko ntuví va'á iñá ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ña.

¹⁷ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Nt'é kui kátsixe'én kó iña é vā'a? Da mii Xuva kō é vā'á ña. Te ntio o ntuvi vā'á iña o ntii dañu ntúvi ne, kadan ntaan é káka'an Xúva kō —ka'an ña.

¹⁸ Kidáa ne, kaka'an ña:

—¿Neé ntu é káda ntaa u? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu:

—Ná ku e'nín ña'a. Ná ku naki'in ñadĩ'i ñá'a. Ná ku kī'in dú'un. Ná ku ká'an dovete.

¹⁹ Kuikon ñu'un uva o ni di'i o. Kuinima ó ta'an o vatā ó kakuinima míi o kúñu o —ka'an Jéssu.

²⁰ Kaka'an ñá ni ña:

—É un ntĩ'i sá'á kade ntaa ú ntē da ku lú'nti u. ¿Neé ka ntu é kākunaa? —ka'an ña.

²¹ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē ncho viin é un ntĩ'ĩ é vā'a ne, kuē'én, nadikon iña o ne, kué'én diu'ún san ña ntá'ví san vata koo e nĩ'i o nuu i é vā'a é dukun kán. Kidáa né, kixntikīn ko —ka'an ña.

²² Dā téku ña é káka'an Jéssu ne, kunta'xa iní ña, tsi dóo kuika ña. Kuan tsi o ntaka ña.

²³ Kaka'an Jéssu ni ñá ntántikīn ña:

—Nuu é ntaā i é káka'an u ni ntō. Tsi dóo ntii tu'un é xee ñá kuiká san mí kadé kũ'vé Xuva kō.

²⁴ Kaka'an xtuku ú ni ntō tsí dií ka ña ntii tu'un é kī'ví uun kameu xāvī xiki natee o san é kī'ví uun ña kuiká san mí kadé kũ'vé Xuva kō —ka'an ña.

²⁵ Dā téku ña ntántikīn ñá sá'á ne, koó dā kúdu'va ña. Ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu kúvi nakáku i kuan? —ka'an ña.

²⁶ Ito Jéssu ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ña'a sán ne, ña kúvi nakáku mii ña nima ñá, ntá tsi Xuva kō ne, un ntĩ ntĩ kuvi víi ña —ka'an ña.

²⁷ Kidáá ne, kaka'án Pedru:

—Nti'í ne, é xtuví mii nti'í nti é kuntikín nti nto. ¿Nee iñá ntu ni'í nti? —ka'an ña.

²⁸ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsi ikan ñuxiví xēé san ne, kutuví u, xu'u é vëxkúvī ú ñatīi, nú teu ka'nú ko ne, ñi'vī ntō e ntántikín ntó ko ne, kuntōo nto uxuvi teu na'nú san ñi, kadā kú'vē nto iñá uxuvi táta ña Israeé san.

²⁹ Da xōó ka ña'a, ña é xtuví mii i vi'í i, o ení ña, o ta'an ñá, o uva ñá, o di'í ñá, o i'xá ña, o ñū'u ña kuenta iñá ko ne, ní'í ña ũun sientu ito ká xtuku. Ní'í ña ntuvi vā'á iñá ña ntií ña ñi'vī ña.

³⁰ Ntá tsi titín ña'a, ña é odo nūu vevíí ne, nte áta i kan kuntōo ña te kúvī ne, ña é ntoo ata i kán vevíí ne, kodo nuū ñá kidaā.

20

Kuenta iñá ñá ntáde tsiñu

¹ Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa tó'o ví'í san kaa. Tévéá tsi kañe'e ñá, kaixntuku ña xoó kada tsiñu i matú ña.

² Kaka'an ñá ni ñá'a san tsi ntá'vi ñi ña ña ntuvi é káda tsiñu ña ne, taxnūu ña ña matú ña.

³ Kaeku ñiñ teváa ne, iní ña tsi ntáñi'í ka tuku ña'a nú á'ví kán é ña te neé ntáde ña.

⁴ Kaka'an ñá ni ñá: “Kükada tsiñu nto matú ko kán ne, ntá'vi va'a ú nto”, ka'an ña. Ne, kué'en ña kükada tsiñu ña.

⁵ Kuan tsí ó de ña dá kii xtúku ña da ká'ñu ntuvi ne, kaeku uni kuáa di.

⁶ Dā kaéku u'un kuáa ne, kii xtúku ña ne, ní'í ká ña ña'a, ña é ña tuví nee é vii. Kaka'an ñá ni ñá: “¿Nté ntū ó de nto i'a? ¿Nté kui ña ntáde tsiñu ntu nto?”, ka'an ña.

⁷ Ntáka'an ñá ni ñá: “Ñá ni ní'í nti xoó ta'xi i ntí tsiñu”, ka'an ña. Kaka'an tó'o i sán ni ñá: “Kue'en ntó matú ko kan kükada tsiñu nto di”, ka'an ña.

⁸ Dā kúneé ne, kaka'an tó'o tsiñu sán ni ña odo nūu nuu tsiñú san: “Kükana nto ña ntáde tsiñu sán ne, ntá'vi nto ñá, di'na ña é xee rkontuvi. Nté ata i na ntíi ña xee nte dí'na”, ka'an ña.

⁹ Ña xee kaéku u'un kuáa ne, ní'í ña xá'ví ña é uun ntúvi.

¹⁰ Ña xee dí'na ne, díí ka kue'e ní'í ña, kuíni ña. Ntá tsi kuédadii tsi ni'í ña é un é un ña.

¹¹ Dā ntuá'vi ña ne, ká'an ntéé ña tó'o tsiñu san,

¹² ntáka'an ña: “Uun ura kúdií dé tsiñu ña'a san, ña xee rkontuvi é nti'í ne, dadíi tsi o ntuá'vi ntí ni ña. Nti'í ne, ñi ntuvi dé tsiñu nti. Dōo ntó'o ntí ka'ni san”, ka'an ña.

¹³ Kaka'an tó'o tsiñu san ni ña: “Ñá te káde u é kini kaa ni ntō. ¿Ñá ni ká'an ntú nto ní ko tsi vā'á o xa'ví nto dá kaka'án u ni ntō?”

¹⁴ Kūni'í nto xá'ví ntō né, kue'en nto. Xu'ú ne, ncho vii ú ní ña xee da rkontuvi san vatá o dé u ni ntō.

¹⁵ ¿Vá ña kuvi ntu vii u é ntio kó ní diu'ún ko? ¿O ntákune'u iní ntu nto tsí ña káde vini u?”, ka'an ña.

¹⁶ Kuan kōo kivi ni ña vé'xi ata i kán di; di'na ña kodo núu ña ne, ña é odo nūu di'na ne, kuntōo ña nte ata i kan. Tsi kuān te titín ña'a kana ú ña ne, ñá titín ña kué'e u é kodo nuū ña —ka'an Jéssu.

É kúvi uni ito kaka'an Jéssu é kuví ña

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷ Dá kué'en Jéssu itsi Jerusaleén ne, nakana xio ña uxuvi ñá'a ña ntini'í ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

18 —Kiní nto, tsí k'i'in o ñuú Jerusaleen. Ikān ntada ña kó kuenta ntá'a tó'ó dutú san nī mastrú leí san. Ká'an ñā tsí kuví u, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi.

19 Ntada ña kó kuenta ntá'a ña tuku ñuú vata koo é kīni díki ña ko ne, natií nuu ña kó xo'o. Xnteē ñá ko ntiká krusi kán di. Ntá tsi ntoto xtuku ú te kuví ùni ntúvi —ka'an ña.

Dí'i Sántiau ní Juaán ne, íkan ña da xe'e
(Mr. 10:35-45)

20 Kidáā ne, xée dí'i I'xá Zebedeú san mí tuví Jesuu, xee ní'i ña i'xā ña. Nakunchiti ña nūu ña ne, íkan ña da xe'e.

21 Kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Nee iñá ntu ntio nto? —ka'an ña.

Kaka'an ñá ni ña:

—Ká'an nto na kadā kú've dadíi ntuvi i'xá ko ni ntó mí kadā kú've nto; uun chí ne, díñi kua'a nto ne, uun chí ne, díñi datsin nto —ka'an ña.

22 Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ñá ñni nto nee é kaikan nto. ¿Kútíi ntu ntó é ntó'o nto é vāta koo nto'o ko? —ka'an ña.

Ntuvia ñátíi san ntáka'an ñá ni ña:

—Kuví víi nti —ka'an ña.

23 Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nto'o nti'xe nto vata koo nto'o ko, ntá tsi ña te xú'ú kaduku ntée u é kuē'é u xoó kutúvi í díñi kua'a kó, ó xoó kutúvi í díñi datsin ko, tsí Xuvā ko e dé ku've ña xoo é kuntuo dadíi í nī ko —ka'an ña.

24 Dā kútuni u'xi ñá'a ña nguú sán ne, kúdiin ñá nī Juaan ni Sántiau san.

25 Ntá tsi kána Jesuu ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—Íni ntó tsi tó'ó ña é ña te ñá Israeé ne, dōo ntáde na'nu ña ni ñá'a ña. Dōó ntii ntádē kú've ña.

26 Ná ku kuān xkoó de nto. Da xōó ka ña'a nto é ncho víi ka'nu nto ne, xntii nto tā'an nto.

27 Da xōó ka ña'a nto é ncho kodo nuū ntó ne, xntii nto tā'an ntó,

28 vatā ó de ú, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi. Ná te vë'xi u é xntii ñá'a sán ko, tsí vé'xi u é xntii ú ña ne, é kuē'é u ntuvia iñá ko kuenta iñá ña —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu uvi ñá kuā
(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

29 Dā ntáka ña ñuú Jericoó ne, ñá te da díi da díi ña'a ntántikin ñá Jesuu.

30 Uvi ñá kuā san ntántoo ña díñi itsi san. Dā téku ña tsi kuítā nti'xin Jesuu ne, n tii tsí ntáka'an ña:

—¡Ntuntā'ví ini nto ntí, I'xá ika Dāvii, ña táxnuu Xuva kō é kadā kú've ntó iñá nti! —ka'an ña.

31 Ntáde tíi ña'a san ni ña, ntáka'an ña é diin diin tsi kuntuo ña. Ntá tsi da díi díi ka ntii ntáka'an ña:

—¡Ntuntā'ví ini nto nti, Tó'ó, I'xá ika Dāvii! —ka'an ña.

32 Íntísi Jesuu ne, kāna ña ña. Kaka'an ña:

—¿Nee iñá ntu é ntio nto é víi u ni ntó? —ka'an ña.

33 Ntáka'an ñá ni ña:

—Nakaán nto ntuxnúu nti, Tó'ó —ka'an ña.

34 Ntuntā'ví ini Jesuu ñá ne, tiiñ nta'a ña ntūxnúu ña ne, ura tsí í náxi'í ntuxnúu ña. Kidáā ne, íntikin ñá ña.

21

*Dā xee Jésuu űuú Jerusaleen
(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)*

¹ Dā xee étsin űa űuú Jerusaleen, dá ntoo űa űuú Befagee mí tuví xuku Olivú san ne, taxnúu Jesuu úví űa'a űa ntántĩkin űa,

² kaka'an űá ni űā:

—Kue'ēn ntó űuu é tuví da'a san. Ikān ne, nani'i nto uun búru é ntee tĩn ti ni i'xá ti. Nantuté nto ti ne, dá kixni'i nto tĩ.

³ Te tsixe'e űā'a san nto nté kui kánantute nto tí ne, ká'an ntó tsi tó'o nto kántio űa ti. Tē kúvi dé tsiűu ni'i űa ti ne, ura tsí i nataxnúu űa ti —ka'an űa.

⁴ Kuan ō kúvi vata koo é kũntaa é kaka'an űa é ka'án naa Xuva ko kidaá:

⁵ Ká'an nto nĩ űa űuú Siuun:

“Koto nto, tsi vé'xi reí nto mí ntoo nto.

űá te ká'nu űa'a kade űa;

ntekú űa buru,

uun a búru, kiti é vāta xoo kuntéku í ti,

i'xá buru ntú, kiti kaido san.”

Kuan kōo ka'an nto,

ka'an űa.

⁶ Kué'ēn űa ntántĩkin űá ne, de ntaa űa vatā ó kaka'an Jésuu.

⁷ Kue'en ní'i űa búru san ni i'xá tí ne, tsodo űa dōo űa áta i'xá ti ne, ikān intéku Jesuu ti.

⁸ űá te da dī űa'a ntáűĩ űá ikān né, tsōo űa doo űá itsi kān. Iō űá ne, katsin űa ntá'a utun ne, tsoo űa itsi san.

⁹ űá te da dī űa'a odo nuú űa nuu űá ne, űá te da dī űa'a vé'xi űa atā űá di. Un ntĩ ntĩ űa ntáka'an űa:

—¡Dōo vá'a I'xá ika Dāvii, űa táxnuu Xuva kō! ¡Na xnuu viko Xuva ko űā, űa é vé'xi kuenta iűa űa! ¡Dōo ká'nu Xuva kō, űa tuví e dukún kán! —ka'an űa.

¹⁰ Dā xee űá űuú Jerusaleen ne, un ntĩ ntĩ űa űuú i san ne, itsu'un űa, ntáka'an űa:

—¿Xoó űa'a ntu űa sá'a? —ka'an űa.

¹¹ Ntáka'an űá'a san, űa vexní'i űa:

—űa sá'a ne, űa é kaka'án naa Xuva ko, űá nani Jésuu, űá vé'xi űuú Nazaree é tuví űuú Galilea —ka'an űa.

*Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu
(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)*

¹² Kúkĩ'ví Jesuu má űkún Xuva kō ne, nakúnu űa űn ntĩ ntĩ űa'a, űa e ntádikō, űa e ntáűii kiti é kué'ē űa doméni iűa Xuva ko. Ini ukún san ntoo űa. Nantáva Jésuu mesa űá'a, űa ntánadama diu'ún san, ni sia űa ntádiko pāloma.

¹³ Kaka'an űá ni űā:

—É űve na'a tú'un Xuva kō: “Vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'ví űa'a”, ka'an. Ntá tsi ntó'o ne, ntáde nto mávi űá du'u —ka'an űa.

¹⁴ Dá tūví Jesuu má űkún kán ne, vé'xi űa kuáá san nĩ űa xne'é ne, ntāvá'a űa űa.

¹⁵ Ntá tsi kúdiin tó'o dutú san nĩ mastrú leí san dā íni űa nté ō dé Jesuu nuu i e dōo na'nu san. Íní űa tsí un ntii tsí ntáka'an i'xá san má űkún kán: “¡Dōo ka'nu I'xá ika rei Dāvii!” Kuān o ntáka'an i'xá san.

¹⁶ Ntáka'an űá ni Jésuu:

—¿űa katéku ntu nto tsí dovéte ntáka'an i'xá san iűa nto? —ka'an mastrú leí san.

Kaka'an Jésuu ni űa:

—Katekú ko nté ò ntáka'an. Vata kiní ntu nto mí kakā'an tú'un Xuva kō:
 I'xá kuetsí sán ni i'xá ikín ne,
 xé'e Xuva kō é káta é vā'á kue'en Xúva kō.
 Kuan ò ka'an —ka'an Jéssuu.

¹⁷ Kidáā né, ntáka Jesuu mí ntoo ña ne, kué'en ña ñúú Betania mí itúvi ña uun ñúu.

Dā kúdiin Jéssuu ni tun ígū é ña ni kii kítí i
(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Tévváá, dā ntíko kōo ñá ñúú Jerusaleén ne, kakakin Jesuu.

¹⁹ Íni ña uun tun ígu dñíni itsi san. Kué'en ña mí ntitsí ne, da mii xúku í uve.
 Kaka'an ña:

—jÑá kóo ká kiti o! —ka'an ña.
 Ura dú'va tsi í itsi útun san.

²⁰ Koó dā kúdu'va ña ntántikin ña da íni ña utun san. Ntáka'an ña:

—¿Nté ò ntu é uun da'na tsi itsi tun ígu san? —ka'an ña.

²¹ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nuu é ntaā í é káka'án u ni ntō: Te kuinti'xe nto Xuva ko, tē ña kadá kuení nto é ña kuvi víi ña ne, ñá te sá'á tsi é kúvi víi nto, vatā o dé u ni tun ígū san. Tsi kuvi ka'an ntó ni xúku sá'á di: “Kuē'éen, kō'xón nuun ntute ñu'u san.” Te kuan kōo ka'an ntó ne, kuan kōo kuvi.

²² Da neé ka é kakan ntó nta'a Xuva kō dá ntáka'an ntá'ví nto ne, te kanii iní ntó ne, ní'í ntó —ka'an ña.

Xoo de kú'vē i é kúvi víi Jesuu núu i é kade ña
(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Dá kúkí'vi Jesuu má úkún kán ne, vé'xí tó'ò dutú san ni ñatā san mí tuví Jesuu dá kanakuā'a ña ña'a sán ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—¿Nté o ntu é kúvi víi nto nuu i é kade nto? ¿Xoo ntu de kú'vē i é víi nto sá'á? —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tsixē'é u nto uun nuu í di. Te nantiko koō ntó ne, kidáa ká'án u ni ntō nté ò kúvi é kúvi víi u nuu í sá'a.

²⁵ ¿Xoo ntu de kú'vē i é nakútsi ntute Juaan ñá'a san? ¿Xuva ntu kō de kú'vē ñá, o kúdiin ña'a ntú san de kú'vē ña? —ka'an ña.

Ntáka'an mí tó'ò dutú san ni ñatā san:

—Te ká'an o tsi Xuva kō de kú'vē ñá ne, kidáā ne, tsixe'e ña kō nté kui ña ni kuinti'xe kō Juaan.

²⁶ Ntá tsi te ká'an o tsi kúdiin ña'a san de kú'vē ñá ne, u'ví kó te kúdiin ña'a san ni kō tsi ñá ka'án naa Xuva kó Juaán san, kuini ña —kuan ò dé kuení ña.

²⁷ Dukuān ne, ntáka'an ñá ni Jéssuu:

—Ñá iní nti —ka'an ña.

Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nté ña ka'án u di xoó de kú'vē i é víi u sá'á —ka'an ña.

Núu i ñña úvi i'xá san

²⁸ Kaka'an Jéssuu:

—¿Nee iñá ntu kadē kuení nto iña nuu í sá'a? Uun ñatíí ne, xío úvi i'xá ña. Kué'en ña mí tuví i'xá nuu í san ne, kaka'an ña: “Ó da, kukutun veví”, ka'an ña.

²⁹ Kaka'an na: “Ñá k'ín u”, ka'an na. Ntá tsi dā ku e ví'i ne, nā'tivi iní na ne, kué'en nā.

³⁰ Kidáā ne, kué'en uva nā mí tuví i'xa é kui úvi ne, dadii tsi o kaka'an ñá ni nā. Na sá'á ne, kaka'an na: “K'ín ú, úva”, ka'an na, ntá tsi ña ni ñé'e na.

31 ¿Neé ntu na'a dé ntaa na é ntio uva nã, kuan? —ka'an Jesús.

—I'xa nuu í san —ka'an ña.

Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaã í é kaka'án u ni ntõ, tsí di'na xee ña ntaído diu'un xôo san ni ñadĩ'í kini ntaa san mí kadé kú've Xuva kô é divi ntõ.

32 Tsi dá kĩ'xi Juaan Bautistá ne, kaka'an ñá ni ntõ nté koo vií nto é vã'a, ntá tsi ña ni kuinti'xe nto ña. Da mii tsí ña ntaído diu'un xôo san ni ñadĩ'í kini kaa san kuinti'xe ña ña. Kuãn te íni nto nté ô dé ña kini ntaa san ne, ñá ni nãtĩvi ini nto, nté ña ni kuinti'xe nto é kaka'an Juaán san —ka'an Jesús—.

Nuu í iña ñá ntáde tsiñu, ña kini ntáa

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

33 'Kini tuku nto nuu í sá'a. Uun tó'o ví'i ne, í'xi ñá xo'o tinti'o. De vá'a ña xaku diñi í kãn. Ète nuu ña xavi mí kãdin ñá tinti'ó san ne, xntitsi ñá uun ví'i dũkun mí kotõ dí'tõ ña.

'Kidãa ne, tsu'un nteé ña tuku ña'a é vií ñá kuentá ne, dá kue'ën ñá tuku ñuu.

34 Dã xee ntúvi é t̃in ña kiti í ne, taxnũu ña ña ntáde tsiñu iña ña e kínakuido ñá vata kaa é kãduku nteé ña mí ñũ'u ña ñũ'u ntee é tãtá san.

35 Ña ñũ'u ntee é tãtá san ne, t̃in ña ña ntáde tsiñu san. Uun ña'a ñã né, náka'xí va'a ñá ña. Uun ña ne, e'ní kue'en ñá ña. Uun ña ne, xe'e xúu ña ña.

36 Taxnũu xtuku tó'o í sãn díi ka t̃it̃in ña ntáde tsiñu iña ña e ña taxnũu di'na ña. Kuan tsi ô dé xtuku ña ñũ'u nteé xo'o tinti'ó san ni ña.

37 'Da rkontúví ne, taxnũu ña i'xá mii ñã, tsí da m̃i é kuiko ñũ'u ña'a san i'xá mii ñã, kuíni ña.

38 Ntá tsi dá íni ña ñũ'u ntee xo'o tinti'ó san tsi vé'xi mii i'xa tó'o ñã ne, ntáka'an ñá ni tã'an ña: “Na sã'á ne, na ki'í na iña uva na tẽ xi'í ña. Kí'in ô ne, ka'ní o nã. Kidãa ne, ní'í ko iña uva na”, ka'an ña.

39 T̃in ña na ne, nákuítã ñá na ata í mí kae'nu xo'o tinti'ó san ne, e'ní ña na —ka'an ña.

40 Kidãa né, katsixe'e J̃esuu:

—Tẽ xee mí tó'o xo'o tinti'ó san ne, ¿nté koo vií ntu ña nĩ ña ñũ'u ntee é tatã ña? —ka'an Jesús.

41 Ntáka'an ñãtã san ni tó'o dutú san:

—Uun ito tsi ka'ní kue'en ña ña ñũ'u ntee, ña é k̃ini ntáa san. Kidãa ne, kué'e ñá é tãtã san nta'a tuku ña'a, ña é nakué'e í ña kiti tinti'ó san ntuvi te t̃in ña ti, vata kaa é kãduku nteé ña —ka'an ña.

42 Kaka'an xtúku J̃esuu ni ña:

—Vãta nakua'a ntu nto mí ùve na'a kaka'an tú'un Xuva kô:

Xuu é nakuítã ña ntãdamá san ne,

di'vi kũvi xuu ku've etí ví'i san.

Sá'a né, Xuva kô de kú've ñá ne,

íña kô né, dõo vá'ã o dé ña,

ka'an.

43 Dukuãn ne, kaka'án u ni ntõ tsí naki'í Xuva ko tsiñu nto ne, nakué'e xio ña tuku ña'a, ña é íni de ntaa é ntio ña.

44 Kuenta iña xuú san ne, da xõo ka ña'a, ña é nãkĩ'í xuú san ne, tá'nu kue'en ñã. Ntá tsi da xõo ka ña'a, ña é kô'xó ntódó xuú san ne, tãdin kué'en ñá di —ka'an Jesús.

45 Dã téku tó'o dutú san nĩ ña fariseu núu í sá'a ne, kue'en díki ña é kaka'an J̃esuu iña ña.

46 Ntá tsi kuãn té ncho t̃in ña Jesuú ne, ú'ví ñá un ntĩf̃ nt̃ĩ ña'a san, tsi ntáde kuení ña'a san tsí Jesuú ne, ñá ka'án naa Xuva ko.

22

Núu i iñá viko é kātantá'a ña'a

1 Ntāa xtuku Jesuu núu i sá'a ni ñā. Kaka'an ñā:

2 —Mí kadē kū've Xuva kō ne, vata kaa uun rei, ñā é dé ka'nu viko dá tánta'a i'xá ñā.

3 Taxnúu ñā ñā ntáde tsiñu iñā ñā é kāna ñā ñā'a san é kā'an ñā ni ñā te kī'xi ñā viko san. Ntá tsi ñā ni ntío ñā'á san kī'xi ñā.

4 Taxnúu xtuku ñā tuku ñā'a, ñā ntáde tsiñu iñā ñā ne, kaka'an ñā ni ñā: “Kūkaná nto ñā'a san, ñā é kā'an ni'í u nte dí'na. Ká'an ntó tsi é iō tu've é kā'xi o. Ē'ní u duntikí ko ni kīti e dóo vá'ā ó ni i. É iō tu've nti'í ve. Na kī'xi xña viko e tánta'a i'xá ko”, ka'án rei san.

5 Ñā ni ide ñā'a san kuéntá ne, xío kuē'en ñā. Uun ñā ne, kukútu ñā ne, uun ñā ne, kudíko ñā.

6 Ñā nguíi sán ne, tññ ñā ñā ntáde tsiñu iñā rei san ne, dē xení ñā ni ñā né, ē'ní ñā ñā.

7 Un vá'a tsí kúdiin rei san ne, taxnúu ñā sntadun ñā é ka'ní ñā ñā é'ni ñā ntáde tsiñu iñā ñā ne, é na kā'mi ñā ñuú ñā.

8 Kidáa ne, kaka'an ñā ni ñā ntáde tsiñu iñā ñā: “Iō tu've viko e tánta'a i'xá ko, ntá tsi ñā e kāna ú ne, ñā ni de ntāa ñā é kī'xi ñā.

9 Dukuān né, kue'en ntó itsi kán ne, ká'an nto ni dá xóo ka ñā'a é ni'í nto é kī'xi ñā, kuān te titín ñā”, ka'án rei san.

10 Kué'en ñā ntáde tsiñu iñā ñā itsi kán ne, xee ni'í ñā ūn nti'í nti'í ñā'a, ñā é ni'í ñā, kuān te vá'a ñā'a ñā, kuān té ñā vá'a ñā'a ñā. Dā xee un nti'í nti'í ñā'a sán ne, tsitu kuē'en ñā'a san vi'í mi kākuví viko san.

11 Ntá tsi dá xee rei san é kōto ñā ñā xee sán ne, ini ñā é tuví uun ñā'a, ñā é ñā tuví dú'nu vá'a i iñā víkó san.

12 Kaka'an ñā ni ñā: “O dee, ¿nté kui tá'xi ntu ñā é kī'ví nto i'a, tsí ñā te núu nto doo vá'a nto iñā víkó san?”, ka'an ñā. Ntá tsi nté uun ñā ni ká'an ñā.

13 Kidáa ne, kaka'an rei san ni ñā ntáxntii ñā: “Kí'ní nto nta'a ñā sá'á ni dñ'ín ñā dí ne, nakene iko nto ñā kí'í kán mi dóo nee. Ikán dóo kueku ñā'a san ne, naka'xí ka'ñi ñā nú'u ñā”, ka'án rei san.

14 Tsí kuān te titín ñā'a kana ú ñā ne, ñā te titín ñā nakaxnúú ú ñā —ka'an Jesús.

Nuu i iñā diu'un xóo san

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

15 Kidáa né, ntáka ñā fariseú san ne, ntántukū nuu ini ñā nté koo vií ñā é nadāna ñā Jesuu núu i é káka'an ñā ni ñā.

16 Taxnúu ñā ñā ntántikin ñā ni ñā ntántikín Heródē san mí tuví Jesuu. Ntáka'an ñā:

—Mastrú, ini nti tsi nuu é ntaā i é káka'an nto, tsí kanakuā'a nti'xe nto iñā Xuva ko. Nā kāde nto cuenta née iñā ntádē kuení ñā'a san. Ntē ñā kau'vi ntó ñā, kuān te na'nu ñā'a ñā.

17 Ká'an nto vē, nee iñā kadē kuení nto. ¿Vá'á ntu o é kuē'é o diu'un xóo san nta'a ñā tsiñu na'nu i ñuú Romá san ne, o ñā'a? —ka'an ñā.

18 Ntá tsi ini Jesús tsi dóo kiní o dé kuení ñā iñā ñā ne, kaka'an ñā:

—¿Nté kui ntaíto nteé nto ko, ntō'o e ntaéni nta'ví nto ñā'a?

19 Nañē'e ntó ko diu'un e ntá'vi nto diu'un xóo nto —ka'an ñā.

Xé'e ñā ñā ūn diu'un é kōto nteé ñā.

20 Kaka'an Jesús ni ñā:

—¿Xoó ntu nuu i é ntee í'a? ¿Xoó ntu diví i e ntee na'á san? —ka'an ñā.

21 Ntáka'an ñā:

—Iñā ñā tsiñu na'nu i ñuú Romá san —ka'an ñā.

Kidāā ne, kaka'an Jésuu ni ña:

—Nakué'e nto nta'a ña tsiñu na'nu i san nee é kāduku ntée ña ne, nakué'e nto nta'a Xuva ko nee é kāduku ntée ña di —ka'an ña.

²² Dā téku ña sá'á ne, koó dā kúdu'va ña. Ntaka ña ikān ne, kúnū'ú ña.

Ntátsixe'e ña saduceu te ntoto xtúku o tē xi'i o

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³ Ntuví tsikán ne, xéé ña saduceú san mí tuví Jesuu. Ña sá'á ne, ña ntóto xtuku o tē xi'i o, kuíni ña. Tsixe'e ña Jésuu:

²⁴ —Mastrú, ká'ān Muísee tsí te kúví uun ñatíí ne, ñá ni xíó i'xá ña ne, kuétsi e tánta'a ení ña ni ñadĩ'i kíi san vata koo é kōo i'xá ña kuenta iña ení ña.

²⁵ Vi'i a vé ne, ña ntoo ni'i ntí ne, xío ū'xe ñá'a ení ña. I'xa nuu í san ne, tánta'a ña, ntá tsi xi'i ñá di'na dá kōo i'xá ña. Kidāā ne, tánta'a xtuku ení ña ni ñadĩ'i kíi san.

²⁶ Kuan ō kúví nī ña é kuvi ūví san di, nī ña é kuvi ūní san, dā nte tánta'a ñadĩ'i kíi san nī ña é kuvi ū'xe san.

²⁷ Dā xi'i ntí'i ña ne, kidāā ne, xi'i ñadĩ'i san di.

²⁸ Dukuān né, te ntoto xtuku ō né, ¿Xoó ntu kuvi ntí'xe ñadĩ'i i é ū'xe ñá'a san? Tsí un ntíí ntíí ña tánta'a ni'i ña ñá —ka'an ña.

²⁹ Ntá tsi kaka'an Jésuu ni ña:

—Ntádana nto, tsi ñá ini nto nté o kaka'an tú'un Xuva kō, ntē ñá ini nto e dóo ka'nu Xuva kō.

³⁰ Tsí te ntoto xtuku ō ne, ña tánta'a ká ña'a, tē tíí, te ñadĩ'i. Tsí vata ntáa ánje Xuva kō ntáa ō e dukún kán.

³¹ Kuenta iña í te ntoto xtuku ō né, vāta ntu nakua'a nto mí kaka'an tú'un Xuva kō:

³² “Xú'ú ne, Xuva Ābraan, Xúva Ísaa, Xúva Jácoó san u”, ka'an ña. Xuva kō ne, ñá te Xuvá ñá xi'í san ña, tsí Xuvá ña ntantíto san ña —ka'an Jésuu.

³³ Dā téku ña ntāñi ikān ne, koó dā kúdu'va ña nuu i é ña'ne'e ña ña.

Tū'un é dii ka ka'nu é ká'an Xúva kō é káda ntaa o

(Mr. 12:28-34)

³⁴ Dā téku ña fariseú san tsí ña tuví nee iña é kúvi ka'an ñá saduceú san dá ka'an Jésuu iña ñá ne, náta'ká nuu ña fariseú san.

³⁵ Uun ña'a, ñá ini vá'a leí san ne, íto nteé ña Jesuu, kaká'an ña:

³⁶ —Mastrú, ¿neé ntú tu'un e dii ka ka'nu é ká'an Xúva kō? —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Jésuu ni ña:

—“Kuinima nto Tó'lo nto Xuva ko kaníi nima ntó, kaníi é tduiña nto, kaníi ū'xen dikí nto.” Kuan ō ka'an Xúva kō.

³⁸ Sá'á e tú'ün e dii ka ka'nu é di'na kada ntaa o.

³⁹ Dókō sá dadíi ni tū'un é kuvi ūví san. Kaka'an: “Kuinima ntó ta'an nto vatá ó kakuinima mí nto kúñu ntó”, ka'an.

⁴⁰ Te káda ntaa ntó ntuví nuu i sá'a ne, kuan kōo kada ntaa nto un ntíí ntíí lei Muísee ni un ntíí ntíí tú'ün e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva kó san di —ka'an Jésuu.

¿Xoó ntu i'xá i Cristu?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Dá ntōo ká ña fariseú san ne,

⁴² tsixe'e Jésuu ña:

—¿Nee iñá ntu ntádē kuení nto iña Cristu, ña táxnuu Xuva kō? ¿Xoó ntu i'xá i ña? —tsixe'e ña.

Nantíko kōó ña fariseú san, kaka'an ña:

—I'xá ika Dāvii ña —ka'an ña.

⁴³ Kaka'an Jésuu ni ña:

—Te i'xá iká ñá ña ne, ¿nté kui kaka'an ntú Davii é Tó'ó ña ña, vata ó xe'e Espíritū Sántū san ña é kā'an ña? Tsí ka'an Dávii kídaa:

44 Kaka'an Xúva ko nī Tó'ó ko:

“Kutūvín diñi kua'a ko é xntiín kó
dā nté kūvi vii ú nī ña ntaínchu'vi o.”

Kuan ó ka'an Dávii.

45 Te kā'an Dávii tsi Tó'ó ña ña ne, ¿nté ntu koo ka'an ña tsí i'xá ña ña dí? —ka'an Jéuu.

46 Nté uun ña ña ni kuvi nantiko koó ña nté uun tú'ūn. Nté ntūvi tsikán ne, ña ni ntío ká ña'a san tsixé'ē ká ña ña.

23

Dā tsí'i kuétsi Jesuu ña faríseu ni mastrú lei
(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

1 Kidáa ne, kaka'an Jéuu ni un ntíí ntíí ña'a sán, nī ña ntántikin ña:

2 —Mastrú lei san nī ña fariseú san ne, ntánaku'a ña ntó nēe é ncho ka'án lei Muíseé san.

3 Dukuān ne, kini nto é ntáka'an ñá ne, vii nto vatá ó ntáka'an ña, ntá tsi ña vii nto vatá ó de ña, tsí ña ntáde ña vatá ó ntánaku'a ña nto.

4 Dōo ntátee tsiñu ña ña'a núu i e dóo ntii tú'un e ña kutii ña'a san, ntá tsi mii ñá ne, ña ntío ña tiin nta'a ñá nté un siin.

5 Un ntí'í e ntáde ña ne, ntáde ña vata koo é kīni ña'a san. Ntátsuve ña tūtú e dóo nī'í xteén ña ni ntá'a ña, tutu é úve na'a tú'un Xuva kō. Nā tē nté kaa nani ntete du'nu ña.

6 Ncho kuntōo ña mí'í e dií ka vá'a ó vi'i viko sán ne, ncho kuntōo ña sia é ntóo un tsi nte núu i kan ini ukún kán.

7 Ntío ña é kā'an ún ntíí ntíí ña'a ntiusi ni ña nú a'ví kán ne, é kā'an ún ntíí ntíí ña'a tsí mastru ñá ña.

8 'Ntá tsi ña ku ka'án ña'a tē mastru ñá nto, tsí uun tsi Mastru nto. Un ntíí ntíí ntó ne, ta'an nto.

9 Nā ku ka'án ntó Uva nto ni da xōo ka ña'a ñuxiví a, tsí uun tsi Uva ntō, ña é tuví e dukún kán.

10 Nā ku dá vá'a nto é kā'an ñá'a san e tó'ó ña ntō, tsí mii tsí ú e Tó'ó ntō, xu'u é nāni ú Cristu.

11 Ntō'ó é dií ka na'nu ña'a nto ne, kada tsiñu nto iña tá'an nto.

12 Ntō'ó e ntáde na'nu ña'a nto ni tá'an nto ne, vii Xuva kō é nainu xuvi ntō. Ntō'ó é ña ntáde na'nu ña'a nto ne, Xuva kō ta'xi ña é ntuna'nu ña'a nto.

13 'Ntá tsi jntá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Tsí ntánakadi núu nto itsi mí kadē kú'vé Xuva kō. Nté mii ntō ña ntío nto é kuíta ntí'xin nto ne, nté ña ntaxé'e nto itsi é kuíta ntí'xin tuku ña'a, ña e dóo ncho kuíta ntí'xin.

14 jNtá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Ntánaki'i nto vi'i ñadí'i kíi san ne, dóo na'a ntáka'an ntá'ví nto vata koo é tēe xu'u nto e ntáde nto. Dukuān ne, dií dií ka ni'i nto é ntō'ó nto.

15 jNtá'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei nī ña fariseu!, tsi úvi nuu i ntáde nto. Nā tūví mí'í é ña kí'in nto vata koo é vii nto é kuinti'xe kuān té uun kúdi ña'a vatá ó ntákuinti'xe nto. Kidáa, dá kakuinti'xe ña ne, ntáde nto é kūvi ña é dií dií ka kini kaa é divi ntó. Dadíi kí'in ntó ni ñá dō'vi kan.

16 jNtá'vi ide nto! tsí ntō'ó ne, vata ntáa ña kuān ntáa nto, ña é dotó tsí kanañ'e túku ña'a nté koo kí'in ña. Ntáka'an nto: “Tē xoó ña'a kakuni'i ñá xúkūn sán ne, ñá tē neé kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'i ña ōro é naxe'e ini ukún san ne, da mií é vii ña é káka'an ña”, xkoó ka'an nto.

17 ¡Ña kuāa tuntu! ¿Nee iñá ntu é díi ka nuu á'vi: ōró san ne, o xūkún san é kāde i e kúviko oro san?

18 Ntáka'an nto: "Tē xoó ña'a kakuni'i ña nāá san ne, ñá tē neé kaidiá'vi. Ntá tsi te kakuni'i ña doméní san é ntēku nú nāá san ne, da mii é vii ña é kāka'an ña", xkoó ka'an nto.

19 ¡Ña kuāa! ¿Nee iñá ntu é díi ka nuu á'vi: doméní san ne, ō nú nāá san mí kade i e kúviko doméní san?

20 Xoó ña'a é kakuni'i ña nāá san ne, kakuni'i ña nāá san nī é un ntí'í é ntekú nuu i kan.

21 Xoó ña'a é kakuni'i ña xūkún san ne, kakuni'i ña Xuva kō di, tsí tó'o xūkún san ña.

22 Xoó ña'a é kakuni'i ña é dukún kán ne, kakuni'i ña Xuva kō di, tsí ikán tuví ña, kadē kú'vē ña.

23 ¡Ntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu!, tsi úvi nuu i é ntáde nto. Tsi ntánakué'e nto nta'a Xuva ko uun ta'vi i é u'xi xuku mínú ngatsí, ni ānī, ni kōminú san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta nēe iñá é díi ka nuu á'vi é kāka'an lei san, mí kāka'an é vii o é vā'á ni ta'an kō, é ntuntā'vi ini ko ña, é kuinti'xe ko Xuva kō. Ña xtúvī mii nto é vii ntó tsikan, ntá tsi kantio é vii nto sá'á di.

24 ¡Vata ntáa ña kuāa ntáa nto é dotō tsi ntánañe'e nto tuku ña'a nté koo kī'in ña! ¡Ntō'ó ne, ntáka'an ntēe nto ña'a, ña é ña kué'e nuu i é kīni kaa ntáde, ntá tsi dívi ntó ne, díi díi ka kue'e kuétsi ntó!

25 ¡Ntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! ¿Nté kui ata tásá xntu san ni ata kó'ó san ntánakate nto? Tsi iní i kán ne, dentu kue'en kuenta iñá i e dóo dú'u nto, e dóo ntio nto é un ntí'í.

26 ¡Fariseu kuaa! Dí'na nakate nuu nto tásá san ni kō'ó san di ne, kidāa ne, ntoo atá i di.

27 ¡Ntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! Vata ntáa nú ñañā é naxe'e dú'xe kuí'xin ata i ntáa nto. Dōo tí ntaa é koto ō ne, ntá tsi iní i kán ne, ñu'u tsitu xiki tē'ú ni nūu i é dentú.

28 Kuān ntáa nto di, tsi dóo va'á nto, kuiní ña'á san, ntá tsi dóo vete nto, tsi ñu'u tsitú nima nto é kīni kaa, e úvi nuu i ntáde nto.

29 ¡Ntā'vi ide ntó, ña vete, mastrú lei ni ña fariseu! Ntáde vá'a nto ñañā ña ka'án naa Xuva ko kidaa ne, ntántakutu nto ñañā ña'a, ña e dóo va'á ña'a san.

30 Ntáka'an nto: "Tē dí ni kántoo ntí ntuvi dá ntoo uva ikā ntí ne, ña ni xntí ntí ña é ka'nī ña ña ntáka'án naa Xuva ko san." Kuān ó ntáka'an ntó, kuān té ña ntáa.

31 É kuān ó ntáka'an ntó ne, ntáka'an nto tsí i'xá ntí'xe nto ña é'ni ña ka'án naa Xuva ko san, tsí dé nīi kue'en ña'a nto di.

32 Ntō'ó ne, nantí'í ntó nēe e éni ntu'u uva ata ntō.

33 ¡Ntō'ó ne, vata ntáa i'xá e ña vā'á ntáa nto, vata ntáa tatá koo ntáa nto! ¿Nté ntu koo nakáku nto te ká'an Xúva kō é kī'in nto dô'vi kan?

34 Dukuān né, taxnúu ú ña ka'án naa ko mí ntoo nto, nī ña e dóo ki'in iní í, nī mastrú san. Iō ña ne, ka'ní nto ña. Iō ña ne, xnteē ntó ña ntiká krusi kan. Iō ña ne, natii nuu nto ña xo'o má vi'í mi ntánataká nuu nto. Iō ña ne, kadā xení nto ni ña da mí'í ká ñuú mí kī'in ña.

35 Kaxntēé na'a Xúva ko kuēnta ntó kuenta iñá un ntíi ntíi ña é vā'á ña'a, ña é xi'i, uun tsi nté i'xá Adaán san, ñá nani Ábee, ña é ña ni ide núu i é kīni kaa ne, uun tsi da nté Zacaria, i'xá Berequia, ña e é'ní nto mé'ñu má vi'í mí kuviko nī nú nāa Xuva ko.

36 Nuu é ntaā i é kāka'án u ni ntó tsí ni'í ña ntántoo vevii é ntō'o ña kuenta iñá i é un ntí'í nūu i sá'a.

*Dā éku Jesuu kuénta iñá ñuú Jerusaleen
(Lc. 13:34-35)*

³⁷ ;Ñā ntá'vi ide ntu nto, ñúú Jerusalem! Kae'ní nto ña ntáka'án naa Xuva ko. Kaxé'e xuu nto ña é taxnuu Xuva kō é kā'an ñá ni ntō. Dōó ki'in itō ntío ko é nātee ta'an nti'i ú nto vatá ó kanatsi'i tsú'ún san á i'xá ti má ntí'xin ti, ntá tsi ña ni ntío nto.

³⁸ Kiní nto ve, tsí ña kuntóo ká ña'a ñúú nto kán.

³⁹ Tsí kaka'án u ni ntō tsi nté uun itó ka ña kiní nto kó dā nté kā'an nto: “Dōó ka'nu ña'a, ña é vè'xi naa Xuva ko”, koo ka'an nto —ka'an Jesús.

24

Dá kakā'an Jesús é nakatsin ña'a úkūn ñá Israeé san
(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Ntíi Jesuu má úkūn kán. Kué'ēn ká ña itsi kán dá xee ña ntántikin ña, ntáka'an ñá e na kōto ña úkūn sán e dōo vá'á o.

² Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—¿Ñā ntu ka'ini nto é un nti'i sá'a? Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō, tsí ña tuvi nté uun xuu é odo nti'i ta'an vevii é ña nakátsin ña'a san rkontúvi —ka'an ña.

¿Nté ntu koo kuvi di'nā dá ntí'i ñuxiví san?
(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Dá tūví Jesuu tí'i i é nani Ólivú ne, xée ētsin ña ntántikin ña, tsíxe'e ña ñā:

—Ká'an nto vē: ¿Amá ntu kuvi sá'á? ¿Nté ntu koo kuvi te xee ntúvi e nainu nto, te nti'i ñuxiví sa? —ka'an ña.

⁴ Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuenta tsí víi nto e ña xoxo kaní nta'ví i nto.

⁵ Tsi dōo titín ña'a ka'an ña é divi ñā é Cristu ña. Ka'an ña: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an ña. Ñá te da dīi ña'a kaní nta'ví ña.

⁶ Tekú nto tsi é xio xío kakuvi du'xēn. Ntá tsi koto nto tē ña ku'ví nto. Tsi kantio é kuān koo kuví. Ntá tsi vata xée ntuvi e nti'i ñuxiví sa.

⁷ Tsi nāa uun ñúú ni tūku ñuu. Ña tsiñu na'nu i sá'a ne, naa ñá ni tūku ña tsiñu i. Kutamá ne, táan dā mí'i ká ñuu.

⁸ Te kúvi sá'á né, dá ve kaiñi ntu'u é ntō'o ña'a san.

⁹ Kidáā ne, ntada ñá nto kuenta ntá'a ña'a, ña é kadā xení ni ntō, é ka'nī ñá nto. Un ntíi ntíi ña'a san kune'u iní ña ni nto kuēnta iñá ko.

¹⁰ Ntuvi tsikán ne, dōó titín ña'a xtuví mii ña e ntákuinti'xe ña ko. Ká'an ntéé ta'an ña. Kune'u iní ña ni tá'an ña.

¹¹ Dōó titín ña'a ki'xi ña é kā'an ñá tsi naa Xuva ko kaka'an ñá ne, ñá te da dīi ña'a kaní nta'ví ña.

¹² Tsi dōo kukue'e é kīni kaa e ntáde ña ne, xtuví mii ña é kākūinima ñá ta'an ña.

¹³ Ntá tsi xoó ña'a é kūtíi ñā da nté tē nti'i ntuvi tsikán ne, nakáku ña.

¹⁴ Tú'ún va'á iñā mí kadē kú've Xuva kō ne, ká'án ntodó ña'a dá kaní ñuxiví, vata koo é kīni un ntíi ntíi ña'a. Kidáā ne, nti'i ñuxiví sa.

¹⁵ Uun ntuvi ne, kúvi vata ó ka'an Dániee, ñá ka'án naa Xuva ko kidaā. Kiní nto tsi kuntitsi uun nuu i e dōó kīni kaa, nuu i é ña ntío kue'en Xúva ko, mē'ñú i mí dōo kuikó san. (Xoó ntánakuā'a i né, na ki'in diki ña.)

¹⁶ Kidáā ne, ña ntántoo ñúú Judeá ne, na kūnu ña ki'in ña nte xúku kán.

¹⁷ Xoó ña'a, ña ntōo da'na diki vi'i i kán ne, ñá kunē'é ña nuu ña má vi'i ña kán é ki'i ña iñā ña.

¹⁸ Xoó ña'a, ña é ñu'u mātú i kán ne, ñá kunē'é ña kínaki'i ña kutuun ña.

¹⁹ Ntá'vi ide ñá ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, nī ñá e ntánatsitsi i'xá i!

²⁰ Kákan nto nta'a Xuva kō e ña kantío é kūnu nto ntuvi ví'xin, nté ntūvi dá iō dá'na.

²¹ Kidáā ne, un vá'a tsi nto'o ña'a san. Váta kīnī ña'a e dóo nto'o ña nuu i é kīnī kaa sá'a nte ntúvi é ñiñ ntu'u ñūxiví sa. Nté uun ito ka ñá kuan kōo kuvi di.

²² Tē ña nantī'i Xuva ko ntuvi tsíkán ne, nté uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi nainu Xúva ko ntúvi tsikan da xe dóo kakuinima ñá ña nákañnúu ña.

²³ Te káka'án uun ña'a ni ntó kídáā: “Koto nto, tsí i'a tuví Cristu”, o te káka'an ña: “Ikān tuví ña”, ne, ñá ku kuintī'xe nto ña.

²⁴ Tsí ki'xi ña veté ne, ka'an ña tsí Cristu ña. Tuku ña veté san ne, ka'an ña tsí kaka'an ñá naa Xuva ko. Vii ña nuu i é kīnī ña'a san ne, vii ña nuu i e dóo na'nu é kāni nta'ví ña ña'a san. Tē dí kuvi ne, un tsi nte ñá ntákuinti'xe i ko kaní nta'ví ña ña.

²⁵ Koto nto, tsi é di'na kaka'án u ni ntó é kuān koo kuvi.

²⁶ Dukuān né, te káka'an ñá ni ntó: “Koto nto tsi tuví ña má kū'u kan”, ne, ñá ku ñe'ē nto. Te káka'an ña: “Tuví ña má vi'i kán”, ne, ñá ku kuintī'xe nto.

²⁷ Tsí vatā ó kaxi'i nuu nté uun diñi i e dukún kán un tsi nté tuku diñi i kán né, kuan kōo xi'i nuu ka'nu ú ne, da née inī xnto nainu ú, xu'u é vēxkúví ú ñatīi.

²⁸ Dā mí'i ká tuví kúñu tē'ú ne, ikān ntáká nuu skuilú san.

Nté koo nainu Jesucristu

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ Ura tsí i tē ntí'i e dóo ntánto'o ña'a ntuvi tsíkán ne, kuneé ngantií san; nté ña xi'i nuu ká xoó san. Kó'xō kímī san e dukún kán ne, kantá nuu e dukún kán.

³⁰ Kidáā ne, ntii díto nuu i e dukún kan ña kó, xu'u é vēxkúví ú ñatīi. Kidáā ne, un ntíi ntíi ña'a ñūxiví sa ne, u'vī ña. Kíní ña tsi vé'xí ú, xu'u é vēxkúví ú ñatīi, mé'ñū viko é ñu'u e dukún kán. Kíní ña tsi dóo iō ntii kó, tsi dóo ka'nu u.

³¹ Taxnúu ú ánjē kó e dóo ntii nakuēku ña trunpetá ne, natee ta'an ña ña'a, ña é nakaxnúu ú, dá mí'i ka mí ntoo ña da kaní ñūxiví sa.

³² Koto nto tun igú sán ne, kiní nto: Dá dá vé ute nta'a utun san, dá dá vé kakene xuku í ne, iní nto tsí dokó sa xee ntúvi ka'ni.

³³ Kuan kōo kuvi dí te inī ntí'i ntó nuu i tsíkán. Kutunī nto tsí é ntísi nteé u xi'i nto.

³⁴ Nuú é ntaā i é káka'án u ni ntó tsí ña kuví ña'a, ña ntántoo ntuvi sá'a, dá nté kuví ntí'i nuu i sá'a.

³⁵ E dukún kan ni ñūxiví sa ne, kunaa, ntá tsi tú'ūn kó ne, ñá kunāa kue'en.

³⁶ Ntá tsi nté uun ña'a ñá iní ña neé ura kuví sá'ā, nté ánje Xuva kō, ña ntoo e dukún kán, nté xu'u é I'xā ñá ko ñá iní u. Da mii Uvā kó iní ña.

³⁷ Vata ó kúvi ntuvi dá itúvi ña ata ika ko Nōeé ne, kuan kōo kuvi te nainú u di, xu'u é vēxkúví ú ñatīi.

³⁸ Tsi kidáā ne, ntuvi di'na dá nakuntéku ntute ñūxiví san ne, ntaé'xí ña ntáxi'i ña ne, ntaánta'a ña. Kuan ó dé ña da nté xee ntúvi é k'í'ví Noee iní arká san.

³⁹ Ñá ni kutūni ña nté koo kuvi ña dá nté xee ntúte san é natavi núu ña un ntíi ntíi ña. Kuan kōo kuvi te nainú u di, xu'u é vēxkúví ú ñatīi.

⁴⁰ Kidáā ne, uvi ñá'a ñatíi san ne, ntaítu ña. Uun ña k'i'in ña nī kó ne, uun ña kutuví mii ña.

⁴¹ Úvi ñad'íi san ne, ntántiko ña. Uun ña k'i'in ñá nī kó ne, uun ña kutuví mii ña.

⁴² Koto nto ve, tsi ñá iní ntó nee ntúvi, neé ura nainú u, xu'u é Tó'o ntó ko.

⁴³ Ntá tsi kuenta tsí vií nto. Tē dí iní tó'o vī'i san neé ura kí'xi ña du'ú san niñú a ne, koo tú'vé ña ne, ñá kue'é ña é k'i'j dú'u ña du'ú san iña ña.

⁴⁴ Dukuān ne, koo tú'vé nto ve. Tsí ura dá ña kantétu nto ne, ura í tsikan nainú u.

*Ña é kåde tsiñu vá'a nī ña é ña kåde tsiñu vá'a
(Lc. 12:41-48)*

⁴⁵ Xoo ña'a, ña kade tsiñu e dóo ini de ntáa ña, ña e dóo ki'in iní i ne, ka'an tó'o ña é kuvi kodo nuū ñá iña vi'i ña, é kuē'é ña é ká'xi ña ntáde tsiñu ni'i ña te xee úra í.

⁴⁶ Nté kuí vá'a nī ña é kade tsiñu te kåde ntaa ñá tē xee tó'o ñā!

⁴⁷ Nuū é ntaa í é kaka'án u ni ntō tsi kuē'e tó'o ña é kūnteé nta'a ña un ntíi ntíi iña ña.

⁴⁸ Ntá tsi te ña kade tsiñu san kini kaa ña ne, kadē kuení ña te kukuíi ka tó'o ñā ne,

⁴⁹ kade xení ña nī ña ntáde tsiñu ni'i ñā né, da mii kuē'en tsi e ntáxi'i ntaé'xi ña nī ña ki'vi ni'i ñá ne, kidáa ne, da née iní ñá naxee tó'o ña

⁵⁰ ūun ntuvi dá ña kantétu ña.

⁵¹ Kidáa ne, ta'xi tó'o ña ñā. Ká'an ñā tsí ni'i ña é ntō'o ña é káduku ntée ña vete. Ikān né, dóo kueku ña ne, naka'xi ka'ñi ña nú'u ñā.

25

Kuenta iña ú'xi ñádri' kuétsi

¹ Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa u'xi ñádri' kuétsi é kuē'en ni'í tun kantílin tun é kuē'én tun é nāni'i ta'án tun ña da vé tánta'a san.

² Ū'un ñā'a tún ne, ña túvi diki'í tun nté koo víi tun. Ū'un ñā'a tún ne, dóo iō diki'í tun é víi tun.

³ Ta'nu é ña tuvi diki'í san ne, dā kue'en ni'í tun kantílin tún ne, ña ni ídō tún asete.

⁴ Ntá tsi ta'nu iō diki'í ne, odō tún tsá'a āseté tun ni kántílin tun.

⁵ Da nī kākukuii ña da vé tánta'a sán ne, kídí tun.

⁶ Dá kú dava ñūu ne, kaka'an ñā'a: “Koto nto tsi vé'xi ña da vé tánta'a san. Kue'ēn ntó te nāni'i ta'an nto ña”, ka'an ña.

⁷ Nákuntāñi tun, un ntíi ntíi tun, vata koo é tsoo tú've tún kantílin tun.

⁸ Kidáa ne, ntáka'an tá'nu é ña tuvi diki'í san ni tá'nu e dóo iō diki'í san: “Tā'xi kudii nto áseche nto, tsí kanta'va mii kanchílin ntí”, ka'án tun.

⁹ Ntá tsi nantiko koo ta'nu iō diki'í san: “Á chē ña xee tá'an iñá ntí che tā'xi ntí nto. Díi ka vá'a ó che kuē'en ntó, kūkuiin nto iña mii nto nu á'ví kán”, ka'án tun.

¹⁰ Da nī kuē'en tún kūkuiin tun ne, kidáa xéé ña da vé tánta'a san. Ta'nu é iō tu've i ne, kúkí'ví tun má vi'i kán mii kakūvi viko sán ne, nakādi tó'o ví'i sán xi'í san.

¹¹ Dā rkontúvi ne, xéé tā'nú nguii sán ne, ntáka'án tun: “iNakaán nto xi'i nto, tó'o ví'i”, ka'án tun.

¹² Ntá tsi kaka'an tó'o ví'i san: “Nuū é ntaa í é kaka'án u ni ntō, tsí ña iní u nto”, ka'an ña —ka'an Jéssu.

¹³ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Kuntōo tú've ntó ve, tsí ña ini nto nee ntúvi, neé ura é naínú u.

Kuenta iña diú'un

¹⁴ Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ña'a kaa, ña é dā ve ki'in túku ñūu. Kāna ña ña ntáde tsiñu iña ñá ne, xé'e ñā é kuēnta víi ña iña ña.

¹⁵ Xé'e ña ūun ña kade tsiñu san u'un míil diu'ún san. Uun ña'a ñā né, uvi míil. Ña kuvi ūni san ne, xé'e ña ña ūun míil. Xé'e ñā é un é un ña vata tsi kaa kutíi ña kuenta víi ña. Kidáa ne, kuē'en ña.

¹⁶ Ña é ni'í i u'un míil sán ne, ura tsí i kue'en ñá ne, dé tsiñu ni'i ña é u'un míil sán ne, ni'í ka xtúku ña u'un míil ka.

¹⁷ Kuan tsí o dé ña é ni'í i uvi míil sán di. Ní'i ká xtúkú ña uvi míil ká di.

¹⁸ Ntá tsi ña é ni'í i uun míil sán ne, éte ña xavi ne, í'xi ña diu'un tó'o ñā.

19 'Dā kú na'a ne, nāxee tó'ō ña ntáde tsiñu san ne, nadita ñá kuenta.

20 Ña é nī'i i é u'un míl sán ne, nāxee ñá ne, nākué'e ña tó'o ña ū'un míl ká xtuku é nī'i ña. Kaka'an ñá nī tó'o ñā: “É ū'un míl e tá'xi nto kó ne, i'a nī'i xtuku ká u u'un míl ká iña nto”, ka'an ña.

21 Kaka'an tó'o ña nī ñā: “Dōo vá'ā o den, e dén ntaan. Tsí da xe dén ntaan un siin e tá'xi ú o ne, kué'e ká xtuku tá'xi ú o é kadān ku'ven. Kí'xin nī kó, kutūvin dínin nī ko”, ka'an ña.

22 Ña é nī'i i uvi míl sán ne, nāxee ñá di. Kaka'an ñá nī tó'o ñā: “É ūvi míl e tá'xi ntó kó ne, i'a nī'i ká u uvi míl ká xtuku, é nī'i ko”, ka'an ña.

23 Kaka'an tó'o ña nī ñā: “Dōo vá'ā o dén, e dén ntaan. Tsi dén ntaan é un siin e tá'xi ú o ne, kué'e ká xtuku tá'xi ú o é kadān ku'ven. Kí'xin nī kó, kūtūvin dínin nī ko”, ka'an ña.

24 Ña é nī'i i uun míl sán ne, xée ña di. Kaka'an ñá nī tó'o ñā: “Iní u tsi dóo diin nto. Katava nto mí ña nī i'xi nto ne, kata'vi nto mí ña nī itu nto.

25 Dukuān ne, ū'ví ko ne, ixkú'xi ú diu'un nto. U'un nto diu'un nto”, ka'an ña.

26 Ntá tsi kaka'an tó'o ña nī ñā: “Divīn né, dōo kini iden, dōó du'xen ō. Inin tsí katává u mí ña nī i'xi ú ne, kata'vī ú mí ña nī itú u.

27 ¿Nté kui ña nī xtuvīn ntun diu'ún ko mí kue'nu i'xá i, vata koo é te ntiko kōo u ne, nani'í ko diu'ún ko nī i'xa i?”, ka'an ña.

28 Kidáā ne, kaka'an ñá nī ña ntoo ikān: “Naki'i nto é uun míl é nī'i ñá ne, kué'e nto ñā é nī'i i u'xi míl san.

29 Tsí da xōo ka ña'a é io iña ñá ne, nī'í ká ña; kukuika ñā. Ntá tsi ña é ña kué'e ió iña i ne, naki'í ká ña é ió iña ña.

30 Ña é ña vá'ā ó kade tsiñu sán ne, kiñu'u nto ña kí'í kán mi dóo nee. Ikān né, dōó kueku ña ne, ka'xi ka'ñi ña nú'u ñā”, ka'an ña.

Nté koo xntékú kú've Xuva kō iña ña'a dá kanī ñuxiví sa

31 Tē naínú u, xu'u é vėxkúví ú ñatíí ne, dōó ka'nu ña'a u. Kí'xi ú nī ūn ntíí ntíí ánjē kó ne, kutūví u nú tēú ko e dóo ka'nu u.

32 Nataká nuu un ntíí ntíí ña ñuxiví san nuú ko ne, tsoo xio ú ña, é un é un ña, vatá ó katsoo xio paxtú san ndi'u ñá nī lē'ntu ña.

33 A le'ntú san ne, tsoo ú tí diñi kua'a kó ne, ndi'u sán ne, tsoo ú tí diñi datsin ko.

34 Kidáā ne, xu'u é Rei ú ka'án u nī ña ntoo diñi kua'a ko: “Kí'xi nto, tsi dóo ntio Uva kó nto. Kuntōo nto mí kadē kú've Xuva kō tsi é ió tu've iña nto un tsi nte dí'na dá de kú've ñá ñuxiví san.

35 Tsi dá kákin kó ne, ta'xí nto é ká'xi u. Dā itsi ko ne, ta'xí nto é kō'o u. Kuān te xio ñuú vé'xi ú ne, dōo díní nto é kutūví u nī ntō.

36 Dá kantíí u ne, ta'xí nto doo é kunūu u. Dá nchokuví u ne, i'xkoto nī'ni nto ko. Dá inuu kutu ú ne, i'xkoto nī'ni nto ko”, koo ka'án u.

37 Kidáā ne, ká'ān ña é vā'á ña'a san nī ko: “¿Amá ntu ini nti e kákin ntō ne, tá'xi nti é ká'xi nto? ¿Amá ntu ini nti e itsi ntō ne, tá'xi nti é kō'o nto?

38 ¿Amá ntu ini nti e xio ñuú ve'xi nto ne, tá'xi nti mí kutuví nto? ¿Amá ntu ini nti e kantíí nto ne, tá'xi nti doo é kunūu nto?

39 ¿Amá ntu ini nti e nchokuví nto, o nuu kutu ntō ne, ixkóto nī'ni ntí nto?”, koo ka'an ña.

40 Kidáā ne, xu'u é Rei u ne, ká'ān ú nī ñā: “Nuu é ntaā i é káka'án u nī ntō, tsí da kuān ó de nto nī tá'an nto, ña é díí ka dutsi ne, vata te xū'u kuān o de nto nī ko”, koo ka'án u.

41 Kidáā ne, xu'u é Rei u ne, ká'ān ú nī ña ntoo diñi datsin kó: “Kunu nto nuú ko, ña kini ntáa. Kue'ēn nto mí kai'xi ñu'u ntii dañu ntūvi, é de kú've u iña tó'ō e ña vá'ā san nī ánje i.

⁴² Tsí dā kákin kó ne, ña ni tá'xi ntō é ká'xí u. Dā itsi ko ne, ña ni tá'xi ntō é kó'o u.

⁴³ É xīo ñuú vé'xí u ne, ña ni tá'xi ntō mí kutúví u. Íntíí u ne, ña ni tá'xi nto dōo é kunūu u. Nchokuví u ne, ínuu kutú ú ne, ñá ni íxkoto ní'ni nto ko", koo ka'án u.

⁴⁴ Kídáá né, tsixe'e ñā'a sán ko: “¿Amá ntu kákin ntō? ¿Amá ntu itsi nto? ¿Mí'í ntū é xīo ñuú vé'xí nto? ¿Amá ntu kantíí nto, ō é nchokuví nto, o ínuu kutu ntō ne, ña ni xntíí ntí nto?”; koo ka'an ña.

⁴⁵ Kídáá ne, ká'án ú ni ñā: “Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō, tsí te ña ni xntíí nto ta'án nto, ña é díí ka ntā'ví san ne, ña ni xntíí nto kó dí”, koo ka'án u.

⁴⁶ Kídáá ne, kí'in ñā mí ní'í ñā é nto'o ña ntíí dañu ntúvi. Ntá tsi ña é vā'a san ne, kuntuo ña ni Xuva ko ntíí dañu ntúvi —ka'an ña.

26

Dā ntúkū nuu iní ña nté koo tīin ña Jesuu
(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Dā kúvi ká'an Jéssuu sá'ā ne, kaka'an ñá ní ña ntántikin ña:

² —Iní nto tsí uvi ntúvi ve xee viko dá nātavá Xuva kō ña Israee ñuú Egítō. Kídáá ne, xu'u é vēxkúví ú ñatíí ne, ntada ñá ko kuenta ntá'a ña'a san é naxnteē ñá ko ntíká krusi kan —ka'an ña.

³ Ntúvi tsikán ne, nataká nuu tó'ō dutú san ni ñatā san má ví'í ká'nu dutu ñá odo nuu, ñá nani Caífaa.

⁴ Nātíin ña ni tā'an ña nté koo tīin xu'ú ñá Jesuu é ká'ní ña ña.

⁵ Ntá tsi ntáka'an ña:

—Ñá víi o mé'ñū vikó san vata koo é ña kudíin ña'á san ni kō —ka'an ña.

Dā da'ví ñadí'í san cho'o vídin díki Jéssuu
(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Dá tūví Jesuu ñuú Betania, má ví'í Símuun (ña é kānakó'xo kúñu í kídāā) ne,

⁷ xée uun ñadí'í mí tuví ña, ní'í nta'a ña ūun xuxu cho'o vídin e dōo nuu á'vi. Dá'ví ña díki Jéssuu chó'o vídin san da tūví ña nú mēsa kan.

⁸ Ntá tsi kudiin ña ntántikin ña da íni ña ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui doto xntu kanatívi ñá cho'o vídin san?

⁹ Tē dí ni diko ñā né, dōo kue'é diu'un ní'í ña. Kídáá ne, kuvi kué'e ña diu'ún san ñá ntā'ví —ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi tēkú Jesuu nee íña ntádē kuení ña ne, kaka'an ñá ní ñā:

—Ñá ku natēku du'xen ntó ña, tsí nuu i é vā'a kade ña ní ko.

¹¹ Ña tūví nté uun ntúvi é ña kuntuo ña ntā'ví san ni ntō, ntá tsi xu'ú ne, ñá ná'á ka kutúví u ni ntō.

¹² Dā da'ví ña kúñū kó cho'o vídin san ne, kaxtúví tu've ñá ko é kuntu'xí u.

¹³ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsí dā mí'í ká e ntáka'an ntódo ña tú'ūn vā'a san kuenta íñá ko kaníí ñūxívi sa ne, ká'an ñā'a nté ō dé ñadí'í sa'á ne, naka'an ña ñā —ka'an Jéssuu.

Dā diko Júda Jéssuu
(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Kídáá ne, uun ña'a ñā é uxuvi ñá'a san, ñá naní Júda Iscārioté ne, kué'en ñā mí ntōo tó'ō dutú san,

¹⁵ kaka'an ñá ní ñā:

—¿Nté ntu kaa ta'xí nto kó te ntāda ú kuenta Jéssuu ntá'a nto? —ka'an ña.

Xé'e ña ña ōko u'xí diu'un kui'xín ne,

¹⁶ nté ūra tsikan ntúkū nuu iní ña nté koo ntada ña kuenta Jéssuu.

Dā é'xi dadii Jesuu ni ñá ntántikin ña
(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Dā kii ūun viko da nátava Xuva kō ña Israee ñuú Egítō sán ne, xéé ña ntántikin ña mí tuví Jesuu ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntú ntio nto é xtúvi tu've nti é ká'xi ntó iña vikó sá'a? —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Kue'en ntó ñuú Jerusaleen, nú vi'i ña tsikán ne, ká'an nto ni ña: “Kaka'an Mástrú san: É dokó sa xee ura iñá ko. I'a nú vi'i nto kán ka'xí u iña vikó san ní ña ntántikin ko”, koo ka'an nto —ka'an Jesús.

¹⁹ Kuan ō dé ña ntántikin ña vata ō ka'an ñá ne, ikan xtúvi tu've ña é ká'xi ñá iña vikó san.

²⁰ Dā kuáa ne, íntōo dadii Jesuu ní uxuvi ñá'a, ña ntántikin ña.

²¹ Da ntaé'xi ña ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā í é káka'án u ni ntō, tsí uun nto ne, díko ntō ko —ka'an ña.

²² Ñá tē nté kaa íntoo nta'xa ña ne, é un é un ña ntátsixe'e ña ña:

—¿Vá ðivi ntú u, Tó'ō? —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jesús ni ña:

—Ña é dadii tsí xnuu ntó'o tañú'u i ini ko'ó san ní kó ne, ðivi ña é díko ñá ko.

²⁴ Xu'u é vëxkúvī ú ñatíí ne, kuví u vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō, ntá tsi ntā'vi ide ña é díkō ko. Díí ka vá'ā ó tē dí ña ni kaku ña —ka'an ña.

²⁵ Júdá, ña é díkō ñá ne, tsixe'e ña:

—¿Vá xū'ú ntu, Tó'ō? —ka'an ña.

Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuān ó kaka'an —ka'an ña.

²⁶ Da nñ ntaé'xí ñá ne, kí'i Jesuu tañú'ū sán ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, kátsin dava ña ne, xé'e ñá ña ntántikin ñá, kaka'an ña:

—Kí'i ntó, ka'xí nto. Sá'a ne, kúñū kó —ka'an ña.

²⁷ Kí'i ña e'xin sán ne, nākué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, xé'e ña ña, kaka'an ña:

—Ko'o nto, un ntíí ntíí ntó,

²⁸ tsi sá'a ne, níñí ko é xé'é u xu'u kó é kātí ú kuenta iña dóo titín ña'a san vata koo é nakate Xuva kō kuetsí ña.

²⁹ Kaka'án u ni ntō tsí ña ko'ó ka ú ntute tñtí'ó sa dā nté ko'ō dadii ú ni ntō ntu tñtí'ó xéé san mí kadē kú've Xuva kō —ka'an Jesús.

Dá kakā'an Jesús tsí ka'an Pedru tsí ña íni ñá ña
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Dā kúvi íta ña nchu'un iña Xuva kó ne, ntíi ña, kue'en ña xuku Olívu.

³¹ Kidáa ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Un ntíí ntíí nto kunu nto kó niñú ve. Tsí kuān ó uve na'a tú'un Xuva kō é káka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, kaka xaa un ntíí ntíí a le'ntu san”, ka'an tú'un Xuva kō.

³² Ntá tsi te ntoto xtuku ú ne, kí'm ú, kodo nūú u ñuú Galilea —ka'an ña.

³³ Pedrú ne, kaka'an ñá ni Jesús

—Kuān té un ntíí ntíí ñá kunu ña nto ne, ñá kuan koo víi u —ka'án Pedru.

³⁴ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña.

—Nuu é ntaā í kaka'án u ni ō tsí niñú ve ne, di'na dá kāna lí'xí sán ne, é uni Íto ka'an tsí ña ínín ko —ka'an Jesús.

³⁵ Kaka'an xtúku Pedru ni ña:

—Kuān te kuví u ni ntō ne, ñá ká'án u e ñá ínín u nto —ka'an ña.

Kuan ō ka'an un ntíí ntíí ña ntántikin ñá dí.

Dá kũka'an ntá'ví Jesuu má utun mí é nani Getsemānii

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Kidáā ne, kue'en ní'i Jēsuu ña mí é nani Getsemānii. Kaka'an ñá ní ña ntántĩkin ña:

—Kuntōo nto i'a, na kī'in u da'a san, kika'an ntá'ví u —ka'an Jēsuu.

³⁷ Ntēka ña ntuvi í'xá Zebedeú san ní Pedru. Dōo kúnta'xa iní ña. Dōo dé kuení ña.

³⁸ Kidáā ne, kaka'an ñá ní ntuni ñá'ā san:

—Dóko sá ña kutií u e dóo nuu nta'xa nimá ko. Kuntōo nto i'a ne, kuntitō ntó ní ko —ka'an ña.

³⁹ Kué'ēn ká ña un siin ne, nakani iti ña da nté tantée xteen ña ñu'u kān ne, dá kakā'an ntá'ví ña, kaka'an ña:

—Ūvá, te kũvi né, tá'xi nto é ña nto'ó ko. Ntá tsi ña te é ntio mii ko, tsí nté koo é ntio nto —ka'an ña.

⁴⁰ Nāxee ña mí ntoo ña ntántĩkin ñá ne, ntákidi ña. Kaka'an ñá ní Pedru:

—¿Nté uun urá ntu ña ní kutií nto kuntito nto ní ko?

⁴¹ Kuntito nto ne, ka'an ntá'ví ntó vata koo é ña víi nto é kīni kaa. Nima ntó ne, ncho víi é vā'a, ntá tsi kúñu ntó ne, ñá kākutíi i —ka'an ña.

⁴² Dá kúvi uvi íto kue'en ñá kũka'an ntá'ví ña ne, kaka'an ña:

—Uva, tē ña kuvi kuíta nti'xin sá'ā é ña nto'ó ko ne, na kuān koo kuví vatā ó ntio nto —ka'an ña.

⁴³ Dá nāxee xtũku ña ne, ntákidi xtuku ntuni ñá ntántĩkin ña, tsí kantadí mii ntuxnúú ña ma'na.

⁴⁴ Tsoo mii xtũku ña ña ne, dá kuē'en ñá, kuka'an ntá'ví xtuku ña é kũvi uni íto. Kuan tsi o kaka'an ntá'ví xtuku ña.

⁴⁵ Kidáā ne, naxee xtuku ña mí ntoo ña ntántĩkin ñá ne, kaka'an ñá ní ña:

—¿Ntákidi dúkuan ntu ntó? ¿Ntoo da'na ntu nto? Koto nto tsi e xée ūra í ve é xu'u é vēxkúví ú ñatíi ne, ntada ña ko kuenta ntá'a ña kini ntáa san.

⁴⁶ Nakuntáñi nto, kí'in ō, tsi é xee ña é dikó ko —ka'an ña.

Nté ō tñn ña Jesuu

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Da nii kaka'an dúkuan ña ne, xée Júdā, uun ña'a ña é uxuvi ñá'a san. Nǎ té nté kaa ña'a ntéka ña, ña odo káa ní ūtun. Vé'xi ña kuēnta iña tó'ō dutú san ní ñatā san.

⁴⁸ Nǎ é diko ñá ne, é kǎ'an ñá ní ñá'a san:

—Xoó ña'a, ña é ka'xí u xu'u i ne, divi ña tñn nto ña —ka'án Júdā.

⁴⁹ Ura tsi i xee ña mí tuví Jesuu, kaká'an ña:

—So'ŋo ntó dá, Mastru —ka'an Júdā.

Ne, ē'xí ña xu'u ña.

⁵⁰ Kaka'an Jēsuu ní ña:

—Viín nee iña é vē'xin é viin —ka'an ña.

Kidáā ne, xée ñá'a sán ne, tñn ña Jesuu é kí'in ní'i ña ñá nuu ña tsiñu na'nu i san.

⁵¹ Uun ña'a, ña ntántĩkin Jēsuú ne, tává ña káa ña ne, ē'ní ña ña kade tsiñu iña dutu ñá odo núú san. Nákuítá tu'un ña lo'xo ña.

⁵² Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ní ña:

—Nāxnuu vá'an káa o. Xoó ña'a é naā ñá ní káa ne, káa kuví ní'i ñá di.

⁵³ Vá ña kuví ntu ká'an ú ní Uvá kó, kuiní nto ne, ura dú'va tsi i táxnũu ña uní díko u'xi míil ánje ñá?

⁵⁴ Ntá tsi tē dí kuan kōo ne, ¿nté ntu koo kuntaa vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō é da mií é kuān koo kuví? —ka'an ña.

⁵⁵ Ura tsikán ne, kaka'an Jēsuu ní ñá'a san:

—¿Vē'xí ntu nto é t̄in nto uun ña du'u, é kuan o odo ntō káa nto ni ütun san é vēxt̄in nto ko? Utén utén tuví u má ūkún nto k̄an ne, ña ni t̄in nto ko.

⁵⁶ Ntá tsi kuan kōo kuví vatá ó kaka'an tú'un Xuva kō, vata koo é k̄untaa é kaka'an ñá ka'án naa Xuva ko kidaā —ka'an Jesús.

Un nt̄i nt̄i ña nt̄ant̄ikin Jesús ne, inu ña ne, xt̄uvi mii ña ña.

Dā nt̄itsi me'ñu Jesuu núu dutu ñá odo núu san
(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Ña e t̄in Jesuu ne, kue'en ní'i ña ña mí tuví dutu ñá odo núu san, ñá nani Caífaa. Ik̄an ntoo mastrú lei ni ñátā, ña nt̄adē k̄ú've san di.

⁵⁸ Ntá tsi nt̄ikin íka Pedrú san ña dá nt̄e xee ña nu kí'i k̄an nú vi'i dutu ñá odo núu san. Kú'k̄'ví ña iní i k̄an né, ik̄an it̄uvi ña n̄i sntadún san vata koo é kōto ntodo ña nt̄e koo kuví Jesuu.

⁵⁹ Dutu ñá odo núu san ni ūn nt̄i nt̄i ña tsiñu i sán ne, ntuku ña ña é dā'ví dovete ata Jesuu, vata koo é k̄a'an ña é na kuví ña.

⁶⁰ Ntá tsi kuān te tit̄in ña vete xee ña ne, ñá t̄e kuédadii ni k̄a'an ñá vata koo é kué' é ña ña doxi'í san. Kidāā ne, x̄ee ūvi ñá'á ne,

⁶¹ nt̄áka'an ña:

—Ñat̄i sa'á ne, kaka'an ña: “Kuví nanūu u xúkun Xuva kō sán ne, úni nt̄uvi t̄si naxnt̄itsi xt̄uku u”, ka'an kú ña —ka'an ñá'a san.

⁶² Nákunt̄itsi dutu ñá odo núu san ne, kaka'an ña:

—¿Ña tuví ntu é nantiko koō nto? ¿Nee iñá ntu sa'á é nt̄áka'an ñá'a san iñá nto? —ka'an dútu ñá odo núu san ni Jesús.

⁶³ Ntá tsi nte un siin ña ni ká'an Jesús. Kidāā ne, kaka'an dútu ñá odo núu san ni Jesús:

—Kaka'án u ni ntō nuu Xuva ko, ña kant̄ito san, ka'an ntó n̄i kó t̄e Cristu nt̄i'xe nto, te I'xá Xuva ko ntō —ka'an ña.

⁶⁴ Kidāā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—É kaka'an ntú ku nto. Ntá tsi kaka'án u ni ntō t̄si vi'i a vé ne, kiní nto ko, xu'u é vēxk̄úvi ú ñat̄i, te tuví u diñi kua'a Xuva kō, ña e dóo nt̄ii iní i san. Ki'xi ú mé'ñū viko e dukún k̄an —ka'an Jesús.

⁶⁵ Kidāā né, k̄udiin dútu ñá odo núu san ni ña ne, ntata ña dōo ñá vatá xkoó iní ñá ne, kaka'an ña:

—¿Dōo kiní ó kaka'an ña t̄si dad̄i ña ni Xuva kō! ¿Vá k̄antio ká ntu ko ñá'a, ña é ntada ntaa? É tekū nto tsi dóo kiní ó kaka'an ñá iñá Xuva ko.

⁶⁶ ¿Nt̄é o kadē kuení nto? —ka'an ña.

Nant̄iko kōo ña nguñi san, nt̄áka'an ña:

—Iō kuetsí ña. Kuetsí é kuví ña —ka'an ña.

⁶⁷ Kidāā né, t̄i'vi diñ na nuu ñá ne, é'ni ña ña ne, xé'e nuu na vinuu ña.

⁶⁸ Nt̄áka'an na:

—Ká'an ntō ve, Cristu: ¿Xoó ntu é'ni i nto? —ka'an na.

Dá kakā'án Pedru e ñá iní ñá Jesuu
(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Kuan tsi ó it̄uvi Pedrú san nu kí'i k̄an. X̄ee ūun ta'nu kade tsiñu nú vi'i dutú san mí tuví ña ne, kaka'án tun:

—Diví ntō né, dad̄i tsi kaika nto ni Jesús, ña vé'xi ñuú Galileá san —ka'án tun.

⁷⁰ Ntá tsi núu un nt̄i nt̄i ña'a san kaká'an ña:

—Ñá iní u nee é kaka'an nto —ka'án Pedru.

⁷¹ Dā nt̄i ña xi'i k̄an ne, é t̄uku ta'nu kade tsiñu iní t̄un ña ne, kaka'an t̄un n̄i ña nt̄āñi étsin san:

—Ña sa'á ne, dad̄i kaika ña ni Jesús, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'án tun.

⁷² Kaka'an xtúku Pedru e ñá ini ñá ña. Kaka'an ña:

—Ni Úva kō, ñá ini u ña sá'a —ka'an ña.

⁷³ Dā ku e vi'i ne, xéē ña ntāñi san ne, ntáka'an ñá ni Pedru:

—Nuu é ntaā i é nto'o ne, kaduku ntée nto ña tsikan, tsí kaka'an ntó vatā ó kaka'an ña —ka'an ña.

⁷⁴ Kidáā ne, kaka'an ña é na kuē'é Xuva ko ñá é na ntō'o ñá tē ña nuu é ntaā i é kaka'an ña. Kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i, ñá ini ntí'xe ú ña tsikan —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i kána lí'xí san.

⁷⁵ Kidáā né, naka'an Pedru é kaka'an Jéssu ni ña: “Di'na dá kāna lí'xí sán ne, úni ito ka'an e ñá inín ko”, ka'an ña. Kidáā ne, kīi Pedrú ne, ekú kue'en ña.

27

Dā ntáda ña kuenta Jéssu ntá'a Pilatu

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Dā tuví ne, un ntí ntī tó'ó dutú san ni ñatā sán ne, nātaká nuu ña é kā'an ña é na kuví Jéssu.

² Kī'ni ña ña ne, kue'en ní'i ña ña nūu Pílatu, ña tsiñu ka'nu i iña ñuú Roma.

Dā xi'i Júdā

³ Júdā, ña é diko Jéssu, dā kútuni ña tsi kuví Jesuú ne, nātivi iní ña ne, ntāda xtuku ña kuenta é ōko u'xí diu'un kui'xín san nta'a tó'ó dutú ni ñatā san.

⁴ Kaka'an ña:

—Édé u kuétsi, tsi ña té nee é kini kaa ni ídé ña é kuví ña —ka'an ña.

Ntá tsi ntáka'an ñá ni ña:

—Ñá tē neé kuenta iñá nti. Kuenta iña mí ō —ka'an ña.

⁵ Été xaa Júdā sán diu'ún san má ūkún kān né, ntīi ña, kue'en ñá ne, nakué'ne mii ña kúñu ña.

⁶ Ntá tsi nātaka tó'ó dutú san diu'ún san ne, ntáka'an ña:

—Dōo xii kaa é xnūu o diu'un sá'a ini etun mí ñu'u é kaxé'e ña'a san doméni iña Xuva ko, tsi niñi é inuu á'vi sá'á —ka'an ña.

⁷ Édé kuení ña ne, ñii ña ñu'u iña ñá kade vá'a kídī nte'ú san mí kuntū'xí ña vé'xi xio ñuu.

⁸ Dukuān ne, kaka'an ñá Ñu'ú Niñi ñu'ú san un tsi nté vevii.

⁹ Kuan ō kúntaa vata ō ka'an ñá ka'án naa Xuva ko kidaā, ñá nani Jerēmia, dá kā'an ña: “Kī'i ña é oko u'xí diu'un kui'xín san, (dīvi xā'ví e ntáka'an ña Israeé san tsi ntá'vi ña iña ñá ne),

¹⁰ xé'e ñá diu'ún san é ñii ña ñu'u ña kade vá'a kídī sán, vata ō ka'an Xúva ko ní ko.” Kuan ō ka'an ña.

Dā kantísi me'ñu Jesuu nuu Pílatu

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Íntísi me'ñu Jesuu núu ña tsiñu na'nu i ne, tsixe'e ña tsiñu i san ña:

—Dīvi ntō ne, ¿vá Rei iña ñá Israeé ntú nto? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—É kaka'an ntú ku nto —ka'an ña.

¹² Da nī ntátsi'i kuetsi tó'ó dutú san ni ñatā san ñá ne, ñá ni kā'an kué'en tsi ña.

¹³ Kidáā ne, kaka'an Pílatu san ni ña:

—¿Ña katéku ntu nto e dóo titín nuu i ntátsi'i kuetsi ña nto? —ka'an Pílatu san.

¹⁴ Ntá tsi nté uun tú'ún ña ni ka'an ña. Koó dá kúdu'va ña tsiñu na'nu i san.

*Dá kakā'an ña tsí kuví Jesuu**(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)*

¹⁵ Dá kakuví viko sá'a ne, kanantíi ña tsiñu na'nu i san da xóo ka ña'a, ña ñu'u kutu san, ña é ntio ña'a san.

¹⁶ Ntuvia tsíkán ne, nuu kutu uun ñatíi, ña é íni un ntíi ntíi ña'a, ñá nani Barābaa.

¹⁷ Dā náataká nuu ña'a sán ne, kaka'an Pílatú san ni ñā:

—¿Xoó ña'a ntu ntio nto é nantíi ú ña: Barabaá san ne, o Jēsuu, ña e ntáka'an ñá'a tsí Cristu ñá, ña vexnákakū nto? —ka'an ña.

¹⁸ Tsi ini ña é ña'a sán ne, done'u ini ntáda ña kuenta Jēsuu.

¹⁹ Da nīi tuví Pilatu kádē kú'vē ñá ne, taxnuu ñadi'í ña tú'ūn, kaka'an ña: “Ñá ku ki'nin nūun iña ñá sa'a, ña e dóo va'á ña'a san, tsi dóo kanto'o kó vevii e dóo kiní o kéní kó kuenta iña ña”, ka'an ña.

²⁰ Ntá tsi tó'ō dutú san ni ñatí san tsí'i ña dikí ña'a san é na kákan ña é ntíi Barabaá san ne, na kuví Jesuu.

²¹ Kaka'an xtúku ña tsiñu na'nu i san ni ñā:

—¿Xoó ntu é ntuvi ñá sa'á ntio nto é nantíi u? —ka'an ña.

Ntáka'an ñá'a san:

—¡Barabaa! —ka'an ña.

²² Kaka'an Pílatú san ni ñā:

—¿Nté ntu koo víi u ni Jēsuu, ña é ntáka'an nto é Cristu ña? —ka'an ña.

Un ntíi ntíi ña'a san ntáka'an ña:

—¡Naxnteē ntó ña krusi! —ka'an ña.

²³ Kaka'an Pílatú san ni ñā'a san:

—¿Nté kui? ¿Neé ntu nuu i é kīni kaa é idé ña? —ka'an ña.

Ntá tsi díi díi ka ntíi ntáka'an ña:

—¡Naxnteē ntó ña krusi! —ntákachu'u ña, ntáka'an ña.

²⁴ Dā íni Pílatú san tsi ña kuví víi ña, tsi é éni ntu'u ña'a san kudiin ñá ne, kī'i ña ntute né, nta'a ña nuu ñá'a san. Kaka'an ña:

—Ña túvi kuétsí ko te kúvi ñatíi sá'a. Mii nto ini nto nté koo víi nto ni ñā —ka'an ña.

²⁵ Un ntíi ntíi ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—Kuenta iña míi ntí é kuví ñá, diví ntí ni t'xá ntí —ka'an ña.

²⁶ Kidáa ne, nantíi ña Barābaa, tsí kuan ó ntío ña'a san. Dā kúvi natíi nuu ña Jesuu xó'ō ne, da táxnū ña ña é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

²⁷ Kidáa ne, sntadun ñá tsiñu na'nu i san ne, kue'en ní'i ña Jēsuu má vi'í mé'ñu kán. Náataká nuu un ntíi ntíi sntadun, ñá ntoo ikán, mí tuví Jesuu.

²⁸ Nantíi ñá ña ne, xnū ña ña doo kue'e.

²⁹ Dēvá'a ña le'é iñū né, xntekū ñá dikí Jēsuu. Xni'nī ña uun chīn nta'a kua'a ña ne, ínchiti ña nū ñá ne, da narkínteē ñá ña, ntáka'an ña:

—¡Na kutúví va'á ntó, Rei iña ñá Israee! —ka'an ña.

³⁰ Tí'vi díi ña nuu ñá ne, kī'í ña chīn é ní'i nta'a ña ne, da káni ña dikí Jēsuu.

³¹ Dā kúvi narkínteē ñá ña ne, nāki'í ña doo kue'é san ne, naxnū xtuku ña ña doo míi ña. Kidáa ne, kue'en ní'i ña ña é naxnteē ñá ña ntiká krusi kan.

*Dā naxnteē ñá Jesuu ntiká krusi**(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)*

³² Dá kué'en ña ítsi kán né, tā'án ña uun ñatíi, ña vé'xi ñuú Cirene, ñá nani Simuun. Ede ña ña kuétsi é kuído ña krusi Jēsuu.

³³ Dā xee ña mí nani Gōlgota, é káni tú'un Xiki Díki Ntixi ne,

³⁴ xé'e ña ntute tinti'o é kádaká rkave é kō'o ña. Dā íto nteē ña ne, ña ni ntío ña ko'o ña.

³⁵ Dā kúvi naxnteē nā ña ntiká krusi kán ne, nādikí sntadún san xoo é nī'i i doo Jéssuu, é un é un ña. Kuan ō dé ña vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Kātsin dawa ña doó ko. Nadiki ña xoo é nī'i i dú'nú ko", ka'an.

³⁶ Kidáā ne, intoo ña é kuēnta víi ña ña ikān.

³⁷ Xnteē nā uun ta'vi rkunu dīkí krusi kan é kāka'an neé kuetsi é idé ña. Ta'vi rkunū sán ne, kaka'an: "Ña sá'á ne, Jesuu, Rei iña ñá Israee", ka'an.

³⁸ Xnteē nā uvi ña'a ña du'ú ntiká krusi kán ni ña ntuvi tsikán di. Uun ña'a ña ne, diñi kua'a ña ne, uun ña'a ña diñi datsin ña.

³⁹ Da xōó ka ña'a, ña é ita ntí'xin ne, nārkínteē nā ña, nakuíko ña dīkí ñá ne,

⁴⁰ ntáka'an ña:

—Ntō'o é kánakatsin nto xúkūn sán ne kanaxntitsi xtúku nto té kuvi ūni ntuvi ne, jnakákú mii nto kúñu nto vè! Te nuu é ntaā i é I'xá Xuva nti'xe ko ntō né, jnāntii ntee mii nto kúñu ntō ntiká krusi san! —ka'an ña.

⁴¹ Kuan ō dé tó'ō dutú san, nī mastrú leí san, ni ñatā sán di. Nārkínteē nā ña, ntáka'an ña:

⁴² —Ña sá'á ne, nakakū ñá tuku ña'a, ntá tsi ña kuvi nakakú mii ña kúñu ña. Kaka'an ña tsí Rei iña ñá Israee san ña. Te ntii ntee mii ña krusi san ve ne, kuinti'xe ntí ña.

⁴³ Kaka'an ñá tsí kakuinti'xe ña Xuva kō. Na nakákú Xuva ko ña ve, tē ntio nti'xe ña ña. Tsí kaka'an ña é I'xá Xuva ko ña —ka'an ñá'a san.

⁴⁴ Na du'ú san é uve dadii ña ni ña ntiká krusi kán ne, nārkínteē nā ña di.

Dā xi'i Jéssuu

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Kūneé da kanñi ñūxiví san da ká'ñu ntuvi un tsi da nté kaeku uni kuáa.

⁴⁶ Ura tsikán ne, doó ntii ka'an Jéssuu, kaka'an ña:

—Elii, Elii, ¿lama sabatani? (é kani tú'un: Xuvā kó, Xuvā kó, ¿nté kuí xtúví mii ntu ntó ko?) —kuan ō ka'an ña.

⁴⁷ Tekú ña ntáñi étsin ne, ntáka'an ña:

—Kakana ña ñá ka'án naa Xuva ko kidaā, ñá nani Ēlia —ka'an ña.

⁴⁸ Ura tsí i kue'en ūun ña'a ne, koó da kañu ña, kúki'í ña uun doo é xnuu nto'o ña ntidi íā né, xntekū ñá diki chún sán ne, xé'e ña é kō'o Jesuu.

⁴⁹ Ntá tsi ña nguui sán ne, ntáka'an ña:

—Nakoo mii nto ña. Koto o tē ki'xi Eliá san é nakakū ñá ña —ka'an ña.

⁵⁰ Kidáā ne, kachu'u ntáa Jesuú ne, xí'í ña.

⁵¹ Ura dú'va tsi í ne, ntáta ntāa dôxi é rkaa iko ĩni ukun kan, nte diki í un tsi nte xé'e i kán. Táan ne, ntíka xúu san.

⁵² Nakaan ñáña ñá'a sán ne, titín ña kuinti'xe i, ña é xi'í sán ne, ntoto ña.

⁵³ Ntii ña nú ñaña ña da ntoto Jesuú ne, kué'en ñá'a san ñuú Jerusaleen. Titín ña'a ĩni ña ña.

⁵⁴ Dā ĩni tó'ō sntadún san ni ña ntoo ni'í ña, ña ntáde Kuenta Jéssuu, tsí taán ne, dā ĩni ña kuán ō kúvi ne, koó dā kúdu'va ña. Ntáka'an ña:

—I'xá Xuva nti'xe ko ña sá'a —ka'an ña.

⁵⁵ Titín ñadí'í, ña vé'xi nté ñuú Galilea, ñá ntántikin Jéssuu é xntii ña ña ne, ntáñi ika ña, ntaíto dítō ña.

⁵⁶ María Madálena ni María, di'í Sántiau ni Jósee san, ni di'í I'xá Zebedeú san ne, ntáñi dadii ña ni ñadí'í, ñá nguui san.

Dā intú'xi Jesuu

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Dā kuáa ne, xéé ūun ña kuika, ña ñuú Arimatea, ñá nani Jósee, ñá kantikin Jéssuu.

⁵⁸ Kué'en ña mí tuví Pilatú ne, ntákan ñá kúñu Jéssuu. Kidáā ne, kaka'an Pilatú san é nakué'e ña ña.

⁵⁹ Nāki'i Joséé san kúñu ñā ne, dá xnuu ta'án ña ña doo xee e dóo va'á ne,
⁶⁰ xnuu ñá ña ini ñaña mii ñā é dā ve éte nuu ña ini xuú san. Édí nuu ñá uun
 xuu ka'nu xi'i ñaña sán ne, dā ntaka ña.
⁶¹ Ntá tsi Maria Madálena ni Maria ñá uun sán ne, ñū'u nteé ña nú ñañā san.

Dā idé sntadún san kuenta nú ñaña Jēsuu

⁶² Tévvā du'va tsi ntuvi dá iō dá'na ne, nātaká nuu tó'ō dutú san nī ña fariseú
 san mí tuvi Pilatú ne,

⁶³ ntáka'an ña:

—Ntánaka'án nti tsí ka'an ñá veté san dá kántító dukuan ñā tsí te kuvi uni
 ntúvi ne, ntoto xtuku ña.

⁶⁴ Dukuān ne, ká'an nto na nākadí va'á ñá ñañā san da nté tē kúvi uni ntúvi,
 vata koo é ña kí'in ña ntántikin ñá ne, natava ña kúñu ñā. Kidáā ne, kuvi ka'an
 ñá ni ñā'a san tsí e ntóto tó'ō ñā é xi'i ña. Díi díi ka kini kaa dovete sá'a é vata
 kaa kaa dovete é ká'an di'na ña é ntóto ña —ka'an ña.

⁶⁵ Kaka'an Pílatu ni ña:

—Dikan ntāñi sntadun é kuēnta víi ña. Kue'en ntó ni ña, nakadī kutu ntó te
 kūvi víi nto —ka'an ña.

⁶⁶ Kué'en ñā né, nakadī kutu ñá ñañā san. Édí nuu ña xume ntíkō diñi i mí
 ntee tá'an xuú san ni ñañā san. Ñū'u ntee sntadún san é kuēnta víi ña.

28

Dā ntóto Jesuu

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Dā ita ntí'xin ntuvi dá iō dá'na, dá tuvi é kuvi ūun ntuvi vité san ne, kué'en
 María Madálena ni María ñá uun san é kūkoto ntodo ñá ñañā san.

² Kidáā ne, un vá'a tsi taan. Tsi ntíi uun ánje Xuva kō nte e dukún kán. Kí'xi
 ña, náxtixio ña xuú san ne, dā itúvi nti'i ña.

³ Núu ñā ne, vata kaa dá káxi'i núu kaa ne, kui'xin kue'en dóo ña vata katsi.

⁴ Ñá tē nté kaa u'ví sntadún san dá ini ña ña. Koó dá ntan'i'í ña ne, vata dí tē
 xi'i ña.

⁵ Ntá tsi kaka'an ánje Xuva ko ni ñad'í san:

—Ñá ku u'ví nto, tsí ini u e ntánantuku nto Jēsuu, ña intée ntiká krusí san.

⁶ Xóxō ña, tsí e ntóto ña vata ō ka'an ña. Kí'xi nto, koto nto mí'i Inúu ña ne,

⁷ Kué'en nāne'e nto, kūkoto ntó ña ntántikin ñá tsi e ntóto ña é xi'i ña. Dí'na
 ña kí'in ña é ntó'ó ñuú Galilea. Ikan nāni'i ta'an nto ña. Sá'a tsí é ká'án u ni ntó
 —ka'an ánje san.

⁸ Ura tsí i ntáka ñad'í san nú ñaña kán. Ú'ví ña, ntá tsi dóo diní ña di. Koó dá
 ntaínu ña kue'en ña é ká'an ñá nī ña ntántikin Jēsuu.

⁹ Da née ini tsí ña nāni'i ta'an ña Jesuú ne, kaka'an ñá ntiusi ni ña. Kué'en
 etsin ñad'í san mí ntísí Jesuú ne, ínchiti ña núu ñá ne, tñin nta'a ña dí'in ña, da
 ntáka'an ña e dóo ka'nu ña'a ña.

¹⁰ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ñá ku u'ví nto. Kue'en ntó, kukoto ntó ta'an ko, na k'ín ñá ñuú Galileá ne,
 ikan kinī ñá ko —ka'an Jēsuu.

Dovéte e ntáa sntadún san

¹¹ Da nii kué'en ñad'í san itsi kán né, iō sntadún san é kué'en ña ñuú
 Jerusalem, kúnakoto ñá tó'ō dutú san un ntí'í é kúvi.

¹² Dā xee un ntí'ntí ñatá san e kána ña ne, natíin ña ni ñā. Dōo kue'e diu'un
 xe'é ña sntadún san ne,

¹³ ntáka'an ña:

—Ká'an nto ni ñā'a san: “Xéē ña ntántikin ña niñú ne, kī'i dú'u ñā kúñu ña da ñā ntákidi nti”, koo ka'an nto.

¹⁴ Te tēkú tó'o ntō e ntáka'an ntó ne, ká'ān ntí ni ñā vata koo é ña kué'e ña é ntō'o nto —ka'an ñā nī sntadún san.

¹⁵ Kī'i sntadún san diu'ún san ne, ide ña vata o ka'an tó'ō dutú san. Kuan tsī ó ntáka'an ñā Israeé san un tsi nté vevii.

*Dā teé tsiñu Jesuu ñā ntántikin ña
(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)*

¹⁶ Kidáā ne, kué'en ū'xi ñn pustrú san ñuú Galilea. Kué'en ña xūku mí taxnūu Jēsuu ña.

¹⁷ Dā íni ña ña ne, ínūu íni ña ña. Ntá tsi iō ñā e ña ni kuinti'xe ña te divi ntí'xe ña é Jēsuu ña.

¹⁸ Xéé Jēsuu mí ntoo ña ne, kaka'an ñā ni ñā:

—É ta'xi Xuva kō é kadā kú've u un ntí'í é tuví ñuxiví a nī e dukún kán di.

¹⁹ Dukuān é kākā'án u ni ntō é kue'ēn ntó kanñi ñūxiví sa ne, ká'an nto vata koo é kuinti'xe ñā'a san un ntí'í ntí'í ñuú san tú'ún kó ne, nakūtsi ntute nto ña kuenta iña Xuva ko, kuenta iñá ko, xu'u é I'xā ñā, ni kuēnta iña Espiritū Sántū san.

²⁰ Nakuā'a nto ñā na kāda ntaa ña é un ntí'í ntí'í vatā ó kaka'án u ni ntō. Kunūu me'ñu ú nto ntii dañu ntúvī un tsi da nté ntí'í ñuxiví sa. Kuan tsi koo na kō —ka'an Jēsuu.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Marcu

Kaka'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsi kån
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Dukuån o iñi ntu'u e dóo vá'ã ó kaka'an tú'un iña Jesúcristu, dívi I'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kån.

² Nté ntúvi di'na uve na'a kaka'an Ísaia, ña é ka'án naa Xuva ko kidaã, tsi du'vā ó kaka'an Xúva ko ni I'xā ña:

Di'na taxnúu ú uun ña'a, ña é xtúví tu've itsi o, ne, dá taxnúu ú o.

³ Uun tatsín ne, dōo ditó kaka'an ñuu itsi kån:

“Nākoó tú've ntó itsi va'a, tsi e vé'xi Xuva kō”, ka'an,

ka'an Ísaia san.

⁴ Ña é taxnuu Xuva kō ne, dívi Juaan, ña é kaika má kũ'u kan é kanakũtsi ntute ña ña'a san. Kaka'an ña é di'na natu'vi ña'a san kuétsi ña ne, dá kutsi ntute ña. Dukuån é kāda ka'nu iní Xuva ko ni ña kuétsi ña.

⁵ Un ntí# ntí# ña ñuú Judea ni ñá ñuú Jerusaleén, dā xee ñá ne, natívi iní ña kuétsi ña ne, da itsi ntute ña nta'a Juaán san mé'ñu ntute ka'nu é nani Jōrdaan.

⁶ Dóo Juaán san ni ñi# í'xi ña ne, ñi# kameu kúvi. E ini é'xi ña ne, skunti; ini xi'i ñá ntúdín ñuñu.

⁷ Kaka'an ntódo ña ni ñā'a san:

—V'i' a vé ne, xée uun ña'a ñatíi, ña é díi ka ka'nu ña'a é xu'u. Nté ña té nee nuu á'vi ko é nākoó tíxí u é nāntuté u ntí'xen ña.

⁸ Xu'ú ne, kūdii ntute kadá'vi ú nto dá kanakũtsi ntute ú nto. Ntá tsi dívi ña ne, Espíritū Sántū ta'xi ña nto é kunūu ña nima nto —ka'an Juaan.

Dā itsi ntute Jesuu

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Ntúvi tsikán ne, ntaka Jesuu ñuú mii ñā é nani Nazāree, é tuví ñuú Galilea. Xée ñā mí tuví Juaan. Juaán san ne, nakũtsi ntute ña Jesuu mé'ñu ntute ka'nu é nani Jōrdaan.

¹⁰ Kidāā né, dā ntíi Jesuu diñi ntute ka'nu san ne, ñi ña tsi nákaan e dukún kan ne, ikån ntíi Espíritū Sántū san é vata kaa uun paloma é írkaá nuu díki ña.

¹¹ Kaka'an tátsin Xúva kō nte e dukún kån:

—Divín é I'xá mii ko e dóo kakuinimá ko o. Ñá ne nté kaa diní nu nimá ko kuenta iña o —ka'an Xúva ko ni Jesuu.

Ntío tó'o e ña vá'ã san é kō'xo Jesuu nuu i é kīni kaa

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Espíritū Sántū sán ne, kue'en ní'i ña Jesuu ñuu itsi kån.

¹³ Úvi díkó ntúvi, úvi díkó niñu íka Jesuu ikån. Kaika ña mí ntaíka kiti ku'u san. Ikån xée tó'o e ña vá'ã san ne, ntio i é kō'xo Jesuu núu i é kīni kaa. Ntá tsi xee ánjē san é kade ña ña kuenta.

Eni ntu'u Jesuu kaká'an ntódo ña ñuú Galilea

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Dā inúu kutu Juaan viútun sán ne, xée Jēsuu ñuú Galilea, kaka'an ntódo ña, kaka'an ña nté kuån nte vá'ã ó kadé kũ've Xuva kō.

¹⁵ Kaka'an ña:

—E xée ūra í ve. Ña ná'ā ka dá kixkadā kû've Xuva kō. Dukuān né, natu'vi ntó kuetsi nto ne, kuinti'xe nto tú'ún é vā'á san —ka'an ña.

Nāxaxnúu Jesuu kimi ña'a, ña ntátava tsákā san
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Kaika Jesuu díñi míni Galileá san ne, ikān nání'i ña Simuun ni ení ña, ña nani Āndree. Ntánakuítá nuu ña xunu ña iní ntute san, tsí ñi'vi tsíñu ntáde ña é tsákā ntátava ña.

¹⁷ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Kuntikin ntó ko. Nā tāvā ka nto tsákā, tsí vi'i a vé ne, ká'an nto ni ūn ntíí ña'a é na ntūv'á nima ña —ka'an ña.

¹⁸ Kidáā ne, ura tsí i tsoo mii ña xunu ña ne, dá kuē'en ñá ni Jéssuu.

¹⁹ Kūdii tsi kuē'en Jesuú ne, nání'i ta'an ña ni Sántiau ni ení ña, ña nani Juaan. Ntuvia ña é i'xá Zebedeu. Ū'u ña ni uva ña iní tun ntoó ñá, ntántavá'a ña xunu ña.

²⁰ Kidáā né, kāna Jesuu ña é kuntikin ñá ña ne, ura tsí i xtúvi mii ña uva ña ní ña ntáde tsíñu iña ña iní tun ntoó san, dá kuē'en ñá kuntikin ñá Jesuu.

Uun ña'a, ñá nuu é ña vā'ā nima i
(Lc. 4:31-37)

²¹ Xée ña ñūu é nani Capērnau. Ntuvia é ntoo kadin ña'a sán ne, kuē'en Jéssuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israeé ne, eni ntu'u ña naku'a ña ñá'a san.

²² Ña'a sán ne, dōo va'á kuini ná da téku ña é kuān nte vā'ā ó kaka'an Jéssuu. Nā te ni ká'an ñá ni ña vatá ó kaka'an mastrú lei iña Xuva ko, tsi dōo iō ña é ká'an ña dá kanakuā'a ña.

²³ Tuví uun ña'a má ūkún kān, ña é nuu e ña vā'ā nima i. Kaka'an ñátí san:

²⁴ —¿Nté kui kánateñu nuu nto ntí, Jesuu, ñá ñuú Nazaree? ¿Vēxká'ni ntu nto ntí? Iní nti nto, tsí Xuva kō táxnūu ña nto —ka'an ña.

²⁵ Ntá tsi de tíi Jesuu ni é ña vā'á san, kaka'an ña:

—¡Ntiin i'a, tsí ña te iña o sá'ā! —ka'an ña.

²⁶ Ide é ña vā'á san é xi'i mii ñatí san ne, dōo ntii kachu'u ntáa é ña vā'á san dá ntíi, kue'en.

²⁷ Koó dá kúdu'va ña ntáñi san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ña'a ntu ña sá'a e kúvi idé ña é nakūnu ña é ña vā'á san? Ña sá'a ne, e túku o kadé kú've ña. Kaktíi ña kanakūnu ña é ña vā'á san. ¿Né ntu nchu'ún kanakuā'a ña kō? ¿Ō nchu'ún xee ntu, ne, nté kaa? —ka'an ñá'a san.

²⁸ Ura dú'va tsi i kútuni un ntíí ña ñuú nta'vi san, ñuú e ntáduku ntée ñuú Galilea, nté ō de Jesuu, tsí dōo ntáka'an ñá'a san.

Ntāvā'a Jesuu ñuntí Simuun
(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Dá ntáka Jesuu mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kue'en ní'i ña Santiau ní Juaan nú vi'i Simuun. Ikān tuví Andreé ñi.

³⁰ Kaka'an ñávi'i Simuun ni Jéssuu tsí etsin ñuntí Simuun. Tuví ntaa ña má vi'i ña kān, tsí ka'ni kaxé'e ña.

³¹ Kúk'v'í Jesuu má vi'i mí tuví ña ne, karkāa ña nta'a ña, náxntitsi ñá ña. Ura tsí i ntikó ña ka'ni. Kidáā ne, kuē'en ña, kūkavá'a ña é ká'xi ña'a san.

Dōó titín ña nchokuvi ntavá'a Jesuu
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Dá kuáā, da idó nuu ngántii sán ne, ñá tē nté kaa ña'a xee ña mí tuví Jesuu, xee ní'i ña ña nchokuví ni ñá é ñu'u é ña vā'ā nima i.

³³ Un ntíí ña ñuú í san ne, nataká nuu ña xi'i kan.

34 Nã tē nté kaa ña'a ntavá'a Jesuu da nēé ka kui'i ntákuvi ña. Nakúnu ñã é ña vá'ã san é ñũ'u nima ñã'a san di. Nã ni xē'é Jesuu itsi é kã'an é ña vá'ã san xoo é ñũ'u ñã, tsí e ña vá'ã san ne, ini tsí l'xá Xuva ko ñã.

Kaika Jesuu kan# ñũú Galilea, káka'an ntódo ñã
(Lc. 4:42-44)

35 Tévãá du'va tsi, dá ntikin ni'ní ká ne, nákuñtísi Jesuu, kué'en ñã mí xoxó ñã'a, tsí ntio ñã é kunuu mii ñã é kã'an ñã ni Xuva kō, ña tuví e dukún kã.

36 Simuun ni ñã ntoo ni'i ñã ne, íxnantuku ñã Jéssuu.

37 Dã náni'i ñã ñã ne, ntáka'an ñã:

—Un ntí# ntí# ñã'a san ntánantuku ñã ntō —ka'an ñã.

38 Kaka'an Jéssuu ni ñã:

—Xio ñuu é ntoo etsin i'a k'i'in o ve. Ikã kíkã'an ntódo ú di, tsí dukuãñ é vè'xi u —ka'an ñã.

39 Dōo íka ñã é un ntí'i itsi ñũú Galilea. Kaka'an ntódo ñã má vi'i mi ntánataká nuu ñã Israeé san un ntí# ntí# ñũú san ne, nakúnu ñã é ña vá'ã san.

Dã ntavá'a Jesuu uun ñã'a, ñã kanako'xo kúñu í
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

40 Xéé uun ñã'a, ñã kanako'xo kúñu í, mí tuví Jesuu. Kanchiti ñã, kaka'an ñã: —Tē ntio nto ne, kuvi ntavá'a nto ko —ka'an ñã.

41 Kidáa ne, ntunta'ví ini Jesuu ñã. Tí#n nta'a ñã ñã ne, kaka'an ñã:

—Ntio ko. Ntuvá'an —ka'an ñã.

42 Ura tsí i ntí'i kui'i san ne, ntuvá'a ñã.

43 Nataxnūu Jesuu ñã ne, dōo ka'an ñã ni ñã:

44 —Ñã ku kã'an tsín ni ñã'a nté o kúvi é ntuvá'an. Kué'én ve mí tuví dutú san, na kōto nteé ñã o ne, dá nakué'en sintiá'vi nta'a Xuva kō tsí é ntuntoo kúnu o, vatá o kaka'an Muisee é viin. Dukuan kōo é kütuni ñã'a tsí ntuvá'an —ka'an Jéssuu ni ñã.

45 Ntá tsi ñã ntuvá'a sán ne, kué'en ñã itsi kãñ né, ikã éni ntu'u ñã kãka'an ñã ni ñũ ntí# ntí# ñã'a san nté o dé Jesuu é ntavá'a ñã ñã. Dukuãñ ne, ñã ni kúvi xee ditó ka Jesuu nté uun ká ñuu. Da mii tsí e íka ñã mí xoxó ñã'a. Ntá tsi dóo k'i'in itsi ñũu vé'xi ñã'a san é nataká nuu ñã mí tuví ñã é ntio ñã kini ñã ñã.

2

Ntává'a Jesuu uun ñã'a, ñã xi'i kúñu í
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

1 Dã kútitin ntuví ne, náxee Jéssuu ñuu é nani Capērnau. Ura tsí i kütuni ñã'a san é tuví ñã uun vi'i.

2 Nã tē nté kaa ñã'a náataká nuu ñã; ntē ñã ni xee tá'an vi'i san é kuntōo ñã má vi'i kãñ é kīni ñã é kãka'an ñã.

3 Kidáa ne, xéé kīmi ñã'a, odo ñã uun ñã'a, ñã xi'i kúñu í.

4 Nã ni kúvi kuíta ntí'xin ñã má vi'i mí tuví Jesuu, tsí ñã te nté kaa ñã'a ntáñi ñã. Dukuãñ ne, kúxéé ñã dikí vi'i kan né, nákaán ñã un siin dikí vi'i san mí tuví Jesuu. Mí kantíi ne, nákií ñã chidó é nuu ñã xi'i kúñu í san ini vi'i kãñ.

5 Dã ini Jesuu tsí ñã odó ñã xi'i kúñu í sán ne, nñ kué'en ini ñã ntákuinti'xe ñã ne, kaka'an ñã ni ñã nchokuví san:

—É ntōo kuétsi o vè, da' —ka'an ñã.

6 Ío mastrú lei Xúva kō é ntoo ñã ne, ntádē kuení ñã:

7 “¿Nté kui kuãñ ó kaka'an ntú ñã sã'a? ¿Ñã kaiko ñũ'u ntu ñã Xuva kō? Tsí xoxó ñã'a ñũxivi sa é kúvi nakate ñã kuétsi kō. Da mii tsi Xuva kō é kúvi vií ñã”, dé kuení ñã.

8 Kütuni Jéssuu nté o ntádē kuení ñã ne, kaka'an ñã ni ñã:

—¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto?

⁹ ¿Neé ntu e díí ka ña ví'xin kaa é kā'án u ni ña sá'á, te kuiní nto? ¿Ō ka'án ntu u: “É ntóo kuétsi o”, ō ka'án ntu u: “Nakuntítsin, kuni'in chido ō, kunú'ún ntu ví'i o kán”, koo ka'án u?

¹⁰ Ntio ko é na kütuni nto tsí xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kuvi nakate u kuétsi ntó ñuxiví sa —ka'an Jesús ni mastrú leí san.

Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña xi'i kúñu ī san:

¹¹ —Divīn é kaka'án u ni ō ne, nakuntítsin, kuni'in chido ō, kunú'ún nú ví'i o kán —ka'an Jesús ni ña.

¹² Ura tsí i nakuntítsi ña, náki'i ña chido ña ne, kúnú'ú ña nú ví'i ña kán. Koó dā kúdu'va ña'a san ne, nánú'u ñá iní ña Xuva kō, ntáka'an ña:

—Váta ūun ito kini o é kuān ó kakuvi, é kāntuvá'a ña'a san —ka'an ña.

Kāna Jesuu Lévi

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Kidáa ne, kué'en xtūku Jesuu diñi míni Galilea. Dōo xee ñá'a san mí tuví ña ne, nakuá'a ña ña'a san.

¹⁴ Kué'en ká Jesuu ítsi kán né, ikán náni'i ña uun ña'a, ñá nani Lévi, i'xá Alfeu. Tuví Levii nú ví'i mí kaido ña diu'un xōo iña ñuú Roma. Kaka'an Jesús ni ña:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Nákuntítsi Levii ne, kué'en ña ni Jēsuu.

¹⁵ Uun ntuví ne, tuví Jesuu nú ví'i Lévi, ntaé'xi ña. Nǎ te da dii ña ntaído diu'un xōo san ntoo ña nú mesa, ni ñá iō kuétsi i. Ikán tuví Jesuu ni ña ntiní'i ña. Tsí ña te da díi ña'a san ntántikín ñá Jesuu.

¹⁶ Ntá tsi mastrú lei ni ñá fariseú san ne, iní ña tsí ntaé'xí dadíi Jesuu ni ñá kini ntáa san, nī ña ntaído diu'ún san ne, ntáka'an ñá ni ña ntini'i Jēsuu:

—¿Nté kui ntaé'xí dadíi ntu mastru ntó nī ña kini ntáa san, nī ña ntaído diu'ún san? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

¹⁷ Tékú Jesuu é ntáka'an ñá ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ña'a é vǎ'á o ni ī ne, ñá vǎdá ntio ña medíkū; tsí ña nchokuví tsi san é ntio ña medíkū. Xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, ñá tē ña é vǎ'á san kanantukū u, tsí ñá iō kuétsi i san —ka'an Jesús.

Kaka'an Jesuu iña é kuān xkoó ini ña é kuntoo ixu ña

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Nǎ ntini'i Juuan ni ñá ntini'i ña fariseú san ne, dukuān xkoó ini ña é kuntoo ixu ña. Xée ña'a san, ntátsixe'e ña Jēsuu:

—¿Nté kui ña kuan xkoó ini ntú ña ntini'i ntó é kuntoo ixu ña vatā ó de ña ntini'i Juuan ni ñá ntini'i ña fariseú san? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

¹⁹ Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Vá kuvi ntu kuntoo ixu ña'a, ña ntóo viko mí katánta'a ña'a, te tuví dukuan ñatíí, ña tánta'a san? Nǎ'á, tsí ka'xí ntí'i ña.

²⁰ Ntá tsi tē xee úra i é ntaka ña tánta'a sán ne, kidáa né, ió ntuví é kuntoo ixu ña.

²¹ Nǎ tē doo xée san naxntéé nuu o doo tsude, tsí doo xée sán ne, kanatixi tē ntóo. Kidáa ne, ntátsin ntí'i ne, díí díí ka kini koo kuvi.

²² Tē xnuu vǎ'a o ntute tinti'o xee iní ñi sán ne, ñá te ñi ata kú'un, tsí ntata tē kukāve. Uun ito tsi kunaá ntute tinti'o san ni ñi ī sán di. Tsí ntute tinti'o xee san ne, kantio é kú'un iní ñi xee —ka'an Jesús, kánañ'e ñá ña.

Ntáatsin ña ntini'i Jēsuu xoko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jēsuu ni ña ntiní'i ñā, itā nti'xin ña mí kaa trigú san. Ña ntini'i Jēsuú ne, kátsin ña xoko trigu é kā'xí ñā.

²⁴ Iní ña fariseú san é kuān ó de ña ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntákatsin ntu ña xoko trigú san? Ñā vā'á o é kada tsiñu o ntúvi dá iō dá'na, tsi dóo xii kaa é kuān koo víi o —ka'an ñā.

²⁵ Ntá tsi kaka'an Jēsuu:

—¿Ñā ini ntú nto nté o dé uvata ko Dāvii da taan núu ña ni ña ntini'i ñā da kákin ñā?

²⁶ Tsi kí'ví ña iní ví'i Xuva kō kidāā dá tuví dutu ñā odo núu, ñā nani Abiata. Davii ne, íkan ña tañú'u kuíko san é kā'xí ñā ni ña ntini'i ñā, kuān te dóo xii kaa, tsi da mii tsi dutú san é kúvi ka'xí ña tañú'ú e kúviko san —ka'an ñā.

²⁷ Kaka'an Jēsuu ni ñā fariseú san:

—Tsi Xuva kō ne, ñā te nī de kú've ñā ñā'a vata koo é na kāda ka'nu ña ntuvi dá iō dá'na, tsi de kú've ñā ntuvi dá iō dá'na vata koo é na kūntoo da'na ñā'a san.

²⁸ Xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, kuvi kā'án u nee iña é vā'a é víi o ntúvi dá iō dá'na —ka'an Jēsuu.

3

Ntavá'a Jesuu úun ñā'a, ña kádun nta'a i
(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Kué'en xtúku Jesuu má ví'i mi ntánataká nuu ña Israee. Ikān tuví uun ñā'a, ñā e kádun nta'a i.

² Ntāñi ñā'a má ví'i san, ntaíto díto ña te ntává'a Jesuu ña kádun nta'a i ntuvi dá iō dá'na. Tsi ntántukū nuu iní ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu.

³ Kaka'an Jēsuu ni ña kádun nta'a i san:

—Kuntítsin mé'ñū ñā'a san —ka'an ñā.

⁴ Kidāā né, tsixe'e Jēsuu ñā nguii san:

—¿Nee iñā ntu é díi ka vā'ā o é víi o ntuvi dá iō dá'na, te kuini nto: é víi o é vā'á ne, o é kīni kaa? ¿É ntavá'a o ñā'a ne, o é nakunaa o ñā? —ka'an ñā, tsixe'e ñā ñā.

Koó dā diin diin sa intóo ñā'a san.

⁵ Dā íto Jesuu ñā'a san ne, dóo dutsi kuíni ña ne, dōo u'vi kakúvi ña é kuān nte ká'xi nima ñā'a san. Kidāā ne, kaka'an ñā nī ña kádun nta'a i san:

—Nakāan ntá'a o —ka'an ñā.

Nákāa ñā nta'a ña ne, ura dú'va tsi i ntuvá'a.

⁶ Kidāā né, ntáka ña fariseú san, kue'en ñā, kūnatíin ña ni ña ntini'i Hēródé nté koo ka'ní ña Jesuu.

Ñā tē nté kaa ñā'a nataká nuu ña diñi míni kān

⁷ Kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ñā diñi míni Galilea. Ñā te da dii ña ñuú Galilea ntántikin ñā Jesuu.

⁸ Dōo kí'in itsi vē'xí ñā'a san é kīnī ñā Jesuu da téku ña nee ntí'i ntí'i nuu i é kade ñā. Dōo títin ñā'a ntáka ña ñuú Judea, Jerusáleen, Idúmeá, ni ñūu é ntoo xio diñi ntute ka'nu é nani Jōrdáan ne, xée ñā é kīni ña é káka'an ñā. Vé'xi ñā nte ñuú Tiru ni Síduun.

⁹ Kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā é na kutúvi tu've tsi úun tun ntōo é kunūu ña vata koo é ña ta'u núu ña mé'ñū ñā'a san.

¹⁰ Ñā te da dii ñā nchokuví san ntavá'a ña ñā. Dukuān ne, un tsi ntátí'vi nuu ta'an ñā é ntío ña tiin nta'a ña Jēsuu.

¹¹ Dā iní é ña vā'ā san Jēsuú ne, náknuchití nú xe'e ñā. Dōo ntīi kachu'u ntáa, kaka'an:

—Diyin é I'xá mii Xuva ko o —ka'an.

12 —Ñá ku kuān xkoó ka'an xoó ña'a u mé'ñū ña'a san —ka'an Jesús.

Dā nakaxnúu Jesuu uxuvi ñá'a pustru ña

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Kidáa ne, kúxēe Jesuu rkí uku kán ne, kāna ña xoó ña'a e ntío ña. Ne, xéé ñā mí tuví Jesuu.

14 Kidáa ne, náaxnuu Jesuu uxuvi ñá'a, ña é kuntini'i ñā. Taxnúu Jesuu ña é na k'ín ñā, kika'an ña tú'un Xuva kō.

15 Xé'e Jesús ítsi é kūvi ntavá'a ñā ñā ntánchokuví san nī é nakūnu ñā é ñā vá'ā san.

16 Uxúvi ña'a ña sá'a, ña é nakaxnúu Jesuu: Simuun, é kākā'an Jesús é Pedru kunáni ñā;

17 Santiaú, i'xá Zebedeú, ni enī ñā, ñā nanī Juaan, ntuvi ñā é xntántēe Jesuu ñā é Boanegue ñā, é kāni tú'un I'xa É Kākatsin, tsí dóo dutsi ini ñā;

18 Andree, Félipe, Bartulúmee, Máteu, Túmaa, Sántiaú, i'xá Alfeu, Tádeu, tuku Símuun;

19 ni Júda Scaríote, ñā é diko Jesús.

Ntáka'an ñá'a san tsí nuu é ñā vá'ā nima Jesús

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Rkontúvi ne, xéé Jesús nú vi'i ña'a ne, kúk'ívi ñā má vi'i kán.

20 Ntá tsi dóo titín ña'a xee ntikin ñá ñā, é ntē ñā ni kun'é'e ka'xí ñā.

21 Kūtuni ñávi'i Jesuu é kuān ó kanto'o ñā ne, xéé ñā é nākuntéka ñā ñā, tsí kakuluku Jesús, kuíni ñā.

22 Mastrú lei, ñā vé'xi ñūú Jerusaleén ne, ntáka'an ñā:

—Ñatí sa'á ne, nteé kimi ñā iña é ñā vá'ā é nani Belsēbuu. Dukuān é kakuvi kanakūnu ñā é ñā vá'ā san —ka'an ñā.

23 Kidáa né, kāna Jesús mastrú lei san ne, náñ'e'le ñá ñā, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté ntu koo vii tó'ō e ñā vá'ā san é nakuíta é ñā vá'ā ni'i í?

24 Tē ntánāa mí ñā ñūu i sán ne, ntánakunáa ñā ñūú ñā.

25 Tē ntánāa mí ña'a sán nī ñávi'i ñā ne, ntánakunáa ñā ñávi'i ñā.

26 Te mí tó'ō e ñā vá'ā san naa núu míi ne, ¿nté ntu koo kutíi í? Tsí kanakunaa míi tsi kúñu í.

27 Nté uun xoxo kuvi kí'vi i iní vi'i ñā dóo ntii iní í san é ki'i dú'u iña ñā té ñā di'na ki'ní ñā ñā dóo ntii iní í san. Kidáa ne, kuvi ki'i dú'u ñā é un nti'i iña ñā.

28 Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsí kuvi vií Xuva ko nākate ñā un ntíi ntíi kuétsi é ió iña ña'a, nī é ntáka'an káni ñā.

29 Ntá tsi ñā kada ka'nú ini Xuva ko ni ñá'a te ntáka'an káni ñā iña Espíritū Sántu san. Koo kuétsi ñā ntii dañu ntūvi —ka'an ñā.

30 Du'vá ó kaka'an Jesús, tsí ntáka'an ñá'a san é nuu é ñā vá'ā nima ñā.

Dí'i Jesuu ni ení ñā

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Kidáa ne, xéé dí'i Jesuu ni ení ñā. Ntáñī nteé ñā ñā nu kí'i kán, ntáka'an ñā ni ñá'a san é ncho ka'an ñá ni Jesús.

32 Ñā ntoo ni'i Jesús ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Dí'i nto ni ení ntó ne, ntáñī nteé ñā nto kí'i kán, ntánantuku ñā ntō —ka'an ñā.

33 Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—¿Xoó ntu é dí'i ko? ¿Xoó ntu é ēní ko? —ka'an ñā.

34 Kidáa né, ito Jesús ñá'a san, ñā ntoo diñi ñā ne, kaka'an ñā:

—Un ntíí ntíí ña sá'á ne, di'í kó ña, ení ko ni tā'an ko.

³⁵ Tsi un ntíí ntíí ña'a, ña e ntáde é ntio Uva kó ne, divi ñā é ení ko ña ne, ta'an kó ña; divi ñā é di'í kó ña di —ka'an Jéssu ni ña.

4

Kantaa Jéssu úun nuu i iña ñā katsoo ntikin (Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Ēni ntu'u xtuku Jesuu kánakuā'a ña ña'a san diñi míní san. Nǎ te da dīi ña'a náta ká nuu ña. Dukuān ne, kúxēe Jesuu íni tun ntōo é tuví nu míní sán ne, itúvi ña. Un ntíí ntíí ña'a sán ne, ntōo ña nú ñuti kan.

² Titín nuu i kaka'an Jéssu é kanakuā'a ña ña'a san iña Xuva ko. Kantaa ña uun nuu i ni ñā'a san, kaka'an ña:

³ —Kini nto é káka'án u ni ntō: Uun ña'a ne, kué'en ña, kútsoo ña ntikin.

⁴ Dá katsōo ña né, ío ntikin san é itsi kan kó'xo. Kidáá ne, xée láá, é'xi ti ntikin san.

⁵ Ío ntikin sán ne, kó'xo ne'u xuú san mí ña kué'e nté'u iō. Uun dá'na tsi kéne xuku í, tsi ña tuví kué'e nte'u é káka xo'o í.

⁶ Dá naí'ni ne, kádún xo'o í ne, xí'í, tsi ña tuví kué'e nte'u mí káka xo'o í.

⁷ Ío ntikin sán ne, kó'xō mí kákene xuku íñū. Ntá tsi da kéne xuku íñū mí kéne xuku va'á san ne, távi nūu xuku va'á san ne, xí'í; ña ni kí kīti í.

⁸ Tuku ntikin sán ne, kó'xo ñu'u vā'a. Kéne xuku í ne, kuka'nu. Oko ú'xi kīti i kí ti é uun dítsin í. É tūku dítsin í ne, úni díkó kīti i kí ti. É ūun ká dítsin í ne, uun sientu tí kí ti —ka'an ña.

⁹ Kaka'an ña:

—Xoo é kátekú i ne, na kīni i —ka'an Jéssu.

Nté kui kuan ō ntáda ntaa Jesuu núu i sá'a (Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Dā kunú'u ña'a sán ne, uxuvi ñā ntini'i Jéssu ní ña intōo ká ne, tsixe'e ña Jéssu nee iñā ntu kani tú'un nuu i é káka'an ña.

¹¹ Kidáá ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Ntō'ó ne, kata'xi Xuva ko é kūtuni nto nté o kadē kú'vē ña. Ntá tsi ña nguii sán ne, ñā íni ña. Dukuān né, da mii kué'en tsi tú'un é ña káñe'e diki ñā'a san kaka'án u ni ñā.

¹² Kakuvi vata ō ka'an Ísaia kídaá, tsi kuān te ntaíni ña, ntá tsi ña te ntaíni ntí'xe ña. Ntátekú ña é káka'án u, ntá tsi ña ntáñe'e diki ña. Dukuān ne, ñā natú'vi ña kuétsi ña ne, ñā kada ka'nū iní Xuva ko ni ñā —ka'an Jéssu.

¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'an Jéssu iña ñā katsoo ntikin? (Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Tsixe'e Jéssu ña:

—¿Ñā ní ñe'e diki ntu nto é káka'án u? ¿Nté koo kí'in diki ntu nto te ká'án ka ú ni ntō kuan?

¹⁴ Tsi ña'a, ña kaka'an tú'un Xuva kō né, vata kaa ña'a, ña katsoo ntikin san, kaa ña.

¹⁵ Ío ñá'a ne, dā téku ña tú'un Xuva kō ne, vata kaa nte'u ítsi san mí ko'xó ntikin san kaá nima ña. Tsi ura tsi í da téku ña tú'un Xuva kō ne, vé'xi tó'ō e ña vá'á san é naki'i tú'un san é ínúu nima ña.

¹⁶ Ío ñā e dóo díni ña e ntátekú ña tú'un Xuva kō. Divi ña ne, vata kaa kudii nté'u nú xúu san mí ko'xó ntikin san kaa ña.

¹⁷ Ntá tsi ña na'a kakutíi í, tsi ña tuví kué'e xo'o í. Ña sá'á ne, ña ná'a ntáxnúu ña nima ña é káka'an Xúva kō. Tē nee iña é nto'o ña, o tē dóo kini o ntáka'an ñá'a tsi kuinti'xe ña tú'un Xuva kō né, xtuví mii ña é kuntikin ñá Xuva kō.

¹⁸ Iō ñá e ntátekú ña tú'un Xuva kō ne, vata ntáa nte'u mí kākene xuku íñũ mí kō'xó ntikin san ntáa ña.

¹⁹ Ña ni é'nu ntikin san, tsí xuku íñũ san tñn nuu ditsin i. Kuan tsí o kakuvi ni ña'a sán di. Dōo ntánti'i iní ña nee iñá víi ña. É kukuika ña ñuxiví sa é ntio ña. Ntaéni nta'ví mii ña kúñu ña tsí diu'un dōo ntio ña, ne, ntio ña da néé ka nti'i é iō ñuxiví sa. Ña ntákune'e ña é víi ña kuenta tú'un Xuva kō. Dukuān ne, ña ntaé'nu ña.

²⁰ Iō ñá e dōo vá'á o téku ña tú'un Xuva kō. D'ivi ña ne, vata ntáa nte'u va'á san mí kō'xó nuu ntikin san ntáa ña. Tsí ntákuinti'xe ña tú'un Xuva kō ne, ntáde ntaa ña é kaka'an Xúva kō. Ió ntuvi vá'á iñá ña. Vata ntáa ditsin i mí kí oko u'xi, uni diko, ni ũun sientu kítí i ntáa ña —kuan o ka'an Jéssuu ni ñá ntoo ni'i ña.

Tú'un iña kantilin

(Lc. 8:16-18)

²¹ Kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Te nātuún o kántilín má ví'i kán ne, ¿vá ma etun ntú kan xtuvi o, o má itó kán? ¿Ñá ntu te xntekú dukún o vata koo é nāxi'i nuu?

²² Nee iña é víi xú'u o vēvíi ne, kutuni ñá'a sán rkontúvi.

²³ Xoo é ntátekú i ne, na kīni i é kāká'án u —ka'an ña.

²⁴ Kaka'an xtúku ña:

—Kini vá'a nto é kaini nto. Vata tsí o xntéku kú'vê ntó ne, dadii tsi kú've i ní'i ntó ne, ntekú ka ni'i ntó di.

²⁵ Tsí ña'a, ña é iō iña í ne, dii ka kue'e ní'i ña, ntá tsi ña'a, ña é ña tuvi iña í ne, kunaá nti'i iña ña —ka'an Jéssuu ni ñá ntoo ni'i ña.

Kuenta iña ntikin é kae'nu

²⁶ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Mí kadē kú'vé Xuva kō né, vata kaa uun ña'a, ña katsoo ntikin matú i.

²⁷ Ña sá'a ne, kakidi ñá niñú a ne, dá kanākuntísi ña ntuvi ā. Tē ita ntí'xin ntuvi ne, kene ntikin san, dá kēne xuku i. Ntē ñá ini ña nté o kúvi kēne,

²⁸ tsí nte'ú san kade mii é kēne ntikin san. Di'na tsi xuku i kakéne ne, dá ntika íta i. Kidáa ne, kakii kiti i.

²⁹ Tē í'xe ti ne, tñn ña ti, tsí xee ntúvi í —ka'an Jéssuu.

Kuenta iña ntikin kúli

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Kaka'an Jéssuu:

—¿Nee iñá ntu é ntudadii vatá o mí kadē kú'vé Xuva kō? ¿ō neé ntu kuví ntada dadii o ni í?

³¹ Mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ntikin kuli kaa. Ntikin kulí san ne, dii ka kuetsí é da nēé ka ntikin é kú'xí o.

³² Ntá tsi tē kantú'xi ne, kae'nu da nte dii ka dukun é da nēé ka tuku xuku. Laá san ne, katsodo ti táka tí nta'a i mí vēti, tsi dōo na'nu xuku í —ka'an Jéssuu ni ñá'a san.

Mí idiá'vi nuu i é kántaa Jesuu

(Mt. 13:34-35)

³³ Núu í é vāta kaa sá'a kántaa Jesuu dá kanakuā'a ña ña'a san un tsi da nte mí'i k'ín diki ña.

³⁴ Da mii kuē'en tsí nuu i sá'a kántaa ña ni ñá. Ntá tsi dá ntoo mii ña ni ña ntini'i ña ne, xé'e ña é kütuni ña nee ntí'i nti'i kani tú'un é kaka'an ña.

Dā natú'u Jesuu tátsin ni ntuté san

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Dā kuáa ntuvi tsikán ne, kaka'an Jéssuu ni ña ntini'i ña:

—Kuíta nti'xin o ūun xo diñi ntute san ve —ka'an ñá ni ñā.

³⁶ Kidáá né, ña ntini'i Jēsuu tsóo mii ña ūn nti' nti' ña'a san, dá kŭxée ña iní tun ntóo mí nuu Jesuu. Titín ña'a kŭxée ña tuku tun ntóo é k'ín ñá ní Jēsuu.

³⁷ Kidáá ne, iñi ntú'u ínu tãtsin ō ne, uun ito tsi kuki'vi ntúte iní tun ntóo san un tsi da nte tsítu ntute.

³⁸ Jesuú ne, kakidi ña ata tún ntóo san, xi'i téu ña doo diki. Nantóto ña ntini'i Jēsuu ña, ntáka'an ñá ni ñā:

—¡Mastrú! ¿Ñā ntu te káde nto kuenta é dóko sa téni ō? —ka'an ñá ntini'i ñā.

³⁹ Kidáá ne, nákontsís Jesuu, dá kaká'an ñá ni tãtsin ni ntuté san:

—¡Nakunúun kadin! ¡Diin diin tsi kutúvin! —ka'an ña.

Xíō kadin tatsin ni ntuté san.

⁴⁰ Kidáá ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā:

—¿Nté kui ntaú'vī ntú nto? ¿Ñā ntákuinti'xe ntu nto tsi dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an ña.

⁴¹ Dā kúdu'va ña ntini'i ñā ne, ntánatín mii ñā:

—¿Nēe ñá'a ntu ña sá'a é un tsi nte tatsin ni ntuté san ntáde ntaa é káka'an ña? —ka'an ñá ntini'i ñā.

5

Ña ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vá'ā nima i

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

¹ Xée ña ūun xo diñi míní san, nté ñūu é nani Gādara.

² Dā ntí Jesuu tún ntóo san ne, xée ētsín uun ñatíi, ña é ñu'u é ña vá'ā nima i. Kapusantú kán vé'xi ñatíi san,

³ tsí ikán nuu ña mí ntoo ñaña ñā'a san. Xōxó kuvi xnū'ni í ña, nté kadena.

⁴ Ki'ín itō xnū'ni ñā kadena dí'in ña ní ntá'a ña, ntá tsi uun ito tsi kátsin tu'un ña kadená san. Nté uun xoxo ni kuvi víi í ni ñā.

⁵ Nté ntúvi nte níñu kaika ña má kŭ'u kán, ní nŭ ñaña sán di; ñá te xkŭtíkadín ña. Un vá'a tsi kakachu'u ntáa ña, kaxé'e ña xuú san kúñu ñā.

⁶ Iká ká ve'xí Jesuú ne, koó da káinu ñatíi san kue'en ña, kukunchíti ña nuu ña.

⁷ Dóo ntii kaka'an:

—¿Nté kui kanatekŭ du'xen ntu ntó nti, Jesuu, I'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? Natekŭ ntó Xuva kō tsí ña ku nakutsu'un ntó nti —ka'an é ña vá'ā san é ñu'u nima ñatíi san.

⁸ Tsí kaka'an Jēsuu ni é ña vá'ā san:

—¡Ntiin nima ñá sá'a, é ña vá'ā! —ka'an ña.

⁹ Tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Nté ntu nanin? —ka'an ña.

—Ligiuun naní nti, tsí ña te da díi nti —ka'an é ña vá'ā san é ñu'u nima ña.

¹⁰ Íkan dá xe'e nta'a Jesuu:

—Víi nto da xe'e, ñá ku nakunū ntó nti é k'ín nti xio ñuu —ka'an é ña vá'ā san.

¹¹ Ikan tsi ētsin ne, ñá te da díi kútsin ñu'u ti, ntaé'xi ti má kŭ'u kán.

¹² Kidáá ne, íkan é ña vá'ā san da xe'e nta'a Jesuu:

—Ta'xi nto na kŭ'un ntí nima kútsín san —ka'an é ña vá'ā san.

¹³ Kaka'an Jēsuu tsi kuvi. Kidáá né, ntíi é ña vá'ā san nima ñatíi san ne, kué'en, kŭku'un nima kútsín san. Nā te da ūvi míl kútsín san ne, ínu ti un ntíi nti' tí, kue'en ti rki de've kán ne, íkan tsí éte nuu ti kúñu tī iní míní san, ne, uun ito tsi téni ntí'i ti.

14 Ña ntáde kuenta kútsín san ne, koó dā ntaínu ña kunú'u ña, kantaá ña ni ñá'a san ítsi kan nī má ñuu kan nté ō kúvi ni kútsin ña. Ña'a sán ne, kué'en ña, ūn ntíí ntíí ñá, kúkoto ditó ña nté ō kúvi.

15 Xée ñá'a san mí ntísí Jesuú ne, íní ña ñatíí san, ña é dí'na ñu'u é ña vá'á san nima i. Vevíí ne, diin diin sá tuví ña. É nakunūu ña du'nu ña, tsí é ntúvá'a ña. Ña xéé san ne, dōo u'ví ña.

16 Ña'a, ña ini nté ō kúvi ne, ntáka'an ñá nī ña ñuú ña nté ō kúvi nī ña lukú san, nté ō kúvi ni kútsín san da téni tí.

17 Ña ñuu i sán ne, ntáka'an ñá ni Jēsuu é na ntáka ña ñuú ña.

18 Dā nakunūu xtuku Jesuu tūn ntóó san ne, ñatíí, ña é ñu'u é ña vá'á nima í ne, íkan ñá é kī'in ñá ni Jēsuu.

19 Ntá tsi ña ni ntío Jesuu é kuntēka ña ña. Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kūnú'ūn nú ví'i o kān. Ká'an nī ñavi'i o nté ō dé Tó'o o ni ō. Ká'an nté ō ntúnat'ví ini ña o —ka'an ña.

20 Kídáā ne, kúnū'ú ña nú ví'i ña kān, da ntáa ña ni ūn ntíí ntíí ña ntoo ñuú Decapuli nté ō dé Jesuu ni ña. Ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña.

*Diōkó Jairu ni ñadī'í, ña tñin nta'a dōo Jēsuu
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)*

21 Nākunūu xtuku Jesuu tūn ntóó san, kué'en ña, nāxee ña tuku diñi míní san. Nā tē nté kaa ña'a náta'ká nuu ña mí xee Jēsuu díñi míní san.

22 Ikan vē'xí uun ña'a, ña nteé nta'a i xi'i úkūn ña Israeé san, ñá naní Jairu. Dā íni ña Jesuú ne, ínchiti ña nūu ñá ne,

23 kaka'an ña:

—Dóko sá kúvi i'xá ko. Kí'xi nto, tñin nta'a ntō í, na kūtíi ntuvá'a —ka'an ña.

24 Kídáā ne, kué'en Jēsuu ni ña. Nā te da dii ña'a kué'en ñá di. Dōo tá'u nūu Jesuu mé'ñū ña'a san.

25 Vé'xí uun ña'a ñadī'í, ña nchokuví san, mé'ñū ña'a sán di. É uxuvi kuíā e nteé kímí ña kuí'i é kaeti niñi ña.

26 Nā te da díí nta'a medíku ñe'e ñá ne, dōo ntó'o ña. Uun ito tsi nantí'i ñá diu'un ñá ne, nté dúkuan ña ni ntuvá'a ña; dā díí díí ka kúka'ví ña.

27 Dā téku ña é kántavá'a Jesuu ñá'a sán ne, kué'en ñá, nuu ta'án ña mé'ñū un ntíí ntíí ña'a san ata Jēsuu, da tñin nta'a ña dōo Jēsuu,

28 tsí dé kuení mii ña te da mii tsí é tñin nta'a ña dōo Jēsuú ne, ntuvá'a ña, kuíní ña.

29 Kídáā ne, ura tsí i tu'u é kaeti niñi ña. Kūtuni ña tsí é ntuvá'a ña.

30 Jesuú ne, kūtuni ña tsí kuvi idé ña ntavá'a ña ña nchokuví san. Xkokōto ña mé'ñū ña'a sán ne, dā tsíxe'e ña:

—¿Xoó ntu tñin nta'a i dōo ko? —ka'an ña.

31 Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ntáka'an ña:

—Dōo kata'u nūu nto, tsí ña te nté kaa ña'a ntáñí ña. ¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto tē xoo tñin nta'a i ntó? —ka'an ña.

32 Ntá tsi Jesuú ne, kaito ña ña'a san, kánantuku ña xoo ñá'a ña tñin nta'a ña.

33 Kídáā ne, vē'xí ñadī'í san, tsí ini ña tsí ntuvá'a ña ne, ínchiti ña nūu Jēsuu. Koó dā kan'í ña é kau'ví ña. Kaka'an ntáa ña tsí divi ña é tñin nta'a ña ñá.

34 Kídáā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—É ntúvá'an ve, tsí kuínti'xe o. Vá vá'a tsi kunú'un, tsí é ntúvá'an kue'en ve —ka'an Jēsuu ni ña.

35 Nií dukuan káka'an Jēsuu ni ñadi'í san ne, xée ñá'a, ña vé'xí nte nú ví'i Jairu, ña é nchokuvi dióko í. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—E xí'i dióko ntō. ¿Nté kui kanatekū du'xén ka ntú nto Mastrú san? —ka'an ña.

³⁶ Ña ni íde Jesuu kuénta é ntáka'an ñá'a san, ntá tsi kaka'an ñá ni uva i'xá san:

—Ñá ku u'ví ntó; kuinti'xe nto Xuva kō —ka'an ña.

³⁷ Ñá ni xé'é Jesuu itsi é kí'ví ña'a san ni ña; mii tsi Pedru ni Sántiau ní Juan, ení Santiaú san.

³⁸ Dā xee Jesús ni ña nú ví'i ña nteé nta'a i xi'i úkūn sán ne, dōo dito ntaéku ña'a san é ntaéku nteé ña dióko Jairu.

³⁹ Kidáa ne, kúk'ví Jesuu má ví'i kán ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—¿Nté kuān nte dú'xen eku ntu ntō? Tsí i'xá san ne, ñá te ni xí'i, tsí kūdii kakídi —ka'an ña.

⁴⁰ Ntá tsi ña'a sán ne, da ntáxkuntée ña é kākā'an Jesús, tsí ini ña tsí e xí'i kue'en i'xá san. Ntá tsi kíñu'u Jesuu un ntí' ntí' ña'a san nu kí'i kán. Da mii tsi di'i i'xá san ni uva i, ní ntuni ñá'a ña ntini'i ñá kúk'ví ni'i ña mí tuví i'xá san.

⁴¹ Dā karkáa Jesuu ntá'a i ne, kaka'an ñá ni i:

—Talita, kumi (é káni tú'un: Nākuntísin, la) —ka'an ña.

⁴² Kidáa ne, nákuntísi i'xá san ne, nakaka, tsí é uxuvi kuá i. Koó dā kúdu'va ña'a san.

⁴³ Jesuú ne, kaka'an ñá ni uva i'xá san é ña ku ka'án ña ni ñá'a san nté o kúvi ntóto a dióko ña. Kaka'an ñá ni di'i i é na kué'é ña é ká'xi.

6

Dá kúnú'u Jesuu ñuú Nazaree (Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Ntáka Jesuu ñuú mí tuví ña ne, dá kúnú'u ña ñuú mii ña ni ña ntini'i ña.

² Dā xee ntúvi dá iō dá'na ne, eni ntu'u Jēsuu kánakuā'a ña ña Israeé san má ví'i mi ntánataká nuu ña. Ña ntáteku í ne, koó dā kúdu'va ña, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu nakuā'a i ñá sa'a é kuān ó kaka'an ña? ¿Mí'i ntu vè'xi e dóo ki'in ini ña, é kakuvi kade ña un ntí'i nūu i e dóo na'nu?

³ ¿Vá ña te divi ntu ña kade vá'a utun, i'xá Mariá? Ini o ení ña, Sántiau, Jósee, Júda, ní Símuun. Vata te i'a ntōo ta'ni ña ñuú kō di —ka'an ña.

Dukuān ne, ñá ni kuinti'xe ña Jesuu.

⁴ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Da mí'i ká ñuú ne, ntaíko ñu'u ñá'a san ña kaka'án naa Xuva ko. Ntá tsi ña ñuú mii ña ne, ñá ini iko ñu'u ña ña —ka'an Jesús.

⁵ Ikān ne, ña ni kúvi víi ña nté uun nuu i e dóo ka'nu. Nte'vi tsi ña nchokuví san tñn nta'a ña ña ne, ntavá'a ña ña.

⁶ Koó dā kúdu'va Jesuu é xoxo ni kuinti'xe i ña. Kidáa ne, e tuku e túku ñuú kue'en ña, kunañé'e ñá ña'a san tú'un Xuva kō.

Dā táxnuu Jesuu ña ntini'i ña é kika'an ntódo ña tú'un Xuva kō (Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Kidáa né, kána Jesuu uxuvi ñá'a ña ntini'i ña ne, uvi uvi ñá'a ña táxnūu ña ña. Xé'e ña é kúvi víi ña nakūnu ña é ña vá'a san.

⁸ Kaka'an Jesús é ña te neé kuido ña é ntio ña itsi kán. Ntē ña kuido ña é ká'xi ña; nté diu'ún ña kuido ña; da mii tsi tatun ña é kítuun ña.

⁹ Kuví ki'i ña nti'xen ña, ntá tsi ña kuido ña dú'nu ña é nadama ña.

¹⁰ Kaka'an Jesús ni ña:

—Tē xee ntó uun ví'i ne, ikan tsi kuntōo nto da nté ntáka nto ñuú san.

11 Tē ña ta'xi ña vi'i ña é kuntōo nto, o tē ña ntío ña kini ña é ntáka'an ntó ne, nakidi ntó nti'xen nto nte'u ñuú san ne, dá ntáka ntó ikān. Kuan kōo kutuni ñá'a san tsi ío kuetsi ña —ka'an ña.

12 Kidáa ne, kué'en ña, kūka'an ntódo ña ni ūn ntí# ntí# ña'a, na nātivi iní ña kuétsi ña né, na kuinti'xe ña Xuva kō.

13 Dōó titin é ña vá'a é ñu'u nima ñá'a san nakunu ña. Nákusí nūu ña asete ñá nchokuví san ne, ntvá'a ña.

*Dā xi'í Juaan Bautista
(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)*

14 Kūtuní rei Herodē nté ō dé Jesuu, tsí ntáka'an un ntí# ntí# ña'a san. Iō ñá ntáka'an ña:

—Á tē e ntóto Juaan Bautista. Dukuān né, dōó iō ña é kūvi víí ña nuu i e dóo na'nu —ka'an ña.

15 Iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ne, á tē ña é ka'án naa Xuva ko kídaā, ñá nani Èlia —ka'an ñá'a san.

Tuku ña'a ne, ntáka'an ña:

—Kuan kaa nti'xe ña, vata kaa ña ka'án naa Xuva ko kídaā —ka'an ña.

16 Ntá tsi dā téku Heróde nūu i sá'a ne, kaka'an ña:

—Dívi ña é Juaan, é naki'í tū'ún u dukun ña. Á tē ntóto ña —ka'an ña.

17 Tsí mii Hēródē táxnūu ña é tīn ña Juaán san. Xnuu kutu ña ña viutun kuenta iña ñadí'í ení ña, tsi Heródē sán ne, naki'í ña ñadí'í ení ña, ña nani Félípe, é kūvi tún ñadí'í ña.

18 Tsí kaka'an Juaan ni Heródē san tsi dóo xii kaa é naki'í ña ñadí'í ení ña.

19 Tá'nu dí'í, tá'nu nani Herodíá ne, dōó dutsi kuíni tún nī Juaán san ne, ncho ka'ni tun ña, ntá tsi ña ni kuví,

20 tsí Herodē ne, ú'vī ñá Juaan, tsí ini ña tsi dóo va'a ña'a ña ne, kade ntaa ña un nti'í é ntio Xuva ko. Dōo diní ña da téku ña é káka'an Juaán san, ntá tsi un tsi kúdana iní ña nté koo víí ña é káka'an ña.

21 Ntá tsi xee ntúvi e ntúku nuu ini Herodia nté koo víí ña nī Juaán san. Tsí da táva Herodē viko ña ntuví da káku ña ne, xéé ūn ntí# ntí# ña tsiñu i ñuú san, nī tó'ō sntadún san, ni ñá'a, ña ntoo na'nu ñuú Galilea, é ká'xi ñá ni ña.

22 Kidáa ne, xéé díoko Herodíá san mí kakuví viko sán ne, ite'ē tun. Dōo inténi Herodē né, dōo inténi ña xéé san dí da ite'ē tun. Kidáa ne, kaka'an Herodē sán nī tun:

—Kákān kó nee iña é ntio o ne, dá tā'xi ú o.

23 Xé'e ña xu'u ña, kaka'an ña: Kuān te dava ñu'u mí kadē kū'vé u kákan ne, ta'xi u —ka'án rei Herodē san.

24 Ntíi tún ne, kútsixe'ē tún dí'í tun:

—¿Nee iña é vá'a kakán u? —ka'an tún, tsixe'ē tun.

—Kákan díkí Juaan Bautista —ka'an tá'nu dí'í tun.

25 Kaxkainu tún kue'en tun mí tuví rei Herodē ne, kaka'án tun:

—Nchío ko é tā'xi nto vevíi tsi díkí Juaan Bautista; kunūu iní tichi'í —ka'án tun.

26 Dōo kúnta'xa iní rei Herodē san, tsí e xe'é ña xu'u ña nuu un ntí# ntí# ña ntoo viko san. Ña ni kúvī ká nātivi iní ña.

27 Ura tsí i táxnūu ña sntadún san é nā kíkí'í ña díkí Juaan.

28 Kué'en sntadún san ne, e'nte tú'un ña díkí Juaán ne, dá xee ni'í ña, nuu iní tití'í san. Xé'e ña tá'nú dí'í san, da nakué'e tún dí'í tun.

29 Dā kútuní ña ntiní'í Juaán san ne, kūnakí'í ña kúñu ñá, dá kūku'xí ña.

*Dā xe'é Jesuu é ká'xi u'un míl ña'a
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)*

³⁰ Rkontúví ne, nāxéé ña ntini'i Jēsuu é ǐkka'an ntódo ña ni ñā'a sán ne, ntaa ña ni Jēsuu ún ntí'í é idé ña, é naku'a'a ña ñā'a san di.

³¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ni'í nto, kí'in ō, kíkūntóo da'na ō mí xoxó ña'a —ka'an ña.

Tsi dóo ntánaxee ñā'a; ntē ñā ntákune'é ña é kǎ'xí ña.

³² Nakú'un ña tun ntóo san ne, dá kué'en ña mí xoxó ña'a.

³³ Ntá tsi dóo titín ña'a san íni ña ña dá kué'en ñā ne, nakíní ña xoo ña'a ña. Kíi ntí'í ña ñuú i san, kué'en ña. Koó dá ntaínu ña kue'en ña mí kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ñā ne, di'na ña'a sán xéé ña é ðivi ñā.

³⁴ Dā xee tún ntóo é nuu Jēsuu ðíñi ntute kǎn né, íni ña tsi ña te nté kaa ña'a xee ña. Ntūnta'ví ini Jēsuu ña, tsí ntántétu ña'a san xoo é kǎ'an í ni ñā iña Xuva ko, vata tsí ó ntántétu a le'ntú san xoo é kí'in ni'í i ti é kǐka'xí ti tē xoxó tó'o tī. Kídāā ne, ñā te da ðii núu í é nāñé'e Jēsuu ña.

³⁵ Dā kuāā ne, xéé etsin ña ntini'i Jēsuu, ntáka'an ñā ni ñā:

—É dōo kuāa ne, xoxó ntoo i i'a.

³⁶ Nataxnūu nto ña'a sán, nā kíkuiín ña é kǎ'xí ña. Na kǐ'in ñā rantsú san, o na kǐ'in ñā xio ñuu, kintúku ñā é kǎ'xí ña —ka'an ña.

³⁷ Ntá tsi Jēsuu kaká'an ña:

—Ðivi nto kué'é nto é kǎ'xí ña'a san —ka'an ña.

—¿Mí'í ntú? Kuān te kíkuiín nti uvi sientu a'ví tañú'u ne, ¿mí'í ntu xéé tá'an é kǎ'xí un ntí'í ña'a san? —ka'an ña ntini'i ñā.

³⁸ Kídāā né, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kúkoto nto: ¿titín ntú tañú'u odo nto? —ka'an ña.

ǐxkóto ñā ne, da ntáka'an ña:

—Ú'un tsí tañú'u ni ūvi tsákā san ió ti —ka'an ña.

³⁹ Kídāā ne, kaka'an Jēsuu é na kuntōo ña'a san nú ité san é xio xío kuntōo ña:

⁴⁰ kuenta úvi díko u'xi ña, kuenta siéntu ñā ði.

⁴¹ Kídāā né, kí'i Jēsuu é ū'un tañú'u sán nī ntuvi tsákā san. Da ntáni'i ña nuu ña é dukún kǎn ne, nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kídāā né, kǎtsin dava ña,

⁴² dā xe'é ña é'xi nta'a un ntí'í ña'a san.

⁴³ Dā kúvi é'xi ña'a sán ne, natáka ña ntini'i ña ta'vī tañú'u ni tsákā san é ntóo ka. Uxúvi xíkā ka tsítú é ntoo.

⁴⁴ Ú'un míil ñatíi san é'xi ña.

Dā ǐka Jēsuu nú ntúte (Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Kídāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña ntini'i ñā:

—Kue'ēn ntó, kúnaku'ún nto íni tun ntóo san ne, kue'ēn ntó uun xo ðíñi ntute san mí tuví ñuú Betsaida. Nñ dukuan na kǎ'án u ni ñā'a san é na ntáka ña —ka'an ña.

⁴⁶ Dā nátaxnūu ña ña'a sán ne, kué'en ñā má kū'u kán, kūka'an ntá'ví ña ni Xuva kō.

⁴⁷ Dā kúneé ne, nuu tun ntóo san mé'ñū ntute san. Jesuú ne, ítuví mii ñā ñu'u kan.

⁴⁸ Íni ña tsi dóo ntánto'o ña ntini'i ñā, ntánakaka ña tun ntóo san, tsi dóo kainu tatsin. Dā dokó sa tuví ne, xéé Jēsuu mí ñū'u ña mé'ñū ntute san. Ntitsi Jēsuu nú ntúte san, kaíkā ña, vata tsí tē ncho kuido ntúu ña ña,

⁴⁹ ntá tsi dá íni ña ntini'i ñā ñā, ñā ñu'u tun ntóo san, é kaika ña nú ntúte sán ne, dóo u'ví ña, tsí ntixi, kuíní ña. Un ntii tsi ntáchu'u ntáa ña,

⁵⁰ tsi íni ntí'i ña ña ne, ú'vī kue'en ña. Ntá tsi ura tsí i kaka'an Jēsuu ni ña:

—¡Na kōo ntii nto! Ná ku u'vī nto, tsí xu'u —ka'an ña.

⁵¹ Kidáā ne, kúxēe ña iní tun ntōo mí ñū'u ña ne, ura tsí i xío kadin tatsín san. Koó dā kúdu'va ña ntini'i ñā é kuān o idé ña.

⁵² Tsí ña ní ñe'e dikí ñā ntini'i ñā san nté o kúvi da kátsin dava Jesuu tañú'u san da é'xi un ntíñ ntí ñā'a san. Tsí vata kutúni ña xoó ñā'a é Jēsuu.

Ntavá'a Jesuu ñā nchokuvi, ña ñuú Genesaree

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Dā kúvi ita ntí'xin ña míní sán ne, xée ña ñūu é nani Genesāree. Ikān né, kí'ní ña tun ntóo san diñi ntute san.

⁵⁴ Ura tsí i da ntí ña iní tun ntóo san ne, kūtuni ñā'a san tsí divi Jēsuu.

⁵⁵ Koó dā ntaínu ña, kue'en ña kaní ñūú tsikan, kúkuidó ña ña nchokuví san. Chidō san tsódo ña ña ne, kue'en ní'i ña ña dā mí'i ka é kaka'an ñā'a é tuví Jesuu.

⁵⁶ Dā mí'i ka mí kué'en Jēsuú ne, kuān te ñuú na'nu, kuān te ñuú kuetsi, kuān te má kú'u ne, ikān xee ní'i ñā'a san ñā nchokuví san, dā tsóo ña ña mí kaxiō xá'vi. Ña ntánchokuví san ne, ntaíkan ña itsi te kué'é Jesuu é tñin nta'a ña kuān te da mí tsi ntéte doo ña. Un ntíñ ntí ñā'a, ña tñin nta'a dōo ñā, ntúv'a ña.

7

É kade i é kudentu ñā'a

(Mt. 15:1-20)

¹ Kidáā ne, xée étsin ña fariseú san mí tuví Jesuu. Nātaká nuu ña nī mastrú lei, ña vé'xi ñuú Jerusaleen.

² Iní ña tsí ña ntini'i Jēsuú ne, ña ni ntá'a ñā. Kuan tsi o é'xi ña é dentu ntā'a ñā.

—¿Nté kui kuān ó de ntu ña? —ka'an ña.

³ (Tsí kuān xkoó iní ña fariseu ni un ntíñ ntí ña Israeé san, é ña kaé'xi ña tē ña di'na ntoo vá'a ntá'a ña, vatā o idé ñata ñā.

⁴ Tē náxee ña é ñe'e ña nu á'vi ne, ñā iní e'xi ña tē ña di'na dá'vi ña ntute kúñu ñā. Dōó ío ka xtuku nuu i é xkoó iní ña é iní de ntáa ña: é ntúntoo e'xin e ntáxi'i nuu ña, ni sálú, ni kídi, ni ító ña.)

⁵ Dukuān ne, ña fariseú san nī mastrú lei ntátsixe'e ña Jēsuu:

—¿Nté kui ña ntini'i ntō ne, ña ntáde ña vatā xkoó iní ñāta kō? ¿Nté kui ña ntánta'a ntu ña di'na dá ka'xi ña? —ka'an ñā, tsixe'e ña Jēsuu.

⁶ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó ne, ñā te kaní nima ntó ntánuu iní nto Xuva kō. Tsí nuu é ntaā i é kaka'an úvata ko Isāia iña nto da xntée na'a ña tú'un Xuva kō é kaka'an: Ña sá'a ne, kúdii rkí xaa ña ntéku é kaka'an ña é kánuu iní ña ko; ñā tē nima ñā kakene.

⁷ Kuān te kanúu iní ña kó ne, ñā vādá kaidiá'vi i,

tsí ña te lei kó é ntánakuā'a ña ñā'a san,

tsí kúdii lei é de vá'a ñā'a, ña ntoo ñuxiví sa, ntánañe'e ñā ña, ka'an.

⁸ Tsí ntō'ó ne, ntánakunaá nto lei Xúva kō ne, vata tsi xkoó iní ñā'a san ntáde ntaa nto. Tsi xkoó iní nto é ntōo nuu salu ni vásu é ntáxi'i nuu nto ne, dōó títñ ka nuu i é xkoó iní nto —ka'an Jēsuu ni ña.

⁹ Kaka'an xtúku ña ni ñā:

—¿Vá'a ntu o ntáde nto, kuiní nto, é kuān o ntánakuitā ntó lei Xúva kō vata koo é nakuntikin nto nte xkoó iní nto iña mií nto?

¹⁰ Tsí vatā o kaka'an Muísee: “Kuiko ñu'u o uva ko ni di'i kō”, ne, “Xoo é kīni koo ka'an i ni uva i, ni di'i i ne, kuví”, ka'an ña.

¹¹ Ntá tsi divi ntō ne, ntaxé'e nto itsi é ká'an ñā'a san ni uva ña, ni di'i ñā: “Ña kúvi xntíi ú nto, tsí un ntí'i iñá ko ne, é nákué'e ú nta'a Xuva kō”, ka'an ña.

12 Da é kuān ó kaka'an ñá ne, ntaxé'e nto itsi é ña xntii ña uva ña ni di'i ñā.

13 Kuān ó ntánakunaá nto é kaka'an Xúva kō ne, é tūku nuu i ntánaxtuvī nto. Dōo ki'in nuū i ntáde nto é kuān xkoó ini nto —ka'an Jéssuu ni ñā.

14 Kidáá né, kāna Jesuu un nti'í nti'í ñā'a sán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kini nto ve, un nti'i kue'en dú'va nto. Kini vá'a nto é kaka'án u ni ntō:

15 Ña túvi nee iña é kaé'xi ñā'a é kade i é kudentū ñā. Mii tsi é kākene nima ñá é dentū.

16 Tē xoó katekú i ne, na kīni —ka'an Jéssuu.

17 Dā xntáñi mii ña ñā'á san ne, kúk'ví ña iní vi'i san. Ña ntini'i ña né, tsixe'e ña ñā kidaā:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un é kaka'an nto? —ka'an ñā.

18 Kaka'an Jéssuu ni ñā:

—Ntō'ó ne, ¿ñā ntu ntátekú nto di? ¿Ñá ini ntú nto tsí ña túvi nee iña é kaé'xi ñā'a é kaki'xi nte ki'i kan é kade i é kakudentū nima ñā?

19 Tsí ña te nima ñá kak'vi, tsí mii tsi ñi i'xi ña kak'vi ne, dá kantii kúñu ñā —ka'an ñā.

Dukuān ne, nee iña é ntaé'xi ó ne, vá'a; ña te déntū.

20 Kaka'an ñá di:

—É kakēne nima ñá'a sán ne, divī é kade i é kakudentū ñā.

21 Tsí un tsi nté nima ñá kakene e ntádē kuení ña é kīni kaa, e ntáde ña é kīni kaa ni ñad'í ñā'a san, e ntáde luku ñā, e ntaé'ni ña ñā'a,

22 e ntáde ña é kīni kaa, e ntaéni ntá'ví ña ñā'a, e ntáde xení ñā, e ntákune'u iní ñā, e ntáka'an ñá dovete, e dóo na'nu ncho vii ñā, e ntáde tuntu ñā.

23 É un nti'í é kīni kaa sán ne, nima ñá kakene. Dukuān é ntákudentu ñā —ka'an Jéssuu.

Ñad'í, ña é ña te ña Israeé, kuñti'xe ña Jesuu

(Mt. 15:21-28)

24 Kidáá né, ntāka Jesuu, xée ētsin ña diñi ñuú Tiru ni ñuú Siduun. Ikan kúk'vi ña má vi'i kán. Ña ni ntío ñā é kūtuni ñā'a san mí tuví ñā. Ntá tsi ña ni kúvi kutūvi xu'ú ñā.

25 Ura tsí i dá kutuni úun ñad'í mí tuví ña ne, xée ñā, nakunch'iti ña nuu ñā. Diōko ñad'í san ne, nuu é ña vá'a nimá tun.

26 Ñad'í san ne, tuku ñuu vé'xi ñā. Ná te ña Israeé ñā, tsí ñuú Sirofenicia vé'xi ñā. Íkan ña ntá'a Jesuu é na nakūnu ñā é ña vá'a san é nuu nima dióko ñā.

27 Dá kakā'an Jéssuu ni ñā:

—¿Nté kui xntii ntū ú o? Tsí ña te ña Israeen. Di'na ña Israeé san xntii ú ñā. Tsí ñá vá'a ó é ki'i ó é kaé'xi i'xá san ne, dá kue'é ó é ká'xi tinā san —ka'an ñā.

28 Nántiko kōo ñad'í san, kaka'an ñā:

—Ntáa nchi'xe, Mastru. ¿Ntá tsi vá ñā che ntaé'xi ntu chínā sán utsi ita é ntánakō'xo i'xá san má mēsa? —ka'an ñad'í san.

29 Kaka'an Jéssuu ni ña kidaā:

—Dōo vá'a ó kaka'an. Kunú'un ve, tsi é ntii é ña vá'a san nima dióko ó —ka'an ñá ni ñad'í san.

30 Dá kúnú'u ña ne, nāxee ña nú vi'i ña kán. Ikán tuví ntaa dióko ñā nú itó tun. Ntii nti'xe é ña vá'a san é ñuu nimá tun.

Ntavá'a Jesuu uun ñā'a, ña é lo'ó

31 Kidáá né, ntāka Jesuu ñuú Tirú ne, itā nti'xin ña ñuú Siduun. Kūntii ña ñuú Decapulí, ne, xée ñā nu míni Galilea.

32 Ikán ne, xee ní'i ñā'a san uun ñā'a, ña lo'ó ne, ñá kakūvi ka'an va'á ñā. Íkan ñā'a san é na tiin nta'a Jéssuu ña é na ntává'a ña ñā.

³³ Jesuú ne, kue'en ni'i xío ña ña, tsi dóo ntâñí ña'a san. Náki'vī ñá rkinta'a ña ini lo'xo ña ne, dá'vi ñá dí ña rkinta'a ña ne, da tñn nta'a ñá rki xaa ña.

³⁴ Kidáá né, ntáa ni'i ña nuu ña e dukún kân né, dá xkóo kani ña, kaka'an ña: —¡Efata! (é kâni tú'un: ¡Nakaan!) —ka'an ña.

³⁵ Ura tsi i nákaan lo'xo ña. Ntūvá'a xaa ña di. É kâka'an va'á ña ve.

³⁶ Kaka'an Jēsuu ni ñá'a san é ñá ku ka'án ña ni da xóo ka ña'a nte o kúvi. Ntá tsi vata tē da nakua'a Jēsuu ña é kuān koo ka'an ña.

³⁷ Koó dā kúdu'va ña'a san, ntáka'an ña:

—¡Ñá tē nté kaa vá'á o é kade ña sá'a! Un tsi nté ña lo'o kántavá'a ña. Un tsi nté ña ñi'í sán náka'an ñá di —ka'an ñá'a san.

8

Xé'e Jēsuu é ká'xi kimi míil ña'a

(Mt. 15:32-39)

¹ Ntūvi tsikán ne, dōo kue'e ña'a náta'ká nuu ña. Ña túvī é ká'xí ña. Kāna Jesuú ña ntini'i ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

² —Kantuntá'vī ini kó ña'a san, tsi é uni ntūvi é ntoo ña nī ko. Ña túvī nee iñá ka'xi ña.

³ Te nataxñū ú ña é na nū'u ñá nu vi'i ña kân é ñá ká'xi ña ne, koó vitá ñá itsi kân, tsi iō ña ne, dóo ika vé'xí ña —ka'an ña.

⁴ Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ntáka'an ña:

—¿Nté ntu koo ni'i ña é ká'xí ña? Tsí kūdii ñuu itsi i'a, mí xoxó ñu'u i —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Jesuú ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Tññ ntú tañú'u odo ntō?

—Ú'xē sa —ka'an ña.

⁶ Kidáá ne, kaka'an Jēsuu ni ñá'a san é na kūntoo ña ñu'u san. Kí'i ña tañú'ū sán ne, da naku'é e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña tañú'ū sán ne, dá xe'é ña ña ntini'i ña é na tsí'i ña é ká'xí ña'a san.

⁷ Odó ká kudii ña tsákā sán di. Naku'é e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iñá í, dá xe'é ña ña ntini'i ña é na tsí'i ña é ká'xí ña'a san.

⁸ Dā kúvi é'xi ntá'a ña'a sán ne, natáka ñá ta'vi í é ntoó ka. Ú'xē ká xika i nátsu'un tsitu ñá é ntoó san.

⁹ Ná te da kimi míil ñátí san é'xi ña. Kidáá né, nataxñū ña ña'a san é na nū'u ñá vi'i ña.

¹⁰ Kidáá ne, kué'en Jēsuu ni ñá ntini'i ñá, nakú'un ña íni tun ntóo san é kí'in ñá ñuu é nani Damānuta.

Ntaikān ñá fariseu é vī Jesuú nuu i e dóo ka'nu

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Xéé ña fariseú san é kōto nteé ña Jesuú. Eni ntu'u ñá ntatñn nuu ña, ntáka'an ñá ni ñá:

—¿Nté ntu koo kutuní nti tē nuu é ntaā i é kâka'an nto? Vií nto uun nuu i e dóo ka'nu, na kíni nti nuú nti, tē nuu é ntaā i é vé'xí nto nta'a Xuva kō —ka'an ña.

¹² Jesuú ne, un tsi xkóo kani ña, kaka'an ña:

—¿Nté kuān nte ntaikan ntu ña ntoo vevii nuu i e dóo ka'nu? Nuú é ntaā i é kâka'án u ni ntō: Ná vií u nté uun nuu i e dóo ka'nu é kíni ña —ka'an ña.

¹³ Kidáá né, tsoo mii Jēsuu ñá ne, nákunū xtuku ña tun ntóo san, kue'en ñá xio diñi ntute san.

U'xen ía ñá ñá fariseu

(Mt. 16:5-12)

14 Ña ntini'i Jēsuú ne, kūnāa iní ña é kuído ña é ka'xí ña. Uun kudii tañú'u san ní'i ña iní tun ntóó san.

15 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Koto xnto u'xen ia iña ñá fariseú san ni iña Herodē di —ka'an ña.

16 Nātiin mii ña ntini'i ña kidaā, ntáka'an ña:

—¿Nee iñá ntu kani tú'un é káka'an ñá iña u'xen ía san? ¿O dé ña tuvi ntu tañú'u ni'i o né, o nté o ntu? —ka'an ña.

17 Kūtuni Jēsuu é ntánatín ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Nté kuān o ntáka'an ntú nto é ña tuvi tañú'u? ¿Vāta ntu kiní nto? ¿Vāta ntu kí'in dikí nto é káka'an u ni ntó? ¿Nté kuān nte ká'xi ntu nto?

18 Ío ntuxnūú nto ne, ña ntaíni nto. Ío tutun ntó ne, ña ntátekú nto. ¿Ña naka'an ntu nto nuu i é dóo ka'nu é idé u ví'i,

19 dā kátsin dava u é ū'un tsí tañú'u sán ne, ū'ūn míil ñā'a san é'xi ña? ¿Títin ntú xika i é ntoó ka san nataká nto? —ka'an Jēsuu ni ña ntini'i ña.

—Uxúvi ka —ka'an ña.

20 —Dā kátsin dava u u'xe tañú'u sán ne, kími míil ñā'a san é'xi ña ne, ¿títin ka ntu xika i é ntoó ka nataká nto? —ka'an Jēsuu, tsixe'e ña ña.

—Ú'xē ka —ka'an ña.

21 —¿Ntē dúkuān ña ntáñe'e dikí ntu nto? —ka'an ñá ni ña.

Ntāvá'a Jesuu úun ña'a, ña kuāa, ña ñuú Betsaida

22 Xée ña ñuú Betsaida. Ñā'a sán ne, xee ní'i ña uun ña kuáa ne, íkan ña ntá'a Jesuu é na tñin nta'a ña ña.

23 Jesuú san ne, írkaa ña nta'a ña kuáa san ne, ñe'e ní'i ña ña diñi ñuú san. Kidáa ne, náka'a ña díi ña ntuxnūú ña kuáa san ne, dā xntékū ñá nta'a ña dikí ña. Tsixe'e ña ña:

—¿É kainín ntun ve? —ka'an ña.

24 Nákaán ña kuáa san ntuxnūú ña ne, dá kakā'an ña:

—Kainí u ñatíi vata ntáa utun ntáa ña, ntá tsi ntaíka ña —ka'an ña.

25 Kidáa né, tñin nta'a xtúku ñá ntuxnūú ña kuáa san. Nākiní va'a ñá un ntí'i kidaā.

26 Kidáa né, natakxnuu Jesuu ña é na nū'u ña nú vi'i ña kán:

—Kūnú'un ntaan tsin; ñá ku kuíta ntí'xin má ñuú san. Ñá kū xoo ka'an ni'in —ka'an Jēsuu ni ña.

Kaka'an Pedru tsí Jesuú ne, ña ña é taxnuu Xuva kō

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 Kidáa ne, kué'en Jēsuu ni ña ntini'i ña ñuú kuetsí é ntoo ñuú Cesarea Filipu. Dá kué'en ñá itsi kán né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Nté ntú o ntáka'an ñā'a san iñá ko? ¿Xoó ntu ña'a ú, te kuíní ña'a san? —ka'an Jēsuu.

28 Ña ntini'i ña ne, ntáka'an ña:

—Ío ñá ne, Juan Bautista nto, ka'an ña. Ío ñá ne, Elia nto, ka'an ña. Ío túku ña ne, ña é ka'án naa Xuva ko nto, ka'an ña —ka'an ñá ntini'i ña.

29 —Ntō'ó ní, ¿xoo ntu ña'a ú, te kuíní nto? —ka'an ña.

—Ntō'ó é Cristu ntó, ña táxnuu Xuva kō —ka'án Pedru.

30 Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña é ña ku ka'án ña ni ñā'a san xoó ña'a ña.

Kaka'an Jēsuu é kuví ña

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

31 Kidáa né, eni ntu'u Jēsuu nañé'e ñá ña ntini'i ña tsí ña é vėxkúvi ña ñatíi ne, da mií e dóo kí'in nuu i é ntó'o ña. Tsí ñatā sán, ni dūtu ñá odo nuú, ní mastrú léi san ne, un ntí' ntí' ñá ña xkuntée iní ña ña ne, ka'ní ña ña, ntá tsi tē kúvi uní ntúvi ne, ntoto xtuku ña.

³² Kaka'an ntáa ña nuu i sá'a ni ña ntini'i ñā. Pedrú ne, kue'en ní'i ñā Jēsúu mí xoxo ntáñi í ne, eni ntu'u ñā de tíi ñā ni ñā.

³³ Ntá tsi Jesúu ne, xkokoto ñā mi ntáñi ñā ntini'i ñā, ñā nguii sán ne, de tíi ñā ni Pedrú, káka'an ñā:

—jDu'xên! jKiin nteén xion! tsi tú'ún é káka'an ní ko ne, xu'u tó'ò e ñā vá'á san kakéne. Nǎa te kadé kuení o vatá ó kade kuení Xuva kò, tsi kadé kuení o vatá ó ntáde kuení ñā'a san —ka'an Jēsúu ní Pedrú.

³⁴ Kidáa né, kána Jesúu ñā ntini'i ñā ni ún ntíi ntíi ñā'a sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Tē xoó ñā'a ntio ñā é kuntikin ñā ko ne, ñā kúvi víi ka ñā nee iña é ntio mii ñā, tsí utén uten é kuntikin ñā ko, kuān te kuví ñā.

³⁵ Tsi tē xoó ñā'a ncho nakakū ñā ntuvi iña ñā ne, da nākunaá ñā ntuvi iña ñā. Ntá tsi xoó ñā'a é nākunaá ñā ntuvi iña ñā kuenta iña ko ni kuénta iña tú'ún va'á iña Xuva kó ne, nakáku ñā ne, ní'i ñā ntuvi vǎ'á iña ñā nta'a Xúva kò.

³⁶ jMí'i ntú kaidiá'vi é ní'i ko é un ntíi é ió ñuxiví sa, te nākunaá o nima ko?

³⁷ jNee iña ntu e dóo nuu á'vi i é nadama o ntúvi iña ko?

³⁸ Tē xoó ñā'a kuka'an nuu ñā kuenta iña ko ni kuenta iña tú'ún ko mé'ñū ñā ntoo ñuxiví sa, ñā é ñā ntákuinti'xe i, ñā kini ntáa sán ne, xu'u é vėxkúvi ú ñatíi ne, kuka'an nuu ko ñā dí tē naínu u. Tē naínu u ne, nainu ní'i u ánjē, ñā e dóo va'a. Kidáa ne, kiní nto tsi dóo ka'nu ú, vatá ó ka'nu uva mii kó, ñā tuví e dukún kǎn —ka'an Jēsúu.

9

¹ Jesúu ne, kaka'an xtúku ñā:

—Nuu é ntaā i é káka'an u ni ntō tsi iō ntó ne, ñā kúvi ntó da nté kiní nto tsi Xuva kò né, dóo iō ñā é víi ñā é kadā kú've ñā —ka'an ñā.

Dā nádama kúñu Jēsúu
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² Dā ita ntí'xin iñu ntúvi ne, Jesúu ne, kue'en ní'i ñā Pedrú, Sántiau ní Juaán san, kué'en ñā ũun xuku mi dóo dükun, mí xoxó ñā'a. Ikǎn né, nádama kúñu Jēsúu núu ntuni ñā'a, ñā ntini'i ñā.

³ Iñi ntú'u kǎxi'í nuu doo ñā. Ntukui'xín kue'en, e nté uun ñā'a ñā kuví nakáte ñā vatá ó kuí'xin.

⁴ Kidáa né, ntíi díto Elia ni Muísee, ñā xi'í nte kídāa, ne, ntatíin ñā ni Jēsúu.

⁵ Kidáa ne, kaka'an Pedrú san:

—Mastru, jñā tē nté kaa vá'á o é ntoo ntí ni ntō i'a! Xntāñi ntí uni vi'i xó'ò vė: uun iña nto, uun iña Muísee, ni ũun iña Élia —ka'an ñā.

⁶ Dotó tsi kaka'an ñā, tsi dóo u'vi ñā, ntuni ñā.

⁷ Kidáa ne, nākunū ta'án ñā vikó san ne, mé'ñū vikó san vé'xi tatsín san é káka'an:

—Ñā sǎ'a é I'xá mii ko e dóo kakuinimá ko ñā. Kíni nto é kǎ'an ñā —ka'an tatsín san.

⁸ Ñā ntini'i Jēsúu san ne, ura í da xkókoto ñā ne, ntoko ñu'u mii ntuvi ñā'a san. Da mii sá Jesúu ntísi ñā.

⁹ Dā ntáka ñā rki ukú san ne, kaka'an Jēsúu ni ñā:

—Ñā kú dí ntaa nto ni ñā'a san nuu i é ini nto veví da nte rkontúvi tē xi'í u ne, ntoto xtuku ú, xu'u é vėxkúvi ú ñatíi —ka'an ñā.

¹⁰ Dukuān ne, ñā ni kǎ'an ñā ni ñā'a san, ntá tsi tsixe'e ta'an mii ñā, ntáka'an ñā:

—jNté kui kuān o kaka'an ntú ñā é kuví ñā ne, dá ntoto xtuku ñā? —ka'an ñā.

¹¹ Kidáa né, tsixe'e ñā Jēsúu:

—¿Nté kui ntáka'an ntú mastrú leí san é kuētsi é dī'na Eliá san naxee ña? —ka'an ña.

¹² Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é dī'na Eliá san ki'xi ña vata koo é nātivi iní ña'a san kuētsi ña, nakuntúkin ñá Xuva kō. Iní nto tsi nte ntúvi dī'na uve na'a Tú'un Xuva ko iñá ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi. Uve na'a nté koo nto'o ko ñuxiví a ne, dōo kada xení ña'a san ní ko.

¹³ Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi é kí'xi nti'xe Eliá san. Ide ña'a san ni ña nee iña é ntio ña, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō nté koo kuvi ni ña. Kuan ó kúvi nti'xe —ka'an Jesuu.

Ntavá'a Jesuu uun i'xa é nuu é ña vá'a nima i
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Dā ntíko koō ña mí ntōo ña ntini'i ña, ña nguū sán ne, Iní ña tsi ña te da díi ña'a nátaká nuu ña ni ña. Ikān ntāñi mastrú leí san di, ntatíin nuu ña ni ña ntini'i Jēsuu.

¹⁵ Un ntíi ntíi ña'a san, da iní ña Jesuú ne, koó dā kúdu'va ña. Koó dā ntaínu ña kue'en ña, kuka'an ñá ni ñá ntiusi.

¹⁶ Kidáá né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Nee iñá ntu ntatíin nuu nto ni ña tsíkan? —ka'an ña.

¹⁷ Uun ña'a, ña nuu ta'an mé'ñu ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Mastru, i'a vexní'i ú i'xá ko, tsi é ña vá'a san káde i é ñi'í.

¹⁸ Da mí'i ká kaika i'xá ko ne, e ña vá'a san katín i, da kaxé'e ntēe í ñu'u kán. Kakēne tiñu xu'u i. Kanakuio ne, kanaka'xí ka'ñi nú'u i di. É dōo kúka'vi. É kaka'án u ni ña ntini'i ntō é na nakūnu ña é ña vá'a san, ntá tsi ña ni kuvi víi ña —ka'an úva i'xá san.

¹⁹ Kidáá ne, kaka'an Jesuu:

—¿Ña ntá'ví nto, ña'a é ña ntákuinti'xe nto! É títin ntuvi tuví u ni ntō ne, vata kuinti'xe nto ko. ¿Títin ntú ntuvi kutuví ka ú ni ntō da nté kuinti'xe nto ko? Kixni'i nto i'xá san —ka'an Jesuu.

²⁰ Kidáá ne, xee ní'i nti'xe ña i'xá san. Dā iní e ña vá'a san Jesuú ne, ide é xi'i mí i'xá san ne, ntáva ñu'u kán. Dōo itsu'ün ne, tiñu kéne xu'u i.

²¹ Kidáá né, tsixe'e Jēsuu úva i:

—¿É títin ntu ntuvi kuán ó kakuvi i'xá nto? —ka'an Jēsuu.

Kaka'an úva i'xá san:

—Nté dā ku lú'ntí.

²² É dōo kí'in itō nakó'xo nuu é ña vá'a san i nchú'un kán, nú ntute kán di, é ncho ka'ní i'xá ko. Ntá tsi te kúvi víi nto é ntúvá'a ne, víi nto da xe'é, xntii ntō ntí —ka'an úva i.

²³ —jMí'i ntú é ña kuvi víi u! tsi te kákuinti'xe o ne, ña tíví nee iña é ña kuvi víi Xuva kō —ka'an Jēsuu.

²⁴ Kidáá ne, un ntii tsi kaka'an úva i'xá san:

—jKakuinti'xe ko! jXntii ntō ko é díi ka na kuinti'xe ko! —ka'an ña.

²⁵ Dā iní Jesuu tsi dōo ntánataká nuu ña'a sán ne, de tíi ña nī é ña vá'a san, kaka'an ña:

—Xō'on, é ña vá'a é kaden é ñi'i i'xá sa nī é lo'ō dí, xu'u é kadē kú'vé u ne, ká'án u é ntíin nima i'xá san. Ña kúvi nakunúun xtukun nima i —ka'an Jēsuu nī é ña vá'a san.

²⁶ E ña vá'a sán ne, kachu'u ntáa. Nākuio i'xá san ne, dā ntíi e ña vá'a san. I'xá san ne, vata kaa ntíxi káa. Ña'a sán ne, ntáka'an ña:

—jE xí'i i'xá san! —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi Jesuú ne, írkāa ña nta'a i, ntáni'i ña i ne, da nakuntítsi.

²⁸ Dá kúki'vi Jesuu má ví'i kán ne, diin diin tsi tsixe'e ña ntini'i ña ña:

—¿Nté kui ña ni kuvi vií ntu nti é nakūnu nti é ña vá'ā san? —ka'an ña.

²⁹ Kaka'an Jéssu:

—E ña vá'ā é kuān ntāa sán ne, ña kúvi vīi o é nakūnu o í tē ña ká'an nta'ví ō, tē ña kuntoó ixu ō di —ka'an ña.

Kaka'an xtúku Jesuu tsí kuví ña

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Kidáā né, ntāka Jesuu íkān, kue'en ní'i ña ña ntini'i ña. Kué'en ña, itā nti'xin ña ñuú Galilea. Ña ni ntío Jesuu é kūtuni ña'a san mí ntaíka ña.

³¹ Tsí Jesuú ne, kax'é e ña kuenta é kūtuni ña ntini'i ña nté koo kuví ña:

—Xu'u é vèxkúvi ú ñatíi ne, ntuví u kuenta ntá'a ña'a, ña é ká'ni ko. Ntá tsi tē kúvi uní ntúvi xi'í u ne, ntoto xtuku u —ka'an Jéssu.

³² Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá nī ñe'e diki ña nee iña é kaka'an ñá, ne, ú'vī ña é tsixe'e ña ña.

¿Xoó ña'a ña e díi ka ka'nu ña'a?

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Xée ña ñuú Capernau. Dā intóo ña má vi'i kán né, katsixe'e Jéssu ña ntini'i ña:

—¿Nee iñá ntu ntatíin nto dá vè'xi o itsi kan? —ka'an ña.

³⁴ Ña ntini'i ña ne, diin diin tsi intóo ña; nté uun ña ña ni ká'an ña. Tsi dá vè'xi ña itsi kán ne, ntatíin mii ña xoo é díi ka ka'nu ña'a i.

³⁵ Kidáā ne, katuví da'na Jesuú ne, kána ña uxuvi ñá'a, ña ntini'i ña, kaka'an ñá ni ña:

—Te iō nto é ncho kodo nuú ntó ne, vií nto ña tuví ata i kán. Vií nto ña ntáde tsiñu iña un ntíi ntíi ña'a san —ka'an ña.

³⁶ Kidáā né, kí'i Jesuu uun i'xá san ne, dá xntítsī ñá i mé'ñu ña ntini'i ña. Kan'i'í nteé ña i'xá san ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ña:

³⁷ —Xoo é kantuntá'ví ini i i'xá vata kaa sá'a kuenta iñá ko ne, vata tsi te mii ú kantuntá'ví ini ña kó, ni ñá táxnūu kó di —ka'an Jéssu ni ña.

Xoo é ña kainchu'vi i kō ne, kaduku ntée ña kō

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Juaán san ne, kaka'an ña:

—Mastru, iní nti uun ña'a, ña é kanakūnu é ña vá'ā san kuenta iña nto. Ntá tsi ña tsikán ne, ñá te ntini'i ña kō. Dukuān ne, ñá ni xé'é nti itsi é kuān koo vií ña —ka'an Juaan.

³⁹ Ntá tsi nantiko koó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá ku ká'nté nuu nto é kuān koo vií ña. Te kuēnta iñá ko kade ña nuu i e dóo ka'nu ne, ña kúvi ká'an kīni ña iñá ko.

⁴⁰ Tē xoó ña'a ña kainchu'vi ñá kō ne, kaduku ntée ña kō.

⁴¹ Nuú é ntaá i é kaka'án u ni ntó. Da xóo ka ña'a, ña é kata'xi ntute é kō'o nto tsí ntántikin ntó ko ne, ní'i ñá é vá'á nta'a Xuva kō.

É ña vií ō é kīni kaa

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Da xóo ka é kade i é vīi i'xa é kākuinti'xe i ko é kīni kaa ne, díi ka vá'ā o iña ñá te kunū'ní nuu xuu dúkun ñá, dá nakuítá nuu ña ña nú ntute ñu'u kán.

⁴³ Te ntá'a nto kade i é vīi nto é kīni kaa ne, díi ka vá'ā o te ka'nté ntó nta'a nto. Tsí díi ka vá'ā o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi nta'a nto, naa i é kī'in nto dô'vi kán nī ntuvi ntá'a nto, tsí íkán kai'xi ñú'ū é ña kantá'va.

⁴⁴ Íkán né, ñá kākukadin é ntaé'xi tintákū san; nté ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁵ Te dī'in nto kade i é vīi nto é kīni kaa ne, díi ka vá'ā o é ka'nté ntó di. Tsí díi ka vá'ā o é kī'in ntó nta'a Xuva kō é u'ntu nto, naa i é kī'in ntó nī ntuvi dī'in ntó dô'vi kan, mí ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁶ Ikān ne, ñá kākukadin é nta'é'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁷ Te ntuxnúú nto kade i ne, dií ka vá'ā o é tāva nto. Tsí dií ka vá'ā o é k'īn ntó nta'a Xuva kō é ūun tsi ntúxnúú nto, naa i é k'īn nto dô'vi kán nī ntuvi ntúxnúú nto.

⁴⁸ Ikān ne, ñá kākukadin é nta'é'xi tintákū san; ntē ña kantá'va ñú'ú san.

⁴⁹ Vata ó idiá'vi ñi san é ña t'vi kúnū é kuē'e o doméni iña Xuva kó ne, kuān ó kaidiá'vi nuu i é nto'o kō, vata koo é ña t'vi nima kó di.

⁵⁰ Ñi sán ne, vá'ā. Ntá tsi tē ña véñi ka ne, ¿mí'i ntú kaidiá'vi ká i? ¿Nté ntú koo ntuvéñi xtúku? Vii nto vata kaa ñi vá'a. Kuenta tsí vii nto é ña natívi nto nima nto. Vá'a koo kuntoo nto ni tā'an nto —ka'an Jéssu ni ña.

10

Kaka'an Jéssu kuénta iña ña ntánatsoo mii tā'an (Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

¹ Ntáka Jéssu ñuú Capernau, kué'en ña diñi ñuú Judeá dā nté xee ña xio diñi ntute Jordaán san. Ñá te da dii ña'á xee xtúku ña, nataká nuu ña mí tuví ña ne, nakuá'a Jéssu ña vatā xkoó ini ña.

² Kidáá ne, xée etsin ña fariseú san di é kōto nteé ña Jéssu. Tsixe'e ña ña tē ña xii kaa é naxtuví mii ñatíi san ñadi'í ña.

³ Nantíko kōó Jéssu, kaká'an ña:

—¿Nte ntú ó kaka'an Muísee é vii nto? —ka'an Jéssu.

Kaka'an ñá fariseú san:

⁴ —Muisseé ne, tá'xi ña itsi é ntavá'a o tūtu iña ñadi'í kō ne, dá kūvi ntii nteé xio ta'an o ni ñadi'í ko —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Jéssu ne, kaka'an ña:

—Un vá'a tsi do'o ntó. Dukuān é xntéku kú'vé Muísee é vii nto.

⁶ Ntá tsi nté dá de kú'vé Xuva ko ñuxiví sa ne, “de kú'vé ñá ñatíi ni ñadi'í”.

⁷ “Dukuān ne, xtúvi mii ñatíi san uva ña ni di'í ña vata koo é kuntoo ña ni ñadi'í ñá ne,

⁸ uun tsi kúnū kúvi ña ntuvi ña.” Sá'ā ne, kani tú'un é ñá té uvi ña'á ka ña, tsí uun tsi kúnū kúvi ña ntuvi ña.

⁹ Dukuān né, nēe é teé ta'an Xuva kō ne, ña kúvi nātsoo xio ña'a san —ka'an Jéssu.

¹⁰ Dá ntōo ña nú vi'i kán né, tsixe'e xtuku ña ntini'i ña nuu i sá'a.

¹¹ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Xoó ña'a é natsoo mii ña ñadi'í ña, dá nātánta'a xtuku ña ne, dōó kiní ó kade ña nuu ñadi'í ña.

¹² O te ñadi'í san naxtuví mii ña xii ña, dá nātánta'a xtuku ña ni tuku ñatíi san ne, divi ña kade ña é kīni kaa nuu xii ña di —ka'an ña.

Nāxnuu viko Jéssu i'xá kuetsi (Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Ña'a sán ne, xee ní'i ña i'xá kuetsi nuu Jéssu vata koo é tñin nta'a ña i. Ntá tsi ña ntini'i Jéssu ne, ntáde tí ña nī ña xee ní'i i'xá i san.

¹⁴ Ntá tsi dā kútuni Jéssu ne, dōó dutsi kuini ña ni ña ntini'i ña. Kaka'an ñá ni ña:

—Kué'e ntó itsi é na kī'xi i'xá kuetsi san mí tuví u. Ñá ku kādí nuu nto itsi é kī'xi; tsí mí kadé kú'vé Xuva kō ne, kaduku ntée ña vata ntáa i'xá kuetsi san.

¹⁵ Nuú é ntaā i é kāká'an u ni ntó tsí te xōo ñá'a é ña kákuinti'xe ña vatá ó de uun i'xa lu'ntí ne, ñá kaduku ntée ña mí kadé kú'vé Xuva kō —ka'an Jéssu.

¹⁶ Ido nteé Jéssu i'xá san xe un xé ūn, da tñin nta'a ña i e nāxnuu viko ña i.

Ñatī, ña e dóo kuikā, kaka'an ñá ni Jēsuu

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Dā náka Jesuu ítsi kǎn é kǐ'in ñá ne, uun ñatīi ña xee ña, inchíti ña nūu Jēsuu, tsíxe'e ña ñá:

—Mastrú, nto'ó e dóo va'á nto, ¿nté ntu koo vii u é nǐ'í ko ntuvi va'a iñá ko ntii dañu ntūvi? —ka'an ña.

18 Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—¿Nté kui kaka'an ntun e dóo va'á u? Tsi da mii tsi Xuva kō e dóo va'á ña.

19 É ínín lei e xtúvi Xuva kō é kǎka'an: “Ñá kǎ'ní o ñá'a; ñá vii o é kini kaa ni ñadǐ'i; ñá kǐ'i dú'u o; ñá dá'ví o ñá'a dovete; ñá kanǐ nta'ví o ñá'a, ne, na kuiko ñu'u o uva ko ni dí'i kō” —ka'an Jēsuu.

20 Ñatīi san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Mastru, é un ntǐ'i lei tsikan kǎde ntaa ú nte da ku lú'nti u —ka'an ña kuiká san.

21 Dā íto Jesuu ñá ne, dóo kuinima ñá ña. Kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kǎkunaá ka: Kuē'én, kunadikon un ntǐ'i é kǎduku ntée o ne, dá kuē'én diu'un i iña ña ntǎ'ví san. Kídáa ne, nǐ'i o nee iña é dokuika ntǐ'xé san e dukún kǎn. Dá kǐ'xin, kixntíkín ko —ka'an Jēsuu.

22 Ntá tsi dóo ntǐ'i iní ña é kuǎn ó kaka'an Jēsuu. Dóo nta'xa kunú'u ña, tsi dóo ío iña ña e dóo nuu á'vi.

23 Kídáa né, xkokōto Jesuu, kaká'an ñá ni ña ntǐni'i ñá:

—Ñá tē nté kaa ntii tū'un é kǐ'in ña kuiká san mí kadē kú'vé Xuva kō! —ka'an ña.

24 Koó dā kúdu'va ña ntǐni'i ñá é kuǎn ó kaka'an ña. Ntá tsi kaka'an xtúku Jesuu:

—Kini nto, i'xá ko, ñá tē nté kaa ntii tū'un é kǐ'in ñá'a, ña é kǎkuinima í diu'ún san, mí kadē kú'vé Xuva kō!

25 Díi ka ña ntii tu'un é kǐ'ví kameú san xavi xǐki natēe é kǐ'in ñá kuiká san mí kadē kú'vé Xuva kō —ka'an ña.

26 Koó dā kúdana iní ña ntǐni'i ñá é kuǎn ó kaka'an ña. Ntátsixe'e tǎ'an ña:

—Kídáa né, ¿xoó ña'a ntu kuvi vii ña é nǎkaku ña kuan? —ka'an ña.

27 Íto Jesuu núu ñá ne, dá kaká'an ñá ni ñá:

—Ña'a sán ne, ña kúvi vii ña é nǎkaku mii ña. Ntá tsi Xuva kō ne, kuvi vii ña, tsi ña tuví nee iña é ña kuvi vii ña —ka'an ña.

28 Kídáa ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Ntǐ'i ne, tsoo mii ntǐ'i ntǐ iñá nti é véxntíkín nti nto —ka'an ña.

29 Nantíko koó Jesuu, kaká'an ña:

—Nuu é ntaā i é kǎka'an u ni ntō: Tē xoó ña'a tsoo mii ña ví'i ña, ení ña, ta'an ña, uva ña, dí'i ñá, i'xá ña, o ñu'u ña kuenta iñá ko ni kuēnta iña tú'un va'á san ne,

30 díi díi ka kue'e nǐ'i ña ñuxiví a é vata kaa ví'i ñá, ení ña, ta'an ña, dí'i ñá, i'xá ña, ni ñu'u ña. Ntá tsi dóo nto'o ña dí, tsi kada xení ña'a san ni ña. Ntá tsi tē ntǐ'i ñuxiví sa ne, nǐ'i ñá é kuntuo ña ni Xuva ko ntii dañu ntūvi.

31 Ntá tsi ña te da díi ña'a, ña e dóo na'nu ña'a vevíi ne, ñá vādá nuu á'vi ká ña kídáa; ña'a, ña é ña vādá nuu á'vi vevíi ne, dóo na'nu ña'a kuvi ña rkontūvi —ka'an Jēsuu.

Kaka'an xtúku Jesuu tsí kuví ña

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Kuē'en ña itsi kan, kúntáa ña ñuú Jerusaleen. Odo núu Jesuú ne, áta ña vē'xí ña ntǐni'i ña. Koó dā ntákudu'va ña ntǐni'i ñá san. Dóo ú'ví ña nguú san, ña ntántíkín ña. Kídáa ne, xio kue'en nǐ'i xtuku Jesuu ña ntǐni'i ñá né, dá éni ntu'u ña kǎka'an ñá ni ñá nté koo nto'o ña:

33 —Ntaa o ñuú Jerusaleén ne, xu'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, ikan ntáda ña kó kuenta ntá'a dutu ñá odo núú nī mastrú leí san ne, divi ña kā'an ña é kúvi u. Ntada ña kó kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee.

34 Ña tsíkán ne, kini dikí ña kó ne, tí'vi díí ña nuú ko. Kani diín ña ko, dá kā'ní kue'en ña ko. Kidáá né, tē kúvi uní ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jéssu.

Nuu i e íkan Santiau ní Juaan
(Mt. 20:20-28)

35 Kidáá ne, xée ètsin Santiau ní Juaan, i'xá Zebedeu, ntáka'an ñá ní Jéssu:
—Mastru, víí nto da xe'e, tā'xi nto nee iña é kákán nti nta'a nto ve —ka'an ña.

36 —¿Nee iñá ntu ntio nto é tā'xi u? —ka'an ña.

37 —Tā'xi nto é kuntōo ntí diñi nto tē xee nto mí kadā kú'vē nto. Uun ña'ā nti ne, diñi kua'a nto kutuví nti; uun ña'ā ntí ne, diñi datsin nto kutuví nti —ka'an ña.

38 Ntá tsi kaka'an Jéssu ni ña:

—Ñá ñni ntó nee iña é ntaíkan nto. ¿Kútií ntu nto é dadíi nto'o nto nī kó un ntíí ntíí nuu i é ntó'o ko? —ka'an ña.

39 —Kutíí nti, ¿nté kui ña'a? —ka'an Sántiau ní Juaan.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nto'o nti'xe nto vata tsi koo nto'o ko.

40 Ntá tsi é kuntōo nto diñi kua'a ko o diñi datsin kó ne, ña kúvi tā'xi u, tsí mii Uva ko ñni ña xoo é kuntōo i diñi ko —ka'an Jéssu ni ña.

41 Dā téku ña u'xi ñá'a ká san ne, dōo kúdiin ña ni Sántiau ní Juaan.

42 Kidáá né, kána Jesuu ñá uxuvi ñá'a san, kaka'an ñá ni ñá:

—Ñni nto tsí ña'a, ña odo núu iña ña'a, ña é ña te ña Israee ne, dōo ntáde ka'nu ña kúñu ña. Ña tsíñu i sán ne, dōó ntii ntáde kú'vē ña iña ña'a ña.

43 Ntá tsi divi ntō ne, ñá te kuan koo víí nto. Tē xoó ña'a ncho víí ka'nu ña ne, kantio é xntíi ña ntō un ntíí ntíí nto.

44 Xoó ña'a, ña ncho kodo núu iña ntó ne, kantio é víí ñá vata kaa ña ntáde tsíñu iña ñá nguú san.

45 Nté xú'u é vëxkúvi ú ñatíí ne, ñá te vë'xí u ñuxiví a é víí ka'nu u, tsí vé'xí ú vata koo é xntíi ú ña'a san. Xu'ú ne, vé'xí u e ntá'vi u kuétsi í é ña te da díí ña'a san —ka'an Jéssu.

Ntává'a Jesuu úun ña kuáá, ña nani Bartímeu
(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

46 Kidáá ne, xée ña ñuu é nani Jerícoo. Ntáka xtuku Jesuu ni ña ntini'í ña ne, ñá te da díí ña'a ntántikin ñá ña. Diñi itsi mí kué'en ñá ne, tuví uun ña kuáá, kaikan ña diu'un. Bartímeu nani ña, tsí uva ña ne, Timeu nani ña.

47 Dā kútuni ña tsi vé'xi Jesuu, ña ñuu Nazaree san ne, dōó ntii káka'an ña:

—¡ó Jesuu, I'xá Davii, ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

48 Ña'a sán ne, dē tíi ña ni ñá:

—¡Du'xēn! ¡Ñá ku kuān xkoó ka'an! —ka'an ña.

Ntá tsi ña kuáá san ne, da díí díí ka ntii káka'an ña:

—¡ó I'xá Davii, ntuntá'ví ini nto ko! —ka'an ña.

49 Íntítsí Jesuu, kaká'an ña:

—Kana nto ña —ka'an ña.

Kana ña ña kuáá san ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—Nāxnuu ka'nu nto iní nto. Nakuntítsi nto, tsí kakana ña nto —ka'an ñá'a san nī á ña kuáá san.

50 Kidáá né, xtuví mii ña kútuun ñá ne, nákuñtítsi ntaa ña, kue'en ña mí ntítsi Jesuu.

51 Dā tsíxe'e Jēsuu ña:

—¿Nee iñá ntu ntio o é víi u iña o? —ka'an ña.

—Mastrú, ntio ko é nāxi'i ntúxnúú ko —ka'an ñá ni Jēsuu.

52 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Kúnú'un ve. Tsí e kuínti'xe o kó ne, ntuvá'an ve —ka'an Jēsuu.

Ura dú'va tsi i náxi'í ntuxnúú ñá kuáá san ne, dá kué'en ñá, kuntikān ñá Jesuu mí kué'en ña.

11

Vé'xi Rei, ntéku ña buru

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Xée etsin ña ñuú Jerusaleen, mí ntoo ñuú Befagee ni ñuú Betania má xūku é nani Olivu. Jesuú ne, taxnúú ña uvi ña'a ñá ntini'i ñá,

2 kaka'an ñá ni ñá:

—Kue'ēn ntó ñuú lu'nti é tuví da'a san. Ura tsí i te kūkí'vi nto ikān ne, nani'i nto un a búru kiti ntee tñn é ntē vata xoó kunteku í ti. Nantuté nto ti ne, kixní'i nto ti i'a.

3 Tē xoó ña'a tsixe'e ña ntó é kuān ó de nto ne, ká'an ntó tsi Tó'o ko kántio ña ti; vevíi nantiko koó ñá ti, koo ka'an ntó ni ñá —ka'an Jēsuu.

4 Kué'en ñá né, nāni'i ña un a búru san, ntee tñn ti atá ví'i é tuví itsi kán.

5 Ña ntāñi ikān ne, ntátsixe'e ñá:

—¿Nté koo víi nto burú san é kánantuté nto ti? —ka'an ña.

6 Nantíko koó ñá, kaka'an ñá vatā ó kaka'an Jēsuu ni ñá ne, xé'e ña'a san itsi é kñ'in ni'i ña búru san.

7 Nāxee ni'i ña búru san mí kántétu Jesuu. Xntekū ñá kutuun ña áta tí ne, dá kantéku Jesuu ti.

8 Ñá te da dñi ña'a san tsóo ña kutuun ñá itsi kán di. Iō ñá ne, kátsin ña nta utun má kñ'u kán ne, tsoo ña itsi kán.

9 Ñá tē nté kaa ña'a odo nuú ñá nuu Jesuú ne, ñá te da dñi ña vé'xi ata ñá di. Un ntíi ntíi ña koó dá vantíñi ña ntáka'an ña:

—¡Dóo ka'nu Xuva kō! ¡Ñá tē nté kaa vá'a o iña ñá vé'xi nta'a Xuva kō!

10 ¡Na naxnuu viko Xuva kō ña vexkádā kñ'vé iña ko, é víi ñá Rei naa úvata ko Dāvii! ¡Dóo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán! —ka'an ña.

11 Xée Jēsuu ñuú Jerusaleén ne, dá kūkí'vi ña ini ukún ka'nu san. Ito ña un ntí'i é ió ini i kán. Dā kuáá né, ntíi ña, kue'en ña ñuú Betania ni ña uxuvi ñá'a san.

Tun ígū é ña kakíi kiti i

(Mt. 21:18-19)

12 Tévāá tsi ntáka ña ñuú Betaniá ne, kakakin Jesuu.

13 Ini ika ña tsí ntitsi unun tun ígū é úve xuku i. Kúkóto ntódo ña tē nta'á kiti i. Ntá tsi dá xee ñá ne, da mii xūku i uve, tsí vata xee ntúvi é kñi kiti i.

14 Kidáá né, kaka'an Jēsuu ni tun ígū san:

—Nté unun ito ña koó ka kiti o é ká'xí ña'a san —ka'an ñá ni útun san.

Tékú ña ntini'i ñá é kuān ó kaka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ka'nu san

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

15 Nāxee xtúku ña ñuú Jerusaleén ne, kué'en Jēsuu má ukún ka'nu san. Ikān éni ntu'u ñá nakunu ña ña ntádiko ni ñá ntáñii ini ukún san. Nantáva ña mesa mí ntoo ña ntánadama diu'ún san ne, nantáva ña sia mí ntoo ña ntádiko palomá san.

16 Ñá ni xē'é ña itsi é kuíta ntí'xin ña'a san má ūkún san tē nee iñá odo ñā.

17 Dá kanakuā'a ña ña'a, ña ntoo ini ukún san ne, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Ñā ntu te uve ná'a nte dí'na é kaka'an Xúva kō: “Tsi ví'i kó ne, ví'i mí ka'an ntâ'ví ña'a, ña dā mí'í ká ñuu í”, ka'an ñā? Ntá tsi ntó'ó ne, ví'i ña dū'u káde nto —ka'an Jéssuu.

18 Dā téku dutu ná odo núú nī mastrú leí san ne, kidāā né, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Jesuu. Tsi ntaú'ví ñā Jesuu, tsi un ntí# ntí# ña'a sán ne, ncho kini ká ña tú'ún é kanakuā'a Jesuu ña.

19 Ntá tsi dā kuáa ne, Jesuu ni ña ntiní'í ñā né, ntāka ña ñuu Jérusalem.

É kuinti'xe ko Xuva kō (Mt. 21:20-22)

20 Utén san ne, dā ntíko kōo xtúku ña ni ña ntiní'í ñā ne, itā nti'xin ña mí ntitsi tun ígū san. Iní ña tsi xi'í díi kue'en, un tsi nte dítsin í.

21 Kidāā ne, nán'ú Pedrú san iní ña é kaka'an Jéssuu ne, kaka'an ñā:

—Un kaa, Mastru. Dívi tun ígū san é ká'an ntée nto i ne, e xi'í díi —ka'an ña.

22 Kaka'an Jéssuu ni ñā:

—Kuinti'xe nto Xuva kō.

23 Nuú é ntaā í é kaka'án u ni nto: tē xoó ka'an í ni xūku sá'ā: “Kuē'en dá'an vé, na kō'xón nuun mé'ñu ntute ñu'u kán”, né, te kan# nima ñā kakuinti'xe ña é kuān koo kuvi ne, kuān koo kuvi ntí'xe.

24 Dukuān ne, kaka'án u ni ntó: nee iñā é kakan ntó nta'a Xuva kō da ntáka'an ntâ'ví nto ne, kuinti'xe nto tsi ni'í ntó ne, ní'í ntí'xe nto.

25 Dā ntáka'an ntâ'ví nto ne, te ío xoo é kanāa núu ni'í ntó ne, kada ka'nu iní nto ni ña vata koo é Xuva kō, ñā tuví e dukún kán, kada ka'nu iní ña ni nto kuétsi nto dí.

26 Tsi tē ña kada ka'nú ini nto ni tã'an nto kuétsi ñā ne, nté Xuva kō, ña tuví e dukún kán, ña kada ka'nú ini ña ni nto kuétsi nto dí —ka'an Jéssuu.

¿Xoó ntu xé'e i itsi é kuān koo víi Jesuu? (Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Kidāā né, nāxee xtúku ña ñuu Jérusalem. Kaika Jesuu ini ukún ka'nu kán né, ikan tsi xee dútu ná odo núú nī mastrú leí ni ñatā sán ne,

28 ntátsixe'e ña Jéssuu:

—¿Xoó ntu kaka'an í é kuān koo víi nto? ¿Xoó ntu tá'xi i itsi é kuān koo víi nto nuu i sá'a? —ka'an ña.

29 Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñā:

—Xu'ú ne, ntio kó tsixe'e'é ú nto dí. Te kúvi ka'an nto é tsixe'e'é ú nto ne, dá ká'án u xoo tá'xi i itsi é kade u.

30 ¿Xoó ntu xé'e i itsi Juaán san é nakútsi ntute ña ña'a san? ¿O Xuva kō né, o kúdi ña'a ntú san xé'é ñā? Ká'an nto vé —ka'an Jéssuu.

31 Kidāā ne, ntatín nuu mii ñā:

—Te ká'an o tsi Xuva kō xé'é ña ña itsi ne, ká'an ñā: “¿Nté kui ña ni kuinti'xe nto ña kuan?” koo ka'an ña.

32 ¿Nté koo kuvi te ká'an o tsi ña'a san xé'é ña ña itsi? —ka'an ña.

Tsi ntaú'ví ñā ña'a san, tsi un ntí# ntí# ña'a san ntákuinti'xe ña tsi nta'a Xuva kō ni'í ntí'xe Juaán san é kúvi víi ña.

33 Dukuān ne, nantíko koó ñā, ntáka'an ñā:

—Ñá íní nti —ka'an ña.

Kidāā ne, kaka'an Jéssuu:

—Xu'ú ne, ntē ñā ká'án u dí xoo tá'xi i itsi é kuān ó kade u —ka'an Jéssuu.

12

Kuenta iña ña ntáde tsiñu, ña kini ntáa
(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Kidáa né, eni ntu'u Jesuu ntáa ña nuu i é nañé'ē ñá ña'a san:

—Uun ñatíí ne, i'xi ña xo'o tinti'ō. Ēdí nuu ña xákū ntíkō diñi i. Uvi ítsī éte nuu ña nú xuu ka'nu san mí kádin núu ña tinti'ō sán ne, dá xntítsi tsiñu ña uun vi'i dūkun mí kunūu ña é víi kuenta xó'o tinti'ō san.

Kidáa ne, xé'e ña ñá'a san é na kúntoo taan ña é vii ña kuenta xó'o tinti'ō sán ne, dá kí ña, kue'en ñá xio ñuu e dóo iká.

² Xéé ntúvi é tññ ña tinti'ō san. Tó'ó i ne, taxnúu ña uun ña'a ña ntáde tsiñu é nā kínakuídó ña é káduku ntée ña.

³ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ña ni ntío ña naku'e'ē ña é káduku ntée tó'o i. Ē'ní diin ñá ña táxnūu tó'o i san. Nté uun kiti i ña ni xé'e ña é kun'i'í ña é kúvi iña tó'o ñá; da mii ntá'a ña kunú'u ña.

⁴ Kidáa né, taxnúu xtuku tó'o i san uun ñá'a ka ña ntáde tsiñu san. Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntuku kui'i'í ñá dikí ña táxnūu ña. Dóo dé xení ña ni ñá.

⁵ Tó'ó i san ne, taxnúu xtuku ña uun ña'a ká ña. Ntá tsi é'ni kue'en ñá ña. Kidáa ne, ñá te da dii ña ntáde tsiñu san táxnūu ká ña. Iō ñá ne, e'ní diin ñá ña. Iō ñá ne, e'ní kue'en ñá ña.

⁶ Kóó da ūun sá ña ntoo ña: divi i'xá mii ña é dóo kakuinima ña. Kidáa né, taxnúu ña i'xá ña. Kuiní ña tsí te kuiko ñū'u ña'a san i'xá ña.

⁷ Ntá tsi ña ntáde kuentá san ne, ntánatíin ña: “Ña sá'a ne, i'xa tó'o i, ña é nākunteé nta'a i tē xi'i ña. Kíká'ni o ña ne, kidáa ne, kuví iña ko un ntí'í é io iña ña”, ka'an ña.

⁸ Tññ ña ña, da é'ni kue'en ñá ña, dá ínakuido káva ña ña ata xákū san —ka'an Jesuu.

⁹ Kidáa ne, katsixe'e Jesuu:

—¿Nté koo vii tó'o i san ve? Mii ña kí'in ñá ve, ka'ni nti'i'í ña ña ntáde kuenta xó'o tinti'ō san, dá naku'e'ē ña tuku ña'a, ña é víi kuenta.

¹⁰ Ntó'ó ni, ¿vata nakua'a ntu nto Tú'un Xuva kō? Tsí kaka'an:

Xūu é nāntii ní'ni ña xntítsi vi'i sán ne, diví é kúvi xuu núu i.

¹¹ Sá'a dé kú've Xuva kō é kōo ne, ñá tē nté kaa vá'a ó, kuiní nti.

Kuān ó uve na'a nte di'na Tú'un Xuva kō —ka'an Jesuu.

¹² Ña tsiñu i sán ne, kūtuni ña tsí divi kuēnta iña ñá é kántáa ña nuu i sá'a. Ntukū nuu iní ña nté koo vii ña é tññ ña Jesuu. Ntá tsi u'ví ña ña'a sán ne, xnuu mii ña Jesuu, kué'en ña.

Katsixe'e ña kuēnta iñá diu'un xōo
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Kidáa ne, táxnūu ña'a san ña fariseu ni ña ntántikin rei Heródē san mí tuví Jesuu. Ncho vii ña vata koo é ká'an Jesuu nuu i e dóo xíi kaa, vata koo é nāni'i itsi ña nté koo dá'vi ña ña dovete.

¹⁴ Xéé ña mí tuví Jesuú ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—Mastru, iní nti tsí kaka'an nto é nuu é ntaā i. Iní nti tsí dadü tsi kaiko ñuu ntō un ntí'í ntí'í ña'a, dadü tsi kade nto ni ña, kuān te nta'ví ña, kuān te kuika ña. Kanañe'ē ntó nti é nuu é ntaā í vata ō xtúvi Xuva ko iñá nti. ¿Vá'a ntu ō é ntá'vi ō diu'un xóo san nta'a ña tsiñu i san, ō ña'a, te kuiní nto? ¿Ntá'vi ntu ō né, ō ña ntá'vi ō? —ka'an ñá, tsixe'e ña ña.

¹⁵ Jesuú ne, kūtuni ña tsí da ntaéni dikí ña ña. Kaka'an ñá ni ñá:

—¿Nté kui ntaito nteé ntu nto ko? Tá'xi nto uun diu'un kui'xín san, na kōto nteé u —ka'an ña.

¹⁶ Xé'e ña ña ne, da tsixe'e Jesuu ña:

—¿Xoó ntu dikí i é ntéé diu'un sá'a? ¿Xoó ntu diví i e nteé na'a? —ka'an ña.

—Díkí Césa ni diví ña —ka'an ña.

¹⁷ Kídáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Vá'a ò é nakué'e o ntá'a ña tsiñu na'nu i nee iña é káduku ntée ña ne, vá'a ò é nakué'e o nta'a Xuva kō nee iña é káduku ntée ña di —ka'an ña.

Koó dā kúdu'va ña'a san e dóo ini Jéssu nté koo nantiko koó ña é káka'an ña.

Nantíko kōó Jéssu e tsixe'e ña saduceú san

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Xée ña saduceú san di. Ña sá'a ne, ñá tē ntákuinti'xe ña tē ntántoto ña xi'í san. Da ntaéni dikí ña Jéssu, ntáka'an ña:

¹⁹ —Mastrú, uve na'a mí kakā'an Muísee nté koo víi o tē xi'í ení kō. Tē xi'í ñá ne, ítuví mii ñadí'í ña ne, ña ni xíó i'xá ña ne, nātánta'a ení ña ni ñadí'í kií san vata koo é na kōo i'xá ña iña ení ña.

²⁰ Uun ito ne, xío ū'xe ení ña. I'xá nuu í san ne, tánta'a ña. Dā xi'í ñá ne, váta kōo i'xá ña.

²¹ Ení ña, ña é kuví ūví san ne, tanta'a ña ni ñadí'í kií san. Dā xi'í ñá di ne, váta kōo i'xá ña. Ení ña, ña é kuví ūní san ne, kuan tsi ō kúvi ni ña di.

²² Kídáa ne, é un é un ña tánta'a ña ni ñadí'í san. Dā kúvi ne, xí'í ña ntí'í ū'xe ñá'a ña ne, nté uun i'xá ña ña ni xío. Kídáa ne, xí'í ña ñadí'í kií san di.

²³ Tē ntóto ña xi'í san ne, ¿xoó ntu ñadí'í i kuví ña? Tsi un ntí'í ña u'xe ñá'a san e tánta'a ña ni ña —ka'an ña.

²⁴ Dá kakā'an Jéssu ni ña:

—Ñá vā'á ò e ntádē kuení nto, tsi ñá ini nto nté o uve na'a Tú'un Xuva kō ne, ñá ini nto tsi dóo ò é víi Xuva kō.

²⁵ Dá ntóto ña xi'í san ne, ñá nātánta'a ká ñatíí san. Ña xoxó ka é kué'é i itsi é tánta'a ñadí'í san di. Tsi kuntoo ña vatá ō ntántoo ánjé san e dukún kán.

²⁶ Kuenta iña i e ntóto ña xi'í san ne, ¿vata nakua'a ntu nto tutu e xtúví Muísee san, mí uve na'a iña xuku é kai'xi? Ikan káka'an Xúva ko ni Muísee: “Xu'ú ne, Xuva uvata ika nto Ábraan ni Ísaa ni Jácóo”, ka'an ña.

²⁷ Xuva kō ne, ñá te Xuvá ñá xi'í san, tsi Xuvá ñá ntántito san. Dukuān né, kúdií dovete ntákuinti'xe nto —ka'an Jéssu.

Tū'un é díi ka ka'nu

(Mt. 22:34-40)

²⁸ Xée ūun maestrú leí ne, tēkú ña é káka'an Jéssu ni ñá saduceú san. Íni ña tsi dóo vá'á ó kaka'an Jéssu é kanantiko koó ña. Tsixe'e maestrú leí san di:

—¿Neé ntu tú'un e tá'xi Xuva kō é díi ka ka'nu é káda ntaa o? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

²⁹ Nantíko kōó Jéssu, kaká'an ña:

—É kuví ūun sán ne: “Kiní nto, ña Israee: uun tsi Xuva kō e dóo ka'nu ña.

³⁰ Kuinima ntó Xuva ko kaní nima ntó, kaní é tduíña nto, kaní ū'xen dikí nto. Ní kué'en ini nto kunuu iní ntó ña.”

³¹ É kuví ūví san ne: “Kuinima ntó ta'an nto vata tsí ó kakuinima ntó kúñu mii ntó.” Ña túv'í ká xtuku é kadā kú've é vata kaa sá'a —ka'an Jéssu.

³² Kaka'an maestrú leí san:

—Ntáa ntí'xe, Mastru. Nu e ntaá i é káka'an nto, tsi ūun tsi Xuva kō. Xoxó ka xtúku Xuva kō, tsí mii tsi ña.

³³ Na kuñima kó ña kaní nima kó, kaní ū'xen dikí ko, ní kué'en ini kō ne, na kuñima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima kó kúñu mii kō. Tē kada ntaa o sá'a ne, díi ka kaidiá'vi é un ntí'í ntí'í doméni é ká'mi o nú nāa kan iña Xuva ko, o da neé ka doméni é kué'é o ña —ka'an ña.

³⁴ Iní Jéssu tsi dóo vá'á ó nantiko koó ña ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ña íka tsi tūví nto mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.
Kidáa ne, nté uun xoxo ni tsixe'e ká i Jesuu.

¿Xoó ntu i'xá nti'xe i Cristu?

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Dá kanakuá'a ká Jesuu ña'a san má ūkún ka'nu kán né, kaka'an ñá ni ñā:
—¿Nté kui ntáka'an ntu mastrú lei san tsi ña é taxnuu Xuva kō é kuvi ña
Cristú ne, i'xa íka rei Dávii ña?

³⁶ Tsi nte dí'na kaka'an Dávii san vata ō nañ'é e Espiritū Sántū san ña:
Kaka'an Xúva ko nī Tó'ō ko:

“Kutūvín diñi kua'a ko

da nté kúvi tsoo ú ña ntaínchu'vi ō nú xē'e o”, ka'an Xúva kō,
ka'an Dávii.

³⁷ ¿Nté ō ntu é Cristú san ne, i'xá íka Dávii kúvi ña? Tsi mii Dávii san kaka'an
ñá tsi Tó'ō ñá kúvi ña —ka'an Jesús.

Ñá te da dii ña'á san dóo xkúntee iní ña é kīni ña tú'un é káka'an Jesús.

Katsi'i kuétsi Jēsuu mastrú lei san

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Jesuu ne, dá kanakuá'a ña ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Koto xnto mastrú lei, ñá e dóo na'nu ncho víi san. Dóo xkuntée iní ña
du'nu nani da ntaíka ña itsi kán. Dóo ntio ña é kuiko ñu'u ñá'a san ña, é ká'an
ñá ntiusi ní ña nú ña'a san nu á'ví kán.

³⁹ Má ūkún kán dí ne, dóo ntio ña é kuntōo ña nte nuu i kan. Tē xee ñá viko
sán ne, dóo ntio ña é nī'i kuntoó ña mí'i e dii ka vá'ā o.

⁴⁰ Ntaéni ntá'vi ña ñad'i kii san vata koo é nakí'i ña un tsi nte ví'i ña. Dóo
na'a ntáka'an ntá'vi ña, vata koo é kadā kuení ña'a san tsi dóo va'á ña'a ña.
Ntá tsi ña sá'á ne, dii ka kue'e ní'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō —ka'an ña.

Kuenta iña diu'un é xē'é ñad'i kii san

(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Tuví Jesuu má ūkún kán ne, tuví nteē ña etún diu'un mí ntátsu'un ña'a
san. Kaito ntee ña nté o de ña'a san é ntátsu'un ña diu'un. Ñi ña tsi ña kuiká
san ne, ñá tē nté kaa diu'un ntáxe'e ña.

⁴² Kidáa ne, vé'xi uun ñad'i kii san ne, xnū ña uvi kúdii á diu'un kuetsí san
e dóo xuvi nuu á'vi.

⁴³ Kidáa né, kána Jesuu ña ntiní'i ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i é káka'an u ni ntō: Tsi ñad'i kii sá'á ne, dii ka nuu á'vi é xē'é
ñá é ūn ntí ntí ña nguí san e ntátsu'un ña diu'un ña iní etún san.

⁴⁴ Tsi ña nguí sán ne, dóo ío iña ñá ne, kúdi diu'un é kántoo e ntáxe'e ña.
Ntá tsi ñad'i kii san ne, kuān té ña te neé ío iña ñá ne, nñ kué'en ini ña xē'é ña
un ntí'i é ío iña ña —ka'an Jesús.

13

Kaka'an Jēsuu tsi nantatsin xúkūn ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Dá ntáka Jesuu má ūkún ka'nu kán ne, kaka'an úun ña ntiní'i ñā:

—¡Un kaa dii xuú san, Mastru! ¡Ñá te da kúdi! ¡Xúkún san di! ¡Ñá tē nté kaa
vá'ā o! —ka'an ña.

² Kaka'an Jesús:

—Koto vá'a nto xúkūn e dóo vá'ā ó san, é ña te da kúdi. Ntá tsi vé'xí ntuvi é
nantatsin kue'en. Nté uun ká xuu ña kodo ntí'i tá'an ka kídaa —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu nté koo kuvi di'na dá ntí'i ñuxivi

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Dā itúvi Jesuu tí'i i é nani Ōlivú ne, dōo dīto tuví xúkūn san. Pedru, Sántiau, Juaan, ni Ándree ne, xée ētsin ña nuu Jésuu, ntáka'an xu'ú ña ni ña, tsix'e ña ña:

⁴ —Ká'an nto vē amá kuān koo kuvi é káka'an nto. ¿Neé ntu nuu i é tā'xi Xúva kō é na kūtuní nti tē xee úra i é kūvi? —ka'an ña, tsix'e ña.

⁵ Kidáa né, eni ntu'u Jesuu kaká'an ña ni ña:

—Kuenta tsí víi nto é ña kaní nta'vi nté uun ña'a san nto.

⁶ Tsi dóo titín ña'a kí'xi ña é vata te xú'ú ne, ká'an ña: “Xu'u é Cristú u”, koo ka'an ña. Dóo titín ña'a san kaní nta'ví ña ña.

⁷ Tē kútuni nto tsí kakuvi du'xén da ntátekú nto tsi ntáka'an ña'a san ña du'xén ne, ñá ku u'ví nto. Tsi kuétsi é kuān koo kuvi, ntá tsi vata xee tá'an ntuvi é ntí'i ñuxiví sa.

⁸ Tsi uun ñuu san ne, nāá ni tūku ñuu. Uun reí ne, naā ñá ni tūku reí san. Dóo kí'in itsi ñuu san ne, táan; kutama ñá'a sán di. Tē kúvi sá'a né, dá ve nuu i é ñi ntu'u é ntó'o ña'a, ña ntoo ñuxiví sa.

⁹ Ntó'ó ne, kuenta tsí víi nto. Tsi ña'a sán ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ka'ní diin ñá nto má ví'i mi ntánataká nuu ña Israeé san. Nuú ña tsiñu na'nu i, nuu reí san kuntáñi me'ñú ntó dí vata koo é ká'an nto nté kui ntántikin ntó ko.

¹⁰ Di'na dá ntí'i ñuxiví sa ne, kí'in ña'a, káka'an ntódo ña tú'un va'á san dá kaní ká'nu ñuxiví san.

¹¹ Tē tññ ña nto ne, ntada ña nto kuenta ntá'a ña tsiñu i sán ne, ñá ku kadá kuení nto nté koo ka'an nto. Tsi ta'xi Xuva kō é ká'an ntó tē xee úra i é ká'an nto. Nā te kene mii ntó é ká'an nto, tsi Espíritū Sántū san ta'xi ña tú'un é ká'an nto.

¹² Kidáa né, ñatí san ne, ntada ña ení mii ña kuēnta ntá'a ña tsiñu i é ka'ní ñá ña. Uva i'xá san ne, ntada ña i'xá ña kuenta ntá'a ña di. I'xá san ne, tsi'i kuétsi uva i ni dí'i i ne, ntada ña kuenta ntá'a ña tsiñu i di é ka'ní ñá ña.

¹³ Nā ntóo kue'en ñá'a san nto, ntá tsi tē xoo é ña xtuví mii i é kuínti'xe i kó dá nté ntí'i ntuvi ña ñá ne, nakáku ña.

¹⁴ Tē ini nto tsi é ntútsi nuu i é kíni kaa san má ūkún ka'nu kán mí'i e dóo xii kaa ne, ntó'o é ntóo nto ñuu Judeá ne, kunu nto kue'én ntó, kukūntoó xu'ú ntó ata uku kan.

¹⁵ Tē xoó ña'a tuví da'na ña ata ví'i ña kan kídaa ne, ñá ku ntí'vi ña má ví'i kán e kínakí'i ña ña ña.

¹⁶ Tē xoó ña'a nuu ña matú ña kán ne, ñá ku nū'u ña e kínantúku ña kutuun ña é kí'in ni'i ña.

¹⁷ ¡Ntá'vi ide ñádí'i, ña é ñū'u i'xá i! ¡Ntá'vi ide ñádí'i, ña é kanatsítsi i'xá i kídaa!

¹⁸ Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kuan kōo kúvi dá ntúvi ví'xin.

¹⁹ Tsi kídaa né, un va'a tsi nto'o ña'a. Un tsi nte dá de kú'vé Xuva ko ñuxiví sa ne, vata ntó'o ñá'a san vata koo nto'o ña ntuvi tsikan. Ntē ña kuan koo ntó'o xtuku ña'a san é kuān koo nto'o ña.

²⁰ Tē dí ña ni dé kú'vé Xuva kō é ntudutsi ntúvi tsikán ne, nté uun ña'a ña nakáku ña. Ntá tsi ntadutsi ña ntuvi tsikan kuenta ña ñá'a san, ña e dóo kakuinima Xúva kō, ña é nakaxnúu ña é kūvi i'xá ña.

²¹ Kidáa né, tē xoó ka'an i ni ntó: “¡Koto nto! ¡ikán tuví Cristu!”, ne, ñá ku kuínti'xe nto é káka'an ña naa Xuva ko.

²² Tsi iō ñá'a, ña é kí'xi kídaa ne, ká'an ña é Cristu ña. Ká'an ña tsi kaka'an ñá naa Xuva ko. Víi ña nuu i e dóo na'nu ne, víi ña nuu i e dóo va'a. Ntá tsi da ntaéni nta'ví ña ña'a san. Tē dí kuvi víi ña ne, un tsi nte ña nakaxnúu Xuva kō kaní nta'ví ña ña.

²³ Kuenta tsí víi nto. Dukuān é dí'na kaka'án u ni nto ūn ntí' ntí' nuu i sá'a nté koo kúvi.

Kaka'an Jéssu tsi nainu xtúku ña ñuxiví a

(Mt. 24:29-35,42,44; Lc. 21:25-36)

²⁴ Kídáa ne, rkontúvi e dóo nto'o ña'a, ña ntoo ñuxiví a ne, kuneé ngántii, kuneé xoo.

²⁵ Kó'xo kîmi é ùve e dukún kân dí ne, kantá nuu e dukún kân.

²⁶ Xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, nainú u me'ñú vikó san. Kídáa ne, un ntíí ntíí ña'a san kiní ña tsi dóo ka'nu ú ne, dóó ió ko é víi ú é un ntíí.

²⁷ Kídáa né, taxnú u ánjē é nākuido ña un ntíí ntíí ña'a, ña é nākaxnú u. Dā míi ká ñuxiví sa mí ntoo ña un tsi nte e dukún kân nakuido ánjē san ña.

²⁸ Koto nto nté o de tun ígū san. Te úte nta'a í e da ve kantika xúku í ne, ini o tsi dokó sa xee ntuví ka'ni san.

²⁹ Kuan kōo dí, tē ntaíni nto tsi é kakūvi un ntíí ntíí nuu i sá'a é kāká'an u ni ntō vevii ne, kutuni nto tsi dóko sá xee ntúvi é nainú u ñuxiví a.

³⁰ Átā xi'i xnto túvi u. Nuú é ntaā í é kāká'an u ni ntō, tsi kuntaa é un ntíí é kāká'an u ni nto dí'na dá ntíi ntuvi iña ñá ntoo ñuxiví sa vevii.

³¹ Kuān te ntí'i ñuxiví sa nī e dukún kân ne, ntá tsi tú'un é kāká'an u ni ntō ne, ña ntíí.

³² Ntá tsi xoxó ini í nee ntúvi ō neé ura kúntaa é kāká'an u; nté uun ánjē, ña ntoo e dukún kan, nté xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, ñá íni u; mii tsi Uvā ko é ini ña.

³³ Dukuān ne, koto vá'a nto. Na kōo tú've nto, tsi ñá ini nto amá xee ntúvi tsikan.

³⁴ Sá'a né, vata kaa uun ñatíi, ña é túvi tu've e dóo ika kē'in ñá, ne, xtuví ñá ví'i ña nta'a ña ntáde tsiñu iña ña. Ká'an ña nī é un é un ña ntáde tsiñu iña ña nté koo víi ña ne, xtuví ñá uun ña'a, ña é kōto xi'i ña.

³⁵ Ntō'ó ne, koto vá'a nto dí, tsi ñá ini nto neé ura naínú u: tē kuaa va'a ne, o dava ñúu, o ura í tē kána lí'xi, o tē tuví va'a.

³⁶ Tē ntákidi dúkuan ntō ne, da née ini ntó nainú u.

³⁷ Ntá tsi nuu í é kāká'an u ni ntō ne, kāká'an u ni ūn ntíí ntíí ña'a san: ¡Kuntitō nto! ¡Ñá kū xkúkidi naá nto! —ka'an Jéssu.

14

Ntukū nuu ini ña'a san nté koo ka'ni ña Jéssu

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Kakunaá ka uvi ntúvi dá xēe viko da ntánaka'an ña nté ō nakáku Xuva kō ña Israe'xi ña ne, xēe uun ñadíí, ní'i ña uun xuxu e kúvi xuu mí nuu cho'o vídin e dóo dutu ní mastrú leí san ne, ntukū nuu ini ña nté koo víi ña é diin diin tsi tñin ña Jéssu é ka'ni ñá ña.

² Ntatíin mii ñā:

—Ña tñin o ña ntúvi viko san, vata koo é ña kudíin ña'a san —ka'an ña.

Uun ñadíí da'vi ña cho'o vídin díki Jéssu

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Tuví Jéssu ñúú Betania nú ví'i Sīmuun, ña é nako'xo kúñu í kídaa. Dá ntōo ña, ntae'xi ña ne, xēe uun ñadíí, ní'i ña uun xuxu e kúvi xuu mí nuu cho'o vídin e dóo nuu á'vi. Ta'vi ña xu'ú í ne, dá'vi ntí'i ña cho'o vídin san díki Jéssu.

⁴ Dā íni ña ntoo sán ne, dóó dutsi kuiní ña. Ntatíin mii ñā:

—¿Nté kui nativí ntú ña cho'o vídin sa?

⁵ Díi ka vá'a ó tē dí ní nadiko ñā ne, ní'i ña te ūni sientu, dá kué'é ña ña ntá'vi —ka'an ña.

Dóo dutsi kuiní ña ní ñadíí san.

⁶ Ntá tsi Jéssu ne, kaka'an ña:

—Koo mii nto ñā. ¿Nté kui ntánatekū du'xen ntu nto ñā? Dōo vá'ā ó de ñā nī ko.

⁷ Nguentúvi ntoo ni'i nto ñā ntā'ví san ne, amá ntio nto ne, kuvi xntii nto ñā. Ntá tsi xu'ú ne, ñā ná'ā ká kutúví u ni ntō.

⁸ Ñadī'í sa'á ne, Ide ñā é kūvi víí ñā. Dá'vi ñā kó cho'o vídín san di'na dá kuntu'xi u.

⁹ Nuú é ntaā í é kaka'án u ni ntō: Dā mī'í ká ki'in ñá'a é kika'an ntódo ñā tú'ún va'á san iña Xuva ko dá kanñi ñūxiví sa ne, ká'an ñā é kuān nte vá'ā ó de ñadī'í san nī kó ne, naka'an ñā'a san ñā.

Dā diko Júdá san Jéssu
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Uun ñā ntini'í Jéssu, ñā naní Júda Scārioté ne, kué'en ñā mí ntoo tó'ō dutú san ne, tীন ñā ni ñā nté koo víí ñā é diko ñā Jéssu.

¹¹ Dā téku tó'ō dutú san é kaka'an Júdá né, dōó diní ñā. Xé'e ñā xu'u ñā e ntá'vi ñā ñā te kuvi víí ñā. Júdá sán ne, ntukū nuu iní ñā nté koo víí ñā é diko ñā Jéssu.

Dā é'xi Jéssu ni ñā ntini'í ñā
(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Kidāā ne, xéé ntūvi é kii viko da ka'xi ñā tañú'ū é ñā kadāka u'xen iā, ntuvi da ntaé'ní ñā i'xá le'ntú san é ká'xí ñā iña vikó san. Ntáka'an ñā ntini'í Jéssu ni ñā:

—¿Mí'í ntū ntio nto é kíkavá'a nti é ká'xi o vikó san? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

¹³ Kidāā né, teé tsiñu Jéssu úvi ñá'a, ñā ntini'í ñā ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Kue'ēn ntó má ñūú san. Té xee ntó ikān ne, ta'án nto uun ñatíí, ñā ni'i xoó ntute sán ne, kuntikin ntó ñā.

¹⁴ Neé vi'í mí kí'ví ñā ne, ká'an nto nī tó'ō ví'í san: “Kaka'an Mástrú nti: ¿Mí'í ntū má vi'í kuntōo ntí ni ñā ntini'í nti é ká'xí nti iña vikó san?”, koo ka'an nto.

¹⁵ Kidāā né, nañē'e ñā nto uun má vi'í ká'nu iní vi'í dūkún san. É iō tu've. Ikān ne, kavá'a nto é ká'xi o iña vikó san —ka'an Jéssu.

¹⁶ Kué'en ñā ntini'í ñā ne, xéé ñā ñūú Jerusaleen. Nāni'í nti'xe ñā vatá ó kaka'an Jéssu ne, ikān de vá'a ñā é ká'xí ñā.

¹⁷ Dā kuāā ne, xéé Jéssu ni uxuvi ñá'a ñā ntini'í ñā.

¹⁸ Dā intóo ñā ntaé'xi ñā ne, kaka'an Jéssu ni ñā:

—Nuú é ntaā í é kaka'án u ni ntō: Uun ñā'a nto, ñā é kaé'xí dadñi nto nī kó vevíí ne, diko ntō ko —ka'an Jéssu.

¹⁹ Kūnta'xa iní ñā ntini'í ñā kidaā ne, é un é un ñā tsixe'e ñā Jéssu:

—¿Vá xu'ú ntu u? —ka'an ñā, tsixe'e ñā.

²⁰ Kaka'an Jéssu ni ñā:

—Uxúvi ñā'a nto ntaé'xi dadñi nto nī ko. Uun tsi ko'o kaexnúu ú nī ñā dikó ko.

²¹ Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatíí ne, kuntaá vata tsí ó uve na'a nte dí'na. Ntá tsi nta'vi idé ñā sa'á, ñā dikó ko. Díí ka vá'ā ó tē dí' ñā ni kaku ñā —ka'an Jéssu.

²² Dā ntaé'xi ñā ne, kí'í Jéssu tañú'ū san. Naku'é'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō né, kātsin dava ñā tañú'ū sán ne, xé'e ñā ñā ntini'í ñā, kaka'an ñā:

—Kí'í nto sá'ā, tsi kúñū ko —ka'an ñā.

²³ Kidāā né, kí'í ñā e'xin é ñū'u ntute tinti'o. Di'na naku'é'e ñā sintiá'vi nta'a Xuva kō né, dá xe'é ñā é kō'o un ntíí ntíí ñā ntini'í ñā.

²⁴ Kaka'an Jéssu ni ñā:

—Sá'ā é niñí ko é kātí ú kuenta iña ñá te da díí ñá'a san, vata ó xtúvi Xuva kō da tá'xi ñā xu'u ñā kuenta iña núu í é xéé é víí ñā.

²⁵ Nuu é ntaā í é kāká'án u ni ntō: Ña kó'ō ká u ntute tinti'ó san da nté ntūvi é kō'ō ú ntute tinti'ó xeé san mí kadē kú've Xuva kō —ka'an Jéssu.

Kaka'an Jéssu tsí ka'án Pedru é ñá ini ñá ña
(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Dā kúvi íta ña nchu'un Xúva kō ne, kué'en ña ūun tí'i í é nani Ōlivu.

²⁷ Ikān ne, kaka'an Jéssu ni ña ntini'í ñā:

—Un ntí ntí ntó xtuví mii ntó ko ve, vata tsí ó uve na'a kaka'an: “Ka'ní u paxtú san ne, da mí'í ká kunu á le'ntú san”, ka'an.

²⁸ Ntá tsi tē ntóto xtuku ú ne, di'na ú kí'ín ú ñuú Galilea é divi ntō —ka'an ñā.

²⁹ Kaka'án Pedru ni ñā:

—Kuān te un ntí ntí ñá xtuví mii ña nto, xu'ú ne, ñá xtuví mii ú nto —ka'an ñā.

³⁰ Kaka'an Jéssu ni ñā:

—Nuu é ntaā í é kāká'án u ni ō: Niñú sá'a, di'na dá kāna lí'xí san uvi íto ne, úni íto ka'an tsí ña inín ko —ka'an Jéssu.

³¹ Dā díí díí ka ntii kaka'án Pedru:

—ÍÑa'á ni san! Kuān te kuví u ni ntō ne, ñá ká'án u é ñá iní ú nto —ka'an ñā. Kuan ō ka'an un ntí ntí ña ntini'í ñā dí.

Kaka'an ntá'ví Jesuu má utun Getsemānii
(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Kué'en Jéssu ni ña ntini'í ñā uun itsi é nani Getsemānii. Kaka'an ñā:

—Kuntōo nto í'a, ni dukuan na kí'ín u da'a kān, kík'a'an ntá'ví u —ka'an ñā.

³³ Da mii tsí Pedru, Sántiau ní Juaán san kue'en ní'í ñā. Kidáá né, dōo u'vi kakúvi nima Jéssu; dōo kúnta'xa iní ñā.

³⁴ Kaka'an ñá ni ñā:

—Vevíí ntíka nimá ko dontíni. Dóko sá kúvi ú donta'xa. Kuntōo nto í'a ne, ñá ku xkukídi nto —ka'an ñā.

³⁵ Kué'en ká Jesuu ún siin ne, nákútínteí ña ñu'u kān. Íkan ña nta'a Xuva ko te kúvi ne, ña kóo ura í é dōo nto'ó ñā.

³⁶ Kaka'an ñā:

—Uvā, uva mii ko, kuvi víi nto un ntí'í. Tā'xi nto é ña kuan kōo ntó'ó ko. Ntá tsi ña te vata kaa é ntio mii ko, tsí vata kaa é ntio mii nto —ka'an ñā.

³⁷ Nāxee ña mí ntoo ña uní ñá'a san ne, ntákidi ñā. Kidáá ne, kaka'an ñá ní Pedru:

—Simuun Pedru, ¿nté kui kakidin ntun? ¿Nté uun ura ñá ni kutíin ntun kuntitón ní ko?

³⁸ Kuntitō xnto. Kákan nto nta'a Xuva kō é ña kó'xo nto nuu í é kīni kaa. Kuān te ntío nto é víi nto é vā'á ne, ña kúvī, tsí é kuíni kúñu ntō é víi nto é kīni kaa —ka'an Jéssu ni ñā.

³⁹ Kué'en xtúku Jesuu, kúka'an ntá'ví ña ni Xuva kō né, kuan tsí ó kaka'an ñá vata tsí ó kaka'an ña dá ká'an dí'na ñā.

⁴⁰ Dā náxee xtúku ña ne, ntákidi xtúku ña, tsí dōo taví ñá ma'na. Ñá ní kutūni ini ña nté koo ka'an ñá ní Jéssu.

⁴¹ É kúvi uní íto kue'en Jéssu, kúka'an ntá'ví ña, ne, dā náxee xtúku ña ne, kaka'an ñā:

—¿Ntákidi dúkuan ntu ntō? ¿Nto da'na ntu nto dí? Xée ō tsí kukidi nto ve, tsí e xée ūra í é ntuvi ú kuenta ntá'a ña kīni ntáa, divi u é vēxkúvi ú ñatí.

⁴² Nakuntáñi nto, kí'in o vē, tsí é vé'xi ña díkō ko —ka'an ñā.

Dā tñ ña Jesuu
(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

43 Dá kakā'an dúkuan Jesuú ne, xée Júdā, uun ña'a ñá uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā. Ñá te da dīi ñá'a san nteka ñā. Odo ñā káa, odo ñā ūtun. Tō'ó dutú nī mastrú leí nī ñatā sán ne, taxnúu ñā ñá'a san.

44 Júdā sán ne, nté dī'na tīn ñā nī tó'ó dutú san:

—Xoó ña'a é ká'xi ú xu'u i ne, é ñā ñā. Tīn nto ñā, kunteka vá'a nto ñā —ka'an ñā.

45 Dā xee Júdā sán ne, ura tsí i kué'en ñā mí ntitsí Jesuu, ká'an ñā ni ñā:

—¡Mastru! —ka'an ñā.

Ē'xi ñā xu'u Jesuu.

46 Kidáā né, tīn ñā'a san Jésuu.

47 Ntá tsi uun ñā'a ñā ntitsí etsin ne, tává ñā káa ñā, da é'nte tu'un ñā lo'xo ñá kade tsiñu iña tó'ó dutú san.

48 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ūn ntíí ntíí ñá'a san:

—¿Nté kuān nto ódo nto káa ni ūtun é vextán nto ko? ¿Vá ñā du'u ntú u?

49 Nguentúvi itúví ú ni ntō má ūkún kan, kanakuá'a ú nto ne, ñā ni tīn nto ko. Ntá tsi kuān koo kuvi vata koo é kūntaa é ūve na'a Tú'un Xuva kō —ka'an ñā.

50 Kidáā ne, un ntíí ntíí ñā ntini'i Jēsuú ne, xtuví mii ñā ñā, ínu ñā.

Na tīí, na ínu

51 Uun na tīí kuetsí sá ne, ntikīn ná Jesuu. Da miī doo kui'xín katinúu na. Tīn ñā na ne,

52 dá xtuví mii na dóo na. Koó da kantíí na ínu na.

Tuví Jesuu ntá'a tó'ó dutu

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Íntēka ñā Jesuu mí tuví dutu ñá odo núu iña ñá Israee. Nātaká nuu un ntíí ntíí tó'ó dutu ni ñá'ta nī mastrú leí san.

54 Pedrú ne, íntikin íka ñā Jesuu ún tsi da nté xee ñā nú vi'í dutu ñá odo núu san. Ítúví Pedru ni ñā ntáde tsiñu iña dutu ñá odo núu san nu kí'í kán mí ntátuní ñā nchú'un kán.

55 Tō'ó dutú san ni ūn ntíí ntíí ñā tsiñu i ne, ntántukū nuu iní ñā nēe é tsi'í kuetsí ñā Jesuu, vata koo é na kuvi ñā, ntá tsi ñā ni ní'í ñā.

56 Ñá te da dīi ñā'a da'ví ñā ñā dovete, ntá tsi ñā ni kudadíí é ntáka'an ñá ni ñā nguií san.

57 Iō ñá nakuntáñī ñā é dā'ví ñā dovete Jesuu, kaka'an ñā:

58 —Tēkú nti é káka'an Jēsuú ne: “Nakatsín u xúkun ka'nu sa é de vá'a ñá'a san. Tē kúvi uni ntúvi ne, naxntísi u túku xukun é ñā te ñá'a kada vá'a ñā”, ka'an kú ñā —ka'an ñá'a san.

59 Ntá tsi ñā ni kudadíí ñā é un ntí'í é ntáka'an ñā.

60 Kidáā ne, nákuentsí dutu ñá odo núu san mé'ñū ñá'a sán ne, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—¿Ñā kuvi nto nantiko koon é kuan ō ntáka'an ñá'a sa íña o? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

61 Ntá tsi Jesuú ne, diin diin tsi katúvi ñā. Nté uun tú'ūn ñā ni ká'an ñā. Kaka'an xtúku dutu ñá odo núu san:

—¿Vá ñā ñā divin ntun é Cristu? ¿'xá Xuva nto ko ō? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

62 —Diví u —ka'an Jēsuu—. Kíní nto ko, xu'u é véxkúvi ú ñā'tí, é kutúvi u diñi kua'a Uvā ko, ñā dóo ka'nu san. Kíní nto ko te nainu u mé'ñū viko san di —ka'an Jēsuu.

63 Dutu ñá odo núu san ne, kūdiin ñā é kuān ó kaka'an Jēsuu. Kātsin diin ñā dú'nu ñá ne, kaka'an ñā:

—Ñá vādá ntio ká ko ña'a, ña é tsi'i kuétsi ña sã'a.

⁶⁴ É tēkú nto é kuān nte kini o kaka'an ña tsí l'xá mii Xuva ko ñā ne, ¿nté o ntádē kuení ntu nto? —ka'an ñá, tsixe'e ña ñā'a san.

Un ntíñ ntíñ ña'a sán ne, ntáka'an ña tsí kantio é kúvī Jesuu.

⁶⁵ Iō ñā ne, tī'vi díí ña Jesuu. Édí nuu ña doo ntuxnúu ña ne, da é'ni ña ña, ntáka'an ña:

—jKa'an ve xoo é'ni i o! —ka'an ña.

Un tsi nte ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, xē'e nuu ña nuu Jēsuú dí.

Kaka'an Pedru tsi ñá ñi ña xoo é Jēsuu

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Dá tuví dukuān Pedru nu kí'i kán ne, xéé ūun ta'nu kade tsiñu iña dutu ñá odo nūu.

⁶⁷ Ñi tun tsí katuní Pedru nchú'un kán. Kaito nteé tun ña, kaka'an tun:

—Divín né, dadíi kaikan ni Jēsuu, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'an tun.

⁶⁸ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ñá ñi u ña; nté ña katéku ko é káka'an nto —ka'an ña.

Kidáa ne, kué'en ña xi'i kan. Ura tsí i kána lí'xí san.

⁶⁹ Ñi ta'nu kade tsiñu iña dutú san ña ne, kaka'an tun nī ña ntāñi:

—Ña sá'á ne, ña ntini'i Jēsuu —ka'an tun.

⁷⁰ Kaka'an xtúku Pedru tsí ña'a. Da kū e ví'i ne, kaka'an ña ntāñí san nī Pedru:

—Divín nti'xen é ntini'in Jēsuu. Tsí divín ne, ña ñuú Galilea —ka'an ña.

⁷¹ Kidáa né, eni ntu'ū Pedru kaká'an ña:

—Na ta'xi Xuva kō é ntó'o kó té ña te nuu é ntaā i é káka'an u ni ntó e ñá ñi u xoo é káka'an nto —ka'an ña.

⁷² Ura tsí i ne, kána xtuku lí'xí san. Kidáa náka'an Pedru nté o ka'an Jēsuu nī ña tsí di'na dá kána lí'xí san uvi íto ne, úni íto ka'an Pedru tsi ñá ñi ña xoo é Jēsuu. Dá náka'an ña né, dōo éku ña.

15

Tuví Jesuu nuu Pílatu

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Dá tuví ne, nātaká nuu tó'o dutú, ni ñata, nī mastrú leí, ni ūn ntíñ ntíñ ña tsiñu i san, ntatíin ña nté koo vií ña ni Jēsuu. Kidáa né, kí'ni ña Jesuu ne, dá kue'en nī'í ña ña mí tuví Pilatu.

² Pilatú ne, tsixe'e ña Jēsuu:

—¿Divín ntun é Rei iña ñá Israee? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

—Kuān ó vatá ó kaka'an —ka'an Jēsuu.

³ Dōó titín nuu i é ntátsi'i kuétsi tó'o dutú san Jesuu.

⁴ Kidáa ne, kaka'an xtúku Pilatu ni Jēsuu:

—¿Ñā ntu kvi ká'an? Koton tsi ñá te da díi núu ī e ntátsi'i kuétsi ña'a san o —ka'an ña.

⁵ Koó dá kúdu'va Pilatú san dá ña ni ka'an kué'en tsi Jesuu.

Kaka'an ña é kúvī Jesuu

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Kuia kuíā dá kaxee víko e náka'an ñā'a san nté o nakáku Xuva kō ña Israee san ñuú Egító né, vatā xkoo ñi Pílatú san ne, kanantí ñá uun ña'a ña ñu'u kutú san, ntá tsi ña'a san ntaikan ña xōo ñá'a é ntio ña.

⁷ Titín ña'a ñu'u kutu ña viútun san ntuvi tsikan, tsí naá ña ni ña tsiñu ī sán ne, e'ni ña ña'a. Uun ña'a ña né, Barabaa nani ña.

8 Ñá te da dīi ña'a san xee ña, ntáka'an ñá ni Pilatu té nantīi ña uun ña'a ña ñu'u kutu viütun san, vatā ó de ña kuia kuia dá kakuvi viko sã'a.

9 Kaka'an Pílatu ni ña'a san:

—¿Ntio ntu nto é nantīi ú Rei iña ñá Israeé san? —ka'an ña.

10 Tsi kútuni Pílatu tsi tó'ó dutú san kune'u iní ña ni Jēsuu. Dukuān e ntáda ña ña kuenta ntá'a ña.

11 Ntá tsi tó'ó dutú san ne, ntáka'an ñá ni ñā'a san é kã'an ñá ni Pílatu é na nantīi ña Barabaá san.

12 Kaka'an xtúku Pílatu ni ña'a san:

—¿Nté ntu koo vii u ni ña sã'á kuan, ña e xntánteē ntó Rei iña ñá Israeé? —ka'an ña, tsíxe'e ña.

13 Koó da vāntiñi ñá'a san ntáka'an ña:

—¡Naxnteē ntó ña ntíká krusi kan! —ka'an ña.

14 Kaka'an Pílatu ni ña:

—¿Nté kui san? ¿Neé ntu kuetsi idé ña sã'a? —ka'an ña, tsíxe'e ña.

Ntá tsi dá díi díi ka vāntiñi ñá'a san ntáka'an ña:

—¡Naxnteē ntó ña ntíká krusi kan! —ka'an ña.

15 Pílatú san ne, ña ni ntío ña é kúdiin ñá'a san ni ñá, ne, nantīi ña Barābaa. Kidāá ne, kaka'an Pílatu ni sntadún san é na kãni ña Jesuu xó'o ūme ne, dá ntáda ña ña kuenta ntá'a sntadún san é na naxnteē ñá ña ntíká krusi.

16 Sntadún san ne, kue'en ní'i ña Jēsuu nu kí'i vi'i mē'ñū san. Kãna ña un ntíí ntíí sntadun, ñá ntoo ikãn, na nataká nuu ña.

17 Naxnúu ña Jesuú doo kue'e, ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku íñū né, dá xntéku ña diki Jēsuu.

18 Ntáka'an sntadún san ni ña:

—¡Ntiusi o, Rei iña ñá Israeé! —ka'an na.

19 Kãni na chñi diki Jēsuú ne, tí'vi díí na ña di. Nakani iti ná nuu ña, ntaéni dikí na ña e ntafko ñu'u na ña.

20 Dã kúvi narkínteē ná ña ne, natāvá na doo kue'e é nuu ña, dã naxnuu na ña doo mií ña. Kidāá ne, kue'en ní'i na ña é naxnteē ná ña ntíká krusi.

*Dã naxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)*

21 Ítã nti'xin uun ña'a, ñá nani Sīmuun, úva Alējandru ni Rúfu, ña vé'xi ñuú Cirene. Xe'e kuetsi na sntadún san Simuun é na kuído ña krusi Jēsuu.

22 Kue'en ní'i na Jēsuu uun itsi mí nani Gōlgota, é kãni tú'un: Xkidiki Ntíxi.

23 Xé'e na sntadún san é kō'o Jesuu ntúte tinti'o íá é kadāka chó'ó é nani mira. Ntá tsi ña ni xi'i ña.

24 Kidāá ne, naxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan. Nãka'nté dava na doo ñá ne, dã nadikí nteē na, nee é ni'i na, xé un xé un ña.

25 Kaeku iin tevãa naxnteē ná Jesuu ntíkā krusi kan.

26 Dã de vá'a na ta'vi rkunū e nteé na'a kaka'an nee é kuetsi ña. Díki krusi san xntée ná ta'vi rkunū san é ūve na'a kaká'an: “Rei iña ñá Israeé”.

27 Xntéé ná uvi ña'a ñá du'u ntíkā krusi kán di é kúvi dadii ña ni Jēsuu. Uun ña'a ña ne, ntítsi krusi ña díñi datsin Jesuú ne, uun ña'a ña ne, ntítsi krusi ña díñi kua'a ña.

28 Kuntaa vatā ó uve na'a Tú'un Xuva kō mí kakā'an: “Kuvi dadii ña ni ña kini ntáa san”, ka'an.

29 Ña ntaíta ntí'xin sán ne, doó kini ntáka'an ñá ni Jēsuu. Ntánakuiko ña diki ña, ntáka'an ña:

—Divīn é kanakatsin xukún ka'nu sán ne dá naxntítsín xtukun te kuvi uni ntúvi ne,

30 nakákún miin kúñu ō ve. Ntii nteen miin ntíkā krusi san —ka'an ña.

³¹ Tō'ó dutu ni mastrú leí san ne, narkínteē ñá Jesuú di. Ntánatín mii ña:
—Kuvi nakakū ñá tuku ña'a sán ne, ntē ña kakúvi ntu ku nakāku mii ña kúñu ña.

³² Tē Rei iña ñá Israee ntí'xe ña ne, o tē ña é taxnuu ntí'xe Xuva kō né, na ntii ntee mii ña ntiká krusi kan. Kidáa ne, kini ó ne, kuinti'xe kō di —ka'an ña. Ntuvia ñá'a, ñá uve ni'i ña ntiká krusi kán ne, dōó kini ka'an ñá ni ñá di.

Dā xi'i Jesús

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Dā ká'ñu ntuvi ne, un tsi da nte kaeku uni kuáa ne, kūneé da kanii ñuxivi.
³⁴ Ura tsikan ne, un ntii tsí kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Eluui, Eluui, ¿lama sabatani? (é kani tú'un: Xuvā kó, Xuvā ko, ¿nté kui xtuví mii ntó ko?) —ka'an ña.

³⁵ Dā téku ña ntāñi étsin sán ne, ntáka'an ña:

—Kini nto ña. Vata te kakana ña ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Ēlia —ka'an ña.

³⁶ Uun ña'a ñā né, kaxkainu ña kue'en ña, kuxnúu nto'o ña ti'nti dōo san ini ntute tinti'o ía, dā xnuu ntído ña diki útun, dā xe'é ña é kō'o Jesuu. Kaka'an ña:
—Na koo mii nto ña. Koto o ve te kí'xi ntí'xe Eliá san é nántii nteé ña ña ntiká krusi kan —ka'an ña.

³⁷ Kidáa né, káchu'u ntáa Jesuu, ntí'xi nuu kakan ini ñá ne, xi'i ña.

³⁸ Ntáta ntāa dôxi é rkaa íko má úkún ka'nu san. Nte díki i un tsi nte xe'e i ntíi.

³⁹ Uun tó'ó é uun sientu sntadún san ntísi ña nuu Jesús. Dā íni ña nté ó xi'i Jesús ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é ña sá'a ne, I'xá Xuva ko ñā —ka'an ña.

⁴⁰ Ntaíto díto ika ñadĩ'í san di. Ikān ntāñi María Madálena, María, di'i Sántiau lú'nti ni eni ñá Joseé, ni ñadĩ'í, ñá nani Salúmeé di.

⁴¹ Ñadĩ'í sa'a ne, ntántikin ñá Jesuu é xntii ña ña da itúvi ña ñuú Galilea. Dōó titín ka ñadĩ'í, ña xee ni'i Jesús ñuú Jerusaleen, ntāñi ñá di.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Dā kuáa ntuvi vierné san, ntuvi é koo tú've tsí utén ne, ntuvi iō dá'na,

⁴³ xée Jōsee, ña vé'xi ñuú Arimatea. Ña sá'a ne, dōó ntaíko ñu'u ña'a san ña, tsí ña tsiñu i ña. Kantétu ña ntúvi dá kada kú've Xuva kō. Naxnuu ka'xi ñā nima ñá ne, kué'en ña mí tuví Pilatu é ntákan ña kúñu Jesuu.

⁴⁴ Koó dā kúdu'va Pilatú san tsí e xi'i Jesús. Kāna ña tó'ó sntadún san, tsíxe'e ña ña tē nuu é ntaā i é xi'i Jesús.

⁴⁵ Kaka'an tó'ó sntadún san tsí nuu é ntaā i.

Kidáa ne, xe'e Pilatu ítsi é na nākuní'i Joseé san kúñu Jēsuu.

⁴⁶ Joseé san ne, ñii ña doo vá'a é nāxnuu ta'án ña Jesuu. Nántii ntéé ña ña ntiká krusi kán, dā nāxnuu tá'an ña ña doó san, dā xtúvi ntuvé ñá ña ini ñañā mí ete nuu ña ini xuú san. Xnuu ntí'u ñá xi'i ñañā san uun xuú ka'nu.

⁴⁷ María Madálena ni María, di'i Jōsee ne, ntāñi ña, ntaíto dito ña mí kaintú'xi Jesuu.

16

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Dā ntí'i ntuvi dá iō dá'na ne, María Madálena, María, di'i Sántiau lú'nti sán, ni Salúmeé ne, ñii ña cho'o e dōo vá'a ñe'e e da'vi ña ata dōo é nuu ta'an kúñu Jēsuu.

² Tēvaá du'va tsi da vé'xi tuví ntuví domingú san ne, kué'en ñadĩ'í san nú ñaña Jēsuu.

³ Ntánatín mii ñā:

—¿Xoó nto kuvi naxtuví xio i xuu ka'nú san é kantí'u núu xi'i ñáñā san? —ka'an ñā.

⁴ Dā ito ñā ne, ñá kantí'ú ka xuu ka'nú san xi'i ñáñā san.

⁵ Kí'vi ñā ínĩ i kán né, ínĩ ñā tsí tuví uun ñatĩ'í diñi kua'a ñāñā san. Nuú ñā doo kani, doo kui'xin. Ñā dī'í san ne, dōo u'vĩ ñā.

⁶ Kaka'an ñatĩ'í san ni ñā:

—Ñā ku u'vĩ nto. Iní u tsí ntánantuku nto Jēsuu, ñā ñuú Nazaree, ñā é intée ntiká krusi kan. Xóxó ka ñā í'a. É ntóto ñā. Koto nto mí inuu ntú'xi ñā.

⁷ Kue'ēn ntó, kukoto nto Pedrú, ni ñā ntini'í Jēsuu, tsí e dí'na ñā kodo nuú ñā nu'u ñā ñuú Galileá ne, ikan nakini ntó ñā, vatá ó kaka'an ñā ni ntó —ka'an ñatĩ'í san.

⁸ Ntaka ñadĩ'í san nú ñaña kán ne, koó dā ntaínu ñā kue'en ñā. Un vá'a tsi ntan'í'í ñā, tsi dóo ntaú'vĩ ñā. Nté uun ñā'a ñā ni ka'an ní'í ñā, tsi dóo u'vĩ ñā.

*Dā xee Jēsuu mí ntitsi María Madálena
(Jn. 20:11-18)*

⁹ Dā ntóto Jēsuu ntuví domingú ne, di'na ntii díto ñā nuu Mária Madálena, di'vi ñā é natáva Jēsuu ú'xē é ñā vá'ā san é ñū'u nima ñā kídaā.

¹⁰ Kué'en Mária san mí ntoo ñā ntini'í Jēsuu. Dōo ntoo nta'xa ñā ne, dōo ntaéku ñā. Kaka'an María san ni ñā tsí e ntóto Jēsuu.

¹¹ Ntá tsi da téku ñā é kántito Jēsuú ne, ñā ni kuinti'xe ñā ñā. Kuān te kaká'an María tsí mii ñā ínĩ ñā Jēsuú ne, ñā ni kuinti'xe ñā ñā.

*Uvi ñā'a ñā ntini'í Jēsuu ínĩ ñā ñā
(Lc. 24:13-35)*

¹² Rkontúví ne, ntii díto xtúku Jēsuu nuu uvi ñā'a ñā ntini'í ñā da ntaíka ñā itsi má ku'u kán, ntá tsi e túku ito ñā.

¹³ Ntuví ñā sá'a ne, kué'en ñā, kúkoto ñā ñā nguĩ sán tsi ínĩ ñā Jēsuu. Ntá tsi ñā ni kuinti'xe ñā ñā di.

*Kaka'an Jēsuu ni ñā ntini'í ñā nté koo víi ñā
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)*

¹⁴ Rkontúví ne, ntii díto Jēsuu mí ntoo u'xi ñā ñā'a ñā ntini'í ñā, ntaé'xi ñā. Dē tí Jēsuu ni ñā tsi dóo ka'xí nima ñā, tsi dóo lo'o ñā é kuinti'xe ñā e ntóto ñā, kuān te ntáka'an ñā'a san tsí é ínĩ ñā ñā.

¹⁵ Kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Kue'ēn ntó ve, kuka'an nto tú'ún va'á san kuenta íñá ko ni ũn ntí'í ñā'a san dá kanñ ñūxivi.

¹⁶ Xoó ñā'a é kuinti'xe ñā ne kutsi ntute ñā ne, nakákú Xúva ko ñā. Ntá tsi xoó ñā'a, ñā é ñā kuinti'xe i ne, ñā kada ka'nú ínĩ Xuva ko ni ñā kuétsi ñā.

¹⁷ Xoó ñā'a é kuinti'xe ñā ne, kuvi víi ñā nakuitā ñā é ñā vá'ā san kuenta íñá ko. Kuvi ka'an ñā tú'ún xee e ñā ínĩ ñā.

¹⁸ Te kurkāa ñā koó ne, o te kó'o ñā é kadāka cho'o é kaxi'í o san ne, ñā kúví ñā. Tíin nta'a ñā ñā nchokuví ne, ntuvá'a ñā —ka'an ñā.

*Dá kúntāa Jēsuu é dukún kán
(Lc. 24:50-53)*

¹⁹ Kidáá né, dá kúví ka'an Tó'o ko Jēsuu ni ñā ntini'í ñā ne, kúntāa ñā e dukún kán, kunakutúví ñā diñi kua'a Xuva kō.

²⁰ Ñā ntini'í ñā ne, kué'en ñā, kúka'an ñā tú'ún va'á san íñā Jēsuu dá kanñ ñūxivi. Tō'ó ko Jēsuú ne, nntii ñā ñā ne, xé'e ñā é kūtuni ñā'a san tsí nuu é ntaā

i é ntáka'an ñá, tsi xé'e ñā é kūvi víí ña nuu i e dóo na'nu san. Kuan tsī kaa é kā'án u ni ntō.

Tū'un é vā'á iña Xuva ko e xntée na'a San Luca

Tū'un dá iñi ntu'u

¹ Nã tē nté kaa ñã'a ncho kada vá'a ña tutú nté o kúvi nuu i é ita nti'xin iña ko.

² Vata tsi o nañé'e ñá kō, ña é ini nté o kúvi, ña ntáduku ntée é kã'an ntódō tū'un sán un tsi nte dá iñi ntu'u ne,

³ kuan kōo ncho xntée nã'á u di, e dóo nántukū u nté o kúvi nti'xe un tsi nte dá iñi ntu'u. Vata te vā'á o é kãda vá'á u tutú sa'á iña nto, Teófilu, e dóo kaiko ñu'u ú nto, vata koo é ntaā ú ni ntō un nti'i nuu i é vatā o kúvi,

⁴ vata koo é kīnī va'ā ntó nee iña é nuu é ntaā i é nãñé'e ñá nto.

Uun ánje kãka'an ña é kaku Juan Bautista

⁵ Ntuvi dá idé Herodē rei iña ñuú Judeá ne, ítuví uun dutu iña ñá Israee, ñá nani Zacāria, ña é ũve ta'an dutu tatá vi'i ñá nani Ábia. Ñadi'ĩ ñá ne, Isabee nani ña. Divi ká tatá vi'i dutu Ároon ña.

⁶ Zacariá san ni ñadi'ĩ ñá Isabeé ne, ntuvi ña e dóo va'á ña nuu Xuva ko; dōo dé ntaā ñá lei Xúva kō. Ntē ña tuvi nee nuu i é ka'an ntée ña'a san ña, nté uun ña.

⁷ Ntá tsi ña ni xío i'xá ña, tsí Isabeé san ne, ña ni kúvi kōo í'xá ña; ntuvi ñá ne, é dōo áta ñá di.

⁸ Uun ntuvi ne, dúku ntée dutu, ñá ntoo ni'i Zacāria, é kãda tsiñu ña ini ukún Xuva kō.

⁹ Vata xkōó ini dutú san ne, vá'ā ntuvi Zacariá san é dúku ntée ña é k'vī ña ini ukún ka'nu Xuva kō é kika'mí ña kútū.

¹⁰ Da nñ kai'xi kútū sán ne, un ntñ ntñ ña'a san ntáñi ña, ntáka'an ntá'vī ña kí'i kãn.

¹¹ Kidáa ne, xée ũun ánje Xuva kō mí tuví Zacaria. Ntitsi ánje san diñi kua'a nú tēu mí kai'xi kútū.

¹² Dã ini Zacariá san ánje sán ne, un tsi kúdu'va iní ña nee é vii ña; ñá tē nté kaa u'vī ña.

¹³ Da kidáa kakã'an ánje san ni ña:

—Ō Zácaria, ñá ku u'vī o, tsí Xuva kō né, tēkú ña é kãka'an nta'vin. Tsí vi'i a vé ne, koo i'xá ña di'ĩ ó Isabeé ne, Juan kunáni.

¹⁴ Nã te da dii ña'a san dóo dini ña te káku i'xá san. Divin di, dóo ka'nu kuini ó te káku i'xá ñadi'ĩ ó di.

¹⁵ Tsí i'xá o ne, dōo ka'nu ña'a kúvi nuu Xuva ko. Ntē ña ko'o i'xá san vinu, nté ntute kini kaa. Kunuu tsitū Espiritū Sántū nima í nté di'na dá káku.

¹⁶ Nã sa'á ne, vii ña é ña te da dii ña ñuú Israee nakuntikān ñá Xuva kō.

¹⁷ Di'na ña xee ña dá xēe Tó'o kō. Dadii tsi iō ñá é vii ñá vatā o idé profeta Élia, ña é ka'án naa Xuva ko kidaa; dadii tsi nima ñá ni ña. Vii ña é na nãka'an vá'a i'xá san ni ũva i. Vii ña é na ntūvá'a nima ñá xení i san vata koo é na vii ña é vā'a; vii ña é na kōo tū've ña'a sán tē xee Tó'o kō —ka'an ánje san ni ña.

¹⁸ Tsixe'e Zacariá san ánje san:

—¿Nté koo kutuní ko te nuu é ntaā i sá'ā? Tsí xu'ú ne, dōo átā ú; ñadi'ĩ ko di —ka'an Zácaria.

¹⁹ Kidáa ne, kaka'an ánje san:

—Grabiee nání u. Xu'u é vē'xi u é vāta kaa e táxnuu Xuva kō ko é kã'án u ni o tū'un e dóo va'a.

20 Vi'i a vé ne, tsí ña ni kuintí'xe o é kaka'an u nī ó ne, kuñi'in vē. Ña kúvī ká ká'an un tsi da nte te xee tá'an ntuvi é kaku i'xá o, vatā ó kaka'an u nī o —ka'an ánjē san ni ña.

21 Nii dukuān ntantētu ña'a san Zacariá san nu kí'i kán. Kidáa ne, tsixe'e ta'an ña, ntáka'an ña:

—¿Nté kuān nté kakukuií ntu Zacariá san ini ukún kán? —ka'an ña.

22 Dā ntii Zacariá san ma ukún kán ne, é ña ni kúvī ká ka'an ña. Kidáa né, kūtuni ñá'a san é io é ñi ña ini ukún kán. Koó da ntá'a ña kakuvi é kaka'an ña, tsi kúñi'i ña.

23 Dā inú kava tsiñu é kade Zacariá san ne, kúnú'ú ña nú vi'i ña kán.

24 Rkontúví ne, ñadi'i ñá, Isabeé ne, ñú'ú i'xá ña. U'un xóó é ntē ña vádá mí ni ñe'e ña é dé kuení ña:

25 “Dóo vá'á o dé Xuva ko nī kó vevii e tá'xi ña é kóo i'xá ko vata koo é ña nantii ní'nī ká ña'a sán ko”, ka'an ña.

Kaka'an ánjē tsí kaku Jesuu

26 Dā kúvī iñu xoó ne, Xuva kō né, taxnúu ña uun ánjē, ñá nani Grābiee é kí'in ña uun ñuu é nani Nazāree, é kāduku ntée ñuu Galilea,

27 é kíkoto ní'ni ña uun ñad'i kuétsi, ñá nani Mária. Divi ñā ne, e tuví ntetu ña é kani ví'i ña ni uun ñatī, ñá nani Jōsee, tatá vi'i rei Davii.

28 Kúkí'vi ánjē san mí tuví ñad'i san ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Ntiusi o! Divīn é nakaxnúu Xuva ko ó é naxnuu viko ña o. Divīn ne, dóo nuu mé'ñu Xuva ko ó —ka'an ña.

29 Koó dā kúdu'va ña é kaka'an ánjē san ni ña. Da dé kuení mii ñā: “¿Nté kui kuān ó kaka'an ñá sá'a nī ko?”, ka'an ña.

30 Kidáa ne, kaka'an ánjē san ni ña:

—Ñá ku u'vī ó, María, tsí ní'i o é vā'á nta'a Xuva kō.

31 Vi'i a vé ne, ku'un i'xá o. Koo uun i'xá o, i'xá tii é kunani Jēsuu.

32 Divi né, dóo ka'nu ña'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō, ña e dóo ka'nu kue'en. Xé'e Xuva kō é kuví ña rei, vata kaa uvata ika ña, rei Dāvii,

33 é kodo nuu ñá iña tatá vi'i ñá Israeé san ntii dañu ntúvi, é ntē ña ntí'i —ka'an ánjē san ni ña.

34 Kidáa ne, katsixe'e Mariá san ánjē san:

—¿Nté ntu koo kuví sá'á? Tsí xu'ú ne, ñá te tūvi ní'i ú ñatī —ka'an Mária san.

35 Kidáa kaka'an ánjē san ni ña:

—Kí'xi Espiritū Sántū mé'ñu ó. Xuva kō e dóo ka'nu ña'a ña ne, kūnuu mé'ñu kunuu dava ña o. Dā'ví nuu ña o ntatī ña vata kaa viko san. Dukuān ne, i'xa é kaku sán ne, dóo va'a kúvi. Kunani i'xá Xuva kō.

36 Vi'i a vé ne, ñavi'i o Isabeé ne, koo i'xá ña di, kuān te dóo ata ñā. Divi ñā e ntáka'an ña'a san é ña kuví koo i'xá ña ne, é kí'i iñu xoo é ñu'u i'xá ña vevii.

37 Tsí Xuva kō ne, ña tūví nee iña é ña kuví vií ña —ka'an ánjē san ni ña.

38 Kidáa ne, kaka'an Mária:

—Xu'ú ne, ña kade tsiñu iña Xuva ko kúvi u. Na víi Xúva ko nī kó vatā ó kaka'an ntó nī ko —ka'an ña.

Da kidáa ne, kué'en ánjē san.

Dā kue'en María kukoto ní'ni ña Isabeé

39 Ntuvia tsikán ne, kant'i tsi kue'en Mariá, kúntāa ña ñuu mí kaduku ntée Judea.

40 Kidáa ne, xéé ñā nú vi'i Zacariá ne, kaka'an ñá ni Isabeé ntiusi.

41 Dā téku Isabeé san ntiusi ñá ne, kántá nuu i'xá san ini i'xí ña kán. Isabeé san ne, nuu tsitu Espiritū Sántū san nima ña.

42 Kidáa ne, un nii kué'en ini ña kaka'an ñá:

—¡Divin e díf díf ka naxnuu víko Xuva ko ō é un ntíí ntíí ñadí'í san! ¡É nāxnuu viko ña i'xá o é nuu ini i'xí o kán dí!

⁴³ ¿Xoó ntu ña'a kúvi u é v'ē'xí dí'í Tó'ō kó, vexkoto ní'ni ña ko?

⁴⁴ Tsí ura tsí i da téku ko ntusi ó ne, i'xá ko ne, kántá nuu ini i'xí ko kán e dóo díni i.

⁴⁵ ¡Nché kuān nche vá'ā o é kākuiñchi'xe o, tsi sá'ā ne, kuntaa vātā ó kaka'an Xúva ko ní ō! —ka'an Ísabee ní ña.

⁴⁶ Kidáā ne, kaka'an Mária:

Dóo ka'nu kuíni ko kuenta iña Xuva ko.

⁴⁷ Nimá ko ne, dóo nuu díni kuenta iña Xuva ko, ña é nakákú ko.

⁴⁸ Tsí Xuva kō né, ntūnta'ví ini ña ko,

xu'u é da kade tsiñu ú iña ña.

Un tsi nché vevíi ne, é nchii dañu ntúví ka'an ñá'a san tsi dóo vá'a ntuvi ko.

⁴⁹ Tsí Xuva kō né, dóo iō ña é víi ña;

dóo ka'nu e táxnūu ña iñá ko.

¡Divi ña e dóo va'á ña!

⁵⁰ Nguentúvi tsi kantunta'ví ini ña ña'a,

da xóo ka ña'a, ña é kánuní i ña.

⁵¹ E nañé'e Xúva kō kó tsi dóo ka'nu ña;

Íde ña é ntí'í mii é ncho víi ña'a,

ña e dóo na'nu ña'a kuíni i;

⁵² nañu ñá ña é na'nu ña'a san,

nántaa dükun ñá ña ntā'ví san.

⁵³ Xé'e ña un ntí'í é vā'a é nchio ña'a,

ña é ntáaan núu i.

Dá nakūnu ña ña kuiká san, koó da mii ntā'a ña.

⁵⁴ Xnchii ña ña'a ña, ñá Israee, ña kade tsiñu iña ña;

ñá ni kúnáa ini ña é ntunta'ví ini ña ña.

⁵⁵ Dukuan ō xe'é Xuva ko xū'u ñá ni ñata kō,

ni Ábraan ni i'xá ña, nchii dañu ntúvi.

Kuan ō ka'an Mária.

⁵⁶ Kidáā ne, kátúví Maria ní Isábee te ūni xoo. Rkontúví ne, kúnū'ún ña nú ví'i ña kán.

Dā káku Juan Bautista

⁵⁷ Dā kúntaa ntúví é káku i'xá Isabee ne, xío ūun i'xa tii.

⁵⁸ Kidáā ne, kue'en ñavi'i ña, kúkoto ní'ni ña ña, tsi dóo ka'nu kuíni ña e káku i'xá Isabee. Ini ña tsí Tó'ō kō né, dóo vá'a ntuvi xé'e ña iña ña.

⁵⁹ Dā kúvi una ntúvi ne, kue'en ní'í ña i'xá san é ká'nté nuu ña un siin kúñū é ixi i, vata ō ka'an Xúva kō. Ntío ña'a san é kunani vata nani uva i Zacaría ne,

⁶⁰ ntá tsi dí'í i né, kaka'an ña:

—Ñá'ā, tsí Juan kunáni —ka'an Ísabee.

⁶¹ Kidáā ne, ntáka'an ñavi'i ña:

—Ntá tsi xoxó ñavi'i o, ña é kuan naní —ka'an ñá ni ña.

⁶² Dukuān ne, koó dā nta'a ña kakuvi é tsixe'e ña ūva i'xá san vata koo é kūtuni ña nté koo kunani.

⁶³ Uva i ne, íkan ña uun ta'vi rkunū ne, da kidáā xntée na'a ña é Juan kunáni. Koó dá kúdu'va ña ntāñí san é kuān o xntée na'a ña.

⁶⁴ Ura dú'va tsi i náka'an Zacaría san. Eni ntu'u ña káka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

⁶⁵ Un ntíí ntíí ñavi'i ña ne, koó dá kúdu'va ña. Da kanií ká'nu ñuú Judeá san e dóo ntáka'an ñá'a san nté ō kúvi.

⁶⁶ Un ntíí ntíí ña e téku i ne, da dé kuení mii ña:

—¿Neé ntu é víi i'xá san tē kúka'nu? —ka'an ña.

Tsí kutuní ña'a san tsi dóo nuu mé'ñu Xuva ko ī.

É ita Zacaria

⁶⁷ Zacaria, úva i'xá san ne, nuu tsitu Espíritū Sántū nima ñá, kaka'an ñá tú'ūn é xé'é Xuva kō é kā'an ña:

⁶⁸ ¡Na kā'an un ntí# ntí# ña'a tsi dóo ka'nu Xuva kō, Tó'ō ña Israee, tsi vé'xi ñá, vexnáakakū ñá ña'a ña!

⁶⁹ Tsi táxnūu ña ña e dóo ntii iní i é nakakū ñá kō,

uun i'xá ika rei Dāvii, ña é dé tsiñu iña Xuva ko,

⁷⁰ vata ō tá'xi Xuva ko xū'u ña nte ntúvi di'na, vata ō ntáka'an ñá ka'án naa ña, ña e dóo va'a:

⁷¹ é nantii ña kō mí'i ntaínchu'vi ñá'a san ko, nī mí ntáde xení ña ni kō,

⁷² é ntunta'vi iní ña ni ñata kō, ña intóo ntuvi di'na,

é nté ña kunánī ña é kada ntáa ña

nuu i e dóo va'a é kaka'an ñá ni ñá kidaā.

⁷³ Dìvi nuū i é kaka'an Xúva kō nte ntúvi di'na

ni uva ata ko Ábraan

tsí nuu é ntaā i é vii ña é kaka'an ña:

⁷⁴ é nakaku ñá ko nta'a ña ntaínchu'vi ko

vata koo é vii o nee iña é kaka'an ña,

é nté ña u'vi kō,

⁷⁵ vata koo é kuvi kuntoo dad# o ni ñá

é vii ó nee iña é vā'á da kan# ntuvi kō.

⁷⁶ Dìvin, i'xá mií kó,

vi'i a vé ne, ká'an ntódon tú'un Xuva kō,

ña é dií ka ka'nu,

tsí divin ne, kí'in kodōn núun nuu Xuva ko,

viin é koo tú've ña'a san te xee mí Xuva kō.

⁷⁷ Dìvin kuē'en é kūtuni ñá'a ña

tsí nakate Xuva ko kuétsi ña

vata koo é nakáku ña.

⁷⁸ Tsí Xuva kō né, dóo kantunta'vi ini ña kō né,

taxnūu ña i'xá ña nte e dukún kán

vata kaa ntuve ngántii é kakene tevaá du'va tsi,

⁷⁹ vata koo é nāxi'í nuu ña iña ñá ntoo mi dóo nee,

mí katávi núu ña ntaí doxi'i.

Nañ'e ñá ko ĩtsi mí kaka ō

vata koo é kūntoo vá'a o.

Dukuan ō ka'an Zacaría.

⁸⁰ Kūka'nu Juaán san ne, dōo kutú've ña iña Xuva ko. Má kū'u kan inúu ña un tsi da nté xee ntúvi é kií ña é kíni ña Israee san ña.

2

Dā káku Jēsuu

(Mt. 1:18-25)

¹ Ntuvi tsikán ne, taxnūu Césa Agustu tú'ūn da mí'i ká ñuu é uve ta'an ñūú Roma, kaka'an ña é na nākuvé na'a un ntí# ntí# ña'a san.

² Sá'ā e kúvi uun ito é nakuvé na'a ñá'a san dá nūu Círeniu, kade kú'vē ña ñūú Síria.

³ Un ntí# ntí# ña'a ntánu'u ña ñuú ña é nākuvé na'a ña.

⁴ Dukuan né, ntii Jósee ñuú Nazaree é káduku ntée Galilea. Kidáa ne, kué'en ña ñūú Beleen é káduku ntée Judea, ñuú mí káku rei Davii, tsí Joséé ne, divi tátá vi'i Davii ña.

⁵ Kué'en ña, ntūvi ñá ni Māria, tsí divi ñā é kūntaa tú'un ñā é kani vi'i ña ni Jōsee. Maria sán ne, é ñū'u i'xá ña.

⁶ Da nī ntoo ña ñuú Beleén ne, xéé ntūvi é kākū i'xá ña.

⁷ Ikān káku i'xá ña, i'xá nuu i. Náxtīnuu ñá i doo ne, dā xnūu ña i ini etun mí ñū'u e ntaé'xí kiti, tsí ña vāda ka mí vā'á o é kúntoo ña ini vi'i kán.

Dā xee ánjē mí ñū'u paxtu

⁸ Etsin ñuú Beleén ne, ñu'u paxtu má kū'u kán, ntáde ñā kuenta lé'ntú ña niñú san.

⁹ Dā née iní ña, xéé ánje Xuva kō mí ñū'u ña. Nāxi'í nuu Xuva ko ntuve ñā kani ntíkō diñi i mí ñū'u ña ne, dōo u'ví ña.

¹⁰ Ntá tsi kaka'an ánjē san ni ña:

—Ñá ku u'ví nto. Tsi dóo va'á tú'un nī'i ú ve. Núu i sá'a é kúntoo díní nto, un ntí'i kue'en dú'va nto, vata kaa nto é ntoo nto ñuxiví san.

¹¹ Tsí ñuu Dávíi ne, é káku uun i'xa é nakakū nto. Divi Crīstu; divi ñā é Tó'o kō.

¹² Vata koo é nāni'í nto i'xá san ne, nani'í nto i kátīnuu dóo, nuu ntaá ini etun mí ñū'u e ntaé'xí kiti —ka'an ánjē san ni ña.

¹³ Ura tsikán ne, ñá te da dīi ánjē san ntii díto ña, e ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō:

¹⁴ ¡Dóo ka'nu kue'en Xúva kō, ña tuví e dukún kán!

¡Ñuxiví a ne, vā'a koo kúntoo ña'a,
ñā e dóo va'á iña Xuva ko!
ka'an.

¹⁵ Kidáā ne, kúntāa ánjē san e dukún kán. Paxtú san ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ñā xe un xé un ñā:

—Kí'in o Bēleén ve, kíkoto ntódo o nee iñá nto é kākūvi é tā'xi Tó'o ko kūtuni ko —ka'an ña.

¹⁶ Kantí'i du'va tsi kue'en ña, kunantúku ña Maria ni Jōsee ni i'xá san. Dā nāni'í ña ñā ne, ikān nuu ntaa i'xá san ini etun mí ñū'u é ntaé'xí kiti san.

¹⁷ Dā ini ña i ne, ntántaa ña nté o kaka'an ánje ni ñā iña i'xá san.

¹⁸ Un ntíi ntíi ña téku i ne, koó dā kúdu'va ña é kuān o ntáka'an páxtú san.

¹⁹ Ntá tsi María sán ne, xnuu vā'a ña nima ñá é un ntíi é dé kuení ña nuu i sá'a.

²⁰ Dá kúnú'u paxtú san ne, ntaíta ña nchu'ún Xuva kō ntánaku'é ña sintiá'vi nta'a ña kuenta iña i un ntíi ntíi é téku ña nī e ini ña, tsí kúntaa un ntíi ntíi vatā ó kaka'an ánjē san ni ña.

Dā ntūvi kuenta Jesuu ini ukún kán

²¹ Dā kúvi nna ntūvi ne, e'nté nuu ña un síin kúnū é ixi i'xá san vatā xkoó ini ña. Kidáā ne, xntánteē ñá i é Jēsuu kunáni, divi divi é kākā'an ánjē sán ni Māria nte dí'na dá kū'un i'xá ña.

²² Dā xee tá'an ntūvi é ntuntoo ña, vatā ó kaka'an lei Muiseé ne, kue'en ní'i ña i'xá san ñuú Jerusaleen é ntāda ña i kuenta ntá'a Xuva kō.

²³ Dé ntaa ña sá'a, tsí kuān ó kaka'an lei iña Xuva ko: “Un ntíi ntíi i'xa tii, i'xa nuu i ne, kúntoo xio kuenta iña Xuva ko”, ka'án lei san.

²⁴ Kué'en ña, kúntído ña doméni nú nāa kán di, vatā ó kaka'án lei iña Xuva ko: uun na'a paloma ntákin o ūvi páloma na'nu.

²⁵ Ntūvi tsikán ne, kátūví uun ñatíi ñuú Jerusaleen, ñá nani Símiuun ña e dóo va'á ña'a, e dóo kanuu ini ña Xuva kō. Kantétu ña amá ki'xi ña nakakú ñuú Israee. Espiritū Sántū sán tuví ní'i ñá Símiuún ne,

²⁶ xé'e ñā é kūtuni Símiuun tsí ña kuví ña tē ña dí'na kiní ña Cristu, ña táxnuu Xuva kō.

²⁷ Kidáā ne, kué'en nā má ūkún kán, tsí Espíritū Sántū sán ne, nāñ'e nā nā é kuān koo vií nā. Di'vi tsi ntuvi tsikan kué'en ni'i Jósee san ni Māría san i'xá nā Jesuu má ūkún kán di é ntáda nā i kuenta vatā ó kaka'an lei san.

²⁸ Kidáā né, kī'i Simiuún san i, iní'i ntee nā i ne, dā kidáa kākā'an ntá'ví nā ni Xuva kō, kaka'an nā:

²⁹ Xuvā kō, vi'i a vé ne, é vā'á o é tā'xi nto itsi é na kúvi u ve, tsi é kuntaa vatā ó kaka'an ntó nī ko.

³⁰ É iní u nuú ko ve, nā e véxnākákú nti,

³¹ nā e táxnūu nto é kīni un ntíi ntíi nā ntoo nūxivi sa.

³² Di'vi nā naxi'í nuu nā nūxivi vata kaa nū'u é kaxi'í nuu nuu ko.

Dōo xi'í nuu ka'nu nā iñā nā'a nto, nā nūú Israeé san di.

Kuan ō ka'an Símiuun.

³³ Uva Jēsuu ni di'í nā ne, koó dā kúdu'va nā da téku nā é kākā'an Símiuun iñā i'xá nā.

³⁴ Kidáā né, nāxnuu viko Simiuún san nā ne, dá kakā'an nā ni Māría, di'í Jēsuu:

—Koton tsí i'xa sa'á ne, vé'xí é vī e dóo titín nā'a nā Israeé sán ne, kó'xo nā né, ō nakuntāñ nā kuenta iñā i. Dōó titín nā'a san koto nā i ne, nantii ni'ní nā i,

³⁵ vata koo é dukuan koo kūtuni nté ō ntádē kuení nti'xe nā'a san. Di'vín di, dóo u'vi kuvi ó, vata tē káá é ūvi nuu i ni'ní ntído nima ó di —ka'an Símiuún san ni Māría.

³⁶ Ikān ntitsi úun nādi'í, nā e dóo atā, nā nani Ana, nā é ka'án naa Xuva ko. I'xá Fanuee, tatá vi'í Asee. Dutsi kuia nā tánta'a nā ne, u'xe kuia tsi íntóo ni'í ta'an nā ni xī nā.

³⁷ É ita ntí'xin kimi díko kimi kuia é ntukíi nā. Nā nī ntíi kué'en nā má ūkún kán. Ntē ntúvi ntē níñu kanuu iní nā Xuva kō ne, kaitúvi ixu nā ne, kaka'an ntá'ví nā di.

³⁸ Ura dú'va tsi i xeé Aná san mí ntōo nā ne, eni ntu'u nā kánaku'é nā sintiá'vi nta'a Xuva kō, ne, kaka'an nā iñā i'xá san ni ūn ntíi ntíi nā'a san, nā ntantétu xoo é xee i é nakakú nūú Jerusaleen.

Dá kúnú'u nā nūú Nazaree

³⁹ Kidáā ne, da kúvi dé ntaa ntí'í nā é kākā'an lei Xúva kō ne, kúnú'ú nā nūú Galilea, un tsi nté nūú mii nā, mí nani Nazāree.

⁴⁰ Ikān éni ntu'u i'xá san é'nu. Dōó ntii é'nu. Dōó ki'in iní i. Dōó kuínima Xúva kō i.

Dā tuvi Jesuu má ūkún kán

⁴¹ Kuia kuia ntáñ'e uva Jēsuu ni di'í nā nūú Jerusaleen dá kakuvi viko da nátava Xuva kō nā Israeé nūú Egító.

⁴² Dā xee tá'an uxuvi kuia Jesuu ne, kué'en ntí'í nā nūú Jerusaleen váta xkoo ini nā da kaxío viko san.

⁴³ Dā inú kava viko sán ne, ítuvi mii Jēsuu Jerusaleen, é ntē nā ni iní di'í nā, nté uva nā.

⁴⁴ Te kúnti'xi i'xá nā mé'ñu nā'a san, kuíni nā. Uun ntuvi va vá'a nū'u nā itsi da kútuni nā é nā te ntíkín ntu i'xá nā nā. Kidáā ne, eni ntu'u nā nántuku nā nā mé'ñu nāvi'í nā ni nā ini nā.

⁴⁵ Nā ni nāni'í nā nā. Kidáā né, ntiko kōo xtúku nā, kue'en nā, kūnantúku nā nā nūú Jerusaleen.

⁴⁶ Dā kúvi uni ntúvi ne, nāni'í nā nā ini ukún kán. Ntoo ni'í nā mastrú lei, kaini nā e ntáka'an nā ne, katsix'e Jēsuú san nā di.

⁴⁷ Un ntíi ntíi nā e téku i ne, koó dā ntákudu'va nā, tsi dóo ntíto Jēsuú san ne, dóó ini nā nté koo nantiko kōo nā di.

48 Dā ini uva ñā ne, koó dā kúdu'va ñā. Di'i ñā né, kaka'an ñā:

—I'xá mií ko, ¿nché kui kuān o dén ntun nī ntí? ¿Ñá inin ntun tsí ntuví nti uva o né, dōo ntánti'i iní nti ntánantukū ntí o? —ka'an ñā.

49 Kidáā ne, kaka'an Jéssu ni ñā:

—¿Nté kui ntánantuku ntu ntō ko? ¿Ñā ntu ini nto tē kantio é i'a kutūví u má vi'i Uvā ko? —ka'an Jéssu ni ñā.

50 Ntá tsi ñā ni ñé'e diki ñā nee iñā é kākā'an ñā ni ñā.

51 Kidáā ne, kúnū'ú Jessu ni úva ñā ñuú Nazareé ne, dē ntaa ntí'i ñā nēe e teé tsiñu uva ñā ñā. Di'i ñā ne, xnuu vá'a ntí'i ñā sá'ā nima ñā.

52 Jesuú ne, kué'ēn é'nu ñā. Dōo kúki'in iní ñā di. Dōo kuínima Xúva ko ñā, ni ūn ntí' ntí' ñā'a sán di.

3

Dá kākā'an ntódo Juaan Bautista ñuu itsi

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

1 Dā kúvi xe'un kuia é Idé Tiberiu ñā é kadē kú've un ntí' ntí' ñuú é káduku ntée Romá ne, kidáā odo nūu Poncio Pílatu ñuú Judeá ne, odo nūu Heródē ñuú Galiléa di. Ení Heródē, ñā nani Fēlipé ne, odo nuū ñā ñuú Traconite ni ñuú Ituriá di. Ñā nani Lisaniá ne, odo nuū ñā ñuú Abilinia.

2 Anaa ne Caífaa ne, ntáde ñā dutu ñā odo nūu. Ntuyi tsikán ne, xée tū'ún Xuva kō nta'a Juaan Bautista, i'xá Zacaria, mí tuví ñā ñuu itsi kán.

3 Kidáā ne, kué'ēn Juaán san, ita ntí'xin ñā dá kaníi díñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, kaka'an ntódo ñā ni ñā'a san é na nātivi iní ñā kuétsi ñā ne, na kūtsi ntute ñā di, vata koo é na káda ka'nu iní Xuva ko ni ñā kuétsi ñā.

4 Sá'ā kúvi vata o xntéé na'a ñā ka'án naa Xuva ko, ñā nani Isáia, kaká'an ñā:

Xée ñuu itsi kán uun tatsin é un ntii tsi kākā'an:

“Nākoo tú've ntó itsi Xuva kō;

nakaán nuu nto itsi ntaa mí kí'in ñā.

5 Un ntí' ntí' xi'ntí' ne, ntadí nuu.

Mí'i iō xuku ni ti'í ne, ntuntaa.

Itsi mí dōo nakutá'nu ne, ntuntaá di.

Itsi mí ñā vá'a o ne, ntuvá'a di.

6 Kidáā ne, un ntí' ntí' ñā'a san kiní ñā

ñā é taxnúu Xuva kō é nakakū ñā kō”,

kuan o ka'an tatsín san.

Du'va o ka'an Isáia san.

7 Ná tē nté kaa ñā'a xée ñā mí tuví Juaan é ntio ñā é nakūtsi ntute ñā ñā ne, kaka'an Juaán san ni ñā:

—¡Ntō'o é tatá koo nto e dōo kíni ntáa nto! ¿Xóo ntu kaká'án i ni ntō é kúvi nakáku nto é ntō'o nto é ta'xi Xuva kō ve?

8 Vá'a tsí koo víi nto vata koo e díto é nadama ntí'xe nima nto. Ñá ku ka'án ntó ni tá'an nto: “Xo'ó né, tatá vi'i Abraan o”. Kaka'án u tsi Xuva kō ne, kuví ntada ñā xuu tatá Abraán tē dí ntio ñā.

9 Dukuān ne, é iō tu've káa ntee é nakáin ntí'i ñā utun sán un tsi nte nú ditsin i. Un ntí' ntí' utun é ñā kakíi kiti vá'a i ne, katsin ñā ne, dá ká'mí ñā —kuān o ka'án Juaán san ni ñā'a san.

10 Kidáā né, tsixe'e ñā'a san ñā:

—¿Ntē ntú koo víi nti kuan? —ka'an ñā'a san.

11 Dá kaká'an Juaán san ni ñā kidaā:

—Xoo é ió uvi du'nu i ne, na kuē'é ña kunūu tuku ña'a, ña é ña tuvi dú'nu i. Tē xoo é ió é kae'xi i ne, na kuē'é ña dava na kā'xi ña'a, ña é ña tuvi é kā'xi —ka'an ña.

¹² Vé'xi ña ntaído diu'un xóo di é kútsi ntute ña ne, dā tsíxe'e ñā Juaan:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo vií nti di? —ka'an ña.

¹³ Ne, dá kaká'án Juaan:

—Ña kuído nto vata kaa ntaído nto diu'un xóo san; mii tsí é kuido nto vatá ó kaka'an leí san —ka'an ñá ni ñā.

¹⁴ Sntadún san dí ne, tsíxe'e ñā di:

—Ntí'í ni, ¿ntē ntú koo vií nti? —ka'an ña.

Ne, kaka'án Juaan:

—Ña kuído dú'u nto nté uun iña ña'a; ntē ña ku nau'ví nto ña. Ntē ña ku da'ví nto ña dovete tē ña te neé kade ña. Ñá kākán ka nto xá'vi nto, tsí e dívi tsí é kani'í nto —ka'an ñá ni ñā.

¹⁵ Ña'a sán ne, ntaitsu'un ñā ntantétu ña. Ntádē kuení mii ña tē nté kaa ne, Juaán san é Cristu ña.

¹⁶ Ntá tsi Juaán san ne, kaka'an ñá ni ūn ntí'í ntí'í ña'a san:

—Xu'ú ne, kúdii ntute kadá'vi ú nto da kanakútsi ntute ú nto ne, ntá tsi vé'xi ūn ña'a, ña e díí díí ka ka'nu é xu'u, é ntē ña kainuu á'vi ko é nantúte ú xo'o ntí'xen ña. Dívi ña ne, ñá tē ntúte dá'vi ñá nto, tsí Espíritū Sántu sán dá'ví nuu ña nto, ni ñū'u é kal'xi.

¹⁷ Dívi ñā né, ni'í nta'a ña ūtun é kāni ña trigu é nātsoo xio ña xáka i. Nātsu'un vá'a ña trigú san ini aka ña, ntá tsi ka'mi ña xáka san mé'ñu ñū'ú san mí ña ntá'va —ka'an ña.

¹⁸ Ne, titín ka nuu i é kāká'án Juaán san ni ñā'a san dá kaka'an ntódo ña ni ñā tú'ún va'á san di.

¹⁹ Ntá tsi de tí Juaán san nī ña tsiñu ka'nu i, ña Heródē, tsi náki'í Heródē san ñad'í ení ña Felipe, ñá nani Heródia. Dē tí ña ni ña kuenta iña é un ntí'í nuú i é kíni kaa é idé ña di.

²⁰ Ntá tsi dá téku Heródē ne, tuku nuu i idé túku ña: tsí xnúu kutu ñā Juaán san viutun.

Dā ítsi ntute Jesuú

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Dá kanakútsi ntute Juaán san un ntí'í ntí'í ña'a sán ne, ítsi ntute Jesuu ntá'a Juaán san di. Dá kaká'an ntá'ví Jesuú ne, ura dú'va taa nákaan xí'í e dukún kán.

²² Díto tsi vé'xi daxi daxi Espíritū Sántu san vata kaa paloma é nākuntéku díki ñá ne, dá téku ña uun tatsín e dukún kán é kāká'an:

—Dívin é i'xá mií kó e dóo ntio ko. Dívin é nakaxnúu ú o —ka'an tátsín san ni ña.

Ñavi'í ata Jēsuu

(Mt. 1:1-17)

²³ É kūvi oko u'xi kuia Jēsuú san da éni ntu'u ñā edé tsiñu ña. Dívi ñā né, i'xá Josee ña, kuíni ña'a san. Joseé san ne, i'xá Elii.

²⁴ Elií san ne, i'xá Mataa. Mataá san ne, i'xá Levii. Levií san ne, i'xá Melqui. Melquí san ne, i'xá Jana. Janá san ne, i'xá Josee.

²⁵ Joseé san ne, i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Amoo. Amoo san ne, i'xá Nauun. Nauún san ne, i'xá Eli. Elí san ne, i'xá Nagai.

²⁶ Nagai san ne, i'xá Maa. Maá san ne, i'xá Matatia. Matatiá san ne, i'xá Semei. Semeí san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Judaa.

²⁷ Judaá san ne, i'xá Juanaan. Juanaán san ne, i'xá Resa. Resá san ne, i'xá Zorobabee. Zorobabeé san ne, i'xá Salatíe. Salatíeé san ne, i'xá Neri.

²⁸ Neri san ne, i'xá Melquí. Melquí san ne, i'xá Adí. Adí san ne, i'xá Cosan. Cosán san ne, i'xá Elmadaan. Elmadaán san ne, i'xá Ee.

²⁹ Eé san ne, i'xá Jesuu. Jesuu san ne, i'xá Eliezee. Eliezeé san ne, i'xá Joriin. Joriín san ne, i'xá Mataa.

³⁰ Mataá san ne, i'xá Levii. Levii san ne, i'xá Simiuun. Simiuún san ne, i'xá Judaa. Judaá san ne, i'xá Josee. Joseé san ne, i'xá Jonaa. Jonaá san ne, i'xá Eliaquiin.

³¹ Eliaquiín san ne, i'xá Melea. Meleá san ne, i'xá Mena. Mená san ne, i'xá Matata. Matatá san ne, i'xá Nataan.

³² Nataán san ne, i'xá Davii. Davii san ne, i'xá Isaii. Isaii san ne, i'xá Obee. Obee san ne, i'xá Boo. Boó san ne, i'xá Sala. Salá san ne, i'xá Nasuun.

³³ Nasuún san ne, i'xá Aminadaa. Aminadaá san ne, i'xá Amiin. Amiín san ne, i'xá Arní. Arní san ne, i'xá Eruun. Eruún san ne, i'xá Fare. Faré san ne, i'xá Judaa.

³⁴ Judaá san ne, i'xá Jacoo. Jacoo san ne, i'xá Isaa. Isaa san ne, i'xá Abraan. Abraán san ne, i'xá Taree. Tareé san ne, i'xá Nacoo.

³⁵ Nacoo san ne, i'xá Seruu. Seruu san ne, i'xá Ragau. Ragau san ne, i'xá Pelee. Pelee san ne, i'xá Hebe. Hebé san ne, i'xá Sala.

³⁶ Salá san ne, i'xá Cainaan. Cainaán san ne, i'xá Afasaa. Afasaa san ne, i'xá Seen. Seén san ne, i'xá Noee. Noeé san ne, i'xá Lamee.

³⁷ Lameé san ne, i'xá Matusaleen. Matusaleén san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá Jaree. Jareé san ne, i'xá Malalee. Malaleé san ne, i'xá Cainaan.

³⁸ Cainaán san ne, i'xá Enoo. Enoó san ne, i'xá See. Seé san ne, i'xá Adaan. Adaan san ne, i'xá Xuva kō.

4

Dā nchó koto ntee tó'ō e ña vá'ā san Jesús

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Jesuu ne, nuu tsitu Espiritū Sántū sán nima ñá, ntiko koō ña é ñe'e ña nú ntute ka'nu é nani Jōrdaan. Kue'en ní'i Espiritū Sántū san ña, kué'en ña ñuu ítí kán mí xoxó ña'a.

² Ikán itúvi ña uvi díko ntuvi ne, ntá tsi tó'ō e ña vá'ā san ne, ito ntee ña. Ñá ni e'xí kue'en ña ntuvi é itúvi ña ikán. Dā rkontúvi ne, kákin ña.

³ Kidáá né, kaka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva ko ō né, viin é nantúvi xuu sá'a tañú'ū —ka'an tó'ō e ña vá'ā san ni ña.

⁴ Kidáá ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Ñá te da mii tsi tañú'ū san kantío ña'a san, tsí kantío ña un ntí'í tū'ún é kaka'an Xúva kō”, ka'an —ka'an ñá ni i.

⁵ Kidáá ne, kúxee ni'i tó'ō e ña vá'ā san ña uun itsi mi dóo dūkun. Uun da'na tsi nañé'e ña un ntí'í ntí'í ñuu é ió da kaníi ñuxiví ne,

⁶ kaka'an ni Jesús san:

—Xu'ú ta'xi u é kadá kú'ven dá kaníi ñuxiví san. Ta'xi u é un ntí'í e dóo va'a san é kúvi iña o. Tsí xu'ú ne, é ntúvi kuenta ntá'a ko é un ntí'í sá'a ne, kué'e ú da xóo ka tsi é ntio ko.

⁷ Te nakūnchítin nūú ko ne, te kunūu ini ó ko ne, é un ntí'í kúvi iña o —ka'an ni Jesús.

⁸ Kidáá ne, nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni i:

—Tū'ún Xuva ko ne, kaka'an: “Kunūu ini o Tó'ō o Xuva ō. Da mii tsi ñá é kuínti'xe o ña”, ka'an —ka'an ñá ni tó'ō e ña vá'ā san.

⁹ Kidáā ne, kue'en ní'i tó'ō e ña vá'a san ña ñuu Jerusaleen. Nakáa ñā diki xúkun ka'nu mí'i e dií dií ka dukún ne, dá kakā'an ni ña:

—Tē nuu é ntaā i é divīn é I'xá Xuva kō ne, nakō'xón nuun kúñu ō un tsi nte í'a.

¹⁰ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō:
Tsí taxnū ña ánje ñā é viī ñā o kuenta,
é kūnuu mé'ñu kūnuu dava ña o.

¹¹ Kūrkaa ánje san o,
vata koo é ña náki'in nté uun xuu,
ka'an —ka'an tó'ō e ña vá'a san ni Jésuu.

¹² Ne, nántiko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ī:
—Du'vá ó kaka'an tú'un Xuva kō di: “Ñā ku ntē dúkuan kōto nteen Tó'o o Xuva ō”, ka'an —ka'an ñā ní é ña vá'a san.

¹³ Dā ña ni kuvi vii tó'ō e ña vá'a san nté koo vii é kō'xó ntēé Jesuú ne, kī nteé xio, kue'en.

Dā éni ntu'u Jēsuu dé tsiñu ña ñuu Galilea
(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴ Nāxee Jēsuu ñuu Galilea, nuu tsitu nima ñā Espiritū Sántū san é viī ñā tsiñu ña. É da mí'i ká ñuu ntáka'an ñā'a san íña Jēsuu.

¹⁵ Nakuá'a ña ñā'a san ta'án ñuu ta'án ñuu má vi'i mi ntánataká nuu ña Israee. Un ntíí ntíí ña'a san ntáka'an ñā e dóo va'á Jēsuu.

Dā itúvi Jesuu ñuu Nazaree
(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶ Kidáā né, nāxee Jēsuu ñuu Nazaree, mí é'nu ña. Ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en ñā má vi'i mí nataká nuu ña Israee váta xkoó ini ña. Nákuntítsi ña é nakuá'a ña tú'un Xuva kō.

¹⁷ Xé'e ña ña tūtu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko, ñā nani Isāia. Nākaán ña ne, nāni'i ña mí du'vá ó kaka'an:

¹⁸ Espiritu Xuva kō ne, nuu mé'ñu nuu dava ña ko,
tsí divi ñā teé tsiñu ña ko
é ká'án u tú'ūn é vá'a ní ña ntā'vi.

Divi ñā táxnū ña ko
é ká'án u ni ña ñu'u kutū nté koo nakáku ña,
ní é nākaán u ntuxnúu ña kuāa,
ní é nakákú u ña ntáde xeni ña'a ni ī,

¹⁹ ní é ká'án u tsi é xee ntúvi e dóo va'á koo vii Xuva ko ni ñā'a.
Kuān ó kaka'an tú'ūn é nakuá'a ña.

²⁰ Kidáā ne, naxtínuu Jesuu tútú san ne, dá naku'é ña ña kaxntií nú vi'i mi ntánataká nuu ña ne, nákutúvi xtuku ña. Un ntíí ntíí ña ntoo sán ne, ntaíto ña ña.

²¹ Kidáā ne, éni ntu'u Jēsuu kaká'an ñā ni ñā:

—Tū'ún sa'á ne, é vevii é kākuntaa vata kaa e téku nto dá kanakuá'a ú nto —ka'an Jēsuu.

²² Un ntíí ntíí ña'a sán ne, vá'a ó ntáka'an ñā íña Jēsuu. Da kúdu'va ña é kuān nte vá'a ó kaka'an ña. Ntatíin mii ñā, ntáka'an ña:

—¿Ñā ntu te i'xá Josee ñā sā'a? —ka'an ñā'a san.

²³ Dá kaká'an Jēsuu ni ña:

—Ncho ka'an ntó ní kó vatā ó ntáka'an ñā'a san: “Tē nuu é ntaā i é medíku ntó ne, ntavá'a mii ntó kúñu ntó.” O ncho ka'an ntó ní ko: “Vatā o téku ntí nēe é idé nto ñuu Capernaú ne, kuān koo vii nto i'a di, ñuu mii ntó”, te kuan kōo é ncho ka'an nto.

24 'Nuu é ntaā i é kākā'an u tsi nté uun ña'a ña ka'an naa Xuva ko ne, ñá ntō ña'a san, ña ñuú mii ñá, é kīni ña tú'ün é kākā'an ña.

25 Nuu é ntaā i é kākā'an u tsi ñá te da dīi ñadī'i kīi san ntoo ña ñuú Israee ntuvi da itúvi Elia. Dā kidāā ne, ña ni kīn kuē'en tsi davi uni kuia nte dáva ne, dōo kútama ña'a san da kani ñuú san.

26 Ntá tsi ña ni taxnúu Xuva kō Eliá san e kixntíi ña ñadī'i kii, ña ñuú Israee, tsi táxnūu ña ña é kixntíi ña uun ñadī'i kii, ña ñuú Sareta, ñuu é tuví étsin Siduun.

27 Nā te da dīi ña ntákuvu kui'i é kānako'xo kúñu ī ntóo ña ñuú Israee ntuvi da katúvi ña ka'an naa Xuva ko, ñá nani Elīseu, ntá tsi nté uun ña'a, ña ntánchokuvi, ña ni ntuvá'a ña. Tsi mii tsi Nāmaan, ña ñuú Siria, ntuvá'a ña —ka'an Jesús.

28 Ntá tsi ña ntoo iní vi'i mí nataká nuu ña Israeé ne, un vá'a tsi kúdiin ña dā téku ña é kuān ó kaka'an ña.

29 Nákuntāñi ña'a sán ne, nakunu ña Jesuu ñuú ña. Kue'en ní'i ña ñá rki uku é nakō'xó nuu ñá ña.

30 Ntá tsi kīi ní'ni Jēsuu mé'ñū ña'a san, kué'en ñá.

Ñatī, ña é nuu é ña vá'a nima i

(Mr. 1:21-28)

31 Jesuu ne, kué'en ña ñuú Capernau é tuví ñuú Galileá ne, ikan kanakuá'a ña ñá'a san ntúvi dá iō dá'na.

32 Koó dā kúdu'va ña'a san tú'ün é kanakuá'a ña ña, tsi dóo ini Jesuu nee é kākā'an ña.

33 Má vi'i mí nataká nuu ña Israeé san ne, tuví uun ñatī, ña é nuu é ña vá'a nima í ne, un ntii tsi kākā'an:

34 —jNa koo mii ntō nti! ¿Neé ntu vii ntó nī nti, Jesuu, ña ñuú Nazaree? ¿Vē'xi ntu nto é nākunaá nto nti? Xu'ú ne, iní u nto, tsí divi ntō e dōo va'á nto iña Xuva ko —ka'an ni Jesús.

35 Kidāā ne, de tíi Jesuu ni é ña vá'a san, kaka'an ñá ni ī:

—jDiin tsi kutúvin! jNtiin nima ñátīi sá'a! —ka'an ñá nī e ña vá'a san.

Kidāā né, un ntii tsi nāntava é ña vá'a san ña ñu'u kan, mé'ñū un ntīi ntīi ña'a san da ntīi nima ña. Ntē ña ni ní'i kui'i ña da ntīi é ña vá'a san.

36 Dōo u'vī ña'a san un ntīi ntīi ñá da íni ña. Ntátsixe'e ta'an mii ñá:

—¿Neé ntú tu'un sá'a? Ña sá'a ne, ¿nté kui dóo iō ña é vii ña? Tsi dá mii tsi kākā'an ñá ne, kūvi idé ña nakúnu ña é ña vá'a san —ka'an ña.

37 Da mí'i ká ñuú san ntáka'an ñá iña Jesús.

Dā ntavá'a Jesuu ñuntīi Sīmuún Pedru

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

38 Kidāā ne, nākuntīsi Jesuu, ntáka ña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kué'en ñá nú vi'i Sīmuun Pedru. Ikān tuví ñuntīi ña ne, dōo kaxé'e ña ka'ni. Íkan ña dā xe'e ntá'a Jesuu é na ntavá'a ña ña.

39 Nákuntēi Jesuu nuu ñadī'i san mí tuví ntaa ña ne, kaka'an ña é na ntikó ka'ni san. Ura tsí i nakuntīsi ña, da de vá'a ña é kā'xi Jesuu ni ñá'a ña.

Dōó titín ña ntánchokuvi ntavá'a Jesuu

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

40 Ura da kaido nuu ngántíi san ne, xée ūn ntīi ntīi ña'a san, xee ní'i ña ña'a ña, ña ntánchokuvi san, mí tuví Jesuu. Dōó titín nuu kui'i ntákuvu ña. Tīin nta'a Jesús ñá'a san xe un xé un ñá, ntavá'a ña ña.

41 Nā te da dīi ña ntánchokuvi san ne, ntīi é ña vá'a sán nima ña. Koó dā ntákachu'u ntáa é ña vá'a san, ntáka'an:

—jDivi ntō é I'xá Xuva ko ntō! —ka'an.

Ntá tsi de tí Jesuu ni é ña vá'ā san. Nǎ ni xē'é ña itsi é kā'an, tsí ini tsí divi ñā é Cristu ña, ña e táxnuu Xuva kō.

Kaika Jesuu kánii ñūú Galilea, kaka'an ntódo ña ni ñā'a san
(Mr. 1:35-39)

⁴² Dā tuví ne, kué'en Jēsuu díñi ñūú san mí xoxo ntóo i. Ntá tsi ña'a sán ne, dōo nántuku ña ñā. Xée ñā'a san mí tuví ña ne, ñá ni nataxā ñā ña, tsí ña ni ntío ñā'á san é k'ín ka ña.

⁴³ Ntá tsi kaka'an Jēsuu:

—Da mii é k'ín ka ú xio ñūú san, kika'án u ni ñā'a san tú'un é vā'a iña i mí kadē kú've Xuva kō, tsí divi tsiñu sá'a e táxnuu Xuva kō ko —ka'an Jēsuu.

⁴⁴ Kué'en ña ne, kuka'an ntódo ña ni ñā'a má vi'í mi ntánataká nuu ña Israeé san dá kanii ñūú Judea.

5

Nuu i e dóo ka'nu e kúvi nī ña ntátin tsákā
(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Uun ntuvi ne, ntísí Jesuu díñi míni kā'nu é nani Genesāree. Nǎ te da dī ñá'a xee ña é kīni ñá Jesuu. Un tsi tavi núu ña ñā e dóo ntio ña é kīni ña tú'un Xuva kō.

² Iní Jesuu úvi tun ntōo íxū é ntōo diñi ntute kán ne, ña ntátava tsákā sán ne, é ntii ña tun ntōo san é nakate ña xunu ña.

³ Kidáā ne, kúxēe Jesuu iní tun ntōo Símuún san ne, dā ikan ñá ña da xe'e é na nak'ín íka ká ña iní ntute san tun ntōo san. Kidáā né, eni nt'u'u ña kaka'an ñá ni ñā'a san.

⁴ Dā kúvi ka'an ñá ni ñā'a sán ne, kidáā ne, kaka'an ñá ni Símuun:

—Kué'en ni'í nto tún ntōo san iní ntute mí kúnú san ne, dá nakuítá nuu nto xunu nto, dá tñn nto tsákā san —ka'an Jēsuu ni ña.

⁵ Símuún san ne, kaka'an ña:

—Mastru, kué'en niñu vétun é ñū'u ntí, ntáde tsiñu ntí ne, nté uun tsákā ña ni ní'í ntí ti. Ntá tsi te divi nto kā'an ntó ne, nakuítá nuu xtuku ntí xunú ntí —ka'an ña.

⁶ Kuān o dé nti'xe ña ne, ni kué'en tsí ñū'u tsitu tsákā san xunú ña dā nátavā ña. Dókō sá ni ntátsin tu'un xunú ña.

⁷ Kidáā né, íde ña nta'a ña ni ñá ñū'u tuku tun ntōo san vata koo é k'í'xi ña, kixntí ña ñā. K'í'xi ña ne, natsítu kué'en ña ntuvi tún ntōo san. Dókō sá te ni ntí ntoko tun ntōo ña.

⁸ Dā iní Símuun Pedrú san nté o kúvi ne, nākunchíti ntāa ña nuu Jēsuu, dá kakā'an ña:

—Kii nteé xio nto ko, Tó'ō, tsí xu'ú ne, dōo iō kuetsí ko —ka'an ñá ni Jēsuu.

⁹ Tsi dóo ū'ví Símuún san, ni ūn ntí ntí ña nguú san, tsi dóo kue'e tsákā táva ña.

¹⁰ Kuan o kuíni Santiaú san di nī Juaan, i'xá Zebedeu, ña é dadii ntáde tsiñu ni Símuún san. Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni Símuun kidaā:

—Ñá ku u'vī o. Tsí vatá o den da tñn o tsákā ne, un tsi nté veví ne, kuan kōo ni'í o ña'a, ña é kuntikin Xúva kō di —ka'an ñá ni Símuun.

¹¹ Kidáā né, ntii ni'í ña tun ntōo san diñi ntute kán né, dā tsóo mii ntí ña iña ña, dá kué'en ñá, kuntikin ñá Jesuu.

Dā ntavá'a Jesuu ña nako'xo kúñu í
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Uun ntuvi ne, tuví Jesuu uun ñūú ne, xée uun ñatí, ña é kanako'xo kúñu í. Dā iní ña Jesuu ne, nākútínteí ña ñū'u kán, kaikan ña dá xe'e:

—Tō'ó, tē ntio nto ne, kuvi nakuitā ntó kui'i ko —ka'an nã ni Jēsuu.

¹³ Kidáa ne, t̄in nta'a Jēsuu nã, kaka'an nã ni nã:

—Ntio ko. ¡Na ntūvá'an ve! —ka'an nã ni nã.

Ura dú'va tsi i kue'en ntí'xe kui'i é kanako'xo kúñu nã.

¹⁴ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni nã:

—Nté uun nã'a san nã ku ká'an ni'in nã. Mii tsí é kué'én nta'a dutú san na kiní nã o. Kué'en ni'in doméni iña i é ntūvá'an san vata o ka'an Muísee, vata koo é un ntí' ntí' nã'a san kutúni nã tsi é ntuntoon kui'i é kākui o —ka'an nã.

¹⁵ Ntá tsi da dí' dí' ka kūxée nuu tú'un iña Jēsuu. Nã te nté kaa nã'a nataká nuu nã é k̄ini nã é kākā'an Jēsuú nī é ntuvá'a nã kui'i nã di.

¹⁶ Ntá tsi Jesuú ne, k̄i nteé xio nã mí xoxó nã'a ntoo nã ne, ikan kūka'an ntá'ví nã.

Dā ntavá'a Jesuu uun nã'a, nã nat̄in
(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷ Uun ntuvi ne, tuví Jesuu, kaka'an nã ni nã'a san. Ikān ntoo nã fariseu ni mastrú leí d̄i, nã vé'xi da kan̄i n̄uú Galilea, n̄uú Judeá, ni n̄uú Jerusáleen. Doo xé'e Xuva kō é k̄uvi víi Jesuu é ntavá'a nã nã ntánchokuvi.

¹⁸ Kidáa ne, xee ní'i nã uun n̄at̄in, nã nat̄in, ntékú n̄a chidō. Ncho kí'vi ni'i nã nã iní ví'i kan é xtuví nã nã nuu Jēsuu,

¹⁹ ntá tsi nã ni naní'i nã nté koo kí'vi nã, tsí nã te nté kaa nã'a ntāñi nã. Dukuān ne, kúxēe nã r̄ki ví'i kan, dā nakuído nã x̄kiti tsió san ne, da náki nã nã nchokuví san, kan̄i tsi nã ni chido nã, nuu Jēsuu.

²⁰ Dā iní Jesuu tsi dóo ntánuu iní nã vexní'i nã ne, kaka'an nã nī nã nchokuví san:

—Vevii ne, é dē ka'nu iní u ni o kuétsi o ve —ka'an nã.

²¹ Kidáa ne, mastrú leí san ni nã fariseú san ne, eni ntu'u nã ntádē kuení mii nã: “¿Neé ntú nã'a nã sã'a é dotō tsí kaka'an nã tú'un e dóo xii kaa? Tsí xoxo kuvi víi i é káda ka'nu iní i ni kuétsi kō. Mii tsi Xuva kō é k̄uvi víi nã.” Kuān ó ntádē kuení nã.

²² Ntá tsi Jesuú ne, k̄utuni nã nté o ntádē kuení nã'a san ne, tsixe'e nã nã:

—¿Nté kuān ó ntádē kuení ntu nto?

²³ ¿Neé ntu é dí' ka nã ntii tú'un é k̄ā'an u, te kuiní nto: “É ntōo kuétsi o vē”, o te k̄ā'an u: “Nakunt̄itsin ve, nakakan”?

²⁴ Nañē'é u nto tsí xu'u é vēxkúvi ú n̄at̄in ne, kuvi víi u é nakate u kuétsi nã'a n̄uxiví sa —ka'an nã.

Kidáa ne, kaka'an nã nī nã nat̄in san:

—Nakunt̄itsin vé ne, dá naki'in chido o ne, dá k̄unú'un nú ví'i o k̄ān —ka'an Jēsuu ni nã.

²⁵ Ura tsí i nakunt̄itsi nã nat̄in san mé'n̄u ūn ntí' ntí' nã'a san ne, da náki'i nã chido nã, kunú'u nã nú ví'i nã k̄ān, kaka'an nã é dóo ka'nu Xuva kō.

²⁶ Uun ntí' ntí' nã'a sán ne, koó dá kúdu'va nã, ntáka'an nã é dóo ka'nu Xuva kō. Dukuān ú'ví nã d̄i, ntáka'an nã:

—Nté uun ito vata kiní o nuu i e dóo ka'nu e iní o vevii —ka'an nã.

Dā kána Jesuu nã nani Lēvii
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Dā k̄uvi sá'ā né, ntí' Jesuu, kué'en nã. Xée nã mí tuví nã kaido diu'un xōo iña n̄uú Roma. Levii nani nã. Tuví nã uun itsi mí kaido nã diu'un xōo ne, kaka'an Jēsuú ni nã:

—Kunt̄ikín ko —ka'an nã ni nã.

²⁸ Kidáa ne, nákunt̄itsi Levii san. Tsoo mii ntí' i nã iña nã, kué'en nã, kantik̄in nã Jēsuu.

²⁹ Da rkontúvi ne, tsū'un Levií san viko nú vi'i ña kan kuēnta iña Jéssu. Ñá te da dīi ñá'a, ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, nátaská nuu ña. Kidáá ne, uun tsi itsi intóo ntíi ntíi ña nú mesa.

³⁰ Ntá tsi ña fariseú san ni mastrú lei é dadíi tsi ntáde tsiñu ña ne, eni ntu'u ñá ntáka'an ntée ña ña ntántikin Jéssu, ntáka'an ña:

—¿Nté kui ntaé'xi dadíi nto ní ña ntánataka diu'un xōo iña ñuú Romá san, ni ña iō kuetsí i di? —ka'an ñá ni Jéssu.

³¹ Kidáá ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Xoó ña'a, ña é vā'á ne, ñá kantío ña medíkū. Tsí mii tsí ña ntánchokuví san é ntío ña medíkū.

³² Ná te ña é vā'á san ña é vexnantukū u, tsí ña iō kuetsí i san, vata koo é na natívi iní ña kuetsí ña —ka'an ñá ní ña fariseu.

Kuenta iña i é kuntuo ixu ō

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Ntáka'an ñá ni Jéssu:

—Ña ntántikin Juaán san ní ña ntántikin fariseú san ne, dōo ini xkuntuo ixu ñá; dōo ini ka'an ntá'ví ña di. Ntá tsi ña ntántikin ntó ne, nguentúvi tsi ntáxi'i ntaé'xi ña —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Vá kúvi ntu vií nto é ña ká'xi ña'a san mí iō viko e ntatánta'a ña da ntóo ní'i ña ña e tánta'a san?

³⁵ Ntá tsi té xee úra i é ki'in ní'i ña ña e tánta'a sán ne, da kidáa kuntuo ixu ñá —ka'an ña.

³⁶ Kantaa ña ni ñá nuu i sá'a di:

—Nté uun xoxo ka'nté i uun ta'vi du'nu xée i é nākunteé nuu du'nu ata. Te kuan kōo vií ña ne, natívi ñá du'nu xée san ne, ñá vā'á ito ka, tsí ña te dadíi tekú doo xée san ní doo atá san.

³⁷ Ntē xoxo tsu'un i ntute tinti'o xéé san iní ñi atā san, tsí ntute tinti'o xéé san ne, dōo ntii iní i ne, ntáta ñi atā san. Ñi san ni ntute tinti'o sán ne, ntuvi kunáa te ntáta.

³⁸ Dukuān é kantio é kú'un ntute tinti'o xéé san iní ñi xéé san di.

³⁹ Xoo e ntáxi'i i ntute tinti'o atā sán ne, ñá vādá ntío i ntute tinti'o xéé san, tsí díi ka vá'a xi'i ntute tinti'o atā san é ntute tinti'o xéé san, kuiní i —ka'an Jéssu ni ña.

6

Dā táva ña ntini'i Jéssu xóko trigu ntúvi dá iō dá'na

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Uun ntuvi dá iō dá'na ne, kué'en Jesuu ni ña ntini'i ñá, ítā nti'xin ña má trigu kan. Ña ntini'i ñá né, táva ña xoko trigú san, dá xiín nuu ña nta'a ña ne, dá é'xi ña ntikin i san.

² Kidáá né, iō ñá fariseú san ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Nté kuān ó ntáde ntu nto? Tsi dōo xií kaa é kuān koo vii o ntuvi dá iō dá'na —ka'an ña.

³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Vá ña ntu ní nakua'a nto nté ō dé Davii ni ña ntini'i ña uun ntuvi da dōo kákin ña?

⁴ Tsi kukí'vi ña iní vi'i Xuva kō né, dá kí'i ña tañú'ú e kúviko iña Xuva kó ne, dá é'xi ña, divi ña ní ña ntini'i ña, kuān te da mii tsi dutú san é kúvi ka'xi ña tañú'ú e kúviko san —ka'an ña.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Xu'u é vèxkúvi ú ñatí'ne, kadē kú've u iña ntúvi dá iō dá'na san —ka'an ña.

Ñatīi, ña natʰin nta'a i
(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Tuku ntuví dá iō dá'na ne, kué'en Jēsuú san má ví'i mi ntánataká nuu ña Israeé san ne, eni ntuv'u ña kanakuá'a ña ña'a san. Ikān tuví uun ñatīi, ña natʰin nta'a i.

⁷ Mastrú leí san nī ña fariseú san ne, ntaíto xu'ū ñá Jesuu nté koo víi ña, tē ntavá'a ña ña'a ntúvi dá iō dá'na san ne, vata koo é nī'i tsi ña nté koo tsi'i kuétsi ña ña.

⁸ Ntá tsi Jesuú ne, iní ña nee e ntádē kuení mastrú leí san nī ña fariseú san ne, kaka'an ñá ni ñatīi, ña natʰin nta'a i san:

—Nākuntʰitsin ne, dá kuntʰitsin mé'ñū ña ntoo san —ka'an ña.

Nákuntʰitsi ña ne, íntʰitsi ña mé'ñū ña'a san.

⁹ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña nguíi san:

—Iō é tsixē'e ú nto ve. ¿Neé ntu é vā'á víi o ntuví dá iō dá'na? ¿Ō víi o é vā'á ne, ō víi o é kīni kaa? ¿Ō nakákú o ña'a sán ne, o nākunaá o ña? —ka'an ña.

¹⁰ Íto díto Jesuu un ntʰí ntʰí ña ntoo diñi ña ne, dá kakā'an ñá ni ñatīi san:

—Katan nteén nta'a o —ka'an ña.

Kuān o dé ntʰixe ñatīi san ne, ura tsí i ntuvá'a nta'a ña.

¹¹ Ntá tsi ña nguíi sán ne, dōo kúdiin ña. Eni ntuv'u ña ntáka'an ña neé ntu é víi ña ni Jēsuu.

Dā nakaxnúu Jesuu uxívi ñā'a pustru ña
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Ntuví tsikán ne, kué'en Jēsuú uun itsi xukū mí kūka'an ntá'ví ña. Nī niñú san kaka'an ntá'ví ña ni Xuva kō.

¹³ Dā tuví ne, kāna ñá un ntʰí ntʰí ña ntántikin ñá ne, da nākaxnúu ña uxuvi ñá'a xoo é víi i pustru ña.

¹⁴ Ña sā'a é nakaxnúu ña é víi ñá pustru ña: Simuun, ña e xntánteē ña é Pedru kunání ña; ni Ándree, ení Simuun; ni Sántiau, Juaan, Felipe, Bartulume,

¹⁵ Mateu, Tumaa, ni Sántiau, i'xá Alfeu; ni Sīmuun, ña xntánteē ña é Zeloté di;

¹⁶ nī Júdā, ení Santiau; ni tūku Júdā, ñá é vē'xí ñuú Iscariote, divi ña é diko ña Jēsuu.

Ñá tē nté kaa ña'a kanakuá'a Jesuu
(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Dá kúntíi Jesuu ni pústru ña xuku sán ne, íntʰitsi ña mí nenī núu ne, ikān náataká nuu un ntʰí ntʰí ña'a, ña ntántikin ñá ne, ñá tē nté kaa ña'a san náataká nuu ña ntuví tsikán di, ña é vē'xí da mí'i ká ñuú Judea ni Jerusáleén di, ni ñuú Tiru ni Síduun, ñuu é ntoo diñi ntute ñu'u kán. Xée ña é kīni ña é kaka'an Jēsuú ne, é ntavá'a ña ña nēe kui'i ntákuví ña.

¹⁸ Ña ntánto'o i é ñu'u é ña vā'á nima í ne, ntuvá'a ña di.

¹⁹ Dukuān ne, un ntʰí ntʰí ña'a san ncho tʰin nta'a ña Jēsuu, tsí ini ña tsi dóo iō ñá é víi ña é ntavá'a ña un ntʰí ntʰí ña'a san.

Xoo e dīnī i ne, xoo é ña dīnī i
(Mt. 5:1-12)

²⁰ Íto Jesuu ña ntiní'i ña ne, dá kakā'an ñá ni ña:

—Nté kuān nte vā'á o iña nto é ña tuví neé iō nto, tsí kaduku ntée nto mí kadē kú've Xuva kō.

²¹ Nté kuān nte vā'á o iña nto é veví e ntákakin nto, tsí rkontúvi ne, nta'a nto.

'Nté kuān nte vá'ā o iña nto é vevii ne, ntaéku nto, tsí rkontúví ne, naxkuntée nto.

²² 'Nté kuān nte vá'ā o iña nto dá ña ntío kue'en tsí ña'a sán nto, da tsoó mii ña ntó, da ntáka'an ntée ña nto, da ntánantii ní'ni ña nto tsi ntántikin ntó ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi.

²³ Na nākunuu dīni kue'én nima nto. Un tsi kantíta mii ntó e dóo dīni nto ntuví dá kuan kōo víi ña ni ntó. Tsi ñivi ntó ne, ní'i nto ūun doméni é ta'xi Xuva kō. Tsi kuān o dé xení ñata ñā, ña intóo nte ntúvi di'na, ní ña ka'án naa Xuva ko.

²⁴ 'Ntá tsi ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo kuika i, tsi é ní'i nto é intoo dīni nto.

²⁵ 'Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo ío iña i vevii, tsí rkontúví ne, dōo nto'o nto é ká'xi nto.

'Ña ntá'vi ide ntú nto, xoo é dóo dīni i vevii, tsí rkontúví ne, kueku nto ne, kuntuo nta'xa nto di.

²⁶ 'Ña ntá'vi ide ntú nto tē un ntíi ntíi ña'a sán ne, dōo vá'ā ó ntáka'an ñā iña nto, tsí kuān o dé ña intóo kídāa ní ña é dotó tsi ntáka'an ña é ka'an ñā naa Xuva ko, ntá tsi ña te ntāa e ntáka'an ña.

*Kuinima kó ña ntaínchu'vi ko
(Mt. 5:38-48; 7:12)*

²⁷ 'Ntá tsi ntó'o e ntaíni nto ne, kaka'án u ni ntó: Kuinima ntó xoo é ña ntío i nto. Vá'a kō víi nto ní ña ntaínchu'vi ntó di.

²⁸ Nāxnuu viko nto ña e ntáka'an ntée nto. Kantá'vī ntó iña ña ntáka'an kīni iña nto.

²⁹ Tē xoó ña'a kaxé'e nuu ña vinuu ntó ne, kué'e ntó tinuu nto é ūun xo ká san di, na kué'e ka ñā di. Tē xoó ña'a kanaki'i nuu ña kutuun ntó ne, kué'e nto dū'nu ntó di, na kuni'i ña.

³⁰ Da xoó ka ña'a, ña é kaikan kudii neé ntio i ne, kué'e ntó. Te ki'i ña da neé ka iña ntó ne, ñā ku ntāka nto.

³¹ Víi nto ní ta'an nto vatá ó ntio nto é víi ñā ni ntó.

³² Tē ntákuinima ntó da mii tsí ña é kākūinima i nto ne, ¿neé ntu sintiá'vi ní'i nto? Un tsi nté ña kīni ntāa san kuān ó ntáde ña.

³³ Te vā'á o ntáde nto é da mii tsi ní ñā'a, ña é vā'á o ntáde ní ntó ne, ¿neé ntu sintiá'vi ní'i ntó di? Tsi un tsi nte ñā kīni ntāa sán ne, kuān ó ntáde ña di.

³⁴ Te xntii nto tā'an nto vata koo é na xntii ña ntó ne, ¿neé ntu sintiá'vi ní'i nto? Tsi ña kīni ntāa sán ne, kuān o xntíi ña tā'an ña vata koo é na xntii tā'an ña ña di.

³⁵ 'Ntá tsi nto'ó ne, kuinima ntó ña ntákune'u iní i ní ntó. Vá'a kōo víi nto ní ñā'a. Xntii nto tā'an nto é ña kuntétu nto te xntii ña ntó di. Kídāa né, dōo ka'nu nuu i é ta'xi Xuva ko ntó. Kídāa ne, kuvi ní'xe nto i'xá Xuva kō, ña e dóo ka'nu. Tsi ñivi ñā e dóo vá'ā ó kade ña ní ña kīni ntāa san, ña e ñā iní é nakué'e sintiá'vi nta'a Xuva kō.

³⁶ Vata tsí o ntúnta'ví iní Xuva ko ntó ne, kuan tsi kōo ntunta'ví iní nto ta'an nto di.

*Ña ka'an ntée o ta'an kō
(Mt. 7:1-5)*

³⁷ 'Ñá kū ka'an ntée nto ta'an nto. Dukuān ne, ñā ka'an ntée Xuva ko ntó di. 'Ná ku nakuitā ntó ta'an nto ne, dukuān ne, ñā nakuítā Xuva ko ntó di. Kada ka'nu iní nto ní tā'an nto ne, kuan kōo kada ka'nu iní Xuva ko ní ntó di.

³⁸ Vata tsí koo kué'e nto ne, kuan tsí koo ní'i nto. Kū'vé va'á ní'i nto. Nakuédin nuu ña, nakidi nuu ña ne, kunuu tsitu kué'en da nté nakuído káva. Tsi ñivi tsí kú'vé é kánakii kú'vé ntó ne, ñivi tsí kú'vé nāta'xi ña nto di —kuan ó ka'an Jesús.

39 Kidáa ne, nañé'ē nǎ nǎ'a san nté koo vií nǎ, kaka'an nǎ:

—¿Vá kúvi ntu vií uun nǎ kuāá san nañē'e nǎ tuku nǎ kuāa mí'i kǎ'in nǎ? ¿Nǎ ntu kó'xo nuu nǎ ntuvi nǎ xavi?

40 Nté uun nǎ kanakuā'a sán ne, nǎ tē ká'nu nǎ'a nǎ vata kaa mastru nǎ. Ntá tsi tē ntǎ'i kútu've nǎ ne, kudadii nǎ ni mastru nǎ.

41 ¿Nté kui kaiton ntun xáka ütun é nūu ntuxnúu tǎ'an o? Tsi nte nǎ káinin ntu'u é nūu ntuxnúu mii ó.

42 Tē nǎ káinin ntu'u é nūu ntuxnúu mii ó ne, ¿nté kui dōto tsi kaka'an ntún ni tǎ'an o é na tǎ'xi nǎ nuu nǎ é natāvan xáka ütun é nūu ntuxnúu nǎ? Divin é dá mii tsi rki xaa o ntéku é káka'án ne, di'na natāvan ntu'u é nūu ntuxnúu mii ó vata koo é kúvi kinín vǎ'an é natāvan xáka ütun é nūu ntuxnúu tǎ'an o.

Tē kii kiti i, kutuni ko neé utun

(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

43 Nǎ túvi utun vǎ'a é kǎta'xi kiti é nǎ vǎ'á. Nté utun nǎ vǎ'á san nǎ katá'xi kiti é vǎ'a.

44 Da neé ka utun, kutuni ko neé utun dá kakii kiti i. Nǎ kakii igú san utun iñu, nté nǎ kakii tinti'ó san má xuku iñu.

45 Nǎtii, nǎ é vǎ'á ne, kaka'an nǎ nee é vǎ'a, tsi nuu é vǎ'á san nima nǎ. Nǎtii, nǎ é kīni kaa ne, kaka'an nǎ é kīni kaa, tsi nuu é kīni kaa nima nǎ. Tū'un é kákene xu'u nǎ ne, nima nǎ kakene.

Uvi núu i etí vi'i

(Mt. 7:24-27)

46 ¿Nté kui nuu nuu xntu ntáka'an nto tsi xu'u é Tó'o ntó ne, ntá tsi nǎ ntáde ntaa nto nee é káka'án u ni ntó?

47 Ka'án u ni ntó xoo é kantikin ntí'xe i ko, xoo é katekú nti'xe i ne, kade ntaa é káka'án u.

48 Nǎ sǎ'á ne, vata kaa uun nǎtii, nǎ é kaxntitsi vi'i sán ne, di'na kaete nuu kunū nǎ ne, xtuví nǎ eti i san nú xūu. Dǎ é'nu ntute sán ne, dōó ntii duku ntée vi'i san. Ntá tsi nǎ ni kuví kantá nuu, tsi dōo kutū tuví eti i.

49 Xoo nǎ'a é katekú i ntá tsi nǎ te kade ntaa nǎ é káka'án u ni nǎ ne, vata kaa uun nǎtii, na é xntitsi vi'i i da mii tsi nú nū'u sán ne; nté nǎ ni de vǎ'a na etí vi'i sán ne, dǎ é'nu ntute sán ne, dōó ntii duku ntée ne, uun ito tsi nántatsin á vi'i san —ka'an Jesús.

7

Dǎ ntavá'a Jesuu nǎ kade tsiñu iñá sntadun, nǎ ñuú Roma

(Mt. 8:5-13)

1 Dǎ kúvi ka'an Jesuu ni nǎ'a sán ne, kué'en nǎ ñuú Capernau.

2 Ikán tuví uun nǎ'a tó'ó sntadun, nǎ ñuú Roma. Tuví uun nǎ kade tsiñu iñá nǎ, nǎ é dōó ntio nǎ ne, dōó nchokuví nǎ. E doko sǎ kúvi nǎ.

3 Da téku tó'ó sntadún san tsi ntáka'an nǎ'a san iñá Jesuu ne, taxnúu nǎ nǎta, nǎ odo nūu nǎ Israee, e kíkakan nǎ dá xe'e nta'a Jesuu é na kǎ'in nǎ, kintavá'a nǎ nǎ kade tsiñu san.

4 Dǎ xee nǎtá san mí tuví Jesuu ne, ntáka'an nǎ ni nǎ:

—Vii nto da xe'e, xntii kudii nto tó'ó sntadún san, tsi dōo va'á nǎ'a nǎ,

5 tsi dōo kakuinima nǎ ñuú kó ne, mii nǎ xntitsi nǎ vi'i mí ntánataká nuu nǎ ñuú nti —ka'an nǎ.

6 Kidáa ne, kué'en Jēsuu ni nǎtá san. Ntá tsi doko sǎ xee nǎ nú vi'i nǎ kǎn né, taxnúu tó'ó sntadún san nǎ dōo vǎ'a tiin ni'i nǎ é kúka'an nǎ ni nǎ:

—Tó'ó, nǎ tē nté sa vǎ'a nǎ'a u é kuíta nti'xin nto nú vi'i ko.

7 Nté nǎ te nté sa vǎ'a nǎ'a u é xéé u un tsi nte mí tuví nto, kuiní ko. Ntá tsi te mii tsi é ká'an ntó ne, ntúvǎ'a nǎ kade tsiñu iñá ko.

⁸ Tsi xu'ú ne, ió tó'ō kó di, ña odo nūu iñá ko ne, dōō titín sntadún ko é odo nūu ú iñá ñá di, é kátee tsiñú u ña nēe é vií ña. Te ká'an u ni ñá é kī'in ñá ne, ká'in ñá. Te ká'an u ni ñá é na kī'xi ña ne, kī'xi ña. Te taxnúu ú ña ntáde tsiñú iñá ko é vií ña sá'a ne, vií ña —ka'an tó'ō sntadún san.

⁹ Koó dā kúdu'va Jesuu da téku ña sá'a. Kaito ña un ntíí ntíí ña ntántikin ñá ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Nuu é ntaā i é kaka'an u: Vata kiní u nté uun ña'a ña Israee é vata kaa ñatī sá'a e dóo kanuu iní ña ko —ka'an Jesús.

¹⁰ Dā náxee ña e táxnūu tó'ō sntadún san nú vi'i ña kán ne, é ntúvá'a tsi ña kade tsiñú iñá ña.

Nantóto Jesuu i'xá ñadi'i kii

¹¹ Rkontúví ne, kué'en Jēsuu uun ñuu é nani Nāiin. Kué'en ña ni ña ntini'i ñá ne, ñá tē nté kaa ña'a kue'en ña, kuntikín ñá ña di.

¹² Dā xee étsin ña mí kī'ví ña má ñúú san ne, vé'xi ñá'a, ña odo ñá xi'i e kíku'xí ña ña. Ná te da dii ña má ñúú san íntikin ñá ña di. Ñatī, ña xi'í san ne, kuan tsi kaa uun kudii ña i'xá ñadi'i kii san.

¹³ Dā íni Jesuu ñádi'í san ne, ntúnta'ví ini ña ña, kaka'an ña:

—Ña kuékūn kan —ka'an ña.

¹⁴ Kidáā ne, kué'en étsin ña ne, dā tūn nta'a ña chidō sán ne, íntāñi dá'na ña. Kidáā ne, kaka'an Jesús ni ñá xi'í san:

—Xu'ú kaka'an u ni ō ne: ¡Nakuntísin! —ka'an ña.

¹⁵ Ura tsi i nakuntísi ña xi'í san ne, eni ntu'u ña náka'an ña. Jesuú ne, ntáda ña ña kuenta ntá'a di'í ñá.

¹⁶ Dā íni ña'a sán é kuān o dé Jesuú ne, dōo u'ví ña, un ntíí ntíí ñá ne, eni ntu'u ña nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, ntáka'an ña:

—Tsi uun ña'a ña ka'an naa Xuva kō, ña e dóo ka'nu ne, é xee díto ña mí ntōo ō ve. Tsi Xuva kō ne, xée ña ñúú kō é xntii ña kō —ka'an ñá'a san.

¹⁷ Dá kanñi ñúú Judea ni diñi i kūtuni ña nté ō dé Jesuu.

Ña táxnūu Juaan Bautista (Mt. 11:2-19)

¹⁸ Ña ntántikin Juaan Bautistá ne, ntaā ña ni ña un ntíí ntíí nuu i nté ō dé Jesuu. Kidáā né, kána Juaán san uvi ñá'a, ña ntántikin ñá ne,

¹⁹ dā táxnūu ña ña nta'a Jesuu é tsixe'e ña te divi ntí'xe ña ña é kī'xi sán ne, o te kuntétu ká ña uun ká tuku ñá'a.

²⁰ Ña e táxnūu Juaán san ne, xée étsin ña, ntáka'an ñá ni Jesús:

—Taxnúu Juaan Bautistá ntí é tsixe'e ntí te divi nto ñá é kī'xi sán ne, o kuntétu ká ntí uun ká tuku ñá'a —ka'an ña.

²¹ Ura dú'va tsi i ne, ñá tē nté kaa ña'a ntavá'a Jesuu, ña e ntákuvi kui'í san, ní ña e ntánto'o i, ní ña é ñú'u é ña vá'a nima i di. Titín ña kuáá náxi'í nuu ñá di.

²² Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ní ña táxnūu Juaán san:

—Kue'en ntó, kuka'an ntó ní Juaan nee é íni nto, nee é téku nto. Ntaā nto ni ñá tsi ña kuáá é, é náxi'í ntuxnúú ña; ña natín i ne, é nākaka ña; ña ntánako'xo kúñu i ne, é ntúntoo ña kui'í ña; ña lo'ō ne, é nátekú ña; ña xi'í ne, é ntóto ña; ñá ntá'vi ne, é téku ña tú'un é vá'a san nté koo nakáku ña.

²³ ¡Nté kui vá'a ó xoo ñá'a, ña é ña nativi iní i é kantikín ko! —ka'an Jesús ni ña.

²⁴ Dā kunú'u ña táxnūu Juaán san ne, eni ntu'u Jēsuu kaká'an ñá ni ñá'a san iñá Juaán san, kaka'an ña:

—¿Nee ntu ixkoto díto nto ñuu itsí kán? ¿Vá ñe'e ntú nto é ixkoto nto uun ñatī, ña é dotó tsi kaka'an, vata kaa uun choo é kākantá nuu dá kadúku tátsin?

25 ¿Neé ntu ixkoto nto? ¿Vá ixkoto ntú nto uun ñatii, ña e dóo va'á doo i? É ñni nto tsí ña e dóo va'á doo i, ña é iō ntí'i da neé ka tsí é ntio i ne, ñá tē ñuu itsi kán ñu'u ña, tsi nu vi'i rei kan ntóo ña.

26 ¿Neé ntu ixkoto nto? ¿Ikkoto ntú nto uun ña'a ña ka'án naa Xuva ko? Nuú é ntaá i tsí divi ña ne, kaka'an ñá naa Xuva ko, ntá tsi díí díí ka ka'nu ña'a ña é ña ka'án naa Xuva ko.

27 Tsi divi ña é úve na'a iña ña Tú'un Xuva kō mí kakā'an:

Taxnúu ú uun ña'a, ña é kuní'i tú'ún san, di'na dá xeen,
vata koo é nākoo tú've ña itsi o.

Kuān ó uve na'a.

28 Kaka'án u ni ntō tsi é un nti'i ñatii, ña ntoo ñuxiví san ne, nté uun ña ña te dóo na'nu ña'a ña vata kaa Juaán san. Ntá tsi ña é kāduku ntée mí kadē kú've Xuva kō ne, kuān te é díí ka dutsi ntaa ña ne, díí ka na'nu ña'a ká ña é Juaán san.

29 Un ntií ntií ña tekú i é kākā'an Juaán san ne, ede ntaa ña é kākā'an Xúva kō. Un tsi nte ña ntaído diu'un xōo iña ñuu Romá san di itsi ntute ña nta'a Juaán san ne,

30 ntá tsi ña fariseú san nī mastrú leí san ne, ña ni ntío ñā é nakútsi ntute Juaán san ña ne, kuān o nantii ní'ni ña é vā'a koo vii Xuva ko ni ña.

31 ¿Nté ntu koo ntada dadíi ú ña ntoo vevii? ¿Nté ntu ntáa ña?

32 Vata ntáa i'xá kuetsí é ntoo nu á'ví i, ntánadiki, é un tsi ntákachu'ú ni tā'an i: “Nakuekū ntí choo, ntá tsi nté uun nto ña ni ite'é ntō. Íta nta'xa ntí ne, nté uun nto ña ni éku nto”, xkoó ka'an i'xá san. Kuān ntáa ña ntoo vevii dí,

33 tsi vé'xí Juaan Bautista é nté ña kaé'xi ña tañú'u ne, nté ña kaxi'í ña ntute tinti'ó di ne, ntáka'an nto tsi nuu é ña vá'ā nima ña.

34 Kidáá ne, xéé u, xu'u é vëxkúvi ú ñatii. Xu'ú ne, kae'xí u, kaxi'í u ne, da ntáka'an nto tsi dóo kue'e kae'xí u, dōo kue'e kaxi'í u. Ntáka'an nto di tsí xu'ú ne, dóo vá'a tiin ú nī ña kini ntáa, nī ña ntaído diu'un xōo iña ñuu Romá di.

35 Ntá tsi kutuni xoo é ki'in íni nti'xe i te kīni o rkontúvi nté koo kuvi —ka'an Jésuu ni ña.

Dá tūví Jesuu nú vi'i Sīmuun

36 Uun ña'a, ña fariseú ne, kána ña Jesuu é kika'xí ña nú vi'i ña kán. Dā xee ñá ne, itúvi ña nú mesa kan.

37 Kidáá ne, xéé uun ñad'í, ña ñuu ikán, ña e dóo iō kuetsí ne, da kutuni ña tsí tuví Jesuu nú vi'i ña fariseú san ne, xéé ña, ní'i ña uun xuxu e kúvi xuu é nani alábastru é nūu tsitu cho'o vídin.

38 Ítúvi ña nú dí'in Jesuu, kaékú ña ne, nākate ña dí'in Jésuu ntuté nūú ña. Kidáá né, ídi ña naítsi ña dí'in ña, da tánuu ña dí'in ña ne, dā da'ví ña dí'in ña cho'o vídin san.

39 Ña fariseu, ña kána Jesuu ne, dā íni ña sá'a né, dē kuení ña: “Tē dí ña kaka'an ntí'xe naa Xuva ko ñatíi sa'á ne, kutuni ñá nee ñá'a ñad'í sa'á, ña katiin nta'a ña. Tsi ñad'í sa'á ne, dóo iō kuetsí ña.” Kuan ó dé kuení ña.

40 Kidáá ne, kaka'an Jésuu ni ña fariseú san:

—Simuún, iō kúdii é ká'án u ni ō —ka'an ña.

Kidáá ne, kaka'an fáriseú san:

—Ká'an ntō, Mastrú —ka'an ña.

41 Ne dá kantáa Jesuu ni ña, kaka'an ña:

—Uvi ñá'a ñatíi itá nuu ña diu'un é naki'í ntée ña iña ñá kuiká san ne, uun ña'a ña ne, ú'ún sientu diú'un kuí'xín san itá nuu ña. Ña uun ña'a sán ne, úvi díko u'xi tsi.

42 Ña ni kúvi ntá'vi ña diu'un é naki'í ntée ña ne, íde ña da xe'e nākadi ñá kuenta é itá nuu ña ntuvi ña. Ká'an nto vë: ¿Xoo é ntuvi i é díí ka kuinima i ña kuiká san? —ka'an ña.

43 Kidáa ne, kaka'an Símuún san:

—Vata te ñatíi, ña é díi ka kué'e itá nuu san —ka'an ña.

Kaka'an Jésuu:

—Vá'á o é káka'an —ka'an ña.

44 Kidáa ne, kaito Jesuu ñadř'í san ne, dá kakā'an ñá ni Símuun:

—Koton ñadř'í sa'a. Xu'ú ne, xéé u nú vi'i ó né, nté ña ni ta'xin ntute é ntóo dř'ín ko. Ntá tsi ñadř'í sa'a ne, nakate ña dř'ín kó ntute núu ña ne, idi mii ña ñaítsi ña.

45 Nté ña ni é'xin xu'u kó vata xkoó ini o ne, ntá tsi ñadř'í sá'a ne, un tsi nte dá xee ú ne, katanuu ña dř'ín ko.

46 Nté ña ni dá'vin dík'í ko nté un siin aseté san. Ntá tsi divi ña ne, dá'vi ña dř'ín ko cho'ó vídin.

47 Dukuān é káka'an u tsi kuān te ñá tē nté kaa kue'e kuétsi ña Ió ne, ntá tsi kutuni tsí e dé ka'nu iní Xuva ko ni ñā, tsi dóo kuínima ña. Ntá tsi ña'a, ña é dutsi kúdi e ntáde ka'nu iní o ni ñā ne, un sīin kudíi kakuinima ñá kō —ka'an ña.

48 Kidáa ne, kaka'an ñá ni ñadř'í san:

—É dē ka'nu iní u ni ó kuétsi ó —ka'an ña.

49 Ña'a, ña é vexká'xi ni ña ne, eni ntu'u ña ntátsixe'e ña:

—¿Xoó ntu ña'a ña sa'a, é un tsi nte kuétsi ña'a san kade ka'nu iní ña ni ña? —ka'an ña.

50 Ntá tsi Jesuu ne, kaka'an ñá ni ñadř'í san:

—Tsi kuínti'xe o Xuva kō ne, é ntūvá'a nima ó ve. Va vá'a tsi kué'én ve, ña ku kadā kuení ka o —ka'an Jésuu ni ña.

8

Ñadř'í, ña e xntíi Jésuu

1 Rkontúvi da kúvi sá'a ne, kaika Jesuu ta'án ñuu ta'án ñuu, kaka'an ntódo ñā tú'un iña Xuva ko nté o kadē kú'vē ña. Uxúvi ñā'a pustrú san ntini'i ña ñā dī.

2 Ió ñadř'í ne, ntikīn ñá ña, ña é ntavá'a ña é ñū'u é ña vá'a san nima í nī ña é ntuvá'a kui'i e ntákuví i. Ñadř'í san ne: María Madalena nani ña, ña e ntíi u'xe é ña vá'a nima í,

3 nī Juana, ñadř'í ñá nani Cūsa, ña dé tsiñu iña Heródē; ñá nani Sūsaná ne, nī ña te da díi ka ñadř'í, kue'en ñá vata koo é xntii ña ña nēe é Ió iña ña.

Dā ntáa Jesuu iña ña katá'xi tata

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

4 Ná te da dūi ña'a kúí ña ñūu ña é kinī ñá Jesuu. Dōo táka nuu ña'a sán ne, kidáa ne, ntāa Jesuu ni ña uun nuu i, kaka'an ña:

5 —Uun ñatíi, ña kata'xi tatá ne, kué'en ña kúta'xí ña tatá ña. Uun itsi ne, kó'xo ntíkin san itsi kán ne, ixkanúu ña'a sán ne, é'xi láa sán dī.

6 Uun itsi xtuku ne, kó'xō tuku ntíkin san ne'u xuú san ne, dā kéne ne, ura tsí xi'i díi, tsí kakunaá ntute mí ko'xo.

7 Kó'xō xtuku ntíkin san má kū'u iñu kán. É'nu dad# ni xuku iñū sán ne, ítāvi núu kue'en xúku iñū san i ne, xí'í dī.

8 Ntá tsi uun itsi xtuku ne, kó'xō nuu ntíkin san ñū'u vā'a. Kidáa ne, é'nu né, dōo vá'a kúvi. Kíi te uun sientu kíi i é un é un ditsin i —ka'an ña.

Sá'a káka'an Jésuu ne, nī kué'én ini ña kaka'an ña:

—¿Te ío lo'xo ntó ne, kiní nto! —ka'an ña.

¿Nté kui nuu xntu i sá'a kántaa ña?

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

9 Kidáa né, tsixe'e ña ntini'i ña ñā neé kani tú'un nuu i sá'a é káka'an ña.

¹⁰ Ne, kaka'an Jéssuu:

—É ta'xi Xuva kō é kütuni ntó nuu i e dóo xū'ú iō iña i mí kadē kú'vē ña. Ntá tsi ña nguī sán ne, da kantaa ú ni ña nuu i sá'a ne, ntaíto ña ne, ō ntaíni ña, ntá tsi ña kí'in diki ña neé kani tú'un.

Kantada ntaa Jéssuu neé kani tú'un nuu i iña ñá kata'xi tata

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ Nuu i sá'a ne, kani tú'un: Ntikín san ne, diví é vata kaa tú'un Xuva kō.

¹² Uun itsi mí kakó'xo ntikín san itsi kán ne, kani tú'un vata ntáa ña'a, ña téku i, ntá tsi vé'xi tó'ō e ña vá'ā san, véxnaki'i tú'un Xuva kō é ñu'u nima ñá'a san vata koo é ña kuinti'xe ña, vata koo é ña nakáku ña.

¹³ Mí ko'xó nuu ntikín san ne'u xuú san ne, vata ntáa ña'a, ña e dóo díní i é kátekú i tú'un Xuva kō ne, kuinti'xe ña, ntá tsi ña kué'e ni kuinti'xe ña. Vata ntáa utun é ña tuvi kué'e xó'o i ntáa ña. Kuinti'xe ña é uun da'na. Ntá tsi ntuvi dá kátaan núu ña ne, kaxtuví xio ña tú'un Xuva kō.

¹⁴ Mí ko'xó nuu ntikín san má xūku iñū sán ne, vata ntáa ña'a, ña e téku i tú'un sán ne, dukuan dukuan sá ne, kakunáa iní ña. Tsi é tūku e tūku é kadé kuení ña: é ní'i ñá diu'un, é vii ñá nee iña é ntio ña ne, dukuan ña kaxio vá'a iña ña. Vata ntáa utun é ña kaé'nu vá'a kiti i ntáa ña.

¹⁵ Ntá tsi mí ko'xo ntikín sán ñu'u vá'a ne, vata ntáa ña'a, ñá iō nima vá'a i ne, é iō tu'vé ña é kini ña tú'un Xuva kō, é vii ñá kuenta tú'un san. Ñá nātivi iní ña. Vata ntáa utun e dóo vá'a kakii kiti i san ntáa ña —ka'an Jéssuu ni ña.

Kantaa ña nuu i iña ñú'u

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ Kidáa ne, kantaa ña ni ña nuu i iña ñú'u é nāxi'í nuu, kaka'an ña:

—Nté uun xoxo tuún i ñu'ú san ne, dá dá'ví nuu. Nté ña xtuví ña má itó ña. Tsi xnteku dukún ña vata koo é nāxi'í nuu kaní má ví'i kán.

¹⁷ Vata tsi kaa nuu i sá'a ne, ña tú'vī nee iña é kutuví xu'u é ña nátidito, nté uun nuu i é iō xu'u é ña kiní o rkontúvi, tsi dá mī é nātidito.

¹⁸ Dukuān ne, kini va'á nto tú'un é ká'an u, tsi ña'a, ñá iō iña í ne, ní'i ká ña. Ntá tsi ña é ña tuví iña í ne, nakuido nteé ña un tsi nté nuu i é kuini ña é iō iña ña —ka'an Jéssuu ni ñá'a san.

Di'i Jéssuu ni ení ña

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹ Kidáa ne, xée di'i Jéssuu ni ení ña. Ntá tsi ña ni kuví xée ētsin ña mí tuví Jesuu, tsí ña te nté kaa ña'a ntoo ña.

²⁰ Kidáa ne, xée ūun ña'a, kaka'an ñá ni Jéssuu:

—Di'i nto ni ení ntó ne, ntáñī nteé ña nto kí'i kán é ncho kiní ña nto —ka'an ña.

²¹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é katekú i tú'un Xuva kō ne, kade ntaa tú'un ñá, diví ñá é di'í kó ni ení ko ni tá'an ko —ka'an ña.

Dā teé da'na Jesuu tátsin ni ntúte mini

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²² Uun ntuvi ne, ínuu Jesuu tún ntóó ni ña ntini'í ñá, kaka'an ña:

—Xio diñi ntute san kí'in ō ve —ka'an ña.

Kué'en ñá kidaā.

²³ Da ntaíta nti'xin ña nu ntuté san ne, kídí Jéssuu. Kidáa ne, un ntii tsi vē'xí tátsin san mé'ñū ntute san. Iñi ntú'u nátsitu tun ntóó san ntute ne, dóko sá ni tēni ña.

²⁴ Kidáa ne, kué'en ña kūnantoto ña Jéssuu, kaka'an ñá ni ñá:

—¡Mastru! ¡Mastru! ¡Dóko sá tēni ō! —ka'an ña.

Nákuntĩsĩ Jesuú ne, kaka'an ña é nākoó da'na tātśín san ni ntũte é kánakuntāñi ntaa. Ura tsí i xío kadin ne, diin diin sa kúvi.

²⁵ Kidáā ne, kaka'an ñá ni ña ntĩni'i ñā:

—¿Ntē kui ntaú'vĩ ntú nto? ¿Mí'i ntu kué'en é ntákuinti'xe nto? —ka'an ña.

Ntá tsi ña ntĩni'i ñā né, dōo u'ví ñā. Koó dā kúdu'va ini ñā, ntáka'an ñá xe un xé un ñā:

—¿Xoó ñā'a ntu ña sá'a, ñā é káka'an ni tātśín san ni ntũte san é nākoó kadin ne, ura tsí i xío kadin ntĩ'xe? ¿Un tsi nte tātśín san ni ntũte san kade ntaa é káka'an ñā! —ka'an ñā.

Ña ñuú Gadara, ñá ñu'u é ña vá'ā nima i
(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶ Kidáā ne, xé ña ñuú Gadara é tuví tuku diñi ntute é ñuú Galilea.

²⁷ Ntĩi Jesuu diñi ntute sán ne, ikan tsi vè'xí uun ñatĩ, ña má ñuú san, ña é ñu'u é ña vá'ā nima i. Nā te dā vévii é ña te núú ká ña du'nu ñā; ntē ña te túvĩ ká ña nú ví'i ña kán. Da niñ kué'en tsí kapusantu kán nuu ñā.

²⁸ Dā ini ña Jesuú ne, nākunchĩ ntaa ñá nuu ñá ne, un ntii tsĩ kéne ñā, kaka'an ñā:

—¿Neé ntu kaduku ntée nto iñá ko, Jesuu, i'xá Xuva kō, ña tuví e dukún kán? ¿Vĩi nto da xe'e, ñá ku kini nteē ntó ko! —ka'an é ña vá'ā san ni Jesuu.

²⁹ Kuan ō ka'an ñā, tsí Jesuú ne, kaka'an ñá ni é ña vá'ā san é na ntĩi nima ñátĩ san. Dōó ki'in ito kúk'i'vi é ña vá'ā san nima ñá, kuān te ntáki'ní ñā'a san nta'a ñā ni d'f'ín ñā kadená ne, kanaki'i tu'un, tsí e ña vá'ā sán ne, kaxntĩ ñā da tĩ é kũnu ñā é k'ĩ'n ñā ñuu itsi.

³⁰ Ntá tsi Jesuú ne, tsixe'e ñā:

—¿Ntē ntú nanin? —ka'an ñā.

—Ntĩ'i ne, Ligiun nani nti —ka'an.

Kuan ō ka'an ñā, tsí ña te da díi e ña vá'ā san é ñu'u nima ñā.

³¹ Íkán é ña vá'ā san nta'a Jesuu é ña taxnuu ñā í ini totsín kan.

³² Da'a san ne, ñá tē nté kaa ñu'u kutsín san ntaé'xí ti xuku san ne, ntáka'an é ña vá'ā san te kúvi nt'ĩ'vi nima kútsín san. Jesuú ne, xé'e ña itsi.

³³ Kidáā ne, ntĩi é ña vá'ā san nima ñátĩ san ne, dā kuk'i'vi nima kútsín san. Kidáā né, ñu kutsín san, kue'en ti un tsi nte mí nuu ntute san ne, ikan tsĩ tēni ntĩ'i tĩ.

³⁴ Nā e ntáde kuenta kútsín san ne, dā ini ña nte o kúvi ne, kué'en ñā, koo da ntaínu ñā, kuntaá ñā ni ña ntoo má ñuú san ni ña ntoo má kú'u kan nté ō kúvi.

³⁵ Nā'a sán ne, ntĩi ñā, kukoto díto ña nté ō kúvi. Dā xee ña mí tuví Jesuu ne, ikán tuvi tixi ñátĩ san nú d'f'ín Jesuu, ña e ntĩi é ña vá'ā san nima i. E nākunū ñā du'nu ñā ne, e vá'ā ō kadē kuení ñā. Kidáā né, dōo u'ví ñā'a san.

³⁶ Nā é ini nte o kúvi ne, ntántaa ña nté ō ntuvá'a ñā é ñu'u é ña vá'ā sán nima i.

³⁷ Un ntĩi ntĩi ña ñuú Gadará ne, eni ntu'u ñā ntaíkan ñā da xe'e é na ntáka Jesuu ñuú ñā, tsi dōo ntaú'vĩ ñā. Dukuān ne, nākunū Jesuu tún ntóo san ne, dā kunú'u ñā.

³⁸ Ñatĩ, ña e ntĩi é ña vá'ā sán nima í ne, kaka'an ñā é k'ĩ'n ñá ni Jesuu. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā é na kutuví ñā. Kaka'an ñā:

³⁹ —Kunú'un nú ví'i ō ve, ntaan ni ñā'a san nté ō dé Xuva ko ni ō —ka'an Jesuu.

Kidáā ne, kué'en ñatĩ san, kuntáa ña ni ñā'a san da kánñi má ñuú san nté ō dé Jesuu ni ñā.

Diōkó Jairu, ni ñad'ĩ'i, ña tñn nta'a dū'nu Jesuu
(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

40 Ntá tsi dā náxee Jéssuu túku diñi ntute sán ne, ñá tē nté kaa diní ña'a san e náxee ña, tsí un ntíí ntíí ña'a san ntantétu ña ña.

41 Ikan tsí xéé uun ñatíi, ñá naní Jairu, ña odo nūu iña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san. Ña sã'á ne, nakutuvi ntei ñá nú dī'ín Jesuú ne, kaikan ñá da xe'e nta'a Jesuu é kí'ín ña nú vi'i ña kãn.

42 Kuan tsí kaa uun a dióko ñá né, ió tun te ūxuvi kuía tun ne, dóko sã kúvi tun.

Kidáa ne, kué'en Jesuú ne, ñá tē nté kaa ña'a ntántikin ñá ña. Un tsi ta'u nuu ña mé'ñu ñá'a san.

43 Ikãn nuu ta'án uun ñadī'i, ña é ña kaxio da'na é kaeti niñi ña. É uxuvi kuía é kuán ó kanto'o ña ne, é dōo kue'é diu'un nantí'i ña ní medikū. É nantí'i ñá é un ntí'i é ió iña ña ne, nté ña ní ntuvá'a ña.

44 Ñadī'i sa'á ne, xéé ētsin ña ata Jéssuu. Tíin nta'a ña ntēte du'nu Jéssuu ne, ura tsí i ntuvá'a ña é kaeti niñi ña.

45 Kidáa né, tsixe'e Jéssuu ñá'a san:

—¿Xoó ntu tñn nta'a i ko? —ka'an ña.

Un ntíí ntíí ñá ne, ntáka'an ña tsí ña te ña ña e tñn nta'a ña ña. Pedrú san ne, kaka'an ña:

—Mastrú, un ntíí ntíí ña'a san ntánata'u nūu ña nto ne, ntátsi'i ntido ña nto —ka'an ña.

46 Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an xtúku ña:

—Ío xoo tñn nta'a i ko. Tsí kutuní ko tsí kúvi ntuvá'a ña —ka'an ña.

47 Dā kutuní ñadī'i san tsí ña kuvi kuxu'ú ña ne, koó da kãní'i ña, nakunchíti ña nú dī'ín Jesuu. Kidáa ne, kaka'an ña mé'ñu un ntíí ntíí ña'a san tsí ió nuu i é tñn nta'a ña Jéssuu ne, kaka'an ña tsí ura tsí ntuvá'a ña.

48 Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—I'xá ko, é ntuvá'an ve, tsí nuu é ntaā i e kuínti'xe o ko. Vã'a vá'a tsi koo kunú'un ve —ka'an ña.

49 Kaka'an dúkuan Jéssuu dá xéé uun ña'a, ñá ní'i tú'un iña ñá odo nūu iña vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, kaka'an ña:

—Dióko nto ne, e xí'i ñá. Ñá ku nāteku du'xén ka nto mastrú san —ka'an ña.

50 Ntá tsi téku Jéssuu ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ñá ku u'vī o. Mii tsí é kuínti'xe o ne, ntuvá'a dióko o —ka'an ña.

51 Kidáa né, dā xee ña nú vi'i ña kãn ne, ñá ní xē'é Jesuu é kí'vi nté uun ña'a; mii tsí Pedrú ní Sántiau ní Juacán san, ní uva I'xá san ní di'i i.

52 Un ntíí ntíí ñá nto sán ne, ntaéku ña, tsí é xí'i i'xá san. Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Ña kuéku ká nto, tsi tá'nu kúdií san ne, ñá te ní xí'i tun, tsí kúdií kakidí tun —ka'an ña.

53 Un ntíí ntíí ñá xkuntée ña ña, tsí íni ñá'a san tsí é xí'i ntí'xe a i'xá san.

54 Kidáa ne, kárkãa Jesuu nta'a i ne, un ntíi tsi kãka'an ña:

—¡Tã'nú kudii, nakuntítsin! —ka'an ña.

55 Ura tsí i ntóto tún ne, nãkuntítsi tun ne, kaka'an Jéssuu é na kué'é ña é kã'xi tun.

56 Uvã tún ní di'i tún ne, koó dã kúdu'va ña é kuan o kúvi. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ña é ña kã'an ñá ní nté uun ña'a san nté o kúvi ntóto tun.

9

*Dã táxnūu Jesuu pustru ña e kãka'an ntódo ña tú'un Xuva kō
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)*

¹ Jesuú ne, nātáká nuu ña uxuvi ñá'a ña ntini'i ñā ne, xé'le ñā é kúvi víi ñā kada kú'vé ña iña é ña vá'a san é nakuitá ñá i, nī é kúvi víi ña ntavá'a ña ña'a san da nēe ka nuu ku'i e ntákuví ña.

² Taxnúu ña ña é kík'a'an ntódo ña tú'un iña i mí kadē kú'vé Xuva ko, nī é ntavá'a ña ña nchokuví.

³ Kaka'an ñá ni ñā:

—Ñá kú neé kuído nto é k'i'in ntó itsi kán; nté tatūn, nté itin, nté tañú'ū, nté diu'un, nté uun na'a du'nu nto ña kuní'i nto.

⁴ Dā mí'i ká ví'i mí xēe ntó ne, kuntōo nto un tsi da nté ntāka nto ñuu san.

⁵ Dā mí'i ká ñuu san mí ña ntío ña é kuntōo nto ne, ntaka nto ikān ne, nakidi nto xáka dī'ín nto vata koo é kuní'i ña kuenta é nakúnaá mií ña kúñu ñā é ña ni ntío ña tú'un Xuva kō —ka'an Jesuu ni ña.

⁶ Kidāā ne, kué'en ñā, ita ntí'xin ña ta'án ñuu ta'án ñuu, ntáka'an ña tú'un é vā'á san nté koo nakáku ña'a san ne, dā mí'i ká mí kué'en ñā ne, ntavá'a ña ña nchokuví.

Dā kudana iní Heródē

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Rei Heródē né, tēkú ña e ntáka'an ñá'a san iña Jesuu é un ntí'i nūu i é kade ña ne, un tsi kúdana iní ña, tsí iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juaan Bautistá ne, é ntóto ña ve é xi'i ña.

⁸ Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsi é ntii díto ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Ēliá ne, iō ñá di ne, ntáka'an ñá tsí ña ka'án naa Xuva ko, ña ntivú di ne, e ntóto ña.

⁹ Kidāā ne, kaka'an Heródē san:

—Tsí xu'u ntu ku é taxnúu u é ka'ntē ñá dikí Juaán san ne, çxōo ntú ña'a ña tsikān kuān, e dōo katekú ko é ña te nté kaa nuu i é kade ña? —ka'an ña.

Dukuñā né, ntukú nuu ini Heródē san nté koo kiní ña Jesuu.

Dā xe'é Jesuu é ká'xi u'un mií ñā'a

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Dā náxee ñā ntini'i ñā ne, ntaa ña ni Jēsuu nté o dé ña. Kidāā ne, kue'en ní'i xio Jesuú san ña ntini'i ñā uun ñuu é nani Bētsaida.

¹¹ Ntá tsi dā kútuni ñá'ā sán ne, íntikān ñá Jesuu. Jesuú san ne, dōo vá'a o dé ña ni ñā, kaka'an ñá ni ñā iña mí kadē kú'vé Xuva kō ne, ntavá'a ña ña nchokuví.

¹² Dā kuāā ne, xēe etsin ña ntini'i ñā san mí tuví Jesuu, ntáka'an ña:

—Ká'an nto ni ñā'a san, na k'i'in ña, kintúku ña mí kuntoo da'na ña ne, na kintúku ñā é ka'xi ña da mí'i ká ñuu é ntoo étsin i'a. Tsí i'a ne, ña túvi nee iñá iō kue'en tsi é ka'xi ña —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Mii nto kué'é nto ña é ka'xi ña —ka'an ña.

Ne, kaka'an ñá ntini'i ñā:

—Kūdii u'ún sa tañú'u ni ūvi sa tsáka iō ti. Çvá kikiúin ntu nti é ká'xi un ntíí ntíí ña'a san? —ka'an ña.

¹⁴ Tsí iō ñá te ū'un mií ñatíí san ntoo ña. Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—Ká'an nto, na kuntōo ña uvi díko u'xi uvi díko u'xi ñá'a ña —ka'an ña.

¹⁵ Kuan o dé ña ne, íntōo ntíí ntíí ña'a san.

¹⁶ Kidāā né, k'i'í ntí'i Jesuu é ū'un tañú'u ni ūvi tsákā. Īto ña e dukún kán ne, dā nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kātsin dava ña ne, dā xe'é ña ña ntini'i ñā é tsí'i ña nta'a ña'a san.

¹⁷ È'xi ntíí ntíí ña'a san da nté ku e ntá'a ña. Dā kúvi é'xi ña ne, náku'un tsitú ká uxuvi xiká utsi i é ntoó ka.

*Kaka'an Pedru tsí Jesuú ne, ña é taxnuu Xuva kō**(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)*

¹⁸ Uun ntuvi ne, kaka'an ntâ'ví Jesuu é da mii tsi ña ni ña ntini'i ñā ntoo ña ne, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Neé ntú ña'a ú, tē ka'an ñá'a san? —ka'an ña.

¹⁹ Nantíko koō ñá, ntáka'an ña:

—Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Juuan Bautista nto. Iō ñá ne, ntáka'an ña tsí Elia nto. Iō tuku ña ne, ntáka'an ña tsí ña ka'án naa Xuva ko, ña ntivu ntó, ña e ntóto xtuku é xi'i —ka'an ña.

²⁰ —Divi ntó ní, ¿neé ña'a ú, te kuinī nto? —ka'an Jēsuu.

Pedru ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Divi ntó é Cristu nto, ña e táxnuu Xuva kō —ka'an ña.

*Dá kakā'an Jēsuu tsí kuví ña**(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)*

²¹ Ntá tsi dóo ka'an Jēsuu é ña ku ka'án ña nī nté uun ña'a nuu i sá'a.

²² Kaka'an ña:

—Xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, kantio e dóo nto'o ko. Dōó nantii ni'ni ñatā sán ko, divi ña nī tó'o dutú san nī mastrú lei. Ka'ní ña kó ne, ntá tsi tē kúvi uni ntúvi ne, ntoto u —ka'an Jēsuu.

²³ Kidáá ne, kaka'an ñá ni ūn ntí# ntí# ña'a san:

—Tē xoó ncho kuntikín i kó ne, ña kú de ká ña kuenta íña mii ña ne, utén utén san ne, na kuntikín ñá ko, kuān te dóo nto'o dadí# ña nī ko.

²⁴ Xoo é ncho nakakū mii i ntuvi íña í ne, kunaá ña. Ntá tsi tē xoo nakunaá i ntuvi íña í kuenta íña ko ne, nakákú ña.

²⁵ ¿Neé ntu kaidiá'vi ñatí san te nī'i ñá kan# ñūxiví san, te kūnaá mii ntu ña ne, o tē natívi mii ña kúñu ñá?

²⁶ Tē xoó kakuka'an nuu i tú'ūn kó ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatí ne, kuan kōo kuka'an nuú ko i di ntuvi dá nainú u é koó dá káxi'i nuu ka'nú u vata kaa Uvā kó nī ánje ñá, ña e dóo va'a.

²⁷ Nuú é ntaā i é ká'án u ni nto ne, iō nto é ntoo nto i'a veví ne, ña kúvi ntó tē ña di'na kiní nto mí'i kadē kú've Xuva kō —ka'an Jēsuu.

*Dā nádama kúñu Jēsuu**(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)*

²⁸ E kúvi te ūna ntúví é kuān ó kaka'an Jēsuu ni ñá ne, kúxēe ña uun xuku mí kúka'an ntá'ví ña. Kué'en ña nī Pedru ni Sántiau ní Juuan.

²⁹ Nii dukuan káka'an ntâ'ví ña ne, nádama nuu ña. Dóo ña né, ntukui'xīn kue'én ne, dōo kaxi'í nuu.

³⁰ Kidáá ne, xee dító uvi ña'a ñátí, ntatíin ña ni ña. Ña sá'a ne, Muisee ni Élia.

³¹ Un tsi kaxi'í nuu ka'nu ntikó diñi ña. Ntatíin ña nté koo kada ntaa Jēsuu é kuví ñá ñuú Jerusaleen.

³² Kuān te dóo ncho kidí Pedru ni ña ntini'i ña ne, kuan tsí ó intíto ña da íni ña Jesuu e dóo kaxi'í nuu ña, nī ntuvi ñátí, ña ntáñi ni'i ña.

³³ Kidáá né, kīi nteé xio ñatí san Jesuu, kué'en ña ne, kaka'án Pedru san:

—Mastru, ínté kui vá'a ō é ntoo o í'a! Ví'i a vé ne, kada vá'a ō uni á ví'i xó'o san, uun íña nto, uun íña Muísee, ni uun íña Élia —ka'an ña.

Ntá tsi Pedru san ne, dotó tsí kaka'an ña; ntē ña íni ña ne nuu i é káka'an ña.

³⁴ Nii dukuan káka'an ñá ne, xēe uun víkó ne, nākunuu tá'an dava ña ni ntati í né, dōo u'ví ña.

³⁵ Kidáá ne, mé'ñū viko vé'xi uun tátsín, kaka'an:

—Ñã sã'a é l'xá mii kó, ñã e dé kû'vé u. Kini vá'a nto nee é kãka'an ñã —ka'an tátsín san.

³⁶ Dã kúvi ka'an tátsín ne, íni ñã tsí da mii tsi Jësuu tuví ñã. Kidáã ne, diin diin tsi ntoo ñã. Titín ntuví e nté uun xoxo ni ká'an í ni tũku ñã'a nee iña é íni ñã.

Dã ntavá'a Jesuu uun na kudii, ná nuu é ñã vá'ã nima i
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Utén san ne, dã núu ñã xuku ne, ñã tē nté kaa ñã'a kukuétú itsi ñã Jesuu.

³⁸ Kidáã né, uun ñã'a ñatíí, ñã é nuu ta'an mé'ñũ ñã'a sán ne, un ntii tsi kãka'an ñã:

—Mastru, vii nto da xe'e, koto nto l'xá ko, tsí kuan tsí kaa uun l'xá ko.

³⁹ Kiní nto tsí uun é ñã vá'ã san katín i ne, kade é uun ito tsi kakachu'u ntáa ne, kaxi'i mii ne, kaxii tiñu xú'u i di. Kantuku kui'i é ñã vá'ã san i ne, ñã ncho nangávã l'xá ko.

⁴⁰ E ikã ú da xe'e nta'a ñã ntini'i ntó é nakuitã ñã é ñã vá'ã san ne, ñã ni kúvi vii ñã —ka'an ñã.

⁴¹ Nantíko kóo Jesuu, kaká'an ñã:

—¡Nto'ó é ntoo nto vevíí ne, ntē ñã ntákuinti'xe nto! ¡Dóo do'o nto! ¿Nté ntu kaa ntuví é kutúví u ni ntó, é kútíí kó nimá ko ni ntó? —ka'an ñã.

Kidáã ne, kaka'an ñã ni uva l'xá san:

—Ta'xin l'xá o i'a —ka'an ñã.

⁴² Dã vé kaxee étsín á na kudii san ne, nantáva é ñã vá'ã san na nte ñú'u kãn. Ède e xi'i mí xtũku na. Ntá tsi Jesuú ne, dē tíi ñã ní é ñã vá'ã san. Ntávã'a ñã na kudii san ne, nakué'e ñã na nta'a uva nã.

⁴³ Un ntíí ntíí ñã'a san koó dã kúdu'va ñã ne, dóo ka'nu kuíni ñã ni Xuva kó.

Dã kúvi uvi íto kaka'an Jësuu é kuví ñã
(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Ñii dukuãn ntaíto díto ñã'a san nēe é kade Jesuú ne, kaka'an ñã ni ñã ntini'i ñã:

⁴⁴ —Kini vá'a nto é kãka'án u ne, ñã ku kúnáa iní nto; tsí xu'u é vëxkúvī ú ñatíí ne, ntuví u kuenta ntá'a ñã ñuú i san —ka'an ñã.

⁴⁵ Ntá tsi ñã ntini'i ñã ne, ñã ni ñē'e dikí ñã tú'ün é kãka'an Jësuu, tsi dóo xú'ú o, kuíni ñã. Dóo ntaú'vī ñã é tsixe'e ñã Jësuu nee iña é kãni tú'un é kãka'an ñã.

Xoo é díí ka kainuu á'vi i
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Kidáã né, eni ntu'u ñã ntánatín ñã xoó ntu ñã'a ñã é díí ka kainuu á'vi i.

⁴⁷ Dã kútuni Jësuu nee iña é ntádē kuení ñã ne, kí'i ñã uun l'xá san, xtuví ñã i dííi ñã ne,

⁴⁸ dá kaká'an ñã ni ñã'a san:

—Xoo é kí'i i uun a l'xá sa kuenta iñá ko ne, vata tsi te xú'ú kí'i ñã ko. Xoo é kí'i i kó ne, vata tsi te kí'i ñã ñã táxnũu ko. Dukuãn ne, xoó ñã'a, ñã é ñã kainuu á'vi iña nto, kuíni ntó ne, diví ñã e díí díí ka kainuu á'vi ñã kuenta iña Xuva ko —ka'an ñã.

Xoo é ñã kaka'an ntée i ko ne, kakuini'i ñã kó
(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Nantíko kóo Juaán san, kaka'an ñã:

—Mastru, é íni nti uun ñã'a, ñã é kakaku ni'i divíí nto é kanakuíta ñã é ñã vá'ã san. Ntí'i ne, ñã ni ntíó nti é kuãn koo vií ñã, tsí ñã te kaduku ntée ñã kó —ka'an ñã.

⁵⁰ Ntá tsi kaka'an Jësuu ni ñã:

—Ñã ku kuãn xkoó de nto ni ñã, tsi xoo é ñã kaka'an ntée i kó ne, kakuini'i ñã kó —ka'an Jësuu.

Dā de tii Jesuú san ni Sāntiau ní Juaan

⁵¹ Dā dokó sa xee ntúvi é ntāa Jesuu e dukún kán ne, kaka'an ña tsí da mií é k'ín ñá ñuú Jerusalem.

⁵² Di'na dá ki'ín ñá ne, taxnúu ña ña'a é k'ín ñá uun ñuú lu'nti é tuví ñuú Samaria, é nantuku ña mí'i kutúvi da'na Jesuu.

⁵³ Ntá tsi ña ñuú Samaria san ne, ña ni ntio ñá é kutúvi Jesuu ñuú ña, tsi é kütuni ña é Jerusalem k'ín ñá.

⁵⁴ Tékú ña ntántikin ñá, Santiau ní Juaán ne, ntáka'an ña:

—Tó'ó, ¿ntio ntu nto é kákán nti é na kii ñu'u e dukún kán é na kōko kue'en ñá, vatá o dé Eliá san? —ka'an ñá ni Jesuu.

⁵⁵ Ntá tsi xkókóó Jesuú ne, dē tii ña ni ñá, kaka'an ña:

—¿Ñá ini ntú nto xoo é ntántikin nto?

⁵⁶ Tsi xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, ñá te vë'xi u é nākunaá u ña'a san, tsí vé'xi u é nakákú u ña —ka'an ña.

Kidáa ne, kué'en ña uun ka túku ñuú lu'nti.

Ña é ntio i é kuntikín Jesús

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Nii dukuan kué'en ñá itsi kán ne, uun ña'a ne, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Ntio ko é kuntikín u nto dá mí'i ka mí ki'ín nto —ka'an ña.

⁵⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Ñúkuíi san ne, iō xavi ti mí kaintoo vá'a ti. Lāá, kiti ntaíko e dukún san ne, iō taka ti. Ntá tsi xu'u é vëxkúvi ú ñatíi ne, ña túvi mí'i kutúvi da'na dikí ko —ka'an ña.

⁵⁹ Kaka'an Jesús ni túku ñá'a:

—Kuntikín ko —ka'an ña.

Ntá tsi kaka'an ñá'a san:

—Tó'ó, kuntétu kudii nto. Di'na nā kíkú'xi u uvā kó —ka'an ña.

⁶⁰ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Na koo mií ña xi'í san. Nā kíkú'xi ña ntixí ni'i ña ñá. Divín né, kué'én kúka'an ntódon ni ñá'a iña i mí kadé kú've Xuva kō —ka'an ña.

⁶¹ Kaka'an túku ña'a sán ni ñá:

—Kuntikín u nto, Tó'ó. Ntá tsi tá'xi nto é di'na kíká'an u ni ña ntoo nú vi'i kó kán —ka'an ña.

⁶² Ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Xoó ña'a, ña é ña kaíka ntaa itsi Xúva kō ne, ñá vādá mí kaidiá'vi ña mí kadé kú've Xuva kō —ka'an ña.

10

Dā táxnuu Jesuu uni díko uxuvi ñá'a

¹ Rkontúvi ne, nākaxnúu xtuku Xúva kō uni díko uxuvi ñá'a. Uvi úvi ñá'a ña táxnuu ña é kodo nuú ñá, ki'ín ña da mí'i ká ñuú mí dá vé ki'ín ñá.

² Kaka'an ñá:

—Dōó kue'e tsiñu iō, ntá tsi ña ntáde tsiñu ne, ñá titín ña. Dukuān ne, kákan nto nta'a tó'o tsiñu san é na taxnúu ká ña ña é káda tsiñu.

³ Vi'a ve ne, kue'én nto. Ntá tsi koto nto, tsí vata ntáa a le'ntú san ntáa nto é ña te díin nto, ntá tsi taxnúu u nto é k'ín nto mí ntōo ña dóo diin san, é vāta ntáa ña ñá ntáa ña.

⁴ Nā kú kuído nto itín nto, nte é kãñú'u diu'un nto, nté nti'xen nto. Nā ku kã'an ntó ntiusi ni ña ntaíka itsi kán.

⁵ Dā mí'i ká vi'i mí xēe ntó ne, nāxnuu viko nto vi'i san. Ká'an ntō é na vā'á tsi koo kuntōo ña nú vi'i ñá.

⁶ Te ikān tuví uun ña'a, ña é ña te dū'xen díki í ne, kuntaa é kũntoo vá'a ña nú vi'i ña. Ntá tsi tē ña kuan ó ne, ñá kuntāa é kũntoo vá'a ña.

⁷ Uun tsi vi'i san kuntóo nto ne, ñá nadāma nto. Ka'xí nto ne, ko'o nto nee é iō, tsí ña kaika má tsiñu sán ne, vá'a o é naki'i ña xá'vi ña. Ná ku ika nto ta'an vi'i ta'an vi'i.

⁸ Tē xee ntó uun ñuu mí ntio ña nto ne, ka'xí nto nee iña é tá'xi ña.

⁹ Ntavá'a nto ña ntánchokuví san mí k'i'in nto. Ká'an nto ni ña tsi é ve'xi étsin ntuvi é kadā kũ'vé Xuva kō.

¹⁰ Ntá tsi tē xee ntó uun ñuu mi é ña ntío ña nto ne, ntií nto itsi kán ne, ká'an ntó:

¹¹ “¡Un tsi nte xákā ñuú nto é tñin d'i'in ntí ne, nakidi ntí vata koo é na kũtuni nto tsi ñá vá'a o ni ide nto nī nti! Ntá tsi kini nto sá'á, tsi mí kadé kũ'vé Xuva kō ne, é xee étsin nte mí ntoo ntó”, kuan kōo ka'an nto.

¹² Ntá tsi kaka'an u ni ntó tsí tē xee ntúvi é nt'i'í ñuxiví sa ne, dií dií ka kue'e nto'o ña ñuú tsikan é vata kaa ña ñuú Sodoma.

*Ñuu mí ña ni kuint'xe ña'a san
(Mt. 11:20-24)*

¹³ ¡Ña ntá'vi ide nto, ña ñuú Coraziin! ¡Ña ntá'vi ide nto, ña ñuú Betsaida! tsí tē dí ni kuví nūu í e dóo na'nu san ñuú Tíru ni ñuú Siduun é vata o kúvi ñuú nto ne, emá tsi e natú'vi ña kuétsi ña, nté emá tsi ñu'ú ña doo kueñi ne, dá'vi ña xāa kúñu ña e dóo ntoo nta'xa ña.

¹⁴ Ntá tsi tē xee ntúvi é nt'i'í ñuxiví san ne, dií ka iō é nto'o nto é vata kaa ña ñuú Tíru nī ña ñuú Siduun.

¹⁵ Divi ntó ní, ña ñuú Capernaú ne, ¿k'i'in ntú nto un tsi nte e dukún kan, te kuiní nto? ¿Mí'i ntú? Tsí un tsi nte e kunú kan k'i'in nto —ka'an Jesús.

¹⁶ Kaka'an túku ña ni ña ntini'i ña:

—Xoo é kainí í tú'un ntó ne, vata tsi te mií ú kainí ña. Xoo é kanakuítá í nto ne, vata tsi te xú'u kanakuítá ña ko di. Xoo é kanakuítá í ko ne, kanakuítá ña ña táxnūu kó di —ka'an Jesús.

Dā náxee ña é uni diko uxuvi ñá'a

¹⁷ Nt'i'í ũni díko uxuvi ñá'a sán ne, dōó diní ña náxee ña, ntáka'an ña:

—Tō'ó, un tsi nte é ña vá'á san ntákuint'xe í ntí da ntáka'an ntí kuenta iña nto —ka'an ña.

¹⁸ Kaka'an Jesús ni ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe í tsí iní u dá kō'xó tó'ó e ña vá'á san e dukún kán é vata kaa ntuve ñu'u dá káxi'í nuu.

¹⁹ Iní nto tsí xu'u tá'xí u é kúvi vií nto é káka nuú nto koó san, o tdu'mé san. Tá'xí u é kúvi vií nto nī é ña vá'á sán, kuān te dóo ntíi, é nté ña váda nto ni'í kuí'i.

²⁰ Ntá tsi ña ku nakunuu díní nima nto tsí é ña vá'á san ntákuint'xe í nto, ntá tsi na nākunuu díní nima nto tsi é ũve na'a díví ntó e dukún kán —ka'an ña.

Dōo diní Jesuu

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ura dú'va tsi í xé'e Espíritū Sántu san é nākunuu díní kué'en nima Jesús ni ne, kaka'an ña:

—Xuva, Tō'ó e dukún kan ni ñuxiví san, nata'xi ú sintiá'vi nta'a nto, tsí nañé'e ntó ña ntá'vi san nuu í é xtúvi xu'ú nto iña ña e dóo ki'in iní í, ña e dóo tu've í. Dukuān ó de nto, Xuvā, tsí kuan o ntío nto —ka'an ña—.

²² Xuvā kó ne, kuān o ntío ña é tá'xi ña ko é un nt'i'í nūu í é iō. Nté uun xoxo íni í xoo é i'xá Xuva kō; mii tsi Xuva ko iní ña. Nté uun xoxo íni í xoo é Xuva kō; mii tsi i'xá ña, nī ña é ncho kué'e i'xá ña é kũtuni ña —ka'an ña.

²³ Kidāā né, ito ña ña ntini'i ña sán ne, diin diin tsi kaka'an xío ña ni ña:

—¡Nté kui vá'á o xoo é kainí í nuu í é ntaíní nto!

24 Tsi ka'an u ni ntō tsi ña te da díi ña ka'an naa Xuva ko ni rēi san ntio ña é kīni ña sá'a e ntaíni nto, ntá tsi ña ni kuvi kīni ña. Ntio ña é tekū ña sá'a e ntátekū nto, ntá tsi ña ni kuvi tekū ña —ka'an Jéssuu.

Nuu i iña ñá ñuú Samaria, ña dóo va'a

25 Uun mastrú leí san ne, náakuntitsi ña, kaka'an ñá ni Jéssuu é kōto nteé ña ña nté koo ka'an ña. Tsixe'e ña ña:

—Mastrú, ¿ntē ntú koo vii u vata koo é ní'i ko ntuvi vā'á iñá ko ntii dañu ntūvi? —ka'an ña.

26 Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Nte ntú ó uve na'a lei e xtúvi Xuva kō? ¿Nte ntú ó kaka'an, te kuini o? —ka'an ña.

27 Nantíko kōo mastrú leí san, kaka'an ña:

—“Na kuinima kó Xuva ko da kanī nima kó, nií kué'en ini kō, kanī é kadē kueni kō né, na kuinima kó ta'an ko vata tsí ó kakuinima míi kō kúñu kō” —ka'an ña.

28 Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

—Vá'á ó vata ó nantíko koón kaka'an. Te kuān koo viin sá'a ne, ní'i o ntuvi vā'á iña o —ka'an ña.

29 Ntá tsi mastrú leí san ne, ntio ña é nada'an ña kúñu ña né, tsixe'e ña Jéssuu:

—Ntá tsi ¿xoo ntu é ta'an nti'xe i ko? —ka'an ña.

30 Kidáa ne, nantíko kōo Jesuú, kaká'an ñá ni ña:

—Uun ñatíi ne, ntii ña ñuú Jerusaleen, kué'en ña itsi ñuú Jericoo. Ítā nti'xin ña mí ñu'u ña du'ú ne, ido dú'u ña iña ña. Nátavá ña un tsi nte dú'nu ñá ne, e'ni ña ña. Dā náxtūvi íxi ñá ña itsi kān e dóko sá kúvi ña.

31 Dā ku e ví'i ne, ítā nti'xin uun dutu itsi san. Íni ña ñatíi san ne, dá xio diñi itsi san inteé xio ña, kue'en ña.

32 Kuan tsi o ita nti'xin uun ña'a ña levita, ñá kaxntii dūtú ne, dá íni ña ña ní'i kui'i i san ne, dá xio diñi itsi san díta ña, kué'en ñá di.

33 Ntá tsi uun ñatíi, ña vé'xi ñuú Samariá ne, ðivi tsi itsi san ítā nti'xin ña di. Dā íni ña ña ní'i kui'i i sán ne, ntuntá'vi ini ña ña.

34 Kidáa ne, xéé etsin ña mí tuví ña ne, dé cho'o ñá ña mí ní'i kui'i ña. Nakútsi nū ña asete ni vínu mí ní'i kui'i san ne, kí'ni nuu ña doo. Kidáa ne, xntekū ñá ña ata idú ña, dá kue'en ní'i ña ña uun ví'i mí kutuvi ña. Ikan idé ña ña kuenta.

35 Téváa san ne, ña ñuú Samariá ne, távā ña uví diu'ún kuí'xin é kué'é ña tó'o ví'i sán ne, kaka'an ñá ni ña: “Vii kudii nto kuenta ñatíi sa'a. Te kué'e nantíi ñá iña ntó ne, nta'vi ú tē ntíko kōo u”, ka'an ña.

36 Ví'i a vé ne, ká'an: ¿Xoo ntu é ntuni i e kúvi ta'an nti'xe ñatíi, ña ntúku kuí'i ña du'ú san, te kuini o? —ka'an Jéssuu.

37 Ne, kaka'an mástrú leí san ni Jéssuu:

—Ña ntúnta'vi ini i ña san —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

—Kué'en ne, kuan tsi kōo viin di —ka'an ña.

Dá tuví Jesuú nú ví'i Marta ni Mária

38 Jesuú ni ña ntiní'i ña ne, da kue'en dá kue'en ña itsi kán ne, xéé ña uun ñuu. Ikān né, uun ñadí'i, ñá nani Martí ne, xé'e ña ví'i ña é kutuvi Jesuú san.

39 Uun ta'an ña, ñá nani Mária ne, ítūvi etsin ña nú dí'ín Jesuú é kīni ña é kākā'an ña.

40 Ntá tsi Martí san ne, dóo kadē kueni ña, tsi dóo iō tsíñu ña é vii ña. Xéé etsin ña mí tuví Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Tó'ó, ¿ñā ntu te káde nto kuenta tsi ta'an kó ne, ñá te kaxnchíi tún ko nu tsíñu ko? Ká'an nto, na xnchii kúdií tun ko —ka'an ñá ni Jéssuu.

41 Ntá tsi Jesuú ne, nantíko kōo ñá, kaka'an ñá ni ña:

—¡Aí, Marta! Dōó kadē kuení o. ¿Nté kuān nte kue'e ntu núu i é kadē kuení o?

⁴² Ntá tsi uun tsi nuu i e dóo nuu á'vi. Mariá ne, é nakaxnúu ña uun nuu i e dóo vá'a é ntē xoxo kuvi naki'i núu i iña ña —ka'an Jéssu.

11

Dá nañē'e Jéssu ña ntini'i ñā nté koo ka'an ntâ'ví ñā
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Uun ntuví ne, tuví Jesuu, kaka'an ntâ'ví ñā. Dā kúvi ka'an ntâ'ví ñā ne, uun ñā'a ña ntini'i ñā ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Tō'ó, nañē'e ntó nti nté koo ka'an ntâ'ví nti vatā o nañē'e Juan Bautista ñā'a, ña ntini'i ñā —ka'an ñā.

² Kaka'an Jéssu ni ñā:

—Dā ntáka'an ntâ'ví nto ne, du'va koo ka'an nto:

Xuvā ntí, ña tuví e dukún kán,

na kuiko ñu'u ñā'a sán nto.

Na kí'xi ntuví é kixkadā kú'vē ntó ñuxiví a.

Vata tsí ó de nto e dukún kán ne,

kuān tsi koo víi nto ñuxiví a di.

³ Ta'xi nto é ká'xi nti é ví'a é ūten.

⁴ Kada ka'nu iní nto nī nti kuétsi nti,

vata tsí ó ntáde ka'nu iní nti ni un ntí'i tā'an nti,

ñā tanuu iña nti.

Ñá ku dá vá'a ntó é kō'xó ntéé nti

é kōto ntee é ña vá'ā sán nti.

Kuan kōo ka'an ntó ni Xuva kō —ka'an Jéssu.

⁵ Kaka'an xtúku Jesuu ni ñā:

—Vii ka o kuéntá ni: Te ūun ntó ió ña dóo vá'a tiin ni'i ntó ne, kí'in nto dava ñūu nú vi'i ña kán, ká'an ntó: “Ñā tá'xi kudii nto uni ita nto te nāki'i nteé u,

⁶ Tsi uun ñā'a ña dóo vá'a tiin ni'i ú ne, dá ve xee ña nú vi'i kó kán é vē'xi ñā itsi kán ne, ña tíví neé kue'en tsi é kuē'e ú ka'xí ñā”, koo ka'an nto.

⁷ ¿Vá ká'an ntú ña tuví má vi'i kán: “Ñá ku natēku du'xen ntó ko, tsi xi'í ko ne, é kanti'u. E tuví ntáá u ni i'xá ko. Ña kúvi nākuntísi u é tā'xi u é ntio nto”, koo ka'an ñā?

⁸ Ntá tsi kaka'án u ni ntó tsí, kuān té ña ntio ña nakuntísi ña é kuē'é ña é kaikán ña vá'a tiin ni'i ñā ne, kué'e ña vata kaa é kantio ña vata koo é ña natekú du'xen ká ña ña.

⁹ Dukuān é kaka'án u ni ntó: Kákan ntó ne, ní'i ntó. Nantuku ntó ne, nani'i ntó di. Te nake'xen ntó xi'í ne, nakaán ñā.

¹⁰ Tsí xoo é kaikan i ne, ní'i i. Xoo é kanantuku i ne, nani'i í di. Xoo é kanake'xen i xi'í ne, nakaán ñā di.

¹¹ Te ūun nto é uva i'xá nto ne, tē kaikan i'xá nto tsákā é ká'xí ne, ¿vá kuē'é ntu nto i koo é ká'xi?

¹² O tē kaikan ntívi é ká'xí ne, ¿vá kuē'é ntu nto i tdu'me é ká'xi ti?

¹³ Ntá tsi ntó'o é kini ntáa ntó ne, ini nto é kuē'é nto é vā'á iña i'xá nto. ¿Ñā ntu te díi díi ka ini Xúva kō, ña é tuví e dukún kán, é kuē'é ña un tsi nte Espiritú Sántū san xoo é kaikan i ntá'a ñā? —ka'an Jéssu.

Ntáka'an ña tsí e ña vá'ā san kaxntí Jesuu
(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Uun ntuví ne, kanakuítá Jesuu é ña vá'ā san e dé ñi'i uun ñā'a ñātí. Dā ntíi ne, kúvi náka'an ñā ñi'i san. Koó dá kúdu'va ñā'a san.

¹⁵ Ntá tsi ió ñā ne, ntáka'an ñā:

—Ñatíi sa'á ne, kanakuitā ñá é ña vá'ā san tsí kaxe'e Belsēbuu, tó'ō e ña vá'ā, é kūvi vii ña nakūnu ña i —ka'an ña.

¹⁶ Iō ñá ne, ncho koto nteé ña ña. Íkan ñá é vii ñá nuu i e dóo ka'nu é vē'xí e dukún kán.

¹⁷ Ntá tsi kutuni Jéssuu nee e ntádē kuení ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Dā mí'i ká ñuu mi ntánāa núu ña ni tā'an ña ne, kunaá ñuu ña. Tē ntánāa núu mi ña nī ña vi'i ña ne, kñn vi'i ña.

¹⁸ Dukuān né, tē tó'ō e ña vá'ā sán naa ni tā'an í ne, ¿nté ntu koo kuvi vii? Sá'a kakā'án u ni ntó, tsi ntáka'an nto tsí kata'xi Belsebuú san é kūvi vii u nákuíta ú e ña vá'ā san.

¹⁹ Ntá tsi te kuān ó ne, ¿xoo ntu kaxé'e í é kūvi vii ña'a nto é nakuitā ñá é ña vá'ā san? Dukuān né, mi ñá ntánañ'e ña tsí ña te nuu é ntaá i e ntáka'an ntó iñá ko.

²⁰ Ntá tsi te Xuva ko káta'xi ña é kākuví vii u é kanakuítá u é ña vá'ā san ne, kani tú'un tsi é xee Xúva kō mí ntoo nto é kadā kú'vē ñá iña nto.

²¹ Te un ñatíi, ña e dóo ntii iní i ne, dóo iō tu'vé ña é kade ña kuenta ví'i ña ne, ñá te neé kuvi iña ña.

²² Ntá tsi te vē'xí un ña'a, ña é díi ka ntii iní ka xtúku i é naá ñá ni ñá ne, kuvi vii ña ni ñá. Kidáa ne, nakuido ña un ntí'i káá é kanada'an núu ña kúñu ña nī é un ntí'i iña ñá, dá kué'é xio ña é ido ña san.

²³ Xoo é ña kañé'e i da xe'e kó ne, kaka'an nteé ña ko. Xoo é ña kaxntíi ko é ntáká u ne, da díi ka kaeté xaa ña.

E ña vá'ā é kantiko kōo

(Mt. 12:43-45)

²⁴ Tē ntii unu é ña vá'ā nima ñá'a sán ne, kaika ñuu itsí kán, kantukū mí'i kūtuví da'na. Tē ña ni nani'í i ne, kada kuení i: “Ntiko kōo u, nú'u u nú vi'i kó kán mí kii u”, koo kada kuení i.

²⁵ Te nāxéé ne, nani'í i nima ñatíi san vata kaa unu vi'i mí dóo vá'a ntúntoo, mí dóo vá'ā o ntúva'a.

²⁶ Kidáa ne, kí'in xtúku kínakueka ú'xé ká e ña vá'ā e díi díi ka kini ntáa. Kidáa ne, un ntí'i é úná san kí'vi é ku'un nima ñatíi san. Kidáa ne, dá díi díi ka natívi ña é vata kaa dí'na —ka'an ña.

Nee iña é dodini ntí'xe

²⁷ Nii dukuan káka'an Jéssuu sá'ā né, unu ña'a ñadí'i, ña tuvi mé'ñū ña'a sán ne, kachu'u ntáa ña:

—¿Nté kui vá'a ñadí'i, ña é nakáku nto, ña é nātsitsí nto! —ka'an ña.

²⁸ Ntá tsi divi ñá ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui dóo vá'ā o xoo é kainí i tú'un é káka'an Xúva ko ne, dē ntaa ñal —ka'an Jéssuu ni ñá'a san.

Ña'a, ña é kīni ntáa, ntaíkan ña nuu i e dóo ka'nu

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Dā dóo náataká nuu ña'a san mí tuví Jesuú ne, eni ntu'u ña káka'an ña:

—Ña'a, ña ntoo veví ne, dóo kini ntáa ña. Ntaíkan ñá nuu i e dóo ka'nu, ntá tsi ña kué'e Xuva ko ña nuu i san, mií tsi é kué'é ña nuu i é vata ó kúvi nī ña ka'án naa Xuva ko, ñá nani Jónaa.

³⁰ Tsi vata ó kúvi Jonaa nuu i iña ña'a, ña intóo ñuu Nínive kidáa ne, xu'u é vē'xúvi ú ñatíi ne, kuan kōo kuvi ú nuu i iña ñá ntoo i'a veví.

³¹ Tē xee ntúvī é kōto nteé Xuva ko ñá'a, ne ñá'a ña ne, nakuntísi reina iña ñuu é tuví nte díni i kán e dóo ikā ne, tsi'i kuétsi ña ña, tsí reiná san ne, un vá'a tsi ika vē'xí ña é kīni ña un ntí'i é iní rei Salamuún san. Koto nto ve, tsí e xee úun ña'a, ña é díi ka ka'nu ña'a é Salamuun.

³² Ña intóo ñuu Nínive kidáa ne, nakuntáñi ñá tē xee ntúvi é koto nteé Xuva ko ñá'a sán ne, tsí'i kuétsi ña ña ntoo vevii. Tsí ña ñuu Nínive sán ne, nātivi iní ña kuétsi ña dā téku ña tú'ün é kāká'an Jonáa san. Koto nto, tsí e xée ün ña'a, ña é díi ka ka'nu ña'a é Jonaa.

*Ñu'u é káxi'í nuu kúñu kō
(Mt. 5:15; 6:22-23)*

³³ Ntē uun xoxo natúun i ñu'u é kutuví xu'u, nte é kutuvi má étún san, tsí kuntékú dukun vata koo é naxí'i nuu mí kí'ví ña'a san.

³⁴ Tsí ntuxnuu kó ne, vata kaa ñu'u é káxi'í nuu kúñu kō kaa. Te vā'á ntuxnuu kó ne, kanñi kúñu ko káxi'í nuu. Tē ña vā'a ntuxnuu kó ne, kúñu ko ne, kutuví nee.

³⁵ Kuenta tsí viin tsí dā née ini o ne, ñú'ü é io íña o ne, kúnee.

³⁶ Te kanñi tsí kúñu o ío ñu'u ne, nté un siin ña kákunee ne, kinin un ntí'í é vā'á ne, vata kaa te ñu'u kaxi'í nuu kúñu o —ka'an Jesús.

*Dā tsi'í kuétsi Jesuu ña fariseu ni mastrú lei
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)*

³⁷ Dā kúvi ka'an Jesúsú ne, kána uun ña'a ña fariseú ña é kíká'xi ña nú vi'í ña kán. Kúkí'ví ña, itúvi ña nú mesa kán ne,

³⁸ dā kúdu'va ña fariseú san dá ini ña tsí ña ni dē ntáa Jesuu vátā xkoó ini ña é nta'a ña dí'na dá ka'xi'í ña.

³⁹ Ntá tsi Jesúsú ne, kaka'an ña:

—Ntō'ó, ña fariseu ne, ntánakate nto ata vásu ntó ni kō'o nto, ntá tsi nima ntó ne, nuu tsitu nuú i é káni kaa e ntáde nto, e ntadú'u nto.

⁴⁰ Ntē kui kuān nte túntu ntú nto! ¿Vá ña ini ntu nto tsí ña é de kú've ata i kán ne, divi tsi ña é idé kú've ña iní i kán di?

⁴¹ Ntá tsi kué'e nto ña ntá'vi é nuu nima ntó ne, dukuān né, ntuntoo ntí'xe kanñi kúñu ntō.

⁴² Ntá tsi jña nta'vi ide ntú nto, ña fariseu! Ntō'ó ne, dōó kuenta ntáde nto ntánakii xio nto uun ta'vi i é ù'xi san íña é un ntí'í nuú i xuku cho'o nto é nakué'e nto nta'a Xuva kō vata tsí o é kāká'an leí san, ntá tsi ña ntáde nto kuenta tá'an nto te vii nto é vā'á ni ña; ntē ña ntákuinima ntó Xuva kō. Sá'a é kantio é vii ntó da ntánakué'e nto nta'a Xuva kō é káduku ntée ña.

⁴³ Ña nta'vi ide ntú nto, ña fariseu!, tsi nú vi'í mí ntánataká nuu nto ne, dōó ntio nto é kuntōo nto nte nuu i kán ne, dōó ntio nto é kuiko ñu'u ña'a san nto tsi mí ntaika nto.

⁴⁴ Ña nta'vi ide ntú nto! tsí ntō'ó ne, vata ntáa ñañá é ña díto tuvi má ñu'u kán ntáa nto. Dā nēni tsi ña'a san, ntaído ntíta ña —ka'an Jesús.

⁴⁵ Kidáa ne, nantiko kōó uun mastrú leí san, kaka'an ña ni Jesús:

—Mastru, dá kuān ó kaka'an ntó ni ña tsikán ne, vata te kaka'an káni nto ní ntí di —ka'an ña.

⁴⁶ Ntá tsi kaka'an Jesús:

—Ña nta'vi ide ntú nto di, é mastrú lei nto! tsí ntánakuído nto ña'a san da nte koo é ña kutíi ká ña. Ntá tsi ntō'ó ne, nté un siin ña nchó tññ nta'a nto.

⁴⁷ Ña nta'vi ide ntú nto! tsí vatā o dé ñata ntō, ña intóo kídaa é é'ní ña ña ntáka'án naa Xuva ko ne, kuan tsí ó ntáde nto di e ntáde vā'a nto ñañá ña.

⁴⁸ Sá'a é kata'xi kuenta é kütuni tsí dadí tsi nima ntó ni ñata ntō, ña intóo kídaa. Divi ñata ntō san é'ní ña ña ne, divi ntō ntáde vā'a nto ñañá ña.

⁴⁹ Tsi kaka'an Xúva kō, ña dóo kí'in ini: “Taxnúu ú ña ka'án naa kó ni pústrú ko mí ntoo ña. Iō ñá ne, ka'ní ña'a san ña. Iō ñá ne, kada xení ña'a san ni ñá.” Kuan o ka'an ña.

⁵⁰ Dukuān é vevii ne, Xuva kō ne, ntákan ñá kuenta ñá'a, ña ntoo vevii, kuenta iña ñá'i e éti un ntíi ntíi ña ka'án naa Xuva ko, ña é xi'i un tsi nté da iñi ntu'u ñúxivi sa.

⁵¹ É'ni ña ña ntáka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na da é'ni ña Abeé san un tsi da nte rkontúvi da é'ni ña Zacaria. É'ni ña ña má ùkún kán mé'ñū nú naa kan ni má vi'i e dóo kuikó san. Dukuān é káka'án u tsi Xuva kō ne, ntákan ña kuenta iña ñá xi'i san nī ña é ntoo vevii.

⁵² 'Ña nta'vi ntu nto, mastrú lei!, tsi dóo kutu ni'i nto ntakáá xi'i mí ntákútú've ña'a san. Ntē ña ntakí'vi mii nto, ntē ña da vá'a nto é ká'vi ña'a, ña é ntio i é kútú've i —ka'an Jéssuu.

⁵³ Dá kakā'an Jéssuu nuu i sá'a ne, mastrú lei san nī ña fariseú san ne, dóo kudiin ñá ni ña. Eni ntu'u ña ntánakutsu'un ña ña é ña te da díi nuu i tsixe'e ña ña.

⁵⁴ Ini xu'ū ñá te neé nuū i é kūvi xnteé ixi ñá ña kuenta iña tú'ūn é káka'an ña.

12

Kanañe'e Jesuu kuénta iña ña é da mī rki xaa i kaka'an

¹ Dukuān ne, ñá tē nté kaa nté kaa ña'a náataká nuu ña. Uun ito tsi ntaédin nuu ta'an ña. Dā éni ntu'u Jéssuu kaka'an ñá ne, di'na tsi ña ntini'i ña kaka'an ñá ni ña:

—Kuenta tsí vii nto ni u'xen iā ña fariseu. Tsi ñá'vi ñá né, da rki xaa ña odo ntáka'an ña, ñá te kanii nima ñá ntáka'an ña.

² Tsí ña tú'vi nee iña é koo xū'ú iña ko é ña nátdito; ntē ña tuví ne nuu i é ntē xoxo kiní i.

³ Dukuān ne, un ntíi ntíi e ntáka'an nto mí neé san ne, kūtuni ñá'a san mí káxi'i nuu ntuve ngántii san. Nēe é diin diin tsi ntáka'an nto dá kánti'ú xi'i ntó ne, uun ito tsi kachu'u ña, ka'an ña nté rki vi'i kan.

Xoó ntu é ū'vi nti'xe ko (Mt. 10:26-31)

⁴ Ntō'o e dóo vá'a tiin ú ni ntō ne, kaka'án u ni ntō é ña ku u'vi nto xoo é ka'ni i kúñu kō. Tsí te kúvi ne, ña tú'vi nee é kuvi vii ka ñá ni kō.

⁵ Ntá tsi kaka'án u ni ntō xoo é díi ka u'vi nto. U'vi ntó ña é kūvi naki'i ntuvi iña nto ne, da katé nuu ña nto dô'vi kan. Dívi ña é u'vi nti'xe nto ña.

⁶ 'Ña ntu te kadíko ña ū'un láa san é ūvi kúdi diú'un san? Ntá tsi nté uun ti ña kakunáa ini Xúva ko tī.

⁷ Dívi ntō né, un tsi nté idi díki nto ntánté'vi kui kui uun. Dukuān ne, ñá ku u'vi nto. Tsí dívi ntō ne, díi díi ka nuu á'vi nto é vata ntáa láa, kiti é ña te da díi san.

Xoo é nakini i Jesuu núu ña'a (Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsí un ntí'i ntō xoo é kanakiní i ko nuu ña'a san vevii ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, nakini u ña nuu ánje Xuva kō kidaá.

⁹ Ntá tsi xoo é kákuka'an nuu i é ká'án i iñá ko nuu ña'a san vevii ne, kuan kōo vii u ni ña nuu ánje Xuva kō kidaá.

¹⁰ 'Da xōo ka é ka'an ntée i ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi vevii ne, kuvi kada ka'na iní Xuva ko ni ña. Ntá tsi xoo é ka'an kini i iña Espiritū Sántū ne, ñá kada ka'nū iní Xuva ko ni ña.

¹¹ Tē kue'en ni'i ña nto vi'i mí nataká nuu ña Israeé ne, ō ki'in ni'i ña nto ntá'a ña kaxntēku kú've sán ne, ō ntá'a ña tsiñu na'nu i ne, ñá ku kadā kuení nto nté koo nantiko koō ntó, nee é ká'an nto.

12 Tsí tē xee úra i é ká'an ntó ne, Espíritū Sántū sán nañ'é ña nto nté koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

Nee e dóo xii kaa iña ñá kuika

13 Uun ñá'a, ña nuu ta'an mé'nū ña'a sán ne, kaka'an ñá ni Jéssuu:

—Mastru, ká'an nto ni ēní ko, na tā'xi na é kāduku ntée ú iña uvá nti —ka'an ña.

14 Ntá tsi Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kú've u iña nto, é kē'nté dava ú iña nto? —ka'an ña.

15 Kidāā ne, kaka'an xtúku ña ni ñā'a san:

—Kuenta tsí víi nto tē ña kuné'u iní nto é ió iña ta'an nto. Tsí ña te nee é ió iña ko é kade i é vá'a koo kuntoo o ñūxiví sa —ka'an Jéssuu.

16 Kidāā né, ntaa ña ni ñā uun nuu i:

—Uun ñātī, ña dóo kuikā né, dōo vá'a kúvī é tātá ña.

17 Kidāā né, dōo dé kuení ña, kaka'an ña: “¿Nee ntu víi ú ve? Tsí ña tūvī ka mí'i natsoo vá'a u é tātá ko”, ka'an ña.

18 Dā dé kuení ña, kaka'an ña: “É iní u neé víi ú ve. Nakīn ú a vi'i atā sán ne, dá xntīsí u uun é díi ka ka'nu ka. Ikan nātsu'un vá'a ntí'i u é tātá ko ni un ntí'i é ió iñā ko.

19 Kidāā ne, ká'an mii ú ni nīmá ko: Nima míi ko, divīn ne, ñá tē nté kaa iña o é ntoo vá'a ve. Kutuvín da'nan ve. Ka'xín ne, ko'on; na nākunuu dīnī nima o.” Kuan kōo ka'an ña.

20 Ntá tsi Xuva ko ne, kaka'an ña: “¿Nté kuān nte túntun ntun! tsí niñú ve kuvin. Iña o é ntoo vá'a ne, ¿xōo ntú iña i kuví?”, ka'an ña.

21 Dukuan ō ntákuvī ña'a, ña e ntátsoo vá'a dokuika iña mii i, ntá tsi dóo nta'ví ñá nuu Xuva ko —ka'an Jéssuu.

Kade Xuva ko kuēnta i'xá ña
(Mt. 6:25-34)

22 Kaka'an Jéssuu ní ña ntini'i ñā:

—Sá'a ká'an u ni ntō: Ñá ku dē kuení nto nee é ká'xi nto; ntē ña ku de kueni nto nee é ku'un kutāvi nto.

23 Tsí ntuvī iña kó ne, díi ka nuu á'vi é vāta kaa é ká'xi o. Díi ka nuu á'vi kúñu kō é vāta kaa dóo é ku'un ō.

24 Koto nto nté o de rkáka san: Ñá katā'xi ti é tātá, ntē ña katā'vi ti, ntē ña tuvi mí'i ntánatsoo vá'a ti iña ti dí. Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ña é ká'xi ti. Ntō'ó ne, ¿ñā ntu te díi díi ka nuu á'vi nto é vāta ntāa láa san?

25 Nté uun ña'a nto ña kuví víi nto é kuē'nu ka kúñu nto, nté un síin ka, kuān te dóo kadā kuení nto.

26 Tē ña kuví víi nto nte un síin sá'a ne, ¿nté kui ntádé kuení ntu nto tuku nuu i?

27 Kóto nto nté o ntaé'nu láa san, é ntē ña ntáde tsiñu ne, ntē ña ntánakuido xu've. Ntá tsi kaka'an u ni ntō tsí rei Salamuún ne, kuān te dóo va'a kue'en dóo ñá ne, ñá tē nté sa vá'a ito ña é vata ntāa láa san.

28 Te Xuva ko kaxé'e ña e dóo vá'a ito ku'u é kaa má kú'ú kán vevíi ne, tevāá ne, tutun kuví ne, ¿ñā ntu te díi ka kue'e kuenta víi ña nto nēe é ku'un nto, ntō'ó é ña ntákuinti'xe nto?

29 Dukuan ne, ña ku nantí'i nto iní nto é ntuku ntō é ká'xi nto.

30 Tsí ña'a, ña é ña ini Xúva kō né, dōo ntaitsu'un ña iña é un ntí'i nuū i sá'a. Ntá tsi divi ntó né, ió uun Xuva ntō, ña é iní nee é ntátaan núu nto.

31 Ntukū nuu iní nto nēe e vá'ā é víi nto é ntio Xuva ko ne, ní'i ntō é un ntí'i nuū i sá'ā.

Natsoo vá'a o é nuu á'vi iña ko e dukún kân
(Mt. 6:19-21)

³² Nã ku u'vi ntó, a le'ntu míi ko. Nã tē nté sa titín nto, ntá tsi Xuva kō ne, ió nã dodini é tā'xi ña nto é vā'á iña ña.

³³ Nadiko ntó é ió iña nto ne, dá kuē'é nto ña ntátaan núu i san. Kuan kōo kavá'a nto itín nto é ña kakuátā é kuntōo vá'a iña ntó e dukún kan ntii dañu ntúvi. Tsi ikân ne, ña kakí'vi ña du'u, ntē ña kadúku tí iña ko.

³⁴ Mí'i ntōo é nuu á'vi iña ntó ne, ikan kuntōo nima ntó di.

Kantio é kōo tú'vê ko

³⁵ Na kōo tú've nto du'nu nto ni ñū'u é nātuún nto.

³⁶ Vií nto vata tsí o dé ña ntáde tsiñu, ña ntántétu tó'o i, ñā é ñe'e mi tánta'a ña'a. Tē náxee ñá ne, kanake'xen ñā xí'i ne, ura tsí i nakaan.

³⁷ Nté kui dīni tó'ō ña ntáde tsiñu san e ntántito ña te naxēé ña. Nuú é ntaa í é kaka'an u ni ntó tsí divi tsí tó'o ñā ne, nákuntéé ña donúu ñā ne, da ká'an ñā tsí na kuntōo ña ntáde tsiñu san nú mēsa ñā ne, mií to'o ñā tsu'un ko'o ñā é ká'xí ña.

³⁸ Nté kui vá'a ña ntáde tsiñu san, tsí kuān te davá ñūu ne, o e ve'xi túvi ne, ntántito ña tē née tó'o ñā.

³⁹ Na kūtuni nto sá'ā. Tē dí ini tó'ō vi'i san neé ura ki'xi ñā du'ú san ne, koo tú've ña kuntétu ña. Nã kuē'é ña itsi é kí'vi ña du'ú san má vi'i ñā é ki'i dú'u ña iña ña.

⁴⁰ Kuan divi ntó dí ne, na kōo tú've nto, tsí dā née iní nto ntuvi dá ña ntántétu nto xee ña vexkúvi ñatíi —ka'an Jesús.

Ña ntáde tsiñu vá'a ní ña ntáde tsiñu, ña é ña vá'á
(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Pedrú ne, katsixe'e ñā:

—Tō'ó, ¿vá kantáa ntu nto nuu i sá'a é da mii tsi iña mii ntí ne, o iña un ntíi ntíi ña'a san? —ka'an ñā.

⁴² Kaka'an Tó'o kō:

—¿Xoó ntu é ña ntáde tsiñu odo nūu, ña é díi ka vá'a, ña é díi ka kade ntaa, ña é kaka'an tó'o í é kodo nūu ñā iña ñā ntoo nú vi'i ñā é kuē'é ña é ká'xí ña te xee úra í?

⁴³ ¡Nté kui vá'a ña ntáde tsiñu, ña kade ntaa san! Tē náxee tó'o ñā ne, é un ntí'i káde ntaa ñā vatā o uvé tsiñu ña.

⁴⁴ Nuú é ntaa ntí'xe i é kaka'an u tsi tó'o ña ne, xtuví ñā ña é kuēnta víi ña é un ntí'i é ió iña ña.

⁴⁵ Ntá tsi te ña ntáde tsiñu san kade kuení ña tsí kukuii ka dá náxee tó'o ñā ne, kani ntu'u ña kadā xení ña ni ña ntáde tsiñu ni'i ña, te tii, te ñadi'í ne, kani ntu'u ñā é kō'o ña, é ká'xí ña, é kada ki'vi ña.

⁴⁶ Kidáa ne, da née iní tsí ña naxee tó'o ñā ntuvi dá ña kantétu ña, tsí ña íni ña neé ura naxéé ña. Kidáa ne, naki'i ña tsiñu ña ne, natee xío ña ña é kí'in ñā ní ña'a, ña é ña íni de ntáa san.

⁴⁷ Nã ntáde tsiñu, ña é íni nēe e ntío tó'o í ntá tsi ña te ió tu've ña, ntē ña ni de ntáa ña é kaka'an tó'o ñā né, dōo naká'xi va'a tó'o ña ñā.

⁴⁸ Ntá tsi ña ntáde tsiñu, ña e ñā ini nee e ntío tó'o í ntá tsi idé ña nee iña e ñā ini ña ne, ní'i ñā é ntō'o ña di, ntá tsi ña dōo nee. Tsi xoo é díi ka kuē'e ní'i i ne, díi ka kuē'e kantio é kuē'é ña ña nguii san. Xoo é díi ka kuē'e ntada ña kuēnta ntá'a i ne, díi ka kuē'e kantio é káda ntaa ña.

Kíi nteé xio ta'an ña'a san cuenta iña Jesús
(Mt. 10:34-36)

⁴⁹ V'é'xí u e xntéé ñu'u ú ñuxiví sa. ¡Dōo ntio kó tē dí kai'xi vevíi!

⁵⁰ Io úun nuu i e dóo nto'o kó rkontúví ne, un vá'a tsi kantí'i iní ko un tsi da nte inú kava.

⁵¹ ¿Vá vè'xí ntu ú vata koo é kuntoo vá'a ña'a san ñuxiví sa, te kuiní nto? ;Ña'a ní san! tsi ve'xi u é kii nteé xio ta'an ña'a san kuenta iñá ko.

⁵² Tsí un tsi nte vevii ne, kii nteé xio ta'an ña'a. U'un ñá'a san uun tsi vi'i ntoo ña. Uni ñá'a ña naa núu ña ní ña uvi ñá'a sán ne, ña uvi ña'a sán ne, naa núu ña ní ña uni ñá'a san.

⁵³ Uva i ne, naa núu ña ni i'xá ña. I'xá ña ne, naa núu ña ni uva ña. Di'i ña ne, naa núu ña ní dióko ña. Dióko ña ne, naa núu ña ni di'i ña. Núntí ña ne, naa núu ña ní énu ña. Énu ña ne, naa núu ña ní ñuntí ña —ka'an Jesús.

Nuu i nté koo kuví ntuví sa'a

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Kaka'an Jesús ní ña'a san:

—Tē iní nto tsí ñu'u vikó san xe'e i kán ne, ura tsi ntáka'an nto é káin davi. Kuan kōo kuví ntí'xe.

⁵⁵ Dá kañu tatsin xe'e i kán ne, ntáka'an nto é vè'xí ntuví ka'ni. Kuan kōo kuví ntí'xe.

⁵⁶ Nto'ó ne, da mii tsí rki xaa nto nteku é ntáka'an nto. Nto'ó e dóo iní nto é ka'an nto nté koo kúvi e dukún kan ní ñuxiví a ne, ¿nté kuí ña ntáñe'e dikí ntu nto núu i é kata'xi Xuva kō nté koo kuví ntuví é ntoo o vevii?

Koón ntíin é ntúvá'an ní ña ntaínchu'vi o

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Nté kuí ña káde kú'ven mín nee é vá'a iña nto?

⁵⁸ Tē xoó ña'a kí'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i é tsí'i kuétsi i o ne, koón ntíin nátiin vá'an ní ña itsi kán vata koo é ña kí'in ní'i ña o nta'a ña tsíñu i san. Tsí tē ña tsíñu i san ntada ña o kuénta ntá'a sntadún san ne, xnuu kutu ña o viutun.

⁵⁹ Kaka'án u ní o tsí ña ntíin viútun san un tsi da nte ntá'vin ntí'in é kakan ña —ka'an Jesús ní ña.

13

Kantio é nadama o nima ko

¹ Ntuví tsikán ne, iō ñá san ne, kué'en ña mí tuví Jesuú ne, ntaa ña ní ña tsí Pilatú san ne, e'ni ña ña ñatí, ña ñuú Galileá ne, da nádaká ña niñi ña ní niñi kítí san é kué' é ña doméni iña Xuva ko.

² Jesuú ne, kaka'an ña:

—¿Vá díi ka ntu iō kuétsi ña kuān o kúvi san é vata ntáa ña ñuú ña, te kuiní nto, é kuān o ntó'o ña?

³ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi diví nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, un ntí'i ntō kuví nto di.

⁴ Un ntí'i ña xe'un uni ñá'a san xi'i ñá da núu vi'i dükun é nani Silüee ne, ¿díi ka ntu iō kuétsi ña é vata ntáa ña é întoo ñuú Jerusaleén, te kuiní nto?

⁵ Ka'án u tsí ña'a. Ntá tsi diví nto, tē ña nadáma nto nima ntó ne, kuví ntí'i ntō di —ka'an ña.

Kuenta iña utun é ña kakíi kiti i

⁶ Kidáa ne, kantáa Jesuu núu i sá'á:

—Uun ñatí ne, i'xi ña uun utun igu ñu'u ña. Kué'en ña kükoto ntódo ña te kákii kiti igú sán ne, nté uun ti ña kákii ti.

⁷ Kidáa ne, kaka'an ña ní ña kade kuenta útun san: “Koto nto tsi é uni kuíá é kaki'xi da tá'án u ne, nté uun igu sán vata ní'i ko ti. Nakáin nto utun ti vata koo é ntúniné ñu'u san, tsi é ntaa i é ntísi”, ka'an ña.

⁸ Ntá tsi ña kade kuenta útun sán ne, kaka'an ña: “Na kũntitsi míi ka uun kuiá, nii dukuan naxtívítá u nte'u nú ditsín i ne, dá tsóo ú cho'o é kué'nu vá'a.

⁹ Te kii kiti i kidáa ne, vá'a o. Tē ña'á ne, dá nakñn nto”, ka'an ña. —Kuan o ntáa Jesuu nuu i sá'a.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña dī'í, ña kúti'í

¹⁰ Uun ntuvi dá iō dá'nā ne, kanañ'e Jesuu ñá'a san nú vi'í mí ntánataká nuu ña Israeé san.

¹¹ Ikān tuvi uun ña dī'í, e xé'un uni kuía e nchokuví ña. Tsi uun é ña vá'a san dé ti'í ñā. Ña ni kúvi ntuntāa ña nté un síin.

¹² Dā íni Jesuu ñá ne, kāna ña ña, kaka'an ñá ni ñā:

—É ntuvá'an kui'í o vé —ka'an Jéssuu ni ña.

¹³ Kidáa ne, xntee tá'an Jesuu ntá'a ña ñad'í san. Ura tsi i ntuvá'a ña ne, dá éni ntu'u ña kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹⁴ Ntá tsi tó'o vi'í mí ntánataká nuu ña ne, dōo kúdiin ña tsi ntavá'a Jesuu ñá'a san ntuvi dá iō dá'na ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Íñu ntuvi iō é kada tsiñu o né, dīvi tsi ntūvi é kūvi ki'xi nto dá kuchō'o nto; ñá te ntūvi dá iō dá'na san ki'xi nto —ka'an ña.

¹⁵ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

—Ntō'ó ne, da míi rki xaa nto nteku e ntáka'an nto. ¿Ñā ntu ntánantuté nto duntiki nto ni búru ne, é kī'in ti kiko'ó ti ntute ntuvi dá iō dá'na san?

¹⁶ Tsi ña dī'í sa'á ne, tatá vi'í Abraan ña, ntá tsi é kūvi xe'un uni kuía e nteé kimi ña kui'í sá'a é xē'é é ña vá'a san ña. ¿Vá ñā ntu kuvi nakuitá u kui'í ña ntuvi dá iō dá'na? —ka'an Jéssuu.

¹⁷ Dá kā'an Jéssuu sá'a ne, un nti'í ñā ntañchu'vi ña kúka'an nuu ña é kuān ó kaka'an Jéssuu ni ña. Ntá tsi ña'a sán ne, dōó diní ña e dōo ka'nu nuu i é idé Jesuu.

Kuenta iña tsikñn kuli
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu:

—¿Nté o ntu mí kadē kú'vé Xuva kō? ¿Nee iñā ntu é kuvi ntada dadii o?

¹⁹ Vata kaa kudii uun tsikñn kuli é kuetsi kué'en e kaí'xi uun ñatíi má iña ñá kñn ne, kēne un tsi da nte kúvi utun. Kuka'nu ne, un tsi nte láa, kiti ntaíko, de vá'a ti taka tí nta'a i —ka'an ña.

Kuenta iña ú'xen iā
(Mt. 13:33)

²⁰ Ntá tsi kaka'an Jéssuú di:

—¿Nee iñā ntu ntada dadii ú vata kaa mí kadē kú'vé Xuva kō?

²¹ Tsi mí kadē kú'vé Xuva kō ne, vata kaa uun ti'nti ú'xen iā e kí'í uun ñad'í san ne, dá nadaka ña u'xen san ni uni xkú've utsi trigu un tsi da nte náneñu vá'a ú'xen san —ka'an Jéssuu.

Xi'í mí ña ni'í
(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Jesuú ne, itā ntí'xin ña ñuú na'nu ni ñuú kuetsi, kanakuā'a ña ña'a san mí ita ntí'xin ña.

²³ Uun ña'a ñá ne, kēne ña, kaka'an ña:

—Mastru, ¿ñā titín ntu ña'a san, ñā é kanakáku? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

Jesuú ne, kaka'an ña:

²⁴ —Koó ntii nto kúki'vi nto xi'í mí ña ni'í san. Tsi kaka'an u ni ntō tsi ña te da díi ña'a ncho kí'ví ña, ntá tsi ña ní'í ña é kí'ví ña.

²⁵ Dā nākádí Tó'ó vī'i san xi'i nā ne, ntō'ó é ñu'u mii nto kí'i kán né, nake'xen ntō xi'i san, ká'an ntō: “Nakaán nto xi'i nto, na kí'vī ntí”, koo ka'an nto. Ntá tsi divi nā ne, ká'an nā: “Ntō'ó ne, ntē nā íní u mí vē'xí nto”, koo ka'an nā.

²⁶ Kídáá ne, kani ntu'u nto ká'an nto: “Ntí'í ne, ē'xí dadíi ntí ni ntō; xí'i dadíi ntí ni ntō di. Tsí nakuá'a nto nā'a san itsi ñuú mii ntí”, koo ka'an nto.

²⁷ Ntá tsi nantiko kōo nā, ka'an nā: “É kāká'án u tsi nā íní u nto. Kii nteé xio nto ko, tsí un ntí'i ntō ntáde nto é kīni kaa.” Kuan kōo ka'an nā.

²⁸ Ikān ne, kueku nto ne, naka'xí ka'ñī nto nú'u nto tē íní nto Abraan ni Ísaa ni Jácoó, ni ūn ntí'í ntí nā ka'án naa Xuva ko tsí ntoo nā mí kadē kù'vé Xuva kō. Ntá tsi ntō'ó ne, é ñu'u mii ntō kí'i kán.

²⁹ Xée nā'a, nā vē'xí dá mī'í ká diñi ñuxiví sa, kixkúntōo nā, ka'xí dadíi nā ni Xuva kō mí kadē kù'vé nā.

³⁰ Kīni nto tsi kidáa ne, ío nā'a vevíi ne, dóo na'nu nā'a nā í'a ñuxiví sa, ntá tsi nā na'nu nā'a ká nā nta'a Xuva kō. Ío nā'a é nā te na'nu nā'a nā í'a ne, divi nā e dóo na'nu nā'a nā nta'a Xuva kō —ka'an Jéssuu.

Èku nteé Jesuu ñuú Jerusaleen (Mt. 23:37-39)

³¹ Ntuvi tsikán ne, xéē nā fariseu, kaká'an nā ni Jéssuu:

—Ntaka nto í'a, tsí Herodē sán ne, ncho ka'ní nā nto —ka'an nā.

³² Ntá tsi divi nā ne, nantíko koō nā, kaka'an nā:

—Kue'én ntó ne, ka'an nto ni ñukuíi tsikan tsi vevíi ni ütén ne, nakuíta ká u é nā vā'ā san ne, ntavá'a ká u nā nchokuví san di. Ídá ne, ntí'í tsiñu ko.

³³ Ntá tsi kantio é kí'ín ka ú itsi kán vevíi ni ütén ni ídá di. Tsí nā kúvī é kúvī nā ka'án naa Xuva ko tē nā te ñuú Jerusaleén kuví nā. Kuan kōo ka'an ntó ni nā —ka'an Jéssuu—.

³⁴ ¡Dōo u' kásúvi ko kuenta iña nto, nā ñuú Jerusaleen! ¡Tsi nta'é ní nto nā e ntáka'an tú'un Xuva kō ne, ntáxé'le xuu nto nā é taxnuu Xuva ko kuénta iña nto! ¡Nā tē nté kaa kí'in itō ncho nataká nuu ú í'xá nto vatá ó de tsú'ún san é kánataká nuu ti í'xá ti má ntí'xin ti, ntá tsi nā ni ntío nto!

³⁵ Koto ntō tsi xtuví mii Xuva ko ví'i nto ve. Ntá tsi kaka'án u ni ntō tsi nté unun ito ká nā kīni ntó ko un tsi da nté tē xee ntúvi é ká'an nto: “¡Ntē kui vā'a ó é vē'xí nā vé'xí kuenta iña Xuva ko!”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

14

Dā ntavá'a Jesuu úun ñatíi, nā é katsitu kuññu

¹ Uun ntuví dá ío dá'na ne, kué'en Jéssuu, kúka'xí nā nú ví'i nā odo nūu iñā nā fariseu. Ntaíto xū'ú nā nguíi san nté koo víi Jesuu.

² Ikān tuví nuu Jéssuu úun ñatíi, nā katsitu kuññu.

³ Jesuú ne, tsixe'e nā mastrú leí san nī nā fariseú san, kaka'an nā ni nā:

—¿Vá kúvi ntu ntavá'a ú nā nchokuví san ntuví dá ío dá'na, ó nā kúvi ntu? —ka'an nā.

⁴ Nā'a sán ne, diin diin sá kantóo nā. Kídáa ne, kí'i Jesuu nā nchokuví san ne, dá ntavá'a nā nā, dá nátaxnūu nā nā é na nū'u nā.

⁵ Kaka'an nā nī nā fariseú san:

—¿Vá ío ntú nto te í'xá nto o te dūntiki nto kó'xo nuu ti ini pusu kán ne, vā nā natavá ntu nto ti, kuān te ntuví dá ío dá'na? —ka'an nā.

⁶ Nā ni kúvi nantiko kōo kue'en tsí nā é kāká'an Jéssuu nī nā.

Núu i iñā nā kakana nā mí kátánta'a nā'a

⁷ Dā íni Jesuu tsí nā'a, nā xéé ví'i viko sán ne, ntánakaxnúu nā mí'í e dóo vā'ā o é kuntōo nā nú mesá san ne, kaka'an Jéssuu nī nā núu i sá'a:

⁸ —Tē xoó kakana i é kī'in ntó viko mí kātánta'a ña'a sán ne, tē xee ntó ne, ñá kú xkutúvi ntó nte nuu i kan, tsí te kí'xi tuku ña'a, ña é dií ka ka'nu ña'a é ðivi ntó ne,

⁹ kidáa ne, xéé ña é kána ña nto ntuvi ntó ne, ká'an ña ni ntó: “Xio kudii kutuví nto, tsí ña sá'á ne, kutuví ñá i'a”, koo ka'an ñá ni ntó. Kidáa ne, kuka'an nuu nto nakuntítsi nto, kikutúvi nto un tsi nte ata i kan.

¹⁰ Ntá tsi tē xee nto mí kākana ña nto é kika'xi nto ne, kūkutúvi nto un tsi nte ata i kan. Kidáa ne, tē xee ña é kána nto sán ne, ká'an ña: “Kuítá nti'xin nto nte nuu i san”, koo ka'an ña. Kidáa ne, kuiko ñu'u ña ntántoo nú mesá san nto.

¹¹ Tsí xoo é kade ka'nu mii i kúñu i ne, tē kúvi ne, ní'i ña doka'an; ntá tsi xoo é ðutsi i veví ne, rkontúvi ne, dií ka kuka'nu ña'a ña —ka'an Jéssu.

¹² Kaka'an xtúku ña ni ñatíí, ña e kána ña:

—Dá káde vá'a nto é ká'xí ña'a nú vi'i nto kán ne, ña ku kána nto ña e dóo vá'a tiin ni'i ntó, nté éni nto, nté ñavi'i nto, nté ña kuika, ña ntoo etsin nú vi'i ntó. Tsí ðivi ña né, kána ña nto ði é kíká'xi nto nú vi'i ña kán né, kuan kōo ntúdadii ña ni ntó.

¹³ Ntá tsi da ntáde nto viko ne, kana nto ña ntá'ví san, ní ña e dúkuan ntá'ví da káku, ní ña natíin i san, ní ña kuáá san ði.

¹⁴ Kidáa ne, dóo ðini nto. Tsí ðivi ña ne, ña kúvi ntudadii ña ni ntó. Ntá tsi ðivi ntó ne, ní'i nto é vá'á iña nto ntuvi te ntóto ña'a, ña é ide é vá'á ñuxiví sa —ka'an Jéssu.

*Núu i ñña viko ká'nu é éde uun ñatíi
(Mt. 22:1-10)*

¹⁵ Dá téku ña sá'á ne, uun ña é tuví nu mesa kán ne, kaka'an ñá ni Jéssu:

—¡Nté kui vá'a o xoo e kae'xi dadíi i mí kadé kú've Xuva kó! —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Uun ñatíí ne, dóo ka'nu viko idé ña. Ntá tē nté kaa ña'a san kána ña é kíká'xi ña.

¹⁷ Dá xéé ura i é ká'xí ña ne, taxnúu ña ña kade tsiñu iña ña é kūkoto ñá ña'a san: “Kue'én ntó ve, tsi é ió tu've nti'i”, ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi un ntíi ntíi ñá ne, éni ntu'u ña ntáka'an ña nté kui ña ni kuvi kí'in ña. Ntá é kuvi uun sán ne, kaka'an ña: “Ñu'u da ve ñí'í u ne, kantio é kí'in u kíkoto ntódo u. Vií nto da xé'e, kada ka'nú ini nto ní ko tsi ña kúvi kí'in ú ve”, ka'an ña.

¹⁹ Tuku ña'a ne, kaka'an ña: “Dá ve ñí'í u u'un ná'a dñntiki ne, kantio é kíkoto ntée ú ti tē vá'á ti. Vií nto da xé'e, kada ka'nú ini nto ní ko”, ka'an ña.

²⁰ Ntá uun ká xtúku sán ne, kaka'an ña: “Xu'ú ne, dá ve kúvi tánta'a ú ne, dukuan ne, ña kúvi kī'in u”, ka'an ña.

²¹ Dá náxee ña táxnúu ñá ne, kantaa nti'i ña ní tó'o ña nee iña é káka'an ñá mí ñe'e ña. Kidáa né, kúdiin tó'o ña ne, kaka'an ñá ní ña kade tsiñu iña ña: “Kuē'en náne'en nú á'ví kan ní itsi ka'nu kán, ní da kaní má ñúú san, dá kuntēkan ña nta'ví san, kixni'in ña i'a, ní ña dúkuan ntá'ví da káku, ní ña kuáá san, ní ña natíin sán ði”, ka'an ña.

²² Dá ku e ví'i ne, náxee ña táxnúu ña, kaka'an ñá ní tó'o ña: “É de ntáa u é káka'an nto, ntá tsi dóo kaniné ka”, ka'an ña.

²³ Kidáa ne, kaka'an tó'o ña ni ña: “Kuē'en ítsi na'nu kan ne, kuē'en un tsi nte nu ráxa kán, ká'an ni da xóo ka ña'a, kuétsí é viin ña na kí'xi ñá vata koo é na tsitu ña ma ví'i ko.

²⁴ Tsí kaka'an u ni ntó tsi nté uun ña'a, ña kana dí'na ú ne, ñá ní'i kué'en tsi ña é ká'xí ña”, ka'an tó'o ña —ka'an Jéssu.

*Nuu i éntii tū'un é kuntíkin ó Cristu
(Mt. 10:37-38)*

²⁵ Nã tē nté kaa ña'a ntántikin ñá Jesuu. Jesuú ne, xkokōo ñá ata ña, kaka'an ñá ni ñã'a san:

²⁶ —Tē xoó ña'a ki'xi ña é ncho kuntikin ñá ko ne, ña kúvi vii ñá tē ñá díí ka kue'e ntío ña ko é vata kaa ntío ña uva ña ni di'i ñã, ni ñadi'i ñá ni i'xá ña, ni ení ñá ni tá'an ñá, ni kúñu mií ñá di.

²⁷ Tsi ña kúvi vii ñá tē ña ntío ña nãkunáa ña kúñu ñã é kuntikin ñá ko.

²⁸ Te iō ntó ne, ntio nto é xntitsi ntó vi'i ka'nu ne, ¿vá ña ntu te di'na kutuvi nto kadã kueni nto nté kaa nanti'i nto, te xēe tá'an ntu diu'un nto é kuvi kuntitsi?

²⁹ Tē ñá ne, xtuví ntó etí vi'i sán ne, é ntaā i kutuvi dava. Un ntí# ntí# ña kaini ne, kani ntu'u ña ka'an kini ña iña nto:

³⁰ “Ñatí sa'á ne, eni ntu'u ña kãde vá'a ña vi'i ña ne, ntē ña ni kuvi vii ña nanti'i ñá”, koo ka'an ña.

³¹ Ó te uun rei san ncho vii ña du'xen ni tuku rei ne, ¿vá ña ntu te di'na kutuvi ña kadã kueni ña te xēe tá'an u'xi míl sntadun ña é kōó ntii ña vii ñá du'xen ni tuku rei, ñá iō ōko míl sntadun i?

³² Tē ini ña tsi ña kuvi vii ña ne, taxnūu ña tú'ūn nta'a tuku rei san dá tuvi íka ká ña é kãkan ña e nté koo kuntōo vá'a ña ni ñã.

³³ Dukuān né, te xōó ña'a, ña é ña xtuví mií i ūn ntí'i iña í ne, ña kúvi kuntikin ñá ko —ka'an Jesuu.

Dã ña véñ# ka ñ# san

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ Kaka'an xtúku Jesuu nuu i sá'a di:

—Ñí# sán ne, dōo va'a. Ntá tsi tē kúnaa díko i ne, ¿nté ntu koo ntuveñ# ka xtúku?

³⁵ Nã vādã mi kainuu á'vi ká i; da mií sa é nakuíta o. Xoo é kãtekú i ne, na kini i —ka'an Jesuu ni ñã'a san.

15

Kuenta iña á le'ntu, kiti kúnaa

(Mt. 18:10-14)

¹ Un ntí# ntí# ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Roma ni tuku ña'a, ña é iō kuetsí i ne, xēe etsin ña mí tuvi Jesuu é kini ña é kãka'an ña.

² Dukuān ne, ña fariseú san nī mastrú lei san ne, ntáka'an kini ña iña Jéssuu, kaká'an ña:

—Ñatí sa'á ne, ntaíka dad# ña nī ña é iō kuetsí i ne, ntaé'xí dad# ña ni ñã di —ka'an ña.

³ Kidãa ne, kantaa Jesuu kuénta iña i sá'a:

⁴ —¿Xoó ña'a ntu nto, te iō uun sientu lé'ntu ntó, tē kunaá ti uun ti ne, ñã ntu te tsoo míi nto kiti kimi díko xe'un kimi san, dá k'i in nto, kinantúku nto kiti kúnaa san da nte ko é nani'i nto ti?

⁵ Tē nání'i ntó ti ne, nakuntéku dokó nto ti ne, dōo díni nto di.

⁶ Tē náxee nto nú vi'i nto kãn ne, kana nto ña vá'a tiin ni'i nto nī ña nú vi'i ntó ne, ká'an ntó: “Na nãkunuu díni nima ntó nī ko, tsi é nání'i ko á le'ntú ko, kiti kúnaa”, koo ka'an nto.

⁷ Dukuān ne, ká'ãn ú ni ntó tsi díí ka iō dodíni é dukún kãn te uun ñã'a, ñá iō kuetsí i, nativi ini ña kuetsi ñã, é vãta kaa ña kimi díko xe'un kimi ñã'a san, ña é vá'a, ña é ña tuvi kuetsi i nuu Xuva ko —ka'an Jesuu—.

Kuenta iña ñãd'i, ña nání'í diu'un i

⁸ Uun ñãd'i ne, iō u'xi diu'un kui'xín iña ña. Tē kúnaa úun ne, ¿vá ñã ntu natúun ña ñu'u ña ne, dá ne'xín ñá da kan# má vi'i ña kãn? Kukuú kudu'va tsi nantuku ñã da nte ko é nani'i ña.

9 Tē nāni'i ñá ne, nataká nuu nti'i ña ni ñad̄'i, ña vá'a tiin ni'i ña, nī ña ntoo etsin nú vi'i ña k̄an, ká'an ñā: “Nā nakunuu d̄ini nima ntó nī kó, tsi é nāni'i ko diu'un ko e kúnaa”, koo ka'an ñā.

10 Kaka'an u ni ntó tsi dukuān d̄ini ánje Xuva ko kuēnta iña ñá iō kuetsi i tē nātivi iní ña kuetsi ñā —ka'an Jésuu.

Kuenta iña i'xa é kūkaka ntava túku ñuu

11 Kaka'an Jésuu san di:

—Uun ñat̄i ne, iō uvi i'xá ñā.

12 Na dutsi sán ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūvá, ta'xi nto iña nto é k̄aduku ntée u”, ka'an na. Kidáa ne, ē'nté dava ñā é tátá ñā é duku ntée na.

13 Ntē vata kutit̄in ntuvi ne, i'xá ñā, na dutsi sán ne, nātsu'un vá'a nti'i na iña ná ne, dá kuē'en ná tuku ñuu mí doto tsi nánti'i lúku na diu'un na. Ide na un nt̄i nt̄i núu i é k̄ini kaa vata ka'an iní mí nā.

14 Ntá tsi dá nt̄i'kuē'en diu'un ná ne, xéē nt̄uvi da dóo kutama da kan̄i ñuu tsikán ne, iñi nt̄u'ú kúnaa nteē na é k̄a'xí na.

15 Kidáa ne, kuē'en nā, kuntúku na tsiñu ni uun ñat̄i, ña ñuu tsikán ne, taxnūu ñā ná rantsu ñā é k̄i'in na, kikuenta víi na kutsin ñā.

16 Nt̄io na é k̄a'xí na é kae'xí kutsin san da nte ko é nta'a na ne, ntá tsi xoxo ni xé'e i é k̄a'xí na.

17 Kidáa né, dē kueni mii na, k̄aka'an na: “i'nté ntu kaa díi ña ntáde tsiñu iō ñá nú vi'i uvá kó k̄an é iō é nta'e'xí ña ne, ntē dúkuan k̄antóo ka. Xu'ú ne, kaxi'y u dóko i'a!

18 Á te nū'ú u mí tuví uvá kó k̄an ne, ká'an ú ni ñā: Ūva, é ntuku kuetsi u ni Xuva ko, ni divi ntó di.

19 Ña nuu á'vi ká u é k̄a'an ka nto é i'xá ntó ko. Vi'i a vé ne, víi nto nī kó vatā ó de nto nī ña ntáde tsiñu iña nto. Kuan kōo ká'an ú ni ñā”, ka'an na.

20 Kidáa ne, nākunūu itsi na, kunú'u na mí tuví uva nā.

'Ikā ká ve'xí na, íni uva na nā né, ntuntā'ví ini ña na. Koó da kaxkainu uva nā kúnakuētú itsi ña na ne, nánume ña na, da é'xi ña xu'u na.

21 Kidáa ne, kaka'an ná ni uva nā: “Ūva, é kō'xo nteē u nuu Xuva ko, ni divi ntó di. Nā tē nee nuu á'vi ká ko é k̄a'an nto é i'xá nto ko”, ka'an na.

22 Ntá tsi uva nā ne, kaka'an ñā ni ña ntáde tsiñu iña ñā: “Nantukū náne'e nto du'nu é díj ka va'a dá nākunúu i'xá ko. Naxnūu nto di'i ntá'a i di. Na nāk'i'y nti'xen vá'a sán di.

23 Kūkueká nto duntiki, kiti díi ka de'én ne, dá ka'nī ntó ti dá k̄a'xi o ti é víi o vikó san.

24 Tsi i'xá ko sá ne, e xí'i, kuíni ko, ntá tsi é ntóto xtuku. É kúnaá i'xá ko, kuíni ko, ntá tsi é nani'i ko i ve”, ka'an ñā. Kidáa ne, eni ntu'u ñā idé ña viko san.

25 Ntá tsi i'xá ñā, na kuvi atā sán ne, nuu na má tsiñu na. Dā náxee étsin na nú vi'i na k̄an né, tēkú na e dóo kaeku strumentú ne, ntaíte'e ña'a sán di.

26 Kidáa né, kána na uun ña kade tsiñu sán ne, tsixe'e nā: “¿Néé ntu kakuvi i'a?”, ka'an na.

27 Ña kade tsiñu sán ne, kaka'an ñá ni nā: “É náxee ení o. Uva o ne, taxnūu ñā é k̄uvi uun duntiki, kiti dóo de'én san, tsi vá'a tsi o náxee na”, ka'an ñā.

28 Kidáa ne, kudiín ení na, na kuvi atā sán ne, ntē ña ni ntio na nt̄i'vi na má vi'i na k̄an.

29 Kaka'an ná ni uva nā: “Divi ntó ne, iní nto tsi éma tsi kaxntií ú nto, é ntē ña kadé do'ó ú ni ntó nté uun ito ne. Ntá tsi ntē ña kata'xí nto nté uun kudii a ndi'ú san é víi u viko ko nī na vá'a tiin ni'i u.

30 Ntá tsi vevíi ne, náxee i'xá nto na sá'a, na é dotó tsi nanti'i diu'un nto ni ñad̄'i kiní ntáa sán ne, kae'ní ka nto duntiki, kiti dóo de'én san”, ka'an ení na, na kuvi atā san.

³¹ Kidáa ne, kaka'an úva na ni nā: "I'xá miī kó, xo'ōn né, nī kue'en tsí tuvíñ tuvíñ nī kó. Un nti'í é ió iñá ko ne, iña ō di.

³² Ntá tsi vevíí ne, e va'a ō é vīi o víko, tsi é nakūnuu dīnī nimá ko, tsí na ení o ne, e xí'i na, kuíni ko, ntá tsi kantíto na. É kúnáa na, kuíni ko, ntá tsi é nani'í ko ná ve", ka'an úva na ni nā —ka'an Jesús.

16

Kuenta iña ñá nteé nta'a i tsiñu, ña é dotō tsí nanti'í diu'un tó'o ī

¹ Jesuú ne, kantaa ña ni ña ntini'í ña nuu i sá'a di:

—Uun ñatíí kuika ne, xío uun ñá'a, ña intée nta'a i tsiñu ña. Ntáka'an ñá'a san tsí ña sá'a ne, dotō tsí kananti'í ña diu'un tó'o ña.

² Kidáa ne, kána tó'o ña ña, kaka'an ñá ni ña: "¿Neé ntu nuu i sá'a é káka'an ñá'a san iña o? Ntadan kó kuenta tsiñu o ve, tsí ña kunteé nta'a ká o tsiñu ko", ka'an ña.

³ Kidáa ne, dóo dé kueni ña nteé nta'a i tsiñu san: "¿Nté ntu koo víi u ve? Tsi tó'ō kó ne, naki'í ña tsiñu ko. Ña túvi ntii ko é kikutú u ne, kakuka'an nuú ko é kákán u doméní di.

⁴ É iní u nté koo víi u ve, vata koo é naki'í ña'a sán ko nú ví'i ña kán dá ña tuví ka tsiñu ko", ka'an ña.

⁵ Kidáa né, kána ña ña kui uun kui uun ña, ña é tanūu diu'un tó'o ña. Tsixe'e ñá ña xee dí'na san: "¿Ntē ntú kaa tanūu nto iña tó'ō ko?", ka'an ña.

⁶ Nantíko koō ñá, kaka'an ña: "Tanūu ú uun sientu varíi ásete", ka'an ña. Kidáa ne, kaka'án ña nteé nta'a i tsiñu san: "Ū'un kuenta o. Kantí'í sá kutúvín, dá xntéén na'an uvi díko u'xí varíi tsi", ka'an ña.

⁷ Kidáa né, tsixe'ē xtuku ñá tukú ña'a san: "¿Ntē ntú kaa tanūu nto?", ka'an ña. Dívi ñá ne, kaka'an ña: "Uun sientu etún trigu", ka'an ña. Kidáa ne, kaka'an ña: "Ū'un kuenta o. Kimi díko tsi xntéén na'an ve", ka'an ña.

⁸ Tō'ó ña ne, iní ña tsi ña nteé nta'a i tsiñu, ña é dóo kíni kaa sán ne, dóo ntíto ña nté koo víi ña. Tsí ña ntáduku ntée ñuxiví sa ne, díí ka ntíto ntáde ña ni tá'an ña é vata kaa ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō.

⁹ Xu'ú ne, kaka'án u ni ntō é na kada tsiñu ni'í ntō diu'un nto é iō ñuxiví sa vata koo é na nī'í nto ña'a, ña vá'a tiin ni'í ntō, vata koo é, tē ntí'í diu'un ntō ne, koo xoo é nākuído i nto mí kuntōo nto ntii dañu ntūvi.

¹⁰ Uun ña'a, ña é kade ntaa núu i é dutsí né, kuan kōo kada ntaa ña nuu i e dóo ka'nu di. Ña'a, ña é ña kada ntáa nuu i é dutsí ne, ntē ña kada ntáa ña nuu i é ka'nu di.

¹¹ Ntá tsi tē ñá ini de ntáa nto nī diu'un é iō ñuxiví sa ne, ¿xoo ntu é ntáda i kuenta ntá'a nto nuu i é vā'a ntí'xe?

¹² Tē ñá ini de ntáa nto nī nuu i iña túku ñá'a ne, ¿xoo ntu ta'xi i é kūvi iña mií nto?

¹³ Nté uun ña'a, ña kade tsiñu ne, ña kúvī é koo uvi tó'o ña é uun ito tsi. Tsí kada xení ña nī ña uun ña'a sán ne, ña uun ña'a ká san ne, kuinima ñá ña. O ña uun ña'a sán ne, kuini'í ña ña ne, ña é uun ká san ne, ñá víi ñá ña kuenta. Ña kúvi víi o tsiñu Xuva ko tē dóo kakuinima kó diu'ún san —ka'an Jesús.

¹⁴ Ña fariseú san ne, dóo kuinima ñá diu'un. Dukuān né, eni ntu'u ña ntáka'an kíni ña iña Jesús.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Jesús ni ña:

—Dívi ntō ne, ntáde nto e dóo va'a nto nuu ña'a san, ntá tsi Xuva kō ne, ini ña nte ntáa nima nto. Tsí nuu i e ntáde ka'nu ña'a sán ne, ñá ntío kue'en tsí Xuva kō.

Lei Muísee

16 'Lei é xntéé na'a Muísee ni tú'ün é ka'an ñá ka'án naa Xuva ko ne, idiá'vi un tsi nte ntúvi da íka Juaan. Ntá tsi nte ntúvi tsikán ne, e ntáka'an ntódo ña'a san tú'ün va'á san ñña i mí kadé kú've Xuva kō ne, un ntíí ntíí ña'a san ntáxio ntíi ñá é k'í'vi ña.

17 'Ntá tsi díi ka ña ntíi tu'un é ntí'í e dukún kan ní ñuxiví a é nadāma uun kudíi letra ñña lei san.

Kuenta ñña ña'a, ña ntánatsoo mii ta'an
(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

18 'Te uun ñatíi kanaxtuví mii ña ñadí'í ña ne, tē tánta'a ña ni tuku ñadí'í san ne, kade ña é ko'xo nteé ña nuu Xuva ko. Xoo é kátánta'a i ni tuku ñadí'í, ña e náxtimíi xā i ne, kade ña é kākó'xo nteé ña nuu Xuva kó dí.

Uun ña'a ña kuika ni Lázaru

19 'Uun ñatíi kuika ne, dōo va'á du'nu ña. Da mii kuē'en tsí viko kade ña utén utén; dōó ka'nu kade ña.

20 'Ikān tuví uun ñatíi, ña e dōo ntá'ví, ña é naní Lázaru. Dōó kate'u kúñu ñā. Tuví nteé ñá etí xi'í ñá kuiká san.

21 'Vevíi tsi ká'xí ña é kākó'xo má mēsa ñá kuiká san. Un tsi nte tñā sán ne, kaxéé ētsin ti é ncho nauvi ti mí katē'ú san.

22 'Uun ntuví ne, xí'í á ña ntá'ví san. Kue'en ní'í ánjē san ña é kutuví ñá ni Ábraan, mí ntoo ña xi'í, ña e ntántikin Xúva kō, mí dōo vá'ā o. Xí'í ña kuiká san dí ne, kántú'xí ña dí.

23 'Dā dōo kanto'o ña kuiká san dō'vi kán ne, ntāni'í ña nuu ñá, íní ña Abraán san e dōo ikā ntāñi ña ní Lázaru san.

24 'Kidáa ne, kāna ña ña kuiká san ña, kaka'an ña: “Uvatā kó Abraan, na ntuntá'ví íni nto ko. Taxnúu nto Lázaru san vata koo é na natsíi ña rkínta'a ña ntuté san ne, dá kí'xi kudíi ña nantikó ña xaa ko, tsí ña te nté kaa kanto'o ko í'a mí ká'xí san”, ka'an ña.

25 'Ntá tsi kaka'an Ábraán san ni ñā: “Í'xá ko, na naka'án o tsí divín né, dōo vá'ā o kue'én o ntúvi dí'na. Ntá tsi Lázaru sán ne, dōo ntó'o ña dí'na. Vevíi ne, e ní'í ñā é vá'á í'a ne, divín ne, kantó'o o.

26 'Uun ká tuku nuu í dí: Íó uun xi'nti kunu mé'ñū ntí ni ntō. Dukuān né, tē xoó ña'a ntoo ña í'a é ncho kí'in ña íkán ne, ña kúvi k'í'in ña. Nté ña ntoo ikān ne, ña kúvi kí'xi ña í'a dí”, ka'an ña.

27 'Kidáa ne, kaka'an á ña kuiká san: “Víi nto da xe'e, úvā kó Abraan, taxnúu nto Lázaru san nú ví'í uvā kó kán

28 vata koo é na ká'an ñá ni éní ko, ña u'un ña'a ká san, vata koo é ña ku kí'xi ña í'a mí dōo kanto'o ko”, ka'an ña.

29 'Ntá tsi kaka'an Ábraan: “Dí'vi ñā ne, ntoo ní'í ña tú'ün e xntéé na'a Muísee ni ña ka'án naa Xuva ko san é nakuá'a ña. Na víi ñá kuenta sá'á”, ka'an ña.

30 'Kidáa ne, nantíko kōo ñá kuiká san, kaka'an ña: “Kuví ní, uvā kó Abraan, ntá tsi tē dí ntoto uun ña'a ña xí'í san ne, dá kíkoto ñá ña ne, á te natí'vi íni ña kuétsi ñā”, ka'an ña.

31 'Ntá tsi Abraán san ne, kaka'an ña: “Tē ña ntáde ña kuenta tú'ün é káka'an Muísee ni ña ka'án naa Xuva ko ne, nté dukuān ña kuintí'xe ña, kuān te ntoto ña xí'í san”, ka'an Ábraán san —ka'an Jésuú san ni ñā'a san.

17

E dōo xii kaa é ntava nuu o nūu i é kīni kaa
(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Kaka'an Jésuu ni ña ntíní'í ñā:

—Nñi kuē'en tsí ntuví íó nuu i é ntava nuu o é kīni kaa san. Ntá tsi te xōo ñá'a kaxé'e ña itsi é víi ta'an ña é kīni kaa sán ne, jntá'vi ide ña!

² Tē xoó ña'a kade ña é ntava nuu uun á i'xá san nuu i é kīni kaa sán ne, díi ka vá'ā ó tē dí ni nakuīta núu ña ña nú ntute ñu'u kán, kunū'ní nuu dukun ña xuu xódó san.

³ Kuenta tsi víi nto.

Te nēe nuu i káde ta'an nto ne, kada tíi nto ni ñā vata koo é ña kuan koo víi ña. Te nātivi iní ña ne, kada ka'nu iní nto ni ñā.

⁴ Te kadē xení ña ni ntō ne, kuān té u'xe íto é uun ntuvi ne, te ntiko koó ñá u'xe íto é ká'an ñá ni ntō tsi ña vá'a o dé ña ni ntō ne, kada ka'nu iní nto ni ñā —ka'an Jéssuu.

É kūvi víi o da nēé ka nuu i e dóo ka'nu, te kakuinti'xe kō

⁵ Ña ntini'lí ñā sán ne, ntáka'an ñá nī Tó'o kō:

—Tā'xi ká nto e díi díi ka kuinti'xe nti —ka'an ña.

⁶ Kidáā ne, kaka'an Xúva kō:

—Tē dí kuinti'xe nto ne, kuān té un sīin vata kaa uun a tsíkin kulí sa ne, kuvi ka'an ntó ni utun sá'a: “Nenen i'a ne, da nākuntú'xin xion má ntute ñu'u kán”, koo ka'an nto. Utun sán ne, kuinti'xe i é káka'an nto.

Kuenta iña ña ntáde tsiñu

⁷ Te iō nto é iō ña kade tsiñu iña nto, ña é kaixkutu ñú'u nto o kade ña kuenta kítí nto ne, tē náxee ña nú vi'lí nto kán ne, ¿vá káka'an ntú nto: “Kuitā ntí'xin, kutūvin nú mesá san”?

⁸ Ná'ā, tsi kaka'an nto: “Kadan va'ān é ká'xi u kuenta kuáa ne, kuntēen donúu o, tsu'un kó'on é ká'xi u. Tē kúvi é'xi ú, kúvi xí'i ú ne, dá kidáa kutūvín, ka'xín dí”, xkoó ka'an nto.

⁹ ¿Vá kánaku'éle ntu nto sintiá'vi ntá'a ña kade tsiñu iña nto é káde ntaa ñá tsiñu e teé tsiñu nto ña?

¹⁰ Dukuān né, te divi ntō dé ntaa ntí'i nto é ntio Xuva ko ne, kantio é ká'án ka nto: “Ntí'i ne, ñá tē ña kade tsiñu é kaidiá'vi nti, tsi kúdií idé nti nuu i é káka'an nto”, koo ka'an nto —ka'an Jéssuu.

Dā ntavá'a Jesuu u'xi ñá'a ña nako'xo kúñu ī

¹¹ Dā kue'en Jéssuu ñuú Jerusaleén ne, itā ntí'xin ña ñuú Samaria ni Gálilea.

¹² Dā xee ñá uun ñuu lú'nti ne, vé'xi ū'xi ñá'a ña ntánchokuvi e ntánako'xo kúñu ñā, ntá tsi kantáñi ikā ñá ne,

¹³ un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—Jesuu, Mastrú, na ntuntá'ví iní kudii ntó nti! —ka'an ña.

¹⁴ Dā iní Jesuu ñá ne, kaka'an ña:

—Kue'en ntó, kūnañ'éle nto kúñu nto dūtú san —ka'an ña.

Da ñi tsi kué'en ñá ne, ntuvá'a ña.

¹⁵ Kidáā ne, uun ña ne, iní ña é ntuvá'a ña. Ntiko koó ñá ne, ñi kué'en iní ña kaka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō.

¹⁶ Nákunchiti ntaa ña nuu Jéssuu. Un tsi nte ñú'u kán nakuntéi ña é nakué'le ña sintiá'vi nta'a ña. Ñatí sa'á ne, ña ñuú Samaria ña.

¹⁷ Kidáā ne, kaka'an Jéssuu:

—¿Ñā ntu te un ntí'i nto é u'xi ñá'a nto e ntuvá'a nto kui'i nto? ¿Mí'i ntu kué'en ña ñi ñá'a ká san?

¹⁸ Da ñi xntu ñā vé'xi tuku ñuú san e ntíko koó ña é káka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō? —ka'an Jéssuu.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an Jéssuu ni ñátíi san:

—Nakuntísin, dá kunú'un nú vi'i o kan vé, tsi é ntuvá'an, tsi kuinti'xe o —ka'an ña.

*Nté koo kixkadā kú've Xuva kō
(Mt. 24:23-28, 36-41)*

20 Ña fariseú san ne, ntátsixe'e ñā amá kixkadā kú've Xuva kō. Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā:

—Ñā dítō te kini o núu ko mí kadē kú've Xuva kō.

21 Ña kúvi kā'an o te l'a túvi, o te ikān tuví, tsi é ñū'u ta'án o ī—ka'an ñā.

22 Kidáa ne, kaka'an ñā ni ñā ntini'i ñā:

—Xée ntúvi é ntio nto kini nto kuān te uun ntúvi tsi vata kaa ntuví dá tuví u, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, ntá tsi ña kiní ka ntó ko.

23 Iō ñá'a sán ne, ká'an ñā: "l'a tuví ñā", o "Ikān tuví ñā", koo ka'an ñā; ntá tsi ñā ku kuintí'xe nto ñā; ñā ku ñe'e nto é kuntíkin ntó ñā.

24 Tsi xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, tē xee ntúvi é nainú u ne, xilí nuu da kanñi dū'va e dukún kán.

25 Ntá tsi di'na ne, dōó nto'o nto ne, kadā xení ñā'a san ni nto, ñā ntántoo ntuví tsikan.

26 Vata ō kúvi ntuví da íka Noeé san ne, kuan kōo kuvi dí ntuví dá nainú u ñūxiví a.

27 Ntáxi'i ntaé'xi ñā'a san, ntánatánta'a ta'an ñā di, un tsi da nte ntúvi é kúkí'vi Noeé san arká san. Dā nēe iní ñā da nakuntéku ntute sán ne, xilí ūn ntíi ntíi ñā'a san.

28 Kuan tsi ō kúvi ntuví da íka Loó san di. Ñā'a sán ne, ntáxi'i ntaé'xi ñā, ntáñii ñā dí ne, ntádiko ñā di. Ntáta'xi ñā tatá ne, ntáxntañi ñā vi'i di.

29 Ntá tsi dívi tsi ntúvi da ntáka Loó san ñūú Sodoma ne, kó'xo ñū'u dú'xē nte e dukún kan, ni xūu é kai'xi vatá ó kakñin daví san ne, uun ito tsi ntí'i ñā'a sán xilí ñā.

30 Kuan kōo kuvi dí tē xee ntúvi é kué'É Xuva ko kūtuni ñā'a san xoo ñā'a ntí'xe u.

31 Ntuví tsikán ne, tē xoó ñā'a odo vídin ñā rki vi'i ñā kán ne, ñā ku ntí'vi ñā iní vi'i ñā kán é kñaki'í ñā iña ñā. Ñā ñū'u má kū'u kán ne, ntē ñā ku naxée ñā nú vi'i ñā kán di.

32 Naka'an nto ñadí'í Loo nté ō kúvi ñā.

33 Xoó ñā'a é ntio ñā é nakakū ñā ntuví iña ñā ne, nakunaá ñā. Ntá tsi xoo ñā'a é kanakunaá ñā ntuví iña ñā kuenta iñá ko ne, nakáku ñā.

34 'Sá'a kaká'an u ni ntō tsi ñūu tsikan ne, ntōo uvi ñā'a san, é uun tsi nu ito ntákidi dádñi ñā. Uun ñā ne, naki'í Xuva ko ñā ne, uun ñā ne, kutuví mii ñā.

35 Uvi ñā'a ñadí'í ntántiko ñā. Uun ñā ne, naki'í Xuva ko ñā; uun ñā ne, kutuví mii ñā.

36 Uvi ñā'a ñatíi ñū'u ñā má kū'u kán ne, uun ñā'a ñā né, naki'í Xuva ko ñā; uun ñā'a ñā né, kutuví mii ñā —ka'an ñā.

37 Kidáa ne, ntátsixe'e ñā Jēsuu:

—¿Mí'i ntū é kuān koo kuvi sá'á? —ka'an ñā.

Nántiko kōó Jesuu, kaká'an ñā:

—Mí ntōo kúñu tel'ú san ne, ikān ntaíko nūu skuilú san —ka'an ñā.

18

Kuenta iña ñadí'í kii ni ñā kaxntékú kú've

1 Jesuú ne, kantaa ñā uun nuu i é nañé'e ñā é kā'an ntá'vi ō é ññi kué'en tsi ntuví é ntē ñā nativi iní kō.

2 Kaka'an ñā:

—Xío uun ñā kaxntékú kú've san uun ñūu é ntē ñā kaú'vi ñā Xuva kō né, ntē ñā kaiko ñū'u ñā ñā'a sán di.

3 Dívi tsi ñūú tsikán ne, tuví uun ñadí'í kii é ió du'xen iña ñā. Kué'en ñā nta'a ñā kaxntékú kú've san, kukakan ñā kuétsi kuēnta iña ñā kanaa núu ni'i ñā.

4 Dā dóo kútítin ntuvi ne, ña ni íde ña kaxntekú kú've san ñá kuenta. Ntá tsi da rkontúvi ne, dē kuení ña: “Ña kaú'vi ko Xuva ko, ntē ña kaiko ñū'ú u ña'a sán di,

5 ntá tsi ñadí'í kií, ña sá'a ne, dóo kanatekú du'xen ñá ko. Nada'an ú ña vata koo é ña ki'xí ka ña é natekú du'xén ka ñá ko”, ka'an ña.

6 'Sá'a é kaka'an ñá kaxntekú kú've, ña dóo kini kaa san.

7 Xuva kō ni, ¿vá ña ntu te nadá'an ña xoo é nakaxnúu ña é kúvi iña ña, ña é kaikan ntá'a ña ntē ntúvi ntē níñu? ¿Vá vii ntú Xuva kō é kuntētu ña?

8 Ká'an u tsi nada'an ña ña é nte ña kukuí. Ntá tsi te vè'xi u, xu'u é vè'xkúvi ú ñatíi ne, ¿vá nāni'í ka ntú ko ña'a, ña é ntákuinti'xe i ñuxiví a? —ka'an Jesús.

Kuenta iña ñá fariseu ni ñá kaido diu'un xōo

9 Kantaa Jesuu ún ká xtuku nuu i iña ñá é dóo va'á, kuini mii i, ña ntánantii ni'ni tuku ñá'a. Kaka'an ña:

10 —Uvi ñá'a ñatíi ne, kué'en ña má úkún kan, kúka'an ntá'ví ña. Uun ña ne, ña fariseu. Ña uun ña'a ká san ne, ña kaido diu'un xōo iña ñuú Roma.

11 Ña fariseú san ne, ntísí ña ne, du'vā ó kaka'an ntá'ví ña: “Xuvā kó, kanata'xi ú sintiá'vi nta'a nto tsi xu'ú ne, ña te váta ntáa ña nguú san kaa u: é dū'ú ña, kini ntáa ña ne, iō kuetsí ña di; ntē ña te váta kaa ña kaido diu'un xōo san kaa ú di.

12 Xu'ú ne, úvi íto é uun vite kaitúvi ixú u. Kué'e kanatá'xi ú nta'a nto vata kaa é káni'í ko”, ka'an ñá fariseú san.

13 Ntá tsi ña kaido diu'un xōo san ne, dóo íka kátuví ña; ntē ña ni ntaa ní'í ña diki ña ni nuu ña é dukún kán. Da mii tsi é kax'é'e ña nta'a ña nima ñá, kaka'an ña: “¡Xuva ko, na ntūnta'vi ini nto ko, tsi xu'ú ne, dóo iō kuetsí ko!”, ka'an ña.

14 Kaka'an u ni ntō tsi ña kaido diu'un xōo san ne, é dé ka'nu ini Xuva ko ni ña kuetsí ña, kúnū'ú ña vi'í ña. Ntá tsi ña fariseú san ne, ñá'a. Tsi ña é kade ka'nu mii kúñu i né, dóo kakó'xo nteē ña nta'a Xuva kō. Á ña ntá'ví san ne, divi ña é dóo ka'nu ña'a ña nta'a Xuva kō —ka'an Jesús.

Dā náxnuu viko Jesuu á i'xá kuetsí

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Kue'en ní'í ñá'a san i'xá ña mí tuví Jesuu váta ko é na tñn nta'a ña i. Ntá tsi dá ñi ña ntini'í ña né, eni ntú'u ña de tíi ña ni ña vexní'í i'xá i.

16 Kidáa ne, kána Jesuu ña, kaka'an ñá ni ña:

—Kué'e nto ítsi é na ki'xi mii i'xá san nta'a ko. Ñá ku kádí nuu nto, tsi mí kadē kú've Xuva kō ne, un ntí' ntíi ña'a ne, vata ntáa i'xá san ntáa ña.

17 Nuú é ntaa i é kaka'an u ni ntō: Xoó ncho k'vi i mí kadē kú've Xuva ko ne, da mii é kuinti'xe ña Xuva ko vatá ó kakuinti'xe i'xá san. Tē ña'a ne, ña kúvi k'vi ña —ka'an Jesús.

Uun ñatíi kuika kaka'an ñá ni Jēsuu

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

18 Uun ñatíi, ña odo núu ne, katsixe'e ña Jēsuu:

—Mastru va'á, ¿neé ntu vii ú vata koo é ní'í ko ntuvi vā'a iñá ko ntii dañu ntúvi? —ka'an ña.

19 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—¿Nté kui kaka'an ntun é vā'a u? Tsi xoxo é vā'a i; mii tsi Xuva kō é dóo va'á ña.

20 Inin nté o kaka'an tú'ün é xtúvi Xúva kō: “Ñá ku kukídi ni'í nto ñadi'í, ña é ña te ñádí'í míi ō. Ñá ku ē'nín ña'a. Ñá ku dū'un. Ñá ku ká'an dovete iña ña'a. Kuikon ñu'un uva ō, ni di'í ō di”, ka'an —ka'an Jesús.

21 Kaka'an ñatíi san:

—É un ntí'í sá'a ne, é dē ntaa ntí'í ú un tsi nte dá ku lú'nti u —ka'an ña.

22 Dā téku Jesuu sá'ā ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Uun sá nuu i é kākunaá iña o: nadikon ntí'in neé io iña ó ne, dá tsi'in nta'a ña ntá'vi san, tsí kuan kōo é koo dokuika iña o e dukún kán. Kidáa ne, kí'xin, dá kuntikín ko —ka'an ña.

23 Ntá tsi dá téku ñatí san sá'ā né, dōo kúnta'xa iní ña, tsi dóo kuika ñá.

24 Iní Jesuu tsí dóo kúnta'xa iní ña ne, kaka'an ña:

—¡Nté kui dóo ntii tū'un é kí'vi ña kuiká san mí kadē kú've Xuva kō!

25 Díí ka ña ntii tu'un é kí'vi uun kameú san xavi xíki san é vāta kaa ña kuiká san é kí'vi ña mí kadē kú've Xuva kō —ka'an ña.

26 Ña téku i sán ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é kúvi nakáku i kuan? —ka'an ña.

27 Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ña:

—Nee iña é ña kuvi víí ña'a sán ne, Xuva kō ne, kuvi víí ña —ka'an ña.

28 Pedrú ne, kaka'an ña:

—Ntí'í ne, é tsoo mií ntí'í ntí iñá nti e ntántikín nti nto —ka'an ña.

29 Jesuú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é kāká'an u: Da xōo ka ña'a é xtuví mií ña ví'í ña, o dí'í ña, o éñí ña, o uva ñá, o í'xá ña kuenta iña i mí kadē kú've Xuva kō ne,

30 díí ka kue'é ka ni'í ña ñuxiví a; rkontúvi ne, ní'í ña é vā'á nta'a Xuva ko ntii dañu ntúvi —ka'an Jesús.

Dá kúvi uni íto é kāká'an Jesús é kuví ña

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

31 Kána xio Jesuú san uxuvi ñá'a ña ntini'í ña ne, dá kaká'an ñá ni ña:

—Vevíí ne, kí'in o ñúú Jerusalem, mí kuntaa é un ntí'í é uve na'a e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko san kuenta iñá ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatí.

32 Tsi ntada ña kó kuenta ntá'a ña vé'xi tūku ñuú san é kadā xení ña ní ko, é víi ña é kini kaa ní ko, é tí'vi díí ña kó dí.

33 Kani ña kó ñá é kanu'ni nuu utun ne, dá ka'ní ñá ko dí, ntá tsi te kúvi uni ntúvi ne, ntoto xtuku u —ka'an Jesús.

34 Ntá tsi ña ntini'í ña ne, ñá ni ñe'é díki ña; ntē ñá ini ña nee iña é kāká'an Jesús, tsí nuu i sá'a ne, dóo xú'ú o kaka'an ña; ntē ña ni kuvi kí'in díki ña.

Dā ntavá'a Jesuu úun ña kuā, ña ñuú Jericoo

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

35 Kué'en Jesús ne, dá xee étsin ña ñuú Jericoo ne, ikán tuví uun ña kuáá itsi kán, kaikan ñá doméni.

36 Da téku ña é ña te nté kaa ña'a san ntaíta ntí'xin ña ne, katsixe'e ñá neé kakuvi.

37 Ntáka'an ñá'a san tsi Jesús ne, ikan kuíta ntí'xin ña.

38 Kidáa ne, un ntii tsi kakana ña kuáá san:

—¡Jesuu, í'xá Davii, na ntuntá'vi ini nto ko! —ka'an ña.

39 Ña odo núu ne, de tíí ña ni ñá vata koo é na kūtuví kadín ña. Ntá tsi dá díí díí ka ntii kána ña:

—¡í'xá Davii, na ntuntá'vi ini nto ko! —ka'an ña.

40 Kidáa ne, kántítsi Jesuú ne, dá táxnúu ña ñá é kükueká ña á ña kuáá san. Dá xee ñá ne, tsixe'e Jesús ña:

41 —¿Nee ntu ntio o é víí u ni ó? —ka'an ña.

Ña kuáá san ne, kaka'an ña:

—Mastrú, ntio ko é ntúvá'a ntuxnúu ko —ka'an ña.

42 Jesuú san ne, kaka'an ña:

—Nakoton ve. É ntúvá'a ntuxnúu o vē, tsí nñ kué'en ini o kuínti'xe o —ka'an Jesús.

⁴³ Ura dú'va tsi i náxi'í nuu ñá kuáá san ne, dá kuē'en ña kuntikin ñá Jesuu, kaká'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva kō. Un ntí# ntí# ña'a sán ne, dā íni ña nuu i sá'a ne, ntáka'an ña e dóo ka'nu Xuva kō ñi.

19

Jesuu ni Záqueu

¹ Xée Jēsuu ñuú Jericoo. Ítā ntí'xin ña mé'ñū ñuú san.

² Ikān tuví uun ñatíi, ñá nani Záqueu, ña é odo nūu iña ña ntaído diu'un xōo iña ñuú Roma. Dōó kuika ñā.

³ Ña sá'a ne, dōó ncho kiní ña xoo ñá'a é Jēsuu ña, ntá tsi ña ni kuvi kiní ña, tsi ña te nté kaa ña'a ntáñi nteē ñá ña ne, Zaqueú san ne, dōo lú'nti ñā.

⁴ Kidáa ne, kué'en ña ódó nuu ña ne, kúxēe ña rki utun é ntitsi ítsi kán mí kuíta ntí'xin Jesuu é kiní ñā ña.

⁵ Dā ita ntí'xin Jesuu ikān né, íto ña rki utún san, kaka'an ña:

—Zaqueu, kamá san nuun ve, tsí vevíi ne, kantio é kutúvi u nú vi'í o kán —ka'an ñā.

⁶ Kidáa ne, kantí'i du'va tsí núu ñā e dóo diní ña é kí'in Jesuu nú vi'í ña kán.

⁷ Dā íni ña'a sán ne, un ntí# ntí# ña ntáka'an kiní ña é kué'en Jēsuu kúkutúvi ñā nú vi'í ña é iō kuetsí i.

⁸ Kidáa ne, nákontítsi Záqueu, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Koto nto, Mastru. Kué'é ú ña ntá'ví san dava é un ntí'í é iō iñá ko. Tē xoó ña'a kí'i dú'u ú iña ña ne, nantiko kōó u kimi itó ka xtúku —ka'an ñā.

⁹ Kaka'an Jēsuu:

—Ē vevíi xee ntúvi é nakáku ña ntoo nú vi'í sá'a, tsí ñatíi sa'á ne, tatá nti'xe Abraan ñā.

¹⁰ Tsí xu'u é véxkúvi ú ñatíi ne, vé'xí u é kanantukú ú ña ntákunaa vata koo é nakákú u ña —ka'an Jēsuu.

Kuenta iñá diu'un

(Mt. 25:14-30)

¹¹ Dā ntaíni ña'a san é kāk'a'an Jēsuu núu i sá'a ne, ntaa ña ni ña ūun nuu i, tsí e xee étsin ña ñuú Jerusaleén ne, kūtuni ña tsi ntádē kuení ña'a san tsi é vevíi xee ntúvi é kuíñi ntu'ū é kada kú'vé Xuva ko ñūxivi sa.

¹² Kaka'an ña:

—Uun ñatíi, ña e dóo ka'nu ña'a ne, kué'en ña tūku ñuu vata koo é nī'i ña é vii ñá rei. Rkontúvi ne, ntiko koō ñá.

¹³ Di'na dá kīi ña é kí'in ña ne, kána ña u'xi ñá'a, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kué'ē diu'ún san xe'é ña ña, xe un xé un ñā, kaka'an ña: “Kada tsiñu ni'í ntó diu'un sá'a un tsi da nté náxéé u”, ka'an ñā.

¹⁴ Ntá tsi ña ñuú mii ñā né, kūné'ú iní ña ni ñā. Taxnúu ña ña é kūka'an ni ñā odo nūu san: “Ñá ntío ntí ñatíi sá'a é vii ñá rei iñá ntí”, ka'an ñā.

¹⁵ Ntá tsi kúkú'vé ña é vii ñá rei ne, ntiko koō ñā, náxee ña ñuú ña kán. Dā náxee ñā ne, taxnúu ña é kikaná ña ña ntáde tsiñu iña ña, ña é xé'ē ña diu'un, vata koo é kūtuni ña te kué'e i'xá diu'un ña é'nu é xe un xé un ñā.

¹⁶ Ña é kuvi ūun sán ne, ntáda ña kuenta, kaká'an ña: “Tō'o, diu'un ntō ne, ú'xi íto nteku é'nu”, ka'an ñā.

¹⁷ Xí'na rei san: “Nté kui dóo vá'ā o, tsí divīn né, dōo va'á kaden tsiñun. Vi'í a vé ne, kadān kú'ven u'xi ñuu, tsí dén ntaan kuān te nté kaa kudii é tá'xí u o”, ka'an ñā.

¹⁸ Xée xtuku ña uun ña'a sán ne, kaka'an ña: “Tō'o, diu'un ntō ne, ú'un íto ká xtuku ni'í é vāta kaa”, ka'an ñā.

¹⁹ Dukuān ne, kaka'an xtúku rei san ni ñā dí: “Divīn ne, kada kú'ven u'un ñūu”, ka'an ñā.

20 'Kidáā ne, xée ña uun ña'a ká san, kaka'an ña: "Tō'o, i'a ni'i ú diu'un nto é xtuví va'á u, e xnúu ta'án u dodúkun ko.

21 Tsi u'vi ko nto, tsi divi ntō né, uun ñatī e dóo ka'xī nima nto. Kanakuido nto nee iña é ña ni tsoo ntó ne, katiin nto é tāta mí ña ni i'xi nto", ka'an ña.

22 Kidáā ne, kaka'án reí san: "Dīvīn é ña vá'á o ni den tsíñun, vatá ó kaka'án ne, nuu é ntaā i e dóo ka'xī nimá ko. Tsi inin tsi kanakuido ú nee iña é ña ni tsoo u ne, katiin u mí ña ni i'xi ú dí.

23 Dukuān ne, ¿nté kui ña ni de tsíñu ní'in ntun diu'ún ko vata koo é ní'i kúdii kó i'xá i tē náxéé u nú vi'i ko?", ka'an ña.

24 Kaka'an ñá ní ña ntoo san: "Naki'i nto diu'ún san ne, dá kué'é nto ña é kuyi ide u'xi íto san", ka'an ña.

25 Ntáka'an ña: "Tō'o, ntá tsi ña tsikán ne, é io u'xi íto ká xtuku iña ña", ka'an ña.

26 Nantíko kōo reí san, kaka'an ña: "Sá'ā ne, ká'ān u: Xoo é iō iña í ne, ní'i ká ña, ntá tsi xoo é ña tuvi iña í ne, naki'i ntī'i ña, kuān té ña kué'e é iō iña ña.

27 Kuenta iña ña é ntákune'u iní i ní kó ne, ña é ña ni ntio i é vií ú reí ne, kixní'í nto ña i'a ne, dá ka'nī ntó ña nuú ko", ka'án reí san —ka'an Jéssuu.

Dā xee Jéssuu ñuú Jerusaleen

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

28 Dā kúvi ka'an Jéssuu sá'ā ne, kué'ēn ká ña ñuú Jerusaleen.

29 Dā dokó sa xee ña ñuú Befagee ni ñuú Betaniá etsin nú xūku é nani Ōlivú ne, taxnúu ña uvi ña'a, ñá ntini'i ña,

30 kaka'an ñá ni ña:

—Kue'ēn ntó ñuú lu'nti é tūvi étsin i'a. Tē xee ntó ne, ikān ntee tīin uun a búru é ntē vata xoxó kuntēku í ti. Nantuté nto ti ne, dá kixni'i nto tī.

31 Tē xoo tsixe'e i nté kui kanantuté nto a búru sán ne, ká'an ntó tsi Tó'o nto kántio ña ti —ka'an ña.

32 Kué'ēn ñá taxnuu ña san ne, nāni'i ña é un ntī'i vatá ó kaka'an Jéssuu ni ña.

33 Dā nántuté ña burú san ne, katsixe'e' tó'o tī:

—¿Nté kui kanantuté ntu nto burú ko? —ka'an ña.

34 Nantíko kōo ña, ntáka'an ña:

—Tō'ó kántio ña ti —ka'an ña.

35 Kue'ēn ní'i ña tī mí tuví Jéssuu. Tsido ña dōo ñá ata a búru sán ne, dā nakaa ña Jéssuu áta ti.

36 Ña'a sán ne, tsōo ña doo ña ítsi kán mí ita ntí'xin Jéssuu.

37 Dā xee étsin ña mí dokuntí xuku Ōlivu sán ne, un ntī' ntī' ña ntántikin ñá ne, dōo diní ña. Kidáā né, uun tsi vāntiñi ña ntáka'an ñá e dóo ka'nu Xuva ko kuēnta iña í é un ntī'i núu i e dóo ka'nu é idé ña e íni ña.

38 Ntáka'an ña:

—¡Dóo ka'nu Rei, ñá vē'xi nta'a Xuva kō! ¡Na ta'xi Xuva kō é kuntoo vá'a o ni ña vi'i antivi! ¡Dóo ka'nu Xuva ko, ñá tuví e dukún kán! —ka'an ña.

39 Kidáā ne, iō ñá fariseú, ña ñu'u ta'an mé'ñu ñá'a sán ne, ntáka'an ña:

—Mastru, kada tīi nto ní ña ntántikin nto —ka'an ña.

40 Ntá tsi nantiko kōo Jéssuu, kaká'an ña:

—Te ñá'a san koo kádín ña ne, un tsi nte xúú san kani ntu'u káchu'u —ka'an ña.

41 Dā xee étsin Jéssuu ñuú Jerusaleén ne, íto ña ñuú san ne, da éku ña kuēnta iña í,

42 kaka'an ña:

—¡Tē dí ní inín kuān te uun ntúvi vevii e nté koo kutūvín va'an! Ntá tsi vevii ne, núu i sá'á ne, dōo xu'u iō. Ña kúvi kīnin.

43 Vi'i a vé ne, vé'xi ntūvi é kini kaa iña ó é ña ntaínchu'vi ó ne, kada xení ña ni ó. Kidáā ne, xntitsi ña ntó'ó é kádí nuu ña ntíko díñi o.

⁴⁴ Dá uun ito tsi nānti'i ntodó ña o. Ka'ni ña ña'a o. Nākatsin nti' nti' ñá da neé ka e kátuvi' iña o, tsí ña ni kutúni o ura dá kí'xi Xuva kō é nakakū ñá o —ka'an ña.

Dā ntántoo Jesuu ini ukun

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Kidáa ne, kúk'í'ví Jesuu má ukún ka'nu kán né, eni ntu'u ña kíñu'u ña ña ntádikō nu kí'i kán.

⁴⁶ Kaka'an ñá ni ña:

—Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: “Vi'i kó ne, vi'i mí ka'an ntá'vi ña'a”, ka'an Xúva kō. Ntá tsi ña ni ña, ntáde tsiñu ni'í nto vata kaa vi'i ña du'u —ka'an Jéssu.

⁴⁷ Utén utén xee Jéssu ini ukún kán é nañē'e ñá ña'a san. Ntá tsi tó'o dūtu ni mastrú lei, ni ña tsiñu i ne, ntánantukū nuu iní ña nté koo ka'ni ña Jéssu.

⁴⁸ Ntá tsi ña ni kuvi ni'í ña nté koo vií ña, tsí un nti' nti' ña'a sán ne, ntaíni va vá'a sa ña é kaka'an Jéssu.

20

¿Xoó ntu teé tsiñu i Jesuu?

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Uun ntuvi ne, tuví Jesuu má ukún kan, kanañē'e ñá ña'a san nté koo nakáku ña. Xée dūtu ñá odo nūu, ni mastrú lei san, ni ñatā san.

² Kidáa ne, ntáka'an ñá, tsixe'e ña Jéssu:

—Ka'an ntó ni nti: ¿Xoó ntu kaka'an i é kuān koo vií nto sá'a? ¿Xoó ntu teé tsiñu i nto? —ka'an ña.

³ Kidáa ne, kaka'an Jéssu:

—Xu'ú ña ne, tsixe'e'ú nto uun nuu i. Nantiko koō ntó, ka'an nto:

⁴ ¿Xoó ntu teé tsiñu i Juān é kuan kōo nakutsi ntute ña ña'a san: Xuva kō né, o ña'a san? —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, eni ntu'u ña natíin mii ña, ntáka'an ña:

—Te ká'an o é Xuva kō teé tsiñu ña ña ne, nantiko koō ñá, ka'an ña: “¿Nté kui ña ni kuínti'xe ntu nto ña kuan?”

⁶ Ntá tsi te ká'an o tsí ña'a san teé tsiñu ña ña ne, kudiin ñá'a sán ne, kué'e xuu ña kō. Tsí un nti' ña'a sán ne, iō ntaa iña ña tsí Juān san ne, kaka'an ñá kuenta iña Xuva ko —ka'an ña.

⁷ Dukuān ne, nantiko koō ña, ntáka'an ñá tsi ñá ini ña xoo teé tsiñu i Juān é nakútsi ntute ña ña'a san.

⁸ Kidáa ne, nantiko kōo Jéssu, kaká'an ña:

—Xu'ú ña ne, ña ká'an ú xoo teé tsiñu i kō é kúvi vií u nuu i sá'a —ka'an ña.

Kuenta iña ñá ñu'u nta'a i é tāta

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Kidáa ne, eni ntu'u Jéssu kántaa ña nuu i sá'a, kaka'an ñá ni ña'a san:

—Uun ñatíi ne, i'xi ña xō'o tinti'o máña ñá kán. Rkontúvi ne, de'xé ña é tāta ña é kada tsiñu ni'í taañ tuku ña'a. Kidáa ne, kué'en ña xōo ñuu. Dā kútitán ntuvi kue'en ña ne,

¹⁰ taxnúu ña ña kade tsiñu iña ña e kíkakan ña é kadūku ntée tó'o ña, ntá tsi dá xee ñá kade tsiñu sán ne, e'ni ña ña, dá nantiko kōo ña ña da mii ntá'a ña.

¹¹ Kidáa né, taxnúu tó'o tinti'ó san uun ká tuku ña'a, ña kade tsiñu iña ña, ntá tsi ña tsíkán ña ne, dōó kini o ka'an ñá ni ña né, e'ni ña ña ña. Da mii tsi ntá'a ña ntíko koō ña.

¹² Tó'o i sán ne, taxnúu xtuku ña ña kade tsiñu iña ña, ñá kuvi uní san. Ntá tsi ña ñu'u nta'a i tinti'ó san ne, ntuku kui'í xtúku ña ña ne, dá kíñu'u ña ña kí'i kán.

¹³ 'Kidáā né, tō'ó ñu'u sán ne, kaka'an ña: “¿Neé ntu vii ú ve? Á te taxnū ú i'xá miī ko. Da miī é kuiko ñu'u ña ñā”, ka'an ña.

¹⁴ Ntá tsi ña ñu'u nta'a tinti'o sán ne, dā íni ña i'xá ña ne, ntáka'an ñá xe un xé un ña: “Ñā sā'a é dūku ntée ña iña uva ña. Ka'ni ó ña vata koo é xo'ó víi ó tó'ó ñu'u san”, ka'an ña.

¹⁵ Dukuān né, kiñu'u ña ña ñu'u uva ñā ne, dā é'ni kue'en ñá ña —kuan ō ka'an Jēsuu ni ñá'a san.

Kidáa ne, tsixe'e Jēsuu:

—¿Neé ntu víi tó'ó í sán nī ñá ñu'u nta'a í é tātá san, te kuinī nto?

¹⁶ Vii'í a vé ne, á te k'ín ña kiká'ni ña ña ñu'u nta'a í san, dá tsu'un nta'a ña é tātá ña tuku ñá'a —ka'an Jēsuu.

Ntá tsi dā téku ña'a san sá'ā ne, ntáka'an ña:

—¿Nté kui sa! ¡Ñā te kuan koo kúvi! —ka'an ña.

¹⁷ Ntá tsi Jesuú ne, ito ña ña ne, dá kakā'an ñá ni ñā:

—Vii'í a vé ne, ka'an nto neé kani tú'un é ūve na'a sá'a:

Xúu é nantii ní'ni ña xntáñi ví'i sán ne,

divi e dii ka nuu á'vi i,
ka'an.

¹⁸ Da xōo ka ña'a, ña é ntāva ntodo nú xūu sá'a ne, tá'nu kué'en ña. Ntá tsi te xōo ñá'a kó'xo nuu xúu san ata ñá ne, un tsi kuvi utsi kúñu ñā —ka'an Jēsuu.

¹⁹ Tō'ó dutú san nī mastrú lei san ne, ntío ña é tññ ña Jesuu úra í tsíkan, tsi kútuni ña é kántaa Jesuu núu i sá'a kuenta iña ña, ntá tsi u'vī ñá ña'a san.

Kuenta iñá diu'un xōo

(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)

²⁰ Kidáa ne, taxnū ña ña'a é kíkoto xú'u ña Jesuú ne, ide sá ña vatā ó de ña'a, ña e dóo vá'a, tsi ntántukū nuu iní ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu ntá'a ña tsiñu i.

²¹ Kidáa ne, tsixe'e ña Jēsuu:

—Mastru, iní nti tsi nuu é ntaā i é un nti'í é kākā'an nto dá kanañ'e ntó nti ne, iní nti tsí ña káde nto kuenta ñá'a san nte ntāa ña, tsí kaka'an ntāa nto nté koo kuntuo o vatā ó ntio nti'xe Xuva kō.

²² Dukuān né, ¿vā'á ntu ō é ntá'vi ō diu'un xōo san iña ñuú Romá ne, ō ña vá'a ntu ō? —ka'an ña.

²³ Ntá tsi Jesuú ne, kūtuni ña é ña te nñi kué'en ini ña katsixe'e ñā ne, kidáā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—¿Nté kui ncho koto nteé ntu nto ko?

²⁴ Vii'í a vé ne, nāñ'e ká nto ko uun diu'un san. ¿Xoō ntú nuu i é ntéé san; ō xoó ntu divi i é ntée na'á san? —ka'an ña.

Nantíko koō ñá, ntáka'an ña tsí nuu ña tsiñu ka'nu i ñuú Roma ntée.

²⁵ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Kué'e ntō ña tsiñu ka'nu i san nee é kāduku ntée ña ne, kué'e nto Xuva kō nee iña é iña ña —ka'an Jēsuu.

²⁶ Ñā ni kúvi ní'i ña nté koo tsi'i kuétsi ña Jesuu kuénta iña tú'un é kākā'an ñá mé'ñu ña'a san. Koó dā kúdu'va ña é kuān nte íni ña nté koo nantíko koō ñá ne, diin diin sa intío ña.

Kuenta iña i é ntoto o tē xi'i o

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Rkontúví ne, kué'en ña saduceu san, kukoto ñá Jesuu. Tsí divi ñā ne, ña ntákuinti'xe ña te nuu é ntaā i é ntoto o tē xi'i o. Dukuān né, tsixe'e ña Jēsuu núu i sá'a:

28 —Mastru, ini nto tsí Muiseé ne, xntée na'a ña tsí te uun ñatíí kuví ña ne, ntukíí ñadíí ña é nté ña ni xío i'xá ña ne, kantio é nātánta'a ñadíí kií san ni éni xii ña vata koo é kōo i'xá ña ni ña kuenta iña ñá xí'í san.

29 Uun ito ne, jó u'xe ñá'a ení ña. Ña é kuví uun sán ne, tánta'a ña ne, xí'í ña dí'na dá kōo i'xá ñadíí ña.

30 Ña é kuví úv'í san ne, natánta'a ña ni ñadíí kií san. Xí'í ña dí'ne, nté uun i'xá ña ña ni xío.

31 Kidáa ne, nātánta'a ña é kuví úní san ni ñadíí san. Dukuān né, un nti'í ña é kuví u'xe ñá'a sán ne, xí'í nti'í ña é nté uun i'xá ña ña ni xío.

32 Kidáa ne, xí'í ñadíí san di.

33 Vii'í a vé ne, tē ntóto ña da xí'í ña ne, ¿xoo ntu é kuví ña di'í i'í ña? Tsí un nti'í ña é u'xe ñá'a san tánta'a ña ni ñadíí san —ka'an ña.

34 Kidáa ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñuxiví sa ne, ñatíí ni ñadíí san ne, ntátánta'a ña.

35 Ntá tsi tē xoo é ní'í i é xēe e dukún kán ne, ntoto dadíí ña ní ña xí'í san ikān ne, tē tíí te ña di'í ña ne, ña tánta'a ká ña.

36 Tsí ña kuví ka ña, tsí ntuvi ña vata ntáa ánjē san, ntuvi ña i'xá Xuva kō, tsi e ntóto ña.

37 Uun tsi nte mí Muísee kaká'an ña tsí ntoto ña xí'í san da xntée na'a ña iña xuku é kai'xi san. Ikān ne, kaká'an ña tsí Xuva kō né, diví Xuva Ábraan ní Ísaa ní Jácoo.

38 Xuva kō ne, ñá te Xuva ña xí'í i, tsí Xuvā ña ntantíto ña. Tsí kuenta iña Xúva kó ne, é un nti'í ña ntantíto ña —ka'an ña.

39 Kidáa né, ío mastrú lei san ne, ntáka'an ña:

—Vá'a ó kaka'an ntó, Mastru —ka'an ña.

40 Kidáa ne, ú'v'í ña e tsixe'e ká ña ña.

¿Xoo ntu é uvatā Cristu?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Jesuú ne, tsixe'e ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto é Cristú ne, i'xá Davii ña?

42 Diví tsi Dávii kaká'an ña ini tutú Sálmu san:

Xuva kō ne, kaka'an ñá ní Tó'ó ko:

“Kutúvín díñi kua'a kó san

43 un tsi da nté natsi'í ú ña ntaínchu'vi o

má xe'e ó san”, ka'an ña.

Kuan ó ka'an Dávii.

44 Ntá tsi ¿nté ntu koo kuví víí Cristu i'xá ika Dávii? Tsí mii Dávii san ne, kaka'an ña e Tó'ó ña ña —ka'an Jesús ni ña.

Dá tsi'í kuétsi Jesuu mástrú lei

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Un nti'í nti'í ña'a san ntainí ña dá kaká'an Jesús ni ña nti'í'í ña:

46 —Kuenta tsí víi nto ní mastrú lei, tsí dóo ini xku'un ña doo nani, ta'an i e ntañú'u ña e dóo ki'in ini í san, da ntaíka ña. Dóo ntio ña é ká'an ñá'a san ni ña ntiusi da ntaíka ña mé'ñū ñuú san. Tē xee ñá má vi'í mí ntánataká nuu ña Israeé san ni ví'í viko sán ne, ntánantuku ña mí'í e díí ka vá'a o é kuntōo ña.

47 Ña tsikán ne, ntánakuido nuu ña vi'í ñadíí kií san. Ntá tsi dóo na'a ntáka'an ntá'ví ña vata koo é ña kutuni ñá'a san te dóo kini ntáa ña. Ña kuān ntáa sán ne, díí ka kue'e ní'í ña é nto'o ña nta'a Xuva kō —ka'an Jesús.

21

Diú'ūn é xe'é ña dí'í kii, ña dóo ntá'vi

(Mr. 12:41-44)

¹ Jesuú ne, ntāni'i ña nuu ña, kaito ña ña kuika nté o de ña e ntátsu'un ña diu'un ini etún san.

² Ikān dí ne, ini ña uun ñadř'i kii ntā'ví, kaxnūu ña úvi diu'un kuaán kuetsi sán ini etún san.

³ Kidáa ne, kaka'an Jesús:

—Nuu é ntaā i é kāk'a'án u tsi dii ka nuu á'vi diu'un é kaxnuu ñadř'i ntā'ví san é vāta kaa e tsú'un un nti'i ña nguī san.

⁴ Tsi ña nguī sán ne, kūdii diu'un é ntoó ka iña ña xe'é ña, ntá tsi ñadř'i ntā'ví san ne, xé'e nti'i ña vata kaa é ió iña ña —ka'an Jesús.

Dá kakā'an Jesús é nāntatsin xúkūn ka'nu san

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Ió ñá'a sán ne, ntáka'an ña tsi xúkūn ka'nu sán ne, ñá tē nté kaa vá'ā o, tsi dóo va'á xuu kúvi, ni é ió ini i kán é xe'é ña'a san doméni. Kidáa ne, kaka'an Jesús:

⁶ —Vé'xi ntúvi é un nti'i sá'a e ntaíni nto ne, nantatsin nti'i. Nté uun ká xuu ña kodo nti'i tá'an —ka'an ña.

Núu i é vé'xi é kúvi di'na dá nti'i ñuxiví sa

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Kidáa ne, tsixe'e ña ña:

—Mastru, zamá ntu é kuān koo kuvi sá'a? ¿Neé ntu nuu i kuvi di'na dá kuan kōo kuvi? —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jesús:

—Kuenta tsi vii nto vata koo é ña kaní nta'ví ña'a san nto, tsi ñá te da dii ñá'a ki'xi ña é kāk'a'án ña é divi ña é Cristu ña ne, ká'an ña tsi é xee ntúvi i é nti'i ñuxiví sa di, ntá tsi ña ku xkuntikin ntó ña.

⁹ Te tēkú nto mí kakuvi du'xēn, mí ntānāa ñá'a sán ne, ñá ku u'vī ntó, tsi sá'a ne, kuetsi é kuān koo kuvi di'na, ntá tsi vata xée ntúvi é nti'i —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, kaka'an xtúku ña ni ña:

—Uun ñuú ne, nāá ni tūku ñuú san ne, ña tsiñu i sán ne, vii ña du'xen ni tūku ña tsiñu i.

¹¹ Ió vadá ñuú san ne, dóo ntii tāan; kutamá ña'a sán ne, kunūu kui'i e dóo ntii ini i, e dóo katān ña'a san. Koo nuu i e dóo donchu'ví koo kuvi é vé'xi e dukun kán di.

¹² 'Ntá tsi di'na dá kuvi un nti'i sá'a ne, divi ntó ne, tiin ña nto. Kada xení ña ni ntó. Ki'in ni'i ña ntó é kōto nteé ña nto vi'i mí ntānataká nuu ña Israae. Tsu'un kutu ña nto viūtun. Ki'in ni'i ña nto ntá'a rei ni ñá tsiñu ka'nu i san di kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ko.

¹³ Kuan kōo ni'i nto itsi é ntaa nto ni ñá'a kuenta iñá ko.

¹⁴ Tsun rkó tsiñu nto vii nto é ña koo tú'vé nto di'na nté koo nantiko koó nto é nada'an ntó kúñu ntó.

¹⁵ Tsi xu'ú ta'xi u tú'ūn e dóo kuki'in ini ntó vata koo e nté uun ña ntaínchu'vi nto ña kuvi vii ña ni ntó, é nté ña kuvi ka'an ntée ña nto.

¹⁶ Ntá tsi divi ntó ne, dá'vi ña'a san nto dóvete, un tsi nté uva nto, ni éni nto, ni ñavi'i ntó, ni ña dóo vá'a tiin ni'i ntó di. Ió ntó ne, ka'ni ña nto.

¹⁷ Dá kanii ñuxiví san ne, ñá ntío kue'en ñá'a san nto kuenta iñá ko.

¹⁸ Ntá tsi nté uun idi dikí nto ña kunáa.

¹⁹ Na kütii nto nima ntó ne, kuan kōo ni'i ntó ntuvi iña nto.

²⁰ 'Ntá tsi tē ini nto tsi ntánti'u nuu sntadún san ñuú Jerusaleén ne, kidáa ne, kütii nto tsi e xée ntúvi é nantatsin nti'i.

²¹ Kidáa ne, ña ntóo ñuú Judeá ne, na kūnu ñá, ntaa ñá rki uku kan. Ña ntóo ñuú Jerusaleén ne, na ntii ña, ki'in ña. Ña ñu'u má kú'u kán ne, ñá ku naxéé ka ña vi'i ña.

²² Tsí ntuvi tsikán ne, kiní ña'a san dóxo, tsí da mií é kũntaa ntí'i é úve na'a kaka'an tú'un Xuva kō.

²³ ¡Ntā'vi ide ñād'i, ña é ñu'u i'xá i ntuvi tsikán, ni ñād'i, ña ntánatsitsí i'xá i! tsí ña te kú've nto'o ña'a san, tsí uun doxo ka'nu kuvi ñuú sa'a.

²⁴ Iō ñá ne, ka'ní nuu ña ñá káa. Iō ñá ne, ki'in ní'i ña ña viútun é tuku e túku ñuú dá kanii ñuxiví sa. Ña'a, ña é ña ni kuintí'xe i Xuva kō ne, kodo ntí'i ña ñuú Jerusaleen un tsi da nté ku é kũntaa ntúvi e xtúvi Xúva kō.

Nté koo nainu xtúku u, xu'u é vëxkúvī ú ñatíi
(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵ Kídáa ne, koo dóxo é kini o núu ngántii, ni xōo, ni kímī san. Ñuxiví sa ne, dōo kúdana ña'a un ntí ntí ñuú san ne, dōo ú'vī ña e dōo donchū'vi koo kuvi ntute ñu'u kán é káka'an ñu'u.

²⁶ Ña'a sán ne, kúvī nuu ña e dōo ntaú'vī ña e ntádē kuení ña nee iña é kākuví ñuxiví sa. Un vá'a tsi kantá nuu nuu i é iō e dukún kán.

²⁷ Kídáa ne, kiní ña tsí xu'u é vëxkúvī ú ñatíi ne, nainú u mé'ñū viko nu'u e dōo iō kō é vīi u é un ntí'i, e dōo kaxi'í nuu ka'nu u.

²⁸ Te iñi ntu'u é kuān koo kuvi sá'a ne, nākuntáñi nto, ntaa ni'i nto dikí nto, tsí ntuvi tsikán ne, nakáku nto —ka'an Jesús.

²⁹ Kaka'an ñá kuenta iña i sá'a:

—Koto nto utun ígu san, o da nēé ka utun.

³⁰ Tē ini nto tsí kanakodó xuku i ne, kutuni ntó tsi é vë'xi étsin ntuvi ka'ni.

³¹ Dukuān né, tē ini nto é kuān koo kuvi sá'a ne, kutuni ntó tsi é vë'xi étsin ntuvi é kadā kú've Xuva kō.

³² Nuú é ntaa i é un ntí'i sá'a kuntaa dí'na dá kúvī ña'a, ña ntántoo vevii.

³³ E dukún kan ni ñuxiví sa ne, ntí'i, ntá tsi tú'ūn é káka'án u ne, da mií é kũntaa.

³⁴ Kuenta tsí vií nto. Ñá ku dā vá'a nto é na ntúka'xi nima ntó é vií nto é kini kaa. Ná ku nakuini nto kúñu ntó é kada ki'vi ntó. Ná ku ntē dúkuan kadā kuení nto nee é kantio nto ñuxiví a, vata koo é ña da nēé inī nto xee ntúvi tsikan,

³⁵ é vata kaa chitō. Tsi vé'xi ntí'xe ntuvi tsikan iña un ntí ntí ña'a san, ña ntoo da kanii dū'va ñuxiví a.

³⁶ Na kōo tú'vē ntó ne, nguentúvi tsi ka'an ntá'ví nto vata koo é nakáku nto é un ntí'i nūu i é kuān koo kuvi, vata koo é kúvi xee ntó nta'a kō, xu'u é vëxkúvī ú ñatíi —ka'an Jesús.

³⁷ Ntuvi ā ne, tuví Jesuu má ukún kan, kanañ'e ñá ña'a san. Niñú a ne, rki uku é nani Ólivu kañ'é e ña.

³⁸ Tévvá du'va tsi ntáxee ntí ntí ña'a san má ukún kán é kini ña é káka'an Jesús.

22

Dā nataká nuu ña'a san é ntukū nuu ini ña nté koo tññ ña Jesuu
(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

¹ E xée étsin viko da ntaé'xí ña tañú'ū é ña kadáka u'xen iā. Viko sá'a ne, é naka'án ña Israeé san nté o nakáku Xuva ko ña dā ntáka ña ñuú Egítō.

² Kídáa né, tō'ó dutu ní mastrú leí san ne, ntukū nuu ini ña nté koo ka'ní ña Jesuu, tsi ntaú'vī ñá ña'a san.

³ Kídáa ne, kúkī é ña vá'a san nima Júda, ñá nani Iscāriote, ña é uun ña'a uxuvi ñá'a pustrú san.

⁴ Ña sá'a ne, ku'élen ña, kúkoto ñá tó'ō dutu ni ñá odo nūu ini ukún kán, nté koo vií ña é ntáda ña kuenta Jesús nta'a ña.

5 Kidáā né, dōo diní ña. Xé'le ñā xu'u ña é ku'e'é ña diu'un Júdā san.

6 Divi ñā dí ne, xé'le ñā xu'u ñā ne, dā éni ntu'u ña ntukū nuu iní ña nté koo ntada ña Jesuu kuénta ntá'a dutu é nté xoxó kiní i.

*Dā xee ntúvi é ká'xí ña tañú'ú é ña kadáka u'xen íā
(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)*

7 Kidáā ne, xé'le ntúvi é ká'xí ña tañú'ú é ña kadáka u'xen íā ne, divi tsi ntúvi dí ne, kantio é ka'nī ñā a le'ntu iña vikó san.

8 Kidáā né, taxnūu Jesúsú Pedru ní Juaán san, kaka'an ña:

—Kue'én ntó, kütsoo tú've nto é ká'xi o iña viko san —ka'an ña.

9 Divi ñā né, tsixe'le ñā:

—¿Mí'i ntū ntio nto é káda vá'a nti? —ka'an ña.

10 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Te kükí'vi nto ñuú san ne, nani'i ta'an nto úun ñatíi, ñā ni'i uun xoó ntute. Kuntikín ntó ña un tsi nte nú vi'i mí ntí'vi ña ne,

11 dá ká'an ntó ní tó'o ví'i san: “Katsixe'e Mastrú san nto: ¿Mí'i ntu vā'á o mí kúvi ka'xí u ní pustrú ko iña vikó san?”, kuan kōo ka'an nto.

12 Kidáā né, nañē'e ñā nto uun ne'u vi'i ka'nu mí odo nti'i ta'an san mí iō tu'vé ne, ikan káda vá'a nto é ká'xi o —ka'an ña.

13 Kué'en ñā né, nāni'i nti'xe ña un nti'í é káka'an Jesúsú ne, dá de vá'a ña é ká'xí ña kuenta iña vikó san.

14 Dā xee úra í ne, Jesuu ní pustru ñā ne, kántōo ña nú mesa kan.

15 Kidáā ne, kaka'an Jesúsú:

—Ñā tē nté kaa ntio ko é ká'xí dadíi ú ni nto viko sá'a di'na dá kúvi u.

16 Ká'an ú ni ntó tsi nté uun ito ká ña ka'xí ka ú iña viko san un tsi da nté kúntaa é un nti'í iña Xuva ko mí kadē kú'vé ña —ka'an ña.

17 Kidáā né, kí'i ña e'xin é ñu'u ntute tinti'ó ne, dá nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō, kaka'an ña:

—Kí'i nto sá'ā ne, dá ko'o dava nto ní tā'an nto xe un xé un ntō.

18 Ká'an ú ni ntó tsi nté uun ito ña ko'ó ka ú ntute tinti'o un tsi da nté ki'xi Xuva ko, kixkada kú'vé ña —ka'an ña.

19 Kidáā ne, kí'i ña tañú'ú san, dá nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kátsin dava ña é ká'xí ña, kaka'an ña:

—Sá'ā né, kúñú ko é ntúvi kuenta dóxi'í kán kuenta iña nto. Vii nto sá'ā vata koo é naka'an ntō ko nté ó dé u kuenta iña nto —ka'an Jesúsú san.

20 Kuan ó dé ña ni e'xin san dí dá kuvi é'xi ña, kaka'an ña:

—E'xin sá'ā ne, núu í é xēe é ta'xi Xuva ko xū'u ña é káti ú niñí ko kuenta iña nto.

21 Ntá tsi vevíi ne, ñatíi, ña diko xu'ú ko ne, tuví dadíi ña ní ko nú mesá sa.

22 Vevíi ne, xu'u é vēxkúvi ú ñatíi ne, dá mií é kí'in u itsi e tá'xi Xuva kō, ntá tsi jñā ntu ntá'vi ide á ñatíi, ña é diko xū'ú ko san! —ka'an ña.

23 Kidáā ne, eni ntu'u ña ntátsixe'e tā'an ña xe un xé un ña:

—¿Xoó ntu ñá'a, ña diko xū'u ñá san? —ka'an ña.

¿Xoó ntu é díi ka nuu á'vi i?

24 Kidáā ne, ntánatín ña kuenta iña i xoo é díi ka nuu á'vi i, te kuini ña.

25 Ntá tsi kaka'an Jesúsú:

—Rei iña ña túku ñuú san ne, dōo ntádē kú'vé ñā iña ñā ñuú ña. Ntá tsi ntáka'an míi ñā e dōo vá'á ó de ña ni ñā'a ña.

26 Ntá tsi divi ntō ne, ñā ku kuān xkoó de ntō. Dā xóo ká ña'a nto, ña dóo nuu á'vi i ne, na víi ña vata tsi kaa uun ña kuetsí, ña é kui dutsi i. Xoo é kade kú'vé i ne, na víi ñā vata kaa ña é kaxntíi.

²⁷ ¿Xoo' ntu é díi ka nuu á'vi i kuan: ña tuví ntu nú mesá san ne, ò ña katsu'un ko'o? ¿Ñā ntu te ñā tuvi nú mesá san? Ntá tsi xu'ú ne, vata kaa ña katsu'un ko'o san kaa u é tuví u ni ntō.

²⁸ Divi ntō né, ñii kuē'en tsi ntuvi é ntoo nto nī ko dá kanto'o kó da nēé ka nuu i.

²⁹ Xu'ú ne, ta'xi ú itsi é kadā kú'vē ntó vata ò tá'xi uva kō é kada kú've u.

³⁰ Mí kadē kú'vé u ne, dadii tsi ko'o ká'xi o ni ntō nú mesá ko. Kuan koo kuntōo nto é kadā kú'vé nto íña uxuvi táta ña Israeé san di —ka'an ña.

Dá kakā'án Jesuu é ká'án Pedru tsi ñā ini ñā ña
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Sá'a kākā'an Jesús:

—¡Aí, Simuun! Koton tsi tó'ò e ña vā'ā san ne, kaikan o é kídí nuu o vatā ó de o nī trigu.

³² Ntá tsi xu'ú ne, é ikán u kuenta íña o vata koo é ña xtuvín miin é kakuinti'xe o. Divín né, te ntiko kōon é kuinti'xe o kó ne, xntiin éni o vata koo é díi ka kuinti'xe ña di —ka'an Jesús ni ña.

³³ Kaka'an Símuún san:

—Tō'o, é ió tu'vé u é kī'ín u ni nto, kuān te viútun, kuān te dóxi'í kán di —ka'an ña.

³⁴ Kidáā ne, nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Pedru, kaka'án u ni ò tsi veví ne, di'na dá kāna lí'xī sán ne, úni íto ka'an tsi ñā inín ko —ka'an ña.

Dā xee ura é kōto nteé ña Jesuu

³⁵ Kidáā né, tsixe'e Jesús ña ntini'í ña:

—Dā táxnūu ú nto é kī'in nto e nté itín ntó ne, nté ññ é kañú'u diu'un nto, nté ntí'xen ntó di, ¿vá neé ntu kunaá nteé nto? —ka'an Jesús.

—Ñā tē nee —ka'an ña.

³⁶ Kidáā ne, kaka'an Jesús:

—Ntá tsi veví ne, nadama. Xoo é ió itín i ne, na kuído ñā, ni ññ é xku'ún diu'un ña. Xoo é ña tuvi káa i ne, na nadíko ña kütuun ñā ne dá kuīn ña káa ña.

³⁷ Tsi kaka'án u ni ntō tsi kantio é kūntaa ntí'í é kākā'an tú'un Xuva kō: “Ide ña ni ña vatā ó de ña nī ñā ió kuetsí i”, ka'an. Tsi é un ntí'í é úve na'a kuenta íñā ko ne, kuetsí é kūntaa ntí'í —ka'an Jesús.

³⁸ Ña ntini'í ña ne, ntáka'an ña:

—Tō'ó, i'a ió uvi káa —ka'an ña.

Divi ña ne, kaka'an ña:

—Xée ò tsi sá'ā —ka'an ña.

Dá kākā'an ntā'ví Jesuu má utun Getsemanii
(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Kidáā né, kīi Jesuu, kué'en ña xūku é nani Ōlivu vatā xkoó ini ña. Ña ntini'í ña ne, ntántikín ñā ña, kue'en ña.

⁴⁰ Dā xee ña ikān ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Kantá'ví ntó vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa —ka'an ña.

⁴¹ Kidáā ne, kīi nteé xio Jesuu, kué'en ika ñā vata kaa mí nakuíta ò xuu. Nákunchiti ñā é ka'an ntā'ví ña.

⁴² Kaka'an ña:

—Úvá, tē ntio nto ne, nakakū ntó ko é kanto'o kó nuu i sá'a. Ntá tsi ña víi nto é ntio kó, tsi é ntio mii ntō —ka'an ña.

⁴³ Kidáā ne, vé'xi ūun ánjē íña Xuva ko é xntii ña ña.

44 É kuān nte kantó'o ña ne, n̄i kué'en ini ña kaka'an ntâ'ví ña ne, uun tsi katoó na'nu nte ñú'u kan t̄iin ña é vata ito niñi.

45 Dā kúvi ka'an ntâ'ví ña ne, nákont̄isí ña, kue'en ña mí ntoo ña nt̄ini'i ñā. Divi ña ne, e ntákidi ña, tsi dóo kunta'xa ini ña.

46 Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Nté kui kuān nte ntákidi ntú nto? Nakuntáñi ntó ne, dá ka'an ntâ'ví nto vata koo é ña kó'xo nto nuu i é k̄ini kaa —ka'an ña.

Dā t̄in ña Jessu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

47 Kaka'an dúkuan Jessu da xée ñá'a san é ña te da dií ña. Ña é naní Júdā, ña é kuvi ūxuvi ñá'a pustru ña ne, odo nuū ña vé'xi ña nuu ña'á san ne, dá xee ñá mí tuví Jessu san ne, dá é'xi ña xu'u ña.

48 Kidáa ne, kaka'an Jéssu:

—Xo'ōn, Júdā, ¿vá xū'u ntu kó ka'xin é dikōn kó, xu'u é vēxkúvi ú ñat̄i? —ka'an ña.

49 Ña ntántoo ni Jéssu san ne, ntaíto ña nee é kuvi ne, tsixe'e ñā:

—Tó'ó, ¿ka'ni nuu ntu o ñā kaa san? —ka'an ña.

50 Uun ña'a ñā né, ntuku kui'i ñá ña kade tsiñu iña tó'ó dutú san, e'nté ña lo'xo kua'a ña.

51 Ntá tsi kaka'an Jéssu:

—Na koo mií nto ñā. Kuan tsi koo na kōo —ka'an ña.

Kidáa ne, t̄iin nta'a Jéssu ló'xo ña kade tsiñu san ne, ntuvá'a.

52 Kidáa ne, kaka'an ñā n̄i tó'ó dutu ni ñá odo nuū ini ukún kan, ni ñatā san, ña xee é t̄iin ña:

—Divi ntō ne, odo nto káa ni ūtun, é vata te ña du'ú u.

53 Da it̄uví ú ni ntō utén utén ini ukún k̄an ne, ntē ña ni t̄iin ntá'a ntō ko, ntá tsi ura i é dóo neé sa ne, divi ūra i é k̄aduku ntée nto e ntáde ntō nuu i é k̄ini kaa —ka'an Jéssu.

Dá kakā'án Pedru é ñá ini ñá Jessu

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

54 Kidáa ne, t̄iin ña Jessu, kué'en ni'i ña ña nú vi'i dutu ñá odo nuū san. Kué'en Pedru, kántikin ika ika tsi ñā.

55 Ikān t̄ivi ña ñu'u nu kí'i k̄an ne, da túni ña ntikō diñi nchú'ūn san. Kát̄uvi Pedru san ni ñā di.

56 Kidáa né, uun ñad̄i'i, ña é kade tsiñu sán ne, iní ña é ikān tuví Pedru san nchú'ūn san kat̄uni ña ne, íntē'á ña ña ne, kaka'an ña:

—Ña s̄á'a ne, dad̄i ika ña ni ña tsikan —ka'an ña.

57 Ntá tsi Pedru san ne, tee xu'ū ña, kaka'an ñá ni ñad̄i'i san:

—Xu'ú ne, ñá iní u ña é k̄aka'an ntó san —ka'an ña.

58 Dā kú e ví'i ne, é t̄uku ña'a iní ña ña ne, kaka'an ña:

—Div̄in né, kakuini'i o ña tsikan —ka'an ña.

Ntá tsi Pedru san ne, kaka'an ña:

—¿Ñá'a ni san! Ña te d̄vi ú —ka'an ña.

59 Dā kúvi uun urá ne, é t̄uku ña kaka'an ña:

—Nuu é ntaa nt̄i'xe i tsí ña s̄á'a ne, dad̄i ika ña ni ña tsikan, tsí dad̄i ñuu ña ñuú Galilea —ka'an ña.

60 Kidáa ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Ñá iní u nee é k̄aka'an nto —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i dá kakā'án Pedru ne, k̄ana tsi lí'x̄i san.

61 Kidáa ne, xkókotó Jessu, mí tuví Pedru. Kidáa ne, nánū'ú Pedru ini ña nté o kaka'an Jéssu ni ña tsí di'na dá k̄ana lí'x̄i sán ne, úni ito ka'an ñá e ñá ini ñá xoo ñá'a ña.

62 Kidáa ne, kí Pedru kí'i kán ne, dōo éku ña.

Dā narkínteē ñá Jesuu
(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

63 Ñatíí, ña ntáde kuenta Jesúsú ne, narkínteē ñá ña ne, ē'ní ña ña.

64 Ēdí ña ntuxnúu Jesúsú ne, dā ntáka'an ñá ni ña:

—Ká'an ve, ¿xóó ntu é'ni i o? —ka'an ña.

65 Dōó títin ka nuu i é ntáka'an káni ña ni ñá di.

Dā intúsi mē'ñu Jesuu nuu ñá tsiñu i
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

66 Dā tuví san ne, náataká nuu ñatā ña Israeé san nī tó'ō dutu ní mastrú lej san. Kue'en ní'i ña Jesúsú mé'ñū ña tsiñu na'nu i ne, dā ikán tsixe'e ña ña:

67 —Ká'an é nuu é ntaā i te Cristu ntí'xen —ka'an ña.

Divi ña né, kaka'an ña:

—Te ká'an u tsi divi ú ne, ntē ña kuintí'xe nto ko.

68 Te tsixe'e ú nto dí ne, ntē ña nantiko koó nto é ká'an u.

69 Ntá tsi un tsi nté vevíí ne, xu'u é vēxkúví ú ñatíí ne, tuví u diñi kua'a Xuva kō, ña é díí ka ka'nu kue'en —ka'an ña.

70 Kidáa ne, un ntíí ntíí ña tsixe'e ña ña:

—Kidáa ne, ¿divi ntūn é i'xá Xuva kō kuan? —ka'an ña.

Kaka'an Jesúsú:

—Mii xntō ntáka'an ntó nee ñá'a u —ka'an ña.

71 Kidáa ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntū kantio ká kō ña é ká'an ntaa? Tsí tutun mii ko téku ko e kéne ña kaka'an ña —ka'an ña.

23

Dā intúsi mē'ñu Jesuu núu Pilatu
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Kidáa ne, un ntíí ntíí ñá nakuntáñi ñá ne, dā kue'en ni'i ña Jesúsú ntá'a Pilatu.

2 Ikán éni ntu'u ñá da'ví ña ña dovete, ntáka'an ña:

—E ní'i ntí ñatíí sa'a é kanatívi ñá ñuú ntí. Kaka'an ñá tsí ña vá'a ō e ntá'vi ntí diu'un xōo íña ñuú Romá san. Kaka'an ñá di tsí divi ñá é Cristu ñá, divi ñá é kuvi ña rei di —ka'an ña.

3 Kidáa ne, tsixe'e Pilatú san Jesúsú:

—¿Vá divin ntūn é kúvin Rei íña ñá Israeé san? —ka'an ña.

—Mii xnto káka'an nto —ka'an Jesúsú.

4 Kidáa ne, kaka'an Pilatu ni tó'ō dutu ní ña'a san:

—Ñá kánani'í ko kuétsi ñatíí sa'a —ka'an ña.

5 Dā díí díí ka xío ntíí ña'a san, ntáka'an ña:

—Vé'xi ña, kanakutsu'un ña ñá'a san nchú'un é kanañ'e ñá kanñi ñuú Judeá ne, nté ñuú Galileá ne, un tsi nte í'a di —ka'an ña.

Dā intúsi mē'ñu Jesuu nuu Heródē

6 Dā téku Pilatu sá'a ne, tsixe'e ña te ñatíí sa'a ne, ña ñuú Galileá ña.

7 Dá kaká'an ña tsí divi ñuú ñá ne, taxnúu ña ña nta'a Heródē, ña tsiñu na'nu i ñuú Galileá, tsí tuví ña ñuú Jerusaleen ntúvi tsikan.

8 Dā íni Heródē san Jesúsú ne, dōo diní ña tsí e títin ntuvi é ntio ña é kiní ñá ña, tsi téku ña e ntáka'an ñá'a san íña ña. Ntio ña é kiní ña é víí ña nuu i e dóo ka'nu.

9 Dōo tsixe'e ña ñá, ntá tsi ña ni ká'an kue'en tsí Jesúsú.

10 Ikán ntáñi tó'ō dutú san nī mastrú lej san, e dōo ntátsi'i kuétsi ña ña.

¹¹ Kidáā ne, Heródē san ni sntadun nā ne, dē xení ña ni Jēsuu. Nārkínteē nā ña ne, naxnúu ña ña du'nu e dóo va'a vata kaa é kainúu rei. Kidáā né, nataxnúu xtuku Heródē san ña nta'a Pilatú san.

¹² Ntúvi tsikán ne, dóo vá'á o tiin Pilatú san ni Hēródē sán, kuān te ntúvi dí'na ne, dóo ínchu'vi ta'an ña.

Dā ntúvi kuenta Jēsuu é kuví ña
(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Kidáā ne, Pilatú san ne, nātaká nuu ña nī tó'ō dutú san, nī ña tsiñu i, ni ñā'a sán ne,

¹⁴ dá kakā'an nā ni ñā:

—Divi ntó é vēxní'i nto ñatí'i sa'a nta'a kó ne, ntáka'an nto tsi kanatívi nā ña'a san, ntá tsi xu'ú ne, tsixe'e'ē ú ña nuu ntó ne, nā ni naní'i nti kuétsi ñā nté uun nuu i vatā o ntáka'an nto.

¹⁵ Nte Heródē ña ni naní'i ña kuétsi ñā. Dukuān é nataxnúu xtuku ña ña nta'a ko. Koto nto tsí ña té neé ni íde kue'en tsí ña é kuví ña.

¹⁶ Nanto'o ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an Pilatú san.

¹⁷ Tsi dá kakūvi viko sá ne, da mií é nakāka xaa Pilatú san uun ña'a, ña ñu'u kutu, xoó ña'a é ntio ña'a san é ntii ña.

¹⁸ Ntá tsi kuédadii tsí éni ntu'u ñā ntákachu'u ña:

—¡Ka'ni nto ña sá'a ne, nakāka xaa nto Barabaá san! —ka'an ña.

¹⁹ Barabaá san ne, nuu kutu ñā, tsí idé ña du'xen nī ña ñuu í ne, e'ní ña ña'a.

²⁰ Pilatú san ne, ntio ña é nakāka xaa ña Jesuú ne, kaka'an xtúku ña ni ñā'a san.

²¹ Ntá tsi díi díi ka ntii káchu'u xtúku ña:

—¡Na xnteē ntó ña ntiká krusi kan! ¡Na xnteē ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ña.

²² É kuví ūni íto kākā'an xtúku Pilatú san:

—¡Nee iñá ntu é kini kaa idé ña? Tsí ña kánani'í ko kuétsi ñā é kuétsi é kuví ña. Nanto'o ú ña ne, dá nakāka xaa ú ña —ka'an ña.

²³ Ntá tsi ña'a sán ne, ntaxío ntii ña ntáka'an ña tsí da mií é na nākuntée ña ntiká krusi san. Un tsi vāntiñi ña ntáka'an ña. Kūvi idé ña ni'í ña é ntio ña.

²⁴ Pilatú san ne, íde ña vatā o ntáka'an ñā'a san.

²⁵ Nakāka xaa ña ñatíi, ña nuu kutu viutun san kuenta iña i é idé ña du'xen nī e'ní ña ña'a sán di, ntá tsi ntāda ña kuenta Jēsuú san nta'a ña'a san vata koo é vii nā ni ña nee é ntio ña.

Dā inté Jesuú ntiká krusi
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Dā kue'en ni'í ña Jesuú é na xnteē nā ña ntiká krusi ne, tiin ña uun ñatíi, ña ñuú Cirene, nā nani Símuun, nā vé'xi uun rantsu. Kuétsi é idé ña'a san ña é kuní'i ña krusi san é kuntikin ña ata Jēsuú san.

²⁷ Nā té nté kaa ña'a ntántikin ñā ña ne, nā te da díi ñādí'í san dóo u'vi ntákuví ña, ntaéku ña kuenta iña Jēsuu.

²⁸ Dā íto Jesuú san ñadí'í san ne, kaka'an ña:

—Nto'ó, ñadí'í Jerusaleen, ña ku nté dúkuan éku nto kuenta iñá ko, ntá tsi kuele nto kuenta iña mii nto ni i'xá nto.

²⁹ Tsi vé'xi ntúvi é ka'an nto: “Nté kuān nte va'á ña'a san, ña é ña ni kuví kóo i'xá i, nī ña é ña ni ñu'ú i'xá i i'xi i, nī ña é ña ni natsitsi i'xá di”, koo ka'an nto.

³⁰ Kidáā né, kani ntu'u ñā'a san ká'an ña é na nūu xuku san mí ntántoo ña, é ntio ña é kutāvi núu ña é kunuu xū'u ña.

³¹ Ntá tsi te kuan ó ntāde ni'í ña utun xi'í sán ne, ¿nté ntú koo víi ña ni útun itsí san kuan? —ka'an Jēsuú san.

³² Kue'en ní'í ña ūvi ña'a ña kini ntāa é dādii ka'ni ña ña ni Jēsuu.

³³ Dā xee ñá xuku é nani Xk̄idiki Nt̄ixi sán ne, ikān náxnteē ñá Jesuu ntíká krusi, ní ntuvi ñá'a ña kini ntáa san: uun ña ne, diñi kua'a Jesuu intée ña; uun ña ne, diñi datsin ña intée ña.

³⁴ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Ūvá, kada ka'nu iní nto ni ñā, tsi ñá ini ñá nee iña ntáde ña —ka'an ña.

Sntadún san ne, nār̄k̄inteē ñá doo J̄esuu xoo é k̄uvi víí i ni'í i.

³⁵ Ña'a sán ne, ntāñi ña, ntaíto ña ne, un tsi nté ña tsiñu i san ntánark̄inteē ñá Jesuu, ntáka'an ña:

—Ña s̄a'á ne, nakākú ña tuku ña'a. Vi'í a vé ne, na nakākú mii ñā kúñu ña, tē nuu é ntaā i é Cristu, ña é nakaxnúu Xuva kō —ka'an ña.

³⁶ Sntadún san ne, nār̄k̄inteē ñá ña. Xée ētsin ña ne, xé'e ña nt̄idi íá é kō'o ña.

³⁷ Ntáka'an ñá ni ñā:

—Te ñv̄in é Rei iña ñá Israeé ne, nakākún miñ kúñu ō —ka'an ña.

³⁸ Nteé letra d̄iki krusí san é k̄aka'an tú'ún griegú, ni tú'ún latiín, ni tú'ún hebreu, kaká'an: “Ña s̄a'a é Rei iña ñá Israeé”, ka'an.

³⁹ Uun ña'a ñā du'ú san, ña nteé ntíká krusí san ne, kaka'an ña:

—jTē nuu é ntaā i é Cristún ne, nakākún miñ kúñu ō ne, nakākún nti d̄i! —ka'an na.

⁴⁰ Ntá tsi ña uun ña'a sán ne, kaka'an ñá ni tā'an ña:

—¿Ña kau'v̄i ntú o Xuva kō? Tsí ñv̄in né, ñv̄i tsi nūu i kantó'o o d̄i.

⁴¹ Ntá tsi xo'ō né, iō nuu i e ntánto'o kō, tsi ntántá'v̄i o kuētsí kō e ntúku nuu ō. Ntá tsi ña s̄a'á ne, ñá tē neé kue'en tsi ni íde ña é k̄ini kaa —ka'an ña.

⁴² Kidáā ne, kaka'an ña:

—Jesuu, na naka'an ntó kó tē xee nto mí kadā kú'v̄e nto —ka'an ña.

⁴³ Kidáā ne, kaka'an J̄esuu:

—Nuu é ntaā i é k̄aka'an u ni ō tsí vevíi kutūv̄in dad̄iñ nī ko mí ntántoo ña kuínti'xe i, ña é xi'í —ka'an ña.

Dā xi'í J̄esuu

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Ūn tsi nte da ká'ñu ntuvi ne, un tsi nte kaeku uni kuáa ne, k̄üneé da kanii ñūxiví sa.

⁴⁵ K̄üneé nḡantií san. Uvi dávā nt̄i d̄oxi é rk̄aa nuu ini ukún ka'nu k̄an.

⁴⁶ Kidáā né, un ntii tsi káchu'u ntáa Jesuu, kaká'an ña:

—jŪva, ntada ú kuenta nímá ko nta'a nto ve! —ka'an ña.

Dā kúvi k̄a'an ña s̄a'a ne, xí'í ñā.

⁴⁷ Dā íni tó'ō sntadun ñá ñuú Romá san nté ō kúvi ne, kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kaka'an ña:

—Nuu é ntaā i é ñat̄ií sa'á ne, d̄oo va'á ña; ña túvi kuētsí ña —ka'an ña.

⁴⁸ Ūn nt̄i'í kue'en dú'va ña ntaíto neé k̄uvi ne, kúnū'ú ña, koó dā ntaxé'e ña nta'a ña nima ñá e dóo u'vi nták̄uvi ña.

⁴⁹ Ūn nt̄i'í nt̄i'í ñá ini Jesuú, ni ñad̄i'í, ña ntántikin ñá un tsi nte ñuú Galileá ne, intāñi ika ñā, ntaíto ña nté ō kúvi.

Dā inuu ntú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰ Uun ñat̄ií, ñá nani j̄osee, ña vé'xi ñuú Arimatea é k̄aduku ntée ñuú Judeá ne, d̄oo va'á ña'a ña. Ūvé ta'an ña ña tsiñu na'nu i san iña ñá Israeé.

⁵¹ Ña s̄a'á ne, kantétu ña armá xee ntúvi é kadā kú'vé Xuva kō. Ñá ni kui dad̄ií ña ni ña tsiñu i, ña nḡuií san.

⁵² Ñv̄i ña ne, kué'en ña, k̄ukoto ña Pilatú san é ntákan ña kúñu J̄esuu.

⁵³ Kidáā ne, nanúu ña ña ntiká krusí san ne, dá náxnuu ta'án ña ña doo kui'xin e dóo va'á ne, dá kukú'xi ña ña iní ñañā mí kántii iní xuu, mí vāta kunuu ntú'xi ña'a.

⁵⁴ Ntuvi tsikán ne, ntuvi e ntáxio tú've ña é kuiñi ntu'u ntúvi é iō dá'na san.

⁵⁵ Ñadří, ña vexní'í Jesuu un tsi nte ñuú Galileá ne, kué'en ña né, dá íto nuu ña ñañā san, ntaíto ña nté ō kanúu kúñu Jēsuu.

⁵⁶ Kidáā ne, kúnū'ú ñā ne, da de vá'a ña ntute cho'o vīdin e dóo vá xkonuu, ni ū'xen xukú san di. Kidáā ne, íntoo da'na ñadří san ntuvi dá iō dá'na san, vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō.

24

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Ntuvi dá naki'í o vité san ne, kué'en xtuku ñadří san nú ñañā Jēsuu, ni'í ña cho'o vīdin é de vá'a ña.

² Dā xee ñā ne, Iní ña tsi xuu é itávī núu nú ñañā sán ne, é xīo nakutúvi.

³ Kúkříví ña, ntá tsi ña ni naní'í ka ña kúñū Tó'o ko Jēsuu.

⁴ Koó dá kúdu'va ña. Ntē ñā iní ka ña nté koo víí ña. Kidáā ne, da nēe iní ña iní ña uvi ñatíi é ntañi etsin ña nuu ña. Ńu'u ña doo kui'xin é kǎxi'í nuu kue'en.

⁵ Ná tē nté kaa u'ví ñadří san, naxká'nu nteñ ña ñiki ña nte ñu'ú kǎn. Ntá tsi ñatíi san ne, kaka'an ña:

—¿Nté kui ntánantuku ntu nto ña é kántito san mé'ñū ña xi'í san?

⁶ Xóxō ñā í'a, tsi e ntóto ña. Naka'an ntō nté o ka'an ña dá itúvi ká ña ñuú Galilea.

⁷ Divi ñā é vēxkúvi ña ñatíi ne, ka'an ña é da mīi é ntúvi ña kuenta ntá'a ñā iō kuetsí i é na xnteē ñā ña ntiká krusi kan. Ntá tsi tē kúvi uni ntúvi xi'í ñā ne, ntoto xtuku ña, ka'an ña —ka'an ñatíi san.

⁸ Kidáā ne, nánū'u ñadří san iní ña tú'ūn é kǎka'an Jēsuú san ni ñā.

⁹ Dā ntáka ña nú ñañā sán ne, ntántaa ña un nti'í sǎ'á ni ū'xi ñn pustrú san, ni ña nguīi sán di.

¹⁰ Ña ni'í tú'un iña pustrú san ne: Maria Madálena, ní Juana, ni María, di'í Sántiaú san di, ni ñadří, ña nguīi san.

¹¹ Da ntáka'an ñadří san, kuíní pustrú san da téku ña. Ntē ña ni kuintí'xe ña.

¹² Ntá tsi Pedrú ne, kīi ña, koó da kañu ña kue'en ñā nú ñañā san. Dā íto nuu ña iní i kǎn ne, koó da mīi sá doo kui'xin san iní ña. Kidáā ne, kúnū'ú ña nú ví'í ña kǎn. Koó dá kúdu'va ña é kuan ō kúvi.

Itsi ñuú Emau

(Mr. 16:12-13)

¹³ Divi tsi ntúvi tsikán ne, uvi ñā'a ña ntini'í Jēsuu kué'en ña ñuú Emau, ñuu é tuví te ū'xi ñn kilumétru é un tsi nté Jerusaleen.

¹⁴ Kué'en ñā, ntántaa ña un nti'í nuú i e kúvi.

¹⁵ Nīi dukuān ntatín ña ne, xēe Jēsuú san, eni ntu'u ñā ntaíka dadīi ña ni ñā.

¹⁶ Kuān te iní ña Jesuú san ne, ñā ni kutūni ña xoo ñā'a ña.

¹⁷ Kidáā né, tsixe'e Jēsuu ña:

—¿Neé ntu e ntántaa nto dá ve'xí nto ítsi kǎn? —ka'an ña.

Íntāñí nta'xa ñā.

¹⁸ Uun ña'a ña, ñā naní Cliofá san ne, kaka'an ña:

—¿Vá xīo ñuú ntu vé'xi nto e ñā iní nto nté ō kúvi ñuú Jerusaleen ntúvi sa'a? —ka'an ña.

¹⁹ Kidáā ne, kaka'an Jēsuu:

—¿Ntē ntu o kúvi? —ka'an ña.

Ntáka'an ña:

—Ntántaa ntí kuenta iña Jéssuu, ña vé'xi ñuú Nazaree. Divi ñā ne, ña é ka'án naa Xuva ko ña. Dóo iō ña é vī ña; dóo ini ña nté koo ka'an ña nú Xuva ko, ni ūn ntí ntí ña'a san.

²⁰ Ntá tsi tó'ó dutú san ni ña tsiñu i sán ne, ntāda ña ña kuentá vata koo é na kuví ñā ne, xntēē ñā ña ntiká krusi kan.

²¹ Ntí'í ne, ntántétu ntí é divi ñā é nakakū ñā ña Israeé san. Ntá tsi veví ne, é kúvi uni ntúvī é ita ntí'xin un ntí'í sá'a.

²² Iō ñā dī'í, ña ntini'í ntí ne, dá kúdu'va ntí nuu i e ntáka'an ña. Tsí tevaá du'va tsi ñe'e ña nú ñañā san.

²³ Ntá tsi ña ni nani'í ña kúñu Jéssuú ne, ntiko koō ña, náxee xtúku ña mí ntoo ntí kán. Ntántaa ñā tsi xée ánjē san nuu ña. Ntáka'an ánjē san tsí Jessuú ne, kantíto ña.

²⁴ Kidáa ne, iō ñā ntini'í ntí ne, ñe'e ñā nú ñañā san, ixkoto ntódo ña. Íní ña vatā o ntáka'an ñādī'í san ne, ntá tsi ña ni ini'í ña Jessuu —ka'an ña.

²⁵ Kidáa ne, kaka'an Jéssuu ni ña:

—¿Neé ntu diki diki nto é ña ni kuintí'xe nto é un ntí'í e ntáka'an ñā ka'án naa Xuva ko?

²⁶ ¿Vá ñā ntu te kantío é ntō'o Cristu, ña táxnuu Xuva kō, di'na dá kué'é Xuva kō é kodo nuū ña? —ka'an ña.

²⁷ Kidáa né, eni ntu'u ñā nañé'e ñā ña nté o kaka'an tú'un Xuva ko kuēnta iña ña. Eni ntu'u ñā nté tutu é de vá'a Muiseé ne, ni un ntí'í tūtu é de vá'a ña ka'án naa Xuva ko.

²⁸ Dā xee étsin ña ñuú mí kī'in ñā ne, íde Jessuú vata tsi te kī'in ka ña itsi kán.

²⁹ Ntá tsi tee kóo ña ña, ntáka'an ña:

—Kutuví ntó nī ntí tsí e kuáa veví. E dóko sá kúnee —ka'an ña.

Kidáa ne, kué'en Jéssuu é kuntuo ña ni ñā.

³⁰ Dā intóo dadí ña ni ña nú mesa kán ne, kī'í Jessuu tañú'ú ne, da nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Dā kátsin dava ña tañú'ú sán ne, dá tsí'í ña nta'a ña.

³¹ Ura dú'va tsi i náxi'í nuu ñā ne, kūtuni ña tsí divi ñā é Jéssuu. Kidáa né, ntoko ñu'u mii Jéssuu.

³² Kidáa ne, ntáka'an ñā xe un xé un ñā:

—¿Ñā ntu te ntāa e dóo diní ñu'u nima kó dá kantaa ñā ni ko dá vé'xi o ítsi kán, dá kanañé'e ñā kō tú'un Xuva kō? —ka'an ña.

³³ Ura dú'va tsi i nakuntáñi ña, ntíko koō ñā, kūnú'u xtuku ña ñuú Jerusaleen, mí nāni'í ta'an ña u'xi ñn ña'a pustru é nataká nuu ña ni ña ntini'í ñā.

³⁴ Ntáka'an pustrú san ni ñā:

—Nuu é ntāa ntí'xe i e ntóto Jessuu. É íní Simuun ña —ka'an ña.

³⁵ Kidáa ne, ntuvi ña ntántaa ña nté o kúvi itsi kán ne, nté o nákiní ña Jessuú dá kátsin dava ña tañú'ú san.

*Dā ntii dító Jessuu mé'ñu pustru ña
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)*

³⁶ Ntoo dukuan ñā, ntáka'an ñā nuu i sá'a ne, da née iní xñā ntii dító Jessuú san mé'ñu ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Vá'a tsi koo kuntuo nto —ka'an ña.

³⁷ Dóo u'vī ña. Ntádē kuení ña tē ntaíní ña ntati ñā.

³⁸ Ntá tsi kaka'an Jéssuú san:

—¿Nté kui kuān nte ntaú'vī ntú nto? ¿Nté kui kuān ó ntádē kuení nto?

³⁹ Koto nto nta'a kó ni dī'in ko. Divi tsi ú. Koto nto kó ne, tiin nta'a ntō kó di, tsí te uun ntati ñā'a ne, ña tūvī kúñu í, nté xiki i vata kaa ú xu'u —ka'an ña.

⁴⁰ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, náñé'e ñā ña nta'a ña ni dī'in ña di.

⁴¹ Dā ini ña ntoo sán ne, naku'un díní nima ñá, ntá tsi koó dā ntákudu'va ña é ña ni kuintí'xe ña é ña ni nti'xe ña. Jesuú ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Jo ntú kudii é ká'xi ó i'a? —ka'an ña.

⁴² Kidáá ne, xé'e ña ña un sín tsákā, kiti kádun nuu.

⁴³ Kí'i ña né, dā é'xi ña mé'ñū ña ntoo san.

⁴⁴ Kidáá ne, kaka'an ña:

—E kúvi kó ne, ña é káka'án u dá tūvi dukuan ú ni ntō. É káka'án u tsí kantio é kúntaa un ntí'í é ũve na'a tutu é de vá'a Muiseé san nī ña ka'án naa Xuva ko, ni tūtu é naní Salmū di, mi é káka'an kuénta iñá ko —ka'an ña.

⁴⁵ Kidáá ne, náñē'e ñá ña é nakīni vá'a ña tú'un Xuva kō ne,

⁴⁶ kaka'an ña:

—Kuān ó uve na'a tsí Cristú ne, kantio é kuvī ñá ne, kantio é ntōto ña di tē kúvi uní ntúvi.

⁴⁷ Kantio é ka'an ntódo nto ni ñā'a san kuénta iñá ñá kanī ñūú Jerusaleen ni dá kanī ñūxiví san di. Kué'e nto na kūtuni ñá'a san kuénta iñá ña tsí da mi é kantio é natívi ini ña kuétsi ña ne, dukuān ne, kada ka'nu ini Xuva ko ni ña.

⁴⁸ Dīvi ntō é ini nto ne, ntada ntaa ntó nuu i sá'a.

⁴⁹ Kiní nto ve tsí xu'ú ne, taxnúu ú Espíritu Xuva ko kuénta iñá ntó, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na. Ntá tsi kuntōo xnto i'a ñūú Jerusaleén san un tsi da nté tē ni'i nto ntíi ntō é ta'xi Xuva kō —ka'an Jesuu ni ña.

Dā kuntáa Jesuu e dukún kán

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Kidáá ne, kue'en ní'i Jesuu ña ntiní'i ña diñi ñūú san, un tsi nte ñūú Betania. Ntāni'i ña nta'a ña ne, dā náxnúu viko ña ña.

⁵¹ Nñi dukuan kánaxnuu viko ña ña ne, kii nteé xio ña ña, kuntáa ña e dukún kán.

⁵² Ña intóo sán ne, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáá né, ntiko koó ña, kunú'u ña ñūú Jerusaleen e dóo díní ñu'u nima ña.

⁵³ Nñi kué'en tsí ntuvi ntoo ña má ukún kán, ntáka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Tū'un é vā'a iña Xuva ko e xntée na'a San Juan

Tū'un Xuva kō e kúvi ñatī

¹ Nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa ne, e dúkuan tuvi Tú'un san. Tuví dadii ña ni Xuva kō né, Xuva ko ña di.

² Divi ñā é tuví dadii ña ni Xuva ko ūun tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví sa.

³ Un ntii ntii é ió ne, mii ñā de kú've ña. Ña túvi nee iñā te ña ni de kú've ña.

⁴ Divi ñā é kantito ña ne, tá'xi ña un ntii é ió. Ntuvia iña ñā ne, kaxi'í nuu iña ko un ntii ntii o.

⁵ Kaxi'í nuu ñu'ú san mi dóo neé ne, ña kúvi vii é neé san nánta'va.

⁶ Xio uun ñā'a, ña táxnuu Xuva kō, ñā naní Juan.

⁷ Divi tsiñu ña é kāda ntaa ña iña ñu'ú san, vata koo é na kuinti'xe un ntii ntii ñā'a san Xuva ko kuēnta iña tú'un é kaka'an ña.

⁸ Ná tē divi ñā e kúvi ñā ñu'ú san, tsi da ti tsi táxnuu Xuva ko ñā é kā'an ñā kuenta iña ñu'ú san.

⁹ Ña e kúvi ñu'u nti'xe ne, vé'xi ña ñuxiví san ne, nāxi'í nuu ña iña un ntii ntii ñā'a san.

¹⁰ Ika ña ñuxiví sa ne, kuān te mii ña de kú've ñā ne, ña ntoo ñuxiví sa ne, ñā ni nakīni ña ña xoo ñā'a ña.

¹¹ Xée ña ñuú mii ñā, ntá tsi ña ñuú ña ne, ña ni ntío ña nakīni ña ña.

¹² Ntá tsi xoo ñā'a, ña é nakīni ña ne, xé'e ñā é kúvi ña i'xá Xuva kō, da xōo ka ñā'a, ña e ntákuinti'xe i ña.

¹³ Kuvi ña i'xá Xuva kō ne, ñā tē ntákaku ña vata o ntákaku ña'a ñuxivi; ñā te ñā'a san ntáde ña é kōo i'xá ña, tsi mii Xuva kō ntío ña é kúvi ña i'xá ña.

¹⁴ Divi Tū'un tsikán ne, kuvi ñatī ne, íntoo ña ni kō. Iní o tsi dóo va'á ña ne, dóo kakuinima ñā kō. Da mii tsi é nuu é ntaa í kaka'an ña. Vá'a kue'en ña vata o va'á Xuva kō, tsi da xé i'xá mii ña ñā.

¹⁵ Juan sán ne, kaka'an ñā kuenta iña ña:

—Ñā sā'á ne, divi ñā é kaka'an u kuenta iña ña. Divi ñā é vé'xi ña ata kō ne, dií ka ka'nu ñā'a ña é xu'u, tsi dií ka di'na tuví ña da káku u —ka'an ña.

¹⁶ É ni'í ko, un ntii ntii o, é vā'á iña ña, e dá mii tsi é ntékú ka doméni e tá'xi ña kō.

¹⁷ Tsi léi san ne, xée ntā'a Muísee, ntá tsi e dóo kakuinima Xúva ko ko, ni tū'un é nuu é ntaa í san ne, xée kuēnta iña Jesúcristu.

¹⁸ Nté uun ito vata xōo kiní i Xuva kō. Ntá tsi i'xá mii ñā e dóo kakuinima ñā ne, kantada ntaa ñā ni kō nté kaa Xuva kō.

É kaka'an Juan Bautista kuenta iña Jesúcristu (Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ñā Israee, ñā ntoo Jerusaleén ne, taxnúu ña dutú san nī ña levitá san é tsixe'e ñā Juaán san xoo ñā'a ntu ña.

²⁰ Juaán san ne, kantada ntaa ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Ñā te divi u é Cristú u —ka'an ña.

²¹ Tsixe'e xtuku ña ñā:

—¿Xoó ntu ñā'a nto kuan? ¿ō ña Elia ntú nto, kuān? —ka'an ña.

—Ñā'á ni san —ka'an Juan.

—¿Vá divi ntu ntō ña ka'an naa Xuva ko, ña tsikán? —ka'an ña.

—Ñā'ā —ka'an Juan.

²² Kidáa ne, ntáka'an ñā ni ñā:

—Ká'an nto xoo ñá'a nto vata koo é kŭvi ka'an ntí nī ña táxnūu ntí. ¿Nté ntu koo ka'an nto kuenta iña mii nto? —ka'an ña.

²³ Kidáa ne, kaka'án Juaan:

—Xu'ú ne, kŭdii uun tatsin é kaika má kŭ'u kan, é kakana: “Na kōo tú've ntó itsi ntaa kuénta iña Tó'lo kō”, vata ō xntée na'a ñá ka'án naa Xuva ko, ñá nani Isáia, kídaa —ka'an ña.

²⁴ Ña táxnūu ña fariseu é ká'an ñá nī Juaán ne,

²⁵ tsixe'e ña ña:

—¿Nté kui kanakŭtsi ntute ku nto ña'a sán tē ña te Crístu nto, tē ña te Élia nto, tē ña te divi ña ka'án naa Xuva ko ntó? —ka'an ña.

²⁶ Kaka'án Juaan ni ña:

—Xu'ú ne, kŭdii ntute kánakŭtsi ntute ú ña'a san. Ntá tsi ntitsí uun ña'a me'ñu ntō, ña é vāta kíni nto.

²⁷ Divi ña ne, rkontŭvi vé'xi ña é xŭ'u, ntá tsi divi ña né, odo nuū ña é xu'u. Tsi xu'ú ne, ñá tē neé nuu á'vi ko, nté nantŭi ú ntí'xen ña —ka'an ña.

²⁸ Sá'a kŭvi ñuú Betania, divi ñūu é tuví uun xo diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, mí kanakŭtsi ntute Juaán san ña'a.

Jesuu, ña kŭvi a le'ntu Xúva kō

²⁹ Utén san ne, íni Juaan tsí vé'xi Jesuu mí tuví ña ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—¡Un kaa Á Le'ntu Xúva kō, ña e ntá'vi kuétsi i ña un ntí'ntí ña'a, ña ntántoo ñuxiví sa!

³⁰ Divi ña é kaka'án u ni ntō tsí rkontŭvi vé'xi uun ña'a, ña é odo nuū kue'en é xu'u, tsí e dúkuān tuví ña da káku u.

³¹ Nté xu'u ñá íni u xoo ñá'a ña, ntá tsi vé'xí u, véxnakutsi ntŭte ú ña'a san vata koo é ña Israeé san ne, na nā kíni ña ña —ka'an ña.

³² Kaka'an xtúku Juaan:

—Íni u Espírítu Xuva kō dá vé'xí ña nte e dukún kán é vāta kaa paloma kaa ña ne, kántékú ntí'i ña ata tsío ña.

³³ Xu'ú ne, ntē vata kutŭni ko xoo ñá'a ña, ntá tsi ña táxnūu ko é nakŭtsi ntute ú ña'a sán ne, kaka'an ñá nī ko: “Te kíni nto tsí inu ñú'u Espírítu mí ntitsi úun ña'a, te kutuví nī'i ña ñá ne, divi ña é kue'é ña é kŭnuu Espírítu Sántŭ nima ñá'a san.” Kuan ō ka'an ña.

³⁴ Xu'ú ne, íni u ña ve ne, ka'án u ni ntō tsí divi ña é I'xá mii Xuva ko ña —ka'án Juaan.

Ña ntántŭkin dí'na Jesuu

³⁵ Utén san ne, ntáñi xtúku Juaan ni uvi ñá'a, ña ntántŭkin ña.

³⁶ Dā íni ña tsi ita ntí'xin Jesuú ne, kaka'án Juaan:

—¡Un kaa Á Le'ntu Xúva kō! —ka'an ña.

³⁷ Ntŭvi ña'a, ña ntántŭkin Juaán san ne, tékú ña é kuān ó kaka'an ñá ne, kué'en ña, kŭntŭkin ña Jēsuu kídaa.

³⁸ Xkokoto Jesuu áta ña ne, íni ña tsi ntántŭkin úvi ñá'a ñá'a san ñá ne, dá kaká'an ñá, tsixe'e ña:

—¿Neé ntu ntánantuku ntō?

Ntáka'an ñá nī ña:

—Mastru, ¿mí'i ntŭ tuví nto? —ka'an ña.

³⁹ Kaka'an ñá nī ña:

—Kixkóto nto —ka'an ña.

Kué'en ña né, íni ña mí tuví Jesuú ne, ikān intóo ña ni ña ntŭvi tsikan ūun ñūu, tsí e kuáa xee ña.

⁴⁰ Uun ña'a, ña e téku i é kaka'án Juaán ne, kŭntŭkin ña Jesuu. Andree náni ña. Ení Simuun Pedru ña.

41 Di'na nántuku ña ēní ña Simuún ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nāni'í nti Mesia, ña e ntáka'an ña é Cristu, ña táxnuu Xuva kō —ka'an ña.

42 Ntēka Andreé ña mí tuví Jesuu. Íto Jesuu ñá ne, kaka'an ña:

—Dīvīn né, Simuun, i'xá Juuan. Ntá tsi xntántēe ú o Cefa —ka'an ña.

(Cefá ne, Pedru káni tú'un é griegu.)

Dā kána Jesuu Félipe ni Natánae

43 Utén san ne, kaka'an Jēsuu tsí kī'in ña ñuú Galilea. Ikān nāni'í ñā Felipé ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Kuntikín ko ve —ka'an ña.

44 Felipé ne, ñuú Betsaida vé'xi ña, ikan ñuú Andree ni Pedru dí.

45 Felipé ne, nántuku ña Natánae ne, kaka'an ñá ni ñā:

—É nāni'í nti ña é kaka'an Muísee íni libru leí san, nī é kaka'an ñá ka'án naa Xuva kó dí. Divi Jēsuu, i'xá Josee, ña vé'xi ñuú Nazaree —ka'an ña.

46 Kídāa ne, kaka'an Natánae ni ña:

—¿Vá iō ntu é vā'a e kii nuu ñuú Nazaree? —ka'an ña.

Kaka'an Félipe ni ña:

—Kīxkóton ve —ka'an ña.

47 Dā íni Jesuu tsi vé'xi Natánae mí tuví ña ne, kaka'an ña:

—Un kaa ntí'xe uun ña'a ña Israee. Nā íni eni nta'ví ña ña'a —ka'an ña.

48 Kaka'an Natánae ni ña:

—¿Nté ō íni ntu nto ko? —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu ni ña: —Íní u o dá nuun má tun ígu san di'na dá kána Felipe o —ka'an ña.

49 Kaka'an Natánae ni ña kídāa:

—Mastru, i'xá Xuva nti'xe ko ntō. Rei iña ñá Israeé san nto —ka'an ña.

50 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Kakuintí'xe o tsí da xé kaka'án u é íní u o má tun ígu san? Ntá tsi da ve kinín nuu i é díi ka na'nu é vāta kaa nuu i sá'a —ka'an ña.

51 Kaka'an xtúku Jesuu:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Vi'i a vé ne, kiní nto e dukún kān é kantii ne, kiní nto ánje Xuva kō kantaa kantí ña mí tuví u, xu'u é vēxkúvi ú ñatí —ka'an ña.

2

Viko e katánta'a ña'a ñuú Canaa

1 Dā kúvi uní ntúvi ne, viko kakuvi é katánta'a ña'a ñuú Canaa é kāduku ntée ñuú Galilea. Ikān tuví dí'i Jēsuu.

2 Kāna ña Jesuu ni ña ntini'í ñā é kī'in ña víko sán dí.

3 Dā ntí'i ntute tinti'ō sán ne, kaka'an dí'i Jēsuu ni ña:

—Ña túvi ká ntute tinti'ō san —ka'an ña.

4 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—¿Nté kui kuān ó kaka'an ntú nto nī kó, ñadī'i, tsí vata xée ura i íñá ko? —ka'an ña.

5 Kídāa ne, kaka'an dí'i ña nī ña ntátsu'un ko'o san:

—Vii nto nee iña é ká'an i'xá ko ni ntō —ka'an ña.

6 Ikān ne, ío iñu kidi é kúvi xu, e dé tsiñu ni'i ña e ntúntoo ña vatá xkoó ini ña. É un é un kídī ne, kakii kú've te uun siēntu lífru.

7 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tsu'un tsitu nto ntúte kídī san —ka'an ña.

Tsu'un tsitu ña ntúte un tsi nte xú'u i ne,

8 kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ki'i ntodó nto ne, kue'ēn ni'i nto mí tuví vartuma kuinúu san —ka'an ña. Kuān o dé ña.

⁹ Dā ito ntee vartuma kuinúu sán ntute e ntúvi ntute tinti'ō sán ne, ñá ni iní ña mí'i vē'xi. Ntá tsi ña ntátsu'un ko'o sán ne, iní ña, tsí divi ña táva ña. Kāna vartuma kuinúu san ñatī, ñá dā ve tánta'a sán ne,

¹⁰ kaka'an ñá ni ñā:

—Un ntī ntī ña'a sán ne, di'na katsu'un ña ntute tinti'ō é díi ka va'á san. Ntá tsi te ita ntí'xin kue'e xi'i ña ntántoo sán ne, kidáá táva ña ntute tinti'ō é ña te nté sa va'a. Ntá tsi divi ntó ne, dá nte vevíi katavá nto ntute tinti'ō é díi ka va'a —ka'an ña.

¹¹ Sá'a idé Jesuu ñuú Canaa é káduku ntée ñuú Galiléa ne, kúvi di'na nuu i e dóo ka'nu idé ña vata koo é kūtuni ñá'a san tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kidáá né, kuínti'xe ña ntini'i ñā.

¹² Kidáá ne, kué'en ña ñuú Capernau ni dí'i ña ni ení ñá, ni ña ntini'i ñā di. Ikān intóo ña te ūvi uni ntúvi.

Dā ntántoo Jesuu ini ukún ña Israee

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Dā doko sá xee ntuvi viko e náka'an ña Israee san ntuvi da nátāvā Xuva ko ña ñuú Egitó ne, kúntāa Jesuu ñuú Jerusaleen.

¹⁴ Dā kukí'vi ña má ūkún ka'nu kán né, nāni'i ña ña ntádiko duntiki, le'ntú, ni pālomá san. Ikān ntoo ña ntánadama diu'ún di.

¹⁵ Dā iní Jesuú ne, de vá'a ña uun xo'o xume ne, dā tá'xi nūu ña ña'a sán, nakúnu ña ña má ūkún kan, ni ūn ntī ntī duntiki ni lē'ntú ne, nantáva ña mēsa ñā ntánadama diu'ún san.

¹⁶ Kaka'an ñá ni ñā ntádiko pālomá san:

—Kue'ēn ni'i nto láa san kí'i kán. Ñā kú de nto vi'i Uvā kó vi'i xá'vī —ka'an ñā.

¹⁷ Kidáá né, ña ntini'i ñā san nánū'u ña iní ña tsí kuān ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Dōo u'vi kakúvi ko é kuān ó ntáde ni'i ña vi'i Uvā ko”, ka'an.

¹⁸ Kidáá ne, tsixe'e ña Israee san ñā:

—¿Neé ntu nuu i e dóo ka'nu nañé'e ntó nti kuān, vata koo é ní'i itsi nto é vii nto sá'a? —ka'an ñā.

¹⁹ Kidáá ne, kaka'an Jesuu ni ñā:

—Nakatsin nto xúkūn sa'á ne, tē kúvi uni ntúvi naxntitsi xtúku u —ka'an ñā.

²⁰ Kidáá ne, ntáka'an ñá Israee san:

—Úvi díko iñu kuia dé tsiñu ña'a e xntitsi ña xúkūn sán ne, divi ntó ne, úni ntuvi tsi naxntitsi ntó, ka'an nto —ka'an ñá Israee.

²¹ Ntá tsi xúkūn é káka'an Jesuú ne, kúñú mii ñā kúvi.

²² Dukūn né, dá ntóto Jesuu rkontúvi é xi'i ñá ne, nānu'u ña ntini'i ña iní ña tsí kuan ó ka'an ñá sa'á ne, kuínti'xe ña tú'un Xuva kō é ūve na'á san, ni tū'un é káka'an Jesuu ni ñá di.

Iní Jesuu níma ñá'a san

²³ Dá tūví Jesuu ñuú Jerusaleen ntuvi dá ñu'u viko, ñá te da díi ña'a kuínti'xe ña ña dá iní ña nuu i e dóo na'nu é idé ñā.

²⁴ Ntá tsi Jesuú ne, ñá ni intée iní ña ña'a san, tsí iní ña nte ntáa nima ñā.

²⁵ Ñā ni ntío é ká'an ñá'a san ni ñā nte ntáa ta'an ñā, tsí iní ña nté ntaa nima ún ntī ntī ña'a san.

3

Jesuu ni Nicódemu

¹ Xío ūn ña'a ña fariseu, ñá nani Nicódemu, ñá tsiñu ñuú Israee.

² Xée ñā é nīñu mí tuví Jesuú ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Mastru, iní nti tsí taxnuu Xuva ko ntō é nañe'e ntó nti. Tsí nté uun ñā'a ñā kuví vií ñā nuu i e dóo ka'nu vatā ó de nto tē ña te Xuva ko túvi ní'i ñā ñā —ka'an ñā.

³ Kaka'an Jésuu ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō: Xoxó kuvi kini i mí kadē kù've Xuva ko tē ñā kaku é kuvi uvi ito —ka'an ñā.

⁴ Kaka'an Nicódemu ni ñā:

—¿Nté ntu koo kaku xtuku o tē kuáta ō? ¿Vá kūvi ntu nakunuu xtuku o ini í'xí dí'i kō é kaku xtuku ō? —ka'an ñā.

⁵ Kaka'an Jésuu ni ñā:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō: Xoo é ñā kaku i ni ntute ni Ēspíritū ne, ñā kúvi k'í'vī ñā mí kadē kù've Xuva kō.

⁶ Nee é kakaku nī kúñū né, kúñū kúvi; ntá tsi nee é kakaku ni Ēspíritū ne, Espíritū káduku nté.

⁷ Ná ku da kudū'va o é kākā'án u ni ō é kantio é kaku xtukun.

⁸ Tátsin sán ne, kainu da mí'i ka mí ntio i. Kuān te díto é kākā'án ñū'ú ne, ntá tsi nté ñā kutúni mí v'e'xí, nté ñā kutúni mí k'í'ñ di. Kuan tsi ío iña un ntí'i ñā'a, ñā é kakuni'i Ēspíritu Xuva kō —ka'an ñā.

⁹ Kidāā né, tsixe'e xtuku Nicódemu:

—¿Nté ntū ó sá'a? —ka'an ñā.

¹⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā:

—Dí'vīn é mastrun iña ñā Israe'el ne, ¿vá ñā ntu inin sá'a?

¹¹ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō. Ntáka'án nti nēe é Iní nti. Ntántaa ntí nēe é iní nti, ntá tsi dí'vī ntō ne, ñā ntákuinti'xe nto nēe é ntáka'án nti.

¹² Tē ñā ntákuinti'xe nto é kākā'án u ni ntio iña i é ío ñuxiví sa ne, ¿nté ntu koo kuinti'xe nto te ká'a u ni ntō iña i é ío é dukún kán?

¹³ Tsi nté uun ñā'a vata ntaa ñā e dukún kán. Mii tsi u é v'e'xí u e dukún kán é v'xkúvi ú ñatí.

¹⁴ Vata tsi o dé Muisee é xkaa dukún ñā koó san ñuu itsí kán né, kuan tsi koo ntaa ntíta dukún u dí, xu'u é v'xkúvi ú ñatí.

¹⁵ Da xōo ka ñā'a é kuínti'xe i kó ne, ní'i ñā ntuví vā'á iña ñā ntii dañu ntúvi.

E dóo ntio Xúva ko ñuxiví sa

¹⁶ E vánchu'ūn ntío Xuva ko ñuxiví sa ne, t'á'xi ñā I'xá mii ñā, vata koo é un ntí'i ñā'a, ñā é kakuinti'xe i ñā ne, ñā kunāá ñā, tsí ntii dañu ntuví kuntoo ñā ni Xuva kō.

¹⁷ Tsi ñā ni taxnuu Xuvā kó ko, xu'u é I'xā ñā, ñuxiví sa é na nākunaá u nto, tsí táxnūu ñā ko é nakákú u nto.

¹⁸ Xoo é kākuinti'xe i kó ne, ñā ní'i ñā é ntō'o ñā kuenta iña kuétsi ñā. Ntá tsi xoo é ñā kākuinti'xe i kó ne, é ío é ntō'o ñā, tsí ñā ni kuinti'xe ñā ko, xu'u é I'xá mii Xuva kō.

¹⁹ Dukuān ne, ní'i ñā é ntō'o ñā, tsí xee ñū'ú san ñuxiví a, ntá tsi díí díí ka xkúntee iní ñā mí nēe é mí kaxi'í nuu san, tsí da mii ku'e'en tsi é kīni kaa ntáde ñā.

²⁰ Da xōo ka ñā'a, ñā é kade é kīni kaa ne, ñā ntío kue'en tsí ñā ñū'ú san. Ntē ñā kaxee étsin ñā mí kaxi'í nuu, vata koo é ñā tídito nuu i é kade ñā.

²¹ Ntá tsi xoo ñā'a, ñā é kade é nuu é ntaā í ne, kaika ñā mí kaxi'í vata koo é na tídito tsí kade ntaa ñā vatā ó kaka'an Xúva kō é vií ñā —ka'an Jésuu.

Kaka'an xtúku Juaan Bautista ni Jésuu

²² Dā kúvī sá'a ne, ku'e'en Jésuu ni ñā ntiní'i ñā ñūú Judea. Ikān intóo ñā, ntánakutsi ntute ñā ñā'a san.

²³ Juaán di ne, kanakūtsi ntute ña ña'a, ña ñuú Enoo é tuvi étsin ñuú Saliin, tsí dóo ió ntúte ikān. Ntáñe'e ñá'a san ne, ntaítsi ntute ña.

²⁴ Tsí vata kúnuu kutū Juaan.

²⁵ Ío ña ntántikín Juaán ne, eni ntu'u ña ntátiin nuu ña nī uun ña'a ña Israee kuénta iña í vatá xkoó ini ña é ntántoo ña kúñu ña.

²⁶ Kué'en ña mí tuví Juaán ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Mastru, ña itúvi ni'i nto diñi ntute ka'nu Jordaán san, ña é kaka'an ntó nī ntí ne, é kanakūtsi ntute ña ña'a di. Un ntí ntí ña'a san ntáñe'e ñá nta'a ña ve —ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, kaka'an Juaan ni ña:

—Ña túvi nee iña é nī'i kó tē ña te Xuva ko tá'xi ña.

²⁸ Tékú nto lo'xo mii ntó é kaka'an u tsí ña te xu'u é Cristú u, ntá tsi xu'u di'na táxnū ña ko.

²⁹ Xu'ú ne, vata kaa ña vá'a tiin ni'í ña é da vé tánta'a kaa u. Dukuān dīni ña da téku ña é kaka'an ñá tánta'a san. Dukuān dīni ko di.

³⁰ Divi ña ne, kantio é dií ka kaa dukún ka ña. Xu'ú ne, kantio é nainu xuví u —ka'an Juaan.

Ña vé'xi e dukún kán

³¹ Ña vé'xi e dukún kán ne, dií dií ka ka'nu ña'a ña é un ntí'i ó. Ña vé'xi ñuxiví a ne, ñuxiví sa kaduku ntée ña. Kaka'an ñá iña í é ió ñuxiví sa. Ntá tsi ña vé'xi e dukún kán ne, dií ka ka'nu ña'a ña é un ntí ntí o.

³² Kaka'an ñá nēe é ini ñá, nēe e téku ña, ntá tsi ña ntákuinti'xe ña'a san é kaka'an ña.

³³ Xoo ña'a, ña é kakuinti'xe í é kaka'an ñá ne, ini ña tsí nuu é ntaā í kaka'an Xúva kō.

³⁴ Ña vé'xi nta'a Xuva kō ne, kaka'an ña tú'un Xuva kō, tsi kaxé'e Xuva kō Espíritu ña.

³⁵ Dóo kuinima Xúva ko I'xá ñá ne, xé'e ñá é kadā kú'vē ñá da nēe ka ntí'i nuu í.

³⁶ Xoo é kakuinti'xe í I'xá Xuva kō ne, ió ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Xoo é ña kakuinti'xe í I'xá ña ne, ña túvi ntuvi vā'á iña í tsí ntii dañu ntúvi kué'e Xuva kō é ntó'o ña.

4

Jesuu ni ñadī'i ñuú Samaria

¹ Kūtuni ñá fariseú san tsí dií ka ntántikín ña'a san Jesuú ne, dií ka titín ña'a kanakūtsi ntute ña é Juaán;

² kuān te ñá te mii Jesuu kánakūtsi ntute ñá ña'a san, tsí ña ntini'i ña san.

³ Tékú Jesuu sá'a ne, ntáka ña ñuú Judea, kúnú'ú xtuku ña ñuú Galilea.

⁴ Dá kué'en ñá itsi kán ne, itá nti'xin ña ñuú Samaria.

⁵ Xée ña ñuú Sica é káduku ntée ñuú Samariá san. Ikān tuvi étsin ñu'u é xé'é Jacoo iña i'xá ña Josee.

⁶ Ikān tuví pusu é xtúví Jacoo. Dōo kuitá Jesuu, tsí dóo kue'e íka ña ne, ínū da'na ña uun xo diñi pusú san. E dóko sa ká'ñu ntuvi kidaā.

⁷ Xée uun ñadī'i, ña ñuú Samaria, é tavá ñá ntute ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Tá'xin kudiin ntuté san na kō'ó u —ka'an ña.

⁸ (Tsí ña ntini'i ña ne, kué'en ña má ñuú san, kukuíin ña é ká'xí ña.)

⁹ Kaka'an ñadī'i, ña ñuú Samariá san, ni Jesuu:

—¿Nté kui xu'ú ntu kaikan ntó ntute é kō'o nto? Tsí xu'ú ne, ña ñuú Samariá u ne, ntó'o ne, ña Israee nto —ka'an ña.

(Tsí ñá vā'á odo ni'i tā'an ña Israeé san nī ña ñuú Samariá ne, ntē ña ntáka'an ni'i ta'an ñá di.)

¹⁰ Kidáa ne, nantíko kóo Jesuu, kaká'an ñá ni ñadī'í san:

—Tē dí inin neé kata'xi Xúva kō doméni; tē dí inin xoo ñá'a kaikan ñá ntute ne, divin é kákan ntúte nta'a ña ne, ta'xi ña ntute é kata'xi ntuvi vā'á iña o —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an ñadī'í san ni ña:

—Ntá tsí ña túvi nee iña é tāvá nuu nto ntute san, tsí dóo kūnu pusú san. ¿Mí'i ntu táva nto ntute é ta'xi ntuvi vā'á iña kó kuan?

¹² ¿Vá dii ka ka'nu ntu nto é uva ata ko Jácoo? Tsí divi ña xtúvi ña pusú sa'á ne, i'a xí'i ña ntute, ni i'xā ñá, ni kī'i ña di —ka'an ña.

¹³ Nantíko kóo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Xoó ña'a é kaxi'i ntute sā'á ne, da nuu da kuii tsi kaitsi ñá ntute.

¹⁴ Ntá tsí tē xoó ko'o i ntute é tā'xí u ne, nté uun ito ñá itsí ka ña ntute. Ntute é kué'é u ne, vata kaa mí kakene mii ntúte é kata'xi ntuvi vā'á iña ña ntií dañu ntúvi, kuan kaa nima ña —ka'an ña.

¹⁵ Kaka'an ñadī'í san ni ña:

—Ūn tā'xi nto kó ntute tsikán ni, vata koo é ña itsí ka kó ntute ne, ñá kixtāvá ka ú ntute i'a —ka'an ña.

¹⁶ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Kunakuekán xii o ne, dá kī'xin xtukun.

¹⁷ Nantíko kóo ñadī'í san, kaka'an ñá ni ña:

—Xóo xii ko —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña kidaa:

—Vá'á ó kaka'an tsí xoó xii o.

¹⁸ Tsí é ū'un xii o ne, ña é tuvín ni'in vevii ne, ñá te xii mii ō. Nuú é ntaā i é káka'an —ka'an ña.

¹⁹ Kaka'an ñadī'í san ni ña:

—Divi ntō ne, kutuní ko ve tsí ña é káka'an naa Xuva ko nto.

²⁰ Tatá vi'i ntí, ña intóo di'na ne, i'a kixka'an ntá'ví ña ni Xuva kō rki ukú sa'a, ntá tsí divi ntō é ña Israeé ntó ne, ntáka'an nto é ntio é kī'in o ñuú Jerusaleen é ká'an ntá'ví o ni Xuva kō —ka'an ña.

²¹ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Na kuinti'xe o é káka'an u ni ō: Tsi vé'xí ura é ña ki'xí ka nto nte i'a, nté ñuú Jerusaleen é ka'an ntá'ví nto ni Xuva kō.

²² Ntē ña ini nto xoo é ntánuu iní nto, ntá tsí nti'í ne, iní nti xoo é ntánuu iní nti, tsí tatá Israeé vé'xí ña é nakákú un nti'í ñá'a san.

²³ Ntá tsí vé'xi ntuvi ne, diví é ntóo ō vevii, é ña'a, ña ntánuu iní nti'xe i Xuva kō né, kanīi nima ñá ntikān ña é nuu é ntaā i. Ña kuān ntáa san, divi ñá é kanantuku Xuva kō é nanū'u ñá iní ña ña.

²⁴ Tsí Xuva kō ne, vata kaa tatsín kaa ña; ña kúvi kīnī o ña. Xoó ña'a é ntio ña é kuinima ntí'xe ña Xuva kō ne, ntio é ñi kue'én iní ña nanū'u ñá iní ña ña —ka'an ña.

²⁵ Kaka'an ñadī'í san ni ña:

—Iní u tsí ki'xí uun ña'a, ña taxnuu Xuva kō, ña é kunanī Cristu. Tē xee ñá ne, divi ña nañe'e ñá ko é un nti'í —ka'an ña.

²⁶ Kaka'an Jéssu ni ña kidaa:

—Divi san xu'u é káka'an ní'in —ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, naxee ñá ntin'i ña. Koó dā kúdu'va ña é káka'an ñá ni uun ñadī'í. Ntá tsí nte uun ña'a ña ña ni kene iní ña é tsixe'e ña ña nte koo, ō nee núu i ntatín ña ni ñadī'í san.

²⁸ Ikan tsí xtúvi mii ñadī'í san xoó ña, dá kūnú'u ña má ñuú san, kaka'an ñá ni ñá'a san:

29 —Kamá san nto, kixkoto nto uun ñatī, ña é kākā'an ní ko nee ntí'í ntí'í é idé u. ¿Vá ña ntu te divi ña é Cristu ña, ña táxnuu Xuva kó? —ka'an ña.

30 Kidáá né, kī ña, kue'en ñá ni ña mí tuví Jesuu.

31 Nīi dukuan ña ntini'í Jēsuú ne, xe'e kuétsi ña ñá é ká'xi ña.

32 Ntá tsi kaka'an Jēsuu ni ña:

—Īo é ká'xí u e ñá ini nto —ka'an ña.

33 Ntátsixe'e tā'an ña:

—¿Vá xoó ntu e kíxni'í i é ká'xí ña? —ka'an ña.

34 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—É ká'xí u ne, diví é káda ntaa u é ntio ña táxnūu ko, é vīi ntí'í ú tsiñu ña.

35 ¿Vá ña ntu té xkoó ka'an nto: “Kakunaá kimi xóo dá ta'vi ó”? Xu'ú ne, kaka'an u ni ntó: Koto nto itú san, tsi e dóo kakuaan é ta'vi o vē.

36 Xoo é kita'vi i ne, ntuá'vi ña; nakuído ña nuu i e dóo nuu á'vi i ntií dañu ntúvi. Kidáá ne, ña nta'xi san kuntuo díni dadī ña nī ña ntáta'vi san te kúvi.

37 Nuú é ntaá í vata xkoó ka'an ña tsí uun ña kata'xi tatá ne, tuku ña katá'vi i.

38 É taxnūu u nto é kitá'vi nto mí ña ni ixkú'xi nto. Tuku ña'a dé tsiñu ña ne, diví ntó va'á nto tsiñu ña ve —ka'an ña.

39 Ntá te da díi ña ñuú Samariá san kuínti'xe ña Jesuu kuénta iña i e ntáa ñadī'í san ni ña, dá kakā'an ña: “Ña tsikán ne, kaka'an ñá ni ko é un ntí'í é idé u di'na”, ka'an ña.

40 Dā xee ñá ñuú Samaria mí tuví Jesuú ne, tēe koó ña ña é kutuví ña. Íntoo ña ni ña ūvi ntúvi.

41 Kidáá ne, díí díí ka kue'e ña'a san kuínti'xe ña Jesuu kuénta iña tú'ún é kākā'an ña.

42 Ntáka'an ñá'a sán ni ñadī'í san:

—Ntákuínti'xe ntí ve, ntá tsi ñá te da mīi tsí é kākā'an ntó nī nti, tsí téku mīi ntí é kākā'an ña. Kūtuní nti tsí divi ntí'xe ña ña kixnákaku ñuxiví sa —ka'an ña.

Dā ntavá'a Jesuu i'xá ña tsiñu ka'nu i iñá rei

43 Dā kúvi uvi ntúvi ne, ntaka ña ikān, kúnū'ú ña ñuú Galilea.

44 Tsí vata ó ka'an míi Jesuú ne, nté uun ña'a, ña kaka'an naa Xuva ko ne, ñá tē ntaíko ñu'ū ña ñuú ña ña.

45 Ntá tsi dā náxee Jesuu ñuú Galileá ne, dōo díni ña'a san é vē'xi ña. Tsí da xé ñe'e ña ñuú Jerusalem da kúvi viko sán ne, iní ña nee ntí'í ntí'í nuu i é idé Jesuu ikān.

46 Náxee xtúku Jesuu ñuú Canaa é káduku ntée ñuú Galilea, mí ntáda ña ntute kuíi san ntute tinti'o. Ñuú Capernaú san ne, ikān tuvi úun ñatīí, ña kade tsiñu iñá rei ne, ètsin i'xá ña.

47 Dā téku ña tsi e ntáka Jesuu ñuú Judeá ne, náxee ña ñuú Galileá ne, kué'en ñá mí tuví ña, kúkoto ñá te kī'in ñá, kintavá'a ña i'xá ña, tsí dokó sa kúvi.

48 Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tē ña kiní nto nuu i é tá'xi kuentá, tē ña kiní nto nuu i e dóo ka'nu ne, ñá kuínti'xe nto —ka'an ña.

49 Kaka'an ñá tsiñu ka'nu i iñá rei san ni ña:

—Vīi nto da xé'e, kí'in kúdií nto, tsí dokó sa kúvi i'xá ko —ka'an ña.

50 Kidáá ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kunú'u nto nú vi'í nto kán, tsí i'xá nto ne, kantíto —ka'an ña.

Kuínti'xe ña tsiñu i san é kākā'an Jēsuu ni ña ne, kúnū'ú ña.

51 Dā ve tsi kunú'u ña itsi kán ne, véxnākuetu itsi ña ntáde tsiñu iña ña. Ntáka'an ñá ni ñá tsí kantíto i'xá ña.

52 Kidáá né, tsixe'e ña ñá neé ura iñi ntú'u ntuvá'a i'xá ña. Ntáka'an ñá ni ñá: —Iku kaeku uun kuáa ntíko ka'ni san —ka'an ña.

⁵³ Kūtuní uva i'xá san tsí ðivi tsi ūra é kāka'an Jéssuu ni ña tsí kantító i'xá ña. Kidáa né, kuínti'xe ña Jessuu, ni un ntíí ntíí ñavi'i ña.

⁵⁴ Sá'a kuvi ūvi núu i e dóo ka'nu é idé Jessuu da ntáka ña ñuú Judea, da náxee ña ñuú Galilea.

5

Dā ntavá'a Jessuu uun ña natín, ña ñuú Betseda

¹ Dā kútítín ntuvi ne, íde tuku ña Israeé san viko ne, kúntāa Jessuu ñuú Jerusalem.

² Ikān ne, tuví uun ntó'o mí kāñú'u ntute etsin Xi'i Le'ntú san é nani Betseda é tš'u'n hébrev. Ío u'un corídoó díñi ntute sán ne,

³ ñá te da díi ñá nchokuví san ntoo ña ñu'u kán. Ío ñá ne, skuaá ña, xné'è ña, ñá natín i dí ne, ntantétu ña neé ura tē kanta nuu ntute san.

⁴ Tsi un vé'xi ne, kaka'an ñá é kanainu uun ánjē nú ntúte san ne, kakanta nuu ntúte san. Xoó ña'a é di'na nakō'xó nuu i kúñu í iní ntute sán tē kánta ne, ntúvá'a ña da nēe ka nuu kuí'i kakúvi ña.

⁵ Ikān tuví uun ñatíi é ōko xe'un uni kuía é nchokuví ña.

⁶ Iní Jessuu ña mí tuví ntaa ñá ne, kutūni ña tsí ña te dá vevii tuví ntee ñá ikān. Kaka'an ñá ni ña:

—¿Ntio ntu o é ntuvá'an? —ka'an ña.

⁷ Kaka'an ñá natín i san ni ña:

—Xóxó ña'a xntii í ko é nakíi nto'o kó iní ntute san te kánta ntute san. Dā ve tsi ncho kí'vi ú ne, é tūku ña'a kúné'è ña kúkí'vi ña —ka'an ña.

⁸ Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Nakuiñin. Nakí'in xuvi o ne, nakakan ve —ka'an ña.

⁹ Ura tsí i ntuvá'a ña. Ntaa ni'i ña xuvi ña ne, nakaka ña. Ntuvia tsikán ne, ntuvia iō dá'na.

¹⁰ Dukuān ne, ntáde tíi ña Israeé san ni ña dā vé ntuvá'a san:

—Vevii ne, ntuvia é ntoo da'na ō. Ña kuvi é ntaa ni'i nto xuvi ntō vevii —ka'an ña.

¹¹ Kaka'an ñá ni ña:

—Ña é ntavá'a kó ne, ðivi ña kāka'an ñá nī ko: “Ntaan ni'in xuvi o ne, nakakan ve” —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, tsixe'e ña ña:

—¿Xoó ntu ña'a kaka'an ñá ni ō é na ntaan ni'in xuvi ō ne, dá nakakan? —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi ña ntuvá'a sán ne, ñá iní ña xoo ñá'a ña ntavá'a ña. Tsi Jessuú ne, kíi ntee xio ña mé'ñū ña'a san é ña te da díi ña ntoo ña ikān.

¹⁴ Dā rkontúvi nání'i tá'an Jessuu ña iní ukún ka'nu sán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Koton ve, tsi é ntuvá'an. Ñá ku víin kan é kíni kaa, tsí tē ñá'a ne, díi ka kue'e kui'i ní'i o —ka'an ña.

¹⁵ Ñatíi san ne, ntáka ña, kue'en ña, kaka'an ñá ni ña Israeé san tsí Jessuu nání ña é ntavá'a ña.

¹⁶ Dukuān ne, íntikin nuu iní ña Israeé san Jessuu. Ncho ka'ní ña ña, tsí idé ña sá'a ntuvia é iō dá'na.

¹⁷ Ntá tsi kaka'an Jéssuu ni ña:

—Uvá kó ne, kade tsiñu ña un tsi nte vevii ne, dukuān é xū'ú ne, kade tsiñu ú ði —ka'an ña.

¹⁸ Dukuān ne, díi díi ka ncho ka'ní ña Israeé san ña. Ñá te da mii tsí é ña ni de ntáa ña é kūtuví da'na ña ntuvia dá iō dá'na, tsí da xé kaka'an ña tsí Xuva kō né, ðivi ñá é uva mii ña ne, kade ña tsí dadíi ña ni Xuva kō.

Tsiñu é kúvi víi I'xá Xuva kō

19 Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Ña kúvi neé vii u é kuenta iña mií ko, xu'u é I'xā ñá ko. Tsi dá mií é vii ú vatā ó de Uvā ko. Da neé ka nuu i é kade ña ne, divi tsi kade ú di, xu'u é I'xā ña.

20 Tsi dōo kakuinima Úvā kó ko, xu'u é I'xā ñá ko ne, kanañ'e ñá ko é un ntí'i nuū i é kade ña. Nuu i é dií dií ka na'nu nañ'e ñá ko vata koo é un tsi kudū'va nto.

21 Vatā ó de Uvā kó é kanantōto ña ña xi'í san ne, vata ó kaxe'é ña ntuvi iña ñá ne, kuān o tá'xi ña kó di é kúvi vii u kué'é ú ntuvi iña i dá xōo ka tsi é ntio ko.

22 Ñá te mii Uvā kó é kā'an ñá xoo é vá'a i, xoo é ña vá'a i, tsi é naxnuu nta'a ñá ko é xū'u vii u sá'a,

23 vata koo é kuan tsi koo kuiko ñu'u ntō kó xu'ú vatā o ntaíko ñu'u nto Uvā ko. Xoo é ña kaíko ñu'u i kó ne, ñá te kaíko ñu'u ña Uvā kó di, tsí divi ñá é táxnūu ña ko.

24 'Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Xoo ña'a, ña é katekú i tú'un kó ne kakuinti'xe ña ña táxnūu kó di ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi. Ñá ní'i ña é ntó'o ña. Tsí é itá ntí'xin doxi'í san iña ñá ne, e ní'i ña ntuvi vā'á iña ñá ve.

25 Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi vé'xi ūra ne, e xéé vevii, é tēkú un ntí'i ntí ña xi'í san tatsín ko, xu'u é I'xá Xuva kó u. Xoo ña'a é kaeni tutun ñá ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña.

26 Tsi vata tsi kaa Uvā ko, é ió ntuvi iña mii ñá ne, kuan tsi ó tá'xi ña ko é kōo ntuvi iña mií ko di, tsí xu'u é I'xá mii ña né,

27 tá'xi ña ko é kadā kú'vé u é un ntí'i iña ña'a, tsí xu'u é vēxkúvī ú ñatíi.

28 Ñá ku da kudū'va nto é kākā'án u sá'a, tsí xee úra i é un ntí'i ña xi'í san tekú ña tatsín ko.

29 Kidáa ne, ntii ña nú ñaña ña. Xoo ña'a é ēdé ña é vā'á ne, ntoto ña é ní'i ña ntuví vā'á iña ña. Ntá tsi xoo ñá'a é ēdé ña é kīni kaa ne, ntoto ña é ní'i ña dō'vi kan.

Xoo tá'xi i é kúvi vii Jéssu e kade ña

30 Ña kúvi nee iña é vii ú kuenta iña mií ko. Vata tsí o tēkú ko é kākā'an Úvā kó ne, kuan tsí ó kade kú'vé u dí ne, vá'a tsí ó e kade kú'vé u, tsi ñá te kuēnta iña mií ko kade u, tsí kuenta iña Xuva ko, ña táxnūu ko.

31 Ña kúvi ntantaa u iña mií ko, tsí ña kaidiá'vi.

32 Ntá tsi ió ña é ntantaa ña kuenta iña ko. Iní u tsí kaka'an ñá nee iña é nuu é ntaā i iñá ko.

33 Ntō'ó taxnūu nto ña é tsixe'e Juaan iñá ko ne, nee iña é nantíko koō ñá ne, nuu é ntaā i.

34 Ntá tsi ña kade ú kuenta é kākā'an ñá'a san iñá ko. Da ti tsi kaka'án u ni nto sá'a vata koo é kúvi nakáku nto.

35 Juaán ne, vata kaa ñu'u é kai'xi ne, kaxi'í nuu ne, dōo diní nto é kuntōo da'na nto mí kaxi'í nuu ñu'u ña.

36 Ntá tsi ió xoo é ntāda ntaa i iñá ko é dií ka nuu á'vi ka é vāta kaa é kā'án Juaan. Tsí tsiñu é kade ú vevii ne, mií tsí é kántada ntaa é Uvā kó xnūu ntá'a ña ko.

37 Tsi Uvā kó, ña e táxnūu kó ne, mii ña kántada ntaa ñá iñá ko. Nté unu ito vata téku nto tatsín ña. Ntē vata kiní nto ña nté kaa ña.

38 Ntē ña ni kánūu nima ntó tú'un ñá di. Tsi ña ni kuñti'xe nto ña táxnūu ña.

39 Dōo vā'á ó ntánakua'a vā'a nto tú'un Xuva kó é ūve na'a vata koo é ní'i ntó ntuví vā'á iña ntó ntii dañu ntúvi, kuiní nto. Divi kuenta iñá ko é ūve na'a san.

40 Ntá tsi ñá ntio nto kuntikin ntó ko vata koo é ní'i ntó ntuví vā'á iña nto.

41 'Xu'ú ne, ñá te kantukú u é kada ka'nu ña'a sán ko.

⁴² Ntá tsi xu'ú ne, iní u nto ne ñá'a nto é ña te ntákuinima ntí'xe nto Xuva kō.

⁴³ Xu'ú ne, vé'xí ú kuenta iña Uvá ko ne, ña ntío nto é kutúví u ni ntō. Ntá tsi te tūku ñá'a ki'xi ña kuenta iña mii ñá ne, kidáá né, xtuví ntó ña.

⁴⁴ ¿Nté nto koo kuinti'xe nto ve? Tsí kúdi ntáde na'nu mii xnto tá'an nto, ntá tsi ña ntáde nto kuenta te ka'an Xúva kō tsi dóo va'á nto.

⁴⁵ Ná ku dē kuení nto te xú'ú tsi'i kuétsi ú nto nuu Uvá ko, tsí mii Muísee san, ña ntántikin nto.

⁴⁶ Tsí tē dí ni kuínti'xe nto é káka'an Muísee ne, kuinti'xe nto kó di, tsí divi kuénta iñá ko é ká'an ña.

⁴⁷ Ntá tsi tē ña kuinti'xe nto e xntée na'a ña ne, ¿nté nto koo kuinti'xe nto tú'un kó kuan? —ka'an Jesús.

6

Dā xé'e Jesuu é'xi u'un míl ña'a

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Dā kúvī sá'ā ne, Jesuú ne, kué'en ña xīo diñi míni Galílea, dívī tsí é káka'an ña é Tiberiá di.

² Ná te da dii da díi ñá'a san ntántikin ñá ña, tsí da xé íni ña nuu i e dóo ka'nu é kade ña, tsí kantavá'a ña ña ntánchokuví san.

³ Kúxēe Jesuu rkí ukú ne, da intóo da'na ña ni ña ntini'i ña.

⁴ E dokó sa xée ètsin viko é nátava Xuva kō ña Israee ñuú Egítō, viko é kanatsu'un ka'nu ña Israeé san.

⁵ Dā xkókoto Jesuú ne, iní ña tsí ña te da díi ña'a ntántikin ñá ña ne, kaka'an ñá ni Félípe:

—¿Mí'i ntú kíkuiin o é ká'xí un ntí' ntí' ña'a san? —ka'an ña.

⁶ Da tí tsi kaka'an ña é ntio ña é kōto nteé ña Felipe nté koo ka'an ña. Tsí ini míi ña nté koo víi ña.

⁷ Kaka'an Félípe ni ña:

—Nté ña xee tá'an é úvi sientu á'ví tañú'u kuin o é ká'xí un ntí' ntí' ña'a san, kuán té un síin —ka'an ña.

⁸ Uun ña'a ña ntini'i ña, ñá nani Ándree, ení Simuun Pedrú ne, kaka'an ñá ni ña:

⁹ —I'a ntísi uun na kudii, na é ni'i ú'un tañú'u sēvada ni úvi tsákā san, ntá tsi ¿nté nto koo víi o sá'a é ña te da díi ña'a? —ka'an ña.

¹⁰ Kidáá ne, kaka'an Jesús:

—Ká'an nto ni ñá'a sán, na kúntoo ña —ka'an ña.

Tsí dóo vá'ā o nú ité san ne, íkan intóo ña, vata ú'un míl é da mii tsi ñatíi.

¹¹ Kidáa ne, kí'i Jesuu tañú'ú sán ne, dá nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō. Kátsin dava ñá, dá tsi'i ña nta'a ña'a san, ña ntoo nú ité san. Kuan tsí o dé ña ní tsákā sán di. Xé'e ña vata kaa e kutíi ña'a san é ka'xí ña.

¹² Dā kúvī é'xi ntá'a ñá ne, kaka'an Jesús ni ña ntini'i ña:

—Nakuido nto utsi i é ntoó ka vata koo é ña te neé kate —ka'an ña.

¹³ Nakuido ña é ntoó ka ne, uxúví ká xika útsi tañú'ú san kúvi.

¹⁴ Kidáa ne, dá íni ña'a san nuu i e dóo ka'nu é idé Jesuu ne, ntáka'an ña:

—Nuu é ntaā i tsí ña sá'á ne, dívī ña é káka'án naa Xuva ko, ña é kí'xí ñuxiví a —ka'an ña.

¹⁵ Ntá tsi Jesuu ne, kūtuni ña tsí ntio ña'a san ña é kue'e kuétsi ña ña é víi ñá rei. Kidáá né, kíi nteé xio ña ña'a sán ne, dá kuntáa xtuku ña rki uku, mí kutuví mii ña.

Dā íka Jesuu nú ntúte

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Dā kuáá ne, kúntíi ña ntini'i Jesús nú ntúte san.

17 Kidáa ne, ñú'u ña íni tun ntóo san ne, ñi; ntú'u ita ntí'xin ña mé'ñú ntute san é k'ín ñá ñúú Capernau. É dōo kúneé ne, váta xēe Jesuu mí ñú'u ña.

18 Kidáa né, dōo ido ntúte san, tsi dōo ntii kainu tatsin.

19 Dā ku íka tun ntóo san te ú'ún ne, o ññu kilométru ne, íní ña Jesuu é vē'xí ña dí'in ña, kaika ña nú ntúte san. Dā xee étsin ña nú tun ntóo san ne, dōo ú'vī ña.

20 Ntá tsi kaka'an Jesuu ni ña:

—Ñá ku u'vī nto, tsí xu'u —ka'an ña.

21 Kidáa né, dōo diní ña tsi kúxéé Jesuu íni tun ntóo san ne, ura tsí xee ñá diñi ntute san mí k'ín ña.

Ntánantuku ñá'a san Jesús

22 Dā tuví tevāá sán ne, ña ñu'u uun xo diñi ntute sán ne, kūtuni ñá tsí ña ntini'i Jesuu ne, ntāka ña divi tsi tun ntóo san ntíko kōo ni'í ña, ntá tsi ña ni ñé'e Jesuu ni ña.

23 Nñ dukuan ntánaxee tun ntōo é vē'xí ñuú Tiberia, etsin mi é'xi ña tañú'ú é naku'é Tó'o kō sintiá'vi nta'a Xuva kō.

24 Dā íni ña'a san tsí xoxó Jesuu ni ña ntini'i ñā ne, nakú'un ña tun ntóo san, kue'en ña ñuú Capernau, kúnantúku ña Jesuu.

Tañú'ú é kata'xi ntuvi iña ko

25 Dā nani'i ta'an ña uun xo diñi ntúte sán ne, tsixe'e ña ñā:

—Mastrú, ¿nté ntu ó xee ntó i'a? —ka'an ña.

26 Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u tsi da ti tsi ntánantuku ntō ko tsí da xe tá'xi ú e é'xi nta'a nto, ntá tsi ntē ña te ni ñé'e dikí nto nuu i e dōo ka'nu e íni nto é idé u.

27 Ñá ku kada tsiñu nto é nī'i nto tañú'ú é kantí'i te kā'xi o. Kada tsiñu nto vata koo é nī'i nto tañú'ú é kata'xi ntuvi vā'á iña nto ntii dañu ntúvi, tsí kaxntíi. Táñú'ú sa'á ta'xi ú, xu'u é vē'xívi ú ñatíi, tsí e xntéé Uvā kó ko seu ña —ka'an ña.

28 Kidáa ne, tsixe'e ñā'a san ña:

—¿Ntē ntú koo kada tsiñu ntí vatā ó ntio Xuva ko? —ka'an ña.

29 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Sá'a tsiñu é ntio Xuva ko é víi nto: Na kuínti'xe nto ña táxnū ña —ka'an ña.

30 Kidáa ne, tsixe'e ñā:

—¿Neé ntu nuu i nañé'e ntó ntí vata koo é kuínti'xe ntí nto tē íni ntí? ¿Neé ntu nuu i e dōo ka'nu víi nto?

31 Uva ata íka kō ne, é'xi ña é nani mānaa ñuus tsí kán. Tsí vatā ó uve na'a kaká'an é Xuva kō ne, xé'e ñā tañú'ú é vē'xí e dukún kán é kā'xi ña —ka'an ña.

32 Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Ñá te Muísee ni ta'xi ña tañú'ú é vē'xí e dukún kán, tsí mii Uvā kó tá'xi ña tañú'ú é nuu é ntaā i é vē'xí e dukún kán.

33 Tsí tañú'ú é kata'xi Xuva kō né, divi é vē'xí e dukún kán, é kata'xi ntuvi vā'á iña ña ñuxiví sa —ka'an ña.

34 Ntáka'an ñá ni Jesuu:

—Tā'xi nto ntí tañú'ú tsikan utén utén ni —ka'an ña.

35 Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Xu'u e kúvi ú tañú'ú é ta'xi ntuvi vā'á iña nto. Xoó ña'a, ña é kuntikín i ko ne, nté uun ito ká ña kakín ña. Xoó ña'a, ña é kakuínti'xe i kó ne, nté uun ito ka ña ítsi ñá ntute di.

36 Ntá tsi vatā ó kaka'án u ni ntō é kuān té ini ntó ko ne, ntá tsi vata kuínti'xe nto ko.

³⁷ Tsí un nti'i nā é kata'xi Uvā kó ne, nta'a kó xee nā. Xoó nā'a, nā é kantikín ko ne, nté uun ito nā kiñū'u ú nā kí'i kán.

³⁸ Tsí vé'xi ú e dukún kán é víi u vatá ó ntio nā é taxnūu ko, nā tē dikí tsi míi ko víi u.

³⁹ Sá'ā tá'xi nā é víi u: é nā nakunáa u nté uun e xnūu nta'a nā ko, tsí nantōto nti'i ú nā ntuvi te nti'i ñuxiví sa.

⁴⁰ Tsí Uvā ko ntio nā é na kīnī un nti'i nā'a sán ko, xu'u é I'xā nā ne, na kuñti'xe nā ko. Ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā ntii dañu ntúvi ne, nantōtó u nā ntuvi te nti'i ñuxiví sa —ka'an nā.

⁴¹ Dukuān ne, ká'an ntée nā Israeé san nā, tsí kaka'an nā é ñuxiví nā kúvi nā tañú'u é vé'xi e dukún kán.

⁴² Ntáka'an nā'a san:

—¿Vá nā ntu te nā sá'a é Jéssu, i'xá Josee? Tsí ini o úva nā ni ñi'í nā. Dá kakā'an xkú nā tsí e dukún kan vé'xi nā —ka'an nā.

⁴³ Dukuān ne, kaka'an Jéssu ni nā:

—E xée o tsi ka'an ntée nto kó ni tā'an nto.

⁴⁴ Xoó kúvi kuntikín i ko tē nā te Uvā ko táxnūu nā i, vata o táxnūu nā kó ñi ne, nantōtó u nā ntuvi te nti'i ñuxiví sa.

⁴⁵ Tsí vatá ó uve na'a kaka'an nā ka'án naa Xuva ko: “Mii Xuva ko nañē'e nā un nti'í nti'í nā'a san”, ka'an nā. Dukuān né, dā xóo ká nā'a, nā é kateku i nā, é kakutú've i é kaka'an Úvā kó ne, kantikín nā ko ñi.

⁴⁶ Nté uun xoxo vata kiní i Uva kō. Mii tsí u é vé'xi u nta'a nā é Iní u nā.

⁴⁷ Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō tsí xoo nā'a, nā é kuñti'xe i kó ne, ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā ntii dañu ntúvi.

⁴⁸ Xu'u é tañú'u é ta'xi ntuvi vā'á san.

⁴⁹ Tsí uva ata ika ntō ne, e'xi nā manaa ñuu itsí kán né, dā dúkuan tsi xi'i nā.

⁵⁰ Ntá tsi xoo nā'a, nā é ká'xi i tañú'u é vé'xi e dukún kán ne, nā kúvi nā.

⁵¹ Xu'u kúvi ú tañú'u é kántító é vé'xi e dukún kán. Xoó nā'a, nā é ká'xi tañú'u sá'a ne, ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā ntii dañu ntúvi. Táñú'u é tá'xi ú ne, kúñú míi kó kúvi. Ta'xi u kúñú ko é ní'i nā ñuxiví sa ntuvi iñā nā —ka'an nā.

⁵² Kídáa ne, tsixe'e tá'an nā Israeé san, ntáka'an nā:

—¿Ntē ntú koo ta'xi nā sá'a kúñú nā é ká'xi o, é kuān ó kaka'an nā sa? —ka'an nā.

⁵³ Kaka'an Jéssu ni nā:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Tē nā ká'xi nto kúñú ko, xu'u é vėxkúvi ú ñatí, tē nā ko' o nto niñí ko ñi ne, nā túvi ntuvi vā'á iñā nto.

⁵⁴ Tsí xoo nā'a, nā é ká'xi kúñú kó, ní nā é kō' o niñí ko ne, ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā ntii dañu ntúvi ne, nantōtó ú nā ntuvi tē nti'i ñuxiví sa.

⁵⁵ Tsi kúñú kó ne, ita nti'xe nto kúvi; niñí ko ne, ntute nti'xe nto kúvi.

⁵⁶ Xoó é ká'xi i kúñú kó, ní é kō' o niñí ko ne, nuu nā nimá ko ne, nuu ú nima nā ñi.

⁵⁷ Uva kō, nā táxnūu kó, ió ntuvi iñā nā. Dukuān né, ió ntuvi iñá ko kuenta iñā nā. Xoo é ká'xi i kúñú kó ne, ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā kuenta iñá ko.

⁵⁸ Kaka'án u kuenta iñā tañú'u é vé'xi e dukún kán. Táñú'u sa'a ne, nā te vāta kaa manaa e é'xi ñata ntō, nā intóo kídáa, tsí dā dúkuan tsi xi'i nā. Ntá tsi xóo nā'a, nā é ká'xi tañú'u sa'a ne, ní'i nā ntuvi vā'á iñā nā ntii dañu ntúvi —ka'an nā.

⁵⁹ Sá'a kaka'an Jéssu dá nañē'e nā nā Israeé san má vi'í mí ntánataká nuu nā ñúu Capernau.

Tūu ne nté koo ni'i ko ntúvi vā'á iñā ko ntii dañu ntúvi

⁶⁰ Dōo titín nā ntántikín nā ne, dā téku nā sá'a ne, ntáka'an nā:

—Dōo vi'xín o tū'un sa'a. ¿Xoó ntu kutií i é ki'in dikí i? —ka'an nā.

⁶¹ Kūtuni Jéssu tsí nā ni xkúntee iní nā é kaka'an nā ne, kaka'an nā ni nā:

—¿Ñá xkúntee iní ntu nto é káka'án u san?

⁶² ¿Ntē ntú koo kuvi tē iní nto ko, xu'u é vëxkúvi ú ñatíi, te kúntáa u e dukún kán mí'i e dúkuān tuví u?

⁶³ Tsí Espíritū sán ne, ña ña é káta'xi ña ntuví iña ko. Ña kuntíto ó te da mii tsí kúnu kō. Tū'un é káka'án u ni nto ne, ña ña é vata kaa espíritū é káta'xi ntuví vā'á iña nto.

⁶⁴ Ntá tsi iō ntó ne, ña ntákuinti'xe nto é káka'án u —ka'an ña.

Tsí iní Jesuu nte dí'na xoo é kuinti'xe i ña ne, xoo é nadíko i ña ña.

⁶⁵ Kaka'an ña:

—Dukuān é káka'án u ni nto dí'na tsí xoxó kuvi kuntikin í ko tē ña te Uvá ko tá'xi ña i —ka'an ña.

⁶⁶ Ntē ntúvi tsikán ne, dōó titín ña ntántikin ña, kii nteé xio ña ña. Ñá ni kántikín ka ñá ña.

⁶⁷ Kidáa né, tsixe'e Jēsuu ña é uxuvi ñá'a, ña ntántikin ña:

—¿Ncho ki'in ntú nto dí? —ka'an ña.

⁶⁸ Nantíko kōó Simuun Pedru, kaká'an ña:

—Xoó ka ntu é kuntikín nti, tsi tú'un ntō né, ña ña é káta'xi ntuví vā'á iñá nti ntii dañu ntúvi.

⁶⁹ Nti'i ne, é kuinti'xe nti, é ña va'á nti ña ña tsí ña ña é Cristu nto, ña e dóo va'á nuu Xuva ko.

⁷⁰ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Vá ña ntu te ni nakaxnúu ú nto, é uxuvi ñá'a nto? Ntá tsi uun ña'a ntō ne, é ña va'á kúvi nto —ka'an ña.

⁷¹ Kaka'an ña iña Júda Iscariote, i'xá Simuun. Tsí ña ña é diko ña Jēsuu rkontúvi, kuān té kaduku ntée ña uxuvi ñá'a, ña ntini'i ña san.

7

Ñá ni kuinti'xe ení Jesuú san ña

¹ Dá kúvi sá'a ne, ika Jesuu ñuú Galilea. Ñá ni ntio ká ña kī'in ña ñuú Judeá san, tsí ncho ka'ni ña Israeé san ña.

² Dóko sá xee ntúvi e ntáde ña Israeé viko é káñú'u ña vi'i xo'o.

³ Dukuān ne, ntáka'an ení Jesuu ni ña:

—Ñá ku kutúvín i'a. Kuē'en ñuú Judea vata koo é na kīni ña ntini'i o san núu i é kaden.

⁴ Tsí te xōo ñá'a ntio ña é kutuví ditó ña ne, ñá tē neé ka vii xu'ú ña. Tē ncho viin nuu i e dóo ka'nu ne, kuē'en mí kīni ñá'a san o é da kaniñ ñuxivi —ka'an ña.

⁵ Ntē ení ñá ña ni kuinti'xe ña ña.

⁶ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Váta xēe ura iñá ko, ntá tsi ña ña ntō ne, kuvi vii nto da neé ka ura nee iña é ntio nto vii nto.

⁷ Ñá te nee nuu i kainchu'vi ñá'a nto. Ntá tsi xu'ú ne, dōo ntáinchu'vi ñá ko, tsí da xé kaka'an ntáa ú ni ña nee é kīni kaa ntáde ña.

⁸ Kue'en ntó viko san. Xu'ú ne, ñá kī'in u vevii, tsí vata xee úra iñá ko —ka'an ña.

⁹ Dá kúvi ka'an ña sá'a ni ña ne, itúvi ka ña ñuú Galilea.

Dá kue'en Jēsuu viko

¹⁰ Ntá tsi dá kue'en ení ña viko sán ne, da rkontúvi kii ña, kue'en ñá ña. Ntá tsi ña ni ñe'e ditó ka ña, tsí diin diin sá kue'en ña.

¹¹ Ntánantukū ña Israeé san ña mí kakuvi viko sán ne, ntáka'an ña:

—¿Mí'i ntú tuví ñatíi tsikán? —ka'an ña.

12 Dōo ntáka'an nǎ'a san kuénta iña ña. Iō ñá ne, ntáka'an ña: “Ñatīi tsikán ne, dōo va'á ña'a ña.” Iō ñá ne, ntáka'an ña: “Ña'á ni san. Kūdii kaéni nta'v'í ña ña'a”, ka'an ña.

13 Ntá tsi xoxó ni kǎ'an ntée i ñā mé'ñu ñā'a san, tsí u'v'í ña ña Israee.

14 Dā kúdava viko sán ne, kúkiv'í Jesuu íni ukún kan, eni ntu'u ñā nañé'e ñā ña'a san.

15 Koó dā kúdu'va ña Israee san, ntáka'an ña:

—¿Nté kuán nte íni ntú ña sǎ'a? Tsí ntē ña ni nakuá'a ña —ka'an ña.

16 Kídáa ne, nantiko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—É kanañé'é u ntó ne, ñá te ñiki mií ko kaki'xi, tsí iña ña táxnuu ko.

17 Tē xoó ntio i é vī i é ntio Xuva kō ne, kutuni ñá te nta'a Xuva ko vē'xi é kanañé'é u san, o te ñiki mií ko katavá u.

18 Xoo é katavá i ñiki mií i é kǎka'án ne, da ti tsi kanantuku ñā é vǎ'á iña mii ña. Ntá tsi xoo é kanantuku i é vǎ'á iña ña táxnuu i ne, kaka'an ña é nuu é ntaā i. Nǎ tē nee iña é kīni kaa nuu nima ña.

19 ¿Vá ña ntu te divi ntō e tá'xi Muisee lei? Ntá tsi nté uun nto ña ntáde ntaa nto é úve na'a. ¿Nté kui ntánantukū nuu íni ntu nto nté koo ka'ní nto ko? —ka'an ña.

20 Ntáka'an nǎ'a san:

—¡Vá ña vá'a ntu nuu nima o! ¿Xoó ntu ncho ka'ní i o? —ka'an ña.

21 Nantiko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Uun kudii núu i é idé u ne, un tsi da ntákudu'va nto.

22 Muisee ne, nañé'e ñá nto vatá xkoó ini nto é tē'nté un siin kúñū é Ixi nto. (Ntá tsi ña te Muisee ni xtuví ña kuán xkoó ini nto, tsí uva ata ika kō, ña intóo nte kidaa.) Ntō'ó ne, kuán te ntuví iō dá'na, kae'nté nto é Ixi í'xa tíi san.

23 Te kuvi te'nte é Ixi í'xa tíi san ntuví é iō dá'na vata koo é káda ntaa nto lei Muisee ne, ¿nté kui ntákudiin ntu nto ní ko e ntavá'a ú ñatīi san kanñ kúñū ña ntuví dá iō dá'na?

24 Nǎ ku kǎ'an ntée nto ña'a san dá dotó tsí ntaíni nto ña, ntá tsí te kǎ'an ntó iña ña'á san ne, koto vá'a nto nee iña é ntáka'an nto —ka'an ña.

Kaka'an Jesuu mí vē'xí ña

25 Iō ña ñuú Jerusaleén san éni ntu'u ñā tsíxe'e ta'an ña:

—¿Vá ña ntu te ñá sǎ'a é ntánantuku ñā'a san é ka'ní ñá ña?

26 Un kaa ña ntīsi ña, kaka'an ñá ni ñā'a san, ntá tsí nté xoxo kaka'an í ni ña. ¿Tē kuiní ntu ña tsiñu i san é divi ntí'xe ña é Cristu ña?

27 Xo'ó ne, ini ntú ku ó mí'i vē'xí ña sǎ'a. Tsí te vē'xí Cristú ne, nté uun xoxó ini i mí'i kii ña te vē'xí ña —ka'an ña.

28 Kídáa ne, un ntii tsi kéne Jesuu, kaká'an ña mí kanakuá'a ña ña'a san ini ukún ña Israee:

—Te íni ntó ko ne, ini nto mí'i vē'xí u. Ntá tsi ña te ni ki'xí u é mií ú ntio ko, tsí ña kaka'an é nuu é ntaā i san táxnuu ña ko. Nto'ó ne, ntē ñá ini ntó ña.

29 Ntá tsi xu'ú ne, ini u ña, tsi íkan vē'xí u mí tuví ña ne, divi ña é táxnuu ña ko —ka'an ña.

30 Kídáa né, ncho tñn ña ña, ntá tsi nté uun xoxo ni tñn ntá'a i ña, tsí vata xee tá'an ura iña ña.

31 Ntá tsi ña te da díi ña kuínti'xe i ña ne, ntáka'an ña:

—Tē xee ñá táxnuu Xuva kō ne, ¿vá kúvi ntu víi ña é díi ka kue'e núu i é dóo ka'nu vatá ó de ña sǎ'a? —ka'an ña.

Ncho tñn ña fariseu Jesuu

32 Tékú ña fariseu e ntáka'an nǎ'a san iña Jesuu. Ña fariseu ni dútu ñá odo nūu san ne, tēé tsiñu ña ña mau ukun é tñn ña Jesuu.

33 Kídáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Uun da'na sá kutúví u ni ntō dá ntāa ú, kínakutúví ú nī ña táxnūu ko.

³⁴ Dōó nantuku ntō ko, ntá tsi ña naní'í ntó ko. Ntē ña kuvi xée nto mí kíkutúví u —ka'an ña.

³⁵ Kidáā né, éni ntu'u ña Israeé san ntátsixe'e ta'an ña:

—¿Mí'í ntu ntēe kíkutúví ña sá'a é ña kuvi naní'í ko ña? ¿Vá k'ín ntú ña xio ñuú san mí kaintóo xaa tātá ña Israeé? ¿Vá íkan ntu k'ín ña, kinakuá'a ña ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san?

³⁶ ¿Nee íñá ntu kani tú'un é kāka'an ña: “Nantuku ntō kó, ntá tsi ña naní'í ntó ko, tsi ña kúvi xée nto mí kutúví u”? —ka'an ña.

Ntute vā'a é ña katú'u

³⁷ Ntuvia da ínú kava viko ka'nu sán ne, nákuñtí'sí Jesuu, kaká'an ña:

—Tē xoo é kaitsi i ntúte ne, na kí'xi ña mí tuví u, na kō'ó ña.

³⁸ Tsí vatā ó uve na'a kaka'an Tú'un Xuva kō ne, xoo é kuinti'xe i kó ne, nima ñá kene ntute vā'a é ña katú'u nté un siin —ka'an ña.

³⁹ Kaka'an ñá kuenta íña Espíritū Sántū é kunūu ña nima í xoo é kuinti'xe i ña. Tsí vata ta'xi Xúva kō Espíritū Sántū san, tsí vata ntāa Jesuu e dukún kán.

Dā kii nteé xio ña'a san

⁴⁰ Ío ña'a san, da téku ña é kāka'an ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ne, ña ka'án naa Xuva ntí'xe ko ñá, ña kaka'an tú'un Xuva kō —ka'an ña.

⁴¹ Ío ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ne, Cristu ña —ka'an ña.

Ntá tsi ío ñá ne, ntáka'an ña:

—¿Vá ñuú Galilea ntú sa kí'xi Cristu?

⁴² ¿Ñá ntu te uve ná'a kaká'an tsí Cristú ne, tatá vi'í Davii ña? Kí'xi ña ñuú Beleen, tsí íkan ñuú Davii —ka'an ña.

⁴³ Dukuān ne, kii nteé xio ña'a san kuénta íña Jesús.

⁴⁴ Ío ñá ne, ncho kí'ín ni'í ñá ña viutun, ntá tsi nté uun ña ña ni kene iní ña tñn ña ña.

Ñá ni kuinti'xe ña tsiñu i san Jesús

⁴⁵ Nāxee mau ukun mí ntoo dutu ñá odo nūú nī ña fariseú san ne, tsixe'e ña māu ukún san:

—¿Nté kui ña ni kántēka ntu nto ña? —ka'an ña.

⁴⁶ Máu ukún san ne, nantíko koó ñá, kaka'an ña:

—Nté uun ito vata tekú nti xoó kaka'an í vatā ó kaka'an ñá tsikan —ka'an ña.

⁴⁷ Kidáā ne, ntáka'an ñá fariseú san ni nā:

—¿Vá éni nta'ví ntu ña nto dí?

⁴⁸ ¿Vá ntákuinti'xe ntu ña odo nūú íña nto nī ña fariseú san?

⁴⁹ Ntá tsi ña'a, ña e ñá íní leí san ne, da mií é ní'í ña é kuntēka é kīni kaa ña —ka'an ña.

⁵⁰ Nicodemu, ña é íxkoto ní'ni Jesuu dá kuáā ne, ña fariseu ñá dí ne, kaka'an ñá ni tá'an ña:

⁵¹ —¿Vá kaka'an ntu leí san é dotō tsi dá'vi o kuétsi ka'nu ña'a san te vata kiní o nee íña é kade ña, tē nté o kaka'an ñá dí? —ka'an ña.

⁵² Nantíko koó ñá, ntáka'an ña:

—¿Vá ña Galilea ntú nto dí? Nāku'a'a íxi nto é ūve na'a é kāka'an Xúva kō, tsí ñuú Galileá san ne, nté uun ña'a é ka'án naa Xuva ko vata túvi ditó ña —ka'an ña.

⁵³ Kidáā né, nādita ña itsi ña xe un xé un ña, kunú'u ña nú vi'í ña.

8

Ñadř'í kini kaa

¹ Ntá tsi Jesuú ne, kué'en ñā t'í i má Tun Ōlivu kan.

² Dā tuví utun sán ne, nee xtúku ñā má ūkún kán. Un ntíř ntíř ñā'a xee xtúku ñā mí tuví ñā. Ítūvi tixi ñā ne, dá kanakuā'a ñā ñā'a san.

³ Mastrú lei ni ñā fariseú san ne, xéē ñā mí tuví Jesuú ne, nteka ñā uun ñadř'í, ñā é natúvi, ñā é nuu ni'í uun ñatíi é ñā te ðivi xāi ñā. Xntitsi ñā ñadř'í san mé'ñū ñā'a sán ne,

⁴ kaka'an ñā ni Jēsuu:

—Mastrú, ñadř'í sa'á ne, natúvi ñā é kade ñā é kini kaa ni ñatíi san.

⁵ Kaka'an lei Muisee tsi kué'e xuu o ñā'a, ñā kuān ó ntáde san. ðivi ntó ni, ¿nté ka'an nto? —ka'an ñā.

⁶ Da ti tsi ntáka'an ñā é kōto nteē ñā ñā vata koo é ni'í ñā uun núu í é tsi'í kuétsi ñā ñā. Ntá tsi Jesuú ne, ítuvi tixi ñā ñū'u kan ne, dā ká'u ñā rkinta'a ñā nú nte'ú san, é vata tsi tē ñā ni tekú ñā.

⁷ Ki'in itō tsíxe'e ñā Jesuú ne, da kidāa ne, nākuini ñā, kaka'an ñā:

—Xoó ñā'a, ñā é ñā tuví kuétsi í ne, ði'na ñā na kani ntu'u ñā nakř'in ñā xuú san —ka'an ñā.

⁸ Nákuñitixi xtúku ñā ne, dā ká'u xtúku ñā nú nte'ú san.

⁹ Dā téku ñā'a san sá'a ne, eni ntu'u ñā ntáka ñā kui uun kui uun ñā. ði'na tsi ñatā san ntáka ñā. Dā kúvi ne, koó da mií sá Jesuu ntíi koó ñā ni ñadř'í san.

¹⁰ Kidāa ne, nákuñitisi Jesuu, kátsixe'e ñā ñadř'í san:

—¿Mí'í ntū ntāñi ka ñā katsi'í kuétsi o? Nté uun ká xoxó katsi'í kuétsi ká i o —ka'an ñā.

¹¹ Ñadř'í san ne, nantíko kōó ñā, kaka'an ñā:

—Nté uun ká ñā, Mastru —ka'an ñā.

Kidāa ne, kaka'an Jēsuu ni ñā:

—Nté xu'ú ñā tsi'í kuétsi ú o. Kuē'én ve ne, ñā ku íðen ka é kini kaa —ka'an ñā.

Jesuú ne, ðivi ñā e kaxi'í nuu ñā ñuxiví a

¹² Kidāa ne, kaka'an xtúku Jēsuu ni ñā'a san:

—Xu'ú e kúvi ú ñū'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa. Xoo é kuntūkin í ko ne, ñā káka mí nēe, tsí naxi'í nuu ú itsi ntuvi iña ñā —ka'an ñā.

¹³ Dukuān ne, ntáka'an ñā fariseu ni ñā:

—Xo'ōn né, da ti tsi kaka'an kuénta iña míi o. É kākā'án ne, ñā tē neé nuu á'vi —ka'an ñā.

¹⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Kuān te xu'ú kantada ntaa ú kuenta iña míi ko ne, ntá tsi nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō. Tsi iní u mi'í vē'xi ú ne, iní u mi'í kř'in u ði. Ntá tsi ðivi nto ne, ntē ñā ini nto mí'í vē'xi ú, ntē ñā ini nto mí'í kř'in u ði.

¹⁵ Nto'ó ne, ntádē kú'vé ntó vatā ó ntádē kueni ñā ntoo ñuxiví sa, ntá tsi xu'ú ne, nté uun ñā'a ñā kade kú'vé u nté o de ñā.

¹⁶ Ntá tsi tē ði kadā kú'vé u ne, vá'a koo kadā kú'vé u ði, tsí ñā te da míi tsi ú, tsí ntuvi u Uvā kó, ñā táxnuu ko.

¹⁷ Uve na'á lei nto tsi te ūvi ñā'a ntada ntaa ñā é dadii tsi ntáka'an ñā ne, nuu é ntaā i e ntáka'an ñā.

¹⁸ Xu'ú ne, kúvi ú uun é ntada ntaa u iña ko ne, Uvā kó, ñā táxnuu kó ne, ðivi ñā kúvi ūvi ñā —ka'an ñā.

¹⁹ Kidāa ne, tsixe'e ñā'a san ñā:

—¿Mí'í ntū tuví úva o? —ka'an ñā.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā:

—Nto'ó ne, ñá ñni ntó xoo ñá'a ú ne, ntē ñá ñni nto xoo é Uvā ko. Tē dí ñni ntó ko ne, ñni ntó Uvā kó di —ka'an ña.

²⁰ Sá'a kākā'an Jéssu dá kanakuá'a ña ña'a má ūkún ña Israee, mí ñu'u vá'a etún diu'un iña ukun. Ntá tsi xoxó ni tēn i ña, tsí vata xée úra iña ña.

“Mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto”

²¹ Kaka'an xtúku Jesuu ni ñá'a san:

—Kī'ín ú ve ne, nantuku ntó ko, ntá tsi ñni ntó ne, kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsi mí kī'ín u ne, ña kúvi kī'ín nto —ka'an ña.

²² Ña Israee san ne, ntáka'an ñá ni tā'an ña:

—¿Vá ka'ni mii ntú ña kúñu ñá é kuān ó kaka'an ña tsi mí kī'ín ñá ne, ña kúvi kī'ín o? —ka'an ña.

²³ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nto'ó ne, ñuxiví sa ntoo nto. Xu'ú ne, e dukún kan vē'xí u. Nto'ó ne, ña'a ñuxiví sa nto. Ntá tsi xu'ú ne, ñá tē ña ñuxiví sa u.

²⁴ Dukuān é kuan ó ka'án u ni ntó tsi kuví nto kuenta iña kuétsi nto. Tsi tē ña kuinti'xe nto kó é ñni ntó ne, da mii é kúvi nto kuenta iña kuétsi nto —ka'an ña.

²⁵ Kidáa né, tsixe'e ña ña:

—¿Xoó ña'a ntun ñni kuan? —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Ntē dí'na kaka'án u ni ntó.

²⁶ Dóó titín nuu i é ntio koo ka'án u ni ntó: nee ñá'a nto, nte ntáa nto di. Ntá tsi ña táxnūu kó ne, ñni ntó ñá é kākā'an ña é nuu é ntaā i. Tū'un é kākā'án u ni ntó i'a ñuxiví sa ne, ñni ntó tēku ko é kākā'an ñá ni ko —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi ña ni ñé'e diki ña te kaka'an ñá iña Xuva ko.

²⁸ Dukuān ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē náxkaa dukun ntó ko, xu'u é vēxkúvi ú ñatí'í ne, da kidáa kutūni nto tsi ñni ntó tsi ña te neé kade u é diki mii ko. Tsi vatā o nañé'e Uvā kó ko ne, dukuān ó kaka'án u ni ntó di.

²⁹ Tsi ña táxnūu kó ne, nuu mé'ñu nuu dava ña ko. Ntē uun ito vata xtuví mii ñá ko, tsi nguentúvi kade ú nee iña é ntio ña.

³⁰ Dá ka'an Jéssu sá'a ne, dóó titín ña'a kuinti'xe ña ña.

I'xá Xuva ko ñi ña ntáde tsiñu iña kuétsi san

³¹ Kidáa ne, kaka'an Jéssu ni ñá Israee, ña kuinti'xe i ña:

—Te káda ntaa nto tú'ün kó ne, kuví kunkin ntó ko.

³² Kiní nto nee iña é nuu é ntaā i ne, ñni ntó ñá é nakāka xaa nto —ka'an ña.

³³ Ña'a sán ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Nti'í ne, tatá vi'i Abraán nti. Ntē uun ito vata kada tsiñu nti é kuétsi iña tuku ñá'a. ¿Ntē kuān ó kaka'an nto é nakāka xaa nti? —ka'an ña.

³⁴ Kaka'an Jéssu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntó: Xoo é kade i kuétsi ne, ntáde tsiñu ña iña kuétsi san.

³⁵ Ña kade tsiñu sán ne, da tuví taan ña nú vi'i tó'o ña. Ntá tsi i'xá san ne, nguentúvi tsi tuví ni uva i.

³⁶ Dukuān né, te xū'u é I'xá Xuva kō ú nakāka xaa ú nto ne, kaka xaa nti'xe nto.

³⁷ Iní u tsi tatá vi'i Abraán nto. Ntá tsi ntánantuku ntó nté koo ka'ni nto ko, tsi ña ntó nto kuinti'xe nto tú'ün é kākā'án u ni ntó.

³⁸ Xu'ú ne, kaka'án u nee iña é ñni u iña Uvā ko. ñni ntó ne, ntáde nto nee iña é ñni nto iña uva ntó di —ka'an ña.

³⁹ Ntáka'an ñá ni ña:

—ñni'í ne, Abraán úvā nti! —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaka'an ñá ni ñā:

—Tē dí nuu é ntāa ntí'xe i é i'xá Abraan ntó ne, ntáde nto vatā o dé Abraán san.

⁴⁰ Ntá tsi ntánantukū nuu iní nto nté koo ka'ní nto ko, xu'u é kākā'án u ni ntó é nuu é ntaā i e téku ko é kākā'an Xúva kō. Abraán ne, nté uun ito ña ni ide ña sá'ā.

⁴¹ Nto'ó ne, ntáde nto vatā o de úva mii ntó —ka'an ña.

Kidáā ne, ntáka'an ña:

—jNtí'í ne, ñá te i'xa nta'ví ntí! tsi úun tsi uvā ntí, divi ñā é Xuva kō.

⁴² Kaka'an Jéssuu ni ña:

—Tē dí divi uva nti'xe nto Xuva kō né, kuinima ntó ko tsí divi ntā'a ña vé'xi u é tūví u vevii. Ñá te kuēnta iña mií ko vé'xi u, tsí divi ñā táxnuu ña ko.

⁴³ ¿Nté kui ña kúvi ntu kí'in dikí nto tú'ún ko? Tsí da xé ña ntío nto kiní nto é kākā'án u ni ntó.

⁴⁴ Nto'ó ne, nta'a uva ntó, tó'ó e ña vā'ā san vé'xi nto. Tsí ncho víi nto nee iña é ntío i. Diví né, dukuan tsí ó kae'ní ña'a nte ntúvi dí'na. Ñá te ñi ka'an tú'ún é nuu é ntaā i, tsí nté ña tuvi é nuu é ntaā i nuu nima i. Dá kākā'an dóveté ne, nima mií i kākene é kākā'an. Tsi dóo vete ne, kuān ó kanañ'e i'xá i dí.

⁴⁵ Ntá tsi xu'ú ne, é nuu é ntaā i kaka'án u ni ntó, ntá tsi nto'ó ne, ña ntákuinti'xe nto ko é kākā'án u.

⁴⁶ ¿Vá iō ntú nto, uun ña'a ntó, é kúvi nañ'e ntó ko mí kō'xó ntee u? Te kākā'án u é nuu é ntaā i ne, ¿nté kui ña ntákuinti'xe ntu nto ko?

⁴⁷ Xoo é káduku nté i Xuva kō ne, kaini ña tú'un Xuva kō. Ntá tsi nto'ó ne, ña ntátekú nto, tsí ña te Xuva ko ntáduku nté ne nto —ka'an Jéssuu.

É dukuān tuví Cristu dí'na dá kaku Abraan

⁴⁸ Kidáā ne, ntáka'an ña Israeé san ni ñā:

—Nuu é ntāa ntí'xe i é kākā'án nti tsí ña ñuú Samaria nto, tsí nuu é ña vā'ā sán nima nto —ka'an ña.

⁴⁹ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Nté uun é ña vā'ā san ña tuvi núu nimá ko. Xu'ú ne, kaiko ñu'ú ú Uvā ko, ntá tsi nto'ó ne, ña ntío nto kuiko ñu'u ntó ko.

⁵⁰ Ñá te xū'u ntío ko é kada ka'nu ñá'a sán ko, tsí ió xoó ntío i é kuān koo. Divi ñā kada kú'vē ña.

⁵¹ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntó: Xoo é káda ntaa i tú'ún é kākā'án u ne, ñá kúvi ña —ka'an ña.

⁵² Kidáā ne, ntáka'an ñá Israeé ni ña:

—É ñi ntí'xe ntí ve tsí nuu nti'xe é ña vā'ā sán nima nto. Abraán san ni un ntí'í ña ka'án naa Xuva kó san ne, xí'í ñā ne, ¿nté kui divi nto kākā'an ntó é ña ní'í nti doxí'í san te káda ntaá nti tú'ún ntó?

⁵³ ¿Vá díi ka ntu ka'nu ña'a ntó é vata kaa uvatā ntí Abraan? Divi ñā ne, xí'í ña, ni un ntí'í ña ka'án naa Xuva ko. Divin né, ¿neé ntu ña'a kúvin kuan, te kuñi o? —ka'an ña.

⁵⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē dí xu'u ka'án u tsí dóo ka'nu ña'a ú ne, ñá vādá kadiá'vi tú'ún ko. Ntá tsi Uvā kó kākā'an ña tsí dóo ka'nu ña'a ú, divi tsi ñā é ntáka'an nto é Uva nto ñā dí.

⁵⁵ Nto'ó ne, ñá ñi ntó ña, ntá tsi xu'ú ne, iní u ña. Tē dí ka'án u e ñá ñi u ñá ne, kantaku vete ú vatā ó de nto. Ntá tsi ñi nti'xé u ña ne, kade ntaā u é kākā'an ña.

⁵⁶ Dóo díni uvata nto Ábraan tsí dóo ncho kiní ña ntuvi é xéé u ñuxiví a. Dá ñi ña ne, ñá tē nté kaa díni ña —ka'an Jéssuu.

⁵⁷ Kidáā ne, ntáka'an ñá Israeé san ni ñā:

—Ntē vata xéen uvi díko u'xi kuia ó ne, ¿é kakā'an sa xkun e ínín Ábraan? —ka'an ña.

⁵⁸ Kaka'an Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō. É dukuān tuví u di'na dá kaku Ábraan —ka'an ña.

⁵⁹ Kidáā né, ĩdo ña Israeé san xuu é kuē'é xuu ña ñā, ntá tsi Jesuú ne, ntií xu'ũ ñā ini ukún kán ne, dá kuē'en ña.

9

Dā ntavá'a Jesuu úun ña'a, ña e dúkuan kuāa da káku

¹ Dā ita ntí'xin Jesuú ne, ĩní ña uun ñatíí, ña e dúkuan kuāa da káku.

² Ña ntini'í ñā né, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui e dúkuan kuāá ña sá'a nté da káku ña? ¿Kuētsí mii ntu ñā né, o kuētsi úva ña, o kuētsí di'í ñā? —ka'an ña.

³ Nantíko kóo Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Nté uun ña, ña túvi kuētsi ña. Tsí kuaā ña é da ti tsi na kīni ña'a san nee iña é kúvi vií Xuva ko iña ña.

⁴ Vevii é ntuví né, na ntí'í o tsiñu iña ña é táxnūu ko. Tsi nté uun xoxo kuvi kada tsíñu ká i tē kunee.

⁵ Vevii é tuví u ñuxiví a ne, xu'ú e kúvi ú ñu'u é kaxi'í nuu ñuxiví sa.

⁶ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, éti ña díi ña ñu'u kán ne, de vá'a ña un síin ntó'xō san, dá nakutsi núu ña nuu á ña kuāá san,

⁷ kaka'an ñā ni ñā:

—Kuē'én, kukitín ve mí ñu'u vá'a ntute Silueé san —ka'an ña.

(Tū'ún Silueé san ne, kani tú'un E Táxnūu Ña.)

Kué'en ña, kúkití ña. Dā ntíko koó ñā ne, é nāxi'í nuu ña.

⁸ Kidáā ne, ña ntoo etsin nú vi'í ña kán, ñā ini é kuaā ñā ne, ntátsixe'e ta'an ñā:

—¿Vá ñā ntu te ña sa'a é xkútúvi ña, kaikan ñā diu'un ítsi kán? —ka'an ña.

⁹ Iō ñā ne, ntáka'an ña:

—Divi ntí'xe ñā sa'a —ka'an ña.

Iō ñā di ne, ntáka'an ña:

—Ñā'á ni san, ntá tsi vata te kuan ito ñā —ka'an ña.

Ntá tsi mii ña kakā'an ña:

—Diví ú xu'u —ka'an ña.

¹⁰ Kidáā ne, tsixe'e ñā'a sán ña:

—¿Nté kui kúvin ntun nákoton ve? —ka'an ña.

¹¹ Nantíko koó ñā, kaka'an ña:

—Ñatíí, ñā nani Jesuú ne, de vá'a ña ntó'xō sán, dá xntá'a ña ntuxnúu ko, dá kakā'an ñā nī kó: “Kuē'én, kúkitin mí ñu'u ntute Silueé san”, ka'an ña. Nē'e ntí'xe ú ne, dá kúvi kítí ú ne, ura dú'va tsi i nákotó u —ka'an ña.

¹² Tsixe'e ña ñā kidaā:

—¿Mí'í ntū tuví ñatíí tsikan? —ka'an ña.

—Ñā ĩní u mí'í tūví ña —ka'an ña.

Dā dóo tsixe'e ña fariseu ñā naxi'í nuu í san

¹³ Kuē'en ní'í ña ña kuāá san, ña nāxi'í ntuxnúu i, mí ntoo ña fariseu.

¹⁴ Tsí ntuvi iō dá'na da de vá'a Jesuu ntó'xō é nakutsi núu ña ntuxnúu ña kuāá san.

¹⁵ Kidáā né, tsixe'e ña fariseu ña nté ō nāxi'í ntuxnúu ña. Kaka'an ñā nī ña fariseu:

—Ntō'xo xntá'a ña ntuxnúu ko. Dā kítí ú ne, nāxi'í nuú ko —ka'an ña.

¹⁶ Kidáā ne, iō ñā fariseu, kaká'an ña:

—Ñá te nta'a Xuva ko vē'xí ña tsikan, tsí ña kaíko ñu'u ña ntüvi dá iō dá'na —ka'an ña.

Ntá tsi iō ñá ne, kaka'an ña:

—¿Nté ntu koo kuvi vií ñá iō kuetsí i uun nuu i e dóo ka'nu vatā o dé ña tsikan? —ka'an ña.

Ñá te úun tsí ntádē kuení ña.

¹⁷ Tsixe'e xtúku ña ña ntuvá'a san:

—¿Nté ó dé kuení o iña ña é nakaan ntuxnúú o san? —ka'an ña.

Kaka'an ñá tsikan:

—Xu'ú kuiní ko ne, ña kaka'án naa Xuva ko —ka'an ña.

¹⁸ Ntá tsi ña Israeé san ne, ña ni kuintí'xe ña tē nuu é ntaā i é kuaā ña, ntá tsi é kainí ña ve, dá ntē kána ña uva ña ni dí'i ñá,

¹⁹ tsixe'e ña ña:

—¿Vá divi ntu i'xá ntó ña sá'a? ¿Ntāa ntu ká'an nto e dúkuan kuāa ña nté da káku ña? ¿Nté ntu ó kúvi náxi'í nuu ña ve? —ka'an ña.

²⁰ Kidáa ne, kaka'an úva ña ni dí'i ñá:

—Iní nti tsí i'xá nti ña ne, dukuan kuāa ña nté da káku ña.

²¹ Ntá tsi ñá iní nti nte o kúvi náxi'í nuu ña ve. Ntē ñá iní nti xoo nákaan i ntuxnúú ña. Tsixe'e nto ñá, tsí e dukún kuia ñá ne, kuvi ka'an mí ña ni ntó.

²² Kuan ó ka'an úva ña ni dí'i ñá, tsí da xe ú'vī ñá ña Israeé san. Tsi ntánatíin ña Israeé san te xōo ñá'a é ká'an ña tsí nuu é ntaā i é Xuva kō táxnuu ña Jesuú ne, natavá ña ña ini ukún kán.

²³ Dukuān é kuan ó ka'an úva ña ni dí'i ñá tsí e dukún kuia ñá ne, é kuvi ka'an mí ña.

²⁴ Kána xtuku ña ña náxi'í ntuxnúú i sán ne, ntáka'an ñá ni ñá:

—Kuíko ñu'u nto Xuva kō. Iní nti tsí ña tsikán ne, iō kuetsí ña —ka'an ña.

²⁵ Nantíko kōo ñátíi san, kaka'an ña:

—Ñá iní u te iō kuetsí ña ó ña'a, ntá tsi é iní u ne, kuāá u nte dí'na, ntá tsi vevíi ne, é kainí u ve —ka'an ña.

²⁶ Tsixe'e xtuku ña ña:

—¿Neé ntu dé ní'i ña o dá nákaán ña ntuxnúú o? —ka'an ña.

²⁷ Nantíko koó ñá, kaka'an ñá ni ñá:

—É káka'an ntú ku ú ni ntó. Ntá tsi ntē ña ni ide ntó ko kuenta. ¿Nté kui ntio ntu nto é ka'an xtúku ú ni ntó? ¿Vá ncho kuntikin ntú nto ña dí? —ka'an ña.

²⁸ Kidáa ne, náu'vī ñá ña, ntáka'an ñá ni ñá:

—Xo'ón né, kuntikin ñá tsikan. Ntí'i ne, Muisee ntántikín nti.

²⁹ Iní nti tsí Xuva kō ká'an ñá ni Muiseé, ntá tsi ñá tsikán ne, ntē ñá iní nti mí'i vē'xí ña —ka'an ña.

³⁰ Nantíko kōo ñátíi san, kaka'an ñá ni ñá:

—¡Mpá! ¿Nté ó ntu e ñá iní nto mí'i vē'xí ña? Tsí divi ña ne, nakaán ña ntuxnúú ko.

³¹ Iní ntú ku o tsí Xuva kō ne, ñá kaíni ña ñá iō kuetsí i, tsí da ti tsi ña é kanuu iní i ña, ní ña é kade ntaā é ntio ña.

³² Nté uun ito vata tekú ko iña ña é kakuvi nakaan ntuxnúú ña e dúkuan kuāa nté da káku.

³³ Tē dí ña te nta'a Xuva ko ni kí'xi ñá ne, ñá tē neé kuvi vií ña —ka'an ña.

³⁴ Nantíko koó ñá, ntáka'an ñá ni ñá:

—Xo'ón é iō kuetsí o nté da káku ne, ntio sá ku o é nakuā'an ntí ve —ka'an ña.

Kidáa ne, kíñu'u ña ña ini ukún kán.

Ña é ña ntaáni iña Xuva ko

³⁵ Tékú Jesuu é kíñu'u ña ñatíi san. Dá náni'i ta'an ñá ne, tsixe'e ña ñá:

—¿Kákuinti'xe ntu o ña vexkúvi ñatíi? —ka'an ña.

³⁶ Nantíko koō ñá, kaka'an ñá ni Jēsuu:

—Ká'an nto nī ko xoo ñá'a, vata koo é kuĩnti'xe kó ña —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—É ĩnin ña. Divi u é kaka'an ní'in vevii —ka'an Jēsuu.

³⁸ Kidáa ne, nákuñhiti ntāa ña nuu Jēsuu, kaka'an ña:

—Kakuĩnti'xe ko é nto'o é Tó'o kō —ka'an ña.

³⁹ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Xu'ú ne, vé'xi ú ñuxiví a é kadā kú've u, vata koo é na kiní ña kuáa san ne, vata koo é ña kiní ka ña é vā'á ntuxnūu i san —ka'an ña.

⁴⁰ Ió ña fariseu, ña ntáñi étsin ne, tēkú ña dá kakā'an ñá sá'á ne, ntáka'an ñá ni ña:

—Nti'í ne, ¿vá kuaā ntú nti di? —ka'an ña.

⁴¹ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Tē dí kuāa ntí'xe nto ne, ña túvi kuētsí nto. Ntá tsi ntáka'an nto tsi kainí nto. Dukuān né, iō kuētsí nto —ka'an ña.

10

Paxtú san ni le'ntu ña

¹ Kidáa ne, kaka'an Jēsuu:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: xoó ña'a, ña é dotō tsí kak'vi ini aku mí ñū'u le'ntú san, tē ña té xi'i kan kuki'vi ña ne, ña du'u ña.

² Ntá tsi ña é kak'vi xi'i kán ne, divi ña é paxtu ntí'xe ña.

³ Ña nteé nta'a i xi'i áku sán ne, nakaán ña tē xee páxtú san. Paxtú san ne, nākana ña ti, kui uun kui uun xti, kána divi ñá ti ne, ntátekú ti tatsin ña. Kidáa ne, kakiñu'u ña ti é k'í'in tí ni ñá.

⁴ Tē kúvi kíi ntí'i ti ne, dá k'í'in ñá, kodo nuū ñá, kuntikín tí ña, tsí ini tí tatsin ña.

⁵ Ntá tsi ña ntaíntikín tí tuku ñá'a. Ntaínu ti ña, tsí ña ini tí tatsin ña xoo ñá'a ña —ka'an ña.

⁶ Sá'ā nátee ta'an Jesuu, kaka'an ñá ni ñá, ntá tsi ña ni ñé'e diki ña nee iñá ncho ka'an tú'un sa'a.

Jesúu ne, divi ña é paxtu va'á ña

⁷ Kidáa ne, kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Nuu é ntaā i é kaka'án u ni ntō: Xu'u e kúvi u xi'i mí kant'vi á le'ntú san.

⁸ Da xóó ká ña'a, ña ki'xi dí'na é xu'ú ne, kūdii ñá du'u ña. Ntá tsi ña ni íde le'ntú san ñá kuenta.

⁹ Xu'ú ne, xí'i san kúvi u. Xoo é k'í'vi i kuenta iñá ko ne, nakáku ña. Ní'i ñá é vā'a é vata kaa le'ntu, kiti kant'vi, kiti kantii ne, ntáni'i tí ite va'a é ká'xi ti.

¹⁰ Ña du'ú san ne, da ti tsi kantukū nuu iní ña nté koo ki'i dú'u ña ti, nté koo ka'ní ña ti, vata koo é nant'í ña ti. Ntá tsi xu'ú ne, vé'xi ú vata koo é ní'i ti ntuví va'á iñá ti, é ña te neé kunaá nteé ti nté un siin.

¹¹ Xu'u é paxtu va'á u. Paxtu va'á san ne, uun tsi nte ntúvi iñá ña kaxé'e ña kuenta iñá le'ntu ña.

¹² Ña kade tsiñu, ña é dā ti tsi kantuá'vi é kade ña ti kuenta, é ña te divi ñá é tó'o ti, tē ĩni ña tsi vé'xi kiti kue'í sán ne, kuan tsí ó katsu'un mii ña le'ntú san da kainu ña. Kidáa né, kiti kue'í sán kat'ín ti ti ne, dá katsoo xaa ti ti.

¹³ Ña tsíkán ne, dā ti tsi kade ña ti kuenta é kaxi'i á'vi ña; ñá te kuēnta iñá ñá te kúnaá ti ne, o ñá'a.

¹⁴⁻¹⁵ Xu'u é paxtu va'á u. Vata tsi kaa Uvā ko é ĩni ñá ko ne, iní u ñá di. Kuān ó iní u le'ntú ko ne, iní tí ko di. Uun tsi nté ntúvi iñá ko kué'e u kuenta iñá ti.

¹⁶ Ñu'u ká tuku le'ntú ko é ña te kaduku ntée ti xáku sá'a. Ntio é kínakueká u tí di ne, kiní ti tatsín ko di. Kidáa ne, uun sá nakuvé ta'an ti, uun sá paxtu ti ntuví di.

¹⁷ Dukuān né, dōo kakuinimá Uvā kó ko, tsi nté ntūvi iñá ko kaxé'e u. Ntá tsi nani'i xtúku kó ntuví iñá ko.

¹⁸ Nté uun xoxo kúvi nakí'i ntuví iñá ko. Mii u kué'e ú ne, mii tsí ú nakí'i u di. Tsí kuan ō ka'an Uvā kó nī ko é víi u —ka'an ña.

¹⁹ Náte'nte dáva ña Israeé san da téku ña tú'un sa'a.

²⁰ Titín ña ntáka'an ña:

—Nuu é ña vá'ā nima ña. Kūdii kákuluku ña. ¿Nté kui ntáde ntu nto kuenta é káka'an ñá sa? —ka'an ña.

²¹ Ntá tsi ña nguī sán ne, ntáka'an ña:

—Ñá te kuān ó kaka'an ña é nuu é ña vá'ā nima i. ¿Vá kúvi ntu víi é ña vá'ā san nakaan nuu ñá kuáa san? —ka'an ña.

Ñá ni kuinti'xe ña Israeé san Jesuu

²² Ntuví ví'xín kídaa da nátsu'un ka'nu ña viko é naka'an ña ntūvi da ntáda ña kuenta xúkūn ñuú Jerusaleen.

²³ Tuví Jesuu má ukún kán, kaika ña Coridoo Sálamuun.

²⁴ Uun tsi tavi núu ñá Israeé san Jesuu, ntáka'an ñá ni ña:

—¿Amá ntu ka'an ntaan ní nti xoo ñá'an? Tē nuu é ntaā i é divīn é táxnuu Xuva kō ne, ka'an ntáan tsīn vevii; ñá ku tee xū'un —ka'an ña.

²⁵ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—É káka'an ntú ku ú ni ntō, ntá tsi ña ntákuinti'xe nto ko. Tsí tsiñu é kade ú kuenta iña Uvā ko ne, divī é kantada ntaa iñá ko.

²⁶ Ntá tsi ntó'o ne, ña ntákuinti'xe nto, tsí ña te divi ntō é le'ntú ko, vatā ó kaka'an u ni ntō.

²⁷ Tsí le'ntú ko ne, ntátekú ti tatsín ko. Iní u tí ne, ntántikin tí ko di.

²⁸ Xu'ú ne, kaxé'e ú ntuví iña ti ntii dáñu ntūvi. Nté uun ito ña kunáa ti, tsi nté uun xoxo kuví nakuido núu i ti nta'a ko.

²⁹ Uvā kó, ña ntáda ti kuenta ntá'a kó ne, díi ka ka'nu ña é da xóo ká ña'a. Nté uun xoxo kuví nakuido núu i ti nta'a Uvā ko.

³⁰ Uun tsi kúvi ú ni Uvā ko —ka'an ña.

³¹ Kidáa né, ido xtuku ña Israeé san xuu é kué'e xuu ña ña.

³² Jesuu ne, kaka'an ñá ni ña:

—É nañé'e u nto titín nuu i é vā'a e tá'xi Uvā ko é víi u. ¿Neé ntu nuu i é ncho kué'e xuu ntó ko? —ka'an ña.

³³ Nantíko kōo ña Israeé san, ntáka'an ñá ni ña:

—Ñá te kuēnta iña núu i é vā'a e kué'e xuū ntí o, tsí da xé kaka'an tú'un e dóo xii kaa iña Xuva ko. Tsí xo'ōn ne, kūdii ñá ñuxiví san kúvin ne, dadii ncho víin vata kaa Xuva kō —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Ñá ntu te uve ná'a kaka'an lei san iña nto: “Xu'ú ka'an u tsí ntiusi kúvi nto”, ka'an?

³⁵ Tsí ntiusi xntánteē ña é divi nta'a i e xee tú'un Xuva kō ne, ña kúvi kuído ntáa o lei e xtúvi Xuva kō.

³⁶ Te du'va ntū ó kaka'an Xúva kō ne, ¿nté kui ntáka'an ntú nto tsí ña vá'a o kaka'an u tsí xu'u é l'xá Xuva kō u? Tsí xu'ú ne, nté di'na náakxnúu ña ko é kí'xi ú ñuxiví sa.

³⁷ Tē ña te tsiñu iña Uvā ko kadé u ne, na koo mii kuinti'xe nto ko.

³⁸ Ntá tsi kade u. Kuān té ña kuinti'xe ntō kó xu'ú ne, kuinti'xe nto tsiñu é kade ú vata koo é kūtuni ntó, na kuinti'xe nto tsí uun tsi kúvi ú ni Uvā kó, uun tsi kuví ña nī kó di —ka'an Jesuu.

³⁹ Dukuān né, ntukū nuu iní xtuku ña nté koo tɪn ña ña, ntá tsi ña ni kuví vií ña, tsi ntíi ni'ni ña nta'a ña.

⁴⁰ Kidáa né, ntiko kōo xtúku Jesuu, kué'en ña ūun xo diñi ntute ka'nu é nani Jōrdaan, mí dí'na nakutsi ntúte Juaan ñá'a san. Ikān kanúu ña.

⁴¹ Ña te nté kaa ña'a xee xtúku ña mí nuu ña ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Nté uun nuu i é dōo ka'nu ña ni idé Juaán san, ntá tsi un ntí'í é ká'an ñá iña ñá sa'á ne, nuu é ntaā i —ka'an ña.

⁴² Dōo titín ña'a san kuínti'xe ña Jesuu ikān di.

11

Dā xi'i Lázaru

¹ Ítúví uun ñatíi, ña nchokuví, ñá naní Lázaru, ñuú Betania. Ikan ñuú María san ni tá'an ña, ñá naní Martí dí.

² María, ta'an Lázaru sán ne, ñivi ñā é da'vi ña cho'o vídín san Jesuú ne, idi ña naítsi ña dí'in ña.

³ Dukuān ne, xé'e ña kué'nta ntá'a Jesuu tsí ta'an ña, ña é dōo vá'a tiin ni'i Jēsuú ne, ētsin ña.

⁴ Ntá tsi dā téku Jesuu sá'a ne, kaka'an ña:

—Ñá te kuí'i é kuví ña sá'a. Tsí da ti é na kíni ña'a san tsi dōo ka'nu Xuva kō, vata koo é na kíni ña tsi dōo ka'nu I'xá Xuva kō di —ka'an ña.

⁵ Kuān te dōo kuinima Jēsuu Márta ni Mária, ni ta'an ña Lázaru ne,

⁶ dā téku ña tsi ētsin Lázaru sán ne, ítúví ka ña uvi ntúvi mí tuví ña kán.

⁷ Kidáa ne, kaka'an ñá ni ña ntini'i ñā:

—Kí'in xtuku o ñuú Judea —ka'an ña.

⁸ Ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Mastru, vátā é ná'a ntu ku ntántukū nuu iní ña Israeé san e kué'e xuu ña ntō ne, ¿vá kí'in xtúku ntu nto ikān? —ka'an ña.

⁹ Nántiko kōo Jēsuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá ña ntu te ntaā é uxuvi ura ió ntuvi ā? Tē xoó kaika i ntuvi ā ne, ñá kanaki'í ña, tsí kaxi'í.

¹⁰ Ntá tsi tē xoo é kaika i niñú a ne, kanaki'í ña, tsí kakunáa ntēe ñu'ú san mí kaika ña.

¹¹ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Lázaru, ña é dōo vá tiin ni'i ō ne, e kídí ñā. Ntá tsi kí'in u ve vata koo é nantótó u ña —ka'an ña.

¹² Kidáa ne, ntáka'an ña ntini'i ñā:

—Te kákidi ñá ne, é kantuvá'a ña ve —ka'an ña.

¹³ Ntá tsi Jesuú ne, ncho ka'an ña tsí é xí'i ña, ntá tsi ña ntini'i ñā ne, ma'ná san xee ña, kuini ña.

¹⁴ Kidáa ne, xé'e Jēsuu kútuni ntaa ña, kaká'an ña:

—E xí'i Lázaru.

¹⁵ Dōo díni kō é xoxó u ikān, tsí díi ka vá'ā o xtuku é kuenta iña nto, vata koo é na kuínti'xe nto ve. Ntá tsi kí'in ó ve mí tuví ña —ka'an ña.

¹⁶ Kidáa ne, kaka'an Túmaá san, ña é ntántēe I'xa Uví ne, kaka'an ñá ni ení ñá, ña nguú san:

—Kí'in ō vé, na kúví dadii o ni ña ikān —ka'an ña.

Jesuu é kanantoto ña kō, é kata'xi ña ntuvi iña kō

¹⁷ Dā xee Jēsuu ikān ne, kútuni ña tsi é ntúkimi ntuvi Lázaru san.

¹⁸ Ñuú Betaniá ne, etsin tsi tuví ñuú Jerusaleén te io te ūni kilométru tsi é ikā.

19 Ñá te da dīi ña Israeé san xee ña nú vi'i Marta ni Mária é kué'lé ña doka'an nuú ini kuenta iña ta'an ña.

20 Ura dú'va tsi dā kútuní Marta tsi vé'xi ètsin Jesuú ne, kué'en ña, kūkuetú itsi ña ña. Ntá tsi Mariá ne, ítuvī mii ña nú vi'i ña kãn.

21 Kidáa ne, kaka'an Márta ni Jesuu:

—Tē dí i'a tuví nto ne, ñá ni xī'i tá'ān ko.

22 Ntá tsi iní u tsí, kuān te vevíi kakan nto nta'a Xuva ko da nēé ka nuu í ne, ta'xi ña —ka'an ña.

23 Kaka'an Jesuu ni ña:

—Ta'an o ne, ntoto xtuku ña —ka'an ña.

24 Kaka'an Marta ni ña:

—Iní u tsí ntoto ña ntuvī te nt'i ñuxiví sa tē ntóto nt'i ña xī'í san —ka'an ña.

25 Kaka'an Jesuu ni ña:

—Xu'u é kanantótó u ña'a. Xu'u é kata'xí u ntuvī iña ñá di. Xoo é kuinti'xe i kó ne, kuān té xī'í ne, ntoto xtuku.

26 Xoo ña'a é kántito ká ña ne, te kuinti'xe ña kó ne, ña kúvi ñá ntii dañu ntúvi. ¿Kakuinti'xe ntu o sá'a? —ka'an ña.

27 Kaka'an ñá ni ña:

—Kakuinti'xe kó nto, Mastru, tsí ñá ñá ña é táxnuu Xuva ko, ñá ñá ña é I'xá Xuva ko ntó, ña é kī'xi ñuxiví sa —ka'an Mártá san.

Dā éku Jesuu nú ña'ñá Lázaru

28 Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, ntiko kōo ñá kunú'u ña ne, dā kána xū'u ña ta'an ña Maria, kaká'an ña:

—E xéé Mástru ko i'a, kakana ña o —ka'an ña.

29 Ura dú'va tsi dā téku Mariá ne, nákuñtisi náne'e ña, kue'en ñá, kukoto ña mí tuví Jesuu.

30 Váta xēe ña má ñúu san, tsí ikān tuvī dukuan ña mi náni'i ta'an ñá Marta.

31 Ña Israeé, ñá ntoo nú vi'i ña kãn, ña ntaxé'e doka'nú iní sán ne, dā iní ña Mária é kant'i du'va tsi nákuñtisi ña ne, kīi ña, kunkin ñá ña. Tsí kukuéku ña nú ña'ñá tá'an ña, kuíni ña.

32 Kidáa ne, dā xee Mária mí tuví Jesuú ne, nákuñchiti ntāa ña nú dī'in Jesuu, dá kaká'an ñá ni ña:

—Mastrú, tē dí tuví nto i'a ne, ta'an kó ne, ñá ni xī'i ña —ka'an ña.

33 Dā iní Jesuu tsí kaeku Maria ni ñá Israeé san ne, dōo u'vi kúvi ña. Kunta'xa iní ña.

34 Kaka'an ñá ni ña:

—¿Mí'i ntu ixkū'xí nto ñá? —ka'an Jesuu.

Ntáka'an ñá ni ña:

—Ní'í nto, kíkoto ntódo o —ka'an ña.

35 Jesuu ne, éku ña.

36 Kidáa ne, ntáka'an ña Israeé san:

—Koto ntó kuan. ¿Ntē ntu kaa dīi ntío ña ña! —ka'an ña.

37 Ntá tsi iō ñá ne, ntáka'an ña:

—Ña sá'a ntu ku é kúvi Idé ña nakáan nuu ñá kuáa san. ¿Nté kui ña ni kúvi vii ntu ña vata koo é ña kúvi Lázaru san? —ka'an ña.

Dā ntótó Lázaru

38 Jesuu ne, dōo u'vi kúvi xtuku ña dā xee ña nú ña'ñá san. Māvi kúvi ne, xúu kant'i'u nuu mí kuña nt'i'xin ña.

39 Kaka'an Jesuu:

—Naki'i nto xúu san —ka'an ña.

Márta, ta'an ña xī'í san ne, kaka'an ñá ni ña:

—Mastru, á tē dōo kaxkonū ña ve, tsí e ntu kīmi ntuvī ña —ka'an ña.

40 Nantíko kōo Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Ñā ntu te kaka'án u ni ò tsí te kākuinti'xe o ne, kinin nté kaa díi ka'nu Xuva kō? —ka'an ñā.

41 Kidáa né, nākí'i ñā xuú san ne, dā ntáni'i Jesuu núu ñā e dukún kán ne, kaka'an ñā:

—Ó Úva, ntadiá'vi nto tsi téku nto é kāká'án u.

42 É ínì u tsí nguentúvi kaini nto nee é kāká'án u ni ntō. Ntá tsi kaka'án u é na tekú ñā ntáñi í'a vata koo é na kuínti'xe ñā tsi nuu é ntaā i é divi ntō táxnūu nto ko —ka'an ñā.

43 Dā kúvi ká'an Jéssuu sá'a ne, nī kué'en ini ñā kána ñā:

—¡Ntiin dikan, Lázaru! —ka'an ñā.

44 Ntíi nti'xe ñā ntxíi san ikán. Katinuu nta'a ñā ni dī'ín ñā doó san ne, katavi núu nuu ñā uun doo dúkun. Kaka'an Jéssuu ni ñá'a san:

—Nantuté nto ñā, na nākaka ñā —ka'an ñā.

Ntánantukū nuu iní ñā'a san nté koo ka'ní ñā Jesuu

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Kidáa ne, kuinti'xe titín ñā Israeé san, ñā é ntēka Mariá, dā ínì ñā nuu i é idé Jesuu.

46 Ntá tsi iō ñā ne, kué'en ñā kūka'an véte ñā ní ñā fariseú san nté ò dé Jesuu.

47 Kidáa ne, nātaká nuu dutu ñá odo nūu ní ñā fariseú san, da ntáka'an ñā:

—¿Neé ntu vii o ve? Tsi dóo kué'e núu i e dóo na'nu é káde ñā sá'ā.

48 Tē xtúvi ò ñā ne, un ntíi ntíi ñā'a san kuinti'xe ñā ñā. Kidáa né, kí'xi ñā odo nūú ñuú Romá ne, nakatsin ntí'i ñā xúkun ko ní ñuú kō dí —ka'an ñā.

49 Uun ñā'a, ñá nani Caifaa, dutu ñá odo nūu kuia tsikán ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nto'ó ne, ñá tē neé ini nto.

50 ¿Ñā ntu te díi ka vá'ā o, kuiní nto, te uun ñā'a tsi kúvi kuenta iña ko é un ntí'i ò vata koo é ñā kunáa ñuú kō? —ka'an ñā.

51 Ntá tsi ñā te díki tsi mii ñā é kāká'an ñā sá'a, tsí da xé dutu ñá ódo nūu kuia tsikán ne, Xuva kō xe'é ñā é ká'an ñá tsi Jesuú san ne, kuví ñā kuenta iña ñuú ñā.

52 Ñá te da mii tsi ñuú ñá dí, tsí vata koo é nātaká nuu ntíi ntíi í'xá Xuva ko dá mí'i ka mí ntántoo ñā.

53 Nté ntúvi tsikán ne, ntukū nuu iní ñā nté koo ka'ní ñā Jesuu.

54 Dukuān é Jesuú ne, ñā ni íka ditó ka ñā mé'ñū ñā Israeé san, tsi kíi ñā ñuú Judeá san, kué'en ñā díñi i ñuu itsí san ne, dā xee ñá ñuu é nani Efraín ne, ikán íntóo ñā ní ñā ntíni'i ñā.

55 Dóko sá xee víko dá naka'an ñā da nátava Xuva kō ñā Israeé ñuú Egító ne, ñá te da díi ñá ñu'u rantsú san ne, kúntāa ñā ñuú Jerusaleen dí'na dá xee víko san vatá xkóo ini ñā é ntántoo ñā kúñu ñā.

56 Dōo nántuku ñā Jéssuu ne, ntatín ñā ní t'ā'an ñā da nīi ntáñi ñá ini ukún kán:

—¿Vá ñā ntu kí'xi ñā víkó sa'á, te kuiní nto? —ka'an ñā.

57 Tsi é kāká'an tó'ó dutú san ní ñā fariseú san ne, tē xoo iní i mí tuví Jesuú ne, na ká'an ñá vata koo é kúvi tñin ñā ñā.

12

Uun ñādí'i, ñā da'vi cho'o vídin dí'ín Jesuu

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

1 Íñu ntúvi dí'na dá kúvi víkó san ne, xéé Jéssuu ñuú Betania. Ikán tuví Lázaru, ñā nantóto ñā dá xí'i ñā.

² Dēvá'a ña é kā'xí dadii ña ni Jēsuu kuénta kuáa. Martí ne, tsū'un ko'lo ña. Lázarú ne, tuví dadii ña nī ña ntoo nú mesá san.

³ Kídāā ne, ki'i María dāva lítru cho'o vídin e dí mii nardu kúvi. Ñá te nté kaa nuu á'vi. Dá'vi ña dī'ín Jesuú ne, dā náitsi ña idi ña. Íka díko cho'o vídin san kañí má vi'i ña kán.

⁴ Ntá tsi ntee tá'an uun ña'a ña ntini'i ñā, ñá naní Júda Iscāriote, i'xá Simuun, dīvi ñā é rkontúvi díko ña Jesuú ne, kaka'an ña:

⁵ —¿Nté kui ña ni nadíko ntu ña cho'o vídin sa uní sientú ne, dá kué'é ña diu'un i iña ñā ntá'ví san? —ka'an ña.

⁶ Ntá tsi Júdā sán ne, ñá te ni kā'an ña sá'á é kantuntá'ví ini ña ña ntá'ví san. Kaka'an ña sá'a, tsi kūdii ñá du'u ña. Dívi ñā nteé nta'a ña itín diu'un san ne, kaído mií ña é ñu'u iní i.

⁷ Jesuú ne, kaka'an ña:

—Koo mii nto ñā. Tsi e dúkuan káxnúu vá'a ña cho'o vídin san iñá ko te íntú'xi u.

⁸ Tsi ña nta'ví san ne, nguentúvi tsi kuntoo ña ni ntō, ntá tsi xu'ú ne, ñá te nguentúvi é kinī ntó ko —ka'an ña.

Ncho ka'ní ña Lázarú

⁹ Ñá te da díi ñā Israeé san ne, kūtuni ña é tuví Jesuu ñuú Betaniá ne, xée ñā mí tuví ña, ne, ñá te da mii tsi é kinī ñā Jesuú san, tsi da tí tsi é kinī ñā Lázarú, ña é nantōto Jesuu.

¹⁰ Ntá tsi tó'ó dutú san ne, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Lázarú san.

¹¹ Tsi da xé dívi kuetsí ña é ña te da díi ñā Israeé san ntaúve xío ña tsi ntákuinti'xe ña Jesuu.

Dā kuk'vi Jesuu ñuú Jerusalem

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Ñá te da díi ñá'a kué'en ña ñuú Jerusalem é kūvi viko dá natává Xuva kō ña Israeé san ñuú Egítō. Utén san ne, kutuni ña é vē'xí etsin Jesuu ñuú Jerusalem.

¹³ Kídāā né, kátsin ña nta'a tun ñuú san ne, dá kíi ña, kué'en ña, kukuetú itsi ña ña. Un tsi ntákachu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Ntadí'vi Xuva kō! ¡Nté kui dóo va'á ña é vē'xí kuenta iña Xuva ko, ña é kūvi Rei iña ñā Israeé! —ka'an ña.

¹⁴ Dā nání'i Jesuu uun a búru ne, íntékú ña tí, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

¹⁵ Ñá ku u'vī o, ñúu Siuun.

Un kaa Rei o, vé'xi ña,
ntekú ña uun a búru,
ka'an.

¹⁶ Ñá ni ñē'e díki ñá ntini'i ñā san nuu i sá'a kídaā. Ntá tsi dá kuntáa Jesuu e dukún kán ne, nánū'u ñá iní ña tsi kuán o úve na'a kaka'an iña ña é kuán koo vií ña'a san ni ña.

¹⁷ Ña é ntoo ni'i ñā da nantoto ña Lázarú e kána ña ña ntē nú ñañā ña kán ne, ntáka'an ña neé iní ña.

¹⁸ Dukuán ne, ñá te da díi da díi ñá'a kue'en ña é kūkuetú itsi ña ña, tsi da xé kutuni ña e dóo ka'nu nuu i idé ña.

¹⁹ Kídāā ne, ntáka'an ñá fariseú san ni tā'an ña:

—Íni nto ve, tsi ña te neé kuvi vií nto. ¡Tsi un ntíí ntíí ña'a san ntaíntikin ñá ña! —ka'an ña.

Ña griegu ntánantuku ña Jēsuu

20 Ntádaka núu ña griegú san mé'ñū ña xee ñuú Jerusaleen é kada ka'nu ña Xuva kō viko san.

21 Ña sã'á ne, xée ětsin ña mí ntitsí Felipe, ña vé'xi ñuú Betsaida é kadūku ntée ñuú Galilea ne, ntáka'an ñá ni ñā:

—Ntio ntí kiní nti Jesuu —ka'an ña.

22 Felipé ne, kué'en ña kūkoto ñá Andree. Kidáā ne, ntuvi ñá kūka'an ñá ni Jesuu.

23 Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—E xée ětsin ura é nāxi'í nuu ka'nu ú, xu'u é vēxkúvi ú ñatīi.

24 Nuú é ntaā i é kākā'an u ni ntō tsí tē ña kuví nuni tatá san tē ko'xó nuu ñu'u kān né, kuan tsí kaa tuvi. Ntá tsi te kūvī ne, ñá te da dīi nuni katá'xi.

25 Xoo e dóo kakuinima i ntuvi iña i ne, kunaá ña. Ntá tsi xoo é ña ntío i ntuvi iña i i'a ñuxiví sa ne, ní'í ña ntuvi vā'á iña ña ntii dañu ntúvi.

26 Xoó ña'a é ntio ña kada tsiñu ña iñá ko ne, na kuntikin ñá ko. Mí'í tūvī u ne, é ikan kutūvī ña kade tsiñu iña kó nī ko. Xoo é kade tsiñu iña kó ne, kada ka'nu Uvā kó ña dī.

Kaka'an Jesuu tsi kuví ña

27 'jDóo kakunta'xa iní ko ve! ¿Nee iñá ntu ka'án u? ¿Kā'an ntú u na nakākú Uvā kó ko nuu i sá'a? ¿Nee ntu ka'án u? Tsi é ðivi tsiñu vé'xi u é ntō'o ko sá'a.

28 Ūva, naxi'í nuu ka'nu ntō ve —ka'an Jesuú san.

Kidáā né, kīi díto tatsín, nte e dukún kan kākā'an:

—É nāxi'í nuu ú ne, ntá tsi nāxi'í nuu xtuku u —ka'an tatsín san.

29 Dā téku ña ntáñi ětsin sán tatsín san ne, kakatsin, kuiní ña. Iō ñá ne, ntáka'an ñá tsi ánje kākā'an ñá ni ñā.

30 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá te kuēnta iñá ko tatsin sá'a, tsí ðivi kuēnta iña nto.

31 E xée ntūvi é kadā kú've Xuva ko iña ñuxiví sa ve. Vi'í a vé ne, nantīi ña ña é kadē kú've ñuxiví sa.

32 Xu'ú ne, te kūntaá dukún u ñu'u sá ve ne, vii ú vata koo é na kuntikin un ntí ntīi ña'a sán ko —ka'an ña.

33 Sá'a kaká'an ña vata koo é kūtuni ñá'a san nté koo kuví ña.

34 Dukuān ne, nantíko koó ña'a san, ntáka'an ñá ni ñā:

—Tékú nti tsí uve na'a kaká'an leí san tsí ña táxnuu Xuva kō sán ne, ntii dañu ntuvi kutuví ña. ¿Ntē kuan ntú ó kaka'an é ña vēxkúvi ñatíí ne, ntaā ña e dukún kán? ¿Xoó ña'a nti'xe ntu é vēxkúvi ñatíí kuan? —ka'an ña.

35 Kidáā ne, kaka'an Jesuu ní ñā:

—Dutsí sá ntuvi xi'í nuu ñu'u mí ntōo nto. Kaka ká nto vi'í a iō ñu'ú san iña nto vata koo é ña kuaá nto itsi nto. Tsi ña kaika mí neé ne, ntē ñá ini ña mí kí'in ña.

36 Na kuñti'xe nto ñu'ú san vi'í a iō ka vata koo e xi'í nuu kuntōo nto —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an Jesuu sá'a ne, kué'en ña kūkutúvi xu'u ña mí ñā naní'í ñá'a san ña.

¿Ntē o ntu é ña ni kuinti'xe ña Israéé san Jesuu?

37 Kuān te ña te da díi núu i e dóo ka'nu idé ña nuu ña'á san ne, ñá ni kuinti'xe ña ña.

38 Kuān o ntúntaa vatā ó kaka'an tú'un Isāia, ñá ka'án naa Xuva ko, dá kaká'an ña:

¿Xoó ntu kuñti'xe i tú'ūn é kākā'an o?

¿Xoó ntu é nañé'e Xuva kō nuu i e dóo ka'nu é kākuví kade ña? ka'an ña.

39 Dukuān ne, ña ni kúvi kuinti'xe ña, vatā ó kaka'an xtúku Isaiá san:

40 Tsí Xuva kō ne, nanée ñá nuu ña.
 Dé ka'xi ña ñá ñá ñá ñá ñá
 vata koo é ña kuvi kiní ña,
 ntē ña kuvi k'ín diki ñá,
 vata koo é ña kuvi kuntíkin ñá ko ne,
 ñá ntavá'a ú ña ñá.

41 Sá'a kāká'an Isaiá san, tsí nte dí'na íni ña nté koo naxi'í nuu ka'nu Jesuú ne, kaka'an ñá kuenta iña ña.

42 Ntá tsi titín ña odo nūú san ne, kuñti'xe ña ña. Ntá tsi ña ni ká'án ditó ña mé'ñū ña'a san, tsí da xé ū'ví ña ña fariseú san tē da natava ña ña má vi'í mí ntánataká nuu ña Israee.

43 Tsí díi ka ntio ña é vā'á koo ka'an ñá'a san iña ñá, naa i é vā'á koo ka'an Xúva ko iña ña.

Tū'un Jesuu é kada kú've iña ñá'a san

44 Un ntii tsí kéne Jesuu, kaká'an ña:

—Xoo é kakuñti'xe i kó ne, ñá te da mii tsí ú kakuñti'xe ña, tsí kakuñti'xe ña Uvā kó, ña e táxnūu ko.

45 Xoo é kainí i kó ne, kainí ña ña e táxnūu kó ñá.

46 Xu'ú e kúvi ú ñu'u é vē'xí u, vexnaxi'í nuu u ñuxiví sa vata koo é da xōó ka ña'a, ña é kuñti'xe i kó ne, ña káka ña mí nēé san.

47 Tē xōó kateku i tú'un ko, ntá tsi ña káde ntaa ña, ñá te xū'ú kadā kú've u iña ña. Tsi ñá te vē'xí u ñuxiví sa vata koo é kadā kú've u iña ñá'a san, tsí vē'xí ú vata koo é na nākáku ña.

48 Xoo é ña ntío i ko, é ña káde kuenta tú'un kó ne, íó xoo é kadā kú've í iña ñá tē xee ntúvi é ntí'i. Kidáa ne, ni'í ña é nto'o ña kuenta iña tú'un ko, tsí ña ni kuñti'xe ña é kāká'an u.

49 Tsí ña te ñáki tsi mií ko kakene tú'un é kāká'an u san. Tsí Uvā kó, ña táxnūu kó ne, ñá ña kāká'an ña nté koo ka'án u, nté koo nakuā'a ú ña'a san.

50 Iní u tsi tú'un Uvā kó ne, ñá ña é ta'xi ntuví vā'á iña nto ntii ñá ña. Xu'ú ne, da nēé ka tú'un é kāká'an u ne, kaka'án u vatā ó ntio Uvā ko —ka'an Jesuu.

13

Dā nácate Jesuu dí'in ña ntini'í ñá

1 Dā xee étsin viko da táva Xuva kō ña Israee ñuú Egító ne, ntio Jesuu ni ña ntini'í ña, ntaé'xi dadíi ña kuenta kuáa. Iní Jesuu tsí e xée ūra i é ntáka ña ñuxiví sa é k'ín ña, kínakútúvi dadíi ña ni Xuva kō. Nii kuē'en tsí ntuví kuínima ñá ña'a ña, ña ntio ñuxiví a. Ntē uun ntúvi ñá ni xtuví mii ñá é kuínima ñá ña.

2 Ntá tsi Júda Iscāriote, i'xá Simuún ne, é tsí'í tó'ó e ña vā'á san ñáki ña é diko ña Jesuu.

3 Jesuú ne, é ña ña tsí nta'a Xuva ko vē'xí ña ne, é ña ña tsí ntaa xtuku ña nta'a Xuva kó ñá. E ña ña tsí e xnūu nta'a Xuva ko ña un ntí'í nūu i.

4 Kidáa ne, nākuntísi ña é tuví ña nú mēsa kán ne, dá nátavā ñá du'nu ña, dá kí'í ña doó ne, xnteē ñá í'xi ña.

5 Kidáa né, xnūu ña ntute íni tití'í ne, éni ntuví ña nácate ña dí'in ña ntini'í ña, da naítsi ñá doo é ntee í'xi ña.

6 Dā xee ña mí tuví Simuun Pedrú ne, kaka'án Pedrú san ni ña:

—¿Vá ñá ña ntuví ña nácate nto dí'in ko? —ka'an ña.

7 Nántiko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—Veví ne, vata k'ín diki o nee iña é kade u. Ntá tsi k'ín diki o rkontúvi —ka'an ña.

8 Pedrú ne, kaka'an ñá ni ña:

—¡Ntē uun ito ña da vā'a ko é nakate nto dí'in ko! —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—Tē ña nakáte ú dí'in ō ne, ñá kadūkun ntéen ko —ka'an ña.

⁹ Kaka'an xtúku Simuún Pedru ni ñā:

—¡Dukuān ne, ñá te da mii tsi dí'in ko nakate nto ni; tsi nta'a kó ni dīkí ko di! —ka'an ña.

¹⁰ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Xoo e ítsi i ne, ñá ntōo é ntuntoo ká xtuku kanī kúñu ī, tsi da mii tsi dí'in ī kantio é ntōo. Tsi é ntúntoo kanī kúñu ñā. Kuan ntúntoo nto dí, kuān té ña te un ntí'i ntō —ka'an ña.

¹¹ Tsi ini ña xoo é diko i ñā. Dukuān é kaka'an ña tsi ña te un ntí'i ñā e ntúntoo ña.

¹² Dā kúvī nácate ña dí'in ña ntini'i ñā ne, nákunūu xtuku ña du'nu ña. Dā nakutúvi ña nú mesa kán ne, dá kakā'an ñá ni ñā:

—¿Kañe'e dikí ntú nto nee iña idé u ni ntō?

¹³ Ntáka'an nto tsi mastru ntó ko, tō'ó nto kó ne, vá'ā ó vatā o ntáka'an nto, tsi dívi ntí'xe u.

¹⁴ Te xū'u é mastru ntó nī tó'o ntō ne, nakate ú dí'in ntō né, kuan tsi koo víi nto, nakate nto dí'in tā'an nto di.

¹⁵ Tsi xu'u dí'na ú nañ'e' é ú nto nté koo víi nto ne, kuan tsi koo víi nto vatā o dé u ni ntō.

¹⁶ Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi ña te díi ka ka'nu ña kade tsiñu san e tó'o ñā. Ntē ña te díi ka ka'nu ña táxnūu tó'o ī san é ña e táxnūu ña.

¹⁷ Te kañe'e dikí nto sá'a ne, kada ntaa ntó ne, dōo diní koo kuntōo nto.

¹⁸ Ñá te kuēnta iña nto un ntí'i ntō é kākā'án u sá'a. Iní u xoo é nakaxnúu u. Ntá tsi kuntaa vatā o úve na'a kaká'an tú'un Xuva kō tsi dívi ñā é kae'xi dadii nī kó ne, dívi ña ntāa ña atá ko.

¹⁹ Sá'a kākā'án u ni ntō dí'na da kúvi, vata koo te kúntaá ne, kuinti'xe nto é dívi ntí'xé u.

²⁰ Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō tsi xoo é kaiko ñú'u i ña táxnūu ú ne, kaiko ñú'u ña kó di; xoo é kaiko ñu'u i kó ne, kaiko ñu'u ña ña táxnūu kó di —ka'an ña.

Kaka'an Jesuu tsi dikō Júdā sán ña

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Dā kúvi ka'an Jesuu sá'a ne, dōo kunta'xa iní ña ne, kaka'an ña:

—Nuú é ntaā i é kākā'án u ni ntō: Tsi uun ña'a nto ne, diko ntō ko —ka'an ña.

²² Ito ña ntini'i Jesuú san ta'an ña, xe un xé un ñā, tsi ñá ini ña xoo iña i é kākā'an ña.

²³ Uun ña'a ñā e dōo kuinima Jesuú ne, tuví ña diñi ña, kae'xi ña.

²⁴ Íde Simuún Pedrú san nta'a ña nī ña tuví diñi Jesuu é tsixe'e ña ñā xoó kuenta iña i é kākā'an ña.

²⁵ Kidáa ne, diin diin tsi katsixe'e ña Jesuu:

—Mastru, ¿xoo ntu é kuān ó kaka'an ntó san? —ka'an ña.

²⁶ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Dívi ñā é kué' é u tañú'ú é xnūu nto'o ú san —ka'an ña.

Kidáa né, xnuu nto'o ña uun ta'ví tañú'ú sán ne, xé' é ñā Júdā, i'xá Simuun Scarioté san.

²⁷ Dā é'xi Júdā san tañú'ú sán ne, ura tsi i kukí'vi tó'ō e ña vá'ā sán nima ña. Kidáa ne, kaka'an Jesuu ni ña:

—Kantí'i dú'va tsi viin nee iña é ncho viin —ka'an ña.

²⁸ Ntá tsi nté uun ña ntoo ntaé'xi nú mesá san ña ni kutúni ña nté kui kuān ó kaka'an ñá ni ña sá'a.

²⁹ Tsi Júdā sán ne, diki i ña, ña nteé nta'a i diú'un san. Iō ñá kuiní ña ne, kaka'an Jéssu ni ñá tē kíkuiñ ña é kantio ña iña vikó san, o te kué'é ña diu'un ña ntá'ví san.

³⁰ Ura tsi í da kúvi é'xi Júdā tañú'ū sán ne, kīi ña kue'en ña é nīñu.

Tū'ún xee e xtúví Jesús

³¹ Dā kīi Júdā san kué'en ñá ne, kaka'an Jéssu:

—Vevíí ne, xu'u é véxkúvi ú ñatíí ne, kaxi'í nuu ka'nu u. Dukuān ne, kaxi'í nuu ka'nu Xuva kō dí kuenta iñá ko.

³² Te kaxi'í nuu ka'nu Xuva ko kuēnta iñá ko ne, kanaxi'í nuu ka'nu ña kó vatā ó kaxi'í nuu ka'nu mii ñā ne, ura tsi i kuan kōo vií ña.

³³ I'xá mii kó, ña ná'ā ká kutuví dadíí ú ni ntō. Nantuku ntō ko, ntá tsi, vatā ó kaka'án u ni ña Israeé san ne, kuan kōo ka'án u ni ntō di tsi ña kuvi kí'in ntō mí kí'in u.

³⁴ Xtuví ni'í u nto tú'ún xéé san: é na kuñima ntó ta'an nto, xe un xé un ntō. Vata tsi ó kakuinimá ko nto ne, kuan tsi koo na kuñima ntó ta'an nto dí,

³⁵ vata koo tē íni ña'a san tsi ntákuinima ntó ta'an nto ne, kutuni ña tsi ntántikin ntó ko —ka'an ña.

Dá kaká'an Jéssu tsi ka'án Pedru e ñá ini ñá ña (Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Kaka'an Símuun Pedru ni ña:

—¿Mí'í ntu kí'in nto, Tó'ó? —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesús, kaká'an ñá ni ñā:

—Mí kí'in u ne, ña kúvi kí'in ní ko vevíí, ntá tsi da nté rkontúví ne, nakuntikín ko —ka'an ña.

³⁷ Pedrú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Tó'ó, ¿nté kui ña kuvi ntu kuntikín u nto vevíí? ¿Kuān te kué'e ú ntuvi iñá ko kuenta iña nto! —ka'an ña.

³⁸ Nantíko kōo xtúku Jesús, kaká'an ñá ni ñā:

—¿Vá nuu é ntāa ntí'xe ntu i é kué'en ntuvi iña o kuēnta iñá ko? Tsi nuu é ntaā i é kaka'án u ni ó tsi dí'na dá kána lí'xí sán ne, úni ito ka'an tsi ñá inín ko xoo ñá'a u —ka'an ña—.

14

Jesú ne, divi ñā é kúvi ña itsi é kí'in o nta'a Xuva kō

¹ Ñá ku dē kuení nto. Kuntée iní ntó Xuva kō né, kuntée iní ntó ko dí.

² Má vi'í Uvā kó ne, dōó ío mí kuntoo ó. Tē dí ña kuān ó ne, ñá ni ká'án u ni ntō. Kí'in ú, kixtúvi tu'vé u mí kuntoo nto.

³ Te kué'én u é xtúvi tu'vé u mí kuntoo nto ne, ki'xi xtuku ú, kixnakueká u nto, vata koo é kuntoo dadíí nto ní ko mí kutuví u.

⁴ Iní ntó itsi san é xēe nte mí kí'in u —ka'an Jéssu.

⁵ Kaka'an Túmaá san ni ñā:

—Mastru, ñá iní nti mí'í kí'in nto. ¿Ntē ntú koo naní'í nti itsi i san? —ka'an ña.

⁶ Ne, kaka'an Jéssu ni ña:

—Xu'u e kúvi u ítsi nto; kaka'án u é nuu é ntaā i né, tā'xi ú ntuvi iña nto. Xoxó kuvi xee i ntá'a Uvā kó tē ña te kuēnta iñá ko.

⁷ Tē dí ini ntí'xe nto kó ne, ini ntó Uvā kó dí. Nte vevíí ne, é ini ntó xoo ñá'a ña, tsi é dukuan iní nto ña dí —ka'an Jéssu.

⁸ Kaka'an Félipé san ni ñā:

—Nañ'e ntó nti Uva ntō ni. Kuan tsi kaa é ntio nti —ka'an ña.

⁹ Kaka'an Jéssu ni ña:

—¿Ntē ō ntu, Felipe? Ñá te dā vėvii ntoo dadii ú ni ntō né, ¿ntē vata kinín ko? Xoo e íni i kó ne, e íni ñá Uvā kó di. ¿Ntē kuān ó kaikan ntun é nañ'e' é u o Uvā ko?

¹⁰ ¿Vá ñā ntu te kákuinti'xe o tsi úun tsí kúvi ú ni Uvā ko, tsi úun tsí kúvi Uvā kó nī kó di? Tsi tú'ún san é kāka'án u ni ntō ne, ñā te diki tsi mií ko katavá u, tsí Uvā kó e nuu mé'ñu nuu dava ñā kó ne, mií ñā kade ñā nuu i e dóo va'á san.

¹¹ Na kuinti'xe nto ko é kāka'án u tsi úun tsí kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi ñā nī kó di. Tē ñā ntákuinti'xe nto é kāka'án u ne, kuān te nuu i é kadé u san na kuinti'xe nto.

¹² Nuú é ntaā i é kāka'án u ni ntō tsí te xōo ñá'a é kuinti'xe ñā kó ne, vií ñā nuu i é kadé u di. Ó dií ka ka'nu ká nuu i vií ñā, tsí ntaa u mí tuvi Úvā ko.

¹³ Da neé ka nuu i é kákan ntó nta'a kó ne, vií ú vata koo é xí'í nuu ka'nu Uvā kó kuenta iñá ko, xu'u é I'xā ñā.

¹⁴ Da neé ka nti'í nūu i é kákan ntó nta'a kó ne, ta'xí u nto.

Kaka'an Jesúsú tsí taxnúu ñā Espiritū Sántū san

¹⁵ Tē ntákuinima nti'xe ntō kó ne, kada ntaa nto tú'ún é xtúví u.

¹⁶ Kákān ú nta'a Uvā kó, na taxnúu ñā uun ñā'a, ñā é xntii ntō né, kunuu mé'ñu kunuu dava ñā nto ntii dañu ntúvi.

¹⁷ Espiritu sá'á ne, divi ñā é tā'xi ñā é kūtuni nto nee iñā é nuu é ntaā i. Ñā kúvi kuinti'xe ñā ñuxiví sa ñā, tsí ñā kuví kiní ñā ñā, ntē ñā íni ñā xoo ñá'a ñā. Ntá tsi divi ntō ne, ini ntó ñā, tsí nuu ñā nima ntó ne, nuu mé'ñu ñā ntō.

¹⁸ Ñá te tsoo mií kuē'én u nto, tsí kí'xi xtuku u mí ntoo nto.

¹⁹ Ñā ná'á ká kukuií dā ñā kiní ka ñā ñuxiví san ko. Ntá tsi divi ntō ne, kiní nto ko. Tsi ní'í nto ntúvi iñā nto vatā ó íó ntuvi iñá ko di.

²⁰ Ntuvi tsikán ne, kutuni nto tsí uun tsi kúvi ú ni Uvā kó ne, uun tsi kúvi nto nī kó ne, kuan divi ú ni ntō di.

²¹ Xoo é kaeni tutun i tú'ún é xtúví u ne, kade ntaa ñā ne, divi ñā é kákuinima nti'xe ñā ko. Xoo é kákuinima í ko ne, kuinima Úvā kó ñā di. Xu'ú ne, kuinimá ko ñá di ne, ntii díto u é kíni ñá ko —ka'an Jesúsú.

²² Júdā, ñā uun san, ñā é ñā te Iscarioté ne, kaka'an ñā ni Jesúsú:

—Mastru, ¿ntē kui ntii díto nto nuú nti ne, ntá tsi nuu ñā ñuxiví san ne, ñā ntii díto nto? —ka'an ñā.

²³ Nantíko kōó Jesuu, kaka'an ñā ni ñā:

—Xoo é kákuinima í ko ne, kade ntaa ñā tú'ún e xtúví u. Kuinima Úvā kó ñā ne, kixkuntoo dadii ntí ni ñā, ntuvi u ni Uvā ko.

²⁴ Xoo é ñā kákuinima í ko ne, ñā kade ntaa ñā tú'ún é káka'án u. Tsi tú'ún é káka'án u ni ntō ne, ñā te diki mií ko é káka'án u, tsí divi tú'ún Uvā ko, ñā é táxnūu ko.

²⁵ Nūu i sá'a kaka'án u ni ntō vi'í a tuvi dukuán ka ú ni ntō.

²⁶ Ntá tsi Espiritū Sántū san, ñā é xntii ntō, ñā é táxnūu Uvā kó kuenta iñá ko ne, divi ñā nañ'e' é ñā nto é un nti'í nuú i. Ta'xi ñā é naka'an nto un nti'í é káka'án u ni ntō nte dí'na.

²⁷ Te kuē'én u ne, ta'xí u é vā'á koo kuntōo nto, vatā ó tuví u, ñā te vatā ó kata'xi ñā ñuxiví sa. Ñá ku dē kuení nto; ntē ñā ku u'ví nto.

²⁸ Tsi kaka'án u ni ntō é kí'ín u, ntá tsi kí'xi xtuku u é kutúví u ni ntō. Te nūu é ntaā i é ntákuinima ntó ko ne, kúntoo díni nto, tsí kaka'án u tsi kí'ín u nta'a Uvā ko. Tsi dií ka ka'nu Uvā ko é xu'u.

²⁹ Sá'a káka'an ntáa ú ni ntō dí'na dá kúvi vata koo é, tē kúntáa ne, kuinti'xe nto kidaā.

³⁰ Ñá kuē' é ka ka'án u ni nto vė, tsi vé'xi é kadē kú've ñuxiví sa. Ñá tē neé kuví vií nī ko,

³¹ ntá tsi vií u vata o ka'an Úvā kó, vata koo é kūtuni ñá ñuxiví sa tsi dóo kakuinimá ko Úvā ko. Nakuntáñi ntó ve, dá kř'in o —ka'an Jéssuu.

15

Xo'o tinti'o é nuu é ntaā i

¹ Kaka'an xtúku Jesuu:

—Xu'u é vata kaa xo'o tinti'o é nuu é ntaā i kaā u. Úvā kó ne, divi ñā é kuēnta káde ñā.

² Te ũun ntidin i ña kakíi tinti'o í ne, ka'nté ñā. Ntá tsi te kakii tinti'o í ne, ka'nté ntodo ñā nuu i vata koo é kuē'e kíti i kii ti.

³ Nt'ó ne, é ntũntoo nto kuenta iña tú'ũn é kaka'án u ni ntó.

⁴ Kuve ta'an nto kó vatā ó ntee tá'an ú nto. Tsi te da mii tsi ntidin i sán, tē ñā ntee tá'an xo'o i sán ne, ñā kúvi kii kiti i. Kuan ntó'ó di, nté uun nto ñā te neé kuví vií nto tē ñā ntee tá'an nto ko.

⁵ Xu'ú ne, xo'o i kúvi u; divi ntó né, ntidin i kúvi nto. Xoo é ntee tá'an i kó ne, ntee tá'an ú ñā dí ne, dóo kue'e é vā'á vií ñā. Tē ñā te ntee tá'an nto kó ne, ñā tē neé kuví vií nto.

⁶ Xoó ñā'a é ñā ntee tá'an i kó ne, kiñu'u ñā ñā kí'i kán vata kaa ntidin i e kádun e ntánakuido ñā'a san e ntátsu'un ñā nchú'un kán é kóko.

⁷ Te kunteē tá'an nto kó, te kunuu iní nto tú'ũn kó ne, kákan nto da neé ka é ntio nto ne, ní'i ntó.

⁸ Dōo xi'í nuu ka'nu Xuva ko tē dóo kuē'e núu i é vā'a vií nto. Kuan kōo ntuvi ntí'xe nto ñā ntini'í ko.

⁹ Vatā ó kakuinima Úvā kó ko ne, kuān ó kakuinimá ko ntó di. Ñā ku xtuví mii nto é kaka nto itsi ko, tsi dóo kakuinimá ko nto.

¹⁰ Te káda ntaa nto tú'ũn é xtúví u ne, ñā xtúví mii u é kakuinimá ko nto, vatā o dé ntaa u é kaka'an Úvā kó ne, ñā kaxtuví mii ñā é kakuinima ñā ko di.

¹¹ Kaka'án u ni nto sá'á vata koo é na kũntoo díní ntó nī kó vatā ó tuvi díní u di. Kidáa ne, kunuu díní kue'én nima nto.

¹² Sá'a é tú'ũn ko é xtúví u: Na kuñima ntó ta'an nto vatā ó kakuinimá ko nto.

¹³ Te nũu é ntaā i é kakuinima kué'en ko ñā e dóo vā'a tiin ni'i o ne, un tsi nte ntúvi iña ko kué'e o kuēnta iña ñā.

¹⁴ Nt'ó ne, ñā e dóo vā'a tiin ni'í u nto te vií nto é kaka'án u ni ntó.

¹⁵ Ví'i a vé ne, ñā ká'án ka u te ñā ntáde tsiñu iñá ko nto, tsi ñā ntáde tsiñu sán ne, ñā iní ñā neé kade tó'o ñā. Ntá tsi ñā e dóo vā'a tiin ni'í u kaka'án u nto, tsi kaka'án ntí'i u ni ntó nee iñá kaka'án Úvā kó ni ko.

¹⁶ Ñā te divi ntó nakaxnúu ntó ko, tsi xu'u nakaxnúu ú nto ne, teé tsiñu u nto é kř'in nto, kinakáxa nto é vā'á san vata koo é na xntií. Kidáa né, da neé ka nuu i é kákan ntó nta'a Úvā kó kuenta iñá ko ne, ní'i ntó.

¹⁷ Sá'a tsí é xtúví u é vií nto: é na kuñima ntó ta'an nto.

Ñā ñuxiví san ntaínchu'vi ñā Jesuu ni ñá'a ñā

¹⁸ Tē ntaínchu'vi ñā ñuxiví san ntó ne, na kūtuni nto tsí di'na u ínchu'vi ñā ko.

¹⁹ Tē dí kudadñi nto nī ñā ñuxiví san ne, dóo ntio ñā nto. Ntá tsi ñā te i'a ntáduku ntée ká nto, tsi nakaxnúu ú nto ñuxiví san. Dukuān ne, ntaínchu'vi ñā nto.

²⁰ Nan'u nto iní nto tú'ũn é kaka'án u ni ntó: Tsi nté uun ñā kade tsiñu ne, ñā tē díi ka ka'nu ñā'a ñā e tó'o ñā. Vata o dé xení ñā nī kó ne, kuan kōo kada xení ñā ni ntó di. Tē dí ni dē ntaa ñā tú'ũn kó ne, kada ntaa ñā e ntáka'an ntó di.

²¹ Un nti'i sá'á nantó'o ñā nto kuenta iñá ko, tsi ñā iní ñā ñā táxnũu ko.

²² Tē dí ña ni kí'xi u é kixka'án u ni ñā ne, ña túvi kuétsí ña. Ntá tsi vevíi ne, ña túvi ká doka'an núu ini kuenta iña kuétsj ñā.

²³ Xoo é kainchu'ví ko ne, kainchu'vi ña Uvā kó di.

²⁴ Ña túvi kuétsí ña tē dí ña ni Iní ña nuu i é idé u e nté uun ká xtuku ña'a ña kúvi víi ña. Ntá tsi kuān te Iní ñā ko ne, ntē dúkuan ña ntío kue'en ñā ko, nté Uvā kó di.

²⁵ Ntá tsi kuan ō kúvi vata koo é ntūntaa mí ūve na'a lei iña ña é kaka'an: "Inchu'vi ñā ko é ntē ña tuví nee nuu i", ka'an.

²⁶ Ntá tsi tē xee Espíritū é nuu é ntaā i san, ña vé'xi nta'a Uvā ko é xntii ña ntō né, ðivi ña ntāda ntaa ña kuenta iñā ko.

²⁷ Ðivi nto ntāda ntaa nto kuenta iñā ko di, tsí nto'ó ne, ntódo dadii ō un tsi nte dá iñi ntu'u.

16

¹ Núu i sá'a kaka'án u ni ntō vata koo é ña nativi iní nto e ntántikín ntó ko te kúvi.

² Tsí nakunu ña nto má vi'lí mí ntánataká nuu ña Israeé san. Xée ntúvi te xoó ka'ní i nto ne, tsiñu Xuva kō kade ña, kuiní ña.

³ Sá'a víi ñā ni ntō tsí vata kiní ña Uvā kó, nté xū'ú di.

⁴ Ntá tsi kaka'án u sá'a ni ntō vata koo tē xee ntúvi tsikán ne, nanu'u ntó iní nto tsi ðivi é kaka'án u ni ntō.

Núu i é kade Espíritū Sántū

Ñá ni ká'án u ni nto sá'a nte dá iñi ntu'u, tsí da xé tuví dadii ká u ni ntō.

⁵ Ntá tsi vevíi ne, kí'ín ú ve, kínakutúvi dadii ú ni ña táxnūu ko. Nté uun nto ña kátsixe'e ntó ko mí kí'ín u.

⁶ Da uun kakuví, dóo ntoo nta'xa nto é kuan ō ka'án u ni nto sá'a.

⁷ Ntá tsi kaka'an ntaá ú ni ntō tsí díi ka vá'a o iña nto é kí'ín u. Tsi tē dí ña kí'ín u ne, ña kúvi kí'xi ña é xntii ntō. Ntá tsi te kué'en u ne, taxnūu ú ña é kunuu mé'ñu ña ntō.

⁸ Te vé'xi ña ne, nañe'e ñā ña ñuxiví san nee iña é kuétsí ña, nee iña é vá'a koo víi ña ne, nté koo kada kú've Xúva ko iña ña di:

⁹ kuenta iña kuétsi i é ña ni kuintí'xe ña ko;

¹⁰ kuenta iña i é víi ña é vá'a, tsi kí'ín u mí tuví Uvā kó ne, ñā kí'ín ka ntó ko;

¹¹ kuenta iña i é kadā kú've Xuva ko iña ñā vatā o dé ña ni ña odo núu iña ñā ñuxiví sa.

¹² Dóó titín ka nuu i é ncho ka'án u ni ntō, ntá tsi ña kutíi nto é tēku ntí'i nto vevii.

¹³ Ntá tsi te vé'xi Espíritū é nuu é ntaā i san ne, nañe'e ñā nto é un ntí'i nee iña é nuu é ntaā ntí'xe i. Tsi ñā te ðiki tsi mii ña ká'an ña, tsí nee iña é tekú ñā ne, ðivi é ka'an ñā ni nto ne, nañe'e ña nto nté koo kúvi rkontúvi.

¹⁴ Ðivi ñā né, kada ka'nu ña ko, tsí ni'i ña nee iña e iñā ko ne dá ta'xí ña é kūtuni nto.

¹⁵ Un ntí'i é ió iña Uvā ko ne, kaduku ntée ú di. Dukuān é kaka'án u tsí nañe'e ñā nto nee iña iñā ko é ni'i ña.

¹⁶ Ña ná'a ká kiní nto ko, ntá tsi ña na'a ka xtúku ne, nakiní xtuku nto ko —ka'an Jéssu.

Nadama donta'xá san dodîni

¹⁷ Kidāā ne, ió ñā ntini'i Jéssuú ne, tsixe'e tā'an ña xe un xé un ñā:

—Ñee iñā ntu kani tú'un sá'a é kaka'án ñā ni kō tsí ña na'a ka kiní o ñā ne, ña ná'a ká xtuku ne, nakiní xtuku o ñā, tsí kí'ín ñā nta'a Uva ñā?

¹⁸ ¿Nee iñā ntu kani tú'un é kaka'án ña é ña na'a ka? Nā kañe'e ðiki kó ne nuu i é kuān ó kaka'án ña —ka'an ña.

¹⁹ Kūtuni Jéssu tsí ncho tsixe'e ña ña kuenta iña i sá'a ne, kaka'án ñā ni ñā:

—¿Ntátsixe'e ta'an ntu ntō nee iñá ncho ka'án u dā ka'án u tsí ña na'á ka kiní nto ko, ña ná'ā ka dá nakíní xtuku nto ko?

²⁰ Nuu é ntaā í é kākā'án u ni ntō tsi kuéku nto ne, kunta'xa iní nto di, nñ dukuan ña ñuxiví san ne, kuintoo díní ña. Ntá tsi kuān te kunta'xa iní nto vevíí ne, rkontúví ne, nadama donta'xá san dodíni.

²¹ Vata kaa ñadī'í, ña é dā vé kaku i'xá í ne, kanti'í iní ña tsí e xee úra í. Ntá tsi tē kúví káku i'xá ña ne, kunání ñá e kaexnúu kúñu ña, tsi dóo díní ña kuenta iña í e káku i'xá ña é dā vé xee ñuxiví sa.

²² Diví ntō dí ne, ntánti'í iní nto vevíí. Ntá tsi nakíní xtuku ú nto ne, naku'un díní nima ntó kídaā, uun dodíni e nté uun xoxo kuvi ka'nté nuu í.

²³ Ntúvi tsikán ne, ñá tē nee tsixe'e ká nto ko. Nuu é ntaā í é kākā'án u ni ntō tsi da nee ka nti'í nuu í é kákan ntó nta'a Uvā kó ne, ta'xi ña te kákan ntó kuenta iñá ko.

²⁴ Vevíí ne, vata kákan nto nté uun nuu í kuenta iñá ko. Kákan ntō ne, ní'í ntō, vata koo é kuintoo díní kue'en nto.

Jesuú ne, kúvi idé ña ni ñuxiví sa

²⁵ Kantada dadíí ú nuu í sá'a, kaka'án u ni ntō. Ntá tsi vé'xí ntúvi é ña te kuan koo ka'án ka u, tsí ka'an ntáa ú ni nto iña Uvā kó.

²⁶ Ntúvi tsikán ne, kákan nto kuenta iñá ko. Ntá tsi ña te kaka'án u ni ntō te kákan u nta'a Uvā kó kuenta iña nto.

²⁷ Tsi Úvā kó ne, mii ñá dóo kakuinima ñá nto, tsí da xe ntákuinima ntó ko ne, ntákuinti'xe nto é vé'xí ú nta'a Xuva kó.

²⁸ Tsi nta'a Uvā kó kúví ú, vé'xí ú ñuxiví sa. Vevíí ne, nta'a ú ñuxiví sa dá ntāa xtuku u mí tuví Uvā kó —ka'an Jesuu.

²⁹ Ntáka'an ñá ntini'í ña ni ña:

—Vevíí ne, kaka'an ntáa nto, é ña te kántada dadíí ká nto.

³⁰ É iní nti ve tsi iní nto un ntíí nñí núu í. Ntē ña ntio é xoxo tsixé'e í ntō. Dukuān e ntákuinti'xe nti tsi vé'xí nto nta'a Xuva kó —ka'an ña.

³¹ Nantíko kóo Jesuu, kaká'an ñá ni ña:

—¿Ntákuinti'xe ntu nto ve?

³² Ntá tsi e xee úra í ne, vevíí du'va tsi nakuite xáa nto. Da díta da díta xnto itsi nto, xtuví mii ntó ko. Ntá tsi ña te da mii tsí u tuví u, tsí tuví ni'í Úvā kó ko.

³³ Kaka'án u ni nto un nti'í sá'a vata koo é kuintoo vá'a nto, xoo é kantíkin í ko. Ñuxiví a ne, dóo nto'o nto. Ntá tsi ka'xi víí nto nima ntó, tsi e kúví idé u ni ñuxiví sa —ka'an ña.

17

Kaka'an ntá'ví Jesuu kuénta iña ñá ntini'í ña

¹ Dā kúví ka'an Jesuu núu í sá'a ne, ntāa ní'í ña nuu ñá e dukún kán, dá kaká'an ña:

—Úva, e xee úra í ve. Nāxi'í nuu ka'nu nto kó, xu'u é I'xā ntó ve, vata koo é nāxi'í nuu ka'nu ú nto di.

² Tsi tá'xi nto tsiñu ko é kodo núu u iña un nti'í kue'en dú'va ña'a san vata koo é kué'é u ntuví va'á iña ña ntií dañu ntúví, un ntíí nñí ña'a, ña e nátsu'un nta'a nto ko.

³ Sá'ā é ntúvi vā'á iña ña: te iní ñá nto, diví ntō é Xuva nti'xe ko nto, ni Jesūcristu, xu'u e táxnūu nto.

⁴ Xu'ú ne, é dē ka'nu ú nto ñuxiví sa. É nantí'í u tsiñu e teé tsiñu nto ko é víí u.

⁵ Vevíí ne, naxi'í nuu ka'nu nto kó nta'a nto ve, Úvā, vata tsí o náxi'í nuu ka'nu nto kó ntē dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví sa.

⁶ Ña é nakaxnúu nto i'a ñuxiví sa é tsu'un nta'a ntō kó ña ne, é nañé'é u ña xoo é divi ntō. Tsi divi iña ntō ña ne, nátsu'un nta'a ntō kó ña ne, divi ña kuínti'xe ña tú'un ntō.

⁷ Ini ñá ve tsí da neé ka nuu i e tá'xi nto kó ne, nta'a nto vé'xi.

⁸ Tsi é nañé'é u ña tú'un e tá'xi nto ko. Tékú ña ne, kutuni ña é nuu é ntaā i tsí nta'a nto vé'xi u. Kuínti'xe ña tsí divi ntō táxnūu nto ko.

⁹ Mii ña é kaikán u kuenta iña ña. Ñá te kuénta iña ñá ñuxiví san, tsí kuenta iña ña e tá'xi nto ko, tsí divi iña nto ña.

¹⁰ Un nti'i nee iña ió iña ko ne, iña ntō di; nee iña é iña ntō ne, íñā kó di. Divi ñā ne, náxi'í nuu ka'nu ña ko.

¹¹ Xu'ú ne, ñá kutúvi ka ú ñuxiví sa, ntá tsí divi ñā né, kuntōo ká ña ñuxiví sa. Tsí xu'ú ne, kīnakutúvi ú ni ntō. Úvá, divi ntō é vā'á kue'en nto ne, kūnuu mé'ñu kunuu dava nto ña e tá'xi nto ko vata koo é uun tsi kuvi ña vatā ó uun tsi kúvi ú ni ntō di.

¹² Dā itúvi dadū u ni ñā i'a ñuxiví sa ne, xu'ú nada'an ú ña kuenta iña ntō, un nti' nti' ña e tá'xi nto kó ne, ide ú ña kuenta. Nté uun ña'a ña ña ni kunáa ña (da mii tsi ña e dúkuan kúnaá san), vata koo é kuntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un ntō.

¹³ Vi'i a vé ne, ntiko kōó u mí tuví nto dan. Núu i sá'á kaka'an u da tuví ka u ñuxiví sa vata koo é na naku'un dīni nima ñá vatā ó nuu dīni nimá ko di.

¹⁴ É nakué' e u ña tú'un ntō. Ntá tsí ña ñuxiví sa ne, ntaínchu'vi ñá ñá, tsí ña te ntáduku ntée ká ña ñuxiví sa vata kaa u é nté ña te ña ñuxiví sa ú di.

¹⁵ Ñá te kaikán u nta'a nto te natavā ntō ña ñuxiví sa, tsi é na kūnuu mé'ñu kunuu dava nto ña nuu i é kīni kaa san.

¹⁶ Ñá te ntáduku ntée ña ñuxiví sa, vata kaa ú xu'ú di.

¹⁷ Kué' e ntō é vii ñá da mii kué'en tsi é vā'a é ntio nto, tsí ini ña tú'un ntō é nuu é ntaā i.

¹⁸ Vata ó táxnūu nto kó ñuxiví sa ne, kuan koo taxnūu ú ña mé'ñū ña ñuxiví sa di.

¹⁹ Kuenta iña ñá ne, ntada ú ntuvi iñá ko kuenta ntá'a nto vata koo é na ntāda ña ntuvi iña ña kuénta ntá'a nto di é na vii ñá nee iña é nuu é ntaā i.

²⁰ Ñá te da mii tsi kuénta iña ña sá'a é kākā'an ntá'vi u, tsí kuenta iña ña é kuínti'xe i ko rkontúvi kuenta iña tú'un ña.

²¹ Kaikan u é uun tsi na kūvi ña, un nti'i ñá, vata tsi kaa o xo'ó dí, Úva, é uun tsi kúvi ú ni ntō ne, uun tsi kúvi nto nī kó di. Te uun tsi na kuvi ña ni kō di vata koo é na kuínti'xe ña ñuxiví sa tsí divi nti'xe ntō táxnūu nto ko.

²² Naxi'í nuu ka'nu ú ña vatā ó naxi'í nuu ka'nu nto kó vata koo é uun tsi na kūvi ña vata kaa ú ni ntō.

²³ Tsi únun tsi kúvi ú ni ña ne, uun tsi kúvi nto nī kó di, vata koo é uun tsi kuvi nti'xe ña. Kidāa ne, kutuni ñá ñuxiví sa tsí divi ntō táxnūu nto kó ne, dōó kakuinima ntō ña vatā ó kakuinima ntō ko di.

²⁴ Ó Úva, divi ntō tsú'un nta'a nto ñā kó ne, ntio ko é kuntoo dadū ña nī ko mí kutúvi u, vata koo é na kinī ñá ko é kāxi'í nuu ka'nu ú nta'a nto. Tsi kakuinima ntō ko un tsi nte dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví sa.

²⁵ Ó Úva, divi ntō e dóo va'á nto. Ña ñuxiví sa ne, ñá ini ñá nto. Ntá tsí xu'ú ne, ini u nto ne, ña sá'á ini ñá tsí divi ntō táxnūu nto ko.

²⁶ É kākā'an ntaa ú ni ñā xoo ñá'a nti'xe nto ne, kuan kōo vii ka ú di vata koo é na kuinima ntō ña vatā ó kakuinima ntō ko ne, vata koo é mii ú kutúvi u ni ñā —ka'an Jéssu.

18

Dā tñn ña Jesuu

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Dā kúvi ka'an Jéssu sá'a ne, kué'en ña ni ña ntini'i ña ũun xo diñi xi'nti ntúte Cedruun. Ikān kuki'vi ña má utun tatá kan ni ña ntini'i ña.

² Júdá, ña diko Jéssu ne, ini va'á ña ikān, tsi dóo ki'in ito kánakuntóo dadii Jesuu ni ña ntini'i ña ikān.

³ Dukuān né, ntéka Júdá sntadun ni ña ntáde kuenta xúkūn, ña e táxnūu tó'lo dutú nī ña fariseú san. Xée ña ikān, odo ña ñū'ú, ni chū'un, ni káa é ká'ní nuu ña Jesuu.

⁴ Ntá tsi é ñi Jéssu un ntí'i nūu i neé kúvi ña ne, kī ña, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntō? —ka'an ña.

⁵ Nantíko koó ñá, kaka'an ñá ni ñā:

—Jesuu, ñá ñuú Nazaree ntánantukū ntí ña —ka'an ña.

Kaka'an Jéssu ni ña:

—Diví ú xu'u —ka'an ña.

Júdā, ña é diko ñá san ne, ntitsí dadii ña ni ñā'a san.

⁶ Dā ka'an Jéssu tsí divi ñā ne, un ntíi ntíi ña'a san nákaa ata ñā; ntāva ña kue'en ñá ñu'u kán.

⁷ Kidáa ne, tsixe'e xtúku Jesuu ña:

—¿Xoó ña'a ntu ntánantuku ntō? —ka'an ña.

Ntáka'an xtúku ña:

—Jesuu, ñá ñuú Nazaree —ka'an ña.

⁸ Dā nantíko koó xtúku Jesuu, kaká'an ñá ni ñā:

—É káka'an xtúku ú ni ntō tsí diví ú xu'u. Te xū'ú ntánantuku ntō kó ne, na kī'in ká ña nguíi san —ka'an ña.

⁹ Kuan ō ka'an ñá vata koo é kūntaa tú'ūn é ká'an ña: “Ūvá, ña e tá'xi nto kó ne, nté uun ña ña ni kunáa ña”, ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, Simuun Pedru táva nuu ña káa ñā né, dá é'nte tu'un ña lo'xo ña káde tsiñu iña dútu ñá odo nūu san; náki'i tū'un ñá lo'xo kua'a ña. Ña kade tsiñu sán ne, Malcu nání ña.

¹¹ Jesuu ne, kaka'an ñá nī Pedru kídāa:

—Nāxnūu vá'an káa ō. ¿Vá ñā ntu te ntó'ó ko dontíni é ta'xi Uvá kó ko é ntó'lo ko? —ka'an ña.

Dá ntitsí me'ñu Jéssu nuu Ánaa

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Sntadún san, nī tó'lo ña, nī ña ntáde kuenta xúkūn ña Israeé san ne, tīn ña Jesuu, da kí'ni kutu ñá ña.

¹³ Di'na intéka ña ña mí tuví Anaa, ñuntí dūtu ñá odo nūu kuia tsikan, ñá nani Caífaa.

¹⁴ Divi Caífaa ne, é káka'an ñá tsi dií ka vá'á ó te ũun tsi ña'a kúvi ña kuenta iña un ntíi ntíi ña ñuú í san.

Dá kakā'an Pedru e ñá ini ñá Jesuu

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Ña ntini'i ñā, ña uun ká san, ni Simuun Pedrú ne, ntíkin ñá Jesuu. Ini dútu ñá odo nūu san ña ntini'i ñā, ña é uun sán ne, dukuān ne, kúki'ví ña ni Jéssu iní vi'i dutu ñá odo nūu san.

¹⁶ Ntá tsi Pedrú ne, da nuū ntitsí ña atá xi'i kan. Kidáa ne, kué'en ña ntini'i ñā, ñá ini dútu ñá odo nūu san, kaka'an ñá ni tá'nu nteé nta'a í xi'i san te kúvi kúta ntí'xin Pedru iní vi'i kán di.

¹⁷ Ta'nu nteé nta'a í xi'i san ne, tsixe'e tūn Pedru:

—¿Vá ña ntu te divi ntō é kantíkin ntó ña tsikan? —ka'an tun.

—Ña'a ní san, ñá te xū'u —ka'an ña.

¹⁸ Tsí da xe dóo vi'xín ne, ña ntáde tsiñu nī ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, tūūn ña ñu'ú ne, dā ntátuní ña. Ikān ntitsí dadíi Pedrú san ni ñā, katuní ña dí.

Dā íto ntee dutu ñā odo nūú san Jesuu
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Kidāā né, tsixe'e dūtu ñā odo nūú san Jesuu kuénta iña ñā ntini'i ñā ne, kuenta iña nchú'un é kanakuā'a ña ña'a san.

²⁰ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Xu'ú ne, kaka'an ntaá u mé'ñū ña'a san un nti'i kue'en dú'va ña. Nguentúvi tsi nakuā'á u ña má vi'i mí ntánataká nuu ña Israeé san ne, ini ukún ka'nu sán dí. Nté uun nuu i ña ni ká'an xu'ú u.

²¹ ¿Nté kui mií ú katsixe'e ntu ntó ko? Tsixe'e nto ñā'a san, ña téku i nté o kaka'án u. Divi ña Ini ña nee iña é kākā'án u —ka'an Jéssuu.

²² Dá kakā'an ña sá'a ne, uun ña'a ña ntáde kuenta xúkūn sán, ña ntitsí etsin ne, xé'e nuu ña vinuu Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—¿Nté kui kuan ntū ó kanantiko kōón kaka'an ni dūtu ñā odo nūú san? —ka'an ña.

²³ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Tē ña vá'a o kaka'án u ne, ká'an nto nee iña é ña vá'a ó san ni. Ntá tsi te vā'á o kaka'án u ne, ¿nté kui xé'e nuu ntun vinuú ko kuan? —ka'an ña.

²⁴ Kí'ni kutu ña ña kidaá né, dā táxnūu Anaá san ña mí tuví dutu ñā odo nūu, ñā nani Caífaa.

Dá kakā'an xtúku Pedru tsi ñā ini ñā Jesuu
(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Da nñ ntitsí Pedru, katuní ña nchú'un kān ne, kaka'an ñā'a san ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divín é ntini'in ña tsikán dí? —ka'an ña.

Ntá tsi divi ñā ne, kaka'an ñā:

—Ña'á ni san, ñā te xū'u —ka'an ña.

²⁶ Kidāā ne, uun ña'a ña ntáde tsiñu iña dūtu ñā odo nūú san, ñavi'i ña e é'nte Pedru ló'xo i ne, kaka'an ñā ni ñā:

—¿Vá ña ntu te divín é ini ú o ni ñā má utun tatá kān? —ka'an ña.

²⁷ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an xtúku ña tsi ñā ini ñā ña ne, ura dú'va tsi i kána lí'xí san.

Dá ntitsí mé'ñú Jesuu nuu Pílatu
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸ Kidāā né, ntāka ña nú vi'i Caífaa ne, dā kueni'i ña Jéssuu iní vi'i mé'ñú ña ñuú Roma. Dā ve vé'xi katúvi. Ña Israeé san ne, ña dí ni kí'ví ña iní vi'i mé'ñú san vata koo é ña naxe'é ña nta'a ña. Tsí te kuan kōo ne, ña kúvi ká'xí ña viko san.

²⁹ Dukuān né, ntīi Pilatu nu kí'i kān, kaka'an ñā:

—¿Neē ntú nuu i ntátsi'i kuétsi nto ña sá'a? —ka'an ña.

³⁰ Nantíko kōó ñā, ntāka'an ñā ni ñā:

—Tē dí ña kini kaa ña ne, ña ntádā ntí ña kuenta ntá'a nto —ka'an ña.

³¹ Kidāā ne, kaka'an Pílatu ni ñā:

—Kue'ēn ni'i nto ñā ni. Kada kú'vē ntó iña ñā kuenta iña lei múi ntó —ka'an ña.

Ntá tsi ña Israeé san ne, ntāka'an ñā ni ñā:

—Dōo xii kaá te ntí'i kué'e nti doxi'i dā xóo ká ña'a —ka'an ña.

³² Dukuan ó kúvi vatā ó kaka'an Jéssuu nté koo kúvi tē xi'i ña.

³³ Kidāā ne, kúntí'ví xtuku Pilatu iní vi'i mé'ñú san, dā kána ña Jesuu, kátsixe'e ña ñā:

—¿Vá divín ntūn é Rei iña ñā Israeé? —ka'an ña.

³⁴ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—¿Vá kuēnta iña mii ntú nto é kuān ó kaka'an ntó san ne, o dē xé tuku ña'a san kaka'an ñá ni ntó? —ka'an ña.

³⁵ Nantíko kōó Pilatu, kaká'an ña:

—¿Vá ña Israee ntú u? Ña ñuu mii o nī tó'ō dutú san ne, ñi ñā ntáda ña o kuenta ntá'a ko. ¿Nee ntu den? —ka'an Pilatú san.

³⁶ Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña:

—Ñá te ñuxiví sa kade ú rei. Tē dí ñuxiví sa kade kù've u ne, nté du'xen víi ña ntáde tsiñu iña ko vata koo é xoxo ntada í ko kuenta ntá'a ña Israee san; ntá tsi ña te i'a káde kù've u —ka'an ña.

³⁷ Kaka'an Pilatu ni ña kidaā:

—¿Vá dukuan ntú é rei ntí'xen? —ka'an ña.

Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ña ni ña:

—Mii nto kaka'an nto é rei u. E ñi ñā tsiñu káku u. Dukuān ne, vé'xí ú ñuxiví sa vata koo é ká'an u nee iña é nuu é ntaā í. Xoo é ntio í é nuu é ntaā í ne, katekú ña é kaka'an u —ka'an ña.

³⁸ Tsixe'e Pilatu ña kidaā:

—¿Nee iña ntu é nuu é ntaā í kuan? —ka'an ña.

Dā ntúvi Jesuu kuēnta é kuví ña

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Dā kúvi tsixe'e ña sá'a ne, kii xtuku ña, kaka'an ñá nī ña Israee san:

—Nté uun kuétsi ña sá'a ña kánani'í ko.

³⁹ Ntá tsi nto'ó ne, vatā xkoó ini nto é nantii ú uun ña'a ña nuu kutú mé'ñū viko sá ne, ¿ntio ntu nto é nantii ú Rei iña ñá Israee? —ka'an Pilatu.

⁴⁰ Un ntí ñā tsi ña'a san káchu'u ña, ntáka'an ña:

—¡Ñá te ña tsikan nantii ntó ña, tsi Barabaá san! —ka'an ña.

Barabaá san ne, ña kae'ní ña'a.

19

¹ Kidáa né, kī'i Pilatú san Jesuu ne, da táxnūu ña é natīnuu ña ña xo'o ume.

² Sntadún san ne, de vá'a ña le'e e kúvi ntuku iñu, da xntéku ña diki Jésuu ne, da xnūu ña ña doo tnta.

³ Xée etsin ña mí ntúsi ña ne, da ntáka'an ñá ni ñā:

—¡Ntiusi ntó, Rei iña ñá Israee! —ka'an ñá, dá kátu nuu ña vinuu ña.

⁴ Kīi xtuku Pilatú san ne, kaka'an ñá ni ñā'a san:

—Un kaa ña sá'a é nantii ú ña nuu nto vata koo é na kūtuni nto tsí ña ni naní'í ko nté uun kuétsi ñā —ka'an ña.

⁵ Kidáa ne, ntii Jesuu é ntéku le'e iñu san diki ñá ne, nuu ña doo tntá san. Kaka'an Pilatú san ni ñā'a san:

—¡Un kaa ñatī sa'a! —ka'an ña.

⁶ Dá ini tó'ō dutú san nī ña ntáde kuenta xúkūn sán ne, un tsi ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—¡Na nākuntée ña ntiká krusi! ¡Na nākuntée ña ntiká krusi! —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an Pilatú san ni ñā:

—Kue'en ni'í mii nto ñá ni, dá naxntee ntó ña ntiká krusi kan. Tsí xu'ú ka'án u ne, ña tūvi nee kuetsí ña —ka'an ña.

⁷ Dā nantíko kōó ña Israee san, ntáka'an ñá ni ñā:

—Lei iñá nti ne, kaka'an tsí da mii é kuví ña, tsí dotó tsí kaka'an ña é I'xá Xuva ko ña —ka'an ña.

⁸ Dá téku Pilatú san sá'a ne, dii ka ū'vi xtúku ña.

⁹ Kúntí'ví xtuku ña ini vi'í me'ñū san ne, dá kaká'an ñá ni Jesuu:

—¿Mí'í ntu ñūu vé'xin? —ka'an ña.

Ntá tsi Jesuu ne, ñá ni ká'an kue'en ña.

10 Dukuān ne, kaka'an Pilatú san ni ñā:

—¿Nté kui ña kaká'an ntún nī ko? ¿Vá ña ntu ínin tsí kuvi vií u naxntēe ú o ntiká krusí, o kuvi nakāka xaa ú o? —ka'an ña.

11 Nantíko kōó Jesuu, kaká'an ñā ni ñā:

—Nté ña kuvi kadan kú'ven iñá ko tē ña te Xuva ko ni ta'xi ña o. Dukuān ne, dií ka iō kuetsí ña e ntáda kó kuenta ntá'a o —ka'an ña.

12 Nté ūra tsikán ne, ntukū nuu iní Pilatú san nté koo nantíi ña ña. Ntá tsi ña Israeé san ne, un tsi ntákachu'u ña ntáka'an ña:

—¡Te nantii nto ña sá'a ne, ñá te vá'a tiin nto nī Cesa! tsí te xōo ñá'a é kaka'an ña é rei ñá ne, kaka'an ntée ña Cesa san —ka'an ña.

13 Dā téku Pilatu sá'a ne, nantíi ña Jesuu. Kidáā ne, nákutúvi ña nú mesa ví'i me'ñú san mí nani Gábata, é káni tú'un Nú Xuú san é tú'un hébreu.

14 Dā ká'ñu ntuvi sispre víko san ne, kaka'an Pilatú san nī ña Israeé san:

—¡Un kaa rei nto! —ka'an ña.

15 Ntá tsi un tsi ntákachu'u ña'a san ntáka'an ña:

—¡Kuē'en ni'i ntó ña! ¡Kuē'en ni'i ntó ña! ¡Dá naxntēe ntó ña ntiká krusi kan! —ka'an ñá'a san.

Kaka'an xtúku Pilatú san ni ñá'a san:

—¿Vá naxntēe ntú u rei nto ntiká krusi kan? —ka'an ña.

Nántiko kōo tó'ō dutú san, ntáka'an ña:

—Xoxó ka xtúku é rei nti, tsí da mii tsi Cesa san —ka'an ña.

16 Kidáā ne, ntáda kuenta Pilatú san Jesuu é na naxntēe ñá ña ntiká krusi kan. Tíin ña ña né, dá kue'en ni'i ña ña.

Dā nakuntée Jesuu ntiká krusi

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

17 Ntíi Jesuu, ntéku dokó ña krusi ña, kue'en ña mí nani Gōlgota é káni tú'un Xkídiki Ntíxi kán é tú'un hébreu.

18 Ikān náxntēe ñá ña ntiká krusí san ni ūvi ñá'a ka ñatíi. Uun ña nteé ña diñi kua'a ña ne, uun ña nteé ña diñi datsín ña. Jesuu ne, nuu mé'ñu ña.

19 Pilatú san ne, táxnū ña kuvá'a ta'vi rkunū é kuntēe dikí krusí san é kaka'an: “Jesuu, ñá ñuú Nazaree, Rei iña ñá Israeé”, ka'an.

20 Dōó tífn ña Israeé san nakuá'a ña tú'un sá'a, tsí mí náxntēe ñá Jesuu ntiká krusí ne, etsin ñuú ka'nu. Úni tú'un san uve na'a: tú'un hébreu, latiín, ni tú'un griegu di.

21 Tō'ó dutu iña ñá Israeé san ne, ntáka'an ñá ni Pilatú san:

—Ñá ku xntēe nto: “Rei iña ñá Israeé”. Dií ka vá'ā ó te xntēe nto: “Ña é kaka'an é Rei iña ñá Israeé” —ka'an ña.

22 Ntá tsi Pilatú san ne, nantíko koō ñá, kaka'an ña:

—Ē xntēe na'a ú ne, é kuan tsi koo —ka'an ña.

23 Dā kúvi náxntēe sntadún san Jesuu ntiká krusí san ne, kí'i ña doo ñá ne, dá kátsin dava ña kímí ta'vi. Uun ta'vi uun ta'vi ni'i ñá xe un xé un ña. Dā kí'i ña du'nu kani ñá di, ntá tsi du'nu ñá ne, kantāa tsi nte dukun i un tsi nte xú'u i; ña túvi mí'i xī'i ta'an.

24 Dukuān ne, sntadún san ne, ntáka'an ñá ni tá'an ña:

—Ñá nakatsín o sá'a; dií ka vá'ā ó te nadíki ó xoo e ni'i i —ka'an ña.

Kuan ó dé ña vata koo é kuntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Kátsin dava ña doó ko. Nadiki ña xoo é ni'i i dú'nú ko”, ka'an. Kuān o dé sntadún san.

25 Di'i Jesuu ni ta'an dí'i ña, María, ñadī'i Cliofa, ni María Madaléná ne, ntáñi etsin ña nú krusí san mí ntée Jesuu.

26 Dā íni Jesuu dí'i ña ni ña ntini'i ña, ña e dóo kuinima ñá ne, kaka'an ñá ni dí'i ña:

—Nakunúu nta'a nto i'xá nto dan —ka'an ña.

²⁷ Dá kaká'an xtúku ña ni ña ntini'i ña:

—Nakunúun nta'an di'i o dan —ka'an ña.

Nté ntúvi tsikán ne, nákunuu nta'a ña ntini'i ña sán di'i Jēsuu.

Dā xi'i Jēsuu

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸ Dā kúvi sá'a ne, ínī Jesuu tsi é kuntaa nt'i vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne, kaka'an ña:

—Kaitsí ko ntute —ka'an ña.

²⁹ Ikān tuvī uun kídī ntídi íā ne, xnuu nto'o ña uun ti'nti dóo ne, dā xntídō ñā diki chñn ne, da xní'ni ña xu'u ña.

³⁰ Dā kúvi xí'i ña ntídi íā sán ne, kaka'an ña:

—É kúntaa nt'i ve —ka'an ña.

Kidáā né, nāxka'nu ntei ña diki ñā ne, xí'i ña.

Dā i'xi nūu uun sntadún san káa má xkántika Jesuu

³¹ Ntuvī sá'á ne, ntuvi é koo tu've iña víko ka'nu san. Ña Israeé ne, ña ni ntío ña é kúve ka kúñu ña ntíká krusi ntuvi dá iō dá'na, tsi dóo ka'nu ntuvi tsikan. Dukuān ne, kaka'an ñā ni Pilatú san te kuē'é ña itsi é ka'nu ña xkidá'nta ña uve ntíká krusi san vata koo é na kúvi kant'i ña ne, dá kúvi nanuu ntee ña ña ntíká krusi.

³² Kidáā ne, kué'en sntādún san, kuka'nu ña xíkī dá'nta ña ata iko diñi Jesuú san.

³³ Ntá tsi dá xee étsin ña mí rkāa ntee Jesuú ne, kūtuni ña tsi é xi'i ña. Dukuān ne, ñā ni ē'nu ña xíkī dá'nta ña.

³⁴ Ntá tsi uun ña'a sntadún san ne, i'xi nūu ña káa ñā má xkántika Jēsuú ne, ura tsi i kíi niñi ni ntute.

³⁵ Xu'u é kantaa ú ni nto sá'á ne, ínī u nee iña kúvi. Kaka'an ntáa ú ni ntō vata koo é na kuñti'xe nto di, tsi ínī u tsi nuu é ntaā i é káka'án u.

³⁶ É un nt'i nūu i sá'a kúvi vata koo é kuntaa vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Nté uun xíkī ña ña ni tá'nu”, ka'an.

³⁷ Uun ká xtuku nuu i kaká'an tú'un Xuva kō di: “Kiní ña'a san ña é i'xi nūu ña káa kúñu ñā”, ka'an.

Dā intú'xi Jesuu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Dā ita ntí'xin kúvi sá'a ne, vé'xi uun ñā'a, ñā nani Jōsee, ña ñuú Arimatea. Kuinti'xe xu'ū ña Jesuu tsi da xé ū'ví ña ña Israeé san. Divi ña íkan ñā nta'a Pilatú san te kuē'é ña itsi é nakí'i ña kúñu Jēsuu. Pilatú san ne, xé'e ña itsi é kuān koo vií ña. Kidáā ne, ixnakí'i ña kúñu Jēsuú ne, dá kue'en ni'i ña.

³⁹ Ikan tsi xee Nícodemu, ña é ñe'e é niñu, ixka'an ñā ni Jēsuu, ódo ña vata oko u'xi kílū cho'o vídin é kadāka dú'xe utun ni ū'xen xaví san.

⁴⁰ Ntuvi ña nakí'i ña Jesuú ne, dá náxtinuu ñā ña doo kui'xin e xntá'a ña u'xen cho'ó san vatā xkoó ini ñā Israeé san.

⁴¹ Mī náxnteē ñā Jesuu ntíká krusí san ne, íkan étsin má utun tata. Ikān tuvī uun ña ña xēe mí é vāta xoxo kunuu ntú'xi í.

⁴² Ikan tsi xnuu ntú'xi ña Jesuu, tsi íkan étsin tuvī ña ñā san, tsi da xé kuenta ña i é kaxio tū've víko iña ñā Israeé san.

20

Dā ntóto Jesuu

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Ntuví dá naki'i vité san ne, ntikin ni'ni ká kue'en María Madālena nú ñaña kán. Dā ito ña ne, iní ña tsi e xío tuví xuu é katāvi núu xu'u ñaña san.

² Kaxkainu ña kue'en ña mí ntoo Simuun Pedru ni ña ntiní'i ñā, ña e dóo kuinima Jesús. Kaka'an ñā ni ñā:

—É natavá ña Mastru ko nú ñaña ña kán né, ntē ñā iní o mí'i kūnaxnúu ña ña —ka'an María san.

³ Kidāā né, kī Pedru ni ña ntiní'i ñā, ña uun san, kue'en ñā nú ñaña kán.

⁴ Ntuví ñā koo da ntaínu ña kue'en ña, ntá tsi díi ka inú ka ña é ña uun san. Dí'na ña xee ña nú ñaña san.

⁵ Náxkā'nu ntei ña dikí ña, ito ni'ni ña iní ñaña sán ne, iní ña doó san, ntá tsi ña ni kí'vi ña.

⁶ Kidāā ne, xée Sīmuun Pedrú san ne, dā kukí'vi ña iní ñaña sán ne, ikān iní ña doó san.

⁷ Ta'vi dōo é itīnuu dikí Jesúsú ne, ñā te tūví dadīi ká ni dōo ka'nú san, tsí e xío tuví kata'nu va'a.

⁸ Kidāā ne, kúkí'vi ña uun ña'a sán di, ña é xee dí'na nú ñaña sán ne, dā iní ña ne, kuínti'xe ña.

⁹ Ntá tsi vata ká'in dikí ña é uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō tsí da mīi é ntoto ña tē xí'i ña.

¹⁰ Kidāā né, ntiko kōó ña ntiní'i ñā, kunú'u ña nú vi'i ña kán.

*Dā ntii dīto Jesuu núu María Madālena
(Mr. 16:9-11)*

¹¹ Ntá tsi Mariā sán ne, ntitsí ña diñi ñaña san, kaéku ña. Kuan tsí ó kaeku ña, náxkā'nu ntei ña dikí ña, ito ni'ni ña iní ñaña sán ne,

¹² Iní ña uvi ña'a ánjé san é ñu'u ña doo kui'xin. Ntoo ña nú xuu mí intéku kúñu Jesús. Uun ña'a ña tuví ña dikí ñaña sán ne, uun ña'a ña tuví ña xe'e i kan.

¹³ Tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñadī'i? —ka'an ña.

—Tsí kue'en ni'i ña Mastru kó ne, ntē ñā iní u mí'i xnúu ña ña —ka'an ñā ni ñā.

¹⁴ Dā ve tsi kaka'an ña sá'a ne, xkokōto ñā ne, ikan tsí iní ña Jesuu ntísí ña, ntá tsi ña ni iní ña te divi Jēsuu.

¹⁵ Jesúsú ne, tsixe'e ña ñā:

—¿Nté kui kaekun ntun, ñadī'i? ¿Xoó ña'a ntu kanantukūn? —ka'an ña.

Ña kaito ntodo útun tatá san, kuíni Mariā sán ne, kaka'an ñā ni ñā:

—Te divi nto kué'en ni'i ntó ña ne, ká'an nto ni ko mí'i náxnúu nto ñā vata koo é ká'in u, kínaki'i u ña —ka'an ña.

¹⁶ Dá kakā'an Jesúsú ni ñā:

—¡María! —ka'an ña.

Dā xkókoto ña, kaka'an ñā ni ña tū'un hébreu san:

—¡Rabuni! (é káni tú'un Mastru) —ka'an ña.

¹⁷ Dá kakā'an Jesúsú ni ñā:

—Ñā kū dí tñn nta'ān ko, tsí vata ntāā u mí tuví Uvā ko. Ntá tsi kué'en mí ntántoo ení ko ne, ká'an ni ñā tsí ntaa u mí tuví Uvā ko, é divi ña Uva ntó di, tsí uun tsi Xuva ko ni ntó —ka'an ña.

¹⁸ Kidāā ne, kué'en Māría Madālená san, kuka'an ñā ni ña ntiní'i ñā:

—¡É iní u Mastru kó ve! —ka'an ña.

Kidāā ne, ntaa ña ni ña tū'un é kaka'an Jesúsú ni ña.

*Dā ntii dīto Jesuu mí ntántoo ña ntiní'i ñā
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)*

19 Dā kuáa divi tsi ntúvi é kuvi uun vité san ne, kantí'u tsí xi'í san mí ntoo ña ntini'i ña, tsí da xe ntaú'ví ñá ña Israeé san. Ikan tsi kúkí'vi Jesuu, ntítsi ña mé'ñu ña kán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

20 Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, náñē'e ñá ña nta'a ña ni xkintika ña. Ñá té nté kaa naku'un díni nima ñá ntini'i ña da íni ña Jesuu.

21 Kídáā ne, kaka'an xtúku Jesuu ni ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto. Vata ō táxnuu Uvā kó ko ne, kuan koo taxnúu ú nto di —ka'an ña.

22 Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, tī'ví nteé ñá ña, kaka'an ña:

—Naki'i nto Espiritū Sántū san.

23 Da xōó ka ña'a é káda ka'nu iní nto ni ña kuétsí ña ne, é ntí'i kuétsi ña. Ntá tsi da xōó ka ña'a é ña kada ka'nú iní nto ni ña kuétsí ña ne, é kuan tsí koo kuétsi ña —ka'an ña.

Dā íni Tumaá e ntóto Jesuu

24 Ntá tsi Tumaá san, uun ña'a ña é kuvi uxuvi ñá'a ña ntini'i ña, ña e ntántēe I'xa Uví ne, xóxo ña da ntii díto Jesuu.

25 Ntá tsi ntáka'an ñá ntini'i ña, ña nguiñ san ni ña:

—É iní nti Mastru kó ve —ka'an ña.

Ntá tsi Tumaá san ne, kaka'an ñá ni ña:

—¿Vá ntāa ntu? Tē ña kiní u mí dūku tsikí san nta'a ña, tē ña naki'ví u rkinta'á ko mí dūkú san ne, o tē ñá naki'ví u nta'a ko mí kanúu xkintika ña dí ne, ña kúvi kuinti'xe ko —ka'an ña.

26 Dā kúvi ña ntúvi ne, ntoo xtuku ña ntini'i ña má vi'i kán né, ikán tuví Tumaá san di. Kanti'u tsí xi'í ntóo ña, ntá tsi xee xtúku Jesuu, ntítsi ña mé'ñu ña, kaka'an ña:

—Vá'a tsi koo kuntōo nto —ka'an ña.

27 Kídáā ne, kaka'an ñá ni Tūmaá san:

—Nakí'vín rkinta'a o i'a ne, koton nta'a kó san ve. Tā'xin nta'a o, dá nakí'vín xkintikā kó san. Ñá ku kuān nte dó'on; na kuñti'xe o ko —ka'an ña.

28 Nantíko kōó Tumaá san, kaka'an ñá ni ña:

—¡Tō'ó miñ ko! ¡Xuva ntí'xe ko! —ka'an ña.

29 Kídáā ne, kaka'an Jesús ni ña:

—Ví'i a vé ne, kakuñti'xe o tsí da xe ínin ko. Ntá tsi jnté kui va'á ña'a, ña é kakuñti'xe i kó kuān te vata kiní ña ko! —ka'an ña.

Nuu i é de vá'a ña tutú sa'a

30 Ñá te da díi ka nuu i é idé Jesuu núu ñá ntini'i ña é ña ni úve na'a tutú sa'a.

31 Ntá tsi nuu i sá'a úve na'a vata koo é kuñti'xe nto tsí Jesuú ne, divi ña é táxnuu Xuva ko ña né, divi ña é I'xá Xuva ko ña di. Te kuñti'xe nto ña ne, ní'i nto ntuvi vā'á iña ntó kuenta iña ña.

21

Dā ntii díto Jesuu núu ū'xe ñá'a ña ntini'i ña

1 Dā rkontúvi e kúvi sá'a ntii díto Jesuu mí ntoo ña ntini'i ña etsin nu míni ká'nu é nani Tiberia. Sá'a kúvi da ntii díto ña.

2 Ikán ntoo dadíi Simuun Pedrú san ni Tūmaa, ña e ntántēe I'xa Uví, ni Natanēe, ña vé'xi ñuú Canaa é káduku nteé ñuú Galílea, ni ntuvi i'xá Zebedeu, ni úvi ka xtúku ña ntini'i Jesús.

3 Simuun Pedrú san kaka'an ñá ni ña:

—Xu'ú ne, tsáká kitáva u —ka'an ña.

Ntáka'an ñá ni ña:

—Kí'ín ntí ni ntó di —ka'an ña.

Kué'en ñā, ñu'ú ña tun ntóo san. Ntá tsi niñu tsikán ne, nté uun tsákā ña ni tavá ña.

⁴ Ntá tsi dā ve'xi túvi ne, ikān ntii dító Jesuu, ntísi ña diñi ntute san. Ntá tsi ña ntini'i ña ne, ñá ni Ìni ñá te divi Jēsuu.

⁵ Kidāā ne, kaka'an Jēsuu ni ña:

—Ō dá', ¿vāta ntu ní'i nto tsákā san? —ka'an ña.

—Vātā —ka'an ña.

⁶ Jesuú ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Nakuítá nuu nto xunu nto diñi kuá'a nto sán ne, ikan nī'i ntó ti —ka'an ña.

Kuān o dé nti'xe ña ne, nté ña ni kuvi natavá ka ña xunu san e dóo ñu'u tsitu kué'en tsákā san.

⁷ Ña ntini'i ñā, ña e dóo kuinima Jēsuú ne, kaka'an ñá nī Pedrú san:

—;Divi mastru kó ña! —ka'an ña.

Dā ve tsi téku Pedrú san é divi Tó'o ñā ne, nákunūu ña du'nu ña, tsí kantií ña nuu ña, dā entíta ña iní ntute san.

⁸ Da ñi vé'xi ña nguí sán iní tun ntóo san, ntáñu'u ña taraxá san é ñu'u tsitu tsákā san. Ñá te nté sa iká ñu'u ña nú ntúte san; ió te ūun sientu métrū.

⁹ Dā núu ña tun ntóo san nú ñuti kán ne, ikān Ìni ña é kai'xi ngíñu'u, nteku ítun tsákā san ni tañú'ū san.

¹⁰ Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Na kí'xi nto uvi a tsáka, kiti dā ve táva nto san —ka'an ña.

¹¹ Kūxee xtuku Simuun Pedrú san iní tun ntóo san ne, kanañu'u ña taraxá san ñu'u kán. Uun ito tsi ñu'u tsitu kué'en taraxá san tsáka na'nu ntí'i, uun sientu uvi díko uxuni ti. Kuān te dóo kue'e tí ne, nté ña ni ntatsin táraxá san.

¹² Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kixká'xi nto kuenta tevāa —ka'an ña.

Kidāā ne, nté uun ña'a ña ña ni kene iní ña tsixe'e ña ñā xoo ñá'a ña, tsí da xé iní ña tsí divi nti'xe ña é Tó'o ñā.

¹³ Xée ētsin Jesuú ne, dā nánuu ntá'a ña tañú'ú sán, xe'é ña ña. Kuan tsí o dé ña nī tsákā sán di.

¹⁴ E sá'ā kúvi ūni íto e ntii dító Jesuu núu ñá ntini'i ña dā ntóto ña é xi'i ña.

Kaka'an Jēsuu ni Símuun Pedru

¹⁵ Dā kuvi é'xi ña ne, kaka'an Jēsuu ni Símuun Pedru:

—Simuun, í'xá Juuan, ¿vā dií dií ka ntu kakuinima ó ko é sá'a? —ka'an ña.

Kaka'an Pedru ni ña:

—Ini ntú ku nto, Mastru, tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kué'ēn é ká'xí a le'ntú ko sán ni —ka'an ña.

¹⁶ É kúvi uvi íto tsixe'e Jēsuu ña:

—Simuun, í'xá Juuan, ¿kakuinima ntú o ko? —ka'an ña.

Kaka'an ñá ni ñā:

—Nuu é ntaā i, Mastru. Ini nto tsí ntio kó nto —ka'an ña.

Kaka'an Jēsuu ni ña:

—Kuenta vīin le'ntú ko sán ni —ka'an ña.

¹⁷ É kúvi ūni íto tsixe'e xtuku ña ñā:

—Simuun, í'xá Juuan, ¿ntio ntu o ko? —ka'an ña.

Pedrú san ne, dōo u'vi kúvi ña é uní íto tsixe'e ña ña tē ntío ña ña ne, kaka'an ñá ni ñā:

—Mastru, divi nto Ìni nto é un nti'í. Divi nto Ìni nto tsí ntio kó nto —ka'an Pedrú san.

Kaka'an Jēsuu ni ña kidaā:

—Ku'é'ēn é na kā'xi le'ntú ko sán ni.

¹⁸ Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ō. Dā kúvin ñatí kuetsī ne, nákunūn du'nu o dá kī'in da mí'i ka mí ntio o. Ntá tsi tē kuátān ne, koó da nakāan ntá'a o ne, tuku ña'a naxnū ña o du'nu ó ne, dá kī'in ni'i ña o mí'i ña ntio o é kī'in.

¹⁹ Kuan ō ka'an Jéssu vata koo é kūtuní Pedru nté koo kuvi tē xi'i ña, vata koo é kā'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kidáā ne, kaka'an ñá ni ñā:

—jKuntikín ko! —ka'an ña.

Un ña'a ña ntini'i Jéssu, ña e dóo kuinima ña

²⁰ Dā xkókoto Pedru ata ñá ne, íni ña tsí kantikín ña uun ña'a ña, ña e dóo kuinima Jéssu, ña e itúvi diñi ña da é'xi dadí ña da kúvi viko san, ña é tsixe'e xoo ñá'a é diko i ñā.

²¹ Dā íni Pedru ñá ne, katsixe'e ña Jéssu:

—Ña sá'á ne, ¿nté ntu koo kuvi ña? —ka'an ña.

²² Kaka'an Jéssu ni ña:

—Tē ntio ko é kutuví ñá da nté nainu xtúku ú ne, ¿vá neē ntú kuenta iña o? jDivín né, kuntikín ko! —ka'an ña.

²³ Dukuān ne, kuiní ña ntákuinti'xe i san tsí ña kuví nti'xe ña tsikan. Ntá tsi ña te ni ká'an Jéssu e ña te kuví ña. Da mii tsí é kākā'an ña: “¿Vá neē ntú kuenta iña ó te ntio ko é kutuví ka ña dā nté nainu xtúku u?”, kuan ō ka'an ña.

²⁴ Diví ña ntini'i Jéssu, ña tsikán ne, diví ú xu'u é kantaa ú ni ntō nee iña e íni u. Xu'u tée na'a ú tú'ūn sa'a. Iní o tsí nuu é ntaā i é kākā'án u.

²⁵ Jesuú ne, díi ka títín ka nuu i é idé ña di. Tē dí ni ūve na'a un ntíí ntíí sá'a ne, á te ntē ña xee tá'an ñuxiví sa é kuntōo tutu é ūve na'a kaka'an iña ña.

Nté ò dé tsiñu pustru Xúva kō

Dā ntántétu pustrú san Espíritū Sántū

¹ Xu'ú é Lucá u ne, táxnúú u tutú nta'a nto, Teófilu. Tutú é dé va'á di'ná u ne, ntaa ú ní nto un ntí^í é edé Jesuu, ni un ntí^í é naku'á a ña ña'a nté ntúvi dá eni ntú'u ña

² da nté ntúvi é kúntáa ña e dukún kán. Di'na dá kúntáa ña e dukún kán né, dē kú'vé ñá uxuvi ñá'a, ña é víí pustru íña ña ne, nánñ'e ñá ña nté koo víí ña. Tsí xe'e Espíritū Sántū é kútuni ña nté koo ka'an ñá ni ña.

³ Kidáa ne, xí'i ña ntiká krusi. Ntá tsi da rkontúvi é xi'i ñá ne, mii ña ntii díto ña mí ntoo pustru ña. Dōó ki'in itō ntii díto ká ña da nté xee tá'an uvi díko ntuvi. Dōó kue'e edé ña vata koo é kuínti'xe pustru ña tsí ntoto nti'xe ña ne, kaka'an ñá ni ña íña mí kadē kú'vé Xuva kō.

⁴ Dā intóo dadí ká ña ní pustru ñá ne, kaka'an ñá ni ña é ña ku ntaka ña ñuú Jeruseleen.

—Kuntétu ntó i'a da nté ni'i nto é káka'an Úvā kó, vata ò ka'án u ni nto kídaa.

⁵ É Ìni nto tsí Juaán ne, ntute nakutsi ntúte ña kō; ntá tsi ña kukuí ka dá nainu mí Espíritū Sántū san é kunúu ñá nima nto —ka'an Jesús ni ña.

Dá kúntáa Jesuu é dukún kán

⁶ Ña náataká nuu ni Jesús ne, tsixe'e ña ña:

—Zevíí ntu é nakáku ntó ñuú ña Israeé san? —ka'an ña.

⁷ Kidáa né, kaka'an Jesús ni ña:

—Ñá te ntō'o é káduku nté nto é kútuni nto nee ntúvi víí Uvā kó nuu i é víí ña. Tsí kuenta íña mii ña é kade ña.

⁸ Ntá tsi te Ìnuu Espíritū Sántū san é kunuu ña nima ntó ne, divi ña xntii ña ntó é ká'an ntó xoo ñá'a ú ni ña ntoo ñuú Jeruseleen san. Da kidáa né, kue'èn ntó ñuú Judea ni ñuú Samaria ne, kué'én ka nto dá kaní ñūxivi. Kue'èn ntó, kuka'an ntódo nto ni ñá'a xoo ñá'a ú —ka'an ña.

⁹ Dā kúvi ka'an Jesús ne, kúntáa ña e dukún kán. Mē'ñú viko nu'u kúntáa ña ne, ñá ni Ìní ka pustru ñá ña.

¹⁰ Kuan tsi o ntáñi ña, ntaíto díto ña e dukún kán mí kúntáa ña ne, dā nēní ñá xee uvi ánje Xuva kō, ñu'u ña doo kui'xin.

¹¹ Ntáka'an ánjē sán ni ña:

—Ò ñá ñuú Galilea, ¿nté kuān nté ntaíto díto ntu nto e dukún kán? Tsí divi tsi Jesús, ña é naki'i Xuva kō né, vata tsí ó kúntáa ña e dukún ne, kuan tsi koo nainu xtúku ña ñuxiví a —ka'an ña.

Dā de kú've ñá Matia é nākunúu ña naa Júda

¹² Kidáa ne, ntáka ña xuku é nani Ólivú san. Ntíko koō ñá, kunú'u ña ñuú Jeruseleen é ña tsvi nté uun kilométru.

¹³ Dā náxee xtúku ña ne, kúxee ña má ví'i nínu kán. Diví ña ntoo sán ne: Pedru, ní Juaan, ni Sántiau, ni Ándree, ni Félipe, ni Túmaa, ni Bártulu, ni Máteu, ni túku Santiau, i'xá Alfeu, ni Símuun Zélate, ni Júda, ení Santiau.

¹⁴ Nguentúvi ntánataká nuu un ntí^í ntí^í ñá, ni ēní Jesuu, ni dí'i ña María, ni tuku ñadí'í dí, é ntáka'an ntá'ví ña ní Xuva kō.

¹⁵ Uun ntuvi ne, náataká nuu vata te uun sientu oko ña'a, ña kuínti'xe i Jesús. Kidáa ne, nákontsí Pedru é ká'an ñá ni ña ne, kaka'an ña:

16 —Eni, é ìni nto tsí da mií é kuvi nee ìña é kākā'an Espíritū Sántū sán ne, nté ntūvi dí'na xe'é ña tú'ún é xntée na'a Davii ìña Júdā san. Tsi Júdā sán ne, divi ñā é intéka ña ña'a é t̄in ña Jesuu.

17 Divi ñā ne, dad̄i tsi pustru ntí ni ñā.

18 Ntá tsi é ìni ntó nté ō kúvi ñā. Tsi kí'i ñā diu'un é diko ña Jēsuú ne, ñii ñā uun itsi ñū'u. Kidāā ne, kantei ñā, ko'xó ñā. Ntáta i'xí ñā ne, uun ito tsi kí ntí'i ití ñā ne, xi'í ñā.

19 Tēku ntí'í ntí'í ñā'a, ñā ntoo ñūú Jerusaleen, nté ō kúvi ñā. Dukuān né, intántéé ñū'u san Aceldama, é kāni tú'un Ñū'u Niñi.

20 Kuān ó uve na'a libru é nani Salmu, kaka'an:

Na kuñi ixu vi'i ñā ve;

xōxó kuntōo ká i ikān,

ka'an líbrú san. Xío ūve na'a túku, kaka'an:

É túku ñā'a nakunúu ñā naa ñā,

é vii ñā tsiñu é edé ñā,

ka'an líbrú san.

21 I'a ntoo ñā'a é dad̄i tsi íka ntí ni ñā nguentúvi dá kātúvi Tó'o ko Jēsuu ní ntí,

22 nté ntūvi dá itsi ntute ñā nta'a Juaan un tsi da nté ntūvi é kūntáa ñā vi'i ant̄ivi. É kántio ne, uun ñā'a kuntee tá'an ñā ntí é ntuvi n̄i ntí uxuvi ñá'a ntí é ntáda ntaá nti nee é ìni ntí, é ká'án nti ni ñā'a tsí nuu é ntaā i e ntóto Jesuu dá xi'i ñā —ka'án Pedru.

23 Kidāā ne, nakaxnúu ñā úvi ñā'a: uun ñā'a, ñā nani Jōséé Barsabaa (Justo nani ñā dí), ni ūun ñā'a, ñā nani Mátia.

24 Ntáka'an ntá'ví ñā kidaā:

—Xuva, divi ntō é ìni nto nimá nti xe un xé un ntí ne, tā'xi ntó na kūtuní nti xōo ñá'a é ntio nto

25 é vii ñā pustru nto, é nakunúu ñā naa Júda. Tsi Júdā ne, nákunāá ñā tsiñu ñā dá kuan ō dé ñā é k̄ini kaa, dá ku'e'n ñā mí kadúku ntée ñā —ka'an ñā.

26 Dā kúvi ka'an ntá'ví ñā ne, nad̄iki ñā te k̄i xoo ñá'a é vii pustru san. Dā kí ne, dúku ntéé Matíá san. Ura tsí i intee tá'an ñā ni ū'xi in pustru, ñā ngui san.

2

Dā ínū Espíritū Sántū

1 Dā xee tá'an ntuvi é k̄uvi viko ñā ñā Israee, viko é nani Pentecōsteé ne, dad̄i ntoo ntí'í ntí'í ñā kuínti'xe i san.

2 Dā nēni ñā uun káñu'ū tsí nte e dukún kan, vatā ó te t̄atsin dóo ntii kainu ne, koó da kake'xen ni kava má vi'i mí ntoo ñā.

3 Kidāā ne, ntii díto ñū'u kai'xi. Kaxi'í nuu ñū'u san diki ñā xe un xé un ñā.

4 Kidāā ne, ínū Espíritū Sántū san nima ñā ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ñā é tūku e túku tú'ún, tsí xe'e Espíritū Sántū san é k̄uvi ka'an ñā.

5 Ntuvi sá'a ne, xee ntí'í ntí'í tatá vi'i ñā Israee, ñā e dóo ntañuu iní i Xuva kō. Dā mí'i ká ñūu vé'xi ñā, xée ñā ñūú Jerusaleen é vii ñā nchu'un Xuva kō.

6 Dā tēku ntí'í ntí'í ñā'a san tsi dóo ntii kaka'an ñū'u ne, ikan tsí nátaská nuu ntí'í ntí'í ñā. Ñā é da ve xée sán ne, é tūku e túku tú'ún ntáka'an ñā. Koó dā kúdu'va ñā da tēku ñā tú'un ñā e ntáka'an ñā kuínti'xe i san.

7 Koó dā kúdana iní ñā ne, ntánat̄in ñā ni tá'an ñā, ntáka'an ñā:

—¿Vá ñā ntu te ñā ñūú Galilea, ñā kuān ó ntáka'an san?

8 Ntē kuí ntátekú ntu ko tú'un é ntáka'an ñā, vata tsi té dad̄i tú'un ko ni ñā?

9 Tsi xo'ō ne, é xío xío ñūu ko: ñūú Partia, ni ñūú Media, ni ñūú Elan, ni ñūú Mesopotamia, ni ñūú Judea, ni ñūú Capadocia, ni ñūú Puntu, ni ñūú Asia,

10 ni ñuú Frigia, ni ñuú Panfilia, ni ñuú Egítō né, iō ñá ne, vé'xi ñá un tsi nte ñuu África, é díi ka iká é ñuú Cirene. I'a ntoo ña ñuú Romá di; iō ñá ne, ña Israee ña; iō ñá ne, dadii tsi ntántikin ñá Xuva ko ni ña Israee.

11 I'a ntoo ña ñuú Cretá di, ni ña ñuú Arabia. Ntá tsi un ntíí ntií o ntáteku ko é ntántaa ña ni kō nté o de Xuva kō e dóo kaxntii ña kō né, divi tsi tú'ún mii kō ntáka'an ña —ka'an ña.

12 Koó dā kúdu'va ña nee iña é kākuví ne, ntátsixe'e tā'an ña:

—¿Mí'i ntu vē'xi é kuan ō ntáde ña'a san? —ka'an ña.

13 Ntá tsi iō ñá ne, da ntáxkuntée ña, ntáka'an ña:

—Tē dóo ñu'u tsitū nima ña vīnu xee —ka'an ña.

Nté ō ka'án Pedru ni ña'á san

14 Kidáa ne, nákuntáñí dadii Pedru ni pustru ñá u'xi ñn san é ká'an ñá ni ñá'a sán ne, un ntii tsi kéne ña, kaka'an ñá ni ñá:

—Un ntí'i kuē'en dú'va ntō, ña ñuú Judea ni ñá ñuú Jerusaleén ne, vi'a ve ne, kini vá'a nto é ka'án ntí ni ntō.

15 Ña'a sá'a ne, ña te k'vi ñá. Ini nto tsí dā ve kaeku ñn teváa.

16 Ñá'á ni san, tsi sá'a ne, kakuví vata ō ka'an Jóee dá ka'an ñá naa Xuva ko é ūve na'a nté ntūvi dí'na, kaka'an ña:

17 Te xēe tá'an ntuvi é ntí'i ñuxiví ne,

táxnūu u Espíritū Sántū ko

é kunūu ña nima ñá'a, ña ntoo dá kanii ñuxivi.

Kidáa ne, ka'an i'xá ntō, te tíi, te ñadí'i, naá ko.

Na kuetsí sán ne, vata koo kuví é nākueni na, kiní na é nañe'é u na.

Ñatā sán ne, ñuu ení kán nañe'é u ña nté koo kuví rkontuvi.

18 Ntūvi tsikán ne, taxnūu u Espíritū Sántū ko

é kunūu ña nima ñá ntáde tsiñu kuenta iñá ko, te tíi, te ñadí'i ñá ne, da kidáa ká'an ñá naá ko.

19 Ta'xi ú kuenta é dukún kán ne,

ñuxiví a kii niñí ne,

koko ñu'ú ne,

dōo kene u'me vata kaa viko nu'u.

20 Kuneé ngantií ne,

koko ku'e'le kue'é xoo, vata ito niñí,

dí'na tē xee tá'an ntuvi é nañu Tó'o kō.

Kidáa ntūvi e dóo ka'nu, e dóo vá'a ō.

21 Dā xoó ka ña'a, ña é kaku ni'i i Tó'o kō ne,

nakáku ña,

ka'an Jóee san kidaa.

22 'Un ntí'i kuē'en dú'va nto, ñatíi Israee, kini vá'a nto é ká'án ntí ni ntō: Tsi Jesuu, ñá ñuú Nazareé ne, divi ñá e dóo va'á ña ni Xuva kō. É ñni ntó tsí xe'e Xuva kō é kúvi víi ña nuu i e dóo na'nu mé'ñu ntō né, dóo kue'e kuénta tá'xi ña vata koo é na kūtuni nto tsí mii Xuva kō táxnūu ña ña.

23 Ntá tsí dā ntūvi ña kuenta ntá'a nto, vata tsi ō dé kú'vé Xuva ko ntē ntūvi dí'na ne, divi ntō tñn nto ña ne, e'ní nto ña dā xe'e nto itsi é naxntee ñá kini ntáa san ña ntíká krusi.

24 Ntá tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña dá xi'i ña. Ña ni kúvi víi doxi'lí san ni ñá.

25 Tsi kuān ō ūve na'a nte ntūvi dí'na, kaka'án rei Davii kuénta iña ña:

Ini u tsí nguentúvi katuví u ni Xuva kō.

Ñá kau'vī kue'én ko,

tsí dívi ñá kunuu mé'ñu kūnuu dava ña ko.

26 Dukuān é nakūnuu díní nimá ko ne,

dóo díní ko, kaka'án u.

Nakutúvi vā'á kue'en kúñū ko,
²⁷ tsi ñá xtuví mii ntó nimá ko doxi'í kán;
 nté ña ta'xi nto é tē'u kúñū ko,
 tsí xu'u é i'xā nto e dóo va'á u.

²⁸ Divi ntó nañé'ē ntó ko
 nté koo ni'í ko ntuví va'á iñá ko.
 Xu'ú ne, nakunúu dini kue'én nimá ko
 é kutúvi dadū ú ni ntó.
 Kuan ō ka'an Dávii san kídaā.

²⁹ Ēni, é ini nto tsi xi'í úva ata ko Dávii ne, dā intú'xi ña. Tsi i'a tuvi dukuan
 ñáña ñá mí intú'xi ña.

³⁰ Ntá tsi Davii ne, kaka'an ñá naa Xuva ko é kuān ó kaka'an ña. Ini ña tsi
 Xuva kō xe'é ña xu'u ña tsi uun i'xá ika ña kunūu naa ña é vii ñá rei iñá ko,
 xo'ō e ñá Israee o.

³¹ Dukuān né, vata tsí ó te nte dí'na ini Davii nté koo kuvi ne, ka'an ña
 kuenta iña é ntoto Cristu dá xi'í ña, tsí ña kunuu mii nima ña mí ñu'u nima
 ñá xi'í; nté ña té'u kúñū ñá di.

³² Ne, kuan ō kúvi nti'xe, tsí Xuva kō ne, nantóto ña Jesuu. Un ntíí ntíí nti é
 uxuvi ñá'a ntí, ntáde ntaá nti tsí iní nti tsí nuu é ntaā i é ntóto ña dá xi'í ña.

³³ Kídaā ne, kúntāa ña é kutuví ñá nta'a kua'a Xuva kō é kada kú've ñá, tsi
 dóo iō ñá é vii ña. Kídaā ne, táxnuu Xuva kō Espíritū Sántū sán, vatā ó kaka'an
 ña nte dí'na ne, divi ña kade ña é un ntíí é ntaíni nto nī é ntátekú nto é kākúvi
 vevii.

³⁴ Tsi ña te rei Davii san ña é kúntāa vi'i antívi, tsí mii Dávii kaká'an ña:
 Kaka'an Xúva ko nī Tó'ō kó:

“Kutúvín diñi kua'a kó,
³⁵ dā nté kúvi vii ntí'i ú ní ña ntaínchu'vi o”,
 ka'an Xúva kō.

Kuan ō ka'an Dávii kídaā.

³⁶ Na kútuni ntíí ntíí ña Israee san tsí nuu é ntaā i tsí divi Jēsuu, ña é náxnteē
 nto ntíkā krusí ne, divi ña é nakaxnúu Xuva ko ña é vii ñá Tó'ō kō, é vii ñá
 Cristu, ña é nakákú kō —ka'án Pedru ni ña.

³⁷ Dā téku ña'a san é kākā'an ñá ni ñá né, dōo u'vi kúvi ña. Tsixe'e ña Pedru
 ní pustru ñá nguú san:

—Ēni, ¿nté ntu koo vii nti é ntúv'á nti ni Xuva ko vé? —ka'an ña.

³⁸ Kídaā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Natu'vi nto kuétsi nto nta'a Xuva kō ne, kutsi ntute nto xé un xé un nto
 kuēnta iña Jēsuu, vata koo é kāda ka'nu iní Xuva ko kuétsi nto ne, ta'xi ña
 Espíritū Sántū é kunūu ña nima nto.

³⁹ Tsi tá'xi Xuva ko xu'u ña é kuān koo vii ña ni ko ni i'xā kó, ni ūn ntíí ntíí
 ña'a, kuān te dóo ikā ntoo ña, da xōó ka ña'a e kána Xuva kō é kúvi ña iña ña
 —ka'an ña.

⁴⁰ Dōo na'a kākā'án Pedru ni ñá ne, dōo kue'e é kākā'an ñá ni ñá. Kaxé'e ña
 ña itsi, kaka'an ña:

—Kii nteé xio nto ña kini ntāa san ve —ka'an ña.

⁴¹ Dōo titín ña'a kuínti'xe ña é kākā'an ñá ne, itsi ntute ña. Iō ñá te ūni míil
 ñá'a, ña é nakuvé ta'an ntuví tsikan ní ña kuínti'xe i san.

⁴² Ña sá'á ne, dōo dé ntaa ña un ntíí é nañé'e pustrú san ña ne, dōo dé ntaa
 ña nataká nuu ña é kátsin dava ña tañú'u nī é ká'an ntá'vi ña ni Xuva kō di.

Ntuví iña ña kuínti'xe i san dá iñi ntu'u é nataká nuu ña

⁴³ Xuva kō né, dōo xntíi ña pustrú san é vii ñá nuu i e dóo na'nu, e dóo titín
 kuenta xé'e ña. Ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña ne, dōo u'vi ña.

⁴⁴ Ña kuínti'xe i sán ne, dadii tsi ika ña ne, uun tsi nima ña. Kaxntii tā'an ñá ni da neé ka é io iña ña.

⁴⁵ Diko ña iña mí ña ne, dā náke'nté dava ña diu'un i, tsí'i ña nta'a ta'an ña xé un xé un ña vata kaa é kátaan núu ña.

⁴⁶ Utén utén náataká nuu ña ini ukún ka'nu kán ne, dadii é'xi ña nú vi'i ña kán, katsín dava ña tañú'u. Dōo diní ñu'u nima ñá ne, nté ña ni de ná'nu ña ni tā'an ña.

⁴⁷ Da mii kué'en tsi é nānu'u ñá ini ña Xuva kō ne, dōo vá'a ka'an ñá'a san iña ña. Utén utén ne, dukuān ntákutitín ña'a, ña nakáku Xuva kō.

3

Dā ntúva'a ña xné'e

¹ Uun ntuvi ne, kué'én Pedru ní Juaan, kuntáa ña má ūkún ka'nu kán dá kaeku uni kuáa, ura i é ntáka'an ntá'vi ñá'a.

² Dā xee ña xi'i ūkun kán ne, íni ña é vēxní'i ña'a san uun ñátii, ña é natín di'in i nté dā káku. Utén utén kaxee ni'i ña ña ne, kaxtúvi nteē ñá ña xi'i ūkun kán, xi'i é nani E Dóo Va'a. Ikān xkutúvi ñá, kaikan ñá doméni nta'a ña ntáxee má ūkún kán.

³ Dā ini ña tsí vé'xi Pedru ní Juaan é ká'vi ña má ūkún kán ne, íkan ña diu'ún doméni nta'a ña.

⁴ Pedru ní Juaán ne, ito ña ña ne, kaka'án Pedrú san ni ña:

—Koton nuú nti —ka'an ña.

⁵ Kidáá né, ito ñá nuu ña tē nee kué'e ña ña, kuiní ña.

⁶ Ntá tsi Pedrú ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ña túvi kué'en tsí diu'ún ko. Ntá tsi ió iñá ko é tā'xi ú o: kuenta iña Jesúcristu, ña ñuú Nazaree, ká'án ú ni ō: Nakuntítsin, kakan ve —ka'án Pedru.

⁷ Kidáá ne, írkāa Pedru ntá'a ña é xntii ña ña nakuiñi ñá ne, ura tsí i ntuvá'a dí'in ña.

⁸ Koó dā kaentíta ntaa ña nakuntítsi ña ne, dā éni ntu'u ña kaika ña. Kúk'ívi dadí ña ní Pedru ní Juaan má ūkún kán ne, koó dā kaentíta eninú ña kaika ña, kaka'an ñá e dōo ka'nu Xuva kō.

⁹ Íni ntíi ntíi ña'a san é kaika ña, kananu'u ñá ini ña Xuva kō ne,

¹⁰ koó dā kúdu'va ña'a san dá ini ña é ntūvá'a ña, tsí ini ña é ñi'vi ña é kaitúvi nteē ña xi'i é nani E Dóo Va'a san é kaikán ñá doméni.

Dā ka'an ntódo Pedru Corídoo Salámuun kan

¹¹ Ñatíi san ne, kuan tsí ō karkaa ña Pedru ní Juaan, é ña ni ntío ña é nangāva ña ña. Un ntíi ntíi ña'a sán ne, koó dā kúdu'va ña ne, ntaínu ñá, vé'xi ña mí ntōó ñá, uun itsi ini ukun kan mí é nani Corídoo Salámuun.

¹² Dā ini Pedru é vé'xi ña'a sán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Ō ñá Israee, ¿nté kui koo da ntákudu'va ntu nto é kuan ō kúvi? ¿Nté kui kuān nte ntaínté'a ntu nto ntí? ¿Vá ñi'vi ntú ntí kúvi idé ntí é ntūvá'a ña sá'a? ¿Va dóo ntu ió ntí é ntavá'a ntí ña xné'e? Kuān te dóo ntaínuu ini ntí Xuva kō ne, ¿vá kúvi ntu vii ntí ntavá'a ntí ña sá'a?

¹³ Ñá'a ni san, tsí Xuva kō, ña inúu ini uva ata ko Ābraan ni Ísaa ni Jácoo ne, ñi'vi ña de kú'vé ñá é mii i'xā ñá Jesuu kodó nuū ña. Ñi'vi ña é ntáda nto ña kuenta ntá'a ña tsíñu i. Dā ntío Pilatu é nangāva ña ña ne, ñi'vi ntō ne, ña ni ntío ntō.

¹⁴ Jesúu ne, dōo vá'a ña. Ña túvi nee kuetsí ña. Ntá tsi ña ni ntío nto é nangāva ña ña. Ñi'vi ntō ne, íkan ntō é nantii ña uun ña'a ñatíi, ña é'ni ña'a.

¹⁵ Dukuan ō é'ni nto ña kata'xi ntuvi iña ko. Ntá tsi Xuva kō ne, nantóto ña ña. Ntí'í ne, ini ntí tsí nuu é ntaá i é kuan ō kúvi.

¹⁶ Vevii ne, divi Jēsuu kúvi idé ña é ntūvá'a ña sã'á, ña é kainí nto, tsí dá kaku ni'i ña Jēsuú ne, nakunúu ntii ña. Tsí dá kuínti'xe ña Jesuú ne, kutii ña ntuvá'a vá'a ña, vata tsi ó kaini ntó un ntí'i ntó ve.

¹⁷ É ínī u, ení, tsí divi nto ni ña odo nūú iña nto ne, ña ni ínī ntó xoo ñá'a é Jesuu da é'ni nto ña.

¹⁸ Ntá tsi dukuan ó dé ntaa Xuva kō é kaka'an ña nté ntūvi di'na dá ntáka'an ñá ka'an naa ña é da mii é ntó'o Cristu, ña nakaxnúu ña.

¹⁹ Dukuān ne, nadama nto nima káni kaa nto ne, nakuní'i nto nima vá'á nto. Xnúu nto nima ntó é kaka'an Xúva kō, vata koo é nākate ña kuétsi ntó. Kidáa ne, ta'xi ña é nakunuu dñi nima ntó ne,

²⁰ taxnuu ña Jesucristu, ña é nakaxnúu ña nte ntúvi di'na é kodo nuú ñá kuenta iña ko.

²¹ Vevii ne, da mii é kutuvi ñá vi'i antívi, kantétu ña dá nté xee tá'an ntuvi é ntáva'a xee xtuku Xuva kō ñūxiví, vatá ó ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko, ña intóo nte e ná'a, dá xe'é Xuva kō é kūtuni ña nté koo kuví.

²² Tsí Muiseé ne, kaka'an ñá ni ñata kō, ña intóo kidaā: “Xuva kō né, taxnúu ña uun ña'a é divi tsi tátá ko, é ka'an ña naa ña, vata tsi ó táxnúu ña ko. Kíni va'á vá'á nto nee ntí'i ntí'i é ká'an ñá ni ntó,

²³ tsí te xoo ñá'a ña ntío ña kuínti'xe ña é kaka'an ñá ne, kunaá ña. Kii nteé xio ta'an ña ña Israee”, ka'an Muísee nte kidaā.

²⁴ Kuan ó ka'an ntíi ntíi ña ka'án naa Xuva ko. Di'na Samuee, ni ún ntíi ntíi ña ka'án naa Xuva ko, ña é vē'xí ata ña, ntáka'an ntódo ña nté koo kuví vevii.

²⁵ Xuva kō ne, xé'e ña xu'u ñá uva ata ntó, ña intóo di'na. Kuví iña ntó di, tsí ntóo nto naa ña vevii. Tsí Xuva kō ne, kaka'an ñá ni Ábraan: “Kuenta iña í'xá nto ntuviko un ntíi ntíi ña'a, ña ntóo dá kaníi ñūxiví”, ka'an ña.

²⁶ Dukuān né, dá táxnúu Xuva ko I'xá ña ne, di'na kuenta iña ntó táxnúu ña, vata koo é ntáviko ña nto, vata koo é nātu'vi nto kuétsi ntó —ka'án Pedru ni ña.

4

Dā ntāñi Pedru ní Juaan núu ña tsíñu i

¹ Pedru ní Juaán ne, ntáka'an dúkuan ña ni ñá'a san dá xee dutu iña ñá Israee, ni tó'ó sntadun iña úkūn ka'nu, ni ña saduceu.

² Dóó dutsi kuíni ña ni Pedru ní Juaan, tsí ntánakuá'a ña ña'a san tsí nuu é ntaā i é ntoto xtuku o tē xi'i o, tsí ntóto Jesuu dá xi'i ña.

³ Kidáa né, tñn ña ña, tsú'un kutu ña ñá vi'i utun. Uun ñúú ñú'u kutu ña, tsí e kuáa da tñn ña ña.

⁴ Ntá tsi dóo titín ña'a kuínti'xe ña da téku ña tú'un é kaka'an ña. Kidáa ne, xéé tá'an te u'un mii ña'a kuínti'xe ña Jesuu, é da mii kúe'en tsí ñatíi san ne, kaxio ñadí'i san di.

⁵ Utén sán ne, un ntíi ntíi ña odo nūú iña ñá Israee san, ni ñata, ni mastru lei iña úkūn sán ne, nataká nuu ña ñúú Jerusalem,

⁶ ni dūtu, ñá odo nūu, ña nani Ánaá, ni ún ntíi ntíi ñavi'i ña, ni Caífaa, ní Juaan, ni Aléjandrú di.

⁷ Kidáa né, káná ña Pedru ní Juaan é xntáñi me'ñū ñá ña, da tsíxe'e ña ña:

—¿Xoo ntu tá'xi i itsí é kuān koo vii nto? —ka'an ña.

⁸ Pedrú ne, dóo nuu Espíritū Sántū nima ñá, kaka'an ña:

—Un ntíi ntíi ntó, ñata, ña odo nūú iña ñá Israee:

⁹ ne ntio nto tsixe'e ntó ntí nté ó xntíi ntí ña xne'é ne, nté ó kúvi ntuvá'a dñ'in ña ne,

¹⁰ kini vá'a nto ve é kaka'án ntí ni ntó, tsí ntio ntí é kūtuni ntó ni ún ntíi ntíi ña Israee tsí Jesucristu, ñá ñúú Nazaree, ña naxntéé ntó ntiká krusi, ña nantóto

Xuva kō né, ðivi ñā kúvi idé ñā é ntūvá'a ñā sã'a. I'a ntítsi ñā nuu ntoo. Ini nto tsí ñā vádã ká ñā ntuví.

¹¹ Jesuú ne, vata kaa xuu núu i kaa ñā. Ðivi ntō ne, vata ntáa ñā ntáxntãñí vi'i ntáa nto, é nãkuíta nto xuu e ðíi ka va'á, xuu e kúvi xuu núu i.

¹² Tsí xōxó xtuku ne é kúvi nakákú i kō, tsí mii tsi Jesuu é kúvi víi ñā. Kuan ò dé kú've Xuva kō —ka'án Pedru ni ñā.

¹³ Ñā tsiñu i sán ne, koó dã kúdu'va ñā dá ini ñā tsí ñā te kau'vi kué'en tsi Pedru ní Juan é ka'an ñā, kuān té ñā te tu've ñā, ñā te na'nu ñā'a ñā. Da kidáa kútuni ñā é dadíi íka ñā ni Jesuu.

¹⁴ Ikān ntítsi ñā ntuvá'a sán ði. Dukuān ne, ñā ni kútuni ñā nté koo ka'an ntée ñā ñā.

¹⁵ Kidáa ne, nantíi ñā ñā mé'ñū juntá san ne, da ntánatíin mii ñā,

¹⁶ ntáka'an ñā:

—¿Nté ntu koo vii o ni ñā? É íni ntí ntí ñā'a, ñā ntoo ñuú Jerusalem, tsí idé ñā uun nuu i é dóo ka'nu. Ñā kúvi kã'an o té ñā nuu é ntaã i.

¹⁷ Ntá tsí ñā ntío ko é kúku'e núu i. Dukuān ne, kué'e o ñā ítsi e nté uun ito ka ñā ka'an xtúku ñā kuenta iña Jesuu —ka'an ñā.

¹⁸ Kidáa né, kãna xtuku ñā ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Nté uun ito ka ñā ku kã'án ka nto ni ñā'a kuenta iña Jesuu —ka'an ñā.

¹⁹ Ntá tsi Pedru ní Juaán ne, nantíko koó ñā, kaka'an ñā ni ñā:

—Mii nto kadã kuení nto ve. ¿Nee iña é ðíi ka va'a é víi ntí, te kuiní nto: é kuinti'xe ntí é ntáka'an ntó ne, ò é kuinti'xe ntí é kãka'an Xúva kō?

²⁰ Ntí'í ne, da mii é kã'án ntí ni ñā'a un ntí'í é íni ntí é edé Jesuu, un ntí'í e téku ntí é nakuã'a ñā ntí —ka'an ñā.

²¹ Ñā tsiñu i sán ne, da mii tsí de tí ñā ni ñā né, dã nakaka ñā ñā. Ñā ni kúvi kué'é ñā ñā é ntó'o ñā, tsi ú'vi ñā té dóo ka'an ñā'a san. Tsí un ntí'í ñā'a sán ne, da mii kué'en tsi ntáka'an ñā e dóo ka'nu Xuva kō é kuan ò kúvi.

²² Tsí ñā xne'e, ñā é kuan ò ntuvá'a ðí'in i sán ne, e itá ntí'xin uvi díko kuia ñā.

Nté ò ka'an ntá'vi ñā kuinti'xe i san

²³ Dã ntí Pedru ní Juan ví'i utun kãn ne, kué'en ñā mí ntoo ta'an ñā, ñā kuinti'xe i, kuntáa ñā ni ñā nee ntí'í ntí'í nuu i é kãka'an dutu ñā odo núu san ni ñatã san ni ñā.

²⁴ Dã téku ta'an ñā ne, uun tsi nima ñā ka'an ntá'vi ntí'í ntí'í ñā ni Xuva kō:

—Xuvã, ðivi ntō é Xuva ntí'xe ntí nto; ðivi ntō e dóo ka'nu nto. Mii ntō dé kú've ntó e dukún kan ni ñuxiví a, ni ntute ñu'u kãn, ni un ntí'í é ío.

²⁵ Mii nto ni Espíritū Sántu ntō ne, xé'e nto tú'un é kã'an ñā kade tsiñu iña nto, rei Davíi san, dá kakã'an ñā naá nto nté ntúvi ði'na, kaka'an ñā:

¿Nté kui dóo ntákudiin ñā tuku ñuú san?

¿Nté kui doto tsí ó ntántukū nuu iní ñā'a san?

²⁶ Kuntañí ntée ntí'í ntí'í rei iña ñuxiví, nãtaká nuu ntí'í ntí'í predente ñuú san

dá ntã ñā ata Xuva ko

ní Cristu, ñā nakaxnúu Xuva kō,

ka'an Dávíi san kídã.

²⁷ Kuan ò kúvi ntí'xe tsí rei Heróde ni Põncio Pilatú ne, nãtaká nuu ñā má ñuú a nĩ ñā Israee ni ñā é ñā te ñā Israee, nátee ta'an ñā xu'u'ú ñā, ntukú nuu iní ñā nté koo ka'ni ñā I'xá nto Jesuu, ñā e dóo va'á, ñā nakaxnúu nto.

²⁸ Dukuan ò dé ntaa ñā un ntí'í nuu i vata tsi ò dé kú've ntó nte ntúvi ði'na é kuān koo kúvi.

²⁹ Vi'a ve ne, koto nto, Xuvā, nté o ntáde ña e ntaínchu'vi ñá nti. Xntii ntō ntí é ña ku u'ví nti é ká'an ntódo ntí ni ñā'a san tú'un nto, tsí iña nto kade tsiñu nti.

³⁰ Nátánteé nto nta'a nto ña nchokuvi, ntavá'a nto ñā. Xntii ntō ntí é kūvi víi nti nuu i e dóo na'nu, e kue'e kuenta kue'e u ña kuenta iña Í'xá nto Jesuu e dóo va'á ña —ka'an ña.

³¹ Dā kúvi ka'an ntá'ví ña ne, tē'xén nuu vi'i mí ntoo ña. Ínūu Espíritū Sántū nima ñā, un ntíi ntíi ñā ne, eni ntu'u ñā ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō, tsí ña te ntaú'vi kue'en tsí ña.

Da nēé ka é iō iña ñá ne, iña ntíi ntíi ña

³² Un ntíi ntíi ña kuínti'xe i sán ne, uun tsi nima ña, uun tsi é ntádē kueni ña. Nté un ña ña ni de víni ña é ntio ta'an ña. Tē nee iña é io iña ñá ne, ñā ni ká'an ñá te iña mii ña, tsí iña ntíi ntíi ñá, ka'an ña.

³³ Pustrú san ne, dóo iō diki ña é ká'an ñá ni ñā'a tsí ntóto Jēsuu dá xi'i ña. Dōo vá'a o intóo ña, tsí Xuva ko ínuu mé'ñu ña ñā.

³⁴ Nté un ña ña ni taan núu ña, tsí tē xoó ñā'a é iō ñu'u í ne, o vi'i i ne, nadiko ñā ne, dá xēe ni'i ñá diu'un i

³⁵ é ntáda ña kuenta ntá'a pustrú san. Kidāā ne, nake'nté dava ña, na kuído ta'an ña, xoo ñá'a é kātaan núu i.

³⁶ Kuān o dé uun i'xá ña Levii, ñā nani Jōsee, ñā vē'xí nuú Chipre. Pustrú san ne, xntánteē ñá ña Bernabee, é kāni tú'un Ña Kanaxnuu Ka'nu Nima Ko.

³⁷ Dívi ñā né, nadiko ña ñū'u ña ne, da xee ni'i ñá diu'un i, ntáda ña kuenta ntá'a pustrú san.

5

Nté o kúvi Anania ni Sáfira

¹ É tuku ñatíi, ña é nani Anānia, ni ñádi'í ña, ña é nani Sāfirá ne, nádiko ña un itsi ñū'u ña ñi.

² Ntá tsi ña sá'á ne, kí'i ña diu'un í ne, xnūu vá'a ña dava é kūvi iña mii ña. É ntóo ka kúdi ne, ntada ña kuenta ntá'a pustrú san.

—Kuān sá kaa diu'un i —ka'an ña.

Ñádi'í ñá ne, uun tsi xu'u ntáde ña é kuān koo ka'an ña.

³ Kidāā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—Anania, ¿nté kui xnúu ntu nto nima nto é kāka'an Tó'ō é ña vá'á san? ¿Nté kui kaka'an ntú nto dovete ni Espíritū Sántū dá kí'i nto dava diu'un ñu'u san é kuvi iña mii nto?

⁴ ¿Ñá ntu te iña mii nto ñu'u sán di'na dá nadiko ntō? ¿Ñá ntu te iña mii ntō diu'un í ñi? ¿Nté kui kene iní ntu nto é kuan o dé nto? Tsi ña te ñá'a san é kaeni nta'ví nto ña, tsí mii Xuva kō —ka'án Pedru ni ña.

⁵ Ananiá ne, dā téku ña é kāka'an ñá ni ñā ne, nantúve ña ne, xí'i ñā. Dōo u'ví ntíi ntíi ñā'a san da kútuni ña nte o kúvi ña.

⁶ Kidāā ne, xéé na kuetsi ne, dá'ví nuu na kúñu ña dóo ne, dá kue'en ní'i na ña, kúku'xí na ña.

⁷ Dā ita ntí'xin uni úra ne, xéé ñádi'í ña. Váta kutūni ñá nte o kúvi xíi ña.

⁸ Pedrú ne, tsixe'e ña ñā:

—Ká'an vē: ¿Dū'va ntu kaa inuu á'vi ñū'u é nádiko ntō? —ka'an ña.

—Kuan tsí kaa inuu á'vi —ka'an ña.

⁹ Kidāā ne, kaka'án Pedru ni ña:

—¿Nté kuí kēne iní ntu o ni xíi o é kuan o dé vete nto ni Espíritū Sántū? I'a kuntí'xi na kuetsi, na ixkú'xi xíi o. Vi'a ve ne, kiku'xí na o di —ka'an ña.

¹⁰ Ura tsí i nantúve ña nuú Pedrú ne, xí'i ñā. Kidāā ne, xéé na kuetsi sán ne, iní na tsí é xí'i ña. Tāvá na ña é kíkū'xí na ña ñi'ni xíi ña.

11 Un ntíí ntíí ña kuínti'xe i sán nī ña ñuu i sán ne, dōo u'ví ña da kútuni ña nte o kúvi.

Dā ntuvá'a ña nchokuvi

12 Pustrú san ne, dōo kue'e kuénta xé'é ña; dōo ki'in itō idé ña nuu i e dōo na'nu mé'ñū ña'a san. Un ntíí ntíí ña kuínti'xe i sán ne, dadíi náta'ká nuu ña ini ukún ka'nu kán mī nani Corído Salámuun.

13 Ná nguú sán ne, dōo u'ví ña é kuve ta'an ña ña, kuán te dōo vá'a ka'an ñá'a san iña ña.

14 Ntá tsi dā díi díi ka kuínti'xe ña'a san Tó'o ko Jesūcristú ne, dōo titín ña nákuve ta'an ña ña kuínti'xe i san, te tíi te ñadi'i' ña.

15 Xee ní'i ña ña nchokuví di, tsōo ña ña nú ito, tsōo ña ña nú xūvi ítsi kán vata koo te áma kuita ntí'xin Pedrú ne, kuán té ntati kúdií ña duku ntée ña ne, ntuvá'a ña, kuiní ña.

16 Xée ñá'a san, ña ntōo etsin ñuu Jerusaleén di. Ná te da dīi ná xee ña, odo ña ña nchokuví, ni ña ñu'ú é ña vá'a nima í ne, un ntíí ntíí ña ntuvá'a ña.

Dā ñú'u kutū pustrú san vi'i utun kán

17 Kidáa ne, dutu ñá odo nūú ni ūn ntíí ntíí ña saduceu, ñá ntíi ní'i ñá né, kūne'u iní ña nī pustrú san.

18 Tīn ña ña, tsú'un kutu ña ña vi'i utun.

19 Ntá tsi ðivi tsi niñú san xee uun ánje Xuva kō, nákaán ña xi'i vi'i utun, da nantíi ña pustrú san, kaka'an ña:

20 —Kue'en ntó, kuntañí ntó ini ukún ka'nu kán ne, ká'an nto ni ñá'a san nté koo ní'i ña ntuvi xéé iña ña —ka'an ñá nī pustrú san.

21 Kué'en ñá. Dā tuví ne, kúntí'ví ña ini ukún ka'nu kán ne, dā éni ntu'u ña nakuá'a ña ñá'a san.

Dā xee dútu ñá odo nūú san ni ña ntíi ní'i ñá né, tává ña junta ká'nu ni ūn ntíí ntíí ñata, ña odo nūú iña ñá Israeé ne, dā teé tsiñu ña maú san é kinakueká ña pustrú san vi'i utun kán.

22 Dā xee ñá vi'i utun kán ne, ¿mí'i ntu kī'xi ká pustrú san? Xoxó ka ña. Kuan tsi ō ntíko kōo maú san. Ntántaa ña nī ña ñe'e jún'tā san, kaka'an ña:

23 —Dā xéé nti vi'i utun kán ne, é kantí'ú xi'i i ne, ikán ntáñí ntée sntadún san atá xi'i i kan, ntáde ña kuenta; ntá tsi dā nákaán nti xi'i i ne, xoxó ñu'u ká i —ka'an ña.

24 Dutu ñá odo nūú san nī tó'o sntadun úkún ka'nu sán ne, dā téku ña é ntáka'an maú san ne, dōo ítsu'un ña nté koo nañú kava ña nuu i sá'a.

25 Ura tsi i xee úun ñatíi, kaka'an ñá ni ñá:

—Un ntáa ña é tsu'un kutu ntō vi'i utun. Ikán ntáñí ñá ini ukún kán, ntánakuá'a ña ña'a san —ka'an ña.

26 Kidáa ne, ñé'é tó'o sntadún san ni maú san, ixnatíin ña ña. Ntá tsi diin diin tsi nátiin ña ña, tsi ú'ví ñá te kué'é xuu ñá'a san ña.

27 Dā náxee ní'i ña ñá ne, kue'en ní'i ña ña mé'ñū junta ká'nú san ne, dá kaká'an dútu ñá odo nūú san ni ña:

28 —Ntí'í ne, un ntíi tsi ka'án nti ni ntō é ña ku nakuá'a ka nto ña'a san kuenta iña Jesús. ðivi ntō né, dā díi díi ka ntáde nto. É ini ntíí ntíí ña ñuu Jerusaleen tú'ún é ntánakuá'a nto ña ne, ntadá'vi ntō ntí kuétsi i é xi'i Jesús —ka'an ña.

29 Kidáa ne, Pedru ní pustru ñá nguú sán ne, nantíko koñ ñá, ntáka'an ña:

—Díi díi ka nuu á'vi é kuínti'xe ntí Xuva kō é ña'a san.

30 ðivi tsi Xuva kō, ña é inúu ini uva ata kō, ña é intóo nte ntúvi di'na ne, ðivi ña nantoto ñá Jesuu, ña é ní nto dá náxnteé ntó ña ntiká krusi kan.

³¹ Xuva kō ntáa ni'i ña ña, kuntáa ña é kutuví ñá diñi kua'a ña, é kodo nuú ña, é nakakú ñá kō. Dukuān né, te nātu'vi o kuétsi ko, xo'ō é ña Israeé o ne, ni'i ko é kāda ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsi kō.

³² Sá'ā é ntaxé'e ntí kuenta, ni Espíritū Sántū san, tsí ta'xi Xuva kō Espíritū Sántū é kunū ña nima ko te kuínti'xe ko ñá —ka'án pustrú san.

³³ Dā téku ña tsiñu i san é ntáka'an ñá ne, dōo dutsí kuiní ña. Ncho ka'ni ña pustrú san.

³⁴ Ntá tsi uun ña'a, ña farīseu, ñá nani Gamālieé ne, mastrú lei iña ñá Israeé ñá, ne, dōo íko ñu'u ñá'a san ña. Divi ñá ne, nákuntítsí ña, kaka'an ñá te nantíi ña pustrú san ki'i kan uun da'na.

³⁵ Kidáa ne, kaka'an ñá nī ña tsiñu i san:

—Ña Israeé, kadā kuení va'ā ntó nté koo víi nto ni ña sá'a.

³⁶ Tsí emá tsi ne, xío uun ñatíi, ñá nani Teudá ne, dōo ka'nu ncho víi ña. Xío te kímí sientu ñatíi, ña ntíkin ña. Ntá tsi dā kúvi ne, ña'a é'ni ña ña ne, kidáa nákuite xáa ntíi ntíi ña ntíi ni'i ña. Kidáa ne, xío da'na.

³⁷ Rkontúví, ntuví dá naka'vi ña ñá'a san ne, ñá nani Júdā, ña ñuú Galileá ne, dōo ka'nu ncho víi ña ne, ñá te da ñi ña'a intíkin ñá ña di. Ntá tsi xi'i ñá di ne, dā nákuite xáa ntíi ntíi ña intíkin ña.

³⁸ Dukuān é kāka'án u ni ntō é na tsoo mii nto ña sá'a. Nā ku kini ntéé ka ntō ña. Tsí te kuēnta iña ñá'a é ntánakuá'a ña ne, koó da'na mii.

³⁹ Ntá tsi te kuēnta iña Xuva ko é ntánakuá'a ña ne, ña kúvi víi nto é kini nteé ntō ña. Kuenta tsí víi nto ve vata koo é ña ka'an ntéé nto Xuva kō —ka'an Gamālieé san.

⁴⁰ Xío ntaa iní ña tsiñu i san é kāka'an ña. Kidáa ne, nákana ña pustrú san é ntí'xi xtuku ña. Dā náxee ñá ne, nátií nuu ña ña xo'ó ne, dá kaká'an ñá ni ñá é ña ku ka'án ka ña iña Jéssu. Kidáa ne, nakáka ña ña.

⁴¹ Dā ntíi pustrú san mé'ñū juntá san ne, dōo diní ña, tsí xe'é Xuva kō é ntō'o ña kuenta iña Jéssu.

⁴² Nā ni tee da'na kue'en tsí ña é nakuá'a ña ña'a san. Nguentúvi ntáka'an ntódo ña ni ñá'a san kuenta iña Jéssu iní ukún ka'nu kan nī nú víi' ñá'a sán di.

6

Ña u'xe ñá'a, ña é xntíi

¹ Ntuví tsikán ne, kūtítin ña kuínti'xe i Cristu. Kidáa ne, xío ñá'a e ntáka'an tú'un griegu éni ntuvu ña tsí'i kuétsi ñá ña ntáka'an tú'un hēbreú san, ntáka'an ñá tsí ñad'í kii, ña ntáka'an tú'un griegu san ne, ñá kué'e tsi ntáni'i ña mí káxi'í é ká'xi ñá utén utén, tsi díi ka kue'e ntáni'i ñad'í kii, ña ntáka'an tú'un hēbreú san.

² Dukuān ne, uxúvi ñá'a pustrú san kāna ña un ntíi ntíi ña kuínti'xe i san é nataká nuu ña. Kidáa ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Tē ntí'í víi ntí tsiñu é kuēnta víi ntí ña'a sán ne, ña kúvi víi ntí é nakuá'a ntí nto tú'un Xuva kō.

³ Díi ka vá'ā ó, ení, divi ntō nakaxnúu nto u'xe ñá'a ña'a nto é koto ña tsiñu sá'a. Nakaxnúu nto ñatíi, ña e dōo iní nté koo víi i, ña e dōo nuu Espíritū Sántū nima i, ña ntaíko ñu'u ña'a sán ne, divi ñá é víi ñá tsiñu é kuēnta víi ña ña ña'a san, é tsí'i ña é ká'xí ñad'í kii san.

⁴ Divi ntí ne, da mii tsí é ká'an ntá'ví nti nī é nakuá'a ntí ña'a tú'un Xuva kō —ka'an ña.

⁵ Nā nguíi sán ne, xkúntee iní ña é ntáka'an pústrú san. Kidáa né, nákaxnúu ña u'xe ñá'a, vatá ó ka'an ña: di'na Esteba, ña e dōo kainuu iní i Xuva kō, e dōo nuu Espíritū Sántū nima ña; kidáa ne, Felipe, ni Prócuru, ni Nicānoo, ni

Tĩmuún, ni Pārmena, ni Cúlaa. Culaá san ne, ñúú Antioquia vé'xi ña, ntá tsi kantũkin ñá Xuva ko vatā o dé ña Israee dá éni ntu'u ñā kuĩnti'xe ña Cristu.

⁶ Ntēka ña u'xe ñá'a ñatĩ san, kue'en ni'ĩ ña ña mí ntoo pustrú san. Pustrú san ne, xntekũ ñá nta'a ña dikĩ ñá u'xe ñá'a sán ne, ka'an ntá'vĩ ñá iña ña da xnuú nta'a ña ña tsĩñu san.

⁷ Kidáá né, dōo ite xáa tú'un Xuva kō né, kũtĩtĩn ña kuĩnti'xe i Tó'o ko Jēsuu, ña ntoo ñúú Jerusalem. Ikān ne, tĩtĩn dutu ñá Israee kuĩnti'xe ña di.

Dā tĩn ña Esteba

⁸ Estebá san ne, dōo ki'in itō idé ña nuu i e dōo ka'nu, tsĩ Xuva kō dōo xntĩ ña ña ne, nāxnuu viko ña ña. Koó dā kúdu'va ña'a san da íni ña.

⁹ Ntá tsi ío ña vé'xi úkũn é nanĩ Ña Nakáku, ni ña vé'xi ñúú Cirene, ñúú Alejandria, ñúú Ciliciá, ni ñuu Ásiā ne, ñá ni xkũntee iní ña é kākā'an Ēsteba. Tuku o dé kuenĩ ña ne, eni ntu'u ñā ntánāa núu ña ni ñā.

¹⁰ Ntá tsi ña ni kuvĩ víi ña ni ñā, tsĩ dōo vá'á ó kaka'an ña, tsĩ xe'e Espiritũ Sántũ san é kũtuni ña nté koo ka'an ña.

¹¹ Kidáá ne, ntá'vĩ ña ña'a san é dā'vĩ ña Esteba dōvete. Tsĩ'ĩ ña dikĩ ña é kākā'an ña tsĩ kākā'an kĩni Esteba iña Muisee ni iña Xuva kó di.

¹² Dukan o nateñu núu ña ña'a sán, ni ñata, ni mastrũ lei Xúva kō. Kidáá né, dā nénĩ tsi Esteba, tĩn ña ña, kue'en ni'ĩ ña ña mí ntoo ñá odo núu, ntáde ña junta.

¹³ Xee ní'ĩ ñā ña é kākā'an dōvete san ne, ntáka'an ña:

—Ñā sā'á ne, dōo kaka'an ntée ña ví'i Xuva kō né, dōo kinĩ ó kaka'an ñá iña leĩ san di.

¹⁴ Tékũ nti é kākā'an ña tsĩ Jesuu, ñá ñúú Nazaree ne, nakatsin ña ví'i Xuva kō ne, nadama ña é vatā xkoó ini o e xtũví Muisee —ka'an ñá ka'an dōvete san.

¹⁵ Kidáá ne, un ntĩ ntĩ ña odo núu san ni ña ntoo sán ne, ito ña Estebá ne, iní ña nuu ña e xĩ'ĩ nuu vatā ó kaxĩ'ĩ nuu nuu ánje.

7

Nté o nantĩko kōo Esteba

¹ Kidáá ne, kaka'an tó'o dutu iña ñá Israee san, katsixe'e ña Ēsteba:

—¿Ntāa ntu é ntáka'an ñá sá'a? —ka'an ña.

² Kidáá né, eni ntu'u Ēsteba kaká'an ñá ni ñā:

—Un ntĩ'ĩ kué'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu nto, kini nto é kākā'an u ni ntō: Iní nto tsĩ Xuva kō, ña dōo ka'nu, ntii díto ñá nuu uva áta ko Ābraan nte ntũvi dí'na, dá tũvi dukan ña ñúú Mesopotamia, dí'na dá kĩ'in ña é kikutũvi ña ñúú Haraan.

³ Ne, kaka'an Xúva ko ni Ābraan: “Xtũvĩn miin ñúú o ni ũn ntĩ ntĩ ñavi'ĩ o, kué'én xio ñuu mí nañé'é u o ve”, ka'an ña.

⁴ Kidáá ntáka Ābraan ñúú Caldea, kué'en ña, kukutuvĩ ñá ñúú Haraan. Rkontũvi ne, xĩ'ĩ uva ña né, Xuva kō kíxnteká ña ña, xee ña ñuu sá'a mí ntoo ó vevii.

⁵ Ntá tsi Xuva kō ñá ni xé'é ña ñu'u é kũvi iña mii ña, nté un siin. Ntá tsi xe'é ña xu'u ña é dā nte rkontũvi kué'é ña ña ñu'u san. Tē xĩ'ĩ ñá ne, kuvĩ iña i'xá ña ni i'xá ika ña dí, kuān te ntũvi tsíkán ne, váta kōo i'xá ña.

⁶ Sá'a kākā'an Xúva ko ni Ābraan: “I'xá o ne, xio ñúú kuntōo ña; ñá te ñúu mii o kuntoo ña. Kidáá né, dōo kini koo víi ña'a san ni ñā. Kĩ'ĩ ña ña é kuetsi é káda tsiñu ña iña ña. Kĩmĩ sientu kuia é kuan koo nantō'o ña ña.

⁷ Ntá tsi kué'é u é ntō'o ña ñuu tsíkan e kuán koo nantō'o ña i'xá o. Kidáá ntĩ i'xá o ñuu tsíkan, naxee ñá ñuu sá'a ne, i'a tsi kuntoo ña, kunuu inĩ ñá ko”, ka'an Xúva ko ni ñā.

⁸ Kidáa ne, xé'e Xuva ko xu'u ña ni Ābraán ne, dē kú'vē ña é tē'nte un siin kúñū é Ixi un ntíí ntíí i'xa tíí san vata koo é dító e ntáduku ntée ña Xuva kō. Dukuān né, dā káku i'xá ña é nani Ísaá ne, dē ntaa Ābraan, é'nté ña kúñū é Ixi i da kúvi ūna ntúvi káku ne, kuan tsí o dé Isaa ni i'xá ña é nani Jácoo ne, kuan tsí o dé xtuku Jacoo ni ún ntíí ntíí i'xá ña, divi ña é uva ūxuvi tátá ña Israee.

⁹ I'xá Jacoo san ne, kúne'u iní ña ni ení ña, ñá nani Jōséé ne, díko ña Jōséé san. Ña ñuú Egító níí ña ña é káda tsiñu ñá iña ña. Ntá tsi ínūu mé'ñu Xuva ko Jōséé san ne,

¹⁰ nákákú ña ña é kánto'o ña. Xé'e ña e dóo ki'in íní Josee nté koo víí ña ne, xé'e ña e dóo kuinima rei ñuú Egító sán ña, divi rei, ñá nani Farāuun. Rei san ne, nākaxnúu ña Josee é kodo nuú ñá ñuú Egító ní nú vi'i ña kán di.

¹¹ Kidáa ne, kútama ñuú Egító ni ñuú Canaan. Ná ni ní'i ñáta kō é ká'xi ña. Dōo ntó'o ña dókō.

¹² Ntá tsi xee tú'ñ nta'a Jacoo tsí ío trigu ñuú Egító sán ne, táxnūu ña i'xá ña, divi uva ata ika kō.

¹³ Dā kúvi uvi íto ñe'e ñá ne, da kidáa xe'é Josee kútuni ña é ēni míi ña ña ne, kidáa kútuni Fārauun é ñavi'i Joséé san ne, tatá Israee ña.

¹⁴ Kidáa ne, táxnūu Josee tú'ñ é k'í'in úva ña Jácoo, ni ún ntíí ntíí ñavi'i ña, kikuntóo ña ñuú Egító. Úni díko xe'un ñá'a ña

¹⁵ xée ña é kuntōo ña ñuú Egító. Ikān xi'í Jacoo ní ñata kō, ña intóo di'na.

¹⁶ Dā rkontúvi dá xi'í ñá ne, kue'en ní'i ña ña ñuú Siqueén ne, ikan Intú'xi ña ña ña e níi Ābraan ntá'a i'xá Hamoo.

¹⁷ E dóo káxa ñá Israee san ñuú Egító da xee étsin ntuvi é ntūntaa é káka'an Xúva ko dā xe'é ña xu'u ña ni Ābraan.

¹⁸ Kidáa ne, xée tuku ña'a é víí ñá rei ñuú Egító ne, rei tsikán ne, ña ni íní ñá xoo e Jōsee.

¹⁹ Rei sa'á ne, ēni nta'ví ña ñata kō né, dōo nantó'o ña ña. Dē kú'vē ña é nakuítá ñá un ntí'i i'xa tíí san é dā ve kakaku vata koo é na kúvi, tsí ntio ña é nantí'i ña tatá kō.

²⁰ Ntuvi tsikán ne, káku Muisee. Uni xóo xtúvi xu'u ña i má vi'i ña kán é nakué'nu ña i, tsí dóo ntio Xuva ko i.

²¹ Dā ña ni kuví víi ka ña ni i né, da mií é xtuví xaa ña i. Kidáa né, divi tsí díokō rei san kí'i ña i ne, nakué'nu ña i vata tsí te i'xá mií ña.

²² Dukuān ne, kutú've Muiseé san é un ntí'i é Iní ña Egító ne, dōo íní ña nté koo ka'an ñá ne, dōó ío ña é víí ñá nee ntí'i ntí'i.

²³ Dā ntí'i ña uvi díko kuiá ña ne, dē kuení ña é k'í'in ña, kikoto ní'ni ña ña'a ña, ña Israee san.

²⁴ Ikān íní ña tsí uun ña'a ña Egító kanantó'o ña uun ña'a ña Israee. Muiseé ne, nadá'an ña ñá'a ña, ña Israee san ne, ē'ní ña ña Egító san.

²⁵ Kuiní ña té kútuni ña'a ña é Xuva kō táxnūu ña ña é nakákú ñá ña. Ntá tsi ñá te kuan o ni ñe'e díki ña Israee san.

²⁶ Tuku ntuvi ne, ta'an tuku Muisee úvi ña'a ñá Israee, ntánaā ñá ne, ntio ña é naka'nté nuu ña, kaka'an ña: “¿Nté kui kuān ó de ntu nto? Tsí ñá vā'á o é naa o ni ta'an kō”, ka'an ña.

²⁷ Kidáa ne, uun ña'a ña, ña é kadē xení ni tā'an i ne, ti'vi nūu ña Muisee, kaká'an ña: “¿Xoo ntu kaka'an i é kadā kú'vē nto iñá nti, é xntékú ku'vē ntó ntí'?”

²⁸ ¿Vá ka'ní ntú nto ko vata o é'ni nto ña Egító san iku?”, ka'an ña.

²⁹ Dā téku Muisee é káka'an ñá ne, Inu ña ñuú Egító, kué'en ña, kukutúvi ñá ñuú Madaaan. Ikān éni vi'i ña ne, xío ūvi i'xá ña.

30 Ítā nti'xin uvi díko kuiá ne, uun ntuvi kaika Muisee má kũ'u kan etsin xuku é nani Sināi. Ikān íni ñá é kaí'xi ntá'a utun sán ne, ntii díto uun ánje Xuva kō mé'ñũ ñu'u é kaí'xi san.

31 Koó dā kúdu'va Muisee da íni ña ne, xée etsin ña é koto díto ña. Tékú ña tatsin Xúva kō é kaka'an ñá ni ñá:

32 “Xu'ú ne, Xuva ñáta o Ābraan, Ísaa, ni Jácoo”, ka'an ña. Koó dā kaní'i Muisee e dóo ũ'ví ña ne, ú'ví ñá é koto ña ñu'u san.

33 Ne, kaka'an Xúva ko ni ñá: “Nantīin nti'xen o, tsí ñu'u mí ntītsín san ne, ñu'u kuíko.

34 Xu'ú ne, é iní u é kuān nte ntántó'o ña'a ko ñuú Egítō. É tékú ko e dóo nta'ví o ntátaan nuu ña. Dukuān é vē'xi ú é nakakú u ña. Ní'ín ve, tsí nataxnuu ú o ñuú Egítō”, ka'an ña.

35 Kuān te nántii ni'ni ñata kō san Muisee dá ntáka'an ña: “¿Xoó ntu kaka'an i é kadā kú'vē nto iñá ntí, é xntékú ku'vē ntó iñá nti?”, ne, divi ñá é taxnuu Xuva kō é kadā kú'vē ntí'xe ña, é nakakú ñá ña Israeé san, tsí kuān ó kaka'an Xúva ko ni ñá da ntii díto ánje san mé'ñũ ũtun é kaí'xi san.

36 Divi Muisee san é nátava ña ñata kō san da ntáka ña ñuú Egítō. Divi ña e dé ña nuu i e dóo na'nu. Dōo kue'e kuénta xe'é ña dā intóo ña ñuú Egító, dā ita nti'xin ñata ko Ntute Ñu'u Kué'é ne, da nī'íka ña uvi díko kuia má kũ'u kán di.

37 Divi tsi Muisee é kaka'an ñá ni ña Israeé san: “Xuva ko ne, taxnuu ña uun ña'a, ña é ka'án naa ña vata tsí ó de ú xu'u, uun ña'a, ña é divi tsi tāta ko”, ka'an Muisee.

38 Muisee xtúku tsi san é itúvi ña ni ñata kō da nátaká nuu ña má kũ'u kán ne, divi ña kaka'an ñá ni ánje rki uku Sinaii da xe'é Xuva kō tú'un ña é káta'xi ntuvi iña ko é káda ntaa o.

39 Ntá tsi ñata kō sán ne, ña ni ntío ña kuinti'xe ña Muisee ne, nántii ni'ni ña ña. Tīvi íni ña e ntáka ña ñuú Egító ne, ntío ña é ntiko kōo xtúku ña.

40 Kidáá né, kaka'an ñá'a sán ni Āroon: “É ntío ntí ne, káda vá'a nto é kúvi xuva ko, é kodo núu nuu ko, tsí ñá iní o nté ō kúvi ni Muisee, ñá natavá ko ñuú Egítō”, ka'an ña.

41 Kidáá natavá'a naá ñá uun i'xá duntiki e kúvi ti xuva ñá né, e'ní ña kiti kantíto nti'xe é ká'mi ña ti nuu kiti ntuvá'a naá san vata kaa doméni é kué'é ña ti. Tavá ña dodíni iña xuva ña e ntavá'a naá mi ña.

42 Xuva kō né, tsoo mií ña ñá kídaa, ku ika ña ña ne, xe'é ñá é dotō tsí kunuu iní ña ngántii ni xoo ni ũn ntí' ntí' xntívi é ió e dukún kan, vatá ó uve na'a iní tutu é de vá'a ña é kaka'án naa Xuva ko kídaa:

¿Amá ntu tá'xi nto kó doméni kiti é'ni nto da íka nto má ku'u kan da nī é ũvi díko kuia san?

43 Da mii kué'en tsi é ido nto vi'i doo iña xuva nto Moloó ne, Ído nto xntívi iña xuva nto Refaan.

Ñá te divi ú ntánuu iní nto ko, tsí kudii e ntáva'a naa mií nto ntánuu iní nto.

Dukuān né, natavá u nto ñuú nto ne, natsoo ú nto díi ka ikā é ñuú Babilonia, ka'an Xúva ko ni ña Israeé san.

44 Dā íka ñata kō má kũ'u kán ne, íni'í ñá vi'i doo e kúvi xúkūn, mí ñu'u vá'a lei iña Xuva ko, divi é ntáva'a naá ña'a san vata tsí ō nañé'e Xuva kō Muisee.

45 Xúkūn vi'i doó san ne, kuvi iña ñáta kō kídaa ne, kuan tsí ó ntaído ñá dá xee ñá ni Josuee dá idé ña du'xen ni ña xio ñuu, é kí'i ña ñu'u ña, tsi Xuva kō nantii ña ña é ña te ña Israeé san vata koo é kúvi kuntoó ñata ko ñuú sa'a. Ne, í'a katúvi xúkūn vi'i doó san nté ntúvi dá itúvi rei Davií.

46 Rei Davií san ne, dóo ntio Xuva ko ñá. Ncho xntitsí ñá xúkūn ká'nu iña Xuva ko, é divi tsi Xuva ñata ko Jácoo;

⁴⁷ ntá tsi rei Salamuun kúvi idé ña xntít̄sī ñá xúkūn san.

⁴⁸ Ntá tsi Xuva kō, ña e dóo ka'nu sán ne, ñá te ñi ukun e xntít̄sī ña'a san kutuví ña. Tsi vatá ó kaka'an ña é kākā'án naa Xuva kó ne:

⁴⁹ Vi'i antivi ā tuví u, kadē kú've u.

Ñuxiví san ne, vata kaa teu é nteku nti'i dī'in ko kaa.

¿Nté ntu kaa vi'i é xntitsi ntō iñá ko?

¿Ō mí'i ntu kūtuví da'na u?

⁵⁰ ¿Ñā ntu te xú'u e dé kú've u neé nti'i nti'i é io?

ka'an Xúva kō.

⁵¹ Un nti'i ku'e'en dú'va nto ne, ¿nté kuān nte ló'o ntu nto? ¿Ñā ntátekú kue'en xnto? Vata tsi tē ña ñi nto xoo é Xuva kō. Ñā ntákuinti'xe kue'en xnto é kākā'an Espiritū Sántū san. Dadii xnto ni ñata ntō.

⁵² Dōo nantó'o ña da xōó ka ña'a, ña é ka'án naa Xuva kó ne, e'ní ña ña'a, ña é kākā'an é ki'xi uun ñatīi, ña e dóo va'a é taxnuu Xuva kō. Vevii ne, é ki'xi ñá ne, divi ntō diko nto ñá né, e'ní nto ña di.

⁵³ Divi ntō ni'i ntó lei iña Xuva ko e kixni'i ánĵe san kidaa ne, ntē ña ni kuinti'xe nto lei san. —Kuan ō ka'an Ésteba ni ñá odo nūu iña ñá Israeé san.

Dā xi'i Ésteba

⁵⁴ Dā téku ña'a san é kākā'an Éstebá ne, kūdiin ku'e'en ña. Vevii tsi ka'xi kue'en ñá ña, kuini ña.

⁵⁵ Ntá tsi Estebá ne, dōo nuu Espiritū Sántū nima ña. Ntāa ni'i ña nuu ñá e dukún kan, ñi ña Xuva kō e dóo kaxi'í nuu ka'nu ña ne, ntitsi Jesuu dīñi kua'a ña.

⁵⁶ Kidaá né, kaka'an ña:

—iUn kaa é kainí u! Nākaán vi'i antivi ne, kainí u Ña Vexkúvi Ñatīi, ntitsi ña dīñi kua'a Xuva kō —ka'an ña.

⁵⁷ Ntá tsi dutú san ne, kūdiin ku'e'en ña é kuān ó kaka'an ña. Edí ña lo'xo ñá ne, koó da vāntiñi ña tīn ña Esteba,

⁵⁸ kue'en ni'i ña ña dīñi ñuú kán né, ikān xe'é xuu ña ñā. Ñā ntátsi'ku kuétsi ñá sán ne, tsoo vá'a ña doo ña nta'a uun ná kuétsi, ná nanī Saúlú.

⁵⁹ Ntá tsi, da nī ntáxe'é xuu ña ñā ne, kaka'an ntá'ví Esteba, kaka'an ña:

—Tō'ó ko Jesuu, naki'i nto nimá ko —ka'an ña.

⁶⁰ Kidaá ne, nakunchí ña ne, un ntii tsi kākā'an ña:

—iXuvá, ka'nu vii nto nima ntó ni ña sá'a tsí kuān ó ntáde ña ni ko! —ka'an ña.

Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, xí'i ñā.

8

Nté ō nantó'o Saúlú ña ntákuinti'xe i

¹ Saúlú ne, iō ñá dodñi é kā'ní ña'a san Esteba.

Divi tsi ntūvi tsikan iñi ntu'u é dóo ntánantō'o ña'a san ña ntákuinti'xe i Jesuu, ña ntoo ñuú Jerusaleen. Ne, ñnu ntíí ntíí ñá, dotó tsí kue'en ña, kukuntóo ña ñuú Judea ni ñuú Samaria. Mii sá pustrú san kantóo ña ñuú Jerusaleen.

² Ntá tsi iō ña'a, ña é dóo ntánuu ñi i Xuva kō né, divi ña i'xi ña Estebá ne, dóo éku nteé ña ña.

³ Da nī Saúlú né, kuan tsí ó de ña, kanantō'o ña ña ntákuinti'xe i san. Kata'vi ña xi'i ña'a sán ne, katavá ña ña, te tii te ñadī'i, é tsu'un kutu ña ña vi'i utun kán.

Dā kakā'an ntódo ña tú'ūn va'á san ñuú Samaria

⁴ Ntá tsi ña kuinti'xe i, ña e éka ñuú Jerusaleén ne, ta'án ñuu ta'án ñuú kue'en ña, ntáka'an ntódo ña tú'ūn va'á iña Jesús.

⁵ Uun ña'a, ñá nani Fēlipé ne, kué'en ñā uun ñuu é kāduku ntée ñuú Samariá ne, ikan kākā'an ñá ni ñā'a iñá Cristu.

⁶ Nátaká nuu ña'a san é kīni ña é kākā'an ñá ne, uun ito tsi kuínti'xe ntíí ntíí ñá é kākā'an Félipe. Ntaíni va'va' sa un ntíí ntíí ña'a san é kākā'an ñá ni ñā ne, ntaíni ña tsi kade ña nuu i e dóo na'nu.

⁷ Xíō ña'a, ña é ñū'u é ña vá'á nima í ne, koó dā ntákachu'u ntáa é ña vá'ā san da ntántii nima ñá'a san. Ne, dōo titín ña natín ni ña xne'é di ne, ntuvá'a ña.

⁸ Uun ito tsi náku'un dini kue'en nima ñá'a san, ña ntoo ñuu tsikan.

⁹ Ntá tsi uun ñatíi, ñá nani Simuún ne, tatān ña. Ēmá tsi kade tatan ña, kaeni nta'ví ña ña ntoo ñuú Samaria, kaka'an ñá tsi dóo ka'nu ña'a ña.

¹⁰ Un ntíí ntíí ña'a san, te kuetsi te na'nu ña ne, dōó ntaíni ña é kākā'an ñá ni ñā ne, kuínti'xe ña ña, ntáka'an ña:

—Ñā sā'á ne, dōó iō ñá é vii ñá. Vatā ó kade Xuva kō kade ña —ka'an ñá'a san.

¹¹ Dōo kuínti'xe ña'a san ña, tsí koó dā ntákudú'va ña nuu i é kākuvu kade ña. Tsi éma tsi kuān ó de ña, kaeni nta'ví ña ña'a san.

¹² Ntá tsi dá xee Félipé ne, eni ntu'u ñā kaka'an ntódo ña iña i mí kadē kú've Xuva kō, kaka'an ñá kuenta iña Jesúcristu. Kuínti'xe ña'a sán ne, titín ña ítsi ntute ña, te tíi te ñad'íi.

¹³ Uun tsi nte Simuun kuínti'xe ña, ítsi ntute ña dí ne, dā éni ntu'u ñā intikín ñá Felipe. Koó dā kúdu'va ña é kaíni ña nuu i é dóo na'nu san ni e dóo kue'e nuu i é edé ña.

¹⁴ Kidáa ne, xée tū'un nta'a pustru, ñá ntoo ñuu Jerusaleen, tsí e kuínti'xe ña ñuú Samaria tú'un Xuva kō né, ikān táxnuu ña Pedru ní Juuan, kué'en ña.

¹⁵ Dā xee ña ñuú Samariá ne, ka'an ntá'ví ñá iña ñá ntoo ikān vata koo é ni'i ña Espíritū Sántū.

¹⁶ Tsí nté uun ña vata kunūu Espíritū Sántū nima ña; mií tsi kuēnta iña Tó'o ko Jesuú ítsi ntute ña.

¹⁷ Kidáa ne, Pedru ní Juuan xntéku ña nta'a ña diki ñá'a san ne, inúu Espíritū Sántū nima ña.

¹⁸ Dā íni Simuun tsí ni'i ña'a san Espíritū Sántū san dá xntéku pustrú san nta'a ña diki ñá ne, kaxe'e kuétsi ña ña diu'un,

¹⁹ kaka'an ña:

—Ta'xí nto é kūvi vií u vatā ó de nto, vata koo é tē xntekú u nta'a ko diki ñá'á san ne, ní'i ña Espíritū Sántū sán di —ka'an ña.

²⁰ Kidáa kaká'an Pedru ni ña:

—Ñá tē diu'un o é ntio ko! ¡Na kūnaán miin ní diu'un o, tsí kuān ó kadē kuení o é kuiin diu'un o é kata'xi Xuva kō doméni!

²¹ Nā te sā'a é kāduku ntéen, tsí ña te vá'a nima o nuu Xuva ko.

²² Natu'vin kuetsi o, kákan nta'a Xuva kō é kāda ka'nu iní ña ni o é kuān ó kadē kuení o.

²³ Tsí divin ne, dōo kúvé nima o, dōo kúkaven ni kuétsi o —ka'án Pedru ni ña.

²⁴ Kidáa ne, kaka'an Símuun:

—Mii nto kákan ntó nta'a Xuva kō é ña kuan koo kúvi ko vatā ó kaka'an ntó san —ka'an ña.

²⁵ Pustrú san ne, dā kúvi ka'an ntódo ña tú'un Xuva ko, ni dā kúvi ntaa ña ni ñā'a é un ntí'í e íni ña ne, kúnū'ú ña ñuú Jerusaleen. Ítā nti'xin ña titín ñuu é kāduku ntée ñuú Samariá di ne, ikān ka'an ntódo xtuku ña tú'un va'á iña Jesúcristu.

Dá kakā'an Félipe ni ñátíi, ña vé'xi ñuú Etiopía

²⁶ Kidáa ne, ntií díto uun ánje Xuva ko nūu Félipe, káka'an ña:

—Kuē'en máa i kán mí nuu ítsi é kaíta ntí'xin ñuú Jerusaleen é kãñe'e ñuú Gaza —ka'an ña.

Itsi sã'á ne, da mii má kũ'u mí xoxo ntoó i.

²⁷ Felipé ne, kué'en ña ne, itsi kán tá'an ña uun ña'a ñatíí, ña vé'xi ñuú Etiopía. Ña tsíkán ne, ña tsiñu i, diki í ña iñá reina ñuú Etiopía, ñá nani Cãdace. Itsi kan vé'xí ña sa'a é ñe'e ña ñuú Jerusaleen é vii ñá nchu'ún iña Xuva ko.

²⁸ Ntiko koõ ñá ñuú ña kãn ne, nuu vá'a ña iní vi'i é kãñu'u idu. Nuu ña, kanakuã'a ña tutu é de vá'a Isaía, ña kaka'án naa Xuva ko nte ntúvi dí'na.

²⁹ Kidáã ne, kaka'an Espíritū Sántū sán ni Felipe:

—Kuē'én, kũntikin vi'i é kãñu'u idú san —ka'an ña.

³⁰ Koó dã kainu ña, kue'en ñá ne, xēe ntíkín ña vi'i é kãñu'u idú san. Tēkú ña é kanakuã'a ña ñuú Etiopía san tutu é de vá'a Isaía ne, tsixe'e ña ña:

—¿Kãñe'e diki ntu nto é kanakuã'a nto san? —ka'an ña.

³¹ Ña ñuú Etiopía san ne, kaka'an ña:

—¿Mí'i ntu? Dóo xu'ũ ó kaka'an. ¿Xoó ntu kuvi vii i nañē'e í ko neé kani tú'un? Kixkene nto, kutuví ntó diñi ko —ka'an ñá ni ña.

—Kuvi di —ka'an Félipé.

³² Mí kanakuã'a ña tú'un Xuva kō né, du'vá ó kaka'an:

Tsí ntēka ña ña é ka'nī ñá ña
vata kaa uun a le'ntu é kã'ni ña i;
vata tsi kaa uun a le'ntu e dóo to'o,
é ña te kaítsu'ũn dá kãdeté ña idi i ne,
kuãn koo kuvi ña;
diin diin tsi kutuví ñá di;
ñá kã'an kue'en tsí ña.

³³ Nantii ni'ni ña ña ne,
ñá ni ñē'e me'ñu ña é kũtuni ña kuétsi ña.

¿Mí'i ntu xio i'xá ña?
Tsí náki'i ña'a san ntuvi iña ña ñúxivi sa.
Sá'a kaká'an tú'un Xuva kō mí nakua'a ña.

³⁴ Kidáã né, katsixe'e ña ñuú Etiopía san Felipe, káka'an ña:

—Vii nto da xe'e, ká'an nto ni ko: ¿Xoó ntu iña i é kãka'an ñá sã'á, ña é kãka'án naa Xuva ko? ¿Iña mii ntu ña kaká'an ñá ne, ó iña tuku ñá'a? —ka'an ñá, tsixe'e ña.

³⁵ Kidáã né, eni ntu'u Félipé, kaka'an ñá ni ña, kanañē'e ñá ña nee é kani tú'un tú'un Xuva kō mí kanakua'a ña ne, kaka'an ñá ni ña iña Jéssu.

³⁶ Kidáã né, dá ita ntí'xin ña uun itsi mí io ntúte ne, kaka'an ñá ñuú Etiopía san:

—I'a io ntúte. ¿Vá ña kuvi ntu te kutsi ntuté u vevii? —ka'an ña.

³⁷ —Nté kui ña'a, te kanñ nima ntó kakuinti'xe nto —ka'an Félipé. Ne, kaka'an ñá ñuú Etiopía san:

—Kakuinti'xé ko tsí Jesucristú ne, I'xá Xuva ko ña —ka'an ña.

³⁸ Kidáã ne, kaka'an ña é nãkuntitsi da'na idú san. Nũu ña, ntuvi ñá Felipe, kué'en ña nú ntute san ne, ikan tsí nakutsi ntúte Felipé san ña.

³⁹ Dã ntí ña diñi ntute kãn ne, xio kue'en ní'i Espíritū Sántū san Felipe. Nte kidáã ña ni iní ka ña ñuú Etiopía san ña; ne, dóó díní ña, nakunuu itsi xtuku ña.

⁴⁰ Felipé ne, é ñuú Azoto túvi ña dá kutuni ñá ne, ika ña ta'án ñuú ta'án ñuú, kaka'an ntódo ña tú'ũn vá'a iña Jéssu un tsi da nté xee ña ñuú Cesarea.

9

*Dā náti vi ini Saúlū**(Hch. 22:6-16; 26:12-18)*

¹ Da nīi kākudiin dukuan Saúlū ne, kainchu'vi nā nā kuínti'xe i Tó'o ko Jēsuu, ncho ka'nī nā nā. Dukuān ne, kuē'en nā, kūkoto nā tó'ō dutu.

² Ikan nā tūtú é kuē'ē nā un nti'i dūtu úkun nūú Damascu é nī'i nā itsi é t̄in nā nā é kuínti'xe i Jesuu, te tūi te ñad'i, é k'i'in nī'i nā nā vi'i utun nūú Jerusalem.

³ Ntá tsi da xee étsin nā diñi nūú Damascú ne, koó dā kúdu'va nā dá xi'í nuu nū'u é vē'xi e dukún kán.

⁴ Nantúve Saúlū nū'u kán ne, kidáā téku nā uun tatsin é kaka'an ni nā:

—Saúlū, ¿nté kui kanantō'on ntun ko? —ka'an tátsin san.

⁵ Kidáā ne, tsixe'ē Saúlū:

—¿Xoó ntu nā'a nto? —ka'an nā.

Ne, kaka'an tátsin san:

—Xū'u é Jesuu. Divi ú e dōo kanantō'on ko. ¿Nté kui kantukun ku'i'in mín ntun kúñu o? —ka'an nā nī Saúlū san.

⁶ Saúlū ne, koó da kán'i'í kantei nā, kaka'an nā:

—Tó'o, ¿neé ntu ntio nto é vii u? —ka'an nā.

Ne, kaka'an Jēsuu ni nā:

—Nakuntísin, kuē'én nūú Damascú ne, ikan ká'an nā nee iñā é vīin —ka'an nā.

⁷ Nātīi, nā ntaíka dadīi nī Saúlū né, dōo ú'vī nā, tsí téku nā tatsin san, ntá tsi nté uun xoxo nī iní nā.

⁸ Kidáā ne, nākuntísi Saúlū é tūví nā nū'u kán. Ntá tsi dā nákaán nā ntuxnúu nā ne, nā nī xī'í kue'en tsi. Kañū'u nā nta'a nā, kue'en nī'í nā nā nūú Damascu.

⁹ Ikān katúvi nā uni ntúvi ne, nā nī xī'í nuu nā; nté nā nī e'xí nā ne, nté ntúte nā nī xī'í nā dī.

¹⁰ Nūú Damascú san tuví uun nā'a nā kuínti'xe i Jesuu, nā nani Anānia. Kaka'an Tó'o ko nī nā, vata tsi tē ntitsí nā nuu nā, kaka'an nā nī nā:

—¡ō né, Anania! —ka'an nā.

—I'a tuví u —ka'an nā.

¹¹ Kidáā ne, kaka'an Tó'o ko nī nā:

—Nakuntísin ne, kuē'én itsi é nani Ítsi Ntaa. Ne, ikan kuē'én, tsixe'én nú vi'i Júda te tuví uun nātīi, nā nani Saúlū, nā vē'xi nūú Tarsu. Tsí vevíi ne, ikān tuví nā, kaka'an ntá'vī nā.

¹² Ne, é xe'e ú é kiní nā tsí uun nātīi, nā nani Anānia, ntitsí nā nuu nā, kúk'í'vī nā iní vi'í nā kán ne, xntekū nā nta'a nā diki nā vata koo é nāxi'í ntuxnúu nā —ka'an Tó'o ko ni Anāniá san.

¹³ Ananiá ne, ntíko koó nā, kaka'an nā:

—Iní ntó, Tó'ō, tsí é dōo ntáka'an nā'a iñā nā sá'a. Ntáka'an nā tsi dōo kini idé nā nī nā kuínti'xe i nto, nā ntoo nūú Jerusalem.

¹⁴ Vevíi ne, xee nā i'a, nī'í nā tutú é xe'e tó'ō dutú san é t̄in nā un ntí'í ntí'í nā'a, nā é ntákaku nī'í diví nto —ka'an Anānia.

¹⁵ Ntá tsi kaka'an Tó'o ko nī nā:

—Nā té iní. Kue'én kán, tsi é nakaxnúu ú nātí'í sa'a é ká'an nā kuenta iñá ko nī ún ntí'í ntí'í nā'a, nā tūku nūú, nī nā odo nūu iñā nā ne, nī nā Israeé san dī.

¹⁶ Nañé'ú e nā é nā te nté kaa iō é ntō'o nā kuenta iñá ko —ka'an Tó'o ko ni Anāniá san.

¹⁷ Kidáā ne, kuē'en Anānia nú vi'í mí tuví Saúlū. Kúk'í'vī nā ne, xntekū nā nta'a nā diki nā, kaka'an nā:

—Ení ko, Saúlū, nā iní nto tsí Tó'o ko Jēsuú ne, divi nā é ntii dítō nā mí'í itsi vé'xi nto ne, divi nā táxnūu nā ko é vē'xi ú vata koo é na nāxi'í xtuku ntuxnúu nto ne, vata koo é kunūu Espíritū Sántū san nima nto —ka'an Ananiá san.

18 Ura dú'va tsi i ntíi ntee vata kaa diden é nuu nti'u ntuxnúu ña ne, nākiní xtuku ña. Kídáā ne, nākuntítsi Saúlú ne, ura tsí i ítsi ntute ña.

19 Kídáā né, ē'xí ña ita ne, nakunúu ntii ñā. Kūkuií ña katúvi ña ni ñā kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Damascu.

Dá kakā'an ntódo Saúlú ñuú Damascu

20 Ura tsí i eni ntu'ũ Saúlú kākā'an ntódo ña ini ukún ña Israee, kākā'an ñá tsí Jesuú ne, ñivi ñā é I'xá Xuva kō.

21 Un ntíi ntíi ña'a san ne, ntaíni ña Saúlú ne, koó dā kúdu'va ña da téku ña é kākā'an ña. Ntáka'an ñá'a san:

—¿Ñā ntu te ñá sá'a e dóo inchu'vi ña ña kuínti'xe Jesuu, ñá ntoo ñuú Jerusaleen? ¿Ñā ntu te i'a vé'xi ña, vextiín xtuku ña ña'a é kūnteka ña ña nta'a tó'o dutu? —ka'an ñá'a san, ntátsixe'e tá'an ña.

22 Ntá tsi Saúlú ne, díi ka xio ntii ña kākā'an ntódo ña. Un tsi kúdana ini ña Israee, ñá ntoo ñuú Damascu, tsí Saúlú ne, kanañ'ē ña ña tsí Jesuú ne, ñivi ñā é Cristu ñá, ñivi ñā é intétu o ni ñata kō é kixnakakū ñá kō.

Dā nākaku Saúlú é ncho ka'ni ña Israeé san ña

23 Dā kú tíñ ntuvi ne, ña Israeé san natée ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu ini ña nté koo ka'ni ña Saúlú san.

24 Ntá tsi kútuni Saúlú é kuān koo víi ña ni ñā. Ntē ntúvi, ntē níñu ntantétu ña ña xi'i kan mí kii ña ñiñi ñuú san, é ka'ni ñá ña.

25 Ntá tsi ña kuínti'xe i Jesuú san ne, xnūu ña Saúlú ñni xika ka'nu niñú a ne, nanúu ña ña ntiká nto'o é kánti'u núu ñiñi ñuú san ne, dukuan ō nakáku ña.

Dā náxee Saúlú ñuú Jerusaleen

26 Dā náxee Saúlú ñuú Jerusaleen ne, ntio ña é kuntoo dadíi ña nī ña kuínti'xe i san; ntá tsi un ntíi ntíi ña ú'vī ñá ña, tsí ña ni kuínti'xe ña te nūu é ntaā i é kuínti'xe Saúlú Jesuu.

27 Ntá tsi uun ña'a, ñá nani Bernābeé ne, intéka ña ña nta'a pustru, kántaa ña nī pustrú san nté ō ñni Saúlú Tó'o ko Jēsuu ítsi kán ne, nté ō kākā'an Tó'o ko ni ñā ne, nté ō dé ña da itúvi ña ñuú Damascu, é ntē ña ni u'vī kue'en ña kākā'an ntódo ña iñā Jēsuu.

28 Saúlú ne, kátúvi ña ñuú Jerusaleen, ika dadíi ña nī pustrú san da mí'i ká mí ñē'e ña.

29 Ná te kau'vī ñá kākā'an ñá iñā Tó'o ko Jēsuu, kánantiko koō ñá tú'ūn é ntáka'an ña Israee, ñá ntáka'an tú'ūn griegu; ntá tsi ña Israeé san ne, dōo ntuku nuu ini ña nté koo ka'ni ña ña.

30 Dā kútuni ña kuínti'xe i sán ne, ntēka ña Saúlú ñuú Cesareá ne, ikán táxnuu tuku ña ña ñuú Tarsu.

31 Da kídáā ne, kántōo vá'a un ntíi ntíi ña kuínti'xe i da mí'i ka mí ntoo ña: ō ñuú Judeá ne, ō ñuú Galilea, ō ñuú Samaria. Dōo vá'a ō intōo ña ne, dōo ntánuu ini ña Tó'o ko Jēsuu. Nāxnuu ka'nu Espiritū Sántū nima ñá ñi ne, dōo kútítin ña kídáā.

Dā ntuvá'a Enea

32 Da ñi kaika Pedru ta'án ñuu ta'án ñuú, kaito níni ña ña kuínti'xe i ne, nakuíta ntí'xin ña, íto níni ña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Lidá di.

33 Ikān nání'i ña uun ñatíi, ñá nani Enea. E una kuía ntékú ña nú ító ña é natíin ña.

34 Pedrú ne, kākā'an ñá ni ñā:

—Nakuntísin, Enea, tsí Jesucristú ne, é ntāvá'a ña o. Naxntísin íto o vē —ka'an ña.

Eneá ne, ura dú'va tsi i nakuntísi ña.

³⁵ Un ntií ntií ña ntoo ñuú Lida ni ñá ntoo ñuú Saruún ne, iní ña é nakuntísi ña. Kídáá né, tsoo mii ña é ntántikin ña dí'na ne, eni ntu'u ña intíkin ña Tó'o ko Jēsuu.

Dā ntótō Dórcā é xi'i ña

³⁶ Xío uun ñadī'i, ña kuínti'xe i, ñá nani Tābita (é ncho ka'an Dórcā é tū'ún griegu), ña tuví ñuú Jope. Ñadī'i sa'á ne, dōo vá'á o dé ña, dōo xntii ña ña kataan núu i.

³⁷ Ntuvi tsikán ne, iñi ntú'u nchókuví ña ne, xí'i ñā. Dā kúvī ntántoo ña ña ne, xtuví ñá ña má vi'i nínu kán, tsí ūvi odo nti'i tá'an vi'i ña.

³⁸ Tuví étsin ñuú Jopé san ñuú Lida, mí tuví Pedru. Ínī ña kuínti'xe i san tsí ikán tuví ña ne, táxnūu ña uvi ña'a ñátii é kúkoto ña ña:
—Kantī'i sá nto kue'ēn ntó ñuú Jope —ka'an ña.

³⁹ Kídáá ne, kue'ēn Pedru ni ña. Dā xee ñá ne, kue'en ní'i ña ña má vi'i mí tuví ntāa ñá xi'i san. Un ntií ntií ñadī'i kii ntoo ña, ntaéku nteé ña ña. Náñē'e ñá Pedru dá'ma ni dū'nu e dé vá'a Dórcā dá katúvi ña.

⁴⁰ Kídáá né, kii ñu'u Pedru ña, un ntií ntií ña ne, inchíti ña, kaka'an ntá'vi ña. Kídáá ne, kaito ña nuu ñá xi'i san, kaka'an ña:

—¡Tābita! ¡Nakuntísin! —ka'an ña.

Ura dú'va tsi i nákaán ña nuu ña ne, dā ínī ña Pedrú san ne, nákutuvī tixi ña.

⁴¹ Irkáa Pedru ntá'a ña, naxntitsi ñá ña. Kídáá ne, kána ña ña kuínti'xe i san ni ñadī'i kii san, náñē'e ñá ña tsi e ntóto ña.

⁴² Un ntií ntií ña'a, ña ntoo ñuú Jopé ne, téku ña é kuan ō kúvi ne, ñá te da dīi ña kuínti'xe ña Tó'o ko Jēsuu.

⁴³ Pedru ne, kúkuii ka ña katúvi ña ñuú tsikan nú vi'i Sīmuun, ña é katsoo itsi ñi kiti.

10

Pedru ni Córneliu

¹ Nuú Cesareá ne, tuví uun ñatīi, ñá nani Córneliu, ñá de kú've iña uun sientu sntadun é nani Itāliano.

² Ña sá'á ne, dōo va'á ña'a ña ni ūn ntií ntií ñavi'i ña. Kuān te ñá te ña Israee ña, ntá tsi dōo kanúu ini ña Xuva kō né, dōo ínī xntii ña nee é kátaan núu ña Israee, é nguentúvi ini ka'an ntá'vi ña ni Xuva kō.

³ Uun ntuvi dá kaeku uni kuáa ne, koó dā kúdu'va Corneliu dá xēe núu ña uun ánje Xuva kō. Kaka'an ánjē sán ni ña:

—¡Córneliu! —ka'an ña.

⁴ Córneliú ne, dōo u'vi ña da íto ña nuu ánjē sán ne, katsixe'e ña ña:

—¿Neé ntu ntio nto, Tó'ō? —ka'an ña.

Kídáá ne, kaka'an ánjē san:

—É tékú Xuva kō é kaka'an ntá'vín ni ña ne, iní ña tsí kaxntiin ña kataan núu i.

⁵ Vi'a ve ne, taxnūun ña'a ñuú Jope é kikana ña uun ña'a, ñá nani Sīmuun Pedru.

⁶ Tuví ña nú vi'i tuku Sīmuun, ña katsoo itsi ñi kiti. Dīñi ntute ñu'u kán tuví vi'i ña. Sīmuun Pedrú san ne, ka'an ñá ni ō nté koo viin —ka'an ánjē sán ni Córneliu.

⁷ Dā ntáka ánjē san da kúvi ka'an ñá ni ñā ne, kídáá kána ña uvi ña'a ña kade tsiñu iña ñá, ni sntādun, ña e dóo kaxntii ña, ña e dóo kanuu ini i Xuva kō,

⁸ kantaa ntí'i ña ni ña vata ō ka'an ánjē san ni ña, dá táxnūu ña ña é kí'in ñá ñuú Jope.

⁹ Tévaá san ne, dā xee étsin ña ñuú Jopé ne, divi tsi ūra kuxée Pedru rkí vi'i kán é kúka'an ntá'vi ña, tsí é ká'ñú ntuvi.

10 Doo kakakin ña, ntá tsi da n̄i kākuvá'a é kā'xi ñá ne, vata kuvi é nakueni o,

11 iñi ntú'u íni ña é nákaan e dukún k̄an ne, vé'xi vāta kaa uun doo mánta ka'nu é kantik̄in kútū ngimi ntikō diñi i ne, un tsi nte mi túvi ña nakutúvi.

12 Ini doo mánta sán ñu'u un ntí'i kiti, kiti ió kimi dí'in i, ni k̄iti ntáñu'u xido i, ni un ntí'i nūu láa san, kiti ntaiko e dukún k̄an.

13 Kidáa né, tékú ña uun tátsin i é kaka'an ni ña:

—O ne, Pedru, ka'nín kiti sá'a, dá kā'xín ti —ka'an tátsin san.

14 Ntá tsi nantiko koo Pedru, kaka'an ña:

—¡Ñá'a, Tó'ó! tsi nté uun ito vata ka'xí u kiti kuān ntáa san, kiti é ka'an nto é ña vá'a é ka'xi o. Tsi dóo xii kaa é kuān koo ka'xí u é ña Israeé u —ka'an ña.

15 Ntá tsi kaka'an xtúku tátsin san ni ña:

—Nuu i é ntantoo Xúva kō ne, ñá ku kā'an té ña vá'a —ka'an.

16 Úni ito kuan o kúvi. Kidáa ne, kúntáa doo mántá san e dukún k̄an.

17 Pedrú ne, koó dá kúdana íni ña nee íñá kani tú'un é xēe núu ña ne, divi tsi úra í xee ñatíí san, ña e táxnūu Corneliu, ntáñi ntée ña ña, ntátsixe'e ña ví'i Simuun.

18 Tsixe'e ña xi'i kan te ikān tuví ña nani Sīmuun Pedru.

19 Pedrú ne, nteku dukuan ñá rki ví'i kan, kadē kuení ña nuu i é xēe núu ña. Kidáa ne, kaka'an Espiritū Sántū sán ni ña:

—Pedrú, kuē'én, kūkoton, tsí uní ña'a ntánantuku ña ó.

20 Kuē'én ni ña mí'i k̄i'in ni'i ña o. Kuān te ñá te ña Israeé ña, ñá ku dē kueni o, tsí xu'ú kaka'an u é k̄ixkueka ña o —ka'an Espiritū Sántū san.

21 Nūu Pedru mí ntáñi ñatíí san, ña táxnūu Corneliu. Kidáa ne, kaka'an Pedru:

—Xu'u é ntánantuku ntō ko. ¿Neé ntú tsiñu vé'xi nto? —ka'an ñá ni ña.

22 Nantiko koó ñá, kaka'an ña:

—Ña nani Cōneliu, tó'ó sntadun, táxnūu ña nti. Doo va'á ña'a ña, dōo kanuu íni ña Xuva kō ne, dōo vá'a tiin ñá ni ūn ntíí ntíí ña Israeé. É kaka'an ánje Xuva ko ni ña é kána ña nto é k̄i'in nto nú ví'i ña k̄an vata koo é kiní ña nee íña é kā'an ntó ni ña —ka'an ña.

23 Kidáa ne, kaka'an Pedru ni ña:

—Kuítá nti'xin nto má ví'i a, kuntōo da'na nto —ka'an ña.

Téváá san ne, kué'én Pedru ni ñá ne, kaxio ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jope, é kuē'en ñá ni ña di.

24 Uun ká tuku ntuvi ne, xēe ña ñuú Cesarea. Ikan kántétu Corneliu ni ūn ntíí ntíí ñavi'i ña ni ña vá'a tiin ni'i ña, ña e kána ña.

25 Dá xēe Pedru nú ví'i ña k̄an ne, vé'xi Cōneliu, náknunchiti ña nūu ña é kunuu ini ñá ña.

26 Ntá tsi Pedrú ne, naxntitsi ñá ña, kaka'an ña:

—Nakuntitsi nto, tsí ñatíí ni'i tsi ko ntō —ka'an ñá ni Cōneliu.

27 Ntatiin ña, kúntí'vi ña íni ví'i k̄an né, íni Pedru e dóo ntoo ñá'a.

28 Ne, kaka'an ñá ni ñá'a san:

—Ini nto tsi dóo xii kaa é kuntōo dad̄i ñá Israeé ni ña tuku ñuu; ntá tsi dá vé nañē'e Xúva kō ko tsí ña kúvi ká'an u te ña vá'a dá xóó ka ña'a, kuān té ña te ña Israeé ña.

29 Dukuān ne, ñá ni de dikó u é k̄i'xi ú da kána nto ko. Ká'an nto vé: ¿neé ntu tsiñu kána nto ko? —ka'an ña.

30 Kidáa ne, kaka'an Cōneliu:

—Dá kú kimi ntuvi ne, ura sá'a tuví u, kaka'an ntá'ví u má ví'i kó a ne, dá nēni ko ntitsi uun ñatíí nuú ko, ña e dóo kaxi'í nuu doo í ne,

31 kaka'an ñá ni ko: “Cōneliu, é tēkú Xuva kō é kaka'an ntá'vín ni ña ne, ini ña tsí kaxntiin ña kataan núu i.

³² Vi'a ve ne, taxnūun ña'a ñuú Jope é kíkáná ña ña nani Simuun Pedru. Tuví ña nú vi'i tuku Simuun, ñá katsoo itsi ñiñi kiti, ña tuví diñi ntute ñu'u kán. Te kí'xi ña ne, io é ká'an ña ni ó", ka'an ña ni ko.

³³ Dukuñ ne, ura dú'va tsi i táxnūu ú tú'un é kí'xi ntó ne, dōo vá'á o dé nto é vé'xi nto. Vevii ne, i'a ntoo nti'i nti nuu Xuva kō é kīni nti un nti'e e ntio Xuva kō é ká'an ntó nī nti —ka'an Córneliu.

Dā nañé'e Pedru ñá'a san nú vi'i Córneliu

³⁴ Kidáa né, eni ntu'ū Pedru, kaká'an ña ni ña:

—Vevii ne, kutuní ko tsi nuu é ntaá i é dadii tsi ntio Xuva ko kō, un ntiñ ntiñ ó, kuñ te ña Israee o, kuñ te xio ñuú kō,

³⁵ tsi naki'i ña da xóo ka ña'a e kuñti'xe i ña, e kade é vā'á, da mí'i ká ñuu ñuxiví a.

³⁶ Tsi Xuva kō ne, ká'an ña nī ña Israee nté koo kuntoo vá'a o ni ña kuēnta iña i é edé Jesucristu, divi ña é Tó'o ko, un ntiñ ntiñ o.

³⁷ É ini nto nte o kúvi dá kanii ñuú Judea ni ñuú Galilea. Tsi di'na Juan Bautista íka ña, kaka'an ntódo ña é nātivi iní ko kuētsi kō ne, kutsi ntute ó.

³⁸ Kidáa ne, xée Jesuu, ña vé'xi ñuú Nazaree. Tsi Xuva kō ntio ña é kūvi vii ña nee nti'i nti'i, tsi dōo nuu Espiritū Sántū nima ña. Kidáa né, íka ña, kade ña nuu i é vā'á, kantavá'a ña ña'a é ñu'u nta'a tó'o é ña vá'á san. Tsi mii Xuva kō nuu mé'ñu ña ña.

³⁹ Divi nti ne, kuvi ntada ntaá nti tsi iní nti un nti'i é edé ña da íka ña ñuú Judea ni ñuú Jerusaleen. Ña'a é'ni ña ña, é naxnteē ña ña ntúka krusi kan.

⁴⁰ Ntá tsi da kúvi uni ntúvi ne, nantóto Xuva ko ña ne, tá'xi ña é kīni nti ña.

⁴¹ Ña te un ntiñ ntiñ ña'a san ni iní ña ña da ntoto ña, ntá tsi mii nti iní nti ña. Tsi nte dí'na náxanuu Xuva kō nti é ntáda ntaá nti nee é iní nti. Tsi nti'i ne, dadii intóo nti ni ña ne, dadii é'xi nti ni ña da ntoto ña é xi'i ña.

⁴² Kidáa né, Xuva kō téé tsiñu ña nti é ntáda ntaá nti tsi divi Jēsuú, ña e dé kú've Xuva kō é xntékú ku've ña un ntiñ ntiñ ña'a, ña ntántito ne, ó ña xi'i.

⁴³ Tsi nte ntúvi di'na ntáka'an ña ka'án naa Xuva ko tsi da xóo ka ña'a, ña é kuñti'xe i Jesuu ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ña kuētsi ña kuenta iña Jēsuu —ka'án Pedru ni ña.

Ña é ña te ña Israee ne, nī'i ña Espiritū Sántū

⁴⁴ Kaka'an dúkuñ Pedru ni ña da xee Espiritū Sántū, inúu ña nima ña ntaíni tú'un san, un ntiñ ntiñ ña.

⁴⁵ Ña kuñti'xe i, ña Israee, ña vé'xi dadii ni Pēdrú ne, koó dá kúdu'va ña é kuñ ó inúu Espiritū Sántū nima ña'a san, kuñ te ña te ña Israee ña.

⁴⁶ Tsi téku ña é ntáka'an ña tú'un e ña ini ña ne, ntáka'an ña e dōo ka'nu Xuva kō.

⁴⁷ Kidáa ne, kaka'án Pedru:

—¿Nté kuí ña kúvi kutsi ntúte ña sá'a? Tsi é ntúdadii ña ni ko é dadii nuu Espiritū Sántū nima ña —ka'an ña.

⁴⁸ Kidáa ne, xé'e ña Itsi é kútsi ntute ña'a san kuenta iña Jesucristu. Dá kúvi itsi ntute ña ne, ntáka'an ña ni Pēdrú te kúkuí ka ña kutuví ña ni ña.

11

Dā xe'é Pedru kuénta ntá'a ña kuñti'xe i, ña ñuú Jerusaleen

¹ Xée tū'un nta'a pustrú san nī ña kuñti'xe i, ña ntoo ñuú Jerusaleen, tsi e kuñti'xe ña é ña te ña Israee tú'un Xuva kō.

² Ntá tsi dá ntíko kōo Pedru ñuú Jerusaleen ne, dōo ntáka'an ña kuñti'xe i, ña Israee san, ntátsi'i kuētsi ña ña,

³ ntáka'an ña:

—¿Nté kui kí'vi ntu ntō má vi'i ña é ña te ña Israee? ¿Nté kui é'xi dadii ntu nto ni ñā? —ka'an ña.

⁴ Kidāā ne, eni ntu'ū Pedru kantāa ña ni ña un ntí'f e kúvi nte dá iñi ntu'ū, kaka'an ña:

⁵ —Xu'ú ne, dā itúvi ú ñuú Jope, kaka'an ntâ'ví u ni Xuva kō ne, xée nūu ko uun doo mánta ká'nu é kantikín kútu ngimi ntíkō diñi i. Nte e dukún kán vé'xi ne, un tsi nte mi túvi ú nakutúvi.

⁶ Dā ito vá'a ú doo mántá san ne, íni u odo da neé ka nuu kiti é ío kimi dí'in i, kiti diin, ni kiti ntáñu'u xído i, ní láa, kiti ntaiko e dukún kán.

⁷ Kidāā téku ko uun tatsin é kaka'an ní ko: “Nakuntítsin, Pedru, ka'nín kiti san, dá ka'xín tí”, ka'an tátsin san.

⁸ Ntá tsi xu'ú ne, kaka'án u: “¡Ñá'ā, Tó'ō! tsi nté uun ito vata kuan koo vii u ni kiti é ká'an nto é ña vá'a é ká'xi o”, ka'án u.

⁹ Kidāā ne, kaka'an xtúku tátsin san nte e dukún kán, kaka'an: “É ntantoo Xuva kō ne, ñá ku ká'an té ña vá'a”, ka'an tátsin san.

¹⁰ Úni ito kuan ō kúvi ne, dá kúntáa e dukún kán.

¹¹ Ura dú'va tsi i xee úni ña'a ñatíí nú vi'i mí tuví u. Nté ñuú Cesarea vé'xi ña, vexnántuku ña ko.

¹² Kidāā ne, kaka'an Espíritū Sántū san ní ko é ña ku dé kuení ko é k'ín u ni ñatíí san mí kí'in ní'í ñá ko, kuān té ña te ña Israee ña. Dadii ñe'é u, ni ntí'í iñu ení ko ña sá'a, kí'vī ntí'í ntí íni vi'i ñatíí, ña nani Corneliu.

¹³ Corneliú san ne, kántaa ña ní ntí nté ō íni ña uun ánje Xuva kō, ntítsi ña má vi'i ña kán ne, kaka'an ánje sán ni ña: “Taxnūún ña'a ñuú Jope, na kíkoto ñá uun ña'a, ñá nani Sīmuun Pedru,

¹⁴ tsi divi ña ká'an ñá ni ō nté koo nakákú Xuva ko o ni ùn ntíí ntíí ñavi'í o”, ka'an ña.

¹⁵ Kidāā né, dā éni ntu'ū ú kaka'án u ni ña'a sán ne, ura tsi i xée Espíritū Sántū san, inúu ña nima ún ntíí ntíí ña'a san, vata tsi ō inúu ña nima ko xo'ó dá iñi ntu'ū.

¹⁶ Kidāā né, naka'án kó tú'ún é kaka'an Tó'ō ko Jēsuu kidaā dá kakā'an ña: “Nuu é ntaā i tsí Juaán ne, ntute nakutsi ntúte ña nto. Ntá tsi xu'ú ne, ña te ntúte nakutsi ntute ú nto, tsí ta'xi u é kunūu Espíritū Sántū nima nto”, ka'an ña.

¹⁷ Vevíí ne, te Xuva ko kaxé'e ña tuku ña'a vata tsi ō tá'xi ña ko xo'ó dá kuínti'xe kō Tó'ō ko Jesucristú ne, ña kúvi ká'nté nuu ú neé ncho vii ña —ka'án Pedru ni ña.

¹⁸ Dā téku ña'a san é kaka'án Pedru ni ña ne, ñá ni ká'án ka ña. Da mii tsí é dé ka'nu ña Xuva kō ne, ntáka'an ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i, tsí kaxé'e Xuva kō é vá'á iña ña é ña te ña Israee di. Tsi kaxé'e ña é kúvi natívi íni ña kuétsi ña dí ne, dukuān é ní'í ña ntuvi vá'á iña ña nta'a Xúva ko vata ō ní'í ko xo'ó —ka'an ña.

Ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquia

¹⁹ Ña kuínti'xe i san kué'en ña, kukuntóo ña un tsi nte ñuú Fenicia ni ñuú Chipre, ni ñuú Antioquiá di dā dóo nanto'o ña'a san ña dá xi'í Ésteba. Ikān ntáka'an ntódo ña tú'ún é vá'á san. Ntá tsi da mii tsí é ntáka'an ñá ní ña Israee san; ñá ni ká'an ñá ni ñá'a, ña é ña te ña Israee.

²⁰ Ntá tsi xío ña kuínti'xe i, ña vé'xi ñuú Cirene ni ñuú Chipré ne, dā xee ña ñuú Antioquiá ne, eni ntu'ū ña ntáka'an ñá ni ñá'a, ña é ña te ña Israee tú'ún va'á iña Tó'ō ko Jēsuu.

²¹ Xuva kō xntíí ña ña ne, dukuān né, titín ña'a, ña é ña te ña Israee san tsóo mii ña neé é kuínti'xe di'na ña ne, eni ntu'ū ña kuínti'xe ña Tó'ō kō.

²² Dā tēku ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Jerusaleen, é kuínti'xe ña é ña te ña Israeé ne, kidáá táxnūu ña Bernabee, kué'en ña ñuú Antioquia.

²³ Dā xeé ña ikān né, iní ña tsí dóo vá'ā o dé Xuva ko ni ñā'a sán ne, nakunuu díní nima ña. Kidáá ne, xé'e ña itsi un ntí' ntí' ñā'a san, ntáka'an ña:

—Uun tsi nima ntó kuínti'xe nto Tó'o ko Jēsuu. Ní ku xtuvī mii nto ña —ka'an ña.

²⁴ Tsí Bernabee san ne, dōo va'á ñā'a ña. Dōo nuu Espiritū Sántū nima ñā ne, dōo kuínti'xe ña Xuva kō. Kidáá né, dōo kukue'e ñā'a, ña kuínti'xe i Tó'o kō.

²⁵ Kidáá ne, kué'en Bernabee ñuú Tarsu, kúnantúku ñā Saúlū.

²⁶ Ikān nāni'í ña ña ne, ñe'e ní'í ña ña ñuú Antioquia. Ikān kantōo ña nī ña kuínti'xe i san uun kuia nī. Dōo titín ñā'a nakuā'a ña. Divi ñuú Antioquiá san éni ntu'u ñā xntánteē ñā cristianu ña kuínti'xe i san.

²⁷ Ntuvi tsikán ne, xío ña ntáka'án naa Xuva ko ñuú Jerusaleen. Xée ña sā'a ñuú Antioquia.

²⁸ Ne, uun ñā'a ña, ñā nani Ágabú ne, nákontítsí ña mé'ñū ña kuínti'xe i san, kaka'an ntódo ña tú'un é xe'é Espiritū Sántū é kūtuni ña, kaka'an ñā e dóo koo tama dá kanī ñūxivi. Ne, kuan ō kúvi ntí'xe ntuvi dá de kú've ñā nani Claudiu.

²⁹ Kidáá ne, ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquiá ne, xío ntaa iní ña é xntii ña tā'an ña, ña ntoo ñuú Judea, váta tsi kaa kutí' nuu ña.

³⁰ Dukuān né, tēe tsiñu ña Bernabee ni Saúlū é k'ín ni'í ña doméni iña ña kuínti'xe i nta'a ñata, ña odo nūu ñuú Judea.

12

Dā xi'í Sántiau ni dá inúu kutū Pedru

¹ Ntuvi tsikán ne, eni ntu'ū rei Heróde kanakutsu'un ñā ña kuínti'xe i.

² Tēe tsiñu ña sntadún san é kika'ní ña Santiau, ení Juan. Kāa é ntiko ntuví o diñi i é'nté tu'un ña diki ña.

³ Dā iní Heróde é xkúntee iní ña Israeé san é kuān o dé ña ne, tñn ña Pedrú di. Sá'ā kúvi da kúvi viko é naka'an ña nté ō nakáku Xuva ko ñā ñuú Egító.

⁴ Dā tñn ña Pedrú ne, xnuu kutu ña ñā vi'í utun, tsóo ña kīmi ítsi kīmi kīmi sntadun é vii ñā ña kuenta. Un tsi da nté kuíta ntí'xin viko, da kidáá natavā ñā ña é xntítsí me'ñū ñā ña.

⁵ Ntá tsi da nī nuu kutū Pedrú ne, ntáka'an ntá'ví ña kuínti'xe i san iña ña nté ntūvi nte níñu.

Dā nántii Xuva kō Pedru vi'í utun kān

⁶ Uun niñu di'na dá xēe ntūvi e xtūví Heróde é natavā ñā Pedru é xntítsi me'ñū ñā ña ne, kakidi Pedru me'ñū sntadun, kanú'ni ña uvi kádena. Ntāñí ntēe sntadun áta xi'í kán di, e ntáde ña kuenta xi'í vi'í utun san.

⁷ Kidáá ne, vé'xī ánje Xuva kō ne, xi'í nuu iní vi'í utun kān. Ánjē sán ne, tñn nta'a ñā Pedru vata koo é nantōto ña ña ne, dā náxntitsi ñā ña, kaka'an ña:

—¡Kamán san, nakuntítsin! —ka'an ña.

Kidáá ne, kadena é kanú'ni nta'a ña ne, kó'xō.

⁸ Kaka'an ánjē sán ni ñā:

—Naxnū'nín doo í'xi o, nakuní'nin nti'xen o —ka'an ña.

Dā kúvi ña ne, kaka'an xtúku ña:

—Nakunúun kutuun ó ne, kuntikín ko —ka'an ña.

⁹ Kidáá né, ntii ña, kuntikín ña ánjē san. Ntá tsi ña ni kutúni ña tē nuu é ntaa i. Da ñuu éni kán, kuiní ña.

10 Dā ita ntí'xin ña uvi itsi mí ntoo sntadún san ne, xee ñá uun xi'í e kúvi káá é kantii itsi ka'nu kán ne, nākaan mí xi'í san. Kíi ña, kue'en ña nte mí ntíu tuku itsi. Da kidáá xtúví mii ánjē san ña.

11 Dā ntútuni Pedrú ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā ntí'xe i tsí Xuva kō ne, táxnū ña ánje ñā é nakakū ñá ko, tsí Heróde ni ūn ntíí ntíí ña Israeé san ncho ka'ní ña ko —ka'an ña.

12 Dā kútuni Pedru tsi nuu é ntaā i é nakáku ña vi'í utun kán ne, kué'en ña nú vi'í Mária, díí Juaan, ñá naní Marcú dí. Ikán né, dōó ntoo ña'a, ntáka'an ntá'ví ña.

13 Nake'xen ñā xi'í ne, vé'xi ūun ta'nú kuetsí, ta'nú naní Rode, é kükotó tun xoo ñá'a.

14 Dā téku tun é tätsín Pedrú ne, ñá ni nakáán tun xi'í san, tsí dōó dīnī tun ne, kaxkainu ntaā tun, kue'én tun, kukotó tun ña'a san, tsí ntitsi ntēé Pedru atá xi'í kan.

15 Ntá tsi ña ni kuínti'xe ña'a san. Tē da kaka'an tun, kuínī ña. Ntá tsi nī kue'én iní tūn kaka'an tun tsí nuu é ntaā i. Kidáa ne, kaka'an ñá é kūdii ntíxi Pedru é iní tun.

16 Ntá tsi Pedrú ne, ntitsi ntēe dúkuan ña, kanake'xen ñā xi'í kan. Dā nákaán ña xi'í san ne, iní ña tsí divi ntí'xe ña. Koó dā kúdu'va ña.

17 Ntá tsi Pedrú ne, kanakuiko ñā nta'a ña vata koo é ña ku neé ka'an ña'a san. Kidáa ne, kántaa ña ni ñā nté ó dé Xuva ko ni ñā dá natavā ñá ña vi'í utun kán, kaka'an ña:

—Kue'én ntó, kukoto nto Santiau ni ūn ntíí ntíí ení kō vata koo é kūtuni ña —ka'an ña.

Kidáa ne, ntáka Pedru, kué'en ñā xio itsi.

18 Dā tuví ne, un vá'a tsi itsu'un sntadún san, tsí xoxó ka Pedrú san vi'í utun kán.

19 Reí Heróde sán ne, dōo nantúku ña ñā, ntá tsi ña ni nani'í kué'en ñá ña. Kidáa né, dōo tsíxe'e ñā sntadun, ñá ntáde kuenta xi'í san, nte o kúvi ntíí Pedru. Dā kúvi tsíxe'e ña ña ne, kaka'an ña é na kúvi ntíí ntíí sntadún san. Divi tsi ntúvi kíi Heróde ñuú Judea, kué'en ña kukutúvi ña ñuú Cesarea.

Dā xi'í rei Heróde

20 Heróde ne, dōo kúdiin ña nī ña ntoo ñuú Tíru ni ñuú Siduun. Ntá tsi xee ñá'a san, ntáka'an ñá nī ñá naní Blastu, ñá kade tsiñu ña reí san. Ntáka'an ña tsí ntio ña é ntúvá'a ña nī reí san, ntio ña é kuntōo vá'a ña, tsí divi tsi ñuú reí san e ntákii un ntíí ntíí e ntaé'xi ña.

21 Heróde ne, xtuví ñá uun ntuví é ká'an ñá ni ñā. Dā xee ntúvi sán ne, nákunū ña doo vá'a ña, nákutúvi ña nú tēu ña ne, dá éni ntu'u ña káka'an ña ni ñá'a san.

22 Nā'a sán ne, koó da vāntiñi ña, ntáka'an ña:

—Ñá te da ña'a ña kaka'an, tsí Xuva kō! —ka'an ña.

23 Kidáa ne, ura dú'va tsi i xēe ūun ánje Xuva ko, ntuku kui'í ñá Heróde, tsí dōó ka'nu ncho víí ña ne, ñá te ni de ka'nu ña Xuva kō. Kidáa ne, tñtaku tsi é'xi ti ña ne, xi'í ñā.

24 Ntá tsi kidáa ne, ñá te da díi ña'a téku ña tū'un Xuva kō né, dōo kútítin ña kuínti'xe i san.

25 Bernabee ni Saúlū né, dā ntí'í tsiñu ña ñuú Jerusaleén ne, ntíko kōo xtúku ña ñuú Antioquia ní Juaan, ña é naní Marcú dí.

13

Dā éni ntu'u Bernabee ni Saúlū dé tsiñu ña ña Xuva ko

1 Ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Antioquia ne, iō ñá ne, ntáka'an ñá naa Xuva ko; iō ñá ne, ntánakuá'a ña ña'a tū'un Xuva kō. Ña sá'a ne: Bernabee, ni Símuun,

ñá nani Ña Ntee dí; ni Lūciu, ña vé'xi ñuú Cirene; ni Manāeen, ña é'nu dadíi ni Hērode, ñá odo nūu ñuú Galilea; ni Saúlū dí.

² Uun ntuvi sá'á ne, ntoo ña, ntáka'an ntá'ví ña ni Xuva kō; ntoo ixu ñā dí. Kidāā né, kaka'an Espiritū Sántū san ni ña:

—Nakaxnúu nto Bernabee ni Saúlū é vii ñā tsiñu é ntio ko —ka'an ña.

³ Kidāā né, dā kúvi ka'an ntá'ví ña, dā kúvi intóo ixu ñā né, xntekū ñā nta'a ña díki Bernábee ni Saúlū, da táxnūu ña ña é kī'in ña, kikadá tsiñu ña iña Xuva ko.

Dā ka'an ntódo pustrú san ñuú Chipre

⁴ Kidāā ne, kué'en ñā, ntuvi ña, e táxnūu Espiritū Sántū sán ña, xée ña ñuú Seleucia. Ikān ñu'u ña tun ntóo ka'nu é kī'in ñā ñuú Chipre, ñuu é tuví mé'ñu ntute ñu'u kán.

⁵ Dā xee ñā ñuú Salamina é tuví diñi ntute ñu'u kán né, ikān éni ntu'u ñā ka'an ntódo ña tú'un Xuva kō ini ukún ña Israee. Ntíi ni'i ñā Juaan, é xntii na ñā dí.

⁶ Kué'en ñā, ita ntí'xin ña kaniñ ñuú san dá ntē xee ñā ñuú Pafu. Ikān náni'i ñā uun ña'a ña Israee, ñā nani Barjesuu, ñā tatan. Kaeni nta'ví ña ña'a é kākā'an ñā naa Xuva ko; ntá tsi ñā tē nuu é ntaā i é kākā'an ña.

⁷ Ña sá'á ne, dōo vá'a tiin ña ni ña tsiñu i ña odo nūu, ñā nani Sergiu Paulu, ña e dōo ki'in iní i. Kakana Sergiu Paulú san Bernabee ni Saúlū, tsí ntio ña kini ña tú'un Xuva kō.

⁸ Ntá tsi ña tatan Barjesuu, ñā nani Elima dí ne, é'nté nuu ña vata koo é ña kuintí'xe Sergiu Paulú san.

⁹ Kidāā ne, Saúlū, ñā nani Pablú dí ne, dōo xntíi Espiritū Sántu ñā né, ito va'a vá'a ña Elima,

¹⁰ kaka'an ña:

—Xō'on e dōo kaenin nta'vín ña'a, e dōo kini ó den, xō'on é i'xá Tó'ó é ña vá'a, xō'on é ña ntio o é vā'á, çamá ntu teén da'nan é kanāxnteén xo'on itsi vā'á iña Xuva ko?

¹¹ Vī'a ve ne, Xuva ko tā'xi ña o é ntó'o o, é kūkuaan ne, ñā iní o nēe ntúvi naxi'y nuu o —ka'an Pablu ni ña.

Ura dú'va tsi i kúneé kue'en nuu ña. Kaika ña, kantuku ñā xoo é kuñu'u i ña, tsí ña kaíni kue'én ka ña.

¹² Dā iní Sergiu Paulú san é kuan ō kúvi ña ne, kuínti'xe ña Tó'o ko Jēsuu, tsí koó dā kúdu'va ña é kuān nte vá'a tú'ūn é kākā'an Pablu iña Xuva ko.

Dā xéé Pablu ni Bernábee xío ñuu é nani Antiōquia

¹³ Kidāā né, ntāka Pablu ni ún ntíi ntíi ta'an ña ñuú Pafu, ñu'u ña tun ntóo ka'nu, xée ña ñuú Perge, é kaduku ntee ñuú Panfilia; ntá tsi Juaán ne, tsoo mii ña ña, kunú'u ña ñuú Jerusalem.

¹⁴ Kidāā né, ntāka ña ñuú Perge, kue'en ña xio ñuu é nani Antiōquia, é kaduku ntee ñuú Pisidia. Ikān ne, ntuvi dá ntoo da'na ña ne, kúkí'ví ña ini ukún ña Israee ne, ikān intóo ña uun da'na.

¹⁵ Kidāā ne, da kúvi nakua'a ña'á san tutú lei Muísee ní tutú e de vá'a ña ka'an naa Xuva ko ne, ña odo nūu iña úkūn sán ne, kāna ña Pablu ni Bernábee, kaka'an ñā ni ñā:

—Éní, te iō kúdii é ká'an nto é kué'e nto itsi ña'a sán ne, ká'an nto ni ñā vevii —ka'an ña.

¹⁶ Kidāā ne, nákontísi Pablu, káde ña nta'a ña é diin diin tsi na kuntōo ña'a sán ne, kaka'an ña:

—Un ntí'i kué'en dú'va nto, ña Israee ni ña nguí san, ña ntaíko ñu'u Xuva kō ne, kini nto é ká'an u ni ntō:

17 Xuva kō, ña é nakaxnúu uva ata kō ña Israee, ña intóo kídaā né, de ka'nu ña ñata kō da intóo ña ñuú Egitō, é ña te ñuú mii ña. Xio ntii Xuva kō nátavā ña ñata ko ñuú tsikan.

18 Ne, kutíi Xuva kō nima ñá ni ñá da dóo du'xen dé ña da ñi ika ña má k'ú'u kan é uvi díko kuiá san.

19 Uun ito tsi nantí'i Xuva kō é ū'xe ñuu na'nu é intóo ñuú Canaán ne, dā e'nté dava ña ñu'u san, x'é'e ña un ntíi ntíi ñata kō.

20 Rkontúví ne, de kú'v'é ñá ña kada kú've iña ña'a san kimi sientu nte dáva kuia, uun tsi nte ntúvi da íka Samuee, ñá ka'án naa Xuva ko.

21 Kídáā ne, íkan ñata kō sán uun rei é kadā kú'v'é ña. X'é'e Xuva ko Sāuu, i'xá Kii, ñatíi tatá Benjamiin, é vii ñá rei iña ña uvi díko kuia.

22 Rkontúví da nantii Xuva ko Sāuu ne, naxnúu ña Davii é vii ñá rei iña ña. Kaka'an Xúva ko iña Dávii: “Iní u tsi Davii, i'xá Isaii ne, uun tsi nima ñá ni ko. Vii ñá da nēe ka nuu i é ntio ko”, ka'an Xúva kō.

23 Taxnuu Xuva ko ūun i'xá ika Dávií, divi Jēsuu, é nakakū ñá ko, xo'ō é ña Israee ó, vata ō ka'an Xúva kō kídaā.

24 Tsí di'na Juaan kí'xi ña, kixka'an ntódo ña ni ūn ntíi ntíi ña Israee san é na nāviin iní ña kuétsi ña ne, na kútsi ntute ña. Da kídáa kí'xi Jesuu.

25 Di'na da kuví Juaán ne, kaka'an ña: “¿Xoó ntu ña'a u, té kuiní nto? Nā te xū'ú é nakaxnúu Xuva kō é kadā kú'v'é u iña nto, tsi divi ña né, dā ve vé'xi ña. Xu'ú ne, ntē ña nuu á'vi u é nantíi ú nti'xen ña, tsi divi ñá é ká'nu ña'a ña”, ka'án Juaan.

26 Ení ko, i'xá tatá Abraan, ni ñá nguui san, ña ntaíko ñu'u Xuva kō ne: iña nto tú'ūn e táxnūu ña nté koo nakáku ō.

27 Tsi ña ntóo ñuú Jerusaleen ni ñá odo núu san ne, ñá ni kutūni ñá xoó nti'xe é Jesuu dá kí'xi ña. Ntē ña ni ñe'e díki ña tú'ūn é úve na'a é ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko, ña intóo kídaā. Ntánakuā'a ña tú'ūn san ma ukún kán vata dá sábadu, ntá tsi ña ni ini ña é divi tsi ña dé ntaā ñá vata ō uve na'a kaka'an, dá ka'an ña é kúvi Jesuu.

28 Kuān té ña tuví nēe kuétsi ña, ntá tsi ikan ña nta'a Pilatu é na kué' é ña itsi é ká'ni ña ña.

29 Ne, dā kúvi dé ntaa ntí'i ña un ntí'i é úve na'a é kúvi Jesuu ne, nántii ntēe ña ña ntiká krusí ne, kue'en ní'i ña ña nú ñaña ña.

30 Ntá tsi Xuva kō nantóto ñá ña.

31 Ne, dóo kí'in itō ká ntii díto ña. Íni ña'a ña, divi ña'a é dadii ntáka ña ñuú Galilea é xee ñá ñuú Jerusaleen. Divi ña sá'a ntáda ntaā ña ni ña'a san nee e íni ña.

32 Divi ntí di ne, ntántaa ntí ni ntō tú'ūn e dóo vá'a é kaka'an Xúva ko ni ñata kō, ña intóo di'na.

33 Vevii ne, é dé ntaa Xúva kō é kaka'an ñá ni ñata kō kídaā, tsi nantóto xtūku ñá Jesuu kuénta iña ko xo'ō. Vata ō úve na'a ini sálmu é kuví úvi ne: “Diviñ é i'xá mii ko. E tá'xi ú ntuvi iña o vevii”, ka'an Xúva kō.

34 Nté di'na kaka'an Xúva kō tsi nantóto ña ña vata koo é ña te'u kúñu ña té xi'i ña, tsi uve na'a kaká'an ña: “Nuu é ntaā i é tá'xi ú o é vá'á, vata tsi ō ka'án u ni Dávii”, ka'an ña.

35 Dukuān ne, é tūku sálmu úve na'a, kaka'an: “Ñá kué' é nto itsi é tē'u kúñu i'xá nto, ña e dóo va'a”, ka'an ña.

36 Tsí Davii ne, nuu é ntaā i e xntíi ña ña intóo dá ítúvi ña, vatā ó kaka'an Xúva kō é vii ña. Dā xi'i ñá ne, dadii kantú'xi ña ni ñata ña ne, té'ū kúñu ña di.

37 Ntá tsi kúñu Jēsuu é nantóto Xuva kō ne, ñá ni tē'u.

38 Sá'a kaka'án u ni ntō, tsi ntio ko é kūtuni nto, ení, tsi kuenta iña Jēsuu é kúvi víi Xuva kō kada ka'nu iní ña ni ko kuétsi kō.

³⁹ Ne, kuenta iña ñá di ne, un ntíí ntíí ña'a, ña é kuínti'xe i ña ne, nakate Xuva ko kuetsi ñá. Tsi ña ni kúvi víi lei Muíseé san nakate kuétsi kō; ntá tsi divi Jēsuú ne, kúvi idé ña é ntuntoo kuétsi kō.

⁴⁰ Kuenta tsi víi nto vata koo é ña nto'o nto vatā ó uve na'a ntáka'an ñá intóo di'na, ña ka'án naa Xuva ko, é kaka'an:

⁴¹ Koto nto, un ntíí ntíí ntó ve, vata ō nto é kanantii ni'ni ña nto ne, koó dā kúdu'va nto vé te ini ntó nté koo víi u ne, kuan tsí koo kunaá nto.

Tsi xu'ú ne, víi u uun nuu i e dóo ka'nu é ña kuínti'xe kue'en nto, kuān te ká'an ñá'a ni ntó tsi nuu é ntaā i.

Kuan ō ka'an Xúva kō kidaā —ka'án Pablu.

⁴² Dā ntíi Pablu ni ña ntíi ní'i ñá ukún ña Israeé san ne, ntáka'an ñá'a san ni ñá:

—Vii nto da xe'e, ki'xi xtuku nto sábadu vité ve, kixntaa ntó nī ntí vatā ó kantaa ntó vevii —ka'an ña.

⁴³ Ne, dā ntíi ña ma ukún kān ne, titín ña Israee ni ña túku tatá, ña é dadíi tsi kuínti'xe i Xuva kō ne, kuntíkin ñá Pablu ni Bernábee. Divi ña ne, ntáka'an ñá ni ñá'a san te ña tee dá'na ña é kuntíkin ñá Xuva kō, tsi divi ñá é xntíi ña ña.

⁴⁴ É kuvi ūvi sabadú san ne, da kaníi ñuú san náta'ka nuu ña é kiní ñá tú'un Xuva kō.

⁴⁵ Kidáā né, Iní ña Israeé san e vánchu'un títín ña'a ntoo ña ne, dóo kúne'u ini ña. Eni ntu'u ña ka'an ntée ña Pablú ne, ká'an kiní ña iña ñá di.

⁴⁶ Pablu ni Bernábee ne, ñá ni ū'ví kue'en ña é nantiko koó ñá ne, kaka'an ñá:

—Di'na nto é ña Israee nto é kántio é ká'án ntí ni ntó tú'un Xuva kō, ntá tsi ña ncho kiní nto tú'un ñá. Mii ntó ntádē kuení nto é ña te neé nuu á'vi nto é ní'i nto ntuví va'á nta'a Xúva kō. Dukuān ne, xio ki'ín nti, kika'an ntódo ntí tú'un Xuva ko nī ña é ña te ña Israeé san.

⁴⁷ Tsi kuān o dé kú've Xuva kō, kaka'an ñá ni kō:

É xtúvi u o é víin vata kaa uun ñu'u iña ñá xio ñuu, ña é ña te ña Israee, vata koo é na nākáku ña'a dá kaníi ñuxivi, ka'an Xúva kō —ka'án Pablu.

⁴⁸ Dā téku ña ntoo san, ña é ña te ña Israeé ne, náku'un díni kue'én nima ñá, ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu tú'un Xuva kō ne, un ntíí ntíí ña é nakaxnúu Xuva kō é ní'i ña ntuví va'á iña ñá ne, kuínti'xe ntíí ntíí ña.

⁴⁹ Kidáā ne, kue'en ní'i ña'a san tú'un Xuva kō. Kué'en ñá, ntáka'an ñá ni ñá'a san da mí'i ka mí ntaíka ña ñuú sa'a.

⁵⁰ Ntá tsi ña Israeé san ne, ntáka'an ñá ni ñad'i, ña e dóo va'á ña'a, ña e dóo ntánuu ini i Xuva ko, ní ñata, ña odo núu ñuú san. Tsi'í ña díki ña é natēñu nuu ña Pablu ni Bernábee, é nantíi ña ña ñuú san.

⁵¹ Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, nakidi ña xáka di'in ña vata koo é kūtuni ñá'a san é ña va'a o ni ide ña ni ña ne, dá kue'én ñá ñuú Iconiu.

⁵² Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, dóo díni ña ntoo ña, tsi dóo nuu Espíritú Sántú nima ña.

14

Dá kakā'an ntódo Pablu ni Bernábee ñuú Iconiu

¹ Dā xeé Pablu ni Bernábee ñuú Iconiu ne, kúki'ví ña ini ukún ña Israeé ne, eni ntu'u ña kākā'an ntódo ña ni ñá'a san. Dōo vá'á ó kaka'an ña. Dukuān ne, vánchu'un títín ña Israee ni ñá'a é ña te ña Israeé di, kuínti'xe ña Tó'o ko Jēsuu.

² Ntá tsi iō ñá Israeé é ña ni kuínti'xe ña. Divi ña nateñu núu ña ña é ña te ña Israeé san ne, tsí'i ña díki ña é kadā kuení kiní ña iña ña kuínti'xe i san.

³ Kidáā né, na'á intóo Pablu ni Bernábee ñuú tsikan ne, ñá ni ū'ví kue'en ña é ká'an ntódo ña, tsi ini ña tsí Xuva ko kaxntii ña ñá. Ntáka'an ña é kuān nte

vá'ā o dé Xuva ko ni kō. Xuva kō né, ntāda ntaa ña é kākā'an ñá iña ña, tsí xe'e ña ntií ña é kúvi víí ña nuu i e dóo na'nu, e dóo kue'e kuenta kué'e ña.

⁴ Ntá tsi ña ntoo ñuu tsikán ne, ñá te dadíi tsí o ntádé kuení ña; tsi ío ñá ne, ña Israee ntántikin ñá ne, ío ñá ne, pustrú san ntántikin ña.

⁵ Kidáā ne, ña Israeé san ni ña nguú sán ne, natee tá'an ña xu'u ña ni ña odo nūu iña ña, é ntukū nuu iní ña nté koo nantō'o ña pustrú san ne, nté koo kue'e xu'u ña ña di.

⁶ Ntá tsi kútuni Pablu ni Bernábeé ne, ínu ña, kue'en ña ñuú Listra ni ñuú Derbe, ñuu é ntáduku ntée ñuú Licaunia. Kué'en ña ntíkō diñi ñuú san di,

⁷ ntaíka ña, ntáka'an ntódo ña tú'ún va'á iña Jesús.

Dā xe'é xuu ña Pablu ñuú Listra

⁸ Ñuú Listrá ne, ítuví uun ñatíi, ña natín dí'in í. E dúkuan kāa ña nte da káku ña. Nté uun ito ña ni kuvi kaka ña.

⁹ Ña sá'á ne, tekú ña é kākā'an Páblu. Pablú ne, íto vá'a vá'a ña ña ne, kútuni ña tsí ñi kue'én iní ña intée iní ña é kúvi ntuvá'a ña.

¹⁰ Kidáā ne, un ntií tsi kākā'an Pablu ni ña:

—¡Nakuntísin! —ka'an ña.

Koó dā kaentíta ntaa ñatíi san nakuntísi ña ne, eni ntu'u ña kaíka ña.

¹¹ Dā íni ña'a san é kúvi idé Pablu ntavá'a ña ña ne, koó da vañi ña ntatíin ña:

—¡É i'a xée úvi ñá'a é uva kō é v'e'xi nte e dukún kán ne, vata ntáa ñatíi ntáa! —ka'an ñá'a san é tú'ún Licaunia ntáka'an ña.

¹² Ntáka'an ña é Bernábeé ne, divi uva ñá, ñá nani Zeu ne, ntáka'an ña é Pablú ne, divi uva ñá, ñá nani Herme, tsí divi ñá é kākā'an ntódo ña.

¹³ Kidáā ne, xée dutu úkun Zeu é tuví diñi ñuú kán. Xée ña, ntéka ña duntiki ni le'e é ntukutu lāa. Tsí ntio ña'a san é ka'ní ñá duntikí san é kué'é ña doméni iña pustrú san, tsí xuva ñá, kuíní ña.

¹⁴ Ntá tsi dā kútuni Bernábee ni Páblu é ncho víí ña'a sán ne, nākatsin ña du'nu ñá vata xkoó iní ña da dóo u'vi kakúvi ña ne, koó dā ntaínu ña kue'en ña mé'ñú ña'a san ne, un ntií tsí ka'an ñá ni ñá:

¹⁵ —¿Nté kui kuān ó ntáde ntu nto? Ntí'í ne, ñatíi ni'í ntí nto. É ve'xi nti é ká'an ntódo ntí ni ntó vata koo é xtuví mií nto é dótó tsi ntaíntikin nto é ña kaidiá'vi vata koo é kuntikin ntó Xuva kō, ña kantíto. Divi ña de kú've ñá ví'í antívi ni ñūxiví, ni ntute ñu'u, ni un nti'í é ío da mí'í ka.

¹⁶ Ntuví di'na ne, xe'e Xuva kō é kuntikin ñá'a da nēe ka itsi e ntío ña; ñá ni é'nté nuu ña.

¹⁷ Ntá tsi ña ni tsoo mií kue'en ñá nto, tsi náñe'e ñá nto é Xuva nti'xe ko ñá da é dóo vá'ā o dé ña ni ntó. Tsí kanakíin ña davi nte e dukún kán ne, kata'xi ña é kúvi é tata, kata'xi ña é kō'o é ká'xi ntó, kanaxnuu diñi ñá nima nto.

¹⁸ Sá'á ka'an pustrú san ni ñá. Ntá tsi dá kuétsi kúvi idé ña é'nte nuu ña é ká'ní ña'a san duntikí san kuenta iña ña.

¹⁹ Kidáā ne, xée ña Israee, ña vé'xi ñuú Antioquia ni ñuú Iconiu, tsí'í ña dikí ña'á san é kué'é xuu ña Pablu. Dā kúvi ne, kí ñu'u ña ña diñi ñuú san, tsí e xí'í ña, kuíní ña.

²⁰ Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, nataká nuu ña, ntáñi ntée ña ña. Kidáā ne, nākuntísi Pablu, kúki'ví xtuku ña má ñuú Listra. Utén san ne, kué'en ña, ntuví ñá Bernabee, ñuú Derbe.

²¹ Dā kúvi ka'an ntódo ña tú'ún va'á san ñuú Derbé ne, kúvi idé ña e dóo titín ña'a kuínti'xe ña Jesús. Kidáā ne, ntíko koó ñá, ita ntí'xin xtuku ña ñuú Listra, ni ñuú Iconiu, ni ñuú Antioquia.

²² Ikān ne, nátsu'un ka'ní nima ñá kuínti'xe i san, ntáka'an ñá ni ñá é ña ku tee dá'na ñá é kuínti'xe ña Xuva kō ne, xe'e ñá é kútuni ña tsí kue'e ío é nto'o ko ñūxiví a é xēe o mí kadē kú've Xuva kō.

²³ Kidáa ne, nakaxnúu ña ñatá, ña é kodo núu é un é un xúkun ña kuínti'xe i. Ka'an ntá'vī ñá, intóo ixu ña ne, dā ntáda ña ña kuenta ntá'a Tó'o kō, ña é intée ini ña.

Dā náxee xtúku Pablu ni Bernábee ñuú Antioquia

²⁴ Kidáa ne, itá nti'xin ña, ntuvi ña, dá kanii ñuú Pisidia, xee ña ñuú Panfilia.

²⁵ Kué'en ña, kúka'an ntódo ña ñuú Pergé ne, dá kué'en ña ñuú Ataliá di.

²⁶ Ikān ñu'u ña tun ntóo ka'nu, kué'en ña, náxee ña ñuú Antioquia, mí eka ña da táxnúu ña kuínti'xe i san ña é vii ñá tsiñu é xe'e Xúva ko ña. Ne, é kúvi dé ntaa ntí'i ña tsiñu san.

²⁷ Dā ve tsi náxee ña ñuú Antioquiá ne, kāna ña un ntíi ntíi ña kuínti'xe i san é na nataká nuu ña ne, dá ntaa ña ni ña un ntí'i nté o dé Xúva ko ni ña, nté o xe'é ña itsi é kuínti'xe ña'a, ña é ña te ña Israeé san di.

²⁸ Kidáa né, dóo na'a ĩntóo ña ni ña kuínti'xe i san.

15

Dā xió junta iña ñá odo núu iña ña kuínti'xe i ñuú Jerusaleen

¹ Ntuvi tsikán ne, xío ñatíi, ña e éka ñuú Judea, xee ña ñuú Antioquiá ne, ikān éni ntu'u ña ntánañē'e ña ña kuínti'xe i san, ntáka'an ña:

—Tē ntio nto nakáku nto nta'a Xúva kō né, da mií é tē'nte un siin kúñū é ixi nto, vata o xtúvi Muísee é vii o —ka'an ña.

² Ntá tsi Pablu ni Bernábee ne, ña ni xkúntee iní kue'en tsí ña é ntáka'an ñá tsikan. Dukuān ne, ña kuínti'xe i sán ne, nakaxnúu ña Pablu, ni Bernábee, ni uvi uní ka ení ña, ña kuínti'xe i di, táxnúu ña ña é k'i'in ñá ñuú Jerusaleen, kíkoto ña pustrú san, ni ñata, ña odo núu iña ña kuínti'xe i san, tsíxe'e ña kuēnta iña i é kaka'an ñá'a san é vii ña.

³ Kué'ēn ña kuínti'xe i san, kuntéka itsi ña ña. Dā ita ntí'xin ña ñuú Fenicia ni ñuú Samariá ne, ikān ntáa ña ni ña nté o kuínti'xe ña é ña te ña Israeé san, é tsoo mií ña e kuínti'xe di'na ña ne, eni ntu'u ña ntántikin ñá Xúva kō. Dā téku ña kuínti'xe i sán ne, dóo dñi ña.

⁴ Dā xeé Pablu ni Bernábee ñuú Jerusaleén ne, kué'en ña mí ntoo ña kuínti'xe i san, ni pustrú san, ni ñata, ña odo núu iña ña ne, dóo diní ña dá xee ña. Ikan tsí ntáa ña ni ña un ntí'i nté o dé Xúva ko ni ña.

⁵ Ntá tsi Ió ña fariseu, ña kuínti'xe i, ntáka'an ña tsí da mií é tē'nté kúñū é ĩxi ña é ña te ña Israeé san, é da mií é káda ntaa ña lei Muísee di.

⁶ Kidáa né, mií tsí pustrú san ni ñata, ña odo núu iña ña kuínti'xe i san, nataká nuu ña, ntánatín ña nté koo ka'an ña.

⁷ Dā ku e ví'i ntánatín ña ne, nákuñtsí Pedru, kaka'an ñá ni ña:

—Ení, é ĩni nto tsí Xúva kō ne, nté di'na nakaxnúu ña ko é ká'an u ni ñá'a, ña é ña te ña Israeé san, tú'un va'á iña Tó'o ko Jēsuu vata koo é kuínti'xe ña ña.

⁸ Xúva kō ini ñá nima ko nté ntaa ne, náñē'e ñá kō tsí intée ini ña é k'i'i ña ña'a, ña é ña te ña Israeé san, tsí xe'é ña é kunū Espiritū Sántū nima ñá vata tsí o dé ña ni ko xo'o dá kuínti'xe ko ña.

⁹ Vevíi ne, é ntudadii ña ni kō, tsí Xúva kō ntántoo ña nima ñá di dá kuínti'xe ña.

¹⁰ Vi'a ve ne, ¿nté kui kakini nteē ntó Xúva kō? Ña kúvi nakuído o ña'a san é kada ntaa ña un ntí'i e xkoó ĩni o e xtúvi ñata kō é vii o. Tsi nté ñata kō, nté xo'o, ñá ni kúti o káda ntaa o.

¹¹ É ĩni nto tsí domēni tsi nakáku o nta'a Xúva kō ne, dómēni tsi nakaku ña é ña te ña Israeé san dí tē kuínti'xe ña —ka'an Pedru ni ña.

¹² Kidáa né, diin diin tsi nakuntoo ña vata koo é k'ini va'á ña é ntáka'an Pablu ni Bernábee, é ntaa ña ni ña un ntí'i nū i e dóo na'nu é edé Xúva ko ni ña é ña te ña Israeé san.

13 Dā kúvi ntáa nti'i ña ne, eni ntu'u Sántiau kaká'an ñá ni ñā:

—Kini nto ve é kaka'an u ni nto, ēni:

14 Ntāa Simuun Pedru ní kō nte o dé Xuva kō. Tsi nté dī'na xe'é ña itsi é ni'i ña é ña te ña Israeé san é vā'á nta'a ña, ña é nākaxnúu ña é kuvi i'xá ña.

15 Sá'á né, vata tsi ó uve na'a nte dī'na dá ka'an ñá ka'án naa Xuva ko:

16 Da kidáa ne, nti'xi ú,
naxtūví u uun i'xá Davii é vii ñá rei
vata o dé Davii da itúvi ña.

17 Kidáa ne, un ntíi ntíi ña'a, ña é ña te ña Israeé,
ñā é nakaxnúu ú é kúvi ña iñá ko ne,
divi ñā nantúku ñā kó é kuntikin ñá ko.

18 Sá'a kaka'an Xúva kō;
nté dī'na tá'xi ña kútūní ko tsi kuan kōo kuvi,
ka'an ñá ka'án naa ña kidáa.

19 Dukuān ne, ká'án ú tē ña nateñu núu ō ña é ña te ña Israeé san e xtúvi mii ña é kuinti'xe dī'na ña vata koo é kuntikin ñá Xuva kō.

20 Mii tsi é taxnuu o tūtú iñā ña, ká'an o ni ñā é ñá ku ká'xi ñá kúñū kiti é intáa ntéé xuva ñā, ña inúu ini ñā ne, ña vii ña é kini kaa ni ñadī'í ne, ñá ká'xi ñá kúñū kiti é ña ni kii ntí'í niñi i, nté niñi ti ña ká'xi ña. Sá'a tsi ká'án ō é vii ña.

21 Tsi ini ña'a é kuān koo vii o nté ntúvi dī'na. Tsi dā mí'í ka ñuú iō ñá ntáka'an ntódo lei Muísee, tsi vata dá sábadu ntānakuā'a ña lei san má ūkún ña Israeé san —ka'an Sántiau.

22 Kidáa ne, pustrú san ni ñatā sán, ni ūn ntíi ntíi ñá kuinti'xe i sán ne, íntēe ini ña é nakaxnúu ña uvi ña'a ení ña é kī'in ñá nī Pablu ni Bernábee ñuú Antioquia. Nakaxnúu ña Juda Barsabaa ni Sílā. Nātí sa'á ne, dōó na'nu ña'a ña iñā ña kuinti'xe i san.

23 Táxnūu ña tutú dī é kī'in ni'i ña. Kaka'an tutú san:

“Nti'i é pustrú nti, ni ñata, ña odo núu, ni ūn ntíi ntíi ñá kuinti'xe i ne, taxnúu ntí ntiusi iñā ení nti, ña é ña te ña Israeé, ña ntoo ñuú Antioquia, ni ñuú Siria, ni ñuú Cilicia dī.

24 Dā vé kutuní nti tsi iō ña'a, ña ñe'e ñuú mí ntoo nto, ña é nateñu núu ña nto vata koo é nādama nto é ntákuinti'xe nto. Ña tsikán ne, ntáka'an ña tsí da mii é tē'nte kúñū é ixi ntó, da mii é káda ntaa nto lei Muísee. Ntá tsi ña te ntí'í ní taxnúu ntí ña.

25 Dukuān né, un tsi dē kuení nti é nākaxnúu ntí uvi ña'a ení nti é taxnúu ntí ña é kī'in ña ni Bernábee ní Pablu, ení kō, ña dōo kakuinima ko.

26 Divi ña ne, ñá ni u'vī ni'i ña ntúvi iñā ña, é kuān te na kuví ña kuenta iñā Tó'o ko Jesúcristu.

27 Dukuān ne, táxnūu ntí Júda nī Sílā, é ká'an mí ña ni ntó, é nañe'ē ñá nto un ntí'í sá'a.

28 Sá'á xío ntaa iní nti nī Espiritū Sántū, é ña vā'a ō é nantó'o ntí nto. Mii tsi nuú i sá'a é kantio é vii nto:

29 Ña ká'xi nto kúñū kiti e xntáa ntéé ña'a xuva ñā; ñá ka'xī ntó niñi ti, nté kiti é ña ni kii vā'a niñi ti. Nā vii nto é kini kaa ni ñadī'í dī. Sá'a tsi é ká'án nti ní ntó: Te káda ntaa nto sá'a ne, vā'a koo kuntōo nto”, ka'an ñá ini tutú san.

30 Kidáa né, kīi ña, kue'en ña mí táxnūu ña ña ñuú Antioquia. Dā náxee ñá ikān né, kāna ña un ntíi ntíi ña kuinti'xe i san é na nataká nuu ña é kuē'é ña ña tutú san.

31 Dā kúvi nakua'a ña tutú san ne, náku'un dīnī nima ñá, tsi dōo vā'á ó kaka'an.

32 Júda nī Sílā ne, ña ntáka'án naa Xuva ko dī ne, dōo nátsu'un ka'nu ña nima ñá kuinti'xe i san, ntaxé'e ña ña itsi nté koo vii ña.

³³ Dā kú titín ntuvi ntoo ña ikān ne, ña kuínti'xe i san nátsu'un itsi ña ña, kaka'an ñá ni ñá:

—Va'a vá'a tsi kunú'u nto mí ntoo ení nto, ña táxnūu nto —ka'an ña.

³⁴ Ntá tsi Sílā né, ntío ña é kūkuii ka ña, kutuvī ñá ñuú Antioquia. Ná ni nū'u kantí'i ña.

³⁵ Pablu ni Bernábee di ne, kántoo ña ni ñá. Dōo titín ka ña kantóo ña é nakuá'a ña ña'a san, kaka'an ntódo ña tú'ún Tó'o ko Jēsuu.

Dá kuē'en Pablu, kúka'an ntódo ña e kúvi ūvi íto

³⁶ Dā kú titín ntuvi ne, kaka'an Páblu ni Bernábee:

—Kí'in xtuku ō, kikoto ní'ni o ení kō, ña kuínti'xe i san, da mí'l ká ñuu mí ñe'e o, íxka'an ntódo ō tú'ún Tó'o ko Jēsuu. Kikoto ntódo ō nté o de ña —ka'an ña.

³⁷ —Kuvi ni —ka'an Bernábee—. Ntá tsi kunteka ō Juan Marcú di —ka'an ña.

³⁸ —Ñá'ā —ka'án Pablu—. Tsi ðivi ñá né, tsoo mii ña kō dá ñe'e o ñuú Panfilia. Ná ni de ntaā ñá tsiñu ña —ka'án Pablu.

³⁹ Kidáā ne, naa nūu ña ntuvi ñá ne, kīi ntee xio tá'an ña. Bernábee ne, kué'en ña, ntēka ñá Juan Marcú. Nū'u ña tun ntódo ka'nu, kué'en ña ñuú Chìpre.

⁴⁰ Pablú ne, nākáxnūu ña Sílā é kī'in ní'i ña ña. Kué'en ña, ntuvi ña, da kúvi ka'an ntá'ví ení ña iña ña. Ntáka'an ña é na kūnuu mé'ñu, kūnuu dava Xuva ko ña.

⁴¹ Kidáā ne, ítā nti'xin ña ñuú Siria ni ñuú Ciliciá ne, ntánats'u'un ka'nu ña nima ñá kuínti'xe i san.

16

Dá kuē'en dáá Timoteu ní Pablu ni Sílā

¹ Pablú ne, xéé ña ñuú Derbé ne, dá kué'en ñá ñuú Listra. Ikān ne, nání'i ña uun ña'a, ña kuínti'xe i, ñá nani Timóteu. Di'i ña ne, ña Israeé ne, kakuínti'xe ña Jesuu. Uva ña ne, ñá te ña Israeé ña, tsí ña griegu.

² Un ntíi ntíi ña kuínti'xe i, ña ñuú Listra, ni ña ñuú Iconiú ne, kaka'an ñá tsi dóo va'á ña'a Timoteu.

³ Ntío Pablu é dáá kī'in ñá ni ñá, ntá tsi di'na te'nte kúñū é ixi ñá vata koo é ña kadá kueni kini ña Israeé, ñá ntoo mí kī'in ña, tsí ini ntíi ntíi ñá tsí uva ña ne, ña griegu.

⁴ Un ntíi ntíi ñuu mí kaita nti'xin ñá ne, xéé ñá é kūtuni ení ña, ña kuínti'xe i san, tú'ún e táxnūu pustrú san ni ñata, ña odo nūu iña ña kuínti'xe i ñuú Jerusaleen, é káka'an ñá ni ñá nté koo víi ña.

⁵ Dukuān ne, díi díi ka nñ kue'én ini ña'a san kuínti'xe ña Xuva kō. Utén utén kakutitín ña kuínti'xe i.

Dā íni Pablu é kii dito úun ñatíi, ña ñuú Macedonia

⁶ Nā ni xé'e Espíritū Sántu Itsi é kī'in ña, kika'an ntódo ña tú'ún san ñuú Asia, tsí xio ñuu ntío ña é kī'in ña. Dukuān ne, ñuú Frigia ni ñuú Galacia ita nti'xin ña ne,

⁷ xéé ña díñi ñuú Misia. Kidáā ne, ntío ña é kī'in ña nte ñuú Bitinia, ntá tsi Espíritū Sántu sán ne, ña ni ntío xtūku ña é kī'in ñá ikān.

⁸ Dukuān ne, ido ntūú ña ñuú Misia, kúntíi ña ñuú Troa, mí kanaxee tún ntódo na'nu.

⁹ Niñu tsikán ne, xéé nūú Pablu úun ñatíi, ña ñuú Macedonia. Ntitsí ña, kaka'an ña: “Kí'xi kudii nto ñuú nti, dá xntii ntō nti”, ka'an ña.

¹⁰ Dá kuān o íni Pablú ne, xío ntíi ntíi é kī'in ntíi ni ña ñuú Macedonia, tsí kútuní ntíi tsí mii Xuva ko kákana ña ntíi é kī'in nti, kika'an ntódo ntíi ní ña ntoo Macedonia tú'ún va'á san.

Dā xeé Pablu ni Síla ñuú Filipu

11 Kidáā ne, ñu'ū ntí tun ntóó ka'nu ñuú Troa, kue'en ntáa ntí ñuu é tuvi mé'ñu ntute ñu'u kân, ñuu é nani Samōtracia. Utén san ne, xeé ntí ñuú Neapoli.

12 Da kidáā xeé ntí ñuú Filipu, mí ntoo ña vé'xi ñuú Roma. Dìvi ñuu é díi ka ka'nu é un ntíí ntíí ñuu é káduku ntée ñuú Macedonia. Titín ntuvi intóo ntí ikân.

13 Dā xee ntúvi iō dá'na ne, ntíi ntí diñi ñuú san, kue'én ntí diñi ntute ka'nu kân mí é dukuān xkoó ka'an ntá'ví ña'a san, kuíni ntí. Ikan tsi ñu'ú ntí, ntáka'an ntódo ntí ni ñad'íí, ña náta'ká nuu ikân, tú'ún va'á iña Jesús.

14 Uun ña'a, ñā nani Lidiá ne, ñuú Tiatira vé'xi ña. Doo kué'e kadiko ña. Ña sá'á ne, dóo kanuu iní ña Xuva kō. Xuva kō dé vitā ñā nima ñā vata koo é kini ña é káka'án Pablú ne, kuínti'xe ña.

15 Kidáā itsi ntuté ña ni ūn ntíí ntíí ñavi'i ña ne, kaka'an ñā nī ntí:

—Te kadé kuení ntó é nuu é ntaā i e kuínti'xe kó Tó'o ko Jesúcrístu ne, ki'xi nto, kixkúntōo nto nú vi'í kó kân —ka'an ña.

Xē'e kuétsi ña ntí é kuntōo ntí.

16 Uun ntuvi ñe'e xtúku ntí mí é dukuān xkoó ka'an ntá'ví ña. Dā kué'én ntí itsi kân né, tá'án ntí ni ūn ta'nú kuetsi, ta'nú nuu é ña va'á nima i ne, dóo kue'é diu'un ní'í tun iña tó'ó tún tsí kanakoto ntódo tun.

17 Tá'nu sá'á ne, íntikín tun ntí ne, koo da kākachu'u ntáa tún, kaka'án tun:

—Ñatíí sa'á ne, ntáde tsiñu ña kuenta iña Xuva kō, ña e dóo ka'nu ne, ntáka'an ñā ni kō nté koo nakáku o nta'a Xuva kō —ka'án tun.

18 Titín ntuvi kuan o dé tun, da nté ña ni kutíí ká Pablú nima ña. Kidáā né, xkókoto ña, kaka'an ñā nī é ña vá'á san é nuu nimá tun:

—Kuenta iña Jesúcrístu, ntíin nimá tun —ka'an ña.

Ne, ura dú'va tsi i ntíi é ña vá'á san.

19 Tó'ó tun ne, dā kútuni ña tsí ña tuví ka nté koo ni'í ñā diu'ún ne, tññ ña Pablu ni Síla, íntēka ña ña nta'a ña tsiñu i un tsi nte me'ñu i kân.

20 Ntáda ña ña kuenta ntá'a to'o, kaka'an ña:

—Ñatíí sa'á ne, ña Israee ñā ne, ntánatēñu nuu ña ña ñuú kō.

21 Tsi un ntí'í é vatā xkoó ini ña ñuú ña kân ntánañe'e ñā kō ne, ña kúvi vii o, tsí xo'ō ne, ña ñuú Roma o —ka'an ña.

22 Kidáā ne, un ntíí ntíí ña'a san ínchu'vi ñā ña ne, xé'e tó'ó san itsi é nantíí ñā ña ne, dā natií nuu ña ña ntuku.

23 Un vá'a tsi natií nuu ña ñā ne, dā tsú'un kutu ña ñā vi'í utun. Tēe tsiñu ña ña kade kuenta xí'í vi'í útun é kuēnta tsí vii ña vata koo é ña ntíi ña.

24 Ña kade kuenta xí'í vi'í útun sán ne, dē ntaa ña é káka'an tó'ó san ne, tsú'un kutu ña Pablu ni Síla ūn tsi nte iní i kân ne, iní útun tsu'un ntido ña d'í'ín ña vata koo é ña kaka ña.

25 Dā kúu dava ñuú ne, ñu'u Pablu ni Síla, ntáka'an ntá'ví ña, ntaíta ña nchu'ún Xuva kō ne, ntaíni ntíí ntíí ña ñu'u kutū san.

26 Dā nēni ña dá un vá'a tsi ntíi táan. Dā kanñ vi'í utun san kantá nuu. Kidáā né, nākaan míi ūn ntíí ntíí xi'í vi'í utun sán ne, ntíi nuu ta'an ntí'í kadena é odó kútu d'í'ín ña ñu'u kutū san.

27 Da kidáā ntóto ña kade kuenta xí'í vi'í útun san. Dā kútuni ña tsí kantíi ntaa ntí'í xi'í vi'í útun sán ne, ura tsí i táva ña káa ñā é ká'ni míi ña kúñu ñā, tsi é ntíi ntí'í ña ñu'u kutū san, kuíni ña.

28 Ntá tsi Pablú ne, un ntíi tsí ka'an ña:

—¡Ñá ku kuān xkoó de ntó! tsí ntí'í ne, i'a ñu'u ntí'í ntí —ka'an ña.

29 Kidáā ne, ña kade kuenta xí'í vi'í útun sán ne, íkan ña ñu'ú ne, kaxkainu ña kuk'vi ña iní vi'í utun kân. Koo da káni'í ña ínchíti ña nu d'í'ín Pablu ni Síla.

30 Kidáā ne, nantíi ña ñā vi'í utun sán ne, tsixe'e ña ñā:

—Dìvi ntó, ¿nté ntu koo vii u é nakáku ú nta'a Xuva kō? —ka'an ña.

31 —Kuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristú ne, nakaku ntó nta'a Xuva ko, ni ūn ntíi ntíi ñavi'i nto di —ka'an ñá ni ñá.

32 Ne, ntáka'an ntódo ña ni ñá tú'ún va'á iña Xuva kó, ni ūn ntíi ntíi ña ntoo nú vi'i ña kán di.

33 Divi tsi niñú san ne, ña kade kuenta xí'i vi'i útun sán ne, nākate nuu ña mí ni'i kui'i Pablu ni Sílā. Kidáā né, itsi ntute ña, ni ūn ntíi ntíi ñavi'i ña di.

34 Kidáā ne, kúxee ni'i ñá Pablu ni Síla iní vi'i ña kán né, ikán xe'é ña é ká'xi ña. Dōo díní ña ni ūn ntíi ntíi ñavi'i ña tsi e kuinti'xe ña Xuva ko vē.

35 Dā tuví ne, táxnū to'ó san mau é kúkoto ná te nantíi ña Pablu ni Sílā.

36 Kidáā ne, káka'an ñá kade kuenta xí'i vi'i útun san:

—É tá'xi to'ó itsi é nantíi ú nto. É kūvi ntii nto ve ne, vá'a o vá'a tsi kuē'en nto —ka'an ña.

37 Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—Mí'i ntú? Tsi ntí'i ne, ña ñuú Romá nti ne, divi ñá natii nuu ña ntí ntuku mé'ñu ña'a san dá vāta xntekú ku've ñá lei san iñá ntí. Dotó tsi tsú'un kutu ñá ntí vi'i utun. Veví ne, ntio ña é nantíi xu'ū ñá nti. ¡Ná'á! Na ki'xi mii ñá, dá nantíi ña nti —ka'an ña.

38 Kidáā né, ntiko kōo maú san, kunú'u na ne, ntaa na ni tō'ó san é káka'án Pablu. To'ó san ne, dōo u'ví ña da kútuni ña tsí ña ñuú Roma.

39 Kidáā ne, kuē'en ña, kūnaka'nu ña iní Pablu ni Sílā ne, kidáā ne, nantíi ña ña, kaka'an ña:

—Vii nto da xe'e, ntii nto ñuú nti —ka'an ña.

40 Dā ntíi ña vi'i utun sán ne, kúnū'ú ña nú vi'i Lidia. Ikán náataká nuu ña un ntíi ntíi ení ña, ña kuinti'xe i sán ne, nāxnuu ka'nu ña iní ña. Da kidáā ntíi ña, kue'en ña.

17

Dā itsú'un ña ñuú Tesalonica

1 Kué'en Pablu ni Sílā, ita ntí'xin ña ñuú Anfipoli ni ñuú Apolonia, xée ña ñuú Tesalonica, mí tuví xúkūn ña Israeé.

2 Vata xkoó ini Pablú ne, ñé'e ñá má ūkūn kan ntūvi dá iō dá'na. Úni ito ñe'e ña é tíin ña ni ñá'a san,

3 kanañe'e ña ña mí uve na'a Tú'un Xuva kō nte dí'na é da mii é ntō'o Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō ne, da mii é ntotō xtuku ña te xi'i ña. Kaka'an ña:

—Divi tsi Jesuu é káka'án nti ni ntó né, divi ñá é Cristu ñá, divi ñá é taxnuu Xuva ko ñá —ka'an ña.

4 Iō ñá Israeé san ne, kuinti'xe ña é káka'an Páblu ne, kúdadii ñá ni Pablu ni Sílā. Ná te da dīi ñá griegu, ña é ntánuu iní i Xuva ko, ni ñad'íi, ña e dóo na'nu ña'a ne, kuinti'xe ña di.

5 Ntá tsi ña Israeé, ña é ña ni kuintí'xe i ne, kūne'u iní ña ni ñá. Kidáā né, íde ña é náataká nuu natii kini ntáa, na é dotó tsí ntáñi dú'xen nu á'ví kán. Náataká nuu na ne, dá nakutsú'un na da kanii ñuú san. Kidáā ne, íntí'u na nú vi'i ña nani Jásuun, ntánantuku nā Pablu ni Sílā é ntáda na ña kuenta ntá'a ña tsíñu i.

6 Ntá tsi ña ni nani'i na ña. Mii tsi Jásuun, ni túku ení ña, ña kuinti'xe i san nani'i na. Ntáñū'u na ña, kue'en ni'i na ña nta'a ña tsíñu i san ne, koó da vantiñi na ntáka'an na, ntátsi'i kuétsi nā Pablu ni Sílā:

—Ñá sá'á ne, da kanii ñūxiví a ntaika ña, ntánakutsú'un ña ñá'a. Veví ne, un tsi nte í'a xee ñá ve ne,

7 Jasuún san ne, xé'e ña ví'i ña é kuntōo ña. E ntáde ña sá'a ne, dōo xíi kaa. Ná te kaiko ñu'u ña rei ñuú Roma, tsí ntáka'an ña é iō túku rei, ñá nani Jésuu —ka'an na.

8 Un ntíi ntíi ña'a san ni ña tsíñu i san ne, dōo itsu'un ña da téku ña sá'a.

9 Kidáā né, kí'i ña diu'un Jásuun ni ña ntíi ní'i ña ne, nangáva ña ñá.

Dā intóo Pablu ni Síla ñúú Berea

¹⁰ Dā kuáa ne, táxnūu ña kuínti'xe i san Pablu ni Síla é na kɛ'ín ñá ñúú Berea. Dā xee ñá ikān ne, kué'en xtúku ña má ūkún ña Israee.

¹¹ Ña Israee, ñá ntoo ñúú Bereá san ne, díi ka vita ini ña é ña ntoo ñúú Tesalonica, tsí nɛ̄i kue'én ini ña ntaíni ña Tú'un Xuva kō ne, utén uten nántuku ñá mí ūve na'a Tú'un Xuva kō da nté kutuni ñá tē nuu é ntaā i é kaka'an ñá ni ña.

¹² Dukuan ne, dōó titín ña Israee kuínti'xe ña, nī ña griegú di, tē tíi te ñadɛ́í, kuān te dōo na'nu ña'a ña ne, kuínti'xe ña di.

¹³ Ntá tsi dá kútuni ñá Israee, ñá ntoo ñúú Tesalonica, é kaka'an ntódo xtuku Pablu tú'un Xuva ko ñúú Bereá ne, xée ñá é nakutsu'un xtúku ña ña'a san.

¹⁴ Ntá tsi ña kuínti'xe i sán ne, ura tsí i táxnūu ña Pablu é na kɛ'ín ña nu ntute ñu'u kan. Mii tsí Síla ni Timōteu kántoo mii ña ñúú Berea.

¹⁵ Ña ixntéka itsi Pablú ne, kué'en ña ni ña un tsi nte ñúú Atena. Dā ntíko kōo xtúku ña, kaka'an ñá nī Síla ni Timōteu é na kɛ'ín kantí'í ña, kíkuntóo ña nī Pablu.

Dā itúvi Pablu ñúú Atena

¹⁶ Nɛ̄i dukuān tuví Pablu ñúú Atena é kantétu ña Síla ni Timōteú ne, dōo dé kuení ña dá ini ña tsí ña ntoo ñúú Atená ne, da mii kue'en tsi sántu ntúv'a'á naa ío iña ña.

¹⁷ Dōó ki'ín itō ñe'e ña má ūkún kán é natíin ña nī ña Israeé san ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntánuu ini i Xuva kō. Utén uten ñe'e ña nu á'ví kán dí, kaka'an ñá ni ña ntánataká nuu ikān.

¹⁸ Ikān ne, xío ña'a, ña ntántikín túku nchu'un iña ñá nani Epīcurú ne, xío túku ña'a, ña ntántikín nchu'un é nani ēstoicu. Ña sá'á ne, ntáka'an ña:

—¿Neé ntu kani tú'un é kuān nte kaká'an ña? —ka'an ña.

Ío ñá ne, ntáka'an ña:

—Vata tē é tūkú xuva ncho nañe'ē ñá kō —ka'an ña.

Tsí Pablú ne, kaka'an ntódo ña tú'un va'á iña Jesúsú ne, kaka'an ñá e ntóto xtuku ña dá xi'í ña.

¹⁹ Kídáa ne, ntánteka ña Pablu, kue'en ní'í ña ña uun mí nani Areōpagu, mí é dukuān ntánataká nuu ñata ña odo nūu, ntaxé'e ña itsi ña ñúú i san. Tsixe'e ña Pablu:

—Ká'an kúdii ntó, na kīni ntí neé nchu'un xee é vexní'í ntó.

²⁰ Tsí ntí'í ne, ñá te káñe'e díkí ntí é kaka'an nto, tsí tuku nchu'un é ini ntí. Nañe'ē kúdii ntó ntí nee é kani tú'un é kaka'an nto —ka'an ña.

²¹ Tsí ña ñúú Atena ni ña da xee ntóo ikān né, da mii kué'en tsi nchó kini ña nee é dá ve kakuví é natíin ña.

²² Kídáa ne, nákontítsí Pablu mé'ñū ña'a san Areopagu kán ne, kaka'an ñá ni ña:

—Dívi ntó, ña ñúú Atena, é ini i tsí dōó ío xuva ntō e ntánuu ini nto.

²³ Dā itā ntí'xin i ñúú nto, kaito díto i nee ntí'í ntí'í iña nto e ntánuu ini nto ne, nāni'í ko uun nī naa kan mí ūve na'a kaka'an: “Íña xúva kō, ña e ñá ini o xoo ñá'a”, ka'an. Dívi tsi xuva ntō, ña e ñá ini ntó ne, dívi Xuva kō é kaka'an u ni ntó vevii.

²⁴ Tsí Xuva kō né, dē kú'vē ñá ñuxiví ni un ntí'í é ío. Dívi ña Tó'ō e dukún kan ni ñuxiví a. Ña te ví'í mí de vá'a ña'a tuví ña.

²⁵ Nté ña túvi nee iña é kúvi kué'e o ña, tsí ña tuví nee iña é kátaan núu ña. Mii ña káta'xi ña ntuví iña ko ni tatsin é ta'ni o, ni un ntí'í é ío iña ko, xe un xé un ō.

²⁶ Un tsi niñi ko dé kú'vē Xuva ko un ntí'í ntí'í o é ntoo o da kaní ñuxiví a. Mii ña de kú'vē ña nté kaa ntuví kúntoo o ñuxiví a nī mí'í ñúú kúntoo o, xe un xé un ō.

²⁷ Kuān o dé Xuva kō, tsi ntío ña é nantuku o ñā, un ntíí ntíí o, da nté koo é nani'í ko ña. Ntá tsi ña te nté sa ikā tuví ña,

²⁸ tsí ðiví ña ta'xi ña ntuví iña ko, nī é kakantá nuu o, nī é tuví ò. Kuān ó uve na'a, kaka'an ñāta ntō, ña de vá'a tutú san, kaka'an ña: "Xo'ò ne, i'xá Xuva ko ò", ka'an ña.

²⁹ Tē nuu é ntaā i é i'xá Xuva kō kúví ò ne, ña kúví kā'an o é Xuva ko da nēé ka ntí'í, tē kaá kuaan, tē kaá kuí'xín, o xuu e ntáva'a naa ña'a vata ò dé kuení mií ña é vata kaa Xuva kō.

³⁰ Ntuví ði'na ne, dé ka'nu iní Xuva ko nī ña intóo kídaā e kuán o dé ña, tsi ña nī iní ña nté koo vií ña. Ntá tsi vevíí ne, ntio Xuva kō é nadama ò nima kíni kaa ko.

³¹ Tsi e xtúví Xuva ko ūun ntuví é xntékú ku've ñá da kaníi ñūxivi. Tsí é nakaxnúu ña uun ñatíi, ña é xntéku kú've. É iní ó xoo ñá'a, tsí nantóto Xuva ko ñá dá xi'í ña —ka'an ña. Dukuan ò ka'an Pablu ni ña.

³² Dā téku ña'a san é kāká'an Pablu é ntóto xtuku uun ña'a é xi'í ñá ne, ió ña ntáxkntee ña ña. Ió ñá ne, ntáka'an ña:

—Dā tē ūun ká tuku ntuví ka'an ntó nī ntí sá'a —ka'an ña.

³³ Kidáá né, kíi Pablu, kué'en ña.

³⁴ Ió ñá ne, kantikín ñá Pablú ne, kuínti'xe ña é kāká'an ña. Uun ña'a ñá ne, Dionisiu náni ña; tsiñu ña Areopagu. Uun ñadí'í, ña nani Dāmarí ði ne, ió ka tuku ña'a kuínti'xe i ði.

18

Dā itúvi Pablu ñuú Corintu

¹ Kidáá né, ntíi Pablu ñuú Atena, kué'en ña ñuú Corintu.

² Ikān náni'í ña uun ñatíi, ñá Israee, ñá nani Áquila. Ñuu é naní Pontu vé'xi ña. Vata e ná'a xee ña, ntuví ñá ñadi'í ña, ñá nani Prísila. Tsí e ntíi ña ñuú Italia da nakunú rei Claudiu ūn ntíí ntíí ña Israee san ñuú Roma. Kué'en Pablu, kúkoto ní'ni ña ña ne,

³ íkan tsi katúvi ña ni ñā. Dadíi tsi de vá'a ña vi'í doo, tsí ðiví tsi tsiñu ini ñá ði.

⁴ Vatā dá ió dá'na ne, kañe'é Pablu má ūkún kan, kanañe'é ña ña Israee san nī ña é ña te ña Israee san ði nté koo kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu.

⁵ Dā xeé Síla ni Timóteu, é vè'xi ña ñuú Macedoniá ne, nguentúvi kaka'an ntódo Pablu tú'ūn va'á san, kaka'an ñá nī ña Israee san tsí Jesuú ne, ðiví ñā é Cristu, ñá nakaxnúu Xuva kō.

⁶ Ña Israee san ne, naa núu ña ni ñā ne, dóo kini ka'an ñá ni ñā. Dukuān ne, Pablú ne, nākidi ña doo ña vata koo é kué'é ña kuenta é ñā te vá'a ò ntáde ña. Kaka'an ñá ni ñā:

—Kuenta iña mii nto ve te ña ní'í nto é vā'á nta'a Xuva kō. Xu'ú ne, ña túvi kuetsí ko, tsí é kāká'an u ni ntō. Vi'a ve ne, xio ñuú kí'in u, kika'an ntódo ú ni tuku ña'a, ña é ña te ña Israee —ka'an ña.

⁷ Kidáa ne, ntíi ña má ūkún kān, kué'en ña má vi'í ñá naní Justo, ña dóo kanū iní i Xuva kō. Etsin tsi mí ntitsi xúkún san tuví vi'í ña.

⁸ Ña odo núu ini ukun, ñá naní Crispú ne, kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu ni ūn ntíí ntíí ñavi'í ña. Ñá te da ðíi ña'a, ña ñuú Corintú ði, dá téku ña é kāká'an Pablú ne, kuínti'xe ña ne, itsi ntute ña.

⁹ Uun niñú ne, vata tsi tē iní Pablu é kāká'an Xúva ko ni ñā:

—Ñá ku u'vi o é ká'an ntódon. Kuan tsi koo ka'an vātā ó den,

¹⁰ tsí xu'ú kunuu mé'ñú ú o. Xōxó kuvi víi i ni o, tsi dóo ió ñá'a ko ñuú sa'a —ka'an Xúva ko ni ñā.

¹¹ Kidáá ne, uun kuia nte dáva kātúvi ña ñuú Corintu, nakuá'a ña ña'a san tú'un Xuva kō.

¹² Ntuvi tsikán ne, dā inūu nā nani Gāliuun, de kú'vē nā nūú Acayá ne, nātaká nuu nā Israeé san ne, tīn nā Pablu, kue'en ní'i nā nā nta'a nā tsíñu i ne,

¹³ ikān tsí'i kuétsi nā nā, ntáka'an nā:

—Nātií sa'á ne, kanañē'e nā nā'a é kūnuu ini nā Xuva kō, ntá tsi nā te vatā ó kaka'an lei san. Dōo xíi kaa é vīi o é kāka'an nā —ka'an nā.

¹⁴ Dā vata kani ntú'u Pablu ká'an nā ne, di'na nā tsíñu ka'nu i Galiuún san kaka'an nā nī nā Israeé san:

—Tē dí dōo xii kaa nti'xé nuu i é kanañē'e nā ne, kiní u é ntátsi'i kuétsi nto, ¿nté kui nā'a?

¹⁵ Ntá tsi ntó'ó ne, kūdii kuénta iñā lei míi nto ntánāa núu nto. Mii nto kadā kú'vē ntó ve. Nā te xū'u é kāduku ntée ú sá'a —ka'an nā ni nā.

¹⁶ Kidāā ne, kī nū'u nā nā kí'i kān ne,

¹⁷ nā ntāñī ntée kān né, ntāva ntodó nā nā odo nūu iñā úkūn, nā nani Sōstené ne, ikan tsí é'ni díñ nā nā nuu nā tsíñu i san. Ntá tsi Galiuún san ne, nā ni ide nā kuenta.

Dā ntíko kōo Pablu nūú Antioquía ne, kué'en nā kūka'an ntódo nā é kúvi ūni íto

¹⁸ Pablú ne, na'ā itúvi nā nūú Corintu. Kidāā ne, kaka'an nā ni ēnī nā nā kuínti'xe i san é nū'u xtúku nā nūú Siria. Kántékā nā Prisila ni xíi nā Aquila, kué'en nā. Di'na dá ntáka nā nūú Cencreá ne, kúntií tdu'u díki Pablu vata koo é kue'e nā kuenta tsí xe'é nā xu'u nā ni Xuva kō.

¹⁹ Kidāā ne, nū'u nā tun ntóo ka'nu, xee nā nūú Efesú ne, ikān kantóo mii Prīsila ni Áquila. Pablú ne, di'na dá ntaka nā ne, kué'en nā má úkūn kān é ká'an nā nī nā Israeé.

²⁰ Nā Israeé san ne, ntáka'an nā:

—Vii nto da xe'e, kutuvī ká nto nī nti —ka'an nā.

Ntá tsi nā ni ntío Pablu.

²¹ Dā ntáka nā ne, kaka'an nā:

—Da mii é kantio é kutūví u nūú Jerusaleen é kúvi viko. Te Xuva kō ntio nā ne, nti'xi xtuku ú, ntixkoto ni'ni ú nto —ka'an nā.

Kidāā ne, nākunūu nā tun ntóo ka'nu da ntáka nā nūú Efesu, kué'en nā.

²² Dā xee nā nūú Cesareá ne, di'na nūú Jerusaleen ita ntí'xin nā é ká'an nā ntiusi ni nā kuínti'xe i sán ne, da kidāā ntíi nā, kue'en nā nūú Antioquía.

²³ Dā kú titín ntuvi itúvi nā ikān né, eni ntu'ū xtuku nā ika nā. Ítā nti'xin xtuku nā nūú Galacia ni nūú Frigia é xntíi nā nā kuínti'xe Xuva ko, nātsu'un ka'nu nā iní nā.

Dā kakā'an ntódo Apolo nūú Efesu

²⁴ Ntuvi tsikán ne, xée uun nātīi, nā nani Āpolo, nūú Efesu. Nūú Alejandria vé'xi nā, ntá tsi nā Israeé nā. Nā sá'a ne, dōo vá'a ó kaka'an nā, kaka'an ntódo nā; dōo ini nā tú'un Xuva kō é ūve na'a nte dí'na.

²⁵ Dōo ini nā nchu'un Xúva kō dī. Nīi kue'én ini nā kaka'an ntódo nā ne, nuu é ntaā í un nti'í é kāka'an nā iñā Jéssu, kuān te mii tsi é nakutsi ntute Juan Bautista ini nā.

²⁶ Nā te kau'vī nā, kaka'an ntódo nā ini ukún nā Israeé san. Dā téku Prisila ni Áquila é káka'an nā ne, kāna xio nā nā ne, náñē'é ka nā nā iñā Xuva ko.

²⁷ Apoló ne, ntio nā é kí'in nā nūú Acáya. Xíō ntaa ini nā kuínti'xe i san. Tāxnūu nā tutú nta'a nā kuínti'xe i, nā ntoo nūú Acaya, na vā'a koo nakuetu nā Apoló san tē xee nā ikan. Dā xee nā nūú Acayá ne, dōo kue'e xntíi nā nā kuínti'xe i Jesuu, tsí dōo vá'a o dé Xuva ko ni nā.

²⁸ Tsí Apoló ne, dōó ini ña nté koo ka'an ñá nī ña Israeé san mé'ñū ña'a san, kanañ'e ñá ña tsí nuu é ntāa ntí'xe i tsí Jesuú ne, divi ñá é Cristú, divi ñá é nakaxnúu Xuva ko ñá é kodo nuū ñá, vatá ó uve na'a tú'un Xuva kō nte dí'na.

19

Dā itúvi Pablu ñuú Efesu

¹ Nii dukuān tuví Apolo ñuú Corintú ne, kué'ēn Pablu, ita ntí'xin ña itsí rki uku kan, xée ña ñuú Efesu. Ikān nāni'i ña titín kudii ña kuínti'xe i san.

² Pablú ne, kaka'an ñá ni ña, katsixe'e ña ñá:

—¿Inúu ntu Espíritū Sántū nima nto da kuínti'xe nto? —ka'an ña.

—Á te ña'a. Ntē vata kiní nti xoo é Espíritū Sántū —ka'an ña.

³ Kidāá né, katsixe'e xtuku Pablu:

—¿Neé ntu nchu'un e íni nto dá itsi ntute nto? —ka'an ña.

—Nchu'un é kaka'an Juaan Baútista —ka'an ña.

⁴ Pablú ne, kaka'an ña:

—Tsí Juaán ne, nákutsi ntūte ña ña'a vata koo é kué'e ña kuenta é nādama ña nima kīni kaa ña. Ntá tsi Juaán ne, kaka'an ñá te kuínti'xe ko uun ña'a, ña é dā ve vé'xi. Ña tsikán ne, e xée ñá. Jesuu nani ña —ka'an ña.

⁵ Dā téku ña'a san é kaka'an ñá ne, itsi ntute xtuku ña, ntákaku ni'i ña Tó'o ko Jēsuu.

⁶ Kidāá né, dā xntékú Pablu ntá'a ña dikí ñá ne, ínūu Espíritū Sántū nima ñá ne, eni ntu'u ña ntáka'an ñá tuku tú'un e ñá ini ñá ne, ntáka'an ñá tú'un é xe'é Xuva ko ñá.

⁷ E un ntí'i ñá ne, iō ñá te ūxuvi ñá'a ña.

⁸ Uni xóo ñe'é Pablu má ūkún ña Israeé. Ñá ni u'vī kue'en ña é ká'an ña. Kaka'an ntódo ña, kaka'an ña tsí Xuva kō né, divi ñá é kadé kú'vē ña. Kaka'an ñá ni ñá é vá'a vata koo é kuínti'xe ña Tó'o ko Jēsuu.

⁹ Ntá tsi iō ñá ne, dōó ka'xi nima ña. Ña ni ntío ña kuínti'xe ña ña. Ntáka'an xení ña iña tú'un vá'a san. Kidāá ne, xio kue'én Pablu, tsóo mií ña ña ne, kántēka ña ña kuínti'xe i san, kue'en ni'i ña ña nú vi'í skuela nā nakuá'a ñá nani Tiranú ne, ikān natiín ña ni ña utén uten.

¹⁰ Uvi kuía é kuān o dé ña. Dukuān ne, un ntí ntí ña'a, ña ntoo da kanii ñuú Asia, tē ña Israeé, tē ña é ña te ña Israeé ne, tékú ña tú'un Tó'o ko Jēsuu.

¹¹ Xuva kō ne, xé'e ñá é kúvi vií Pablu nuu i e dōo na'nu é nté uun ito vata kiní ña'a é kuān koo kúvi.

¹² Ntáñe'e ni'i ña'a san da nēé ka doo é tūn nta'ā Pablu, te doo dúkūn, o tē doo núu ne, ntáxé'e ña ña nchokuví san ne, ntuvá'a ña. Ntūi ntí'i é ña vá'ā é ñū'u nima ñá di.

¹³ Ntūvi tsikán ne, iō ñá Israeé é ntaíka ña, ntánatava ña é ña vá'ā é ñū'u nima ñá'a san. Ntákaku ni'i ña Tó'o ko Jēsuu dá natavá ñá ne, ntáka'an ña:

—Kuenta iña Jēsuu, ña é kaka'an ntódo Pablu iña i, ka'án u ni o: ¡Ntíin nima ña! —ka'an ña.

¹⁴ Du'va o dé u'xe éni, i'xá dutu ñá odo núu iña ñá Israeé, ñá nani Ēseva.

¹⁵ Uun ntūvi ne, nantíko kōo é ña vá'ā san:

—Xu'ú ne, iní u xoo é Jēsuu. Iní u xoo é Pablú di. Ntá tsi nto'ó ne, ¿xóo ntu ña'a nto? —ka'an.

¹⁶ Kidāá ne, kúdiin ñá ñu'u é ña vá'ā san nima í, ntāva ntodó ña ñatíí, ña u'xe ñá'a san. Kúvi dé e ña vá'ā sán ni ñá ni'i kuí'í ñá ne, koo dá ntántíí ña kúí ña nú vi'i ñá.

¹⁷ Un ntí ntí ña'a, ña ntoo ñuú Efesú, tē ña Israeé, tē ña é ña te ña Israeé ne, kūtuni ñá nte o kúvi ne, dōo u'vī ña ne, dōo vá'a ka'an ñá iña Tó'o ko Jēsuu.

18 N̄á te da d̄i n̄a kuínti'xe i xee n̄a é n̄ana'ma n̄a kuétsi n̄a mē'n̄ú n̄a'a san.

19 N̄á te da d̄i n̄á tátán xee n̄á di. Xee ní'i n̄a tutu é ntánakoto ntodó n̄a. Kidáā né, ē'mi n̄a tutu san mé'n̄ú n̄a'a san. Kántē'ví tutu san nté kaa xee tá'an xá'vi i ne, ín̄u á'vi te ūvi díko u'xi miil diu'un kuí'xin.

20 Dukuān ne, n̄á te da d̄i n̄a'ka kuínti'xe n̄a tú'un Xuva kō, tsi kútuni n̄a tsi Xuva kō né, dōo iō ntíi tū'ún n̄a.

21 Rkontú'ví dá ita ntí'xin sá'a ne, kaka'an Pablu é k̄'ín n̄a, kikoto ni'n̄i n̄a n̄a ntoo n̄úú Macedonia ni n̄á ntoo n̄úú Acaya nté o de n̄a ne, dá k̄'ín n̄a un tsi nte n̄úú Jerusaleen.

—Tē ntáka ú n̄úú Jerusaleén ne, kuétsi é k̄'ín un n̄úú Roma —ka'an n̄a.

22 Kidáā ne, táxn̄u n̄a uvi n̄a'a, n̄a é xntii n̄á, n̄á nani Timōteu ni Rastú ne, odo nuú n̄á, kue'en n̄a n̄úú Macedonia. N̄i dukuān kúkuii ka Pablu itúvi n̄a n̄úú Asia.

Dā úsu'un n̄a n̄úú Efesu

23 Ntuvi tsikán ne, kuvi du'xen kuēnta iñā tú'un va'á iñā Jésuu.

24 Tsi uun n̄at̄ii, n̄á nani Dēmetriú ne, kāá kuí'xin kade tsiñu ni'i n̄a, kantavá'a naa n̄a xúkun kuetsi vata ntáa xúkun santu é nani Diana. Titín n̄a'a ntáde tsiñu ni'i n̄á ne, kué'ē diu'un ntáni'i n̄a.

25 Demetriú ne, kāna n̄a n̄a ntáde tsiñu ni'i n̄a ni un ntí'i n̄a'a, n̄a ntáde tsiñu sá'a. Nataká nuu n̄a ne, kaka'an n̄á ni n̄á:

—Divi ntō ne, ini ntó tsi dōo va'á ntuvi iñā ko é ntáde o tsiñu sá'a.

26 Ntá tsi é kútuni nto tsi kaika uun n̄at̄ii, n̄á nani Pablu, kaká'an ntódo n̄a, kaka'an n̄á tsi santu é ntavá'a nāá n̄a'a ne, n̄á tē nuu é ntaa i é Xuva kō. Ne, kúvi idé n̄a e dōo titín n̄a'a kuínti'xe n̄a é kaka'an n̄a. N̄á te da mií tsi n̄úú ko, tsi da kanií n̄úú Asia.

27 Sá'a né, dōo xii kaa; tē n̄a'a ne, ntí'i tsiñu kō. N̄á te da mií tsi tsiñu kō dí, tsi dí'i kō Dianá di ne, n̄á kuiko n̄u'ú ká n̄a'a xúkun n̄á. Tsi dí'i kō né, dōo ka'nu n̄a'a n̄a. Da kanií n̄úú Asiá ne, da kanií n̄úxivi ntaiko n̄u'ú n̄a'a san n̄a —ka'an n̄a.

28 Dā téku n̄a'a san é kaka'an n̄á ne, dōo kúdiin n̄a. Un tsi vāntiñi n̄a ntákachu'u n̄a, ntáka'an n̄a:

—jDōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o n̄úú Efesu! —ka'an n̄a.

29 Kidáā né, t̄in n̄a uvi n̄a'a, n̄a n̄úú Macedonia, n̄a íka dad̄i n̄i Pablu, n̄á nani Gayu ni Áristarcú ne, ntaíñu'u kaduun n̄a n̄a ini nto'o mí nataká nuu n̄a'a.

30 Pablú ne, ntio n̄a é k̄'ívi n̄a di é k̄'a'an n̄á ni n̄a'a san, ntá tsi n̄a ni ntío n̄a kuínti'xe i san é k̄'ívi n̄a.

31 Uun n̄a'a n̄a vá'a tiin ni'i n̄a, n̄a odo n̄u n̄úú Asia dí ne, táxn̄u n̄a tutu nta'a Pablu é n̄a ku k̄'ívi n̄a íkán.

32 Un tsi vāntiñi n̄a'a san, ntákachu'u n̄a ne, é tuku e túku nuu i ntáka'an n̄a. Dōo titín n̄a ne, ntē n̄á ini n̄a nee tsiñu nataká nuu n̄a.

33 Kidáā ne, n̄a Israeé san tsí'i ntido n̄á uun n̄a'a, n̄á nani Alējandru, é na k̄'a'an ntódo n̄a ni n̄a'a san. Alejandrú san ne, kade n̄a nta'a n̄a é diin diin tsi na kuntōo n̄a'a san, tsí ntio n̄a nada'an n̄á n̄a Israeé san.

34 Ntá tsi dá kútuni n̄a'a san tsi Alejandrú ne, n̄a Israee n̄á ne, koó da vāntiñi n̄a ntákachu'u n̄a. Úvi ūra ntákachu'u n̄a, ntáka'an n̄a:

—jDōo ka'nu dí'i kō Diana, tó'o n̄úú Efesu! —ka'an n̄a.

35 Kidáā né, kúvi dé strivanu, intōo kadin n̄a'a san. Ne, kaka'an n̄á ni n̄á:

—Ō n̄á n̄úú Efesu, kini nto é k̄'a'an ntí ni ntō. Ini ntíi ntíi n̄a'a tsí n̄u ko Éfesú ne, kaduku ntée n̄u ko é vii o kuenta xúkun iñā dí'i kō Diana, n̄a é dōo ka'nu, é vii o kuenta sántu n̄a é kō'xó e dukún k̄án.

36 Xōxó kuvi ka'an i te n̄á'a. Dukuān né, diin diin tsi kuntōo nto. Di'na kada kuení nto nté koo vii nto.

³⁷ Tsí ñatíí sã'a, ña é vëxní'i ntó ne, ñá ni kã'an kíni ña ñña dí'i ko.

³⁸ Të nee ñña é tsí'i kuétsi Demetriu ni ña ntáde tsiñu ni'i ña ne, kantíí vi'i me'ñú kãn; ntoo ña ntáxntékú kú've. Na kí'ín ka ña, kika'an ñá nĩ ña tsiñu i te neé nuu i tsí'i kuétsi ta'an ña.

³⁹ Të neé ka tuku nuu i é ntio nto ka'an ntó ne, kuvi ka'an nto dá kōo junta.

⁴⁰ Tsi dóo ío kuenta te kúdiin ña tsiñu ka'nu i ñúú Roma é kuãn ó de o. Tsi du'xen ñña ña tsiñu ka'nu i ntáde o vevii, kuiní ña. ¿Neé ntu ka'an o ni ña te tsixe'e ña kō nté kui vantiñi ntu o ntóo o í'a? —ka'an ña.

⁴¹ Dã kúvi ka'an ñá ne, nantáka ña ñã'a san, kunú'u ña.

20

Dã itúvi Pablu ñúú Macedonia ni ñúú Grecia

¹ Dã intóo kadin ñã'a sán e dóo itsu'un ña ne, Pablú ne, kãna ña ña kuinti'xe i san é kué'e ña ña itsi. Kidáã né, nãnume ta'an ña ne, dã ntíi ña, kue'en ña ñúú Macedonia.

² Dã mí'i ká ñuu mí kaika ña ne, dōo kaka'an ñá ni ñã'a san vata koo é kíi nima ña. Kidáã ne, xée ña ñúú Grecia.

³ Uní xóo katúvi ña ikãn. Kidáã né, ntío ña é ku'un ña tun ntóo ka'nu é nũ'u ñá ñúú Síria dá kútuni ña tsí ntántukú nuu iní ña Israeé san. Dukuãn ne, ntíko koó ñá itsi ñúú Macedonia, kunú'u ña.

⁴ Titín kudíi ñã'a kue'en ní'i ñá dí. Kue'en ní'i ña Sopater, i'xá Piru, ña ñúú Berea; ni Arístarcu ni Ségundu, ña ñúú Tesalonica; nĩ Gáyu, ña ñúú Derbe; ni Timóteu; ni Tiquicu ni Trófimú, ña ñúú Asia.

⁵ Odo nuú ñá, kue'en ña ñúú Troa ne, ikãn intétu ña nti.

⁶ Ntí'í ne, dã inú kava viko é ntaé'xi ña tañú'u dukuãn ne, ntíi ntí ñúú Filipu. Ñú'ũ ntí tun ntóo, kué'en nti. Dã kúvi ũ'un ntúvi ne, xeé nti, nãni'i ta'an ntí ña ñúú Troa. Ikãn ne, uun vité intóo nti.

Dã itúvi Pablu ñúú Troa

⁷ Kuaá sabadu náataká nuu ntíi ntíi nti é nakatsin dava ntí tañú'u, vatá o dé kú've Tó'o ko Jesúcristu. Pablú ne, kuan tsí ó kaka'an ntódo ká ña dá ku davã ñúú, tsí ntaka ñá tevãa san.

⁸ Kué'e ñũ'u kai'xi iní vi'i nínu kãn mí náataká nuu nti.

⁹ Uun natíi, ná nani Eüticu ne, ntéku na ventana kan. Dã dóo na'a kaka'an Pablú ne, xée ná ma'na ne, uun ito tsi kídí na. Kidáã ne, kó'xo na un tsí nte ñũ'u kãn. Tsí vi'i sán ne, úni odo ntí'i ta'an. Dã ínaki'í ña na ne, e xí'i nã.

¹⁰ Pablú ne, nũu ña mí tuví na ne, katavi ntódo ña na, nãnume ña na ne, kaka'an ñá ni ñã'a san:

—Ñá ku dē kuení nto. ¡Kantíto na! —ka'an ña.

¹¹ Kidáã ne, kúxēe xtuku Pablu má vi'i nínu kãn ne, dã nákatsin dava ña tañú'ũ san, da e'xí ña ne, dá kakã'an ntódo xtuku ña un tsi da nté tuví. Da kidáã ntáka ña, kunú'u ña.

¹² Ñã'a sán ne, kunu'u ní'i ña natíi san, ntúka'nu iní ña tsí kantíto na.

Dã ntáka ña ñúú Troa, kué'en ña ñúú Miletu

¹³ Ntí'í ne, odo nuú ntí, naku'ún ntí tun ntóo, ñé'ē ntí ñúú Asuun. Pablú ne, dí'ín ña kaika ña. Nakunúu ña tun ntóo san té xee ña, ká'an ña.

¹⁴ Nãni'i ta'an nti ña ñúú Asuún ne, ikãn nakú'un dadíi ntí ni ña tun ntóo san, dá kué'én nti ni ña ñúú Mítilene.

¹⁵ Tévãá san ntíi ntí, kue'én nti, ido ntúu nti ñúú Quio. Tévãá xtuku ne, xée ntí ñúú Samu. Íntōo da'na ntí ñúú Trogiliu ne, dá tevãa xeé nti ñúú Miletu.

¹⁶ Ntio Pablu é kuído ntúu ña ñúú Efesu váta koo é ña kukuíi ña ñuu Ásiã, tsí ntio ña é kantí'í xee ña ñúú Jerusaleen, váta koo é kutuví ñá te kúvi viko é kãka'an ñá Israeé é viko é kanakué'e ña sintiã'vi ñña é tãta.

Dá kakā'an ntódo Pablu ni ñátā, ña ñuú Efesu

17 Dā xee nti ñuú Miletú ne, taxnūú Pablu tú'un é ki'xi ntíi ntíi ñata, ña odo nūú iña ña kuínti'xe i ñuú Efesu.

18 Dā xee ñátā sán ne, kaka'án Pablu ni ña:

— Ñni nto nté ó dé u é tuví u ni ntó nté ntúvi dá xee ú ñuu Ásia ā.

19 Tsí kuenta iña Xúva kō kade tsiñu u. Ná te ka'nu ncho víi u. Ñni nto nté kaa ntute nūú ko éti ú kuenta iña ntó ne, nté ó ntó'o kó nta'a ña Israeé san dā ntúku nuu iní ña nté koo víi ña nī ko.

20 Ná te ni dē víni u é kā'án u ni ntó nee ntí'i ntí'i é kāntio é kūtuni nto. Tsí kanakuā'á u nto mé'ñū ña'a ne, nú ví'i mii nto nakuā'á u nto di.

21 Dad# tsi kaka'án u ni ñā'a, te ñá Israee, te ña é ña te ña Israee ñá ne, na xtuví mii ña é kīni kaá ne, na víi ña é vā'a. Kaka'án u ni ña te kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūristu.

22 Ví'a ve ne, da mii é kī'ín u ñuú Jerusaleen, kaká'an Espíritū Sántu nī ko. Ntē ná iní u nté koo kuvi ko íkan tē xee u.

23 Divi tsí é dā mí'i ká ñuú kañe'é u ne, kata'xi Espíritū Sántū é kūtuní ko tsí da mii é ntó'o kó, da mii é xnūu kutu ñā kó ví'i utun te xee u ñuú Jerusaleen.

24 Ntá tsi ñā té ini kuān té kuví u, te kāda ntāa ú tsiñu e tá'xi Tó'o ko Jesuu é víi u: divi tsi tsiñu ko é kaka'an ntódo u tú'un va'á iña Xuva ko e dóo kakuinima ñā kō.

25 Divi ntó ne, é kaka'an ntódo ú ni nto iña Xuva ko, nté koo kuntoo o ntā'a ñá ne, iní u tsí ña kiní ka nto kó ñuxiví a.

26 Dukuān ne, kiní vā'a nto é kaka'án u ni ntó, tsí nté uun nto ña kuvi ká'an nto te ña nī de ntāa ú iña nto.

27 Tsí ña te ni dé vini kue'én u é kā'án u ni ntó é un ntí'i é kaka'an Xúva kō.

28 Kuenta tsí víi ntó kúñu nto ni ùn ntíi ntíi ña kuínti'xe i san é tá'xi Espíritū Sántū é divi nto kodo nuū ntó iña ña. Víi nto vata ó de paxtu é kade ña kuenta á le'ntu ña. Kuenta tsí víi nto un ntíi ntíi ña kuínti'xe i Tó'o kō san, tsí niñi míi ña éti ña kuenta iña ña dá xi'i ña.

29 Iní u tsí rkontuvi dá ntaka ú ne, ki'xi ña'a é nakutsu'un ña nto, vata tsí ó de xteé, kiti diin, é ña te kántuntā'ví iní ti a le'ntu san.

30 Ió ñā'a iña ntó di ne, kuān koo víi ña di. Tsí ka'an ñā dovete é ntio ña é kintūkin ña kuínti'xe i sán ña.

31 Kuenta tsí víi nto é ña kani nta'ví ña nto. Ná ku kúnáa iní ntó tsí xu'ú ne, uni kuía katúvi u, nakuá'a ú nto nte ntúvi nte níñu ne, ñá te un siin ntute nūú ko éti ú kuenta iña ntó xe un xé un ntó.

32 Ví'a ve né, kuntoo ni'i nto Xuva kō. Kuntoo ni'i nto tū'un va'á san é kaka'an ñá di. Tsí dóo kaidiá'vi tū'un Xuva kō é kūtú've nto, vata koo é nī'i ntó é vā'a é kāduku nté i'xá Xuva kō, vata koo é dad#i kuve ta'an nto ni ùn ntíi ntíi ña é nakaxnúu Xuva kō é kūvi i'xá mii ña.

33 Xu'ú ne, ñá tē ni ntio ko nee iña, ó diu'ún ne, ó doo vā'a iña ña'a.

34 Iní nto tsí mii ú dé tsiñu ú vata koo é nī'i ko nee iña é ntio kó, nee iña é ntio ña ntíi ni'i ú di.

35 Dukuan tsí o dé u vata koo é nañe'é u nto nté koo víi nto. Tsí te kuan kōo ne, kuvi xntii o ta'an kō nee é kataan núu ña. Tsí naka'an ko tū'un é kaka'an Tó'o ko Jesuú ne: “Díi díi ka dīni ña kaxe'é san é ña kanakí'i san”, ka'an ña. —Sá'a ka'án Pablu ni ña.

36 Dā kúvi ka'an ñá ne, ínchiti ñā, kaka'an ntā'ví ña ni ñatā san.

37 Eku ntíi ntíi ña. Kidáā né, nanume ta'an ña nī Pablu, e'xi ña xu'ú ña.

38 Dōo u'vi kúvi ña tsí kaka'an ña tsí ña kiní ka ña ña. Kidáā ne, kue'en ní'i ña Pablu un tsi nte mi túvi tun ntóo san.

21

Dá kuē'en Pablu űuú Jerusaleen

¹ Dā tsóo mii tā'an ntí ni ñatā, ña űuú Efesú san ne, nakú'ūn ntí iní tun ntóo san é kí'ín ntí. Kue'en ntáa ntí űuu é naní Koo. Uun ká tuku ntuvi xeé ntí űuú Ródā ne, da xeé ntí űuú Patara.

² Ikān nání'í ntí uun tun ntóo é kí'ín űuú Fenicia. űú'ū ntí tun ntóo san, kue'én ntí.

³ Dā kí ditó ntí űuú Chipré ne, ido ntúu ntí diñi datsin ntí ne, dá kuē'en ka ntí űuú Siria. Dā xeé ntí űuú Tírú ne, ikān itúvi da'na tun ntóo san vata koo é natavā ña xídō san.

⁴ Ikān nání'í ntí ña kuínti'xe i Jesuú ne, dadii întóo ntí ni ña űun vite. Un ntíi ntí ñá ntáka'an ñá nī Pablu:

—Ñá ku ñe'ē ntó űuú Jerusaleen —ka'an ña.

Tsí é xe'e Espíritū Sántū san kútuni ña te dóo nto'o Pablu te kí'ín ñá ikān.

⁵ Ntá tsi da xee tá'an ntuvi ne, ntíi ntí, kue'én ntí. Ínteka itsi un ntíi ntí ña'a sán ntí ni ñadí'í ñá ni i'xā ñá, ínteka ña ntí nte diñi űuú kán. Dā xeé ntí ni ña diñi ntute űu'u kán ne, ntánchití ntí, ntáka'an ntá'vi ntí.

⁶ Kidáá né, nānume ta'an ntí ni ña. Dā náku'úun ntí iní tun ntóo san ne, kúnū'ú ña'a san.

⁷ Ntíi ntí űuú Tíru, kué'en ntí űuú Tolemaida. Ikān ixkoto ní'ni ntí ení kō, ña kuínti'xe i san. Uun űuú kantóo ntí ni ña.

⁸ Dā tevāá ne, ntíi ntí, kue'én ntí űuú Cesarea. Ikān ñe'é ntí nú vi'í Fēlipe, ña kaka'an ntódo tú'ūn val'á san. Dīvi ñá é nakaxnúu ña da nakaxnúu ña u'xe ñá'a, ñá é xntíi san.

⁹ Ío kímí dióko ñá, ta'nú ña ni tánta'a, ta'nu ntáka'an náa Xuva ko.

¹⁰ Dā kú títin ntuvi ntóo ntí ikān ne, xéu uun ñatíi, ña vé'xi űuú Judea, ñá nani Āgabú. Ña ka'án naa Xuva ko ñá di, tsí kaxé'e Xuva ko kútuni ña nté koo kúvi.

¹¹ Dā xee ñá mí ntóo ntí ne, kí'í ña nguenuu í'xi Pablu, kí'ní nuu ña nta'a ña ni dí'ín ña, kaka'an ña:

—Kaka'án Espíritū Sántū tsí kuān koo kúvi tó'o nguenuu sá'a, tsí ña Israee, ñá ntóo űuú Jerusaleen ne, kuān koo kí'ní ña ña ne, dá ntáda ña ña kuenta ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee —ka'an ña.

¹² Dā téku ntí é kaka'an ñá ne, un ntíi ntíi ntí ni ña ntóo ikān ne, ntáka'án ntí nī Pablu:

—Vii nto da xe'e, ñá ku ñe'ē ntó űuú Jerusaleen —ka'án ntí.

¹³ Ntá tsi Pablú ne, kaka'an ña:

—¿Nté kuí dóo ntánti'í iní nto kuenta iñá ko? Tsí dóo u'vi kúvi ko é kuān ó ntáka'an nto. Vevii ntiká nimá ko. Xu'ú ne, é iō tu've ko. Ñá té ini, kuān té koo kútu u, kuān té kúvi u űuú Jerusaleen kuénta iña Tó'o ko Jēsuu —ka'an ña.

¹⁴ Dā ña nī kúvi vií ntí ni ña ne, ñá ni ká'án ka ntí. Mii tsí é káka'án ntí:

—Nā kúvi nee iña é ntio Xuva ko —ka'án ntí.

¹⁵ Kidáá ne, natsoo vá'a ntí iñá ntí, dá kúntáa ntí nī Pablu űuú Jerusaleen.

¹⁶ Dadii kue'én ntí nī ña kuínti'xe i, ña vé'xi űuú Cesarea. Kue'en ní'í ña ntí nú vi'í mí kúntóo ntí, vi'í ñatíi, ña vé'xi űuú Chipre, ñá nani Nāsuun. Dīvi ñá ne, nté ntúvi dí'na kuínti'xe ña Jesuu.

Dá kuē'en Pablu, kútko ní'ni ña Jacóbo

¹⁷ Un ntíi ntí ta'an ko, ña kuínti'xe i sán ne, dōo díni ña dá xeé ntí űuú Jerusaleen. Dōo vá'a o dé ña nī ntí.

¹⁸ Dā kúvi uvi ntúvi ntóo ntí ne, ñe'ē ntí nī Pablu, ixkoto ní'ni ntí Jacóbo. Ikān ntóo ntíi ntíi ñata, ña odo núu san di.

¹⁹ Pablú ne, kaka'an ñá ni ñá ntiusi ne, dá kantaa ña ni ñá é un ntí'í é xe'é Xuva kō e kúvi idé ña mé'ñū ña é ña te ña Israee.

²⁰ Dā téku ña é kaka'án Pablú ne, dōo ntákaku ni'i ña Xuva kō. Kidáa ne, kaka'an ñá ni Pablu:

—Iní ntó, eni, tsí ña te nté kaa miil ta'an ko ña Israee é kuínti'xe ña Tó'o ko Jesūcristu. Un ntíí ntíí ñá ne, ntáka'an ñá tsi da mií é káda ntaa o lei é xtúvi Muisee.

²¹ Tsí e téku ña tsí divi ntō né, kanakuā'a nto ña Israee é ntoo xio ñuu é ña kantío é káda ntaa ña lei é xtúvi Muisee, é ña kantío é ká'nté ña kúñū é ixi i'xá ña ne, é ña kantío é víi ñá vata xkoó ini o di.

²² V'í'a ve ne, ¿nté ntu koo víi o ve? Tsí da mií é nataká nuu ña tē kútuni ñá tsi é xeé nto.

²³ Sá'a víi nto: I'á ntoo kimi ñátíi, ña é xe'é xu'u i Xuva kō tsí iō é víi ña.

²⁴ Ku'e'en ní'i nto ñátíi sa'a é dadíi ntuntoo nto ni ña nta'a Xuva kō. Xntii nto ña nēe kataan núu ña di, vata koo é kúvi kuntíí díki ña. Dukuān koo kutuni ntíí ntíí ña'a san tsí ñá té nuu é ntaa i é ntáka'an ñá iña nto.

²⁵ Kutuni ñá tsí divi ntō ne, kade ntaa ntí'í nto lei san. Ña kuínti'xe i san, ña é ña te ña Israee ne, e táxnūu ntí tutú nta'a ña te mií tsi sá'á é ña kuvi víi ña: ñá ká'xi ñá kúñū é xntáa ntéé ña'a san nú nāa ña; ñá ká'xi ñá niñi kiti; ñá ká'xi ñá kúñū kiti é kué'ne; ñá víi ña é kini kaa ni ñadí'í tá'an ña. Sá'a tsi kaká'án ni ni ñá é ña víi ña —ka'an ñátá san ni Pablu.

Dā tñn ña Pablu má ukún ña Israee san

²⁶ Kidáa ne, ku'e'en ní'i Pablu kimi ñá'a, ñatíi san. Utén san ne, dadíi ntúntoo ña ni ña ntá'a Xúva kō ne, da kí'vi ña ini ukún ka'nu é kué'é ña kutuni dutú san nté kaa ntuvi da nte te kuvi ntúntoo ña, tsí da kidáa ká'mi ña kiti nú nāa kan é kué'é ña doméni iña Xuva ko.

²⁷ Ntá tsi dá dokó sa xee tá'an u'xe ntúvi ne, ña Israee, ña vé'xi ñuu Ásiā né, dá ini ña tuví Pablu má ukún kán ne, nákutsu'un ña ūn ntíí ntíí ña'a san. Tñn ña Pablú ne,

²⁸ koó da vāntiñi ña, ntáka'an ña:

—jō né, ña Israee, xntii ntō nti! Ña sá'á ne, divi ñá é kaika ña dá kaníi ñuxivi, kanakuá'a ña ña'a é ká'an ntéé ña ko, xo'o ña Israee. Kaka'an ntéé ña lei Muisee ne, ñá te kaiko ñu'u ña xúkún sa'a. Vevíi ne, ntíi ni'i ñá ña é ña te ña Israee, kakí'vi ni'i ña ña má ukún a ne, ntáde dentu ña xúkún sa'a e dóo kuíko —ka'an ña.

²⁹ Sá'á ntáka'an ña, tsí nté ví'i íni ña é ntíi ni'i Pablu úun ñatíi, ña vé'xi ñuu Efesu, ñá nani Trófimú ne, te kí'vi ni'i ña ña ini ukún ka'nu kán, kuini ña.

³⁰ Dōo ntaítsu'un ña'a san da kaníi ñuu san. Un ntíí ntíí ña'a san ne, koó dá ntáxkainu ña, vé'xi ña. Tñn ña Pablu, ntáñū'u ña ña, nátavā ñá ña má ukún kan ne, dá nákadí kutu ña xi'i ukún san.

³¹ Vevíi tsi ka'ni ña Pablu dá xee tú'un ntá'a tó'o sntadun ñuu Roma tsí dóo ntaítsu'un ña'a san da kaníi ñuu Jerusalem.

³² Ura tsí i kána ña sntadún san ni ña odo núu iña ñá ne, koó dá ntáxkainu ña, xee ña mi náta'á nuu ña'a san. Dá ini ña'a san tsí e xee tó'o sntadún san ni ūn ntíí ntíí sntadún san ne, téé da'na ña e ntaé'ni ña Pablu.

³³ Kidáa ne, xée etsin tó'o sntadún san, tñn ña Pablú ne, kaka'an ña é kōo kútu ña ūvi kádena. Da kidáa tsixe'e ña xōo ñá'a ña ne, nté ó dé ña.

³⁴ Ntá tsi koó da vāntiñi ñá'a san, ntákachu'u ña ne, é túku e túku nuu i ntáka'an ña. Ntē ña ni kuvi tekú tó'o sntadún san é ntáka'an ña. Dukuān ne, kaka'an ña é kí'in ni'i ñá Pablu mi ntoo sntadún san.

³⁵ Dā xée etsin ña nú rkuei kán ne, da mií é intéku doko sntadún san Pablu, tsí dóo ntákudiin ñá'a san.

³⁶ Ntántikin ntíí ntíí ña'a san ña, ntákachu'u ña:

—jKa'ni nto ña! —ka'an ña.

Dá kakā'an Pablu ni ñá'a san, kanadá'an ña kúñu ñā

³⁷ Dá dā vé kukí'vi ña ni ñā iní i mí ntoo sntadún san ne, kaka'an Pablu ni tó'ō sntadún san:

—Iō nuu i é ká'an u ni ntō —ka'an ña.

—¿Vá kakā'an ntún tú'ūn griegu? —ka'an tó'ō sntadún san—.

³⁸ ¿Ñā ntu te dívīn é ña ñuú Egitō, ña e dōo nakutsú'un ña'a sán kidāā é víi ñá du'xen iña ña tsiñu ka'nu i, ña é nteka kimi míl ña diki dú'xen san má kú'u kan? —ka'an ñá, tsixe'e ñā.

³⁹ —¡Ñā'á ni san! —ka'an Pablu—. Xu'ú ne, ña Israeé u. Vē'xí u ñuú Tarsu, ñuu é káduku ntée ñuú Cilicia, é ña te ñuú lu'nti. Víi nto da xe'e, ta'xi kudii nto itsi é ká'an u ni ñā'a san —ka'an ña.

⁴⁰ —Ká'an kán ní —ka'an tó'ō sntadún san.

Kidāā ne, ntitsi Pablu nú rkuei kan, kade ña ntá'a ña tē diin diin tsi kuntōo kadin ña'a san. Dā intōo kadin ña ne, eni ntu'ū Pablu kaká'an ñá ni ñā tú'ūn hebreu:

22

¹ —Un nti'i kuē'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu ntó, kini nto é káka'an u ni ntō é kanadá'an ú kúñu ko —ka'an Pablu.

² Dā téku ña'a san tsí tú'ūn hebreu kaká'an ña ne, diin diin tsi kantōo ña. Pablú ne, kaka'an ña:

³ —Xu'ú ne, ña Israeé u. Tsí kaku ú ñuú Tarsu é káduku ntée ñuú Cilicia, ntá tsi é'nu ú ñuú Jerusaleen. I'a nakua'á u nta'a mastru Gámaliee. Kútú've kó un nti'i vatá ó kaka'an lei e xtúví ñata kō, ña intōo di'na. Xu'ú ne, ñā kue'én ini ko dé ntaa u é un nti'i é káka'an Xúva kō, vata tsí ó ntáde ntíi ntíi ntó vevii.

⁴ Ixntíkín ú ña kuínti'xe i Jesuú san ne, ntuku kuí'í u ña, e ntío ko é kúví nti'i ña. Ixtān ú ña, te tūi, te ñadi'ñá, é tsú'un kutú ú ña vi'í utun kán.

⁵ Iní dutu ñá odo núú ni ūn ntíi ntíi ña tsiñu i san tsí nuu é ntaā i é káka'an u ni ntō. Tsí dívī ñā tá'xi ña tutu é k'íin ní'í ú iña ñá Israeé, ñá ntoo ñuú Damascu. Ikán ñe'é u inantukú ú ña kuínti'xe i san e ki'in ní'í u ña ñuú Jerusaleen váta koo é ní'í ña é ntō'o ñā.

Dá kantāa Pablu ni ña nté ō kúvi da kuínti'xe ñā
(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Dá núu ú itsi kán é dokó sa xee ú ñuú Damascú ne, dá ká'ñu ntuvi ne, dá nēni ko xi'í nuu ñu'u ntíkō diñi ko, ñu'u é dōo kaxi'í nuu é vē'xí e dukún kán.

⁷ Uun ito tsi nantúvė ú ñu'u kán. Kidāā téku kó tatsin é káka'an ní ko: “Saulú, Saulú, ¿nté kui kantukun kui'ín ntún ko?”, ka'an tátsin san.

⁸ Kidāā ne, tsixe'e u: “¿Xoó ña'a ntu nto, Tó'ō?”, ka'an u. Divi ñā ne, kaka'an ña: “Xu'ú ne, Jesuu, ñá ñuú Nazareé u. Divi u é kantukun kui'ín ko”, ka'an ñá ní ko.

⁹ Na ntíi ní'í u ne, dá kúdu'va ña dá ini ña tsí kaxi'í nuu, ntá tsi ña ni tekú ña tatsin é káka'an ní ko.

¹⁰ Xu'ú ne, kaka'an u: “¿Neé ntu ntio nto é víi u ve, Tó'ō ko?”, ka'an u. Kidāā káka'an Tó'o ko ní kó: “Nakuntísin ve. Kue'én kán ñuú Damascu. Ikan tá'xi ñá kutuní o un nti'i nté ō kukú've tsiñu é víin”, ka'an ña.

¹¹ Xu'ú ne, kukuáá u da xi'í nuu ñu'ú san. Dukuān né, ña ntíi ní'í u ne, ntāñu'ú ña ko, ixntéka ña kó ñuú Damascu.

¹² Ikān tuví un ñatíi, ñá nani Anānia, ñá e dōo kade ntaa lei Muísee. Un ntíi ntíi ña Israeé, ñá ntoo ñuú Damascú ne, dōo vá'a ka'an ñá iña ña.

¹³ Xée ña, ntísi ña diñi kó ne, kaka'an ñá ní kó: “Ō éni Saulú, na nāxi'í nuu nto”, ka'an ña. Ura tsí i naxi'í nuú ko ne, kakuví kaini u ña.

14 Kidáā ne, kaka'an ñá nī kó: “Xuva kō, ña é inúu ini ñata kō ne, nté ntūvi di'na é nakaxnúu ña nto é kūtuni nto nee iña é ntio ña, é kinī ntó I'xá ña, ña e dóo va'a, é tekú ntó tatsin ñá di.

15 Tsí ntaa nto ni ña'a un ntí'í é Iní nto; ká'an ntí'í nto ni ñá é un ntí'í e téku nto é káka'an Xúva ko ni ntó.

16 Vi'a ve ne, ñá ku kukuíí ka nto. Kue'ēn ntó, kukutsí ntute nto. Nakate nto kuétsi ntó, kaku ni'í nto dīvi Jesuu”, ka'an ñá nī ko.

Dá kantāa Pablu nté ō táxnuu Xuva ko ñá é k'ín ña, kíkka'an ntódo ña nī ña é ña te ña Israee

17 Dā ntíko kōo u, naxee ú Jerusaleén a ne, ñé'ē ú, ixka'an ntá'ví u má úkún ka'nu kán. Kidáā ne, vata kúvi é nakuení u,

18 Iní u Tó'o ko Jēsuu, kaka'an ñá nī kó: “Kantí'í sá kué'en. Ntakan ñuu Jerusaleén ve, tsí ña ntoo i'a ne, ñá kuintí'xe ña é káka'an kuenta iñá ko”, ka'an ña.

19 Ne, kaka'án u ni ñá: “Xuvā kó, é Iní ntí'í ntí'í ña'a san nté o dé u é ñé'ē u má úkún kán, e íxtiñ u ña kuintí'xe i nto. Tsi dóo naká'xi va'a u ña ne, da tsú'un kutú u ña vi'í utun kán.

20 Ntitsi dító u da xe'é xuu ña'a san Ésteba, ñá kaka'an ntódo tú'un ntó. Tsi kúdadii kó é ka'nī ñá ña ne, xu'u íto ú doo ña ntáxe'ē xuu ña”, ka'án u ni ñá.

21 Ntá tsi kaka'an xtúku Tó'o ko nī ko: “Kue'ēn kán nī, tsí taxnúu ú o e dóo ika k'ín. Tsi k'ín mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israee”, ka'an ñá nī ko —ka'án Pablu.

Dá itúvi Pablu nta'a tó'ō sntadún san

22 Ntaíni ña'a san é káka'án Pablu da nté kaka'an ña tsí k'ín ña mí ntoo ña'a, ña é ña te ña Israee. Kidáā né, eni ntu'u ñá ntákachu'u ña:

—jKa'ni nto ña! jÑa kúvi ká kutuvi ñá ñuxiví a! —ka'an ña.

23 Kuan tsí ó de ña'a san, ntákachu'u ña ne, ntántata ntaā ñá du'nu ña, ntánantavā ña xáka di. Ña ni ntío ña kuntóo kadin ña.

24 Dukuān ne, kaka'an tó'ō sntadún san é naki'ví ñá Pablu iní i mí ntoo sntadún san ne, dā naká'xi va'ā ñá ña da nte koo e ntíka ña xu'u ña. Tsi ntio ña é kūtuni ña nté kuān ne ntákudiin ñá'a san ni ña.

25 Ntá tsi da kí'ni ña Pablu é naká'xi va'a ñá ña ne, katsixe'ē Pablu sntadun ñá odo núu san, tsí íkan tsi ntitsi ña:

—jÑā ntu te dóo xii kaa te naká'xi va'a ntó ko é ña ñuu Romá u? Ntē vata kuntekú kú've iñá ko —ka'an ña.

26 Sntadun ñá odo núu san ne, dā téku ña é káka'án Pablú ne, kué'en ña, kúkoto ña tó'o ña, kaka'an ña:

—jNté koo vií nto ña tsikan? Tsi ña ñuu Roma ña —ka'an ña.

27 Kidáā ne, kué'en tó'ō sntadún san mí tuví Pablu, tsixe'ē ña:

—jNuu é ntaā ntí i é ña ñuu Roma ntó? —ka'an ña.

—Nuu é ntaā i —ka'án Pablu.

28 —Diví ú ne, dōo kue'ē diu'un nantí'í u é vií u ña ñuu Roma —ka'an tó'ō sntadún san. Pablú ne, kaka'an ña:

—Ntá tsi dīvi ú ne, dukuān ña ñuu Romá u nté dā káku u —ka'an ña.

29 Kidáā né, kī nteé xio ta'an sntadun, ña é dā vé naká'xi va'ā Pablu, xtuví mii ña ña. Tó'ō sntadún san ne, ú'ví ña da kūtuni ña tsí ña ñuu Roma ña, tsí diví ña é káka'an ña é kōo kútu ña.

Kaka'án Pablu ni ñata ña odo núu iña ña Israee

30 Tó'ō sntadún san ne, ntío ña kutuni ña nté kui ntátsi'í kuetsi ntí'xe ña Israee san Pablú ne, utén san ne, nántii núu ña kadena é kánú'ni Pablu. Kidáā né, kána ña ñá odo núu iña dutu ñá Israee ni ñata ña odo núu, é vií ñá junta, da nátavā ñá Pablu, kue'en ní'í ña ña mé'ñū junta.

23

¹ Pablú ne, ito ña ña'a san mé'ñū juntá ne, kaka'an ña:

—Ení, nté ntūvi da káku ú un tsi nté vevii ne, kade ntaá u é kaka'an Xúva kō. Ñá kākutuní ko te kīni kaa é kade u —ka'an ña.

² Kidáa ne, tó'ō dutu, ñá nani Anāniá ne, kaka'an ñá ní ña ntáñi étsin san é kātú nuu ña xu'u Pablu.

³ Pablú ne, kaka'an ña:

—¡Kuān koo vii Xuva ko ni o, xō'on é kāden uvi nuu i! ¿Nté kui i'a tuvín kaxntékún kū'ven iñá ko vatá ó kaka'an lei san ne, xō'ón ne, kaidon ntítan lei san é kaka'an te ka'ní ña ko? —ka'an ña.

⁴ Ña ntáñi étsin sán ne, ntáka'an ñá ní Pablu:

—¿Ñá káu'vī ntú o te dóo kīni o kaka'an ni tó'ō dutu Xúva kō? —ka'an ña.

⁵ —Ení, ñá ní iní u te tó'ō dutu ña. Tsi uve na'a Tú'un Xuva kō é ña kúvi ka'an kīni o iñá ñá odo nūú ñuu ko —ka'an ña.

⁶ Kidáa né, kūtuní Pablu tsí dava ña ntáde juntá san ne, ntántikin ñá nchu'ún ña saduceu; dava ña ne, ntántikin ñá nchu'ún ña fariseu. Ne, un ntii tsi kaka'an ña:

—Ení, xu'ú ne, ña fariseú u, tsí ña fariseu úvā kó di. Dīvi tsi nuu í é ntáxntékú ku'vē ntó iñá ko vevii. Tsi kakuinti'xe ko tsí ntoto xtúku o tē xi'i o —ka'an ña.

⁷ Du'va ó ka'an ñá ne, ura tsí i eni ntu'ū ña fariseú san ntánaa núu ña ní ña saduceú san. Uun ito tsi te'nte núu juntá san.

⁸ Tsí ña saduceú san ne, ñá ntákuinti'xe ña te ntoto xtuku o tē xi'i ó, ntē ña ntákuinti'xe ña te ió ánjē. Ntē ña ntákuinti'xe ña te ió nima ko. Ntá tsi ña fariseú san ne, ntákuinti'xe ña é un ntí'í nuú i sá'a.

⁹ Un tsi vantiñi ña'a san, ntánaa núu ña. ¹⁰ Mastru lei ñá fariseú ne, nakuñi ña, ntánantiko koō ña é ntáka'an ña saduceú san, ntáka'an ña:

—Ñatí sa'a ne, ña túvi nee nuu i ni idé ña. Te kaka'an ntí'xe ánje ni ña ne, ña kúvi naa núu o ni Xuva kō —ka'an ña.

¹⁰ Uun ito tsi kúdiin ku'é'én ña'a san, ntánaa núu ña. Tó'ó sntadún san ne, ú'vī ñá te ni'í kui'í Pablu. Dukuān ne, táxnūu ña sntadún san é kúnatáva ña Pablu mé'ñū juntá san ne, da ntíxnteka ña ña, nakunuu vá'a ña iní i mí ntóo sntadún kán.

¹¹ Kuáa ütén san ne, ntitsí Tó'ó ko Jesūcristu díñi Pablu, kaká'an ñá ní ña:

—Ñá ku dē kuení o, Pablu, tsí kuan tsí koo ka'an kuénta iñá ko ñuú Roma váta tsí ó é kaka'an kuénta iñá ko ñuú Jerusalem a —ka'an ña.

Da ntántukū nuu iní ña Israeé san nté koo ka'ní ña Pablu

¹² Tévaá san ne, uun tññ ña Israeé san nátee ta'an ña xu'u ña, ntukū nuu iní ña nté koo ka'ní ña Pablu, ntáka'an ña:

—Xo'ō ne, ña ko'o o, ña ká'xi o tē ña ká'ni o Pablu. Na ta'xi Xuva kō é nto'o ko tē ña kuan koo vii o —ka'an ña.

¹³ Ñá te da ūvi díko ñatíi, ñá xe'é xu'u i é kuān koo vii ña.

¹⁴ Kué'en ña, kúkoto ña tó'ō dutu ni ñátá san, ntáka'an ña:

—Ntí'í ne, e xe'é ntí xu'u ntí é ña ka'xí kué'én ntí da nté kúvi ka'ní ntí Pablu.

¹⁵ Dīvi nto ní ūn ntíí ntíí ñatá, ña ntáde juntá san ne, kákan nto ntá'a tó'ó sntadun te teváa nántixntéka ña Pablu mé'ñū juntá san vata koo é tsixe'e ká nto ña. Ntá tsi ntí'í ne, koo tú've ntí é ká'ní ntí ña itsi kán dí'na dá xēe ña mí ntóo nto —ka'an ña.

¹⁶ Ntá tsi téku a kuetsi Pablu é ntáka'an ña nté koo vii ña. Kidáa ne, kué'en na vī'i mí ntóo sntadún san, xe'e ná é kūtuní Pablu tsí ntántukū nuu iní ña Israeé san nté koo ka'ní ña ña.

¹⁷ Pablú ne, kána ña sntadun ñá odo nūu, kaka'an ña:

—Kué'en ni'í nto ná kudíi sa ntá'a tó'ó ntó, tsi ió é ká'an ná ní ña —ka'an ña.

18 Kue'en ní'i ña na mí tuví tó'ō sntadún san, kaka'an ña:

—Ñá nuu kutū, ñá nanī Pablú ne, kāna ña kó, kaka'an ñá tē ki'in ní'i u na kudíi sa mí tuví nto, tsi iō nuu i é ká'an ná ni ntō —ka'an ña.

19 Tó'ō sntadún san ne, írkaa ña nta'a na, kué'en xio ña ni nā né, katsixe'e ña:

—¿Neé ntu ncho ka'an ní ko? —ka'an ña.

20 Ne, kaka'an na:

—Ña Israeé ne, é xiō ntaa iní ña é kakān ñá nta'a nto te kīntéka nto Pablu tevāa mé'ñū junta san é tsixe'e ká ña ña.

21 Ntá tsi ña ku kuinti'xe nto é ntáka'an ña, tsi ña te nuu é ntaa i. Tsi ña te da uvi díko ña'a ñatīi ntánti'u ñá itsi kán. É xē'é ña xu'u ña nta'a Xuva kō tsi ña kó'o, ña ká'xi ña da nté kúvi ka'ní ña Pablu. Vevíi ne, da mii tsī é ntántétu ña nté koo ka'an nto —ka'an na.

22 Kidáa ne, nantíi tó'ō sntadún san na, kúnū'ú na ne, kaka'an ñá ni nā:

—Ñá ku ká'an ni ña'a te kaká'an ní ko —ka'an ña.

Dā ntáda ña Pablu kuénta ntá'a ña tsiñu ka'nu i Feli

23 Kidáa né, kāna tó'ō sntadún san uvi ñá'a sntadun ñá odo nūu, kaka'an ñá ni ña:

—Nākoo tú'vē ntó uvi sientú sntadun, ni ūni díko u'xi sntadun, ñá ntántodó idu, ni ūvi sientu ñá odō kaa, tsí kaeku iin níñu ve ki'in ntó ni ña ñūú Cesarea.

24 Nākoo tú'vē ntó idú di é kuntékú Pablu, vata koo é vā'á koo xee ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i Feli —ka'an ña.

25 Kidáa ne, de vā'a ña tutú táxnūu ña nta'a ña tsiñu ka'nu i san, kaka'an ña:

26 “Xu'ú, Claudiu Lisia, táxnūu u ntiusi nto.

27 Sá'a tsī é ká'an u ni ntó: Tsi ña Israeé san ne, é tññ ña ña sá'a é ncho ka'ní ña ña. Ntá tsi dá kutuní ko tsí ña ñuú Roma ñá ne, ñé'e ú ni sntadún ko é nakákú ntí ña.

28 Ntio kó kutuní ko nee núu i é ntátsi'i kuétsi ña ña. Dukuān ne, ñe'e ní'i ú ña mé'ñū junta iña ñá Israeé san.

29 Ntá tsi kūdii iña lei iña mii ña é ntátsi'i kuétsi ña ña. Ña túvi nēe nuu i é ká'ní o ña. Ntē ña tuví nee nuu i é kunuu kutu ña.

30 Ntá tsi é kūtuní ko tsí ña Israeé san ne, ntántukú nuu iní ña nté koo ka'ní ña ña. Dukuān ne, ntada ú ña kuenta ntá'a nto. Ne, é káka'an u ni ña Israeé san tē kika'an ñá ni nto te nēe nuu i é ntátsi'i kuétsi ña. Sá'a tsī é ká'an u ni ntó”, ka'an tó'ō sntadún san ini tutú san.

31 Niñú sá'á ne, kué'en sntadún san, kue'en ní'i ñá Pablu. Xee ñá ñuú Antipatri.

32 Tévaá san ne, ntíko koo ntíi ntíi sntadún san, ntaíka ña dí'in ña, kúnú'u ña ví'i sntadún san. Mii tsī sntadun, ñá ntántodó idú san ne, kué'en ká ña ni Pablu.

33 Dā xee ñá ñuú Cesareá ne, xé'e ñá tutú san nta'a ña tsiñu ka'nu i san ne, dá ntáda ña Pablu kuénta ntá'a ña.

34 Dā kúvi nakua'a ña tsiñu ka'nu i san tutú san ne, tsixe'e ña Pablu mí'i ñuú ña. Dā ka'an ñá tsi ñuú Ciliciá ne,

35 kaka'an ñá tsiñu ka'nu i san:

—Kini ú nee é ntáka'an ña iña nto tē xee ña ntátsi'i kuétsi nto —ka'an ña.

Kidáa ne, kaka'an ñá te kunuu kutú Pablu má ví'i ka'nu iña rei Herodé.

24

Dā kanada'an Pablu kúñu ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i

1 Dā kúvi u'un ntúvi ne, xéé tó'ō dutu, ñá nani Anānia, ni ñátā sán, ni uun ña kanada'an, ñá nani Tértulu. Xéé ntíi ntíi ñá nta'a ña tsiñu ka'nu i san é tsí'i kuétsi ña Pablu.

² Kidáā kána ña Pablu é kī'xi ña ne, da éni ntu'u Tērtulú san katsi'i kuétsi ña ña. Kaka'an ñá nī ña tsiñu ka'nu i, ñá nanī Felí san:

—Divi ntō é kade nto e dóo vá'ā ó ntoo nti. E dóo ini nto nté koo kadā kú've nto ne, é kantuvá'a ñuu kó vevii.

³ Divi ntō né, dóo ka'nu ñá'a nto. Dá mí'lí ká ntoo ntí ne, da mii kuē'en tsi e ntánaku'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, é kuān nte vá'ā ó kade kú'vē nto.

⁴ Vi'a ve ne, ñá ntō ntí natekū du'xén nti nto. Uun da'na tsi kini kudii nto é ká'án nti ni ntō.

⁵ Tsí ñatí sa'á ne, dóo du'xen de ñá. Da mii kuē'en tsi é kanakutsu'un ñá ña Israeé san dá mí'lí ká ñuu. Tsí odo nuū ñá iña ña ntántikin Jéssu, ñá ñuú Nazaree.

⁶ Ntío ña é nativi ñá xúkun ká'nu ntí di. Kidáā né, tñn ntí ña. Tsí ntio nti é xntékú kú'vé nti iña ñá vatá ó kaka'an leí nti.

⁷ Ntá tsi ura tsi i xee tó'ō sntadun, ñá nanī Lisiá ne, dá kuétsi nangava ñá Pablu da tñn ntí ña.

⁸ Kidáā ne, kaka'an ñá nī nti é kī'ín nti, kitsi'i kuétsi ntí ña nta'a nto. Te mii nto tsixe'e nto ña ne, kutuni nto nee ntí'i ntí'i nuú i é ntátsi'i kuétsi ntí ña —ka'an ña.

⁹ Un ntí'í ntí'í ña Israeé san ne, ntāda ntaa ña é káka'an ña.

¹⁰ Kidáā ne, éde ña tsiñu ka'nu i san ntá'a ña é ká'án Pablu. Pablú ne, kaka'an ña:

—Vi'a ve ne, dóo diní ko é nakākú u kúñu kó nta'a nto, tsí iní u tsí divi ntō ne, é títín kuia kadē kú'vē ntó ñuú sa'a.

¹¹ Kuvi ntada ntaa nto tsi da ve kúvi uxuvi ntúvi xee ú Jerusaleen é nanu'u ú iní ko Xuva kō.

¹² Nā tē neé ni Ide u. Nā te ni nāa nuú ú ni ñá'a san; ñá te ni nakutsu'un ú ña, nté ini ukún ka'nu kan, nté ini ukún kuetsi, nté itsi kán di.

¹³ Nā kúvi ntāda ntaa ña nuu i é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii.

¹⁴ Mii tsi nuú i sá'a é nuu é ntaa i é ntáka'an ña iña ko: Tsí kanuu iní ko Xuva kō, ña é inúu ini ñatā ntí, ntá tsi kanuu iní ko ña vatá ó de ña ntántikin Jéssu, é ntáka'an ña é tūku nchu'un. Ntá tsi kakuinti'xe ko un ntí'i vatá ó kaka'an lei Muísee ni ún ntí'í é ūve na'a, ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko nté ntúvi di'na.

¹⁵ Vata tsi ó kuinti'xe ña Xuva kō né, kuan tsí ó kakuinti'xe kó tsi ntoto xtúku o tē xi'i ó, kuān te vá'a o, kuān té ña vá'a ó.

¹⁶ Dukuān ne, kaxió ntii u é káda ntaa ntí'i u é káka'an Xúva kō, vata koo é ña koo kuétsi ko nta'a Xuva ko ni tá'an ko.

¹⁷ É kú títín kuia é kaika ú xio ñuú ne, ntiko kōó u ñuú ko é kixní'í u diu'un é xntí'í u ña ñuú ko, é kixkué'e ú doméni iña Xuva kó di.

¹⁸ Sá'a tsí é kade ú da ini ña Israeé san kó, ña vé'xi ñuú Asia, dá tūví u má ūkún ka'nu kán. Xu'ú ne, é ntúntoo ú nta'a Xuva kō dá ini ña ko. Nte'vi tsi ña'a ntoo ña nī ntí má ūkún kán ne, diin diin tsi ntoo ntí ni ña; ñá te ni itsu'un ñá.

¹⁹ Tē dí ni ki'xi ña tsikán ne, kuvi ka'an ñá te nee iña ni idé u é tsí'i kuétsi ña ko.

²⁰ Ntá tsi kuvi ka'an ñá ntoo san tsí ña te nee iña ni idé u dá tūví u mé'ñu junta iña ñá Israeé san.

²¹ Uun tsi nuu i é kúvi tsi'i kuétsi ñá kó ne: tsí un ntii tsi káka'án u ni ñá: “É kaxntékú ku'vē nto iña kó vevii, tsí kakuinti'xe ko tsi ntoto xtuku o tē xi'i o.” Kuan ó ka'án u ni ñá —ka'án Pablu.

²² Felí ne, é dóo kue'e ini ña nchu'un iña Jéssu ne, ntio ña é nainú kava ña nuu i sá'a. Dukuān ne, kaka'an ña:

—Te kī'xi tó'ō sntadun, ñá nanī Lisiá ne, da kidáa kīnī ka ú nuu i sá'a —ka'an ña.

²³ Kidáā ne, kaka'an ñá nī sntadun ñá odo nūu te kōto ká ña Pablu, ntá tsi ñá te kunuu kutu kuē'en ña, tsí kivi kaka kudii ña ne, kivi ki'xi ña vá'a tiin ni'i ñá é xntii ña ña tē nee iña é kátaan nūu ña.

²⁴ Dā kú titín ntuvi ne, nti'xi xtuku Feli ni ñadi'i ña, ñá nani Drūsila. Divi ña ne, ña Israee ña. Kidáā kána ña Pablu é ká'an xtúku ña ni ña iña é kuinti'xe ko Jesūcristu.

²⁵ Pablú ne, kaka'an ñá ni ña iña é ña vií ó é kīni kaa, é kadā kuení va'a kó nté koo vii o, tsi vé'xi ntuvi é xntékú kú'vé Xuva ko iña ko. Kidáā ne, ú'vi Feli é kuān ó kaka'an ñá ne, kaka'an ñá nī Pablu:

—Kué'ēn kán ve. Tē amá kune'é ko ne, kana xtukú u o —ka'an ña.

²⁶ Tsí kadē kuení Feli te kué'e Pablu diu'un vata koo é nantii ña ña. Dukuān ne, ki'in itō kána ña ña é ká'an ñá ni ña.

²⁷ Itá nti'xin uvi kuia é kuan ó dé ña. Da kidáā ne, ngává Feli, nákunū ñá nani Porciú Festu tsiñu ña. Feli ne, kuan tsí ó xnūu kutu mii ña Pablu, tsí ntio ña é vá'á koo ka'an ñá Israee san iña ña.

25

Dá ntísi Pablu nuú Festu

¹ Da kidáā xeé Festú san é nākunū ña tsiñu é vii ñá ña tsiñu ka'nu i. Dā kúvi uní ntúvi xee ñá ne, ntáka ña ñuú Cesarea, kuntáa ña ñuú Jerusaleen.

² Dá tūvi ña ikān ne, xéé tó'ō dutu ni ñá odo nūu iña ñá Israee san nta'a ña e tsi'i kuétsi ña Pablu.

³ Íkan ña nta'a ña te vii ñá da xe'e taxnū ña tú'un é nāntixntéka ña Pablu ñuú Jerusaleen. Tsi ntántukú nuu ini ña nté koo ka'ni ña ña itsi kán.

⁴ Ntá tsi Festú ne, tuku ó dé kuení ña. Kaka'an ñá ni ña:

—Pablú sa ne, nuu kutu ña ñuú Cesarea. Xu'ú ne, dá ve ki'in xtúkú u ikān.

⁵ Vá'á ó tē dí kī'in nti ni ña odo nūu iña nto. Tē nee kuetsi ío iña ñá ne, kivi tsi'i kuétsi nto ña ikān —ka'an ña.

⁶ Kūvi ka úna u'xi ntúvi itúvi ña ñuú Jerusaleen ne, dá ntii ña, kue'en ña ñuú Cesarea. Utén san ne, nákutūvi ña me'ñú juntá ne, dá táxnū ña ña é kīnantéka Pablu.

⁷ Ura tsí i dá xee ñá ne, nātaká nuu ña Israee, ña vé'xi ñuú Jerusaleen, ntíkō diñi ña ne, ñá te da díi kuetsi ka'nu dá'vi ña ña. Ntá tsi ña ni kivi vii ña ntada ntaa ña é ntáka'an ña.

⁸ Pablú ne, kanada'an ñá kúñu ña, kaká'an ña:

—Ña túvi nēe kuetsi ko. Ná tē nee iñá ni ide ú e ña vá'a iña lei ñá Israee, nté iña xukun san, nté iña rei ñuú Roma —ka'an ña.

⁹ Festú ne, ntio ña é vá'á koo ka'an ñá Israee san iña ña. Dukuān né, katsixe'e ña Pablu:

—¿Ntío ntu nto ki'in ntó ñuú Jerusaleen váta koo é ikan xntékú kú'vé u iña nto? —ka'an ña.

¹⁰ —Ñá'á ni san —ka'an Pablu—. Xu'ú ne, i'a tuví u mé'ñú junta iña rei ñuú Roma. Da mií é xntékú ku'vé ntó iñá ko ve. É ini vá'a nto tsí ña tuví nee kuetsi é kūvi dá'vi ña Israee san ko.

¹¹ Tē dí nee iñá ni ide ú e dóo xii kaá ne, kivi ka'ni nto ko, ¿nté kui ña'a? Ntá tsi kúdií dovete ntáka'an ñá iñá ko. Ná te nuu é ntaā i é ío kuetsi ko. Dukuān né, xōxó kivi vii i ntadá ko kuenta ntá'a ña. Xu'ú ne, ntio ko é mií rei ñuú Roma san xntékú ku'vé ñá iñá ko —ka'an ña.

¹² Kidáā ne, natíin Festu ni ñá tsiñu i san ne, dá kaká'an ña:

—É káka'an ntó tsí ntio nto é mií rei ñuú Romá san xntékú ku'vé ñá iña ntó ne, kuan kōo. Da mií é kī'in ntó nta'a ña ve —ka'an ña.

Dá ntísi Pablu nuú rei Agripa

¹³ Dā kú títín ntuvi ne, xéē rei, ñá nani Āgripa ni tá'an ña, ñá nani Berēnice, ñuú Cesarea, vexkóto ni'ni ña Festú san.

¹⁴ É ku títín ntuvi ntóo ña ne, dá kaká'án Festu ni ña kuénta iñá Pablu:

—I'a ne, nuu kutu uun ña'a ñatíi, ña é xnuu kutu mií Feli da ngáva ña tsiñu ña.

¹⁵ Dā ñé'ē ú Jerusaleén ne, un ntíi ntíi tó'ō dutu nī ñáta ña odo nūu iña ñá Israeé san ne, ntátsi'i kuétsi ña ña. Ntio ña é kué'é u itsi é ka'ni ñá ña.

¹⁶ Kaka'án u ni ña tsí ntí'i é ña ñuú Romá nti ne, ñá kuān xkoó iní nti. Ñá iní nti é dotó tsi kué'ē ntí itsi te ka'ni ñá ña'a tē ña di'na xntékú kú'vé nti iña ña, vata koo é kúvi ka'an ñá nuu ñá kaka'an véte san é nada'an ña kúñu ña. Dukuan ō ka'án u ni ña.

¹⁷ Dā xee ñá i'a ne, ñá ni kukuúi ko é xntékú kú'vé u iña ña. Tsí utén san ne, kutúvi u mé'ñū junta. Kídáā kána ú ñatíi san.

¹⁸ Dā nakuntáñi ña Israeé san, ntátsi'i kuétsi ña ña ne, tē dóo ka'nu kuétsi da'vi ña ña, kuiní ko.

¹⁹ ¿Mí'i ntú? Tsí kúdii núu i iñá nchu'ún mii ñá ntánāa núu ña ni ña: Ntánatín ña iña uun ñatíi, ña nani Jēsuu. E xí'i ña, ntá tsi Pablú san ne, kaka'an ñá tsi kantító ña.

²⁰ Xu'ú ne, ñá ni iní u nté koo xntékú kú'vé u nuu i sá'a. Dukuān né, tsixe'ē ú ña te ntio ña é k'ín ñá ñuú Jerusaleen vata koo e íkan xntékú kú'vé u iña ña.

²¹ Ntá tsi ña ni ntío ña. Kunuu kutu mii ña dā nté mī rei ñuú Roma kúvi xntékú ku'vé ñá iña ñá, ka'an ña. Kídáā ne, kaka'án u te kunuu kutu mií ká ña da nté kúvi ntada ú ña kuenta ntá'a rei san —ka'an ña.

²² Agripá ne, kaka'an ñá ni Festu:

—Ntio kó kiní u ñatíi sa'a —ka'an ña.

—Kuvi ni. Utén kiní nto ña —ka'án Festu.

²³ Utén san ne, xéē Āgripa ni Berēnice. Dōo ntáde na'nu ña dá vē'xí ña é k'ívi ña iní vi'i mē'ñū kan ni ún ntíi ntíi sntadun ñá odo nūú, ni ñá'a, ña e dóo na'nu ña'a. Festú ne, kána ña Pablu é k'íxi ña.

²⁴ Kídáā ne, kaka'an ña:

—Ō rei Agripa, ni un ntí'i kue'en dú'va nto, ña ntōo i'a ne: é iní ntó ñatíi sa'a. Un ntíi ntíi ña Israeé, ñá ntōo ñuú Jerusaleen, ni ñá ntōo ñuú sa'á ne, da mií kué'en tsi é ntátsi'i kuétsi ña ña. Koó da vāntiñi ña, ntáka'an ñá ni kó é kúvi ña.

²⁵ Ntá tsi xu'ú kuiní ko ne, ñá te neé ni ide ña é kúvi ña. Mií ña ntio ña é ntáda ú ña kuenta ntá'a rei ñuú Romá ne, kuān koo víi u.

²⁶ Ntá tsi ñá iní u nté koo kada vá'a u kuétsi ñá é taxnūu ú ña nta'a rei san. Dukuān ne, i'a vexni'i ú ña di'na nta'a nto, rei Agripa, ni ún ntíi ntíi ntó é ntōo nto, vata koo é tsixe'e nto ña ne, dá kúvi ka'an ntó nté koo kada vá'a u kuétsi ña.

²⁷ Tsí ¿nté ntú koo víi u taxnūu ú ña nta'a rei san tē ña tuvi kuétsi ñá? —ka'an ña.

26

Dá kanakākú Pablu kúñu ña nta'a rei Agripa

¹ Kídáā ne, kaka'an Āgripa ní Pablu:

—Vi'a ve ne, ta'xi ú itsi te ká'an ve, te ncho nakākun kúñu ō —ka'an ña.

Pablú ne, nakāa ñá nta'a ña ne, da éni ntu'u ña kākā'an ña:

² —Kini ntó, rei Agripa, dóo diní ko tsí i'a ntísí u nuu nto vevii é nantiko kōo u un ntí'i nuú i é ntátsi'i kuétsi ña Israeé san ko.

³ Tsí divi ntó né, dōo vá'a ini nto vata xkoó ini o, xo'ó é ña Israeé ne, dōo vá'a ini nto é un ntí'i nuú i é ini natíin o ni ta'an kō. Dukuān ne, víi nto da xe'e, kini kúdii nto é ká'án u ni ntó.

Ntuvi iñá Pablu dá vāta kuinti'xe ña Jesuu

⁴ Ini ntíi ntíi ña Israeé san nté kaa ntuvi iñá ko nte da ku lú'nti u.

⁵ Iní ñá ko nte da káku ú ñuú mii kó ne, dá é'nu ú ñuú Jerusaleen. Émá tsi ini ñá ko. Tē dí ntio ña ne, kuvi ka'an ña tsí xu'ú ne, ña fariseú u. Iní nto tsí ntíi ña fariseú ne, divi nti é díi díi ka dé ntaa ntí lei Muísee.

⁶ Vevii ne, da mii sá é kantétu u tē amá ntuntaa tú'ün é kākā'an Xúva ko ni ñata kō, ña é intóo nte dí'na, dá kakā'an ñá tsí nantoto xtuku ñá ko tē xii' o. Kuenta iña i sá'á é ntátsi'i kuétsi ña kó vevii.

⁷ Ne, divi tsi nuú í e ntantétu uxuvi tátá ko ña Israeé tē amá ntuntaa. Dukuān né, ntē ntúvi, ntē níñu ntánanū'u ñá iní ña Xuva kō. Kini ntō, rei, divi tsi nuú i é ntátsi'i kuétsi ña Israeé san ko.

⁸ ¿Vá ña kákuinti'xe ntu nto te kúvi víi Xuva kō é nantoto xtuku ña ko tē xii' o?

Dá kantāa Pablu nté o dé ña dá ntuku kui'í ñá ña kuinti'xe i san

⁹ Xu'ú ne, dē kuení ko dí'na tsí vá'a o é kade ú é kañchu'vi u ña kuinti'xe i Jesuu, ñá ñuú Nazaree.

¹⁰ Kuan o dé u dá itúvi u ñuú Jerusaleen. Ñá te da díi ña kuinti'xe i san é tsu'un kutú ú ña vi'i utun. Tsí mii tó'o dutú san tá'xi ña itsi é kuān koo vii u ne, kūdadaí kó ni ñá dá kakā'an ñá tsiñu i san te kuví ña.

¹¹ Kí'in itō nantó'o u ña má úkún kán vata koo é ká'an ña tsí ña te nuu é ntaa i e ntákuinti'xe ña Jesuu. Inchu'vi kué'én ú ña. Un tsi nté xio ñuú ñe' é u íntuku kuí'í u ña.

Dá kantāa Pablu nté o kúvi da kuinti'xe ña

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² Divi tsi tsiñu é ñe' é u ñuú Damascu. Tsi tó'o dutú san táxnūu ña ko é kuān koo vii u é kí'in u.

¹³ Vi'a ve ne, ká'an ú ni ntō, rei, nté o kúvi ko dá kaika ú itsi kán. Dá ká'ñu ntuvi ne, da nēní ko iní ú ñu'u é ve'xí e dukún kán. Kaxi'í nuu ñu'ú san ntíkō díi' kó ni ña ntíi n'í u. Díi díi ka kaxi'í nuu ñu'ú san é ngántii.

¹⁴ Uun ito tsi nantúve ntíi ntíi itsi kán. Kidáa ne, tēkú ko uun tatsin é kākā'an ní ko tú'un hébreu: “Saulú, Saulú, ¿nté kuí kuān ó kantukun kuí'in ko? Dá kantukun kuí'in mín kúñu o é kuān ó kaden”, ka'an ña.

¹⁵ “¿Xoó ña'a ntu nto, Tó'o?”, ka'an u. Ne, kaka'an Tó'o ko ní kó: “Xu'ú ne, Jesuu u. Divi ú é kantukun kuí'in ko.

¹⁶ Vi'a ve ne, nakuntísin ve, tsi ío nuu i é ntii ditó u é kí'nín ko: tsí nakaxnúú ú o é víin tsiñu ko. Ntio ko é ntaan ni ñá'a tsi é ínín ko vevii ne, kuan koo ntaan ni ña é nañe' é u o rkontuvi.

¹⁷ Xu'ú ne, kūnuu mé'ñu, kūnuu davá u o tē nee iña é ncho vii ña Israeé san ní o né, o tē nee iña é ncho vii ña tuku ñuú san ní o. Tsi táxnúú u o ve é kí'in xío ñuu,

¹⁸ é nañe'en ñá'a san xoo é divi u, da nte koo é xtuví mii ña itsi mi dóo nee iña tó'o é ña vá'a sán ne, kuntikín ñá itsi vá'á iña Xuva ko, itsi mi dóo vá'a kaxi'í. Kidáa né, tē kuinti'xe ña kó ne, kada ka'nu iní Xuva ko ni ña kuétsi ña ne, dadá ni'í ña é vá'á nta'a Xuva ko ni ùn ntíi ntíi ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō é kúvi i'xá mii ña”, ka'an ñá ní ko.

Nté o dé ntaa Pablu é kākā'an Xúva ko ni ña

¹⁹ Dukuān ne, rei Agripa, dé ntaa ntí'i ú é nañe'e Xúva kō ko.

²⁰ Dí'na ñe' é u ñuú Damascu ne, dá ñe' é u ñuú Jerusaleen, ní ùn ntíi ntíi ñuu é ntáduku ntée ñuú Judea. Da kidáa ñe' é u u tsi nte mi ntóo ña'a, ña é ña te ña Israeé. Né'e ú, ixka'an ntódo u ni ña te tsoo mii ña kuétsi ña ne, ntuvá'a ña ní Xuva kō ne, dá víi ñá é vá'á vata koo é kūtuni ñá'a tsi é ní'í ña nima vá'a ña nta'a Xuva kō.

²¹ Tsíkan tsí é t̄in ña Israeé san ko ini ukún ka'nu k̄an é ncho ka'ni ña ko.

²² Ntá tsi Xuva kō inuu mé'ñu ña kó ne, kuan tsí ó kainuu mé'ñu ña kó veví di. Dukuān ne, i'a ntísí u, kaka'an ntódo ú ni nto, un ntí'i kué'en dú'va nto, te kuetsi te na'nu nto. Tí'ún é k̄aka'án u ni ntó né, divi tsí tú'ún e ntáka'an ñá ka'án naa Xuva ko nte ntúvi di'na, ni Muísee, ntáka'an ntódo ña ni ñá'a nté koo kuví.

²³ Tsí ntáka'an ñá tsí Cristu, ña nakaxnúu Xuva kō né, da mií é ntó'o ña ne, di'na ña ntoto xtuku ña tē xi'i ñá ne, kidáa ka'an ntódo ña ni ñá'a, ña Israeé san nī ña tuku ñuú san, tsí ni'i ña é v̄á'a nta'a Xuva ko tē kuínti'xe ña ña. Dukuan ó ka'an ñá ka'án naa Xuva kó san —ka'án Pablu.

Ntio Pablu é kuínti'xe Agripa

²⁴ Festú ne, koó da kakachu'u ña é kuān ó kaka'án Pablu.

—Dá kakūlukun m̄in, Pablu! E kuān nté kue'e kánakuā'an tutú san, tsíkan k̄ade i é k̄akulukun ve —ka'an ña.

²⁵ —Ñá te k̄akulukú u. Nuú é ntāa ntí'xe i é k̄aka'án u ni ntó. Ñá te da kaka'án u.

²⁶ Kini ntó, rei Agripa, díví nto iní nto é k̄aka'án u. Ñá te kaū'ví ko é k̄a'án u ni ntó nuu i sá'a. ¿Va ñá ini ntú nto nté ó kúvi Jesucristu? Ñá te ió xu'u é kuan ó kúvi.

²⁷ Kini ntó, rei Agripa, ¿ñá ntu te k̄akuínti'xe nto é ntáka'an ñá ka'án naa Xuva kó san? Kakuínti'xe nto, ¿nté kui ña'a? —ka'an ña.

²⁸ Agripá ne, kaka'an ñá ni Pablu:

—Dókō sá ni k̄ūvin viin é kuínti'xe kó Jesuu! —ka'an ña.

²⁹ —Kuān te uun dá'na tsi, kuān te dóo na'a k̄ukuií ne, kaikán u nta'a Xuva ko te divi nto ni ūn ntíi ntíi ña ntoo san, ña ntaíni é k̄aka'án u ni ntó ne, kudadii nto nī ko. Ntá tsi ña ntío ko é kōo kútu ntó —ka'an ña.

³⁰ Kidáa ne, nákuntāñi rei san nī ña tsiñu ka'nu i san, ni Berēnice, ni ūn ntíi ntíi ña nguíi san,

³¹ ntíi ña. Ntátin ña ni t̄a'an ña, ntáka'an ña:

—Ñatíi s̄á'a ne, ñá te nee iñá ni ide ña é k̄ūvi ña; nté ña tuví nee nuu i é kunuu kutu ña —ka'an ña.

³² Kaka'an Ágripá san nī Festú san:

—Kuvi ntii ña vi'i utun tē dí ña ni ká'an ña tsí ntio ña é mií rei ñuú Roma xntékú ku'v̄é ñá iñá ña —ka'an ña.

27

Kué'en Pablu ñuú Roma

¹ Dá xee ntúvi é k̄í'ín Pablu ñuú Romá ne, ñé'é ú ni ña di. Pablu ni t̄uku ñá ñu'u kutú ne, ntúvi ña kuenta ntá'a sntadun íña rei ñuú Roma.

² Nú'u ntí ni ña tun ntóo ka'nu é v̄é'xi ñuú Adramitu. Te kué'en tun ntóo san ne, kuítā ntí'xin ñuu é ntoo diñi ntute ñu'u k̄an, ñuu é k̄aduku ntée ñuú Asia. Kué'en ntí iní tun ntóo san ne, dadíi kué'en ntí ni Arístarcu, ña vé'xi ñuú Tesalonica, ñuu é k̄aduku ntée ñuú Macedonia.

³ Utén san ne, xéé ntí ñuú Siduun. E dóo kaiko ñu'u Juliú san Pablú ne, xé'e ña Itsi é k̄í'ín ña nú vi'i ña v̄á'a tiin ni'i ña vata koo é xntii ña Pablú tē nee iñá é k̄ataan núu ña.

⁴ Dá ntáka ntí ñuú Siduún ne, kué'en ntí diñi ñuu é naní Chipre, mí e dií ka ña kadúku tatsin, tsí dóo kainu tatsin mí kué'en ntí.

⁵ Kidáa ne, kué'en ntí mé'ñu ntute ñu'u k̄an, ído ntúú ntí ñuú Cilicia ni ñuú Panfilíá ne, da xéé ntí ñuú Mira, ñuu é k̄aduku ntée ñuú Licía.

6 Ikān ne, naní'i tó'ō sntadún san uun tun ntōo é kī'ín űuu Italia. űuu Alejandria vé'xi. Kaka'an űá é kū'un ntí iní tun ntōó san ne, dá kué'en xtúku nti.

7 É títin ntuvi kue'én nti ne, kukuií kukuií tsi ntaíka nti. Dá kuétsi xeé nti űuu Nidu. űa ni kúvi kī'ín ntáa ká nti, tsi de dóo tatsín ne, kidáa kue'én nti diñi űuu Creta, mí űa dóo nēé kaduku tatsin. Ído ntūu etsin ntí űuu Salmuun.

8 Kidáa ne, dá kuétsi kakuvi kaíka tun ntōó san diñi ntute űu'u kán, xéé ntí mí é nani Bueno Puertu, étsin űuu Lasea.

9 E dóo kúkuií nti ne, dōó ío kuenta te kī'ín ka nti, tsí e dokó sa xee ntúvi ví'xin. Dukuān ne, xé'ē Pablu ítsi nté koo víi űa,

10 kaka'an űa:

—Ō ne, róo, kakutuní ko tsí dóxo kini o te kī'ín ka ō. Tsí kunaá tun ntōó san ni xíó i ne, kunaá ō dí, kuiní ko —ka'an űa.

11 Ntá tsi sntadun űá odo nūu san ne, űa ni íde űa kuēnta é kākā'án Pablu. Mii tsi íde űa kuenta é ntáka'an űá kanakāká tun ntōó san nī tó'o í.

12 Tsi mí ntōo da'na ntí ne, űá vá'a o é kuntōo ntí dá ntúvi ví'xin, tsí dóo kaduku tatsín. Dukuān ne, dókō sá un ntíí ntíí űá ntio űa é kī'ín ka ntí ntute űu'u kán da nté xéé ntí űuu é nani Fénice, túku űuu é tuví xio diñi űuu Cretá ne, íkan kuntōo ntí dá ntúvi ví'xin. Tsi ikān ne, űa dóo nēé kaduku tatsin é vé'xi nínu kán.

Dá dóo ntii kainu tatsin davi mé'ñu ntute űu'u kán

13 Dá íñi ntu'u kainu kudii tatsin ka'ní san ne, vá'a koo kuvi te kī'ín nti, kuiní űa. Kidáa ne, nakí'i űa káa é katíin ntíí é kōó da'na tun ntōó san ne, dá kué'én ka nti, ntaíka etsin ntí ntíko diñi űuu Creta.

14 Ntá tsi da nēni ntí íñi ntu'u é dóo ntii kainu tatsin é vé'xi nínu kán.

15 Un ntii tsi kaduku ntée tatsín san tun ntōó nti ne, űá ni kútii ka kī'ín mí vé'xi tatsín san. Tsíkān ne, űá ni xíó ntíí ká nti é kī'ín nti. Dotó tsí kue'én nti mí katí'vi tatsín san nti.

16 Ítā nti'xin nti mí tuví űuu lu'nti é nani Clauda, mí kaedí nuu kudii tatsín san ne, dá kuétsi kúvi náki'ni kutú nti tun ntōó lu'nti é kántikin áta tun ntōó ka'nu san.

17 Nádita ntí ne, dá náxntékú va'a nti iní tun ntōó ka'nu kán. Kidáa né, náxnūu nenu űa xo'o ata tún ntōó ka'nu san vata koo é űa ntii nuu tá'an. Ú'vī űá te dūku ntée tun ntōó san de've nú űuti é kádita. Dukuān ne, nakí'i űa doo ntakín é kádita tatsín san ne, dotó tsí xtuvi űá é káka tun ntōó san.

18 űá ni xíó kadin kue'én tsi tatsín san. Utén san ne, eni ntu'u űá ntaéte nuu űa xido san ntute űu'u kán.

19 Dá kúvi uni ntúvi ne, mií ntí éte nuu ntí utun tún ntōo ni dōo é kádita tatsín san.

20 Títin ntuvi ita ntí'xin é űa díto ngántii, nté xntívi. Da mii kué'en tsí tatsín san kainu. Kidáa né, da mií é kunaá nti, kuiní nti.

21 É kú títin ntuvi űu'u ntíté nti ne, kidáa ne, náxntétsí Pablu, kaká'an űa: —Ō ne, róo, tē dí ni kuintí'xe nto é kākā'án u ni ntō né, tē űa ni ntáka o űuu Cretá ne, űá kuan ō ni kunáa íña nto.

22 Ntá tsi kiní nto é kākā'án u ni ntō ve: űá ku de kuení nto, tsí nté uun ō űá kunáa o. Mii tsi tun ntōó san kuaa.

23 Íní u, tsí xu'ú ne, íña Xúva kō u; kuenta íña űá kade tsiñu u. Vetún ne, xéé űun ánjē é táxnūu Xuva kō, ntii díto űa nuú ko ne,

24 kaka'an űá nī ko: “űa ku ú'vī ō, Pablu, tsí da mií é xēen mí tuví rei űuu Roma da nté xntékú ku've űá íña o. Dukuān ne, kunuu mé'ñu Xuva ko o nī űn ntíí ntíí űa ntaíkan nī'in. Nté uun űa űa kunáa űa kuenta íña o”, ka'an űá nī ko.

25 Dukuān ne, náku'ūn ka'nu nima ko, un ntíí ntíí o. Tsi kakuinti'xe ko tsí kuan koo kuvi vata ō ka'an Xúva ko nī ko.

²⁶ Mii tsí é dūku ntée o uun űuu é tuvi mé'űuu ntute űuu' u kǎn —ka'an űa.

²⁷ Dǎ kú xe'un ntúvi ntaika ntí ne, dotō tsí ntaika ntí mé'űuu ntute űuu' u é nani Adria. Dǎ kú dava űuu ne, kútuni űa ntánakaka tun ntóo san tsí űa te íka ntóo ntí űuu' u kǎn.

²⁸ Kí'i kú'vē űa nté kaa kúnú ntute sán ne, xéé tā'an oko xe'un uun métrū. Kué'ēn ká ntí un sīin né, kí'i kú've xtúku űa. Kidáa ne, oko ú'xē métrū.

²⁹ Ú'vi űa te duku ntée ta'an tun ntóo san xuu. Dukuān ne, nantí űa kǎmi káa í é katiin ntii āta tún ntóo san, ntáka'an ntá'ví űa te tūví náne'e.

³⁰ űa ntánakaka tun ntóo san ne, ntukū nuu iní űa nté koo nakakū űa kúűuu űa. Kidáa ne, nanúu űa tun ntóo lu'ntí san vata tsí te nantii xtúku űa káa í é katiin ntii nuu i kan. Ntá tsí űa te nuu é ntaā i, tsí ncho kunu űa.

³¹ Pablú ne, kaka'an űa nī tó'ō sntadún san nī űn ntíi ntíi sntadun űa:

—Da mii é naku'un mii na iní tun ntóo san. Tē űa'á ne, kunaa ntíi ntíi o —ka'an űa.

³² Kidáa né, ē'nté sntadún xo'o é kantikin tún ntóo lu'ntí san vata koo é kí'in nī'i ntuté san.

³³ Dǎ dokó sa tuví ne, kaka'án Pablú nī űn ntíi ntíi űa'a san te kǎ'xi kúdii űa. Kaka'an űa nī űa:

—É kú xe'un ntúvi é űa ntaé'xi nto, é da mii tsí é ntántétu nto.

³⁴ Vī'a ve ne, víi nto da xe'e, ka'xí kudii nto, na náku'ún ntii ntó, tsí nté uun nto űa kunáa nto —ka'an űa.

³⁵ Kúvi ka'an űa ne, dá kí'i űa taűú'ū sán ne, dá nakué'e űa sintiá'vi nta'a Xuva kō mé'űuu űn ntíi ntíi űa'a san. Kidáa né, kǎtsin dava űa taűú'ū sán ne, dá é'xi űa.

³⁶ Kidáa ne, náku'ún ka'nu nima űa, un ntíi ntíi űa ne, kuan ō kí'i űa taűú'ū sán, dá é'xi űa.

³⁷ Tsí uví sientu úni díkō xé'un uun űa'a ntí é űuu' u ntí tun ntóo san.

³⁸ Dǎ kúvi é'xi nta'a ntí ne, ení ntu'ū ntí ntaété nuu ntí trigu é ntóo san iní ntute űuu' u kǎn vata koo é ntúkamá kudii é kuido tun ntóo san.

Dǎ ntí nuu ta'an tun ntóo san ntute űuu' u kǎn

³⁹ Dǎ tuví ne, űa nī iní űa ntánakaka tun ntóo san mí'i űuu' xéé ntí. Ntá tsí díto uun itsí mí íō űuti, mí vǎ'á o é nákutúvi tun ntóo san. Tē dí kuví ne, ntío űa é naki'ví űa tun ntóo san ikǎn.

⁴⁰ Dukuān né, ē'nté űa xo'ō é kantikin káa i é ntátiiin ntii sán, tsóo mii űa iní ntute űuu' u kǎn né, dá nántuté űa xo'ō é ntánu'ni utun é ntánakaka nuu űa tun ntóo san. Kidáa ne, náxnteé űa doo ntakin é kǎdita tatsín san núu i kǎn ne, dá kué'ēn ntí nte mí íō űuti san.

⁴¹ Ntá tsí dá ntaika ntí mí e dóo kaido ntute sán ne, dúku ntée ntí de've nú űuti é tuví má ntute kǎn. Tīn nuu kue'en núu tun ntóo san nú űuti san. Áta í ne, uun ito tsí ntíi nuu ta'an da dóo ntii duku ntée ntute san.

⁴² Kidáa né, ntío sntadún san é kuan tsí koo ka'ní űa űa űuu' u kutū sán vata koo é űa kunu űa.

⁴³ Ntá tsí tó'ō sntadún san ne, űa nī xé'é űa itsi é kuān koo víi űa, tsí űa nī ntío űa é kúvi Pablú. Kaka'an űa tē xoo é kúvi duté i ne, di'na űa nako'xó nuu űa kúűuu űa iní ntute kǎn ne, dá kí'in űa, kiduté űa te kúvi ntii űa diűi i kǎn.

⁴⁴ űa nguui sán ne, kúvi kí'i űa rkunū sán ne, o da nēé ka ta'vi i tun ntóo san é dute núu űa tē ntíi űa diűi i kǎn. Dukuān ne, vǎ'a tsí ō ntíi ntíi ntíi ntí diűi i kǎn.

28

Dǎ itúvi Pablú űuu' Malta

¹ Dǎ nakákū ntíi ntíi ntí diűi ntute űuu' u kǎn né, tā'xi űa é kútuní ntí tsí Malta nani űuu' tsikan é tuví mé'űuu ntute űuu' u kǎn.

² Ña ñuu ikān né, dōo va'a'á ña'a ña nī nti. Tūun ña ñu'u é tūnī nti, tsí kuan tsí ó kākīn daví san ne, dōó vi'xin.

³ Pablú ne, nākuido ñá tutun sán ne, da ve katsu'un ña nchú'un kān da kii koo, tīn ti nta'a ña.

⁴ Ña ñuu ikān né, dā íni ña tsi tīn ti nta'a ña ne, ntáka'an ñá ni ta'an ña:

—Ña tsikán ne, á te ña'a é'ni ña. É ntaā í nakáku ña kúñu ña ntute ñu'u kān, tsí kuví ña ve, tsí iō kuetsí ña nta'a Xuva kō —ka'an ña.

⁵ Ntá tsi Pablú ne, dā nákiđi ña nta'a ña ne, kó'xō nuu ti nchú'un kān. Ña té ni kūvi ña.

⁶ Tsi te ūra tsi i tsitu ña ne, ō kuví ntií ña, kuiní ña'a san. Dā kú e ví'i ntántétu ña te nté koo kuví ña ne, dā íni ña tsi ña té neé ni kūvi ña ne, nativi iní ña. Kidáá né, eni ntu'u ña ntáka'an ñá tsi Pablú ne, xuva ña ña, ka'an ña.

⁷ Etsin tsi mí ntoo ntí ne, iō ñu'ū é káduku ntée ña odo nuú ñuú tsikan, ñá nanī Publiu. Divi ña káka'an ñá te kuntōo nti nú vi'i ña kān. Úni ntūvi intóo nti nú vi'i ña kān ne, dōo vá'ā o dé ña nī nti.

⁸ Publiú san ne, nchokuví uva ña. Ka'ni kaxé'e ña ne, da'xin kaxío ña di. Kué'ēn Pablu, kúkoto ní'ni ña ña ne. Dā kuví ka'an ntá'vi ña iña ñá ne, xntée tá'an ña nta'a ña ña ne, ntūvá'a ña.

⁹ Kidáá ne, xéé ntíí ntíí ña nchokuví san, ña ntoo ñuú tsikán ne, ntūvá'a ña di.

¹⁰ Dukuān né, dōo íko ñu'u ña'a san nti. Dōo kue'é doméni tá'xi ña nti. Dā xee ntúvi é ntáka ntí ñuú ña ne, tsū'un ña iní tun ntóo san un ntíí ntíí é ntio nti.

Dā xeé Pablu ñuú Roma

¹¹ Uni xóo intóo ntí ñuú ikān. Dā ntáka ntí ne, nākú'un ntí tun ntōo é itúvi dá ntūvi ví'xin. Ñuú Alejandria vé'xi tun ntóo san. Uve santu ntūvá'a nāa nuu i é nani Cástoo ni Pólu.

¹² Kué'ēn ntí iní tun ntóo san, xéé ntí ñuú Siracusá ne, ikān intóo ntí uni ntúvi.

¹³ Kidáá ne, kué'ēn ntí, ntaíka ntí ntíkō diñi ntute san, xéé ntí ñuú Regiu. Utén san ne, iñi ntú'u káinu tatsin é ve'xí máa i kān. Kidáá ne, kué'en xtúku ntí ne, da kuví uvi ntúvi ne, xéé ntí ñuú Puteuli.

¹⁴ Ikān né, nāni'i ta'án nti ña kuínti'xe i. Ntáka'an ñá te kuntōo kudii ntí uun vite. Kidáá ne, kué'ēn ká nti ñuú Roma.

¹⁵ Ña kuínti'xe i, ña ñuú Romá san ne, tēkú ña tsi ki'ín nti ne, véxkuntétu ña ntí un tsi nte ñuu é nanī Foro de Ápiu ni tūku ñuu é nanī Uni Tabérna. Dā íni Pablu ñá ne, nākue'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, dōo nakunúu ka'nu nima ña.

¹⁶ Kidáá né, dā xeé nti ñuú Romá ne, ntāda tó'ō sntadún san ña ñu'u kutú san kuenta ntá'a tó'ō sntadun, ntá tsi xe'é ña é xio kutúvi Pablu má vi'i mii ña. Mii tsi é tuvi ni'i ña uún sntadun é vii ñá ña kuenta.

Dá kakā'an ntódo Pablu ñuú Roma

¹⁷ Dā kuví uni ntúvi ne, kāna Pablu un ntíí ntíí ña odo nūu iña ñá Israee, ña ntoo ñuú Roma, nátaká nuu ña ne, kaka'an ñá ni ñá:

—Ení, xu'u ne, ñá té nee nuu i é kini kaa ni ide u ni ta'an ko ñá Israee, nté ña te nee ni ka'an ntée u nte xkoó ini ñáta kō, ña intóo nte dí'na. Ntá tsi xnúu kutu ñá kó ñuú Jerusaleén ne, dā ntáda ña kó kuenta ntá'a ña ñuú Romá san.

¹⁸ Kidáá né, dā kuví tsixe'e ña kó ne, ntío ña é nantíi ña ko, tsí ña tuví nee kuetsí ka'nu iña kó vata koo é kūví u.

¹⁹ Ntá tsi ña Israee san ne, ña ni ntío ña é nantíi ña ko. Dukuān ne, kuétsí é kaikán u te mii rei ñuú Romá san xntékú ku've ñá iña ko, kuān té ña tuví nē nuu i é tsi'i kuétsi ú ña ñuú ko.

²⁰ Dukuān é kākānā u nto, un ntīí ntīí nto, é kā'án u ni ntō, tsí kuenta iñā Cristu, ña é ntantétu o, xo'ō ña Israee, é odō kútu ú kadena vévii —ka'án Pablu.

²¹ Ña Israee san ne, ntáka'an ña:

—Ñá íni nti. Nté ñá ntoo ñuú Jerusaleén san ñá ni taxnúu ña tú'un iñā nto. Nté ña vé'xi ikān ne, ñá ni kā'an kīni ña iñā nto.

²² Ntī'í ne, ntio ntí kīni nti nee é kākuinti'xe nto. Tsí da mii tsí íni nti tsí da kanīí ñūxivi ne, dōo ntáka'an ntée ña ña kuínti'xe i Jesuu —ka'án ña.

²³ Dukuān né, xtuví ñá uun ntuví é nāni'i ta'an ñá nī Pablu. Kidāā ne, dií ka kue'e ña'á xee ña nú vi'í mí tuví ña. Pablú ne, nté tevāa un tsi da nte kuáa kaka'an ntódo ña ni ña. Kaka'an ñá nté o dé Xuva ko kadē kú'vē ña, kanatín ña ni ñá da nte koo e kuínti'xe ña Jesuu, tsí kanañē'e ñá ña mí ūve na'a kaka'an léi Muísee, nté o kaka'an tú'ūn é de vá'a ña é xe'é Xuva kō é kūtuni nté koo kuví.

²⁴ Ío ña Israee san ne, kuínti'xe ña é kākā'án Pablu, ntá tsi ío ná ne, ña ni íde ña kuēnta tú'ūn é kākā'an ña.

²⁵ Ñá ni xio ntaa íni ña ni tá'an ña. Kuan tsi o kii ntee xio ña, kunú'u ña. Uun sá nuu i é kākā'án Pablu ni ña dá vāta ntaka ña:

—Espiritū Sántū né, dōo íni ña nté koo ka'an ñá tú'ūn é xe'é ña é kā'an ñá ka'án naa Xuva ko, ña Isaía, ni ñata kō, ña é intóo di'na, kaka'an ña:

²⁶ Kuē'én, kūka'an ni ñá Israee san:

Kuān té dá'a sa tekú nto,

ntá tsí ña kuínti'xe nto.

Kuān té dá'a sa kóto nto,

ntá tsi ña kutúni nto.

²⁷ Tsi dōo ka'xī nima nto,

dōo lo'o ntō,

é nuu ntí'u ntúxnúú nto.

Tsi ña ntío nto kīni nto,

ñá ntío nto kutuni nto,

ñá ntío nto kuínti'xe nto,

ñá ntío nto natu'vi nto kuétsi ntō

vata koo é ntavá'a ú nto.

Kuan o xe'é Espiritū Sántū é kā'an Ísaia ni ñata kō kídaā.

²⁸ Kīni nto tsí vi'a ve ne, taxnuu Xuva kō tú'ūn va'á iñā Jesúcristu ntá'a ña'a, ña é ña te ña Israee san. Diví ña ne, kuínti'xe ña —ka'án Pablu.

²⁹ Dā kúvi ka'an ña sá'a ne, ntīí ntīí ña Israee san ne, da mii kuē'en tsi é ntánatín ña tú'ūn é kākā'an ña.

³⁰ Pablú ne, uvi kuíā katúvi ña ikān né, mii ñá ntá'vi ña vi'í mí katúvi ña. Dōo diní ña dá vé'xí un ntīí ntīí ña'a, ña vexkóto ni'ni i ña.

³¹ Kaka'an ntódo ña ni ña iñā mí kadē kú'vé Xuva ko, kanakuā'a ña ña iñā Tó'o ko Jesúcristu. Ná te kaú'ví kue'en ña é kā'an ñá ni ña né, ntē xoxo ni edí nuu i é kā'an ña.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Roma

É kākā'án Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Roma

¹ Xu'u é Pablu u ne, ña kade tsiñu iña Jesúcristú u. Tsi Xuva kō náki'i da'an ña ko é víi u pustru ñá ne, tēe tsiñu ña ko é kā'an ntódo u tú'ün e dóo va'á san nté koo nakáku ō,

² vata ō xe'é Xuva ko xū'u ña nte ntúvi di'na nta'a ña ka'an náa ña, ña é de vá'a tú'ün e dóo va'á san

³ iña I'xá ña, Tó'o ko Jesúcristu, ñá kanakákú kō. Dā káku ña ñuxiví a ne, tatá vi'i rei Davií san kúvi ña,

⁴ ntá tsi i'xá mii Xuva ko ña vata ō ka'an Espiritū Sántū, ña e dóo va'á san. Divi ña né, dóo ntii iní ña, da xe ntóto ña dá xi'i ña.

⁵ Divi kuēnta iña ña é ni'i nti é víi nti pustru ña. Dōo vá'á o dé ña nī nti e tée tsiñu ña nti é kā'an ntódo nti tú'un iña ñá ni ñá'a, ña ntántoo da mí'i ká ñuu, vata koo é na kuinti'xe ña Xuva ko kuēnta iña ña.

⁶ Divi ntó dí, kana Xuva ko ntó é kuntikin ntó Jesucristu.

⁷ Dukuān né, taxnúu u tú'ün sa'á iña nto, un nti'i kuē'en dú'va nto e ntántoo nto ñuú Roma, tsi dóo ntio Xuva ko ntó né, kána ña nto é kúvi nto iña ña. Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcristú ne, na nāxnuu viko ña nto. Na tā'xi ña é vá'á koo kuntōo nto.

Pablú ne, ncho ki'in ña kíkoto ní'ni ña ñuú Roma

⁸ Di'na ne, nakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuvā kó cuenta iña Jesúcristu ni kuēnta iña nto, un nti'i kuē'en dú'va nto. Tsi dá vādá ka ne, ntáka'an ñá'a san iña nto tsi dóo vá'á o ntákuinti'xe nto Xuva kō.

⁹ Kutuni Xúva kō tsi kanē nimá ko kade tsiñu ú iña ña, é kākā'an ntódo u tú'ün va'á san iña I'xá ña. Iní ña tsi ña te kátee da'na u é kakaku nī'i u nto dá kakā'an ntá'ví u ni ñá.

¹⁰ Kaikán u nta'a Xuva kō tsi té ntio ña ne, na tā'xi ña itsi é kíkoto ní'ni ú nto.

¹¹ Dōo ncho kiní u nto vata koo é xntií ú nto é kūtuni vá'a nto iña Xuva ko, vata koo é na kuinti'xe vá'a nto ña di.

¹² E ncho ka'án u ne, é nakíi nima tá'an kō, xé un xé un ō. Xntií ú nto é na kuinti'xe vá'a nto ne, xntii ntó kó di vata koo é na kuinti'xe vá'a ká ko di.

¹³ Ntō'ó ta'an ko, ntio ko é na kūtuni nto tsi e dóo ki'in itō ncho kíkoto ní'ni ú nto. Ntá tsi neé nti'i tsi kakuvi da ti vata kúvi ki'in u. Ncho ki'in ú mi ntántoo nto vata koo é na nāni'i ko ña kúnaa nima í san, ña ñu'u ta'án nto, vatā o nāni'i ko nima ñá xio ñuú san di.

¹⁴ Xu'ú ne, vata te tanūu ú iña un ntií ntií ña'a san, kuān te ña e dóo tu've í ne, kuān te ña e dóo ntá'ví di, kuān te ña e dóo ki'in iní í di ne, ō dóo tuntu ña.

¹⁵ Dukuān e dóo kant'i'i iní ko é kī'in ú ñuú Romá di vata koo e kíka'an ntódo ú ni ntó tú'ün va'á san iña Xuva ko.

É kúvi vii tú'ün va'á san

¹⁶ Ñá tē neé kakuka'an nuú ko te kā'án u tú'ün va'á san. Tsi divi é kúvi vii é nakákú Xuva ko da xōo ka ña'a, ña é kuinti'xe i, di'na ña Israeé san ne, o kuān te ña tuku tatá í di.

¹⁷ Tsi tú'ün va'á san ne, kanañ'e ko nté koo ntuvá'a o ni Xuva kō: tsi da mii kuē'en tsi é na kuinti'xe ko ña. Tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Xoó ña'a, ña é ntúv'á a ni Xuva kō tsi kuinti'xe i ña ne, ní'i ña ntuvi vá'á iña ña", ka'an.

Ne iña é kuétsi ña'a san

18 E dúkūn kan vé'xi e dóo donchu'ví koo nto'o ña'a é kǎxe'é Xuva ko kuēnta iña kuétsi ña kini ntáa san. Tsi da xé ña vá'a nima ñá ne, nté ña da vá'a ña é kīnī ta'an ña nee iña é nuu é ntaā í iña Xuva ko.

19 Ini vá'a ña nee iña é kūvi kini o iña Xuva ko, tsi mii ña xe'é ña é kūtuni ña.

20 Ña kúvi kini o nté kaa Xuva kō, ntá tsi nté da de kú'vé Xuva ko ñūxiví san ne, kutuni ko tsi dóo ka'nu ña. Kutuni ko tsí Xuva nti'xe ko ñá dá ini o un nti'í nuū í é de kú've ña. Dukuān ne, xoxó kuvi ka'án í tē ñá ini í te íó Xuva kō.

21 Kuān té ini ña é íó Xuva kō ne, ña ni ntío ña kunuu iní ñá ña, nté ña ni ntío ña naku'é ña sintiá'vi nta'a ña di. Dukuān né, eni ntu'u ña dé kuení ña da nēé ka nuu í é kīni kaa é nté ña váda mí kaidiá'vi. Vata tsi tē ña té neé ini kue'en ña.

22 Dotō tsi ntáka'an ñá e dóo ki'in iní ña, ntá tsi dóo tuntu ña.

23 Ña ni ntío ña kunuu iní ñá Xuva kō, ña é kántíto ntii dañu ntūvi ne, ínuu iní ñá nuu í é de vá'a mii ña. Ntává'a naā ñá ña'a, ña ntáte'u kúñu í tē xi'í, ní láa, kiti ntaiko sán di, ní kiti é ngimi dí'in í, ní kōó san di. Dívi tī ntáde ña xuva ña.

24 Dukuān ne, ña ni íde ká Xuva ko ña kuēnta vata koo é na víi mii ña dá nēé ka nuu í é kīni kaa é ncho víi ña. Ntaxé'e ña doka'an tá'an ña.

25 Náa í é nantuku ña nēé é nuu é ntaā í iña Xuva kó ne, ntánantuku ñá dovete. Kudii núu í é de vá'a Xuva kō san ntaínúu iní ña ne, ntá tsi ñá te ntaínúu iní ña mii ña é de vá'a san, tsí mii ña é ntío é kada ka'nu o ña ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

26 Dukuān né, tsoo mii Xuva ko ñá é na víi mii ñá da nēé ka nuu í é kīni kaa é ntío ña. Un tsi nté ñadi'í san ntánatsoo mii ña xī ña ne, da ntaíntóo ni'í ña ñadi'í ni'í ña.

27 Kuan tsi o ntáde ñatíi san di, e ntánatsoo mii ña ñadi'í ñá ne, da ntáde ña kuétsi ní ñatíi ni'í ña. Ntē ña ntákuka'an nuu ña e ntáde ña é kini kaa san ní tá'an ña. Kuétsi mii ña te kǎxé'e Xuva ko ñá é ntó'o ña, da xe dóo kiní o ntáde ña.

28 Dá xé ña ni ntío ña'á san kutuni ñá xoo é Xuva kō ne, tsoo mii Xuva ko ñá é na víi ka ña da nēé ka nuu í é kīni kaa e táva díki mii ña.

29 Un tsi ñu'u tsitū nima ña é un nti'í nuū í é kīni kaa: Ntákidi ni'í ña tuku ñadi'í, ña é ña te ñadi'í mii ña. Ntáde xení ña ní tá'an ña. Dōo ntákuinima ña iña ta'an ña. Ntáde ña é un nti'í nuū í é kīni kaá di. Dōo ntákune'u iní ní tá'an ña. Ntaé'ní ta'an ña. Ntánāa núu ña ní tá'an ña. Ntaéni ntá'ví ña ta'an ña. Ntántukū nuu iní ña é un nti'í nuū í é kīni kaa. Ntáde vete ña ní tá'an ña.

30 Ntáka'an kīni ña iña ta'an ña. Ná ntío kue'en tsí ña Xuva kō. Dōo xení ña. Dōo na'nu ncho víi ña. Dōo ntáde na'nu ña nuu ña'á san. Ntántukū nuu iní ña é víi ña é kīni kaa san. Ná ntákuinti'xe ká ña é ntáka'an úva ña ní dí'í ña.

31 Ná ntío ña kīni ña é vá'a. Na ntáde ntaa ña é ntáka'an ña. Na ntákuinima ña nté uun ña'a. Ná ini ña é kada ka'nu iní ña ní tá'an ña. Na ntántunta'ví ini ta'an ña.

32 Ña kuān ntáa sán ne, ini ña tsí kaka'an Xúva ko te xōo ñá'a é kuān ó kade ña ne, ní'í ña doxi'í san. Tsi kuān té ini ñá ne, ña ntáde ña kuenta. Kuan tsi o ntáde ña ne, dōo diní ña te kuan tsi o ntáde ta'an ña di.

2

Kade ku've Xuva kō nee iña é nuu é ntaā í

1 Dívin é kaxntékún kú'ven ta'an o ne, ñá ku ká'an te ña tuvi kuétsi o dívin di. Tsi da nēé ka nuu í é kaxntékún kú'ven ta'an o ne, kaxntékún kú'ven miñ kúñu ó di, tsí dívin ne, dadíi tsi kaden vatá ó de ñá di.

2 Ini o tsí Xuva kō ne, kaxntékú ku've ñá nee é nuu é ntaā í iña ña é kuān ó kade san.

³ Di'vīn é kaxntékún kŭ'vén ta'an o ne, ¿dadāi xntu ku kuān ó den ni ñā'a, ñā é iō kuetsi i san? ¿Vá ñā ntu ní'i o é ntō'o o é ta'xi Xuva kō, kuini o?

⁴ ¿Nté kui kanantiin ni'nin ntun e dóo vá'a o de Xuva ko ni ō? ¿Vá ñā ntu ní'i o é ntō'o o, tsi dóo ka'nu iní Xuva ko, te kuini o? Dōo vá'a o de nti'xe Xuva ko ni kō. Dukuān é ntio ñā é natŭ'vi ko kuetsi ko ntā'a ñā.

⁵ Ntá tsi di'vīn né, dóo do'ōn. Nā ntio o é ntiko kōón nta'a Xuva kō. Kadā'vin kuetsi miin kŭñu ō é káteen vá'an é ntō'o o san é ni'i o tē xee ntŭvi é ta'xi Xuva kō é nto'o kō. Da kidāā ne, kutuni ko tsi dóo vá'ā o xntéku kŭ've Xuva ko iña kō

⁶ tē nakene ntódo ñā kō, xe un xé un ō, nee iña é idé ō.

⁷ Iō ñā ne, ntáxio ntií ñā é vii ñā nuu i é vá'a. Ntántukŭ nuu iní ñā é kā'an vá'a Xuva ko iña ñā ne, ntántukŭ nuu iní ñā nté koo ni'i ñā ntuvi vá'á iña ñā é ñā nti'i. Nā sá'a ne, kué'e Xuva ko ntuvi vá'á iña ñā ntií dañu ntŭvi.

⁸ Ntá tsi iō ñā'a, ñā é da mii tsi é ntádé kueni i iña mii i ne, ñā ntio ñā kuinti'xe ñā é nuu é ntaā i, tsi ncho vii ñā é kīni kaa san. Kudiin Xúva ko ni ñā ne, kué'e ñā ñā é ntō'o ñā.

⁹ Un ntií ntií ñā'a, ñā é ntáde é kīni kaa sán ne, un vá'a tsi nto'o ñā kidaā, un vá'a tsi nanti'i ñā iní ñā, di'na ñā Israeé san ne, da kidāā ne, ñā é tŭku tatá i sán di.

¹⁰ Ntá tsi un ntií ntií ñā'a, ñā é ntáde é vá'á san ne, kué'e Xuva ko ñā é dóo vá'á iña ñā. Ká'an Xuva kō tsi dóo vá'á ñā ne, kué'e ñā é vá'á koo kuntōo ñā di, di'na ñā Israeé san ne, da kidāā né, ñā nguií sán di.

¹¹ Kuenta iña Xuva kó ne, nté uun xuvi uun nínu ō, tsi kuédadií nti'i tsō.

¹² Un ntií ntií ñā'a, ñā é ñā iní lei Muiseé san ne, kŭnaā ñā te iō kuetsi ñā. Ntá tsi ñā kué'e Xuva ko ñā é nto'o ñā vatā ó kaka'án lei san, tsi ñā ntáduku ntée ñā lei tsikan. Nā é ntoo ni'i lei san ne, xntéku kŭ've Xuva ko ñā vatā ó kaka'án lei san.

¹³ Nā té ñā e ntátekú tsi i lei san é vá'á ñā nuu Xuva ko, tsi tē ntáde ntaa ñā é káka'an.

¹⁴ Ntá tsi ñā tuku tatá i sán, kuān té ñā iní ñā lei san ne, ntáde ntaa ñā dikí tsi mii ñā vatā ó kaka'án lei san ne, vata tsi te iō lei iña ñā.

¹⁵ Ntá tsi tē kade ñā é vá'á ne, dito tsi nuu lei san nima ñā. Diki mí ñā iní te vá'ā ó kade ñā ne, ō ñā vá'ā o de ñā.

¹⁶ Kuān koo kuvi te xee ntŭvi é xntéku kŭ've Xuva ko kuēnta iña Jesúcristu núu i é ñu'u xŭ'ú nima ñā'a san, vatā ó kaka'an tú'un va'a é káka'an ntódo ú san.

Ñā Israeé san nī lei Muiseé

¹⁷ Di'vīn é káka'an tsi ñā Israeén ne, tuvin ni'in lei Muiseé san ne, dóo ka'nun kuini o é inin Xúva kō di.

¹⁸ Dōo inin nee é ntio Xuva kō é vii o. Dōo inin nee iña é dií ka va'a é vii o, tsi dóo tu've o lei san.

¹⁹ Dōo inin nté koo nañ'en ñā kuāá san itsi, nté koo naxi'in nuun nuu ñā'a, ñā ntántoo mí iñā nēé san, kuini o.

²⁰ Dōo inin nté koo nañ'en ñā tuntú san, nté koo nakuā'an i'xa ikín san é ñā te neé iní, kuini o. O te dā xé tuvin ni'in lei san ne, dóo ki'in iní ó, dóo inin nee iña é nuu é ntaā i, kuini o.

²¹ Di'vīn é kanakuā'an ta'an o ne, ¿nté kui ñā kánaku'a'an miin ntŭn kŭñu ō kuan? Di'vīn é káka'an ntódon é ñā ku dú'u ō ne, ¿nté kui miin ntŭn ne, kadú'un?

²² Di'vīn é káka'an é ñā vií ō é kīni kaa ni ñadi'i ñā'a sán ne, ¿nté kui miin kŭn né, kuān ó kaden? Di'vīn é ñā ntio kue'en tsi o santu e ntŭvá'a nāá san ne, ¿nté kui kaidon dú'un ntun é a'ví i é iō iní ukŭn i kán kuan?

²³ Di'vīn né, dóo ka'nu kaden é inín lei san, ntá tsi kaidon ntítan Xuva kō, tsi ñā káden ntaan é káka'an ñā.

²⁴ Nuú é ntaā i é ūve na'a kaka'an tú'un Xuva kō é ðivi kuētsí o e ntáka'an kīni ña tuku tatá i san iña Xuva ko.

²⁵ Te kāden ntaan leí san ne, kainuu á'vi nti'xe é tē'nte kúñū é īxi ó vata koo é ðtō na'a i é kādukun ntéen Xuva kō. Ntá tsi tē ña kāden ntaan leí san ne, é ntaā i te tē'nte.

²⁶ Tē ña tuku tatá i san kada ntaā ña vata tsī ó kaka'án leí san ne, kuān té ña ni té'nte kúñū é īxi ñá ne, kuédad̄i tsi ña ni ñá é te'nte é īxi í san kuenta iña Xuva ko.

²⁷ Kídáa ne, ña é kāde ntaā leí san ne, kuān té ña ni té'nte ñá ne, xntékú ku'vē ñá o, tsí ña kāden ntaan, kuān te inin leí san, kuān te tē'nte kúñū é īxi o.

²⁸ Tsí uun ña'a, ña é ña Israee ntí'xe ne, ñá te da mii tsi atá í san é kuntéé na'a i,

²⁹ tsí na kuntéé na'a i nima ñá san ði. Kuān te káde ña é un nti'i vatā ó kaka'án leí san ne, ntá tsi te vā'á nima ñá ne, ðiví é nuu á'vi iña Xuva ko. Ña te ñá'a san ká'an ña te dóo va'á ña, tsí mii Xuva ko ká'an ñá te dóo va'á nti'xe ña.

3

¹ Te kuān ó ne, ¿vá ña ntu te vá'a ó é vīi o ñá Israeé san? ¿Vá ña ntu te kaidiá'vi é tē'nté kúñū é īxi ko?

² ¿Mí'i ntú é ña'a? Tsi dóo títin nuu i é kaidiá'vi. É kuvi ūun ne: xtúvī Xuva ko tú'lún ña nta'a ña Israeé san é na kuntoo ni'í ñá.

³ Ntá tsi te iō ña é xtuvī mii ña é kakuinti'xe ña Xuva kō ne, ¿vá dukuan ntū é xtuví mii Xuva ko é kāda ntaa ña é káka'an ña?

⁴ ¡Ñá'a ni san! tsí Xuva kō né, da mii é kakuntaa nti'i é káka'an ñá, kuān té un ntií ntií ña'a sán ne, dóo vete ñá. Tsí vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Kútuni ñá'a san tsí nuu é ntaā i é káka'an.

Kuvi vīin te xntékú ku'vē ñá o, ka'an.

⁵ Ntá tsi tē ðíí ðíí ka kutuni ñá'a san tsi dóo va'á kue'en Xúva ko te kīni ña tsí xo'ō né, dóo kīni ntáa ó ne, ¿nté ntu koo ka'an o? ¿Vá ká'an ntú o tsí ña vá'á ó ðe Xuva ko te kata'xi ña kō é nto'o ko kuēnta iña kuētsi kō? (Kaka'án u vatā o dá doto tsí ntáka'an ñá'a san.)

⁶ ¡Ñá'a ni san! tsí tē dí Xuva ko kīni kaa ña ne, ¿nté ntu koo xntékú ku'vē ñá ñuxiví san?

⁷ Té dí dovete é káka'án u sa kade i é nāxi'í nuu ka'nu é nuu é ntaā i iña Xuva kó ne, ¿nté kui kaka'an kú ña é iō kuetsí ko kuan?

⁸ ¿ō ðíí ka ntu vá'á o é vīí u é kīni kaa san vata koo é na kí'xi é vā'a san? Tsi iō ña ne, kudii dovete ntáka'an ña é kuān ó kanaku'a'a nti. Ntá tsi ña kuān ntáa sán ne, vá'á ó te nī'í ña é nto'o ña nta'a Xuva kō é kuān ó ntáka'an ña.

Un nti'i o iō kuetsí kō

⁹ ¿Nté ntu koo ka'an ó kuan? ¿Va ðíí ka ntu va'á ña Israeé san é ña nguū sán, te kuiní nto? ¡Ñá'a ni san! Tsi nte dí'na nañé'nte i kuédad̄i nti'is tō é iō kuetsi ko, kuān té ña Israee ó, kuān té tuku tatá kō.

¹⁰ Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

¡Nté uun xoxo káde i é vā'a!

¹¹ Nté uun xoo é nuu ðiki i é vā'a.

Nté ña xoxó kanantuku i Xuva kō.

¹² Un nti'i ñá ntádita ña itsi mii ñá.

Un nti'i ñá natívi ña nima ña.

¡Nté uun ña tē kade ña é vā'a!

¹³ Iní dukun ñá ne, vata kaa ñañá é kántii ntaa.

Xaa ña ne, dovete kaká'an.

Ñī xu'u ñā ne, xi'i ntidí koó san.

¹⁴ Ñu'u tsitu xū'u ñā tú'un e dóo kini kaa.

¹⁵ Xtun di'ín ñā ne, koó dā ntaínu kantaa é kati niñi ñā'á san.

¹⁶ Dā mí'i ka ntaíka ñā ne, ntádē xení ñā ni ñā'a san, ntánant'ō'ō ñā ñā di.

¹⁷ Ñá ñni ñā é vā'á koo kuntoo ñā ni tā'an ñā.

¹⁸ Ña ntaú'vī kue'en ñá Xuva kō, ka'an.

¹⁹ Vi'a vé ne, ini o tsí da neé ka nuu i é kaka'án leí san ne, iña ñā e ntáduku ntée i. Tsí tuví leí san vata koo é da kaniī ñūxiví san kó'xo ntee ñá kuenta iña Xuva ko, é xoxo kuvi ká'an i é ña tuvi kuétsi i.

²⁰ Tsi nté uun ō ña kuvi ntuvá'a o ni Xuva ko te kāda ntaa o é kaka'án leí san. Tsí leí san ne, da ti tsi é kūtuni ko é iō kuétsi kō.

Ntuvá'a o ni Xuva ko te kuinti'xe ko ñā

²¹ Veviī ne, é nañ'e Xuva ko kō nté koo ntuvá'a o ni ñā ne, ntá tsi ñā te kuénta iñá leí san. Tsí leí san ni tū'un é kā'an ntódo ñā ka'án naa Xuva ko kidaā ne, ntaa ntaa

²² tsí ntuvá'a o ni Xuva kō, un ntíí ntiī o, te kuinti'xe ko Jesūcristú san. Kuédadī tsi kade ñā ni kō, xe un xé un ō,

²³ tsí un ntíí ntiī o ntáde o kuétsi. Xoxó kuvi xee tá'an i e dóo va'a é iō iña Xuva ko.

²⁴ Ntá tsi dóo vá'ā o dé Xuva ko ni kō, tsi tá'xi ñā doméni é ntuvá'a o ni ñā. Tsí nakáku ñā ko kuétsi ko kuénta iña Jesúcristu.

²⁵ Tsí Xuva kō né, taxnúu ñā Jesucristu é kati ñā niñi ñá vata koo e ntá'vi ñā kuétsi kō. Kade ka'nu iní Xuva ko ni ko te kuinti'xe ko Jēsuu. Tsí divi ñā kanañ'e' é ñá kō tsí Xuva kō né, dōo va'á ñā. Te kuan tsi ō nakuíta nti'xin ñā kuétsi ñā é intóo kidaā

²⁶ Tsi dóo ka'nu iní ñā ni ñā né, kuan tsi ó kanañ'e' é ñá kō veviī di e dóo va'á ñā é kánakate ñā kuétsi ko te kakuinti'xe ko Jēsuu.

²⁷ Kidáā ne, ¿mí'i ntu kuvi ka'an o e dóo divi o nūu Xuva ko? Ña kúvī. Tsí ñā te é kade ntaa o leí san, tsí da xe é kakuinti'xe ko ñā.

²⁸ Dukuān ne, xéé ō kūtuni ko tsí ntuvá'a o nuu Xuva ko te kakuinti'xe ko ñā, ñá tē é kāda ntaa o leí san.

²⁹ Xuva kō ne, ¿vá miī ntu Xuvā ñā Israeé san ñā? ¿Ñā ntu te Xuvā ñā tuku ñúú san di? ¿Nté kui ñā'a?

³⁰ Tsí uun tsi Xuva kō, ñā é kantavá'a nima ñā é kakuinti'xe i ñā, kuān te té'nte é ixi ñā ne, o kuān té ñā'a.

³¹ Kidáā ne, é kakuinti'xe ko Xuva kō ne, ¿vá kanakatsin ntu ō leí san? ¡Ñā'á ni san! tsí díí díí ka ntiī kāda ntaa o leí san te kakuinti'xe ko ñā.

4

Kini o nté ō dé Abraan

¹ Vi'a vé ne, ¿neé ntu ni'i uva ata ko Ábraán san, te kā'an o?

² Tē dí ni ni'i Ábraán san ntuví vā'á iña ñā kuenta iña i é vā'a é idé ñā ne, kuvi víi ka'nu ñā kidaā, ntá tsi ñā te núu Xuva ko.

³ Tsí kutuni ko nté o ūve na'a kaka'an tú'un Xuva ko iña ñā: "Tsí Ábraán sán ne, da xe kuinti'xe ñā Xuva kō né, dukuān é kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ñā", ka'an.

⁴ Vi'a vé ne, te iō ñá kade tsiñu ne, ñá tē doméni kade tsiñu ñā, tsi kuétsi é ntuá'vi ñā kuenta iña tsiñu é kade ñā san.

⁵ Ntá tsi xoo é kakuinti'xe i Xuva kō, ñā é kánakate kuétsi ñā é kīni ntáa sán ne, kuān té ñā ni ide ñā nté uun é vā'a, ntá tsi ni'i ñā é vā'á nta'a Xuva kō tsí da xe kuinti'xe ñā ñā.

⁶ Kuan tsi ka'an Dáví san di, dá kakā'an ña tsi dóo diní ña'a san, ña é ntuvá'a ni Xuva ko, kuān te nté uun nuu i é vā'a ña ni íde ña.

⁷ Sá'a kākā'an Dáví san:

Nté kui vá'a ña'a, ña é dé ka'nu iní Xuva ko ni ī nuu i é idé ña, ña é nakate Xuva ko kuétsí i.

⁸ Nté kui vá'a ña'a, ña é ña kade Xuva ko kuēnta kuétsi I, ka'an ña.

⁹ ¿Vá da mii xntú ña é tē'nte é ixi í ntáduku ntée ña é nī'i ña é vā'a san nta'a Xuva kō? ¿Ñā ntu te kaduku ntée tuku ña'a sán di, kuān té ña ni te'nte é ixi ña? Tsi vatā ó kaka'an dí'na ntí ne, Abraán sán ne, ntuvá'a ña ni Xuva kō tsi da xe kuínti'xe ñā ña.

¹⁰ Ntá tsi, ¿amá ntu ntuvá'a ña ni Xuva kō? ¿Dā rkontúvi é té'nte é ixi ñā san ne, o dí'na ntu? Nā te dā rkontúvi, tsi dí'na dā te'nte é ixi ña.

¹¹ Tsi rkontúvi ne, té'nte é ixi Abraán san é vata kaa na'a i tsi dí'na ntuvá'a ña ni Xuva kō da kuínti'xe ña ña. Dukuān né, divi Abraán san kuvi ña vata kaa uva ūn ntíi ntíi ña'a, ña é ntákuínti'xe i Xuva ko, kuān te ña'a, ña é ña ni té'nte é ixi i, tsi kuan tsi o ntántuvá'a ña ni Xuva kō di.

¹² Dadii tsi kúvi ña ūvā ña é te'nte é ixi í san, té ntákuínti'xe ñā ña dí, vata tsi o dé uva ata ko Abraán san dá vāta té'nte é ixi ña.

Kakuntaa e tá'xi Xuva ko xu'u ña, te kakuínti'xe ko ñā

¹³ Xé'e Xuva ko xu'u ña ni Abraán san tsi ñuxiví sa ne, kuvi iña ñā ni ūn ntíi ntíi i'xá ña. Nā te ni ká'an Xúva ko ni Abraán san te dā xé kade ntaa ñā leí san, tsi da xe kuínti'xe ña Xuva kō né, dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a ña.

¹⁴ Tsi té dí da mii tsi ña é ntoo kuenta iñā leí san ni'í ña é vā'a é kākā'an Xúva kō ne, é ntaā i e kuínti'xe ko Xuva kō, tsi ña vāda kaidiá'vi é ta'xi Xuva ko xu'u ña te kuan o.

¹⁵ Tsi té kuēnta iñā leí san ntoo o ne, da mii é nī'i ko é nto'o kō. Ntá tsi té dí ña tuví leí san ne, ña tuví kuétsí ko tē ña ni de ntāa o vatā ó kaka'an.

¹⁶ Dukuān ne, núu ī é xe'é Xuva ko xū'u ña é kué'é ña doméni i'xá Abraán san ne, kuenta iña i é kuínti'xe ña. Nā te da mii tsi ña ntāde ntaa leí san é nī'i ña sá'ā, tsi da xōo ka ña'a, ña é ntákuínti'xe i Xuva ko vatā o dé Abraán san. Dukuān ne, kuvi ka'an o tsi Abraán sán ne, kuvi ña uva ata ko ūn ntíi ntíi o.

¹⁷ Kuan o kúvi vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Xu'u dé kú'vé u o é víin uva ñā'a, ña ntántoo da vādá ka ñuu.” Kuan o ka'an Xúva ko ne, kuínti'xe Abraán san tsi kuvi víi Xuva kō, ña é kanantoto ña xi'í, ña é kadé kú'vé nuu i é nté vata koo.

¹⁸ Kuān té ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá Abraán san ne, ntá tsi kanī nima ñā inúu iní ña é kākā'an Xúva kō ni ñā tsi ña te nté kaa i'xá ña koo. Dukuān é kuvi ña uvatā ña ntántoo da vādá ka ñuu san, vata o ka'an Xúva ko ni ña é dóo titín i'xá ña koo.

¹⁹ Abraán san ne, kuān te é uun sientu kuía ña, ntá tsi ña ni tee dá'na ña é kuínti'xe ña é kōo i'xá ña vatā ó kaka'an Xúva ko ni ña, kuān té ini ña tsi é ita ntí'xin ntuvi é kōo i'xá ña. Ini ña tsi ñadī'ñā Sará ne, vata kúvi kōo kue'en tsi i'xá ña.

²⁰ Nā ni dē kuení ña tē ña kada ntaa Xúva ko nuū i é xe'é ña xu'u ña ni ñā. Nā ni xtuví mii ña é kuínti'xe ña, tsi da díí díí ka kuínti'xe ña ne, kaka'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

²¹ Ini vá'a ña tsi kuvi víi Xuva ko da nēé ka nuu i é kātā'xi ña xu'u ña.

²² Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña kuenta iña i e dóo kuínti'xe ña.

²³ Nā te da mii tsi kuēnta iña Ábraán san é ūve na'a é kākā'an Xúva kō e dóo va'á ña'a ña,

²⁴ tsi kuenta iña kó di. Tsi kuān koo ka'an Xúva ko iña kó te kuínti'xe ko ña, divi ña é nantoto ña Tó'o ko Jēsuu dá xi'í ña.

²⁵ Tsi Tó'o ko Jēsuú ne, ntūvi ña kuenta doxi'lí san kuenta iña kuétsi kō né, dā ntóto xtuku ña vata koo é ta'xi ña ko ntuvi vā'á iña kó nuu Xuva ko.

5

É ntuvá'a o ni Xuva kō

¹ Dukuān ne, é ntuvá'a o ni Xuva kō, da xe kuínti'xe ko ñā. E vā'a tsi ō ntántoo o ni Xuva ko ve kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristú san.

² Tsi da xé kuenta iña ña é nī'lí ko é vā'á nta'a Xuva kō, tsi ntánuu iní ko ñā. Ne, kutu ntántoo o ni ñā di. Dōo diní ntoo ō ve, tsí ntantétu ō é ta'xi Xuva kō e dōo va'á iña ñā tē náxee o ntá'a ñā.

³ Ná te da mii tsi sá'á di, tsi dōo diní kō dí tē nee iña e ntántoo ko ñūxiví sa. Tsi te dōo ntántoo kō né, kuan kōo kutú've ko é díí ka kuka'nu iní kō.

⁴ Te kūka'nu iní kō né, dōo va'á koo kuita nti'xin vā'a ko tē ito ntee Xuva kō kō. Te itá nti'xin vā'a o ne, ntánuu iní ko tsi nī'lí ko é vā'á nta'a Xuva kō.

⁵ Ná te da ti tsi é ntaā i e ntánuu iní ko Xuva kō é nī'lí ko é vā'á nta'a ñā, tsi tá'xi Xuva kō Espiritū Sántū san, é kunūu ña nima kó ne, kata'xi ña é kūtuni ko tsi dōo kakuinima Xúva ko kō.

⁶ Tsi dá ña ni kuvi nakakú mii ō kúñu kō ne, ura va'á xi'lí Cristu kuēnta iña ko, xo'ō e dōo kīni ntaā ō.

⁷ Á tē nté uun xoxo é kue'é ntuvi iña l kuēnta iña tá'an i, kuān te dōo va'á ña'a ñā. Á te dā mii io ñá'a, ña é kenē iní i é kūvi kuenta iña ña e dōo va'á kue'en.

⁸ Ntá tsi Xuva kō ne, náñ'e ñā kō tsi dōo kakuinima ñā ko, tsí Cristú san xi'lí ñā kuenta iña kó xo'ō, kuān te dōo ió ka kuétsi kō.

⁹ Vevii ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva ko kuēnta iña níñi e éti ña ne, ¿vā ñā ntu te díí ka nakakú ñā kó é nto'o kō san?

¹⁰ Xo'ō ne, ntuvá'a o ni Xuva kō da xé xi'lí I'xá ña kuenta iña kó, kuān té ña ni ntio ko ña kidaā. Vi'a vé ne, da xe é ntuvá'a o ni Xuva kō né, ¿ñā ntu te díí díí ka nī'lí ko ntuvi vā'á iña kó nta'a ña kuenta iña ntuvi iña I'xá ñā?

¹¹ Ná te da mii tsi sá'á di, tsí dōo diní ko kuntoo o ni Xuva kō vevii, da xe é ntuvá'a o ni ña kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu.

Adaán ní Cristu

¹² Kidaā ne, uun ña'a tsi ñatíí san idé ña é k'í'ví kuétsi san ñūxiví a. Kuenta iña kuétsi sán ne, xée doxi'lí san di. Dukuān ne, un ntií ntií ña'a san duku ntee ña doxi'lí san, tsí un ntií ntií ñā idé ña kuétsi san.

¹³ Un tsi nte dí'na da xtúvi Xuva kō leí san ne, é dukuan io kuétsi ñūxiví sa. Ntá tsi ña ni kátávi ña'a san kuétsi, tsí da xé vata koo leí san.

¹⁴ Ntá tsi kuvi idé doxi'lí san ni un ntií ntií ña'a san nte ntúvi da íka Ádaán san un tsi nte da íka Muisee. Tsi xi'lí un ntií ntií ña'a, kuān té ña te ni de dó'o ña vata o dé Adaán san. Tsi divi nāa Adaán san ña é k'ixi rkontuvi.

¹⁵ Ntá tsi kuétsi Ádaán san ne, ña kúvi ntada dadii o nī doméni e tá'xi Xuva ko kō. Tsi uun ña'a tsi ñatíí ntúku ña kuétsi sán ne, dukuān né, dōo titín ña'a xi'lí ña. Ntá tsi díí díí ka vā'ā o dé Xuva ko ni kō e tá'xi ña kō doméni uun ña'a ká ñatíí, ñā nani Jesūcristú ne, ñā te nté kaa ña'a nī'lí ña é vā'á nta'a Xuva ko kuēnta iña ña.

¹⁶ Kuétsi Ádaán san ne, ña kúvi ntada dadii o nī doméni e tá'xi Xuva ko kō. Tsi kuenta iña ún tsi kuétsi Ádaán san é vē'xi é nto'o ko ñā un ntií ntií ña'a san. Ntá tsi doméni e tá'xi Xuva kō né, divi é ntuvá'a o ni ña, kuān té ña te da díí kuétsi kō.

¹⁷ Kúvi idé doxi'lí san dé kú've kuenta iña kuétsi uun ña'a tsi ñatíí san, ntá tsi díí díí ka kada kú've ó, xo'ō é nī'lí ko e dōo va'á iña Xuva kó, xo'ō é nī'lí ko doméni é ntuvá'a o ni ña kuēnta iña ún ká xtuku ñatíí, ñā nani Jesūcristu.

¹⁸ Dukuān ne, un ntii ntii o nī'i ko é nto'o ko kuēnta iña kuétsī é idé Adaán san. Ntá tsi kuenta iña núu i é vā'a é idé Jesucristú ne, nī'i ko ntuvi vā'a iña ko, un ntii ntii o é nākate ña kuétsi kō.

¹⁹ Tsi da xé ña ni kuintí'xe uun ña'a ñatí san é kaka'an Xúva kō ne, ñá te da dīi ña'a san xio kuétsi ña. Ntá tsi kuenta iña i é idé ntaa úun ká tuku ñatí san é kaka'an Xúva kō ne, ñá te da dīi ña'a ntuvá'a ña ni Xuva kō.

²⁰ Kúk'ví lei san vata koo é díi díi ka kukue'e kuétsī san. Ntá tsi dā kúkue'e kuétsī sán ne, díi díi ka vā'a o dé ka xtúku Xúva ko ni kō.

²¹ Tsi vatá o dé kú've kuétsi san e tá'xi doxi'i iña kō ne, kuan koo na káda kú've doméni é kata'xi Xuva kō, é nī'i ko ntuví va'a iña ko ntii dañu ntúvi kuenta iña Tó'o ko Jesucristu.

6

E xi'i o kuēnta iña kuétsī san, ntá tsi ntantíto o kuēnta iñá Cristu

¹ ¿Nté ntu koo ka'an o vé kuan? ¿Vá ntukú ká ntu o kuétsi san vata koo é díi ka kada ka'nu iní Xuva ko ni kō?

² ¡Ñá'a ni san! ¿Nté ntu koo kuntōo ká xtuku o é ntuku o kuétsi san?, tsi vata tsi té xi'i o kuēnta iña i.

³ ¿Ñá ini ntú nto tsi dā ítsi ntute o ne, uun tsi kúñu ntúvi o ni Jesucristú san ne, vata tsi te dādii xi'i o ni ñá dí?

⁴ Dukuān né, dā ítsi ntute o né, vata tsi té intú'xi dadii o ni ñá dí vata koo é ntoto xtuku o ni ñá é nī'i ko ntuví xéé iña ko, vata o ntoto xtuku Cristu dá xi'i ñá, tsi dóo ka'nu Xuva kō.

⁵ Tsi te dadii o nī Cristu dá xi'i ñá ne, kuan tsi koo ni'i dádii ko ni ña ntuvi vā'a iña ko.

⁶ Ini o tsi nima káni kaa ko nakūnteé dadii nī Cristu ntíkā krusi kan vata koo é na ntí'i é kúvi vii kuétsi san ni ko. Dukuān ne, ña kantío é víi ka o é ntio nima káni kaa kō.

⁷ Tsi té xi'i ó ne, ntí'i kuétsi kō.

⁸ Té xi'i dádii o nī Cristú san ne, kanuu iní kō tsi kuntoo dadii o ni ñá.

⁹ Ini o tsi da xe ntoto Cristu dá xi'i ñá ne, nté uun ito ña kuví ka ña. Ña kúvī ká vii doxi'i san ni ñá.

¹⁰ Dā xi'i Cristú san ne, uun ito tsi xi'i ñá kuenta iña kuétsī san. Ntá tsi é kantío ña veví ne, kuenta iña Xuva ko túvi ña.

¹¹ Vii nto kuenta tsi é xi'i ntó kuenta iña kuétsī san, ntá tsi ntantíto nto kuenta iña Xuva ko, é uun tsi kúvi nto ni Jesucristu.

¹² Dukuān ne, ñá ku da vā'a ká nto é kadā kú've kuétsī san iña nto é vii ntó da nēé ka nuu i é ntio nima káni kaa nto.

¹³ Ña ku ntáda nto kúñu nto kuēnta é na vii nté un siin é káni kaa san. Tsi ntáda nto kúñu nto kuēnta ntá'a Xuva kō. Vata tsi té ntoto xtuku nto é xi'i nto. Ntáda nto kanii kúñu nto kuēnta ntá'a Xuva kō vata koo é na kada tsiñu ni'i ña ntō é vii nto é vā'a.

¹⁴ Ñá ku dā vā'a ká nto é kúvi vii kuétsī san ni nto, tsi ña té lei san ntántikín ka nto, tsi veví ne, ntántikin ntó Xuva kō, ña e dóo dé ka'nu iní i ni ntō.

¿Xoó ntu kuví tó'o kō?

¹⁵ ¿Nté ntu koo vii o vé, te kuiní nto? ¿Vá vii ka ntú o kuétsi san dá ña ntántikín ka o lei san, da xe ntántikin o Xuva ko ve, ña e dóo vā'a o de ni kō? ¡Ñá'a ni san!

¹⁶ Vá ña ntu ini nto tsi té ntáda nto kúñu nto kuēnta ntá'a uun ña'a é vii nto é dí mii tsi e ntio ña ne, kuví ña tó'o ntō. Da mii é káda ntaa nto é kaka'an ña. Te kuétsi san é kúvi tó'o ntō ne, nī'i ntō doxi'i san. Ntá tsi te Xuva kō é kúvi tó'o ntō né, te káda ntaa nto é kaka'an ñá ne, nī'i nto ntuvi vā'a iña nto.

17 Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō tsí di'na ne, di mii tsí é kaka'an nima kīni kaa nto idé nto. Ntá tsi vevii ne, kanī nima nto ntákuinti'xe nto tú'un é nuu é ntaā í vata ō nañé'e ñá nto.

18 É ntii ni'ni nto kuétsi san vé ne, e kúnti'vi nto tsiñu vā'a san ve.

19 (Kantée tsi tú'un ña ñuxiví san é kaka'an u ni ntō tsi dóo vitá o ini nto.) Vata o dé nto di'na e ntáda nto kúñu nto kuēnta é vii ntó nuu i é kīni kaa sán ne, kuan tsí koo ntada nto kúñu nto kuēnta vevii é vii ntó nuu i é vā'a é ntio Xuva kō.

20 Tsí dā íka nto itsi kīni kaa sán ne, íka xaa nto é vii nto é vā'a.

21 Ntá tsi ¿neé ntu ta'xi kídaā é idé nto nuu i é kōo da ntákuka'an nuu nto vevii? Tsí kúdií doxi'í san kata'xi.

22 Ntá tsi vevii ne, é nākaka xaa nto kuenta iña kuétsi san. Vevii ne, kúnti'vi nto é vii nto é kaka'an Xúva kō. Sá'fa ne, kata'xi ká kudii é kuntuo vā'a nto nuu Xuva kó ne, ní'i nto ntuvi vā'a iña ntó ntii dañu ntúvi.

23 Tsí kúdií doxi'í san ni'í kó te kuntikin o kuétsi san. Ntá tsi doméní san e tá'xi Xuva kō ne, é koo ntuvi vā'a iña ko ntii dañu ntúvi, te kuntikin o Tó'o ko Jesúristu.

7

¿Nté ntu ó de leí san nī ña tánta'a?

1 ¿Vá ña ntu te íni nto tsí kadē kú've leí san iña ña'a nī dukuan kántito ká ña?

2 Uun ñadi'í san, ña tánta'a ne, kuétsi é kuntikin ñá xii ña nī dukuan kántito ká ña. Ntá tsi tē xi'í xii ña ne, ña kadē kú've ka leí san iña ñadi'í san.

3 Dukuān né, te kanadikí nteē ñá ni tuku ñatíi da nī kántito ká xii ña ne, kakó'xo nteē ña leí san. Ntá tsi tē xi'í xii ña ne, ña kadūku ntée ká ña leí san. Ñá tē neé nuu i te natánta'a ña ni tuku ñatíi.

4 Dukuān ó kuvi ni ntó dí, ta'an ko. Tsí dā xi'í Cristú san ne, vata tē xi'í dádií nto ni ña kuēnta iñá leí san. Vevii ne, ntáduku ntée nto tuku xii nto, ña e ntóto dá xi'í vata koo é na kōo nuu i e dóo va'a é ntio Xuva kō.

5 Tsí nī dukuan ntáde ká o é ntio nima kīni kaa ko sán ne, dá dií dií ka ntáde o nuu i é kīni kaa san tē kutuni ko tsí kaka'an leí san é ña kuan koo víi ō né, divi tsi nuu i é ní'í kó doxi'í san.

6 Ntá tsi vi'a vé ne, é nūu nteé leí san ata ko, tsí leí san é uve tīn o kídaā né, vata tsi tē xi'í o kuēnta iña í ne, e ntaíka xaa ō ve, vata koo é na vii o é ntio Xuva kō, tsí ní'í ko ntúvi xéé iña ko, ñá te dá míi tsí é káde ntaa o leí átá é uve na'a kaka'an é vā'a é vii o.

Kuétsi é kadē kú've iña ko

7 Te du'vā ó ne, ¿vá ká'an ntu o tsí leí san ne, iō kuétsi í? ¡Ñá'a ni san! Tē dí ña leí san ne, ña íni u nee iña é kuétsi ko. Tē dí ña kaka'an leí san é ña kúvi kuiníma ko iña ta'an kó ne, ñá íni u te ña vā'a i é kuān koo vii o.

8 Ntá tsi kúvi ide kuétsi san ní ko, tsí da xé kaka'an leí san é ña kúvi naki'í nūo o iña ta'an kó ne, dá dií dií ka idé u. Tē dí ña túvi leí san ne, ña ni kúvi víi kuétsi san ní ko.

9 Dukuān ne, xío ntúvi iñá ko di'na dá vāta kutúní ko te iō kuétsi ko, tsí ña ni kutúní ko nee iña é kaka'an leí san. Ntá tsi dá xéé leí san ne, ntōto kuétsi ko. Kídaā né, vata tsi tē xi'í u kuenta iña i.

10 Tsí leí san ne, náa í é xee ní'í ntúvi iñá ko ne, xee ní'í doxi'í san.

11 Kúvi ide kuétsi san éni nta'vi ko kuenta iñá leí san. Vata tsi te divi é'ni ko.

12 Dōo vā'a leí san, tsi dóo vā'a tú'un e xtúvi Xuva kō. Dōo ntaa kaká'an di.

13 ¿Vá ká'an ntú ō tsí nuu i é vā'a san é ta'xi doxi'í san iñá ko? ¡Ñá'a ni san! Dá xé kuétsi san é ide é ní'í ko doxi'í san. De tsiñu ní'í kuétsi san leí san vata koo é ní'í ko doxi'í san. Tsi leí san nañé'é ko tsi kuétsi sán ne, dóo kīni kaa.

¹⁴ Ini o tsí leí san ne, vé'xi nta'a Xuva kō. Ntá tsi xu'ú ne, kudii ña ñuxiví sa u é tuví u vata kaa ña kade tsiñu iña kuétsí san.

¹⁵ Ná iní u nté kui kuān ó kade u. Tsi ñá te kade ú nuu i é ncho víi u, ntá tsi nuu i é ña ncho víi u ne, di'na ká kade u.

¹⁶ Ntá tsi dá kade ú nuu i é ña ncho víi u sán ne, kakutuní ko tsi dóo vá'a ó kaka'an ntí'xe leí san.

¹⁷ Dukuān ne, ña te mī ú kade ú nuu i é ña ncho víi u san, tsí da xe kuétsí é nūu nimá ko sán ne, diví é kade i.

¹⁸ Kakutuní ko tsí ña tuví nté uun nuu i é vā'a é nūu nimá ko, tsí kudii ña ñuxiví sa u. Kuān te dóo ntio ko é víi u é vā'a ne, ña kúvi víi u.

¹⁹ Tsi ña kade u é vā'a é ncho víi u, ntá tsi kade u é kīni kaa san é ña ncho víi u.

²⁰ Dukuān né, tē kade ú nuu i é ña ncho víi u sán ne, ñá te xū'ú kade ú, tsi kuétsí é nuu nimá ko sán ne, diví é kade i.

²¹ Kakutuní ko tsí kuān ó kakuví ko: Dā ncho víi u nuu i é vā'a sán ne, vata tsi te kantīkin é kīni kaa sán ko.

²² Dōo kakuinimá ko lei Xúva kō,

²³ ntá tsi kúñū kó ne, kantīkin tūku lei é kaēdí nuu i é kadē kuení ko ne, vata te katēe tīn ko vata koo é na víi u é ntio i. Diví sán lei iña kuétsí san.

²⁴ ¡Ñá ntá'vi idé ntu u! ¿Xoó ntu nakakū í ko doxi'í é kantīkin kúñū kó san?

²⁵ ¡Nakué'le ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña Tó'lo ko Jesūcristu, tsí diví ña é nakáku ña ko! Dukuān ne, díkī kó san ne, ncho víi é vā'a é ntio Xuva kō ne, ntá tsi kúñū kó san ne, ncho víi é kuntīkin kuétsí san.

8

Kaxntii Ēspírítu Xuva ko kō é vīi o é ntio ña

¹ Dukuān ne, ña tūví ká nte kui ka'an ntee Xuva kó ko, xo'ō e ntānuu iní ko Jesūcristu, xo'ō é ña ntáde ká ó é ntio nima kīni kaa ko, tsi ntáde ó é ntio Espírítu Xuva kō.

² Tsi te kadē kú've Espírítu Sántu san iña kó ne, kanakakū ñá kō é ña kada kú've ka kuétsí san ni dóxi'í san iña ko. Tsi Espírítu sán ne, diví ña é kata'xi ña ntuví vā'a iña kó te ntānuu iní ko Jesūcristu.

³ Tsi leí san ne, ña ni kúvi víi é nādama nima kīni kaa kō, tsí da xé ña ni kuví víi ó é káda ntaa o e xtúví Xuva kō. Dukuān né, taxnuu Xuva ko l'xá mii ña é kaku ña vatá o ntákaku ña'a, ñá iō kuetsí i. Vi'a vé ne, ña kúvi kadā kú've ka kuétsí san iña ko, tsí nanti'í Cristu é kúvi víi kuétsí san ni ko dá xi'í ña ntíkā kruší kan kuēnta iña ko.

⁴ Ide ña sálā vata koo é kúvi kada ntaa o é kākā'an leí san é vā'a é vīi o. Tsi xo'ō ne, ña ntáde ká o kuēnta é kākā'an nima kīni kaa kō, tsi ntáde o kuēnta é kākā'an Espírítu san.

⁵ Ña ntoo vata tsí ó ntoo ña e dúkuan iō kuetsí i ne, da ti tsi ntánti'í iní ña kuenta iña mii ña. Ntá tsi ña e ntáde ntaa é kākā'an Espírítu Sántu sán ne, ntánti'í iní ña nee iña é ntio Espírítu Sántu san.

⁶ Te ntí'í iní kó é da nīi kuē'en tsí kuenta iña iña ñuxiví san ne, ní'í kō doxi'í. Ntá tsi te ntí'í iní ko kuēnta iña Espírítu Sántu sán ne, ní'í ko ntuví vā'a iña ko é kuntōo vā'a o.

⁷ Ña é da nīi kuē'en tsí kuenta iña i é ntio nima kīni kaa i ntánti'í iní ña ne, ntaínchu'vi ñá Xuva kō, tsi ñá ncho kada ntaa ña lei Xúva kō. Ntē ña kuví víi ña di.

⁸ Dukuān ne, ña e ntáde ntaa é kākā'an nima kīni kaa i ne, ña kúvi víi ña é ntio Xuva kō.

⁹ Ntá tsi ntó'ó ne, ña ntáde ká nto é kīni kaa san, tsí ntáde ntaa nto é kākā'an Espírítu Sántu san te nuu é ntāa ntí'xe i é nūu Espírítu Xuva kō sán nima nto.

Ntá tsi xoo ñá'a, ña é ña te núu Espíritū Cristú san nima í ne, ñá kadūku ntée ña Cristu.

¹⁰ Ntá tsi tē nuu Cristú nima ntó ne, kuān te kuvi kúñu nto kuēnta iña kuétsī sán ne, ta'xi Espíritū san é ña kuvi nima ntó tsi é ntuvá'a nto ni Xuva kō.

¹¹ Te núu ntí'xe Espíritū Xuva kō sán nima ntó ne, ta'xi Xuva kō é ntoto kúñu ntō di. Ní'i nto ntuvi xēé iña nto. Tsí Xuva kō, ña nantoto Jesúcristu rkóntuvi é xi'i ñá ne, ta'xi ña é ntoto kúñu ntō é ní'i doxi'í san di kuenta iña Espiritu ña é núu nima nto.

¹² Dukuān né, ta'an, iō é ntio Xuva kō é kāda ntaa o, ntá tsi ña te ntío ña é víi ka ō é kaka'án nima kīni kaa kō,

¹³ tsí te víi nto é kaka'án nima ntó ne, ní'i ntí'xe nto doxi'i. Ntá tsi te xntii Espíritū Sántū san nto é ña da vá'a ká nto é kadā kú'vé nima kīni kaa ntō ne, ní'i nto ntuvi vā'á iña nto.

¹⁴ Tsí un ntíi ntíi ña'a, ña ntántikin Espiritu Xuva kō né, ðivi ñā é i'xá Xuva kō kúvi ñā.

¹⁵ Ntá tsi ña ni ta'xi Xúva ko ntō Espíritū Sántū san váta koo é tēe kuétsi ña ntō é víi nto é ntio ña é u'ví ntó ña. ¡Ñá'a ni san! Tā'xi ña ña vata koo é kūtuni nto tsi i'xá Xuva kō kúvi ntō. Espíritū Sántū sán ne, ta'xi ña é kúvi ka'an o ni Xuva ko: "Ūvá, Uva mīi kó nto", koo ka'an o.

¹⁶ Tsí mīi Espíritū san kantada ntaa ña nima ko tsí i'xá ntí'xe Xuva kō kúvi ō.

¹⁷ Tsí da xé i'xá Xuva kō kúvi ō ne, ní'i ko iña Xuva ko e xtúví xio ña iña i'xá ña. Dadíi tsi ní'i ko ní Cristu. Tsí tē dadíi ntó'o ko ní Cristú ne, dadíi xi'í nuu ka'nu o ni ñā di.

É vā'a é kī'xi rkontuvi

¹⁸ Iní u tsí ña té iní te ntō'o kudíi ko ntuvi sá'á, tsi ñá te nté kaa é vā'a é ní'i kō rkontuvi.

¹⁹ É un ntí'í é de kú'vé Xuva kō ne, dóko sa ña ntákutíi kuntētu da nté xēe ntúvi é nañē'e Xúva ko í xoo e kúvi i'xá ña, tsi dóo ncho kīni ña.

²⁰ Un ntí'í é de kú'vé Xuva kō né, ntí'í. Ña te mīi ntio i, tsí da xé kuān o ka'an Xúva kō é kúvi. Ntá tsi ntantētu

²¹ ntuvi é nakāku Xúva ko í. Kídāā ne, ñá kadā kú'vé ka doxi'í san iña i, tsí nakākú Xuva ko í vata koo é kúvi kaka xaa mí kaxi'í nuu vata ō ntaíka xaa i'xá Xuva kō.

²² Iní o tsí un tsi nté vevíi ne, un ntí'í é de kú'vé Xuva kō ne, dadíi ntánakití é ntánto'o i vatā ō kanto'o ña kanakaku i'xá san.

²³ Ntē ña te mīi tsi sá'a, tsí xo'ō ne, ntánto'o kō di. E tá'xi Xuva ko kō Espíritū Sántū san é kodo nuu un ntí'í nuū i é vā'a é ta'xi ña kō. Dā ntantētu ō ne, ntaéku nteé o ntúvi dá nāki'í kue'en Xúva ko kō é kuvi o i'xá ña. Kídāā ne, nadama ña kúñu ata kō kúñu xēe san.

²⁴ Tō neé ntantētu ō nte dá nakākú Xuva ko kō. Ntá tsi te ní'i ko nee iña é ntantētu ō ne, ñá kantio é kuntetū ká o. ¿Vá xoó ntu kantetū ká i nuu i é ní'i i?

²⁵ Ntá tsi te kántetū o nuū i é vāta ní'i kó ne, da mīi é kutíi ko kuntetū ká o.

²⁶ Du'vá ō di, kaxntii Espíritū Sántū san ko é ña kuvi víi ō é ncho víi o. Tsi ñá iní o nee nuu i é kakan o da ntáka'an ntá'ví ō. Ntá tsi kaka'an Espíritū Sántū san ni Xuva ko kuēnta iña ko. Un tsi kaxkoo kāni ña é ntē ña tuvi tú'ūn.

²⁷ Xuva kō, ña kaito nteé nima ñá'a sán ne, iní ñá nee iña é ncho ka'an Espíritū Sántū san. Tsí Espíritū Sántū sán ne, kaikan ñá nta'a Xuva ko nuū i é ntio Xuva kō é kué' é ña ña ntáduku ntée ña.

É kúvi víi kue'en o

²⁸ Ini o tsi Xuva kō ne, kade ña é kōo é vā'a é un nti'í é kakuvi nī ña ntákuinima i ña, ña e kána ña é vii ña é ntio ña.

²⁹ Tsi ini Xúva kō nte dí'na xoo kuínti'xe i ña ne, nakaxnúu ña ña nte dí'na vata koo é ntūvi ña vata kaa I'xá ña. Tsi Cristú ne, dí'na ña kúvi ña i'xá nuu i é vata kaa un nti'í é ñi ña ni tā'an ña.

³⁰ Xoó ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō nte dí'na ne, kána ña ña di. Xoó ña'a, ña e kána ña ne, ká'an ña tsi ña tuví ka kuétsi ña. Xoó ña'a, ña é nakate Xuva ko kuétsi i ne, kada ka'nu Xuva ko ña di.

³¹ ¿Nté koo ka'an o íña i sá'á? Te Xuva kō nuu mé'ñu ña kō ne, ¿xoo ntu kuvi vii i ni kō?

³² Nté ña ni de víni Xuva ko I'xá mii ñā é kuví ñā kuenta íña ko un nti'í nti'í o. Te ūun tsi nte I'xá mii ñā tá'xi ñā kō ne, ¿mí'í ntū é ña vii ña da xe'e é ta'xi ña ko un nti'í nēe é kantio kō dí?

³³ ¿Xoo ntu kuvi tsi'í kuétsi i ña é nakaxnúu Xuva kō? Tsi mii Xuva ko káka'an ña tsi ña tuví ka kuétsi ña.

³⁴ ¿Xoo ntu kuvi kué'e i dó'ví san íña ña? Tsi mii Jesúcristú san ne, xí'í ña kuēta íña ña ne, dá ntóto xtuku ña ne, tuví ña diñi kua'a Xuva kō, kaikan íá kuenta íña ko.

³⁵ ¿Neé ntu é kúvi vii é nāki'i nteé xio ko vata koo é ña ntio ká Cristu ko? ¿Vá kúvi ntu vii da ntánto'o ko, o da dóo ntii tu'un, o da ntáde xení ña'a san ni ko, o dá ntoo ntité o, o dá ña tuví é kunuu o, o dá ío nuu i e dóo donchu'vi, o da ntáni'í kó doxi'í san?

³⁶ Tsi vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō ne: Kuenta íña ntó ne, utén utén ntaú'vi nti'í tē xoo ka'ní i nti. Nti'í ne, vata ntáa kudii a le'ntú san ntáa ntí, kiti'í ntánakuē'nu ña vata koo é ká'xi ñā ti, ka'an.

³⁷ Ntá tsi nté uun nuu i sá'a ne, ña kúvi vii é ña ntio ká Cristu ko. Tsi ntio ña kō né, xntii ña kō é kúvi vii kue'en o ni é un nti'í sá'a.

³⁸ Ini vá'a u tsi ña te neé kuvi vii é ña ntio ká Xuva ko kō: nté doxi'í san, nté ntuvi íña ko, nté ánjē san, nté ña odo nūu íña é ña vá'a san, nté ña ntáde kú've e dukún kán,

³⁹ nté mí'í e dóo dūkun, nté mí'í e dóo kūnu, nté da neé ka nuu i é de kú've Xuva kō ña kuvi vii é ña ntio ká Xuva ko ko, xo'o e ntánuu íni ko Xuva ko Jesúcristu.

9

Nakaxnúu Xuva ko tátá ña Israee

¹ Vata kaa u xu'u é kantikín u Cristú ne, kaka'án u é nuu é ntaā i, ñā kaka'án u dovete, tsi nimá ko ne, Espiritú Sántú san kade kú've ñā ne, kaka'an ñā tsi nuu é ntaā i é káka'án u

² tsi un vá'a tsi kakunta'xa íni ko. Nii kuē'en tsi ntuvi dóo u'vi kakúvi ko,

³ tsi dóo ntio ko é nakákú ña ñuú ko, ña tátá ko. Tē dí kaidia'vi íña ñā ne, ka'án u ne nakuitá Cristú ko, kuān te ta'xi ñā ko é ntó'o kó naa ña ñuú ko,

⁴ ña Israee san. Nakaxnúu Xuva ko ñā é ntūvi ña i'xa kíin ña. Nañē'e Xúva ko ñā tsi dóo ka'nu ña. Xé'e Xuva ko xū'u ña ni ña nté koo vii ña é vā'a ni ñā rkontuvi. Xé'e ña ñā lei san kuenta íña Muísee. Ini ña tsi Xuva kō ne, ínūu mé'ñu ña ñā. Ini ña nee é káka'an Xúva kō é kué'e ña ña.

⁵ Uva ata ika ñā Israee san ne, dóo na'nu ña'a ña. Tatá ña káku Cristu da vexkúvi ña ñatíi. Divi ñā né, Xuva ko ñā, ñā kadē kú've é un nti'í. Kada ka'nu o ña ntii dañu ntūvi. Kuan koo na kōo.

⁶ Ntá tsi ña te kaka'án u tsi ña ni de ntáa Xúva kō é xe'é ña xu'u ña nī ña Israee. Kaka'án u tsi vevii ne, ña Israee san ne, ñā te un nti'í nti'í ña é ña Israee ntí'xe ña.

⁷ Ntē ña te un ntíí ntíí tatá ví'i Abraán san é i'xá nti'xe ña. Tsí da xé Xuva ko káka'an ñá ni Abraan kídaā: “Tatá ví'i o ne, ki'xi kuenta iña i'xá o Isaa”, ka'an ña.

⁸ Sá'a katá'xi é kūtuni ko tsí ña te un ntíí ntíí i'xá san e káku iña Abraan é ntáduku ntée Xuva kō. Tsí kaka'an Xúva kō tsí i'xá nti'xe ña ne, da mií ña é káku iña i'xá ña, ña é xe'é Xuva ko xū'u ña é ku'é'é ña ña.

⁹ Tsí xe'é Xuva ko xū'u ña ni Abraán san kídaā: “Ntuvi sá'a da kuía ve ne, dá náxe xtúku ú ne, kaku i'xá Sara”, ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi ió ka é nañē'e ú nto. Xío i'xa uvi iña Rebecá ne, uvata ika ko Īsaa ne, uva i'xá san ntúvi ña.

¹¹⁻¹² Kuān té vata káku, kuān té vata víi nuu i é kīni kaa ne, o nuū i é vā'á ne, ká'an Xuva ko ni ñadī'í san tsí kada kú've i'xa é kuvi ūvi san iña ení i, kuān té i'xa nuu i san. Kuan ō ká'an Xúva kō vata koo é kūtuni ko tsi díví ña kanakaxnúu ña. Ná te nee va'a tsi úun na ne, éde na é vā'a, ntá tsi da xé díví ña ntío ña ne, kanakaxnúu ña na.

¹³ Uve na'a mí kaka'an tú'un Xuva kō: “Dōó ntio kó Jacóbo, ntá tsi ña ni ntio ku'é'en tsi ko Esauu”, ka'an ña.

¹⁴ ¿Nté koo ka'an ó ve? ¿Vá ká'an ntú ō tsi ña vā'a ó de Xuva kō? ¡Ñá'á ni san!

¹⁵ Tsí kade ña vatá ó kaka'an ñá ni Muísee: “Vii u é vā'á nī xoo ñá'a é ncho víi u é vā'á ni ña. Ntunta'ví ini kó xoo ñá'a é ncho ntunta'ví ini kó ña”, ka'an ña.

¹⁶ Dukuān ne, ñá te kuēnta iña ñátíí san é ntunta'ví ini Xuva ko ni ña, kuān te káde ña nuu i é vā'á ni ña, tsí da xé mií Xuva kō ntio ña é víi ñá ni ña é vā'a.

¹⁷ Kaka'an tú'un Xuva kō nté ō kaka'an ñá nī rei Fárauun, rei iña ñá ñuú Egito: “É tá'xi u é víin rei vata koo é kīni ña'a tsi dōo ka'nu u é xntíi ú o. Kídáa ne, kutuní uun ntíí ntíí ña'a, ña ntoo ñuxiví san, xoo ñá'a u”, ka'an ña.

¹⁸ Dukuān né, kantunta'ví ini Xuva ko da xōó ka ña'a é ncho ntunta'ví ini ña ña ne, kaxé'e ña é kada do'o da xōó ka ña'a é ntio ña.

¹⁹ Á te iō nto é ncho ka'an ntó nī kó ve: “¿Nté kui kaka'an ntú Xuva kō tsí ió ka kuétsi kō kuan, te ña kuvi víi o tūku nuu i é nakaxnuu ña é víi o?” Á te kuān koo ka'an ntó ve.

²⁰ ¿Nté kui nantiko koó ntu nto é káka'an ntó ni Xuva kō é da mií ña'a nto? ¿Vá ká'an ntu kídí nte'u é kúvā'a san nī ña de vā'a san: “¿Nté kui kuan ntu ō de vā'a nto ko?”, ka'an?

²¹ ¿Ña kuvi víi ntu ña de vā'a kídí san da neé ka nuu i é ntio ña ni ntē'ú san? Tē ntio ña ne, kuvi ki'i ña un slín ti'nti nte'ú san ne, dá kada vā'a ña uun a kídí e dōo tíi kaa é kada tsiñu ni'i ña dá iō víko san. Kuvi ki'i ká ña tuku ta'vi díví tsi t'nti nté'ú san ne, dá kada vā'a ña tuku kídí é ña dōo nee tíi kaa é kada tsiñu ni'i ña ütén uten.

²² Tē dí Xuva kō ntio ña é nañē'e ñá kō tsi dōo diin ñá ne, dōó iō ña é víi ñá dí ne, dá kuétsi é kákutíí ña nima ñá ni ña'a, ña é ni'i é ntō'o i, ña é iō tu've i é kúvi.

²³ Tē ntio ña nañē'e ñá ko nuu i e dōo nuu á'vi iña ña dá ta'xi ña kō é vā'á iña ña tsí ntunta'ví ini ña ko. Xtúvi tu've ñá kō nte dí'na é ni'i kó é vā'á iña ña.

²⁴ Tsi kána ña ko, kuān te ñá Israeé o, kuān te ña é ña te ña Israee o.

²⁵ Vatá ó uve na'a kaka'an ñá ka'án naa Xuva ko, ñá nani Ōsea:

Ña é ña te ña'a mií ko kídaa ne,

ká'án u tsí ña'a kó ña ve.

Ña é ña ni ntío ko kídaa ne,

ká'án u tsí dōo ntio kó ña ve.

²⁶ Díví tsi ñuu mí kaka'án u kídaa é ña te ña'á ko ña ne,

ká'án ú ni ña ve tsí ntuvi ña i'xá mií kó,

ka'an Xúva kō, ña kantító,

ka'an Óseá san.

²⁷ Ntá tsi kaka'an Ísaiá san iña tátá ña Israeé san: “Kuān té ña te da díi táta ña Israeé san, kuān té vata díi ñuti ntute ñú'u kan ña ne, ñá titin ña é nakáku ña.

²⁸ Tsí ña nā'á ka dá káda ntaa ntí'i Xuva kō é kaka'an ña. Ñá kukuíi ka ña é kue'é ña é nto'o ko iña un ntí'i ñá ñuxiví san”, ka'an Ísaia.

²⁹ Vatā ó kaka'an Ísaia kídaā:

Tē dí Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ña ni tsoo ña tátá kō ne,

vevíi ne, e xí'i ntí'i o vatā o xí'i ñá intóo ñuú Sodoma ni ñuú Gomora kídaā, ka'an ña.

Tū'un é vā'á san iña ñá Israeé

³⁰ ¿Nté ntu koo ka'an o kuénta iña i sá'a kuan? Dukuān ne, kutuni ko tsí ña é ña te ña Israeé san, ña é ña ni ntúku nuu ini i nté koo víi ña vata koo é ntuvá'a ña ni Xuva kō ne, ntuvá'a ña ni ña tsi kuínti'xe ña ña.

³¹ Ntá tsi ña Israeé san ne, ntánantuku ñá nté koo ntuvá'a ña ni Xuva ko kuénta iña leí san ne, ña ni kutíi ña kada ntaa ña é kaka'án leí san.

³² ¿Nté kui san? Tsí kuvi ntuvá'a ña ni Xuva ko té kade ña é kaka'án leí san, kuíní ña. Ñá ni kutúni ña tsí mii Xuva ko kúvi ntavá'a ña ña te kuínti'xe ñá ña. Dukuān né, vata te xúu naki'í ña,

³³ vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō:

Koto nto, tsí ñuú Siuún ne, xtúví u uun ña'a,

ña é kúvi vata kaa xuu mí nāki'í ña'a san, mí ntáva ña.

Ntá tsi xoo ñá'a, ña é kuínti'xe i ña ne,

ña túví nté koo kuka'an nuu ña kuénta iña ña,

ka'an.

10

¹ Tā'án, kanñ nimá ko ntio ko te nakáku ña tátá ko, ña Israeé san. Un vá'a tsi kaka'an ntá'ví u ni Xuva ko kuénta iña ña vata koo é ní'i ña é vā'á nta'a Xuva kō.

² Kuvi ka'án u kuenta iña ña tsí ini va'á u tsi dóo ncho víi ña é ntio Xuva kō, ntá tsi ñá ini ntí'xe ña nté koo víi ña vatā ó ntio ña.

³ Tsí vata kutúni ña nté koo ntuvá'a o ni Xuva kō ne, ncho víi mii ñá é ntuvá'a ña ni ña. Ña ni íde ña kuénta dá kakā'an Xúva ko ni ñá nté koo ntuvá'a ña ni ña.

⁴ Tsí Cristú san ne, de ntaa ntí'i ña leí san. Dukuān ne, ntuvá'a o ni Xuva ko, da xōo ka ña'a o, te kakuínti'xe kō Cristu.

⁵ Tsí vatā ó uve na'a kaká'an Muísee kídaā nté koo ni'i ko ntuví va'á iña ko kuenta iña leí san: “Da xōo ka ña'a, ña é kútíi kada ntaa ntí'i é kaka'án leí san ne, ní'i ña ntuví vā'á iña ña”, ka'an ña.

⁶ Ntá tsi kaka'an Xúva ko kuénta iña i é ntuvá'a o ni ña tsi kuínti'xe ko ñá: “Ñá ku dé kuení nto te ío xoo é kúvi kaa i e dukún kán vata koo é nanúu ña Cristu ñuxiví a.

⁷ Ntē ña ku dé kuení nto te ío xoo é kúvi kíi un tsi nte iní totsín kan vata koo é natavá ñá Cristu mé'ñú ña xí'í san”, ka'an ña.

⁸ ¿Nté ntú ó kaka'an tú'un Xuva kō kuan? Kaka'an: “Ñá te nté sa ntii tū'un é ní'i nto tú'un va'á san, tsí etsín tsi tuví tú'un sán ne, ñá tsi tū'un é kákií xu'u o ní é nūu nima ó dí”, ka'an. Tū'un sa'á ne, ñá tsi tú'un va'á é ntáka'an ntódo ntí nté koo kuínti'xe ko Xuva kō.

⁹ Tsi te ká'an ó ni xú'u ko tsí Jesuú ne, Tō'ó ntí'xe ko ñá ne, te kuínti'xe kō tsí nantoto Xúva ko ñá rkontuvi é xí'í ñá ne, nakáku o.

¹⁰ Tsi te kanñ nima kó kuínti'xe kō ne, ntuvá'a o ni Xuva kō. Te ká'an o tsi nuu é ntaā i e Tō'ó ntí'xe ko Jesuú ne, nakáku ña kō.

11 Tsí vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō ne: “Da xōó ka ña'a, ña é kãnuu iní i ña ne, ña túvī nté koo kukka'an nuu ña”, ka'an.

12 Ñá te e túku e túku ntáa ña Israeé san é vāta ntáa ña tuku tatá i san. Tsí uun tsi Tó'o ko ũn ntíi ntíi o. Utén utén kaxé'e ña e dóo va'á iña dá xōó ka ña'a, ña e ntaíkan ntá'a ña.

13 Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Da xōó ka ña'a, ña ntaíkan nta'a Xuva kō ne, nakáku ña”, ka'an.

14 Ntá tsi, ¿nté koo kakan ñá'a san nta'a Xúva ko te vāta kuinti'xe ña ña? ¿Nté koo kuinti'xe ña ña te vāta tekú ña iña ña? ¿Nté koo tekú ña tē ña xoxo ka'an ntódo i tú'un Xuva ko ni ñá?

15 ¿Nté koo ka'an ntódo ña tú'un Xuva ko tē ña xoxó taxnuu i ña? Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Ñá te nté kaa vá'a o tē xee ñá vexni'i tú'ün va'á san”, ka'an.

16 Ntá tsi ña te un ntíi ntíi ña'a san ntaíni ña tú'ün va'á san. Tsí kaka'an Ísaia kidaa: “Xuvã, ¿xoo ntu e kuinti'xe i tú'ün va'á san dá kakã'an ntí?” ka'an ña.

17 Dukuãñ né, da mií é kantio é kã'an ñá ni ko tú'un Xuva ko vāta koo é tēku ko iña Cristú ne, dá kuinti'xe ko ña.

18 Ntá tsi xu'ú ne, katsixe'e ú te dā xé ña ni tekú ntu ña. Ñá ntáa, tsi téku ña, ¿nté kui ña'a? Tsí kaka'an tú'un Xuva kō:

Da kaníi ñuxiví san díto tatsin ña.

Tú'un e ntáka'an ñá ne, íte xaa da kaníi ñuxiví a, ka'an.

19 Katsixe'e xtukú ú nto te ña ni ñé'e dikí ntú ña Israeé san tú'ün san. Tsí dí'na Muisee xntée na'a ña tsí kuãñ ó kaka'an Xúva kō:

Víi u é kũne'u iní nto kuenta iña úun ña'a san, ña é ña te uun tsi tatá i vatá ó uun tsi tatá nto.

Víi u é kũdiin nto kuenta iña ñá tuku ñuu, mí é ña te neé ini,

ka'an Xúva kō.

20 Rkontúví ne, ñá ni ù'ví kue'en tsí Isaia dá kakã'an ñá vatā ó kaka'an Xúva kō:

Ña'a, ña é ña ni nantúku kó ne, nãni'i ñá ko.

Ña'a, ña é ña ni tsixé'e í kó ne, nañē'e ú ña nté kaa u, ka'an ña.

21 Kaka'an Xúva ko iña ñá Israeé san di: “Nií kuē'en tsí ntuvi nakáa ú nta'a ko é nãnumé u ña'a san, ña é ña ni kuinti'xe i ko, ña é ña ncho vii nee iña é ntio ko”, ka'an ña.

11

Ña Israee, ña é nakaxnúu Xuva ko

1 Katsixe'e ú nto ve: ¿Vá nakuitã ntú Xuva ko ña'a mií ñá? ¿Ñá'a ni san! tsí mií ú ne, ña Israeé u. Úva ikã kó Abraán ne, divi tatá vi'i kó Benjamiin di.

2 Ñá ni nakuíta Xúva ko ña'a mií ñá, ña é nakaxnúu ña nte dí'na. ¿Ñá ini ntú nto nté o kakã'an tú'un Xuva kō mí katsi'i kuétsi Eliá san ña Israeé san? Tsí kaka'an ña:

3 “Xuvã, e'ní ña ña ntáka'an kuénta iña nto ne, nãkatsin ña naa ntó di. Da mií sá u ntoó u é kãntíto ká u ne, ncho ka'ni ña kó dí”, ka'an ña.

4 Ntá tsi kaka'an Xúva ko ni ñá: “Íó u'xe míil ñatíi, ña é xtuví xío ú kuenta iña ko. Nté uun ito ña ni kanchíti ña nūú Baá, diví é de vá'a ña tuku ñuu san é víi xuva ñá”, ka'an Xúva kō.

5 Kuãñ ó vevíi di. Ntoó ká ña'a, ña é nakaxnúu Xuva kō é vií ña é vã'á ni ñá.

6 Dã xé mií Xuva kō ntío ña é vií ña é vã'á ni ñá ne, ñá te kuénta iña i é vã'á é idé ña'a san. Tē nakaxnúu Xuva ko ña'a san kuénta iña i é vã'á e ntáde ña ne, ña kúvi kã'an o tsí nakaxnúu ña ña tsí mií ñá ncho vií ña é vã'á ni ñá.

⁷ ¿Nté ntu koo ka'an ó ve? Tsi ña ni nani'i ña Israeé san nuu i e dóo ntánantuku ña. Da mii ña'a, ña é nakaxnúu Xuva ko ne, nani'i ña. Ntá tsi ña nguii sán ne, da dií dií ka dé ka'xi ña nima ña, vata ó uve na'a

⁸ kaka'an tú'un Xuva kō: “Xé'e Xuva kō é ntuka'xi dikí ña vata koo é ña tekú ña. Un tsi da nte vevii ne, ña ntaíni ña, nte ña ntátekú ña”, ka'an.

⁹ Davii san ne, kaka'an ñá di:

Na kō'xó mii ña da ntáde ña dodíni kuénta iña i é un nti'í é ió iña ña.

Na kō'xó ntee ñá nuu i é kīni kaa

vata koo é na ku'e'é Xuva ko ñá é ntó'o ña.

¹⁰ Na kūneé kue'en ntúxnūú ña

vata koo é ña kiní ka ña.

Vata kaa ntuvi é kutuví ñá ne,

na nakaka ti'i ku'e'en ña,

ka'an ña.

É nakáku ña'a, ña é ña te ña Israee

¹¹ Katsixe'é ú nto ve: Dá xé kō'xó ntéé ña Israeé san nuu Xuva kó ne, ¿vá nakuitā ntú Xuva ko ñá? ¡Ñá'á ni san! Ntá tsi da xé ña ni ntío ña Israeé san kuinti'xe ña Cristú ne, ña tuku ñuú san ní'i ña e dóo va'á nta'a Xuva kō vata koo é na kūne'u iní ña Israeé san ní ña.

¹² Vía ve né, te ní'i ñuxiví san e dóo va'a tsí ña ni ntio ña Israeé san kuinti'xe ña Cristú ne, te ní'i ña tuku tatá i san é vā'a tsi ntúduksi ña Israeé san dí ne, jnté kuān nte vā'á ó te ntiko kōo un ntií ntií ña Israeé san é kuinti'xe ña Xuva kō!

¹³ Kaka'án u ni nto vé, ntó'o é ña tuku ñuú nto, tsi táxnuu Xuva kō ko é ká'án u ni nto kuénta iña ña ne, dóo ka'nu tsiñu ko, kuini ko.

¹⁴ Kuān ó kaka'án u vata koo é na kūne'u iní ña ñuú ko, ña Israeé san. Tsi kidaā né, ti kaa te ió ña é tekú ña dá kakā'án u ni ña nté koo nakáku ña.

¹⁵ Tē ntuvá'a ña ñuxiví san ni Xuva kō tsi éte xio ña ña Israeé san ne, dií dií ka va'á ó te náki'i xtuku ña ña. Vata tē ntóto ña xi'i san tē xi'i ña.

¹⁶ Te ku'e'é o uun ta'vi ū'xen tañú'u san nta'a Xúva kō ne, kanii t'nti i é káduku ntée ña di. Te xó'o utun san kúvi iña Xuva kó ne, nta'a i sán ne, da mii é káduku ntée ña di.

¹⁷ Ió tun olívu va'á san é ká'nté tu'un ña'a san nta'a i ne, dá nátiin ntee tá'an ña nta'a tun olívu ku'ú san vata koo é dií ka va'á kiti i kii. Kuan ó kúvi ní ó dí, xo'ón é ña te ña Israeen, tsí vata tē é'nte tu'un Xuva ko ña'a ña vata koo é ní'i ó é vā'á dadii ni ña Israeé san.

¹⁸ Ná ku ká'an te dií ka ka'nun é vata kaa nta'a i e é'nte Xuva kō. Tē ncho viín ka'nun ne, naka'an ó tsí kudii nta'a i kúvin. Ná te kuénta iña o é xi'i kutu xo'o i, tsí kuenta iña xo'o i san é ntitsin kutun.

¹⁹ Á te ká'an ve: “Ntá tsi é'nte tu'un Xuva ko nta'a mii i vata koo é nátiin ntee tá'an ña ko”, koo ka'an.

²⁰ Nuu é ntaā i é káka'an, ntá tsi é'nte tu'un ñá ña tsí ña ni kuinti'xe ña Cristu. Tíin nteen kutun da mii tsí é kákuinti'xe ká o ña. Dukuān ne, ñá ku dē kuení o tē dóo ka'nun, tsí koton tsin kuenta iña mii o.

²¹ Tsi te ña ni ntunta'ví iní Xuva ko nta'a mii ūtun sán ne, nté xo'ón ña ntunta'ví iní ña o di.

²² Koton tsi dóo va'á Xuva kō ne, ntá tsi dóo diin ñá di. Tsi dóo diin ñá ní ña ntáde é kīni kaa, ntá tsi dóo va'á koo vií ña ni o te viín nee iña é ntio ña. Tē ña'á ne, ka'nté tu'un ñá o di.

²³ Ña Israeé di, te ntiko koó ña é kuinti'xe ña Xuva kō ne, nátiin ntee tá'an xtuku ña ña. Tsi kuví vií Xuva ko nátiin ntee tá'an xtuku ña ña.

²⁴ Tsi xo'ón né, vata kaa nta'a tun olívu ku'ú san é tē'nte kaan ne, nátiin ntee tá'an tun olívu va'á san, kuān té ña te divi tátá o. Ña Israeé san ne, vata ntáa

nta'a tun olívu va'á san ntáa ña. Dukuān ne, dií dií ka ña ntii tu'un é nātíñ ntee tá'an xtuku utun é divi tátá mii í.

Nakáku ña Israeé san te kúvi

²⁵ Tā'án, ntio ko é na tekū nto tú'ün é iō xu'ú iña Xuva ko, vata koo é ña ku kadá kuení mii ntó e dóo tu've nto: tsí dava tsi ña Israeé san ne, ntáde do'o ña kuēnta iña Xuva ko. Ntá tsi kuan o tá'xi Xuva kō é kúvi da nte koo é nakáku titñ ña'a, ña é ña te ña Israeé san, vatā ó ntio Xuva kō.

²⁶ Tē kúvi un ntí'i sá'a ne, nakáku un ntíi ntíi ña Israeé san. Tsi vatā ó uve na'a kaká'an tú'un Xuva kō:

Nté ñūú Siuun ki'xi ña é nakakū ko.

Naki'i ña é kīni kaa é nūu nima Jácoo.

²⁷ Kidáa ne, kuntáa tú'ün é xē'e ú xu'u kó ni ña tsí nakate u kuétsi ña, ka'an.

²⁸ Dā xé ña ni ntio ña Israeé san tú'ün va'á san ne, ntáinchu'vi ñá Xuva kō. Dā xé kuān o dé ña ne, nto'ó ne, ní'i ntó é tekū ntó tú'ün va'á san. Ntá tsi Xuva kō ne, ntio dukuan ña ña Israeé san, tsí nakaxnúu ña ñata ña, ña intóo di'na.

²⁹ Nā kanatívi iní Xuva ko xōo ñá'a, ña é kāna ña, nte é kaxé'e ña di.

³⁰ Ntuvia di'na ne, ñá ni kuinti'xe nto Xuva kō. Ntá tsi vevíi ne, ní'i ntó é vā'á nta'a Xuva kō tsi xtúvi mii ñá Israeé san e ntákuinti'xe ña ña.

³¹ Nā Israeé san ne, ña ntákuinti'xe ña Xuva ko vēvíi vatā o dé nto nte di'na. Kuan o xē'é Xuva ko itsí é kuān koo víi ña vata koo é ntuntá'vi iní ña nto ne, kuan koo ntuntá'vi iní ña ña Israeé san di.

³² Tsi Xuva kō xē'é ña é kuédadii un ntíi ntíi ña'a san é ña kuvi ntii míi ña é kīni kaa san e ntáde ña un ntí'i ña, vata koo é tē kúvi ne, nañē'e ñá ña tsí dadíi tsi kantuntá'vi iní ña ña un ntíi ntíi ña.

³³ Nté kuān nte ka'nu Xúva kō! Tsi dóo iní ña nté koo víi ña. Dóo iní ña nee é vā'a. Nā kúvi kutūni ko nté o kadē kuení ña ne, ntē ña kuvi kí'in díki ko nté koo é kuān o de ña di.

³⁴ Tsi “¿xóo ntu iní i nté o kadē kuení Xuva kō? ¿xóo ntu nañē'e i ña é kuān koo víi ña?”

³⁵ ¿xóo ntu kuvi kué'e i doméni e dóo ka'nu iña Xuva ko vata koo é na ntāna Xuva ko iña i?”

³⁶ Tsi Xuva kō ne, de kú've ña é un ntí'i né, divi ña kāka'an ña nté koo víi é un ntí'i é iō. Un ntí'i é iō ne, kuenta iña ña. Na kā'an o tsi dóo va'á kue'en Xúva ko ntii dañu ntúvi. Kuan koo na kōo.

12

Nakué'e o ntūvi iña ko nta'a Xúva kō

¹ Dukuān né, tā'an, da xe dóo ntunta'vi iní Xuva ko kō ne, kaikán u nto vata koo é nakué'e nto kúñu nto kuēnta iña Xuva ko vata kaa doméni é kāntíto kaa iña ña. Xtuvi mii nto é kīni kaa ne, víi nto da mii é ntio ña. Kidáa ne, kunuu iní ntí'xe nto Xuva ko vatā ó ntio ña é víi nto.

² Nā ku dā vā'a nto é kā'an ñá'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, nté koo kuntōo nto. Ntá tsi kué'e nto é nadama Xuva kō nté o ntáde kuení nto. Kidáa ne, kutuní nto nee iña é ntio Xuva kō. Tsi tē iní o nee é ntio ña ne, kutuní ko nee iña é kāduku ntée ña, nee iña e xkúntee iní ña, nee iña é vā'á kue'en.

³ Tsi da xe dóo vā'a o dé Xuva ko nī kó da tá'xi ña kó tsiñu sá'a ne, kuvi ka'án u ni ūn ntíi ntíi nto tsi ña ku dé kuení nto te dóo ka'nu ña'a nto. Ntá tsi koto nte va'a nto nima nto nté kaa ntákuinti'xe nto vatā o tá'xi Xuva kō é víi nto.

⁴ Uun tsi kúñu kō, ntá tsi iō e túku e túku ta'vi í. É un é un ta'vi í sán ne, é túku e túku tsiñu í.

⁵ Xo'ō e ntákuinti'xe kō né, kuān te titín ña'a o né, vata te uun ña'a tsō da ntákuinti'xe kō Cristu. Kidáā ne, ntaíntee tá'an o ūun ntíí ntíí o é uun tso kúvi ō.

⁶ Ntá tsi tá'xi Xuva kō é kúvi vii o, xé un xé un ō, e túku e túku nuu i vatā ó é vā'á iña ko, kuíni ña. Vii ó vata ō tá'xi ña é kúvi vii o. Tē tá'xi ña é ká'an o tú'un ñā ne, ká'an o vatā ó ntákuinti'xe kō.

⁷ Te tá'xi ña é xntii o ta'an kō ne, xntii vā'á o ñā. Tē xoó ña'a ntio Xuva kō é nakuá'a ña ña'a ne, na nakuá'a vā'a ña ña'a san.

⁸ Tē xoó ña'a ni'i ña é naxnúu ña nima tá'an ña ne, na naxnúu ña nima ña. Tē xoó ña'a ni'i ña é ká'nté dava ña é vā'á ña ne, ñā ku kadā víni ñā. Tē xoó ña'a ni'i ña é kadā kú've ñā ne, na kōó ntii ña kadā kú've ñā. Tē xoó ña'a ni'i ña é xntii ñā ña ntáaan núu i ne, na kūnuu díni nima ña é xntii ña ñā.

Nté koo vii ña ntákuinti'xe i san

⁹ Kaníi nima ntó kuinima ntí'xe nto ta'an nto. Nā ku ntío kuē'en nto nuu i é kīni ntáa, ntá tsi kuntikín ntó da mii nuū i é vā'a.

¹⁰ Kuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i, vata tsi te ta'an mii nto ñā. Níi kue'én ini nto kuiko ñu'u nto tā'an nto.

¹¹ Koo ntii nto káda tsiñu nto. Nā ku kudu'xen ntō. Kaníi nima ntó kada tsiñu nto kuenta iña Xuva ko.

¹² Kuntōo díni nto, tsí ini nto tsí kuntoo nto ni Xuva kō rkontuvi. Na kútií nto da ntánto'lo nto. Nā ku xtuví mii nto e ntáka'an ntá'ví nto níi kuē'en tsí ntuvi.

¹³ Kué'e ntō nee iñá kataan núu ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Kué'e nto ví'i nto é kuntōo ta'an nto, ña ntaíka itsi san.

¹⁴ Kákan nto nta'a Xuva ko te vii ña é vā'á ni ña'a, kuān te ntáde ña ni ntō é kīni kaa. Kuān koo vii ntí'xe nto. Nā kákan ntó nta'a Xuva ko te kué'é ña e dóo ntó'lo ñā'a san.

¹⁵ Kuntōo díni ntó ni ñā'a da ntántoo díni ña. Kueku nto ni ñā da ntaéku ña.

¹⁶ Kuntōo vā'a nto ni tá'an nto. Nā vii ka'nu nto, tsi kuédadii tsi vii nto ni ña ntā'vi. Nā ku dē kuení nto e dóo ini nto é un ntí'í.

¹⁷ Nā vii nto é kīni kaa ni ñā'á, kuān te kuán o de ña ni ntō. Vii nto é vā'á vata koo é ña té nee ka'an ñā'a san é kué'sí nto.

¹⁸ Kōó ntii ntō é kuntōo vā'a nto ni ūn ntíí ntíí ña'a vata kaa é kútií nto.

¹⁹ Nā ntánaa nto te kade ña'a san é kīni kaa ni ntō, ta'an e dóo ntio kó, tsi kué'e nto é ntánaa Xuva ko ni ñā. Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: "Xu'ú ntánaa u. Xu'u kué'e ú ña é ntó'o ña", ka'an Xúva kō. Kuān ó kaka'an tú'un ñā.

²⁰ Ntá tsi vii nto vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: "Te kákin ña kade xení ni ntō ne, kué'e ntō é ká'xi ña. Tē kaitsi ñā ntute ne, kué'e nto ntute na kō'o ña. Te kuan kōo vii nto ne, un tsi nturkue'e ña é káku'ka'an nuu ña tsí kade ña é kīni kaa ni ntō", ka'an.

²¹ Nā ku dā vā'a nto é kúvi vii é kīni kaa san ni nto, ntá tsi vii nto é vā'á vata koo é kúvi vii nto ní é kīni kaa san.

13

¹ Un ntíí ntíí ña'a ne, kantio é káda ntaa ña é káka'an ñā tsiñu i, tsí ña kúvi kadā kú've ña tsiñu i san tē dí ña ni xé'e Xuva kō é kadā kú've ña. Nā ntáde kú've vevii ne, Xuva kō xtuví ñā ña e ntáde kú've ña.

² Dukuān ne, xoó ña'a, ña é ña káde ntaa é káka'an ñā tsiñu i ne, ñā káde ña é ntio Xuva kō é vii o. Xoó ña'a, ña é kuān ó ntáde ne, ni'i ñā é ntó'o ña.

³ Xoó ña'a, ña e ntáde é vā'á ne, ña túvi nté kui u'ví ñā ña tsiñu i san. Ntá tsi xoó ña'a, ña e ntáde é kīni kaa ne, iō nuu i nté kui ntaú'ví ñā ña. Tē ña ntío o é u'ví o ñā tsiñu i sán ne, viin é vā'a. Te viin é vā'a ne, ká'an ñā tsi dóo va'an.

⁴ Xuva kō né, xtuví ñā ña é vii ñā tsiñu sá'a vata koo é kōo é vā'á ni kō. Ntá tsi te kade ō é kīni kaa ne, u'ví ntí'xe ko ñā, tsí ña te da kaká'an ña é ta'xi ña kō

é nto'o kō. Tsi ña kade tsiñu iña Xuva kó ne, ta'xi ña ko da neé ka é nto'o kō é kaka'an Xúva kō, te vii o é kīni kaa.

⁵ Dukuān ne, kada ntaa o é kaka'an ñá tsiñu i, ñá te da mii tsi é nī'i ko é nto'o ko tē ña kaa ntáa ó, ntá tsi da xe kaka'án nima ko tsi vá'á o é kuān koo vii o.

⁶ Dukuān ó, kantio e ntá'vi o diū'un xoo san, tsi ña tsiñu i sán ne, ntáde tsiñu ña kuenta iña Xuva ko da ntáde ña ko kuēnta.

⁷ Kué'e nto ñá é un ntí'í é káduku ntée ña. Tē neé diu'un kaikan ñá tsiñu i sán ne, ntá'vi nto. Tē diu'un xoo kaikan ñá ne, kué'e ntō di. Te ká'nu ña'a ña né, kuiko ñu'u nto ñá.

⁸ Ñá vā'á o te kuita nuu o iña ña'a. Ntá tsi dóo vá'a o te kuīnima kó ña, un ntí'í ña. Xoo ña'a é kakuinima ñá ta'an ña ne, kade ntaa ña é kaka'án lei Xúva kō.

⁹ Tsi kaka'án lei san: “Ñá ku kidi ni'i nto ñá'dí'í tuku ña'a; ñá ku ká'ni nto ña'a; ñá ku kī'i dú'u nto; ñá ku nakuīdo nuu nto iña tuku ñá'a”, ka'an. Kada ntaa o sá'a, ni da neé ka xtuku lei e xtúvi Xuva ko te vii ó, vatá ó kaka'an sá'a: “Kuīnima ó ta'an o vatá ó kakuinima ó kúñu mii ó”, ka'an.

¹⁰ Tsi te kakuīnima kó ta'an kō ne, ñá vii o é kīni kaa ni ña. Dukuān né, te kakuīnima kó ta'an kō ne, kada ntaa o é kaka'án lei Xúva kō.

¹¹ Kantio é vii ntó vatá ó kaka'án u, tsi íni nto nté ó ntúvi e ntántoo o ñūxivi a vevii. Na ntútuni ntó ve, tsi ntuvi dá naki'i kue'en Xúva ko kō ne, dii dii ka etsin tuví vevii é vāta kaa da kuīnti'xe di'na kō.

¹² Ntuvi é kīni kaa sán ne, dóko sá ntí'í. Dóko sá xee ntúvi dá kī'xi xtuku Cristu. Dukuān né, xtuví mii o e ntáde ó é kīni kaa san. Na kōo tú've kó ntuvi tsikan vatá ó iō tu've sntadún san dá kī'in ñá du'xēn.

¹³ Vii ó é vā'á ve, vatá ó de ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō. Ñá ku de ki'vi ó; nté kī'in o viko mi dóo ntáde ki'vi ña'a. Ñá ku kidi ni'i o ñá'dí'í, ña é ña te ñá'dí'í míi kō; nté ña vii o da neé ka nuu i é kīni kaa ni ñá'dí'í, ni ñatí. Ña náá ó; nté ña ku kuīnī ko ta'an kō.

¹⁴ Ntá tsi kué'e ntó é nadá'an Tó'o ko Jesūcristu nto. Ñá ku dē kuení ka nto nee iña é ntio nima kīni kaa nto, vata koo é ña vii ka nto é kīni kaa.

14

Ñá ku ká'an ntée o ta'an kō

¹ Te kī'xi uun ña'a, ña é vāta kuīnti'xe vá'a i ne, kué'e nto na kutuvī ña. Ntá tsi ña naa núu nto ni ña kuēnta iña i é kadē kuení ña.

² Iō ñá ne, kuvi ka'xi ña da neé ka nuu i, kuīni ña. Ntá tsi ña é vāta kuīnti'xe vá'a i sán ne, ñá vā'á ó é ká'xi ña kúñu, kuīni ña.

³ Ña é kaé'xi ntí'í da neé ka nuu i ne, ñá ku dē kuení kīni ña iña ña ña kaé'xi kúñu san. Ña é ña kaé'xi sán ne, ñá ku ká'an ñá te ña vá'a o de ña é kaé'xi da neé ka ntí'í. Tsi ñu'u nta'a Xuva ko ñá di.

⁴ ¿Xoo ña'a ntun, te kuīni o, é ká'an te vá'á ó ne, o tē ña vá'á ó de ña kade tsiñu iña tuku ñá'a san? Tsi kuenta iña tó'o mii ña te vá'á o de ña ne, o tē ña vá'á ó de ña. Vii ntí'xe ña é vā'a, tsi kué'e Xuva kō é kuān koo vii ña.

⁵ Iō ñá ne, iō ntúvi e dii ka ka'nu é tūku ntuvi, kuīni ña. Tuku ña'a ne, dadí tsi un ntí'í ntí'í ntuvi san, kuīni ña. Koo ntaa iní nto nee iña é kakuīnti'xe nto é un é un nto.

⁶ Xoo ña'a, ña é kadē kuení i tsi dii ka ka'nu uun ntuvi é tūku ntuvi ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xuva kō, kuīni ña. Xoo ña'a, ña é ña káde ka'nu ntuvi tsikán ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xuva kō dí, kuīni ña. Xoo ña'a, ña é kaé'xi da neé ka nuu i ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xuva kō, kuīni ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a ña. Xoo ña'a, ña é ña kaé'xi é un ntí'í ne, kuān ó de ña vata koo é kuiko ñu'u ña Xuva kō, kuīni ña ne, kanakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō di.

7 Nã tē ntántoo o ñūxiví sa kuenta iña mii ko. Ntē ña kuví o kuēnta iña mii kó di.

8 Te kuntuo o ñūxiví sa ne, vii ō vata koo é kūvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō. Te kūvi ō ne, kuví o vata koo é kūvi ka'an ñá'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō. Tsi kuān te ntántoo ká o, kuān te kuví ō ne, ntáduku ntée o Xuva kō.

9 Tsi xi'í Cristú ne, ntóto xtuku ña vata koo é vii ña Tó'ō ña xi'í san ne, nī ña ntantító sán di.

10 Xō'ón ne, ¿nté kui kaka'an ntéen ntun ta'an o tsi ña vá'a ō nuu i é kade ta'an o? Xō'ón di ne, ¿nté kui kainchu'vín ntún ta'an o di? Tsi un ntí'i o kuntāñi ó nuú Cristu dá ká'an ñá xoo é vā'á i ne, xoo é ña vá'a i di.

11 Tsi tú'un Xuva kō ne, kaka'an:

Nuu é ntaā i é kāká'án u, ka'an Xúva kō,

tsí nakunchíti un ntíi ntíi ña'a nuú ko.

Ká'an ūn ntíi ntíi ña'a san tsí Xuva kō né, dóo ka'nu ña,

ka'an ña.

12 Kidáa ne, ká'an o ni Xuva ko kui kui uun ō nee iña é idé ō xé un xé un ō.

Nã kú de ō é kō'xó ntée ta'an ko nuū i é kīni kaa san

13 Dukuān ne, nã i é ká'an ntée o ta'an kō ne, koó ntii ō é ña vii ō nee iña é kō'xó ntée ta'an kō, o nee nuu i é natívi ini ña é kākuinti'xe ña.

14 Iní u tsi ña tuví nee iña é da mií e dóo dentu káa, tsi kuan ō nañé'e Xúva ko Jesús ko. Ntá tsi tē kuini ña'a san tsí ña vá'a ō é vii ña ne, ñá vā'á ō ntí'xe é vii ña.

15 Ntá tsi te da mií é ká'xín da neé ka nuu i, kuān te dóo u'vi kakúvi ta'an o kuenta iña i ne, ñá kakuinima ntí'xe o ta'an o. Nã ku kué'en é kūnaá ta'an o kuenta iña i é ncho ka'xín, tsí xi'í Cristu kuēnta iña ñá di.

16 Nã ku vii ntó nee nuu i vata koo é ña kuví ka'an kīni ñá'a san kuēnta iña i é kade nto.

17 Tsi mí kadē kú've Xuva kō né, ñá tē ini nee é ka'xi o ne, ō nee é ko'o ō. Ntá tsi sá'a ntio Xuva kō é vii ó ne: Vii ō é vā'á, vatá ó kaka'an ña. Kuntōo vá'a o ni ta'an ko, ni Xuva kō di. Kunūu dīnī nima kó di. Un ntíi ntíi sá'a ne, ní'i ko kuēnta iña Espíritū Sántū san.

18 Xō'ó ña'a é kuān ó kade ña dá kade tsiñu ña iñá Cristú ne, dōo diní Xuva ko ni ña. Ká'an ñá'a sán di tsi dóo vá'a ó de ña.

19 Dukuān ne, koó ntii ō é kuntōo vá'a o ni ta'an kō. Xntii ta'an ō e dií ka kuinti'xe ko Xuva kō.

20 Nã ku natívín tsiñu Xuva ko kuenta iña i é ncho ka'xín. Nuú é ntaā i tsí ña tuví da neé ka nuu i é ká'xín é ña vá'a. Ntá tsi te kō'xó ntée ta'an o kuenta iña i é kaé'xín ne, ñá vā'á o den.

21 Tsi dií ka vá'a o é ña ka'xín kúnū, nté ko'on vinú, ntē ña viín da neé ka nuu i é na kō'xó ntée ta'an o.

22 Nee iña é kuinti'xe o kuenta iña i sá'a ne, iña mí o ni Xuva kō. Dōo diní ko te vii o é ini o tsí ntio Xuva kō é vii o. Kidáa ne, ña túvī nté kui ka'án nima ko tsí ña vá'a o de ō.

23 Ntá tsi te xō'ó ña'a e ña ini ña te vā'á o é ká'xi ñá ne, o tē ña vá'a o é ká'xi ñá da neé ka ne, tē kuví é'xi ña ne, iō kuetsí ña, tsí ña kaé'xi ña vatá ó kakuinti'xe ña. Tsi da neé ka nuu i é viín ne, tē ña kuinti'xe o te vā'á ō é viín ne, kaden kuétsi te viín.

15

Vii o é ntio ta'an kō, ñá ku vii o nee iña é ntio mii kō

1 Xō'ō e ntákuinti'xe vá'a kō ne, kantio é xntii o ta'an kō, ña é vata kuinti'xe vá'a i san, vata koo é kūtuni ña nee é vā'a. Nã kú de o kuēnta da mí iña mii ko.

² Vii o é vā'á, e xkúntee iní ta'an kō, é un é un ō, vata koo é vā'á koo ni ñā, vata koo é dií dií ka na kuñti'xe ña di.

³ Tsi Cristú ne, ña ni íde ña nee iña é ntio mii ñā. Tsi kúvi ña vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: "Dā ka'an káni ña'a san iña ó ne, dūku ntéé u xu'ú di", ka'an.

⁴ Tsi un ntí'i tú'un Xuva kō é ūve na'a nte ntúvi di'na ne, ūvé na'a vata koo é na kútú've kō nté koo kuntuo ō. Tsi tú'un ñā ne, kaka'an nté koo kutíi kō é na kuntueto o ni nté koo kunuu ka'nu nima kó di. Dukuān ne, ntantétu ō é nī'i ko é vā'á nta'a Xuva kō.

⁵ Xuva kō, ñā é kātā'xi é kūtíi kō, é naku'ún ka'nu nima kó ne, na tā'xi ña é uun tsi kadā kuení nto ni tā'an ntó vatā o nañē'e Jesucristu ko é vīi o,

⁶ vata koo é uun tsi tatsin ntó ni ūun tsi dikí nto kada ká'nu nto Xuva ko, Uvā Tó'o ko Jesūcristu.

É ká'an ntódo ña tú'un va'á san iña ña é ña te ña Israeé san

⁷ Dukuān ne, vā'a koo víi nto ni tā'an nto xe un xé un nto vatā o dé Cristu ni ntó vata koo é na kada ka'nu ña Xuva kō.

⁸ Tsi kaka'án u ni ntó tsi kí'xi Cristu vata koo é xntii ñā ña Israeé san é kūtuni ña nee iña é nuu é ntaā í iña Xuva kó nī é ntāda ntaa ña tú'un é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ñata kō kidaā.

⁹ Kí'xi ñā di vata koo é ká'an ña é ña te ña Israeé san tsi dóo va'á Xuva kō é ntuntá'ví ini ña ña. Kuān ó kakuvi vatā ó uve na'a tú'un Xuva kō mí káka'an Dávii:

Kada ka'nu ú nto mé'ñū ña'a, ñā é ña te ña Israeé san.

Kata ú iña nto tsi dóo ka'nu nto,
ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō di:

Kuntōo díní ntó, ña é ña te ña Israeé, ni ñā'a, ña ntáduku ntéé Xuva kō,
ka'an.

¹¹ Kaka'an xtúku di:

Un ntí' ntí' ña'a, ña da neé ka tatá i ne,

ina kada ka'nu ña Xuva kō!

ka'an.

¹² Isaiá di ne, kaka'an ña:

Kene ntita ditsin tatá ví'i Isaii.

Kii uun ña'a, ña é kadā kú've iña ñā ntoo da mí'i ká ñuu.

Divi ñā ne, kuntee ini ñā ñuu san ña,

ka'an.

¹³ Tsi Xuva kō, ña é kata'xi é vā'a é kuntueto ō né, na tā'xi ña é kuntōo díní nto; na tā'xi ña é kuntōo vā'a nto di, nto'o é intéé ini nto ña. Na tā'xi ña Espíritū Sántū san é xntii ña ntó é kanī nima ntó kuntueto nto é vā'á koo víi Xuva ko ni ntó.

¹⁴ Ntō'ó ta'an mii ko, iní u tsí divi ntó ne, ini vā'a nto é vīi nto é vā'a. Ini vā'a nto nté koo ka'an nto é kúvi kué'e nto ta'an nto itsi.

¹⁵ Ntá tsi iō nuu i é ña ni u'ví ko é ká'án u ni nto dā táxnūu u tú'un sa'á iña ntó, vata koo é ña kunáa iní nto. Kade u sá'ā tsí kuan ō tá'xi Xuva ko tsiñu va'á san iñá ko

¹⁶ é víi u vata kaa dutu iña Jesúcristu, é nañē'e ú ña é ña te ña Israeé san tú'un va'á iña Xuva ko. Vata tē nakué'e ú ña nta'a Xuva kō vata kaa doméni e dóo xkúntee iní ña. Kuvi kí'i ña ña, tsi e xtúvi tū've Espíritū Sántū san ña é kúvi ña iña Xuva ko.

¹⁷ Vata kaa ú xu'u é kakuinti'xe kó Jesucristú ne, e dóo ka'nu kuini ko é kade tsiñu ú iña Xuva ko.

¹⁸ Nã tē nee iñã kenē iní ko é kã'án u ni ntō, mii tsī é nté ò dé Cristu ní ko é kã'án u ni ña é ña te ña Israeé san vata koo é na kuinti'xe ña Xuva kō. Kuinti'xe ña dá téku ña tú'un é kãkã'án u ni ña, ni dā iní ña nté ò dé u

¹⁹ dá xe'é u kuenta nuu i e dóo na'nu ne, ni nuu i e dóo va'á san di é xntii Espiritū Sántū sán ko. Dukuān ne, nté ñuú Jerusaleen ú tsi nte ñuú Liricú ne, kaka'an ntódo ú kanī tú'un va'á san iñá Cristu.

²⁰ Tsi xió ntii u é kã'an ntódo u tú'un va'á san da mí'i ka mí vāta kutúni ñá'a san xoo é Cristu i. Kidāa ne, ña kúvi kã'an ñá'a san te nãki'i nuu ú tsiñu tuku ñá'a.

²¹ Ncho vií u vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō: Ña é vāta xoxo ka'an í ni ña ne, kutuni ñá ve. Ña é vāta teku í kuenta iña ñá ne, kiní ña ve, ka'an.

Ncho ki'ín Pablu ñuú Roma

²² Dukuān ne, ña ni kúvi k'ín u kíkoto ní'ni ú nto, kuān té ki'in itō ntío ko é k'ín u.

²³ Ntá tsi vevii ne, é nt'i tsiñu kó i'a. Dukuān ne, ñá te dā vevii dóo ncho ki'ín u, kíkoto ní'ni ú nto ne,

²⁴ te Xuva kō ntío ña ne, kuítã nti'xin ú te kué'én u ñuú Spaña vata koo é kuvi kuntōo díní kúdii nto ní kó ne, dá kuvi xntii kúdii ntó ko é k'ín ka u.

²⁵ Ntá tsi di'na iō tsiñu k'ín u ñuú Jerusaleen vata koo é xntii kúdií u ta'an ko, ña ntōo ikān.

²⁶ Tsi ña ntōo ñuú Macedonia ni ñuú Acayá ne, dē kuení mii ñá é na natãka ñá diu'un iña ña dóo ntã'ví san, ña ntáduku ntée Xuva kō, ña ntōo ñuú Jerusaleen.

²⁷ Dōo díní ña tsi kuvi xntii kúdii ña ta'an ña, ñá ntã'ví san. Ntá tsi ió uun nuu i é itã nuu ña é ña te ña Israeé san iña ñá Israeé san. Tsi ña ntákuinti'xe i, ña Israeé san ne, taxnúu ña ña'a vata koo é kütuni ña é ña te ña Israeé san iña Xuva kó di. Dukuān né, te ni'i ña'a, ña é ña te ña Israeé san, iña Xuva kó kuenta iña ñá Israeé san ne, kantio é kué'é ña é kúnaá ntée ña Israeé san ñuxiví sa di.

²⁸ Dukuān ne, te kúvi dé ntaá u tsiñu sá'a, tē xe'e ú ña diu'un san ne, kuítã nti'xin ú mí ntōo nto te kué'én u ñuú Spaña.

²⁹ Iní u tsí te xéé u mí ntōo nto ne, xee ní'i ú nuu i e dóo va'a é nãxnuu viko Cristú ko.

³⁰ Kuenta iña Xuva ko Jesúcristu, ni kuénta iña i é kãta'xi Espiritū Sántū san é kuñima kó ta'an kō ne, kaikan ú nta'a nto, tã'án, te xntii ntō ko é kanī nima ntó ka'an ntã'ví nto ni Xuva ko kuénta iñá ko.

³¹ Kákan nto nta'a Xuva kō é na nada'an ñá ko dá ncho vií ña'a san ní ko é kīni kaa, ña é ña ntákuinti'xe i san, ña ntántōo ñuú Judea. Kákan ntō di é na nãku'un díní nima tá'an kō, ña ntōo ñuú Jerusaleen, tē xee ní'i u é kué'é u ña,

³² vata koo é, te Xuva kō ntío ña ne, nakunuu díní nimá ko tē xéé u mí ntōo nto, dá kütuví da'na kudii u ni ntō.

³³ Xuva kō, ña katã'xi é kuntōo vá'a ò ne, kunūu mé'ñu kunuu dava ña nto. Kuan koo na kōo.

16

Kataxnūu Pablú ntiusi

¹ Ntío ko é kīni nto tsi dóo va'á ña'a ta'an ko ñad'í, ñá naní Febe, ñá kaxntii Iní ukun ñuú Cencrea.

² Vã'a koo vií nto ni ña te xéé ña. Kuiko ñu'u nto ña vata tsi te Xuva kō. Xntii nto ñá nee iña é kãtaan núu ña, tsi dóo iní xntii ña ta'an ko, ni xū'ú di.

³ Nakué'e nto ntiusi ñá nani Áquila ni ñádi'ñá Prisila, ña ntáde tsiñu dadii ní ko iña Jesúcristu,

⁴ ña é díi sa ni kunaá ntuvi iña i é nada'an ñá ko. Ñá te da mií tsu é kãnakué'e ú sintiá'ví nta'a ña, tsí un ntíí ntíí ña ini ukún ña é ña te ña Israeé san ne, kuan ó ka'an ñá di.

⁵ Nakué'e nto ntiusi un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i, ña ntánataká nuu nú ví'i ña kãn di. Nakué'e nto ntiusi Epenetu, ña e dóo ntio ko. Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é un ntíí ntíí ña ñuú Asia.

⁶ Nakué'e nto ntiusi ñá nani Mária, ña e dóo dé tsiñu ina nto.

⁷ Nakué'e nto ntiusi Andrónicu ni Júnía, ña ñuú ko. Dadí tsi ñu'ú kutú ú ni ña. Iní pustrú san e dóo va'á ña'a ña. Di'na ña kuínti'xe ña Cristu é xū'u.

⁸ Nakué'e nto ntiusi Amplíatu, ña e dóo ntio kó kuenta iña Xuva ko.

⁹ Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Ūrbanu, ña é dadíí ntáde tsiñu o ni i kuénta iñá Cristú, ni Éstaqui, ña e dóo ntio kó di.

¹⁰ Nakué'e nto ntiusi Apéle di, ña e dóo vá'á o dé nuú Cristu. Nakué'e nto ntiusi ñávi'i Aristobulú di.

¹¹ Nakué'e nto ntiusi ñá ñuú ko, ñá nani Herōdiuun, ni un ntíí ntíí ñavi'í Narcisu, ña ntákuinti'xe i Xuva kō.

¹² Nakué'e nto ntiusi Trífena ni Trífosa, ña ntáxio ntii ntáde tsiñu iña Xuva ko. Nakué'e nto ntiusi tá'an ko Prēsida, ña e dóo ntio ko. Un vá'a ó vá'a tsi kade tsiñu ña iña Xuva ko.

¹³ Nakué'e nto ntiusi Rúfu, ña é nakaxnúu Xuva kō, ni díí'í ña é vata te dí'í mií kó ña di.

¹⁴ Nakué'e nto ntiusi Asíncritu, ni Flégonti, ni Hérme ni Pátroba, ni Hérma, ni un ntíí ntíí ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō dí, ña ntoo ni'i ña.

¹⁵ Nakué'e nto ntiusi Filólogu, ni Julia, ni Néreu, ni tá'an ña Olimpa, ni un ntíí ntíí ta'an kō, ña ntáduku ntée Xuva kō di.

¹⁶ Kaní nima ntó nakué'e nto ntiusi tá'an ntó é un é un ntó, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Ña ntánataká nuu ini un ntíí ntíí úkún mi ntánuu ini ña Cristú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

¹⁷ Ká'án ú ni nto, tá'an, é na kōto nto xoo é káde i é nã núu nto ni tá'an nto, xoo é kanatívi nuu i e ntákuinti'xe nto, tsí e túku nuu i e ntánakuā'a ña nto naa i é nakuā'a ú nto. Ná ku kīni nuu nto iña ña,

¹⁸ tsí ña túvi neé tsiñu ntáde ña iña Tó'o ko Jesúcristu, tsí da mii tsí é ntio mii ña e ntáde ña. Ntaéni nta'ví ña ña'a, ña é ña tú've i san, da dóo vá'á ó ntáka'an ña, tsi dóo ini ña nté koo ka'an ña.

¹⁹ Iní un ntíí ntíí ña'a tsi ntántikin nto tú'un va'á san. Dóo diní ko te kuān ó de nto. Ntá tsi ntio ko é na kütú've va'á nto nté koo víi nto é vá'a. Ná te ntio ko é na kütú've nto é víi nto é kīni kaa.

²⁰ Ví'a vé ne, Xuva kō, ña kata'xi é kuntōo vá'a o ni ta'an kō ne, ñá kukuí ka ña é tá'xi ña é kūvi víi nto ni Tó'o e ña vá'á san. Na nãxnuu viko Tó'o ko Jesúcristu nto.

²¹ Timoteu, ña é kade tsiñu ni kó, ni ñavi'í kó Luciu ni Jásuun ni Sosípaté di ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

²² Xu'u é Terciú u, kaxntée nã'á u tú'un sa'á iñá Pablú ne, taxnúu ú ntiusi ntó kuenta iña Xuva kó di.

²³ Taxnúu Gayú ntiusi nto, tsí dívi ña tá'xi ña ví'i ña é kutúvi u ne, tá'xi ña é kuntōo un ntíí ntíí ña ntáduku ntée xúkún sán di. Erastu, ñá kade tsiñu díki i ñuú sa'á ne, ni ta'an kō Cuartú ne, taxnúu ña ntiusi ntó di.

²⁴ Na nãxnuu viko Tó'o ko Jesúcristu ntó, un ntíí ntíí nto. Kuan koo na kōo.

Nchu'un e ntú nte ata í

²⁵ Na kata ó nchu'un Xuva kō! tsí dívi ña kūvi ta'xi ña é na kuínti'xe vá'a nto vatá ó kaka'án u ni nto dá nañé'e ú nto tú'un va'á iña Jesúcristu. Tsí nañé'e Xúva ko ko nuú i é túvi xu'u un tsi nte dí'na dá iñi ntu'u ñuxiví san.

²⁶ Ntá tsi vevii ne, xé'e ñā é kūtuni un ntíí ntíí ñā'a nee iña é ncho ka'an tú'ūn e xntée na'a ñā ntáka'án naa Xuva ko kídaā. Tsi Xuva kō, ñā é kántíto ntii dañu ntūvi ne, ntio ñā é kūtuni un ntíí ntíí ñā'a san vata koo é na kuīnti'xe ñā ne, kada ntaa ñā é kākā'an ñā.

²⁷ Xuva kō, ñā é kuvi ūun tsi, ñā e dōo ki'in inī í ne, ñā é na kūnuu iní ko ñā ntii dañu ntūvi kuenta iña Jesúcristu. Kuan tsi koo na kō.

Tutu é kuvi ũun e táxnũu San Pablu iña ñá ñuú Corintu

Kaka'án Pablu ni ñá ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Corintu

¹ Xu'u é Pablú u ne, kana Xuva kō ko é víi u pustru iña Jesúcristu, tsí kuan o ntío ña. Dadíi ú ni éni ko Sostené ne,

² táxnũu ntí tú'ũn sa'á iña nto, ña ntákuinti'xe i Xuva kō e ntánatáká nuu nto ini ukun ñuú Corintu, ña é ntuviko kuénta iña Jesúcristu, ña e kána Xuva kō é ntuntoo nima ntó, ni dā xóo ká ña'a, ña ntoo dá vādá ka ñuxiví a, ña ntákaku ni'í ñi'ví Tó'o ko Jesúcristu. Tsí ñi'ví ñá é Xuva ko ña iña ko un ntí'í o.

³ Na naxnuu viko Xuva ko nto, ñi'ví ña ni Tó'o ko Jesúcristu. Na tá'xi ña é vā'á koo kuntōo nto.

Ni'í ko é vā'á iña Xuva ko kuenta iña Cristu

⁴ Nguentúvi kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña nto, tsi dóo vā'á o dé ña ni nto kuénta iña Jesúcristu.

⁵ Tsi tá'xi ña e dóo kukuika nima nto é un ntí'ví nuu i ñi. Tá'xi ña e dóo vā'á koo ka'an nto da neé ka nuu i e ntáka'an nto, ni e dóo kí'in iní ntó ñi.

⁶ Tsi tú'ũn va'á iña Cristu ne, é nuu é ntaá i iña nto.

⁷ Dukuān ne, ñá tē neé ntákūnāa nteē ntó iña Xuva kó da ñi ntántétu nto ntuví dá nainu xtúku Tó'o ko Jesúcristu.

⁸ Tsi Xuva kō ne, kuenta víi ña é kuntoo kutu ntó un tsi da nté ntíi ata i kan, vata koo e nté uun xoxo kuvi ka'an nteé i nto tē xee ntúvi é kixkadā kũ've Tó'o ko Jesúcristu.

⁹ Xuva kō ne, nguentúvi kade ntaa ña nee é káka'an ña. ñi'ví ña kána ña nto é uun tsi kuvi nto ni I'xá mii ña, Tó'o ko Jesúcristu.

Dā kii nteé xio ta'an xúkūn san

¹⁰ ñi'ví nto, tá'an kó, kaka'án u ni nto kuénta iña Tó'o ko Jesúcristu dá kaka'án u é na víi ntó da xe'é ne, natíin dadíi nto ni tá'an nto. Ñá ku kíi nteé xio ta'an nto, tsí uun kuédadíi tsi é kadā kuení nto.

¹¹ Tsi kaka'an ñávi'í Cloee ní ko tsi ntánāa núu nto ni tá'an nto.

¹² Kaka'an ñá tsi ío ntó ne, kaka'an nto: “Xu'ú ne, kantikín u Pablu”; iō ntó ne, kaka'an nto: “Xu'ú ne, kantikín u Apolo”; o “Xu'ú ne, kantikín u Pedru”; o “Xu'ú ne, Cristu kantikín u”, xkoó ka'an nto.

¹³ ¿Vá ũvi nuu ntú Cristu? ¿Vá xū'ú ntu é Pablú u ña é xi'í ntiká krusi kan kuénta iña nto? ¿Vá kuenta iña ko ítsi ntute nto?

¹⁴ Ntá tsi dóo vā'á o tsi nté uun nto ña ni nakutsi ntúte ú nto; da mii tsí Crispu ni Gáyu.

¹⁵ Dukuān ne, ñá xoxó kuvi ka'an i e ítsi ntute nta'a ko.

¹⁶ Naka'án kó tsi nakutsi ntúte ú ñávi'í Stefanú ñi. Ntá tsi ña naka'án ko tē nakutsi ntúte ú tuku ká ña'a ñi.

¹⁷ Tsí Cristu ne, ñá ni taxnũu ña ko é nakútsi ntute ú ña'a, tsí xu'ú ne, taxnũu ña ko é ká'an ntódo u tú'ũn é vā'á san nté koo nakáku o. Ñá kaká'án u tú'ũn e dóo vi'xín kaa san é vata tē dóo tu've ko, vata koo é ña ku dé kuení nto te nākáku nto kuenta iña tú'ũn e dóo kí'in iní i é káka'án u ni ntó, vata koo é ña nantii ní'ni u e dóo nuu á'vi i é xi'í Cristu ntiká krusi kan kuénta iña ko.

Xé'e Xuva kō é kúvi víi Cristu é un ntí'ví, e dóo kí'in iní ñá vata kaa mii ñá

¹⁸ Dá kaká'an o tsi xi'í Cristu ntiká krusi kán ne, ñá tē nté kaa tuntu kaa tú'ũn sa'á, kuiní ña'a, ña ntaika ítsi ñi'ví san. Ntá tsi ñi'ví o e ntántikin o Cristu,

ña é nakáku kō ne, tū'ún sã'á ne, tū'un iña núu i e dóo ka'nu é edé Xuva ko iña ko, kuíni kō.

¹⁹ Du'va ō kúvi vatá ó uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō:

Nanti'í u é ki'in Iní ña'a, ña dóo ki'in iní i;
nãxtuví xio u é kãñe'e dikí ñá'a sán di,
ka'an.

²⁰ ¿Mí'í ntu núu á'vi ña'a san, ña e dóo iní san, nĩ ña dóo tu've i iñá leí san, nĩ ña e dóo iní ka'an nuu i é ió ñuxiví a? Nãñe'e Xúva ko kō tsí nee iña e dóo va'á ñuxiví a, kuíni kō ne, ña tē nee nuu á'vi i núu ña.

²¹ Dóo ki'in Iní Xúva kō, tsi ñá ni dē va'a ña é kutūni ñá'a san nee ñá'a ña kuenta iña i e dóo ki'in iní ña, ntá tsi dóo xkúntee iní ña é nakakū ñá ña'a, ña é kuinti'xe i ña kuenta iña tū'ún e dóo tuntu kaa é kã'an ntódo o.

²² Ña Israeé san ne, ncho kiní ña nuu i e dóo ka'nu; ña griegu san ne, dōo ncho kutú've ña, é kuki'in iní ña.

²³ Ntá tsi xo'ō ne, ntáka'an ntódo o iñá Cristu, ña é xi'í ntiká krusi kan kuénta iña ko. Ña Israeé san ne, dōo doka'an é ntáka'an o, kuíni ña. Ña tuku tatá i san ne, dōo tuntu ka'an o, kuíni ña.

²⁴ Ntá tsi xoo ñá'a, ña e kána Xuva kō né, kuān te ña Israeé ñá ne, o kuān te ñá griegu ñá ne, kutuni ña tsí Cristú ne, nĩ'í ña é kūvi víi ña da neé ka nti'í nuu í, ne, nĩ'í ña e dóo ki'in iní ñá kuenta iña Xuva kō dí.

²⁵ Tē nee iña é kade Xuva kō e dóo tuntu kaa, kuíni ña'a sán ne, diví e díi ka vá'a kuē'en é vata kaa é tu've ña ñuxiví a. Nee iña e dóo víta iní Xuva kō ne, diví e díi ka ntií iní i é vata kaa ña ñuxiví a.

²⁶ Diví nto, tá'an kó, na naka'an ntō nte ntáa nto dā kána Xuva ko ntō. Nã titin nto e dóo tu've nto, vatá o tū've ña ñuxiví a. Nã titin nto e dóo na'nu ña'a nto ne, ña titin nto e dóo kuika ntō di.

²⁷ Ntá tsi nuu i e dóo tuntu kaa, kuíni ña ñuxiví a ne, diví é nãkaxnúu Xuva kō é nakō'xó nteé ñá ñuxiví san, ña e dóo ki'in iní i ne, nãkaxnúu Xuva ko núu i é ña ntií iní i san é nakō'xó ña'a, ña e dóo ntií iní i san.

²⁸ Nãkaxnúu Xuva ko ñá'a, ña é ñá váda ntaidiá'vi, kuíni ña'a ñuxiví sa, nĩ ña'a, ña é ña ntio kue'en tsí ña'a san, nĩ ña'a, ña é ña te nee nuu á'vi i, kuíni ña'a sán di, vata koo é na nakō'xó ña ña'a, ña dóo na'nu ña'a san.

²⁹ Tsi ña kúvi víi ka'nu nté uun ña'a nuu Xuva ko.

³⁰ Tsi mii Xuva kō né, tá'xi ña é uun kuédadii tsi ntuvi o ni Jesúcristu. Nta'a Jesuú ne, ta'xi ña e dóo ki'in iní kó nĩ é ntuntoo kuétsi ko, nĩ é ntuviko o kuénta iña Xuva ko, tsi e ntá'vi ña kuétsi kō dá xi'í ña.

³¹ Du'va ō kúvi nuu i sá'a vatá ó uve na'a kaka'an tū'un Xuva kō: “Xoó ncho kada ka'nu mii i kúñu i ne, na kãda ka'nu ña kuenta iña Xuva ko”, ka'an.

2

Tū'ún Cristu, ña xi'í ntiká krusi kan

¹ Xu'ú ne, dā xeé u mí ntoo nto, tá'an, é kã'an ntódo ú ni ntō é nuu é ntaā i iña Xuva kō ne, ñá ni kã'án u ni nto tū'ún e dóo vi'xín kaa, nté tū'ún e dóo ki'in iní i san.

² Tsi dé kuení ko é ña te nee iñá ka'án u ni ntō é da mii tsí tū'un Jesúcristu, nté ō xi'í ñá ntiká krusi kan kuénta iña ko.

³ Dā itúví ú ni ntō ne, ña túvi ntií ko. Koó da kan'í u tuví u e dóo u'ví ko.

⁴ Dá kaká'án u ni nto, nĩ dá kaká'an ntódo ú ne, ñá tē tū'ún e ntáka'an ña e dóo ki'in iní i san é kãka'án u ni ntō, tsí tá'xi Espiritū Sántū sán ko ntií ña é kuvi naku'á u nto,

⁵ vata koo é na kunuu iní ntó Xuva ko, ña e dóo ka'nu, ña te é kunuu iní ntó ña'a, ña e dóo ki'in iní i san.

Kanañe'e Espiritū Sántū san ko xoo é Xuva kō

⁶ Ntá tsi kaka'án nti tú'ún é ki'in íni ni ñā é dií ka ini tú'un Xuva kō. Ntá tsi ñā te diví tú'ún e ntáka'an ñā dóo tu've i san, nté tú'un e ntáka'an ñā ntádē kú've ñuxiví a vevii, tsi ñā ná'a ka kuntōo ñā ñuxiví a.

⁷ Ntá tsi tú'ún é kaka'án nti e dóo ki'in íni iña Xuva kó ne, iña nuu i é tūvi xu'uu un tsi nte dí'na da de kú've ñā ñuxiví san. Núu i sá'a ne, diví é ní'i ko é vā'a nta'a Xuva kō.

⁸ Nté uun ñā'a, ñā ntádē kú've ñuxiví a ne, ñā ni kutūni ñā nuu i sá'a. Tē dí ni kutūni ñā ne, ñā ni naxntē ñā Tó'o kō ntíká krusi kan, ñā dóo ka'nu.

⁹ Ntá tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Núu í é vāta kiní o, é vāta tekú kō, é vāta ki'in diki kó ne,
é xtúvi tú've Xuva ko núu i tsikan iña ñā'a, ñā é ntákuinima í ñā,
ka'an tú'un ñā.

¹⁰ Sá'a ne, náñē'é Xuva ko ko ntā'a Espiritū Sántū san. Tsi Espiritū sán ne, kaito nteé ñā é un nti'í un tsi nte nuu i é ñā káñe'e diki ko iña Xuva ko, é da mii tsi Xuva kō é íni ñā.

¹¹ Ntá tsi ¿xoo ntu ini i nee iña é kadē kuení tuku ñā'a? Tsi da mii tsi nīma ñā é íni. Dukuān né, da mii tsi Espiritū Sántū san íni ñā nté o kadē kuení Xuva kō.

¹² Ntá tsi xo'ō ne, ñā ni ní'i ko é nakua'a o nuu i é ío ñuxiví a, tsi xo'ō ne, ní'i ko mii Espiritu Xuva kō vata koo é kūtuni ko nuu i é kata'xi Xuva ko kō tsi dóo vā'á o de ñā ni kō.

¹³ Ná tē tú'ún e dóo ini ñā ñuxiví sa é kaka'án nti nuu i sá'a, tsi tú'ún é nañé'e Espiritū Sántū sán nti é kaka'án nti. Dukuān é kanañé'e nti ñā'a, ñā é nuu Espiritū Sántū san nīma i, núu í é kaka'án Espiritū Sántū san.

¹⁴ Ntá tsi ñā'a, ñā é ñā te núu Espiritū Sántū nima í ne, ñā kúvi kī'in diki ñā tú'ún é ncho ka'an Espiritu Xuva ko ni ñā. Dōo tuntu kaa tú'ún san, kuíni ñā, tsi ñā te núu Espiritū Sántū san nīma ñā é nañé'e ñā nee é káni tú'ún.

¹⁵ Ntá tsi ñā'a, ñā é nuu Espiritū Sántū nima í ne, kuvi ka'an ntée ñā un nti'í nuu i. Ntá tsi diví ñā ne, xoxó kuvi ka'an ntée i ñā.

¹⁶ Tsi kaka'an tú'un Xuva kō: “¿Xoo ntu ini i nté o kadē kuení Xuva kō? ¿Xoo ntu kuvi nañé'é i ñā itsi'?” ka'an. Ntá tsi xo'ó é i'xá Xuva ko o ne, ntádē kuení ko vatā o kadē kuení Cristu.

3

Ñā ntáde tsiñu dadí iña Xuva ko

¹ Ñā ni kúvi ká'án u ni nto vatā o kaka'án u ni ñā'a, ñā é ini va'á Xuva ko, tá'an. Ntá tsi kaka'án u ni nto vatā o kaka'án u ni ñā'a, ñā é da mii tsi é íni nee iña é ío ñuxiví a. Vāta kīni vā'a nto nuu i iñā Cristu, tsi vata ntāa i'xa ikín san ntāa nto.

² Vatā o kaxé'e o dikiuí é kō'o i'xa ikín san é vata kutíi i é ká'xi kúñu ne, kuān o kanakuá'a u nto núu í é ki'in íni san dí, tsi vata kutíi nto ki'in diki nto tú'ún é ki'in íni san. Nté vevii vata kutíi nto ki'in diki nto,

³ tsi ntáde dukuan nto vatā o ntáde ñā ñuxiví san. ¿Ñā ntu te dukuan o ntáde nto da ntákune'ú ini nto ni tá'an nto, o da ntánaa núu nto ni tá'an nto? Dito tsi ntáde nto vatā o de ñā ñuxiví san.

⁴ Kaka'an ntó, uun ñā'a ntó: “Xu'ú ne, kantikín u Pablu.” Tuku nto ne, kaka'an ntó: “Xu'ú ne, kantikín u Apolo”, xkoó ka'an nto. ¿Ñā te dukuan ntú o ntáka'an nto vatā o ntáka'an ñā ñuxiví san?

⁵ ¿Xoo ntu é Apolo í san? o ¿xoo ntu é Pablu í san dí? Kūdii ñā ntáde tsiñu iña Xuva ko nti e ntánakuá'a nti nto é kuinti'xe nto ñā. Da mii tsi e táxnuu Xuva kō nti é káde nti, é un é un nti.

⁶ Xu'ú ne, da mii tsi é nakū'xí u tsikán sán ne, Apoló san ne, dá'vi ñā ntúte. Ntá tsi Xuva kō tá'xi ñā é kué'nu.

⁷ Dukuān ne, ñá te ká'nu ña'a ña kaí'xi tsíkín san, nté ña kadá'vi ntute sán di, tsí mii tsi Xuva kō e dóo ka'nu ña, tsi dívi ñá né, kata'xi ña é kuē'nu.

⁸ Dadii tsi nuu á'vi ña kaí'xi tsíkín sán ni ñá kadá'vi ntute san. Ntá tsi tá'xi Xuva kō é vā'á iña ña, é un é un ña, vata tsí ó kade tsiñu ña.

⁹ Dadii tsi ntáde tsiñu ntí iña Xuva kō. Divi ntō né, vata ntáa ñu'u é katavi nuu Xuva kō ntáa nto. O vāta ntáa vi'i é kaxntítsi Xuva kō ntáa nto.

¹⁰ Xu'ú ne, vata kaa ña kadama, ñá odo nuú, kaa ú, e tá'xi Xuva kō é kutúni ko nté koo kada vā'a ú etí vi'i san. Tuku ña'a ne, katsodo ña ntó'o nuu i kan. Ntá tsi na koto vā'a ña, xe un xé un ña, nté o ntáde tsiñu ña.

¹¹ Jesucristú ne, divi ñá é vata kaa etí vi'i san kaa ña. Ña kúvi naní'i ko túku etí vi'i é díi ka va'a é divi ña.

¹² Doó titín nuu i é kuvi tsoo o etí vi'i san. Kuvi tsoo o oró, o kaá kuí'xín, o xúu e dóo nuu á'vi i, o kuvi tsoo o útún, o xó'o, o chñn.

¹³ Tē ita ntí'xin ñu'ú san vi'i sán ne, kutuni ko te vā'a nuu i e dé tsiñu ni'i ña xntítsi i san. Kuan kōo kutuni ko xoo e dé tsiñu vā'a i ntuvi te vexkáda kú've Xuva kō, tsi vata kaa ñu'ú san kaa ña te kúvi. Te kuíta ntí'xin tsiñu ko nuu Xuva kō ne, dóo díto te vā'a o dé tsiñu o né, o tē ña vā'a o nī de tsiñu o.

¹⁴ Te kútií tsiñu kō é kuntítsi te kuíta ntí'xin ñu'ú san ne, ní'i kō é vā'a.

¹⁵ Ntá tsi te koko e dé tsiñu o ne, kunaá iña ko. Ntá tsi mii o ne, nakáku o vatá o dé ña'a é da mii kúñu i nakáku ña dá i'xi vi'i ña.

¹⁶ ¿Ñá íni ntú nto tsí vi'i Xuva kō kúvi nto, tsí nuu Espíritu Xuva ko nīma nto?

¹⁷ Te xōo ñá'a nakatsin ña vi'i Xuva kō né, nakatsin Xuva ko ñá di, tsí xúkun Xuva kō né, kúviko kuenta iña ña. Divi xúkun tsíkán ne, divi o xo'ó.

¹⁸ Ñá ku káni nta'ví mii ntō kúñu ntō. Te iō nto e dóo ki'in iní ntó, kuini nto, vatá o iní ñá ñuxiví san ne, díi ka vā'á o te ntuvi nto vata kaa ña'a, ña é ña te neé iní, vata koo é kútú've nto é nuu é ntaá i.

¹⁹ Nee iña e dóo ki'in iní ñuxiví san ne, ñá vādá kaidiá'vi nuu Xuva ko. Tsi uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: “Nuu i é kīni kaa e ntántukū nuní ña ne, divi tsi nuu i é kué'le Xuva kō é kō'xó nteē ña”, ka'an.

²⁰ Kaka'an xtúku tú'un ñá di: “Iní Xúva kō é un ntí'í é kadē kuení ña'a, ña e dóo tu've i ñuxiví san ne, ñá vādá kaidiá'vi kue'en tsi”, ka'an tú'un ñá.

²¹ Dukuān ne, ñá ku kada ka'nu nto te kantíkin ntó dā xóo ká ñatíi, tsí un ntí'i nuú i é káduku ntée nto.

²² Tsi kuān té Pablu, ni Apólo, ni Pedrú, ni kanii ñuxiví san, ni ntúvi iña kó, ni dōxi'i san, ni é un ntí'í é iō vevíi, ni é un ntí'í é koo ntuvi é ve'xí ne, un ntí'í nuú i sá'a é káduku ntée nto.

²³ Divi ntō ne, ntáduku ntée nto Cristu. Cristú ne, kaduku ntée ña Xuva kō.

4

Tsiñu é ntáde pustru

¹ Na kútuni nto tsí ntí'í ne, ña ntáde tsiñu iña Cristú nti, é uvé nta'a nti tú'un e dóo vi'xín o iña Xuva ko.

² Xoó ña'a é kúnteé nta'a i ne, kantio é káda ntaa ña nee ntí'í nti'í é káka'an tó'o ñá.

³ Xu'ú ne, ñá káde ú kuentá te ká'an ntó te vā'á u ne, o tē ña vā'a u, o kuān te dá xóo ka ña'a kuan koo ka'an ñá di. Nté dívi ú ña kuvi ká'an u neé ña'a u.

⁴ Ña te neé ni idé u, kuini ko, ntá tsi xoó ntu ini í te kuan o. Da mii tsi Xuva kō é kuvi ka'an ñá te vā'á u ne, o te ña vā'a u.

⁵ Dukuān ne, ñá ku ká'an ntó te xoo dóo va'a i, o xoo ña vā'a i, da nté nainu xtúku Xúva kō. Tē naínu ñá ne, naxi'í nuu ña nīma ko vata koo é kútuni ko nee iña é ñu'u xū'u. Ta'xi Xuva ko kídāá é ntii díto un ntí'í é ntádē kuení kō é nuu nīma ko. Kídāá ne, ka'an Xúva kō nee iña e dóo vā'á iña ko, xe un xé un o.

⁶ Nto'ó, ta'an, kaka'án u ni nto nuū i sá'ā e vá'a tsi mii ntō. Kaka'án u iñá Apoló ne, iñá kō di, vata koo é kīni nto ntí ne, kutú've nto é ña kuita ntí'xin nto vatá ó uve na'a tú'un Xuva kō, vata koo é nté uun nto ña ká'an nto: “Ñā sá'ā ne, dōo vá'a ñā”, o ka'an nto: “Ñā tsikán ne, ñā vā'á ñā'a ñā”, koo ka'an nto.

⁷ ¿Xoó ntu kantavá'a ñā'a i nto te dii ka va'á ñā'a nto é vata kaa ña nguū san? ¿Nee iñá ntu io iñā nto é ña ni ta'xi Xuva kō? Ntá tsi te ta'xi Xuva kō ne, ¿nté kui kade ka'nu ntu nto vata sá tē kuenta iñā mii nto ni ni'í nto?

⁸ Di'vi ntō ne, é dōo kuika nto vē; ñā tē nee iñá ka ntátaan núu nto. Mii ntō ntáde nto rei, é nté ñā vādá ka mí'i ntátaan núu nto nti. Tē dí nuu é ntaā i é rei ntí'xe nto ne, kadā kú've dadii ntí ni ntō.

⁹ Ntá tsi ntí'i é pustrú nti ne, vata te ta'xi Xuva kō é ntīi nti un tsi nte ata i kan. Kuan o dé kuení ko. Vata ntáa ñā'a, ña ni'í i doxi'í san ntáa nti, é kanii ñuxiví san ntaíto díto ña nti, ni ūn ntíi ntīi ánje, ni ūn ntíi ntīi ñā'a san.

¹⁰ Ntí'i ne, dōo tuntú nti kuenta iñā Cristu. Ntá tsi nto'ó ne, dōo ki'in iní nto é kudadii nto nī Cristu. Ntí'i ne, ña túvi ntīi ntí, ntá tsi nto'ó ne, dōo iō ntīi nto. Ntí'i ne, ña ntaíko ñu'u ñā'a sán nti, ntá tsi nto'ó ne, dōo ntaíko ñu'u ñā'a san nto, kuíni nto.

¹¹ Ntē vevii ntákakin ntí ne, ntaísí nti ntute. Ñā túvi dōo é kū'un nti. Dōo ntádē xení ñā'a san ní nti ne, ña túvi vi'í mii ntí mi é kuntōo nti.

¹² Ntí'i ne, dōo ntáto'o ntí é nta'a nti ntáde tsiñu ntí. Dā ntáka'an kīni ñā'a san ní nti ne, ntánantiko kōó nti, kaka'án nti: “Na kunūu mé'ñu kunuu dava Xuva ko ntō”, xkoó ka'án nti. Dā ntáde ña nī nti é kīni kaa ne, ntákutíi ntí'i ntí nti.

¹³ Dā ntáka'an kīni ña nī nti ne, ñā tē ntákudiín nti ni ñā, tsi ntánaka'nu ntí iní ñā. Ntáde ña nī nti vata te ñe'e ñuxiví sa kúvi nti, vata ntáa nuu i é ña kaidiá'vi ká i e ntánakuitá ñā'a san. Un tsi nté vevii ne, kuan tsí ó ntáde ña nī nti.

¹⁴ É kakā'án u ni ntō sa'á ne, ñā te kakā'án u é kūka'an nuu nto, tsí kade tii ú ni ntō vata kaa i'xá mii ko e dōo kakuinimá ko i.

¹⁵ Tsi kuan te u'xi míl mastru nto, ña é ntánañé'e i nto iñá Cristú ne, ntá tsi ña títin uva ntō. Di'vi u é uva ntō, tsí nañé'e ú nto tú'ūn é vā'á san nté koo kuínti'xe nto Jesūcristu.

¹⁶ Dukuān ne, kaikán u da xe'e ntá'a nto é kuntikín ntó ko ne, vii ntó vata tsí ó de ú san.

¹⁷ Kuenta iñā i sá'a ne, taxnúu ú Timoteu, é vata kaa i'xá mii ko, ña e dōo kakuinimá ko. Nā kaxtuví mii ña é kuntikín ñā Xuva kō. Di'vi ñā naka'an ñā ntō nté o dé u é kantikín u Cristú, vatá ó kanañé'e u ñā'a san má ūkún dā mí'í ka kañé'é u.

¹⁸ Iō ntó ne, dōo ntáde na'nu nto, tsí kuini nto ne, ña kí'xi ká u, kíxkoto ni'ni ú nto.

¹⁹ Ntá tsi ña kukuí ka dá ki'xi ú, te Xuva kō ntio ña. Kidáa kutúní ko te kúvi vii ntí'xe ña ntáde na'nu ñā'a sán ne, o kúdií da ntáka'an ña.

²⁰ Tsi mí kadē kú've Xuva kō ne, ñā te da mii tú'un kúvi, tsi dōo iō ntīi ña neé vii ña.

²¹ ¿Nee iñá ntu é ntio nto: é kí'xi ú mí ntoo nto é nāa ú ni ntō né, o é kīnī u nto e dōo kakuinimá ko nto?

5

Kadē kú've ñā iñā uun ñā'a, ña kade é kīni kaa

¹ Ntáka'an ñā'a tsi uun ñā'a ntō ne, kaeni díkí ña ñadī'i úva ñā. Nté ñā'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, ñā iní ña é kuān koo vii ña, é náki'í ña ñadī'i úva ñā.

² Di'vi ntō ne, naa i é kuntōo nto dontíni ne, da ntáde na'nu ñā'a nto. Nā tii, ña é kuān ó de sán ne, kantio é nantīi nto ña.

³ Kuān té xoxó u mí ntoo ntó ne, dōó kadē kuení ko iña nto. Vata tsi tē tuví dadíi ú ni ntó, tsí é de kú've ú iña ña kade é kīni kaa san, nta'a Tó'o ko Jesúristu.

⁴ Dā ntánataká nuu nto ne, vata tsi tē ntoo dadíi ntí ni nto, ntó'ó nī Tó'o ko Jēsuu, ña e dōo iō ntíi i.

⁵ Kidāā ne, ntáda nto ña kuenta ntá'a tó'ō e ña vá'ā sán vata koo é ntí'i kue'en kúñu ña ne, nakáku nima ña ntuví te vē'xí xtuku Tó'o ko Jēsuu.

⁶ Nā vā'á o é ntáde na'nu ña'a nto. ¿Ñā ntu íni nto tsí te nākudáka un sín u'xen ia u'xen vā'á san ne, kuia kaníi tī'nti i?

⁷ Nakate nto kuétsi nto vē, tsí kanatívi kúñu kō dá iō kuetsí ko, vatā ó kanatívi u'xen vā'á san dá kanakudáka ni'i u'xen iā san. Na ntúvá'a nima nto váta kaa u'xen vā'á san e nté un sín u'xen ia ña kadáká ka. Vá'á o é kuān koo víi nto, tsí Cristú ne, vata kaa a le'ntu é xi'i kuenta iña ko kaa ña.

⁸ Dā ntáde o viko katí sán ne, ñá ku de tsiñu ni'i o u'xen iā san. Dukuān ne, ña vā'á o é kudáka é kīni kaa sán nima nto, nté da neé ka nuu i é ña vá'a. Tsí kaníi nima kó na víi o é vā'á san ní é nuu é ntaā í san.

⁹ E dí'na taxnúu ú tutú nta'a nto é kāká'án u é ña ku xkuntíkin nto ña kīni ntáa san.

¹⁰ Ntá tsi ñá te kaka'án u é ña ku ká'an kue'én ka ntó ni ñā'a, ña kīni ntáa, ña é ntoo ñuxiví a, ña ntaéni dikí, nī ña ntákune'u iní i, nī ña ntaído dú'u, nī ña ntánuu iní i santu, tsí te kuān ó ne, kantio é ntíi nto ñuxiví san.

¹¹ É kāká'án u ni ntó ne: Ná ku ika dadíi nto ni da xóo ka ña'a, ña é kāká'an é kakuinti'xe i Xuva kō ne, ntá tsi kade ña é kīni kaa, te tíi, te ñadi'í ñá, o tē kakune'u iní ña, o kánuu iní ña santu é ntúvá'a naa, o kāká'an kīni ña iña ña'a, o ña kí'ví ne, o ña dú'u. Ntē ña ku ka'xí dadíi nto ni ña.

¹² Tsí kaduku ntée nto é kadā kú've ntó iña ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Nā kadūku ntée u é kadā kú've u iña ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō,

¹³ tsí mii tsi Xuva kō é ká'an ñá te iō kuetsí ña. Ntá tsi nto'ó ne, naxtuví xio nto ñatíi, ña kade é kīni kaa san.

6

Ña ntákuinti'xe i, ña ntátsi'i kuetsi ta'an

¹ Dá ió nuu i é ncho tsi'i kuétsi nto ta'an nto ne, ¿neé ntu tsiñu kī'in nto nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san? ¿Nté kui ña kī'in ntu nto nta'a ña ntákuinti'xe i san?

² ¿Ñā ntu íni nto tsí xo'ō e ntákuinti'xe ko Xuva kō ne, kada kú've o iña ña ñúxiví san rkontuví? Te ñivi ntó é kadā kú've ntó iña ña ñúxiví san rkontuví ne, ¿nté kui ña kuví ntu kada kú've ntó nuu i é ña kue'é san?

³ ¿Ñā ntu íni nto tsí te kúvi ve ne, un tsi nte ánjē sán kada kú've o iña ña? Dukuān ne, díi ka ña ntii tu'un kada kú've ó nuu i é ió ñuxiví a.

⁴ Te iō nto e ntánāa núu nto kuenta iña i é ió ñuxiví a ne, ¿nté kui ntáde ntu nto kuenta ña'a, ña é ña té neé kaduku ntée i iní ukún Xuva kō?

⁵ Kaka'án u sá'a vata koo é na kūka'an nuu nto. ¿Vá ña xoxó ntu nté uun ña'a nuu ta'án ña nto e ñá iní ña é kadā kú've ñá iña ta'an ña?

⁶ Ntá tsi nto'ó ne, ñá te da mii tsi e ntátsi'i kuetsi ta'an nto, tsí nta'a ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō san ntáñe'e nto, ntátsi'i kuetsi ta'an nto.

⁷ É kuān ó ntátsi'i kuetsi ta'an nto ne, ¿nté kui ña díi ka vá'ā ó é na kūtíi nto nima ntó te kade ña ni ntó é kīni kaa? ¿Nté kui ña díi ka vá'ā ó é na kūtíi nto nima ntó tē kaeni nta'ví ña nto?

⁸ Ntá tsi nto'ó ne, kantēi é ntáde nto. Tsí un tsi nte ta'an mii nto ntáde nto ni ñā é kīni kaa ne, ntaéni nta'ví nto ña dí.

⁹ ¿Vá ña ntu íni nto tsí ña'a, ña e ntáde nuu i é kīni kaa sán ne, ñá nī'i ña é vā'á nta'a Xuva kō? Ná ku ení nta'ví mii ntó kúñu ntó; nté ñā'a, ña é kade é

kini kaa ni ñadĩ'í san, nté ñā kanuu iní i santu, nté ñā kaeni dikí ñadĩ'í é ñā te ñadĩ'í míi i, nté natíi, ñā kaeni dikí ñatíi ní'í i,

¹⁰ nté ñā du'ú, nté ñā dóo kue'í, nté ñā kí'ví, nté ñā'a, ñā kadá'ví dovete tá'an i, nté ñā kaeni nta'ví ñā'a é ní'í ñā é ntio ñā ne, nté uun ñā'a, ñā kuān ó de san, ñā ní'í ñā é vā'a nta'a Xuva kō.

¹¹ Iō ntó ne, kuan ō dé nto kídaā di. Ntá tsi vevíi ne, é ntūntoo nima nto. É xtūví xio Xuva ko ntō é kūvi nto iña míi ñā. É ntūvá'a nto ni Xuva ko vē, kuenta iña Tó'o ko Jesūcristu ni Espírítu ñā.

Kūñū kō ne, iña Xuva ko

¹² Kuvi víi u da nēé ka nuu i, ntá tsi ñā te un ntí'í nuū i é vā'a iñā ko. Kuvi víi ntí'xe ú da nēé ka nuu i, ntá tsi ñā da vā'a ko é da nēé ka nuu i é kūvi víi ní ko.

¹³ Iō ñā'a xkoó ka'an ñā: “É kā'xi o ne, iña xído ko. Xídó kō ne, iña é kā'xi o”, xkoó ka'an ñā di. Ntá tsi ntuvi tsi nuu i é nantí'í Xúva ko i te kuvi. Kūñū kō ne, ñā te iña i é kaní dikí ō ñatíi san ne, o ñadĩ'í san, tsi kúñu kō ne, iña Xuva ko. Divi ñā ne, iñā kúñu kō ñā.

¹⁴ Vata tsi o dé Xuva kō e nantóto ñā Tó'o kō Jesucristú ne, kuan tsí koo nantóto ñā kō dí, tsi dóo iō ntíi ñā.

¹⁵ ¿Ñā ntu íni nto tsi kúñu ntō ne, iñā Cristu? ¿Vá kí'i ntu ú kúñu Cristú ne, dá nata'an ntée ú ñadĩ'í kini kaa? ¿Ñā kúvi!

¹⁶ ¿Ñā ntu íni nto tsí ñatíi, ñā kanata'an nteé ñadĩ'í kini kaa sán ne, uun tsi kúñu ntákuví ñā ntuví ñā? Tsí tú'un Xuva kō ne, kaka'an: “Ntuví ñā'a sán ne, uun tsi kúñu kúvi ñā”, ka'an.

¹⁷ Ntá tsi té xoo kanakuntee tá'an i Xuva kō ne, uun tsi espírítu kúvi ní ñā.

¹⁸ Dukuān ne, kunu nto dá ncho natā'an ntée nto kúñu nto nūu i é kíni kaa. Tsí da nēé ka kuétsi é kade ñā'a sán ne, ñā té neé kade i kúñu ñā. Ntá tsi xoo kanatā'an ntée i kúñu i é víi núu i é kíni kaa sán ne, é kuétsi tsi míi kúñu ñā kade ñā.

¹⁹ ¿Ñā ntu íni nto tsí kúñu ntō ne, ví'i úkūn Espírítu Sántu é tá'xi Xuva kō é kunūu nima nto? Ñá te iña míi ka nto kúñu ntō,

²⁰ tsí ñā te nté kaa a'ví i ntá'ví Xuva ko kuēnta iña nto. Dukuān ne, ntio é kada ka'nu nto Xuva ko ní kúñu ntō.

7

Itsi iña ñā ntatánta'a

¹ Vevíi ne, kaka'án u ni nto nūu i é tsixe'e ntō ko da táxnuu nto tutú nta'a ko: Díi ka vā'ā ó tē ñā tánta'a ñatíi san.

² Ntá tsi da xe dóo iō nuu i é kíni kaa e ntáko'xo nteé ñā ne, é un é un ñatíi san ne, na koo ñadĩ'í míi ñā. É un é un ñadĩ'í san ne, na koo xii míi ñā di.

³ Na kāda ntaa ñatíi san ni ñadĩ'í ñā. Ñadĩ'í san ne, na kāda ntaa ñā ni xii ñā dí, vatá ō kantio é víi ñā, xe un xé un ñā.

⁴ Tsí ñadĩ'í san ne, ñā te iña míi ka ñā kúñu ñā, tsi iña xii ñā. Kuan tsí kaa iña ñatíi san dí, tsí ñā te iña míi ka ñā kúñu ñā, tsí iña ñadĩ'í ñā.

⁵ Ñā kú ka'an ñatíi san é ñā ncho kutuví dadii ñā ni ñadĩ'í ñā, o ñadĩ'í san, ñā ku kā'an ñā é ñā ncho kutuví dadii ñā ni xii ñā. Na ñatíin ñā é kūntoo xio ñā uun taan vata koo é ní'í ñā ntuví é kā'an ntá'ví ñā. Tē kúvi ka'an ntá'ví ñā ne, dá ñakuntóo dadii xtuku ñā vata koo é ñā kuvi víi tó'ó é ñā vā'a é kō'xó nteé ñā nuu i é kíni kaa, tsí ñā kutíi ñā é kúntoo míi ñā.

⁶ Ñá te kākā'án u te kuétsi é víi nto sá'a, ntá tsi kaka'án u tē ncho tánta'a nto ne, vā'a ō.

7 Díi ka vá'á ó te dí un ntíi ntíi ñá'a vii ña vatā ó de ú, kuiní ko. Ntá tsi Xuva kō né, vatā ó ntio ña ne, xé'e ña xe un xé un ña'a e túku e túku nuu i nté koo vii ña.

8 Tē xoó ña kuetsí é vāta tánta'a ña, o ñadi'i kíi san di, kaka'án u tsí díi ka vá'á ó te kuntoo mii ntó é ña nátanta'a nto, vata kaa ú xu'ú.

9 Ntá tsi tē ña kutíi nto ní kúñu ntó ne, tánta'a ntó. Díi ka vá'á ó e tánta'a ntó naa i é kadā kuení nto é vii nto é kíni kaa ni kúñu ntó.

10 Ntá tsi ña'a, ña e tánta'a ne, kaka'án u ni ñá é ña ku xtuví mii ñadi'í san xii ña. Nǎ te xú'u é káka'án u sá'a, tsí Xuva kō é kuān ó kaka'an ña.

11 Ntá tsi te naxtuví mii ñadi'í san xii ña ne, ñá ku nátanta'a xtuku ña. Díi ka vá'á ó te ntúvá'a ña ni xii ña. Dukuān ne, ñá ku na xtuví mii ñatíi san ñadi'í ñá di.

12 Íña ña nguú sán ne, ñá ni ká'an Xúva kō. Ntá tsi kaka'án u te ío uun ñatíi, ña kakuinti'xe i ne, ío ñadi'í ñá, ña é vata kuinti'xe i Xuva kō né, tē ntio ña kuntoo ña ni xii ña ne, vá'á o. Nǎ ku kíi nteé xio ta'an ña.

13 Kuan tsí o dí, te ío uun ñadi'í, ña é kakuinti'xe i ne, ntá tsi xii ña ne, ñá kakuinti'xe ña ne, tē ntio xii ña é kutúvi ka ña ni ñadi'í ñá ne, vá'á o. Nǎ ku kíi nteé xio ta'an ña.

14 Tsí xii ña, ña é ña kakuinti'xe i sán ne, tuvi étsin ña nuu Xuva ko, tsí tuvi ni'í ña ñadi'í ña, ña é kakuinti'xe i san. Nǎdi'í san di, ña é vāta kuinti'xe i ne, tuvi étsin ña nuu Xuva ko, tsí tuvi ni'í ña ñatíi, ña é kakuinti'xe i san. Tē ña'á ne, i'xá ña ne, kuvi vata ntáa i'xá ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi ntoo etsin i'xá ña nuu Xuva kó di.

15 Ntá tsi te ñá'a, ña é ña kakuinti'xe i san, ntío ña é natsoo mii tā'an ña né, na vii mii ña. Kídáá né, ñatíi o ñadi'í, ña é kakuinti'xe i sán ne, ña túvi nūu i íña ña. Tsí Xuva kō ne, ntio ña é vā'á ko kuntoo o.

16 Tsí çxoó ntu ini í te kuvi xntiín xii o é nakakū ña? çō xoó ntu ini í te kuvi xntiín ñadi'í o é nakakū ña?

17 Ntá tsi vata o tá'xi Xuva kō é vii ó, vata o kána ña kō, xe un xé un o ne, kuān koo vii o. Kuān o kaka'án u ni ūn ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i san.

18 Tē kána Xuva ko uun ña'a, ña tuku ñuú san ne, ñá kuetsí é tē'nté kúñu é ixi ñá vatā ó de ña Israeé san. Tē kána Xuva ko ūun ña'a, ña Israeé san ne, ñá kuetsí é ntava'a xtuku ña kúñu ña.

19 Tsí Xuva kō ne, ñá kāde ña kuenta te te'nte kúñu é ixi ko vatā ó de ña Israeé san ne, o ña'a. É nuu á'vi íña ñá ne, te kāde ntaa ó da nēé ka é káka'an ña.

20 É un é un ña'a, kuan tsi koo na vii ñá vatā ó de ña da kána Xuva ko ña.

21 Tē dóo kanto'o o kaden tsiñun da kána Xuva ko o ne, ñá ku dē kuení o. Ntá tsi te tá'xi tó'o o ítsi é ntiín ne, ntiín.

22 Tsí xoo ñá'a, ña e dóo kanto'o i kade tsiñu da kána Xuva ko i ne, é nakakū Xuva ko ña é kuntikín ñá ña. Kuān ó di ni ñá'a, ña é xoxo tó'o i da kána Xuva ko i, tsí íña Xuva ko kada tsiñu ña ve.

23 Xuva kō né, ñii ña nto. Dōo á'vi ntá'vi ña nto. Dukuān ne, ñá ku dā vá'a nto é tuku ña'a nakáda tsiñu ña nto íña ña.

24 É un é un nto, tá'án, vatā ó de nto da kána Xuva ko ntó né, kuan tsí koo vii nto. Na naka'an ntó tsí tuvi Xuva ko ni ntó nguentúvi.

25 Kuenta íña ñá ntoo mií, ña é vāta kiní ñatíi o ñadi'í, ña é vāta tánta'a ne, ña ni tá'xi Xuva kō nté koo ka'án u íña ña. Ntá tsi kuvi tá'xi ú itsi, tsí e dé ka'nu ini Xuva ko ní kó ne, kade ntaa u é káka'an ña. Dukuān é kuvi kuinti'xe nto é káka'án u.

26 Dōó ntií tū'un é kuntoo o ñuxiví a vevii. Dukuān é vā'á o tē ña tánta'a ñá'a san, kuiní ko xu'ú.

27 Ntá tsi te ío ñadi'í ntó ne, ña ku nantuku ntó nté koo naxtuví mii nto ña. Tē vata tánta'a nto ne, ñá ku ntuku nto ñadi'í nto.

²⁸ Ntá tsi tē tánta'a nto ne, ña túvī neé nuu i é kīni kaa kade nto. Tē tánta'a ñadī'í san ne, ña túvī neé nuu i é kīni kaa kade ña di. Ntá tsi xoo é tánta'a i ne, nto'o ña ñuxiví a. Kuān ó kaka'án u ni ntō, tsí ña ntío ko é ntō'o nto.

²⁹ Sá'ā ncho ka'án u ni nto, tā'an: Nā tīn ka ntuvi io é kuntoo o. Dukuān ne, kuntōo ntó vata tsi tē xoxó ñadi'í nto.

³⁰ Xoo é tuví nta'xa i ne, na kūtuví ña vata tsi tē ña te túvi nta'xa ña. Xoo e dóo diní i ne, na kūtuví ña vata tsi tē ña te diní ña. Xoo é kañii i ne, na kuntoo ña vata tsi tē ña tuví nee iñá ió iña ña.

³¹ Xoo é kade tsiñu ni'í i é ió ñuxiví a ne, ña kú de ña kuenta neé ió ñuxiví a, tsí ñuxiví é kañi o veví ne, ña ná'a ká kutúvi.

³² Nā ntío ko e dóo nantí'í nto iní nto. Xoo é vāta tánta'a i ne, kantí'í iní ña nté koo víi ña é vā'a é ntio Xuva ko.

³³ Ntá tsi xoo é ió ñadi'í i ne, kantí'í iní ña nté koo víi ña ñuxiví a ne, é kuē'e ña é vā'á ñadi'í ña.

³⁴ Kuan tsí ó ni ñadi'í, ña é ña ni xío xii i, ni ñadi'í kuetsí, ña é vāta tánta'a: kanñi nima ñá, kanñi kúñu ña kántí'í iní ña nté koo víi ña é vā'a é ntio Xuva ko. Ntá tsi ñadi'í, ña é tánta'a sán ne, kantí'í iní ña é ió ñuxiví a, nī nté koo víi ña é kutúvi diní xii ña.

³⁵ Kaka'án u ni nto sá'a é vā'á tsi mii ntō. Nā te kaka'án u é ká'nté nuu u e tánta'a ntō. Tsí é ntio ko ne, é vā'á koo kuntōo nto. Ntio ko é ña koo nté uun nuu i é ká'nté nuu é kuntikin ntó kanñi nima ntó Xuva kō.

³⁶ Te uun ñatí kadē kuení ña tsí kantio é tánta'a ña ni tā'nu katuví ni'í ñā, tsí é ita ntí'xin kuia tun é tánta'a tún ne, tē kuení ña é vā'á o sá'a ne, na víi ña nee é díi ka vā'á o. Nā te kini kaa é tánta'a tun.

³⁷ Ntá tsi te tuku ñatí kadē kuení ña tsí vā'á o é kutuví mii ña é ña tánta'a ña ne, vā'á o de ña di.

³⁸ Dukuān ne, xoo é tánta'a i ni tā'nu katuví ni'í ne, vā'á o de ña ne, ntá tsi tē ña tánta'a ña ne, díi ka vā'á o de ña.

³⁹ Ñadī'í, ña ió xii i ne, ntee tīn ña da ni kántito xii ña. Ntá tsi tē xi'í xii ña ne, kúvi natánta'a xtuku ñá ni da xóo ka ñatí é ntio ña, ntá tsi uun ñatí, ña é kakuinti'xe i Xuva kō di.

⁴⁰ Ntá tsi díi ka diní koo kutuví ñá tē ña nátanta'a xtúku ña. Sá'ā é kadē kuení ko, tsí nuu Espiritú Xúva kō nimá ko, kuíní ko.

8

Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ña nú sántu ña

¹ Sá'ā kaka'án u ve kuenta iña i é tsixe'e ntó kó te kúvi ka'xi o nuu i é ntátsido ña'a san nú sántu ña. Nuú é ntaā i é xkoó ka'an ñá'a tsí ió díki kó nee iñá víi o. Ntá tsi e dóo ki'in iní kó san ne, diví kade i e dóo na'nu ncho víi o. Ntá tsi é kuinima tá'an kó né, diví kade i é vā'á koo kue'nu o ni Xuva kō.

² Te xoo ña'a dóo ió díki i, kuíní i ne, vāta kútú've nti'xe ña vata kaa un nti'í é ntio é kútú've ña.

³ Ntá tsi te xoo ñá'a kakuinimá i Xuva kō ne, ini Xúva ko nēe ñá'a ña.

⁴ Kuenta iña i é kae'xi o é ntátsido ña'a san nú sántu ñá ne, ini vā'a o tsi nté uun santu e ntúvá'a nā ña te neé nuu á'vi i ñuxiví a, tsí mii tsi Xuva kō.

⁵ Ió ña'a é xkoó ka'an ña é ió xuva ña e dukún kan ni ñuxiví a di. Nā te da dñi nti'xe sántu ña nī tó'o ña ió.

⁶ Ntá tsi xo'ō ne, ini o tsi uun tsi Xuva kō é Uva ko ñā. É un ntí ntí vé'xi nta'a ña ne, diví kuēnta iña ña é ntantíto o di. Uun tsi Tó'o ko Jesúcrístú di. Ede vā'a nti'í ña é ió né, diví kuēnta iña ña é ntantíto o di.

⁷ Ntá tsi ió ña'a, ña e ñá ini nuu i sá'a. Ió ñá ne, é kuíní ña é kunuu iní ñá santu ña e ntúvá'a nāa. Kúviko e ntátsido ña nú sántu ña, kuíní ña. Te ká'xi ña e

kuvíko é odo nú sǎntu ñá ne, kade ña kuétsi, kuini ña ne, kakudentu nima ñá di, tsí vata kuka'xi nuu ña ni Xuva kō.

⁸ Nuu é ntaā i é ña te kuenta iña i é kae'xi o é xee o nta'a Xuva kō. Ñá te neé kunaan o te ña ká'xi o ne, ntē ña té neé ni'í ko té ká'xi o.

⁹ Nuu ka'xi ntó da neé ka nti'i, ntá tsi kuenta vii nto ni tā'an nto, ña vata kuká'xi nuu ni Xuva kō, vata koo é ña kó'xo nteē ñá te ká'xi ñá vatā ó kae'xi nto.

¹⁰ Tsi nto'o é ini vá'a nto tú'un Xuva kō né, te kutuví ntó nú nāa mí kanuu ini ña'a san sǎntu ñá ne, ña'a, ña é vata kuká'xi nuu é kuinti'xe i Xuva kō ne, te kiní ñá nté o de nto ne, ñá u'vī ña é ká'xi ñá di, kuān té ini ña é ña kúvi ká'xi ña.

¹¹ Nto'ó é ini vá'a nto Xuva kō ne, ña kuétsi nto te kō'xó nteē ta'an nto, ña é vata kuká'xi nuu vá'a ni Xuva kō. Tsi kuenta iña ña é xi'í Cristú di.

¹² Tē kade nto é kīni kaá ni tā'an nto, ña é vata kuká'xi nuu ni Xuva kō é ña kuétsi nto é vii ñá nuu i é ini ña é ña vá'a. Mii Cristú kuān ó de nto ni ñá di.

¹³ Dukuān né, te ña kuétsi ko é kō'xó nteē ta'an ko nuu i é ini ña é ña vá'a dá kae'xi ú kúñu sán ne, dii ka vá'a o é ña ka'xi kue'en tsi ú, vata koo é ña kó'xo nteē ta'an ko nuu i é kīni kaa.

9

Nuu i é kǎduku ntée pustru

¹ Nuu é ntaā i é ña tuvi nee é kaedí nuu é víi u pustru Xúva kō, tsí nuu mí ko ini ú Tó'o ko Jēsuu. E díto é kǎde tsiñu ú kuenta iña ñá ne, ña vii é ntákuinti'xe nto Xuva kō.

² Te iō ña'a ntáka'an ñá e ña te pustrú u, ntá tsi ini nto tsí pustru nti'xe u, tsí é kuinti'xe nto é kǎka'án u ni ntó iña Xuva ko.

³ Sá'a ka'án u ni ña'a, ña e ntáka'an ntée ko:

⁴ Xu'ú ne, kuvi ko'o ka'xi ú da neé ka nti'i.

⁵ Xu'ú ne, kuvi kunteka ú ñad'í ko, ña é kuinti'xe i Xuva ko, vatā ó de pustru, ñá nguii sán, ni ēni Jesuu, ni Pedrú di.

⁶ ¿Vá Bernábeé xntu ni xū'u é ña kuvi koto ñá nti da ntaika nti ntáka'an ntódo nti tú'un Xuva kō?

⁷ ¿Neē ntú sntadun kade tsiñu ña é katáva mii ña é kuíta nti'xin ña? ¿Xoó ntu é kaitu i itu ne, da ña ka'xi ña ntídi i? ¿O xoó ntu kanakue'nu i le'ntu ne, da ña ká'xi ña kúñu tī?

⁸ Ña ku de kueni nto te ña'a dé kueni ña sá'a é kǎka'án u ni ntó, tsí kuān ó kaka'án lei Muiseé san di.

⁹ Tsi nteē na'á lei san, kaka'an: “Kiti ntákani trigú san ne, ñá ku xnūu nto xo'o xu'u ti”, ka'an. Sǎ'a ne, ñá te kǎni tú'un tē dii ka ntio Xuva ko kiti san.

¹⁰ ¡Ñá'a ni san! tsí xo'o é kǎnti'i ini ña. Tsi é úve na'á lei san ne, kuenta iña ko xo'o: Tsi xoo é kata'vi i ñu'u sán ni ña é kǎkani xo'o trigú san ne, kantétu ña da nté ni'í ña dava iña ña é kǎduku ntée ña.

¹¹ Dukuān né, tē nti'i i'xi nti tú'un Xuva kō é vá'a kunuu nima ntó ne, ¿va dóo ntu kue'e, kuini nto, te ta'xi nto un siin kudii é ntáde tuni nto?

¹² E túku ña'a ne, kaikan ntú ku ña nta'a nto é ntio ña ne, ¿nté kui ña kuvi ntu kakan nti di? ¿Vá ña ntu té dii ka kaduku ntée nti é túku ña'a?

Ntá tsi vata neé kǎkán nti é kuétsi é ta'xi nto. Ntáktí nti ntantúku mii nti é ntio nti vata koo é ña kadi nuu nti itsi é kuē'nu tú'un vá'a iña Cristu.

¹³ Ini nto tsi ña ntáde tsiñu ini ukún san ne, ikan tsi ntáni'i ña é ká'xi ña tsi ntáduku ntée ña uun ta'vi i é ntáxé'e ña'a san doméni nta'a Xuva kō ne, ña ntáde kuenta nú tēu kan ne, ntáni'i ña uun tá'vi i é ntáxé'e ña'a sán di.

¹⁴ Kuan tsi ó kaka'an Xúva ko iña ña ntáka'an ntódo tú'un ñá, é kuntitō ñá na kuntōo ña kuenta iña i é kǎde tsiñu ña iña Xuva ko.

15 Ntá tsi xu'ú ne, nté un sīin vata kákán u nto é kāduku ntée u. Ntē ña te neé kaikán u nto ve é kataxnūu ú tutú sa'á di. Díi ka va'a é dí'na kuví u dá ña ki'i nto dodíni kó.

16 Ña túvī kó é kāda ka'nu u é kāka'an ntódo u tú'ún va'á san, tsí divi tsiñu kó é kuetsi é víi u. ¡Ntē kui ntá'vi dé u tē ña ka'an ntódo u tú'ún va'á san!

17 Tē dodíni kó é kāde ú tsiñu sá'a ne, ní'i kó é vā'a é kāduku ntée u. Ntá tsi te kuetsi é kāde ú ne, da dūkuan tsi divi tsiñu e tá'xi Xuva kó é víi u.

18 Dukuān ne, ¿nee iñá ntu ní'i kó iña tsiñu kó? Ní'i kó é kutūví diní u, tsí doméni kaka'an ntódo u tú'ún va'á san nté koo nakáku ña'a. Ñā ncho ki'i ú xá'vī tsiñu kó, kuān té kaka'an Xúva kó é kāduku ntée u.

19 Kuān té ña xoxo tó'ō kó ne, ntá tsi kade tsiñu ú iña un ntíi ntíi ñá'a san vata koo é díi ka kue'e ña'a ní'i kó ña é kuntikin ñá Cristu.

20 Dá túvī u ní ña Israeé san ne, kade ú vatā ó de ña Israeé san vata koo é kā'an u ní ña é kuntikin ñá Cristu. Dá túvī u ní ña ntántikin lei Muiseé san ne, kade ú vatā ó de ña ntántikin lei san, kuān té ña kaduku ntée ká u lei tsíkan.

21 Dá túvī u ní ña xio ñuu, ña é ña ntántikin lei Muiseé san ne, kade ú vatā ó de ña é ña kantikin ña lei san. Ntá tsi ña xtuví mii u lei Xúva kó, tsí lei é kantikin u ne, lei Cristu.

22 Dá túvī u ní ñá'a, ña é vata kuka'xi nuu i ní Xuva kó ne, xu'ú ne, vata tsi tē ña ka'xi u di, vata koo é kúvi ní'i kó ña é kuntikin ñá Cristu di. Da xóó ka ña'a ne, kantuví ú vata kaa ña vata koo é kuví xntii ú ña é nakáku ña nta'a Xuva kó.

23 Kade ntí'i ú sá'á kuenta iña tú'ún nté koo nakáku ō ne, vata koo é dūku ntée u é vā'a vatā ó kaka'an tú'ún san.

24 Iní nto tsí da kainu du've ña'a sán ne, un ntíi ntíi ña ntaínu ña, ntá tsi uun ña'a xña é ní'i ñá doméni san. Xo'ō ne, kunu o da nté koo é ní'i kó doméni é ta'xi Xuva kó.

25 Da xóó ka ña'a, ña é kaínu dū'vé ne, ñá kāde ña nuu i é kāde dañu kúñu ñā. Kuān ó de ña é ní'i ña doméni é uun da'na tsi kaxntii. Ntá tsi xo'ō ne, ní'i kó doméni é xntii ntíi dañu ntúvi.

26 Xu'ú ne, ñá te doto tsi kainu u. Da kaxe'e ú ne, ñá te kanakí'in ixu u tí'ntí ko,

27 tsí kananto'ō ú kúñu kó vata koo é na víi é ntio ko. Tsí te ē nañé'e u tuku ñá'a ne, ñá ntío ko é nakūnaa mií u kúñu ko.

10

Dá xe'é Pablu ítsi é ña kunuu iní ko sántu e ntúv'a nāa

1 Ntio kó é na nū'u ntó iní nto, ēní, nté ō ika ñata kó, ña intóo e ná'a, má viko mí xkáá nuu Xuva kó kidaā da ita ntí'xin ntíi ntíi ña nu Míni Kué'é san.

2 Un ntíi ntíi ña itsi ntute sán ne, kudadii ña ní Muisee da ita ntí'xin ña mí rkāa nuu víkó san ní nū ntúte ka'nu san.

3 Un ntíi ntíi ña é'xi ña é xe'é Xuva kó.

4 Un ntíi ntíi ña xí'i dadíi ña ntute é xe'é Xuva kó di. Dukuān ne, kuví ka'an o tsí xi'i ña ntute e kíi xuu é xe'é Xuva kó é ika ní'i ñā, é káni tú'un é diví Cristu.

5 Ntá tsi dóo títín ña ne, ñá ní xkúntee iní Xuva kó vatā ó dé ña ne, xi'i ña ne, íntōo xaa kúñu ñā mí ika ña ñuu tsí kán.

6 Kuan ō kúvi vata koo é ña kuntikin ō é kīni kaa sán vatā ó dé ñata kó.

7 Dukuān ne, ñá ku xkunúu iní nto sántu e ntúv'a naa vatā ó dé ña tsikan. Tsí uve na'a tú'un Xuva kó, kaka'an: "Íntōo ña'a san é kā'xi ña, é kō'ō ña. Kídáá ne, nákuntañi ña vata koo é víi ñá dodíni nu sántu ña", ka'an.

8 Ñá ku ntuku ō é víi o é kini kaa ní ñadi'i san vatā ó dé ña kidaā. Oko miil ña'a ña xí'i ña é da uun tsi ntuví, tsí kuan ō dé ña.

9 Ñá ku ito ntéé nto Xuva kó vatā ó dé ña, iō ña, tsí xi'i ña da tūn koó san ña.

¹⁰ Nǎ ku kā'an nto kuétsi Xuva ko vatā o dé ña tsikan, tsí táxnuu Xuva ko ūun añjē e é'ni ña'a san.

¹¹ Kuvi un ntí'i sá'á vata koo é kīni o. Nteé na'a sá'a vata koo é kütú've ko, xo'ō é ntoo o é ña na'á ka dá ntí'i ñuxiví sa.

¹² Dukuān ne, xoo ñá'a e dóo kúka'xi nuu ña, kuini ña ne, na kōto vá'a ña vata koo é ña kó'xo nteé ña núu i é kīni kaa.

¹³ Nuui é ntánto'o kō né, divi tsi nuū i é ntánto'o un ntíi ntíi ña'a, ntá tsi divi nto ne, ña'a Xuva ko ntō. Dukuān né, ña tá'xi ña é nto'o nto nuu i é ña kutíi nto. Ntá tsi te vé'xi nuu i é nto'o nto ne, ta'xi ña itsi é ntíi nto vata koo é kütíi nto.

¹⁴ Dukuān é kaka'án u ni ntō, tsi dóo kakuinimá ko nto. Nǎ kū xkunúu ini kue'en nto santu e ntúv'á a nǎa san.

¹⁵ Kaka'án u ni nto vatā ó kaka'án u ni ñá'a dóo kiní í san. Kini nto un ntíi ntíi é kaka'án u ni ntō ne, ká'an nto te vǎ'á, o tē ña vá'a.

¹⁶ Da ntáxi'i o ntute tinti'o é kúviko san, da kanakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña i ne, kani tú'un tsi uun tsi kúñū kúvi o nī Cristu e éti ña ñifi ña kuénta iña ko. Dá ntákatsin dava o tañú'ū sán ne, kani tú'un tsi uun tsi kúvi o nī Cristu, tsí xe'é ña kúñū ña kuénta iña ko.

¹⁷ Kuān te dóo titín ō ne, uun tsi tañú'ū ntaé'xi o un ntíi ntíi ō. Dukuān né, uun tsi kúñū kúvi o ni tā'an ko.

¹⁸ Koto nto nté o de ña Israeé san. Tsi ntaé'xi ña kúñū kīti ntáxe'e ña'a sán doméni nta'a Xuva kō nú nǎa ñá ne, du'va tsi o ntánañe'e ña é uun tsi kúñū kúvi ña ni Xuva kō.

¹⁹ ¿Neé ntu kani tú'un é kaka'án u? Nǎ te kaká'án u te Xuva nti'xe ko sántú san; ntē ña te kaka'án u te díi ka nuu á'vi kúñū san é da neé ka kúñū é kuān o ódo nu sántú san.

²⁰ Sá'á é ncho ka'án u: Da neé ka nuu i é kǎxé'e ña'a san nu sántu ñá ne, ñá te iña Xuva nti'xe kō, tsí nta'a é ña vá'á san kaxé'e ña. Nǎ ntio ko é kini núu nto iña é ña vá'á san.

²¹ Nǎ kúvi víi o úvi nuu i é uun ito tsi. Te iña Xuva ko kaxí'i o ne, ña kúvi ko' o o nī é ña vá'á sán dí. Ntē ña kuvi ká'xi o nī é ña vá'á sán te iña Xuva ko kae'xi o.

²² ¿Vá da ntio ntu kō é kukuñú Xuva ko kō? ¿Vá díi ka ntu ío ntii kō é divi ñá?

Nantuku ō é vǎ'á iña ta'an ko ñá nguii san

²³ Ío ña'a xkoó ka'an ña: “Nǎ te neé kuvi tē nee iña ncho víi o”, xkoó ka'an ña. Vǎ'á ō, ntá tsi ñá te un ntíi ntíi é vǎ'a nti'xe iña ko. “Kuvi víi o un ntíi ntíi”, xkoó ka'an ña, ntá tsi ña te un ntí'i é kaidiá'vi é xntii o ta'an kō é kutú've ña iña Xuva ko.

²⁴ Nǎ tē é vǎ'á mii tsi kō nantúku ō, tsí nantuku ō é vǎ'á ta'an ko ñá nguii sán dí.

²⁵ Kuvi ka'xi ntó da neé ka kúñū e ntádiko ña nuu á'vi i ne, ñá ku tsixe'e ntō mí vé'xi, vata koo é ña té neé kadā kuení nto.

²⁶ Tsi ñuxiví sa ni un ntí'i núu i é ío i'a ne, iña Xuva ko kúvi.

²⁷ Te ūun ña'a, ña é ña kákuinti'xe i san, kaka'an ña é kíká'xi nto ni ña ne, tē xkúntee iní nto ne, kue'en nto. Ka'xi ntó un ntí'i é ta'xi ña. Nǎ ku tsixe'e ntō mí vé'xi, vata koo é ña kini koo kadá kuení nto.

²⁸ Ntá tsi te ká'an uun ña'a: “Kúñú sǎ'á ne, divi é intéku nu sántú san”, koo ka'an ñá ne, ñá ku ká'xi nto, vata koo é ña kini koo kadá kuení ña iña nto.

²⁹ Nǎ tē é kadā kuení nto é kaka'án u, tsí é kadē kuení ña é ña kákuinti'xe i san.

Ntá tsi ío ntó ne, kadā kuení nto: “¿Ntē kui ña kuvi víi u da neé ka é ntio ko é kuétsi ña'a san?”

³⁰ Te nakue'e u sintiá'vi nta'a Xuva ko dī'na dá kae'xi ú ne, ¿nté ntu koo ka'an ntée ña'a sán ko tsí kae'xi u nuu i e nakue'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuénta iña i?", koo ka'an nto.

³¹ Ntá tsi te ká'xi ntó, te kō'o ntó, o nee ntí'i nti'i é vii ntó ne, kuvi vii nto te é vā'á iña Xuva ko.

³² Nā ku nañē'e nto é kīni kaa ña Israee, ni ña e ña te ña Israee, nté ñā'a, ña ntákuinti'xe i Xúva kō di.

³³ Vata tsí ó de u. Tsí xu'ú ne, un nti'í é káde ú ne, kuédadii tsi káde ú ni ña nguui san. Ná te é vā'á mii ko kanantukū u, tsí é vā'á ña nguui sán di, vata koo é na nākaku ña nta'a Xuva kō.

11

¹ Kuntikin ntó ko vatā ó kantikín u Cristu.

Nté koo vii ñad'í ini ukún kán

² Dōo vā'a kuini ko ni ntō, tsí ntánaka'an ntō kó ne, ntáde ntaa nto vata o ká'an u ni ntō kidaā.

³ Ntá tsi ntio ko é kūtuni nto tsí Cristu é odo núu ña iña ko xo'o é tii o. Ntáti san ne, odo nuū ñá iña ñad'í ña vatā ó odo núu Xuva ko iñá Cristu.

⁴ Te katávi núu diki ñatíi san dá káka'an ntá'ví ña nī dá kanañē'e ña tú'un Xuva kō ne, dōo doka'an, tsí ña kaiko ñu'u ña ña odo núu iña ña.

⁵ Ntá tsi ñad'í san ne, tē ña davi núu ña diki ña dá káka'an ntá'ví ña nī dá káka'an ña tú'un Xuva kō ne, ñá kaiko ñu'u ña ña odo núu iña ñá di. Dadii tsi ó te ni dēte ña diki ña.

⁶ Tē ña dá'vi nuu ñad'í san diki ñá ne, dii ka vā'á ó é na detē ña. Ntá tsi tē dōo doka'an é detē ñá diki ñá, o te kúntii kue'en diki ñá ne, na dā'vi nuu ña diki ña.

⁷ Ntá tsi ñatíi san ne, ñá vā'á o te dā'vi nuu ña diki ña, tsí naa Xuva kó ntōo ña. Kanañē'e ñá tsi dōo ka'nu Xuva kō né, kanañē'e ñad'í san tsi dōo ka'nu ñatíi san di.

⁸ Tsi ñatíi san ne, ñá te kúñu ñad'í ni kúvi ña, tsí ñad'í san é xkintika ñatíi san kúvi ña.

⁹ Ntē ña ni de vā'a Xuva ko ñatíi san é kúvi ña iña ñad'í san, tsí ñad'í san é kúvi ña iña ñatíi san.

¹⁰ Dukuān é kántio é kutávi núu diki ñad'í san, vata koo é dito é kaiko ñu'u ña ñatíi san. Kuenta iña ánjē sán di.

¹¹ Ntá tsi ñatíi, ña kantikin Xuva kō ne, kantio ña ñad'í san ne, kuan tsi kaa ñad'í, ña kantikin Xuva kō dí, kantio ña ñatíi.

¹² Tsi vata o ve'xi ñad'í san xkintika ñatíi san ne, ñatíi san ne, ñad'í kanakaku ña ña. Ntá tsi ntuvi ña vé'xi ña nta'a Xuva kō.

¹³ Divi ntō ka'an ntó te vā'á o, o tē ña vā'a o é ká'an ntá'ví ñad'í san é ña kutavi núu diki ña.

¹⁴ Ntákutuni mii kó tsi dōo doka'an é koo nani idi ñatíi san.

¹⁵ Ntá tsi tē dōo nani idi ñad'í san ne, dōo vā'a kaa. Tsi xē'é Xuva ko idi ña é kutávi núu diki ña.

¹⁶ Ntá tsi tē xoó ncho tiin núu i nuu i sá'a ne, xo'o ne, ñá kuān xkoó ini o; nté da xōo ka ña ntákuinti'xe i Xuva kō ñá kuān xkoó ini ña.

E ña té kuédadii tsi ntaé'xi ña da ntánataká nuu ña

¹⁷ Nuu i é ncho ká'an u ni ntō ne, ña xkúntee ini ko vatā ó de nto da ntánataká nuu nto, tsí da ntáde kini nto ni tá'an nto naa i é vii nto é vā'a.

¹⁸ É kui uun itó ne, tēku ko ne, da ntánataká nuu nto é kunuu ini ntó Xuva kō ne, ña té uun tsi nima nto, tsí da ntaé'nte dava tá'an nto. Ne, un síin kakuinti'xe ko sá'a.

¹⁹ Á te kántio é kii nteé xio ta'an nto vata koo é kütuni xoo é ntántikin ntí'xe i Cristu.

²⁰ Dukuān ne, da ntánataká nuu nto é ka'xí ntó tañú'u nī é kō'o nto ntute tinti'ó san é naka'an nto Xuva kō ne, ñá tē nuu é ntaā í ntáde nto.

²¹ Tsi ña te kuédadi tsi ntaé'xi nto, tsí iō ntó ne, di'na nto kaintóo nto é ka'xi nto, da ñi iō ta'an nto ntoo ntite ña. Uun ña kakákin ña da ñi iō ñá ne, da ntáde kí'vi ña.

²² ¿Vá ña tuvi ntu ví'i nto mí ká'xi nto ni mí kō'o nto? ¿Nté kui ntánantii ni'ni ntu nto xúkun Xuva kō ne, kaxé'e nto doka'an iña ta'an nto, ña é ña te neé iō iña i? ¿Nté koo ka'án u ni ntō ve? ¿Vá ká'án ntu u tsi dóo vá'ā ó de nto? ¡Ñá'á ni san!

Da ntaé'xi o kúñu Xuva kō

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Ta'xi Xuva ko tū'ún ña é ká'án u ni ntō ne, divi é nañé'e ú nto: divi tsi niñú di'na dá diko ña Jéssu ne, kidaā kí'i Jesuu tañú'u san.

²⁴ Dá kúvi nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō né, ē'nté daya ña tañú'u sán ne, dá kakā'an ña: “Kí'i nto, dá ká'xi nto. Sá'ā ne, kúñu ko é kué'é u kuenta iña nto. Kuān koo víi nto sá'ā é nanū'u ntó iní nto ko”, ka'an ña.

²⁵ Dá kúvi é'xi ña ne, kuan tsi ō kí'i ña e'xín san dí ne, dá kakā'an ña: “E'xín sá'a ne, niñi ko é kué'é u kuenta iña nto, kuenta iña tú'un xéé san e tá'xi Xuva ko xū'u ña. Vata dá ko'o nto sá'a ne, nanū'u ntó iní nto ko”, ka'an Jéssu.

²⁶ Dukuān ne, vata dá ntaé'xi ntó tañú'u sa'á ni vata dá ntáxi'i nto ntute tinti'ó san ne, ntánañé'e nto tsí xi'i Jéssu kuénta iña ko. Kuān tsi koo víi nto un tsi da nté nainu xtúku ña.

Nté koo ka'xi o kúñu Xuva kō

²⁷ Da xōo ka ña'a, ña é dotō tsi ka'xi tañú'u sán ni ñá é doto tsi ko'o ntute tinti'ó san ne, kaka'an Xúva kō tsi iō kuetsí ña, tsí ña kaiko ñu'u ña kúñu Xuva kō, nté niñi ñá di.

²⁸ Dukuān ne, é un é un o na kadā kuení ko nté iō nima kó, te vā'á o ni Xuva kō ne, kidaā ne, kuví ka'xi o tañú'u sán ne, ko'o o ntüte tinti'ó san di.

²⁹ Tsí ña'a, ña é ña vá'ā o tuvi ni Xuva kō ne, te ká'xi ñá tañú'u sán, te kō'o ña ntute tinti'ó san dí ne, kantuku mií ña é ntō'o ña, tsí ña kaiko ñu'u ña kúñu Xuva kō.

³⁰ Dukuān né, dóo titín nto ntánchokuví nto ne, ntáxio vita nto. Iō ntó ne, e xí'i ntō di.

³¹ Ntá tsi te mii o kōto vá'a o nimá kō nté o kaika ni Xuva kō ne, ña túvi nté koo nanto'o ña kō.

³² Ntá tsi dá iō kuetsí ko ne, kata'xi Xuva ko é nto'o kō vevii vata koo é ña ta'xi ña é nto'o ko ntii dañu ntūvi.

³³ Dukuān né, éni ko, dá ntánataká nuu nto é ká'xi ntó ne, kuntétu tá'an nto vata koo é dādii tsi ka'xí nto.

³⁴ Tē xoo dóo kakákin i ne, nā kínaká'xi ña nú ví'i ña kán, vata koo é ña nanto'o Xuva ko nto é vatá ó de nto da ntánataká nuu nto. Te ió ka é ncho tsixe'e ntō kó ne, ka'án u te vē'xí xtuku ú é koto ni'ni ú nto.

12

É káta'xi Espíritū Sántū

¹ Ntio ko é kütuni vá'a nto, éni, kuenta iña i é káta'xi Espíritū Sántū san ko.

² Ini nto tsi kidaā, dá vata kuintí'xe nto Xuva kō ne, da vá'a xnto é kanañé'e ñá'a san nto é kunuu iní ntó santu ña é ña kaká'an.

³ Dukuān ne, kaka'án u ni ntō tsí xoo é kāka'an kīni i iña Jesuú ne, ña túvi Ēspírítu Sántu nuu nima i. Nté ña xoxó kuvi ka'an i é Jesuú ne, ña ña e Tó'o ntí'xe ko, té ña te kuēnta iña Espírítu Sántu san é kāka'an ña.

⁴ Dōó ki'in nuū i é kūvi ni'i ña'a é vii ña, ntá tsi uun tsi Espírítu Sántu, ña katsi'i.

⁵ Dōó ki'in nuū i iō nté koo xntii ō, ntá tsi uun tsi Xuva ko, ña é ūve ntee ko.

⁶ Dōó ki'in nuū i é vii ó ne, ntá tsi uun tsi Xuva ko, ña é kata'xi un ntí'í é vii ó xe un xé un ō.

⁷ Xe un xé un ō díto é nuu Espírítu Sántu sán nima ko é vā'á ko un ntí'ntí o.

⁸ Iō ña ne, kani'i ña e dóo ini ña nté koo ta'xi ña ko ítsi. Iō ña ne, kani'i ña e dóo ki'in ini ña nté koo ka'an ña. Ntá tsi ntuvi ña sa'á ne, ni'i ña é kūvi vii ña uun tsi nta'a Espírítu Sántu.

⁹ Iō ña ne, kani'i ña e dóo kuntee ini ña Xuva kō. Iō ña ne, kani'i ña é kūvi ntavá'a ña ña nchokuvi.

¹⁰ Iō ña ne, kani'i ña é kūvi vii ña nuu i e dóo na'nu. Iō ña ne, kani'i ña é kūvi ka'an ña naa Xuva ko. Iō ña ne, kani'i ña é kūvi kīni ña nee é vē'xí nta'a Espírítu Xuva ko ō nee é vē'xí nta'a é ña vā'á. Iō ña ne, kani'i ña é kūvi ka'an ña tuku tú'ún é ña te tú'un mii ña. Iō ña ña ne, kani'i ña é kūvi ka'an ña nee kani tú'un tú'ún xoó kaka'an i.

¹¹ Ntá tsi un ntí'ntí nuu i sá'a vē'xi uun tsi nta'a Espírítu, ña Espírítu mii Xuva kō. Ña ña kata'xi ña kō, xe un xé un ō, nee ntí'í ntí'í nuu i é vā'a vata kaa é ntio ña.

Un ntí'ntí ó ne, uun tsi kúñu kúvi ō

¹² Kúñu kō né, kuān te dóo titín ta'vi i iō ne, uun tsi kúñu kúvi. Kuān tsi kaa kúñu Cristú ña.

¹³ Dā ítsi ntute o kuēnta iña Espírítu Sántu sán ne, uun tsi ntúvi o ni tā'an ko, ña ntákuinti'xe i san. Kuān te ña Israeé o, kuān te tuku tátá kō né, o kuān te io tó'o ko, ō ña tuvi tó'o kō, ntá tsi uun tsi Espírítu Sántu san nuu ña nima ko, un ntí'í ō.

¹⁴ Kúñu kō ne, ña té uun tá'vi tsi ni kūvi, tsi dóo titín ta'vi i.

¹⁵ Té ña ña ña kō san ká'an: “Xu'ú ne, ña te nta'a ni kūvi u; dukuān ne, ña kaduku ntée u kúñu san”, koo ka'án ne, ña té nee va'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñu san.

¹⁶ Té ña ña ña kō san ká'an: “Xu'ú ne, ña te ntúxnuu ni kūvi u; dukuān ne, ña kaduku ntée u kúñu san”, koo ka'án ne, ña té nee va'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñu san.

¹⁷ Té ña ña ña kō san ká'an: “Xu'ú ne, ña te ntúxnuu ni kūvi u; dukuān ne, ña kaduku ntée u kúñu san”, koo ka'án ne, ña té nee va'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñu san.

¹⁸ Ntá tsi tsúve Xuva ko ta'vi kúñu kō mí e ntio ña.

¹⁹ Té ña ña ña kō san ká'an: “Xu'ú ne, ña te ntúxnuu ni kūvi u; dukuān ne, ña kaduku ntée u kúñu san”, koo ka'án ne, ña té nee va'a é kuān ó kaka'án ne, ña kaka'án ka i kúñu san.

²⁰ Ntá tsi kuān te titín ta'vi i ne, uun tsi kúñu kúvi.

²¹ Ña kúvi ká'an ntúxnuu kō sán ni ntā'a ko: “Ña ntio kó o”, koo ka'an. Nté ña ká'an kó ña kuvi ká'an ni ña ña kō: “Ña ntio kó o”, koo ka'an.

²² Uun nuu i é ña té nee nuu á'vi, kuini kō né, ña ña e díí ka kantio.

²³ Mí'í e díí ka ña nuu á'vi kúñu kō, kuini kō ne, díí ka katavi nuu doo vā'a. Mí'í e díí ka kakuka'an nuu kō é kīni ña'a sán ne, díí ka kadē kueni kó é kutavi nuu vā'a,

²⁴ Ntá tsi mí'í e díí ka vā'a ito ne, ña kantio é kuān koo kutavi nuu. Kuān o de vā'a Xuva kō kúñu kō, vata koo é díí ka vii o kuēnta nuu i e díí ka ña nuu á'vi, kuini kō.

²⁵ Dukuān ne, ña ña nuu ta'vi kúñu kō san, tsí e un é un ta'vi kúñu kō sán ne, da mii é ntio i ta'an i.

²⁶ Te uun ta'vī kúñu ko kǎnto'lo i ne, dá kanī kúñu ko ntō'lo i di. Tē xoó ntavá'a i uun ta'vī kúñu sán ne, kanī dīni í di.

²⁷ Vi'a vé ne, xo'ō ne, ntáduku ntée o Crīstu. Kuvi ka'an o tsi kúñu ñā kúvi o xe un xé un ō.

²⁸ Dukuān é da io iō tsi tsiñu é vīi ó iña Xuva ko ini ukún san: é kui ūun ne, pustru ña; é kui ūvi ne, ña ntáka'án naa Xúva kō; é kui ūni ne, ña ntánañ'e; dá vē'xí xku ña ntáde nuu i e dóo na'nu, nī ña ntántavá'a ña nchokuví ne, nī ña ntáxntii, nī ña ntáde kú've, nī ña ntáni'i é kúvi ka'an ña tuku tú'ūn e ñā ini ña.

²⁹ Ñá te ūn ntī ntī o é pustru o ne, ñá te ūn ntī ntī o é kúvi ka'an ó naa Xuva ko. Ñá te ūn ntī ntī o é kuvi nañ'e ó, ntē ña te un ntī'i o kúvi vii o nūu i e dóo na'nu.

³⁰ Ñá te un ntī'i o kúvi ntavá'a o ña nchokuví san. ¿Vá un ntī ntī xntu ó kuvi ka'an ó tuku tú'ūn é ña íni o? Ñá te un ntī'i o kuvi ntada ntaa o neé kani tú'un e ntáka'an ña.

³¹ Ntá tsi un ntī ntī ntó nantuku nto kanī nima ntó nēe e dií ka va'a. Ntá tsi vi'a vé ne, nañ'e u nto uun itsi e dií ka vá'a o.

13

Nee iña é kuñima ko

¹ Kuān te kuvi ka'án u da neé ka tú'ūn é ntáka'an ñá'a, un tsi nte tú'ūn é ntáka'an ánjē sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, vata kaa uun kaa é kánaduku ntée tatsin kaa ú, o vāta kaa stañu é káka'ñi kaa u.

² Te nī'i ko é ká'án u naa Xuva kó ne, te íni u un ntī ntī nuu i é mii tsi Xuva ko íni ñá ne, te íni u un ntī ntī é íni ña'a sán ne, te íni u ka'án u ni xūku san é na kī'in íkan ne, na kī'xi i'a ne, ntá tsi tē ña kákuinimá ko ne, ñá vādá kaidiá'vi ko.

³ Te kuē'é u un ntī ntī iñá ko ña nta'ví san, o te kuē'é u kúñu ko é ká'mi ña'a sán ne, ntá tsi tē ña kakuinimá ko ne, ñá vādá kaidiá'vi ko.

⁴ É kuñima kó ne, é na kūtíi o ni ta'an kō ne, e dóo vá'a koo vii o ni ñā. Ñá kune'ū ini ko ni ñā; ña kada ka'nu ña'a ō; ntē ña kadá kuení ko te dií ka va'á ña'a ō.

⁵ Ñá kadá xení o ni ta'an kō; ñá te é vā'á mii ko nantuku ō; ñá kudiin o ni ta'an kó; ntē ña xntekú ō nima ko tē neé vii ña ni kō.

⁶ Ña te da dīni kó te xoo kó'xo nteē i, tsí e dīni kó ne, nee é nuu é ntaā i.

⁷ É kuñima kó ne, é kada ka'nū ini ntī'i ō. Kuinti'xe ntī'i kō dí. Un ntī ntī kuntétu ō ne, kutíi ntī'i kutíi ntī'i kō.

⁸ Xée ntūvi é ña ka'án ka ña'a san naa Xuva ko nee é vē'xí kuvi. Xée ntūvi é ña ka'án ka ña'a tuku tú'ūn é ña te tú'un mii ñā. Xée ntūvi é ntoko ñū'u é kiní ñá'a san. Ntá tsi é kuñima kó ne, ña ntī'i.

⁹ Vevii ne, un síin tsi ini o ne, un síin tsi kuvi ka'an o nee é vē'xí kuvi di,

¹⁰ ntá tsi xee ntūvi é kiní o nee é nuu é ntaā í ne, kidaā né, ntī'i é un síin tsi ini ō.

¹¹ Dā kulú'ntí ú ne, kaka'án u vatā ó kaka'an i'xa lu'nti. Kakutuní ko ne, kadē kuení ko vatā ó de i'xa lu'ntí san di. Ntá tsi dā kúka'nu ú ne, xtuví mii ú é idé u vatā ó de i'xa lu'ntí san.

¹² Vevii ne, ñá kañi va'a o, tsí vata te speju déntu kaito nuu ō; ntá tsi kidaā ne, kiní va'ā o. Vevii ne, un síin tsi ini u. Ntá tsi te kúvi vé ne, kiní vā'á u, vatā ó ini Xúva kō ko.

¹³ Vi'a ve ne, úni nūu i é ña ntī'i: é kuinti'xe kō, é kuntetu ō, nī é kuñima kó ta'an kō. Ntá tsi é dií ka ka'nu ne, é kuñima kó ta'an kō.

14

Dá kakā'an o tuku tú'un é ña íni o

¹ Kan̄ nima ntó kuinima ntó ta'an nto ne, ntá tsi nantuku nto nēe nuu i e tá'xi Xuva kō ne, dií dií ka é ká'an ntó naa ña.

² Tsi xoo é nī'i i é ká'an tuku tú'un é ñá ini ne, ña te ñá'a kaka'an ni'i ña, tsi Xuva ko kaka'an ni'i ña. Xoxó kañe'e diki i tú'un é xe'é Espiritū Sántū san é ká'an ña.

³ Ntá tsi xoo é nī'i i é ká'an naa Xuva kó ne, kaka'an ni ñá'a san vata koo é dií ka kuka'xi nuu ña, vata koo é tsi'í ntii ña ña ne, vata koo é nāxnuu ka'nu ña nūu ña.

⁴ Tē xoo ka'an i tú'un e ñá ini ña ne, dií ka kakuka'xi nuu mii ña. Ntá tsi xoo é ká'an i naa Xuva ko ne, kaxntii ña un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i san é kuka'xi nūu ña.

⁵ Ntio ko é nī'i nto un ntíi ntíi nto é kūvi ka'an nto tuku tú'un é ña íni nto. Ntá tsi dií dií ka ntio ko te kuvi ka'an ntódo nto tú'un Xuva kō. Tsi dií ka kaidiá'vi é ká'an ó tú'un Xuva ko nāa i é ká'an ó tuku tú'un, tē xoxó ña ntada ntaa tú'un é ká'an ó san, vata koo é kadiá'vi iña un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i san.

⁶ Dukuān ne, ení, tē xu'ú kixkoto ní'ni ú nto ne, te ká'an u tú'un é ña íni ú ne, ¿mí'i ntu kaxntii ú nto? Ntá tsi kuvi xntii ú nto te ka'an u neé ta'xi Xuva ko é kūtuní ko, o neé ini u é nuu é ntaá í, o tú'un é ta'xi Xuva kō é ká'an u ni nto, o nūu i é nañe'e ú nto.

⁷ Un tsi nte strúmentu é kanakueku o ne, vata kaa choó san ne, o vata kaa kiñú'u san é ña kantito, ntá tsi tē ña vá'a koo nakueku o ne, ña díto neé kaeku.

⁸ Tē ña vá'a koo nakuēku o trunpetá san é kākana ña sntadun san é kī'in ñá du'xēn ne, ¿xoo ntu koo tú've i é kī'in i du'xēn?

⁹ Kuan tsí o kúvi ni ntó di. Te ká'an ntó ni ñá'a tú'un ntó é ña kañe'e diki ñá ne, ¿nté ntu koo tekú ña é ká'an nto? ;Vata kaa ña kaka'an ni'i tátsin san ntáa nto!

¹⁰ Ñá te nté kaa tú'un io da mí'i ká ñuu ñuxiví a ne, un ntíi ntíi dóo vá'a tsi kuvi ki'in diki ña é ká'an.

¹¹ Ntá tsi tē ña káñe'e diki ko tú'un é ntáka'an tuku ña'a ña, díto é xio ñuu ña kuenta iña ko ne, xo'o né, xio ñuu ko kuēnta iña ñá di.

¹² Dukuān ne, te dóo ncho ni'i nto nuu i é ká'a'xi Espiritū Sántū sán ne, nantuku ntó neé nuu i é dií ka kaidiá'vi i é kuka'xi nūu un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i san.

¹³ Tē xoo kaka'an i tuku tú'un né, na kákan ñá nta'a Xuva ko, na ta'xi ña é kūvi ntada ntaa ñá neé kani tú'un.

¹⁴ Tsi te ká'an ntá'ví u tú'un e ñá ini ú ne, nimá ko kaka'an ntá'vi, ntá tsi ñá tē neé kañe'e diki ko.

¹⁵ ¿Neé ntu vii ú ve? Ka'an ntá'ví u ni nímá ko ne, ka'an ntá'ví u ni diki kó di. Kata ú ni nímá ko ne, kata ú ni diki kó di.

¹⁶ Tsi te da mii tsi nima nto kanuu ini nto Xuva kō ne, ¿nté koo ka'an ntá'ví ña é ñá ini san ni ntó dadí dá kanakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko, tē ña katéku ña nee iña kaka'an nto?

¹⁷ Kuān te dóo vá'a ó kaka'an ntá'ví nto dá kanakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō ne, ña kaidiá'vi é kuka'xi nuu ta'an nto nta'a Xuva kō.

¹⁸ Xu'ú ne, kanakué'e u sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi dií ka kaka'an u tuku tú'un é ña íni u é un ntíi ntíi nto.

¹⁹ Ntá tsi dá tūví u ni ña ntákuinti'xe i sán ne, dií ka vá'a ó kuān te úvi uni xú'u ka'an u é kīni ña'a san vata koo é dií ka kutú've ña, naa i é ka'an u u'xi míil tú'un é ña kī'in diki ña.

²⁰ Ení, ñá ku de kuení nto vatá ó kadē kuení i'xá san. Mii tsi kuēnta iña núu i é kīni kaa ne, vii nto vatá ó de i'xá san é vata kutú've i é vii i é kīni kaa. Ntá tsi kadā kuení nto vatá o ntádē kuení ñatā san.

²¹ Lei Xúva kō ne, uve na'a, kaka'an: "E tuku tú'ūn ka'án u ni ña ñūu sá'a, ne, ña vé'xi xio ñuú ka'an ñá ni ña nāá ko, ntá tsi nte da'a sá kuān koo ka'án u ne, ña téku ña, ka'an Xúva kō", ka'an.

²² Dukuān ne, é ká'an ó tuku tú'ūn é ña íni ó ne, vata koo é kīnī ña'a, ña é ña kákuinti'xe i ne, ñá te ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi te ká'an o tú'ūn é tá'xi Xuva ko ne, vata koo é kīnī ña ntákuinti'xe i san ne, ñá te ña é ña ntákuinti'xe i.

²³ Da ntánataká nuu un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i sán ne, é un é un ña ntáka'an ña tuku tú'ūn é ña íni ña ne, kidáa ne, te xēe ña'a, ña é ñá ini nuu i sá'a, o ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, ¿vá ña ka'an ntú ña te ntákuluku nto?

²⁴ Ntá tsi te ūn ntíí ntíí ntó ka'an nto tú'ūn é tá'xi Xuva kō né, te xēe ña'a, ña é ñá ini nuu i sá'a ne, o te xēe uun ña'a, ña é vata kuinti'xe i ne, koto ña neé ña'a ña ne, kūtuni ña tsí io kuétsi ña kuēnta iña tú'ūn va'a é ntáka'an nto san.

²⁵ Kutuni ña nee é ñu'u xū'u nima ña ne, nakunchíti ña nuu Xuva ko ne, kunuu ini ñá ña. Kutuni ña tsí nuu mé'ñu ntí'xe Xuva ko ntó.

Vii nto vata xkoó ini nto, ntá tsi na kuiñi ūkun

²⁶ Vi'a ve né, ení, dā ntánataká nuu nto ne, iō ntó ne, kuvi kata nto; iō ntó ne, kuvi nakuā'a nto ña'a san; iō ntó ne, kuvi ka'an nto tú'ūn é tá'xi Xuva kō é kūtuni nto; iō ntó ne, kuvi ka'an nto tuku tú'ūn é ña íni nto; iō ntó ne, kuvi ka'an nto neé kani tú'un tú'un ña. Kuān koo vii nto vata koo é díi ka kuka'xi nuu nto ni Xuva kō, un ntíí ntíí nto.

²⁷ Tē xoó ncho ka'an í tuku tú'ūn é ña íni í ne, na ká'an úvi uni ñá'a, ntá tsi kui kui uun ña na ká'an ña. Kidáa né, kuntítsi uun ña é ntáda ntaa neé kani tú'un tú'ūn é káka'an ña.

²⁸ Ntá tsi tē xoxo nté uun ña é ntáda ntaa neé kani tú'un sá'a ne, díi ka vá'a o é ña ká'an kue'en ña tuku tú'ūn é ña íni ña da ntánataká nuu ña. Díin díin tsi na ká'an ntá'ví mii ña ni Xuva kō.

²⁹ Tē xoó ncho ka'an i tú'ūn é xe'é Xuva kō é kūtuni ñá ne, uvi úni tsi ña na ká'an ña. Na kīnī ña nguíi sán ne, na ká'an ñá te nuu é ntaā i é káka'an ña.

³⁰ Ntá tsi tē xe'é Xuva ko tú'ūn é ká'an túku ña'a, ña tuvi íkán né, na tēe kádin ña é káka'an dí'na san.

³¹ Kuvi ka'an nto, un ntíí ntíí nto e ní'i nto tú'ūn é tá'xi Xuva kō, ntá tsi kuentá uun xntó, vata koo é un ntíí ntíí nto kutú've nto ne, ntuka'nu ini nto.

³² Xoo é ní'i i tú'ūn é xe'é Xuva kō ne, kuvi kada kú've mii neé ura ká'an.

³³ Tsí ña ntio Xuva ko é kōo da vántiñi o kuntoo o, tsí ntio ña é díin díin tsi kuntoo o.

Vatá xkoó ini un ntíí ntíí ení kō, ña ntákuinti'xe i sán ne,

³⁴ ñad'í san ne, díin díin tsi na kuntoo ña ini ukún kán, tsí ña vá'a ó te ka'an ña. Kantio é kuiko ñu'u ña vatá o kaka'án lei Xúva kō.

³⁵ Tē neé ncho kutuni ñá ne, na tsixe'e ña xii ña tē neé ña nú vi'i ña kán. Tsí ña vá'a o é ká'an ñá ini ukún kán.

³⁶ ¿Nté ó nto? ¿Vá nta'a ntú nto vé'xi tú'un Xuva kō kuan? Ntē ña te da míi xnto ni ní'i nto tú'ūn ña.

³⁷ Xoo é káka'an i tsí ní'i i tú'ūn é xe'é Xuva kō é ká'an náa ña ne, o tē dóo ini ña Xuva kō ne, na kīnī ñá tsí sá'a é kaká'u ú iña ntó ne, uun e tá'xi Xuva kō é káda ntaa o.

³⁸ Ntá tsi tē xoó ña'a ña káde ña kuenta tú'ūn sán ne, ña kú de nto ña kuentá dí.

³⁹ Dukuān ne, ení, kákan nto nta'a Xuva ko na tá'xi ña é ká'an ntó naa ña ne, ñá ku ē'nté nuu nto é na ká'an ñá'a san tuku tú'ūn é ña íni ña.

⁴⁰ Ntá tsi da neé ka é vii ntó ne, ñá ku dotó tsí vii nto ne, kuentá uun xnto ka'an ntó vatá o ntio Xuva kō.

1 Ení, ntio ko é na naka'an ntó tú'un va'á san é nañé'e ú nto kídaā nté koo nakáku o. Divi tú'un é kuinti'xe nto kídaa ne, kuan tsí ó ntákuinti'xe nto veví di.

2 Kuenta iña tú'un sa'á ne, nakáku nto, tē ña xtuví mii nto tú'un vatā o ka'an ntódo ú ni ntó ne, tē ña te é ntaā i é kuinti'xe nto.

3 É kā'án u ni nto tú'un é dií ka nuu á'vi i é nī'í ko: é xi'í Cristu kuénta iña kó, vatā ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō ne,

4 Íntú'xí ña, ntá tsi da kúvi uni ntúvi ne, ntóto ñá vatā ó kaka'an tú'un Xuva kō.

5 Kídaā ne, iní Pedrú san ña ne, dā ku e ví'i ne, iní pustrú ña nguii san ñá di.

6 Rkontúvi ne, ú'un siēntu ñá'a, ña ntákuinti'xe i san, íni ña ña é uun ito tsi. Iō ñá ntoo ká ña; iō ñá ne, e xi'í ña.

7 Uun ká tuku ntuví ne, iní Santiau ña; kidāā ne, un ntíí ntíí pustru ña íni ña ña di.

8 Dā ntíi ata í ne, iní u ñá di, xu'u é vata kaa uun i'xa é kákú xe'e kaa u.

9 Tsi xu'ú ne, dií ka dutsi u é un ntíí ntíí pustrú san ne, nté ña nuu á'ví ko é kā'an ña'a san é pustrú u, tsí dóo dé xení u ni ña ntákuinti'xe i Xuva kō kídaā.

10 Ntá tsi dóo vá'ā o dé Xuva ko nī ko dá nadama ñá ko vata koo é kúvi u vata kaa ú sa veví. Ná te dotó tsi ni été xaa u e dóo va'a e tá'xi ña ko, tsi xu'ú ne, dií ka kade tsiñu u é un ntíí ntíí ña nguii san. Ntá tsi ña te da mii tsú kade tsiñu u, tsí Xuva ko nuu ña nimá ko ne, divi ña kade ña tsiñu va'á san é kade u.

11 Ntá tsi ña té iní te xú'ú ne, o ña nguii san ntáde ña tsiñu san, tsi ntánañé'é nti tú'un Xuva kō né, divi e kuinti'xe nto.

Tē ntóto ña xi'í

12 Ntá tsi tē ntáka'an ntódo nti tsi ntóto Cristu dá xi'í ñá ne, ¿nté kui iō ntó ne, ntáka'an nto tsi ña ntántoto ñá xi'í san, kuan?

13 Tē dí ña ntántoto ñá xi'í san ne, Cristu ne, ña ni ntóto ña di.

14 Tē dí ña ni ntótó Cristu san ne, é ntaā i e ntáka'an ntódo ntí ne, e kuinti'xe nto ne, é ntaā í; ñá tē neé nuu á'vi.

15 Tē dí kuān ó ne, ntáde veté ntí iña Xuva ko, tsí ntáka'án nti é nantoto Xuva kó Cristu dá xi'í ña. Ntá tsi ¿nté ntu o nántoto ña ñá kuan, tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san?

16 Tsi tē dí ña ni ntoto ñá xi'í san ne, nté Cristu ña ni ntoto ñá di.

17 Tē dí ña ni ntótó Cristu ne, é ntaā i é ntákuinti'xe nto ne, ña túvi xoó kada ka'nu iní i ni kuétsi nto.

18 Tē dí kuān ó ne, un ntíí ntíí ña xi'í, ña é kuinti'xe i Cristu dá xi'í ne, ñá ni xēe ntá'a Xuva kō.

19 Tē dí da ntántito tsi o ñuxiví a e ntantétu o Cristu ne, dií ka nta'vi ide o é un ntíí ntíí ña'a san.

20 Ntá tsi ñá te kuān ó kuvi, tsí é nuu é ntaā i ne, ntoto Cristu dá xi'í ña. Vata kaa kití vidin e kí dí'na ma é tatā kó kaa ña, tsí dí'na ña ntóto ña é un ntí'í o.

21 Uun tsi ñatíí idé ña kuétsí é iō doxi'í san ne, uun xtuku tsi ñatíí ntóto ña vata koo é ntóto ña xi'í.

22 Vata o ni'í ko é kuvi o é kuétsí Adaán ne, kuan o ni'í kó ntuví iña kó nta'a Cristu.

23 Ntá tsi kuiñi ukūn ó ntoto o, vatā ó kaduku ntée o. Di'na Cristu odo núu ña ntóto ña. Kídaā ne, dá ñainu xtúku ña ne, ntoto un ntíí ntíí ña kaka'an í ña.

24 Rkontúvi ne, xée ntúvi é ntí'í ñuxiví san. Tē kúvi nantí'í Cristu é un ntí'í ña tsiñu na'nu i sán, nī ña ntádē kú've san, ni ùn ntíí ntíí ña'a, ña e dóo iō i é víi ne, da kidāā nakué'e ña da kaníí mí kade kú've ñá nta'a Xuva kō.

25 Tsi Cristu ne, kantio é kadā kú've ka ña un tsi da nté kúvi víi ña ni ùn ntíí ntíí ña ntaínchu'vi ña.

26 É ntíi ata i é kaínchu'vi ñá ne, diví sán doxi'í san ne, nantí'í ña di.

27 Tsi Xuva kō ne, xé'e ñā é kodo nūú Cristu é un ntíí ntíí nuu i. Ntá tsi é kākā'an o "un ntíí ntíí nuu í san" ne, ñā te kakā'an o te kodó nuu ñā iña Xuva ko, tsi Xuva kō xé'e ñā é kodo nuū ñā un ntíí ntíí nuu i.

28 Tē kúvi idé l'xá Xuva ko nūu i sá'a ne, naku'é ñā é kadā kú'vé Uva ñā iña ñā. Dukuān né, da nēé ka nuu í ne, di'na ká Xuva kō.

29 Tē ñā kuan koo kúvi ne, ¿nté kui kuān xkoó ini kú ñā iō ñā kuān é tuku ñā'a kutsi ntute ñā naa ñā xi'í san? Tē dí ñā ni ntoto ñā xi'í san ne, ¿nté kui kuān xkoó de ntu ñā kuan?

30 ¿Nté koo ntu é da nuu da kuíi tsi ñā u'vi ni'i nti ntuvi iña ntí kuan?

31 Uten uten doko sá kanakí'i ñā ntuvi iñā ko. Nuū é ntaā i. Nuū é ntaā í dí tsi dóo diní ko kuenta iña nto, tsi ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesúristu.

32 ¿Neé ntu tsiñu nāá u ni ñāñā san, vatā ó de ñā ñuú Efesú san ne, tē dí ñā ni ntoto ñā xi'í san? Díi ka vá'ā ó na kō'o ka'xi o, tsi tevā'ā ne, kuvá'ō.

33 Ñā ku dá vá'a nto é kaní nta'vi ñā'a san nto. Tsi kuvi nti'xe vatā ó kaka'an ñā'a: "Te kuve ta'an o ñā kini ntāa sán ne, xtuví mii o é vá'a é ini o", koo ka'an ñā.

34 Na ntútuni ntó ne, víi nto é vá'a. Ñā kú de ká nto é kīni kaa san. Tsi iō ntó ne, ñā ini ntó Xuva kō. Kaka'an u sá'a vata koo é na kūka'an nuu nto.

¿Nté ntu o kantoto ñā xi'í?

35 Á te iō ntó ne, kadā kuení nto: "¿Nté ntu koo ntoto ká ñā xi'í san? ¿Nté ntu kaa kúñu ñā?", koo ka'an nto.

36 Ñā ku tsixe'e tūntu nto. Tsi tsíkīn, kiti kaí'xi nto ne, ¿ntē ntú koo kue'nu tē ñā di'na té'u?

37 Tsi é kaí'xi o ne, é tūku kaa te kéne. Tsi da miī tsíkīn dá i'xi nto, kuān té tsikīn trigú ne, o da nēé ka tsíkīn.

38 Ntá tsi Xuva kō ne, kaxé'e ñā é un é un tsíkīn sán xuku i ni kiti i vatā o é ntio ñā. É un é un tsíkīn sán ne, é un é un nuu i di.

39 Da nēé ka nuu kúñu sán di ne, ñā te úun tsi nuū i kúvi. Tsi uun tsi nuu i e kúvi kúñu ñā'a sán ne, é tūku ntāa kúñu kiti san ne, é tūku ntāa kúñu láa sán. Kúñu tsákā sán di ne, é tūku ntāa.

40 Kuan tsi o kúñu é ió e dukún kán di, tsi ñā te dadíi ntāa kúñu é ió ñuxiví a. Ntá tsi ntuvi kúñu sán ne, dōo vá'a ntāa. Ntá tsi e tūku ntāa kúñu é ió e dukún kán é kúñu é ió ñuxiví a.

41 Ngántií san ne, dōo va'á ntuve i ne, dōo va'á ntuve xoó san di, ni xntívi san di, kuān te e tūku e tūku ntāa. Xntívi san ne, e tūku e tūku ntāa é un é un di.

42 Kuan tsi koo kuvi te ntóto ñā'a, ñā é xi'í san di. Kúñu e kaí'xi o ne, kate'u, ntá tsi kúñu é ntóto ne, nté uun ito ká ñā kuvi.

43 Kúñu e kaí'xi o ne, ñā té neé nuu á'vi, ntá tsi tē ntóto ne, dōo va'a. Vitā kue'en kúñu sán te i'xi o, ntá tsi té ntóto ne, dōó ntíi.

44 Te i'xi o ne, uun kúñu kúvi o, ntá tsi kúñu é ntoto ne, dadíi ni kúñu Xuva kō. Vatā ó ió kúñu kō ñuxiví a ne, kuan kōo ni'i ko kúñu ko te kué'en o ntá'a Xuva kō.

45 Tū'ún Xuva kō ne, kaka'an: "Adaán, ñā kui úun ne, ní'i ñā ntúvi iña ñā vata koo é kutuví ñā ñuxiví a", ka'an. Ntá tsi Adaán, ñā ntú ata i kán ne, ní'i ñā é kúvi ta'xi ñā ntuvi iña ko é kuntoo o ni Xuva kō.

46 Ntá tsi ñā te kúñu kō é kuntoo o ni Xuva kō é ni'i ko di'na, tsi di'na kúñu kō é ntúvi nte'u. Da kidáa ni'i ko kuñu é kuntoo o ni Xuva kō.

47 Ñatíi, ñā kui úun ne, nté'u kúvi ñā ne, kaduku ntée ñā ñuxiví a. Ñā kuvi úvi san ne, Tó'o ko ñā. E dúkūn kan vé'xi ñā.

48 Kúñu kō é ni'i o ñuxiví a ne, vata kaa kúñu ñā kúvi nte'u kaa. Kúñu é ni'i ko e dukún kán ne, vata kaa kúñu ñā e dukún kán kaa.

49 Vata o ntúvi o ñā kúvi nte'u ñuxiví a ne, kuan koo ntuvi o ñā tuví e dukún kán di.

⁵⁰ E ncho ka'án u ni nto, ēni: Nee é iña kúñu ni iña xiki kúvi ne, ña kúvi nī'i mí tuví Xuva kō. Tsí da neé ka é káte'ú ne, ña kúvi nī'i é kutúvi ntii dañu ntúvi.

⁵¹ Kíni nto ve tsí ntaa ú ni nto ùun nuu i é nté uun xoxo íni i: Ñá te ùn ntíí ntíí ó kuvi ò, ntá tsi uun ntíí ntíí ó nadáma kúñu kō.

⁵² Uun da'na nchuvii, vata koo kuvi é nakuéni o, te éku trunpeta san é ntii ata i. Tsí kueku trunpetá san ne, kidáa ntōto ñá xi'í san e nté uun ito ka ña kúvi ña. Xo'ò é ntántoo ká ò ne, ura tsí i nadama kúñu kō di.

⁵³ Kantio é nadama kúñu é káte'ú san nī kúñu é ña katé'ú san. Kantio é nadama kúñu é kanti'i nī kúñu é kutúvi ntii dañu ntúvi.

⁵⁴ Tē nádama kúñu é kate'ú nī é ña katé'ú ne, te nádama kúñu é kanti'i nī é ña kanti'i ne, kidáa ne, kuntaa é káka'an tú'un Xuva kō: “Ña kōó ká doxi'i, tsi kúvi idé Xuva ko ni í”, ka'an.

⁵⁵ ¿Ñá nta'vín ntun, doxi'i? ¿Mí'i ntu é kúvi víin kan nī ntí? ¿Mí'i ntu kuvi ntuku ku'ín kan ntí?

⁵⁶ Tsí kantuku ku'í doxi'í san ko kuēnta iña kuétsi kō ne, kūtuni ko tsi íó kuétsi ko kuēnta iña leí san.

⁵⁷ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō é káta'xi ña é kúvi vii o ni dóxi'í san nta'a Tó'o ko Jesūristu.

⁵⁸ Dukuān né, ēní, kuntikin nto é ña ku xtuví mii ntō e ntákuinti'xe nto; ña ku díta nto tūku itsi. Díí díí ka na kuka'xi nuu nto ni Xuva kō, tsí nto'ó ne, ini ntó tsi ña te é ntaa í e ntáde tsiñu nto ni Xuva kō.

16

Dómēni é ntánatakā ña iña ta'an ña

¹ Kuenta iña domēni é ntánatakā nto iña ta'an ko, ña kuinti'xe i sán ne, kué'e nto yata ò nañé'e u ña ntákuinti'xe i ñuú Galacia.

² É kuí uun ntúvi vité san ne, nakí'i da'an ntō domēni, vata kaa e ní'i nto. Na kōo tú'vē nto vata koo é ña kantío é natakā ntó tē xee u.

³ Tē xee u ne, kada vá'a u tutu é kuni'í ña é nakaxnúu nto é kí'in ní'i ñá domēni iña ta'an ko, ñá ntoo ñuú Jerusaleen.

⁴ Te kántio é kí'in u ne, kí'in ú ni ñá di.

Mí'ī nchó kí'ín Pablu

⁵ Kíkoto ní'ni ú nto te íta ntí'xin ú ñuú Macedonia, tsí itsi ikān kuita ntí'xin u.

⁶ Ñá íni u te kuvi kutúvi u ni nto, kuān te uun dá'na, o dā nté kuita ntí'xin ntuvi ví'xin san. Kidáa né, kuvi xntii ntō ko dá ñi kí'ín u mí ntio é kí'ín u.

⁷ Ña ntio ko é uun da'na tsi koto ní'ni ú nto, tsí kuān te nté kaa ntuvi kutúvi u ni nto, te Xuva kō ntio ña.

⁸ Kuntētu ka ú i'a ñuú Efesu da nté kúvi viko é nakué'e o sintiá'vi nta'a Xuva ko iña i é ta'vi ò,

⁹ tsí dóo íó tsiñu Xuva kō é káda tsiñu ú i'a ne, dōo vá'á ó kakuvi, kuān te dóo íó ñá ntáka'an nté'e ko.

¹⁰ Tē xee Tímoteú ne, víi nto ña kuenta vata koo é káan ña, tsí iña Xuva ko káde tsiñu ña vatá ó de ú xu'u.

¹¹ Dukuān né, kuiko ñu'u nto ñá ne, xntii nto ña na kí'ín ka ña itsi ña vata koo é vá'á koo naxee ña mí tuví u. Tsí xu'ú nī ña kuinti'xe i sán ne, ntántētu ntí ña i'a.

¹² Ení ko Āpoló ne, dōo ikán u da xe'e nā kíkoto ní'ni ña nto ni tā'an ko ña nguí san, ntá tsi ña ni ntio ña kí'ín ñá vevii. Ntá tsi kí'ín ñá tē ní'i ña ntuvi.

Tū'un da ntí'i tutú san

¹³ Kuenta tsí víi nto; ñá ku xtuví mii nto é ntákuinti'xe nto. Ñá ku u'vī ntó; na kúti'í nto vata kaa é tíi nto. Koo ntii ntō.

¹⁴ Da nēé ka é vií ntó ne, vií nto é ntákuinima ntó ta'an nto.

¹⁵ Ini ntó, éni, tsí Stefanu ni ñaví'i ña ne, di'na ña kuínti'xe ña é da xóó ka ña ntoo ñuú Acayá san. Nté ntúvi tsikán ne, da mií é ntáxntii ña ta'an kō, ña ntákuinti'xe i san.

¹⁶ Kakan ú nto é kuiko ñu'u nto ñā'a, ña vata ntāa ña tsikan. Kuān koo vií nto dí, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntáde tsiñu ni'i nto, nī ña ntáxntii nto.

¹⁷ Dóó diní ko tsí é xee Stéfanu ni Fortunátu ni Acáicu, tsí divi ñā ntáde ña é ña ni kuvi vií nto é xoxó nto i'a.

¹⁸ É nāxnuu ka'nu ña nimá ko vatā o dé ña ni ntó di. Koto nto ña, tsi dóo va'á ña'a ña.

¹⁹ Un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san, ña ntoo i'a ñuú Asia ne, taxnuu ña ntiusi nto. Aquila ni Prísila ni un ntíí ntíí ña ntákuinti'xe i san e ntánataká nuu ña nú vi'i ña kán né, taxnūu ña ntiusi ntó di, ta'an nto, ña ntákuinti'xe Xuva kō.

²⁰ Un ntíí ntíí ta'an kō, ña ntoo i'a ne, taxnūu ña ntiusi ntó di. Nanume ta'an nto kuenta iña Xuva ko.

²¹ Xu'u é Pablú u ne, mií u ka'u u sá'ā é taxnūu ú ntiusi nto.

²² Tē xoó ña ntío i Tó'o ko Jesūcristú ne, na nī'i mií ña é nto'o ña nta'a Xuva kō. ¡Nā nainú náne'e Tó'o kō!

²³ Na kunūu mé'ñu kunuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto.

²⁴ Ntio ko é kūtuni nto tsi dóo ntio kó nto, tsí uun tsi kúñū kúvi o nī Tó'o ko Jesūcristu. Kuan tsí koo é kā'án u ni ntó, xu'u é Pablú u.

Tutu é kuvi ũvi e táxnũu San Pablu iña ñá ñuú Corintu

Taxnũu Pablu tú'un iña ña kuinti'xe i, ñá ntoo ñuú Corintu

¹ Xu'u é Pablu u ne, pustrú u iña Jesúcristu, tsí kuān o e ntío Xuva kō. Ntuví u ení ko Timoteu táxnũu ntí tutú sa'á iña ña kuinti'xe i Xuva kō, ña ntánataká nuu ini ukun ñuú Corintu, ni un ntí# ntí# ña ntáduku ntée Xuva ko da kan# ñuú Acaya.

² Na naxnuu viko Xuva ko ntō. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto, divi ña nī Tó'o ko Jesúcristu.

Nté ō ntó'o Pablu

³ Ká'an o ni Xuva ko, uvā Tó'o ko Jesúcristu, tsi dóo va'á ña. Tsi divi ña é uva ko ña e dóo kantunta'ví ini ña kō, é kanatsu'un ka'nu ña iní kō é ví'a é uten.

⁴ Xuva kō ne, kanatsu'un ka'nu ña iní ko da nēe ka nuu i e ntáto'o kō vata koo é kŭvi natsu'un ka'nu o iní ta'an ko, ña e ntáto'o i di, vata tsí ó de Xuva ko ni kō.

⁵ Tsi kuān te dóo ntáto'o ntí kuenta iña i e ntántikín ntí Cristú ne, ntá tsi divi tsi ña dóo kanatsu'un ka'nu ña iní ntí di.

⁶ Tē ntáto'o ntí ne, ntáto'o ntí vata koo é nāku'un ka'nu iní nto, vata koo é nākaku nto. É nátsu'un ka'nu Xuva kō iní ntí vata koo é nātsu'un ka'nu ntí iní nto di vata koo é kutíi nto é nto'o nto vatā o ntáto'o ntí.

⁷ Dóo ka'nu kuiní ntí ni ntō tsi iní ntí tsi te kuān o ntáto'o nto vatā o ntáto'o ntí ne, kuan tsí ó kanatsu'un ka'nu Xuva ko iní ntó vata tsí ó de ña nī ntí.

⁸ Ntio ntí é kŭtuni ntó, ta'an ko, nté ō ntó'o ntí ñuú Asia. Un vá'a tsi ntó'o ntí íkán. Dókó sá ña ni kutíi ntí. Tsi kŭví ntí, kuiní ntí.

⁹ Ntá tsi kutuní ntí tsi dá mií é kŭví ntí, vata koo é kŭtuní ntí tsi ña te mií ntí ío ntí é víi ntí, tsi Xuva kō é iō ña é víi ña, tsí divi ña é kanantōto ña ña xi'i.

¹⁰ É nakākú Xuva kō ntí di'na dá dokó sa nī xi'i ntí ne, kuān koo víi xtukú ña. Iní ntí tsi nakāku xtúku ña ntí tē xeé doxi'i e dóo ntíi iní í,

¹¹ te divi nto xntii ntō ntí é ká'an ntá'ví nto kuenta iña ntí. Te títín ña'a ka'an ntá'ví ña iña ntí ne, títín ña'a naku'é e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō tsi ni'í ko é vá'á nta'a ña.

Nté kui ña ni ñé'e Pablu ñuú Corintu

¹² Ió uun nuu i e dóo ka'nu kuiní ntí: tsi ñá te nēe kuetsí ntí tsi ña ni idé ntí nuu i é kīni kaa ñuxiví sa. Tsi dé ntaá ntí é ká'an ntí ni ntō é nuu é ntaá i. Tsi da xe dóo va'á Xuva kō né, xntii ña ntí é kuān o dé ntí, tsi ña kúvi víi ntí nuu i é vá'á tē dí ña Xuva kō kaxntíi ña ntí.

¹³ Dá ntátaxnũu ntí tutú nta'a nto ne, ñá te tŭ'un e dóo xŭ'u ntáka'án ntí ni ntō, tsi ntáñe'e díki nto tŭ'ŭn é ntáka'án ntí. Ntio ko é na kŭ'in díki vá'a nto,

¹⁴ vatā o kue'en díki kúdii nto un siin e ntáka'án ntí ni ntō, vata koo é ka'nu kuiní ntó kuenta iña ntí ne, ka'nu kuiní ntí kuenta iña ntó di, tē xee ntúvi é nainu xtúku Tó'o ko Jēsuu.

¹⁵ Tsi iní u sá'a ne, di'na mí ntoo nto kŭ'in u kíkoto ni'ni ú nto, kuiní kó, vata koo e dóo diní nto uvi íto é kōto ni'ni ú nto.

¹⁶ Tsi ntío ko é kuíta ntí'xin u mí ntoo nto te kuē'én u itsi ñuú Macedoniá ne, te kuíta ntí'xin xtúku ú da xkókoo ú, vata koo é xntii ntō kó te kuē'én xtúku ú itsi ñuú Judea.

¹⁷ ¿Ña vá'a ntŭ ó ni dē kuení ko, te kuiní nto? ¿Ntákuinti'xe ntu nto te dotó tsi kaxé'e ú xu'u ko é víi u, o tē ña víi u, vata tsí ó de ña é ña ntántikín Xúva kō?

¹⁸ Kutuni Xúva kō tsí nuu é ntaā i é kākā'an nti ni ntō, ñá te dotō tsí kaka'an nti.

¹⁹ Ntuní nti Silvanu ni Timóteú ne, ntáka'an ntódo ntí ni nto iña Jesúcristu, I'xá Xuva kō. Divi ña ne, kaka'an ña é nuu é ntaā i, ñá te dotō tsí kaka'an ña.

²⁰ Tsi divi ña ne, de ntaa ntí'í ña é un ntí'í e tá'xi Xúva kō xu'u ña. Dukuān ne, ntáka'an o "Kuan tsi koo na kōo" da ntáka'an o tsí dóo ka'nu Xuva kō.

²¹ Xuva kō ne, é tá'xi ña é kuve ta'an kütu o Cristu. Mii ña náxanúu ña kō.

²² É xntēe na'a ñá ko vata koo é kütuni ko tsi ntáduku ntēe o ña. Tsi tá'xi ña Espiritū Sántu san é kunūu ña nima ko vata kaa uun káa é ntēe na'a nima ko.

²³ Ntá tsi ña ni nákuita nti'xin ú ñuú Corintu vatā ó kaka'an u, tsi ña ni ntío ko é kuntōo ntá'xa nto kuenta iñá ko. Ini Xúva kō tsí nuu é ntaā i.

²⁴ Tsi ñá te ntí'í ntádē kú've nti nté koo kuinti'xe nto Xuva kō, tsi é úve tá'an kutu nto ña. Ntá tsi ntío ntí xntií ntí nto e dií dií ka kuntōo díní nto nta'a Xuva kō.

2

¹ Dukuān ne, ña ni ntío kó ki'in xtúku u kíkoto ní'ni ú nto tē dóo kuntoo nta'xa nto.

² Tsi te xū'ú vii u é kuntoo nta'xa nto ne, ¿xoo ntu vii i é nakunuu díní nimá ko, tē ña divi nto?

³ Dukuān e táxnūu ntí tutú san iña nto, vata koo é ña kutuvi nta'xa ú kuenta iña nto te xee ú mí ntoo nto, tsí ntío kó kutuvi díní u kuenta iña nto. Tsi te kutuvi díní u ne, dadíi kúntoo díní ó ni ntō.

⁴ Dá dé va'á u tutú san ne, dóo dé kuení ko, dóo ntí'í iní ko. Un tsi nte éku u. Ntá tsi ña ni de vá'á u tutú san é na kúntoo nta'xa nto, tsi vata koo é kütuni nto tsí ña te nté kaa kuinimá ko nto.

É káda ka'nu iní ña nī ña edé kīni kaa

⁵ Ntá tsi te ūun ña'a dé ña é kutuvi nta'xa ú ne, ñá te mii tsú kutuvi nta'xa u, tsí iō ntó é kúntoo nta'xa nto kuénta iña i é edé ña di. Ká'an ú tsi "iō ntó" vata koo é ña ká'an ú te un ntí'í ntō.

⁶ E xee ó tsi é nantō'o nto ña, dókō sá un ntí'í nti'í nto.

⁷ Veví ne, dií ka vá'á ó te káda ka'nu iní nto ni ña, te náxnūu ka'nu nto iní ña vata koo é ña kutuvi kue'en ña dontíni.

⁸ Dukuān ne, kaikán u nta'a nto te kué'é nto é kütuni ña tsí ntío nto ña.

⁹ Di'na táxnūu ú tutú kuenta iña núu i sá'a é kōto ntee ú nto te káda ntaa nto é un ntí'í é ká'an u ni ntō.

¹⁰ Da xōó ka ña'a é káda ka'nu iní nto ni ña ne, kada ka'nu iní u ni ña di. Da neé ka nuu i é dé ka'nu iní u ni ña'a nuú Cristú ne, de ka'nu iní u ni ña kuénta iña nto,

¹¹ vata koo é ña kuvi vii é ña vá'á san ni ko. Tsi iní vá'a o nté xkoó de.

Dōo ntí'í iní Pablu ñuú Troa

¹² Dá xee u ñuú Troa é ká'an ntódō ú kuenta iñá Cristú ne, dóo vá'a ni'í itsi é kada tsiñu ú iña Tó'o kō.

¹³ Ntá tsi ña díní nuu nimá ko, tsí ña ni nani'í ko ta'an kō Tito. Dukuān ne, nakué'é u ña ntoo ikán doka'nú iní ne, dá kué'en u ñuú Macedonia.

É kaxé'e Xuva kō é kūvi vii ña

¹⁴ Ntá tsi ntadiá'vi Xuva kō tsí nguentúvi kata'xi ña é kūvi vii nti, tsi kúvi dé Cristú ne, ntántikán nti ña. Dá mí'í ka ntáñe'é nti ne, ntáñi'í nti tú'un iña ña vata koo é kütuni ñá'a xoo ñá'a é divi ña. Dukuān ó kaika tú'un iña ña dá kaníi ñuxiví sa, vatā ó kaika diko i e dóo vá'a ñe'e.

¹⁵ Nti'í ne, vata kaa dikō kutu é kaxé'e Cristu ntá'a Xuva kō ntáa nti, uun dikō i é kaika mé'ñū ña ntánakáku san nī ña ntákunaá san.

16 Dā íni ña ntákunaá san ne, kutuni ña é nī'i ña dóxi'i. Dā íni ña ntánakáku sán ne, kutuni ña é nī'i ña ntuvi íña ña. ¿Xoó ntu kuvi víi i nuu i sá'a? Mii tsi Xuva ko tá'xi ña é kūvi víi nti.

17 Ntí'i ne, ñá té ntaíka nti ntádikō nti tú'un Xuva ko vatā ó de ña nguūi. Ñá té ntánadama nti tú'un ña, tsi ntáka'an ntaá nti tú'un Xuva kō, ñá té ntaéni nta'vi nti ña'a. Tsi mii Xuva kō táxnūu ña ntí ne, é kūve ta'an ntí nī Cristu.

3

Tū'un xee é naxtūvi Xuva kō

1 ¿ō ntádē kueni ntu nto té ntáka'an xtúku ntí ni ntō tsi dóo va'á nti? ¿ō ntio ntu nto é kuído nti tutú sa xee nti mí ntoo nto vata koo é kūtuni nto xoó ña'a nti? ¿ō kantio nti é kákán nti nto tutú sa, vatā ó de tuku ña'a?

2 ¡Ñá'á ni san! tsi ñi nti ntō é kúvi nto tutú san é nī'i nti. Tsi ñi nti ntō ne, vata kaa uun tutu é ntéé na'a nimá nti é kīni un ntí nti ña'a san, nakua'á ña.

3 Tsi nto'ó ne, vata kaa uun tutu é de vá'a Cristu é nī'i nti. Ñá té tīnta ni xé'e, tsi Espiritu Xuva kō, ña kantíto nti dañu ntūvi. Ñá té āta xúu ni kanteé na'a, tsi nima ñá'a san é kanteé na'a.

4 Dōo ntaíntee ini nti Xuva ko kuēnta íñá Cristu.

5 Tsi ña te mii xnti iní nti nté koo víi nti, tsi nee íña é ncho víi nti ne, vé'xi nta'a Xuva kō.

6 Ñi'vi ña nañ'e ñá nti nté koo víi nti tsiñu kuenta íña tú'un xee san e xtúvi ña. Tū'un xee san ne, ñá te tú'un é ntéé na'a é kada ntaa o vatā ó lei Muisee, tsi ntuvi íña ko é v'e'xi nta'a Espiritū Sántū. Tsi tú'un é ntéé na'á san ne, kaka'an tsi nī'i ko dóxi'i san té ña ni de ntáa o, ntá tsi Espiritū Sántū san ne, kata'xi ña ntuvi vā'á íña ko.

7 Tū'un e xtúvi Xuva kō kidaā ne, āta xūu tsi kanteé na'a. Ntá tsi un tsi kaxi'i nuu ka'nu nuu Muisee da kí'i ña tú'un san. Ntē ña ni kutí ña Israeé san koto ña nuu ña, tsi dóo kaxi'i nuu. Ntá tsi da kuíi da kuíi tsi kanta'va ntúve í san. Te kuān o xi'i nuu ka'nu da xee tú'un é nī'i kó doxi'i san ne,

8 ¿nté ntu kaa díi díi ka'nu tú'un e tá'xi Espiritū Sántū san?

9 Té dóo ka'nu kúvi dá xee lei é nī'i kó doxi'i ne, díi díi ka ka'nu kuvi dá xee tú'un é ká'an Xúva kō tsi ntí'i kuétsi kō.

10 Lei e xtúvi ñá dí'na ne, dóo ka'nu, ntá tsi vevíi ne, ña ká'nū ka vata kaa tú'un xee san.

11 Té dóo ka'nu kúvi da xtúvi ña lei é ña na'a ni idiá'vi ne, da díi díi ka ka'nu kuvi dá xee tú'un e ntií dañu ntūvi kaidiá'vi.

12 Nuú é ntaá i tsi iní nti tsi kuān koo kuvi. Dukuān é ntáka'an ntaá nti ni ntō.

13 Ñá ntáde ntí vatā o dé Muisee. Tsi Muisee ne, dávi nuu ña nuu ña dóo san vata koo é ña kīni ña Israeé san tsi kanainu kudii é kaxi'i nuu nuu ña.

14 Ña Israeé san ne, kúka'xi díki ña; ñá ntáñe'e díki ña. Kuan tsi ó ntee doó san nuu ña vata koo é ña kí'in díki ña da ntánaku'á ña tú'un āta san e xtúvi Xuva ko ntá'a Muisee, tsi mii tsi Cristu kuvi víi ña naki'i ña doó san é ntee nuu ña vata koo é kí'in díki va'á ña.

15 Vata da e ntánaku'á ña lei Muisee san vevíi ne, vatā ó te kanteé doó san nuu ña vata koo é ña kí'in díki ña.

16 Ntá tsi té xoó ña'a xkokoó ñá ne, nakuntíkin ña Tó'o kō ne, naki'i ña doó san é ntee nuu ña.

17 Uun tsi Xúva ko ni Espiritū Sántū sán ne, xoo ñá'a é nuu Espiritū Xúva kō nima ñá ne, ntaíka xaa ña.

18 Un ntí nti o é ña katavi núu ka doó san nuu ko ne, nāxi'i nuu ko vata koo é kīni ó Xuva kō nté kaa ña e dóo va'á ña. Dukuān ne, ntánadama ntí utén uten

é ntūvi ntí vata kaa Cristu, tsí utén utén kanata'xi ká ña kō e dōo va'á iña ña. Sá'a é vē'xí nta'a Tó'o kō Espíritū Sántū san.

4

¹ Dukuān ne, ña ntánativi iní nti, tsi dōo vá'a o dé Xuva kō da tá'xi ña tsiñu sá'a é víi nti.

² Nti'í ne, ñá víi nti uun nuu i é kini kaa vatá ó de ña é kade xū'u, é kau'ví ña é víi ditó ña. Nā tē ntaéni nta'ví nti ña'a; ña ntánadama nti tú'un Xuva kō. Tsi nti'í ne, ntáka'an ntáa ntí ni ña'a é nuu é ntaā í vata koo é kūtuni nti'í ña tsi da mii tsí é vá'a e ntáde nti. Iní Xúva kō tsi nuu é ntaā i e ntáde nti.

³ Te kuini ña'a te dōo xū'u ntáka'an nti tú'un va'á san ne, ntá tsi ña te un nti'í nti ña, tsí mii tsí ña ntákunaá san é ña ntátekú ña tú'un e ntáka'an nti.

⁴ Tsí ña ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, kūneé nuu ña. Tsi é ña vá'a san é kadé kú've ñuxiví sa ne, edí nuu nuu ña vata koo é ña kiní ña tsi dōo va'á tú'un va'á san iña Cristu, ña e dōo va'a. Tsi te kīni ña Cristú ne, kiní ña nté kaa Xuva kō di.

⁵ Dá ntáka'an ntódo ntí ne, ñá te kuēnta iña mii nti ntáka'an ntódo nti, tsi kuenta iña Jesúcristu, tsí ña iña e Tó'o ko ña. Nti'í ne, kūdii ña ntáde tsiñu iña nto ntí kuenta iña Jesús.

⁶ Mii tsi Xuva kō, ña é de kú've é xi'í nuu ñu'ú san mí neé san ne, ña tsi ña naxi'í nuu ña nimá nti vata koo é kuenta iña ñu'ú san ne, kutuni ko tsi dōo kaxi'í nuu ka'nu Xuva ko te kiní ó Cristu.

¿Nté koo kuntuo o e ntákuinti'xe ko Xuva kō?

⁷ Ntá tsi nuu i e dōo nuu a'ví e tá'xi Xuva kō ne, nuu kúñū nti. Kúñū nti ne, vata kaa kídí é kudii nté'u kúvi, ntá tsi é nuu iní i ne, dōo nuu á'ví i vata koo é kiní ña'a tsi ña te mii ntí kuví víi nti, tsí Xuva kō é kúvi víi ña.

⁸ Kuān te titín nuu i ntánto'o ntí ne, kúti nti. Kuān té ntánti'í iní nti nté koo víi nti, ntá tsi ío ka cho'o i nté koo víi nti, kuini nti.

⁹ Kuān te dōo ntántukū nuu iní ña'a san nté koo víi ña nī nti, ntá tsi ña kaxtuví mii Xuva kó nti, tsí kainuu mé'ñu kainuu dáva ña nti. Kuān te ntánantáva ña nti ñu'ú kán, ntá tsi ña te ntáxi'í kue'én nti.

¹⁰ Dá mí'í ka ntáñe'é nti ne, nta'ka ni'í nti doxi'í nti kuenta iña Jesús vata koo é kīni ña'a sán nti ne, kutuni ña tsí kantíto Jesuu.

¹¹ Dá ío ka ntuvi iña nti ne, utén utén ntántuvi kuentá nti nta'a doxi'í san kuenta iña Jesús vata koo é kīni ña'a tsí kantíto Jesuu, tsi é ni'í nti ntuvi vá'a iña nti kuenta iña ña, kuān te xi'í kúñū nti.

¹² Dukuān ne, ntaxé'e nti kúñū nti doxi'í san vata koo é ni'í nto ntuvi iña nto.

¹³ Ío mí ūve na'a tú'un é káka'an ña é itúvi ntuvi dí'na, kaka'an ña: “Kuinti'xe kó ne, dukuān é káka'an u”, ka'an ña. Nti'í ne, dadii kuinti'xe ntí ni ña tsíkán ne, dukuān e ntáka'an nti di.

¹⁴ Tsí iní nti tsí Xuva kō ne, nantóto ña Tó'o ko Jesús dá xi'í ña ne, kuan koo nantóto ña ntí di ne, dá naki'í ña kó ni ntó, é kuntuo dadii o ni ña.

¹⁵ Un nti'í nti é ita ntí'xin ntí ne, e kúvi kuenta iña nto. Tsi tē kútítin ña'a naxnuu viko Xuva ko ña né, dōo kútítin ka ña'a naku'é'e ña sintiá'ví nta'a Xuva kō ne, ka'an ña tsi dōo ka'nu Xuva kō.

¹⁶ Dukuān ne, ña ntánativi iní nti. Kuān té ntánativi kúñū nti, ntá tsi utén utén ntánaku'un vá'a nimá nti.

¹⁷ Kuān té ntánto'o ntí veví ne, ntá tsi ña tē nté sa nti tū'un, tsí da kuíta nti'í'xin. Ntá tsi kani tú'un tsí ña é ni'í nti ntuvi vá'a kue'en iña nti nta'a Xuva kō é kutúvi nti'í ña ntūvi.

¹⁸ Ntá tsi ña ntáde ntí kuenta nee e dīto, tsí nee e dīto san ne, ña te nguentúvi kaxntii; nee é ña dīto san ne, ña é kaxntii nti'í ña ntūvi.

5

¹ Kúñú kō é ío ñuxiví sa ne, vata kaa uun vi'i mí kuntoo taan ō kaa. Tē ntí'i kúñú kō ne, iní o tsi ntoo vá'a vi'i vā'a ko iña Xuva ko e dukún kán, mí kuntoo o ntii dañu ntúvi. Tsi ña te ña'a ni de vá'a ña, tsi mii Xuva kō de vá'a ña.

² Dá ntōo ká o ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani ō e dóo ntio kō é kuntoo o vi'i vā'a kō é ta'xi Xuva ko tē xeé o nta'a ña e dukún kán.

³ Nakū'ún o vi'i vā'a san é kūtavi núu o vata kaa du'nu vata koo é ña kuntí nima ko te xi'i o.

⁴ Dá ntōo ká o nī kúñú kō ñuxiví sa ne, ntáxkoo kani ō tsi dóo ntánti'i iní kō. Ntá tsi ña te ntio kō é nakuíta o kúñú kō, tsi ntio ko kúñú xeé kō é nī'i ko nta'a Xúva kō. Ntio kō é nadama o ntúvi iña ko é kantí'i ntuví iña ko é ña kantí'i ntii dañu ntúvi.

⁵ Xuva kō de kú'vē ñá ko kuēnta iña i sá'a: é ntio ñá é nī'i ko ntuví va'a iña kó ne, divi ñá tá'xi ña Espíritu ñá vata koo é koo ntaá iní ko é nī'i ko.

⁶ Dukuān ne, ñá tē nguentuvi ntaíntée iní nti, kuān té kuví nti, tsi iní nti tsi dá ntōo ká nti ñuxiví sa ne, dóo ikā ntoo nti mí tuví Xuva kō.

⁷ Ntá tsi ntaíka ntikín nti Xuva ko, kuān te ña ntaíni nti ña.

⁸ Dukuān ne, ntaíntée iní nti, kuān te na kuví nti, tsi díí díí ka vá'á o te tsoo mii nti kúñú ntí ne, dá k'ín nti nta'a Xuva kō, kíkuntóo dadíi ntí ni ña.

⁹ Dukuān né, kuān te ntóo ká nti nī kúñú ntí, kuān te tsoo míi nti kúñú ntí ne, ntá tsi ntánti'i nuu iní nti é vii nti nēe é ntio Xuva kō.

¹⁰ Tsi da mii é naxee o un ntíi ntíi o kuntáñi ó nuú Cristu vata koo é nī'i ko nee é duku ntée o, te vā'a ne, o tē ña vá'a, vatā o de kúñú kō da intóo o ñuxiví sa.

Tū'un é ntuvá'a o ni Xuva kō

¹¹ Dukuān ne, da xé iní nti tsi dóo donchu'ví ide Xuva kō ne, ntánti'i nuu iní nti ntáka'an nti ni ña'a te kuínti'xe ña ña. Iní Xúva kō nté ntaa ntí ne, ntio nti é kútuni ntó di, te vā'a nti ne, o tē ña vá'a nti.

¹² Ña ncho ka'an túkū ntí ni ntō e dóo va'a nti, ntá tsi ntio nti é vā'a kuini nto kuenta iñá nti vata koo é kuví nantiko koō nto e ntáka'an ñá'a, ña e dóo ka'nu kuini i iña tuku ña'a te vā'a íto ña, ntá tsi ña ntáde ña kuenta te vā'a nima ña ne, o tē ña vá'a.

¹³ Tē ntákulukú nti, kuini nto ne, kuenta iña Xuva ko; te vā'a nti ne, kuenta iña nto.

¹⁴ E dóo kuínima Cristú nti ne, kade kú'vē ña ntuví iñá nti un tsi nte da kútuni nti tsi mii ña é xi'i ñá kuenta iña ko un ntíi ntíi o.

¹⁵ Vata tsi tē kuédadii xi'i o ni ña un ntíi ntíi o, vata koo é xo'ō é ntoo ká ō ne, ñá vii ka ō é ntáde kueni mii ko, tsi vii o nee é ntio Xuva kō, tsi divi ña xi'i ña naa ko ne, ntá tsi ntoto xtuku ña kuenta iña ko.

¹⁶ Vevii ne, ña ntaíni ka ntí ña'a nté ito ña vatā o de ña'a ñuxiví sa. Kuān o íni ntí Cristu kidaa ñuxiví sa, ntá tsi ña kuān o kaíni ka ntí ña vevii.

¹⁷ Dukuān né, te xōo ñá'a é kuví uun tsi ña nī Cristú ne, é tuku ñá'a ntuví ña ve. É itá ntí'xin é átá san ne, é ntúxée nima ña vevii.

¹⁸ Un ntíi ntíi nuu i sá'a né, nta'a Xuva ko vē'xi, tsi divi ña tá'xi ña é ntúvá'a ntí ni ña kuēnta iñá Cristú ne, divi ña tēe tsiñu ña nti é ká'an nti ni ña'a san é ntúvá'a ña ni Xuva kō.

¹⁹ Da xe é xi'í Cristu kuēnta iña kó ne, xé'e Xuva kō é ntúvá'a ña'a ñuxiví sa ni ña, é ña dá'vi ká ña ña kuétsi ña. Tēe tsiñu ña nti é kué' é nti é kútuni ñá'a san nté koo ntuvá'a ña ni ña.

²⁰ Ntí'i ne, náa Cristu vé'xi nti. Vata tsi te mii Xuva ko káka'an ña é ntáka'an nti ni ña'a kuenta iñá Cristú tē ntuvá'a ña ni Xuva kō.

²¹ Cristú ne, ña tóvi kué'en tsi kuétsi ña. Ntá tsi Xuva kō ne, dá'vi ña ña kuétsi ko un ntíi ntíi o dá xi'i ñá kuenta iña ko vata koo é ña kōo ka kuétsi kō ne, vii ō é vá'a é ntio Xuva kō.

6

¹ Ntí'i e ntáde tsiñu dadii ntí ni Xuva kō ne, ntaikán nti nta'a nto tē ña te é ntaā i é nī'i ntó doméni e tá'xi Xuva ko ntó.

² Tsí Xuva ko kaka'an ña tú'un é ntéé na'á san:

Ura vá'a téku ko é kaka'an;

ntuvi dá nakáku ú o ne, xntii ú o,

ka'an ña. Vevii ne, ura vá'a; vevii ne, ntuvi é nakakū ñá kō.

³ Ñá te kaedí nuu ntí tsi é kuntikín ñá'a Xuva kō, tsí ña ntío nti é ká'an kíni ñá'a san kuenta iña tsiñu e ntáde ntí iña Xuva ko.

⁴ Ñá'a, tsí da neé ka nuu i e ntáde ntí ne, ntáde nti é vā'á vata koo é kūtuni ñá'a tsí nuu é ntaā i é káde tsiñu ú iña Xuva ko da íni ña tsi ntákutii ntí nimá nti kuān te dóo ntánto'o ntí, kuān te ntákunáa nteé nti, kuān te ió nuu i e dóo ntii tu'un.

⁵ Tsí kutii ntí nimá nti da káni ña ntí xo'o ne, tsu'un kutu ñá ntí vi'i utun, dá nátaá nuu ña é ncho vii ña du'xen nī ntí, dá un vá'a tsí ntii dé tsiñu nti. Ntē ña ni kidí nti ne, ntóo ntité ntí di.

⁶ Kūtuni ñá da íni ña tsí ña ini dé nti é kīni kaa, tsí ini va'á nti tú'un Xuva kō, tsí dóo ntákutii ntí nimá nti, tsí ntáde nti é vā'á ni tā'an ntí, tsí é nuu Espiritū Sántū nimá nti, tsí kaniñ nimá nti ntákuinima tá'an nti,

⁷ tsi ntáka'án nti tú'un é nuu é ntaā í, tsí tá'xi Xuva ko ntii nti é kūvi vii nti. Da mii kuē'en tsi é vā'a e ntáde ntí da ntánáa nti kuenta iña tú'un Xuva kō, da ntánada'án nti kúñū ntí di.

⁸ Un vé'xi ne, dōo ntáde ka'nu ña'a sán nti; un vé'xi ne, ntánakuitā ñá nti. Un vé'xi ne, vā'á o ntáka'an ñá iñá nti; un vé'xi ne, ntáka'an kíni ña. Un vé'xi ne, ntáka'an ña tsí ña veté nti; ntá tsi nuu é ntaā i e ntáka'an nti.

⁹ Un vé'xi ne, ntáka'an ña tsi ñá ini ñá nti; ntá tsi ña te da díi ña'a ini va'á ña nti. Un vé'xi ne, dókō sa ntáxi'í nti; ntá tsi ntánakáku ntí, ntoo dukuān nti, ntaíni nto nti. Un vé'xi ne, ntáni'í nti é ntó'o nti; ntá tsi ña ntaé'ní kue'en ñá nti.

¹⁰ Kuān te ntóo nta'xa nti, ntá tsi nguentúvi tsi dóo diní ñu'u nimá nti. Kuān te ntá'ví nti, ntá tsi dóo tñín ña'a ntáde kuika ntí ña. Kuān té ña tuví nee ió nti ne, ntá tsi é un ntí'i ió iñá nti.

¹¹ Ntó'ó ta'an ntí, ña ñuú Corintú ne, e ntáka'án nti ni nto ntánñ nimá nti.

¹² Ñá te ntí'i é ña ntío ntí nto, tsí divi ntó é ña ntío nto nti.

¹³ Kaka'án u ni nto vata kaa uva i'xa é kaka'an ñá ni i'xá ñá ne, vii nto da xe'e, kuinima ntó nti dadii vatā o ntákuinimá nti nto.

Xo'ō ne, vata kaa vi'i Xuva ko mí tuví ña ntáa ō

¹⁴ Ñá ku kini nuu nto ni ñá'a, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō, tsí ¿nté ntu koo kuntoo dadii é vā'á san nī é ña vā'á san? ¿Vá kaxi'í ntu é neé san mí ió ñu'ú san dí?

¹⁵ ¿Nté ntu koo kudadii Cristu ni tó'ō e ña vā'á san? ¿Nté ntu koo kudadii ña kakuinti'xe i san nī ña é ña kákuinti'xe i?

¹⁶ Ña kúvi kuntōo santu e ntúv'á nāa ini ukún Xuva kō. Xo'ō ne, vata kaa uun xúkūn mí tuví Xuva kō, ña kantítō san, ntáa ō. Tsí mii Xuva kō ne, kaka'an ña:

Tuví u ni ñá ne, kaika ú ni ñá;

xu'ú kuví ú Xuva ñá ne,

divi ña kúvi ña ña'a ko,

ka'an ña.

¹⁷ Dukuān ne, kaka'an xtúku Xuva ko ni kō:

Ntii ntó mé'ñū ña'a san, nakuntóo xio nto;

ñá ku tñin nta'a nto neé é ña vā'a.

Kidáa ne, xu'ú nakuidó u nto.

¹⁸ Kuví ú Uva ntó ne,

kuvi nto i'xá ko di,
ka'an Xúva kō, ña e dóo iō i é vīi.

7

¹ Ntō'ó ta'an ntí e dóo ntio ntí ne, sá'ā xe'é Xuva ko xū'u ña é vīi ña. Dukuān ne, ntada ntoo tsi mií ō kúñu ko ni nīma ko nee é kīni kaa. Kuiko ñu'u o Xuva kō, na ū'vi ko ña, tsi dóo ka'nu ña. Kada ntaa ntí'í ō nee é kākā'an ña.

Nadama ña ñuú Corintu nee e ntáde ña

² Naki'i nto nti ntánñ nīma nto. Nā tē neé ni Ide ntí ni ntō é kīni kaa. Nā ni nakunāá nti nto. Nā ni enī ntá'ví nti nto.

³ Nā te kāde tí ú ni ntō é kuetsí nto. Tsi é Inī nto é kākā'an u ni nto dī'na tsí kudadi nīma ko é dadñi kuntoo ō, é dadñi kuví ō.

⁴ Dōó iō ko é kākā'an u ni ntō. Dōo vá'a kakuinī ko ni ntō. Dōó kanakunuu ka'nu iní ko kuenta iña nto. Kuān te dóo titín nuu i e ntánto'o nti, ntá tsi dínī kue'en túvi u.

⁵ Ntē dā xeé nti ñuú Macedonia ne, ña ntaíntóo da'na nti; ki'in itsī ntánto'o nti mi ntáñe'é nti: ntánāa ntée ña ntí ne, ntaú'ví nti di.

⁶ Ntá tsi Xuva kō ne, kanaxnuu ka'nu ña iní ña ntoo nta'xa san ne, ðivi ña náxnuu ka'nu ña iní nti dá xee Títo.

⁷ Dōo dínī nti tsí xee ña, ntá tsi díi díi ka dínī nti tsí kaka'an ña tsí ðivi ntō náxnuu ka'nu nto iní ña ne, kaka'an ñá tsi dóo ntio nto é kīnī ntó ko, e dóo ntoo nta'xa nto kuenta iña i é kākā'an u ni ntō, e dóo ntánti'í iní nto ko. Dā tékū ko sá'ā ne, díi ka nakunuu dínī kue'én nīmá ko.

⁸ Kuān te kúnta'xa iní nto kuenta iña tutu e táxnūu ú ne, ñá kánativi iní ka ko é taxnūu ú, kuān te nátivi iní ko di'na dá kūtunī ko tsi kúnta'xa iní nto kuenta iña i; ntá tsi ña na'a tsi.

⁹ Vevíi ne, dōo dínī ko kuenta iña nto. Nā tē dínī ko é kúnta'xa iní nto, ntá tsi dínī ko tsí idiá'vi é kúnta'xa iní nto, tsi kidaā nakuíta nto é kīni kaa san. Kúnta'xa iní nto vatā ó ntio Xuva ko ne, dukuān ñá tē nee é kīni kaa ni ide ntí ni ntō.

¹⁰ Tsí te kúnta'xa iní ko vatā ó ntio Xuva kō ne, nativi iní ko kuetsí kō; kidáā ne, nani'i ko ntuví va'á iña ko. Kidáā ne, ñá kúnta'xa iní ka kō, tsi e nani'i ko ntuví iña ko. Ntá tsi te kúnta'xa iní ko vatā ó de ña'a ñuxiví sa ne, ñá ntúv'á'a ō, tsí kuví o dóntíni.

¹¹ Kíníi nto ve nté ō kúvi da intóo nta'xa nto vatā o ntio Xuva kō! tsi dóo dé kueníi nto ne, dōo xió ntii nto é nada'an mií nto kúñu ntō di. Dōó dutsi kuínī nto é kākā'an u ni ntō ne, ú'vi ntó di. Dōó ntio nto é kīnī túku nto kó ne, ntánñ nīma nto é ntio nto é vīi nto é vā'a, tsi xe'é nto é ntó'o ña é ede é kīni kaa san. Un ntíi ntíi dé nto vata koo é kūtuni ñá'a tsí ña tuví nee kuetsíi nto nuu i sá'a.

¹² Dukuān né, dā táxnūu di'na ú tutú san ne, ñá te kuēnta iña ña é ede é kīni kaa sán, ntē ña te kuēnta iña ña e ntó'o i, tsí kuenta iña ntó, vata koo é kūtuni ntó nuu Xuva ko tsi ntánñ nīma nto ntánti'í iní nto nti.

¹³ Dukuān né, dóo ka'nu kuiní nti.

Dā díi díi ka nakú'un ka'nu iní nti da Inī ntí e dóo dínī tuví Títo kuenta iña nto. Tsí un ntíi ntíi nto nátsu'un ka'nu nto iní ña vata koo é ña kutsú'un ká ña kuenta iña nto.

¹⁴ Kidáā ne, é kākā'an u nī Títo e dóo va'á ña'a nto, kuiní ko. Tsí nuu é ntaā i é un ntí'í é kākā'an nti ni ntō ne, kuan tsi ō é nuu é ntaā i vatā ó kaka'an nti nī Tító san di.

¹⁵ Tsí dá díi díi ka ntío ña nto dá kanaka'an ñā nté ō dé nto e dóo dé ntaa nto é kākā'an ñá ni ntō, e dóo vá'a o náki'i nto ña, e dóo ntaíko ñu'u nto ña.

¹⁶ Dōo dínī ko ni ntō tsí iní vá'a ú tsi ntáde ntaa ntí'í nto nēe é kākā'an u ni ntō!

8

Kue'é diu'un táxnū ña doméni

¹ Kuan ví'a vé, ntó'ó ta'an ntí, ntio nti é kūtuni nto nté sa vá'a o dé Xuva ko nī ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu ini ukún ñuú Macedonia.

² Tsí kuān te dóo ka'nu nuu i é ntánto'o ña ne, ntá tsi dóo diní ntoo ña; kuān te dóo nta'vi kue'en ña, ntá tsi dóo kue'e é xe'é ña doméni, vata tsi tē dóo ió iña ña.

³ Xu'ú kantada ntaa u. Iní u tsi xe'é ña vata kaa é ió iña ñá ne, díi ka kue'e xe'é ña di, tsi mii ñá ntío ña é kué' é ña.

⁴ Dóo ikan ñá da xe'e te kué'e e ntí itsi é xntii ña ta'an kō ña ntáduku ntée Xuva kō di.

⁵ Ne, díi ka kue'e edé ña vata kaa e ntantétu nti, tsí ña te da mí tsi é xe'é ña iña ña, tsí di'na ntáda ña kuenta kúñu ña nta'a Xuva kō ne, da ntáda ña kuenta ntá'a ntí di, vatá ó ntio Xuva kō.

⁶ Dukuān ne, ntaikán nti da xe'e ntá'a Tito te naínú kava nto ni ña tsiñu vā'a e xtví ñá di'na, nataká ñá nee e ntío nto kué'e nto.

⁷ Divi ntō né, dóo vá'a ó ntáde nto é un ntí'í e ntáde nto; tsi dóo vá'a ó ntákuinti'xe nto; dóo vá'a ó ntáka'an nto; dóo íni nto; dóo ntánti'í iní nto é víi ntó nēe e ntío Xuva ko ne, dóo ntákuinima ntó nti vatá o nañé'e ntí nto. Dukuān ne, ntio nti é koo ntii ntó é vā'a koo víi nto tsiñu sá'a di, e ntánñ nima nto kué'e nto iña nto.

⁸ Ñá te kataxnū u ntō é ká'an u ni ntō nté koo víi nto; mii tsí é ntio ko é kiní ntó é vā'a e ntáde ña nguí san vata koo é kūtuni ntó tē nuu é ntaā i e ntánñ nima ntó ntákuinima nto.

⁹ Iní ntó tsi Tó'o ko Jesucristú ne, dóo vá'a o dé ña ni kō; dóo kade ña da xe'e. Divi ñá né, dóo ió iña ñá e dukún kán, ntá tsi tsóo mii ntí'í ña iña ña, e ntúnta'ví ñá kuenta iña nto, vata koo é divi ntó ne, nani'í nto e dóo nuu á'vi i kuenta iña ña.

¹⁰ Ntá tsi é vā'a mii nto te kuínti'xe nto itsi ko é káka'an u ni nto kuēnta iña núu i sá'a: Vá'a ó te naínú kava nto tsiñu sá'a e dóo vá'a o éni ntu'u ntó nte kuia ntí'í ko kán; tsí di'na nto éni ntu'u ntó; di'na nto ntío nto é víi nto.

¹¹ Ví'a ve ne, kue'en ntó dá nté koo é nantí'í nto; ntánñ nima ntó víi nto vata tsí o éni ntu'u ntó nte nuu i kan, kué'e ntó nee é ió iña nto.

¹² Tsi te ùun ña'a ntío ña é kué' é ntí'xe ña doméni nta'a Xúva kō ne, kanaki'í ña da nēe ka é ió iña ña. Divi ñá ne, ñá kaíkan ñá nēe é ña tuvi iña ko.

¹³ Ñá te kaká'an u te mii ntō tanúu nto vata koo é tuku ña'a kuntoo vá'a ña.

¹⁴ Tsí kaka'an u tsí díi ka vá'a ó te kudadii nto ni ña. Vevii é ntekú ka ió iña ntó ne, xntii nto ña te ntátaan núu ña; divi ñá né, xntii ña ntó da ntátaan núu nto di. Kidáá né, kudadii nto ni ña,

¹⁵ vatá ó kaka'an tú'ūn é ùve na'á san: "Xoó ña'a é kué' é nataká ña ne, ñá ni ntóo ka iña ña; xoó ña'a é ña kué'e ni nataká ne, ñá ni kúnáa ntée iña ña", ka'an.

Tito ni ta'an ña

¹⁶ Ntadiá'vi Xuva kō, tsí xe'é ña é kuan tsí ó kuvi nima Títo é kanti'í iní ña vata tsí ó kanti'í iní ko kuenta iña nto.

¹⁷ Dóo xkúntee iní ña dá tsixe'e ntí ña tē ncho kí'in ña, tsí mii ñá dóo ntio ña é kí'in ña mí ntoo nto.

¹⁸ Taxnúu ntí uun ta'an ko nī Tito é dadii kí'in ñá ni ña, uun ña'a e dóo vá'a ntáka'an ñá ñu'u ini ukún san iña ña, tsi dóo vá'a ó kaka'an ña tú'ūn va'á iña Xuva ko.

¹⁹ Ñá te da mii tsi sá'a, tsí ña ñu'u ini ukún san nakaxnúu ña ña é káka dadii ntí ni ñá é xntii ña nti é kuido ntí nēe e kintído ntí iña ña ntátaan núu i san, vata

koo é kā'an ña'a san tsi dóo ka'nu Xuva kō, vata koo é kūtuni ña tsi dóo ntio ko é xntii ta'an ō.

²⁰ Kí'in dādii ntí ni ñā, tsí ña ntío nti é kā'an kíni ña'a kuenta iñá nti tsí kuē'e e kintido nti.

²¹ Dōo ntánti'i iní nti é vīi nti nēe é vā'á kuenta iña Xuva ko ni ña'á san.

²² Uun ká tuku ta'an kō táxnūu ntí ña é kí'in dádii ña. É kí'in ito íni nti tsí kade ntaa ña é un ntí'i. Vevii ne, díi díi ka ncho víi ña tsiñu sá'a, tsí kanuu iní ña tsi ntáde ntaa nto é un ntí'i dí.

²³ Tē xoó ña'a tsixe'e ña nēe ña'a Titó ne, ká'an nto tsí ta'an ko ñā, tsí dadii ntáde tsiñu ntí ni ña kuēnta iña nto. Te katsixe'e ña tā'an ko ña nguú san ne, ká'an ntō tsí ña ñu'u iní ukún san táxnūu ña ña, tsí divi ña né, dōo ntaiko ñu'u ña Cristu.

²⁴ Dukuān né, nañe'ē ntó ña tsí nuu é ntaā i e ntákuinima ntó ña; nañe'ē ntó ña tsí nuu é ntaā i é vā'á ña'a nto, vatā o ntáka'an nti ni ña, vata koo é kūtuni ntíi ntíi ña'a, ña ñu'u iní ukún san.

9

É xntii o ta'an kō

¹ Ntá tsi ña kantío nto é kā'an túku ú ni nto kuēnta iña i é xntii ta'an ō, ña ntántikin Xúva kō,

² tsí é iní u tsi dóo ntío nto é xntii nto tā'an nto. Dōó ka'nu kuíni ko é kaka'án u ni ña ntoo da kanii ñuú Macedonia tsí divi ntō, ña ñuú Acayá ne, é iō tu've nto nte kuia ntí'i ko kán é xntii ta'an ntō. Títin ña ntio ña é kuān koo víi ña dí, tsi iní ña tsi dóo diní nto e ntáde nto.

³ Taxnūu ú ta'an kō san ve, vata koo é nāni'i é ntaā i é kaka'án u iña nto kuenta iña nuu i sá'a, te ntaā i é iō tu've nto, vatā ó kaka'án u ni ña.

⁴ Tsi te kúnteká u ña ñuú Macedonia, kí'in ní'i ú ña mí ntoo ntō ne, te vāta tsoo tú've nto doméní san ne, dōó kuka'an nuú nti e ntáka'an vétē ntí ni ña kuēnta iña nto ne, divi ntō né, dōó kuka'an nuu ntó dí.

⁵ Dukuān ne, kantio é kākán u nta'a ta'an kō sán te di'na ña kí'in ña, kíkoto ní'ni ña nto te xntii ña nto é tsōo tú've nto doméní san vata ō xe'é nto xu'u nto dí'na. Kidáa ne, é iō tu've doméní san tē xeé nti, vata koo é ña te dava ó ini nto, tsí mii ntō e dóo diní nto é kué'ē nto.

⁶ Sá'a nanū'u ntó iní nto: Xoo é ña kue'e kaí'xi i ne, ñá kué'e kánani'í i dí; xoo é kué'e kaí'xi i ne, kué'e kánani'í i.

⁷ É un é un nto ne, kué'e nto nēe e ntáde kuení nima nto é kué'ē nto; ñá te kuétsi é kué'ē nto, tsí Xuva ko kakuinima ña xoo é kaxé'e i é dodíni i.

⁸ Xuva kō né, kuví ta'xi ña é un ntí'i nēe é vā'a é ntio nto, vata koo é nguentúvi xee tá'an é un ntí'i iña nto, vata koo é xkóó ka iña nto é víi ntó da nēe ka tsiñu vā'a.

⁹ Tú'ún é úve na'a sán ne, du'vā ó kaka'an:

Dōo kue'e tsí'i ña nta'a ña ntā'ví san;
tsiñu vā'a é edé ña ne, tuví ntii dañu ntúvi,
ka'an.

¹⁰ Mii Xuva kō é káta'xi ña tsíkín i é kú'xí ō é kúvi é ká'xi ó ne, divi ña tā'xi ña é un ntí'i e ntántio nto é kú'xi nto. Mii ña ntio ña é kué'nu dí vata koo é kué'e ní'i kuenta iña tsiñu va'a é edé nto.

¹¹ Divi ntō ne, un ntíi ntíi koo iña nto ve, vata koo é kué'e tsi'i nto é kintido nti. Kidáa né, dōó títin ña'a nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto.

¹² Tsi dá kaxntii nto tá'an nto, ña ntántikin Xúva kō ne, ñá te da mii tsí é xntii nto ña e ntátaan núu ña, tsí nakué'e ña sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña i e xntii nto ña.

¹³ É kuān ó ntáxntii nto ñā ne, ká'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō, tsí kutuni ña tsi nuu é ntaā í é ntaíko ñu'u nto tú'ún va'á iña Cristu, tsi ñā ní de víni nto iña nto é xe'é nto ña ní ún ntí'í ntí'í ña nguíi sán di.

¹⁴ Divi ñā ne, ka'an ntá'ví ñā iña ntó di e dóo ntio ña nto, tsi dóo va'á o dé Xuva ko ní ntó e tá'xi ñā é víi nto é va'á ní ñā.

¹⁵ Ntadiá'ví Xuva kō tsi tá'xi ña uun doméni e dóo va'á kue'en, é ntē ña kuvi ká'an ó nté kaa díi díi é va'á!

10

É kadē kū've Pablu, tsí pustru ña

¹ Xu'u é Pablu ú ne, ká'an ú ní nto kuēnta iña Cristú, divi ñā e dóo kakuinima ñā kō, e dóo va'á ó de ña ní kō. Xu'ú ne, tē dóo ntā'ví u dá ítúvi ú ní ntó, kuiní nto, ntá tsi dá tuvi iká u ne, ñā kaū'ví ko é ká'an u ní ntó.

² Ká'an ú ní nto tē ña tsi'í ñú'u ntó ko é víi ka'nu ú ní nto, iō ntó, tē náxeé u mí ntoo nto. Tē ñā'a ne, kuān koo víi u ní da xōó ka ñā'a iña nto e ntáka'an ña tsi ntáde ntí vatá ó ntio kúñū ntí.

³ Kuān te ntáde ntí du'xen é ntoo ká ntí ní kúñū ntí ñuxiví sa ne, ntá tsi ña ntánāā ntí vatá ó ntánāā ña ntoo ñuxiví sa.

⁴ Tsí nuu í e ntánāa núu ní'í ntí san ne, ñā té iñā ñuxiví sa, tsí nta'a Xuva ko vē'xi. Tsí Xuva kō né, dóo ntii iní ñā é nantí'í ñā da nēé ka nuu í e kíni kaa, e dóo ka'nu.

⁵ Da nēé ka e ntádē kuení mii ñā'a san é ña te nuu é ntaā í ne, da nēé ka nuu í é ká'nu ncho víi, é kaedí nuu itsi í é kíni ñā'a san Xuva kō; da nēé ka e ntádē kuení ñā'a sán ne, ntántada ntí kuenta ntá'a Cristu vata koo é na kuínti'xe ña ñā.

⁶ É iō tu've ntí é kué'é ntí é nto'o da xōó ka ñā'a, ñā é ña kákuinti'xe í é káka'an Cristu, te xee ntúvi é uun ito tsi kuínti'xe va'á nto.

⁷ Da mii tsi e ntaíto nto ñā'a san nté ito ñā. Tē xoó ñā'a kaintée ini ñā é káduku ntée ña Cristú ne, na víi ñā kuenta tsi ntí'í ne, ntáduku ntée ntí Cristú di.

⁸ Kuān te ntéku kudíi é káka'an u kuenta iña tsiñū ntí ne, ntá tsi ña kakuka'an nuú ko, tsi Xuva kō tá'xi ña tsiñū ntí é xntíi ntí nto vata koo é kué'nu va'á nto; ñā tē ntánakō'xó ntéé ntí nto.

⁹ Ná te kataxnūu ú tutú san é ncho naū'ví u nto.

¹⁰ Ntáka'an ñā'a tsi dóo ntíi kaka'an u dá kataxnūu ú tutú san nta'a nto, ntá tsi da xe dóo ntā'ví ito u dá tuvi dadíi ú ní ntó, e dóo ntā'ví tú'ún ko, ntáka'an ñā.

¹¹ Ntío ko é kútuni ñā tsikan, tsí divi tsi é káka'an ntí ní ñā da de va'á ntí tutú san da intóo iká ntí ne, divi tsi víi ntí di te náku ntóo dadíi ntí ní ntó.

¹² Ná ntío ntí é ká'an ntí vatá o ntáka'an túku ñā'a é ntánakate ntoo mii ñā kúñū ñā. Ná tē ntádē ntí kuenta te víi ntí vatá ó ntáde ñā. Tsi divi ñā ne, ntáde tuntu ñā é ntáki'í kú've mí tsi ñā, é ntánantii ní'ni ta'an ñā.

¹³ Ntá tsi ntí'í ne, ñā víi ka'nu ntí nee iña é ña káduku ntée ntí, tsí mii Xuva ko káka'an ña mí xee tá'an tsiñū e ntáde ntí ne, divi ñā tá'xi ña itsi é xēé ntí un tsi tēe mí ntoo nto.

¹⁴ Ná tē ntaíta ntí'xin ntí mí é ntio Xuva ko é xēé ntí, tsí Xuva ko káka'an ñā é xēé ntí mí ntoo nto. Tsi dí'na ntí xēé ntí ñuú nto kán é xēe ní'í ntí tú'ún va'á iñā Cristu.

¹⁵ Ná tē ntáde ka'nu ntí ntáka'an ntí kuenta iña tsiñū é edé tuku ñā'a é vata te ntí'í edé ntí. Ntá tsi é ntio ntí é díi ka va'á koo kuínti'xe nto, vata koo é díi ka kue'e kada tsiñū ntí ní ntó, vata tsi ó kaka'an Xuva kō é víi ntí.

¹⁶ Kídāā ne, kuvi kí'ín ka ntí ñuú é díi ka ikā é ñuú ntó, kika'an ntódo ká ntí tú'ún va'á san. Ntá tsi ñā ncho náki'í núu ntí tsiñū é edé tuku ñā'a, vata koo é ña ká'an ñā'a tsi dóo ka'nu ñā'a ntí, vata te ntí'í éni ntu'ú ntí ntáde tsiñū ntí ikān.

17 Tē xoó ncho kada ka'nu i ne, na kadā ka'nu ña kuenta iña Xuva ko.

18 Tsí ña e dóo va'á nti'xe ne, ña te míi ña kakā'an ña e dóo va'á ña, tsí Xuva ko kākā'an ña e dóo va'á ña.

11

Pablú ni ñā'a, ña é ña té pustru ntí'xe

1 Tē dí kūtíi nto nima nto ní ko te kā'án u vata kaa uun ña tuntu. Na kūtíi nto nima nto ní ko.

2 Tsi dóo kakukuiñú ko nto, divi dokuñú e vé'xi nta'a Xuva kō, tsi é xe'é u xu'u ko é ntāda ú nto kuenta ntá'a Cristú ne, é kúvi nto vata kaa uun ñadi'i kuétsi, ña e dóo va'á, ña é vata kiní ñatíi.

3 Ntá tsi kadē kuení ko te kuān koo víi ña'a kani nta'ví ña nto vatā o dé koó san e kúvi dé ti éni nta'ví ti Eva e dóo ki'in iní ti nté koo ka'an ti. Kidāá né, xtuví mii nto e ntáníi nima nto e ntákuinima ntó Cristu, é da mii tsi ñā é kuinima ntó ña.

4 Tsi nto'ó ne, dōo va'a ntákutíi nto nima ntó te da xōo ka ña'a xee ña e dóo kadaka nchu'ún é kākā'an ña iña Jéssuu. Kuān té ña te kakā'an ña vatā ó ntáka'án nti ne, ntá tsi dóo diní nto ntánaki'i nto tuku espíritú é ñā te divi Espíritu Xuva kō é nuu nima nto dí'na. Dōo va'a ntaíni nto tuku nchu'un e dóo kadaka, é ña te divi tú'ún va'á iña Xuva ko e kí'i nto dí'na.

5 Xu'ú ne, ñā te dutsí ká u é ña tsíkan, ña e ntáka'an é divi ñā é pustru, ña e dóo ka'nu.

6 Kuān té ña kakuvi kaka'an vá'a ú ne, ntá tsi ini vá'a ú iña Xuva ko. É Iní nto sá'a, tsi dóo ntánañé' é nti nto da nēé ka nuu i é edé nti.

7 ¿Ó dóo ntu kini kaa dé u é ña ni kí'i u xá'vi ko dá nakuá'a ú nto tú'ún va'á san iña Xuva ko, é ntunta'vi míi u dá káda ka'nu ú nto?

8 Tsi kaido ú diu'un iña ñā ñu'u ini ukún xio ñuu é vata kaa te xā'vi ko vata koo é divi ntō ña nta'ví nto ko é xntíi ú nto.

9 Dā itúvī ú ni ntō ne, dōo táan nuu ko, ntá tsi nté uun nto ña ni ngunúú ú nto te xntíi ntō ko é kátaan núu ko, tsí ta'an ko ña vé'xi ñuu Macedoniá ne, xntíi ñā kō nēe é kátaan núu ko. Dukuān né, dōo dé u kuenta vata koo é ña natekú du'xén u ntó ne, kuān tsi koo víi u nguentúvi.

10 Nuú é ntaā í vatā ó kaka'án u, tsí kantíkán u Cristu. Kutuni Xúva kō tsi nté uun ña'a ña kúvi nakadí ña xu'u ko é kā'án u tsí ña ni kí'i u diú'un ntō da xntíi ú nto ne, kuān tsi koo ka'án u ni ña ntoo kaníi ñuu Acayá dí.

11 ¿Nté kui kuān ó kaka'án u? ¿Ó ña ntío ntu kó nto? Ntá tsi Xuva kō ini ña tsi dóo ntio kó nto.

12 Kuān tsi koo víi ka ú vatā o dé u, é ña kí'i ú xa'vi ko é edé tsiñu u, vata koo é ña kué'e u é víi ka'nu ña e ntáde tsiñu vatā o ntáde tsiñu nti.

13 Tsí ña kuān ó ntáde sán ne, ñā té dívi ñā é pustru é nuu é ntaā í ña, tsí da ti tsi ntaéni nta'ví ña ña'a e ntáka'an ña é pustrú Cristu ña.

14 Ña túvī nee iña é da kudu'va kō, tsí mii tsí tó'ó e ña vá'ā sán ne, kaeni nta'ví ña'a é kánadama kúñu í é ntúvi vata kaa ánjē va'a.

15 Dukuān ne, ñā té neé ka'nu nuu i te ña ntáde tsiñu iña i ntánadama ña kúñu ñā é ntúvi ña vata ntáa ña ntáde tsiñu iña Xuva ko, ña e dóo va'a. Ntá tsi uun ntuví ni'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō é kuān ó ntáde ña.

Da ntó'o Pablú da dé ña pustru

16 Uun ito ká tuku ka'án u ni nto tē nté uun nto ña kadá kuení nto te kākulukú u. Te kuān o ntáde kuení nto ne, ntá tsi kiní nto nēe e ká'an ña lukú sa ni ntō, ña é kākā'an míi, ña é kade ka'nu mii.

17 É kuān ó kaka'án u ne, ñā te kakā'án u vatā ó ntio Xuva kō, tsí kaka'án u vatā ó kaka'án ña lúku, ña é kadē kuení i é ncho víi ka'nu.

¹⁸ Da xe dóo iō ñá ncho kada ka'nu ñuxiví sa ne, xu'ú ne, kuān koo kada ka'nú u di.

¹⁹ Tsí nto'o e dóo ini ntó ne, dōo vá'á ó ntádē kuení nto nī ña lukú san.

²⁰ Ntō'ó ne, dōo vá'á ó ntádē kuení nto ni tūku ñá'a, kuān te kátee tsiñu kuétsi ña nto, kuān te kánantí'í ña nto, kuān te katáin ña ntó é víi nto é ká'an ñá, kuān te dóo ka'nu ncho víi ña ni ntó, kuān te kaxe'é nuu ña vinuu nto.

²¹ Xu'ú ne, kakuka'an nuú ko é ká'an u e ña kákene ini nti é kuān koo víi nti ni ntó.

Ntá tsi da neé ka nuu i é ña kaú'ví ña é ká'an ña e dóo va'á iña ñá ne, xu'ú di ne, ñá kaú'ví ko é kuān koo ka'án u vatā ó kaka'an ña lukú sa.

²² Ña tsikán, ¿hebreu ntú ña? Kuān xu'ú di, tsí ña hebreu ú di. ¿Tátá Israee ntú ña? Xu'ú di. ¿I'xá Abraan ntú ña? Diví ú di.

²³ ¿Ña kade tsiñu iña Cristu ntú ña? Xu'ú ne, dií dií ka diví u é diví ña, kuān te vata ó kaka'an ña lukú u nee é káka'án u. Ntá tsi dií dií ka éde tsiñu u é ña tsikan. Dií dií ka ki'in itō inúu kutū ú vi'i utun. Dií dií ka ki'in itō é'ni ña ko é ña tsikán ne, e dóo ki'in itō é dokó sa kaxi'í u di.

²⁴ Ú'un ito é'ni ña Israee san ko. Kāni ña kó xo'o. Oko xe'un kími é uun ito xé'e ña ko.

²⁵ Úni ito káni ña kó utun. Uun ito ká tuku ne, xuu káni ña ko. Úni ito nántatsin tun ntōo é kaxkani'í u nú ntute ñu'u kán. Uun ntuvi, uun niñu inúu nto'o u mé'ñu ntute ñu'ú san.

²⁶ E dóo ki'in itō ñé'e ú ne, é dōo iní u tsi dóo donchu'ví nú ntute ka'nu sán ne, dōo donchu'ví nī ña du'ú di; dōo donchu'ví nī ña ñuú ko é ncho ka'ni ña kó, nī ña tuku ñuú san di. Iní u e dóo donchu'ví ñuú ka'nu san nī má kū'ú san, nī ntute ñu'ú sán di ne, dōo donchu'ví ni tá'an ko, ña é ña te nuu é ntaā i e ntákuinti'xe i Xuva kō.

²⁷ Dōo ntó'o ko é dé tsiñu ú ne, dōo ki'in itō ña ni kídí ú ne, dōo ntó'o ko e dóo kákin kó ne, dōo itsí ko ntute di. Un vé'xi ne, ítúvi ntité u ne, dōo ntó'o ko é ví'xin é ña tuvi dú'nú ko.

²⁸ Uun ká tuku nuu i sá'a ne: utén uten dóo kaexnúu kó e dóo kanti'í ini ko un ntí ntí ña ñu'u ini ukún san.

²⁹ Tē xoó ña tuvi ntí i ne, vata tsí ó kanto'o kó di. Tē xoó kakó'xo i uun nuu i ne, xu'ú e dóo u'vi kakúvi kó kuenta iña i.

³⁰ Te kántio é káda ka'nu ú ne, kada ka'nu ú kuenta iña i é ña ni kuvi víi u é ña tuvi ntí ko.

³¹ Xuva kō, ña é Uva Tó'o ko Jesūcristu, ña é ká'an o tsi dóo va'á ña ntií dañu ntúvi ne, diví ña ini ña tsí nuu é ntaā i é káka'án u.

³² Dā ítúvi ú ñuú Damascú ne, ña odo núu iña rei, ñá nani Āretá ne, tēe tsiñu ña ñe é víi kuenta xi'í ñuú san é tñn ña ko é xnuu kutu ña ko.

³³ Ntá tsi ini xika núu ú, nanúu ñá ko ata ntó'o kán é kánti'u núu diñi ñuú san. Dukuān né, ntíi ni'ni ú nta'a ña.

12

E xé'e Xuva kō é kīnī Pablu

¹ É iní u tsí ña tuví neé kani'í ko é káda ka'nu u, ntá tsi xu'ú ne, ká'an ú nee e tá'xi Xuva kō é kūtuní ko, é kīnī u di é vatā ó kuvi te kakéní ko.

² Iní u uun ña'a, ña e kuínti'xe i Cristú ne, é kúvi uxkimi kuíá e nádita ña ñá é xee ña é kuvi ūni é dukún kán mí tuví Xuva kō. Ntá tsi ña iní u te kan# kúñu ñá ñe'e ñá ne, o da mií tsí nima ña. Xuva ko ini ña.

³ Iní u tsí ña tsikán ne, (kuān te kan# kúñu ña, kuān té nima tsí ña ne, mií tsi Xuva ko ini ña) ne,

⁴ nadíta ña ña mí e dóo vá'á o mí tuví Xuva kō. Ikān téku ña tú'un e dóo xū'ú kaa, e dóo xii kaa, e nté uun ña'a ña kuvi ká'an ña é tékú tuku ña'a.

⁵ Kuenta iña ñá tsikán ne, kada ka'nu ú, ntá tsi ña kada ká'nu ú kuenta iña mií ko. Da mií tsi káda ka'nu ú kuenta iña i é ña ni kuvi vií u é ña tuvi ntíi ko.

⁶ Ntá tsi kuán te ntío ko kada ka'nu ú ne, ñá te vatā ó kaka'an ña tuntu ó kaka'an u, tsí da mií é nuu é ntaā i é kaka'an u. Ntá tsi ña kuán koo vií u vata koo e nté uun ña'a ña kadá kuení ña te dóo ka'nu u. Tsi é ñi ña nté kaa u é tēkú ña nté o kaka'an u di.

⁷ É ña ntío Xuva kō é káda ka'nu ú kuenta iña i e tá'xi ña é kūtuni ko é vā'a é ñi u ne, tá'xi ña é kānto'o kó, vatā ó kuvi te iñu ni'ni ntído kúñu ko. Vata kaa iña é ña vā'a san é kanantó'o ko vata koo é ña kuntekú ka é káde ka'nu u.

⁸ E úni ito ikán u nta'a Tó'o ko te nāki'i ña é káde i é kānto'o kó san,

⁹ ntá tsi kaka'an ñá nī ko: “Ñá'a, tsi é xéé ó iña o e dóo kakuinimá ko o. Kutuni ñá'a tsi dóo ió ko é vii u é xntii ú o ntuvi da ña tuvi ntíi o”, ka'an ña. Dukuán né, dóo diní ko é káda ka'nu ú kuenta iña i é ña tuvi ntíi ko vata koo é kūtuni ñá'a tsí ñi' Cristu e dóo ió ñá é vii ña.

¹⁰ Dukuán ne, kaitúvi díní u dá ña tuvi ntíi kó, da ntáka'an kíní ña'a san iñá ko di; dá kátaan núu ko, dá ntáde xení ña'a san ní ko, da neé ka nuu i é kānto'o kó kuenta iñá Cristu. Tsi iní u tsí da ña tuvi ntíi kó ne, kidáa kata'xi Xuva ko ntíi ko é vii u.

E dóo kantí'i iní Pablu ña ñu'u iní ukun ñuú Corintu

¹¹ Xu'ú ne, kaka'an ntí'xe ú vatā ó kaka'an uun ña tuntu é kade ka'nu mií ú kuenta iña mií ko. Ntá tsi ñi' kuétsi nto é kuán ó kaka'an u. Díi ka vā'a o té dí ñi' nto ni ká'an ntó kuenta iñá ko. Tsi ña te díi ka dutsi u é vata kaa ña tsikán, pustru e dóo ka'nu ña'a ña, kuini ña, kuán té ña váda kaidiá'vi ko.

¹² Tsi dóo kutíi ú nima ko dá itúvi ú ni ntō ne, títin nuu i ñi nto, ní dóxo ká'nu, vata koo é kūtuni nto tsí nuu é ntaā i é pustrú u iña Xuva ko.

¹³ ¿Mí'i ntū ña ni idé u dad# ni nto vatā ó de ú ní ña ñu'u iní ukún xio ñuu? Ntá tsi kada ka'nu iní nto ní ko é ña ni natekú du'xén u nto é xntii ntō kó nee iña é kátaan núu ko.

¹⁴ É ió tu'vé ko é kī'fn u, kíkoto ní'ni ú nto é kúvi uni ito. Ntá tsi ñá nateñu nūu ú nto, tsí ña te iña nto e ntío ko, tsí mií nto é ntio kó nto. Tsi uva i'xá san, ña é ñu'ku ntée é nāsoo vā'a ña iña ña é kúvi iña i'xá ña, ñá te i'xá ña é ñu'ku ntée é nāsoo vā'a é kúvi iña ña.

¹⁵ Xu'ú ne, dóo diní ko te nantí'i ú nee iña é ió iñá ko kuenta iña ntó, kuán té nte ntuvi iñá ko nantí'i ú vata koo é ñi' nto nāni'i nto ntuví va'á iña nto. Ntá tsi dá díi díi ka ntio kó nto ne, ñi' ntō né, vata te kantudutsi é ntio nto kó, kuini ko.

¹⁶ Ñi nto tsi nté uun nuu i ña ni nateñu núu ú nto. Ntá tsi ió ña'a ntáka'an ña tsi dóo iní u nté koo vií u é kúvi kani nta'vi u nto.

¹⁷ ¿Vá eni ntá'vi ntu ú nto nta'a ña e táxnūu u mí ntoo nto?

¹⁸ Xu'ú ne, ikán ú nta'a Tito te kī'in ña, kíkoto ní'ni ña nto mí ntoo nto ne, taxnūu ú uun ká tuku ta'an ko é kī'in ñá ni ña. ¿Vá eni nta'vi ntu Titó san nto? ¿Ñá ntu te dadí# tsí ntáde ntí ni ñá? ¿Ñá ntu te uun tsi nimá ntí ni ñá?

¹⁹ Tē ntádē kuení nto tē ntánada'an ntí kúñu ntí nuu nto, dá kuán ó ntáka'an ntí ni ntō. Ntá tsi ña te kuan o. Tsi ntí'i ne, nuu Xúva ko ntáka'an ntí e ntántikín ntí Cristu. É kuán o ntáka'an ntí ni ntō ne, vata koo é xntii ntí nto e díi ka kue'nu nto te kutú've nto iña Xuva ko. Tsi ñi' ntō tá'an ko e dóo ntio kó nto.

²⁰ Kadē kuení ko nté koo kuvi te nāni'i ta'an ko: tē ña vii nto vatā ó ntio kó, tē ña vii u vatā ó ntio nto di. Kadē kuení ko te ió ña é nāa núu ña, te ió ña é kúne'u iní ña, te kúñin ñá di, tē ntio ña é vii mií ñá kuenta iña mií ñá, te ká'an kíní ña iña ta'an ñá, te ká'an véte ña, te káda ka'nu ña, te kuán sá koo vii ña da neé ka é ntio ña.

²¹ Kaū'vi ko té dá kī'in xtúku ú mí ntoo nto ne, ta'xi Xuva kō é kúka'an nuu xtúkú ko kuénta iña ntó, te kutúvi nta'xa ú kuenta iña ntó, ió ntó, ña e dóo ió

kuetsí i nte dí'na. Váta nātivi iní ña e dóo dé ña nuu i e kīni kaa, e dóo dé ña e kini kaa ni ñadī'í san, e edé ña da nēé ka e ntio nima kīni kaa ña.

13

Nté koo vií ña

¹ E sá'a kūvi uni íto e kí'ín u, kikoto ni'ní u nto. Kaka'an tú'un Xuva kō: “Tē xoó ntio i e tsi'í kuetsi uun ká tuku ña'a ne, da mií e kāntio uvi, uni ña'a e ntāda ntaā ña”, ka'an.

² É kāka'án u ni ñā e iō kuetsi i di'na, nī é un ntīí ntīí ña nguií san dá ñe'é u é kuvi ūvi íto ne, kuān te ika túví u mí ntoo nto vevii, ntá tsi ká'án u vata tsi o é kāka'án u dá kixkoto ni'ní u nto é kuvi ūvi íto ne, te kí'ín xtúku u mí ntoo nto ne, ñā ntuntá'ví ini kó ña; da mií é nantó'o ú ña.

³ Kídāa kutūni nto tsi nuu é ntaā i é kāka'án u naá Cristu. Divi ñā ne, ñā te vítā ini ña ni ntō, tsi dóo iō ña é vií ñā ni ntō.

⁴ Iní nto tsi dá xi'i ñā ntiká krusí ne, vata te ña tuvi ntíi ñā, ntá tsi xe'é Xuva ko ntīi ña é ntōto xtuku ña ne, kantíto ña vevii. Ntī'í ne, ña túvi ntīi ntí di, vata kaa ña é ña tuvi ntīi ña kídāa dá xi'i ña, ntá tsi dá kúdadii ntí ni ñā ne, kata'xi Xúva ko ntīi ntí vata koo é vā'á koo vií ntí kuenta iña nto.

⁵ Kadā kuení mií nto te vā'á ō ntákuinti'xe nto. Koto ntee mií nto. ¿Ñā ntu ntákutuni nto te tūví Jesucristu ni ntó, o ñā ntu te nuu é ntaā i é iña ña nto?

⁶ Ntio ko é kūtuni ntó di tsi ntī'í ne, nuu é ntaā i é ntántikín ntí Cristu.

⁷ Ntáka'an ntā'ví ntí ni Xuva ko vāta koo é ña vií nto nuu i é kīni kaa. Nā te kuān o ntāde ntí kuenta iña mií ntí, vata koo é ká'an ña'a tsi dóo vā'á o nakua'á ntí nto, ntá tsi ntio ntí é vā'á koo vií nto, kuān te ña ni idiá'vi ntí, kuiní ña'a san.

⁸ Ñā kúvi nakuítá ntí nee é nuu é ntaā i. Da mií é vīí ntí kuenta iña i é nuu é ntaā i.

⁹ Dōo diní ntí tē ña kantio é ntī'í koó ntīi ká ntí, tsi dívi nto kūvi vií nto é un ntī'í. Ntáka'an ntā'ví ntí iña nto vata koo é vā'á koo vií kue'en nto.

¹⁰ Taxnúu ú tutú sa'a di'na dá kí'ín u mí ntoo nto vata koo é ña kantio é kāda tii ú ni nto te kí'ín u. Tsi tsiñu e tá'xi Xuva kō é vií u kuenta iña ntó ne, ñā tē é nakō'xó u nto, tsi vií u é xntīi ú nto é kuē'nu vā'a nto.

¹¹ É nantī'í u é kāka'án u ni nto, tá'ān kó ne, ká'ān ú ni ntō é vā'a vā'a tsi koo kuntōo nto. Ntuku nto nēe e vā'a ntuvi iña nto. Ka'nu tsi vií nto nima nto. Uun tsi kadā kuení nto ni tā'an nto ne, vā'a tsi koo kuntoo nto ni tā'an nto. Kídāa né, Xuva kō, ña é tā'xi é kuntōo vā'a ō, é kuinima tá'an ko ne, kunūu mé'ñu kūnuu dava ña nto.

¹² Kué'e ntō ntiusi tá'an nto.

¹³ Un ntīí ntīí ña ntántikín Xúva ko taxnúu ña ntiusi nto.

¹⁴ Tō'ó ko Jesucristú na tā'xi ña nto é vā'a. Xuva ko na kūnima ñā nto. Espiritū Sántū sán na kunūu mé'ñu ña nto ūn ntīí ntīí nto. Kuan tsi koo é ká'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Galacia

Taxnū Pablu tú'un iña ñá ntoo ñuú Galacia

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustrú u iña Jesúcristu. Ñá ni níl'i ko tsiñu sá'a nta'a ña'a, nté ña te ña'a ni de kú've ñá ko. Mii Jesúcristu kaká'an ñá, ni Xuva kō, ña é nantōto ña dá xi'i ña.

² Xu'ú, ni ūn ntíi ntíi ta'an ko, ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo i'a ne, taxnū ntí tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu ñuú Galacia.

³ Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcrístú, na nāxnūu viko ña ntó, na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

⁴ Jesucristú ne, xe'é ña ntúvi iña ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é nakákú ña ko da nēe ka nuu i é kīni kaa é ió ñuxiví sa, vatā ó ntio Xuva ko, divi ña é Uva ko ña.

⁵ Na kā'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

É ña túvi tūku tú'un nté koo nakáku o

⁶ Da kúdu'va ko tsi ña na'a tsi ni kuínti'xe nto da xtúvi mii nto Xuva ko, ña e kána nto é níl'i nto é vā'á nta'a Cristu, tsi dóo ntio ña nto. Vevíi ne, é tūku tú'un ntántikin nto.

⁷ Ntá tsi ña tuvi nté uun ká tuku tú'un nté koo nakáku o. Ntá tsi iō ñá'a, ña ntánakutsu'un ntó é ncho nadama ña tú'un va'á san iñá Cristu.

⁸ Ntá tsi kuān té ntí'i, o kuān te ánje é vē'xí nte e dukún kān, o kuān te dá xōó ka ña'a kaka'an ñá tsi iō tūku tú'un é nakáku o é ña te divi tú'un é kaka'an ntódo ntí ni ntó né, na kué'é Xuva kō é ntó'o ña.

⁹ Vatā ó kaka'an u di'na ne, ká'an xtúku ú ve: Tē xōó ña'a ka'an ña tsí ió tuku tú'un é nakáku o é ña te dívi é kaka'an ntódo ntí ne, na kué'é Xuva kō é ntó'o ña.

¹⁰ Dá kuān ó kaka'an u ne, ¿kantūku nuu iní ntu u te vā'á koo na kā'an ñá'a iñá ko ne, o te vā'á koo na kā'an Xúva ko iñá ko? ¿Vá ntio ntu ko e dóo ntio ña'a sán ko? Tē dí ntio ká ko é ntio ña'a sán ko ne, ña dí víi u é kāda tsiñu ú iñá Cristu.

Nté o níl'i Pablu é víi ñá pustru

¹¹ Ntio ko é kūtuni ntó, ēní ko, tsi tú'un é kaka'an ntódo ú ne, ñá te tū'un é dotō tsí kaka'an ñá'a.

¹² Ntá te ntā'a ña'a é níl'i ko tú'un san. Nté ñá'a ña ni nakua'a ñá ko sá'ā, tsí mii Jesúcristu tá'xi ña é kūtuni ko.

¹³ É kūtuni nto nté o dé u ntúvi di'na, dá kantikín ka ú nchu'un iña ñá Israee. Tékú nto tsi dóo dé xení u ni ña kuínti'xe i Xuva kō, é ncho nantí'i'í u ña un ntíi ntíi ña kídaā.

¹⁴ Dá nakua'á u nchu'un iña ñá Israee ne, xu'ú odo nūu u é ūn ntíi ntíi ña kuetsí, ña Israee é dadíi tsi kuiá ko ni ña. Tsi xu'ú ne, díi díi ka dé ntaá u vata xkoó ini o e xtúvi ñata kō é víi o.

¹⁵ Ntá tsi nte dí'nā da káku ú ne, nāxaxnúu Xuva kō ko. Dōo vā'ā o dé ña ni ko e kána ña ko. Dā xee ntúvi é ntio ña ne,

¹⁶ tā'xi ña é kūtuni ko xoo é I'xā ñá, vata koo é kā'an ntódo u tú'un nté koo nakáku o ni ñá'a, ña é ña te ña Israee san. Kídaā ne, ñá ni ntūku ú ña'a, ña é tā'xi kó itsi.

¹⁷ Nté ña ni ñé'é ú ñuú Jerusaleen é kā'an u ni ña e kúvi pustru nte dí'na, tsí ura tsi i ñé'é u ñuú Arabia ne, rkontúvi ne, ntiko kōo u ñuú Damascu.

¹⁸ Dá nté kúvi uni kuiá ne, ñé'é u ñuú Jerusaleén vata koo é kīní u Pedru. Ikān itúvi ú ni ña xe'un ntúvi.

¹⁹ Ntá tsi ña ni iní u nté uun ká tuku pustru kídaa, mii tsi Sántiau, eni Tó'o kō, é iní u ña.

²⁰ Iní Xúva kō tsi nuu é ntaā i é kākā'an u ni ntō.

²¹ Kidáā ne, ñé'ē ú ñuú Siria ni ñuú Cilicia.

²² Ña kuínti'xe i Jesucristu, ña ntántoo ñuú Judeá ne, váta kīní kue'en tsi ñá ko kídaā.

²³ Da mii tsí e téku ña tsí kākā'an ñá'a: "Dívi ñā é dé xení ña ni kō kídaā ne, kaika ña kaka'an ntódo ña tú'un e ntákuinti'xe ko vē, divi tú'un é ncho nantí'i ña kídaā", ka'an ña.

²⁴ Kidáā ne, ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu Xuva ko kuēnta iñá ko.

2

Kūdadi# Pablu ní pustru ñá nguú san

¹ Dā kúvi uxkimi kuíá ne, ntāa xtuku ntí ñuú Jerusaleen ni Bernábee ne, ntēka ntí Tito.

² N'é'ē ú, tsi e tá'xi Xuva kō é kūtuní ko tsí kantio é kí'ín u. Dā xeé u Jerusaleén ne, ixtín ú ní ña ntádē kú've iña ña kuínti'xe i san. Da mii xntí tíin ntí ni ña vata koo é na kūtuni ña nté o kaka'an ntódo u tú'un nté koo nakáku o ni ñá'a é ña te ña Israeé san, vata koo é ña te é ntaā i é káde tsiñu u.

³ Titó ne, ñá te ña Israeé ña, ntá tsi ña ni ká'an ña ntádē kú've san te kantio é tē'nte kúñu ixi ña vata xkoó iní ñá Israeé.

⁴ Tsí tuku ña'a ne, ntáka'an ña tsí kantio é kuān koo vii o. Ntáde ña tsi ntákuinti'xe ña Cristu, ntá tsi ñá tē nuu é ntaā i. Tsi kí'vi xū'u ña mé'ñū ña kuínti'xe i san vata koo é koto xu'ú ñá nti, nti'í é nakáku ntí kuenta iñá Cristu. Ntío ña é kuētsi é víi xtuku ntí é kākā'an lei Muísee san.

⁵ Ntá tsi ña ni xé'e ntí é kúvi víi ña ni nti nté un siin, tsí kuenta iña diví nto é ña ni ntío ntí é kúnaa tú'un é nuu é ntaā i san nté koo nakáku o.

⁶ Ña ntádē kú've san ne, nté uun tú'un é xēe ña ni ká'an ña é víi u. Dóo ka'nu ña'a ña, kuíni ña'a, ntá tsi ¿xoo iní i te ká'nu ña'a nti'xe ña, o tē ña'a? Ná káde ú kuenta, tsí Xuva kō ne, ñá te nūú ko kaíto ña, tsí nima ko.

⁷ Ntá tsi diví ña ne, ñá ni tee tsiñu ña ko é tuku tsiñu víi u, tsí ini ña tsí Xuva kō tēe tsiñu ña ko é kika'an ntódo u tú'un é nakáku o san, mí'í ntoo ña'a, ña é ña te ña Israeé, váta tsí o tēe tsiñu ña Pedru é ká'an ntódo ña diví tsi tú'un ní ña Israeé san.

⁸ Tsí vata tsí o dé Xuva kō táxnūu ña Pedru é kúvi kika'an ntódo ña ní ña Israeé san ne, kuan tsí o dé ña táxnūu ña ko é kúvi kika'an ntódo ú ni ñá'a é ña te ña Israeé san.

⁹ Dukuān ne, Santiau ní Pedru ní Juaan, ña ntátsi'í ntií iña ña ntákuinti'xe i sán ne, dā kutuni ña tsí diví tsiñu vā'a tá'xi Xuva kō kó ne, dóo ka'nu kuíni ña é dadíi tsi tsiñu víi nti ní ña, xu'ú ní Bernábee. Kūdadi# ntí ni ñá tsí nti'í ne, kíkada tsiñu ntí mí ntoo ña é ña te ña Israeé san ne, diví ña ne, kada tsiñu ká ña ní ña Israeé san.

¹⁰ Da mii tsí é ntio ña é nanū'ú nti iní nti ña ntá'ví san ne, diví e dóo nti'í iní ko é víi u dí.

Dā de tíi Pablu ní Pedru ñuú Antioquia

¹¹ Ntá tsi dā xēe Pedru ñuú Antioquiá ne, dē tíi ú ni ña dā iní ú ña, tsí kade ña uun nuu i é ña vá'a.

¹² Tsí dí'na dá xēe ñá'a e táxnūu Santiaú san ne, e'xí dadíi Pedru ní ñá'a, ña é ña te ña Israeé san. Ntá tsi dā xēe ñá'a e táxnūu Santiaú san ne, eni ntu'ú Pedru kíi nteé xio ña ña'a é ña te ña Israeé san ne, xio é'xi ña, tsi ú'ví ña te kúdiin ña ntántikin dukuān nté xkoó iní ña é tē'nte kúñu ixi ña.

13 Kidáā né, kuan tsī o ntánāa ña Israee, ñá nguii sán, vatā o dé Pedru é ña ni de ntáa ña vatā ó kaka'an ña. Un tsi nté Bernabeé san kuān o dé ña di, é kīi nteé xio ña ña kuinti'xe i, ña é ña te ña Israeé san.

14 Dā ini u tsí ña te káde ña vatā ó kaka'an tú'ún é nuu é ntaā i nté koo nakáku o ne, kaka'án u ní Pedru mé'ñu ún ntíi ntíi ña'a san: “Divi ntó né, kuān te ñá Israee ntó ne, kade nto vatā ó de ña é ña te ña Israeé san ve, tsí ña kantíkín ka nto vata xkoó ini ñá Israeé san. Dukuān ne, ¿nté kui kaka'an nto tsí kantio é víi ña é ña te ña Israeé san vata xkoó ini ñá Israeé san kuan?”, ka'án u ni ña.

Ntuvá'a o ni Xuva ko tē kuinti'xe kō Cristú, kuān te ñá Israeé o, kuān te tuku tatá kō

15 Xo'ó ne, tatá ña Israee o nte da káku o, ñá te ña kīni ntáa o vāta ntáa ña tuku ñuú san.

16 Ntá tsi ini o tsí kuān te káde ntaa o é kaka'án lei Muísee, ntá tsi ña te díví é kade i é ntí'i kuétsi kō. Da mii tsi kuinti'xe ko Jesúcristu. Dukuān é kuinti'xe ko Jesúcristu di vata koo é ntí'i kuétsi ko kuēnta iña i e kuinti'xe kō ña, ñá te kuēnta iña i é dé ntaa o é kaka'án lei san, tsi nté uun ña'a ña ntí'i kuétsi ña é káda ntaa ña é kaka'án lei san.

17 Vj'a ve né, te kantukū nuu iní o nté koo nakáku o kuétsi ko kuēnta iña Cristú ne, te nātídito kuétsi kō ne, ¿vá divi ntú Cristu dé ña é ió kuétsi san? ¡Ñá'á ni san!

18 Te xtuví mii u é víi u uun nuu í ne, kidáā ne, víi xtuku ú ne, vatā ó té ña vá'a o ni íde u é xtuví mii u nte dí'na.

19 Xu'ú ne, vata tē xi'í u kuenta iñá lei san. Mii lei san é'ni ko vata koo é ntóto ú kuenta iña Xuva ko ve é víi u é ntio ña.

20 Xu'ú ne, e xí'i u dá uun tsi kúñū kúvi ú ní Cristu é xi'i ñá ntiká krusí san, ntá tsi ió ka ntuvi iñá ko. Ntá tsi ña te ntúvi iña mii ko, tsi ntuvi iñá Cristu é ní'i ko ve. Kakuinti'xe kó I'xá Xuva kō dá kátuví u ñuxiví sa, tsí divi ña xe'é ña ntuvi iña ña kuenta iñá ko e dóo ntio ña ko.

21 Ña kúvi nakuítá u nuu i e dóo va'á san é edé Xuva ko iñá ko. Tē dí kuvi ntí'i kuétsi ko te káde ntaa o é kaka'án lei san ne, é ntaā i é xi'í Cristu kuēnta iña ko.

3

¿Ó é káda ntaa ntú o lei san ne, ó é kuinti'xe ko Xuva kō?

1 Ntó'ó, ña Galata, ¿nté kuān nte túntu ntú nto? Ntáde nto vata o tē xoo dé tata i ntó. É ini vá'a nto nté o xi'í Jesúcristu ntiká krusí san, tsi é nañ'é'nti nto.

2 Ka'án nto vē, ¿nté ntu o ni'í nto Espíritu Xuva kō? ¿Vá ní'i ntu nto ña é dé ntaa ntí'i nto é kaka'án lei Muísee? ¿Ñá ntu te ni ní'i nto Espíritū san tsi é kuinti'xe nto tú'ún va'á iña Xuva ko e téku nto?

3 ¿Nté kuān nte túntu ntú nto? ¿Ntádē kuení ntu nto te kúvi vii mii nto tsiñu e éni ntu'ū Espíritū Sántū san é kade ña ni ntó?

4 ¿Ñá ni idiá'vi ntu é un ntí'i e ntó'o nto? ¡Tē dí ni idiá'vi ne, kuān te un siin!

5 Káta'xi Xuva ko ntó Espíritu ña. Kade ña nuu i e dóo ka'nu iña nto. ¿Vá kuan ntú ó kade Xuva ko ni ntó tsi ntáde ntaa nto é kaka'án lei san? ¡Ñá'á ni san! Kuān ó kade ña ni ntó tsi ntákuinti'xe nto tú'ún va'á san iña ña e téku nto.

6 Vata kaa uva ata ko Ábraan e kuinti'xe ña Xuva kō ne, dukuān ó kaka'an Xúva kō tsí ña tuví ka kuétsi ña.

7 Dukuān ne, kini nto tsí divi i'xá nti'xe Abraán ne, divi ña é kakuinti'xe ña Xuva kō.

8 Nté ntúvi di'na uve na'a tú'un Xuva kō kaka'an tsí naki'i Xuva kō xoó ña'a, ña é kuinti'xe i ña, kuān te dá nēé ka tatá ña. Divi tsi tú'ún va'a é kaka'án Xúva

ko ni Ābraan, kaká'an ña: "Un ntíi ntíi tatá ña'a dá kaníi ñuxiví sa ne, ní'i ñā é vā'á iña ko kuénta iña o", ka'an ña.

⁹ Dukuān ne, xoo é kakuinti'xe i Xuva kō ne, dadíi ní'i ñā é vā'á ni Ābraan, ña e dóo kuinti'xe i san.

¹⁰ Xoó ña'a, ña é ntéé kimi i leí san ne, da mií e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñā. Tsi uve na'a kaká'an: "Xoó ña'a, ña é ña káde ntaa é un ntí'i nuú i é kaka'án leí san utén utén ne, da mií e ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñā", ka'an.

¹¹ Dóo dito tsi ña té leí san é káde i é ntí'i kuétsi kō. Tsi uve na'a kaká'an: "Xoó ña'a, ña e dóo va'á nuu Xuva kō ne, kuinti'xe ña Xuva kō né, dukuān é ní'i ña ntuví va'á iña ña", ka'an.

¹² Ña e ntéé kimi i leí san ne, ñā te dadíi ña ní ñā é kakuinti'xe i Xuva kō. Tsi uve na'a kaká'an: "Xoo é kantikín i leí san ne, kantio é káda ntaa ntí'i ña utén utén vata koo é ní'i ña ntuví va'á iña ña", ka'an.

¹³ Cristú ne, mií ñā ntá'vi ña kuenta iña kuétsi kō vata koo é ña ní'i kō é nto'o kō é kaka'án leí san. Tsi ñā ntó'o ña naa ko kuenta iña kuétsi ko vatá ó uve na'a kaká'an: "Da xóo ka ña'a, ña é kurkāa iko diki utún ne, ntá'vi ña kuenta iña kuétsi ñā", ka'an.

¹⁴ Kuān o dé Jesucristu kuénta iña ko ni ūn ntíi ntíi tatá ña'a ñuxiví sa, kuān té ña te ña Israee o, vata koo é ní'i ko núu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraan, vata koo é ní'i ko Espiritú Sántú sán té kuinti'xe ko Xuva kō.

Leí san ni tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña

¹⁵ Kini nto, ení ko, tsi xo'o ñatíi ne, dá káde vá'a o ūn tutú ne, xnteē o dívi kó ne, ña kúvi xoó ña'a nadama ña é kaka'án. Ña kúvi xntéé ka ña tuku nuu i.

¹⁶ Vi'a ve ne, xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraan, ni i'xá ika ñā é vata kaku. Ñā ni ká'an tū'un Xuva ko te títín i'xá ika ñā, tsi ūn tsi i'xá ika ñā. Dívi i'xá ñā ne, Cristu ña.

¹⁷ Sá'ā ncho ka'án u ni ntō: Ede vá'a Xuva ko ūn tutú ni Ābraan ne, xe'é ña xu'u ña ni ñā. Kidáa ne, ita ntí'xin kimi sientu oko u'xi kuiá dá nté xeé lei Muísee. Leí san ne, ña kúvi nadama tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña nte dí'na.

¹⁸ Tē dí kúvi vií leí san é ní'i kō é vā'á iña Xuva ko te kade ntaa ó é kaka'án ne, ñā te tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña é kúvi vii i. Ntá tsi nuu é ntaa i tsi nte dí'na xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraan é ní'i kō é vā'á iña ña.

¹⁹ Kidáa ne, ¿mí'i ntu kaídiá'vi leí san? Xtúvi Xuva kō leí san vata koo é kūtuni ko nee é kuétsi kō. Ídiá'vi tsi leí san un tsi da nté xēe "i'xá san" é kaka'án Xúva kō, dívi i'xá ika Ābraan é xe'é ña xu'u ña ni i. Anje Xuva kō xee ní'i ña leí san nta'a Muísee é kaka'án ñā ni ñā'a naa Xuva ko.

²⁰ Ntá tsi dá xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ābraan san ne, mií ña kaka'án ñā ni ñā. Nā té xoó kaka'án i naa ña.

Mí'i kaidiá'vi leí san

²¹ ¿Nchō ka'an ntú u te kanaa núu leí san ni tū'un é xe'é Xuva ko xū'u ña? ¡Ñā'á ni san! tsi té dí ió lei é kúvi vii i é ní'i ko ntuví va'á iña kó ne, kidáa ne, kúvi ntuvá'a o ni Xuva ko té dá kada ntaa o é kaka'án leí san.

²² Ntá tsi kaka'án tū'un Xuva kō tsi ñu'u kutú ntíi ntíi ña'a é ña kúvi nakáku mií ña kuétsi ña. Kuān ó vata koo é da xóo ka ña'a kúvi ní'i ña é vā'á vata ó xe'é Xuva ko xu'u ña té kuinti'xe ña Jesucristu.

²³ Ntá tsi dá vata kuinti'xe kō Cristú ne, vata ntaa ña ñu'u kutú ntaa ó kuenta iñā leí san. Ntantétu o dá nté xēe ntúvi é nañ'e Xúva ko kō nté koo kuinti'xe ko ñā.

²⁴ Leí san ne, vata kaa ña kaito i'xá san kaa. É ēdé ko kuénta da nté xēé Cristu vata koo é kúvi ntí'i kuétsi kō é kuinti'xe ko ñā.

²⁵ Dā xee ntúvi é kuinti'xe kō Cristú ne, ñā ntōo ká kō leí san é nañ'e ko nté koo vii o.

26 Tsí un ntíí ntíí nto e kuínti'xe nto Jesucristú ne, é ntúvi nto i'xá Xuva ko vĕ.

27 Un ntíí ntíí nto é itsi ntute nto é uun tsi kúñú kúvi nto nī Cristú ne, ntáku nto Cristu ve.

28 Ña té iní kuān te ñá Israee, kuān te tuku tatá nto; kuān te ña ntáde tsiñu nto, kuān te ka'nu ñá'a nto; kuān te tíi nto ne, kuān te ñadi'i nto. Tsí da xé uun tsi kúñú kúvi nto nī Cristú ne, uun tsi kúñú kúvi nto ni tá'an nto di.

29 Tē uun tsi kúñú kúvi nto nī Cristú ne, i'xá Abraan ntó di. Dukuān ne, ní'i ntó é vā'á iña Xuva ko vata ó xe'é ña xu'u ña ni ñá.

4

1 Sá'ā é ncho ka'án u ni ntó: Tē xi'i úun ñatíi ne, íó iña ña é kōo iña i'xá ña. Ntá tsi dá lú'ntíi ká i'xá ña ne, vata kaa ña kade tsiñu kaa na, kuān te ní'i na é un ntí'i iña uva ná tē kúka'nu na.

2 Íó xoó kaito i na. Íó xoó ka'an í ni nā nté koo víi na dá nte xēe tá'an ntuvi é ní'i na e xtúvi úva na iña na.

3 Kuān ó kuvi ni kō di. Dá kuētsi ká ō ne, ña'a san ntáka'an ña nté koo víi o é kuntoo o ñūxiví sa ne, da mīi é víi o vātā ó ntáka'an ña.

4 Ntá tsi dá xee tá'an ntuvi ne, taxnuu Xuva ko I'xá ña é káku ña nú xē'e úun ña dī'i, é kúvi ña tatá ña Israee, ña é ntéé kimi i lei Muísee.

5 Kuān o kí'xi ña vata koo é nakákú ña un ntíí ntíí ña é ntee kimi i lei san, vata koo é naki'i Xuva ko kō e kúvi o i'xá ña.

6 Kidáa ne, vata koo é nañē'e Xúva ko kō tsí i'xá nti'xe ña kúvi ō né, taxnúu ña Espiritu I'xá ña é kunúu ña nima ko. Espiritú sán ne, kaka'an ña: "¡Uvā ko!"

7 Dukuān ne, ñá te ña kaden tsiñun kán, tsí i'xá mii Xuva kō kúvin ne, ní'i o é vā'á iña Xuva ko é uun tsi kúñú kúvin nī Cristu.

Dōo ntí'i iní Pablu kuenta iña ña kuínti'xe i

8 Di'na dá vata kiní nto Xuva kō né, dōo xió ntii nto é káda tsiñu nto iña tuku xúva ntó é ña te Xuva ntí'xe kō.

9 Ntá tsi vevíi ne, é iní ntó Xuva kō. Kuvi ka'an o tsí Xuva kō ne, é tā'xi ña é kiní ntó ña ve. ¿Ntée kuí ntántiko koó ntó ata nto é víi xtuku nto vata xkoo iní ñata kō san é ña vādá mí kaidiá'ví? ¿Ntée kuí ncho víi xtúku nto ña kade tsiñu?

10 Kuan tsí o ntáde ka'nu nto viko é kuēnta víte, kuenta xoo, kuenta kuía.

11 Dōo ntí'i iní ko kuenta iña ntó té é ntaā i éde tsiñu ú iña nto.

12 Víi nto da xe'e, ení ko, uun tsi nima ntúvi nto nī ko vata kaa xu'u é uun tsi nima ntúvi ú ni ntó. Ña túvī nee iñá ni ide nto nī ko.

13 Iní nto tsí xu'ú ne, dōó ká'ví kaa ú ntuvi di'na dá kakā'an ntódo u tú'un va'á san nī ntó.

14 Dōo u'vi kúvi nto ko kuenta iña kui'i e kúvi ko kídaa, ntá tsi ña ni kunté'xen ntó ko; ñá ni nakuitá ntó ko, tsi kí'i nto kó vata te ánje Xuva kō kúvi u, vata te mii Jesucristu kúvi u.

15 ¿Nté ntu ō kúvi ve kuan? Tsi dóo diní ñu'u nima nto dá itúvi ú ni ntó. Kuvi ka'an ú iña nto tsí tē dí ni kúvi né, natavā ntó ntuxnuu mii ntó é tā'xi nto ko.

16 Ví'a ve ne, ¿ñá ntío ká ntu ntó ko e kuán o káka'án u ni ntó é nuu é ntaā í san?

17 Ña tsíkán ne, dōo ntáde ña nto kuenta ve, ntá tsi ña te kuan o de ña vata koo é ní'i nto é vā'a. Ncho nakadī ñá itsi é ká'an ntó ni ntí vata koo é mii ñá é kada ka'nu nto ña.

18 Vā'á ó te kade ña nto kuenta, te víi ñá vata koo é ní'i nto é vā'a. Te kuān koo víi ña ni ntó nguuntuvi, ñá te da mii tsí dá túvi u ni ntó.

19 Dóó kaexnúu kó kuenta iña nto, a i'xá mii ko. Vata ó kaexnúu ñadī'i dá ncho kaku i'xá ña ne, kuān koo kaxnúu kó kuenta iña nto da nté uun tsi nima ntúvi nto nī Cristu.

²⁰ Tē dí tuví u ni ntō vevíí ne, ti kaa te kuvi xtúvi míí u é káde tíí ú ni ntō, ntá tsi vevíí ne, ñá iní u nté koo kadā kuení ko iña nto.

Kuenta iña Áгаа ni Sára

²¹ Xoó ntō'ó é ncho kuntikín ka nto lei Muísee san ne, ká'an ntō: ¿Va ñá ini ntú nto nēe é káka'án leí san?

²² Tsi nte dí'na uve na'a káká'an tsí Abraán ne, úvi i'xá ñá xio. Uun ña ne, i'xá ta'nú kade tsiñu iña ña, ta'nú nani Áгаа ne, uun ne, i'xá ñadī'i míí ñá, ñá nani Sára.

²³ I'xá ta'nú kade tsiñu sán ne, vata tsi ō káku vata kaa da nēe ka i'xa, ntá tsi i'xá ñadī'i míí ñá ne, kákú vata tsi ō xe'é Xuva ko xu'u ña ni Abraán san.

²⁴ Kini nto tsi úvi nuu i kaka'án u cuenta iña i sá'a. Uun nuu i é v'e'xí xuku é nani Sināii, dívi iña Áгаа san. Xoó kaduku ntée i nuu i sá'a ne, káku ñá é kuntéé kimi ñá leí san.

²⁵ Tsi Áгаа san ne, vata kaa xuku é nani Sināii é tuví ñuú Arabia káa ña, vata kaa ñuú Jerusaleen é tuví ñuxiví sa kaa ña dí. Tsi ntúni nuu i sá'a nī ña é ntoo ikān ne, nteé kimi ñá leí san.

²⁶ Ntá tsi xo'ō ne, ñá te kadūku ntée ō leí san, tsí ñuu kó ne, dívi ñuú Jerusaleen é tuví nta'a Xuva kō.

²⁷ Tsi uve na'a tú'un Xuva ko káka'an: Kutúvi díni nto, dívi ntō é ña kakúvi koo i'xá nto, dívi ntō é xoxo i'xá nto.

Kachu'u ntáa nto é dóo díni nto,
dívi ntō é vata kaxnúu i'xi nto.
Tsi ñadī'i, ña é ña káde xii ña ña kuentá ne,
díí díí ka kaxio i'xá ña é ñá é tuví ni'i xii i,
ka'an.

²⁸ Ení ko, vata ntáa Isaa ntáa nto. Xo'ō ne, i'xá Xuva ko ō, tsi káku o vata tsi ō xe'é Xuva ko xú'u ña kídaa.

²⁹ Ntá tsi vata tsi ō dé xeni i'xá e káku vata ō káku da nēe ka i'xá ni i'xá e káku cuenta iña Espíritu Xuva kō né, kuān ó kakuvi vevíí dí.

³⁰ Ntá tsi ¿nee iñá ntu kaka'an tú'un Xuva kō? Kaka'an: “Kiñu'u nto ta'nú kade tsiñú san ni i'xá tun, tsí i'xá ta'nú kade tsiñú san ne, ña kúvi nī'i na iña uva na vata kaa i'xá ñadī'i míí ñá”, ka'an.

³¹ Xo'ō ne, ení ko, ñá te vāta ntáa i'xá ta'nú kade tsiñú san ntáa o, tsí vata ntáa i'xá ñadī'i míí ña ntáa o.

5

É nakáku Cristu ko

¹ É nakáku Cristu ko e nteé kimi kō leí san, tsi ñá ntío ña é ku'un kutū ká ō. Dukuān ne, kaka xaa nti'xe nto ve; ñá ku dā vá'a nto é kadā kú'vé leí san iña nto.

² Kini nto é káka'án u. Xu'ú e Pablú u ne, kaka'án u ni ntō tsí te kué'é nto é ká'nté ña kúñū é íxi nto vata xkoó ini ñá Israeé san ne, vata te káka'an ntó tsi é ntaá í xi'í Cristu iña ko.

³ Kaka'an xtúku u tsí da xōó ka ña'a é tē'nte kúñū é íxi ñá ne, da míí é vii ña é un nti'í é káka'án lei Muísee.

⁴ Xoó ntō'ó e ntáxio ntii nto e ntáde ntaa nto leí san vata koo é ntī'i kuétsi ntō ne, ña kaxé'e nto itsi é nakákú Cristu nto; ntánakuitā nto é vā'a é ncho ta'xi Xuva ko ntō doméni.

⁵ Ntá tsi xo'ō é kuinti'xe ko Xuva kō, é nuu Espíritu ña nima kó ne, ntantétu ō é nī'i ko nima va'á ko nta'a Xuva kō.

⁶ Tē uun tsi kúñū kúvi o ni Jesūcristú ne, ñā té ini te te'nte kúñū ixi ko, o tē ñā'a. É kuinti'xe ko Xuva kō ne, sá'ā é kaĩdiá'vi ne, dukuan kuñnima ko ta'an kó ñi.

⁷ Ntō'ó ne, é lka vá'a ntō kidaā. ζXoó ntu édi nuu i itsi e kuinti'xe nto é nuu é ntaā i?

⁸ Ná tsi kuān ó kaka'an Xúva kō, ñā é kana nto.

⁹ Ini nto tsí te un siin tsi u'xen ia nādaka ó ne, kuia kaniñ tī'nti i.

¹⁰ Xu'ú ne, kanteé iní ko Xuva kō é ñā da vá'a ñā é tuku koo kadā kuení nto. Ntá tsi kué'e Xuva kō é nto'o da xōó ka ñā'a, ñā é kanakutsu'un ntō.

¹¹ Ntá tsi xu'ú ne, ení ko, tē dí kaka'an ntódo ká u ni ntō é kántio é tē'nte kúñū ixi nto ne, ñā kuan koo ntō'o ká ko nta'a ñā Israeé san. Tē dí kuān ó kaka'án u ne, ñā túvi nēe nuu i é kúdiín ka ñā dá tekú ñā tú'un é xi'í Cristu ntíká krusí san kuenta iña ko.

¹² Ñā ntánakutsu'un ntō sán ne, dií ka vá'ā ó te na káda a'ma kue'en ñā kúñū ñā.

¹³ Tsí ntō'ó, ení ko, é kana Xuva ko ntō vata koo é na nakāka xaa nto. Ntá tsi kuān te ntaíka xaa nto ne, ñā kúvi vií ntó da nēe ka é ntio nima ntó, tsi é vií ntó ve ne, kuinima xntó ta'an nto ne, dukuan vá'á koo vií nto ni ñā.

¹⁴ Tsi é un ntí'í é kaka'án leí san ne, uun tsi nuu i ncho ka'an: “Kuinima ntó ta'an nto vatā ó kakuinima nto kúñū ntō”, ka'an.

¹⁵ Ntá tsi te ka'an ntée nto ta'an nto, te kúvi ñā ita ntó ne, koto nto tē ñā nakunaa nto ta'an nto un ntí'í ntí'í nto.

Ó é ntio kō é vií mii ó ne, ó é ntio Espíritū é vū o

¹⁶ Sá'a kaká'án u ni ntō: Vií nto vatā ó ntio Espíritū san é vií nto; ñā ntukū nuu iní nto nté koo ni'í nto é ntio nima káni kaa nto.

¹⁷ Tsi é ntio nima káni kaa nto ne, ñā te vata ó é ntio Espíritū san. É ntio Espiritu Xuva kō sán ne, ñā te dadí ni í vatā o é ntio nima káni kaa nto. Kanāá nima káni kaa nto ni Espíritū sán ne, Dukuān ne, ñā kúvi vií ntó nēe é ntio nto.

¹⁸ Ntá tsi te kué'é nto é nañ'e Espíritū san nto nté koo vií nto ne, ñā kantío é kadā kú've ka leí san iña nto.

¹⁹ Dōo ditó nēe nuu i e ntáde ñā'a, ñā e ntántikin nima káni ntáa. Ntaíka luku ñā. Ntáde ñā nēe e dóo káni kaa ntáde kuení ñā. Ñā ntákuka'an nuu ñā e ntáde xení ñā ni da xōó ka ñā'a.

²⁰ Ntánuu iní ñā tuku xuva ñā. Ntáde tatan ñā. Ná ntio kue'en ñā ta'an ñā. Ntánañ ñā. Ntákukuiñū ñā. Ura tsí i ntákudiin ñā. Ntáde ñā nee iña é ntio mii ñā. Ntáki nteé xio ñā ta'an ñā. Ñā ncho vií ñā e ntáde ta'an ñā.

²¹ Dōo ne'u iní ñā. Ntaé'ni ñā ta'an ñā. Dōó ini xi'í ñā. Viko káni kaa ntáde ñā, ni dōó títin ka nuu i é kuān ntáa san. Vi'a ve ne, kaka'án u ni nto vatā ó kaka'án u ni nto dí'na, tē xoó ñā'a ntáde ñā nuu i sá'ā ne, ñā kúvi ni'í ñā é kuntōo ñā mí kadē kú've Xuva kō.

²² Ntá tsi xoo ñā'a e ntántikin ñā Espíritū sán ne, ntákuinima ñā ta'an ñā. Dōó diní ñū'u nima ñā. Vá'ā ó ntōo ñā. Ntácutí ñā nima ñā ni tā'an ñā. Ntáde ñā é vá'á ni tā'an ñā. Ntáde ntaq ñā nee iña é ntax'é é ñā xu'u ñā.

²³ Ná tē ntáde na'nu ñā. Ná te dotō tsi ntáde ñā. Nté uun lei ñā kaka'an é ñā kuyí é kuān koo vii o.

²⁴ Xoó ñā'a, ñā é ntee kimi ñā Jesūcristú ne, vata tē xi'í nima káni kaa ñā ntíkā krusi ni é un ntí'í nūu i é káni kaa é ntio i, é ntukū nuu iní i.

²⁵ Tē é ni'í ko ntuví va'á iña ko e tá'xi Espíritū sán ne, na kué'é ó é nañ'e Espíritū sán kō nté koo é vá'á koo vii o.

²⁶ Ná kada ka'nu ñā'a ó. Ná nakutsu'un ta'an ó. Ntē ñā kune'u iní ko ni ta'an kō.

6

É xntii o ta'an kō

¹ Ení ko, te kinī ntó tsi kade uun ña'a é kīni kaa né, divi ntō é nuu Espiritū Sántū sán nima ntó ne, xntii nto ñā é vā'á koo vií ñā. Vā'a vá'a tsi kōo ka'an ntó ni ñā ne, kuenta tsi vií nto kúñu nto tē ñā kó'xo nto nuu i sá'á di.

² Xntii nto tā'an nto dá kanto'o ñā ne, dukuan kōo kada ntaa ntó vata o ntío Cristu.

³ Tē dóo ka'nu ña'a o kuiní mii kō né, kuān té ñā te nee kainuu á'vi o ne, da kaeni nta'ví mii o kúñu kō.

⁴ Koto vá'a nto nté o de nto. Te vā'á o, kuiní nto ne, kidáa kuvi kutūvi díní ntó ne, ñā kantío é kutsu'un nto tē dií ka va'á nto é ñā nguui san.

⁵ Tsi kantio é vā'á koo vii o nēe tsíñu é nī'i ko.

⁶ Xoó ña'a é kanakuá'a ñā tú'ün va'á san ne, vā'á ó te kátsin dava ñā ni mastru ñā é un nti'í é vā'a é ío iña ñā.

⁷ Ná ku eni nta'ví nto kúñu ntó, tsi ñā kúvi nārkíntēe o Xuva ko. Da nēé ka é kū'xí o né, divi tsí é nī'i kó di.

⁸ Te kū'xí o da nēé ka é ntio nima kīni kaa kō ne, ní'i kō doxi'í san. Ntá tsi te kū'xí o vatá o ntio Espiritū Sántū sán ne, ní'i ko ntuvi vā'á iña ko ntii dañu ntūvi nta'a Espiritū san.

⁹ Dukuān ne, ñā ku kudu'xen kō é vīi o é vā'a, tsi te kūtíi o nima kó ne, ní'i kō é vā'a te xee ntūvi i.

¹⁰ Dukuān ne, dá ío ka ntuvi ne, vá'a koo na vīi o ni un nti'í nti'í ñā'a sán ne, dá dií dií ka ni ta'an ko, ñā ntákuinti'xe i san.

Kaxe'e Pablu ítsi da nt'íi tūtú san

¹¹ ¡Un ntáa letra na'nú san é ka'ū ú nta'a mii kó ve!

¹² Ntio ko é kūtuni nto tsi ñā tsikán, ñā é ntio i é kuetsi é tē'nte kúñu ixi nto ne, da mii e ntáde ñā vata koo é ñā ka'an kīni ñā'a san iña ñā ne, vata koo é ñā ntó'o ñā kuenta iña krusí san mí xi'í Cristu kuénta iña ko.

¹³ Ntá tsi divi ñā é tē'nte kúñu ixi ñā ne, ntē ñā ini de ntaa nti'í ñā é kāka'án lei san. Da mii tsi é ntio ñā é ka'ntē ntó kúñu ixi nto vata koo é vīi na'nu ñā tsi divi ñā edé ñā e kuán o dé nto.

¹⁴ Xu'ú ne, nté uun nuu i é ñā ncho vií ka'nu ú kuenta iña i; da mii tsi kuénta iña krusi mí xi'í Cristu kuénta iña ko. Ná káde ká u kuenta nee nuu i é ío ñuxiví sa. Vata tē xi'í, kuiní kó ne, vata tē xi'í u di kuenta iña i.

¹⁵ Tsi te ūn tsi kúñu kúvi o ní Cristú ne, ñā té ini te te'nte kúñu ixi ko ne, o tē ñā'a. E kaínuu á'vi ne, é nī'i ko ntuví va'á iña ko.

¹⁶ Un nti'í nti'í nto e ntántikín nto tú'ün sa'á ne, vá'a koo na kuntōo nto. Na ntuntá'ví ini Xuva ko ntó, ni ūn nti'í nti'í ñā Israee ntí'xe san, ñā nteé kimi i Xuva kō.

¹⁷ Vi'a ve ne, ñā ntío kó tē xoó nakutsu'ün ká i kó kuenta iña i sá'á. Tsi é kūtíitín tsanta uve kúñu ko é kanañē'e tsi xu'ú ne, kade tsíñu nti'xe u iña Tó'o ko Jesús.

¹⁸ Nā xnuu viko Tó'o ko Jesucristú nima ntó, ení ko. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntó.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Efesu

Taxnú Pablu tutú iña ña ntákuinti'xe i, ñá ntoo ñuú Efesu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru iña Jesúcrístú u tsí kuan ò ntío Xuva kō é téé tsiñu ña ko. Taxnú u tutú sá'á iña ña ntáduku ntée Xuva kō, ña ntoo ñuú Efesu, ña ntákuinti'xe i Jesucristu.

² Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcrístú ne, na nāxnū viko ña nto. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

É vā'a é kata'xi Xuva ko kuēnta iña Jesúcrístu

³ Dōo ka'nu Xuva ko, ñi vi Uvā Tó'o ko Jesúcrístu. Dōo tá'xi ña kō é un ntí'i nū i é vā'a é tuví e dukún kán tsi kúdadii o nī Cristu.

⁴ Tsi di'na dá tuví ñuxiví san ne, nāxaxnú Xuva ko ko kuēnta iña Cristu vata koo é na ntāntoo ña nima kó, vata koo é ña tuví ka kuétsi ko tē xee o nta'a ña.

⁵ Tsi dóo ntío ña kō ne, nté di'na kaka'an ñá tsí ki'i ña kō é kuvi o i'xā ña kuenta iña Jesúcrístu, vata ò ntío ña.

⁶ Dukuān né, utén uten ntáka'an o tsi dóo ka'nu Xuva kō. Dōo vá'a o dé ña ni kō. Ñá ni dē víni ña da tá'xi ñá ko I'xā ña, ña e dóo kuinima ña.

⁷ Nákakū ñá ko kuēnta iña I'xā ña, tsi éti ña niñi ña kuēnta iña ko. Dē ka'nu iní ña ni kō kuétsi kō, tsi dóo ntío ña kō.

⁸ Ñá te un sīn tsi kuinima Xúva ko kō ne, tā'xi ña é kütú've kō, é ki'in iní ko.

⁹ Tā'xi ña é kütuni ko nee iña é ntío ña, nuu i é ña ni iní ò, vata ò ntío ña.

¹⁰ Sá'a dé kuení Xuva kō é vii ña dá xēe ntúvi i. Natákā nuu ña é un ntí'i vata koo é kodo nūu Cristú da neé ka é ió e dukún kan ni da neé ka é ió ñuxiví a.

¹¹ É kudadii o nī Cristú ne, nāxaxnú Xuva ko ko ūun tsi nte di'na vata koo é nī'i ko iña ña. Kuān o dé Xuva ko vatā o é vā'a o kuíni ña.

¹² Kuān o dé ña vata koo é ntí'i, é di'na ntí kuinti'xe ntí Cristú ne, vii ntí vata koo é ká'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹³ Ñi vi ntó di, dá tekū nto tú'ūn é nuu é ntaā i, dá tekū nto nté koo nakáku nto ne, kuinti'xe nto Cristu. Kudadii nto ni ñá né, xntéé Xuva ko nto nā'a da tá'xi ña Espíritū Sántū é kunū ña nima ntó vata ò tá'xi ña xu'u ña.

¹⁴ Ta'xi Xuva ko Espíritū Sántu vata koo é kütuni ko tsí vii ntí'xe ña vata ò tá'xi ña xu'u ña dá kūvi nakí'i ña é un ntí'i nūu i é káduku ntée ña. Kidáā ne, ka'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva kō.

Kaikán Pablu nta'a Xuva kō é ku'e ña é na kuki'in iní ña ntákuinti'xe i

¹⁵ Dukuān ne, da téku ko tsi dóo ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jēsuú ne, tsi dóo ntákuinima nto ta'an ko, ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne,

¹⁶ ñá kaxtuví mii u é nakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto. Kanaka'an kó nto dá kaká'an ntá'vi u.

¹⁷ Kaikán u nta'a Uvā Tó'o ko Jesúcrístú, ñi vi Xuva kō, ña e dóo va'á san, te tā'xi ña é kütú've vá'a nto iña ña, vata koo é ki'in ñi ki'nto é káka'an ña, vata koo é kīni va'a ntó ña.

¹⁸ Kaikán u nta'a Xuva ko te nāxi'í nuu ña nuu nto vata koo é kütuni ntó nēe é nī'i nto é kána ña nto. Te tā'xi ña é kütuni nto tsí ña te nté kaa va'a, ña te nté kaa kuika nuu i iña Xuva ko é kaxé'e ña ña'a é nakuído da'an ña.

¹⁹ Te tā'xi ña é kütuni nto tsí ña te nté kaa ka'nu ña. Kakuvi vii ña é un ntí'i kuēnta iña kó, ñi vi ò e ntákuinti'xe ko ña. Nañē'e ñá kō tsí kuvi vii ña nī é un ntí'i

²⁰ dá nantōto ñá Cristú rkontuvi é xi'i ñá ne, xé'e ña é kutuví ñá ñi ña kua'a ña e dukún kán.

21 Dií ka ka'nu Jesuu é da xōo ka ña tsiñu na'nu i, da xōo ka ña tsiñu i, da xōo ka ña ntádē kú've e dukún kan, da xōo ka ña ntádē kú've ñuxiví a, da xōo ka ña e dóo ka'nu, kuān te ntóo ña vevii, kuān te ntóo ña ntuví é k'ín o.

22 Ta'xi Xuva kō é kúvi vií Cristu ni é un ntí'í. Tā'xi ña é kúvi Cristu tó'o iña un ntí'í nuu i é káduku ntée ña ntákuinti'xe i san. Cristú ne, divi ña é kadē kú've ñá kuenta iña ña ntákuinti'xe i san.

23 Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata ntáa kúñu Cristu ña. Kanuu mé'ñu kanuu dava ña ña ntákuinti'xe i sán ni da kanií dū'va ñuxiví san.

2

Nakákú Xuva ko kō, tsi dóo kakuinima ñá kō

1 Ta'xi Xuva ko ntuví vā'á iña nto, divi ntō é vata ntáa ña xi'i ntáa nto kídaa kuēnta iña kuétsi ntō, dá vāta kuinti'xe nto Cristu.

2 Dóo ncho vií nto kuétsi kídaa, dá ntíkin ntó vata xkoó ini ñá ñuxiví san. Dé ntaa nto é ká'an tó'o e ña vā'á san, ña é kadē kú've iña é ña vā'á é ntoo e dukún kán, divi é káka'an nté koo vií ña'a, ña é ña ncho kuinti'xe i Xuva kō.

3 Kuān o dé o, ũn ntí'í ntí'í o, kídaa. Éde o da mii é ntio kō. Dē ntaa o é káka'an nima kíni ntáa kō, e ntádē kuení kō. Dukuān ne, kantio é nī'i ko é ntō'o ko e dóo ka'nu é kata'xi Xuva ko, ni ũn ntí'í ntí'í ka ña'a.

4 Ntá tsi un vā'a tsi ntúnta'ví ini Xuva ko kō, tsi ña te nté kaa kakuinima ñá kō ne,

5 ta'xi ña ntuví vā'á iña ko kuenta iña Cristú, kuān te kantio é nī'i ko doxi'i kuenta iña kuétsi kō. Da mii tsi e dóo vā'á Xuva kō é nakakú ñá kō.

6 Vata o ntóto Tó'o ko Jesúcrístú ne, kuan o nántoto ña kó di ne, ta'xi ña é kuntoo dadíi o ni ña e dukún kán, tsi kuinti'xe ko Jesúcrístu.

7 Kuan o dé ña vata koo é nañ'e ñá ña'a rkontuví ve tsi un vā'a tsi kakuinima ñá kō, tsi dóo vā'á o de ña ni ko kuenta iña Jesúcrístu.

8 Da mii tsi e dóo vā'á Xuva kō é nakakú ñá nto da kuinti'xe nto. Ña túvi nēe nuu i é vīi mii nto é nakáku nto, ntá tsi doméni tá'xi Xuva kō é nakáku nto.

9 Ña kúvi vīi o nee nuu i é nakáku o, vata koo é ña vií ka'nu o.

10 Tsi Xuva kō de kú've ñá kō vata koo é da ntántíkin o Jesúu ne, vii o é vā'á, vata o ka'an Xúva kō nte dí'na é vīi o.

É kuntōo vā'a o kuēnta iñá Cristu

11 Dukuān né, naka'an ntō nte ntáa nto dí'na, divi ntō é ña te ña Israeé nto. Ntáka'an ñá Israeé san iña ntó "ña'a, ña é ña ni té'nte kúñu é ixi i", tsi ntántíkin ña vata xkoó ini ña e ntaé'nté ña kúñu ña, kuān te mii tsi ñá é'nte ña.

12 Kidáa ne, vata kíni ntó Cristu. Tuku ña'a nto é ña Israee. Ña túvi nee iña é inténu nto, nté ña ni iní nto xoo é Xuva kō.

13 Ntá tsi vevii ne, kudadií nto ni Jesúcrístu. Divi ntō é ña ni kuvi ki'xi étsin nto Xuva kō kídaa né, ntoo ni'i nto ña vevii, tsi éti Cristu níñi ña kuenta iña nto.

14 Tā'xi Cristu é kuntōo vā'a o, tsi idé ña é ntúdadií ña Israeé san nī ña e ña te ña Israeé san. É nākaán nuu ña mí'i kánti'u kídaa da ntánāa núu ña Israeé san nī ña é ña te ña Israeé san.

15 Dā xi'i ñá ne, nantí'i ñá leí san é káka'an nté koo vii o, é kadē kú've iña ko. Uun tsi ña'a, ña é xēe, ntáda dadíi ña ntuví ñá'a san, tsi ntákuinti'xe dadíi ña Xuva kō. Kuān o dé ña vata koo é kuntōo vā'a ña ni tā'an ña.

16 Dukuān né, dá xi'i ña ntíkā krusi kán ne, nantí'i ña du'xēn é edé ntuví ñá'a san vata koo é kúvi ntuvá'a dadíi ña ni Xuva kō. É uun tsi ña'a kúvi ña ve.

17 Vé'xí Cristú ne, ka'an ña nté koo kuntōo vā'a nto, divi ntō é vata kúvi nto Xuva ko, ni ña'a san é ini ñá ña.

18 Kuenta iña ña kuvi ká'in etsin o nuu Xuva ko, tsi é ni'i ko Espiritu ña, ntuvi o.

19 Dukuān ne, ñá te ñā tuku ñuuú ka nto, ñá te ñā é doto tsi ntaíka ká nto, ntá tsi ña ñuuú Xuva ko nto vē. Ña ví'i Xuva ko nto vē ne, dadii xnto ni ñā e ntáduku ntée ña.

20 Vata kaa vi'i san ntáa nto, tsí odo nto nú eti vi'i san. Eti vi'i sán ne, divi tū'un é nakuā'a pustrú san nī ña ka'án naa Xuva ko. Mii Jesúcrístú ne, xuu é odo nūu diñi ntii vi'i san.

21 Xo'ó é kudadii o nī Crístú ne, kuve ta'an o vāta ntáa ntiká nto'o é x'i'í ta'an va'a un ntii ntii diñi i, da nté ntuvi o xúkún Xuva kō mí'i ña kak'vi nté uun nuu i é kīni kaa.

22 Divi ntō di, dá kudadii nto nī Crístú ne, kuve ta'an nto nī ña ntákuinti'xe i san vata koo é kūvi nto xúkun Xuva kō, tsí nuu Espiritu ña nima nto.

3

Divi tsiñu Pablu é ká'an ña tú'un va'á san nī ña é ña te ña Israe

1 Dukuān ne, xu'u é Pablú u ne, nuu kutú ú kuenta iña Jesúcrístu, váta koo é divi ntō, ña é ña te ña Israeé nto, ní'i ntō é vā'a.

2 Á te ñni nto tsi dóo vá'á o dé Xuva ko ni kō da tée tsiñu ña ko é ká'án u tú'un ña ni ntō.

3 Tá'xi Xuva kō é kūtuni ko é tuvi xu'u iña ña, vatā o dé vá'a ú di'na é ña kué'le tsi tú'un é káka'án u.

4 Dā naku'a nto tú'un tsikán ne, kūtuni nto tsí iní u nuu i é tuvi xu'u iñá Crístu.

5 Dá ntē vevii ne, ñá ni xē'é Xuva kō é kūtuni ñá'a. Ntá tsi vevii ne, e xé'le Xuva ko kuēnta iña Espiritú Sántú san é kūtuní pustrú san nī ña ntáka'án naa Xuva ko.

6 Sá'ā ne, nuu i é tuvi xu'u kidaā: tsí ña é ña te ña Israeé ne, dadii tsi ni'i ña iña Xuva ko nī ña Israeé san, tsi e kudadii ña nī ña Israeé san kuenta iña tú'un va'á san. Ní'i ña é xē'é Xuva ko xū'u ña di dá kuinti'xe ña Crístu.

7 Tēé tsiñu Xuva kō ko é ká'an ntódo u tú'un sa'a, tsi dóo vá'á o de ña nī kó ne, tá'xi ña kó ntii ña vata koo é kūvi vii u tsiñu sá'a.

8 Xu'ú ne, dii ka dutsi kaa u é ña e dii ka dutsi kaa é káduku ntée Xuva kō. Ntá tsi dóo vá'á o dé Xuva kō, tsi tá'xi ñā é ká'án u nī ña é ña te ña Israeé san tú'un va'á iñá Crístu é dii ka nuu á'vi é ntē ña ini o nté kaa.

9 Ta'xi Xuva kō, ña é de kú've é un ntii'í é io, é ká'an ntódo ú vata koo é kīni un ntii ntii ña'a nté o de kú've ña é koo nuu i sá'a e xtúvi xu'u ña un tsi nte dá iñi ntu'u ñuxiví san.

10 Kuān o dé ña vata koo é kūtuni un ntii ntii ña e ntádē kú've e dukún kan tsi dóo ini Xuva kō é un ntii'í nté koo vii ña dá kīnī ñá ña ntákuinti'xe i san.

11 Un tsi nte dí'na kuān ó ncho vii ña kuenta iña Tó'o ko Jesúcrístu.

12 Kuenta iñá Crístú ne, ini o tsí kuvi xee étsin o nuu Xuva ko. Tsí te kuinti'xe ko ña ne, ñá kau'vi ka ko ña.

13 Dukuān ne, kaka'án u ni nto tē ña nátivi iní nto é kuān ó kanto'o kó kuenta iña nto. Tsí xu'ú kanto'o kó vata koo é ní'i nto é vā'a.

Kakuinimá Crístu nto

14 Dukuān né, kanchití ú nuu Xuva ko, divi Uvā Tó'o ko Jesúcrístu.

15 Uva ña iña un ntii ntii tātá ña'a sán di, kuān té ña ntoo e dukún kan, kuān té ña ntoo ñuxiví a.

16 Kaikán u te tá'xi ña é kunūu ntii nima ntó kuenta iña Espiritu ñā, tsí ña te nté kaa io é vá'á iña ña.

17 Kaikán u te kunūu Crístu nima ntó da ntákuinti'xe nto. Na tá'xi ña é kútú've vá'a nto nté koo kuinima kué'en nto,

¹⁸ vata koo é kūtuni ntó, ni ūn ntíí ntíí ña ntáduku ntée Xuva kō, nté kaa nī'i, nté kaa kani, nté kaa kūnu, nté kaa dūkun kaxee tá'an é kākūinima Xúva ko kō.

¹⁹ Kaikán u te kiní nto nté kaa ntio Cristu kó, kuān té ña kuvi kadā kuení kō tsi dóo kué'e, vata koo é kū'un tsiu kue'én nima ntó Xuva kō.

²⁰ Dóo ka'nu Xuva kō. Dóo ío ntíi ña é káde tsiñu ña nima kó ne, kuvi víi ña díi díi ka va'a é kaikan o, díi díi ka va'a é kadā kuení kō.

²¹ Te ká'an ñá'a tsi dóo ka'nu Xuva ko kuēnta iña ña ntákuinti'xe i san, kuēnta iña Jesúristu. Kuān koo ka'an ñá da ntántoo ká ña'a san ñuxiví a ne, ntíi dañu ntúvi di. Kuan tsi koo na kōo.

4

É uun tsi kúñū kúvi o kuēnta iña Espiritū Sántū san

¹ Xu'u é nuu kútū ú kuēnta iña Xuva kó ne, kaikán u nta'a nto te víi ntó vatā ó ntio Xuva kō é víi ña e kána ña.

² Ná víi ka'nu nto. Ná ku kudíin nto ni ña'a. Na kútíi nto kuntētu nto. Na kútíi nto ni tá'an nto. Na kuñinima ntó ña.

³ Koo ntíi ntó é ña xtuví mií ntó é uun tsi ntádē kuení nto vatā ó katá'xi Espiritū Sántū san dá ntoo vá'a nto.

⁴ Uun tsi kúñū nto, ni ūun tsi Espiritu ntó dí, vatā ó ío uun tsi nuu i é vā'a e ntantētu nto é nī'i ntó rkontuvi, nto'ó é kána Xuva ko ntó.

⁵ Uun tsi Tó'ó kō, uun tsi tú'ún va'a é kuinti'xe ko, ni ūun tsi nuu i é kutsi ntute o.

⁶ Uun tsi Xuva ko, ñivi Uva ko ūn ntíí ntíí o. Ñivi ña é odo nuū ña é un ntíí ntíí o. Ñivi ña é nuu mé'ñu nuu dava ña ko ūn ntíí ntíí o.

⁷ Ntá tsi é un é un ō ne, é tá'xi Cristu ko nuu i é vā'a é víi ó, vatā o ntío ña.

⁸ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Da kúntáa ña e dukún kán ne,
ntéka ñá ña ñu'u kutū ne,
xé'e ña nuū i é vā'a é víi ña'a san,
ka'an.

⁹ ¿Nee iñá ntu kani tu'un é kaka'an é kúntáa ña? Ncho ka'an tsi di'na naínu ña ñu'u a.

¹⁰ Na e naínú san ne, ñivi tsi ñá é kúntáa ña mí'i e díi ka dukun e dukún kán vata koo é kadā kú'vē ñá da kaníi dū'va.

¹¹ Tá'xi ña nuu i é víi o, é un é un o. Ío ñá ne, xé'e ña é víi ñá pustru. Ío ñá ne, xé'e ña é ká'an ñá naa Xuva ko. Ío ñá ne, xé'e ña é ká'an ntódo ña tú'ún é nakáku ō. Ío ñá ne, xé'e ña é kadā kú'vē ñá ña ntákuinti'xe i sán ne, nakuá'a ña ña nchu'ún san di.

¹² Kuān o dé ña vata koo é koo tú'vē ña ntáduku ntée ña é víi ñá tsiñu ña, vata koo é nakuē'nu ña ña ntákuinti'xe i Cristu san

¹³ da nté dadíi tsi kuinti'xe ko, dá nté dadíi tsi ini vá'a o I'xá Xuva kō. Kidáā ne, kuka'xi nuu ō ne, kué'nu ō vata koo é un ntí'í é víi ó ne, víi o vatā o dé Cristu.

¹⁴ Ná víi ka o vatā ó de i'xá san é nuu nuu tsi ntánadama e ntádē kuení i. Ntántikin dá nēe ka nchu'un é xēe e ntánañē'e ña ntaéni nta'ví san, ña e dóo ntáde é kīni kaa.

¹⁵ Ntá tsi ka'an o é nuu é ntaá i ni ñá'a, tsi ntákuinima kó ña. Kidáā ne, kue'nu ká o un tsi dá nte xee tá'an o víi o vatā o dé Cristu. Ñivi ña né, odo nuū ñá iña ña ntákuinti'xe i sán vatā ó odo nūu díki ko iña kúñū kō.

¹⁶ Xo'ó ne, vata káa kúñū Cristu ntáa o, é dóo vá'a ó xi'i ta'an é un ntíí ntíí ta'ví i. Te ūn ntí'i tsi ta'ví i dóo vá'a ó ntáde tsiñu ne, dóo vá'a ó kae'nu kaníi kúñū ña. Kuan koo na kuñinima tá'an kō di, un ntíí ntíí o e ntáduku ntée o Cristu.

Ntúvi xéé iña ko e tá'xi Cristu

17 Dukuān ne, kaka'án u ni nto vē, tsí ntio Xuva kō é vīi nto sá'a. Nǎ víi ka nto vatā ó de ña'a, ña é ña ini Xúva kō. Dotō tsi ntáde ña é ntio nima kíni ntáa ña.

18 Ñinēé ini diki ña. Nǎ túvi ntuvi iña ña e tá'xi Xuva kō, tsí ña ntákutuni ña, tsi dóo ka'xi ini ña.

19 Nǎ ntákuka'an nuú ka ña é da mii tsí e ntáde ña é kíni kaa. Nǎ tē nté kaa diní ña é vīi ña é un ntíi ntíi nuu i é kíni ntáa san.

20 Ntá tsi divi ntō ne, ñá tē dúkuan ō ni nakua'a nto iña Cristu,

21 tē nuu é ntaā i e téku nto é káka'an nǎ, tē nuu é ntaā i é divi ña nakuā'a ña nto; tsí kaka'an ña é nuu é ntaā i.

22 Vatā ó kanatáva o doo dé'én san ne, kuan koo naxtúvī xio nto é ntio nima kíni kaa nto, é da mii tsí e ntaéni nta'ví nto.

23 Kué'e ntó é ntavá'a Xuva kō nima ntó vata koo é vā'á tsi koo kadā kuení nto.

24 Nakunúu nto ntuvi vā'á iña nto é dē kû'vé Xuva ko iña ko vata koo é vīi o vatā ó de ña. Divi ña ne, kade ña é vā'á ni ña'a sán ne, ña túvi nēe é kuétsí ña. Kuān koo vīi o dī, tsí ntákuinti'xe kō é nuu é ntaā i.

25 Dukuān ne, ñá ká'án ka nto dovéte. Ka'an nto é nuu é ntaā i ni tā'an nto, tsí uun tsi kúñū kúvi o ni ña.

26 Te kúdiin ntó ne, ntá tsi ña ku vīi nto é kíni kaa. Nǎ na'a tsi kudíin ntó dī, na ntúka'nu ini nto di'na dá kuido nuu ngántii.

27 Ntē ña ku xe'e nto é ká'an tó'ō e ña vā'á san nté koo vīi nto.

28 Nǎ kadú'u sán ne, na xtuví mii ña é kádu'u ña. Na kóó ntíi ña kada tsiñu ña vata koo é nī'i ña é natsi'i ña iña ña ntáa'an nuú i san.

29 Nǎ ká'an kíni nto, ntá tsi ka'an ntó nēe é vā'á, nēe é kaxntíi é kué'nú ta'an nto vatā ó kantio ña, vata koo é na nāxnuu viko ña ña'a, ña kateku í san.

30 Nǎ ku vīi nto nee iña é káde i é kuntá'xa iní Espíritu Xuva kō, tsi tá'xi Xuva kō Espíritu san vata koo é kütuni ko tsi ntáduku ntée o Xuva ko tē xee ntúvi é naki'i kue'en ñá kō.

31 Xtuví mii nto é dutsi kuiní nto, nī é kakudiin nto. Nǎ ku nāa núu ká nto. Nǎ ku káchu'u ntó. Ntē ña ka'an kíni nto iña ta'an nto. Nǎ ku vīi nto nté uun nuu i é kíni kaa.

32 Ntá tsi vīi nto é vā'á ni tā'an nto. Ntuntá'ví ini nto ña ne, kada ka'nu ini nto ni ña vatā ó de ka'nu ini Xuva ko ni nto kuénta iñá Cristu.

5

Nté koo é vā'á koo kuntoo i'xá Xuva kō

1 Vīi nto vatā ó de Xuva kō, tsí i'xá ña nto e dóo ntío ña nto.

2 Utén utén kuinima ntó ta'an nto vatā o kuínimá Cristu ko dá xe'e ña ntuvi iña ña kuenta iña ko. Divi ña e kúvi ña doméni e dóo va'a, é vata kaa uun díko e dóo vā'a ñe'e iña Xuva ko.

3 Divi ntó e ntáduku ntée nto Cristú ne, ñá ku ká'an nto nté uun tú'un nuu i é kíni kaa e ntáde ña'a ni ñadí'i san, e ntáde ne'u ini ña ni ña'a san.

4 Nǎ ku ká'an nto tú'un déntu. Nǎ ku dotō tsi ka'an ntó, ntē ña doto tsí xkuntée nto nuu i é ña vā'a, tsí ña te vā'a o é kuān koo vīi o. Díi ka vā'á ó te nākué'e o sintiá'vi nta'a Xuva kō.

5 Tsí ini vā'a nto tsí da xōó ka ña'a é kakidi ni'i ña ñadí'i é ña te ñadí'i míi ña né, da xōó ka ña'a é káde ña é kíni kaa, da xōó ka ña'a é kákune'u ini ña, é kánuu ini ña tuku nuu i é ña te Xuva kó ne, ñá nī'i ña é vā'á nta'a Xuva kō, nté ntā'a Cristu.

6 Nǎ ku dá vā'a nto é káni nta'ví ña'a san nto te dotō tsi ntáka'an ñá dovete, tsí kuenta iña i sá'á ne, kué'e Xuva kō e dóo nto'o ña, da xōó ka ña'a é ña ncho kuinti'xe i ña.

7 Nǎ ku kudadii nto ni ña kuān ntáa san.

⁸ Divi ntō né, vata te ñinēe mi ntaika nto kidaā, ntá tsi vevii ne, é nāxi'í Xuva kō mi ntaika nto. Vií nto vata tsí ó de ña'a, ña é kaika mí kaxi'í nuu ñu'u.

⁹ Tsí ña é kānaxi'í nuu í ne, kade ña é vā'a. Kade ña é ntio Xuva kō. Kade ña é nuu é ntaā i.

¹⁰ Koo ntii nto vií ntó nee nuu i é dií ka va'a é vií ntó vatā o é ntio Xuva kō.

¹¹ Ná ku dotō tsí kini nuu nto nuu i e ntáde ña e ntaika mí ñinēe, tsí ña kaidiá'vi. Ntá tsi nañe'e ntó ña tsí ña te vā'a o ntáde ña.

¹² Tsi ntákuka'an nuu ko é ká'an o nuu i é ntáde xu'u ña.

¹³ Ntá tsi dā naxi'í nuu ñu'ú san ne, ntii díto nuu i é iō xu'ú, nte ntáa nti'xe.

¹⁴ Tsí ña te nee iña é kivi koo xu'u dá kaxi'í nuu ñu'ú san. Dukuān ne, kaka'an ña:

Nton, divin é kakidin.

Nakuntitsin mé'ñu ña xi'í san ne,

Cristu naxi'í nuu ña nuu o,

ka'an ña.

¹⁵ Koto vā'a nto nté o ntáde nto ve. Ná vií ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi vií nto vatā ó de ña e dóo ki'in iní i.

¹⁶ Koo ntii nto kada tsiñu nto vi'a iō ka ntuvi, tsi dóo iō nuu i é kini kaa ntuvi sā'a.

¹⁷ Dukuān ne, ña vií ntó vatā ó de ña tuntú san, ntá tsi kutuni nto nee é ntio Xuva kō é vií nto.

¹⁸ Ná ku de ki'vi ntó tsí dukuān ne, ña kúvi kotō kú've ntó. Ntá tsi kué'e nto é kadā kú've Espiritu sán nima nto.

¹⁹ Kata nto nchu'un ni tā'an nto. Kata nto un nti'í nti' nuu i é kaka'an tsi dóo ka'nu Xuva kō. Kanñ nima ntó kata nto iña Xuva ko.

²⁰ Nguentúvi nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko iña é un nti'í da neé ka nuu i kuenta iña Tó'o ko Jesucristu.

Vata tsi te ñavi'í kō ña ntákuinti'xe i san

²¹ Vií nto é ntio ta'an nto, tsi ntaiko ñu'u ntó Cristu.

²² Divi nto, ñad'i, vií nto vatā ó ntáka'an xñ nto, vatā ó de nto ni Tó'o ko Jēsuu.

²³ Tsi ntáde kú've ñatí san iña ñadi'í ña, vatā ó kade kú've Cristu iña ña ntákuinti'xe i ña. Divi ña né, kanakakú ña un nti'í ña ntákuinti'xe i ña tsi uun tsi kúñ kúvi ña ni ña.

²⁴ Vatā o ntáde ntaa ña ntákuinti'xe i é kaka'an Cristu ne, kuan koo na káda ntaa ñadi'í san un nti'í é kaka'an xñ ña.

²⁵ Divi nto, ñatí ne, na kuñima ntó ñadi'í ntó vatā o kuñima Cristu ña kuñti'xe i ña. Tsí xe' é ña ntuvi iña ña doméni kuenta iña ña,

²⁶ vata koo é nakate ña kuétsi ña é nakutsi ntúte ña ña da kuñti'xe ña tú'un ña.

²⁷ Kuān o dé ña vata koo é ntáda ña ña kuenta nta'a mí ña, é vata kaa ñad'i, ña e dóo vā'a kaa. Dōo vā'a nti'xe ña vata kaa uun doo e dóo nuu a'vi san é ña tuvi mí'í ni xe'e, ña tuvi mí'í ntútsi'í, ntá tsi vā'a kue'en.

²⁸ Du'vā ó kantio é kuñima ñatí san ñadi'í ña, vatā ó kakuñima ña kúñu mii ña. Te kakuñima ña ñadi'í ña ne, kakuñima ña kúñu mii ña di.

²⁹ Xōxó ñatí é ña ntio kue'en ña kúñu mii ña, ntá tsi kaxé'e ña é ká'xi ne, kade ña i kuenta. Kuān ó kade Cristu ni ña ntákuinti'xe i ña di,

³⁰ tsi ntáduku ntée ña ña. Xo'ō né, kuān o ntáduku ntée o kúñu Cristu di. Tsí dadñ tsi kúñu kúvi o ni ña.

³¹ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō tsí xtuví mii ñatí san uva ña ni di'í ña vata koo é kutini'í ña ñadi'í ña. Ntuvi ña ne, uun tsi kúñu kúvi ña, ka'an.

³² Sá'a nūu i e dóo ka'nu, é ña ini o. Ntá tsi kaka'an u sá'a vata koo é kūtuni nto nté o de Cristu ni ña ntákuinti'xe i ña.

³³ Ntá tsi kuñima nti'xe nto, é un é un nto, ñadi'í ntó vatā o ntákuinti'xe i ña. Ntá tsi kuñima nti'xe nto, é un é un nto, ñadi'í ntó vatā o ntákuinti'xe i ña. Ntá tsi kuñima nti'xe nto, é un é un nto, ñadi'í ntó vatā o ntákuinti'xe i ña.

6

¹ Divi nto, i'xá, kada ntaa nto e ntáka'an úva nto ni di'i nto, vatā o é ntio Xuva kō. Tsi vá'ā o é kuān koo vii nto.

² Tsi tú'ūn é kuvi ūn é kāka'an é nī'i ko é vā'á te kāda ntaa o ne, kaka'an: "Kuiko űu'u nto uva nto ni di'i ntō,

³ vata koo é kuntōo vā'a nto, vata koo e dóo kani ntuvi iña nto űuxiví sa", ka'an.

⁴ Divi ntō né, uvā, ña kú de nto é na kūdiin i'xá nto, tsí nakuē'nu vā'a nto i. Kué'e nto é ntō'o i te ña vā'a o ntáde ne, kué'e nto i i'tsi nté koo kuntūkin Xúva kō.

⁵ Divi ntō, ña ntáde tsiñu ne, kada ntaa nto e ntáka'an tó'o ntō, ñá ntōo űuxiví sa. Kuiko űu'u nto ñā. U'vī ntō ñā. Kanī nima ntó vii nto tsiñu e ntáta'xi ña vata tsi tē ntáde tsiñu nto iña Crístu.

⁶ Kada ntaa nto, ñā te da mii tsi da ntaíto ntáde ña nto, vata koo é kā'an ñá tsi dóo vā'a nto, ntá tsi kada ntaa ntí'xe nto vatā ó de ña kade tsiñu iña Xuva ko. Kanī nima ntó vii nto vatā ó ntio Xuva ko.

⁷ Vii nto tsiñu nto nī kue'én ini nto, vata tsi te iña Xuva ko ntáde tsiñu nto, ñā te da iña ñā'a tsi.

⁸ Ini ntó tsi da xōó ka ñā'a, te ña kade tsiñu ne, o tē tó'o tsiñu ne, ní'i ñā é vā'á nta'a Xuva ko kuēnta iña i é vā'a é kāde ña.

⁹ Divi ntō di, tó'o tsiñu, kuān koo vii nto nī ña ntáde tsiñu iña nto. Ñá ku kadā xení nto ni ñā. Naka'an ntō tsí io Tó'o nto ntuvi ntó ña, ña é tuví e dukún kān né, divi ñā ne, ñā kāde ña kuentá nee ñā'a o.

Nté koo nada'an ña ntákuinti'xe i sán nima ña

¹⁰ Kaka'an u sá'a ni nto vē. Ntīi na kōo nima nto ve, tsi ntáduku ntée nto Tó'o kō. Tsi dóo ió ntīi ñā é ta'xi ña kō.

¹¹ Vata tsi ó kainúu sntadún san du'nu é kuvi káa ne, kuan tsi koo nakunúu nima nto Espíritu Xuva kō sán di, vata koo é ña kuvi vii Tó'o e ña vā'a san ní nima nto é ncho kani nta'ví nto.

¹² Tsi ñá te ntánaa o nī ña é iō kúñu i ni xīki i, tsi ntánāa o ni tatsin ña vā'ā e dóo ntīi iní i, e ntáde kú've iña ña ntaika mi dóo neé űuxiví sa, ni tatsin é ña vā'a é ntaíko e dukún kān.

¹³ Dukuān ne, ki'i nto un ntīí ntīí nuu i é kāta'xi Xúva kō vata koo é kuvi vii nto nada'an ntō nima ntó te xēe ntúvi é kīni kaa san. Dá iō tu've vā'a nto ne, kutu kuntōo nto.

¹⁴ Dukuān ne, diin tsi kuntōo nto é nāki'ni kutu nto í'xi nto é nuu é ntaā í vatā o dé sntadún san ni ñī i'xi ña. Vii nto é vā'a vata koo é nada'an ntō nima ntó, vata tsi ó kanada'an sntadún san nima ña é kaitavi núu ña du'nu káa san.

¹⁵ Vata tsi ó kaxio tú've di'in nto e ntax'íi nto ntí'xen nto ne, kuan kōo koo tú've nto é kika'an ntódo nto tú'ūn vā'a san nté koo kuntōo vā'a o.

¹⁶ Díi díi ka nuu á'vi ne, é kuinti'xe vā'a nto vata koo é nada'an ntō nima nto nuu i é kīni kaa é kanakuíta ntēe tó'o e ña vā'ā san ntó, vata tsi ó de sntadún san dá kakāta ntēe ña le'e káa san vata koo é ña dúku ña ntuvé é kai'xi san.

¹⁷ Vata tsi o kaitávi díki sntadún san ñī e'xín ña ne, kuan tsi koo nada'an nto díki ntó di é kuinti'xe ntō tsi é nakákú Xuva ko ntō. Kuni'i nto káa kani iña Espíritū di, é divi tú'un Xuva kō.

¹⁸ Da neé ka é vii ntó ne, ka'an ntá'vī ntó ni Xuva kō. Kákan nto nta'a ña da neé ka nuu i é ka'an Espíritu ñā é kákan nto. Ntīto koo kuntōo nto. Ntē ña ku nátivi iní nto. Utén utén ka'an ntó ni Xuva ko iña é un ntīí ntīí ña ntáduku ntée ña.

¹⁹ Ka'an ntá'vī ntó kuenta iñá ko di, na ta'xi Xuva ko tú'ūn nee iña é ká'an u, vata koo é ña u'ví ko é ká'an u ni ñā'a iña tú'ūn vā'a san é iō xu'ú iña ña.

²⁰ Xuva ko taxnūu ña ko é kēte xaa u tú'un ñā né, dukuān é nuu kutū ú vevii. Ka'an ntá'vī ntó vata koo é ña u'ví ko nté un siin é kā'án u tú'un ña, vatā ó ntio ña é kā'án u.

I'a ntí'i tutú san

²¹ Tiquicu, ení kō e dóo ntio ko, ña e dóo xntíi kó tsiñu Xuva kō né, ntaa ña ni ntō é un ntí'i ñā ko, vata koo é kūtuni nto nté o de ú ne, nee tsiñu kade ú ve.

²² Dukuān né, kataxnūu ú ña é kī'in ña mí ntoo nto vata koo é kā'an ñā ni ntō nté o de ntí, vata koo é na kíi nima nto é vīi ntó tsiñu Xuva kō.

²³ Na ta'xi Xuva ko ni I'xā ñā, Tó'o ko Jesūcristu, é kuntōo vá'a un ntí' ntí ta'an kō, é kuīnima tá'an ña, é díi ka kuinti'xe ña.

²⁴ Na naxnuu viko Xuva ko ūn ntí' ntí ña é ña ni xtuví mii i e ntákuinima i Tó'o ko Jesūcristu kánii nima i. Kuan tsi koo é kā'án u ni ntō.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Filipu

Nuu kutū Pablu da táxnū ña tutú sa'a iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Filipu

¹ Xu'u é Pablu u ni Timōteú ne, ña ntáde tsiñu iña Jesúcristú nti. Ntuví nti táxnū nti tutú sa'a nta'a un ntíí ntíí ña'a, ña é ntúntoo nima i, tsí uun tsi ña ni Jesúcristu vé, divi ñá é ntoo ñuú Filipu, ni tó'o iña xúkun, ni ña ntáxniti ña kuínti'xe i.

² Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcristú ne, na nāxnū viko ña nto. Na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntá'ví Pablu iña ña kuínti'xe i

³ Kanakú'e ú sintiá'ví nta'a Xuva ko kuēnta iña nto vata dá kanaka'ān kó nto,

⁴ vata dá kakā'an ntá'ví u. Dōo diní ko,

⁵ tsí nte da kuínti'xe nto un tsi da nté vevii ne, dadíi tsi kade tsiñu nto ni kó kuenta iña tú'ūn va'á san iña Xuva ko.

⁶ Iní u tsi é eni ntu'u Xuva ko ūn tsiñu e dōo va'á nima ntó ne, ña xtúvī mii ña nto da nté ntūntaa nto, un tsi da nté ntúvi é kí'xi xtuku Jesucristu.

⁷ ¿Nté kui ña kuan koo kadá kuení ko iña nto? Tsi dōo ntio kó nto. Dadíi tsi kanaxnuu viko Xuva ko ko ni nto, kuān té nuu kutū ú, kuān té kantada ntaa ú tú'ūn va'á san é nuu é ntaā i.

⁸ Kautuni Xúva kō tsi dōo ntio kó nto un ntíí ntíí ntó vatā ó ntio Jesucristu nto.

⁹ Kaka'an ntá'ví u te dā díí díí ka kuinima ntó, dā díí díí ka kutuni ntó nēe é vā'á, nēe é kíni kaa,

¹⁰ vata koo é kūtuni ntó nēe é díí ka va'á, vata koo é ña víi nto é kíni kaa, vata koo é ña tuvi kuétsi ntó dá kí'xi xtuku Jesuu.

¹¹ Dá tā'xi Jesucristu é víi ntó nuu i e dōo va'á, vata koo é na kūnuu iní ña'a Xuva kō, vata koo é na kā'an ña tsi dōo va'á ña.

Ntuvi iñá ko ne, kuenta iñá Cristu

¹² Ntio ko é kūtuni ntó, ení ko, nee iña é kūvi kó ne, díí ka vā'ā o, tsí dukuān ó kae'nu tú'ūn va'á san iña Xuva ko.

¹³ Un ntíí ntíí sntadun, ñá ntoo nú vi'i ña tsiñu i, ñá nanī Cesá san, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntoo i'a ne, iní ña tsí nuu kutū u tsi kuínti'xe kó Cristu.

¹⁴ Ñá kau'ví ka ení kō é kā'an ña iña Tó'o ko Jēsuú, kuān té nuu kutū u. Nté un siin ka ña káu'ví ña é kā'an ña tú'un Xuva kō.

¹⁵ Iō ñá ntáka'an ntódo ña iñá Cristu tsí ntákune'u iní ña ni ko, tsí ncho víi ña é díí ka nto'o ko. Ntá tsi iō túku ña'a ntáka'an ntódo ña iñá Cristu tsí ntio ña é kōo é vā'á ni ko.

¹⁶ Iō ñá'a ne, kuān o ntáde ña tsi dōo ntákuinima ñá ko. Iní ña tsí nuu kutū ú kuenta iña tú'ūn Xuva kō.

¹⁷ Iō túku ña'a ne, ntáka'an ntódo ña dadíi iñá Cristu, ñá tē tsí ntio ña é vā'a, ntá tsi tē díí díí ka tā'xi ña é ntó'o ko dá nuu kutū u.

¹⁸ ¿Nté koo ve? Ña té iní. Dōo diní ko vevii, tsi téku ña'a tú'un iñá Cristu, kuān té nuu é ntaā i e ntáka'an ñá, kuān té ña te kánií nima ñá ntáka'an ña.

Ña kóo da'na é nuu diní nimá ko,

¹⁹ tsí iní u tsí koo é vā'á iñá ko, tsí kaka'an ntá'ví nto ne, Espíritū Sántū e tá'xi Jesúcristú xntii ña ko.

²⁰ É ntio kó ne, nté uun nuu i é ña kuká'an nuú ko, ntá tsi kunuu ka'xī nimá ko vata koo é kuiko ñu'u ñá'a Cristu da iní ña tsi kuínti'xe kó ña é ví'a é ütén, kuān te kutuví ka u ñuxiví sa ne, kuān te kuví u.

²¹ Tsi te kutūví u űuxiví sa ne, kutūví u nī Cristú, o kuān te kuví u ne, díí díí ka vá'a koo kutūví u ni űā.

²² Te kutūví ka ú űuxiví sa ne, iō tsíűu é víí u iűa Tó'ō ko. Ntá tsi űā ĩní u nee iűa é nākaxnū u.

²³ Ntio kō ntuví núu i san. Dóo ntio ko é k'ín u kíkutūví u nī Cristu, tsi dóo vá'ā o.

²⁴ Ntá tsi díí ka ntio nto é kutūví ka ú űuxiví sa kuenta iűa nto.

²⁵ Dukuān é ĩní u tsi kutūví ka ú ni ntō vata koo é xntiī ú nto, vata koo é díí ka kuinti'xe nto Xuva kō né, dóo diní kuntoo nto ni űā.

²⁶ Kidāā né, nanū'u ntó ĩní nto Jesucristu kuēnta iűā ko, tsi nti'xi xtuku ú mí ntoo nto.

²⁷ Sá'ā é dóo ntio ko: é víí ntó vata kaa é kāk'a'an tú'ūn va'á iűā Cristu. Kuān te kixkóto ni'ni u nto, kuān té xoxó u, ntio kó kutuní ko tsi vata kaa uun tsi űā'a nto e ntákuinti'xe nto, vata kaa uun tsi űā'a nto ntáde tsiűu nto kuenta iűa tú'ūn va'á é kuinti'xe nto.

²⁸ Ná ku u'ví ntó nee iűa e ntáde űā'a da ntáde kini űa ni ntō. Dukuān é kūtuni űa tsi űa kuví víí űa ni ntō, tsi nakákú Xuva ko ntō.

²⁹ Tsi kaduku ntée nto é űa te da míi tsi é kuinti'xe nto Cristu, tsi e ntó'o ntó dí kuenta iűa űa.

³⁰ Tsi dadīi ntáde ú ni nto du'xen kuēnta iűā tú'ūn va'á san vatā o dé u kidaā ne, é ĩní nto tsi kuan tsi ó kade ú vevii.

2

Nuu kutū Pablu da táxnū űa tutú sa'a iűa űa kuinti'xe i, űa ntoo űūú Filipu

¹ Tē nuu é ntaā i é naxnuu ka'nu Cristú nima ntó, tē nuu é ntaā i e dóo diní nto tsi ntákuinima ntó, tē nuu é ntaā i e ntaāka nto ni Ēspírítū Sántu, tē nuu é ntaā i e ntántunta'ví ĩní nto ne,

² víi nto vata koo é nākunuu dīnī kue'én nimá ko. Uun tsi kadā kuení nto. Uun tsi kuinima ntó vata kaa uun tsi nima ntó, uun tsi díki nto.

³ Ná tē nee iűá víi nto iűa mii nto, e dóo ka'nu űā'a ncho víi nto, ntá tsi víi nto vata kaa i'xá lu'nti, vata kaa te díí ka ka'nu űa nguī san é divi ntō.

⁴ Ná te da mii iűa nto koto nto, ntá tsi iűa ta'an ntó di.

⁵ Dadīi tsi kadā kuení nto vatā o dé kuení Jesucristu.

⁶ Divi űā né, kuān té Xuva ko űā, ntá tsi űa ni itsú'un űā é xtuví mii űa é ntoo dadīi űa ni Xuva kō,

⁷ tsi xtūví mii nti'xe űa iűa űā ne, kūvi űa űa kade tsiűu da káku űa vata kaa űā'a.

⁸ Dā kúvi űa űā'a ne, díí díí ka ntulú'nti űā, tsi dé ntaā űa un tsi da nté xi'i űā, kuān te ntíká krusi kán xi'i űa.

⁹ Dukuān ne, xé'e Xuva kō e dóo ka'nu űa. Xé'e űa űa uun dīvi é díí ka ka'nu é un ntīí ntīí dīvi űā'a.

¹⁰ Un ntīí ntīí űā'a, űa ntoo e dukún kán, űa ntoo űuxiví san di, nī űa ntoo má űu'u kán ne, dá tekú ná dīvi Jesuú ne, nākunchiti ntāa űa.

¹¹ Un ntīí ntīí ná ka'an űa kidaā tsi Tó'o nti'xe űa Jēsuú ne, ká'an űā tsi dóo ka'nu Xuva kō.

űā kuinti'xe i ne, vata kaa űu'u é ka'xi űuxiví san

¹² Dukuān ne, tá'an kó e dóo kakuinimá ko, vata tsi o dé ntaā nto di'na ne, kuan tsi koo víi nto vevii. Ná te da mii tsi dá tūví u ni ntō, tsi díí díí ka dá xoxó u. Tsi da xe é nakáku nto ne, kada tsiűu nto ni Xuva kō. Kuiko űu'u nto űā.

¹³ Tsi Xuva ko kade tsiűu űa ni ntō ne, divi űa xntiī űa ntō é víi ntó nuu i é vá'a é ntio űa.

¹⁴ Ná ku tsi'i kuētsi nto űā'a. Ná ku dutsi kuinī ntó ni tā'an nto,

¹⁵ vata koo é ña koo kuétsi ntō, vata koo é ña kadá kuení nto nuu i é kīni kaa. Vií nto vata kaa i'xá Xuva kō, i'xá e dóo va'á kue'en, mé'ñū ña'a, ñá iō kuetsí i, ña ntáde é kīni kaa. Dīvi ntō ne, vata ntaa ñu'u ntáa nto é ntánaxi'í nuu nto,

¹⁶ tsi ntánañē'e nto ña'a tú'ün e dóo va'a é nākáku ō. Dukuān ne, dá kī'xi xtuku Cristú ne, dōo dīni ko tsi ña ká'an ña tsi é ntaa i é itúvi ú dé tsiñu ú ñuxiví sa.

¹⁷ Kuān té nakunáa ú ntuvi iñá ko kuenta iña ntó ne, te kué'é nto nima ntó nta'a Xuva kō ne, ñá tē nté kaa dīni ko. Dōo dīni ko dá ntoo dīni nto.

¹⁸ É ntio kó ne, dadꞑi kuntōo dīni ntó nī ko.

Timoteu ni Eprafóditō

¹⁹ Tē Tó'o ko Jēsuu ntío ña ne, taxnūu ú Timoteu é kī'in ña mí ntoo nto vata koo é na kūtuní ko nté o de nto. Dukuan nākunúu dīni nimá ko.

²⁰ Xóxó tukú ña'a vata kaa Timoteú san e dóo kadē kuení ña te vā'á o ini nto.

²¹ Tuku ña'a ne, iña míi ña ntádē kuení ña, ñá te iña Jesúcristu.

²² Ntá tsi ini nto tsi dóo va'á Timoteu. De tsiñu ña nī ko é káka'an ntódo u tú'ün va'á san vatá ó kade tsiñu i'xá nī uva i.

²³ Ura tsi i tē kūtuní ko nté koo kuvi kó ne, taxnūu ú ña.

²⁴ Á te tā'xi Tó'o ko tē ña na'a'á ka dá kī'in mii ú di, kuiní ko.

²⁵ Ntá tsi nꞑi dukuan nataxnūu ú Eprafodito, dīvi ení kō é dadꞑi dé tsiñu ú ni ña, dadꞑi dé u du'xen ni ña, dīvi ña é vē'xí ña kuenta iña nto é xntii ña ko.

²⁶ Un vá'á tsi kanaka'an ña ntō, un ntꞑi ntꞑi nto. Dōó kadē kuení ña tsi téku nto tsi etsin ña.

²⁷ Etsin nti'xe ña kídaā. Dókō sá ni xī'i ña. Ntá tsi ntúntā'ví ini Xuva ko ña. Ntúntā'ví ini Xuva kō kó di, tsi díi díi ka kúnta'xa iní ko tē dí ni xī'i ña.

²⁸ Dōo dīni ko é taxnūu ú ña ve, vata koo é nakunúu dīni nima ntó tē ini xtuku nto ña. Ñá kutsu'ün ká u xoo ñá'a xntii ña ntō.

²⁹ Dodīni nto kí'i nto ña vata kaa doméni e tá'xi Xuva kō. Kuiko ñu'u nto ña'a, ña vata ntáa ña sá'a.

³⁰ Dókō sá ni xī'i ña dá kade tsiñu ña iñá Cristu. Ñá ni dē kuení ña te kuvi ñá da xntii ña kó kuenta iña nto.

3

Nee é díi ka nuu á'vi

¹ Ení ko, kúntoo dīni ntó ni Xuva kō. Ñá kakudu'xēn kó te dóo kī'in itō ka'án u ni nto sá'a, tsi kantio é ká'án u ni ntō.

² Kuenta tsi vií nto ña kīni ntáa, ña vata ntáa tīnā diin, ña é ntaé'nte kúñu é íxi i vata koo é nākáku ña.

³ Tsi xo'ō ne, i'xá Xuva nti'xe ko kúvi ō, tsi ntánuu iní ko Xuva ko kanꞑi nima ko. Dōo dīni nuu nima ko kuenta iña Jesúcristu. Tsi ña kúvi nakákú mii ō kúñu kō.

⁴ Tē dí kuvi vii o nakákú mii ō kúñu kō ne, xu'u é díi díi ka kuvi vii u.

⁵ Tsi dá kuvi una ntúvī da káku ú ne, e'nté ña kúñu é íxi ko vatá ó de ña Israee. Tatá ko ne, ña Israee. Uvā kó ne, i'xá Benjamiin. Da mii kué'en tsi ña hebreu u. Ntíkín u lei vátá o ntáka'an ñá fariseu.

⁶ Ñá tē nté kaa ncho ka'ní u ña kuínti'xe i Cristu kídaā. Un vá'á tsi dé ntaa ú lei san di.

⁷ Ntá tsi nee iña é inuu á'vi iñá ko kídaā ne, ña nuu á'vi ka iñá ko, tsi é nī'í ko Cristu.

⁸ Ñá tē nee ka iña míi ko é nuu á'vi i, kuiní ko, tsi díi díi ka nuu á'vi é iní u Jesucristu, dīvi Tó'ō ko. Kuenta iña ñá nakuíta ú un ntꞑi ntꞑi iñá ko. Vata kaa ñé'e kaa, kuiní ko. Ñá káde ká u kuenta, tsi é nī'í ko Cristu.

⁹ É kūdadii ú nī Cristu, ntá tsi ñá te da xe é kåde ntaa ú leí san, tsí da xe é kākuinti'xe kó Xuva kō né, dukuān é nī'í ko é vā'a nta'a ña.

¹⁰ Dōō ntio kó kiní vā'a ú Cristu, é kūtuní ko nté kaa ntii inī ña é kūvi ntoto xtuku ña. Ntio ko é ntō'o kó vatā o ntō'o ña, kuān te na kuví u vatā o xi'í ñá,

¹¹ vata koo é, te kūvi ne, ntoto xtuku ú di te ntóto ña xi'í san.

Vii ō vata koo é xēe o mí'í e ntēe na'a i

¹² Váta ntūntaa va'á u; váta vii u é vā'a. Da ve un sīin kade u é vā'a. Ntá tsi ki'in ka ú un tsi da nte koo é kūvi vii u é vā'a é ntio Jesucristu.

¹³ Ení ko, váta nī'í ko é kāka'án u. Ntá tsi uun tsi nuu i é kåde u: ñá kadē kuení ka ko nēe e xtúví u atá ko. Kaxío ntii u vata koo é nī'í ko é tūví nuú ko.

¹⁴ Un tsi da nte koo é nī'í ko doméni e tá'xi Xuva kō, ña tuví e dukún kán, tsi kúdadii ú ni Jesūcristu.

¹⁵ Kuan koo kadā kuení ko, ūn ntii ntii o é ntūntaa o. Te tukú ó ntádē kuení nto ne, ta'xi Xuva kō é kūtuni nto.

¹⁶ Ntá tsi na káda ntaa o é ini o.

¹⁷ Ení ko, ntada náa nto vatā ó kade u. Koto nto xoo ñá'a é kade ña vatā ó de u.

¹⁸ Tsi dóo iō ñá'a e ntáde ña vata kaa tē ña ntío kue'en ña Cristu é xi'í ña ntiká krusi kan kuénta iña ko. Ki'in ito kuān ó kaka'án u ni ntō ne, kaeku ú dá kaka'án u ni ntō.

¹⁹ Kūnaá ña te kuví ña. Diví nima é ña vā'a kúvi xuva ña. Ña ntákuka'an nuu ña da ntáde ña é kīni kaa. Da mii tsí e ntádē kuení ña iña é ió ñuxiví san.

²⁰ Ntá tsi xo'ō ne, e dūkūn kán ñuú kō. I'a tsi ntantéú ó tsi nté ikan vè'xi uun ña'a, ña é nakáku ko, divi ñā é nani ña Jesūcristú, divi Xuva kō.

²¹ Tē naínu ña ne, nakuído ña kúñu kō é kīni kaa sán ne, dá nadāma ña vata tsi kaa kúñu mii ñā, tsi dóo ió ntii ña é kūvi vii ña é un ntí'í.

4

Kūntoo dīnī ntó ni Tó'o kō

¹ Dukuān né, ení ko e dóo kakuinimá ko, e dóo ncho kiní u nto, divi ntó e dóo dīnī ko, divi ntó e kúvi nto doméni é nī'í ko, ñá ku tee dá'na nto é kuinti'xe nto Xuva kō.

² Kaikán u Evodia ni Síntique é vii ñá da xe'e na ntúvā'a ña ni tā'an ña. Ña nāa ka ña, tsi uun tsi kadā kuení ña iña Xuva ko.

³ Divi ntó dí, é dādii dé tsiñu ú ni ntō ne, vii nto da xe'e, xntii nto ntuvi ñá dī'í san. Dadii tsi dé tsiñu ú ni ña kuénta iña tú'un va'á san, ni Clémenté di, ni ūn ntii ntii ña dé tsiñu nī kó, ña é uve na'a diví i mí'í xntēe na'a Xúva ko dīvi un ntii ntii ña'a, ña kuinti'xe i.

⁴ Nii ku'e'en tsi ntuvi kūntoo dīnī nto, tsi uun tsi Xuva kō. Kaka'an xtúku ú ni ntó tsi kúntoo dīnī nto.

⁵ Vii nto vata koo é na kūtuni ñá'a tsí ió nima va'á nto. Dókō sa naínú Tó'o kō.

⁶ Ñá tē nee iñá kutsu'un ntó. Kákan nto nta'a Xuva ko da nēe ka é kátaan núu nto. Ka'an ntá'vi ntó ne, nakué'e nto ña sintiá'vi di.

⁷ Dukuān ne, tá'xi Xuva kō é kūntoo vā'a nto. Ntē ñá ini ō é kuān nte vā'a koo kúntoo ō, tsí mii tsi Xuva kō é kūvi vii ña ta'xi ña é kūntoo vā'a nima ntó ne, ña kúví é ntē dūkuan kadā kuení nto, tsí e ntúdadii nto ni Jesūcristu.

Kadā kuení nto nee iña é vā'a

⁸ Ení ko, sá'a kadā kuení nto ve: nee iña é nuu é ntaā í, nee iña é kúvi kuiko ñu'u ō, nee iña é vā'a, nee iña é ña tuví é kīni kaa, nee iña é kuínima ko, nee iña é kāka'an ñá'a e dóo va'á, da nēe ka é ió e dóo va'a. Da nēe ka é kúvi ka'an o tsi dóo va'á ne, divi kadā kuení nto.

⁹ É un nti'í é nakuā'a ú nto, é kākā'an u é vii nto, é tēkú nto é kākā'an u, é ĩni nto é dé u ne, kuān koo vii nto. Kidāā né, Xuva ko kūnuu mé'ñu ña nto. Divi ña tā'xi ña é kūntoo vá'a ō.

Dómēni é xe'é ña ñuú Filipu iñá Pablu

¹⁰ Dōo diní ko tsí tá'xi Xuva kō é naka'an xtūku nto kó vevii. Ñá kakā'an u é kunāa ĩni ntó ko, ntá tsi ña ni ní'i nto nté koo xntii ntó ko.

¹¹ Ñá te kātsi'i kuétsi ú te ĩo é kátaan nuú ko. É kūtú've ko é kutūvi dīnī u da neé ka é ĩo iñá ko.

¹² ĩni u nté koo kutūví u dá ña tuvi nee iña é ĩo iñá ko. ĩni u nté koo kutūví u dá ĩo iñá ko. É kūtú've kó é kutūvi dīnī u da mí'i ká tuví u, nté koo kutūví u da dōo ĩo é ká'xi u, nté koo kutūví u dá kakākin ko, nté koo kutūví u da dōo ĩo iñá ko, nté koo kutūví u dá ña tuvi nee iña é ĩo iñá ko.

¹³ É kūvi vii u é un nti'í, tsí Cristu kaxntí ñā ko.

¹⁴ Ntá tsi ntadiá'vi ntó, tsí dōo vá'a o dé nto e xntíi ntó ko dá kantó'o ko.

¹⁵ Divi ntó ña ñuú Filipú ne, ĩni nto tsi dá kakā'an ntódo di'na u tú'ūn va'á san, da ntáka ú ñuú Macedoniá ne, ña túvi tūku xúkūn mí'i xntii ñā kó vata ō xntíi ntó ko.

¹⁶ Kuān te dá itūvi u ñuú Tesalonicá ne, ñā te ūun ito tsi táxnūu nto é ntio ko.

¹⁷ Ñá te kantukū ú domēni, ntá tsi dōo diní ko tsí kutuni Xúva kō tsí kade nto e dōo va'a.

¹⁸ É ĩo nti'í é kāntio kó ve ne, katantée. Ñá tē neé ka kataan núu kó, tsi e kixni'i Eprafōdito domēni e táxnūu nto iñá ko. Dómēni san ne, vata kaa kūtū e dōo vá'a ñē'e iña Xuva kó ne, dōo diní ña é kuān o dé nto ni ko.

¹⁹ Xuva kō ne, ta'xi ña é un nti'í é ntátaan núu nto, tsi dōo ĩo iña ña e dukún kán. Tsi é un nti'í ĩo iña Jesúcristu.

²⁰ Nanu'ū ó ĩni ko Xuva ko ntii dañu ntūvi, tsí divi ñā e dōo va'á ña. Kuan tsi koo na kōo.

Tū'un e nti'í tutú san

²¹ Ká'an ntó ntiusi ní un nti'í nti'í ña'a, ña e ntúntoo nima i é ntoo ña ni Cristu. Ení nto, ña ntoo i'a ne, taxnūu ñā ntiusi ntó di.

²² Un nti'í nti'í ña'a, ña ntoo i'a, ña ntáduku ntée Xuva kō né, taxnūu ñā ntiusi nto. Díi díi ka kaka'an ñā ntoo nú vi'i ña tsiñu i, ñā naní Cesa.

²³ Na nāxnūu viko Tó'o ko Jesúcristu ntó, un nti'í nti'í nto. Kuan tsí koo é ká'an u ni ntó.

Tutu e táxnū San Pablu iña ñá ñuú Colosa

Taxnū Pablu tutú iña ñá ntoo ñuú Colosa

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru iña Jesúcrístu u, tsí kuan ò ntío Xuva kō. Ntúvi nti ení ko Timoteú ne,

² taxnū nti tutú sá'a iña ña ntákuinti'xe i Xuva ko nī Cristu, ñá ntoo ñuú Colosa. Na naxnuu viko Xuva ko ntō. Na tá'xi ña é kuntōo vá'a nto.

Kaka'an ntá'ví Pablu iña ña ntákuinti'xe i san

³ Utén uten da ntáka'an ntá'ví nti ne, ntánaku'éle nti sintiá'vi kuenta iña nto nta'a Xuva ko, Uvā Tó'o ko Jesúcrístu.

⁴ Tékú nti tsi dóo ntákuinti'xe nto Jesucristu, tsi dóo ntákuinima nto un ntií ntií ña'a, ña ntáduku ntée Xuva kō.

⁵ Ini nto tsi ntántétu nto é nī'i nto é ñū'u vá'a iña nto e dukún kán. É kūtuni nto iña i sá'a da téku nto tú'un va'a san, tú'un é nuu é ntaā i nté koo nakáku o.

⁶ Tú'un san e téku nto ne, ñá te da dīi ña'a ntákuinti'xe ña da mí'i ká ñuxiví san, vatā o dé nto da téku nto tú'un e dóo kakuinima Xúva ko kō né, kūtuni nto tsí divi tú'un é nuu é ntaā i.

⁷ Sá'ā é kūtú've nto dá ká'an Éprafa, ña e dóo ntio ko, ña e dé tsiñu ni'i nti. Ini nto tsí ña kaxtuví mii ña é nakuā'a ña nto iñá Cristu.

⁸ Divi ñá é kantaa ña nī nti tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto vata ò tá'xi Espíritū san é víi o.

⁹ Dukuān ne, váta tee dá'na nti e ntáka'an ntá'ví nti kuenta iña nto nte ntúvi da téku nti. Ntaikán nti te ta'xi Xuva kō é kūtuni nto nee iña e ntío ña é víi ntó, te tá'xi ña é kūtú've vá'a nto iña ña.

¹⁰ Ntaikán nti te víi ntó vatā ó ntio ña. Kidáā ne, kadiá'vi nuu i é vā'a e ntáde nto ne, díi díi ka vá'a kiní nto Xuva kō.

¹¹ E dóo ió Xuva kō é víi ña é un nti'í né, na natsu'un ká'xi ña nima ntó vata koo é na kūtíi nto é un nti'í ne, ña nativí iní nto.

¹² E dóo ka'nu kuini ntó ne, naku'éle nto sintiá'vi nta'a Xuva kō, tsí ntavá'a ña kō vata koo é kúvi ni'i ko iña ña e dukún kán dadíi ni un ntií ntií ña ntáduku ntée ña.

¹³ Tsi é nakáku Xuva ko kō dá ika ò mí'i dóo neé ne, ta'xí ña é kuntoo dadíi o ni l'xā ña, ña e dóo ntio ña.

¹⁴ Tsi nakáku ña kō dá xi'i ñá kuenta iña kó ne, dē ka'nu iní ña ni kō kuetsí kō.

Kuntōo vá'a o ni Xuva kō, tsí xi'í Cristu kuénta iña ko

¹⁵ Ña kúvi kiní o Xuva kō. Dukuān né, taxnū ña l'xá ña vata koo é kīni o nté kaa ña. Dí'na ña tuví ña e é un nti'í é ió.

¹⁶ Kuenta iñá Cristú ne, dē kú've Xuva kō é un nti'í, da neé ka é ió e dukún kán, da neé ka é ió ñuxiví sa, é un nti'í é kúvi kiní o nī é un nti'í é ña kúvi kiní ò. Dē kú've ñá un ntií ntií espíritū e ntáde kú've. É un nti'í de kú've ñá kuenta iña Cristú ne, ni iña ñá di.

¹⁷ Nté dí'na tuví Cristu é un nti'í né, divi ñá kade ña kuenta é un nti'í.

¹⁸ Ña ntákuinti'xe i sán ne, vata kaa kúñu ña ntáa ña. Divi ñá ne, vata kaa díki í iña kúñu ña san kaa ña. Tsí dukuān tuví ña dá iñi ntu'ū ne, dí'na ña ntóto ña dá xi'i ñá, vata koo é divi ña kodo nuū ña é un nti'í.

¹⁹ Ntio Xuva kō é koo dadíi iña ñá ni l'xā ña.

²⁰ Ntio Xuva kō é kuntōo vá'a é un nti'í é de kú've ña kuenta iña Cristu é xi'í ñá ntiká krusi kan, é un nti'í, kuān té ñuxiví sa tuví, kuān té e dukún kan tūvi.

²¹ Dí'na ne, ñá ni iní ntó Xuva kō. Ña ni ntío kuē'en ntó ña, tsí da mii e dóo inchú'vi nto ña, tsi dóo kini o dé nto. Ntá tsi e náki'i Xuva ko nto

²² kuēnta iñá Cristu dá xe'é ña kúñu ñá é kuvi ñá ntiká krusi kan. Kuan o dé ña vata koo é kuvi nto iña mii ña, xoo é ña tuvi ka kuétsi i, xoo é ña dentú ka nima i.

²³ Kantio é kuntikin va'á nto e ntákuinti'xe nto. Ñá ku natívi iní nto. Ñá ku xtuví mii nto e ntákuinti'xe nto tú'ün va'á san e téku nto. Tú'ün sa'á ne, ntáka'an ntódo ña'a dá kaniñ ñuxiví san. Xu'u é Pablú u ne, divi tsiñu kade ú di.

Ntáde tsiñu Pablu ni ña ntákuinti'xe i

²⁴ Dōo diní ko tsi kanto'o kó kuenta iña nto, tsi du'vā ó kanto'o kó vatā o ntó'o Cristu kuēnta iña ña ntákuinti'xe i.

²⁵ E tá'xi Xuva kō é kaka'an ntódo u, é ká'án u ni nto ün ntíi ntíi tú'ün iña ña.

²⁶ Tá'xi ña é ká'án u ni ntó tú'un ñá é tuvi xu'u nte éma tsi, é ña ni tékú ñata kō. Ntá tsi e tá'xi Xuva ko vé é kütuni ña ntákuinti'xe i ña.

²⁷ Ntio Xuva kō é kütuni ñá'a, ña é ña te ña Israee, tsí ña te nté kaa va'á nuu i sá'a é tuvi xu'u. Sá'a é tuvi xu'ú ne, kani tú'un tsi nuu Cristu nima nto. Dukuān ne, ntantétu nto nēe e dóo va'á iña nto nta'a Xuva kō.

²⁸ Ntáka'an ntódo ntí iñá Cristu. Ntaxé'e ntí itsi, ntánakuā'a ntí un ntíi ntíi ña'a vata koo é kütú'vé va'á ña'a san iñá Cristu.

²⁹ Dukuān ne, kade tsiñu ú, kaxió ntii ú vatā ó kata'xi Cristu é kúvi víi u.

2

¹ Ntio ko é kütuni nto tsi dóo kaxio ntii ú kuenta iña nto, kuenta iña ña ntántoo ñuú Ladicea, kuēnta iña ña'a, ña é vata kiní nuú ko di.

² Ntio kó te kíi nima ñá, te kudadii ña ni tā'an ña tsi ntákuinima ñá ña. Tsi ni'i ña é vá'a kídaa té kutú've vá'a ña, te kini vá'a ña nuu i é tuvi xu'u iña Xuva ko, iñá Cristu.

³ Tsi nta'a ña vé'xi é un ntí'i nuu i é kutú've kō, é un ntí'i nuu i é kütuni ko.

⁴ Kaka'án u sá'a ni ntó vata koo é ña kuvi kani ntá'ví ña'a san nto da dóo vá'á ó kaka'an ña, kuini nto.

⁵ Kuān té xoxó ntí'xe u, ntá tsi ikān tuví nimá ko ni ntó né, dóo diní ko da kütuni ko tsi dóo vá'á ó de nto, tsi ntákuinti'xe ntí'xe nto Cristu.

⁶ Dukuān né, vata o kuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristú ne, kuan tsi koo kuntikin ka ntó ña.

⁷ Kuinti'xe kue'en ntó ña, kutú've vá'a nto nté kui kakuinti'xe nto ña, vata tsí o nakuá'a ú nto ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko ütén uten.

Ntuvi xee é ni'i ko nta'a Cristu

⁸ Koto nto té ña ku ntíkin nto ña ntaéni nta'ví nto da ntáka'an ña nté o ntáde kuení ña, da ntáka'an ñá dovéte. Tsi ña te ntántikin ñá Cristu, tsí da ntántikin ñá vata xkoo iní ñá'a. Ntántikin ña tú'ün ña ñuxiví sa.

⁹ Tsi vata tsi kaa mii Xuva kō né, kuan tsí kaa Cristú di.

¹⁰ Divi ntó ne, ñá té nté kaa nuu mé'ñu Xuva ko ntó tsi ntáduku ntée nto Cristu. Tsi divi ña kadé kú've ñá iña un ntíi ntíi ña'a, ña ntáde kú've.

¹¹ Vata té te'nte kúñu ntó, ntá tsi ña te ña'a ni e'nté ña nto. Vata té nima nto é té'nte da nakuíta nto kuétsi ntó da nakáku Cristu nto.

¹² Dá itsi ntute nto ne, vata té intú'xi dadíi nto ni Cristú ne, ntoto xtuku nto ni ña di, tsi kuinti'xe nto tsi kuvi víi Xuva ko nantóto ña ña rkontuvi dá xi'i ña.

¹³ Dí'na ne, vata té xi'i ntó kuenta iña kuétsi ntó, kuenta iña i é ña ni e'nté nto kúñu ntó. Ntá tsi tá'xi Xuva ko ntúvi iña nto dadíi ni Cristu vé ne, dē ka'nu iní ña ni ntó kuétsi nto.

¹⁴ Nakádí Xuva ko kuenta ko mí úve na'a tsí ña ni de ntáa o leí san. Xntee ñá kuentá san ntiká krusi kan.

15 Dā xī'í Cristu ntíkā krusí san ne, kūvi dé ña ni ūn ntí'í ntí'í ña'a, ña é ña vá'a o ntádē kú've. Náñ'e Xúva ko kō tsí ña vá'a ña tsikan da kúvi dé ña ni ña ntíkā krusi kan.

Nantuku nto nūu i iña Xuva ko

16 Dukuān ne, ñá ku dā vá'a nto é kā'an ntée ña'a san nto tē neé ntaé'xi nto, o tē nee ntáxi'í nto, o tē nee ntáde nto, o tē ña ntáde nto viko san dá kanakuntéku xoó san ne, ó dá ntuvi é ió dá'na.

17 É un ntí'í nūu i sá'a ne, vata kaa kudii ntati nuu i é kī'xi rkontuvi. Ntá tsi nuu i é nuu é ntāa ntí'xe i ne, Cristu.

18 Ñá ku dā vá'a nto é nākunaa ña kini ntāa san nto, ña e dóo koñu'u kuini i, ña e ntaínuu ini i ánjē san, ña e dóo ntántaa nuu i e kéní ña, ña ntáde na'nu kuenta iña i e ntádē kuení mii ña.

19 Ná tē ntántikin ntí'xe ña Cristu, ña é odo nūu iña ña ntákuinti'xe i san. Tsí Cristú ne, kata'xi ña é un ntí'í é kantio ko, xo'ó é kuví ó kúñu ña ne, kade ña é koo dadíi ó vata koo é kue'nu o vatá ó ntio Xuva kō.

20 Ntó'ó ne, e xí'í nto nī Cristu kuénta iña i é ió ñuxiví sa. ¿Nté kuí ntákini nūu xtuku nto nuu i tsíkan? ¿Nté kuí ntáde nto nuu i vatá ó ntáka'an ña'a ñuxiví sa? Tsi ntáka'an ña:

21 “Ná ku tñn nta'a sá'a tñn nta'a tsikān nto, ñá ku e'xí nto, tsi dóo xíi kaa té kuān koo vii o”. Kuan ó ntáka'an ña.

22 Un ntí'í ntí'í nuu i sá'a ne, kantí'í da ntáde tsiñu ni'í ó. Sá'a né, kūdii dá mii tú'ún ña'a san.

23 Nuú é ntaā i tsi dóo va'á, kuini ko, tsí vata tē ntántikin ña nchu'ún va'á, vata tē dóo ntaíko ñu'u ña, vata te ña ntáde kuení ña kuenta iña mii ña. Ntá tsi ña kaidiá'vi kue'en tsi sá'a e ntuvá'a nima kīni ntāa kō.

3

1 Tsí nto'o é ntoto dadíi nto nī Cristú ne, nantuku nto nēe nuu i é káduku ntée e dukún kán mí tuví Cristu díñi kua'a Xuva kō.

2 Kadá kuení nto iña i é tuví e dukún kán; ñá ku dé kuení nto iña i é ió ñuxiví sa.

3 Tsí é xí'í ntó nī Cristú ne, é ió va'á ntuvi iña nto nta'a Xúva kō.

4 Tsí mii Cristu san kúvi ña ntúvi iña ko. Tē ntii díto ñá ne, dadíi tsi ntii díto ntó ni ña é káxi'í nuu ka'nu ña.

Ntuvi ata iña kó ni ntuvi xéé iña ko

5 Nakuítá kue'en nto da nēe ka e ñu'u dukuān nima nto é káduku ntée ñuxiví sa. Ná ku kīdi ni'í nto ñádfíi tē ña tē ñádfíi mii nto. Ná vii nto é kīni kaa. Ná vii ntó nuu i é ña vá'a, nté nuu i é kadá kuení mii ntó é kaikan nima kīni kaa nto. Ná ku kūne'u ini nto ni tā'an nto, tsí vata te kanuu ini nto tuku xuva nto te kuān koo vii nto.

6 Na é kuān ó ntáde sán ne, ní'í kué'en ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsí ña te ntákuinti'xe ña ña.

7 Kuān o dé nto ntuvi di'na di.

8 Ntá tsi vevíi ne, nté unu ito nté unu ntuvi ká ña kú de nto nuu i sá'a: é kúdiin nto, é ña ntio kue'en ntó ta'an nto, é vii nto é kīni kaa, é kā'an kīni nto iña ta'an nto, é kā'an nto nuu i é ña vá'a.

9 Ñá ka'ān ntó dovete ni tā'an nto, tsi é nakuíta nto nima kīni kaa nto ni un ntí'í nūu i é edé nto kidaā ne,

10 e ní'í nto nīma xéé nto ve. Xuva kō ne, utén uten kantavá'a ña nima ko da nté ntuvá'a vata kaa mii ña, da nté kuíni va'a kó ña.

11 Ñá té íni tē ña Israeé o, o te tuku ña'a ó. Ñá té íni tē tē'nte kúñu ko, o tē ña'a. Ñá té íni tē ña tuku ñuú o, kuān té ña tú've ko, kuān te ntaíka ó má tsiñu

ne, kuān te ntaika xaa ō, tsí Cristu é kaīnuu á'vi ña iña ko un ntíí ntíí ó ne, nuu mé'ñu ña ko ūn ntíí ntíí o.

¹² Dóo ntio Xuva ko ntō né, nākaxnúu ña nto vata koo é ntūvi nto iña ña. Dukuān ne, víi nto vatā ó ntio ña: ntuntā'ví ini nto ta'an nto; víi nto é vā'á ni ñā; ñā víi ka'nu nto; na kūtíi nima ntó ni ñā'a san; na kūtíi nto kuntētū nto nee é ntio nto.

¹³ Na kūtíi nto ni tā'an nto ne, kada ka'nu ini nto ni ña te iō nuu i. Vata ō dé ka'nu ini Cristu ni ntó ne, kuan kōo kada ka'nu ini nto ni tā'an nto.

¹⁴ Díi ka vā'á ó ne, kuinima ntó ta'an nto, tsí da ntákuinima kó ta'an ko ne, uun tsi ntúvi o ni ñā.

¹⁵ Xuva ko na tā'xi ña é kuntōo vā'a nto ne, nañē'e ñá nto nté koo víi nto, tsí divi tsiñu e kána ña nto é uun tsi ña'a kúvi nto. Nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō.

¹⁶ Nguentúvi tsi na kunūu tú'ūn Cristú san nima nto. Nakuā'a nto ta'an nto ne, kué'e nto ña ĩtsi. Kata nto iña Xuva ko. Kata nto tsi dóo ka'nu ña. Kata nto nté ō dé ña ni ntó.

¹⁷ Da nēe ka é víi ntó, é kā'an ntó ne, kuān koo víi nto kuenta iña Cristú ne, nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña Tó'o kō.

Nté koo víi ña ntákuinti'xe i san

¹⁸ Ntō'ó ne, ñadī'i, kuinti'xe nto xií nto, tsí kuān ó ntio Tó'o kō é víi ña ntákuinti'xe i san.

¹⁹ Ntō'ó ne, ñatīi, kuinima ntó ñadi'ī nto. Ñā ku kudīin ntó ni ñā.

²⁰ I'xá, na kuīnti'xe nto é un ntī'ī e ntáka'an úva nto ni dí'i ntō. Sá'ā é ntio Xuva kō é víi o.

²¹ Ntō'ó ne, uva i'xá, ña kú de nto é na kūdiin i'xá nto vata koo é na kī'xi ini i é víi i é ntio nto.

²² Ntō'ó, ña ntáde tsiñu, kada ntaa nto é un ntī'ī e ntáka'an tó'o ntō, ña ntoo ñuxiví sa, ña te da mii tsí dá kaito ñā, tsí kanīi nima ntó, tsi ntákuinti'xe nto Xuva kō.

²³ Da nēe ka nee é víi ntó ne, kanīi nima ntó víi nto, vata te iña Tó'o ko kāde nto, ñā te iña ña'a.

²⁴ Ini ntó tsi tá'xi Xuva ko nto iña ñā doméni, tsí kade tsiñu nto iñá Cristu, divi ñā e Tó'o nti'xe ko ñā.

²⁵ Xoó ña'a é kāde ña é kīni kaa ne, ní'i ñā é kīni kaa, tsí ña káde Xuva ko kuēnta te ka'nu ña'a ña, o tē ña ka'nu ña'a ña.

4

¹ Ntō'o e tó'o tsiñu kúvi nto ne, víi nto é vā'á ni ña ntáde tsiñu iña nto. Naka'an ntō tsí iō Tó'o ntō, ña é kadē kú've iña nto e dukún kán.

² Ñā tee dā'na nto é kā'an ntá'ví nto. Ñā kū xkukídi naá nto, ntá tsi nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva kō.

³ Ka'an ntá'ví ntó iñá nti dí' te ta'xi Xuva ko te kūvi ka'an ntódo nti tú'ūn va'á san iña ñā, te kūvi ka'án nti nuu i é tuvi xu'u iñá Cristu, tsí kuenta iña tú'ūn san é nuu kutū u.

⁴ Ka'an ntá'ví ntó te kūvi ka'an va'á u vata koo é tēku va'á ña'a san.

⁵ Koto nto é víi nto é vā'á ni ñā'a, ña ntákuinti'xe i san. Koo ntii nto kada tsiñu nto vevii é iō ka ntuvi.

⁶ Ka'an vā'a nto ni ñā'a san vata koo é nā xkúntee ini ña é kīni ña. Kutú've nto nté koo nantiko koō ntó ni ñā'á nēe é ntio ña kutuni ña.

I'a nt'i tutú san

⁷ Ení ko Tīquicu, ña e dóo ntio kó ne, un vā'a tsi xntíi ñā ko. Dadīi tsi ntáde tsiñu ntí ni ña iña Tó'o kō. Kuni'i ña tú'un iñá ko ve.

⁸ Tsi táxnūu ú ña vata koo é kā'an ñá ni ntō nté o de nti, vata koo é na nāku'ún ka'nu nima nto.

⁹ Ntini'i ña Onēsimu, ña e dóo ntio ko, ña e dóo ini dé ntaa, ña é kāduku ntée ña nto. Ntaa ña ni ntō é un ntí'í é kākuví i'a.

¹⁰ Aristarcu, ña é ñu'u kutū ntí ni ī né, taxnūu ña ntiusi nto. Marcú ña, ení Bernabee. É kāka'án u ni nto kuēnta iña ña. Te kī'ín ña kikoto ní'ni ña ntō ne, vá'a kōo víi nto ni ñā.

¹¹ Jesuú, ña é naní Justó ña ne, taxnūu ña ntiusi ntó ña. Da mii ña sá'a é un ntí'í ña Israee, ña ntákuinti'xe i san, dé tsiñu ntí ni ña iña Xuva ko. Dōo náxnūu ka'nu ña nimá ko.

¹² Eprafa, ña ñuú nto, ña é kade tsiñu iña Cristú ne, taxnūu ña ntiusi ntó ña. Utén utén kaka'an ntá'ví ña iña nto é kuntikin xntó Xuva kō, é kaní nima ntó víi nto é ntio Xuva kō.

¹³ Xu'ú ka'an ntaa ú tsi dóo kadē kuení Eprafá san kuenta iña nto, ña ntoo ñuú Ladicea ni ña ntoo ñuú Hierapolí ña.

¹⁴ Luca, ña medíkū e dóo ntio kó ne, taxnūu ña ntiusi nto, ní Demá ña.

¹⁵ Ká'an ntō ntiusi ní ña ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Ladicea. Ká'an ntō ntiusi ní Nifá, ní ña ntákuinti'xe i sán ña, ña ntánataká nuu nú ví'i ña kán.

¹⁶ Tē kúvi nakuá'a nto tutú sa'a ne, taxnūu nto ñuú Ladicea, na nakuá'a ña ntákuinti'xe i, ña ntoo ikán, ña. Nakuá'a nto tutu e táxnūu ú iña ñá ña.

¹⁷ Ká'an nto ni Árquípú te na kōto ñá te káda ntaa ña tsiñu é tēé tsiñu Xuva kō ñā.

¹⁸ Xu'u é Pablú u ne, nta'a mii kó kaka'u u é taxnūu ú ntiusi ntó ña. Naka'án ká nto tsí nuu kutú u. Kūnuu mé'ñu kunuu dava Xuva ko ntō. Kuan tsi koo é kā'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ũun e táxnũu San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica

Taxnũu Pablu tútu iña ña kuinti'xe i Xuva kō, ña ntoo ñuú Tesalonica

¹ Xu'u é Pablú u, ni Silvanu, ni Timóteú ne, taxnũu ntí tutú sa'a iña ña kuinti'xe i Xuva ko ni I'xá ñá Jesucristu, ñá ntoo ñuú Tesalonica. Xuva ko na nãxnuu viko ña nto. Na tã'xi ña é vã'á koo kuntõo nto.

Nté õ ntãkuinti'xe ña ñuú Tesalonica

² Nii ku'e'en tsí ntuvi ntãnakue'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuenta iña ntó ne, ntãka'an ntí ni Xuva ko kuenta iña nto vata da ntãka'an ntã'ví ntí.

³ Dã ntãka'an ntí ni Xuva kō ne, ntãnaka'an ntí nté õ ntãde tsiñu nto tsí ntãkuinti'xe nto. Ntãnaka'an ntí tsi dóo ntii ntãde tsiñu nto tsí ntãkuinima ntó Tó'o ko Jesucristu. Kanĩ nima ntó ntantétu nto ña, tsí ini nto tsí nainu xtúku ña.

⁴ Iní ntí tsí nakaxnúu Xuva ko ntó tsi dóo ntio ña nto.

⁵ Nã te da mií é kã'an ntí tú'ũn va'á san ni ntó, ntã tsi é dé tsiñu ni'i Espiritú Sãntu tú'ũn san é vií ñá uun nuu i é kã'nu nima ntó vata koo é kũtuni ntaá nto é nuu é ntaá i. Ini ntó nte o dé ntí kuenta iña nto da intóo ntí ni ntó.

⁶ Édé nto vatã o dé ntí, vatã o dé Xuva kō. Tã'xi Espiritú Sãntu dodĩni iña nto é kĩni nto tú'ũn sa'á, kuãn te dóo ntó'o nto kuenta iña i.

⁷ Un ntĩ ntĩ ña kuinti'xe i, ña ntoo ñuú Macedonia ni ñuú Acayá ne, ini ña nté koo vií ña da ntãini ña nté o de nto.

⁸ Un ntĩ ntĩ ña ñuú i sãn ne, ini ña tsi dóo ntãkuinti'xe nto Xuva kō, tsí ña te da mií ñuú Macedonia ni ñuú Acaya ntãka'an ntódo nto tú'un Xuva kō. Nã kantio é kã'an ka ntí nuu i sã'ã,

⁹ tsi ntãka'an mií ñã'a san e dóo vã'ã o dé nto ni ntí dá xeé ntí mí ntoo nto. Ntãka'an ña nté o tsóo mií nto santu e ntúvá'a nãa iña nto vata koo é kuntĩkin ntó Xuva kō né, ãni ntu'u nto ntãde tsiñu nto iña Xuva ntí'xe kō, ña kantito.

¹⁰ Ini ñá tsí ntantétu nto dá nainu xtúku I'xá ña nte e dukún kãn, divi ñá é nantóto Xuva ko ña dá xi'i ñá, divi Jẽsuu, ña nakáku kō é ña níi kō é ntó'o ko iña kuétsi ko tẽ xe'é Xuva kō é ntó'o ña ntoo ñuxiví sa.

2

Tsiñu é édé Pablu ñuú Tesalonica

¹ Ini míi nto, ta'an, tsí ña te é ntaá i é ñe'é ntí míi ntoo nto.

² Ini ntó tsi dóo ntó'o ntí ñuú Filipu. Dõo dé xeni ña'a ni ntí ikãn. Kuãn te ntó'o ntí ne, ntã tsi tá'xi Xuva kō é ña ni u'ví ntí é kã'an ntí ni ntó tú'ũn va'á san iña ñá, kuãn tẽ ña ni ntio ku'e'en tsi ña ñuú nto san.

³ Nã te tú'ũn vete e ntãka'an ntí ni ntó, ñã te tú'ũn é kĩni kaa. Nã tẽ ntaéni nta'ví ntí nto, tsí nuu é ntaá i é kãka'an ntí ni ntó.

⁴ Tsí Xuva kō ntio ña é kã'an ntí tú'ũn va'á iña ñá ne, divi tsí tú'ũn e ntãka'an ntí ni ntó di. Nã ntãde ntí kuenta te xkúntee ini ña'a ne, o tẽ ñã xkúntee ini ña, ntã tsi kade ntí é ntio Xuva kō, tsí kaito nteé ña nima ko nte ntãa.

⁵ Ini ntó tsí nté uun ito ña ni kã'an ntí tú'ũn e dóo vidĩn ka'an é kãni nta'ví ntí nto. Ntẽ ña ni kã'an ntí vata koo é kukuika ntí. Xuva ko ini ña.

⁶ Ntẽ ña ni ntíó ntí é kã'an ñã'a te dóo ka'nu ñã'a ntí, kuãn te divi ntó o kuãn te tuku ñã'a, kuãn te kuvi ka'an ntí'xe ña tsí ka'nu ñã'a ntí, tsí Cristu táxnũu ña ntí.

⁷ Dõó vítã ini ntí dá intóo ntí ni ntó, tsí divi ntó e dóo ntio ntí nto. Īde ntí vata tsí ó de di'i I'xá san ni i'xá ñá e dóo meni ña i.

⁸ Ñá te da mii tú'ún va'á iña Xuva ko é ncho ta'xi ntí é kūtuni nto, tsí un tsi nte ntúvi iña mií ntí é ncho ta'xi ntí kuenta iña nto, tsi dóo ntio ntí nto.

⁹ Ntánaka'an nto, tā'an, nté ó dé tsiñu ntí, nté ó ntó'o ntí. Nté ntuvi nté níñu dé tsiñu ntí, tsí ña ni ntío ntí é natéñu nuu ntí nto nñ dukuān ntáka'an ntí ni ntó tú'ún va'á san iña Xuva ko.

¹⁰ Ntó'ó ne, kuví ntada ntaa ntó ni Xuva kō tsi nté uun nuu i é kīni kaa ña ni idé ntí ni ntó, diví ntó e ntákuinti'xe nto Xuva kō. Nté ña tuví nee nuu i é tsí'í kuétsi nto ntí.

¹¹ Ini ntó nte o dé ntí ni ntó. Tsí vatā ó de uva i'xá san ni i'xá ñá ne, kuān o tá'xi ntí nto itsi. Naká'nu ntí iní nto, é un é un nto. Ká'an ntí ni ntó

¹² tsi vá'a koo vií nto vatā o é ntio Xuva kō, tsi kána Xuva ko ntó é kuntōo nto nta'a ña, é ní'i nto e dóo va'á iña ña.

¹³ Dukuān ne, kanaku'é é ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko ütén uten, tsí da téku nto tú'un Xuva kō e ntáka'an ntódo ntí ne, kuinti'xe nto tsí ña te tú'ún e ntáka'an ñá'a, tsí diví ntí'xe tú'un Xuva kō né, diví tsi tú'un é káde tsiñu nima ntó, diví ntó e ntákuinti'xe nto Xuva kō.

¹⁴ Tsí diví nto, tā'an, e ntánto'o nto vatā ó ntánto'o ña ñuú Judea, ña kuinti'xe i Jesucristu. Tsí kuān ó ntánanto'o ña ñuú nto nto vatā o dé ña Israee ni ñá ñuú ña, ña kuinti'xe i Tó'o ko Jēsuu.

¹⁵ Ña Israee ñá tsikán ne, e'ní ña Tó'o ko Jēsuu ni ñá ntáka'an náa Xuva ko. Nakúnu ña ntí di. Ña ntáde ña é ntio Xuva kō; da mii kué'en tsi e ntánāa núu ña ni ún ntí'í ntí'í ña'a.

¹⁶ Ñá ntío ña é ká'an ntí nñ ña tuku ñuu vata koo é nakáku ña di. Díí díí ka kue'e kuétsi ña kuēnta iña núu i sá'a. Ntá tsi ní'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō, tsi dóo kudiin Xuva ko é kuān ó de ña.

Ncho kí'in xtúku Pablu ñuú Tesalonica

¹⁷ É kūtín ntuvi e tsóo mií ntí nto, ta'an, ntá tsi dóo ntánaka'an ntí nto. Dóo ntio ntí kiní xtuku ntí nto. Ncho kíkoto ní'ni ntí nto.

¹⁸ Xu'u é Pablú u ne, kí'in itō nchó kí'in u, ntá tsi edí nuu tó'o e ña vá'a san itsi é kí'in ntí.

¹⁹ ¿Nee iñá ntu é ntantétu ntí ve? ¿Nee iñá ntu é nākunuu díní nimá ntí? ¿Nee ntu doméni é vā'á ní'í ntí? Ntó'o kúvi nto iñá ntí é kuntoo dadñi o nta'a Tó'o ko Jēsuu te naínu ña.

²⁰ Tsí diví ntó e dóo ka'nu kuiní ntí kuenta iña nto. Dóo díní ntí kuenta iña nto.

3

¹ Dukuān né, dā ña ni kutíí ká ntí ne, dē kuení ntí te vā'á o te kuntoo mií ntí ñuú Atená ne,

² taxnúu ntí ta'an ko Timóteu e kíkoto ní'ni ña nto. Tsí diví ñá ne, kade tsiñu dadñi ntí ni ña iña Xuva ko dá káka'an ntódo ntí tú'ún va'á é nakáku Cristu ko. Diví ña nañē'e ñá nto é nakíí nima nto é nñ kue'én ini nto kuinti'xe nto Xuva kō,

³ vata koo é nté uun nto ña natívi iní nto é kuinti'xe nto da xe é kuān ó ntánto'o nto. Tsí ini nto tsí da mií é kuan koo nto'o kō.

⁴ Ini nto tsi dá ntoo ntí ni ntó ne, ntáka'an ntí ni ntó tsí kuan koo nto'o kō tsi ntákuinti'xe ko Jēsuu. É ini nto tsí kuān o kúvi ntí'xe.

⁵ Dukuān né, dā ña ni kutíí ká u ne, taxnúu ú ña vata koo é kutuní ko te ntákuinti'xe dukuan ntó, o tē da ntántikin ntó tó'o e ña vá'a san é nañē'e nto tuku nuu i, tsí tē ñá'a ne, é ntaā i é de tsiñu ntí.

⁶ Ntá tsi dā náxee xtúku Timoteu é ñe'e ñá mí ntoo ntó ne, dōo vá'a tú'ún ní'í ña da náxee ña. Kaka'an ñá tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō ne, ntákuinima

tá'an nto di. Kaka'an ñá tsi nguentúvi ntánaka'an ntō ntí, e dóo ntio nto ntí, e dóo ntio nto é nākiní ta'an o vatā ó ntio ntí di.

⁷ Dukuān né, ta'an, kuān te dóo titín nuu i taan núu ntí, ntá tsi dóo ka'nu kuiní ntí tsi ntákuinti'xe dukuan nto Xuva kō.

⁸ Dā téku ntí tsí ntōo ntii nto ni Xuva kō né, vata te ntuvi xēe é ni'í ntí.

⁹ Ñá ini nto nté kaa sintiá'vi é nakué'e ntí nta'a Xuva ko kuēnta iña nto, tsi ñá tē nté kaa diní ntōo ntí nuu Xuva ko kuēnta iña nto.

¹⁰ Nñ kué'en iní ntí ntáka'an ntá'ví ntí ntē ntúvi ntē níñu te ta'xi Xuva kō é nākiní xtuku ntí nto vata koo é nakuā'a ká ntí nto nēe é kākunaá ka é kuinti'xe vá'a nto Xuva kō.

¹¹ Ntio ntí é ta'xi mii Xuva ko nī Tó'o ko Jēsuu itsi vata koo é kūvi naxee túku ntí mí ntōo nto.

¹² Na ta'xi Xuva kō é dií dií ka kuinima ntó ta'an nto, ni ūn ntí ntí ñá'a, vatā ó kuinimá ntí nto,

¹³ vata koo é na naku'ún ka'xi nto, vata koo é ña koo nté uun nuu i é kuētsí nto nta'a Xuva ko tē nainu Tó'o ko Jēsuu ni ūn ntí ntí ñá'a, ña ntáduku ntée ña. Kuan koo na kō.

4

Nté koo vii o é ntio Xuva kō

¹ Vi'a ve ne, ta'xi ntí nto itsi sá'a, tá'an. Kákān ntí nto kuenta iña Tó'o ko Jēsuu é vii ntó vatā o nañé'é ntí nto nté koo vii nto é ntio Xuva kō. Kuān o ntáde ntí'xe nto, ntá tsi dií dií ka vii nto ve.

² Tsi ini nto tú'ún é tá'xi ntí nto vatā o táxnūu Tó'o ko Jēsuu.

³ Tsi ntio Xuva kō é vii ntó da mii kué'en tsi é vā'a. Ñá ntio ña é vii nto é kini kaa ni ñadĩ'í san.

⁴ Kutú've nto, é un é un nto, nté koo vii nto ni ñadĩ'í míi ntō vata koo é vii nto é ntio Xuva kō, vata koo é na kuiko ñu'u ñá'a san nto.

⁵ Ñá ku dē kuení nto é kini kaa ni tuku ñadĩ'í san, vatā o ntáde tuku ña'a, ña é ñá ini Xúva kō.

⁶ Kuenta iña i sá'ā ne, ña vá'a o te kaní nta'ví ta'an o. Tsi Xuva ko kué'é ña é ntó'o un ntí ntí ñá'a, ña iō kuetsí i san, vatā ó ka'án ntí ni ntō.

⁷ Tsi ña te ni kana Xuva ko kō é vii o é kīni kaa, tsi é vii o é vā'a.

⁸ Xoo é ña káde i kuenta tú'ún sa'á ne, ñá te tú'ún ñá'a kanakuíta ña, tsi tú'un mii Xuva kō, ña kata'xi Espíritū Sántū é kunūu ña nima ko.

⁹ Ñá kantio nto é kā'án ka ú ni nto kuēnta iña i é kuinima tá'an kō, tsí mii Xuva ko kanakuā'a ña nto é kuinima ntó ta'an nto.

¹⁰ Tsi ðivi ntō ne, ntákuinima ntí'xe nto un ntí ntí ta'an nto, ña kuinti'xe i, ña ntōo ñuú Macedonia. Sá'a tsí é kā'án ntí ni nto: Tē dií dií ka kuinima tá'an nto.

¹¹ Koó ntii ntō é diin diin tsi kuntōo nto. Vii nto kuenta iña mii nto. Nta'a mii nto kada tsiñu ni'í nto, vatā ó kaka'án ntí ni ntō,

¹² vata koo e dóo va'á koo ka'an ñá'a san iña nto, ña é vāta kuinti'xe i san, vata koo é ña te neé taan núu nto.

Tē nainu xtúku Tó'o kō

¹³ Ntá tsi ntio ntí é kūtuni nto nté koo kuvi ña é xi'í san, vata koo é ña kuenta'xa iní nto vatā ó de ñá'a, ña é ña tuvi nee kantétu.

¹⁴ Tsi ntákuinti'xe kō tsí xi'í Jēsúu ne, da ntóto xtuku ña ne, kuan tsí koo nainu ni'í Xuva ko ña xi'í san di, ña é kuinti'xe i ña.

¹⁵ Ta'xi Xuva kō é kā'án ntí sá'a ni ntō: Tsi ðivi o é ntántoo ká o ñuxiví sa da nté nainu xtúku Tó'o kō ne, ña te xó'o é di'na o kīni o ña, tsí di'na ña xi'í san.

¹⁶ Tsí mii Tó'o kō nainu ñá ñu'u a é nakana ña kō. Un ntií tsi ká'an ánje, ña odo nūú iña Xuva kó ne, kueku trunpeta Xuva ko te e xée úra i é ntaa o ni ñá. Kidáa ne, ña kuinti'xe i, ña xi'í san ne, di'na ña ntoto ña ne,

¹⁷ xo'o é ntántoo ká o ñūxiví sa ne, kí'in dadii o ni ña mē'ñú vikó san ne, ikan nani'í ta'an ko Xuva kō e dukún kán. Kidáa né, kuntoo dadii o ni ña ntií dañu ntūvi.

¹⁸ Dukuān ne, ká'an nto ni tá'an nto tú'ūn sa'á, naka'nu nto iní ta'an nto xé un xé un nto.

5

¹ Ntá tsi ñá kantío é ká'an nti ni ntō neé urá o nēe ntūvi te nainu Tó'o kō,

² tsi ini nto tsi dā xéé ntuvi é nañnu xtúku ña ne, da nēe iní kó nainu ña, vata kaa ña du'u, ña vé'xi niñú a.

³ Ura tsí i da ntáka'an ñá'a e dóo vá'á o ntoo ña, diin diin tsi iñi ne, ntá tsi da nēe iní ñá kuvi dóxo, vatá ó kuvi ñad'í san dá kaiñi' ntu'u kaexnúu i'xi ña é kaku i'xá ña. Ña kúvi nakákú ka ña kúñu ña.

⁴ Ntá tsi ñá nti, tá'an, é ini ntō nuu i sá'á ne, ña ntaíka nto mí'í é nēe vata koo é ña da nēe iní ntó té xee ntūvi tsikan, vatá é kí'xi ña du'u té xee.

⁵ Ntō'ó ne, vata ntáa ñu'u é kaxi'í nuu ntuvi á ntáa nto; tsi xo'o ne, ñá kadūku ntée ó mí'í é nēe; ñá kadūku ntée o nūu i é kākuví niñú a.

⁶ Dukuān ne, ñá kú xkukídi naá o vatá o ntáde tuku ña'a, ña é dotō tsi ntáde, ntá tsi ku'un ku'un tsi ini kó kuntoo ó. Na kadā kuení va'á ko nté koo víi o.

⁷ Ña ntákidi ne, niñú a ntákidi ña. Ña ntáde kí'ví ne, niñú a ntáde kí'ví ña.

⁸ Ntá tsi xo'o é ntoo ó mí kaxi'í nuu ne, na kadā kuení va'á ko nté koo víi o. Vatá ó kanada'an sntadun kúñu ña é kainúu káa xkintika ña né, kuan koo nada'an ó nima ko é kuinti'xe ko Xuva kō ne, kuinima ko ña. Vatá ó kanada'an sntadun san ñá ña é kainuu ña ñi ka'xi né, kuan koo nada'an o ñá ko é kuntuu o ntūvi é nakákú Xuva ko kō.

⁹ Tsi ñá ni nakaxnúu Xuva ko kō vata koo é ta'xi ña kō é ntō'o ko, tsi vata koo é nakakú ñá ko ntá'a Tó'o ko Jesūcristu.

¹⁰ Diví ña ne, xi'í ña kuēnta iña kó vata koo é kuntoo dadii o ni ña, kuān té kantitō ká o ne, o kuān té e xi'í o té nainu ña.

¹¹ Dukuān ne, ká'an ká nto ni tá'an ntó te kí'í nima ña. Tsi'í ntií nto ña na kuinti'xe ñá vatá o ntáde nti'xe nto.

Itsi e xé'e Pablu iña ña kuinti'xe i

¹² Ká'an nti ni nto, tá'an, tsí kuiko ñu'u nto ñá'a, ña ntáde tsiñu ni'í nto kuēnta iña Xuva ko, ña ntáde kú'vé iña nto kuenta iña Xuva ko, ña ntáta'xi nto itsi.

¹³ Díí dií ka kuiko ñu'u nto ñá; kuinima ntó ña kuenta iña tsiñu e ntáde ña.

¹⁴ Ká'an nti ni nto, tá'an, te káda tíi nto ni ña dóo du'xen i é káda tsiñu ne, nāxnuu ka'nu nto iní ña e dóo ixó i san. Tsi'í ntií nto ña e dóo vitá o ini i. Ka'nu víi nto nima ntó ni ñu nti' nti' ña'a.

¹⁵ Ñá ku dē xení nto ni ña'a te kadē xení ña ni ntō. Nantuku nto da nēe ka nuu i é vá'a é víi nto ni tá'an ntó, ni ñu nti' nti' ña nguíi sán di.

¹⁶ Nguentúvi kuntuo díni nto.

¹⁷ Ñá ku kúnáa iní nto é ká'an ntá'ví nto.

¹⁸ Nakué'e nto sintiá'vi nta'a Xuva ko iña un nti' nti' nuu i, tsi sá'a ntio Xuva kō é víi nto tsi ntákuinti'xe nto Cristu.

¹⁹ Ñá ku e'nté nuu nto tsiñu é káde Espiritū Sántū.

²⁰ Ñá ká'an ntó te ña vá'á o é káka'an ñá'a tē xoó kaka'an í naa Xuva ko.

²¹ Koto nteé va'á ntó un nti'í é káka'an ñá, nēe é vá'á, nēe é ña vá'a ne, kuntuin nto é vá'á san.

²² Tsoo mii ntō é un nti'í nūu i é kíni kaa san ve.

²³ Xuva kō, ña kata'xi é kuntōo vá'a ō né, na ntāvá'a ña nima nto. Na vii ñá kuenta kúñu nto, kanñí é tduiña nto. Kidáā ne, ñá kā'an Tó'o ko Jesūcristu té iō kuetsí nto tē naínu xtúku ña.

²⁴ Xuva kō, ña e kána nto ne, kada ntaa ñá vatā ó kaka'an ña.

Ía nantí Pablu tútú san

²⁵ Ká'an ntá'vi ntó iñá nti, ta'an.

²⁶ Ká'an ntō ntiusi ni ún ntí ntí ña kuínti'xe i, ña ntoo ikān.

²⁷ Ká'an ntí ni ntō tsí ntio Xuva kō é nakuā'a nto tú'un sa'á ni ún ntí ntí ña kuínti'xe i.

²⁸ Na kūnuu mé'ñu kūnuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto. Sá'a tsí é kā'an nti ni ntō.

Tutu é kuvi ũvi e táxnũu San Pablu iña ñá ñuú Tesalonica

Taxnũu Pablu ní ta'an ña tutú iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica

¹ Xu'u é Pablú u, ni Silvanu, ni Timóteu ne, taxnũu ntí tutú sá'á iña ña kuínti'xe i, ña ntoo ñuú Tesalonica, ña ntánuu iní i Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcristu.

² Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcrístú ne, na kũnuu mé'ñu kũnuu dava ña nto. Na tã'xi ña é vã'á koo kũntoo nto ni ña.

Dá xntékú kũ'vé Xuva ko iña ña é iõ kuetsí i tẽ nainú Cristu

³ Utén utén kantio é nãkué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kuẽnta iña ntó, ta'an. Dõo vá'á o é kuãn koo vii nti, tsí ðivi ntõ ne, ðii ðii ka ntákuinti'xe nto. Dõo ntákuinti'xe nto ta'an nto ði.

⁴ Mii ntí ne, dõo vá'á o ntáka'án nti kuenta iña ntó ni ña kuínti'xe i Xuva kō, ña ntoo tuku ñuu, tsi dõo ka'nu kuíni nti tsi ntákutií nto ntákuinti'xe nto, kuãn te dõo ntánto'õ nto, kuãn te ntáde xení ña'a san ni nto.

⁵ Dá kutũni ñá'a tsi ntákutií nto ne, kutuni ñá tsi dõo ka'nu Xuva kō. Tsi Xuva kō né, dõo vá'á ó kadé kú'vé ña. Ká'an ña tsi dõo nuu á'vi nto é kũntõo nto mí kadé kú'vé ña. Dukuãn ne, kuenta iña i sá'á e ntánto'õ nto.

⁶ Vã'á koo vii Xuva ko te ũnu kuédadii tsi nantõ'õ ña ña ntánantõ'õ nto,

⁷ tẽ tá'xi ña é dadii kũntoo da'na o ni ntõ ntuvi dá ntii dito Tó'o ko Jẽsuu e dukún kan, ni ánje ña e dõo iõ ntii ña. Uun kaxi'í nuu ka'nu ña te vẽ'xi ña e dukún kã.

⁸ Kué'e ñá é nto'o da xõo ka ña'a, ña é ña ini Xúva kō, ña'a, ña é ña ntáde kuenta tú'ũn va'á iña Tó'o ko Jẽsuu.

⁹ Ña tsikán ne, kunaá ña ntii ðaũni ntũvi. Ñá xẽe ñá nta'a Xuva kō, tsí xio ki'in ña. Ntẽ ña kiní ña Xuva kō nté kaa ña, e dõo kaxi'í nuu ka'nu ña, e dõo iõ ntii ña

¹⁰ ntuvi dá nainu xtúku ña. Ntuvi tsikan dá nainu ñá ne, ká'an ũn ntii ntii ña'a, ña kuínti'xe i, tsi dõo ka'nu ña. Da kudú'va ña kuínti'xe i san tsi dõo ka'nu ntii'xe ña. Kuan ðivi ntõ ðí, tsi kuínti'xe nto tú'ũn e ntáka'án nti ni nto kuẽnta iña ña.

¹¹ Kuenta iña i sá'á ne, ntaikán nti nta'a Xuva ko te tã'xi ña é kũnũ á'vi nto kuenta iña ña e kána ña nto. Ntaikán nti te xntii ña ntõ vata koo é kũvi vii nto é un ntii'í nuu i é vã'a é kã'an ntó tsí vii nto, é un ntii'í ncho vii nto kuenta iña Xuva ko tsi ntákuinti'xe nto ña. Tsi dõo iõ ñá é vii ña.

¹² Kidáa ne, ká'an ñá'a tsi dõo ka'nu Tó'o ko Jesúcristu kuenta iña ntó ne, ká'an ña tsi dõo va'á nto kuenta iña Xuva ko, tsi dõo vá'á o dé Xuva ko ni nto, ni Tó'o ko Jesúcristu.

2

Ña'a é iõ kuetsí i

¹ Vĩ'a ve ne, ká'ãn ntí ni nto, tã'an, kuenta iña i dá naĩnu xtúku Tó'o ko Jesúcristu é nãtaka nuu o ni ña.

² Sá'a kãka'ãn nti ni ntõ vata koo é ña te ura tsí i nadama nto e ntántikin ntó, ntẽ ña kutsú'un nto tẽ téku nto tẽ xee ntũvi é nainu xtúku Tó'o kō. Kuãn te kaká'an ñá'a tsi xe'é Xuva ko kũtuni ñá, kuãn te kãka'an ntódo ña'a, kuãn te kiní nto tutu é kãka'an ñá'a tsi ntii'í táxnũu ntí ne, ñá ku kuinti'xe nto.

³ Ñá dá vá'a nto é kaní nta'ví ña'a nto nté uun nuu i. Ñá xẽe ntũvi tsikan da nté ði'na xee ntũvi e dõo ntáde do'õ ña'a san ni Xuva kō. Kidáa ne, ki'xi ðitõ uun ña'a, ña é kĩni kaa kue'en, ña é kũnaá kue'en.

⁴ Ña tsíkán ne, kodo ntí'i ña é kīnchu'vi ña é un ntí'í é kākā'an ñá'a é xuva ñā, é un ntí'í é kākā'an ñá'a é santu. Kídāā né, mii ña nākutúvi ña ini ukún Xuva kō é ncho víi ña Xuva kō. Ká'an ñā tsí mii ñā é Xuva kō ñā.

⁵ Ña ntánaka'an ntú nto é kākā'án u ni nto nūu i sá'a dá Intóo dadí'ú ni ntō?

⁶ Iní ntó ve nee iña é kē'nté nuu itsí ña vata koo é ña ki'xi kantí'i ña dā nté xēe ntúvi i.

⁷ Vevíi ne, kakuvi nuu i e dóo xii kaa san é tuvi xu'ú ne, kuān koo kuvi da nté kúntee xío ña ke'nté nuu san.

⁸ Kídāā ne, ntii díto é kīni kaa san, ntá tsi ka'ni Tó'o ko Jēsuu i. Kūdii tátsin xu'u tsi ña ka'ni ña i. Uun ito tsi nantí'i ña i tē naínu xtúku ña.

⁹ Diví é víi e dóo xii kaa san ne, víi vatā ó ntio tó'ō é ña vá'a san é víi. Un vá'a tsi koo ntii é kué'e kuenta, é víi nuu i e dóo ka'nu. Ntá tsi ña te nuu é ntaā i,

¹⁰ tsí da kani nta'ví ña'a. Kani nta'ví ntí'xe ña'a, ña é kúnaa, tsí ña ni ntio ña kuiníma ña é nuu é ntaā i é nakākú Xuva kō ñā.

¹¹ Dukuān ne, kué'e Xuva kō é kūtuntu kué'en ña vata koo é kuínti'xe ña tút'un vetē.

¹² Kídāā ne, kué'e ñā é ntō'lo un ntíi ntíi ña'a, ña é ña ni kuínti'xe i é nuu é ntaā í, ña e dóo diní i é víi é kīni kaa.

Xoo é nakaxnúu Xuva kō é nakāku ña

¹³ Ntá tsi ntí'i ne, nguentúvi ntánakué'e ntí sintiá'vi nta'a Xuva ko kué'nta iña nto, ta'an e dóo kuiníma Tó'o ko ntō. Da mii é kuān koo víi ntí, tsí nte dí'na nakaxnúu Xuva ko ntō é nakakū ñā nto, é nakate Espiritū Sántū nima ntó, tsi kuínti'xe nto tút'un é nuu é ntaā í iña Xuva ko.

¹⁴ Sá'a tsí e kána ña nto da kuínti'xe nto tút'un va'á san é ntáka'an ntódo ntí, vata koo é n'íi nto e dóo va'á iña Tó'o ko Jesúristu.

¹⁵ Dukuān né, ta'an, ñá ku nātivi iní nto; ñá ku nakuitā ntó nte xkoó ini nto é nañé'e ntí nto, kuān te xu'ú ntí ntáka'án ntí ni nto, o te tūtú taxnúu ntí iña nto.

¹⁶ Mii Tó'o ko Jesúristu ni Úva ñā, ña e dóo kuiníma í kō, ña é nāxnuu ka'nu nima kó ntii dañu ntúvi, ña e tá'xi doméni é kuntetu ó é n'íi ko é vā'a nta'a ña,

¹⁷ na nātsu'un ka'nu ña nima nto. Na nātsu'un ka'xi ña nima ntó vata koo é vā'a koo víi nto é un ntí'i nuú i, vata koo é vā'a koo ka'an ntó di.

3

Ka'an ntá'vī ntó iñá ntí

¹ Uun sá nuu i é kā'án ntí ni ntō: Tē ka'an ntá'vī nto iñá ntí, vata koo é xēe kantí'i tút'un Xuva kō dá kaniñ nūxiví ne, tē dóo ka'nu kuíní ña'a san kué'nta iña í vata ó kúvi mí ntōo ntō.

² Ka'an ntá'vī ntó iñá ntí tē ña kadá xení ña kini ntáa sán ntí, tsí ña te un ntí'í ñā'a e ntákuínti'xe ña.

³ Ntá tsi kade ntaa Xúva kō é kākā'an ña. Naxnuu ka'xi ñā nima ntó; nada'an ña nto nuú i é kīni kaa.

⁴ Iō ntáa iní ko tsi ntáde ntaa nto e ntáka'án ntí ni ntō né, kuan tsí koo víi nto di, tsí xntii Xuva ko ntō.

⁵ Xuva ko na xnūu ña nima nto é kuínima ntó ta'an nto vatā ó kakuiníma Xúva ko ntō. Na nāxnuu ka'nu ña nima ntó vata koo é na kútíi nto vata tsí o kutíi Cristú di.

Kantio é kada tsiñu ó

⁶ V'í'a ve ne, ká'án ntí ni nto, tā'an, kuenta iña Tó'o ko Jesúristu, te kii nteé xio nto ta'an nto da xōó ka ña'a, ña du'xen í é káda tsiñu, ña é ña ntío i é kada ntaa vatā ó de nto.

⁷ Tsí ini míi ntō nté koo víi nto, vatā o nañé'e ntí nto. Tsi ntí'í ne, ña te dú'xēn ntí é káda tsiñu ntí dá Intóo ntí ni ntō.

⁸ Ntē ña ni e'xí doméni ntí iña nto nté uun nto. Un vá'a tsi ntó'o ntí dé tsiñu ntí ntē ntúvi ntē níñu vata koo é ña natekú du'xén ntí nto.

⁹ Ná tē é kuān o dé ntí tsi ña vá'a o te xntii ntō ntí, ntá tsi dukuan ō nañé'e ntí nto nté koo vii nto vata koo é vii ntó vatā ó de ntí.

¹⁰ Tsi da intóo ntí ni ntō ne, ntáka'án ntí ni ntō te xoo é ñā ntío i é kāda tsiñu ne, ñá kā'xi ña.

¹¹ Tsi kútuní ntí tsi iō ntó ne, dōó du'xen ntō é vii ntó tsiñu mii ntō; da miī e ntákiní nuu nto tsiñu ta'an nto.

¹² Ká'ān ntí ni ña kuān o ntáde, naa Tó'o ko Jesūcristú, te diin diin tsi na kuntōo ña, kada tsiñu ña vata koo é naní'i ña é kō'o é kā'xi ña.

¹³ Ntá tsi divi nto, tā'an, ñá ku de du'xen ntō é vii nto é vā'a.

¹⁴ Tē xoó ña'a ña ntío i é kuīnti'xe i e ntáka'án ntí ni ntō tutú sa'á ne, koto nto nēe ñá'a ña. Kii nteé xio nto ña vata koo é kūka'an nuu ña.

¹⁵ Ntá tsi ña ku de káni nto ni ña. Kué'e nto ña itsi, vatā o ntáde nto ni tā'an nto.

T'a ntí'i tú'ūn sa'á ve

¹⁶ Xuva ko, ñā é kāta'xi é kūntoo vá'a ō ne, na tā'xi ña é kūntoo vá'a nto nguentúvi, da nēé ka nuu i. Na kūnuu mé'ñu Xuva ko nto, ūn ntí' ntí' nto.

¹⁷ Xu'u é Pablú u ne, nta'a miī kó kakā'u u tú'ūn sa'á vata koo é kūtuni nto tsí xu'ú ntí'xe dé vá'a u.

¹⁸ Na kūnuu mé'ñu kūnuu dava Tó'o ko Jesūcristu nto, un ntí' ntí' nto.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pablu iña Timóteu

Taxnū Pablu tutú iña Timóteu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru Jesúcrístú u, tsí kuan ō de kû'vé Xuva kō, ña e nakáku ko, ni Jesücristu, ña é ntantétu ō.

² Taxnū u tutú sa'a iña o, Timóteu. Tsí divín é vata kaa i'xá ko kuenta iña Xuva ko, tsí kuínti'xe o Xuva ko kuēnta iña tú'ún é kaka'án u ni ō. Na naxnuu víko Xuva ko ō. Na ntuntá'ví ini ña o. Na tā'xi ña é kutúvín va'an, divi ña ni Tó'o ko Jesücristu.

Kuenta tsí víi ña iña tukú nchu'un é ña te nuu é ntaé i

³ Vata tsí ó kaka'án u ni ō da ntíi ú kue'én u ñuú Macedoniá ne, kuan tsí ó kaka'án u ni ō vevíi di: Kutúvín kan ñuú Efesu vata koo é ká'an ni ña tsíkán é ña ku kuan koo nakua'a ña ña'a tukú nchu'un.

⁴ Ká'an ni ña tē ña víi ña kuenta kuentu e ntáka'an ñá'a; ntē ña víi ña kuenta te dóo du'xen ká'an ñá'a kuentu ka'nu iña uváta kue'en ña. Dotō tsí ntánāa nuu ña'a kuenta iña i sá'a ne, ña kaidiá'vi kue'en tsí é káda ntaa o tsiñu e tá'xi Xuva kō é víi o é kuínti'xe ko ña.

⁵ Kuān ó kaka'án u ni ō tsí ntio ko é kuñima kó ta'an ko kanñ nima ko é vā'á o. Ntio ko é kütuni ko tsí ña tuví nee nuu i é kīni kaa nuu nima ko. Ntio ko é kuínti'xe nti'xe ko Xuva kō.

⁶ Iō ñá'a é xtuví mii ña núu i sá'a ne, dotō tsí ntánāa núu ña nuu i é ña kaidiá'vi.

⁷ Ncho víi ña mastrú lei iña Xuva ko, ntá tsí ña ini ña nee iña é ntáka'an ña; ntē ñá ñi mii ña nee e ntánakua'a ña ña'a é vāta te dóo ini ña, kuini ña.

⁸ Ntá tsí xo'ō ne, ini ó tsí vá'a lei san é kade tsiñu ni'i o, vata ō ntio Xuva kō da xtúvī ña.

⁹ Ini ó tsí ña ni xtuví Xuva kō lei san iña ña é vā'a, tsí iña ña ntáde é kīni kaa; iña ña é ña ntáde ntaa; iña ña é ña ntákuínti'xe i Xuva kō; iña ña é kīni ntáa; iña ña é iō kuetsí i; iña ña é ntáka'an kīni iña Xuva ko; iña ña e ntaé'ni di'i i ni uva i; iña ña e ntaé'ni ña'a di;

¹⁰ Iña ña é ntákidi ni'i tuku ñadi'i; iña ña é ntáde kini kaa ni ñatíi ni'i ña; iña ña é ntadá'u; iña ña vete; iña ña é ntadá'vi ña'a dovete; iña ña é ña ntio kue'en i nchu'un é vā'a.

¹¹ Nchu'un é vā'á san ne, divi tū'ún va'a iña Xuva ko, ña e dóo ka'nu, divi tū'ún va'a e téé tsiñu Xuva kō ko é ká'an ntódo u.

Naku'é o sintiá'vi nta'a Xuva kō, tsí dóo vá'a ó de ña ni kō

¹² Kanaku'é u sintiá'vi nta'a Tó'o ko Jesücrístú, divi ña é xntíi ña ko vata koo é kuvi víi u sá'a. Tsí divi ña nakaxnúu ña ko é káda tsiñu ú iña ña, tsí kada ntaa u, kuini ña.

¹³ Kuān te ntuvi dí'na ne, dóo kini ka'án u iña ña; dōo dé xení u nī ña kuínti'xe i san, ntá tsí dé ka'nu ini Xuva ko ni ko, tsí ña ni kutúni ko nee iña é edé u, tsí vata kuínti'xe kó ña kidaa.

¹⁴ Ntá tsí ña te nte kaa vá'a o dé Xuva ko ni ko. Tā'xi ña é kuínti'xe kó ña. Tā'xi ña é kuñimá ko ta'an kó di, tsí kuān ó kata'xi Jesücristu da kúvi uun tsí nima ko ni ña.

¹⁵ Tū'ún sa'á ne, nuu é ntāa ntí'xe i e dóo nuu á'vi i é kuínti'xe un ntíi ntíi ña'a sán ne: Kí'xi Jesücristu ñúxiví sa vata koo é nākáku ña ña'a, ña é iō kuetsí i. Xu'ú ne, díi díi ka ka'nu kuetsí ko é un ntíi ntíi ña'a.

¹⁶ Ntá tsí di'na u ntúnta'ví ini Xuva kō kó e díi díi ka kini kaa ú, vata koo é kué'é ña kutuni ña kuínti'xe i rkontuvi tsí dóo ki'in itō dé ka'nu ini Jesücristu

ní ko ne, kuan kōo ni'i ña é vā'á nta'a Xuva kō di, é kuntoo ña ni ña ntii dañu ntūvi.

¹⁷ Dukuān né, na kūnuu ini ko Xuva ko, ña é odo nūú ntii dañu ntūvi. Ña kuví ka ña. Ña kuví kīni o ña. Mii tsi ñá é Xuva kō. Ntii dañu ntuvi na kuiko ñu'u o ña. Ká'an ō tsi dóo ka'nu ña. Kuan tsi koo na kōo.

¹⁸ Sá'a kakā'án u ni ō é viin, i'xá ko Timoteu, vata tsí ó kaka'an ña'a kídaā, da tá'xi Espiritū Sántū é ká'an ñá kuenta iña o. Nanū'ún ini o tú'ún é kaka'an ña. Koon ntiiin kádan tsiñun iña Xuva ko.

¹⁹ Ná xtuví miin e kuínti'xe o. Ná viin nee nuu i é ñá vá'a kuiní nima o. Tsí ió ñá'a é ña ntáde ña kuenta é kaka'án nima ñá ne, xtuví mii ñá é kuínti'xe ña ne, dukuān o nákunáa ña kúñu ña.

²⁰ Kuan ō kuví Himeneu ni Aléjandru. Ntáda u ña kuenta ntá'a tó'ó e ña vá'a vata koo é na kuiní ña é ña ka'an ntée ña Xuva kō.

2

Nté koo vii o dá kaka'an ntá'ví ō

¹ Di'na sá'á ntio ko é vii o: Kákan o nta'a Xuva ko kuénta iña un ntíí ntíí ña'a; ka'an ntá'ví ō ni ña. Kákan o dá xe'e ntá'a Xuva kō ne, nakué'e o sintiá'vi nta'a ña kuenta iña ña'á san.

² Ka'an ntá'ví o iña ña tsiñu na'nu i ni ūn ntíí ntíí ña tsiñu i vata koo é vā'á koo kuntoo ō, é diin diin tsi kuntoo ō, da ntánuu ini ko Xuva kō, dá ntáde o da mii kuē'en tsi é vā'a.

³ Sá'á é vá'a. Kuan koo e ntío Xuva kō é vii o, xo'ó é nakakú kō.

⁴ Tsí ntio ña é nākáku un ntíí ntíí ña'a; ntio ña é kūtú've ña nēe é nuu é ntaā i.

⁵ Tsí uun tsi Xuva ko ni uun tsi ñatíi, ña é kántavá'a ko ni Xuva ko, ña é ña é Jesucristu.

⁶ Divi ña xe'é ña ntuvi iña ña e ntá'ví ña kuenta iña kuétsi ko ūn ntíí ntíí o. Ta'xi Xuva kō é kūtuni ko dá xēe ntūvi i.

⁷ Tá'xi ña é ká'an ntódo ú tú'ún sa'a, é vii u pustru ña. Nuú é ntaā i é kaka'án u, ñá tē dovete. Nākaxnúu ña ko é nañē'é u ña é ña te ña Israeé san nēe é nuu é ntaā i, é nañē'é u ña nté koo kuínti'xe ña Xuva kō.

⁸ Kídaā ne, da mí'i ká nataká nuu ña'a, ntio ko é ká'an ntá'ví ñatíi san; ntio ko é ntaā ni'i ña nta'a ña e dóo va'á, ñatíi, ña é vā'á nima í, ña é ña ini kudíin, ña é ña ini naa nūu.

⁹ Ñadí'í san ne, ñá ntío ko é vii ñá vatā ó de ñadí'í ña nguú san é da mii tsi e ntánuú ña oro ni xō'o kití e dóo a'ví i ni dá'ma e dóo a'ví i dí ne, e dóo vá'á ó ntánadaán ña lasun ña. Tsí kuān ó de ña vata koo é na kīnī ña'a san ñá ne, ká'an ñá tsi ña te nté kaa va'a ntáa ña. Tsí ntio ko é ká'an ña'a san tsi dóo va'á ña'a ñadí'í san,

¹⁰ tsi ntáde ña é vā'a, tsi sá'á é vā'á koo vii ñadí'í, ña ntáka'an é ntánuu ini i Xuva kō.

¹¹ Diin diin tsi na kuntoo ña nakuā'a ña; na kuiko ñu'u ña.

¹² Ná káxe'é u itsi é nañē'é ñadí'í san ña'a san má ūkún kán. Ná vā'á o te vii ka'nu ñadí'í san iña ñatíi san; diin diin tsi na kuntoo ña.

¹³ Tsí di'na de kú've Xuva ko Ádaán ne, da kídaā de kú've ñá Eva.

¹⁴ Tsí ña te Adaán san, ña e éni ntá'ví koó san, tsí ñadí'í san. Ne, divi ñadí'í san é edé ña kuétsi.

¹⁵ Ntá tsi kuān te dóo nto'ó ñadí'í san dá kaku i'xá ña ne, nakakú ña kúñu ña tē ña xtuví mii ña é kuínti'xe ña Xuva kō; te kuínima ñá ta'an ña; te vii ña é ntio Xuva kō; te kadā kuení va'a ñá; te vā'á koo vii ña.

3

Nté koo vii ña odo nūú ini ukún san

¹ Uun nuu é ntaá i: xoó ña'a é ntio i é kodo nūú ini ukún ne, uun tsiñu é vā'a é ntio ña.

² Ña odo nūú san ne, kantio é vā'a koo vii ña vata koo é ña ka'an ntée ña'a san ña. Uun tsi ñadi'í ñá koo. Kuenta tsí na vii ñá nee iña e ntáde ña. Na kadā kueni va'a ñá nee é vii ña. Vá'a koo na vii ñá vata koo é kuiko ñu'u ña'a san ña. Vá'a koo na vii ñá nī ña kaxee kaíto ni'ni ña ña nú vi'i ña. Vá'a koo na nakuā'a ña ña'a san.

³ Ná ku de ki'vi ña. Ná ku kada dīin ña. Ntē ña ntío ña diu'un é vii ñá da nēé ka nuu i vata koo é ni'i ña. Dōo vá'a koo na vii ñá ni ñá'a. Ná nāa núu ña. Ná ku itsu'ūn ña nté koo ni'i ñá diu'un.

⁴ Vá'a koo na kadā kú've ñá vi'i ña. Na vii ñá vata koo é na kuinti'xe i'xá ña ña, é kuiko ñu'u ña.

⁵ Tē ñá ini ña nté koo kadā kú've ñá vi'i mii ñá ne, nté ntu koo kadā kú've ñá ini ukun Xúva kō.

⁶ Ña kúvi vii ñá te vata e ná'a kuinti'xe ña Xuva kō, vata koo é ña kadā kueni ña te dōo ka'nu ña'a ña ne, vata koo é ña ní'i ña é nto'o ña vatā o dé tó'ō e ña vá'ā san da dōo ka'nu ncho vii.

⁷ Kantio é kuiko ñu'u ña'a ña, ña é vāta kuinti'xe i Xuva kō, vata koo é ña ka'an kīni ña iña ña, vata koo é ña ntava núu ña dei tó'ō e ña vá'ā san.

Nté koo vii ña'a, ña ntáde tsiñu ini ukun

⁸ Kuan koo na vii ña ntáde tsiñu ini ukún di. Vá'a koo na vii ñá vata koo é ña kuiko ñu'u ña'a ña. Na kúvi ká'an ñá dovete. Ná ku de ki'vi ña ntute tinti'ō. Ná ku vii ñá da nēé ka nuu i vata koo é ni'i ñá diu'un.

⁹ Na kuinti'xe vá'a ña nchu'un e xtúvi Xuva kō é kuinti'xe kō ne, é ñi mí ña tsí ña tuví nee nuu i é ña vá'a e ntáde ña.

¹⁰ Koto nteé nto ña di'na. Tē ña tuví nee nuu i é kīni kaa iña ñá ne, kidāa ne, kuví vii ña tsiñu ukun.

¹¹ Ñadi'í san dí ne, vá'a koo na vii ñá vata koo é na kuiko ñu'u ña'a san ñá di. Ná ku ká'an ñá dovete iña tuku ñá'a. Kuenta tsí na vii ñá nee iña e ntáde ña. Na káda ntaa ña é un nti'í.

¹² Ña e ntáde tsiñu ini ukún san ne, uun tsi ñadi'í ñá na kōo. Na vā'a koo kadā kú've ñá iña i'xá ña ni vi'i ña.

¹³ Divi ñá é vā'á o ntáde tsiñu ini ukún ne, dōo vá'a koo ka'an ñá'a iña ña. Kidāa ne, ñá kúka'an nuu ku'é'en tsí ña é ká'an ñá iña e ntákuinti'xe i Jesucristu.

Nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko

¹⁴ Ntio ko é ki'in kantí'í ú kíkoto ní'ni ú o, ntá tsi kaka'án u ni o sá'a

¹⁵ vata koo é, te kúkuíi ka kó ne, kutuni o nté koo vii ña'a, ña e kúvi i'xá Xuva kō, ña ñu'u ini ukún Xuva kō, ña kantíto san. Tsí ña sá'a ne, ntáxió ntií ña, ntánada'an ña nchu'un é nuu é ntaá i iña Xuva ko.

¹⁶ Dōó ka'nu nti'xe nuu i e tá'xi Xuva kō é kūtuni ko:

Ntií díto Xuva kō é vata kaa ña'a kaa ña.

Kaka'an Espíritū Sántū tsi dōo va'á ña.

Ntaíto ánje san ña.

Ntáka'an ntódo ña'a san kuenta iña ña ni ña tuku ñúu.

Kuinti'xe ña'a san ña dá kanii ñuxiví san.

Naki'í Xuva ko ña e dukún kán.

4

Iō ña é xtuví mii ña é kuinti'xe ña

¹ Nã te xũ'u o é kãka'an Espiritũ Sãntũ san tsí da rkontuví koo ña'a é xtuví mii ña é kuĩnti'xe ña, tsi ntãde ña kuenta é kãka'an é ña vá'ã san dá kaeni nta'ví ña. Kuntikin ña nchu'un iña é ña vá'ã san.

² Tekú ña nchũ'un sã'a é ntãka'an ñã vete, ñã é da mii xũ'u i ntãka'an, tsí ña te ntãñi nima i ntãka'an, ñã é kuka'xi kué'en nima í vata te i'xi, é ña kakutuní ka nima í nẽe é vã'á, nẽe é kĩni kaa.

³ Nã tsikán ne, ntãka'an ñã tsi ña kuvi tánta'a õ. Ntãka'an ñã tsi iõ titín nuu i é ña kuvi ká'xi õ. Ntã tsi de kũ'vé Xuva kô sa'á iña ko. Xo'õ e ntãkuĩnti'xe ko, xo'õ é ini ó nẽe é nuu é ntaã í ne, na nãkué'e õ sintiã'vi nta'a ña kuenta iña i sã'a.

⁴ Tsi é un nti'i nuu i é edé kũ'vé Xuva kô ne, vá'ã o. Nã kúvi kã'an ó te ña vá'a õ. Kĩ'i õ ne, nakué'e õ sintiã'vi nta'a Xuva ko kuẽnta iña i.

⁵ Tsi kaka'an Xúva kô tsi vá'a ne, nãxnuu viko ñã é kã'xi o da nakué'e õ sintiã'vi nta'a ñã.

Nã e dõo vá'ã ó kade tsiñu iña Jesúcristu

⁶ Te nañe'en tá'an o nuu i sã'á ne, é dõo vá'a viin iña Jesúcristu. Kae'nu é kãkuĩnti'xe o dá kanakuã'an tú'un Xuva ko, divi nchu'un ñã é kantikin.

⁷ Ntã tsi ña kún den kuenta é dotõ tsi ntãka'an ñã tuntu, é ñã te iña Xuva ko. Nakua'an miin é viin nẽe é ntio Xuva kô.

⁸ Kaidiã'vi kudii unun da'na te vii o é kãda tsiñu kũñu kô, ntã tsi dii dii ka kaidiã'vi te vii o é ntio Xuva kô. Tsi sã'á ne, kaidiã'vi nñ dukuan ntoo o ñũxiví sa ne, kaidiã'vi dá kuntuo o ni ñã kidaã di.

⁹ Nuu é ntaã í sã'a ne, dõo nuu á'vi é kuĩnti'xe un ntiñ ntiñ ña'a.

¹⁰ Dukuãn ne, dõo ntiñ ntãde tsiñu õ ne, ntãnto'õ kô e ntãde xení ña'a ni kô, tsí e kuĩnti'xe ko Xuva kô, ñã kantító, ñã é kuvi nakãku un ntiñ ntiñ ña'a, ni ñã é di divi kakuĩnti'xe i.

¹¹ Sá'a nakuã'an ña'a san. Ká'an ni ñã te kuãn koo vii ñã.

¹² Nã ku dá vá'a o é kã'an ñã'a tsi ñã inin tsí dá vé ña kuetsin. Vã'ã koo viin vata koo é nañe'en ñã kuĩnti'xe i san nté koo vii ñã dá kiní ñã nté o kaka'án ne, nté o kaden utén uten, nté o kakuinima o tá'an o, nté o kakuĩnti'xe o Xuva kô ne, nté o kaden é vã'a.

¹³ Nñ dukuan kĩ'ín u mí tuvín ne, koon ntiin nakuã'an tú'un Xuva ko mē'ñú ña'a san, nañe'en ñã nẽe é kãni tú'un ne, kué'en ñã itsi di.

¹⁴ Nã ku dá nẽe iní ó xtuvín miin e tá'xi Xuva kô doméni é vã'á koo viin dá ka'an Espiritũ Sãntu kuẽnta iña ñãtã sãn ura í da xntee tá'an ñã nta'a ñã diki o.

¹⁵ Dõo ntíto viin é un nti'i nuu i sã'a. Divi tsi viin vata koo é kĩni un ntiñ ntiñ ña'a tsi kakutú've o e dii dii ka vá'a viin.

¹⁶ Kuenta tsí viin nté o den, nté o kanakuã'an ña'a san. Koon ntiin é un nti'i. Tsí te kuãn koo viin ne, nakakún miin ne, kuan koo nakakún ñã ntañi é kãka'án di kuenta iña o.

5

Nté koo vii o ni tã'an ko, ñã kuĩnti'xe i

¹ Nã ku dën tĩn ni ñãtã san. Ká'an ni ñã dokoñu'u vata tsi te uva o ñã. Kuikon ñũ'un ñatii kuetsi sãn vata tsi te ãni o.

² Kuikon ñũ'un ñadĩ'i ata san vata tsi te di'i o ñã. Kuikon ñũ'un ñadĩ'i kuetsi san vata tsi te tã'an o ñã e dõo vá'a viin ni ñã.

³ Xntiin ñadĩ'i kii san, ñã é kãtaan núu nti'xe i.

⁴ Ntã tsi te iõ i'xá ñadĩ'i kii san ne, o iõ i'xa i'xá ñã ne, divi i'xá san kaduku nté é vii é vã'a, é vii kuenta di'i i ni uva i. Sá'ã é ntio Xuva kô é vii o.

⁵ Divi ñadĩ'i kii, ñã é da mii un diki, ñã é xoxó kue'en tsi i'xá i ne, ini ñã tsi mii tsi Xuva ko kaxntii ñã ñã. Nté ntuví nté niñu kaka'an ntã'vi ñã, kaikan ñã nta'a Xuva ko nẽe é kãtaan núu ñã.

⁶ Ntá tsi ñadĩ'i kií, ña é kade da mií é ntio mií né, vata tsi tē xi'i ñá, kuān te kantito ká ña.

⁷ Ká'an ni ña nūu i sá'a vata koo é ña tuví nee nuu i é ká'an ntée ña'a ña.

⁸ Ntá tsi te xoó ña'a ña kade ña kuenta ñá'a ña ne, dií dií ka te ñavi'i mií ña ne, é xtuví mií ña e kuínti'xe ña Xuva kō. Dií dií ka xii kaa iña ña é vata kaa uun ña'a, ña é ña ni kuínti'xe kue'en í Xuva kō.

⁹ Da mií é kuntēé dīvi ñadĩ'i san mí uve na'a ñadĩ'i kií tē é xee tá'an uni díko kuia ña, te uun tsi xii ña xio,

¹⁰ Te ká'an ñá'a te dóo vá'á o dé ña, tē nakue'nu vá'a ña i'xá ña, tē dóo vá'á o dé ña ni ña xee ví'i ña, tē e náKate ña dí'in ña kuínti'xe i, tē e xntii ña ña ntánto'o i, tē edé ña é uun nti'i nuú i é vā'a.

¹¹ Ntá tsi ña xntéen na'an dīvi ñadĩ'i kií, ña é dā vé ñadĩ'i kuétsi, tsí te xtuví mií ña é kade tsiñu ña iña Cristú tē ntio ña é nātánta'a xtuku ña ne,

¹² kidáa ne, ní'i ña é ntó'o ña tsí ña ni de ntáa ña é xe'é ña xu'u ña ni Xuva kō é vií ña.

¹³ Ne, ñá te da mií tsi sá'a, tsí kuini ña é kudu'xen ña é káda tsiñu ña ne, da mií kué'en tsi é k'i'in ña ta'an ví'i ta'an ví'i. Ne, ñá te da mií tsí é kada du'xen ña, tsí kuini ña é ká'an ña dovete iña ta'an ña. Dá ncho kini nūu ña tsiñu iña ta'an ña ne, ká'an ña nūu i é ña vá'á o é ká'an o.

¹⁴ Dukuān é ntio kó ne, na nātánta'a ñadĩ'i kií kuetsi san. Na kōo i'xá ña ne, na kuēnta ví'i ña ví'i ña. Kidáa ne, ñá vií ña nēe nuu i é ká'an kīni ña'a san iña ña.

¹⁵ Tsí iō ña é xtuví mií ña é vā'a e ntáde ña ne, é kuntikīn ña tó'o e ña vá'á san ve.

¹⁶ Te uun ñadĩ'i, ña é kakuínti'xe i Xuva kō né, iō ñavi'i ña, ña é ñadĩ'i kií ne, dīvi ña kaduku ntée ña é xntii ña ña. Kidáa ne, ñá dūku ntee un ntií ntií ña ñu'u ini ukún san é xntii ña ña, vata koo é kuvi xntii ña ñadĩ'i kií, ña é xoxó ñavi'i i.

¹⁷ Kuikon ñu'un ñatā san, ña e ntáde kú'vē vá'a ini ukún kán ne, dií dií ka kuikon ñu'un ña e ntáka'an ntódo tú'ūn vá'a san ni ña ntánakuā'a ña'a sán di.

¹⁸ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “Ña ku xnúun xo'o xu'u dūntikí san da ntaédín ti trigu”, ka'an. Ne, kaka'an xtúku: “Da mií é xī'i á'vi ña kade tsiñu”, ka'an.

¹⁹ Ña kún den kuēnta te tsi'i kuétsi ña'a uun ña'a ñatā sán tē xoxó uvi, uni ña'a, ña é ntáda ntaa é káka'an ñá te nuu é ntaā i.

²⁰ Tē xoó ña'a, ña é kuan tsí o ntáde kuétsi sán ne, kadan tīn ni ña mē'ñu un ntií ntií ña'a, vata koo é ū'vi ña nguí san.

²¹ Ká'an ú ni o nuu Xuva ko ni Jesūcristu ni ánje ña, ña é nakaxnúu ña, te kádan ntaan é un nti'i nūu i sá'a. Ña te ūun tsi ñá'a é vā'a viin ni ña, tsí uun kuédadií tsi.

²² Koton vá'an dá kadān kú'vén iña ñatā, ña é kodo nūu ini ukún san, vata koo é ña viin dadiin ni tūku ña'a san núu i é kīni kaa, tē ña te vá'a ña'a ñatā san. Ña kún den nēe nuu i é kīni kaa.

²³ Dīvin ne, da xé da ta'an tsi kanguntii i'xí o ne, ña kó'on kán e dá mií ntute kuíi, tsí ko'on kudiin ntute tīnti'ó di vata koo é na ntúvá'a i'xí ō.

²⁴ Iō ñá'a ne, dōo dito é iō kuetsí ña di'na dá nī'i ña é ntó'o ña. Iō tūku ña'a ne, dōo xu'u iō kuetsí ña ne, da nté rkontúvi kutuni ñá'a tsí iō kuetsí ña.

²⁵ Dadii tsi iō nuu i é vā'a e dóo ditó ne, iō tuku nuu i é vā'a é ña dīto, ntá tsi ña kuvi kuxu'ú kue'en tsi.

6

¹ Tē xoó ña'a ña e ntáde tsiñu ne, na kuiko ñu'u ña tó'o ña, vata koo é ña ka'an kīni ña'a iña Xuva ko ni nchu'ún ña.

² Tē xoó ña'a iō tó'o i ña kuínti'xe i ne, ñá ku xtuví mií ña é kuiko ñu'u ña ña tsí e kúvi ña ta'an ña kuenta iña Cristu. Ñá'a, tsi dií dií ka vá'a koo na káda

tsiñu ña iña ña, tsí kuinima ñá ña, tsí dadꞑ tsi ntákuinti'xe ña Xuva ko nī tó'ó tsiñu san.

Kuntōo vá'a o te kuinti'xe kō

Ká'an ni ñá'a sán, nakuá'an ña nuu i sá'a.

³ Tē xoó ñá'a nakuá'a ña tuku nchu'ún, tē ña kákuinti'xe ña tú'ün é nuu é ntaā i é káka'an Tó'o ko Jesúcrístú, tē ña kantíkin ña nchu'un é ká'an Xúva kō é víi ó ne,

⁴ dóo ka'nu ña'a ña, kuiní ña, ntá tsi ña te neé ini ña. Da mii kuē'en tsi é ntio ña é nāa núu ña nuu i é ña kuví nantíko koó ña'a, e dóo ntio ña naa núu ña. Kidáa ne, kune'u ini ña. Nāa núu ña ni tá'an ña. Ká'an kīni ña iña ta'an ña. Kadá kuení kini kaa ña iña ta'an ña.

⁵ Da mii kuē'en tsi é nāa núu ña ni tá'an ña, tsí kini kadē kuení ña. Xtuví mii ña é kákuinti'xe ña é nuu é ntaā i. Dóo kue'e ní'i ña te káda tsiñu ña iña Xuva ko, kuiní ña. Kiin nteén xion ña kuān ntáa san.

⁶ Kué'e ní'i nti'xe kó te kada tsiñu o iña Xuva ko, ntá tsi tē nuu e vá'a nima ko.

⁷ Tsí ña te neé kani'i ó dá xee o ñúxiví sa ne, ñá tē neé kuví kuni'i o tē ntáka o ñúxiví sa dí.

⁸ Te ió te ko'o, te ká'xi ó, te kunuu kutāvi ó ne, é ñi tsíkan.

⁹ Ntá tsi ñi ñá'a, ña e dóo ntio i é kúkuika ne, kade ña nuu i é ñi ña tsí ña vá'a ne, ña kúvi ntíi ká ña, vata tsí ó kuví kiti é távi ti ió. Kade tuntu ñá nuu i é ncho víi ña ne, ñá katá'an i iña ña. Kunaá iña ña ne, kunaá mii ñá dí.

¹⁰ Tē dóo ntio ko diu'ún ne, kidáa víi o é un nti'i núu i é kīni kaa vata koo é ní'i ko. Ió ñá'a é ntántuku ñá diu'ún ne, xtuví mii ña é kuinti'xe ña Xuva kō né, dóo ntánantó'o ña kúñu ña.

Koo ntii o káda tsiñu vá'a o kuēnta iña i é kuinti'xe kō

¹¹ Ntá tsi ñi ña é kádukun ntéen Xuva kō né, xtuvín miin núu i tsíkan; kúntíkin nēe e vá'a, nēe e ntio Xuva kō. Kuinti'xe vá'a o. Kuinima ó ta'an o. Na kúti o nima ó kúntetun. Ña kún den ká'nun.

¹² Koon ntíin é na kuinti'xe vá'a o Xuva ko ún tsi da nté ní'i o ntuví vá'a iña o ntii dañu ntúvi. Dukuān e kána Xuva ko ó dá ntádan ntaan mé'ñu ñá'a, ña é ini, tsí e kuinti'xe o Cristu.

¹³ Ví'a ve ne, nuu Xúva ko, ña é ká'tá'xi ntuví iña ko un ntíi ntíi ó, ni Jesúcrístu, ña e dóo vá'a ka'an é nuu é ntaā i da ntísi ña nuu Pílatú ne, ká'an ú ni o

¹⁴ te kádan ntaan vátá ó ka'an Xúva kō é víin. Ña kún den nté uun nuū i é ká'an ñá'a tē ña vá'a o. Kuan tsi koo víin un tsi da nte nainu xtuku Tó'o ko Jesúcrístu.

¹⁵ Tsí tē xee ntúvi i ne, nainu ña é kīni o ña. Diví ña e dóo vá'a kue'en ña. Diví ña kadé kú'vē ña é un nti'i. Diví ña é rei é odo núu un ntíi ntíi rei iña ñúxiví san. Diví ña é odo núu ña é da xoó ka tó'o i.

¹⁶ Da mii tsi ña é kántito ña ntii dañu ntúvi, é ña kuví ka ña. Kaxi'í nuu ká'nu ña vata kaa ntuve ñu'u. Ntē xo'ó xee étsin i mí tuví ña. Ntē uun ñá'a vata kiní ña ña; ntē ña e kuví kiní o ña veví. Na kuiko ñu'u ñá'a ña. Na kodo núu ña kadá kú'vē ñá ntii dañu ntúvi. Kuan tsi koo na kōo.

¹⁷ Ká'an ni ña e dóo ió iña i ñúxiví sa tē ña víi ka'nu ña. Ñá ku dē kuení ña te kúvi víi ña é un nti'i tsí ió diu'un ña. ¿Te kúnaá ntú? Ntá tsi na kuinti'xe ña Xuva kō, ña é ká'tá'xi kō é un nti'i núu i é kántio kō vata koo é ña te neé taan núu ko. Ntekú ka xtuku é ká'tá'xi ña ko.

¹⁸ Ká'an ni ña né, na víi ña é vá'a. Na kōo ntii ña é víi ñá nuu i é vá'a vata tsí ó kaxió ntii ña é káde tsiñu ña é ní'i ñá diu'un. Ñá ku dē víni ña ni tá'an ña; na kuiní ña é kué'é ña dāva iña ña ña e ntátaan núu i.

¹⁹ Kuan koo naxtúvi vá'a ña dokuika iña ña é ña kantí'i iña ntuví iña ña é vē'xi, vata koo é ní'i ña ntúvi vá'a iña ñá rkontuvi.

I'a ntí'í tūtú iña Timóteu

²⁰ Timóteu, vánchu'un vīin kuenta nuu i e tá'xi Xuva kō é vīin. Ña kún den kuēnta dá doto tsi ntáka'an ñá'a da ntáka'an ntée ña é nuu é ntaā i, tsi dóo ini ña, ka'an ña; ntá tsi ñá ini ntí'xe ña.

²¹ Iō ñá e ntántikin ña sá'ā né, kūdana ña é ntákuinti'xe ña.
Na naxnuu viko Xuva ko nto ūn ntíí ntíí nto.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Pablu iña Timóteu

Taxnū Pablu tutú iña Timóteu

¹ Xu'u é Pablú u ne, pustru Jesucristú u, tsí kuan ō ntío Xuva kō é víi u, tsi tá'xi ña xu'u ña tsí ni'i ko ntuví va'á iña ko nta'a Jesucristu.

² Taxnū ú tutú sá'á iña o, Timóteu, dívīn é vāta kaa i'xá mii ko e dóo ntio kó o. Na naxnuu viko Xuva ko o, ni i'xá ñá Jesucristu. Na ntūnta'ví ini ña o. Na tā'xi ña é kutūvín va'an.

É kā'an ñá iña Cristu

³ Ntē ntūvi ntē niñu kanakué'ē ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña o. Tsi iña Xuva ko káde tsiñu ú ne, kaka'án nimá ko tsi vá'á ó kade ú, vatā o dé uva ata kō, ña intóo nte ntūvi di'na.

⁴ Kanaka'án kó da ékun nteén ko ne, un vá'a tsi ncho nakiní u o vata koo é nakunuu díní nimá ko.

⁵ Kanaka'án kó tsi kakuinti'xe ntí'xe o vatā o dé di'i kui'i o Loida dí'na, ni di'i o Eūnice. Iní u tsí kuān ó kakuinti'xe o di.

⁶ Dukuān ne, é kākā'án u ni o tē dií dií ka kadan tsiñun ni'in nuú í e tá'xi Xuva ko ō da nata'án ntēe ú nta'a kó dikí o kídaā.

⁷ Tsi ña ni tá'xi Xuva kō é ū'vi ko, tsí tá'xi ña é kūvi vii o, é kuñima kó ta'an kō, é kadā kuení va'á ko nté koo vii o.

⁸ Ñá ku kukā'an nuu o é kā'an ni ña'a kuenta iña Xuva ko. Ntē ña kuká'an nuu o kuenta iñá ko xu'u, é nuu kutū ú kuenta iña ña. Ntá tsi na kūtí o é kānto'o o kuenta iña tú'ūn va'á san, tsí Xuva ko kaxntii ña o.

⁹ Tsi Xuva kō ne, nakákū ña kō ne, kana ña kō é kuvi o iña ña. Ñá tē nee é vā'á o ni ide o vata koo é ntio ña kō. Ntá tsi kuan ō ntio mii ña é ta'xi ña ntuví vā'á iña ko kuenta iña Jesucristu nté ntūvi di'na da de kú'vē ñá ñuxivi.

¹⁰ É nañ'e'ē ñá kō tsi dóo ntio ña kō da táxnū ña Jesucristu é nakakū ñá kō. Tsi kúvi ide Jesucristu é ña kuvi víi ka doxi'í san ni kō ne, ta'xi ña ntuví vā'á iña ko é ña kantí'í dá kuinti'xe kō tú'ūn va'á san.

¹¹ Xuva kō nakaxnú ña ko é kā'an ntódō u tú'ūn va'á san, é víi u pustru iña ña, é nakuā'a ú ña'a san.

¹² Dukuān né, kuān ó kanto'ō kó vevii. Ntá tsi ña kakuka'an núu ko, tsí iní u xoo é kakuinti'xe kó ne, iní u tsí kuenta víi ña nuu i é xtúví ña kuenta nta'a kó da nté xee ntūvi é nainu xtúku ña.

¹³ Víin kan é kākā'an tú'ūn é nuu é ntaā í san vatā ó nañé'ē ú o ne, kuinti'xe ká o Xuva kō ne, kuinimá ka o ta'an o, vatā o tá'xi Jesucristu é víin.

¹⁴ Na xntii Espiritū Sántu ō, ña é nuu nima ko, é kuēnta víin nuu i é vā'a é xtúví Xuva ko ntá'a o.

¹⁵ Inin tsí un ntíñ ntíñ ña ntoo ñuú Asiá ne, xtuví mii ñá ko. Kuān o dé Figelu ni Hermógení di.

¹⁶ É vā'á koo na víi Xuva ko ni ñavi'i Onesiforu, tsi dóo ki'in itō naxnuu ka'nu ña nimá ko. Ñá ni kukā'an nuu ñá kó é nuu kutū u.

¹⁷ Tsi dá xee ña ñuú Romá ne, un vá'a tsi nántuku ñá kó, un tsi da nte nání'i ñá ko.

¹⁸ Xuva ko na ntūnta'ví ini ña ña dá xēe ntūvi dá nainu xtúku ña. Inin va'an tsí titín nuu i é vā'a éde ña ní kó dá itúvi ú ñuú Efesu.

2

Uun sntadun vá'a iña Jesucristu

¹ Dìvin, i'xá ko, ka'xi víin nima o, tsí Jesucristu katsi'i ntií ña ò.

² Un nti'i tū'un e tēku o é kāk'a'an ntódo u mé'ñū ña'a ne, divi tsi tū'un ka'an ni ña'a, ña e ntáde ntaa, vata koo é kuan tsi koo naku'á ña tuku ña'a di.

³ Dìvín né, na kútií o nima o é ntó'o o dí vata kaa sntadun vá'a iña Jesúcristu.

⁴ Uun ña'a, ña é kade sntadún ne, ña kúvi kini nūu ña tuku tsiñu, tsí da mií tsí é koo tú've ña é víi ña é ka'an tó'o ña, sntadun ña odo nūu san.

⁵ Uun ña'a, ña kanadíkí ne, ña kúvi dūku ntée ña doméni tē ña ni kudadí ña vatá o kú've i iña ña nadíki.

⁶ Uun ña'a, ña kade tsiñu tsiñu má kú'ú ne, dí'na ña kaduku ntée ña na kí'i da'an ña é ta'vi ña é kúvi iña mií ña.

⁷ Kadá kuení va'á o é kāk'a'an u ni ò ne, ta'xi Xuva kō é tēku o é un nti'i nuū i.

⁸ Nanū'ún iní o Jesucristu, díví i'xá ika Dāvii, e ntóto ña dá xi'i ñá, vatá ó kaka'an tú'un va'á san é kāk'a'an ntódo u.

⁹ Núu i sá'a é kánto'o ko, é nuu kutú ú vatá kaa ña é kíni kaa, tsí kuān ó kaka'an ntódo u. Ntá tsi tú'un Xuva kō ne, ñá te nuu kutú.

¹⁰ Dukuān ne, kakutíi kó nimá ko é un nti'i sá'a kuenta iña ña é nakaxnúu Xuva kō, vata koo é nakáku ña nta'a Jesucristú ne, kuntōo vá'a ña ni ña ntií dañu ntúvi.

¹¹ Nuu é ntaā i é kāk'a'an ña:

Tē xi'i o ni ñá ne, kuntuo dadíi o ni ñá di.

¹² Tē kutíi ò é nto'o kō né, kadá kú've dadíi o ni ñá.

¹³ Tē ka'an o tsi ñá iní o ñá ne, ká'an ña tsi ñá iní ñá kō di.

¹³ Tē ña kada ntáa ó ne, ntá tsi divi ña né, da mií é káda ntaa ña é kāk'a'an ña, tsí ña kuví natívi iní ña.

Ña'a, ña e dóo va'á ó kade tsiñu iña Xuva ko

¹⁴ Tú'un sa'a ká'an ni ña vatá koo é ña kunáa iní ña. Ká'an ni ña nuu Xuva ko tē ña tiin nuu ká ña kuenta iña tú'un san. Tsí ña váda kaídí'vi é kuan koo nāa núu o, tsi kídaa ne, ña xkúntee iní ña ntátekú i san é kuínti'xe ña.

¹⁵ Koon ntiin kádan tsiñun vatá koo é vá'a koo ka'an Xúva ko iña o, vatá koo é ña tuví nee nuu i é kúka'an nuu o tē xeen ntá'a ña. Ká'an ña tsi vá'á ó den, tsí kaka'an ntaan tú'un ña é nuu é ntaā i.

¹⁶ Kuenta tsí viin; ñá ku dotó tsí ka'an tú'un é kini kaa. Tsí ña é kuān o ntáka'an san ne, da díi díi ka ntákukini ntaā ña.

¹⁷ Kaika tú'un e ntáka'an ña vatá ó kaika ku'i'i nta'xá san. Kuan ò kúvi ni Himēneu ni Filetú di.

¹⁸ Divi ña né, kúdana ñá nēe é nuu é ntaā í, tsi ntáka'an ñá tsi é ita nti'xin ntuvi é ntóto xtuku ña'a. Ntánativí ñá ña'a, ña kuínti'xe i Xuva kō.

¹⁹ Ntá tsi Xuva kō né, xtuví ñá tú'un ña é ña kantí'i, vatá kaa xuu eti vi'i é tuví kutu. Sá'á ne, vatá kaa é úve na'a kaka'an tú'un Xuva kō: "Iní Xúva kō xoo é i'xá nti'xe ña" ne, "Un ntií ntií ña'a, ña é kakuínti'xe i Xuva kō ne, ñá víi ka ña é kíni kaa." Kuān ó kaka'an tú'un ña.

²⁰ Iní vi'i ka'nu ió kídi e kúvi oro, e kúvi káa kuí'xín ne, ió e kúvi útun, e kúvi ntó'o di. Kídí e dóo va'á san ne, ntáde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. E ña dóo neé va'á san ne, utén uten ntáde tsiñu ni'i ña.

²¹ Xoó na'a, ña é ntuntoo nima i ne, kuví ña vatá kaa kídi va'á san é káde tsiñu ni'i ña ntuvi dá viko ka'nu. Tsi xtúvi xio Xuva ko ña é kúvi ña iña mií ña, é kada tsiñu ni'i ña ña, tsi é ió tu've ña é víi ña é un nti'i nūu i é vá'a.

²² Dukuān ne, ñá ku dē kuení o é kíni kaa, vatá o ntáde na kuetsí san. Kuntíkin núu i é vá'á ò. Kuínti'xe o Xuva kō. Kuínima ó ta'an o. Kutúvín dadíin ni un ntií ntií ña'a, ña é vá'a nima i, ña e ntákaaku ni'i Xuva kō.

²³ Ntá tsi ña kún den kuénta da ntátiin díki ña'a nuu i é ña íni ña. Inin tsi te kúvi ne, koó da ntánāa núu ña kuenta iña díki san.

²⁴ Ña é kãde tsiñu iña Xuva kó ne, ñá vā'á o é nãa núu ña, tsí víí ña é vā'á ni un ntíí ntíí ña'a. Na nakuā'a vā'a ña ña'a, na kútíí ña nima ñá ni ñá.

²⁵ Ñá ku de kã'nu ña dá kã'an ñá ni ñá'a, ña é ña ntákuinti'xe i é nuu é ntaā i, vata koo é tē kúvi ne, ta'xi Xuva ko te nādama ña nima ñá vata koo é kuinti'xe ña é nuu é ntaā í san.

²⁶ Kidáa ne, ntutuni ña vata koo é nakáku ña má ito e xkáa tó'ō e ña vā'á san. Tsí e tñin ntí'xe tó'ō e ña vā'á san ña vata koo é víí ñá nēe e ntío i.

3

Nté ntu ntáa ña'a san ntuvi dá dokó sa naínu xtúku Cristu

¹ Ntio ko é kütuni o sá'ā: Tsí tē xee ntúvi dá dokó sa naínu xtúku Cristú ne, kidáa vē'xí ntuvi e dóo kīni koo kuvi.

² Kidáa kadā kuení ña'a da mii iña mii ña, dá mii e dóo kuinima ñá diu'un. Ká'an ña tsi dóo ka'nu ña'a ña, tsí da mii ña e dóo va'á ña. Ñá nakué'e ña sántiá'vi. Ñá kuiko ñu'u ña iña Xuva ko.

³ Ñá kuinima ñá ta'an ña. Ñá ntuntá'ví ini ña ta'an ña. Dá'vi ña dovete tá'an ña. Víí ña da nēe ka nuu i é ntio nima ña. Dóo kadā xení ña. Ñá ntio kue'en tsí ña é vā'a.

⁴ Diko tā'an ña. Ñá kadā kuení kue'en tsí ña nēe e vā'á é víí ña. Dóo ka'nu víí ña. Ñá ntio ña Xuva kō; da mii tsí é ntio ña é víí ñá nēe é ntio mii ña.

⁵ Kani nta'ví ña kō é kã'an ñá e dóo nuní ña Xuva kō. Ntá tsi ña te nuu é ntaā i. Tsí ña ntákuinti'xe ña tē dóo ío ntii Xuva kō é víí ña.

Ñá ku kinin núun iña ñá kuān ntáa san.

⁶ Ío ñá kuān ntáa sán ne, ntákí'vi ña ini víí ña'a ne, ntaéni nta'ví ña ñadí'í tuntu, ña é ío kuetsí i, ña ntáde da nēe ka é kaikán nima mú i.

⁷ Utén utén ntánakuā'a ña, ntá tsi ñá kakúvi kutú've ña nēe é nuu é ntaā i.

⁸ Vatā o dé ña tatan, ña é naní Jani ni Jámbri, é ña ni kuinti'xe ña é kã'an Muiseé ne, kuān ó de ña sã'a, tsí ña ntío ña kuinti'xe ñá é nuu é ntaā i. Ña tíví nee iña é vā'á kue'en tsi e ntádē kuení ña. Ña ni kúvi víí ña é kuinti'xe ña é vā'a sa.

⁹ Ntá tsi ña kutíí ña kaa dukūn ña, tsí kutuni un ntíí ntíí ña'a tsi dóo tuntu ñá, vatā o kütuni ñá'a iña Jani ni Jámbri kidaā.

Uun sá nuu i é kãka'án Pablu ni Timóteu nté koo víí ña

¹⁰ Ntá tsi inin va'an nté o nakua'á u, nté o de u é tuví u ñuxiví sa, nté o kadē kuení ko é víí u, nté o kuinti'xe kó Xuva kō, nté o kutíí ú nimá ko, nté o kuinimá ko, nté o kutíí ú e dóo ntó'o kó,

¹¹ nté o dé xení ña'a san ní ko, nté o nánto'o ñá ko ñuú Antioquiá ni ñuú Iconiú, ni ñuú Listrá di. Inin nté o kutíí u dá ēdé ña ní ko é kīni kaa. Ntá tsi nakáku Xuva kō ko é un ntí'í nuú i sá'a.

¹² Un ntí'í ñá'a, ña é ncho víí é vā'á kuenta iña Jesúcristú ne, kuān koo nto'o ña di.

¹³ Ntá tsi ña kini ntáa sán ní ña ntaéni nta'ví ta'an sán ne, da díí díí ka kadā xení ña. Kani nta'ví ña ña'a ne, dukuān ne, kani nta'ví ña'a san ñá di.

¹⁴ Ntá tsi dívīn ne, ñá ku xtuvīn miin núu í é kütú've o, nuu i é inin tsi nuu é ntaā i, tsí inin xoo ñá'a é nakuā'a ña o.

¹⁵ Tsí un tsi nte ntúvi da kulú'ntin inin tú'un é vā'á iña Xuva kó, díví tū'un é nañé'e o nté koo nakáku é kuinti'xe o Jesucristu.

¹⁶ É un ntí'í tū'un Xuva kō é ūve na'á ne, díví tū'un é kãka'an Xúva kō. Kaidiá'vi é nakua'a o ñá'a, é nañé'e o ña mí'í kãkunaá ka ña, é nañé'e o ña nté koo víí ña é vā'a, nté koo kutú've ñá é víí ñá nēe é ntio Xuva kō,

¹⁷ vata koo é koo tú've va'á ña é kuntikīn ñá Xuva kō, vata koo é kīni va'a vā'a ña nté koo víí ña é un ntí'í núu i é vā'a.

4

1 Divin ne, núu Xuva ko ni Jesūristu, ña é kadā kú've iña ña ntantito nī ña xi'i san dá nainu xtúku ña é kodo nuū ñá ne, ká'an ú ni ó tsi tsiñu sá'a viin:

2 Koon ntiin ka'an ntódōn tú'un Xuva kō. Nguentúvi da ka'an dá ka'an tsin ni ña'a, kuān té ura vá'a, kuān té ña té ura vá'a. Ntadan vá'an ña mī ña vá'a ó ntáka'an ña. Ká'an ni ña mī ña vá'a ó ntáde ña. Kué'en ña itsi nté koo vii ña. Kukuíi kudu'va tsi nakuā'an ña.

3 Tsi vé'xi ntuvi dá ña kutíi ká ña nima ña é kinī ña tú'un é vā'a san. Dá kuntikin ñá titín mastru, ñá naku'a da nēe ka nuu i é ntio ña é tēkú ña.

4 Nakuitā ñá ata ña tú'un é nuu é ntaā í san ne, da mii tsi é kīni ña kuentu e ntáka'an ñá'a.

5 Ntá tsi divin né, kadā kuení va'a ó nēe é vā'a viin. Na kūtíi o e dóo ntii tú'un. Ká'an ntódon tú'un va'a san nté koo nakáku ña'a. Kadan ntaan tsiñu o e tá'xi Xuva kō é viin.

6 Xu'ú ne, kaxé'e ú ntuvi iñá ko doméni iña Xuva ko. Dóko sá xee ntúvi é ntáka ú ñuxiví sa.

7 E kúvi idé u vata kaa sntadun iña Xuva ko; é kúvi idé u ínu du've u kuenta iña ña; ñá ni xtuví mii kué'en ú e kuínti'xe kó ña.

8 Vi'a ve ne, koó da kantétu u é nī'í ko doméni e dóo va'a é tūvi va'a iñá ko nta'a Xuva kō. Tsi dóo vá'a ó kadē kú've Xuva kō né, divi ña tá'xi ña kó ntuvi dá kixkadā kú've ña. Ntá tsi ña te da mii tsi ú nī'í ko, tsi un ntíi ntíi ña'a, ña e dóo diní i ntantétu ntuvi dá nainu xtúku ña.

Nuu i é vii ñá iña mii ña

9 Koon ntiin kī'xin kantí'in mī tuví u.

10 Tsi Demá ne, é xtuví mii ná ko. E díi ka ntio na é ío ñuxiví sa ne, kué'en na ñúu Tesalonica. Cresenté ne, kué'en ña ñúu Galacia. Titó ne, kué'en ña ñúu Dalmacia.

11 Ntuví sa ú Luca ntóo nti. Kūkuekán Marcú ne, kuntekan na te vé'xin, tsi kuví xntii ná kó tsiñu ko é káde ú i'a.

12 E táxnūu ú Tiquicu é kī'in ña ñúu Efesu.

13 Te vé'xín ne, kuní'in kutuún ko e xtúvi mii u nú vi'i Carpu dá ítúvi ú ñúu Troa. Kuidon librú ko di; ntá tsi díi díi ka ntio ko é kuídon tutú ko e ntátinuu.

14 Ná katsi'i ta'an káa, ná nani Alējandrú ne, dóo kiní o dé na nī ko. Ntá tsi kué'e Xuva ko ná é ntó'o na é kuān o dé na nī ko.

15 Kuenta tsi viin, tsi ña ntío kue'en na tú'un va'a san e ntáka'an ntódo ó.

16 Da kúvi uun íto dá ñe'é u nta'a ña kaxntékú kú've ne, xóxó ni xntii i ko é ntáda ntaa ñá iñá ko. Un ntíi ntíi ña xtúvi mii ñá ko. Tē ña vii Xuva ko kuēnta núu i sá'a.

17 Ntá tsi ña ni xtuví mii Xuvā kó ko. Tá'xi ña é kúvi ka'an ntódo ntíi ú tú'un va'a san iña ña, vata koo é kīni un ntíi ntíi ña'a, ña é ña te ña Israeé san, nté koo nakáku ña. Dukuān o nakáku u mé'ñu ña dóo xení i san ne,

18 kuan koo nakáku Xuvā kó ko da nēe ka nuu i é kīni kaa. Tsi divi ña vii ña kó kuenta é vā'a koo xee ú nta'a ña. ¡Ká'an ó tsi dóo ka'nu ña ntii dañu ntúvi! Kuan tsi koo na kōo.

Taxnúu ña ntiusi

19 Ká'an ntiusi ní Prisca ni Áquilá, ni ūn ntíi ntíi ñavi'i Onesiforu.

20 Kátúvi mii Erastu ñúu Corintu. Xtuví mii u Trofimu ñúu Miletu, tsi nhokuví ña.

21 Koon ntíin é kī'xin dí'na dá xēe ntúvi ví'xín san. Eubulu ni Pudenté, nī Linú, nī Claudiá, ni ūn ntíi ntíi ta'an ko ña kuínti'xe i, ña ntoo i'a, taxnúu ña ntiusi o.

22 Na kūnuu mé'ñu Tó'o ko Jesūristu ó; na naxnuu viko Xuva ko nto ūn ntíi ntíi nto. Sá'a tsi é ká'an u ni ó.

Tutu e táxnū San Pablu iña Títo

Taxnū Pablu tutú iña Títo

¹ Xu'u é Pablú u ne, kade tsiñu ú iña Xuva ko; pustru Jesúcrístu u. Taxnū ña kó vata koo é na kuinti'xe ña'a, ña é nakaxnú Xuva kó, vata koo é na kütuni ña tsi nchu'un é nuu é ntaā i e ntákuinti'xe kó,

² e ntantétu o é nī'i ko é vā'a nta'a Xuva ko ntii dañu ntūvi. E tá'xi Xuva ko xū'u ña nte dí'na dá iñi ntu'u ñúxiví san tsi kuān koo kuví ne, ñá te da kakā'an ña.

³ Veví ne, e xée ntūvi e xtúvi ñá ne, tā'xi ña é kütuni ko tú'un va'á san iña ña, iña Xuva ko, ña é nakáku kó, diví tú'un e xtúvi ñá nta'a ko é ká'an ntódo ú ni ñá'a.

⁴ Taxnū ú tutu sá'a iña o, Tito. I'xá mii ntī'xe ko kúvin, tsi nañé'e ú o é dadíi tsi kuinti'xe o nī ko. Na naxnuu viko Xuva kó ó, nī Tó'o ko Jesúcrístu, ña é nakáku kó; na tā'xi ña é vā'a koo kutúvin.

Tsiñu é káde Tito ñuú Creta

⁵ Xtuví mii ú o ñuú Creta vata koo é viin é kākunaá ka ikān, vata koo é kadā kú'vén xoo é vii í ñatā ña ntádē kú've ini ukun iña é un é un ñuú san vatā ó kaka'an u é viin.

⁶ Ña é vii ñatā ne, vá'a koo na vii ñá vata koo é ña ka'an kíni ña'a san iña ña. Uun tsi ñadi'i ñá koo. I'xá ña ne, na kuinti'xe i Xuva kó di; ña kúvi é dotó tsi vii, vata koo é ña túvī nēe núu i é kíni kaa; i'xa e dóo koñu'ú.

⁷ Ña odo núu ini ukun ne, da mii é vii ña é vā'a, tsi kade ña kuenta iña Xuva ko. Ña kúvi vii ka'nu ña. Ña kúvi é kúdiin ña é da nuu da kuíi tsi. Ñá ku de kí'vi ña. Ná ku nāa núu ña. Ná ku kuñima ñá diu'un.

⁸ Vá'a koo na vii ñá nī ña kaxee ví'i ña. Na kuñima ña é vā'a. Na kadā kuení va'á ñá nté koo vii ña. Vá'a koo na kadā kú've ña. Na káda ntaa ña é káka'an Xúva kó. Ná ku dotó tsi íde ña da neé ka é ntio ña.

⁹ Ná ku xtuví mii ña é kuinti'xe ña tú'un va'á san vatā o nakua'á nti ña, vata koo é kúvi ku'é e ña itsi vā'a ni tūku ña'a, vata koo é na kúvi vii ña é tñin díki ñá'a san tú'un é káka'an ñá, tē xoó kaka'an ntée i tú'un va'á san.

¹⁰ Tsi dóo ío ña'a, ña é ña ncho kuinti'xe i. Dotó tsi ntáka'an ñá, ntaéni nta'vi ña ña'a. Díi díi ka ntáde ña Israeé san, tsi ntáka'an ña tsi da mii é ká'nte o kúñu é ixi ko.

¹¹ Kantío é na ntádí xu'u ña, tsi ntánateñu núu ña ña kuinti'xe i san ni un ntíi ntí ñavi'i ña é dotó tsi ntánaku'á ña tú'un é ña kaidiá'vi é da mii kué'en tsi diu'un ntío ña.

¹² Uun ña'a ña, ña vé'xi ñuú Cretá ne, kaka'an ñá naa xuva ñá ne, kaka'an ntée ña ña ñuú ña: “Ña ñuú Cretá san ne, koó dá ña vete ña. Dóo kíni ntáa ña. Dóo diin ña. Da mii kué'en tsi ntáxi'i ntaé'xi ña. Dóo du'xen ña é káda tsiñu ña.” Kuan o ka'an ñá ñuú Cretá san.

¹³ Nuú é ntaā i é káka'an ña. Dukuān né, ntii ká'an ni ña vata koo é na kuinti'xe vá'a ña.

¹⁴ Ká'an ni ña tē ña ku de ña kuénta dovete e ntáka'an ña Israeé san, ntē ña ku kuinti'xe ña tú'un e ntáka'an ñá'a ni ña, ña é ña ntío i tú'un Xuva kó.

¹⁵ Kuenta iña ña é vā'a ne, vá'á é un ntí'i nuú i. Ntá tsi kuenta iña ña é kíni ntáa, ña é ña ntío i é kuinti'xe i ne, ña túvī nee iña é vá'á iña ña. Tsi ña vá'a díki ña; nté nima ñá ña vá'a.

¹⁶ Ntáka'an ña tsi ini ñá Xuva kó, ntá tsi kütuni ko tsi ñá ini ntí'xe ña ña, tsi da mii e ntáde ña é kíni kaa. Ná ntío ña kada ntaa ña é ntio Xuva kó; ntē ña ntaidiá'vi ña é vii ñá da neé ka nuu i é vā'a.

2

Nchú'un é nuu é ntaā i

1 Ntá tsi divīn né, nakuā'an ña'a nchú'un é nuu é ntaā i.

2 Ká'an ni ñatā sán tē ña ku de kí'vi ñā; ntē ña ká'an dikí ña, vata koo é na kuiko ñu'u ñā'a san ña. Na kadā kuení va'ā ña nté koo víi ña, nté koo ka'an ña. Na kuínti'xe vá'a ña. Na kuínima ñá ta'an ña. Na kütü ña nima ñá ni ñā'a san.

3 Ká'an ni ñadi'í átā sán di te na kuiko ñu'u ñā; ntē ña ku ka'an kīni ña iña ña'a; ntē ña ku de kí'vi ñā. Na ñañē'e ñá ña'a san nté koo é vā'á koo víi ña.

4 Na ñañē'e ñá ñadi'í kuétsī san nté koo kuinima ñá xī ña ni i'xā ña.

5 Na ñañē'e ñá ña é vā'á koo na kadā kuení ña nté koo víi ña, é na víi ñá da mii kuē'en tsí nuu i é vā'a, é kuēnta víi ña ví'i ña, é na ntuntá'ví ini ña ña'a, é na kuínti'xe ña é káka'an xī ña, vata koo é xoxo kuvi ká'an kīni i iña tú'un Xuva kō.

6 Kuan tsī koo ka'an ni na kuétsī sán di te na kadā kuení va'ā na nté koo víi na.

7 É un ntí'í é víin ne, ñañē'en ñá'a san nté koo víi ña é vā'a. Dá kanakuā'an ña'a sán ne, kanñ nima ó ka'an ni ña; ñá ku ká'an dikín ni ña dá kanakuā'an ña.

8 Vā'á koó ka'an, vata koo é ña kuvi ka'an ntée ña'a o. Kídāā ne, kuka'an nuu ña, ña é ña kákuinti'xe i, tsí ña tuví nee núu i é kúvi ka'an ntée ña o.

9 Ká'an ni ña ntáde tsiñu san te káda ntaā ña é káka'an tó'o ñā; na víi ñá tsiñu vā'a vata koo é dīni tó'o ñā é un ntí'í é káde ña. Ñá ku nantiko koó ñá ka'an ñá te káka'an tó'o ña ni ñā.

10 Ñá ku kí'í dú'u ña, tsí kanñ nima ñá na víi ñá da mii kuē'en tsi é vā'a, vata koo é na kütuni ñá'a tsí dóo va'a tú'un iña Xuva kō, ña é nakáku kō.

11 Tsi e táxnuu Xuva kō e dóo va'á iña ñá, vata koo é nakáku un ntí'í ña'a o.

12 E dóo vá'ā o dé Xuva ko ni kō né, kuān ó kanañē'e ñá kō é xtuví mii san. E kīni kaa, é ña kuínima ko é tō ñuxiví san. Ntá tsi na kadā kuení va'á ko nté koo víi o é vā'a é ntio Xuva kō vevii é kuntoo o ñuxiví sa.

13 Nñ dukuān ntantétu o tē xee ntúví é vā'á kue'en da ki'xi xtúku Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ni Jesūcristu, ña é nakáku kō.

14 Divi ña xe'é ña ntuvi iña ñá kuenta iña ko vata koo é nakakū ñá ko da nēe ka nuu i é kīni kaa, vata koo é na ntántoo ña nima ko é kuvi o iña mii ña, é nñ kue'én ini kō é víi o é vā'a.

15 Sá'a ká'an. Sá'a nakuā'an ña'a san. Nāxnuun ka'nun nima ñá ne, kadan tīn ni ña, tsí divi tsiñu e teé tsiñu Xuva kō ó é víin. Ñá dá vá'a o é na nántii ni'ni ña o.

3

Nté koo víi ña kuínti'xe i

1 Na nāka'an ña kuínti'xe i sán te na kí'ví dikí ña é káka'an ñá tsiñu na'nu i san ni da xóo ka ña tsiñu i, te na káda ntaā ña é káka'an ñá, te na kōo tú've ña é víi ñá da nēe ka tsiñu é vā'a.

2 Ká'an ni ña tē ña ku ka'an kīni ña iña dá xóo ka ña'a, te vā'á koo na kuntōo ña, é vā'á koo na víi ñá ni ta'an ña, na kuiko ñu'u ña.

3 Tsi xo'ō né, dóo tuntu o, dóo lo'o o kídāā di. Ntaíka o ntákunaa o. Ide o da nēe ka é ntio nima kīni kaa kō. Utén uten edé o é kīni kaa. Dē né'u ini o ni ta'an kō xé un xé un o. Ña ni ntío ña'a san kó ne, ña ni ntío ko ñá di.

4 Ntá tsi Xuva kō, ña é nakáku kō ne, ñañē'e ñá kō tsi dóo ncho víi ña é vā'á ni kō, tsi dóo kuinima ñá kō ne,

5 nakakū ñá kō. Ña túvi nee nuu i é vā'a é edé o vata koo é nakakū ñá kō, tsí mii ña ntúnta'ví ini ña kō. Nákate ña nima kó da nakáku ña kō. Ntuvi xēe tá'xi ña ko kuenta iña Espíritū Santū.

⁶ Ntekú ka tá'xi ña kō Espíritū Sántū san kuenta iña Jesúcristu, ña é nakáku kō.

⁷ Dōo vá'ā o dé Jesucristu ni kó vata koo é kuvi kuntetu ō é nī'i ko ntuví va'á iña ko ntií dañu ntúvi.

⁸ Nuú é ntaā i é kaka'án u ni ō ne, ntio ko é nī kué'en ini o kā'an ni ña kuínti'xe i Xuva kō sán vata koo é kōto vá'a ña nté koo vií ña nuu i é vā'a. Sá'ā e dōo va'á, e dōo kaidiá'vi i é vīi o un ntíí ntíí o.

⁹ Ntá tsi ña ku kinin núun te tsixe'e ñā'a nuu i é tūntu, te ncho nāa núu ña kuenta iña ñāta ñā, ña intōo kidaa, kuenta iña i nté o kaka'án lei Muísee. Núu i tsikán ne, ñá tē neé nuu á'vi kue'én te nāa núu ō.

¹⁰ Te iō ñā'a kakini nteē ñā ña kuínti'xe i sán ne, di'na kué'en ña itsi te ūvi íto ne, tē ñā ncho tēkú ña ne, kidāā ne, ña kún den ká ña kuenta.

¹¹ Inin tsí ña kuan ntāa sán ne, dōo kinī o ntāde ña. Kuétsi mii ña te kūnaá ña.

Nté koo vií Tito

¹² Ama táxnūu ú Artemá ō Tiquicu mí tūvín ne, koon ntiin kué'en mí tūví u ñuú Nicopoli. Ikan kutúví u dá ntúvi ví'xin san.

¹³ Da nēé ka é kūvin viín ne, xntiín Zena, ñā kanada'ān sán, ni Āpolo, vata koo é ñā té neé kūnaá nteē ñā itsi kán mí kī'in ña.

¹⁴ Nakuā'an vata koo é na kūtú've ta'an kō e dōo va'á na vií ña, é na xntii ña ta'an ña, ña ntātaan núu i, vata koo é na kādiá'vi ña.

I'a ntí'i é ūve na'a tutú san

¹⁵ Un ntíí ntíí ñā'a, ña é ntoo dadíi ntí ni i né, taxnūu ña ntiusi íña o. Ká'ān ntiusi ni ún ntíí ntíí ta'an ko, ña ntákuinima í ko tsí dadíi tsi kuínti'xe kó ni ñā. Xuva ko na nāxnuu viko ña nto un ntíí ntíí nto.

Tutú e táxnū San Pablu iña Filémuun

Taxnū Pablu tutú iña Filémuun

¹ Xu'u é Pablú u, é nuu kutú ú kuenta iña Jesúcristú ne, ntuví u ni ta'an ko Timóteu ntáde vá'a ntí tutú sá'a iña nto, Filémuun, tsi dóo vá'a tiin o é dadii tsi ntáde tsiñu o.

² Iña ta'an ko Ápia di, ni Ārquipu, ña é dadii ntáde tsiñu ni'i ntí, ni ūn ntíi ntíi ña kuínti'xe i, ña ntánataká nuu nú vi'i nto kán.

³ Na naxnuu viko Xuva ko ni Tó'o ko Jesúcristu nto; na tā'xi ña é vā'a koo kuntōo nto.

Dóo kakuinima Filémuun e dóo kakuínti'xe ña

⁴ Utén utén kanakué'e ú sintiá'vi nta'a Xuva ko kuēnta iña nto dá kaka'an ntá'vi u.

⁵ Tsi é kūtuní ko tsi dóo kakuínti'xe nto Tó'o ko Jēsuu, dóo kakuinima ntó ña, ni ūn ntíi ntíi ña kuínti'xe i san.

⁶ Kaikán u nta'a Xuva ko te kūvi ka'an vá'a nto iña nuu i é kakuínti'xe nto, vata koo é na kūtuni ñá'a iña i é un ntí'i é vā'a é nī'i ko nta'a Jesúcristu.

⁷ Dóo díní ko, dóo ka'nu kuíní ko kuenta iña nto, tsi dóo kakuinima nto, tsi dóo nátsu'un ka'nu nto ini ña ntákuínti'xe i san.

Kaikán Pablu uun dá xe'e iña ña kade tsiñu, ñá nani Onēsímu

⁸ Dukuān ne, ñá kaū'ví ko é ká'an u ni nto nēe é vii ntó kuenta iña Cristu.

⁹ Ntá tsi díi ka vá'a ó, kuíní ko, te kákán u da xe'e kuenta iña i é kakuinima ntó Xuva kō. Xu'u é Pablú u ne, é atā ú ne, i'a nuu kutú ú vevii kuenta iña Jesúcristu.

¹⁰ Xu'ú kaikán u nta'a nto kuenta iña i'xá ko Onesímu. Kaka'an u tsi i'xá ko ña, tsi xu'u é nakuá'a u ña nté koo kuínti'xe ña Xuva ko ñii dukuan nuu kutú u.

¹¹ Kídáa ne, ñá ni kánuu á'vi ña iña ntó, ntá tsi vevii ne, e dóo kainuu á'vi ña iña ntó ne, iña ko di.

¹² Nataxnū xtuku ú ña mí tuví nto. Ntá tsi vá'a tsi koo vii nto ni ña vata tsi te mii u.

¹³ Ntío ko é kūtuví ka ñá ni kó vata koo é xntii ñá kó naa nto dá nuu kutú ú a kuenta iña tú'ūn va'a san.

¹⁴ Ntá tsi ña iní u nee iña é ntío nto. Dukuān ne, ñá ni ká'an u ni ña te kutūví ka ñi ko. Ña ni ntío ko é kue'e kuetsí u nto é vii ntó da xe'e, ntá tsi te mii ntō ntío nto ne, kuví.

¹⁵ Á te itúvi xio ña uun da'na vata koo é naki'i xtuku nto ña é kutuví ñá ntii dañu ntúvi.

¹⁶ Tsi ñá te da mii tsi é káde tsiñu ña iña nto ve, tsi díi ka nuu á'vi ña ve, tsi e kúvi ña ta'an kō, ña e dóo kuinima ko. Xu'ú ne, dóo ntío kó ña. Ntá tsi dīvi ntó ne, á tē díi díi ka kue'e ntío nto ña kuenta iña mii ñá ne, kuenta iña Tó'o kō di.

¹⁷ Te tā'an ntí'xe nto kó kuíní nto ne, naki'i nto ña vata tsi te mii u.

¹⁸ Te io mí'i é kō'xó nteē ñá, o te nēe iña é itá nuu ña iña ntó ne, nadita nto kuentá ko.

¹⁹ Xu'u é Pablú u kaka'ū ú nta'a mii kó ne: Xu'ú nta'naa u. Ntá tsi ña ncho ka'an u ni ntō tsi tē ña dīvi u ne, ñá ni nī'i nto ntuví va'a iña nto.

²⁰ Sá'a vii ntó da xe'e kuenta iña Xuva ko vata koo é na kūnuu díní nimá ko. Naxnuu ka'nu kudii ntó nimá ko, tsi ení ko nto kuenta iña Cristu.

²¹ Taxnū u tutú sá'a iña nto, tsi iní u tsi kuínti'xe nto é kaka'an u ni ntō. Iní u tsi díi díi ka xntíi nto ña vatá o é kaka'an u ni ntō.

²² Uun ká tuku é kākán u nta'a nto ne, te na kōo tú've mí'i kutūví u. Tsi tá'xi Xuva kō é kī'xí u mí ntoo nto, kuíní ko, tsí kuān o ntaíkan ntó nta'a ña kuenta iñá ko.

I'a ntí'i tutú san

²³ Ení ko Ēprafa, ña é dadii nuu kutū ú ni i kuēnta iña Jesúcrístú ne, taxnūu ña ntíusi nto.

²⁴ Marcu, ni Arístarcu, ni Dema, ni Luca, ña é dadii ntáde tsiñu ni'í ntí ne, taxnūu ña ntíusi ntó ñi.

²⁵ Na nāxnuu viko Tó'o ko Jesūcristu ntó un ntíí ntíi nto. Sá'a tsí é ká'án u ni ntó.

Tutú iña ña Hébreu

Kaka'an Xúva ko kuēnta iña I'xá ña

¹ Ntuvi tsikán ne, dóo ki'in ito kaka'an Xúva ko ni ñata kō. Dóo ki'in nuū i kaka'an ña kuenta iña ña ka'an náa ña.

² Ntá tsi ntuvi sá'a ne, kaka'an ña kuenta iña I'xá ña. Tsi kuenta iña I'xá ña de vá'a ña ñuxiví san ne, xé'e ña é kúvi é un ntí'i iña I'xá ña di.

³ Kútuni ko tsi dóo kaxi'i nuu ka'nu Xuva kō dá kīni o tsi dóo kaxi'i nuu ka'nu I'xá ña, tsi dadíi kue'en tsi ña ni Xuva kō. Kade kú'vè ña é un ntí'i é ió ni tū'ún ña e dóo ntii iní i san. Dá kúvi nakate ña kuétsi kō ne, nákutuví ña diñi kua'a Xuva kō, ña e dóo ka'nu san, e dukún kán.

Xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu I'xá ña é un ntíi ntíi ánjē san

⁴ I'xá Xuva kō ne, xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu ña é ánjē sán ne, xé'e Xuva kō é dií ka ka'nu tsiñu vií ña é un ntíi ntíi ánjē san.

⁵ Tsi nté uun ánjē san ña ni ká'an Xúva ko ni ñā:

Divīn ne, I'xá ko;

vevíi xé'e u é kútuni ña'a tsí I'xá ko o;

nté ña ní ka'an ni'i ña nté uun ánjē san:

Xu'u kúvi ú uva ō né,

divīn ne, i'xá ko kúvin.

⁶ Ntá tsi dá xee ni'i ña I'xá mii ña ñuxiví a ne, kaka'an ña:

Un ntíi ntíi ánjē kó ne, na kunuu iní ña I'xá ko,

ka'an Xúva kō.

⁷ Kuenta iña ánjē sán ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Kade Xuva kō é kōo ánje ña vata kaa tatsín san,

vata kaa ñu'u é ka'i'xi ntáa ña ntáde tsiñu iña ña,

ka'an.

⁸ Ntá tsi kuenta iña I'xá ña ne, kaka'an ña:

Kadan kú'vén ntii dañu ntuví, Xuvā ko.

Vá'a kue'en koo kadan kú'vén.

⁹ Dóo kakuinima o nuu i é vá'a san ne,

ñā ntío kue'en o nuu i é kīni kaa san.

Dukuān né, Xuva ko, Xuva mii ō ne,

é nakaxnú ña o

e dií ka naxnuu dínī ña nima o é ūn ntíi ntíi ta'an o,

ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Divīn, Tó'ō, nté dī'na den kú'vén ñuxiví san ne,

mii ntá'a o den vá'an e dukún kán di.

¹¹ Xé'e ntúvi é ntí'i nuu i tsikán,

ntá tsi divīn né, kutúvín ntii dañu ntúvi.

Un ntíi ntíi nuu i tsikán ne,

kuata vatā ó kakuata dōo.

¹² Naka'nun váta kaa du'nu.

Nadaman vatā ó kanadama o dōo ko.

Ntá tsi divīn ne, ñā kánadaman kue'en tsin.

Ntuvi iña ó ne, ña ntí'i kué'en tsí,

ka'an Xúva ko ni I'xá ña.

¹³ Nté uun ánjē ña ni ká'an Xuva ko ni ñā:

Kutúvín diñi kua'a ko é kadā kú'vén

da nté kúvi vií u ni ña ntaínchu'vi o.

Ñá te kuan ō ni ká'an ña nī ánjē san.

¹⁴ Tsí da xōo ka ánjē sán ne, ña ntáde tsiñu iña Xuva ko. Tsí kataxnuu Xuva kō ánjē san é xntii ña ñá'a san, ña é nī'i i é vā'a é nakáku Xuva kō.

2

Uun nuu i e dóo ka'nu é nakáku ō

¹ Dukuān ne, kantio e díi díi ka vii o kuenta tú'ūn é kátekú kō. Tē ñá'a ne, xtuví mii o é kuinti'xe ko un siin vevii ne, un siin ká uten.

² Ini ó tsi é nuu é ntaā i tú'ūn é kāká'an Xúva ko kuēnta iña ánje ñá kídaā ne, ní'i ñá'a é ntó'o ña é ña ni de ntáa ña, é ña ni ide ña kuēnta.

³ ¿Ntē ntu koo é ña ní'i kō é nto'o ko ve, tē ña vii o kuēnta tú'ūn e dóo ka'nu san é kāká'an nté koo nakáku ō? Tó'ó kō ne, di'na ña kaka'an ñá tú'ūn va'á san. Kídaā ne, ntáda ntaa ñá'a san ní ko vata ō téku ña é kāká'an Tó'ó kō.

⁴ Ta'xi Xuva kō é kūtuni ko tsi tú'ūn ñá ne, nuu é ntaā i, kuenta iña nuu i e dóo na'nu e éde ña. Dóo kí'in nuū í nañé'e ñá kō ne, tá'xi Espiritū Sántū san e túku e túku nuu i é kūvi vii ó, vatā ó ntio Xuva kō.

Kūvi Jesucristu vata kaa uun ñá'a

⁵ Ñá ni xé'é Xuva kō é kadā kú've ánjē san ñuxiví xéé san é kīni ó rkontuvi.

⁶ Ntá tsi íó mí uve na'a tú'un Xuva kō mí kaká'an úun ñá'a ni ñá:

¿Nee iñá ntu é ñá'a san,

nee iñá ntu kuvi ña, Xuvā ko, é kanaka'an nto ñá?

¿Nee iñá ntu é ñá'a ñuxiví sa é kánti'i ini nto ña?

⁷ Dē kú've ntó ña é díi ka xuvi vii ña e ánjē san uun da'na,

ntá tsi xé'nto e dóo va'á ña, é kuiko ñá'u o ña.

⁸ Xé'e ntó é káda kú've ña é un nti'í é ío,

ka'an ña. Dukuān ne, xé'e Xuva kō é káda kú've ñá'a san é un nti'í. Ña túvī nee iña é ña kuvi vii ña ni í. Ntá tsi vevii ne, vata kīni o te kuvi vii ña nī é un nti'í san.

⁹ Ntá tsi ini o Jesús. Xtúvī Xuva ko ña é díi ka xuvi vii ña e ánjē san uun da'na, vata koo é ntó'o ña doxi'í san. E dóo kuinima Xúva ko kō ne, xé'e ñá é kūvi I'xá ña kuenta iña ún nti'í nti'í ñá'a. Kídaā ne, xé'e Xuva kō e dóo ka'nu ña, é kodo nuū kue'en ña.

¹⁰ É un nti'í é ío ne, kuenta iña Xuva ko. Divi ñá de kú've ña é un nti'í ne, ntio ña é un nti'í nti'í ñá'a e kúvi i'xá ña xee ña é nī'i ña é vā'á nta'a ña. Dukuān ne, é vā'á, kuiní ña, é ntuvá'a kue'en Cristu, ña é nakáku ko, kuēnta iña i e ntó'o ña.

¹¹ Tsí un nti'í nti'í o é ntoo xio o iña Xuva kó ne, uun tsi Uva ko nī Cristu, ña é nakaxnúu kō. Dukuān ne, ñá kākuka'an nuu I'xá Xuva kō é ká'an ña tsí ta'an ña ko,

¹² vatā ó uve na'a kaká'an ña:

Ká'an ú ni tā'an kó xōo ñá'a nto.

Kata u tsi dóo ka'nu nto mé'ñū ña ntákuinti'xe i san, ka'an ña.

¹³ Xio uve na'a kaka'an xtúku ña:

Kuntee ini ko Xuvā ko,

ka'an ña. Uun ká xtuku kaka'an ña:

I'a tuví u ni ún nti'í nti'í i'xá ko e tá'xi Xuva kō,

ka'an ña.

¹⁴ Ñá'a sán ne, ío kúñu ña, ío niñi ña. Dukuān né, kí'i Jesuu kúñu san ni nñi san di. Dukuān ne, kuvi kuvi ña ne, kuvi vii ña nī tó'ó e ña vā'á san é káde kú've iñá doxi'í san,

¹⁵ vata koo é kūvi nakáku ña un nti'í nti'í ñá'a, ña é ūve tñin dá kanñ ntuvi iña i e ntaú'vi ñá doxi'í san.

¹⁶ Nuú é ntaa i tsí ñá te ánjē san ña é vexntíi ñā, tsí tatá Abraán san.

¹⁷ Dukuān ne, vata koo é vii ña sá'a ne, kantio é ntūvi ña vata tsi ntáa ta'an ña, vata koo é vii ña dutu ódo nūu, ña é kāntunta'vi ini i ta'an i, ña é kāde ntaa tsiñu Xuva kō. Dukuān ne, kuvi nakate ña kuētsi ñā'a san.

¹⁸ Da xe é miñ ñā ntó'o ña e ntío tó'o e ña vá'a san é vii ña é kīni kaa ne, vevii ne, kuvi xntii ña ñā'a, ña é kuān o ntánto'o i di.

3

Dií ka ka'nu Jesuu é Muísee

¹ Dukuān né, ta'an ko e dóo va'á nto nuu Xuva ko, ntó'o é dadii kána Xuva ko nto nī ko é kuvi o iña ñā, kadā kuení va'á ntó iña Jesús, ñā vexká'an nī ko iña Xuva ko. Kaka'an o tsi táxnuu nti'xe Xuva ko ñā é vii ñā dutu ódo nūu iña i é un nti'í e ntákuinti'xe kō.

² Dē ntaa ña é un nti'í e kāka'an Xúva kō, ña é teé tsiñu ña, vatā o dé ntaa Muísee ini vi'i Xuva kō kidaā.

³ Ntá tsi Jesuu ne, dií dií ka ka'nu ña é Muísee, vatā ó dií dií ka ka'nu ñā kaxntísi vi'i san é vi'i é kaxntísi ña.

⁴ Da nēé ka vi'i é ió ne, ió xoo ñā'a, ña é kāde vá'a. Ntá tsi Xuva kō ne, de vá'a ña é un nti'í é ió.

⁵ Muísee ne, dē ntaa nti'í ña, vatā ó de ña kade tsiñu e dóo va'á, dā dé tsiñu ña ini vi'i Xuva kō. Dukuān né, kuínti'xe ñā'a san ña dá kakā'an ñā nuu i é kā'an Xúva ko nī ñā rkontuvi.

⁶ Ntá tsi Cristú ne, dē ntaa ñā nī ña ntáduku ntée Xuva ko vatā ó de i'xá san nī ñavi'i i. Xo'ó né, ñavi'i Xuva kō kúvi o tē ña xtuví mií o e ntákuinti'xe ko ña, tē dóo diní kō e ntantétu o é nī'i ko é vá'á nta'a Xuva kō.

Ntoo da'na ña ntáduku ntée Xuva kō

⁷ Dukuān ne, vií nto vatā ó kaka'an Espiritú Sántū san mí ūve na'a tú'un Xuva kō:

Te tēku nto é kāka'an u nī ntó vevii ne,

⁸ ñā ku de do'o nto vatā o dé ñata ntó dá idé ña du'xen nī ko, da íto nteé ña ko ñuu itsí kán.

⁹ Ikān né, íto nteé ñata ntó kō,

kuān té uvi díko kuia ini ña un nti'í nti'í nuu i e dóo na'nu é idé u.

¹⁰ Dukuān né, dōo dutsi kuini ko nī ña tsikán ne,

kaka'an u: “É dōto tsi ntádē kuení ña;

ñā ntío ña kuntikin ña itsí ko”, ka'an u.

¹¹ Dukuān né, kudiin ú nī ñā ne,

xé'é ú xu'ú ko tsí ña kue'e kue'én u é kuntoo da'na ña nī ko,

kuan o ka'an Xúva kō.

¹² Kōto nto, tá'an kó, te nté uun nto ña ku ntuká'xi nima nto é ña kii nteé xio nto Xuva kō, ña kantito san, é ña xtuví mií ntó é kuínti'xe nto ña.

¹³ Dií dií ka vá'á o te nakíi ntó nima ta'an nto utén utén nté koo vií ña, nīi dukuan ío ka ntuvi, vata koo é ña ntuká'xi nima nto é kaní nta'vi kuētsi san nto.

¹⁴ Tsí ta'xi Xuva kō é kudadii o nī Cristú, tē ña xtuví mií o é kuínti'xe ko ña vatā o kuínti'xe ko ña di'na, un tsi da nté kuvi o.

¹⁵ Dukuān ne, kaka'an tú'un Xuva kō:

Te tēku nto é kāka'an Xúva ko nī ntó vevii ne,

ñā ku de do'o nto vatā o dé ñata ntó

dá idé ña du'xen nī Xuva kō kidaā,

kuān ó kaka'an.

¹⁶ ¿Xo'ó ñā'a ntu edé ña du'xen nī Xuva kō da tēku ña é kāka'an ñā nī ñā? ¿Ñā ntu te un nti'í nti'í ñā'a san, ña nátava Muísee ñuu Egitó san?

17 ¿Xoó ña'a ntu e dóo dutsi kuini Xuva ko ni ña üvi díko kuia san? ¿Ñā ntu te ña'á san, ña é edé kuetsi ne, xī'i ña ñuu itsi san?

18 ¿Xoó ña'a ntu xé'e Xuva ko xū'u ñā ni ñā tsí ña kué'e ña é kuntoo da'na ña ni ñā? ¿Ñā ntu te divi ña'á san, ña é ña ni kuinti'xe i san?

19 Dukuān né, kaini o tsi ña ni ní'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō, tsí ña ni kuinti'xe ña Xuva kō.

4

1 Dukuān né, nii dukuan ió ka ntuvi é ní'i ko é kuntoo da'na o ni Xuva ko vatā o xe'e ña xu'u ñā ni ñata kō kídaā ne, koto vá'a nto vata koo é nté uun nto ña kunāa nto.

2 Tsi xo'ó ne, ní'i kō e téku kō tú'ün va'á san vata o téku ña tsikan. Ntá tsi ña ni idiá'vi tú'ün va'á san iña ña, tsí ña ni kuinti'xe ña da téku ña.

3 Ntá tsi xo'ó e kuinti'xe kō ne, tá'xi Xuva kō é kuntoo da'na o ni ñā. Tsi kuan o ka'an Xúva ko iña ñā tsikan:

Kuān koo kuví, vata o xe'é u xu'u ko dá kudiún u ni ñā,

é ña kúntoo da'na ña ní ko,

ka'an ña. Kuan o ka'an ñā, kuān te ió tu've mí kuntoo da'na o ni ñā nté ntüvi da kúvi de kú've Xuva ko ñūxiví san.

4 Tsi ió mí kaka'an tú'ün Xuva ko iña ntuvi é kuvi ü'xé san:

Ítüvi da'na Xuva kō da kúvi un ntíí ntíí tsiñu ña ntuvi é kuvi ü'xé san, ka'an.

5 Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Ñā kuntoo da'na ña ní ko,

ka'an ña.

6 Ntá tsi ió ka ntuvi é ní'i ña'a san é kuntoo da'na ña ni Xuva kō. Ñā'a san, ña é dí'na téku i tú'ün va'á san ne, ñā ni ní'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō, tsi dé do'o ñā.

7 Nāxtuví xtuku Xuva ko üun ká tuku ntuvi. Kuān té e títin kuia ita ntí'xin ne, kaka'an xtúku ña kuenta iña Dávií san é vevii. Tsi vatā ó uve na'a kaká'an ña: Veví ne, te téku nto é kaka'an Xúva ko ni ntō ne,

ñā ku de do'o ntō,

ka'an ña.

8 Tē dí ni xé'e Josueé san é ní'i ña Israeé san é kúntoo da'na ña ñuú Canaán ne, ñā ká'an xtúku Xuva ko iña tuku ntüvi.

9 Dukuān né, ió ka tuku ntuvi iña ña ntáduku ntée Xuva kō é kuntoo da'na ña ni ñā.

10 Tsi xoo ñā'a é ní'i ña é kuntoo da'na ña ni Xuva kō ne, kaxtuví da'na ña tsiñu ña vatā o itüvi da'na Xuva kō da kúvi de kú've ñā ñuxiví san.

11 Na koo ntii o vē, vata koo é ní'i ko é kuntoo da'na o ni Xuva kō ne, vata koo e nté uun xoxo vii i vatā o dé ña'a san e dé do'o ñā.

12 Tú'ün Xuva kō sán ne, kantíto. Dóo ntii ini i. Díi ka ntikō é vāta kaa uun káa é ió uvi núu i. Kaki'vi un tsi nté íni nima ko, un tsi nté íni xiki kō. Tsi kuenta iña tú'un ña ne, kanakaán nuu Xuva kō nima ko vata koo e díto nee iñā kadē kuení kō, nee iñā ntio nima ko é vīi.

13 Ñā túvi nee iña é de kú've Xuva kō é kuvi koo xū'ú nuu ña. Kaini ña é un ntíí. Vata te kántíí nima ko núu ña, divi ñā é ní'i ña kuenta iña ko.

Jesuu é dütü ñā odo nūu

14 Ió dutu ñā odo nūu e dóo ka'nu ña iña ko, é kúntāa ña mí'i tuví Xuva kō: divi Jesús, I'xá Xuva kō. Dukuān ne, ñā xtuví mii kué'en o e ntákuinti'xe kō.

15 Tsi dutu ñā odo nūu kō ne, kantuntá'vi ini ña kō tsi dóo ntáxio víta o. Tsi divi ñā ntó'o dadíi ña un ntíí ntíí nuu i e ntánto'o kō vevii, ntá tsi divi ñā ne, ñā ni xío kuetsi ñā.

¹⁶ Dukuān né, nā kué'en ini ko na xē étsin ō nuu Xuva ko, nā kadē kù've iña ko, vata koo é nī'i ko é dōo vá'a koo vii Xuva ko ni kō, é ntuntá'vi ini nā kō, é xntii nā ko da nēé ka ura i é kātaan núu kō.

5

¹ Tsí da xōo ka nā'a, nā é kade dutu ódo nūu ne, mé'nū nā'a san kakukú've nā é ká'an nā ni Xuva ko iña nā'a san. Dutú san ne, kaxé'e nā doméni ne, kae'nī nā kiti san é kué'é nā iña Xuva ko kuenta iña kuétsi nā'a san.

² Kantunta'vi ini dutu nā odo nūu san ni nā'a, nā é nā ini san, ni nā'a, nā ntákunaá san, tsí kuān ó kanto'o nā di.

³ Dukuān né, kantio é kué'é nā doméni iña kuétsi mii nā vatā ó kaxé'e nā doméni iña kuétsi nā'a san.

⁴ Xoxo kuvi vii i tsiñu ka'nu san é vii nā dutu ódo nūu san te mii nā ntio nā é vii mii nā, tsí Xuva ko kākana nā nā é vii nā, vatā ó dé nā ni Ároon kídaā.

⁵ Kuan ō kúvi ni Crístú di. Nā ni de kā'nu nā é ká'an nā tsi vii nā dutu ódo nūu, ntá tsi Xuva kō ne, xé'e nā nā tsiñu ka'nu san, vatā ó uve na'a mí kaká'an nā:

Divīn ne, I'xá ko kúvin.

Vevii xe'é u é kūtuni nā'a tsí divīn é i'xá ko o, ka'an nā.

⁶ Ío ka mí'i ūve na'a tú'un Xuva kō é kāka'an nā:

Vīn dutu ntii dáñu ntūvi, vata kaa Melquisedee, ka'an nā.

⁷ Dá tūvi dukuān Cristu nūxivi sa ne, kaka'an ntā'vi nā, íkan nā nta'a Xuva kō é xntii nā nā. Dōo ntā'vi éku nā ne, dōo ntii ka'an nā ni Xuva kō é na nakáku nā doxi'í san. Tékú Xuva kō é kāka'an nā, tsi dōo kanuu ini Cristu nā.

⁸ Ntá tsi kuān te I'xá Xuva ko nā ne, kuenta iña núu i e ntó'o nā ne, kūtú've Cristu nté koo kada ntaa nā nēe é ntio Xuva kō.

⁹ Da xe kúvi dé ntaa ntí'i nā ne, kuvi dé nā é nakáku o ntii dañu ntūvi, da xōo ka nā'a, nā e kuinti'xe i nā.

¹⁰ Tsi de kú've Xuva kō é vii nā dutu ódo nūu vata kaa Melquisedee.

Dōo xii kaa é xtuvī mii o é kuinti'xe kō

¹¹ Dōo ío e ká'an ú nuu i sá'a, ntá tsi dōo ntii tū'un é ká'an u ni ntō, tsi dōo kuuí dá ki'in diki nto.

¹² É dōo titín ntuvi é kuinti'xe nto ne, e xéé ntūvi é nakuā'a nto tuku nā'a. Ntá tsi kuan tsi ó kantio é ká'an xtúku ú ni nto divi nuū í e díi ka nā vi'xin kaa iña Xuva ko. ¿Vá ntú ikín xtúku nto é ntáxi'i dukuan ntō dikui? Tsí vata kutii nto é ká'xi nto é ntāva.

¹³ Xōo nā'a e ntáxi'i diki ne, vata kaa i'xa íkin ntaa nā. Vata kuka'xi nā é vii nā vatā ó kaka'an Xúva kō.

¹⁴ Ntá tsi nātā sán ne, ntaé'xi nā é ntāva. Nā e kúka'xí sán ne, ini nā nee iña é vá'a, nee iña é nā vá'a.

6

¹ Dukuān né, nā koó ntii ká o xee o da nté na kuka'xi nuu ō iñá Cristu. Na xtúvi xio o é nakuā'a o di'na iña Cristu. Nā ku ntiko koó xtúku ō nee iña é ini ō nte dí'na, tsi é ini o tsí nā vii ka o nuu i é kīni kaa é odō doxi'í san; é ini o nté koo kuinti'xé ko Xuva kō.

² É ini o é kutsi ntute o; é ini o nté koo xntee tá'an o nta'a kō nā ntákuinti'xe i san. É ini o tsí ntoto nā xi'í ne, ini ó tsi xntékú kú've Xuva ko iña kó ntii dañu ntūvi.

³ Sá'a vii ó te Xuva ko tā'xi nā ntuvi.

⁴ Tsí ña kuvi vií ò é nātivi iní xtuku ña tsíkan, ña é dī'na naxi'í nuu i kuenta iña Xuva ko. Íto nteé ña tsi dóo vá'ā o dé Xuva ko ni ñā né, ini ña nté o kade tsiñu Espírítu Sántu sán nima ña.

⁵ Íto nteé ña tsi dóo vá'ā ó kaka'an tú'un Xuva kō né, kūtuni ñá nuu i e dóo ntii ini i é v'e'xi rkontuvi.

⁶ Te nākuita ña é kuinti'xe ña Xuva kō vata koo é víi xtuku ña vatā o dé ña dī'na ne, dóo ntii tú'un é ntiko koō xtuku ña, tsí kuenta iña mii ña kánaxnteé xtuku ña Cristu ntíkā krusi kan. Kanadikí nteé ñá Cristu.

⁷ Tsí vata kaa ñu'u é kánako'lo ntute davi san vata dá kakíin ne, te xūku va'á kakene, xuku é kaidiá'vi iña ña ntáde tsiñu san ne, kanaxnuu víko Xuva ko ñū'u san.

⁸ Ntá tsi te da mii xūku íñu kakene ni kū'u é ña vá'a sán ne, kunaá ñu'u san, tsí koto te kúvi. Kuan koo nto'o ña tsíkán dī.

Kainuu mé'ñu Xuva ko kō

⁹ Kuān té dukuān o kaka'án nti, ta'an nti, ña e dóo ntio ntí ne, iní nti tsi ío nuu i e díi ka va'á iña nto, nuu i é nī'i ko dá nakáku ò.

¹⁰ Dōo vá'ā ó kadē kù've Xuva kō né, dukuān ne, ñá kúnáa iní ñá nuu i é idé nto. Ñá kúnáa iní ña tsi nañé'e ntó ña tsi dóo ntákuinima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san, dá xntíi nto ña kuēnta iña Xuva ko. Kuan tsí ó kade dukuan ntō vevii dī.

¹¹ Ntio nti é kuan kōo koó ntii ntō dī, é un é un nto, dá ntoo dukuan nto ñūxiví sa, vata koo é kūtuni va'á nto nee iña é nī'i nto nta'a Xúva kō.

¹² Ñá ntio nti é kudu'xen ntō, tsi é ntio ntí ne, vií nto vatā ó de ña ntákuinti'xe i, ña é ntákutií i é kuntétu da nté nī'i ña núu i e tá'xi Xuva ko xū'u ña é tá'xi ña kō.

¹³ Dā xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraán ne, éde ña kuenta iña mii ña, tsi nté uun ña'a é díi ka ka'nu ña é ntāda ntaa ñá iña ña.

¹⁴ Kaka'an ña: “Nuu é ntaā i é kākā'án u ni ntō. Dōo nāxnuu viko ú nto ne, ta'xi u e dóo nakāxa í'xá nto”, ka'an ña.

¹⁵ Kútii Abraan kantétu ña ne, dukuān ne, ní'i ñá nuu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ni ña.

¹⁶ Dā ntánantuku ò xoo é ntāda ntaa i te nuu é ntaā í ne, ntánantuku o ñá'a, ña é díi ka na'nu é xo'ō. Dukuān né, dá ka'an ñá tsi nuu é ntaā í ne, ña túvi ká nee iña é ká'an o.

¹⁷ Dukuān né, ntāda ntaa míi Xuva ko vata ò xe'é ña xu'u ña ni Ábraan. Ncho nañé'e ñá ña'a san, ña é nī'i i iña ña é xe'é ña xu'u ña, tsi kada ntáa ñá nuu i é xe'é ña xu'u ña ne, ka'an ña tsi ñá nadāma kue'en ña nté uun tú'ñ.

¹⁸ Dukuān né, ío uvi nuu i é ña nadāma, tsí ña kuvi ká'an Xúva kō dovete. Kuenta iña i sá'a ne, kanaxnúu ka'nu kue'en ñá nima ko, xo'ō é nantuku ò xoo nada'an i kō, tsí ini o tsí ni'í ko vatā ó kaka'an ña.

¹⁹ Dā xe'ini o sá'a ne, kairkaá kutu ò é kuinti'xe kō ne, ñá nadāma nima kó, vata kaa kaa é kairkaa kutū má ntute kán. Kuvi ki'in étsin ò nuu Xuva ko, ña tuví e dukún kán, vata ò ki'ví dutú san mí'i e dóo kuiko ata doo é rkaa iko ini ukun ña kidaā.

²⁰ Jesuú ne, nákaán ña itsi é kí'in o e dukún kán tsi kúvi ña dutu ódo nūu iña kó ntii dañu ntúvi, vata kaa dutu Melquisedee.

7

Jesuú ne, dutu ódo nūu ña vata kaa Melquisedee

¹ Melquisedee san ne, rei ñuú Saleen ñá ne, dutu ódo nūu ña iña Xuva ko, ña dóo ka'nu san. Kué'en Melquisedee é nāni'i ta'an ña Ábraan ítsi kán da náxee Abraan da kúvi idé ña ni títín rei ne, nāxnuu viko Melquisedee san ña.

² Abraán ne, kuenta iña kuenta u'xi núu i é nĩ'i ña dá naá ña ne, xé'e ña uun ta'vi i iña Melquisedeé san. Divi ña é Melquisedeé ne, “rei va'á” kani tú'un. Ñuu mí de kú'vê ña ne, Saleen nani. Saleén san ne, “é kuntōo vá'a o” kani tú'un. Kuvi ka'an o ve tsí rei va'á ña, ña é káde é kuntōo vá'a ña'a ña.

³ Ña túvĩ ntee na'a xoo é di'i ñā, xoo é uva ñā, xoo é ñata ñā. Ntē ña tuvi ntee na'a ama káku ña, ama xi'i ña. Vata kaa I'xá Xuva kō kaa ña, tsí kade ña dutu ntii dáñu ntūvi.

⁴ Koto nto tsí dóo ka'nu ña'a Melquisedeé san. Tsí uva ika ko Ābraan, ña dóo ka'nu sán ne, xé'e ña Melquisedeé san uun ta'vi i é kuēnta u'xi núu i e dií ka va'a é kĩ'i ña iña rei san da kũvi idé ña ni ñā'a san dá naá ña.

⁵ Kaka'an lei Muísee tsí i'xá Levii, ña é vīi dutú san ne, kuvi ki'i ña uun ta'vi i é kuēnta u'xi san iña é un ntĩ'i é iō iña ña Israeé san, kuān te ñavĩ'i ña, kuān te i'xá ika Ābraan ñá di.

⁶ Tā tsí Melquisedeé san, kuān te ña te i'xá Levii ñá ne, ki'i ña uun ta'vi i é kuēnta u'xi san é xe'é Ābraan, ña é xe'é Xuva ko xu'u ña ni i né, nāxnuu viko ña Ābraan.

⁷ Inĩ vá'a o tsí divi ñā é kanāxnuu viko ña ña'a sán ne, dií ka ka'nu ña'a ña é ñā'a, ña é nāxnuu viko ña.

⁸ Vevii ne, da xōo ka é kãni'i i uun tá'vi i é kuēnta u'xi san ne, kudii ña'a, ña é kãnti'i ntuvi iña i. Ntá tsi kidaā ne, kaka'an tú'un Xuva ko iña Melquisedeé vata tsí te kãnti'ito ká ña.

⁹ I'xá Levii, dutú san é kãki'i uun tá'vi i é kuēnta u'xi san vevii ne, kuvi ka'an o tsí vata tē ntá'vi ña di dá xe'é uvata ña Ābraan uun tá'vi i é kuēnta u'xi iña Melquisedeé.

¹⁰ Tsí ñu'u kũñu Ābraan núu i é kũvi i'xá ña é vāta kaku, da kué'en Melquisedeé é nãni'i ta'an ña.

¹¹ Tē di dutú san é i'xá Levii kuvi víi ña é ntūvá'a ña'a san nuu Xuva ko kuenta iñā lei san e ntánakuá'a ña ña ne, ñá kantio é kĩ'xi ká xtuku uun dutú rkontuvi. Ntá tsi dutu ñá tsikán ne, ña ni kúvi víi ña. Dukuān ne, kantio é kĩ'xi uun dutu vāta kaa Melquisedeé san ne, ñá te vāta kaa tatá i'xá Levii, ñá nani Āroón san.

¹² Te é tuku dutú san ki'xi ña ne, kantio é nādama ña lei san.

¹³ Dutú san, ña kaka'an tú'un Xuva kō ne, Cristu ña. Ntá tsi ña te tatá Aroon ña, tsí tuku tatá ña. Nté uun ito vata víi tatá ña sá'a dutu.

¹⁴ Un ntĩ ntĩ ña'a san ini ña tsí Jesuú ne, tatá Judaa ña. Nté uun ito ña ni ká'an Muiseé te kii nūu dutu i'xá Judaa.

¹⁵ Dií ka kaini o sá'a dá xee dūtu xeé san, ña vata kaa Melquisedeé.

¹⁶ Ña sá'a ne, ñá ni xēe ña é vīi ñá dutu tsí kaduku ntee ña tatá Aroón san, tsi xēe ña é vīi ñá dutu dá xe dóo ntii inĩ ña tsí ña kant'i'i ntuvi iña ña.

¹⁷ Kuvi vatā o kaka'an tú'un Xuva ko iña ña:

Víin dutu ntii dáñu ntūvi,

vata kaa Melquisedeé,

ka'an.

¹⁸ Dukuān né, nanti'i Xuva kō lei átā san, tsí ña ni kuvi víi, ñá ni idiá'vi.

¹⁹ Tsí lei Muiseé san ne, ña ni kúvi víi é káda ntaa kué'en o ni Xuva kō. Ntá tsi iō itsi e dií ka va'á ve. Kuenta iña i sá'a ne, kuvi xee étsin o nūu Xuva ko.

²⁰ Xé'e Xuva ko xu'u ña é tēe tsiñu ña Jesuú é vīi ñá dutu xeé san.

²¹ Un ntĩ ntĩ dutu ñá nguĩ sán ne, ñá te xōo ni xe'é i xu'u i ni ñā dá kĩ'ví ña é vīi ñá dutu. Ntá tsi dutu ñá sa'a ne, ntee na'a mí xē'é Xuva ko xu'u ña ni ñā dá kakā'an ña:

Xu'u é Xuva o kó ne, ta'xi ú xu'u kó ne, ñá nãtĩvi inĩ ko dá kã'an u:

“Dĩvĩn né, dutun ntii dáñu ntūvi”,

ka'an Xúva kō.

²² Dukuān né, kūtuni nǎ'a tsi Jesuú ne, tuví ña kuenta iña tú'un xéé san e tá'xi Xuva ko xū'u ña dá kakā'an nǎ tsi dií dií ka va'á koo é xéé san é vāta kaa é tūvi di'na.

²³ Nǎ te da dii dutu xió ña kidaā, tsí un ntíi ntíi nǎ ne, ña ni kúvi vií nǎ dutu ntii dáñu ntūvi, tsí xi'i nǎ ne, tuku ña'a nakunū ña naa ña.

²⁴ Ntá tsi Jesuú ne, vií ña dutu ntii dáñu ntūvi, tsí ña kúvi nǎ ne, nǎ kantio é k'ívi tuku dutu náa ña.

²⁵ Dukuān ne, kuvi nakáku kue'en ña un ntíi ntíi nǎ'a, ña é k'í'xi etsin nuu Xuva ko kuenta iña ña, tsí ña kúvi ña. Tuví ña vata koo é ká'an nǎ ni Xuva ko kuēnta iña ña'á san ntii dáñu ntūvi.

²⁶ Tsi Jesuú ne, dutu ódo nuū nǎ e dóo va'á ña, vatā ó kantio ko. Tsi dóo va'á ña. Nǎ tūvi nee é k'ini kaa iña nǎ, ntē ña tuvi nté uun kuétsi nǎ. Nǎ te dadii ña ni nǎ é ió kuétsi i. Dií ka ka'nu ña'a ña é un ntí'í é ió e dukún kǎn.

²⁷ Nǎ kantio é vií nǎ vatā ó de tuku dutu ña odo nuū san é ütén utén kae'ni ña kiti é kué'é ña ti doméni iña Xuva ko, di'na kuenta iña kuétsi mii nǎ ne, kidáā ne, kuenta iña kuétsi ña ñuú ña. Ntá tsi Jesuú ne, uun ito tsi xe'é ña doméni iña Xuva ko kuenta iña ún ntíi ntíi nǎ'a dá xe'é ña kúñu mii nǎ ntíkā krusi kan.

²⁸ Lei Muísee san ne, kadē kú've é kūdii ña'á san é io kuétsi ña vií ña dutu ódo nuū san. Ntá tsi xe'é Xuva ko xū'u ña dá de kú've ña rkontuvi é xéé lei san tsí l'xá mii ña vií nǎ dutu ódo nuū, divi ña é ña tuvi kué'en tsi kuétsi ña ntii dáñu ntūvi.

8

Jesuú ne, kade kú've ña iña tú'un é xéé san

¹ Vá'a ō ve. Dií ka ntio ko é kūtuni nto sá'a: Ió dutu nǎ odo nuū iña ko é vǎ'á kue'en ña, tsi tuví ña e dukún kǎn ne, kadē kú've dadii ña ni Xuva kō, ña dóo ntii iní i san.

² Kade ña dutu ódo nuū má vi'i kuikó nti'xe san é tuví e dukún kǎn. Mii Xuva kō xntítsi nǎ vi'i sá'a; ña te nǎ'a ni xntítsi ña.

³ Un ntíi ntíi dutu nǎ odo nuū san ne, divi tsíñu ña é kué'é ña doméni nta'a Xuva kō, é ká'mi ña kiti san iña Xuva ko, kiti e ntax'éle ña'a san iña kuétsi nǎ. Dukuān ne, kantio é kōo é kué'é Jesuu nta'a Xúva kō di.

⁴ Tē dí katuvi dukuan ña ñuxiví a ne, nǎ vií nǎ dutu, tsí dóo ió dutu táta Levii e ntax'éle ña doméni vatā ó kaka'án lei Muísee.

⁵ Ntá tsi da mii tsí da ntántavá'a naa ña nuu i é ió e dukún kan, vatā o dé Muísee da xntítsi nǎ vi'i Xuva kō ne, kaka'an Xúva ko ni ña: “Kuenta vií nto é ntává'a naa nto vatā o nañé'le u nto rki uku Sínaif kǎn”, ka'an ña.

⁶ Ntá tsi Cristú ne, ni'i ña tsíñu e dií ka ka'nu é ni'i dútu, nǎ tsíkan, tsí kade kú've nǎ iña tú'un e dií ka va'á san. Dií ka va'a tú'un san tsi tá'xi Xuva ko xu'u ña ni ko uun nuu i e dií ka va'a.

⁷ Tē dí ni ídiá'vi kue'en tú'un é ítūvi di'na ne, nǎ dí ni ntio é kōo tuku tú'un vē.

⁸ Ntá tsi ña ni xkúntee iní Xuva kō nté ō dé ña'a san kuenta iña tú'un āta sán ne, uve na'a mí kakā'an nǎ ni ña:

Xu'u é Xuva ntō ne, kaka'án u ni ntō:

Koto nto tsí xee ntūvi ve

dá ká'an xtúku ú ni ña Israeé ni ña Judaa nté koo vií ña.

⁹ É tūku kaka'án u ni ña vatā ó kaka'án u ni ñata ña ntūvi dá írkáa ú nta'a ña e nátává u ña ñuú Egitó;

tsí nǎ ni de ntāa ña é káka'án u ni ña.

Dukuān ne, ña ni íde ú ña kuenta, ka'an Xúva kō.

¹⁰ Kaka'an xtúku Xuva kō:

Tú'ün sa'á ka'án u nī ña Israee dá xee ntúvi tsikan.

Tsu'un u tú'ün ko ini diki ña.

Xnteé na'á u tú'ün kó nima ña.

Kidáa ne, vií u Xuva ña ne,

vií ña ña'a ko.

¹¹ Ñá kantio é xe un xé un ña nakuá'a ña

ta'an ña ni ñavi'i ña xoo e Xuva ña,

tsí un ntíi ntíi ñá ne, é ñi ñá ko,

nté i'xá e dií ka lú'ntí un tsi nté ñatā, ña e dií ka atā.

¹² Kada ka'nu ini u ni ña kuétsi ña ne,

nté uun ito ká ña naká'an ko nuu i é kīni kaa é idé ña,

ka'an Xúva kō.

¹³ Dá kakā'an Xúva ko iña tú'ün xee san ne, ncho ka'an ñá tsi e kuáta tū'un é tuví di'na. Da neé ka nuu i é kuatā, é ña kaidiá'vi ká i ne, ña ná'a ká kutúvi.

9

Vi'i Xuva kō é tuví ñuxiví a ni vi'i Xuva kō é tuví e dukún kān

¹ Vi'a vé ne, tú'ün é di'na sán ne, kaka'an nté koo kunuu iní ñá Xuva kō. Xíó ukun ñá di é tuví ñuxiví a.

² Xntitsí ñá vi'i doó san é kúvi xúkun ñá. Xíó ūvi ne'u i. Mí'i di'na kakí'vi ña ne, ikān intóo kantilín ní mesa mí ōdo tañú'ú é kúvi doméni iña Xuva ko. Ikān ne, kaka'an ña é Má Vi'i Kuikó san.

³ Áta dōo é rkaa iko iní i kán ne, tuví tuku ne'u i mí kakā'an ña é Má Vi'i Kuikō Kue'en.

⁴ Ikān ne, tuví uun naa e kúvi kaá kuān e dóo nuu á'vi i mí e'mi ña kútū, ni étun é kátavi kaá kuaán san kaníi áta i. Sá'a ne, kaka'an ña é Étun Iña Tú'un Xuva Kō, tsí ñu'u vá'a xuú san mí ūve na'a tú'ün é kaka'an Xúva ko ni Muisee. Nu uun súle e kúvi kaá kuaán san mí ñu'u nuu i e é'xi ña kídaa, di'vi é kaka'an ña é manaa. Nu uun Ároón di é kéne xuku i kídaa.

⁵ Úvi ánjē e kúvi kaá kuaán san ne, ntāñi nú étun san vata koo é kūtuni ñá'a tsi íkan kakí'xi Xuva kō, ña dóo ka'nu san. Katavi núu ntí'xin ánjē san ata étun san mí ntuvá'a ña'a san ni Xuva kō. Ntá tsi ña ká'an ka u nuu i sá'a zevii.

⁶ Dā xío tu've nuu i tsikān ne, ntakí'vi dutú san má vi'i é kúvi ūun san utén utén vata koo é vií ñá tsiñu ña.

⁷ Ntá tsi má vi'i é kúvi ūvi san ne, koó da mií dutu ñá odo nūú san kakí'vi ña ne, uun ito tsi é uun kuia. Dá kí'vi ña ne, kantio é kuído ña niñi kiti é kue'é ña doméni nta'a Xuva ko kuénta iña kuétsi mií ña ni kuétsi ña ñuú ña, nuu i é idé ña dá ña ni kutúni ña.

⁸ Dukuān né, kanañē'e Espiritū Sántū sán kō tsí vata kúvi kí'vi ña'a san mí tuví Xuva kō dá kade tsiñu ni'i dukuan ña má vi'i kuikó é kúvi ūun san.

⁹ É un ntí'i sa'á vatā o dé ña kídaa né, kanañē'e ña'a é ntoo zevii. Tsi kuenta iña tú'un áta sán ne, xé'e ña doméni nta'a Xuva kō né, e'mi ña kiti san iña Xuva ko. Ntá tsi kuān té du'vá ó inúu ini ña Xuva kō ne, ñá ni idiá'vi e ntuvá'a ntí'xe nima ñá ni Xuva kō.

¹⁰ Tsi tú'un tsikān ne, da mií kaka'an iña i é ká'xi o, é ko'o ō, nté koo ntuntoo kúñu kō. Sá'a ne, kudíi núu i e tá'xi Xuva kō é vií ó da nté ká'an Xúva kō tú'ün xee, nuu i e dií ka va'a.

¹¹ Ntá tsi zevii ne, e xée Cristu é vií ñá dutu ódo nūu nuu i é xée san, nuu i é vá'a e xe'é Xuva ko xú'u ña. Kí'vi ña má vi'i doó san e dií kaa va'a, tsí ña te ña'a ni de vá'a ña, tsí ña te ñuxiví a tuví.

¹² Ña ni idó Cristu niñi a ndi'ú san, nté niñi a le'ntú san é kúvi doméni iña Xuva ko, tsí niñi mií ña xe'é ña. Dukuān ne, idiá'vi é uun ito tsi kí'vi ña má vi'i kuikó kue'én san e ntá'vi ña kuétsi ko ntii dañu ntúvi.

¹³ Kuenta iña tú'un āta sán ne, níñi dūntiki kíchī sán ni níñi ndi'u kíchī sán ni xāa kúñū i'xá duntiki kítđī san é i'xi nú nāá san ne, idiá'vi é dā'ví dutú san űa'a, űa é iō kuetsí i. Dukuān é ntuntoo kúñū űa ne, naxtuvī xío űa űa iña Xuva ko.

¹⁴ Ntá tsi díi díi ka kaidiá'vi níñi Cristu. Tsi kuenta iña Espíritu űa é űa kuvī ne, xe'é Cristu ntuvi iña űa vata kaa doméni iña Xuva ko, uun doméni é űa tuvi nee é kīni kaa. Kuenta iña níñi űa ne, kantoo nimá kō é un ntí'i nūu i é kātā'xi doxi'i, vata koo é kuvi kada tsiñu o iña Xuva ko, űa kantito san.

¹⁵ Dukuān é Jesucristú ne, vata kaa űa kaikan dá xe'e kaa űa iña tú'un xeé san. Xí'i űa vata koo e ntá'vi űa kuetsí é idé o da ntántīkin dúkuan o é kākā'an tú'un āta san. Dukuān ne, űa e kána Xuva kō ne, kuvi ni'i űa é vā'á iña Xuva ko ntii dañu ntúvi, vatā o tá'xi Xuva ko xū'u űa.

¹⁶ Tsi te káda vá'a uun űa'a tutú iña nee é dúku ntée i'xá űa te xi'i űa ne, űa kúvi kī'i i'xá san iña uva i dá nté ntúvi é kúvi uva űa, vatā xkoó ini o.

¹⁷ űa kaidiá'vi tutú san dá tūvi dukuan űa de vá'a san. Dā nté tē xi'i űa ne, da kidāa kaidiá'vi i.

¹⁸ Dukuān ne, un tsi nte dá iñi ntu'u tú'un āta sán ne, kantio é kātī níñi san.

¹⁹ Kaka'an Muisee ni ún ntí ntí űa'a san nté o kaka'an é un ntí'i leí san. Kidāa né, kī'i űa xuku é nani hīsopó ne, nāki'ní űa idi le'ntu kué'é san điki i. Dā xnūu nto'o űa ini níñi a dúntiki san é nākudāka ntúte ne, da dá'vi űa libru leí san ni ún ntí ntí űa'a san.

²⁰ Kaka'an űa: “Níñi sán ne, kuntā'a vata koo é kūtuni nto tsi tá'xi Xuva ko xu'u űa ni ntō nté koo víi űa ni ntō”, ka'an űa.

²¹ Du'va o da'ví Muisee níñi san ví'i doó san ni un ntí'i nūu i é de tsiñu ni'i űa má ví'i doo kan.

²² Tsi kaka'an ntí'xe leí san tsí dokó sa é un ntí'i ne, kantio é ntuntoo ni níñi san. Ná kada ka'nū ini Xuva ko ni ko tē űa di'na katī níñi san.

Kada ka'nu ini Xuva ko ni ko kuēnta iña doméni é xe'é Cristu

²³ Dukuān ne, núu i é iō űuxiví sa é kántuvá'a naa nuu i é iō e dukún kán ne, kantio é távi níñi kiti san vata koo é ntūntoo. Ntá tsi đivi nuú i é iō e dukún kán ne, níñi é díi ka va'á kantio.

²⁴ Tsi ná ni kī'vi Cristu má ví'i kuíko san é de vá'a űa'a san, tsí kudii e ntává'a nāá űa'a san má ví'i kuíko é tuví e dukún kán. Ntá tsi kī'vi űa e dukún kán mí kaikan űa nta'a Xuva ko kuēnta iña ko.

²⁵ Cristú ne, űa te kí'in ito ni ēti űa níñi űa é kūvi doméni iña Xuva ko. Tsi dutu űa odo nūu iña űa Israeé san ne, kuenta kuia kakí'vi űa má ví'i kuíko kue'en san vata koo é kué'é űa níñi é űa te níñi mii űa é kūvi doméni iña Xuva ko.

²⁶ Tē dí kuan o ni idé Cristú ne, kantio é kí'in ito kuvī űa un tsi nte ntúvi dá iñi ntu'u űuxiví san. Ntá tsi uun ito tsi kí'xi űa da dokó sa ntí'i űuxiví san ne, xe'e űa ntúvi iña űa nta'a Xúva kō vata koo é nakate űa un ntí ntí kuetsi kō é iō.

²⁷ Uun ito tsi kuvī o, ún ntí ntí o ne, kidāa ne, ká'an Xuva ko te vā'á o ne, o tē űa vá'a o ni ide o.

²⁸ Kuan o kúvi Cristú đī, tsí uun ito tsi xe'é űa ntuvi iña űa é kūvi doméni iña Xuva ko, vata koo e ntá'vi űa kuetsí űa'a san. Ntá tsi kí'xi xtuku űa, űa tē e ntá'vi xtuku űa kuetsi kō, ntá tsi vata koo é nakákú kue'en űa űa'a san, űa ntantétu űa utén uten.

10

¹ Lei Muiseé ne, vata kaa na'a i iña i é vā'á san é kí'xi, tsí űa te đivi ntí'xe. Dukuān né, kuān te kuēnta kuia ntaxé'e űa'a san doméni é kākā'an leí san nta'a Xuva kō dá inūu ini űa űa ne, űa ni kúvi ntúvā'a kue'en űa.

² Tē dí kuvi ntavá'a nti'xe leí san ña'a san kuenta iña doméní san ne, ñá kantío é kuē'é ka ña doméní san kuenta kuia. Te ūun ito tsi ntuvá'a kue'en ñá ne, ña ntánti'i iní ka ña te ió ka kuétsi ña.

³ Ntá tsi dā ntaxé'e ña doméní san kuenta kuia ne, ntánaka'an ñā tsi ió kuétsi ña,

⁴ tsi ña kúvi nakate kue'en niñi dúntiki kíchī sán ni nāñi ndí'u kíchī san kuétsi kō.

⁵ Dukuān ne, kaka'an Crístu ni Xuva kō da vé'xi ña ñuxiví sa:

Ñá tē doméní san, nté niñi kití san é ntio nto.

Dukuān né, taxnūu nto ko é kúvī ú ña'a.

⁶ Ntō'ó ne, ñá nī xkúntee iní nto é ntaé'mi ña'a san kití san;

nté ña ni xkúntee iní nto doméní é ntáta'xi ña nto kuenta iña kuétsi ña.

⁷ Dukuān ne, kaka'an u:

“Kini nto, tsi i'a vé'xi u é víi u é ntio nto, Xuvā kó,

vatā ó uve na'a iñá ko iní libru nto”,

kuan ō ka'an u,

ka'an ña.

⁸ Di'na ne, kaka'an ñá tsi ña xkúntee iní Xuva kō doméní san, nte é ka'mi o kīti iña kuétsi ko, kuān te kaká'an leí san é kuān koo víi o.

⁹ Kidáā ne, kaka'an ña: “I'a vé'xi u é víi u é ntio nto, Xuvā kó”, ka'an ña. Ncho ka'an sá'a tsi e nákat sin ña nuu i é átá san vata koo é xtuví ña nuu i é xēe san naa i.

¹⁰ Tsi edé Jesucristu é ntio Xuva kō dá uun ito tsi é ntii dañu ntūvi xe'é ña kúñu ñā é kúvi doméní iña Xuva ko. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi ña tuví ka kuétsi kō.

¹¹ Dutu ñá Israeé san ne, utén utén ntáñī ña, ntaé'mi ña kiti é kúvi doméní iña Xuva kó, kuān té ña kaidiá'vi é nākate kuétsi kō.

¹² Ntá tsi Jesuú ne, uun ito tsi é ntii dañu ntūvi xe'é ña kúñu ñā é kúvi doméní iña Xuva ko kuenta iña kuétsi kō. Kidáā ne, ítūvi ña diñi Xuva kō.

¹³ Kantétu ña vē da nté kúvi víi kue'en Xúva ko ni ūn ntíñ ntíñ ña'a, ña é ña ntío i ña.

¹⁴ Tsi kuenta iña i é uun tsi doméní san ne, ntii dañu ntūvi ntavá'a kue'en ñá ña'a san nuu Xuva ko, ña e nátsoo xio ña iña ña.

¹⁵ Náñe'e Espíritū Sántū sán kō tsi é nuu é ntaā i, tsi di'na kaka'an ña:

¹⁶ Du'vā ó kaka'an Xúva kō:

“Tū'ūn sa'a é kuē'é u xu'u kó ni ñā rkontuví ne, kuan kōo.

Xtúví u tú'ūn ko nuú nima ña.

Xntéé na'a u tú'ūn ko iní diki ña”,

ka'an ña.

¹⁷ Da kidáā ne, kaka'an ña:

“Nté uun ito ká ña naká'an ko kuétsi ña,

nté nuu i é kīni kaa é edé ña”,

ka'an ña.

Kuan ō ka'an Espíritū Sántū san.

¹⁸ Dukuān ne, dá kadā ka'nu iní Xuva ko ni ko kuétsi kō ne, ñá kantío é kuē'é ka o doméní iña kuétsi kō.

Kf'in etsin ō nuu Xuva ko

¹⁹ Dukuān né, ta'an ko, ñá u'vi ko. Kuví kí'vi ō má vi'i kuikō kue'én san ve, tsi xe'é Jesucristu níñi ñá kuenta iña ko.

²⁰ Vatā o nákaan dutu átá san doo é rkaa ikō san, vata koo é kí'vi ña mí tuví Xuva kó ne, kuān o dé Crístu dá xe'é ña kúñu ñā. Nákaán ña itsi xēe é kí'in o mí tuví Xuva ko, itsi mí nī'i ko ntuví iña ko.

²¹ Jesuú ne, kade ña dutu ódo nūu iña ko, xo'o é ntáduku ntee o Xuva kō.

²² Dukuān né, kan̄ nima ko kī'in o un tsi nte mi túvi Xuva kō. Kuinti'xe kue'en kó ña, tsi e nákatē ña nima ko vata koo é ña kutsú'un ká o iña kuétsi kō ne, é ntūntoo kúñu ko ntute vā'á san.

²³ Nā ku xtuvī mii o é kākā'an o tsi nuu é ntaā í nuu i é kantétu ō, tsí vií nti'xe Xuva ko nuu i e tá'xi ña xu'u ña ni kō.

²⁴ Kadā kuení ko iña ta'an ko, xé un xé un ō, nté koo vii o vata koo é díí díí ka kuinima ko, é díí díí ka vii o nuu i e dóo va'a.

²⁵ Nā xtuvī mii o é nataká nuu o ni ta'an kō, tsi iō ñá'a e kuán o de ña. Ntá tsi xntii o tā'an ko vata koo é nakí'í nima ña. Díí díí ka kantio é kuān koo vii o veví, tsí dokó sa xee ntúvi dá kī'xi xtuku Tó'o kō.

²⁶ Tē tsun rkó tsiñu ko kade dukuan ō é kuétsi san rkontúvi é ñni o é nuu é ntaā i iña Cristú ne, ña túvi ká doméni é kī'i Xuva kō e ntá'vi o iña kuétsi kō.

²⁷ Da mii é kuntetu o nuu i e dóo donchu'vi nta'a Xuva kō dá xntékú ku've ñá iña ko. Ní'i kō mí'i koko un ntí'í ntí'í ña'a, ña ntaínchu'vi Xúva kō.

²⁸ Xoo ñá'a, ña é ña ni de ntáa lei Muíseé san ne, ñá ni ntuntá'vi ini ña ña. Te ió uvi, uni ña'a é kākā'an ntée ña ña ne, da mii é kuví ña.

²⁹ Te kuān o kúvi ni ña tsíkán ne, zñā ntu te díí ka kue'e ni'i ña é ntō'o ña xoo é kākkanuu i I'xá Xuva kō? Nā sá'á ne, kade ña vata te ña ni nuu á'vi kue'en

niñi Cristu, kuān te niñi ña ne, kúvi nuu i é kütuni ko tsi tá'xi Xuva ko ko nuu i e tá'xi ña xu'u ña ni kō. Kuenta iña niñi san di e ntántoo Xuva kō nima ña vata koo é kúvi naki'í ña ña. Ntá tsi ña sá'á ne, kaka'an kíni ña iña Espíritu Xuva ko, divi ña é kaxé'le ña e dóo va'á iña ña.

³⁰ Ntá tsi ini ō tsi kade ntaa Xúva kō né, divi ña kākā'an ña: "Xu'ú ne, kué'ē u é ntō'o ña'a san. Xu'ú ntaaná ú ni nā", ka'an Xúva kō. Ne, kaka'an xtúku ña: "Xu'ú ne, natsodo kú've u iña ña'á ko", ka'an ña.

³¹ jōo donchu'vi é ni'i ko é nto'o ko nta'a Xuva kō, ña kantíto san!

³² Ntá tsi naka'an nto ntúvi di'na dá dá ve ñni nto tú'un va'á san. Kütíi nto da dóo ntii tú'un da dóo ntó'o nto.

³³ Un vé'xi ne, dóo kiní ka'an ñá'a san iña ntó ne, dē xení ña ni nto mē'ñú ña'a san. Un vé'xi ne, ntō'o nto dá kuan ō ntó'o ta'an nto dí.

³⁴ Ntūntá'vi ini nto ta'an nto, ña ñu'u kutú san. Íntōo díní ntó kuān te kí'i ña'a san é tuví iña nto, tsí ini nto tsí e dukún kan ne, dóo iō iña nto e díí díí ka va'a, é ña nti'i ntii dañu ntúvi.

³⁵ Dukuān ne, ñá xtuví mii nto é kuinti'xe nto Xuva ko vē, tsí tē ña xtuví mii ntó ne, ní'i ntó é vā'á kue'en.

³⁶ Kantio é kütíi nto tsi dá kúvi vií nto vatā ó ntio Xuva kō ne, ní'i ntó e tá'xi ña xu'u ña ni ntó.

³⁷ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō:

Ña ná'ā ka dá kī'xi ña é kākā'an u tsí kī'xi ña.

Ñá kukuíi ka ña.

³⁸ Xoó ña'a é vā'á nima ñá tsi kakuinti'xe ña kó ne, ní'i ña ntuvi vā'á iña ña.

Ntá tsi te nātivi ini ña ne,

ñá xkúntee ini ka kó ña.

Kuan ō ka'an Xúva kō.

³⁹ Ntá tsi xo'ō ne, ña te kade o vatā ó de ña'a, ña e ntántiko kōó san ne, ntákunaá ña. Tsí xo'ō ne, ntáde o vatā ó de ña'a, ña ntákuinti'xe i ne, kuan kōo nakáku nima ko.

11

É kakuinti'xe kō

¹ Vá'a ō ve. Te kakuinti'xe kō ne, ini o tsí ni'i ntí'xe ko nuu i é kantétu ō. Nā kaitsu'un ō, tsí ini o tsi nuu é ntaā i é ni'i ko, kuān té vata kiní ō.

² Dōo díní Xuva ko ni ñata kō, ña intóo kídaā, tsi kuínti'xe ña ña.

³ Tsi kakuinti'xe ko Xuva kō ne, ini ó tsi mii tū'ún ña e de kú'vê ñá ñuxiví san. Ñá tē nee iña io kídaā da de kú'vê ña e ntaíni o vevíi.

⁴ Kuínti'xe Abee. Dukuān ne, xé'e ña ūun doméni iña Xuva ko e dií ka va'a é vāta kaa é xe'é Caiin. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña ne, kí'i ña doméní san. Xí'i Ábee rkontuvi, ntá tsi vata tsi te kaka'an dúkuan ñā, tsi kainí o nté ó kuínti'xe ña.

⁵ Kuínti'xe Enoó san di. Dukuān ne, ñá ni xé'é Xuva kō é kuví ña. Kuan tsí ó kantító ña náki'i Xuva ko ña e dukún kán. Ñá ni naní'í ka ña'a san ña, tsi kue'en ntí'i Xuva ko ña. Tsi dí'na dá náki'i Xuva ko ña né, kütuni ñá'a san tsi idé ña é ntio Xuva kō.

⁶ Ntá tsi ña kuví víi ó é ntio Xuva ko tē ña kuínti'xe ko ña. Te nchō kí'in étsin o nūu Xuva kó ne, kantio é kuínti'xe kō tsi tuví ña, tsi kaxé'e ña é vā'a xoo é kanñ nima í kanantuku ña.

⁷ Kuínti'xe Noee. Dukuān ne, dá kakā'an Xúva kō tsi koo nuu i é vāta kiní ña ne, éde ña kuenta é kaka'an Xúva kō. Kídaā ne, de vá'a ña uun tun ntóo san vata koo é nakáku nuu ña ni i'xá ña. Dā íni ña'a san tsi dóo vá'á ó kakuínti'xe Noeé san ne, kütuni ña tsi dóo kini ntáa ña nguíi san. Dukuān ne, kaka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña'a Noeé san, tsi kuínti'xe ña.

⁸ Kuínti'xe Abraan. Dukuān ne, kué'en ña tūku ñuu é kaka'an Xúva kō tsi kué'e ña é kúvi iña ñá ni i'xá ña. Kuān té ña ni iní ña mí'i kí'in ñá ne, ntíi ña ñúu mii ña ne, dē ntaa ña é kaka'an Xúva ko ni ña.

⁹ Kuínti'xe Abraán san. Dukuān ne, ní'i ña é kutuví ñá ñuu san é xe'é Xuva ko ña vatā ó kaka'an ñá, kuān te vāta kaa ña ntaíka itsi san kaa ña. Ví'i doó san inúu ña, vatā o dé Isaa ni Jácoo di, tsi dad# ní'i ña tú'ún é xe'é Xuva ko xū'u ña.

¹⁰ Ví'i doó tsi san inúu ña, tsi intétu Abraan ñuu é tuví ntii dañu ntúvi, ñuu é xtúvi tú'vé Xuva kō, ñuu é de vá'a mii ña e dukún kán.

¹¹ Kuínti'xe Sará san di. Dukuān né, kuān te ita ntí'xin kuia ña é kōo i'xá ña ne, ñú'ú ntí'xe i'xá ña, tsi kuínti'xe ña tsi víi Xuva ko nuu i é xe'é ña xu'u ña ni ña.

¹² Dukuān né, kuān te dóo ata Ábraan é ña ni kuví kóo i'xá ña ne, xíó i'xá ña. Káxa ūun tsi ña'a san da nté kútítin ña. Vatā ó uve dií xntivi e dukún kán ntáa ña. Vatā ó ntákuví xíku ntákuví ña é ntē ña kuví naká'vi o ña.

¹³ Un ntíi ntíi ña'a san é kaka'an u ne, ntákuínti'xe dukuan ñā dá xi'i ñá, kuān té vata ní'i ña é un ntí'i é kaka'an Xúva kō. Ntá tsi ini ñá tsi rkontuví koo nuu i sá'a ne, dōo diní ña. Ntáka'an ñá tsi ña te ñuu mii ña ñuxiví sa, tsi ntoo taan ña.

¹⁴ Dá kuān ó ntáka'an ñá'a sán ne, ini ó tsi ntánantukū ká ña uun ñuu é kúvi ñúu mii ña.

¹⁵ Tē dí kanaka'an ña ñuu san mí'i ntáka ña ne, ¿nté kui ña ni ntiko koó ntu ña ikān?

¹⁶ Ntá tsi ntio ña uun ñuu é dií ka va'a. Ntio ña kuntōo ña e dukún kán. Dukuān ne, ñá ni kúka'an nuu Xúva kō tsi ntáka'an ñá'a san tsi Xuva ña né, xtúvi tu'vê ñá ñuu mí kuntōo ña e dukún kán.

¹⁷ Kuínti'xe Abraán san. Dukuān né, dá ito ntēé Xuva ko ña ne, xé'e ña i'xá ña Isaa, kuān té kuví, vata kaa doméni iña Xuva ko. Uun tsi i'xá ña e káku dá xe'é Xuva ko xu'u ña ni Ábraan, ntá tsi nchō kué'e ña i, kuān te é kaka'an Xúva ko ni ña:

¹⁸ “Kuenta iña Ísaá ne, nakáxa tátá nto”, ka'an ña.

¹⁹ Iní Ábraan tsi dóo ntii iní Xuva kō ne, kuví nantoto ña ña'a kuān té xi'i ña. Kuví ka'an o tsi vata tē dí ni náki'i ntí'xe Abraan i'xá ña rkontuvi te xi'i.

²⁰ Kuínti'xe Isaa di. Dukuān ne, xé'e ña xu'u ña tsi víi Xuva kō é vá'á ni Jácoo, ni Esáuú rkontuvi.

21 Kuĩnti'xe Jacoo. Dukuān né, dā dokó sa kúvi ña ne, náki'ĩ tuun ña tatun ña. Nānu'u ña iní ña Xuva kō ne, xé'e ñā xu'u ña tsí víi Xuva kō é vā'á ni i'xa i'xá ña Josee.

22 Kuĩnti'xe Joseé san di. Dukuān né, dā xee ntúvi é kuví ñá ne, kaka'an ñá ní ña Israee tsí ntaka nti'xe ña ñuú Egítō rkontuvi. Kaka'an ñá ní ña te kũni'i ña xiki ña te ntáka ña ne, nakuntú'xi ñuú san mí k'ĩn ña.

23 Kuĩnti'xe uva Muiseé san di. Dukuān né, dā káku Muiseé ne, xnuu xū'u ñá i te ũni xoo, tsí ini ña tsi dóo tíi kaa i'xá san. Nǎ ni u'ví ña é káka'an reí san tsi ka'ní ña i'xa íkín iña ñá Israee san, i'xa tii.

24 Kuĩnti'xe Muiseé san di. Dukuān né, dā kúka'nu ña ne, ña ni ntío ña é káka'an ñá'a san tsí i'xa diókō rei Egítō san ña.

25 Díi ka ntio ña é ntó'o dadii ña ní ña ntáduku ntée Xuva kō é kutúvi díní ña uun da'na mí ntáde ña'a san é kīni kaa.

26 Díi ka nuu á'vi, kuiní ña, é ntó'o ñá vata ō ntó'o Cristu é ní'i ña é un nti'ĩ é ió ñuú Egítō. Tsi kantetu ña nuu i e díi ka va'a é kué'é Xuva ko iña ña.

27 Kuĩnti'xe Muisee. Dukuān né, ntáka ña ñuú Egítō ne, ñá ni u'ví ñá te kũdín reí san. Nǎ ni xtuví mii ña é víi ña, tsí vata tsi tē ini ña Xuva ko, kuān té ña kuví kiní o ña.

28 Tsi kuĩnti'xe Muiseé ne, dē ka'nu ña viko é naka'an ñá da ntáka ña ñuú Egítō. Ká'an ñá ní ñá'a san tsí da'ví ña niñi lé'ntú san díki xí'i ña kan vata koo é ña ka'ni ánje Xuva ko i'xa nuu i iña ñá Israee.

29 Kuĩnti'xe ña Israee san di. Dukuān ne, itā nti'xin ña mé'ñū ntute ñu'u san é nani Ntute Kué'é san vatā ó te ñu'u itsi. Ntá tsi dā intíkin ña Egítō sán ña ne, tēni ña.

30 Kuĩnti'xe ña Israee san. Dukuān ne, kó'xo ntíká nto'o ñuú Jericoo da íka ña u'xe ntúvi ata i kan.

31 Kuĩnti'xe Raa, ñád'i é íka lukú san. Nǎ te ni xí'i dádi ña ní ñá'a, ña é ña ni kuĩnti'xe i san, tsí kuān te íka luku ñá ne, xntii ñá ña Israee, ña é íxkoto ntódo ñuú tsikan.

32 ¿Nēe iñá ka ntu ka'án u? Nǎ kuné'é ka é ntāa ú ni nto iña Gédiuun, iña Báraa, iña Sánsuun, iña Jéftee, iña Dávi ni Sámuue, ni ñá ka'án naa Xuva ko kidaā.

33 Un ntií ntií ña tsikán ne, kuĩnti'xe ña. Dukuān né, ió ñá é kúvi idé ña da náa ña ni túku ñuu. Ió ñá é dóo vá'á o de kúv'e ña. Ió ña é ní'i ña núu i é xe'é Xuva ko xu'u ña ní ña. Ió ñá ne, nakáku ña dá ncho ka'xi ña'ñá san ña.

34 Ió ña é ña ní i'xi ña dá ñū'u ña mí dóo kai'xi ñuú san. Ió ña é nakáku ña da ncho katsin ña'a san ña káa. Ió ña é nǎxnuu ña ntií ña kuān té ña tuvi ntií ña dí'na. Ió ña é ña ní u'ví ña dá edé ña du'xēn né, nakúnu ña sntadun túku ñuú san.

35 Ió ñad'í san ne, ntóto xtuku i'xá ña rkontuvi dá xi'i.

Tuku ña ntákuĩnti'xe i sán ne, dōo ntó'o ña da káni ña'a san ña utun, ntá tsi ña ní ncho víi ña é káka'an ñá'a san vata koo é nakáku ña. Iní ñá tsi ní'i ña ntuvi e díi ka va'á iña ña nta'a Xúva kō.

36 Tuku ña ne, ntáxkuntée ña'a san ña ne, e'ní ña ña, nátií nuu ña ña xo'o. Kí'ni ña nta'a ña ní d'í'ín ña dí ne, xnuu kutu ña ña.

37 Tuku ña ne, káni ña'a san ña xuú ne, xí'i ña. Ió ñá ne, kátsin dava ña'a san ña. Ió ñá ne, ito nteé ña'a san ña te víi ña é kīni kaa. Ió ñá ne, e'ní nuu ña'a san ña káa. Ió ñá ne, tka xaa ña ne, kudii ñá a le'ntú san ní ñá tsidi'ú san itávi núu ña. Dōo taan núu ña. Dē xení ña'a san ní ñá ne, dōo u'ví kúvi ña.

38 Nǎ ñuxiví san ne, ñá te nuu á'vi ña é kntoo dadii ña ní ña dóo va'á san. Ntá tsi edé ña ñuxiví san é doto tsi íka xaa ña dóo va'á san ñuú itsí san ní má ntá'xín san. Xavi kítí san ní mávi kan kúvi ví'i ña.

³⁹ Un ntíi ntíi ña sa'á ne, kuān te íni Xúva kō tsi dóo va'á kuinti'xe ña ne, ñá ni nī'i ña é un ntí'i é xe'e Xúva ko xū'u ña.

⁴⁰ Tsí ini Xúva kō tsi ío ūun nuu i é díi ka va'á iñá kō ne, ntio ña é kūntetu ña tsikan da nté dadíi ni'i ña ni kō e ntuvá'a kue'en o nuú Xúva kō.

12

Koto o nūu Jéssu

¹ Ntooo mé'ñu o nī ña te da díi ña'a, ña e dóo kuinti'xe i san. Dukuān né, xo'ò dí, na xtúvi xio o da nēé ka nuu i é kanateñu nuu kō, da nēé ka kuetsi é ncho nī'i i kó ne, na kūtíi o kūnu dú've o itsi e tá'xi Xúva ko kō.

² Koto o nūu Jéssu, tsi kuinti'xe kue'en ñá Xúva kō né, tá'xi ña é kuinti'xe vá'a ko ñá di. Ntō'o Jesuu ntíkā krusi, ntá tsi ña ni kuká'an nuu ña é xi'i ñá vata o xi'i ñá kini ntáa san, tsí ini ñá tsi te ita ntí'xin é ntō'o ña ne, kutúvi díní ñá nta'a Xúva kō.

³ Kadā kuení va'ā ntó ve nté o dé Jesuu, tsí kutíi ña dá un vá'a tsi ntó'o ña nta'a ñá iō kuetsi i. Dukuān ne, ñá ku kudu'xen ntō, ñá ku natívi iní nto é kuinti'xe nto.

⁴ Tsí ntó'ó ne, váta nī'i ntó doxi'i da ntánāa ntée nto é kīni kaa san.

⁵ ¿Vá kúnáa iní ntú nto tsí kata'xi Xúva ko nto itsi, tsí i'xá ña nto? Tsi kaka'án tū'un Xúva kō:

I'xá mīi kó, na naka'an o dá ta'xi Tó'o ko o é ntō'o o.

Ñá ku tīvi iní o dá kā'án u tsí ña vá'ā o kaden.

⁶ Tsí xoo ñá'a, ña e dóo ntio Xúva ko i ne,

kaxé'e ña ña itsi.

Xoó ña'a é kī'i ña e kúvi ña i'xá ña ne,

kaxé'e ña é ntō'o ña,

ka'an ña.

⁷ Kutíi nto nto'o nto ne, kutú've nto, tsí kade Xúva ko ni nto vatā o de ña ni i'xá ña. ¿Vá iō ntú i'xa é ña kaxé'e uva i itsi?

⁸ Tē ña katá'xi Xúva ko nto itsi vatā o de ña ni ūn ntíi ntíi i'xá ña ne, ñá te i'xá ntí'xe ña nto.

⁹ Kadā kuení nto di: Dá kú kuetsi o né, uva ko ñūxiví a ne, kata'xi ña ko itsi ne, kaiko ñu'u o ña. ¿Nté kui ña díi díi ka kuinti'xe kō é kākā'an Úva kō, ña tuví e dukún kān, vata koo é nī'i ko ntuví va'á iñá ko ntii dañu ntúvi?

¹⁰ Úva kō, ña tuví ñūxiví a ne, dá kuetsi o ne, kata'xi ña ko itsi vatā o kuiní ña é vā'a. Ntá tsi Xúva kō ne, díi díi ka kaidiá'vi dá kata'xi ña ko itsi, tsí ntio ña é ntúvá'a kue'en o váta o va'á ña.

¹¹ Ini ntó tsi ña ntío ko é ntō'o ko, tsí kaexnúu. Ntá tsi rkontuví ne, dá kútú've kō é vii o é vā'a ne, kuntōo vá'a o, tē kutú've ntí'xe ko kuénta iñá i é ntō'o ko.

Dōo xii kaa té ña kiní o é kākā'an Xúva kō

¹² Dukuān né, nāxnuu ka'nu nto nima ntó ne, nakuntítsi ntāa nto.

¹³ Nantuku nto itsi vā'a mí'i ntáka nto, vata koo é ña díi díi ka kuvi nto, vata koo é ntúvá'a vá'a nto.

¹⁴ Kuenta tsi vii nto te kuntōo vá'a nto ni ūn ntíi ntíi ña'a. Kuntíkin nto é vā'a, tsi nté uun ña'a ña kiní ña Tó'o ko tē ña vii ña é vā'a.

¹⁵ Koto xnto te iō nto é ña kanani'í ka nto é vā'a san é kata'xi Xúva kō. Ñá vii ntó vata kaa xuku úvé san. Tsí da kaidáka xuku úvé san ni tūku xukú san ne, ku uve ntí'i. Te vii nto é kīni kaa ne, kutú've ta'an nto é vii ña é kīni kaa di.

¹⁶ Ña ku kava ni'i nto ñadí'i é ña te ñádí'i míi ntō; ntē ña ku nadikí nteē ntó Xúva ko, vatā o dé Esauu dá nadama ña é vii ñá i'xa nuu i dá ni'i ña é ka'xi ña.

¹⁷ Ini nto tsí rkontuvi dá xee ntúvi e nāxnuu viko uva ña ña ne, ña tūvi ká iñá ña. Kuān te dóo éku ña ne, kuān te dóo nátívi iní ña ne, ña tūvi ká cho'o i.

¹⁸ Ntō'ó ne, ñá ni xēe étsin nto xuku Sinaí san é t̄in nta'a nto vatā o dé ña Israeé san kidaā. Núu xūku tsikán ne, kai'xi ñú'ú san ne, neé kue'en. Dōó ñu'u viko neé san ne, dōó ñu tatsin.

¹⁹ Ntē ña ni tekú nto da éku trunpetá san, ntē dá kakā'an tátsin Xuva ko ni ñā. Ña e téku i sán ne, íkan ña é ña ku ka'án ka Xuva ko ni ñā.

²⁰ Tsi dóo ū'ví ña da dóo ntii ka'an Xúva ko ni ñā tsí da xōó ka é xtúvi i dí'in i xuku san, te ñā'á o te k̄ti ne, kuétsi é ká'ni nuu ña i xuú ne, o kini ña i káā.

²¹ Tsi dóo donchu'ví kaa é ini ña ne, un tsi nte míi Muísee kaká'an ña: “Koó da kán'i u é kaū'ví ko”, ka'an ñā.

²² Ntá tsi ntō'ó ne, xēe étsin nto xuku é nanī Siuun, ñuu mí tuví Xuva kō, ña kantító ntii dañu ntúvi. Ñúú sa'á ne, kaka'an o é ñúú Jerusaleen é tuví e dukún kán, mí'i ntoo ña te nté kaa ánje Xuva kō.

²³ Xēe nto ikán, mí'i ntoo d̄ni ña ntánataká nuu, ña ntáduku ntée Xuva kō, ña é ūve na'a dívi i e dukún kán. Xēe ntō míi tuví Xuva kō, ña é kaidō kú'vé iña un ntii ntii ña'a san. Xēe ntō míi ntántoo ña xi'i, ña é vā'á san, ña e ntántoo Xuva ko nima i.

²⁴ Xēe ntō míi tuví Jesuu, ñá ntitsi me'ñu nuu Xuva ko ni ñā'a san kuenta iña tú'ún xeé san é xe'é Xuva ko xū'u ña, tsi éti ña niñi ña vata koo é ntá'vi ña kuétsi kō. Díi díi ka kaidiá'vi niñi ña é niñi Ábee. Tsi dá ini Xuva ko niñi Ábee san ne, kaka'an ñá tsi ntanáa ña. Ntá tsi dá kaini ña niñi Jesuu ne, kaka'an ñá tsi kada ka'nu ini ña ni kō.

²⁵ Koto nto é vii ntó kuenta ñá kaka'an ni ko. Tsi tē ña ni nakáku ña Israeé dá ña ni ide ña kuénta é kaka'an Muísee ni ña ñuxiví a ne, díi díi ka ña nakáku o tē ña vii o kuénta nēe é kaka'an ñá tuví e dukún kán.

²⁶ Dá kakā'an Xúva kō kidaā né, táan ñuxiví san. Ntá tsi vevii ne, kaka'an ña: “Uun ito ká xtuku natáan u ñá te da mii tsi ñuxiví sa, tsí un tsi nte e dukún kán di”, ka'an Xúva kō.

²⁷ Dá kakā'an ñá é “uun ito ká xtuku” ne, ncho ka'an ñá tsi nanti'i ña da neé ka é ió ñuxiví a é ede kú'vé ña. Koó da nuú i iña mii ñá é kuntōo ka.

²⁸ Dukuān ne, naku'é e o sintiá'vi nta'a Xuva kō tsí kaduku ntée o míi kadé kú'vé ña, míi é ña ntí'i. Dukuān ne, ka'nu kuini ko ni Xuva ko. Kunuu ini kó ña kanñ nima kó, vatā o ntio ña.

²⁹ Tsi Xuva kō ne, vata kaa ñu'u é kaē'mi é un ntí'i é k̄ni kaa kaa ña.

13

Nté koo vii o vatā o ntio Xuva kō

¹ Ntō'ó, ña ntákuinti'xe i, ña xtúvi mii nto é kuñima ntó ta'an nto.

² Ñá ku kúnáa ini nto é vā'á koo vii nto ni ñā'a, ña é xēe nú vii'í ntō. Tsi ió ñá'a ne, da xe'é ña vi'i ña ne, íntōo ánje Xuva ko ni ña, kuān té ña ni kutúni ñá te ánje ña.

³ Naka'an nto tā'an nto, ña ntákuinti'xe i san, ñá ñu'u kutū, vata tsi te ñu'u kutu dad̄ñ nto ni ñā. Naka'an nto tā'an nto, ña dóo ntánto'o i dá kadé xení ña'a san ni ñā, tsí te dá ña kuān koo nto'o nto di.

⁴ Kuiko ñu'u nto ñad̄'i ntó tē tánta'a nto. Mii ña kutuví ni'i nto ñá ne, ñá ku dotó tsí kava ni'i nto tuku ñad̄'i san. Kuan kōo vii ñad̄'i san ni x̄i ña di. Tsi Xuva kō ne, kué'e ñá é nto'o da xōó ka ña'a, te ñā e tánta'a, te ñā é vāta tánta'a, te kava ni'i ña ñad̄'i é ñā te ñad̄'i míi ñā.

⁵ Ná ku ntí'i ini ntó iñá diu'un. Kūntoo d̄inī ntó ni neé kudii é ni'i nto. Tsi Xuva kō ne, kaka'an ña: “Ntē uun ito ñá xtuví mii ú o. Ntē uun itó tē ña vii u ó kuenta”, ka'an ña.

⁶ Dukuān né, kanñ nima ko kuvi ká'an o: Xuva kō né, dívi ñā é kaxntii ñá ko. Dukuān ne, ñá ku ū'ví ko.

Ña túvī nee iña é kūvi víi ña'a san ní ko.

⁷ Naka'an nto ña'a, ña é nakua'a ntó san, ña é nāñé'e nto tú'un Xuva kō. Koto vá'a nto nté ō kuínti'xe ña un tsi da nté xi'i ñá ne, kuan kōo kuínti'xe nto di.

⁸ Jesucristú ne, ñá kánadama ña. Kuan tsi ó de ña vevii vatā o dé ña di'na ne, kuan kōo víi ña ntii dañu ntūvi.

⁹ Ñá ku kuntikin ntó da neē ka tuku tú'un é kaka'an ñá'a. Díi ka vá'a o é kunūu ntii nima ko kuenta iña i é vā'a é káta'xi Xúva ko kō né, xtuvī mii o nté xkoó ini o iña i é ká'xi o, é ña ká'xi o. Tsi nuu i é kaé'xi o ne, ña te dívī é kaxntii kō.

¹⁰ Ió naa ko mí'i tuvī uun doméni iña ko é ña kaní'i dutu, ñá ntántikin lei átá san.

¹¹ Ini nto tsi dutu ñá odo nūu iña ñá Israeé san ne, kaxtuvī ñá niñi kití san má víi kuikó san é kūvi doméni iña Xuva ko vata koo é ntūvá'a ña'a san ni Xuva kō, ntá tsi kae'mi ña kúñu ti áta ñuú ña kán.

¹² Dukuan ō ntó'o Jesuu ata ñuú san di, vata koo é ntavá'a ña nima ñá'a san kuenta iña niñi mii ña.

¹³ Dukuān né, xtuvī mii o é átá san ne, kuntikān o Jésuú, kuān te kadá xení ña'a san ni ko vatā o dé ña ni ña.

¹⁴ Tsi ñuxiví a ne, ña túvi ñuú ko é kuntoo o ntii dañu ntūvi, ntá tsi ntánantuku o ñuú mí kuntoo ō rkontuvi.

¹⁵ Dukuān ne, utén utén nakué'e ō doméni nta'a Xúva kō dá ká'an ó tsi dóo ka'nu ña. Dóo diní ña dá nakué'e o ña sintiá'vi kuenta iña Jésuu.

¹⁶ Ñá ku kúnáa iní nto é víi nto é vā'a, é xntii nto tā'an nto. Tsi dá kuān ó de nto ne, vata kaa doméni iña Xuva ko kaa, e dóo ntio ña.

¹⁷ Kada ntaa ntó ni ña ntádé kú've iña ntó ne, víi ntó é kaka'an ñá, tsi kade ña kuentá nima nto. Ini ña tsi kuenta iña Xuva ko e ntáde ña nto kuenta. Víi nto vata koo é kunūu díní nima ña, ñá té é kúnta'xa iní ña, tsi ¿mí'i ntu kunuu á'vi iña nto te kúnta'xa iní ña?

¹⁸ Ka'an ntá'ví ntó iñá nti. Iní nti tsi idé nti é vā'a ni ntó nuu Xuva ko. Da mií é ncho víi nti é vā'a utén uten.

¹⁹ Víi nto da xe'e, ka'an ntá'ví nto te ta'xi Xuva kō é díi ka kantí'i naxeé u mí'i ntántoo nto.

I'a ntí'i tutú san

²⁰ Xuva kō, ña kata'xi é kuntoo vá'a ō ne, xtuvī ñá kuenta tsi ntii dañu ntūvi víi ña e tá'xi ña xu'u ña ni ko kuēnta iña niñi Jésuu, paxtu vá'a ko, dá nantóto xtūku ña ña dá xi'i ña.

²¹ Na ta'xi Xuva ko ntó é un nti'í é vā'a é kantio nto vata koo é kūvi víi nto vatā ó ntio ña. Na víi ña é vā'a nima ntó, nuu i é vā'a, kuiní ñá, kuenta iña Jesucristu. ¡Ká'an ō tsi dóo ka'nu Cristu ntii dañu ntūvi! Kuan tsi koo na kōo.

²² Kákān ú nto, tā'an kó, te kútíi nto ní kó kudii tú'un sa'a é kaka'an u ni nto, kuān té ña kué'e tutú san ni de vá'a u.

²³ Ntio ko é kūtuni nto tsi e ntíi ení ko Timōteu víi'í útun san. Te kí'xi kantí'i ña ne, kuntēka ú ña te amá kixkoto ni'ni ú nto.

²⁴ Ká'an ntó ntiusi ni ún ntíi ntíi ta'an kō, ña ntánakuā'a nto ni ún ntíi ntíi ña ntáduku ntée Xuva kō. I'a kataxnūu ña ñuú Italiá san ntiusi ntó di.

²⁵ Na naxnuu viko Xuva ko nto, ún ntíi ntíi nto. Sá'a tsí é ká'an u ni ntó.

Tutu e táxnūu Santiau iña ñá Israee

Taxnūu Santiau ntiúsi

1 Xu'u é Santiaú u ne, kade tsiñu ú iña Xuva ko ni Tó'o ko Jesūcristu. Taxnūu u tú'ün sa'á iña nto, ðivi ntō e kúvi uxuvi táta ña Israee nto, da mí'i ká mi ntántoo nto. Ntiusi nto.

Kata'xi Xuva kō e dóo ki'in inī ko nté koo vii o

2 Kuntoo dīni nto, tá'an ko, da ntánto'o nto é tūku e tūku nuu i.

3 Ini nto tsí da ntánto'o nto kuenta iña i e ntákuinti'xe nto ne, ntáikutú've nto é kutíi nto ði.

4 Na kūtíi ká nto vata koo é kutu've vá'a nto, vata koo é ntūvá'a ña'a nto ne, ñá tē nee iñá kunáa nteé ntó nuu Xuva ko.

5 Tē ñá ini nto nee é vá'a é vii ntó ne, kákan nto nta'a Xuva kō. Tsí kantétu ña é kué'é ña é kūtuni un ntíi ntíi ña'a nee iña é vā'a. Ná káde víni ña, ntē ña kada tíi ña ni ntō.

6 Ntá tsi te kákan ntó nta'a ña ne, kaníi nima ntó kuinti'xe nto é nantiko koó ña. Ntē ña ku dé kuení nto te ña nantiko koó ña. Tsí ña ntádē kuení i sán ne, kuān ntáa ña vata kaa ntute ñu'u san é kaido ne, kanainu dá kainu tatsín san.

7 Tē ña te kánii nima nto ntákuinti'xe nto da ntaikan nto nta'a Xuva kō ne, ¿mí'i ntu tá'xi ña é ntaíkan nto?

8 Tsí uun ña'a, ña é uvi nuu i kade kuení i ne, nuu nuu tsi kanadama ña é vii ña. Tuku víi ña vevii ne, é tūku víi ña uten.

9 Ta'an ko, ña e dóo ntá'ví san ne, kuān té ña nuu á'vi ña ñuxiví sa ne, ntá tsi na kutūvi dīnī ña, tsi dóo nuu á'vi ña nuu Xuva ko.

10 Ta'an ko, ña e dóo kuikā sán ne, na kutūvi dīnī ñá te xūvi kaika ña. Tsí vata kaa laa é kae'nu má kū'u kan kaa ña. Tsí uun da'na tsi vé'xi ñuxiví sa.

11 Laa sán ði ne, uun dá'na tsi kakene ne, kanakó'xo dá káxi'í dii xuku i ka'ni ngántíi san. Ná vā'á ka kídaā. Kuan kōo kuvi ni ña kuiká san ði. Tsí uun da'na tsi ntí'i nuu mii ña nī é iō iña ña.

E ntánto'o kō

12 Nté kui vá'a ña'a, ña é kakutíi i é kanto'o i. Tsí te kutíi ña ne, ní'i ña ntuvi vā'a iña ñá nta'a Xuva kō. Tsí Xuva kō ne, e xé'e ña xu'u ña tsí kuntoo ña ni ña, xoo é kákuinima i ña.

13 Te iō uun nuu i é kīni kaa é ncho víi o ne, ñá ku kadā kuení ko te nta'a Xuva ko vé'xi, tsí ña túvi mí'i kēne ña é vii ña é kīni kaa né, ntē ña katá'xi ña é víi o é kīni kaa ði.

14 Tsí nima kīni kaa ko kaikan e dóo ncho vii o é kīni kaa san.

15 Te kuinti'xe kō é kaikan níma kó san ne, vii nti'xe o é kīni kaa san. Kidáá né, tē kuíni kō é víi o é kīni kaa san ne, ní'i kō doxi'í san.

16 Ntō'o tá'an ko e dóo ntio ko, ñá ku kaní nta'ví mii ntō nima nto.

17 É un ntí'i nuu i e dóo va'a, nuu i é nuu é ntaā i ne, ðivi tsí é vé'xi e dukún kán. Xuva ko kataxnūu ña é vá'a mii kō. Tsí ðivi ña ede kú'vē ña ñu'u é káxi'í nuu e dukún kán. Nú'ū sán ne, kanadama, ntá tsi Xuva kō ne, ña kanadama ña nté un siin.

18 Tsí mii ña ntío ña é nakáku ña kō da kuínti'xe ko tū'un é nuu é ntaā i iña ña é ntio ña é kuvi o vata ntáa i'xa nuu i iña ña.

Xoo é ntio nti'xe i Xuva kō

19 Kutuni nto sá'a, ta'an ko, ña e dóo ntio kó ne, ntío vii nto, un ntíi ntíi nto, dá ntaíni nto ne, ñá ku dotō tsí ka'an nto. Ná te ūra tsí kudíin nto ði.

20 Tsí te kúdiin ó ne, ñá ntáde o é vā'a é ntio Xuva kō.

²¹ Dukuān né, xtūví xio nto da nēé ka nuu i é kīni kaa san. Mii tsí é kuinti'xe nto tú'ūn e xnūu Xuva kō nima nto. Divi tsí é kaidiá'vi é nakáku ō.

²² Ntá tsi űa te da mii tsí é kīni nto é kākā'an tú'un Xuva kō, tsí kada ntaa nto. Te da mii tsí e ntaíni nto ne, ntaéni nta'ví mii ntō kúñu ntō.

²³ Xoó űa'a é da mii tsí e kaíni űa tú'un Xuva kō ne, ntá tsi űa káde ntaa űa vatā ó kaka'án ne, vata tsi kaa űa é kaito nuu speju kaa űa.

²⁴ Tsí kainí űa nuu űa, ntá tsi dá kaxkokoō űa ne, ura tsí i kakuná ini űa ntó ito űa.

²⁵ Ntá tsi utén utén nakuā'a nto tú'ūn e dóo va'á san iña Xuva ko, tú'ūn é nakáku kō é kīni kaa san. Xoó űa'a é űa kunáa ini űa tú'ūn é nakuā'a űa, tsí káde ntaa űa é kākā'án ne, naxnuu viko Xuva ko űa.

²⁶ Xoó űa'a é kākā'an űa tsí kantikín űa Xuva kō, ntá tsi űa káde űa kuenta é kākā'an űa ne, ¿mí'i ntú nuu é ntaā i é kakuinti'xe űa Xuva kō? Da mii é kaeni ntá'ví mii űa kuñu űa.

²⁷ Te nūu é ntaā í ntákuinti'xe ko Xuva kō né, vii o é vā'á, vii o é ntio űa di. Xntii ō á l'xa kií san ne, xntii o űa dr'i ntá'ví san di nēe e ntátaan núu űa. Ná vii o é kīni kaá vatā ó de űa'a, űa é űa ntákuinti'xe i Xuva kō.

2

Dad# tsi vii o nī dá xōó ka űa'a

¹ Ntō'o, tá'án ko e ntákuinti'xe nto Tó'o ko Jesūcristu, űa e dóo va'á kue'én ne, űá ku nāntii ni'ni nto nté uun űa'a san.

² ¿Nté koo vii nto te xēe úun űa'a mí'i ntánataká nuu nto, űa é nuu nta'a i di'i e kúvi oró ne, ni dōo é űa te nté kaa va'á ne, dad# tsi xee úun űa ntá'ví, űa é nuu doo tsude?

³ Te kīni ntó űa é nuu doo vá'a sán ne, tē ka'an ntó ni űa: “Kutuví ntó i'a mí va'á ó sa”, ne, te ká'an ntó ni űa ntá'ví san: “Íkan kuntitsin, o kutúvín űu'u san”;

⁴ Te kuān koo ka'an ntó ne, ntádē kú'vē nto tsí ió űa'a sán ne, dií ka nuu á'vi űa é űa nguū san. Ná vā'á o é kuān koo kada kuení nto.

⁵ Kīni nto, ta'an ko e dóo ntio ko, tsi é nakaxnúu Xuva ko űa ntá'ví san é dií ka kuinti'xe űa, é ni'i űa é vā'a iña Xuva ko. Tsí kuan ō ka'an Xúva kō é kue'é űa iña űa, da xōó ka űa'a, űa é mēni i űa.

⁶ Ntá tsi divi ntó ne, ntáde xení nto ni űa ntá'ví san. Ntá tsi ¿ñā ntu te űa kuiká san e ntáde xení űa ni ntō? ¿Ñā ntu te divi űa e ntáñu'u űa nto, ntáñe'e ni'i űa nto nta'a űa tsíñu i san?

⁷ ¿Ñā ntu te divi űa e ntáka'an kīni űa iña Cristu, űa e nteé kimi nto?

⁸ Ntō'ó ne, vā'á ó de nto tē ntáde ntaa ntí'xe nto lei é odo nūu mí kākā'an tú'un Xuva kō é na kuñima kō ta'an ko vatā o ntákuinima ko kúñu kō.

⁹ Ntá tsi tē dií ka va'a ntáde nto ni úun űa'a é tuku űa'a sán ne, ió kuetsí nto, tsi űa ntáde ntaa nto é kākā'án lei Xúva kō.

¹⁰ Tsí te úun űa'a káde ntaa ntí'i űa lei san ne, ntá tsi te úun tsi nuu i é kakó'xo nteé űa ne, vata tsi te kákó'xo nteé űa é un ntí'i é kākā'án lei san.

¹¹ Tsí mii tsi Xuva kō xtúvi űa é űa kuvi kīni dikí o ñad#i űa'a ne, divi űa xtúvi űa é űa ka'ní o űa'a. Tē űa kaíni dikí nto ñad#i űa'a sán ne, ntá tsi kae'ní nto űa'a ne, kídāa ne, kakó'xo nteé nto é kākā'án lei san.

¹² Dukuān ne, vā'á koo ka'an ntó ne, vā'á koo vii nto di vata kaa űa'a, űa é k#in ntá'a űa kaxntekú kú've kuenta iña lei san é nakáku ō.

¹³ Tē űa ni ntunta'ví ini ko űa'a vevii ne, űá ntuntá'ví ini Xuva ko kō te xee o nta'a űa é xntekú kú've iña ko kídāa. Ntá tsi tē ntúnta'ví ini ko űa'a san vevii ne, ní'i kō é vā'á nta'a Xuva kō kídāa.

Ñá te da mii tú'ún ka'an o

¹⁴ Ntō'ó ta'an ko, ¿neé ntu kaidiá'vi i te uun o kaka'an o é kakuinti'xe ko Xuva kō, ntá tsi ña káde o é vā'a? ¿Kūvi ntu nakáku o é kuān o kaka'an o?

¹⁵ Te ūun ta'an ko kataan núu ña é ña tuvi dóo kunúu ña, é ña tuvi é ká'xi ñá ne,

¹⁶ te iō ntó ka'an ntó ni ña: “Va'a vá'a tsi koo kue'ēn nto. Xuva ko na tā'xi ña doo é kunūu kutavi nto. Na tā'xi ña é kō'o é ká'xi ntó di.” Te kuan kōo ka'an ntó ne, ntá tsi ña kaxé'e nto é kataan núu ña é kunūu ña, nte é ká'xi ñá ne, ¿neé ntu kaidiá'vi i?

¹⁷ Te xo'ó ntáka'an o tsi ntákuinti'xe kō ne, ntá tsi ña ntáde o é vā'a ne, ¿mí'i ntu kaidiá'vi i e ntákuinti'xe kō?

¹⁸ Ntá tsi te iō ñá'a é ká'an ña: “Divi ntō né, kakuinti'xe nto Xuva kō. Xu'ú ne, kade ú nuu i é vā'a. ¿Nté ntu koo nañē'e ntó ko tsi kakuinti'xe nto tē ña káde nto é vā'a? Tē kade u é vā'a ne, kutuni nto tsi kakuinti'xe ko é nuu é ntaa i”, koo ka'an ña.

¹⁹ Kakuinti'xe ntó tsi uun tsi Xuva kō. Vā'á o ni. Ntá tsi kuān o ntákuinti'xe é ña vā'á sán di ne, ntañ'i, tsi ntaú'ví i.

²⁰ ¿Nté kuān nte túntu ntú nto? ¿Na nū'u ntó iní nto tsi ña kaidiá'vi i te da mii tsí é ntákuinti'xe kō ne, ntá tsi ña ntáde o é vā'a?

²¹ Uva ata ika ko Ábraán ne, ¿ñá ntu te kaká'an Xúva kō tsi dóo va'á ña é xntéku ña nú nāa kan i'xá ña, Isaa, vata kaa uun doméni iña Xuva ko?

²² Iní nto vē tsí nuu é ntaa i e kuínti'xe Abraán san, tsí dé ntaa ña e kuínti'xe ña. Kutuni ko tsí da ide ña é vā'á ne, díi díi ka kuínti'xe ña di.

²³ Kuan o kúntaa vatá o kaka'an tú'un Xuva kō: “Abraán ne, kuínti'xe ña Xuva kō ne, ka'an Xúva kō tsi dóo va'á ña”, ka'an. Kaka'an Xúva kō tsí Abraán san ne, kuvi ña ña vā'a tiin ni'i ña.

²⁴ Iní ntó ve, tsí kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a, ña é ña te da míi tsí é káka'an ña tsí kakuinti'xe ña, tsí kade ña é vā'á di.

²⁵ Kuan o dé Raá san, ñad'i, ña e ika luku kidaā. Kaka'an Xúva kō tsi va'á ña'a, tsi dóo vā'á o dé ña da tsú'un xu'u ña mau iña ñá Israeé san ne, xio itsi táxnūu ña ña da nchó ka'ní ña'a sán ña.

²⁶ Tē ña kantíto nima kó ne, ñá vādá mi kaidiá'vi kúñu kō di. Dadíi tsi, tē ña káde o é vā'á san ne, ñá vādá mi kaidiá'vi i e kuínti'xe kō.

3

Xaa kō

¹ Ntō'ó ta'an mii ko, ñá tē nté sa titín nto é vii ntó mastru iña tú'un Xuva kō, tsí iní o tsí díi ka tá'xi Xuva kō é nto'o ko, xo'ó é mastru o, tē ña ntáde ntaa o.

² Un nti'i o ntáko'xo ntee o. Te iō ña é ña kakó'xo ntee ña é ká'an ña ne, vā'á kue'en ña. Ntē ña kakó'xo ntee ña é kīni kaa sán,

³ vatá o de o dá kaxnuu o káa xu'u idú san vata koo é vii ti é ntio kō ne, ña kúvi kī'in ti mí ntio ti.

⁴ Koto nto tun ntóo san di. Ná te nté kaa na'nu. Un vā'a tsi ntii ntaíka dá kainu tatsín san. Ntá tsi ña kanakáka sán ne, vava kaa kudii á utun é ntee éti i kan kanakáka nuu ña vata koo é kī'in da mí'i ká mí ntio ña.

⁵ Kuān o kuvi ni xaa kō di. Kuān té divi á ta'vi i é díi ka lú'nti é kanñ kúñu kō ne, ntá tsi dóo ka'nu ncho vii. Kuān té un siin kudii ngíñū'ú ne, ñá tē nté kaa kue'e koko ní'ni.

⁶ Xaa kō sán ne, vata kaa ñu'ú san kaa. Nā túvī neé ka ta'vi kúñu kō e dóo kini ide. Tsí divi kade i é katívi kanñ kúñu kō. Kade i é tiví ko ni ta'an kō di. Kaka'an xaa kō é kīni kaa é vē'xi dô'vi kan.

⁷ Da neé ka kiti ne, da neé ka láa, da neé ka kóo, da neé ka kiti ntute ne, kuvi kutó'o tí ne, kuān o ntádē tó'o ñá ti.

⁸ Ntá tsi xaa kō sán ne, xoxó kuvi kada tó'o i. Ná kākukadin xaa kō é kaka'an é kīni kaa. Kuān kaa xaa ko vata kaa koo é ñu'u tsitu xū'u ti ntidi ti.

⁹ Xaa kō sán ne, kaka'an tsi dóo va'á Xuva kō né, dadíi tsi ūra í kaka'an káni iña ña'a, ña é ede kù've Xuva kō é vata kaa mii ñā.

¹⁰ Uun tsi xu'u ko kākii tú'un é vā'á ni tū'un é kīni kaa. Ntō'o tá'an mii ko, sá'a ne, ña te kuan kóo.

¹¹ Mí kākene ntute ne, ¿vá kūvi ntu é ikan tsi kēne ntute vidin sán ni ntūte uvé san dí?

¹² ¿Vá kūvi ntu kii tīne'ú san utun ngóñū'ú san? ¿Vá kūvi ntu kii ngoñu'ú san xo'o tinti'ó san? Dukuān dí, ña kuvi kii ntute vidin mí kākii ntute veñí san.

Xoo e dóo ki'in iní ntí'xe í

¹³ Te iō nto e dóo ki'in iní ntó, e dóo tū've nto ne, kutuni ko xoo e dóo ki'in iní í tē iní o tsí kade ña e dóo va'á ne, ñā káde ka'nu ña.

¹⁴ Ntá tsi tē dóo ntákune'u iní nto, tē dóo ncho ni'í nto iña mii ntó ne, ñā ku ká'an nto e dóo ki'in iní nto. Ká'an ntó é nuu é ntaa í. Ñā ku ká'an ntó dovete.

¹⁵ Tsi é ki'in iní ntó san ne, ñuxiví san vé'xi, ñā te nta'a Xuva ko ni kí'xi. Tsi kuān ó de ña ñuxiví sa dí. Tsi nuu i sá'a ne, nima káni kaa nto vé'xi, tsi tó'o e ña vā'a san kata'xi é kuān koo kada kuení nto.

¹⁶ Da mí'í ka ntákune'u iní ña'a, da mí'í ká ntio ña iña mii ña ne, ntánaa ña. Ntáde ña un ntí' ntí nuu i é kīni kaa.

¹⁷ Ntá tsi te nta'a Xuva ko vé'xi e dóo ki'in iní kó ne, ña tūvī nté uun nuu i é kīni kaa. Te kuntīkin o tsikan ne, dōo vá'a koo kuntoo o ni ta'an kō, dōo vá'a koo víi o ni ñā nee iña é káka'an tá'an kō. Ntuntā'ví iní ko ñā. Nñ kue'én iní ko víi o é vā'á ni da xōo ka ña'a.

¹⁸ Xoo é ntio i é kuntōo vá'a i ne, na víi ña é vā'á vatā ó ntio Xuva kō ne, kidáa ne, ní'í ntí'xe ña é vā'á koo kuntōo ña.

4

E dóo ncho kuntīkin ó ñuxiví san

¹ ¿Mí'í ntu vé'xí du'xēn san? ¿Nté kuí ntánaa tsí mii ntu nto ni tā'an nto? Tsi diví é ntio nima kīni ntaa nto.

² Ío nuu i e dóo ntio nto, ntá tsi ña tuvi iña nto. Dukuān ne, ntaé'ni nto ña'a san é ntákune'u iní nto ni ñā, ntá tsi ña ntáni'í nto é ntio nto. Dukuān ne, ntánaa nto ne, ntáde nto du'xēn. Ntá tsi ña kuvi ní'í nto é ntio nto, tsí ña ntaíkan nto nta'a Xuva kō.

³ Kuān te ntaíkan nto ne, ntá tsi ña ntáni'í nto, tsí ña vā'a o ntaíkan nto. Da ti tsi é nantí'í nto nee iña é ntio nima kīni ntáa nto.

⁴ Ntō'o é ña ntáde ntaa nto é kuntīkin ntó Xuva kō ne, ¿ñā iní ntú nto tsí tē ntántīkin nto é kīni kaa sán ne, ntáxtuví mii nto Xuva ko? Xoó ña'a, ña e dóo ntio i nee iña é ña vā'a ne, kainchu'vi ñā Xuva kō.

⁵ Ñā te dōto tsi kaka'an tú'un Xuva kō tsí Espiritu ñā e tá'xi ña é kunūu nima kó ne, dōo kakukuiñū ñā ko te tūku nuu i ntántīkin o, tsi dóo kakuinima ñā kō.

⁶ Ntá tsi díí díí ka kaxntii Xuva ko kō é víi o é vā'a. Dukuān ne, kaka'an tú'un ñā: “Ñā kaxé'e Xuva kō é kūvi víi ña'a, ña é ncho víi ka'nu, ntá tsi dóo diní ña kaxntii ña ñā'a, ña é ña káde ka'nu san”, ka'an.

⁷ Dukuān ne, kué'e ntó é na kadā kù've kue'en Xúva ko iña nto. Ntá tsi ñā ku dā vā'a nto é kadā kù've tó'o e ña vā'a san iña nto nté koo víi nto ne, kidáa né, kunu.

⁸ Kunuu iní ntó Xuva kō né, kunūu mé'ñu ña ntó. Nakate nto nta'a nto, diví ntó é iō kuetsí nto. Ntantoo nto nima ntó, diví ntó é uvi ítsi ntaíka nto.

⁹ Na kūnta'xa nima nto. Kueku nto ve kuenta iña kuetsi ntó. Tē xkuntée nto é kīni kaa san kidáa ne, kueku nto vevii. Tē dóo diní nto kidáa ne, kuntōo nta'xa kue'en ntó ve.

¹⁰ Na ntunta'ví ntó nuu Xuva kō né, diví ña nantaa dukūn ñā nto.

É ña ká'an o xoo e vá'a i, xoo é ña vá'a i

¹¹ Ntō'ó ta'an ko, ñá kú ka'an káni nto ña ta'an nto. Tsí tē xoó ña'a kaka'an ña é káni kaa ña ta'an ña ne, xoó kaka'an ntée ña ña ne, kaka'an ntée ña lei Xúva kō san. Kaxntékú ku'vē ñá lei san te vā'á ne, o tē ña vá'a. Te kuān o kade nto ne, ñá te kade ntaa nto é káka'an lei san, tsi mii ntō kade nto ña é kaxntékú kú've ña lei san naa i é káda ntaa nto.

¹² Ntá tsi uun tsi ña e tá'xi lei san. Uun ña'a tsi ña é kadē kú've di. Tsi divi ña ne, kuvi nakáku ña ko, ō kuvi nakunáa ña kō di. Ntá tsi divin ne, ¿xoo ntu ña'an é kuvi xntékun kú'vén ta'an o?

Ña ini o nté koo kuvi uten

¹³ Koto nto ve, divi ntō e ntáka'an nto: “Vevii ne, ō utén ki'in ntí ñuú tsikán ne, ikan kuntōo ntí uun kuia. Ikan diko ntí vata koo é kuē'e diu'un ní'i ntí”, ka'an nto.

¹⁴ Ná kuān xkoó ka'an nto, tsi ñá ini nto nté koo kuvi uten. Vata ntáa viko nu'ú san ntáa ntuvi ña nto. Uun dá'na tsi ñu'u vikó san ne, dá kantava.

¹⁵ Díi ka vá'a ó te ká'an nto: “Te Xuva kō ntio ña ne, kuntōo ntí ne, vii nti sá'a ne, ō vii ntí tsikan”, koo ka'an nto.

¹⁶ Vevii ne, dōo ntáde ka'nu nto kuenta ña i e ntáde kuení mii ntō é vii nto. Ña vá'a ō é kuān koo ka'an o.

¹⁷ Xoó ña'a é ini ña nee ña é vā'á vii ña ne, ntá tsi ña káde ña ne, iō kuetsi ña.

5

Nté koo kuvi nī ña kuiká san

¹ Koto nto ve, xoo e dóo kuika i. Kueku nto ne, kachu'u ntáa nto é vē'xi é ntō'o nto ve.

² Nuu i é dokuika nto ne, e té'u ve. E dúku rkídin san dóo nto.

³ É kúdí kaá kuaán nto nī diu'ún kuí'xín nto. Divi ntáda ntaa nté ō ntí'xe nima nto. Kunaá nto kuenta ña i vata tsi koo te ñu'ú san i'xi nto. Tsi ña te nté kaa dokuika e ntánatee vá'a nto vevii, é kuān sá kaa ntuvi sá'a.

⁴ Ini nto ve, tsi xá'vī ña kade tsiñu ñá nto kaikan kuetsi kuenta ña nto, é ña ni ntá'vi nū nto ña dā ixkadá tsiñu ña ña nto. Xuva kō, ña é kadē kú've ña un ntí'ntí ne, tékú ña tsi dóo u'vi ntákuvī ña ntáde tsiñu ña nto, ña e éni nta'ví nto.

⁵ Ná tē nté kaa vá'a o intóo nto ñuxiví sa. Da mii ku'en tsi dodíni idé nto. E'xi va'á ntó vata kaa kiti kae'xi dé'en di'na dá ka'nī ñá ti.

⁶ Divi ntō né, dōto tsi tsi'i kuetsi nto ña e dóo va'á ña'a. Xé'e ntō doxi'í ña, ña é ña tuvi kuetsi i né, ntá ña ni nadá'an ña kúñu ña.

É kütíi o kuntetu ō ne, é ká'an ntá'ví ō

⁷ Ntá tsi divi nto, tá'an kó, na kütíi nto kuntetu nto da nté nainu xtuku Tó'o kō, vata tsi ō de ña kai'xi tsíkin san é kákutíi ña kantétu ña é tññ ña kiti i san da nté tē xee ntúvi daví san.

⁸ Na kütíi ntō di. Ná xtuví mii nto é kuinti'xe nto, tsi é vevii nainu xtuku Tó'o kō.

⁹ Ení ko, ñá ká'an ntée nto ta'an nto vata koo é ña tá'xi Xuva ko ntō é ntō'o nto. Tsi doko sa xée ña é tá'xi ña.

¹⁰ Koto nto nté ō kutíi ña ka'an naa Xuva ko kídaa da dóo ntó'o ña.

¹¹ Xo'ō ne, ntáka'an o tsi dóo diní ña, xoo é kákutíi e ntó'o i. É tékú nto nté ō kutíi ña naní jóo san. Ini nto tsi náxnuu viko Xuva ko ña da kúvi ntó'o ña. Tsi Xuva kō ne, dóo kantunta'vī ini ña kō ne, kata'xi ña ko é vā'á di.

¹² Na tékú va'á nto sá'á, ta'an ko. Ná ku natekū nto Uva kō, nté e dukún kán, nté ñu'u san. Na kuiní nto é ká'an nto é nuu é ntaá i vata koo é dá ká'an nto

tsí nuu é ntaā í ne, na kūntaa ntí'xe. Te kā'an nto tsí ña'a ne, kuan kōo nti'xe é ña'a, vata koo é ña ta'xi Xuva ko nto é ntō'o nto.

¹³ Te iō ntó e dōo ntánto'o nto ne, ka'an ntá'vi nto. Te iō ntó e dōo diní nto ne, kata nto nchu'ún Xuva kō.

¹⁴ Te iō ntó e dōo vitá o ini nto ne, kana nto ñatā, ña ntákuinti'xe i san, na kā'an ntá'ví ña iña ña nchokuví san. Na nakūtsi nuu ña ña asete kuenta iña Xuva ko.

¹⁵ Te kákuinti'xe vá'a ña kaka'an ntá'ví san ne, ntuvá'a ña nchokuví san, tsí Xuva ko naxntitsí ñá ña. Te iō kuetsí ña ne, kada ka'nu ini Xuva ko ni ña.

¹⁶ Dukuān ne, ká'an nto ni tá'an nto nee iña é kuetsí nto. Ka'an ntá'ví ntó iña ta'an ntó ne, na kā'an ntá'ví ña iña nto di, vata koo é ntuvá'a nto. Tsi ñá te nté kaa kaidiá'vi te kanī nima ñá kaka'an ntá'ví ña, ña e dōo va'á nuu Xuva ko.

¹⁷ Ña é kā'an naa Xuva ko kidaā, ña é nani Elijá ne, ñatii vata tsi ntáa o xo'ō. Kanī nima ñá ka'an ntá'ví ña kidaā é ña kiin dávi ne, uni kuia ntē dáva é ña ni kiin kué'en tsi dávi san.

¹⁸ Kidaā ne, ka'an ntá'vi xtúku ña é na kīn dávi san ne, taxnuu Xuva ko dávi san. Kidaā né, e'nu é tátá ña'a san.

¹⁹ Ntō'o tá'an kó, te iō nto é ntákudana nto itsi é nuu é ntaā í san ne, te tūku ña'a kanantiko koō ñá nto é kuinti'xe xtuku ntó ne,

²⁰ divi ña é kanantiko koō ñá ña é iō kuetsí i, ña é kaika itsi kini kaa ne, na kūtuni ña tsí kanakáku ña ña doxi'í san ne, ñá kunáa ka ña, tsí kada ka'nu ini Xuva ko ni ña, kuān te dōo kue'e kuetsi ña.

Tutu é kuvi ūun e táxnū San Pedru

Taxnū Pedru tú'un iña ña ntákuinti'xe i da mí'ī ka ntántoo ña

¹ Xu'u é Pedrú u ne, pustru iña Jesúcrístu u. Taxnū u tú'ūn sa'á iña ña é ña te ntóo ñuú mii ī, divi ña e ntántoo ñuú Pontú, ni ñuú Galaciá, ni ñuú Capadociá, ni ñuú Asiá, ni ñuú Bitinia,

² ña e nákaxnú Xuva kō nte dí'na vatā o ntío ña. E tsóo xio Espíritū Sántū san nto vata koo é kāda ntaa nto é kāka'an Jesúcrístu ne, vata koo é ntūntoo nima ntó niñi ña. Nā tē nté kaa na naxnuu viko Xuva ko ntō, na tā'xi ña é kuntōo vá'a nto utén uten.

É ntantétu ō é vā'a

³ Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva ko, divi Uvā Tó'o ko Jesúcrístu, tsi dóo ntúntā'ví ini ña kō né, tā'xi ña é kaku xtuku o ntā'a Jesucristu da ntóto xtuku ña é xi'i ña. Dukuān né, kuntōo díni ō é ntantétu o nūu i é vā'a é nī'i ko te kúvi.

⁴ Tsí ni'ī ko uun doméni é ta'xi Xuva ko iña i'xá ña. Nā kant'ī doméni san. Vā'a kue'én ne, ñá kunāá ntii dañu ntūvi. É tūvi vā'á iña nto e dukún kan tē xee nto.

⁵ Tsí da xe ntákuinti'xe nto Xuva kō ne, nīi kue'én ini ña nada'an ña nto vata koo é xēe nto mí'ī iō tu've é kuntōo nto ni ña. Ta'xi ña é kūtuni nto sá'a ntuvi tē nt'ī iñuxiví sa.

⁶ Dukuān né, kuvi kuntōo díni nto, kuān te ntánto'o nto vevii uun da'na dá iō nuu i e dóo ntii tū'un.

⁷ Kāá kuaán san ne, kuān té ña kaxntíi ntii dañu ntūvi, ntá tsi ntaé'mi ña vata koo é nt'ī un ntíi ntíi nuu i é ña vā'a e ntádāka. Kuān ō kakuvi ni ntō da ntánto'o nto di. Dukuān ō kant'ī nuu i é kīni ntāa é ñū'u nima ntó ne, kutuni te vā'a o ntákuinti'xe nto. Tsi díi díi ka nuu á'vi i é kuínti'xe vā'a nto Xuva kō é vāta kaa kaá kuaán san. Kidāá né, tē kuínti'xe vā'a nto, kuān te ntánto'o nto ne, ká'an Xuva kō tsi dóo va'á nto ne, ni'ī nto dokoñu'u ntuvi tē naínu xtúku Jesucristu.

⁸ Dóo ntio nto Jesucristú, kuān té vata kiní nto ña. Kuān té ña kaíni ntó ña vevii ne, ntákuinti'xe nto ña. Dukuān ne, ñá tē nté kaa díni nto. Ntē ña xee tá'an tú'ūn é kā'an nto nté kaa e díni nto, tsí vata tsi tē ntōo nto e dukún kán vevii.

⁹ Tsí da xe e kuínti'xe nto ne, é nakáku nima nto.

¹⁰ Ntuvi dí'na ne, ña é ka'án naa Xuva kó ne, ntáka'an ñá nuu i é vā'á san é nī'i nto vevii. Dōo nántuku ña, dōo tsíxe'e ña kuēnta iña i sá'ā.

¹¹ Xé'e Espíritū Cristu é kūtuni ñá nte dí'na nee iña é vē'xi é ntō'o Cristú, ni nūu i é vā'a é nī'i ná rkontuvi. Dōo dé kuení ña xoo ná'a ntu é vīi ña sá'a ne, amá ntu kuvi di.

¹² Ntá tsi xe'e Xuva kō é kūtuni ña tsi tú'ūn e ntáka'an ñá ne, ñá tē é vā'á mii ña, tsi é vā'á mii ntō. Tsi divi tú'un e ntáka'an ñá ni ntō vevii, ña e ntáka'an ntódo tú'ūn é nakáku ō. Kaxé'e Espíritū Sántū, ña e táxnū Xuva kō nte e dukún kán, é kuān o ntáka'an ñá ne, ñá tē nté kaa ntio ánjē sán kutuni ñá nuu i sá'ā.

Kana Xuva ko kō é vā'á kue'en na kuvi o

¹³ Dukuān ne, koo tú've nto. Kuntitō xnto. Ntáni nima ntó kuntétu nto nuu i é vā'á san é nī'i nto te naínu xtúku Jesucristu.

¹⁴ Vatā ó de i'xa é kāde ntaa ne, ñá víi ka nto é ntio nima káni kaa nto, vata ō dé nto kidaá dá vata kutú've nto iña Xuva ko.

¹⁵ Ntá tsi é un nt'ī é vīi ntó ne, víi nto é vā'á kue'en, vatā ó de Xuva kō, ña e kána nto.

¹⁶ Tsí kaka'an tú'un Xuva kō: “É vā'á kue'en kuvi nto, vata tsi ō va'á mī u”, ka'an ña.

¹⁷ Xuva kō ne, kaito nteé ña kō é un é un o te vā'á o, tē ña vā'a o kade ō; ñá káde ña kuenta xoo ñá'a ō. Tē ntáka'an nto Úva nto ñā ne, kuntoo koñu'u nto dá kan̄i ntúvi e tá'xi ña é kuntōo nto ñuxiví sa.

¹⁸ Ini nto tsí da nakáku ña kō é dōto tsi ntáde o nuu i é ña kaidiá'vi vatā xkōó ini uváta kō, ña intōó kídaa ne, ñá tē diu'un ni ntá'vi ña kuenta iña kó, ntē ña té diu'un kui'xín, ntē ña te káa kuaan, nté da nēé ka nuu i é kanatívi.

¹⁹ Tsí niñí Cristu e dōo nuu á'vi i e ntá'vi ña iña ko. Cristú ne, vata kaa a le'ntu é ña tuví nee kuetsí i, é ña ni kuléntū, kaa ña.

²⁰ Nté dī'na dá iñi ntu'u ñuxiví san ne, dē kú've Xuva kō é kuān koo kuvi ña. Ntá tsi dá nté ntuví sá'a dá dokó sa ntí'i ñuxiví sa ne, taxnuu Xuva ko ñā é vā'á tsi mī ntō.

²¹ Tsí kuenta iña ñá ne, ntákuinti'xe nto Xuva kō. Tsí Xuva kō ne, nantóto ña ña dá xi'i ñá ne, xé'e ñā e dōo ka'nu ña'a kúvi ña, vata koo é kuinti'xe nto Xuva kō, vata koo é kūtuni nto tsí nta'a ña vé'xi é un ntí'i é vā'á iña nto.

²² É ntūntoo nima ntó e kuinti'xe nto é nuu é ntaā i. Vevíi ne, n̄i kue'éen ini nto na kuñima ntó ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Dukuān né, koo ntii ntó é kuñima ntí'xe nto ta'an nto kan̄i nima nto.

²³ Tsi e ní'i nto ntuví xéé iña nto é vata kaa te ūvi íto káku nto. Ntá tsi ña te kuenta iña uva nto ña é xi'i e káku nto ve, tsí divi tū'ún Xuva kō é kántito ntii dañu ntūvi.

²⁴ Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Un ntí' ntí' ña'a sán ne, vata ntáa xuku ntáa ña.

E dōo nuu á'vi i iña ña vevíi ne, vata ntáa laa xuku ntáa.

Kaxi'i díi xuku i sán ne, kanakó'xo laa i,

²⁵ ntá tsi tú'un Xuva kō ne, kutúvi ntii dañu ntūvi,

ka'an. Tū'ún tsikán ne, divi tū'un é vā'a e ntáka'an ntódo ña ni ntō.

2

¹ Dukuān ne, ñá víi ka nto nté uun ká nuū i é kīni kaa. Ñá kan̄i nta'ví ka nto ta'an nto. Ñá te ūvi nuu i víi nto. Ñá ku kune'ū iní ka nto. Ñá ká'án ka nto é kīni kaa iña ta'an nto.

² I'xa é dā ve káku ne, dōó kanantukū é tsítsi. Kuan koo nantūku nto tú'un Xuva kō dí, divi tū'un é vā'á kue'en. Kuān koo kue'nu nto da nté nāni'i kué'en nto ntuví va'á iña nto.

³ Tsi é ini ntó ve e dōo va'á Xuva kō.

Cristú ne, vata kaa xuu é kántito kaa ña

⁴ Ki'xi etsin nto Cristu vé, divi ñā é vata kaa xuu é kántito kaa ña. É nakuítá ña'a san xuú san, ntá tsi Xuva kō né, divi xūu é nakaxnúu ña, e ña te nté kaa nuu á'vi i kuenta iña ña.

⁵ Divi ntó né, vata ntáa xuu é kántito ntáa nto di. Kué'e ntó é víi Xuva ko ni ntó vata koo é kúvi nima ntó vi'i ña. Ta'xi ña é víi ntó dutu ñá di, vata koo é kue'é nto ña doméni ntuví iña nto vata o ntío ña. Ki'i ña doméni nto, tsí ntuvá'a nto ni ña kuénta iña Jesúsristu.

⁶ Tsí uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Uun kaa xuu e xtúvi ú ñuú Siuún ne,

uun xuu é nakaxnúu u é kodo nūu,

uun xuu e dōo nuu á'vi i.

Xoo é kákuinti'xe i ne,

ñá kuntā'xa iní ña kuenta iña i,

ka'an.

⁷ Dukuān né, ntō'o e ntákuinti'xe ntó ña ne, ñá tē nté kaa va'á ña, kuiní nto. Ntá tsi ña'a, ña é ña ntákuinti'xe i ña ne, nto'o ña vatá ó uve na'a kaka'an tú'un Xuva kō:

Xúu é nakuíta ña ntáde vá'a vi'i san ne,
 ðivi kúvi xuu ódo nūu éti vi'i san,
 ka'an.

⁸ Kaka'an xtúku tú'un Xuva kō:

Naki'í ña'a san xuú san ne,
 ntava ntodó ña,

ka'an. Tsi ntava ntodó ña tē ña kuinti'xe ña tú'un Xuva kō. Tsi kuan o de kú've ña é kōo.

⁹ Ntá tsi ðivi ntō ne, ña'a é nakaxnúu Xuva ko kúvi nto. Dutu iñá rei kúvi nto ne, uun tatá ña'a é ntūntoo nima i kúvi nto, tsi ntáduku ntée nto Xuva kō. Kuān ó ni ntō vata koo é ká'an nto tsi dóo vá'á o de Xuva kō tsi e nátavá ñá nto mí'i e dóo neé san ne, da tsóo ña nto mí'i e dóo vá'a kaxi'í nuu mí tuvi ña.

¹⁰ Di'na ne, ñá tē nee ñá'a nto, ntá tsi vevii ne, ña'a Xuva ko ntō. Di'na ne, xoxó ña'a é kantunta'ví ini ña nto, ntá tsi vevii ne, kantunta'ví ini Xuva ko ntō.

Kada tsiñu nto iña Xuva ko

¹¹ Ení ko e dóo ntio kó nto, vata ntáa ña tuku ñuu ntáa nto, é vata te vē'xi taan xnto ñuxivi sa. Dukuān ne, kaikán u nto tē ña víi nto é kīni kaa é ntio kúñu ntō é kanāa ntée nima nto.

¹² Vá'á koo víi nto dá ntoo nto mé'ñū ña'a, ña e ñá ini Xúva kō. Dukuān né, kuān te ntáka'an kīni ña iña nto vevii tsi ña te vá'á ó de nto ne, ntá tsi kīni ña tsi ntáde nti'xe nto é vá'a. Kidáa né, te vē'xi Xuva kō é vēxkada kú've ñá ne, ká'an ña tsi dóo ka'nu Xuva kō.

¹³ Kuenta iña Tó'o ko Jesucristú ne, kuiko ñu'u nto ūn ntíi ntíi ña uve da neé ka tsiñu, kuān té ña tsiñu na'nu i, tsi ðivi ñá é odo nūu ña,

¹⁴ o kuān té ña tsiñu i san é kataxnuu ña. Tsi ðivi tsiñu ña é kué'é ña na ntō'o ña ntáde é kīni kaa sán ne, o é ká'an ña e dóo vá'á ó de ña ntáde ntaá san.

¹⁵ Ntio Xuva kō é kuān koo víi nto vata koo é ña kúvi ka'an ntée ña tuntú san nto, ña é dotō tsi ntáka'an.

¹⁶ Kuān té xoxó ka taxnuu i nto nté koo víi nto, ntá tsi ña ku dotō tsi víi nto é kīni kaa, tsi víi nto é vá'a vata tsi ó de ña ntáde tsiñu iña Xuva ko.

¹⁷ Kuiko ñu'u nto ūn ntíi ntíi ña'a san. Kuinima nto un ntíi ntíi ta'an nto, ña ntákuinti'xe i san. Kuiko ñu'u kué'en ntó Xuva kō. Kuiko ñu'u ntō ñá odo nūu san.

Koto nto nté o ntó'o Cristu

¹⁸ Ntō'o e ntáde tsiñu nto ne, kada ntaa nto e ntáka'an tó'o ntō. Kuān te vá'a ña'a ña ne, ntántunta'ví ini ña nto, kuān te dóo ðiin ñá ne, ntá tsi kuiko ñu'u nto ña.

¹⁹ Tsi kaka'an Xúva kō tsi vá'á ó te kutíi o é nto'o ko kuēnta iña nuu i é ña te kuétsi ko, tē ntáde ntaa o e ntío ña.

²⁰ Te nī'i nto é nto'o nto te víi nto é kīni kaa ne, ¿va dóo ntu nuu á'vi nto e kūtíi nto é ntō'o nto iña kuétsi nto san? Ntá tsi te kūtíi nto nto'o nto kuenta iña nuu i é vá'a é edé nto ne, tsíkān é nuu á'vi i, kuiní Xuva kō.

²¹ ðivi tsi tsiñu kána Xuva ko ntō é víi nto. Ini nto nté o ntó'o Cristu kuenta iña nto. Dukuān ne, nāñ'e ñá nto nté koo víi nto vatá o de ña. Kuān tsi koo víi nto ði.

²² ðivi ña ne, nté uun ito ña ni ide ña é kīni kaa; nté uun ito ña ni eni ntá'vi ña ña'a.

²³ Dā ka'an kīni ña'a san ni ñá ne, ñá ni nantiko koō ña nté uun é kīni kaa. Dā ntó'o ña ne, ñá ni ká'an ñá te ntaáa ña. Ntá tsi ntáda ña kuenta ntá'a Xuva kō, ña e dóo ini é xntékú kú've va'a.

²⁴ Mii ñā ído ñā kuétsi kō kúñu ñā dá xi'i ñā ntíkā krusi kan vata koo é ñā vii ka o é kīni kaa, tsí vii o da mií é vā'a. Divi ñā ni'i kui'i ñā vata koo é ntuvá'a nto.

²⁵ Tsí di'na ne, ntaíka xaa nto vata ntáa le'ntu, ntá tsi e ntíko koō nto mí tuví paxtu ntó, ñā kanada'an nima nto.

3

Nté koo vii ñā e éni vi'i

¹ Dukuān dí, ñadī'í, kuiko ñu'u ntō xi# nto, vata koo te ío ñā é ñā ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō ne, nakaku ñā, kuān te nté uun tú'un ñā ni ka'an ntó ni ñā, tsi dóo vá'a o ntáde nto utén uten.

² Tsi ini ñā tsi dóo vá'a ó de ñadi'í ñā, tsi dóo koñu'u ñā.

³ Ñā te e ntántukutu ntō né, ntē ñā te dóo vá'a o ntánekin nto díki nto, ntē ñā te kiti e kúvi kaá kuaan kañú'u nto, ntē ñā te dú'nu e dóo va'á kue'en.

⁴ Tsi é nuu xū'u nima ntó kán, e dóo vita ini nto, e dóo ñikādín nima nto. Tsíkán e díi ka nuu á'vi i nuu Xuva kō, tsí divi é ñā te kánativi kue'en.

⁵ Tsi kuan o dé ñadī'í va'á san kídaā dí, ñā ntákuinti'xe i Xuva kō. Edé ntaa ñā e ntáka'an xii ñā,

⁶ vata o dé ntaa Sárā san é káka'an Ábraan. Kaka'an ñā tsi tó'o ñā ñā. Divi ntō ne, i'xá ñā nto te vii nto é vā'á ne, nté uun nuu i ñā te ntaú'vi nto.

⁷ Divi ntō dí, ñatíi, kuenta vii nto ñadi'í nto, tsí ñā túvi ntíi ñā vatá ó ío ntíi nto. Kuiko ñu'u nto ñā, tsí dad# tsi ni'i nto ntuví va'á iña nto ni ñā nta'a Xúva kō. Kuān koo vii nto vata koo é ñā te neé kadi nuu i tē ntáka'an ntá'vi nto.

Ñā e ntánto'o i e ntáde é vā'a

⁸ Uun ká xtuku nuu i ká'an ú ni ntō. Kuédadii tsi nima ntó, un ntíi ntí# nto. Na káxnúu nto ta'an nto nee iña e ntánto'o ñā. Na ntuntá'ví ini nto ta'an nto. Kuinima ntó ñā. Ná vii ka'nu nto ni ñā.

⁹ Tē ntáde ñā'a san é kini kaa ni ntō ne, ñā nantíko koō nto é kīni kaa sán di. Tē ka'an kīni ñā'a san ni ntó ne, ñā ku ká'an kīni nto ni ñā, tsi vá'a koo ka'an ntó ni ñā. Tsi kána Xuva kō kō vata koo é ta'xi ñā kō é vā'a.

¹⁰ Tsi uve na'a kaká'an tú'un Xuva kō:

Tsí xoo ñā'a é ntio ñā e dóo vá'a koo kuita ntí'xin ntuvi iña ñā ne, kuenta na víi ñā é ñā ká'an ñā é kīni kaa, é ñā kaní nta'ví ñā ta'an ñā.

¹¹ Na xtuví mii ñā é vii ñā é kīni kaa ne, na vii ñā é vā'a.

Na nantukū ñā nté koo kuntoo vá'a ñā ni tā'an ñā.

¹² Tsí kainí Xuva kō xōo é vā'á ñā'a ne, katekú ñā te káka'an ntá'vi ñā ni ñā, ntá tsi ñā ncho kini ñā xoo é kīni ntáa i, ka'an tú'un Xuva kō.

¹³ ¿Xoó ntu kuvi vii i ni ntō é kīni kaa te dí mii tsi nuu í é vā'a ntáde nto?

¹⁴ Ntá tsi te nto'o nto kuān te ntáde nto é vā'á ne, kuntōo díni nto. Ná ku dá vá'a nto tē xoó ñā'a nau'vi ñā nto. Ntē ñā kutsú'un nto kuenta iña ñā.

¹⁵ Tsí kini vá'a ntó nima nto tsí Cristú ne, díi ka ka'nu ñā. Divi ñā e Tó'o kō. Koo tú've nto nté koo ka'an ntó ni da xōo ka ñā'a te tsixe'e ñā ntō nté kui kuínti'xé nto. Ntá tsi ñā vii ka'nu nto. Kuiko ñu'u nto ñā.

¹⁶ Vá'a koo vii nto vata koo é díni kunuú nima nto. Kídaā né, tē ka'an kīni ñā'a san iña nto da ntáde nto é vā'a e ntákuinti'xe nto Cristú ne, divi ñā ne, kuka'an nuu ñā.

¹⁷ Tsí díi ka vá'a ó te nto'o kō da ntáde o é vā'á san naa i é nto'o kō da ntáde o é kīni kaa sán, te kuan kōo é ntio Xuva kō.

¹⁸ Tsí mii tsí Cristu ntó'o ña dá xi'i ña é uun ito tsi kuenta iña kuétsi kō. Divi ñā é ña tuvi kuétsi ñā ne, xi'i ña kuēnta iña ko xo'o é iō kuétsi kō, vata koo é kī'ñ nī' ña ko nuu Xuva ko. Xi'i kúñu ñā, ntá tsi nima ñā ne, ntōto xtuku.

¹⁹ Dukuān o ñē'e ñā, ixka'an ntódo ña mí'i ñu'u kutú nima ñā é xi'i san.

²⁰ Ñā tsikán ne, ña intóo kidaā é ña ni kuinti'xe i, kuān te kutíi Xuva kō intétu ña ña nīi dukuān de va'a Noeé san tun ntóo ka'nu san. Úna ñā'a kudii nakáku ña é ñu'u va'a ña iní tun ntóo san dá nakuntéku teni nú ntute kán.

²¹ Kuan kōo vevíe ne, ntántada náa o iña ña é nakaku mé'ñu ntute san, tsi nakáku o te ítsi ntute o. Ñá tē tsi kúñu dentu kō é ntuntoo, tsí nima kō é ntúvá'a ni Xuva kō kuenta iña Jesúristu, díví ñā é ntóto xtuku ña dá xi'i ña.

²² Kúntāa ña e dukún kan vē ne, tuví ña díñi kua'a Xuva kō. Doo ntaíko ñu'u ánjē san ñá, ni ūn ntíi ntíi ña odo núu san.

4

Kada tsiñu o vatā o tá'xi Xuva kō é kūvi vii o

¹ Tsi dúkuān né, vata o ntó'o Cristu ni kúñu ñā ne, kuan koo kadā kuení nto tsí kuvi vii nto é ntó'o nto di. Tsí xoo ñā'a e ntó'o ña nī kúñu ñā ne, é xtuví mii ñā é vii ña é kīni kaa,

² vata koo e dá ntōo ká ña ñuxiví san ne, ñá víi ka ña é ntio kúñu ñā, tsí vii ña é ntio Xuva kō.

³ E xée ntuví é tsoo mii ntó é edé nto vatā o dé ñā'a sán di, ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō. Tsi é un nti'í é kīni ntāa ntáde ña. Ncho kada xení ña nī ñad'í. Ntáde kī'vi ñā. Da mii kuē'en tsi dodíni ntáde ña. Dōo ntáxi'i ña. Ntaínúu ini ña tuku xuva ñā e ña ntío kue'en Xúva kō.

⁴ Dā kúdu'va ña e ñá ncho kuve ta'an ká nto ña e ntáde ña nuu i é kīni ntāa ne, ntáka'an kīni ña iña nto ve.

⁵ Ntá tsi nakué'e ña kuenta ntá'a Xuva kō nté o dé ña. Tsí Xuva ko xntékú ku'vē ña iña ñā ntantito nī ña é xi'i san.

⁶ Dukuān ne, ká'an ntódo ña tú'ñn va'a san nī ña é xi'i san di vata koo é kuntúto ña kuenta iña Xuva kō, kuān te nī'i kúñu ñā é ntó'o i.

⁷ Dóko sá nti'i un nti'í nuu í ve. Dukuān né, kadā kuení va'a nto. Diin diin tsi kuntōo nto vata koo é kūvi ka'an ntá'vi nto kani' nima nto.

⁸ Uun nuu i e díi ka va'a é vii ntó ne: dóo kuinima ntó ta'an nto utén uten. Tsí te kuñima kó ta'an kō ne, kada ka'nu iní o nī ña, kuān te dóo iō kuétsi ñā.

⁹ Ñá ku dē víni nto vi'i nto é kutúví ta'an nto.

¹⁰ Tsí e tá'xi Xuva ko tsiñu é vā'a é vii o é un é un o. Na vii o tsiñu é vā'a san é vā'a ta'an ko vatā o de ña ñu'u nta'a i tsiñu na'nu é xe'é Xuva kō.

¹¹ Xoó ñā'a é káka'an ñā ne, na ká'an ñā vata o xe'é Xuva kō é ká'an ñā. Xoó ñā'a é kaxntii ñā ta'an ña ne, na kóo ntií ña vii ñā vata o xe'é Xuva ko ntií ñā é vii ñā, vata koo é da nēé ka é vii o ne, ká'an ñā'a sán tsi dóo va'a Xuva ko ni i'xā ñā Jesucristu. Ká'an o tsi dóo va'a ña. Na kadā kú'vé ka ña é un nti'i ntií dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

É nto'o kō é kuntikín ó Cristu

¹² Ení ko e dóo ntio kó nto, ñá ku kadā kuení nto te ñu'u nto mé'ñū ñu'u é kai'xi san é kaíto nteé Xuva ko ntó.

¹³ Ná ku da kudú'va nto, tsi diní koo kuntōo nto e ntánto'o nto vata o ntó'o Cristu, vata koo é díi díi ka diní nto ntuví tē naínu xtúku ña, tē ntií díto ña é káxi'i nuu ka'nu ña.

¹⁴ Te ká'an ntée ñā'a san nto tsi ntákuinti'xe nto Cristu ne, dóo diní nto tsi Espíritu Xuva kō e dóo va'a vexkútuví ñá ni ntó.

¹⁵ Ío ñā'a ne, ntánto'o ña e é'ni ña ñā'a ne, o du'u ña ne, o dé ña é kīni kaa ne, o kīni nuu ña iña ñā'a san. Nta tsi ña kuān koo vii nto.

¹⁶ Ntá tsi te xoó ña'a ntánto'o ña e ntántikin ñá Cristú ne, ñá kúka'an nuu ña. Tsi naku'é e ña sintiá'vi nta'a Xuva kō é xe'é ña é kuān koo nto'o ña kuenta iña ña.

¹⁷ E xée ntūvi é xntékú kú've Xuva kō. Te dī'na xo'o xntekú ku've ñá iña kō ne, ¿nté koo vií ña ni ñā'a san, ña é ña ntákuinti'xe i tú'un Xuva kō?

¹⁸ Tē dá kuetsi ntánakáku ña é vā'á san ne, ¿nté koo kuvi nī ña ntáde é kīni kaá san, nī ña é iō kuetsi í san?

¹⁹ Dukuān né, divi ñā e ntánto'o ña tsi kuān o ntío Xuva kō é vií ñá ne, ñá kōó da'na é vií ña é vā'a. Na ntáda ña kuentá nima ña nta'a Xúva kō, ña é ede vá'a ña, ña e nté uun ito ña tsoo mí ña ñā.

5

Itsi iña ña ntákuinti'xe i

¹ Vī'a ve ne, ncho ku'é e ú itsi iña ñáta, ña odo nūú iña nto. Xu'ú ne, ñatā ú dī ne, iní u nté o ntó'o Cristú ne, dadī tsi ni'í ko ni ntō é vā'a é tā'xi ña ko te naínu xtúku ña.

² Kuenta vií nto ña e tá'xi Xuva ko nto vatā ó kade paxtú san kuenta a le'ntu ña. Nā te ku'e le kuetsi ña nto é vií nto, tsi dodīni nto vií nto. Nā tē é diu'un ntío nto, tsi kanī nima ntó vií nto.

³ Nā ku vií nto tó'o ña'a, ña e ntáde nto kuenta, tsi nañ'e ntó ña nté koo vií ña vatā o ntáde nto.

⁴ Tē ntii díto paxtu ñá odo nūú san ne, ní'í ntō doméni e dóo va'a é ña kantí'í.

⁵ Dukuān dí, na kuetsi, kuiko ñu'u nto ñata, ña odo nūú san. Un ntī ntī ntó ne, ñá vií ka'nu nto ni tá'an nto. Tsi uve na'a tú'un Xuva ko káka'an:

Nā kaxntii Xuva ko ñā'a, ña e ntáde na'nu iña mii i, tsi kaxntii ña ña ntā'vi, ña é ña ntáde na'nu san, ka'an.

⁶ Ntā'vi tsi koo vií nto nuu Xuva ko, ña e dóo ntii iní í, vata koo é kada ka'nu ña nto tē xee ntūvi.

⁷ Da neé ka nuu i e ntáde kuení nto ne, ntada nto kuenta ntá'a ña, tsi divi ña kade ña nto kuenta.

⁸ Ntító vií nto kuntōo nto. Koto nto tsi é ña vā'á sán ne, kanāa ntée nto vatā ó de ñaña, kiti kakachu'u ntáa é kaika ti kanantuku tī nee iña é ká'xi ti.

⁹ Nā vií nto é ntio i, tsi kuinti'xe vā'a nto Xuva kō. Tsi ini nto tsi dadī tsi ntánto'o ta'an nto dá kanī ñūxiví sa.

¹⁰ Ntá tsi tē kúvī é ntō'o kudii nto ne, Xuva ko tā'xi ña é kuinti'xe kue'en nto. Ta'xi ña é kútií nto é un ntī'í. Ta'xi ña é kútu've vā'a nto nee iña e ntákuinti'xe nto, tsi divi ña e dóo vā'á ña. E kána ña kō é nī'í ko é vā'á nta'a Cristú ne, ntavá'a ña nto.

¹¹ Ká'an o tsi dóo va'á ña, tsi kuvi vií ña é un ntī'í ntii dañu ntūvi. Kuan tsi koo na kōo.

¹² Nta'a ení ko Silvanu, ña e dóo de ntaa, kuíni ko, de vā'a ú tutú sa'a vata koo é tā'xi kudii u nto itsi, vata koo é ká'án u ni ntō tsi sá'á é nuu é ntaā i iña é vā'a e tá'xi Xuva ko kō. Itsi sá'á tsi kuntīkin nto.

¹³ Na ntákuinti'xe i, ña ntoo ñuú Babiloniá ne, taxnúu ña ntiusi nto. Dadī tsi nakaxnúu Xuva ko ña ni ntō. I'xá ko Marcú ne, taxnúu na ntiusi ntó di.

¹⁴ Nanume nto ta'an nto é kuinima tá'an nto é nuu é ntaā i.

Vā'a vā'a tsi koo kuntōo nto, un ntī'í kue'en dú'va nto, tsi ntáduku ntée nto Cristu.

Tutu é kuvi ūvi e táxnūu San Pedru

Taxnūu Pedru tú'un iña ña ntákuinti'xe i

¹ Xu'u é Simuun Pedrú u ne, kade tsiñu ú iña Jesúcrístu ne, pustrú u iña ña. Taxnūu u tú'ün sa'á iña nto, tsi é nī'i nto é dad̄i kuinti'xe nto nī kó, tsi dóo vá'á ó de Xuva ko ni Jesúcrístu, ña é nakáku kō ne, ñá káde ña kuenta xoo ná'a o.

² Díi díi ka kue'e na tá'xi Xuva kō é vā'á iña nto, é kuntōo vá'a nto, tsí ini nto Xuva kō ne, iní nto Tó'o ko Jēsuú dí.

Nte ntáa ña ntákuinti'xe i

³ Tsi dóo ntii iní Xuva kō né, ta'xi ña kō é un nti'í é kantio kō é nī'i ko ntuví va'á iña ko, é un nti'í é kantio kō é vīi o é vā'a, tsí ini o ña. E kána ña kō, tsi dóo ka'nu ña ne, dōo va'á ña dí.

⁴ Dukuān ne, e tá'xi ña ko xū'u ña é vīi ñá nuu i e dóo ka'nu, nuu i e dóo nuu á'vi i, vata koo é ntuvá'a nima ntó vata kaa mii ña, te xtuví mii nto é kánat'vi ñuxiví san é ntio nima kíni ntáa nto.

⁵ Dukuān né, dí'na na kuinti'xe nto ne, kidáa né, kan̄ nima nto vīi nto é vá'á dí. Kidáa né, nakuá'a ká nto vata koo é kutu've nto iña Xuva kó dí.

⁶ Ñá vīi ka nto vatá ó ntio nima kíni ntáa nto. Na kūtíi nto é un nti'í né, kunuu iní ntó Xuva kō.

⁷ Kuinima ntó ta'an nto, ña kuinti'xe i sán ne, kuinima ntó da xōó ka ña'a dí.

⁸ Tē ini nto nuu i sá'a ne, kuān koo vīi nto utén utén ne, kunuu á'vi ntuví iña nto. Ñá tē é ntaā i é ini nto Tó'o ko Jesúcrístu.

⁹ Xoó ña'a, ña é ña káde nuu i sá'a ne, vata kaa ña kuāa kaa ña, vata kaa ña é ña káxi'i va'á nuu i. É kūnaā ini ña tsi é ntuntoo nima ñá kuétsi é edé ña kídaa.

¹⁰ Dukuān né, ta'an ko, díi díi ka ntukú nuu iní nto é kūtuni vá'a nto tsi nuu é ntaā i é nakaxnúu Xuva ko ntō, e kána ña nto. Te kuān koo vīi nto ne, ñá kō'xó nteé ka nto nuu i é kíni kaa.

¹¹ Kidáa ne, ña kada vini kué'en tsi Xuva kō é kí'in nto mí kadē kú've Tó'o ko Jesúcrístu, dívi ña é nakakú ñá ko, ntii dañu ntūvi.

¹² Dukuān ne, nguentúvi nanu'u u iní nto nuu i sá'a, kuān te é ini nto, kuān te ntákuinti'xe vá'a nto é nuu é ntaā i e téku nto.

¹³ É vā'á, kuini ko, é ká'an ka u é naka'an ntó sá'á, dá tuví ka u ñuxiví san.

¹⁴ E tá'xi Tó'o ko Jesúcrístu é kūtuni ko tsí ña na'á ka kutúvi u ñuxiví sa.

¹⁵ Dukuān ne, kaxió ntii u é nakuá'a vá'a ú nto sá'á veví, vata koo é naka'an nto nūu i sá'a rkontuvi dá xoxó ka u.

Iní nti e dóo ka'nu Cristu

¹⁶ Tú'un é nañe'é nti nto kuenta iña i é nañu xtúku Tó'o ko Jesúcrístu é ña te nté kaa ntii iní ña ne, ñá te ni tává díki mii nti, tsi ini nti ntuxnúu mii nti Tó'o kō e dóo ka'nu ña'a ña.

¹⁷ Tsi xé'e Xuva kō e dóo va'á iña ña, é kuiko ñu'u o ñā. Tsi díto nte e dukún kan vē'xí tatsin Xuva ko, kaká'an, "Sá'a Í'xá mii ko e dóo kakuinimá ko, e dóo díni ko ni ñā", ka'an.

¹⁸ Nti'í ne, tékú nti tatsín san é vē'xí nte e dukún kán, tsí dad̄i ntōo ntí ni ñā rki ūku kuikó san.

¹⁹ É kūtuni ko tsí nuu é ntaā i é ntáka'an ná'a san kídaa, ña é ka'an naa Xuva ko. Vá'á ó te vīi ntó kuenta tú'ün e ntáka'an ña san, tsi vata kaa ñu'u é káxi'i nuu mí nēé san é dā nté xēe ntúvi tē nañu xtúku Cristu é nāxi'i nuu ña nima nto.

²⁰ Ntá tsi dí'na kantio é kūtuni nto tsi tú'ün é ūve na'a kaká'an Xúva ko kuēnta iña nuu i é kúvi ne, ñá te da xōó ka ña'a ni tává díki mii ña.

²¹ Tsi ña é ká'án naa Xuva ko kídaā ne, ñá te diki mii ña ni tavá ña é ntáka'an ña, tsi Espiritū Sántū san nañe'e ñá ña nté koo ka'an ña.

2

Ña'a, ña e ntánañe'é dovete (Judas 4-13)

¹ Ntá tsi kídaā ne, xío ña'a e táva diki mii ña é ká'an ñá dovete ne, kuān koo vii ña'a san ni ntó di. Naku'a ña nto tú'ún é ña te tú'un Xuva kō. Naku'a xu'ū ñá nto nchú'un veté é kaido doxi'i. Ká'an ñá tsi ña te Xuva kō ña é nakakū ña. Ntá tsi kantí'i tsi nakūnaá mii ñá kúñu ñá.

² Ná te da dii ña'a kuntikin ñá ña é vii ña é kini kaa vatā ó de ña di. Kuenta iña ñá ne, ká'an kīni ña'a san iña itsi va'á san.

³ Dóo ntio ña diu'ún ne, nañe'e ñá nto tú'ún é kúdií dovete vata koo é kukuika ña kuēnta iña nto. Ntá tsi nte éma tsi iō tu've é ntō'o ña. Ña ná'á ka dá ni'i ñá doxi'í san.

⁴ Ná ni de ka'nū ini Xuva ko ni ánjē san é ede é kīni kaa, tsi nakuíta nuu ña i dō'vi kan mí nēe kue'en, mí ku'un kutu dā nté xēe ntúvi é xntékú kú've Xuva ko ūn ntíi ntíi ña'a.

⁵ Ná ni ntuntá'vi ini ña ñatā, ña intóo kídaā di. Mii tsi Noeé san é ká'an ntódo ña tú'ún va'á san ne, náakú Xuva ko ña, ni ū'xe ñá'a ká, dá náxntekū ñá ntute é nakūntéku teni dá kanīi ñūxiví san, mí ntántoo ña kini ntáa san.

⁶ É'mi kue'en Xúva ko ñūú Sodomá, ni ñūú Gomorá di. Ntáda ña xaa é un ntíi, vata koo é na kīni ña kini ntáa san nté koo nto'o ña di.

⁷ Ntá tsi nakáku ña ña é nanī Loó san, tsi dóo va'á ña'a ña. Dōo u'vi kúvi ña tsi dóo ntáde xení ña'a san.

⁸ Dóo dutsi kuíni ña ntáduku ntée Xuva ko san dá ini ña nté o de ña ñuú ña, da téku ña e dóo ntáka'an kīni ña'a san. Nté émá tsi ña ni ntio kué'en ña nté o de ña ntántoo ni'i ña.

⁹ Ini Xúva kō nté koo nakáku ña ña ntáduku ntée ña da ntánto'o ña. Ini ña nté koo kué'e ña é ntō'o ñá kini ntáa sán di dá nté xēe ntúvi é xntékú ku've ñá ña'a san.

¹⁰ Díi díi ka kué'e ña é ntō'o ña ntáde e ntáka'an níma kīni ntáa ña, iña ña é ña ntaíko ñu'u ña odo nūu iña ña. Ná tē ntákuka'an nuu ña; ntáde ña da nēe ka nuu i é ncho vii ña. Ntē ña ntaú'vi ña é ká'an ntee ña ña é odo nūu e dukún kán.

¹¹ Ntá tsi mií ánjē sán ne, kuān te díi ka ntii inī ñá ne, kuān te díi ka kuvi vii ña ne, ntá tsi ña te ntáka'an ntée ña ña nuu Xuva ko.

¹² Ntá tsi ña kuān ntáa sán ne, vata ntáa kiti é ña tuví nee ntáde kuení ti ntáa ña. Ntáde ña vata tsi káan iní ña. Kiti sán ne, ntánakaxa ti ne, da ntátiin ña ti ne, da ntaé'ni ñá ti. Kuan ntáa ña di. Tsi ntáka'an kīni ña nuu i é ña ntákutuni va'á ña ne, kuān tsi koo kuvi ña di vatā ó kaxi'i kiti san.

¹³ Nto'o ñá dí vata tsi ō nánto'o ña ña nguí san. Dóo diní ntōo ña vata tsi káan iní ña, da nēe ka tsi ura. E dóo dentu ña. É kuíni ña e ntáde ña doka'an ne, dōo diní ña ntaéni nta'vi ña nto da ntaé'xi dadíi ña ni ntó.

¹⁴ Da xóo ka ñad'í ntaíni ña ne, ncho kini dikí ña ña. Ná kantā'á ña e ntáde ña é kīni kaa. Ntáde ña vata koo é kuntikin ña'a san ña, ña é vata kutú've va'á i iña Xuva ko. É kútú've ña é ki'i ña da nēe ka nuu i é ntio ña. Ntá tsi dóo ni'i ña é nto'o ña nta'a Xuva kō.

¹⁵ Xtuví mii ña itsi va'á san ne, dá dotō tsi ntaíka ña. Ntáde ña vatā o dé Balaan, i'xá Beu, ña e dóo ntio i é ni'i diu'un dá edé ña é kīni kaa.

¹⁶ Ntá tsi uun buru de tí ti ni ña kuēnta iña kuétsi ñá. Kuān té ña kuvi ká'an búru sán ne, ntá tsi ní'i ti tatsin ñá'a, kaka'an ti é ña ku dé ka ña é kīni kaa.

17 Ña kuān ntáa sán ne, vata ntáa pusu é itsi núu ntáa ña, vata ntáa viko é kue'en ni'i tatsin. Ní'í ña é ntó'o ña ntii dañu ntuvi dá kuntōo ña mi dóo nēé kue'en, e xtúvi tu've Xuva ko ña ña.

18 Tsí da doto tsi ntáka'an ñá nuu i é dóo na'nu ne, ntáde ña é kō'xó ntēé xtuku ña'a san nuu i é kīni kaa, ña é dā vé kii ntēé xio ta'an ña e ntáde é kīni kaa san.

19 Ntáka'an ñá ni ñá'a san tsí kuvi kaka xaa ña ve, ntá tsi ntáde tsi mii ña é káde tsiñu ña ña i é kīni kaa san. Tsí da nēé ka nuu i é kuvi vii ni ūun ña'a ne, ña é kūvi tó'o ña.

20 Te xtuví mii ña nuu i é kīni kaa é iō ñuxiví san te íni ña Tó'o ko Jesūcristu, ña é nakáku kō ne, ntá tsi te kīni nuu xtúku ña nuu i é kīni kaa sán ne, te kūvi vii é kīni kaa san ni ñá ne, da díi díi ka nta'ví de ña é vāta kaa di'na.

21 Díi ka vá'á ó tē dí ña ni iní kue'en ña itsi vá'á san é xtuví mii ña da rkontúvi é iní ña tú'un Xuva kō é nakuá'a ña'a san ña.

22 Kuan kōo kúvi ni ña vatá xkoó ka'an ñá'a san: “Kanakanaxí xtuku tina san e ntú'xen ti. Kanakutsi o kútsin san ne, ntá tsi kanakunúu nto'o xtuku ti nto'xo san”, xkoó ka'an ñá'a sán di.

3

Nainu xtúku Tó'o kō

1 É uvi ito táxnūu u tú'ūn san ña nto, ení ko e dóo ntio kó nto. É uvi ito kaka'án u ni nto sá'á vata koo é kuntitō nto é kadā kuení va'a nto.

2 Nanū'u ntó iní nto nté o ntáka'an ñá'a, ña é ka'án naa Xuva ko kidaa, ni tú'un e xtúvi Tó'o kō, ña é nakáku kō, é nañ'é'e ñá kō.

3 Di'na kutuni va'á nto sá'a: tē xee ntúvi é dokó sa ntí'i ñuxiví san ne, ki'xi ña'a ña é narkintēé Xuva kō, ña é dotō tsí vii é ntio nima kīni ntáa í ne,

4 ká'an ña: “¿Nté ntu o kúvi ni tú'un é káka'án Cristu é nainu xtúku ña? Un tsi nte dá xi'i úvata ika kō né, kuan tsí o kakuvi vata o kúvi nte ntúvi dá ña ntu'u ñuxiví sa”, koo ka'an ña.

5 Ña kuān ntáa sán ne, ñá ntio ña kutuni ñá tsi nté ntúvi di'na xtúvi Xuva kō é kōo e dukún kan ni ñuxiví sa. Nté iní ntute kan vé'xi ne, mé'ñū ntute san túvi di.

6 Ntá tsi ntute san kúvi ide é nakunáa ñuxivi e itúvi kidaa dá nākuntéku.

7 Ntá tsi xtúvi xtuku Xuva ko, káka'an ña tsí e dukún kan ni ñuxiví sa é ntoo veví ne, é natsoo va'a ña é ká'mi ña ntuvi dá xntékú ku've ña ña ña'a, ntuvi dá nantí'i ña ña'a, ña é ña ni kuintí'xe i ña.

8 Ñá ku kūnaá ini nto sá'a, ení ko e dóo ntio ko, tsí é uun ntuvi ne, vata kaa uun míil kuía, kuini Tó'o kō ne, uun míil kuía ne, vata kaa uun ntuvi, kuini ña.

9 Ñá te kanakuí Xuva kō é káda ntaa ña tú'ūn e tá'xi ña xu'u ña. Ió ña'a sán ne, kuān o ntáde kuení ña. Ntá tsi Xuva kō ne, kantétu ña kuenta ña nto dá kuíi dá kuíi tsí, tsí ña ntio ña é kūnaa nté uun ña'a. Ntio ña é natívi iní un ntíi ntíi ña'a san kuétsi ña.

10 Ntá tsi xee ntúvi te vēxkada kú've Tó'o ko ñuxiví sa. Da nēe ini tsí kō nainu ña vata kaa uun ña du'u. Kidaá né, uun ito tsi ntí'i e dukún kán é dóo donchu'ví koo kañú'u ne, uun ito tsi koko kue'én da nēé ka ntí'i é iō ñuxiví sa di.

11 É íni o tsí kuan koo kuvi nī é un ntí'i né, jdukuān ne, vii nto é vá'á, vii nto da mii kue'en tsí é ntio Xuva kō

12 da ntántétu nto ntuvi é ntixkada kú've Xuva kō! Vii nto vata koo é nainu kantí'i ña. Ntuvi tsikán ne, koko e dukún kán ne, naku've é un ntí'i.

13 Ntá tsi tá'xi ña xu'u ña tsí koo e dukún xēé ni ñuxiví xēé san, mí'i é ña te nté kaa vá'a koo. Sá'a e ntántétu o.

¹⁴ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, n̄i dukuān ntantétu nto é kuān koo kuvi sá'ā né, koo ntii nto vii nto é vā'á san vata koo é kuvi ka'an Xúva kō tsí ña tuví nee nuu i é ña vā'ā nima ntó, ntē ña tuví nee kuétsi ntō, tsí ntoo vā'a nto.

¹⁵ Kiní nto tsí da kuii dá kuii tsi kántétu Xuva kō vata koo é nakáku ō. Kuān ó kaka'an tá'an kō Pablú san di, ña e dóo ntio ko, da táxnūu ña tutú iña ntó, vata ō xe'é Xuva kō e dóo ki'in iní ña.

¹⁶ Un ntii ntii tutu é kataxnūu ña ne, é kaka'an ñá iña i sá'a. Ió nuu i e dóo vi'xín ō é kaka'an ña. Ña e ñá ini, ña é vāta kuinti'xe vā'a i ne, ntánadama ña tú'ún Pablu, vātā ó de ña ni tú'ún Xuva kō é nguii san. Ntá tsi kuenta iña mii ña é k'i'in ña dô'vi kan.

¹⁷ Dukuān ne, ení ko e dóo ntio kó, di'na kutuni nto sá'ā ne, koto nto te ña kuntikin nto ña'a, ña e ntáde nuu i e dóo xii kaa, vata koo é ña xtuví mii nto é kuinti'xe vā'a nto.

¹⁸ tsi dií dií ka kutu've nto iña Tó'o ko Jesūcristu, ña é nakáku kō. Ká'an ō vevii ni ntii dañu ntūvi tsi dóo ka'nu ña. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ūun e táxnūu San Juan

Ña é káta'xi ntuvi iña ko

¹ I'a ntaa ntí ni ntó iñá Cristu, ña é dukuān tuvi dá iñi ntu'u ñuxiví sa. Tékú nti iña ñá ne, iní nti ña nuu mií nti di. Íto ntee nti ña ne, tiin nta'á nti ña di. Ña sá'á ne, ña é káka'an o e Tú'un Xuva kō, ña e tá'xi ntuvi iña ko.

² Tsi tá'xi Xuva kō é kīni nti ña káta'xi ntuvi iña ko. Iní nti ña ne, kaka'án nti ni ntó é nuu é ntaā i iña ña. Kaka'án nti ni ntó ve iña ña'a san, ña káta'xi ntuvi iña ko é ña kantí'i. Tsi dukuān tuvi ña ni Xuva kō nte ntúvi dí'na ne, tá'xi Xuva kō é kīni nti ña.

³ Kaka'án nti ni ntó nee iña é ini ntí, nee iña e téku ntí, vata koo é kuédadii tsi nima nto ní nti vata tsí ó e kuédadii tsi nimá nti ni Xuva ko ni I'xá ñá Jesucristu.

⁴ Sá'á é káka'u nti iña ntó vata koo é kuntōo dīni kue'en ntó ni nti.

Ñá te neé te nīñú Xuva kō

⁵ Tú'ūn sa'á nañé'e Jesucristú nti ne, kaka'án nti ni nto vē. Vá'á kue'en Xúva kō. Ña tūvī nee iña é kīni kaa iña ña.

⁶ Tē ntáka'an o tsí dadii tsi o ni ñá ntá tsi ntáde o é kīni kaa ne, ntáka'an ó dovete; ñá tē nuu é ntaā i e ntáde o é vatā ó ntio Xuva kō.

⁷ Ntá tsi te vīi o é vā'á vatā ó de Xuva kō ne, kuédadii tsi nima ko ni ta'an ko un ntí' nti o. Kidáa ne, níñi I'xá ñá Jesucristu kanakate kuétsi kō.

⁸ Te ká'an o tsí ña tuvi kuétsi kō ne, ntaéni nta'ví mii o kúñu kō. Ñá ntántikin ntí'xe o itsi Xuva kō.

⁹ Te ká'an o ni Xuva ko tsi ío ntí'xe kuétsi kō ne, ini o tsi vīi ña é vā'á ne, kada ka'nu iní ña ni ko kuétsi kō. Nakate ña nima ko é un ntí'í é kīni kaa san.

¹⁰ Te ká'an o tsí ña tuvi kuétsi kō ne, vata tē ntáka'an o tsí vete Xuva kō. Ña ntákuinti'xe ko tū'un é káka'an ña.

2

Kanada'an Cristu ko

¹ I'xá mií ko, i'a kaka'án u ni nto sá'a vata koo é ña vīi nto é kīni kaa. Ntá tsi te vīi o é kīni kaa ne, ío xoo é nada'an i kō nuu Xuva ko. Jesucristu ñá ne, vá'á kue'én ña.

² Tsi ntá'vi Jesuu iña kuétsi kō da éti ña niñi ña ntíkā krusi kan. Ñá te da mii tsi iña kuétsi mií kō, tsí iña kuétsi e ntáde un ntí'ñi ña ntio ñuxiví sa.

³ Kutuni ko tsí ini ntí'xe o Jesús te ntáde ntaa o é káka'an ña é vīi o.

⁴ Xoó ña'a é káka'an ña tsí ini ñá ña, ntá tsi ña káde ntaa ña é káka'an ñá ne, da mii kue'en tsi é káka'an ñá dovete. Ñá iní ka'án ña é nuu é ntaā i.

⁵ Ntá tsi xoo ñá'a é káde ntaa ña é káka'an Xúva kō é vīi ó ne, kakuinima ntí'xe ña Xuva kō. Dukuan o kútuni ko te i'xa é káduku ntée nti'xe Xuva kō.

⁶ Xoó ña'a é káka'an ña tsí uun tsi nima ñá ni Xuva kō né, na vīi ña é vā'á vatā o dé Jesuu.

Tū'ūn xee é káka'an Xúva kō é vīi o

⁷ Ntō'o, tá'an ko e dóo ntio ko, ñá te nūu i é xee san é káka'án nti ni ntó. Kaka'an xtúku ntí ni nto nūu i é ini nto nte ntúvi dí'na. Tū'ūn san e téku nto kídáa ne, sá'a káka'an xtúku ú ni ntó.

⁸ Ntá tsi i'a káde vā'a ú uun tū'ūn xee é nuu é ntaā i iñá Cristú ne, iña ntó di. Tsi kaita nti'xin é kīni kaa san tsi é xee nuu i é nuu é ntaā í, vatā ó kaita nti'xin é neé san dá kākene gántí' san.

⁹ Te iō ntó ntáka'an ntó tsi ntaíka nto mí káxi'í ne, ntá tsi ntákune'u iní nto ni tā'an nto ne, vata te ntaíka dukuan ntó mi é nēe.

¹⁰ Xoo e ntákuinima í ta'an í ne, vata tē ntoo ña mi é káxi'í. Ná ntío ká ña víí ña nuu í é kīni kaa.

¹¹ Ntá tsi xoo e ntákune'u iní í ni tā'an í ne, vata te ntaíka dukuan ñā mi é nēe. Nā ini ña nté koo víí ña, tsí vata tē ña kaxi'í nuu ña mí'í kī'in ña, tsi dóo nee.

¹² Kaka'án u ni nto, í'xa, tsi e dé ka'nu iní Xuva ko kuétsí nto tsí xi'í Jésuu kuénta iña nto.

¹³ Kaka'án u ni nto, úva, tsí ini nto ña é tuví di'na da iñi ntu'u ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuétsi, tsi e kúvi idé nto ní tó'ō e ña vá'ā san.

Kaka'án u ni nto, í'xa, tsí ini ntó Xuva kō.

¹⁴ Kaka'án u ni nto, úva, tsí ini nto ña é tuví di'na da itúvi ñuxiví sa. Kaka'án u ni nto, na kuétsi, tsí dóo iō ntíi ntó, tsí ini va'á nto tú'un Xuva kō ne, e kúvi idé nto ní tó'ō e ña vá'ā san.

¹⁵ Nā ku kuinima ntó nuu í é kīni ntáa san é iō ñuxiví sa; ntē ña ku dé kuení nto é víi nto é kīni kaa vatā ó de ña'a, ña é ña ntákuinti'xe í san. Xoo é kákuinima í nuu í é kīni ntáa san é iō ñuxiví sa ne, ña kákuinima íá Xuva kō.

¹⁶ É un nti'í nūu í é kīni ntáa é iō ñuxiví sa ne, ñá te nta'a Xuva ko vé'xi, tsí i'a tsi kīi mii ñuxiví sa. Nee iña é ntio nima kīni kaa ko, nee iña é kīni kaa é koto ó, nee iña é káde í é víi o e dóo ka'nu ña'a o ne, sá'ā é káta'xi ñuxiví sa.

¹⁷ Ku'éen kánti'í ñuxiví sa ní é un nti'í nūu í é kīni ntáa. Ntá tsi xoo ñá'a é káde ntaa ña é ntio Xuva kō ne, kutuví ñá ni Xuva ko ntii dañu ntúvi.

Nee é nuu é ntaā í ne, nee é dovete

¹⁸ Í'xá mii ko, dokó sa nti'í ñuxiví sa. Tekú nto tsí ki'xi uun ña'a, ña kada ne'u iní ní Cristu. É títin ña xée ñá ve. Dukuān ne, kutuni ko tsí dokó sa nti'í ñuxiví sa ve.

¹⁹ Nā kuān ntáa sán ne, kīi nteé xio ña kō, é dadii íka o ni ñā, tsí ña te kuédadii nima ñá ni kō. Tē dí uun tsi nima ñá ni kō né, kuan tsí o ntaíka dadii o ni ñā. Ntá tsi kīi nteé xio ña kō vata koo é tidito tsí ña te iña ko ña é un nti'í ñā.

²⁰ Ntá tsi Jesuú ne, tā'xi ña Espiritū Sántū é kunūu ña nima ntó vata koo é kūtupí ntó nee iña é nuu é ntaā í iña ña.

²¹ É kuān ó kaka'u ú ne, ñá te kaká'án u é ña ini nto nee iña é nuu é ntaā í, tsí ini va'á nto. Da neé ka dovete ne, é ini nto tsí ña te nuu é ntaā í.

²² ¿Xoo ntu e dóo vete í? ¿Ñā ntu te ña é káka'an tsí Jesuú ne, ña te dívi ñā é taxnuu Xuva kō? Nā kuān ntáa sán ne, kade ne'u iní ña ní Cristu, tsí kaka'an ña tsí ña te nuu é ntaā í é dadii Xuva ko ní l'xā ña.

²³ Xoo ña'a é káka'an ñá tsi Jesuú ne, ña te dívi ñā é taxnuu Xuva kō ne, ña ini ña xoo é Xuva kō dí. Ntá tsi xoo ña'a é káka'an ñá tsi táxnuu nti'xe Xuva ko l'xā ña tsi ne, ini ña Xuva kō dí.

²⁴ Dukuān né, xnūu nto nima nto tú'ūn e téku nto dí'na. Te naka'án ká nto tú'ūn sa'á ne, kuví uun tsi nima ntó ní Xuva ko, ní l'xā ña.

²⁵ Jesucristú ne, xé'e ña xu'u ña tsí ta'xi ña ntuví vā'á iña ko ntii dañu ntúvi.

²⁶ Kaka'án u ni nto sá'a tsí iō ñá'a é ncho kani nta'ví ña nto.

²⁷ Ntá tsi é ní'i nto Espiritū Sántū sán ne, ñá kantio é nakua'a tuku ña'a nto. Tsi e tá'xi Jesucristu Espiritū Sántū sán ne, dívi ña kanañē'e ñá nto é un nti'í. Nā tē dovete kaká'án ñá ni ntó, tsí nuu é ntaā í. Kuntoo dadii nto ní Cristu, vatā ó kanañē'e Espiritū san nto.

²⁸ Kaka'án u ni nto ve, í'xá ko, te kuntoo dadii nto ní Cristu vata koo é tē ntii díto ña ne, kunteé ini kō ña, ñá te kúka'an nuú ko ña tē xee ña kidaā.

²⁹ Ini ntó tsi dóo va'á Xuva kō. Dukuān né, da xóo ka ña'a é káde ña é vā'á ne, dívi ñā é í'xá nti'xe Xuva ko ñā.

3

I'xa e ntáduku ntée Xuva kō

¹ Koto nto nté ntu kaa dii kakuinima Xúva ko kō, tsi tá'xi ña é kuvi o i'xā ñá ne, i'xá nti'xe Xuva kō kúvi ō. Ña é ña ntákuinti'xe i Xuva kō ne, ñá ñni ñá xoo ñá'a o, tsí nte ñá ñni ña xoo é Xuva kō di.

² Ntō'ó tá'án kō e dōo ntio kó nto, é i'xá Xuva kō kúvi o vevii ne, váta kutūni kó nee iñá ntu ntuvi o ve tē kúvi, ntá tsi ini o tsí te ntii díto Jesuú ne, ntuvi o vata kaa ña di. Tsí kidāā ne, kini o ña nté kaa ña.

³ Un ntíí ntíí ña'a, ña ntantétu Jesuú ne, ñá víi ka ña é kīni kaa, tsí Jesuú ne, dōo va'á ña ne, ña túvi kuétsi ña.

⁴ Un ntíí ntíí ña'a, ña é ncho vii kuetsi sán ne, ña ntáde ntaa ña é kākā'án lei iñá Xuva ko. Iō kuetsi ko tē ña ntáde ntaa o é kākā'án lei san.

⁵ Ini ntó tsi vé'xi Jesuú vata koo é nakuitā ña kuétsi kō. Jesuú ne, ña túvi kuétsi ña nté un siin.

⁶ Xoó ña'a, ña é kanuu iní i ña ne, ña ncho víi ka ña é kuétsi san di. Xoó ña'a, ña é da mií é káde kuétsi sán ne, váta kiní ñá Jesuu. Ntē ñá ñni ña xoo é Xuva kō di.

⁷ I'xá mií ko, ñá kū da vá'a nto é kāni nta'ví ña'a san nto. Xoó ña'a, ña é káde é vá'a ne, vá'a nti'xe ña vata kaá mií ña.

⁸ Ntá tsi xoo ñá'a, ña é káde kuétsi sán ne, kaduku ntée ña e ña vá'a san. Tsi nte dí'na ede tó'ō e ña vá'a san é kīni kaa. Dukuān é vé'xi I'xá Xuva ko ñuxiví sa vata koo é nantí'i ña nuu i é káde tó'ō e ña vá'a san.

⁹ Xoó ña'a é nakáku Xuva kō ne, ñá ncho vii ka ña é kīni kaa, tsí nuu Xuva kō nima ña. Ña kúvi víi ka ña é kīni kaa, tsi é nakáku ña nta'a Xuva kō.

¹⁰ Dukuān ne, kutuni ko neé i'xa é káduku ntée Xuva kō ne, neé i'xa é káduku ntée tó'ō e ña vá'a san. Xoó ña'a é ña káde é vá'a ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō. Ntē ña'a, ña é ña kákuinima í ta'an i ne, ñá te i'xa é káduku ntée Xuva kō.

Kuinima kó ta'an kō

¹¹ Sá'a tū'un e téku nto nte ntúvi dí'na: é na kuinima kó ta'an kō.

¹² Ná víi o vata o dé Caiin, ña é ede é kīni kaa san, tsí é'ni ña ení ña. ¿Ntē kui é'ni ntu ña ení ña? Tsí Caiin san ne, dōo kīni o dé ña ne, ení ña ne, dōo vá'a o dé ña.

¹³ Ná ku kunti'i ini nto, tā'an kó, tē ntaínchu'vi ña'a ñuxiví sa nto.

¹⁴ Ini o tsí xo'ō ne, ñá nī'í ka ko doxi'í san tsi e nī'í ko ntuvi vā'á iñá kó ve. Kutuni ko sá'a, tsí ntákuinima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ña kákuinima í ta'an i ne, kuan tsí koo kuví ña ni kuétsi ña.

¹⁵ Xoó ña'a, ña é ña ntío kue'en tsí i ta'an í ne, vata kaa ña é kaē'ní ña'a kaa ña nuu Xuva ko. Ini nto tsí xoo ñá'a é kaē'ní ña ña'a ne, ña kúvi nī'í ñá ntuvi va'á iñá ña ntii dañu ntúvi.

¹⁶ Kutuni ko nté koo kuinima ko, tsí Cristú ne, xé'e ña ntuvi iñá ña é kuví ñá kuenta iñá ko. Dukuan xo'ō dí ne, nakué'e ó ntuvi iñá ko kuenta iñá ta'an ko.

¹⁷ Xoó ña'a e dōo iō iñá ñá ne, kakutuni ña tsí ió ta'an kō, ña é kakunaá ntee í ne, te káde víi ini ña é kue'é ña ne, ¿mí'i ntú nuu é ntaā i é kákuinima ñá Xuva kō?

¹⁸ I'xá mií ko, ñá te da mií tsi rki xaa ko kunteku é kākā'an o tsi dōo kuinima kó Xuva kō, tsí na kuinima ntí'xe ko ñá né, na víi o é vá'a ni ta'an kō di.

Koo ntaá ini kō nuu Xuva ko

¹⁹ Dukuān é kūtuni ko tsí xo'ō ne, ntántikin o é nuu é ntaā i. Dukuān ne, nakunuú ka'nu nima kó nuu Xuva ko.

²⁰ Tē ntáde kuení ko té ña vá'a nima kó ne, Xuva kō ne, ini ña nté ō ntí'xe nima ko, tsi díi ka ka'nu ña ne, ini ña é un ntí'í.

²¹ Ntō'ó ta'an kó e dóo ntio kó, te inī o tsí ña tuvi kuétsi kō ne, ñá kūka'an nuu ko é xēe étsin o nūu Xuva ko.

²² Divi ña ne, ta'xi ña da neē ka nuu i é kakan o nta'a ña, tsi ntákuinti'xe ko tū'un é kaka'an ña ne, ntáde ò nee iña e ntío ña.

²³ Sá'a kaka'an ña é víi o: é kuinti'xe ko I'xá ñá Jesucristú ne, kuinima ko ta'an ko, vatā ó kaka'an ña.

²⁴ Da xóó ka ña'a, ña é ntáde ntaa é kaka'an Xúva kō ne, ntákudadii ña ni Xuva kō. Nuú mé'ñu Xuva ko ñá di. Dukuān ini o tsí nuu mé'ñu Xuva ko kō, tsí e tá'xi ña Espíritū Sántū san é kunūu ña nima ko.

4

Espíritu Xuva ko ni ěspíritū ña é kāde ne'u iní i nī Cristu

¹ Ntō'o tá'ān kó e dóo ntio kó, ñá ku kuinti'xe nto da xóó ka ña'a, ña é kaka'an tsí kantikin ña tú'un Xuva kō. Koto nteé va'ā ntó ña vata koo é kūtuni ntó té nuu é ntaā i é kantikin ñá Xuva kō. Tsí ña te da díi ñá vete ntaíka ña ñuxiví sa.

² Dukuān é kūtuni nto xoo é nūu Espíritū Xuva kō nima i: xoo é kaka'an i tsí nuu é ntaā i tsí kí'xi Jesucristu ñuxiví sa é nī'i ña kúñū é vata kaa ñatíi san ne, kaduku ntée nti'xe ña Xuva kō.

³ Xoo ña'a é ña kuān ó kaka'an iña Jesús ne, ñá kadūku ntée ña Xuva kō. Ña kuan ntáa san ne, kaduku ntée ña ña kainchu'ví Cristú san. É tēkú nto tsí kí'xi ña sa'á ne, é tuví ña ñuxiví sa vevii.

⁴ I'xá ko, ntáduku ntée nto Xuva kō ne, é kūvi ide ntó ni ña vete kuān ntáa san. Tsí divi ña é nūu ña nima ntó ne, díi ka ka'nu ña é vāta kaa é nūu nima ñá ntáduku ntée ñuxiví sa.

⁵ Ña ntáka'an dóveté san ne, da mii ñuxiví sa vé'xi ña. Nee iña e ntáka'an ña ne, iña ñuxiví sa di ne, dukuān ntaíni ña ñuxiví sa ña.

⁶ Xo'ó ne, ntáduku ntée o Xúva ko. Xoó ña'a é ini ña Xúva kō ne, kaini ña tú'un kō. Xoó ña'a, ña é ña kaduku ntée Xuva kō ne, ñá kaíni ña tú'un kō. Dukuān ne, kutuni ko xoó kaka'an i é nuu é ntaā i, xoo é kaka'an i dovete.

E dóo kuínima Xúva ko kō

⁷ Ntō'o tá'ān ko e dóo ntio kó, na kuínima kó ta'an kō xé un xé un ó. Tsí Xuva kō tá'xi ña nté koo kuinima kó ta'an kō. Xoó ña'a é ini kuiníma ñá ta'an ña ne, i'xa é káduku ntée Xuva ko ña. Ini nti'xe ñá Xuva kō.

⁸ Xoó ña'a, ña é ña ini kuinima i ta'an i ne, nté ñá ini ñá Xuva kō di. Tsí Xuva kō ne, dóo kuínima ña.

⁹ Nán'e Xúva ko kō tsi dóo kuínima ñá kō e táxnūu ña I'xá mii ña ñuxiví sa vata koo é nī'i ko ntuví va'á iña ko kuenta iña ña.

¹⁰ Dukuān né, kūtuni ko tsí dóo kuínima ñá kō, tsí kuān té ña ni kuiníma ko ña kidaā ne, di'na ña kuínima ñá kō ne, taxnūu ña I'xá ña vata koo e ntá'vi ña kuétsi kō da éti ña niñi ña kuenta iña ko.

¹¹ Ntō'o e dóo ntio kó ne, dóo kue'e kuínima Xúva ko kō ne, kuan koo na kuínima kó ta'an kō di.

¹² Xuva kō ne, nté uun ña'a vata kiní ña ña. Ntá tsi te kuínima kó ta'an kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko kō. Kidaā ne, kuinima ntí'xe ko vatā ó kuinima Xúva ko kō.

¹³ Ini o tsí nuu mé'ñu Xuva ko kō ne, uun tsi kúvi o ni ñá, tsí e tá'xi ña Espíritū ñá é kūnuu mé'ñu kunuu dava ña kō.

¹⁴ Ntí'í ne, iní nti ne, ntáka'an nti tsi táxnūu Xuva ko I'xá ñá vata koo é nakáku ña ña ntántoo ñuxiví sa.

¹⁵ Da xóó ka ña'a é kaka'an ña tsí Jesús ne, I'xá mii Xuva ko ña ne, nuu mé'ñu Xuva ko ña ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō.

¹⁶ Ntí'í ne, é kūtuní nti ne, kakuinti'xe nti tsí Xuva kō né, dōo kuínima ñá kō. Dōó ini kuínima Xúva kō. Xoó ña'a é ini kuínima ñá ta'an ñá ne, uun tsi kúvi ña ni Xuva kō ne, nuu mé'ñu Xuva ko ñá.

¹⁷ Kuān koo kutú've kō é kuínima kué'en ko ta'an kō vata koo é ña u'ví ko te xee ntúvi é ká'an Xúva ko xoo é vā'a í ne, xoo é ña vā'a í iña ñá ntántoo ñuxiví sa. Tsi é kutú've kō é kuínima ko ta'an kō ñuxiví sa vata o kuínima Xúva ko kō.

¹⁸ Xoó ña'a é ini kuínima ñá ne, ñá kau'ví ña. Tē nuu é ntaā í é ini o é kakuinima ntí'xe kō ne, ña túvi nee iña é kau'vi ko. Dōó nto'o ko te kau'ví ko. Xoo é kau'ví í ne, vāta kutūni vā'a í nté koo kuínima í.

¹⁹ Ini kuínima kō, tsí di'na kuínima Xúva ko kō.

²⁰ Te iō ñá ne, kaka'an ña: “Kakuinimá ko Xuva kō”, ka'an ña, ntá tsi ña ntío kue'en ñá ta'an ña ne, koo dá dovete kaka'an ña. Tē ña kakuinima ñá ta'an ña é kainí ña ne, ¿nté ntu koo kuínima ñá Xuva kō, tsi vata kiní ña ña?

²¹ Xtúvi Xuva ko tū'un sá'a é káda ntaa o: Xoó ña'a é kakuinima ñá Xuva kō ne, na kuínima ñá ta'an ña di.

5

Kuvi víi o ni ñuxiví sa

¹ Un ntí'í ntí'í ña'a ne, kuvi ña i'xá Xuva ko tē ntákuinti'xe ña tsí Jesuú ne, ñá ne, ñá é taxnuu Xuva ko ñá. Xoó ña'a é kakuinima ñá uva i'xá san ne, kakuinima ñá i'xá ña di.

² Dukuān né, tē ntákuinima kó Xuva kō né, tē ntáde ntaa o é káka'an ñá ne, dukuān ne, ini ó tsi ntákuinima kó i'xá mii ña Jesuu.

³ Ntákuinima ntí'xe ko Xuva ko tē ntáde ntaa o é káka'an ña. Tū'un e xtúvi ña é káda ntaa o ne, ñá te xido víi.

⁴ Tsi un ntí'í ntí'í ña'a, ña e kúvi i'xá Xuva kō ne, kuvi víi ña nī é un ntí'í nuú í é kīni kaa é iō ñuxiví sa. Kuvi víi o, tsi ntaínúu ini ko Xuva kō.

⁵ Xoó ña'a é kakuinti'xe í tsí Jesuú ne, i'xá Xuva ko ñá ne, kuvi víi ña nī é un ntí'í é kīni kaa é iō ñuxiví sa.

Nuu í e ntántada ntaa iña I'xá Xuva kō

⁶ Dā kí'xi Jesucristu ñuxiví sa ne, ntute san ni ñí'í san xe'é kuenta. Ñá te da mii tsi ntúte san, tsí ntute ni ñí'í di. Mii Espíritū Sántū san kantada ntaa ña nee iña é nuu é ntaā í iña Cristú di.

⁷ Ntuní nuu í sá'a e ntántuntaa e dukún kān: Xuva ko nī ña é káka'an o Tú'un ña ni Espíritū Sántū. Ntuní sá'a ne, uun tsi ña'a kuvi.

⁸ Ió ka uni núu í ntántuntaa ñuxiví sa di: Espíritū sán, ni ntúte sán, ni ñí'í san. Ntuní núu í san ntántudadii.

⁹ Kuinti'xe ko tū'un é kántada ntaa ña'a san, ntá tsi tū'un é kántada ntaa Xúva kō ne, díi ka kue'e nuu á'vi í. Tsi kantada ntaa ña kuenta iña I'xá ña.

¹⁰ Xoo é kakuinti'xe í I'xá Xuva kō ne, nuu tū'un é nuu é ntaā í nima ña. Xoo é ña kakuinti'xe í Xuva kō ne, vata te káka'an ña tsí vete Xuva ko, tsí ña ni kuinti'xe ña é káka'an Xúva ko iña I'xá ña.

¹¹ Sá'a ne, tū'un é ntada ntaa Xúva kō: é tá'xi ña é kuntoo o ni ña ntií dañu ntúvi te kuinti'xe ko I'xá ña.

¹² Xoo e túvi ni'í í I'xá Xuva kō ne, e ni'í ña ntuvi vā'á iña ña nta'a Xúva kō. Xoo é ña tuvi ni'í í I'xá Xuva kō ne, ña túvi ntuvi vā'á iña í nta'a Xúva kō.

I'a ntí'í tū'un sa'a

¹³ Kade vā'a u sá'a iña nto, ña ntákuinti'xe I'xá Xuva kō, vata koo é kīni vā'a nto tsí e tá'xi Xuva kō é ni'í nto ntuvi vā'á iña nto ntií dañu ntúvi.

¹⁴ Ntaínúu ini ko Xuva kō, tsí ini o tsí katekú ña da ntaíkan o da nēé ka nuu í nta'a ña, vatā o ntío ña.

¹⁵ Te Ìni o tsí katekú ña é kākā'an ntâ'ví ò ne, ini o tsí ta'xi ntí'xe ña da nēé ka nuu i é kākān o nta'a ña.

¹⁶ Xoó ña'a é Ìni ña tsí kade ta'an ña é kīni kaa, uun kuetsi é ña kaxé'e doxi'í san ne, ka'an ntá'ví ñá kuenta iña ta'an ña. Kidáā ne, kué'e Xuva ko ntūvi iña ta'an ñá, tē ña te kuétsi kā'nu é kāxe'e doxi'í san. Tsí ió uun kuetsi é kāxe'e doxi'í san. Ñá te kākā'án u te ka'an nta'ví nto kuenta iña i sá'a.

¹⁷ Vata dá kade o é kini kaa ne, ió kuetsi kō. Ntá tsi ña te un ntí' nñ kuétsi san kaxé'e doxi'í san.

¹⁸ Ìni o tsí xoo ñá'a é nakáku ña nta'a Xuva kō ne, ñá ncho vií ka ña é kīni kaa. Tsí I'xá mii Xuva kō ne, kade ña ña kuenta. Ña túvi nēe nuu i é kīni kaa é kūvi vii ka é ña vá'ā san ni ña.

¹⁹ Ìni o tsí xo'ō ne, ntáduku ntée o Xuva kō. Ntá tsi ña ntáduku ntée ñuxiví kini kaa sá ne, da mií e ntáde ña é kākā'an tó'ō e ña vá'ā san.

²⁰ Ìni o tsi e xée I'xá Xuva kō ne, tá'xi ña é kūtuni ko xoo é Xuva nti'xe kō. É ntuvi uun tsi o ni ñá é Xuva nti'xe kō, ni I'xá ñá Jesucristu. Divi ña é Xuva nti'xe kō né, kata'xi ña ntuvi vá'á iña ko ntii dañu ntūvi.

²¹ I'xá mií kó, kuenta vií nto é ña kunuu iní nto xoo é ña te Xuva nti'xe kō. Sá'a tsí é kākā'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ūvi e táxnū San Juan

É nuu é ntaā í nī é kuñima ko

¹ Xu'u é ñata odo nūu u ne, taxnūu u tú'ūn sa'á iña ña ntánataká nuu, ña é nakaxnúu Xuva kō, un ntíi ntíi nto é kakuñima ntí'xe kó nto. Nā te da mii tsí ú, tsí un ntíi ntíi ña ntákuinti'xe i tú'ūn é nuu é ntaā í san ne, dōo ntákuñima ñá nto dí.

² Dōo ntio kó nto kuenta iña tú'ūn é nuu é ntaā i é ntoo ni'i ō veví ne, é kuntuo ni'i o ntii dañu ntūvi.

³ Xuva ko ni I'xā ñá Jesucristú ne, na nāxnuu viko ña nto; na ntuntā'ví ini ña nto, é tā'xi ña é vā'á koo kuntōo nto, é kuñti'xe nto é nuu é ntaā í san, nī é kuñima ntó ta'an nto.

⁴ Dōó ka'nu kuñi ko tsí kutuní ko tsí ió i'xá nto e ntántikin ña é nuu é ntaā í, vata ō xtúvi Xuva kō é vīi o.

⁵ Vī'a ve ne, iō é kākán u nta'a nto: na kuñima kó ta'an ko xé un xé un ō. Nā te tú'un xée sá'ā é kāka'án u ni ntō tsí divi tsi tú'un e téku ko un tsí nte ntúvi dí'na.

⁶ Ntákuñima ntí'xe ko tē ntáde ntaa o é kāka'an Xúva kō. E téku nto nte ntúvi dí'na nté ō ka'an ña tsí na kuñi nto é kuñima ntó ta'an nto.

Ña ntaéni nta'vi

⁷ Dōo ntaíka ña ntaéni nta'ví san ñuxiví sa. Ntáka'an ña tsí ñá tē nuu é ntaā i e táxnūu Xuva ko I'xā ñá Jesuu ñuxiví sa e kúvi ña ña'a. Ña kuān ntāa sán ne, ntaéni nta'ví ña ña'a. Ntáde ne'u iní ña nī Cristu.

⁸ Kuenta vīi nto vata koo é ña te é ntaā i éde tsiñu ntō, ntá tsi é nī'i nto é vā'á nta'a Xuva kō.

⁹ Xoó ña'a é ncho kuita ntí'xin ña tú'ūn e xtúvi Cristú ne, kanakuā'a ña tuku nchu'un ne, ña kanúu ini ña Xuva kō. Xoó ña'a é kantūkin ña tú'un Xuva kō ne, ntoo ni'i ña Xuva ko ni I'xā ña.

¹⁰ Tē xoó ña'a xee ña ñuú nto kān é kōto ní'ni ña nto ne, te kanañē'e ñá nto tuku tú'ūn é vata ō nañē'e Cristu kó ne, ñá ku xé'é nto vī'i nto, ntē ña ku ka'án nto ni ñá ntiusi.

¹¹ Xoó ña'a é kāka'an ñá ntiusi ni ña tsikán ne, vata te dadíi ntákuví ña ni ña.

I'a ntí'i tú'ūn sa'a

¹² Nā tē nté kaa ió nuu i é ká'án u ni ntō, ntá tsi ña ntío ko é tú'ūn tsi taxnūu u. Tsí ncho ki'ín u mí ntoo nto é kīnī u nto ne, é tīin ú ni ntō, vata koo e dóo díní ko un ntí'i ō.

¹³ Ta'an nto, ña ntánataká nuu i'a, ña é nakaxnúu Xuva kō dí ne, taxnūu ña ntiusi nto. Kuan tsí koo é ká'án u ni ntō.

Tutu é kuvi ūni e táxnūu San Juaan

Kaka'án Juaan iña Gáyu

¹ Xu'u é ñata odo nūu u ne, taxnūu u tú'ūn sa'á iña nto, Gayu, d'ivi ntō e dóo kakuinimá ko nto é nuu é ntaā i.

² Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, kakan ú nta'a Xuva kō vata koo é vā'á tsi koo nī kúñu ntō, vata sá ō va'á nuu nima nto.

³ Ñá tē nté kaa ka'nu kuiní ko dá xee tá'an kō ne, ntántaa ña nī ko é vā'á tsi ō tuyí nto é káde ntaa ntí'xe nto tú'ūn é nuu é ntaā i.

⁴ Ña túvi nee iña e dóo ka'nu kuiní ko é vāta kaa é kūtuni ko tsi ntáde ntaa i'xá ko tú'ūn é nuu é ntaā í san.

⁵ Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, dōo ini de ntáa nto é kaxntii nto ta'an kō, ña ntákuinti'xe i sán, nī ña vé'xi tūku ñuú san.

⁶ D'ivi ña ntáka'an ñá nī ña kuinti'xe i san tsi dóo kakuinima ntó ña. Vii nto da xe'e ne, xntií ká nto ña nee iña é ntio ña é k'í'n ká ña itsi, vata tsí ó ntio Xuva kō.

⁷ Tsi d'ivi ña né, ntii ña ñuú mii ña, ku'e'en ña kuenta iña Jesúcristu. Ñá tē nee iñá nī k'í'i ña iña ña'a é ña ntákuinti'xe i san.

⁸ Dukuān né, xo'o kuēnta vií o ña nee iña é xntii o ña, vata koo é kada tsiñu dadii o nī ña kuēnta iña tú'ūn é nuu é ntaā í san.

Éde xení Diotrefi, ntá tsi é vā'á ede Demetriu

⁹ E táxnūu u tú'ūn iña ña ntákuinti'xe i san. Ntá tsi Diotrefí san ne, ñá ntio ña é xēe nti mí tuyí ña, tsí d'ivi ña e dóo ncho kodo nuū ña.

¹⁰ Te k'í'n u ne, ká'án ú nī ñá nté kui kade xení ña nī nti é káka'an kini ña iñá nti. Ñá te da mii tsi sá'á di, tsí ña kaxé'e ña é kuntōo ta'an ko, ña kuinti'xe i san. Ña kaxé'e ña itsí é ku'e'e tūku ña'a é kuntōo ña di. Tē xoo ku'e'e i ña é kuntōo ña ne, ña kaxé'e Diotrefi é k'í'vi ka ña má ūkún kán.

¹¹ Ntō'ó ení ko e dóo ntio ko, ña kú de nto vatā ó de ña kini ntáa, tsi vií nto e dóo va'a. Xoó ña'a é káde ña é vā'á ne, kaduku ntée ña Xuva kō. Ntá tsi xoo ñá'a é káde ña é kini kaa ne, vata kiní ñá Xuva kō.

¹² Un ntii ntii ña'a ntáka'an ña tsí Demetriú ne, dōo va'á ña'a ña. Kutuni ko tsi dóo va'á ña é káde ntaa ña é nuu é ntaā i. Kuān o ntáka'án nti kuenta iña ña ne, iní nto tsí nuu é ntaā i ntáka'án nti.

I'a ntí'i tú'ūn sa'a

¹³ Dōo ío nuu i é ká'án u nī ntō, ntá tsi ñá ká'án u nī ntō é tutu tsí sa.

¹⁴ Á te k'íní u nto vi'a ve ne, kidáa tii'n dadii o ntuvi ō.

¹⁵ Vá'a tsi koo kuntōo nto. Ña é vā'á tiin ni'í ō, ña ntoo i'a ne, taxnūu ña ntiusi nto. Naku'e'e nto ntiusi iña ña é vā'á tiin ni'í ō, é un é un ña ntoo dikan. Kuan tsí koo é ká'án u nī ntō.

Tutu e táxnū San Júdā

Taxnū Júdā ntiusi

¹ Xu'u e Júdā ú ne, ña kade tsiñu iña Jesúcrístú u, ni ēní Santiaú u. Taxnū u tutú sa'a iña un ntí# ntí# ña'a, ña e kána Xuva kō tsi dóo kuínima ñá ña, ña é ñū'u nta'a Jesucristu.

² Na ntuntá'ví ini Xuva ko ntō. Na tā'xi ña e dóo va'á koo kuntoo nto nī e dóo kuínima ñá nto.

Ña ntánañē'é dovete (2 Pedro 2:1-17)

³ Ntō'ó ení ko e dóo ntio kó, dóo ntio kó taxnū u tú'un iña nto nté o nakáku o nta'a Xuva kō. Ntá tsi sá'a kantio ko é ká'án u ni nto ve, tē koó ntii nto nada'an ntō tú'un e kuínti'xe nto, divi tsi tú'un é uun ito tsi xé'e Xuva kō é kūtuni ña ntáduku ntée ña.

⁴ Tsi iō ñá'a e ntáki'vi xu'u ña mi ntánataká nuu ntó, divi ñā é nte dí'na uve na'a kaká'an tú'un Xuva ko iña ña tsi da mii é nī'i ña é ntō'o ña. Ntáka'an ña tsi da xé kade ka'nu ini Xuva ko ni ko kuétsi kō ne, kuvi vii o da nēé ka nuu i é kīni kaa. Ntáka'an ntée ña Xuva ko nī Tó'o ko Jesúcristu, ntáka'an ña tsi ña te nuu e ntaā i é Xuva ko ña.

⁵ Ntio ko é na nānu'u ntó ini nto ve, kuān te nte éma tsi ini vá'a nto tsi Xuva kō ne, nākákú ña un ntí# ntí# ña Israeé san dā nantii ña ña ñuú Egitó ne, ntá tsi da rkontúví nantí'i ña ña'a san, ña é ña ni kuínti'xe i.

⁶ Ío ánje di é ña ni de ntáa ña tsiñu ña, tsi xtuví mii ña mí káduku ntée ña. Nátsu'un kutu Xuva ko ña mi dóo nee un tsi da nté xee ntúvi é xntékú ku've ñá iña ñúxivi sa.

⁷ Kuan o kúvi nī ña ntoo ñuú Sodomá, ni ñuú Gomorá, ni tūku ñuu é ntoo etsin ikān di. Nā te da dīi nuu i é kīni ntaa de ñá ni ñadi'í san. Dōo dé ña é kini kaa ni tuku ñatíi san di. Un vá'a tsi ntánto'o ña ve mí kai'xi ñú'u ntii dañu ntúvi. Koto nto ña vata koo é ña kuan koo víi nto vatā o dé ña.

⁸ Ña kini ntáa san, ña é ntoo nī'i ntō né, kuān ó de ña di, tsi vata tsi tē ñuu éni kān ntoo ña, ntáde ña nī kúñu ñā nuu i é kīni ntáa. Ña ncho kuínti'xe ña Xuva kō ne, ntáka'an kīni ña iña ña ntáde tsiñu e dukún kān.

⁹ Ntá tsi ánje, ña odo nūú san, ñá nani Mígeé ne, dā ntánāa núu ña nī tó'o e ña vá'á san kuenta iña kúñu Muísee dá xi'i ña ne, ñá ni kene ini ña é ká'an ña tú'un é kini kaa ni ñā, tsi da mii tsi é káka'an ña: "Xuva ko na tā'xi ña o é ntō'o o", ka'an ña.

¹⁰ Ntá tsi ña sá'a ne, dóo kini ntáka'an ña iña un ntí# ntí# nuu i é ña íni ña. Ntá tsi nuu i é íni kúñu ña, vatā ó ini kiti sán ne, núu i sá'a e ntánakunaa tsi mii ña kúñu ña.

¹¹ ¡Ña ntá'vi de ntu ña kuān ntáa san! Ntáde xení ña ni tā'an ñá vatā o dé Caiín san. Ntáde ña vatā o dé Balaán san, ña é doto tsi ide vata koo é nī'i ñá diu'un. Ntáka'an ntée ña ña odo nūú iña ñá vatā o dé Coreé san ne, kuān koo nī'i ñá doxi'í san di.

¹² Dóo kini o ntáde ña kuān ntáa san da ntánataká nuu nto é ká'xi dadíi nto ni tā'an nto da ntáde nto viko é kuínima tá'an kō. Ña sá'a ne, ña te ntákuka'an nuu ña e dóo ku'e'e ntaído ña é ká'xi mii ña ne, ña te ntáde ña kuenta te xee tá'an é ká'xi ta'an ña. Vata ntáa viko nu'u é ña te kakíin daví san, e dá kantavá ni tátsin san, ntáa ña. Vata ntáa utun é ña kakíi kiti i ntáa ña. Vata ntáa utun é xi'í kue'en ne, kítú'un dítsin i ntáa ña di.

13 Vata ntáa ntute ñū'u e dóo kaido ntáa ña. Ntaéte xaa ña nuu i é kīni kaa e ntáde ña vatā ó kaeté xaa ntute ñū'u san tiñu i. Vata ntáa xntivi e ntaika xaa ntáa ña, é kī'in ña é kuntōo ña mí e dóo nee kue'én san ntii dañu ntūvi.

14 Enoo, i'xá ika Adaán san é kuvi ū'xe ne, kaka'an ñá naa Xuva ko dá kaka'an ña iña ñá sa'a kídaa: “Iní u tsi vé'xi Xuva ko, nī ñá te da ñi da díi mīl ánje ña.

15 Xntékú ku've ñá iña un ntí' ntí' ña ntántoo ñuxiví sa. Ka'an ña tsí un ntí' ntí' ña é kīni ntáa san ni'í ña é ntó'o ña kuenta iña i é un ntí'í é kīni kaa é edé ña, vatā ó ntio nima kīni ntáa ña. Ní'í ñá é ntó'o ña iña tú'un é kīni ntáa é ka'an kīni ña iña Xuva kó dí”, ka'an ña.

16 Ña sá'á ne, é un ntí'í ntátsi'í kuétsi ña. Ntáka'an ntée ña da neé ka ntí'í nuu i. Da mii tsí é ntio ña é káde kueni kīni káa ña. Ntáka'an ñá tsi dóo ka'nu ña'a ña. Kaka'an va'á ña ni ñá'a san dá kataan nuu ña.

Nté koo vii ña ntákuinti'xe i san

17 Ntá tsi ñi'vi nto, tá'an kó e dóo ntio kó, naka'an nto tū'un e ntáka'an pústru Tó'o ko Jesūcristu

18 da ntáka'an ñá ni ntó: “Tē xee ntúvi é doko sa ntí'í ñuxiví sa ne, ki'xi ña ntánarkínteé ñá nuu i é va'a. Vii ña vatā ó ntio nima kīni ntáa ña”, ka'an ña.

19 Ña sá'á ne, ntáde ña é nāa núu ña ntákuinti'xe i san ni tá'an ña. Ntáde ña vatā ó ntio nima kīni kaa ña, tsí ña tuvi Espíritū Sántū san nuú nima ña.

20 Ntá tsi ñi'vi nto, tá'an ko e dóo ntio ko, díi díi ka kutú've nto iña Xuva ko vata koo é díi ka vá koo kuinti'xe nto ña. Kantá'vī ntó vatā ó kaxntii Espíritū Sántū san nto é ká'an nto.

21 Kuinimá ka nto Xuva ko vatā ó kakuinima ñá nto. Kuntetu nto ntuvi dá ta'xi Tó'o ko Jesūcristu é kuntuo o nī ña ntii dañu ntūvi, tsí kantuntá'vī ini ña kō.

22 Na ntu ntá'vī ini nto ña'a, xoo é vāta kuinti'xe va'a i. Ká'an nto ni ña te kuñti'xe ña é nuu é ntaā i.

23 Tó tuku ña'a ne, nakákú nto ña, natavā ntó ña mé'ñū ñū'u. Na ntuntá'vī ini nto ña, kuñ té nte ña ncho tñn ntá'a nto dóo ña é kudentu ni nūu i é kīni ntáa e ntáde ña. Koto nto tē ña kuan koo vii nto vatā ó de ña.

Ká'an ō tsi dóo ka'nu Xuva kō

24 Tō'ó kō né, na xntii ña ntó vata koo é ña kó'xo nto nuu i é kīni kaa. Na ntává'a ña nima ntó vata koo é ña tuvi ka kuétsi nto tē xee ntó nta'a ña. Ná tē nté kaa ka'nu kuini nto te ini nto ña, é un tsi kaxi'í nuu ka'nu ña.

25 Uun tsi Xuva kō e dóo ki'in iní ña. ñi'vi ña é nakáku ña ko kuēnta iña Tó'o ko Jesūcristu. Ká'an ō tsi dóo va'á ña, tsí dóo ka'nu ña'a ña. Ká'an ō tsí ñi'vi ña é odo nuū ñá kade kú've ña, tsí kuvi vii ña é un ntí'í. Kuan ō dé ña nte dí'na ne, kuñ ó de ña vevíi dí ne, kuñ koo vii ña ntii dañu ntūvi. Kuan tsí koo é ká'an u ni ntó.

Nuu i e xé'e Xuva kō é kūtuní San Juan

Nuu i e tá'xi Jesucristu é kūtuni ko

¹ Sá'á tá'xi Jesucristu é kūtuni ko. É xē'e Xuva kō é kā'an nā nī nā ntáde tsiñu iña nā nuu i e dokó sa xee ntuvi é kūntaa ntí'i é kākā'an nā. Taxnūu nā anje nā é kā'an nā nī kó, xu'u é Juaán u, nuu i sá'a.

² Kaka'án u ni nto da mií e tékú ko vatā ó kaka'an Xúva ko, vatā ó kaka'an Jesúcrístú di. Kaka'án u nuu i sá'a é Iní mií u.

³ Nté kuān nte vá'ā o é da xōó ka nā'a, nā kanakuā'a nté koo kuvi rkontuví, nī nā é káteku i é kākā'an tú'ūn sa'á ne, kade ntaa nā nee é kākā'an, tsí e xéé etsin ntuvi é kūntaa ntí'i é ūve na'a kaká'an í'a.

Édē vá'a Juāan tutú iña é ū'xe úkūn san

⁴ Xu'u é Juaán u ne, kade vá'a ú tutú sá'á iña é ū'xe úkūn san é ntoo nūú Asia. É nī'i nto é vá'á iña Xuva ko. É nī'i nto é kuntōo vá'a nto nta'a Xuva kō, nā é tuví vevíi ne, nā é kuan tsí ó tuví nte ntúvi di'na ne, nā é kuan koo kutúvi ntii dañu ntúvi, díví nā ni ū'xe espíritu, nā ntoo nú tēu nā,

⁵ ni Jesúcrístú di, nā é da mií é kākā'an é nuu é ntaā i. Di'na nā ntóto nā é un ntíi ntíi nā é xi'í san ne, kade kú'vē nā iña un ntíi ntíi rei, nā ntántoo nūxuví a. Kuñima nā kō ne, nantíi nā kō dá nū'u kutu o ni kuétsi kō, tsí éti nā nūñi nā e ntá'yi nā kuétsi kō.

⁶ É tá'xi Jesucristu é kadā kú've o, é vīi o dútu iña Xuva ko, díví Úva nā. Ntadiá'vi nā, díví nā, tsí dóo ntii iní nā ntii dañu ntúvi. Kuan koo na kōo.

⁷ Koto nto tsí Crístú ne, ki'xi nā mé'ñu víkó san. Un ntíi ntíi nā'a sán kín nā nā, un tsi nte nā'a, nā é ntuku ku'í nā. Dōó kueku un ntíi ntíi nā'a, nā ntoo da mí'í ká nūxuví a, kuenta iña nā. Kuān koo kuvi ntí'xe.

⁸ “Díví ú e di'na ú ne, díví ú é ntii ú ata i kán di’”, ka'an Xúva kō, nā é kadē kú've é un ntí'i, nā é tuví vevíi, nā é dúkuān tuví nte di'na, nā é kutúvi ntii dañu ntúvi.

Dā Iní Juaan e dóo ka'nu Cristu

⁹ Xu'u é Juaán u ne, ta'an ko ūn ntíi ntíi o. Dadíi tsi ntánto'o ko kuēnta iña Jesúcrístu, tsí uun tsō nuu Xuva kó ne, dadíi tsi kata'xi Jesucristu é na kā'nu tsi víi ó nima ko. Nuu kutú ú nūú Patmu é tuví mé'ñu ntute nū'u san kuenta iña tú'un Xuva kō, é kaka'án u xoo é Jesucristu.

¹⁰ Uun ntuvi dá iō dá'na é kunūu iní ko Xuva kō ne, ínūu Espírítu Xuva kō nimá ko. Tékú ko é kākā'an úun tatsin atá ko. Un ntii tsi kākā'an, vātā ó kakuvi dá kaeku trunpetá san.

11 Kaka'an:

—Xntēén na'an é un ntí'i é kaínín ve. Kidáá ne, taxnuun tutú san iña é ū'xe úkūn é ntoo nūú Asiá, ni nūú Efesú, ni nūú Smirná, ni nūú Pregamú, ni nūú Tiatirá, ni nūú Sardí, ni nūú Filadefiá, ni nūú Ladicea —ka'an tátsín san.

¹² Xkokótó u atá ko vata koo é kīnī u xoo é kākā'an í nī ko. Kidáá né, Iní u u'xe tūn tsumé é di mií tsí kaá kuaan kúvi.

¹³ Mé'ñu tun tsumé é ū'xe san ne, ntitsí unu nā'a, nā vata kaa nātíi kaa nā, é nuu nā doo kani nte rkun xé'e nā xee. Katínūu nté xkintika nā nīi í'xí nā e kúvi kaá kuaan.

¹⁴ Idi díki nā ne, kuí'xin kue'en vātā ó kuí'xín katsí, é vāta ito ka'xin é kuí'xin kue'en. Ntuxnúu nā ne, kaxi'í nuu vatā ó kai'xí nū'u.

¹⁵ Df'ín nā ne, kaxi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu dá kai'xi kaa dá kākuvá'a ini urnu kan. Tátsin nā né, vata kaa te ntúte ka'nu é kainu.

¹⁶ Ní'i nta'a ña ū'xé xntívi nta'a kua'a ña ne, xu'u ña kí káa káni e ntíko ntuví núu í ne, kai'xi kué'en núu ña, vatā ó kai'xi ngántii da dóo í'ni.

¹⁷ Dā íni ú ña ne, uun xío vitá tsu nú dī'ín ña vata tē xi'í u. Kídāā ne, tiin nta'a ña kó nta'a kua'a ña ne, kaka'an ñá nī ko:

—Ñá ku ū'vi o. Xu'u é di'na ú ne, xu'u é ntii ú ata í kán di.

¹⁸ Xu'u é kántito u. Xu'u é xi'í u, ntá tsi vevii ne, kantito ú ntii dañu ntūvi. Xu'u é kadē kú've u iña doxi'í san nī dō'vi kan.

¹⁹ Tsuven nā'án un ntí'i nuú í é inin, é kākuví vevii nī é kūvi rkontuví di.

²⁰ Núu í sá'a é iō xu'u iña é ū'xé xntívi san é inin é ni'í ntā'a ú nta'a kua'a kó san, nī ū'xe tūn tsumē e kúvi kaá kuaan. Kími é ū'xé san ne, diví ánje, ña ñuu' u ntā'a í é ū'xe úkūn san. Tun tsumē é ū'xé san ne, náa í é ū'xe úkūn san.

2

Tú'un iña é ū'xe úkūn san, di'na iña úkūn ñuu Efesú

¹ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a í úkūn ñuu Efesú san ne, ká'án tsí Xu'u é nta'a kuā'a kó ni'í ntā'a ú é ū'xé xntívi san, Xu'u é kaika mé'ñū ú é ū'xe tún tsumē e kúvi kaá kuaán san ne, kaka'án u ni ñā:

² Iní ntí'i ú nee é kāden. Iní u tsi dóo kaxión ntii é kāden tsiñun, tsi dóo ka'nu iní o. Iní u tsi ña kakutín nima ó ni ñā'a, ña é kīni ntāa san, tsi iton nteén ña é ká'an ña é pustru ñá ne, kūtuni o tsi dóo vete ñā.

³ Iní u tsi ka'nu iní ntí'xe o, tsi dóo ntó'o o da dé tsiñun kuenta iñá ko; ñá ni kudu'xen ō.

⁴ Ntá tsi ió nuu í é kuetsí o: tsí ña kakuinimá ka o kó vata ō kuínima ó ko kídaā.

⁵ Naká'an o vē mí'i ko'xón nteen ne, na nātivi iní o. Vii'n xtukun vatā o dén kídaā. Tē ña'á ne, da nēe iní tso xee u mí tuvín ne, nakí'i ú tun tsume ō mí ntitsi, tē ña nātivi iní o.

⁶ Ntá tsi ió nuu í é kāden é vā'á di, vata kaa é ña ntío o nuu í e ntáde ña'a, ña ntántikin ñá nani Cūlaá san. Ña xkúntee iní ko di é kuān o ntáde ña.

⁷ ¡Te inin é kīnin ne, kinin é kākā'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe í san! Xoo é kūvi víi í ne, ta'xí u itsi é ká'xi ña kití utun é nī'i ña ntuví iña ña é ntítsi mé'ñū mí e dóo va'a mí tuví Xuva kō. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkūn ñuu Smirna

⁸ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a í úkūn ñuu Smirná san. Ká'án tsí Xu'u é di'na u nī e ntii ú ata í di, Xu'u é xi'í u ne da ntóto xtúku ú ne, kaka'án u ni ñā:

⁹ Iní u é un ntí'i é kántó'o o. Iní u é kátaan núu o, ntá tsi kuikān nuu Xuva ko. Iní u tsi ntáka'an kīni ña Israeé san iña o. Ña sá'á ne, da ntáka'an ña é ña Israeé ña, ntá tsi ña te ña Israeé ntí'xe ña, tsi ntáduku ntée ña tó'ō e ña vā'ā san.

¹⁰ Ña ku ú'vi o nté koo nto'o o rkontuvi. Iō ntó ne, vii tó'ō e ña vā'ā san é ku'un kutu ntó vata koo é kōto nteé ña nto tē nuu é ntaā í e ntákuinti'xe nto. Ú'xi ntūvi é ntó'o nto. Ntá tsi ñá ku xtuvín miin é kákuinti'xe o kó, kuān te kuvín, tsi ta'xí u ntuví iña o é kutúvín nī kó ntii dañu ntūvi.

¹¹ ¡Te inin é kīnin ne, kinin é kākā'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe í san! Xoo é kūvi víi í ne, ña te kúvi ñá tē xi'í ña é kūvi uvi íto san. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkūn ñuu Pregamu

¹² Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a í úkūn ñuu Pregamú di ne, ká'án tsí Xu'u é nī'i u káa káni é ntiko ntūvi núu í ne, kaka'án u ni ñā:

¹³ Iní u tsi tuvín mí kadē kú've tó'ō e ña vā'ā san, ntá tsi kantikín dúkuān ko. Nā ni xtuvín miin e kuinti'xe o kó, kuān te diví tsi ñuu mí tuví tó'ō e ña vā'ā san é ní na ña é kākā'an é vā'á iñá ko, ñá nani Antipá san.

¹⁴ Ntá tsi iō nuu i é kaden é ña xkúntee iní ko: tsi ña'a o iō ñá, ña e ntántikin dúkuān tú'un vatā o ñañé'e Balaan, ña é xe'e ítsi rei Balaa é ká'an ñá nī ña Israeé san é vii ña é kīni kaa: é ká'xi ña é xe'é ña'a san iña sántu ñá, nī é vii ña é kīni kaa nī ñadř'í san di.

¹⁵ Iō tūku ña'a o, ña e ntántikin tú'un vatā o ñañé'e ña ntántikin ñá nani Cūlaá di. Ña xkúntee iní ko é kuān koo vii ña.

¹⁶ Dukuān ne, nativi iní o ve. Tē ña'á ne, da née inī tsó xee u mí tuvín ne, náá ú nī ña nī tú'un ko e dóo ntiko é vāta kaa káa káni é kākii xu'u ko.

¹⁷ ¡Te ñin é kīnin ne, kinin é káka'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Xoó ña'a, ña é kūvi vii i ne, kué'ē u é ká'xi ñá tañu'u é vē'xí e dukún kán. Kué'ē ú ña uun xuu kui'xin é nteé na'a uun dīvi xee e nté uun xoxo ña ñini i nēe dīvi, tsí da mii tsi ña é nī'i i xuú san é ñini ña. Kuān koo ka'an.

Tú'un iña úkun ñuú Tiatira

¹⁸ Kadan vá'an tutú iña ña nuu nta'a i úkún ñuú Tiatirá di. Ká'an tsi Xu'u é I'xá Xuva kó kúvi u, Xu'u é kai'xi ntúxnúu ko vatā ó kaxi'í nuu ntúve ñu'u, Xu'u é kai'xi dī'in kó vatā ó kai'xi kaá kuaán ne, kaka'án u nī ña:

¹⁹ Iní nti'í u nte o den. Iní u tsi dóo kakuinima ó, tsi dóo kakuinti'xe o kó di, tsi dóo kade tsiñun dī ne, dóo ka'nu iní o di. Iní u tsi dii ka vá'á ó kaden vevii é vatā o dén kidaa.

²⁰ Ntá tsi iō é ña xkúntee iní ko: tsi da vá'a tso é kanañé'ē ñadř'í, ñá nani Jesēbeé san. Kaka'an ña é tú'un Xuva ko káka'an ña, ntá tsi kade vete ña. Kaeni nta'ví ña ña'á ko, ña ntákuinti'xe i san, tsi kaka'an ñá nī ña é vii ña é kīni kaa nī ñadř'í san, nī é ka'xi ña é xe'é ña'a san doméni iña sántu ña.

²¹ Xé'ē ú ña ntuvi vata koo é na nativi iní ña kuétsi ña, ntá tsi ña nī ntío ña é xtuví mii ña é vii ña é kīni kaa san.

²² Nakō'xó u ña nu itó ña nī ūn nti'í nti'í ña'a, ña e ntákidi ni'í ñá ne, kué'ē u é ntō'o ñá tē ña nativi iní ña nuu i e ntáde ña.

²³ Ka'ní kue'én u i'xá ña. Kidāa ne, kutuni un nti'í nti'í ña'a úkun san tsi xu'ú ne, iní nti'í u e ntáde kueni nto, é un nti'í é ntio nima ntó ne, ntánāá u nī nto kuénta iña i é edé nto é un é un nto.

²⁴ Ntá tsi ntō'o e ntántoo nto ñuú Tiatirá, ntō'o é ña te ntántikin nto é kanañé'ē ñadř'í san ne, ntō'o é ña nī nakua'a nto nuu i e dóo vi'xín o iña é ña vá'á san. Ñá ká'án ka ú nī ntō neé vii nto.

²⁵ Da mii é ña ku xtuví mii nto nté un siin e ntákuinti'xe nto da nté nainú u.

²⁶ Tē xoo é kūvi vii i, xoo é kūtíí i é vii é vā'a da nté nainú u ne, kué'ē u é kadā kú've ñá iña da mí'í ká ñuú,

²⁷ vatā o tá'xi Uvā ko é kadā kú've u di. Tátūn e kúvi káa kada kú've ñá nī ña. Ntada utsi ña ñuú san vatā ó kakuvi kídí nte'u dá káta'vi.

²⁸ Kué'ē ú ña kímí é vē'xi túvi sán di.

²⁹ ¡Te ñin é kīnin ne, kinin é káka'an Espiritū sán nī ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

3

Tú'un iña úkun ñuú Sardi

¹ Kadan vá'an tutú iña ñá nuu nta'a i úkún ñuú Sardi ne, ká'an tsi Xu'u é nuu nta'a ú u'xe espíritu Xuva ko nī ū'xé xntiví san ne, kaka'án u nī ō. Iní u nte xkóon dēn. Kantítion, kuiní ña'a san, ntá tsi ñá te nuu é ntaā i, tsi é xi'in.

² Ntoton ve. Koon ntiin nī é ntoo ká san di'na dá nti'í kue'en. Vāta kīni u nee é vá'a é kaden nuu Uvā ko.

³ Naka'an o tú'un é ñin nī e téku o nte dī'na. Nativi iní o ne, kadan ntaan nēe é vá'a é ñin. Tsi tē ña kantítion ne, da née inī tsó xee ú vatā ó de ña du'u, é nté ñá ñin neé ura xee u mí tuvín.

⁴ Ntá tsi ió ka kudii ña'a o, ña ntoo ñuú Sardi, ña é ña ni kudéntu dōo i. Dadii kaka ú ni ña é ñu'u ña doo kui'xin, tsi dóo va'á ña'a ña.

⁵ Tē xoó ña'a, ña é kúvi víi i ne, ní'i ña doo kui'xin é kú'un ña. Nǎ nakáte ú ña ña iní tutu mí úve na'aka xoo é ní'i i ntuví va'á ña i ne, ka'án u ni Uvā kó ní ña ña tsi ña sǎ'á ne, ntáduku ntée ña ko.

⁶ Te Inin é kīnin ne, kinin é káka'an Espíritū san ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un ña úkun ñuú Filadefia

⁷ Kadan vá'an tutú iña ña nuu nta'a i úkún ñuú Filadefiá ne, ká'án tsi Xu'u e dóo va'á u, Xu'u é káka'án u é nuu é ntaá i, Xu'u é ní'i nta'a ú ntakáá rei Davii. Te Xū'ú nakaán u ne, nté uun xoxo kuvi nakadi i ne, te Xū'ú nakádi ú ne, nté uun xoxo kuvi nakaán i. Xu'ú ne, kaka'án u ni ó.

⁸ Iní u nte xkóon dēn. Koton, tsi é nakaán u xi'i mí kí'in ne, ntē xoxo kuvi nakadi i. Tsi iní u tsi kuān té ña tuvi ntii o ne, ēden ntaan é káka'án u, ña ni ká'án te ña inín ko.

⁹ Koton, tsi ió ña'a, ña ntántikin tó'o é ña vá'á sán ne, ntáka'an ña tsi ña Israeé ña, ntá tsi ña ntáa, tsi vete ña. Koton, tsi víi u é na kūnchítí ña nú dī'in o vata koo é kūtuni ña tsi dóo kakuinimá ko o.

¹⁰ Tsi ña ni kudú'xen ó é kádan ntaan é káka'án u ne, kūtíi ntí'i o. Dukuān ne, nada'án u o tē xee ntúvi é ntó'o ña ntoo dá kaníi ñūxiví san, dá kōto nteé u ña ntántoo nú nte'u san.

¹¹ Nǎ ná'á ka dá nainú u. Kuenta tsi viin é ní'i o vata koo é xoxo naki'i núu i doméni é ní'i o.

¹² Xoo é kúvi víi i ne, kué'ē u é kí'i ntii ña ví'i Uvā kó ntii dañu ntúvi. Nté uun ito ká ña ntii ña mí tuví ña. Xntéé u kuñu ña ña ña dīví Uvā kó ni ña dīví ñuú Uvā kó, ña ña Jerusaleén xee é v'ē'xí nte e dukún kán. Xntee ú ña ña dīví xee kó di.

¹³ Te Inin é kīnin ne, kinin é káka'an Espíritū san ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an.

Tú'un ña úkun ñuú Ladicea

¹⁴ Kadan vá'an tutú iña ña nuu nta'a i úkún ñuú Ladicea ne, ká'án tsi Xu'u é káka'án u é kuan koo na kōo. Nǎ te kaēni nta'ví u, tsi dá mií é nuu é ntaá i é káka'án u. Nta'a ko vé'xi un ntí'í é ede kú've Xuva kō.

¹⁵ Xu'u kaka'án u ni ó tsi iní u nte xkóon dēn. Ntē ña te i'nín ne, ntē ña te ví'xin. Díi ka vá'á ó té dí i'nín né, o té dí ví'xin.

¹⁶ Dukuān ne, dá xe ña te i'nín, ntē ña te ví'xin ne, kakunte'xé ko o ne, ncho nantu'xen ú o.

¹⁷ Kaka'an tsi dóo kuikān, e dóo ió ña o, tsi ña tuvi nee é kátaan nuú o. Ntá tsi ña kakutuni o te dóo nta'vín den, tsi ña te neé nuu á'vi o, tsi kanti'u ntuxnúu o ne, kanti'n di.

¹⁸ Dukuān ne, ta'xi ú itsi nté koo viin: Kí'xin mí tuví u ne, kuiin kaá kuaan va'a é ña te neé kadáka vata koo é kukuikan ntí'xen. Kuiin doo kui'xin é kunūun vata koo é ña kuka'an nuu o é kántiin. Kuiin u'xen cho'ó di é kútsi nuu ntuxnúu o vata koo é na náxi'í nuu o.

¹⁹ Xoó ña'a, ña é kakuinimá ko ne, kantantaá u ña mí'í é ña vá'á ó kade ña ne, kaxe'ē u é ntó'o ña. Kamán san koon ntii nǎ nātivi iní o.

²⁰ Koton tsi i'a ntitsí ntéé u xi'i o, kanake'xēn u. Xoo é kainí i tatsín ko ne, te nakaán ña xi'i ña ne, kuitá ntí'xin u má ví'i ña kán ne, dá ká'xi dadii ú ni ña.

²¹ Xoo é kúvi víi i ne, kué'ē u é kutúvi ña ña ña kó vatá o dé u da kuvi idé u ne, ítuvi u ña Uvā ko.

²² Te Inin é kīnin ne, kinin é káka'an Espíritū sán ni ña ntákuinti'xe i san! Kuān koo ka'an —ka'an tátsín san ní ko.

4

E ntánuu iní ña Xuva kō e dukún kân

¹ Kidáa ne, ìto ú ne, iní u é kántií xi'i e dukún kân. Divi tãtsín e téku ko dí'na é vata eku trũnpeta éku ne, kaka'an xtúku:

—Kũxeen i'á ne, dá nañē'e ú o nté koo kuvi rkontuvi —ka'an.

² Ura dú'va tsi i nakunúu u nta'a Espíritu Xuva kō ne, nañē'e ñá ko uun teu ka'nu é tuví e dukún kan ne, ikân tuví uun ña'a ñatíi, tínti'í ña nú tēu san.

³ Ña tsikán ne, vatá ó kaxi'í nuu xuu kuii é naní jaspe kaxi'í nuu ña, ni xūu kue'e e dóo kai'xí di. Ntíkō diñi nú tēu san kaxi'í nuu rkuá'nti, vatá ó kaxi'í nuu xuu kuii é nani esmēralda.

⁴ Ntíkō diñi nú tēu san ntoo xtuku ká oko kimi tēu san ne, oko kímí ñata ntántoo ña di. Kui'xín kue'en dóo é ñū'u ña ne, odo le'e e kúvi kaá kuaán diki ña.

⁵ Nú tēu é uun sán ne, kakii é kaxi'í nuu ne, kakañu'u, kakatsín di. Mí tuví teu san ne, kai'xí ú'xe ñū'ū naa i é ū'xe espíritu Xuva kō.

⁶ Divi tsí nú tēu san dí ne, nuu míni é kaxi'í ni'ni vata kaa xuxu.

Ntíkō diñi nú tēu san ni mē'ñú i ne, ntāñi kimi kítí é ntantító. Ñá te da dūi ntuxnúu ti uve ata tí ni nūu ti.

⁷ Kítí kuvi ūun sán ne, vata kaa ñaña kaa ti. Kítí kuvi ūví san ne, vata kaa duntiki kaa ti. Kítí kuvi ūni san ne, vata ito ña'a ito tí. Kítí kuvi kímí san ne, vata kaa tadun kítí kantava kaa ti.

⁸ Ngimi kítí sán ne, uve iñu nti'xin ti é un é un ti. Un tsi kokó ta'an ntuxnúu ti un tsi nte má nti'xin ti. Ntē ntúvi ntē níñu e ntáka'an tí dāví Xuva kō:

¡Divi ntó é na kuiko ñū'ū ntí nto, Xuvā ntí.

Divi ntó é Xuva ntí'xe ntí nto,

ñá é kuvi víi da nēé ka nuu i,

ñá é tuví kídaa,

ñá é tuví vevii,

ñá é dā ve vé'xi!,

ka'an ti.

⁹ Vata da ntáka'an kítí ntantító san e dóo va'á Xuva kō, e dóo ka'nu ña'a ña, dā ntaxé'e ti sintiá'vi nta'a ña é tuví nú tēu san, ña é tuví ntii dañu ntūvi ne,

¹⁰ ñata, ña é oko kimi ñá'a sán ne, ntánakunchítí ña nú dí'in ña é tuví nú tēu san é ntánuu iní ña ña é kántií ntii dañu ntūvi. Tsoo ñá le'e e kúvi kaá kuaan é ñū'u diki ña nú tēu san, ntáka'an ña:

¹¹ Dōo va'á nto, é nakuiko ñū'ū ntí nto,

Xuvā ntí, é ká'an ntí tsi dóo ka'nu nto,

e dóo iō nto é víi ntó da nēé ka nuu i.

Tsí nto'o de kú've ntí' ntí' nto dá nēé ka é iō.

Tsí da ntío nto é kúvá'a ne, kúvá'a ntí' ntí,

ka'an ña.

5

Dā nakáa A Le'ntú san tutu é kátinuu

¹ Iní u tsí ña é tuví nú tēu san ne, nta'a kua'a ña ni'ni nta'a ña ūun tutu é kátinuu. Tutú san ne, uve na'a ntuví o ata i. Ú'xe seú úve ata i.

² Iní u uun ánjē, ña dóo ntii iní i san ne, dóo ntii kaka'an ña:

—¿Xoó ntu é vā'á ntí'xe i é kuvi nakáa tutú san? ¿Xoó ntu é kuvi nakáa mí uve seú san? —ka'an ña.

³ Ntē uun ña'a, ña ntoo e dukún kân ne, nté uun ña'a, ña ntoo ñuxiví a, nté ña'a, ña ntoo doxi'í kân, ña ni kúvi nakáa ñá tutú san, ntē ña ni kuvi kímí ña é úve na'a iní tutú san.

⁴ Xu'ú ne, ēku ntí'xe u, tsí ña ni ní'i xoo e vá'a i é nakāa tutú san, ntē ña ni ní'i xoo koto nteé i.

⁵ Kidāā né, uun ña'a ñatā sán kaka'an ñá nī ko:

—Ñá kū ēkūn kan. ¡Uun kaa Ñaña tatá Judaa, I'xá ika rei Dāvii san! Divi ña e kúvi idé ña é kúvi nakaā ñá tutú san. Divi ña e kúvi nantii nteé ña mí ūve ū'xe séú san —kuan ō ka'an ñatā san ní ko.

⁶ Kidāā ne, iní u tsi íkan tsí ntsi uun A Le'ntu mé'ñū nú tēú san, ni ngimi kiti ntantíto, ni ñatā san. Dító na'a i mí ni'i kui'i A Le'ntú san da é'ni ña'a sán i. Ú'xe ntēki i uve. Ú'xe ntūxnúu i di. Ntūxnúu i sán ne, náa i é ū'xe espíritu Xuva kō e táxnūu ña é kí'in dá kaniñ ñūxiví san.

⁷ Ne, kué'en A Le'ntú san, kuki'i tutú san é ni'i nta'a ña tuví nú tēú san nta'a kua'a ña.

⁸ Dā kí'i tutú san ne, ngimi kiti ntantíto san ni ñatā, ña é oko kimi ñá'a sán ne, nākani iti ña nuú A Le'ntú san. É un é un ñatā sán ne, ni'i nta'a ña ūun kiñú'u ni ūun ko'o kútú e kúvi kaá kuaan é ñū'u kútú e dóo vá'a ñe'e ū'me i é kakene vatá ō ntáka'an ntá'ví ña ntáduku nteé Xuva kō.

⁹ Ntaíta ña nchu'ún xee é káka'an:

Ntō'ó ne, dóo va'á nto é kí'i nto tutú san,
é nákaá nto mí ūve séú san.

Tsi é'ni ña'a san ntó ne,

ēti nto niñi nto é nakuín nto ña'a kuenta iña Xuva ko,

ña vé'xi da nēé ka tatá i, da nēé ka tú'un ña, da mí'lí ká ñuu vé'xi ña,

¹⁰ vata koo é kúvi ví ña rei ni dutu iña Xuva ko,

é kada kú've ña ñuxiví san,

ka'an ña.

¹¹ Kidāā né, ito ú ne, tēkú ko é ña te da díi anjē ntaíta ña ntíkō diñi tēú san ni kiti ntantíto san, ni ñatā san. Ñá tē nté kaa nté kaa titín ña.

¹² Un ntii tsí kéne ña, ntáka'an ña:

¡E dóo va'á A Le'ntu é xi'lí san é nī'i e dóo kuvi ví,

nī e dóo kukuikā, e dóo kí'in iní i, e dóo ntii iní i,

e dóo kuiko ñū'u o i, e dóo kada ka'nu o i,

e dóo nakue'e o sintiá'vi nta'a i!,

ka'an ña.

¹³ Kídaā né, tēkú ko tsí un ntí'i nuū i é ntantíto é ntōo e dukún kan, nī nú nte'ú san, nī doxi'lí kan, ni ntute ñū'u kán ne, ntáka'an é uun ata tsi tātšin i:

¡Na nákué'e o sintiá'vi nta'a ña tuví nú tēú san, nī A Le'ntú san;

na kuiko ñū'u o ñā;

na kada ka'nu o ñā;

na kōo ña é víi ñá ntii dañu ntūvil,

ka'an.

¹⁴ Ngimi kiti ntantíto sán ne, ntáka'an ti:

—¡Kuan koo na kōo! —ka'an ti.

Ñatā, ña é oko kimi ñá'a sán ne, nākani iti ña un tsi nte ñū'u kán é nuu iní ña ña é kántíto ntii dañu ntūvi.

6

É ū'xe séú san

¹ Iní u dá nántii nteé A Le'ntú san seu é kui ūun é ū'xe séú san. Tēkú ko tsí kaka'an uun kiti kantíto sán ne, dító vata te kākatsin:

—¡Kixkoton! —ka'an ti.

² Itó u ne, iní u uun idú kuí'xin. Ña ntekú ti ne, ni'i nta'a ña ntuvē. Xé'e ña ña le'e é kuntēkú dikí ñá ne, dá kíi ña é víi ñá du'xēn né, kúvi idé ña ntíi ña nuu i kán.

3 Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui ūví san ne, tēkú ko é kāk'a'an kiti kantító, kiti kuvi ūví san:

—jKixkoton! —ka'an ti.

4 Kidáa né, kī xtuku idú, kiti ku'e'e kue'en. Nā ntekú ti ne, ni'i nta'a nā káa káni. Ní'i nā é kúvi víi nā é nāki'i nā é v'á koo kuntóo nā'a san nūxiví san, vata koo é kā'ní ta'an nā, xe un xé un nā.

5 Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui ūní san ne, tēkú ko tsí kaka'an kiti kantító, kiti kui ūní san:

—jKixkoton! —ka'an ti.

Ító u ne, ínı u kii idú ntee. Nā ntekú ti ne, ni'i nta'a nā xkú've.

6 Tēkú ko tatsin é v'xi mí ntoo ngimi kiti ntantító sán ne, kaka'an:

—Uun xkú've kúdii nunı san ni'i nā xá'ví tsiñu nā é uun ntúvi. Úni xkú've kúdii kiti sévada ní'i nā xá'ví tsiñu nā é uun ntúvi di, ntá tsi nā ku natívın aseté ni ntúte vinú san —ka'an.

7 Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui kīmı san ne, tēkú ko tsí kaka'an kiti kantító é kui kīmı san:

—jKixkoton! —ka'an ti.

8 Ító u ne, ínı u kii idú kuāan. Nā ntekú ti ne, Doxi'ı nani nā. Áta nā v'xi uun nā'a, nā é nanı Dô'vi. Nı'i nā é kúvi víi nā ni dáva nā'a nūxiví san é kuvi nā mé'ñu du'xēn sán ne, o kuvı nā doko, o kuvı nā kui'ı san ne, o kuvı nā é kiti diin san ka'nı ti nā.

9 Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui ū'ún san ne, ínı u má nāa kan nima nā'a, nā e é'ni nā'a san kuenta iñā tú'un Xuva kō, tsı nā ni u'ví nā é kā'an nā iñā Xuva ko.

10 Nñ kue'éen ini nā ntáka'an nā:

—Xuvā ntı, ka'nu kue'en nto. Ntō'ó é sántu ntı'xe nto. Ntō'ó ne, un ntı'ı é kāk'a'an nto é nuu é ntaā i. ζNēe ntúvi ntu kada kú've nto iñā nā ntántoo nūxivı san é ntānāa nto ni nā'a, nā é'ni ntı? —ka'an nā.

11 Kidáa ne, dá un dá un nā ni'ı nā doo kui'xin é kú'un nā. Kaka'an nā ni nā é diin diin tsi kuntóo ká nā, da nté xee tá'an é kúvi ntı'i ta'an nā é dadıi ntáde tsiñu nā iñā Xuva ko.

12 Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kui iñú san ne, ító u ne, kutūni ko é un va'a vá'a tsi taan ne, kuntee kue'éen ngantiı san, é vata kaa doo ntee é xkú'ún nā'a dá ntoo nā dontıni. Xóo sán ne, kuku'e'e kue'en váta ito nñı.

13 Xntıvi é ūve e dukún kán ne, nakó'xo nté nūxivı a, vatā ó kanako'xo kiti tun igu uté san da dōo kainu tatsin ka'ni.

14 Ntoko ñu'u miı e dukún kan, vatā ó kakuvi vikó san dá kántava. Un ntıı ntıı xuku ni ūn ntıı ntıı ñu'u é ntoo nú ntute ñu'u kán ne, nakuntoó xio.

15 Kidáa ne, naku'un xū'u ntıı ntıı rei, nā ntoo nūxivı a, nı nā na'nu nā'a sán, nı tó'ō sntadún san, nı nā kuiká san, nı nā e dōo ntıi inı i, nı nā ntáde tsiñu, nı tó'ō nā ne, ñú'u xu'ū nā mâvı ni nē'u xuu.

16 Ká'an nā ni xūku sán ni xūú san:

—jNa tani mí ñu'u ntı. Na tavi ntı vata koo é nā kinı nā tuvı nú tēú san ntı, tsi un vá'a tsi kakudiin A Le'ntú san nı ntı!

17 Tsı e xee ntúvi ka'nu é tā'xi nā é ntō'ó ko ne, ζxóo ntu kutıi i? —ka'an nā.

7

Tatá ña Israee, nā uve nā'a seu Xúva kō

1 Kidáa né, ínı u kimi ánje, nā ntāñı ngimı o diñı nūxivı san. Ntaédı nuu nā mí kaki'xi ngimı tatsın san vata koo é nā kunú ka tatsın san nūxivı a, nté nú ntute ñu'u kán, nté da mí'ı ka má utun.

² Kidáā né, Iní u tuku ánjē, ña vé'xī nte mí kene ngántí san, ni'i nta'a ña sēu Xúva kō, ña é kántító nti'xe. Un ntii tsí kéne ña, kaka'an ñá nī ngimi ánje, ña nguii san, ña é xe'é Xuva ko Itsi é nativí ñá ñuxiví san ni ntute ñu'ū san:

³ —jKuntētu ká nto! jÑá kú dí nativí ntó ñuxiví san, nté ntute ñu'ū san, nté utun san dá nte kuvi xntéé nti seu Xúva kō xteén ña'a, ña e ntáde tsiñu iña ña! —ka'an ña.

⁴ Tékú ko nté kaa ña'a uve na'a ña séu san, tsí uun sientu uvi díko kimi míil ña'a tatá ña Israeé san.

⁵ Uxuvi míil ña'a tatá Judaá san uve na'a ña séu san, uxuvi míil ña'a tatá Rubeén san, uxuvi míil ña'a tatá Gaá san,

⁶ uxuvi míil ña'a tatá Aseeé san, uxuvi míil ña'a tatá Neftalíi san, uxuvi míil ña'a tatá Manaseé san,

⁷ uxuvi míil ña'a tatá Simiuún san, uxuvi míil ña'a tatá Levíi san, uxuvi míil ña'a tatá Isacaá san,

⁸ uxuvi míil ña'a tatá Zabuluún san, uxuvi míil ña'a tatá Joseé san, uxuvi míil ña'a tatá Benjamiín san. Kuan ō ñá uve na'a ña séu san.

Ñá te da dī ña'a, ña ñu'u doo kui'xin

⁹ Kidáā né, ito ú, iní u ña te da díi ña'a, ña ntáñi nú tēu san ni nūu A Le'ntú san. Ntē ña kuvi ká'vi o ñā e dóo titín ña, ña é vé'xí da mí'i ká ñuu dá kanñi ñuxivi. Ntáduku ntēe ña da nēé ka tatá ña; da nēé ka tú'ún ntáka'an ñá di. Doo kui'xin ñu'u ña ne; odo nta'a ña ntá'a ñuu.

¹⁰ Un ntii tsi ntáka'an ña:

Da mii tsi Xuva kō, ña tuví nú tēu san,
nī A Le'ntú san, ña é kuvi nakáku kō,
ka'an ñá'a san.

¹¹ Un ntíi ntíi ánjē san ntáñi ña ntíkō diñi nú tēu san, ni ñatā sán, nī ngimi kítí ntántíto san. Nákuuntoo tixi ñā nú tēu san ne, nánū'u ñá iní ña Xuva kō,

¹² ntáka'an ña:

jKuan koo na kōo! Na kada ka'nu o Xuva kō,
tsi dóo kaxi'í nuu ka'nu ña, dóo ki'in iní ña.
Na nākué'e ō sintiá'vi nta'a ña ne,
na kuiko ñu'u o ñā di,
tsi dóo iō ña é vii ña; dóo ntii iní ña.

Kuan koo na ká'an o iña Xuva ko ntii dañu ntúvi.

Kuan koo na kōo,
ka'an ánjē san.

¹³ Kidáā ne, kaka'an úun ña'a ñatā san ní ko:

—¿Nēe ñá'a ntu ña sá'á, ña ñu'u doo kui'xin san? ¿Mí'i ntu vé'xi ña? —ka'an ña.

¹⁴ Kidáā ne, kaka'án u ni ñā:

—Ntō'o é iní nto —ka'án u.

Kidáā ne, kaka'an ñá nī kó:

—Ña sá'á ne, divi ñā é vé'xi ña mi dóo ntánto'o ña'a. É ntukui'xin kue'en dóo ña, tsí niñi Á Le'ntú san nácate ña.

¹⁵ Dukuān e ntáñi ñá nú tēu Xúva kō, e ntáxntii ña ñā nte ntúvi ntē niñu ini ukún ña kán. Xuva kō, ña tuví nú tēu san, kunuu mé'ñu kunuu dava ña ña.

¹⁶ Ña kákān ká ña, ntē ñá itsi ka ñá ntute. Ña kókō ká ña ka'ni ngántí san, tsí kuntuo ña mi é vétí san ve.

¹⁷ Tsí A Le'ntu é tuví nú tēu kán ne, kuenta vií ña vata kaa uun paxtu, é ki'in ní'i A Le'ntú san ña mí kakii ntute kuñi é ní'i ñá ntuvi iña ñá ne, mii Xuva ko nañtsi ñá un ntí'i ntute núu ña —ka'an ña.

8

Seu e kúvi ū'xe ni ko'o kútū e kúvi kaá kuaan

¹ Dā nantii nteé A Le'ntú san seu é kúvi ū'xé san ne, xiō kadin kue'en tsi e dukún kan te dāva ura.

² Kidáā ne, iní u u'xe ánjē ntáñi ñá nuu Xuva ko. Odo ña kui kui uun ña trunpeta.

³ Kidáā ne, xéē ká uun ká xtuku ánjē, ní'i nta'a ñā ko'o kútū e kúvi kaá kuaán san ne, kántísi ña nú nāa kan. Dōo kue'e kútu ni'i ña é nādaká ta'an ña ni tū'un e ntáka'an ntá'ví ña'a, ña ntánuu iní i Xuva kō, é kué'é ña nú nāa e kúvi kaá kuaan é tuví nú tēu san.

⁴ Kúxēe u'me kútū san é ni'i ntá'a ánjē sán ne, xéé mí tuví Xuva ko dadā ni tū'un e ntáka'an ntá'ví ña e ntáka'an ni Xuva ko.

⁵ Kidáā né, kī'i ánjē san ko'o kútū sán ne, dā tsú'un tsitu ña ngiñū'u é kai'xi nú nāā san ne, da nakuíta nuu ña ñuxiví a. Dōo dito káñu'ú ne, xī'í nuu ne, táān di.

Trunpeta é ū'xé san

⁶ Kidáā ne, ánjē, ña é ū'xe ñá'a, ñá odo trūnpetá san ne, iō tu've ña é nakuéku ña.

⁷ Ánjē, ña é kúvi ūun sán ne, nakuéku ña trunpeta ña. Ura tsí i káin davi xuú ni ñū'u é kádaka níñi ñuxiví kán. Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ñuxiví san ne, í'xi ntí'i. Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi utún san ne, í'xi ntí'i un tsi nté ku'u xi'í san.

⁸ Ánjē, ña é kúvi ūvi san ne, nakuéku ña trūnpeta ñá di. Kidáā ne, uun nuu i é vāta kaa xuku ka'nu é kai'xi kaá ne, un ntii tsi ko'xó nuu nú ntute ñū'u kán. Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ntute ñū'u sán ne, ntūvi niñi.

⁹ Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi kiti ñū'u nú ntute ñū'u kán ne, xī'í ntí'i ti ne, í'xi uun tā'vi i é kúvi ūni ta'vi tún ntóo san di.

¹⁰ Ánjē, ña é kúvi ūni san ne, nakuéku ña trūnpeta ña. Kidáā ne, uun xntiví ka'nu sán ne, kó'xō é vē'xí nte e dukún kán. Kai'xí vatā ó kai'xí chú'un san. Kó'xō nuu uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ntute ká'nu sán nī mí kae'nu ntute san.

¹¹ Xntiví san ne, Rkavé nanī. Uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ntute sán ne, kúrkavé kue'en. Nā te nté kaa ña'a xi'í ña e xī'í ña ntute é kadáká rkavé san.

¹² Ánjē, ña é kúvi kīmí san ne, nakuéku ña trūnpeta ñá ne, uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ngántíi san ni uun tā'vi i é kúvi ūni ta'vi xoó san nī xntiví san ne, ni'i kuí'i. Uun ta'vi i kúnee é un é un nuu i ne, uun ta'vi i é kúvi ūni ta'vi ntuví san ne, ñá ni xī'í nuu ká ngántíi san. Niñú san ne, kuan tsi ó kúvi: ñá ni xī'í nuu ká xoó san nī xntiví san di.

¹³ Kidáā né, da nī kaito ú ne, tēkú ko kaiko uun tadun mé'ñū e dukún kán ne dá un ntii tsi káka'an:

—¡Ai! ¡Ña ntá'ví ntu ña'a, ña ntántoo ñuxiví san, te kuéku xtuku trunpeta ña é ūni ka ánje, ña nguñi san! —ka'an ti.

9

¹ Ánjē, ña é kúvi ū'ún san ne, nakuéku ña trūnpeta ña. Kidáā né, iní u uun xntiví é kō'xó nte e dukún kán un tsi nte nú ñū'u kán. Xntiví san ne, ni'i nta'ká xi'í tótsín san.

² Nākaán ña xi'í tótsín san ne, un vá'a tsi kéne u'me xi'í san, vatā ó kakene u'me iní ūrnu ká'nu kue'en. Kūnee ngántíi san ni kanñ e dukún kan ū'me tótsín san.

³ Mé'ñū u'mé san ne, vé'xí skunti é kaka ti kanñ ñuxiví a. Ní'i tī é kué'é ti vatā ó de tdu'me, kiti iō ñū'u a.

⁴ Ká'an ña ni tĩ é ña ku nanti'i ti ite é kae'nu ñu'u a, nté kũ'u kuii, nté ūtun di. Da mi tsi ña'a san ku'éle ti ña, tē ña te uve ná'a xteén ña seu Xúva kō.

⁵ Ní'i tĩ é nanto'o ti ña te ū'un xoo, ntá tsi ña kuvi ka'ní kue'en tĩ ña. Mí kaxé'le ti ne, kaexnúu vatā ó kaexnúu da kaxé'le tdu'me san.

⁶ Ntuvi tsikán ne, un v'á'a tsi nantuku ña'a san nté koo kuvi ña, ntá tsi ña ní'i ña nté koo. Kuān te un v'á'a tsi ntio ña é kuvi ñá ne, ñá ní'i ñá doxi'í san.

⁷ Skuntí san ne, vata ntáa idú kiti tu've i é k'ín ti mé'ñu du'xēn ntáa ti. Díki tĩ ne, odo é vata ntáa le'e e kúvi kaá kuaan ntáa. Núu tĩ ne, vata ito nuu ña'a ito.

⁸ Idi ti ne, vatā ó nani idi ñadĩ'i. Nū'ú ti ne, vata ntáa nu'u ña'ña ntáa.

⁹ Uve ata ti tdi'xi e nté kaa te káa kúvi. Dā ntáva ti ne, kakañu'u vata te ntaíta ntí'xin ña te da díi kareta e ntáñu'u idú, kiti ntaínu mé'ñu du'xēn san.

¹⁰ Dú'me tĩ ne, vata ntáa du'me tdu'me ntáa ne, iní xe'e tĩ di. Dú'me tĩ san ntée é ntuku kui'í tĩ ña'a san ū'un xoo.

¹¹ Tō'ó ti ne, diví ánjē, ña e ntée nta'a i totsín san. Abaduun nani é tũ'un hébreu ne, Apoliuun nani é tũ'un griegú ne, kani tú'un “é nantĩ'i kue'en”.

¹² É ita ntí'xin é kuvi ūun dóxō. Úvī ká kakunaá ve.

¹³ Kídáa ne, ánjē, ña é kuvi iñu san ne, nakuéku ña trũnpeta ña. Tēkú ko uun tatsín í e kii mé'ñu ngimi ntĩki san é odo nú ñaa e kúvi kaá kuaan é ntĩsí nuu Xuva ko.

¹⁴ Kídáa ne, kaka'an tátsín san ní ánjē, ña é kui iñu, ña é ní'i nta'a trunpeta: —Nantuten ngĩmi ánjē, ña é uve tĩn mí kainu ntute ka'nu é nani Eũfrate —ka'an.

¹⁵ Kídáa né, nāntutē ña ngimi ánjē san é ka'ní ñá uun ta'vi i é kuvi ūni ta'vi ña'a san, tsi é ntoo tú've ñá tē xee úra i, ni ntũví, ni xōó, ni kuā.

¹⁶ Kũtuní ko nté kaa sntadun, ña ntántodó idú ne, uví sientu míñuu ña.

¹⁷ Xée nūu ko idú san ní ña ntántodó ti. Sntadun san ne, ntánti'u núu kũñu ñá káa é kaito kué'le, ní é kuíi, ní é kuáán di. Díki idú ñá ne, vata ntáa díki ñá'ña ntáa ne, kakii ñu'u xú'u ti. Ú'me ní dũ'xé ñu'u di.

¹⁸ Xí'í uun tā'vi i é kuvi ūni ta'vi ña'a san ntuní núu tsi i: ñu'ú san ní ū'mé san ní dũ'xé ñu'ú san e kii xu'u ti.

¹⁹ Tsí idú san ne, ió ntii tĩ é kuvi ka'ní tĩ ña'a é xũ'u xtí ní dũ'me ti. Tsí du'me tĩ ne, vata kaa díki kóo ne, diví é kantuku kui'í tĩ ña'a san.

²⁰ Ntá tsi ña nguíi san, ña é ña ní duku ntée tsikán ne, ñá ní natĩvi iní ña kuétsi ñá é ntē ña ní xtuví mi ñá é nuu iní ña é ña v'á'a san ní sántu ñá e kúvi kaá kuaán, ní káa kuí'xín, ní káa kué'le, ní xūú, ní ūtun di, é ntē ña kaito, ntē ña katéku i, ntē ña kui kaká di.

²¹ Ntē ña ní natĩvi iní ña é kuān tsi o ntaé'ní ña ña'a, e ntáde ña dotatan, e ntáde ña é kini kaa ní ñadĩ'i, e ntadú'u ña di.

10

Ánje ni tũtu lu'nti é kátinuú san

¹ Kídáa ne, iní tuku ú uun ánjē, ña dóo ntii iní í ne, vé'xi ña e dukún kán. Nuú ta'án ña viko; ntee rkuá'nti díkĩ ña. Núu ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kaxi'í nuu ngántií san. Dĩ'ín ña ne, vata kaa ntũ'u é kai'xi kaa.

² Ní'í nta'a ña ūun tutu lu'nti é kaa ntáa. Dĩ'ín kua'a ña xtúvi ña nú ntute ñu'u kán né, dí'ín datsín ña ne, ñu'u san xtúvi ña.

³ Un ntii tsi káchu'u ña, vatā ó de ña'ña dá kanakiti tĩ. Dā kúvi káchu'u ñá ne, kátsin u'xé ito.

⁴ Dā kúvi kátsin é u'xé ito sán ne, ncho xntee na'a u é káka'an, ntá tsi dá ió tu've u é ka'ú u ne, tēkú ko uun tatsín e dukún kán, kaka'an:

—Xnuun xũ'un e tēku o e kátsin u'xé ito. ¡Ña kũ dí xnteen na'an! —ka'an.

⁵ Kidāā ne, ánjē san, ña ntitsi nú ntute ñu'u sán ni ñu'u a dí ne, nátā'an ntée ña nta'a kuā'a ña e dukún kán.

⁶ Natékū ñá Xuva kō, ña kantító ntii dañu ntūvi, ña de vá'a e dukún kan ni ñūxí ni ntute ñu'u ni ūn ntíí ntíí nee iñá katuví, kaka'an ña tsí ña kukuíi ka.

⁷ Kaka'an ña tsí ntuví dá nakuēku ánjē, ña é kui ú'xé san, trunpeta ñá ne, kuntaa núu i é mii tsi Xuva ko ñni ñá, vata ō ka'an ñá nī ña dé tsiñu iñá ña, ña ntáka'an tú'un ñá.

⁸ Kidāā ne, tátsin e tékū ko dí'na ne, kaka'an xtúku nī ko nte e dukún kán:

—Kuē'én, kúki'in tutu é ni'i nta'á ánjē sán, diví é nakāa ñá'a, ña ntitsi nú ntute ñu'u kan ni ñu'u a —ka'an.

⁹ Dukuān ne, ñé'ē u mí tuvi ánjē sán ne, íkán ú tutú san. Kaka'an ñá nī kó:

—Kí'in ne, dá ká'xin. Tē é'xin ne, vídin vata ē'xí ntúdin kītume, ntá tsi kuia nūu í'xi o kán —ka'an ña.

¹⁰ Kídaā né, kí'i ú tutú san é ni'i nta'á ánjē sán ne, ē'xí u. Kuan ē'xi ntí'xe vata ē'xi ntúdin, ntá tsi dá kúvi é'xi ú ne, kuia nūu í'xi ko.

¹¹ Kaka'an ñá nī kó:

—Da mií é ká'an ntódon kán ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntoo dā mí'í ká ñuú, nī ña ntáka'an dá neé ka tú'un, ni rēi ñá dí —ka'an ña.

11

Ña é ūvi ña'a, ña é ká'an ntódo tú'un Xuva kō

¹ Kidāā né, tá'xi ña kó uun ntoo kani, vata kaa utun é kí'i kú've núu ō káa ne, kaka'an ñá nī kó:

—Nākuntítsin, kí'in kú'ven úkun Xuva ko nī nú nāa ñá ne, ka'vin nté kaa ña'a ntānuu iní ña Xuva kō má ūkún san.

² Ntá tsi ña kí'in kú'ven kura ukún san, tsí xe'é ña sá'á é kūvi iñá ña'a, ña é ña ñni xoo é Xuva kō ne, kaka nuu ña ñuú Xuva ko te ūvi díko uvi xoo.

³ Xu'ú ne, taxnúu ú uvi ña'a, ña é ká'an ntódo tú'un kó ne, ku'un ña du'nu kúxta ūun míil uvi sientu uni díko ntūvi —ka'an ña.

⁴ Ña é uvi ña'a san ne, vata ntáa uvi útun olívu ntáa ña. Vata ntáa tun tsumē é ūvi san e ntáñi núu To'o ñuxiví san ntáa ña.

⁵ Tē xoó ncho ntukú kui'i í ña ne, kene ñu'u xu'u ña ne, koko kue'en. Kuān koo nto'o ña ntaínchu'vi ña.

⁶ Ña uvi ña'a san ne, íó ntii ñá é nakādi ñá e dukún kán vata koo é ña kíin dávi da nī ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō. Íó ntii ñá é kūvi víi ña é ntūvi niñi ntuté san ne, kuví víi ña é nantó'o ña ña'a, ña ntoo ñuxiví san, é tñn ña da neé ka kui'i vata koo é ntio ña.

⁷ Ntá tsi dá ita ntí'xin ka'an ntí'i ña tú'un Xuva kō né, kēne uun kiti xu'u totsán san é víi tí nī ña du'xēn. Kuví víi tí ka'nalí tí ña.

⁸ Kidāā né, kuntōo mé'ñū kúñu ñá itsi mé'ñū ñuú ka'nu san mi náxnteē ñá Tó'o kō ntíká krusí san. Nūu sá'á ne, vata kaa ñuú Sodomá ni ñuú Egítō kaa.

⁹ Úni ntūvi nte dáva ne, koto ña'a san kúñu ñá, ña vé'xi da mí'í ká ñuú, da neé ka tatá ña, é da neé ka tú'un ntáka'an ñá dí ne, ñá kuē'é ña itsi é kuntū'xi vá'a ña.

¹⁰ Ña ntántoo ñuxiví san ne, ñá tē nté kaa diní ña tsí xi'í ña uvi ña'a san. Víi ña viko ne, kué'e ña doméni tá'an ña, tsí ña uvi ña'a, ña é ká'an ntódo tú'un Xuva kō né, dóo nantó'o ñá ña ntántoo ñuxiví sa.

¹¹ Ntá tsi dá kúvi uni ntúvi nté dáva ne, nantóto xtuku Xuva ko ntuvi ñá'a san ne, nākuiñi ña. Un vá'a tsí ú'ví un ntíí ntíí ña'a san dá ini ña ña.

¹² Kidāā né, tékú ña uvi ña'a san e dóo ntii kaka'an tátsin é vé'xí e dukún kan ni ñá:

—Kí'xi nto í'a —ka'an tátsin san.

Dukuān ntaíni ña ntaínchu'vi ñá san ne, kúntāa ña e dukún kan mē'ñú vikó san.

¹³ Ura í tsikán ne, un vá'a tsi taan. Kó'xo uun ta'vi í é kuvi ū'xi tá'vi ñúu san. Ú'xē míil ñā'a xi'í ñá da ita ntí'xin kúvi taan. Ñā'a, ña ntántoo ká san ne, ñá te nté kaa u'ví ña. Da kidáa nanu'u ñá iní ña e dóo ka'nu Xuva kō, ña tuví e dukún kán.

¹⁴ É ita ntí'xin é kuvi ūvi dóxō sán ne, e dóko sá xee é kuvi ūní san ve.

Trunpeta é kuvi ū'xé san

¹⁵ Kidáa ne, ánjē, ña é kuvi ū'xé san ne, nakuēku ña trunpeta ña. Dito tsí un ntii tsi ntáka'an tátsín e dukún kán:

Un ntíí ntíí ñúú ñuxiví san ne,
kaduku ntée Xuva kō é kadā kú'vē ña,
ntuvi ñá Cristu, ña e táxnūu ña.
Ntii dañu ntūvi é kadā kú'vē ña,
ka'an.

¹⁶ Kidáa né, ñatā, ña é oko kimi ñá'a, ña ntántoo nú tēu núu Xuva kó san ne, un tsi nākunchiti ntaā ñá nuu Xuva ko é nuu iní ña ña,

¹⁷ ntáka'an ña:

Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto,
Xuvā ntí, ña e dóo ka'nu.
Divi ntō é tuví nto veví ne,
divi ntō kidaā dí ne,
kuan tsi koo kutuví ntó ntii dañu ntūvi.
Nata'xi ntí sintiá'vi nta'a nto,
tsí e ní'í nto e dóo iō nto é vií ntó ne,
e éni ntu'u nto kadē kú'vē ntó ve.

¹⁸ É kūdiin ña ntántoo un ntíí ntíí ñúu san,
ntá tsi é xee ntúvi é kuē'é nto ña é ntō'o ña ve.
E xee ntūvi é kadā kú'vē nto iña ñá ntíxi san ne,
kué'e nto ña é vā'á, ña dé tsiñu iña nto,
ña é ka'an ntódo tú'un nto, nī ña é ká'an náa nto.
Kué'e ntō é vā'á iña ña'a, ña e ntaíko ñu'u nto,
un ntíí ntíí ñá, te kuetsí, te na'nu ña.

E xee ntūvi é nantō'o nto ña'a, ña ntánatívi ñuxiví san,
ka'an ña.

¹⁹ Kidáa né, nākaán xi'í úkun Xuva kō é tuví e dukún kán ne, iní i kán ne, dító tuví etun mí ñu'u vá'a lei Xúva kō. Kidáa né, dóo kaxi'í nuu. Dóo kakatsín di. Dóo dító tatsín san. Dóo katáan di. Un vá'a tsi kakáan davi xuú di.

12

Uun ñadí'í, ni kiti ña vá'a, kiti u'xe díki í

¹ Kidáa né, kii dító uun e dóo ka'nu e dukún kán. Ikán ntítsi uun ñadí'í, nuu tá'an ña ngántíi ne, xóo sán ne, ntekú ntí'í dí'in ña ne, le'e é kuvá'a é ūxuví xntívi ntekú díki ña.

² Ñu'u i'xá ña ne, kakachu'u ntáa ña é kaexnúu í'xi ña, tsi dokó sa káku i'xá ña.

³ Kidáa né, kii ká xtuku uun nuu i e dukún kán. Íní u é ntítsi uun kiti ña vá'á, teku kué'e ti, é ūve u'xe díki ti ni ū'xi ntíki ti. Kuān o ntántídó le'e san xé un xé un díki ti.

⁴ Dú'me xtí dita núu ti uun ta'vi í é kuvi ūni ta'ví xntívi san ne, nákō'xó nuu ti nte ñuxiví a. Kidáa ne, íntítsi kiti ña vá'á san nuu ñadí'í, ña dokó sa káku i'xá i. Ntítsi nteé ti i é ká'xi tí i te káku.

⁵ I'xa é nakāku ña ne, i'xa tii é kadā kû'vé un ntii ntii ñuu, é kuni'i nta'a tātun i e kúvi káa. Ntá tsi Xuva kō ne, nakí'i ña i'xá san é kūtuví ni ñā nū tēu ña.

⁶ Ñadī'i san ne, ñu ña, kue'en ñā ñuu itsi mí xtúvi tū'vé Xuva kō mí kutuví ñā, mí kuēnta víi ña ña uun míil úví sientu uni díko ntuvi.

⁷ Kidāa ne, kúvi du'xēn e dukún kán. Ánje ña odo nūu, ñā nani Mígee, dívi ña ni un ntí'i ánje ña ne, náā ñā ni kiti ña vá'a san. Kiti ña vá'a sán ni un ntí'i ánje tī ne, un vá'a tsi náa ti ni ñā,

⁸ ntá tsi ña ni kuví víi ti. Ná ni nī'i mí kuntōo ká ti nī ánje tī e dukún kán.

⁹ Dukuān ne, náko'xó ña kiti ña vá'a san, kiti itúvi nte ntúvi dí'na, kiti é nani diablu, tó'ō e ña vá'a san. Dívi tī é Satanaa náni tī di, kiti kaeni nta'ví ña'a dá kaeni ñuxiví san. Náko'xó ña ti ni un ntí'i ánje ti ũun tsi nte ñuxiví a.

¹⁰ Tékū ko tsí un ntii tsi kaka'an tátsín san nte e dukún kán:

E xée ntúvi é nakākú Xuva ko ko vé.

E xée ña e dóo ntii iní ña é kadā kú'vé ña.

Cristu, ña táxnūu ña ne, kodo núu ña é un ntí'i vé.

Tsi é nakó'xo nteé ñā kiti katsi'i kuétsi ta'an ko nta'a Xuva ko ntē ntúvi ntē níñu.

¹¹ Kūvi idé ta'an ko sán nī e ña vá'a san kuenta iña níñi é etí A Le'ntú san, ni kuēnta iña tú'ūn é nuu é ntaā i e ntáka'an ñā, tsi ña ni de víni ña ntuvi iña ña, kuān te na kuví ña.

¹² Kuntōo díni ntó ve, e dukún kan,

ni un ntí'i ña ntántoo ikán.

Ntá tsi ña ntu ntá'vi ide nto,

ñā ntántoo ñuxiví san nī nū ntute ñu'u kán,

tsí e ntíi tó'ō e ña vá'a san mí ntōo nto ve.

Un vá'a tsi kakudiin,

tsí iní tsi ña na'á ka kutuvi,

ka'an tátsín san.

¹³ Dā iní kiti ña vá'a san tsí nakó'xo ña ti ñuxiví a ne, íntikin tī ñadī'i, ña nakāku i'xa tii san.

¹⁴ Ntá tsi ñadī'i san ne, ní'i ña uvi nti'xin tādun ka'nu san é ntāva ña, kí'in ña ñuu itsi kán, mí dóo ikā mí tuví kiti ña vá'a san. Ikán ne, ní'i ñā é ká'xi ñā uni kuia nte dáva.

¹⁵ Kiti ña vá'a sán ne, táva ti ntute xu'u ti é vata kaa ntute ka'nu kaa vata koo é kí'in ní'i ntuté san ñadī'i san.

¹⁶ Ntá tsi xntii ñū'ú san ñadī'i san, e nántika ñū'u sán ne, ikan kūntii ntute ka'nu san e táva kiti ña vá'a san xu'u ti.

¹⁷ Dukuān né, kūdiin kué'en kiti ña vá'a sán ni ñadī'i san. Ntaka ti ikán ne, dá kué'en ti é víi tī du'xen ni i'xā ñā, ña nguū san, ña ntāde ntaa é kaka'an Xúva kō, ña ntántikin Jésuu.

13

Úvi kiti dóo donchu'vi ntáa

¹ Ntítsí u nū ñuti díñi ntute ñū'u san, iní u kéne ntita úun kiti e dóo donchu'vi kaa mé'ñu ntute ñu'u kán, kiti uve u'xe díki í ni ũ'xi ntáki i. Kántidó le'e é un é un ntíki ti. Uve na'a díki ti e dóo kíni ó kaka'an kuēnta iña Xuva ko.

² Kiti dóo donchu'vi kaa, kiti é iní u sán ne, vata kaa ñaña tekú kaa ti. Ntá tsi dí'in tī ne, vata ntáa dí'in oso ntáa ne, xu'u ti ne, vata kaa xu'u ñaña kaa. Kiti ña vá'a sán ne, xé'e ti ntii tī é ntéé kímí tī. Xé'e ti tēu ti mí tuví ti é víi tī tsiñu ka'nu.

³ Kiti dóo donchu'ví kaa sán ne, vata tē ni'i kuí'i kue'en úun díki ti, ntá tsi é ntuvá'a. Un ntíí ntíí ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, ntántikin ñá ti, tsí koo da kúdu'va ña é ntuvá'a díki ti.

⁴ Ntánuu iní ña'a san kiti ña vá'á san, tsí xe'é ti ntii ti kiti dóo donchu'ví kaa san vata koo é kuvi kada kú'vê ti. Ntánuu iní ña'a san kiti dóo donchu'ví kaa san ne, ntáka'an ña:

—¿Xoó ntu é vata kaa kiti dóo donchu'ví kaa san? ¿Xoó ntu kuvi víi i é nāá ni tí? —ka'an ña.

⁵ Ní'i ti ítsi é dóo ka'nu víi ti, e dóo kini koo ka'an tí iña Xuva ko. Ní'i tí é kadā kú'vê ti uvi díko uvi xoó ne,

⁶ kuan ō dé ti. Dóo kini ka'an tí iña Xuva ko ni e dukún kán mí tuví ña, nī ña ntántoo ni ña ikān.

⁷ Ní'i tí é víi tí duxen nī ña ntántikin Xúva kō né, kūvi idé ti ni ña. Ní'i tí é kadā kú'vê ti iña un ntíí ntíí ña'a, ni ūn ntíí ntíí tātá ña'a, ni ūn ntíí ntíí ñuú, ni ūn ntíí ntíí ña'a, ña ntáka'an dá nēé ka tú'ūn.

⁸ Un ntíí ntíí ña'a, ña ntántoo ñuxiví san ne, ínūu iní ña kiti dóo donchu'ví kaa san, ña é ña ni uvé na'a díví i tutú A Le'ntu é xí'i un tsi nte da iñi ntú'u ñuxiví san, tutú mí uve na'a xoo e ní'i i ntuvi iña i ntii dañu ntúvi.

⁹ Te Inín é kīnin ne, kinin.

¹⁰ Tē xoó ní'i i é kunuu kutū né, kunuu kutu ntí'xe. Tē xoó ní'i i é kūví nuu káa ne, káa kuvi nuu ña. Dukuān né, xo'ō e ntáduku ntée o Xuva kō ne, ka'nu víi ō nima kó ne, kunūu iní ko ñá dí.

¹¹ Kidáā né, iní xtuku u úun kiti e dóo donchu'ví kaa. Kiti sá'á ne, ñu'u san kakéne ti. Uve uvi ntíki ti é vata kaa a le'ntú kaa ti, ntá tsi kaka'an tí vatā ó kaka'an kítí ña vá'á san.

¹² Ní'i ti ítsi é kadā kú'vê tí naa i kiti kuvi ūun san dá ntoo dadíi ti. Kade ti é un ntíí ntíí ña'a, ña ntántoo dá kaníi ñuxiví san, kunuu iní ñá kiti kuvi ūun san.

¹³ Dóo iní ti nté koo víi ti é kōo dá ntáku'dú'va ña'a san. Un tsi nte kúvi nakān ti ñu'u é kai'xi nte e dukún kan níi dukuān ntaíto díto ña'a san ñuxiví a.

¹⁴ Kuenta iña i sá'á é ní'i ti e kúvi idé ti dá kade ti tsiñu kiti kuvi ūun sán ne, kaeni nta'ví ti ña'a, ña ntántoo ñuxiví sa. Kaka'an tí ni ña'a san é na ntavá'a naa ñá santu kiti kuvi ūun, kiti idó nuu káa díki i, ntá tsi ntuvá'a ti ne, kantító dukuan tí.

¹⁵ Ní'i tí é kūvi kué'le ti ntuvi iña santu e ntúv'á'a naa kiti kuvi ūun sán ne, ide ti é kúvi ka'an santu sán dí. Kaka'an tí tsí da xoó ka ña'a, ña é ña kanúu iní i santu, kiti kuvi ūun sán ne, na kuví ña.

¹⁶ Taxnúu ti é na kúvé na'a seú san nta'a kua'a ña ne, ō xteén ña, un ntíí ntíí ña'a san, te kuetsi te na'nu ña, te kuika ña, te nta'ví ñá, te íó t'ó'ó ña ne, ō iña míi ña ntáde tsiñu ña.

¹⁷ Nté uun xoxo kuvi díko i, ntē ña kuvi kuiní i, tē ña te ntée na'a seú san kúñu í. Seú san ne, díví kiti é kuvi ūun sán, ō numéru díví ti.

¹⁸ Sá'á ne, ntio é koto ntuu ō. Xoo é ki'in iní i ne, na naka'vi ña numéru kítí kuvi ūun san. Numéru sán ne, kaduku ntée uun díví ña'a, ña ntoo ñuxiví sa. Te nakua'a ō numéru díví ñá ne, ínū sientu uni díko iñu.

14

Nchu'un e ita ña'a, ña uun sientu uvi díko kimi míl ña'a

¹ Kidáā né, iní u ntitsi A Le'ntú san tí'i í xuku Siuún, ni ūun sientu uvi díko kimi míl ña'a, ña é ntée na'a xteen i díví A Le'ntú san ni díví Uva í. Dadíi tsi ntáñi: ntíí ntíí ña.

² Kidáā né, tékú ko é vē'xí nte e dukún kan vatā ó kakañu'u ntúte ka'nu, vatā ó kuvi dá kak'e'xén nuu da dóo ntii kakatsin, vatā ó kuvi da dóo tí'tín ña'a ntánakueku ña kiñú'ū.

³ Īta ña uun nchu'ún xee nú tēu Xúva ko, nī ngimi kítí ntantító sán ni ñatā sán di. Nté uun ña'a ña ni kuvi kutú've ña nchu'ún xéé san, tsí da mii tsi ñā'a, ña é uun sientu uvi díko kimi míil ña'a, ña é nakáku, ña ñu'u ta'an ñuxiví a, kuvi ita ña.

⁴ Ña sá'á ne, ña ni ide ña kuétsi ni ñad'í, tsi ntúntoo ña. Ntántikin ñá A Le'ntú san da mí'i ka mí k'ín ña. Nakáku ña mé'ñū ña ntoo ñuxiví sa é kuvi ūun nuu i doméni iña Xuva ko nī A Le'ntú san.

⁵ Nté uun dovete ña ni ká'an ña, é ntē ña tuvi kuétsi ña nūu Xuva ko.

Ánjē, ña uni ñá'a, ña ni'i tú'ún

⁶ Kídāā né, iní xtuku ú uun ká ánjē, ña kaiko mé'ñū é dukún kán ne, e ní'i ñā tú'ún e dóo va'á ntii dañu ntúvi é ká'an ntodo ñá ni ña ntoo ñuxiví sa, ña dā mí'i ká ñuu, é da nēé ka tu'ún, da nēé ka tatá ña.

⁷ Un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—Kuiko ñu'u nto Xuva kō ne, kada ka'nu nto ña. Tsi e xéé ura i é kadā kú've ñá kuenta iña ña'a san. Kunuu iní ntó ña di, tsi divi ña de vá'a ña e dukún kan ni ñuxiví sa, ni ntute ñu'u kán, ni ūn ntí ntí ntute kuíi é kákene ñu'u sán di —ka'an ña.

⁸ Kídāā ne, xéé ánjē, ña é kuvi ūvī san, kaka'an ña:

—¡E kó'xō nuu, e kó'xō nuu ñuú ka'nu Babilonia, é Ide ki'vi un ntí ntí ñuú san ni vīnu i é kīni kaa! —ka'an ánjē san.

⁹ Kídāā ne, xéé tūku ánjē, ña é kuvi ūnī san ne, un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—Tē xoó ña'a kanuu iní ña kiti san ni sántu tí ne, kaxé'e ña xteén ña o nta'a ña é kuntéé na'a káa tí ne,

¹⁰ kudiin kué'en Xúva ko ni ñā. Ñá ntuntá'vī iní ña ñā nté un sīn. Kué'e ña ñā é ntó'o ña é kōko ña ñu'u du'xe san nuu ánje ni nūú A Le'ntú san.

¹¹ Ú'mē é kákene mi ntánto'o ña ne, kuan tsí koo kené ntii dañu ntúvi. Ña'a, ña é kánuu iní i kiti san ni sántu tí, ña é ntēe káa tí xteen í ne, ñá nī'i ña é kū'un kadín ñá ntē ntúvi ntē níñu —ka'an ña.

¹² Dukuān né, ña'a, ña ntáduku ntēe Xuva kō san, ña ntáde ntaa é káka'an ña, ña ntákuint'xe i Jesuu ne, kantio e dóo ka'xi vii ña nima ña.

¹³ Kídāā né, tēkú ko é káka'an tatsín san nī ko nte e dukún kán:

—Xntéén na'an sá'a: “Nté kui vá'a ña'a, ña xi'i é kuínti'xe ña Xuva kō.” Kuan koo xntéén —ka'an.

—Vá'á ó —ka'an Espiritū Sántū san—, tsí kuntoo da'na ña; ña káda tsíñu ká ña, tsí ki'ín ní'i ña nuu i é vā'á ó dé ña ñuxiví a —ka'an ña.

Ntúvi é nakuitā ñá ña'a san ñuxiví san

¹⁴ Kídāā né, iní u uun viko kui'xin. Nú víkó san títin'i uun é vata kaa ñatí kaa. Ntekú le'e é kúvi kaá kuaan diki ñá ne, ní'i nta'a ña ūun káa dakua e dóo ntikō.

¹⁵ É tūku ánjē kíi ña iní ukún san ne, un ntii tsi káka'an ñá nī ña tuví nú víkó san:

—¡Kadan tsiñun ni'in káa dakuá o ve! tsí e xéé ntúvi é nakuidon, tsi dóo itsi kiti kii ñuxiví san —ka'an ña.

¹⁶ Kídāā ne, ña é tuví nú víkó san ne, nátántēe ña káa dakuá ña ne, eni ntu'u ñā nákuído ña kiti itsí san.

¹⁷ Kídāā né, kii tuku ánjē ini ukun é tuví e dukún kán, ní'i ña káa dakua e dóo vá'a ntikō.

¹⁸ Kii xtuku ánjē nú nāá san. Ánje, ña sá'á ne, nteé nta'a ña ñu'u. Un ntii tsi káka'an ñá nī ánjē, ña é ní'i káa dakua e dóo ntikō san:

—¡Natántéén káa dakuá o! Nakuidon xo'o tinti'ō san, tsi dóo itsí ti —ka'an ña.

¹⁹ Ánjē sán ne, nátántée ña káa dakuá ña ñu'u a ne, kátsin ña xo'o tinti'ó san. Tsū'un ña ti iní tun ntóó Xuva kō é kádin ñá ti. Sá'a káni tú'un é nanto'o Xuva ko kō.

²⁰ Kiti tinti'ó san ne, Ixkádin ña tī nte díñi ñuu san ne, nté kaa te niñi dóo kí tun ntóó san. È'nu un tsi da nté xēe nú xo'o xu'u idú san ne, vata kaa ntute ka'nu kaa e xee tá'an nte uni sientu kilumétru é ká'nu.

15

Ú'xē ánjē, ña é ni'i u'xe núu i é ntó'o ña'a

¹ Iní u e dukún kán uun ká tuku nuu i e dóo ka'nu kue'éen ne, un tsi kúdu'va iní ko dá iní u. Iní u u'xe ánjē, ña é ni'i u'xe núu i e dóo nto'o ña'a san. Ña kóó ká nuu i é nto'o ña'a san te ita nti'xin nuu i sá'á, tsí ikán xee tá'an mí ntí'í é kúdiin Xúva kō.

² Iní u uun ntute ñu'u é vata ito xūxu é káxi'í ni'ni é kadāka ñu'u. Ntáñi ña'a nú ntute san, ña e kúvi idé ni kīti san ni sántu tí, nī káa ti nī numéru diví tí dí. Odo ña kiñú'ú é xe'é Xuva ko ña.

³ Ita ña nchu'ún vatā o ita Muisee, ña dé tsiñu iña Xuva kó ne, vatā ó nchu'ún A Le'ntú san di. Sá'á ntaíta ña:

Dóo ka'nu ne, dōo vá'á ó un nti'i nuū i é kade nto.

Da ntákudu'va ntí nuu i é kade nto,

Xuvā ntí, ña e dóo ió ntii i é víi da nēe ka.

Itsi nto ne, itsi ntaa, itsi é nuu é ntaā i.

Divi ntō Rei da mí'í ká ñuu.

⁴ ¿Vá iō ntú xoo é ña ká'ví i nto, Xuvā nti'?

¿O iō ntú xoo é ña ká'an i e dóo ka'nu nto?

Tsí da mií xntō é vā'á nti'xe nto.

Xēe ñā'a da mí'í ká ñuu é káda ka'nu ña nto.

Tsi díto e dóo vá'á ó kade kú'vē nto,

kuan o ita ña.

⁵ Kidáá né, Iní u é kántii ini ukún Xuva kō e dukún kán mi dóo xii, mí ñu'u vá'a lei ña.

⁶ Ntíi u'xe ánjē san má ūkún kán, ña ni'i u'xe núu i é ntó'o ña'a san. Ñu'u ña doo ntii e dóo va'a, é un tsi kai'xi kai'xí sa. Katīnuu doo e kúvi kaá kuaan xkíntika ña.

⁷ Kidáá ne, uun kiti é kuvi kīmi kiti ntantúto sán ne, xé'e ña ūun e'xin e kúvi kaá kuaan dá un dá un ánjē, ña é ū'xé san. Ñu'u tsitu ē'xin san núu i é ntó'o ña'a é vē'xí nta'a Xuva kō, ña kantúto ntii dañu ntūvi.

⁸ Ñu'u tsitu ini ukún san u'me é vē'xí nta'a Xuva kō, ña e dóo ka'nu, ña e dóo ntii ini i. Nté uun xoxo kuvi k'vi i má ūkún kán da nté ntí'í é ū'xe núu i e dóo nto'o ña'a san é ni'í ánjē, ña é ū'xé san.

16

E'xin é ñu'u é ntó'o ña'a san nta'a Xúva kō

¹ Kidáá né, tēkú ko tsi dóo ntii káka'an tátsin san nte ini ukún kán, kaka'an ni ánjē, ña u'xe ñá'a san:

—Kue'én ntó, kúkáte nto nuu i e dóo nto'o ña ñuxiví san é ñu'u ū'xe é'xin san ñuxiví kán —ka'an tátsin san.

² Kué'én ánjē, ña é kuvi ūun sán ne, eté ña é ñu'u e'xin ña ñuxiví kán. Un ntíi ntíi ña'a, ña é ntēe na'a káa kīti san kúñu i nī ña ntánuu iní i santu tí ne, kēne tintu'xe e dóo kini ntáa kúñu ña ne, un vá'a vá'a tsi exnúu.

³ Ánjē, ña é kui ūví san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ñu'u kǎn ne, ntute sán ne, ntūvi niñi vata ito nāñi ñá xi'i itō. Xí'i ntíi ntíi kiti ñu'u nto'o iní ntute ñu'u kǎn.

⁴ Ánjē, ña é kui ūní san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute ka'nu kan nī mí kaē'nu ntute sán ne, ntuvi niñí di.

⁵ Kidāā né, tēkú ko tsi ánjē, ña ntee nta'a i ntute sán ne, kaka'an ña:

Dōo vá'ā ó kade kú'vē ntó, Xuvā ntí.

Dōo va'á kue'en nto,
nto'o é tuví nto veví ne,
tuví nto kidaā di.

⁶ Tsí divi ña éti ña niñi ña'a,
ña ntáduku ntée nto,
ni ñā'a, ña é kǎ'an ntódo tú'un ntō.

Veví ne, nakō'o nto ña niñi,
tsí mií ña ntúku ña é kuǎn koo víi nto ni ñā,
ka'an ánjē san.

⁷ Tēkú xtuku kó uun tatsin é vē'xi nú nāa kan, é kǎka'an:

—Kuan koo, Xuvā ntí, ña e dóo ntii iní i, tsi dóo vá'ā ó kadē kú'vē nto é nuu é ntāa i —ka'an.

⁸ Ánjē, ña é kui kǎmí san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú ngántíi san ne, ní'i Itsi é kǎ'mi ntúve i ña'a san.

⁹ Un vá'a tsi í'xi ñā'a san é xe'é ka'ni kuē'en ngántíi san. Ntá tsi ñá ni nátiivi iní ña, ntē ña ni kǎ'an ña te dóo ka'nu Xuva kō. Kǎ'an kǎni ña iña Xuva ko, tsi divi ñā e táxnū ña é ntō'o ña.

¹⁰ Ánjē, ña é kui ū'n san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú tēu kiti dóo donchu'ví kaa san ne, kúnee mí kadē kú'vē ti. Ña'a sán ne, un tsi náka'xí ta'an ña nú'u ña e dóo ntánto'o ña.

¹¹ Ntá tsi dā dií dií ka ntáka'an kǎni ña iña Xuva ko, ña tuví e dukún kǎn, tsi dóo ntánto'o ña e ntáte'u ña tǎntu'xé san. Ntē ña ni nativi iní ña nuu i e ntáde ña.

¹² Ánjē, ña é kui iñú san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña nú ntute e dóo ka'nu san é nani Eūfraté ne, Itsi nūu ntute san vata koo é kúvi kuíta ntí'xin rei, ña ntáde kú'vē ñuu é ntoo mí kǎnu ngántíi san.

¹³ Kidāā né, iní u tsi kǎni uní espíritū é kǎni ntāa san xu'u kiti ña vá'á sán ni xū'u kiti dóo donchu'ví kaa san, ni xū'u ña kaka'an é tū'un Xuva ko kǎka'an ña, ntá tsi ña ntāa. Vata ntāa tsá'vá ntāa espíritū é kǎni ntāa e kǎi xu'u ña.

¹⁴ Vé'xi ntá'a tó'o e ña vá'á sán ne, kade nuu i é kōo da ntákudu'va ña'a san. Kí'in mí ntoo un ntíi ntíi rei ñuxiví san vata koo é nakúvé ta'an ña é víi ñá du'xen ni Xuva kō, ña é kúvi víi é un ntí'i. Dōo ka'nu kúvi ntuvi tsikan.

¹⁵ “Koto nto tsi da nēe iní xntó kǎ'xi ú vata koo kǎ'xi uun ña du'u. Nté kui vá'a ña'a, ña é ña te ntákidi, ña é iō tu'vé doo i vata koo é ña kuká'an nuu ña é kǎni ña'a san é kuntí ña”, kuan ō ka'an Xúva kō.

¹⁶ Ne, nataká nuu rei san ñuu é nani Armageduun é tū'un hébreu.

¹⁷ Ánjē, ña é kui ū'xé san ne, ēté ña é ñū'u e'xin ña mé'ñū tatsín san ne, nte nú tēu ka'nu é tuví ini ukun e dukún kǎn ne, un ntii tsi kǎka'an úun tatsin é kǎka'an:

—ǎ kúvi ve! —ka'an.

¹⁸ Kidāā ne, iñi ntú'ū xi'í nuu ne, kǎtsín di. Dōo kǎñu'ú ne, un ntii tsí taán ñuxiví a. Nté uun ito vata táan vata ō kúvi sá'a nte ntúvi é ntoo ña'a ñuxiví a.

¹⁹ Nuú ka'nu sán ne, ntíka. Uní tá'ví kúvi. Un ntíi ntíi ñuu dá kǎni ñuxiví sa ne, nūu dí ne, naka'an Xuva ko ñūu kǎ'nu é nani Babiloniá ne, dií ka kue'e xe'é ña é ntō'o ña; un vá'a tsi kúdiin ña ni ñūú tsikan.

²⁰ Ntoko ñu'u un ntií ntií ñuu é òdo ntita mé'ñu ntute ñu'u kán né, kúnaá un ntií ntií xuku.

²¹ Un tsi nte e dukún kan vè'xi kán davi xuu é ña te da va ntáa, é víi te ùvi díko kílú é un é un, é kò'xó ntódó ata ña'á san. Ne, dóó ka'an kíni ña'a san iña Xuva ko kuenta iña dávi xuú san, tsi dóo donchu'ví o kúvi e ntó'o ña'a san.

17

É nto'o ñadĩ'í kini kaa

¹ Kídáa ne, uun ánjē, ña é ù'xe ña'a, ña ní'i ù'xe é'xin sán ne, xée ñā mí tuví u ne, kaka'an ñā nī ko:

—Ní'ín, nañē'ē ú o nté koo nto'o ñadĩ'í kini kaa san, ña tuví mé'ñu ntúte na'nu san.

² Un nti'í rei ñuxiví san idé ña ni ñā é kíni kaa. Ñá te nté kaa dé k'í'vi ña vīnu ña —ka'an ña.

³ Kídáa né, nuu ta'án u xénī kó, kue'en ní'i ñá ko ñuu itsí kán. Ikán né, Iní u uun ñadĩ'í, ña ntekú kiti kuē'e, kiti dóo donchu'ví kaa. Uve u'xe díki tí. Ú'xi ntíki tí dí ne, kaní kúñu tí úve é káka'an kíni iña Xuva ko.

⁴ Ñadĩ'í san ne, nuu ña doo kué'e teku níñi, é kaito nteé dí. Nu nenu ña xo'o kiti ní tsintí ní dí'i é kúvi kaá kuaan, é kúvi xuu é dóo kai'xi ní kiti kuí'xin é dóo nuu á'vi i sán dí. Ní'i nta'a ña e'xin é kúvi kaá kuaan é kúvi u tsitu nuú í é dóo kini ntáa é kade ña ní da nēe ka ñatī, nuu í é dóo dentu.

⁵ Xteén ña ne, nteé na'a úun díví é dóo ví'xín ō, é káni tú'un: “Babilonia ká'nu, é divi dí'i ñadĩ'í kini ntáa ní ùn ntií ntií nuu í é dentu é íó ñuxiví san”, nteé xteen ña.

⁶ Kídáa né, kútuní ko tsí ñadĩ'í tsikán ne, k'í'vi ñā é xí'í ñā níñi ñá'a, ña ka'an ntódo tú'un Xuva kō, ña é ká'an tú'un Jēsuu.

Kóo dā kúdu'va ko dá Iní ú ña.

⁷ Ntá tsi kaka'an ánjē san ní ko:

—¿Nté kúí koo da káku'du'va ntu o? Vía ve ne, ka'án u ní ō nuu í é dóo ví'xín ō iña ñadĩ'í sa'á ní kiti ntekú ña san, kiti dóo donchu'ví kaa é uve u'xe díki tí ní ú'xi ntíki tí.

⁸ Kiti dóo donchu'ví kaa, kiti ínín sán ne, ítúví tí kídáa, ntá tsi xoó ka tí vevii. Ntá tsi nene díto xtúku tí xu'u totsín san dí'na dá kí'in tí é nakúnaá kue'en tí kúñu tí ntii dañu ntúvi. Na ntoo ñuxiví san, ña é ña túvi díví í nteé na'a iní tutu mí úve na'a díví ña'a, ña é ní'i í ntuví iña í un tsi nte dá de kú'vé Xuva ko ñuxiví san ne, kóo da kudú'va ña te ínín ña kiti san, tsi ítúví tí kídáa ne, xoó ka tí vevii, ntá tsi ntii díto xtúku tí.

⁹ 'Ia é ntio é kí'in iní ō sá'a vē: É ù'xe díki tí ne, kani tú'un ù'xe xúku mí tuví nti'í ñadĩ'í san.

¹⁰ Kani tú'un é ù'xé reí dí. Rei, ña é ù'un san ne, é ngāva ña. Uun ña ne, vevii kadé kú'vé ña. Ña uun ká san ne, vata kí'xi ñā. Ntá tsi te vè'xi ña ne, ñā kukuí ña kutuví ña.

¹¹ Kiti san, kiti ítúvi kídáa ne, xoó ka tí vevii ne, divi tí víi tí rei é kúí úná san ne, kaduku ntée tí é ù'xé reí san dí. Rkontúví ne, kí'in tí é nākunaá kue'en tí kúñu tí ntii dañu ntúvi.

¹² Ntíki é ù'xi é ínín sán ne, díví é kani tú'un ù'xí rei, é vāta kuíñi ntu'u kada kú'vé ña. Vii dadii ña rei ní kiti san, ntá tsi uun da'na tsi.

¹³ Un tsi ntáda ña xu'u ña é kué'é ña ntii ña ní tsíñu ña kiti dóo donchu'ví kaa san é kadā kú'vé tí naa ña.

¹⁴ Vii ña du'xen ní Á Le'ntú san, ntá tsi ña kúvi víi ña ní í, tsí díví é kúvi víi. Tsí Á Le'ntú san ne, díví é Tó'o ùn ntií ntií tó'o ñuxiví sa, díví é Rei, ña é díí ka ka'nu é da nēe ka tuku rei. Ña ntántikin í, ña é kana, ña é nakaxnúu ne, ñā natívi iní ña é kúntikin ñā Á Le'ntú san —ka'an ánjē san.

¹⁵ Kaka'an xtúku ánjē san ní ko:

—Ntute ka'nu é inin, mí tuví nti'i ñadĩ'í kini kaa sán ne, diví é káni tú'un e dóo titín ña'a, ña vé'xi dā mí'í ká ñuú é da nēé ka tu'un ntáka'an ña.

¹⁶ Ntiki é ū'xi é inin é ūve kiti sán ne, kinchu'vi ñadĩ'í kini kaa san. Xtuví mií ña é kōo da kantí ña. Ka'xi kúñu ña ne, ka'mi ña di.

¹⁷ Tsí Xuva kō ne, xé'e ña itsi rei san é vií ña nēé é ntio ña. Xé'e ña é un tsi ntáda ña xu'u ña é kué'é ña é kadā kú've kiti san náa ña da nté ku é kúntaa ntí'í é kaka'an Xúva kō.

¹⁸ Ñadĩ'í, ña é inin sán ne, diví ñuú ka'nu é kadé kú've iña un ntí'í ntí'í rei ñuxiví san —ka'an ánjē san.

18

Dā ko'xó nuu ñuú Babilonia

¹ Dā ita ntí'xin kúvi sá'ā né, íni u tuku ánjē, ña vé'xi e dukún kán, ña e dóo ntii iní i. Xí'í nuu kanií ñuxiví san, tsi dóo kai'xi ntúve ña.

² Un ntii tsi kéne ña, kaka'an ña:

—¡E kó'xo ñuú Babilonia, ñuu e dóo ka'nu san! É kúvi vi'í é ña vá'a vē, mí ñu'u vá'a un ntí'í ntí'í espíritū é kīni ntáa, ni tākā mí ñu'u vá'a un ntí'í ntí'í láa ku'u, kiti dóo dentū.

³ Tsí un ntí'í ntí'í ñuú san ne, de kí'vi ña ni vīnu i é kaēni dikí ña da xōó ka ñatíi. Rei, ña e ntádē kú've ñuxiví san ne, éni dikí ña ñadĩ'í san di, ní ña ntádiko nu á'vi ñuxiví san ne, kukuika ña, tsi dóo ñíi ña da nēé ka e ntío ña —ka'an ánjē san.

⁴ Kidáā né, tēkú xtuku kó uun tatsin é vé'xí e dukún kán, kaka'an:

—Ntii nto ñuú sa'á, ña'a ko, vata koo é ña dúku ntée nto é vií nto é kīni kaa e ntáde ña, vata koo é ña ní'í nto é nto'o nto ni ña di.

⁵ Tsi kuétsi ña ne, é kúxee kuitin un tsi nté e dukún kán. Tsí Xuva kō né, naka'an ña nuú i é kīni kaa iña ña.

⁶ Ñakué'e nto un ntí'í vata tsi ō tá'xi ña nto. Ntá'vi nto ūvi íto vatā o dé ña ni ntō. Ūvi íto nadaká nuu nto vata koo é na kuntii iní i é kō'o ña, vata ō nádaká ña e xí'í ña'a san.

⁷ Kú'é e ntō é na ntō'o ña ve; na kúnta'xa iní ña vata tsí o dé ka'nu ña, vatā o itúvi ña ní dokuika iña ña di. Tsí kaka'an míi ña: “Xu'ú ne, dóo ka'nu ña'a u é reiná u. Nā te ñadĩ'í kíi u; ñā te ñadĩ'í ntá'vi u; nté un síin ña te neé nto'o ko”, ka'an ña.

⁸ Dukúan ne, uun ntúvi tsi xee ntí'í ntí'í é ntō'o ña. Xéé doxi'í, ní dontíní, dōkó di, ní é koko ña mé'ñū ñu'ú san di. Tsi dóo ka'nu Xuva kō, ña kade kú've —ka'an tátsin san.

⁹ Rei ñuxiví san, ña éni dikí ñadĩ'í san ne, ña é intóo dadíi ní ña ní e dóo vá'a iña ña ne, kueku nteé ña ña, tsi dóo u'vi kuví ña ña te íni ña u'me é kākene mí kai'xi ñadĩ'í san.

¹⁰ Kuntāñi ika tsi ña, e ntaú'vi ña é ntō'o ña e dóo kanto'o ñadĩ'í san. Ká'an ña:

—¡Ña nta'ví idēn ntun, ñuú Babilonia, ñuu e dóo ka'nu kue'en! É uun da'na nchūvií dú'va tsi xee e dóo nto'o o —ka'an ña.

¹¹ Ña ntádiko nu á'vi ñuxiví san ne, kueku nteé ña i. Kuntōo nta'xa ña, tsí ña xoxó ka ña'a, ña é kuíin iña ña ve.

¹² E diko ñā né: káá kuaan, káá kui'xín, ní xūu e dóo nuu á'vi i, ní kiti kui'xín, ní dōo ntí'í, ní dōo kaíto nteé, ní dōo séda, ní dōo kue'é teku níñi, ní ūn ntí'í ntí'í nuu utun e dóo vá'a ñe'e, vata kaa chetun, ní da nēé ka nuu i e kúvi nu'ú eléfanté, ní ūtun e dóo nuu á'vi i, ní kaá kuaan vítá, ní kaá nteé, ní nuú i e kúvi xuu kui'xín,

13 ni kanelá, nī cho'o e dóo vá'a ñe'e, ni kütú, ni ū'xén cho'ó, nī cho'o vīdin, ni vīnū, ni āseté, ni kīti trigú ni ūtsi tí, ni kīti kaidó, ni le'ntú, ni idú, ni káreta é ntáñu'u ti, ni ña'a, ña dóo ntáde tsiñu di. Un tsi nte ntúvi iña ña'á san díko ña.

14 Ká'an ña ni ñúú Babiloniá san:

—Ña túvi ká kiti vidin e dóo ntio nima ó ne, un nti'í dokuika iña o ni un nti'í e dóo va'á, e dóo kai'xi iña ó ne, é kúnaá kue'en ve. Ñá nani'í kue'én ka ó ve —ka'an ña.

15 Ña ntadíko nuu i tsikān, ña é nī'í dokuika kuénta iña í ne, kuntañi ika ña e dóo u'vī ña é kánto'o ñuú Babiloniá san. Kuntōo nta'xa ñá ne, kueku nteé ña ñuu é vata kaa ña dī'í kaa,

16 ká'an ña:

—¡Ña nta'ví ide ñuú e dóo ka'nu san! ¡Ña nta'ví ide ñad'í, ña inúu doo ntí ni dōo kaíto ntee, ni dōo kue'é teku niñi, ni xō'o kiti e kúvi kaá kuaán, ni xūu e dóo nuu á'vi i, ni kiti kuí'xín dī!

17 ¡Uun da'na nchuvī tsi kúnaa un nti'í e dóo nuu á'vi i san! —koo ka'an ña ntádiko san.

Un ntí ntí tó'o tun ntōo san nī ña ñu'u iní i kan, nī ña ntántikin tó'o ī sán, ni ūn ntí ntí ña ntáde tsiñu nú ntute ñu'u kán ne, kúntañi ika ña.

18 Dā íni ña u'me é kai'xi ñuú san ne, ntáka'an ña:

—¿Va mí'í ntú tuví ka xtuku ñuu é vata kaa sá'ā e dóo ka'nu? —ka'an ña.

19 Dá'vi mii ña dīki ñá xenté'u é ntoo ña dontíní ne, ntaéku ña. Dōo u'vi kúvi ña ñe, un tsi ntákachu'ntáa ña, ntáka'an ña:

—¡Ña nta'vín idēn, ñuú ka'nu! Dokuíka é lo iña ó ne, kukuika ūn ntí ntí ña'a, ñá ío tun ntōo i é kaika nú ntute ñu'u kán. Ntá tsi uun da'na nchuvī dú'va tsi nántatsin —ka'an ña.

20 Ntá tsi kuntōo díní ntó, ña ntoo e dukún kán, ña ntáduku nteé Xuva ko, nī pustru ñá, nī ña ntáka'an ntódo tú'un ñá, tsi dā xe'é Xuva kō e dóo nto'o ñuú Babiloniá ne, é ntūnáa kuenta iña i vata o dé ña ni ntō.

21 Kídāa ne, uun ánjē, ña e dóo ntii iní í ne, kī'í ña uun xuu ka'nu, vata kaa xodo mólinu é kádin núu o ūtsi trigu káa ne, nakuítá nuu ña mé'ñu ntute ñu'u kán, kaka'an ña:

—Kuan koo nakuítá nuu ú o, ñuú Babilonia e dóo ka'nun. Nté uun ito ká ña kiní ka ña'a sán o.

22 Nté uun ito ña dító ka é kuēku kiñú'u san itsi o, nté choō, nté trunpetá ka. Ñá nī'í ka xoó kada tsiñu i da nēé ka nuu i é káde ña. Ñá dító kañu'ú ka xodo mólinu san te tadín ūtsi trigú san.

23 Nté uun ito ká ña xí'í nuu ká ñu'ú san nuu o. Nté ña tekú ka o e dóo vañi ña ntátánta'a san. Ña'a o, ña ntádiko nu á'ví kán ne, kuān te dóo na'nu ña'a ña dá kaniñi ñuxiví san kídāa né, divīn ne, dé tatān da éni nta'vín un ntí ntí ñuú san —ka'an ánjē san.

24 Divi ñuú Babiloniá sa éti niñi ña'a, ña ka'an ntódo tú'un Xuva ko, nī ña ntáduku nteé Xuva ko, ni ūn ntí ntí ña'a, ña é nakunáa ntuví iña i ñuxiví a.

19

1 Dā kúvi ita ntí'xin sá'ā né, tēkú ko tatsin é ña te nté kaa ña'a vañi ñá ntáka'an ñá e dukún kán:

¡Dōo va'á Xuva kō!

¡Dōo ka'nu Xuva kō!

Divi ña é nakáku ña kō.

Dōo kaxi'í nuu ka'nu ña.

Divi ña e dóo ntii iní ña.

2 Tsi dóo vá'ā ó kadē kú'vē ñá ne, dōo nuu é ntaā i é káka'an ña.

Tsí xntéku ku'vē ñá iña ñadí'í kini kaa sán ne,
 kaka'an ña tsí da mií é kántio e dóo nto'o ña,
 tsí nañé'e ña nuu i é kīni kaa dá kanií ñūxivi san, vata tsī o dé ña.
 Ntanáa Xuva ko ni ña vē, e é'ní ña ña'a, ña edé tsiñu iña Xuva ko,
 ka'an ñá'a san.

³ Kidáa ne, ntáka'an xtúku ña:

—¡Dóo va'á Xuva kō! ¡Dóo ka'nu Xuva kō! Ú'mē é kai'xi ñadí'í kini kaa sán
 ne, dá kaxee kaxee ntii dañu ntūvi —ka'an xtúku tatsin san.

⁴ Ñatā, ña é oko kimi ñá'a san nī ngimi kiti ntantíto sán ne, nákunchiti ntāa
 ña ñū'u kán, nanú'u ña iní ña Xuva kō, ña tuví nú tēu ka'nú san, ntáka'an ña:

—¡Kuan koo na kōo! ¡Dóo ka'nu Xuva kō! —ka'an ña.

⁵ Kidáa né, tēkú ko uun tatsin é vē'xí nte nú tēu ka'nú san, é kāka'an:

¡Ká'an ntō tsi dóo ka'nu Xuva kō,
 un ntíí ntíí ntó, ña ntáde tsiñu iña ña,
 un ntíí ntíí nto e ntaíko ñū'u nto ña,
 kuān té na'nu ñá'a nto, ó ña na'nu ñá'a nto!,
 ka'an.

Viko dá tanta'a A Le'ntú san

⁶ Kidáa né, tēkú ko uun tatsin é vata tē ña te un síin ña'a ntáka'an ña. Dító
 vatā ó kuvi dá kae'nu ntute ka'nu, vatā ó kuvi dá un ntii tsi kākatsin, e ntáka'an
 ña:

¡Dóo va'á Xuva kō!

¡Dóo ka'nu Xuva kō!

E éni ntu'u Xuva ko, ña dóo ntii iní í, kade kú'vē ñá ve.

⁷ Nā dīnī koo nakuntōo o.

Na kada ka'nu o ña,

tsí e xéé ura i é kōo viko e tánta'a A Le'ntú san ne,

é iō tu'vé ñadí'í ñá ve.

⁸ Ní'í ña é kunūu ña doo ntii e dóo va'á,

e dóo ntuntōo, e dóo kai'xi.

Tsí doo ntíí san ne, vata kaa nuu i e dóo vá'á ó de ña'a, ña ntákuinti'xe i Xuva
 kō,
 ka'an ña.

⁹ Kidáa ne, kaka'an ánjē sán nī ko:

—Xntéén na'an sá'a: “Nté kui vá'a ña'a, ña e kána ña é kika'xi ña víko e tánta'a
 A Le'ntú san” —ka'an ña.

Ne, kaka'an xtúku ña nī ko:

—Sá'a é tū'un é nuu é ntaā i é kaka'an Xúva kō —ka'an ña.

¹⁰ Kidáa ne, nákunchiti ntāa u nú dī'in ánjē sán vata koo é káda ka'nu ú ña,
 ntá tsi kaka'an ñá nī ko:

—¡Ná ku kuān xkoón den! Mii tsi Xuva kō é kada ka'nu o ña. Tsí xo'ō né,
 dadíí tsi ntáde tsiñu o iña Xuva kō, ni ũn ntíí ntíí ta'an o, ña é ní'í tū'un Jēsuu
 —ka'an ña.

Tsí tū'un Jēsuú ne, diví é xe'é Xuva kō é ká'an ntódo ña'a, ña ntáka'an náa ña.

Ña nteku idú ku'xin

¹¹ Kidáa né, iní u e nákaan e dukún kán né, iní u uun idú ku'xin. Ña'a, ña
 nteku ti ne, dú'va nani ña: Ña Kade Ntaa, Ña Kaka'an é Nuú é Ntaā í nani ña.
 Dá kadé kú'vē ñá ne, nuu é ntaā í kade ña; dá kade ña du'xēn dī.

¹² Ntúxnúú ña ne, kaxi'í nuu vatā ó kai'xi ñū'u. Dóo titín le'e odo díki ña.
 Nteé ña uun dīvi é ntē xoxo iní i neé dīvi, é mii tsi ña iní ña.

¹³ Nuú ña doo é kúkií nto'o niñi. Diví ñá ne, Tū'un Xuva ko nani ña.

¹⁴ Áta ñā ntántikín sntadun, ña vé'xi e dukún kán. Ñu'u ña doo ntii e dóo va'á, doo kuí'xín kue'én ne, ntántodō ñā idú kuí'xín di.

¹⁵ Xu'u ña kí káa é ntiko ntadí o nuu i, é ntúku kui'i núu ña un ntii ntii ñuú ñuxiví a. Káa kúvi tatun é kadá kú've núu ña. Vatá ó kaedin nuu ña dí'in ña tñtí'ó san ne, kuán koo víi ña é nī'i ña'a san e dóo nto'o ña, e dóo kudín Xuva kō, ña dóo ntii iní í san ni ñā.

¹⁶ Nteé ðivi ñā ata dóo ña ni dā'ntá ña, é kākā'an: “Rei, ñā odo nūú, nī Tó'o, ña odo nūu”, ka'an.

¹⁷ Kidáā né, iní u uun ánjē, ña ntisi ntōdo ata ngántí san. Un ntii tsi kána ña un ntii ntii láa, kiti ntaiko e dukún kán, kaka'an ña:

—Nī'í nto, nataká nuu nto, tsi ña te un siin kúñu ta'xi Xuva kō é ká'xi nto.

¹⁸ Ka'xí nto kúñu rei san nī tó'ō sntadun ni ña dóo diin, nī kúñu idú nī ña ntántodō ti. Ka'xí nto kúñu ün ntii ntii ña'a, kuán te ñā ntoo vá'a, kuán te ñā ntáde tsiñu, te kuetsi te na'nu ña —ka'an ánjē san.

¹⁹ Kidaā né, iní u kiti e dóo donchu'ví kaa san, nī rei iña ñā ntoo ñuxiví san, nī sntadun ña. Nataká nuu ña é vii ñā du'xen nī ña nteku idú kuí'xín san, nī sntadun ña.

²⁰ Ntá tsi tñn ña kiti sán nī ña kaka'an dóvete é kuenta iña Xuva ko kaká'an ña, ña idé nuu i e dóo na'nu kuenta iña kiti dóo donchu'ví kaa san, é kúdií éni nta'ví ña ña'a, ña é nteé na'a káa kiti san, nī ña ntánuu iní i santu ti. Ña tsikán ni kiti dóo donchu'ví kaa sán ne, kantíto tsi ña, nakuíta nuu ña ña ni tī mé'ñu ñu'u du'xé san é ña te kantá'va kue'en tsi.

²¹ Ña nguú sán ne, xí'i núu ña káa e kí xu'u ña nteku idú san ne, un ntii ntii láa san é'xi nta'á ti kúñu ña xí'í san.

20

Uun míil kuá

¹ Kidáā né, iní u kí uun ánjē e dukún kán, ni'i nta'a ña ntakáá xii'í tótsín san ni kadena ká'nu.

² Tñn ña kiti ña vá'ā san, kiti ata san é diablu tí ni Satānaá ne, kī'ní va'ā ñā ti kadena san, é uun míil kuá kunu'ní ti.

³ Nakuitá nuu ña ti iní tótsín san ne, nakadí ñā xu'u i. Dávi nuu ña xu'u tótsín san vata koo é ña kani nta'ví ka tí ña'a san ñuxiví san da nté ntí'i é uun míil kuá san. Te ita ntí'xín é uun míil kuá san ne, nantuté ña ti uun da'na.

⁴ Kidáā né, iní u nú teu na'nu, mí ntoo ña'a, ña é nī'í i é kadá kú've. Iní u nima ñá'a dí, ña e é'nte tu'un ña'a san díki i e ntántikín ñā Jesuú ne, nī é ntáka'an ntódo ña tú'un Xuva kō di. Ña sá'á ne, ñā ni iníu iní ña kiti san, nté santu ti; nté ña ni xé'e ña é kuntee káa tī xteen ña, nté ntá'a ña. Iní u tsi ntóto ña ne, nāni'í xtúku ña ntuvi iña ñā ne, kada kú've ñā nī Cristu uun míil kuá.

⁵ Ntá tsi ña nguú sán, ña xí'í ne, ña ntóto ña dá nté kuíta ntí'xín é uun míil kuá. Da sá'á é kuví ūun ito ntoto ña.

⁶ Nté kui vá'a ñā'a, ña é ntáduku ntée i é ntóto é kuví ūun ito doxí'í san, tsi ntáduku ntée ña Xuva kō! É kuví ūv'í doxí'í san ne, ña kúvi víi ka ni ñā, tsi víi ña dutu Xúva ko nī Cristu. Dadí tsi kadá kú've ñā ni ñā é uun míil kuá.

Dá ko'xó ntée tó'ō e ña vá'á san

⁷ Tē kúvi ita ntí'xín é uun míil kuá san ne, nantuté Xuva kō tó'ō e ña vá'á san mí nuu kutú.

⁸ Tē ntí ne, kani nta'ví ña'a ngimí o diñi ñuxiví san, un tsi nté Goo ni Mágoo, ña ntaínchu'vi Xúva ko, kána ña é natáká nuu ña é vii ñā du'xēn; nté ña kui ká'vi o ña é ña te da díi da díi ña, vata kaa kuví tsókō.

⁹ Kuédadii tsi kúxéé ña kani ñuxiví san ne, ēd'í nuu ña mí ntántoo ña'a, ña ntáduku ntée Xuva ko, ni ñuú e dóo kakuinima Xúva kō. Ntá tsi kuíta nuu Xuva ko ñu'u é vé'xí nte e dukún kán ne, uun ito tsi í'xi un ntii ntii ña'a san.

¹⁰ Tō'o é ña vá'ā san e éni nta'ví ña'a sán ne, nákuítá nuu Xuva ko i mē'ñú i mí kai'xi ñú'u dū'xé san, mí tuví kiti dóo donchu'ví kaa san ne, nī ña é káka'an dóvete é iña Xuva ko kaká'an ña. Ikān né, dóo nto'o ña, ntuni ñá, ntē ntúvi ntē níñu é ntií dañu ntúvi.

Tē xntéku kū'vé Xuva kō nú tēu kui'xín san

¹¹ Kidáā né, íní u uun nú tēu ka'nu é kui'xín, ni ūun ña'a, ña tuví nti'i ikān. Ñuxiví san nī e dukún kán né, ntoko ñu'u mii dá ini tuví ña.

¹² Kidáā né, íní u un ntií ntií ña xi'í san, te kuetsi te na'nu ña, ntáñi ñá nú tēu san. Ne, nákaān Xuva ko tūtú san ni tūku tutu mí ūve na'a d'ví ña'a, ña é nī'i i ntuví iña i. Xntékú kū'vé Xuva ko iña ña xi'í san vatá o dé ña, vatá o ūve na'a ini tutú san.

¹³ Ntute ñu'ū sán ne, nakué'e un ntií ntií ña'a, ña é teni íní i kán. Doxi'í san nī mí kadē kú'vé doxi'í san ne, nakué'e ña'a, ña ñu'u vá'a ikān di. Xntékú kū'vé Xuva ko iña ña, un ntií ntií ñá, vata tsi o dé ña.

¹⁴ Kidáā né, nakuítá ñá doxi'í san, nī mí ntántoo ña xi'í san mé'ñu i mí kai'xi ñú'ú san. Ñú'ū sán ne, diví é ká'an o é doxi'í é kúvi ūvi.

¹⁵ Ña'a, ña é ña tuví diví i ūve na'a ini tutu mí ūve na'a xoo é nī'i i ntuví va'á iña i ne, nakuítá nuu ña i mé'ñu ñu'ú san.

21

E dukún xéé ni ñuxiví xēe

¹ Kidáā né, íní u uun e dukún xéé ni ūun ñuxiví xēe. Tsi é dukún kan ni ñuxiví sa é tuví kidaā ne, ntoko ñu'u mii. Ntē ntute ñu'ū ña tuví ka.

² Xu'u é Juaán u ne, íní u ñuu é káduku ntée Xuva kō, é Jerusaleen Xeeé naní. Nte e dukún kan vē'xi, nte mí tuví Xuva kō. É iō tu'vé vata kaa uun ñad'í é títetu ña e tánta'a ña ni xēi ña.

³ Tékú ko uun tatsin é dukún kán e dóo ntií káka'an:

—Koto nto ve, tsi Xuva ko tūvi ña ni ñá'a san ve. Kuntoo ña ni ñá ne, kúvi ña ña ñuú ña. Xuva kō né, mii ña kutuví ñá ni ñá, é vii ñá Xuva ña.

⁴ Xuva kō ne, nakué'e ña un ntií ntií ntute núu ña'a sán ne, ña kōó ká doxi'i; ntē ña kunta'xa ini ka ña; ntē ña kuekú ka ña; ntē ña kaxnúu ka ña. Tsi é ita nti'xin un nti'i e kúvi di'na —ka'an tátsin san.

⁵ Kidáā ne, ña tuví nú tēu ka'nú san ne, kaka'an ña:

—Koton, tsi kade vá'a xéé u un nti'i nuú i —ka'an ña.

Kaka'an xtúku ña:

—Xntéén na'an sá'á, tsi tú'ūn é nuu é ntaā í é káka'án u ni ō —ka'an ña.

⁶ Kidáā ne, kaka'an ñá nī ko:

—É kúvi ve. Xu'u é di'na ú ne, xu'u é nantí'í ú di. Vata kaa letra Á ni lētra Z kaa u. Te xōó kaitsi í ntute ne, kué'ē ú doméni é kō'o ña mí kākii ntute é tā'xi ntuví iña ña.

⁷ Xoó ña'a é kúvi víi ña ne, ní'i ñá é un nti'i nuú i sá'a ntá'a kó ne, kúvi ú Xuva ñá né, diví ñá ne, kúvi ña i'xá ko di.

⁸ Ntá tsi ña'a, ña e dóo íxó i, ña é ña ntákuinti'xe i, ña e dóo kini ntáa nima í, ña e ntaéni dikí ta'an í, ña e ntáde tatán, ña ntánuu íní i santu, nī ña veté ne, kuan ō ña é nī'i ña é kōko ña mí kai'xi ñú'u dū'xé san. Sá'á é kúvi ūvi doxi'í ña —ka'an ña.

Jerusaleen Xee

⁹ Kidáā ne, xéé ūun ánjē, ña é ū'xe ñá'a san, ña é nī'i i é ū'xe é'xin é ñu'ū u'xe nuu i é nanto'o Xuva kō ña'a sán ne, kaka'an ñá nī ko:

—Ní'in, dá nanē'e ú o ña da vé tanta'a, ñad'í A Le'ntú san —ka'an ña.

¹⁰ Espírítu Sántu sán ne, kue'en ní'i ñā kó uun xuku ka'nu, xuku e dóo dūkun. Náñ'e e ñā kó ñuu é káduku ntée Xuva kō, ñuu é nani Jerusáleen Xeé, ñuu é vé'xi nte e dukún kán, mí tuví Xuva kō.

¹¹ Ñuu sá'á ne, kaxi'í nuu ni ntuve Xuva kō ne, ñú'u i ne, kai'xi vátā ó kai'xi xuu é nani jaspe e dóo nuu á'vi i, e dóo kaxi'í ni'ni e nté kaa te xūxu kúvi.

¹² Kan̄i diñi ñuu san ne, ntitsi ntó'o e dóo ka'nu, e dóo dukún ne, ñu'u uxuví xi'í i. É un é un xi'í san ne, ntáñi ntee kui kui uun ánjē. É un é un xi'í san ne, uve ñvi é uxuvi tátá ña Israeé san.

¹³ Uni ún̄i xi'í san ntántii é un é un ntíko diñi i.

¹⁴ Uxúvi xūu na'nu xi'í ntii etí ntó'o san ne, uve na'a é un é un xuú san uun ñvi pustru Á Le'ntú san.

¹⁵ Ánjē, ña kaka'an ní ko ne, ni'i nta'a ña uun ntoo e kúvi kaá kuaan é kī'í kú've núu ñā ñuu san ni xi'í i, ni ntó'o í ñi.

¹⁶ Dad̄i tsi kú've ntí'ngimí o diñi i. Ánjē sán ne, kī'í kú've ñā ñuu san ni ntó'o í ne, uvi míl ūví sientu kilométru. É káni, e dukún, ni e ní'í ne, dad̄i ntí tsi tsi kú've i.

¹⁷ Kidáá né, kī'í kú've ña ntó'o sán ñi ne, úni ñi kimi métru kí. Kī'í kú've ánjē san é vatā xkoó ki'í kú've ña'a san.

¹⁸ Ntó'o í ne, xuu é nani jaspe kúvi ne, ñuu san ne, da mii kuē'en tsi kaá kuaan kúvi da kan̄i, vata kaa xuxu e dóo kaxi'í ni'ni.

¹⁹ Xúu é xi'í ntii etí ntó'o san ne, ntukutu āta i un ntí'ntí xuu e dóo va'á, xuu e dóo nuu á'vi i. Etí ntó'o é kúvi ūun sán ne, xuu é xī'í kuíi é nani jaspe úve. É kúvi ūví san ne, xuu kuíi tēku e dukún kán, é nani sāfiru, úve. É kúvi ún̄i san ne, xúu tēku xāá é xī'í raxa, é nani āgata, úve. É kúvi kīmí san ne, xuu kuíi kuē'en é vata ito ite itó, é nani esmēralda.

²⁰ É kúvi ū'ún san ne, xúu tēku xāa kuē'e é xī'í raxa, é nani ōnice. É kúvi íñú san ne, xuu kué'e é nani crunālina. É kúvi ū'xé san ne, xúu kuāan é nani crisólito. É kúvi ūnā san ne, xuu kuíi tēku ntute ñú'u san, é nani bērilu. É kúvi ñn̄ san ne, xúu kuāan e dóo kai'xi é nani tōpaciu. É kúvi ū'xí san ne, xuu kuíi tēku másana kuíi, é nani crisōprasa. É kúvi ū'xi ñn̄ sán ne, xuu kuíi é nani jācintu. É kúvi ūxuví san ne, xuu ntée é nani amātista.

²¹ Xí'í é ūxuví san ne, uxúvi kiti kuí'xin, kiti nani prela, kúvi. Uun tsi kiti kuvá'a é un é un xi'í san. Itsi mé'ñū ñuu san ne, da mii kuē'en tsi kaá kuaan kúvi ne, kaxi'í ni'ni vatā ó kaxi'í ni'ni xuxu.

²² Nté uun xúkūn ña ni iní u ñuu san, tsí mii Xuva kō, ña e dóo ka'nu sán, nī A Le'ntú san ne, ñvi ñā kúvi ña xúkūn ñuu san.

²³ Ñuu san ne, ñā kantio i e xi'í nuu ngánti, ntē ña ntio i ntuve xóó ñi, tsi mí tsi ntuve Xuva kō e xi'í nuu. A Le'ntú san ne, ñvi kúvi ñu'u e xi'í nuu ñna ñuu san.

²⁴ Kaka ña'a, ña da mí'í ká ñuu, mí kaxi'í nuu san. Rei ñna ñúxivi san ne, xée ña ñuu san, kuní'í ña e dóo va'á ñna ña.

²⁵ Xí'í ñuu san ne, ñā kantadí ntuvi ā, tsí ikān ne, ñā kakuāá ka.

²⁶ Ikān ne, nakué'e ña'a, ña da mí'í ká ñuu, e dóo va'á ñna ñā, nuu i e dóo nakuiko ñu'u ñā.

²⁷ Ntá tsi nté uun nuu i é kīni kaa ña kúvi k'ívi ñuu san. Nté uun ña'a, ña é káde é kīni kaa, nté uun ña vete ña kúvi k'ívi ña ñuu san. Da mii tsi ñā'a, ña é ūve na'a ñvi i iní tutú A Le'ntú san, tutu mí ūve na'a xoo é ní'í i ntuví va'á ñna i ntii ñnu ntúvi.

22

¹ Kidáa ne, náñē'e ánjē sán ko ntute é kainu é tā'xi ntuvi iña ko, ntute é kākii nú tēu ka'nu mí tuví Xuva ko ni Á Le'ntú san. Dóó kuíí ntute san. Kaxi'í ni'ni vatá o kaxi'í ni'ni xuxu.

² Kainu ntute san mé'ñu itsi ka'nu ñúú san. Ntuvia o diñi i ntãñi útun e tá'xi ntuvi iña ko. Uxuvi íto kākii kiti i é uun kuia. Ta'án xoo ta'án xoo kākii kiti i. Xúku i ne, kaidiá'vi é kúvi cho'o é ntuvá'a ña'a, ña ntoo ñuxiví a.

³ Ña kóó ká da nēé ka nuu i é ká'an Xúva ko tē ña vá'a. Kutúví nú tēu ka'nu Xúva ko ni Á Le'ntú san ñúú san ne, ña ntáde tsiñu iña ñá ne, kunuu ini ñá ña.

⁴ Kíni ña nuu Xuva kó ne, kuntéé divi Xuva kó xteén ña di.

⁵ Ikán ne, ñá kuáá ka, nté ña kantío ká ña ñu'u, nté ngántii, tsí mii Xuva ko naxi'í nuu ña ña. Kidáa né, kuntoo ña ni Xuva ko, kadá kú'vê ñá ntii dañu ntúvi.

E kákuetsin ntuvi é nainu Jesúcristu

⁶ Kidáa ne, kaka'an xtúku ánjē san ní ko:

—Kuví kuinti'xe o tú'ún sá'a, tsi tú'ún é nuu é ntaá i. Xuva kó, ña é kax'é e tú'ún é ká'an ña ntáka'an ntódo kuenta iña ñá ne, e táxnūu ña ánje ñá é nañē'e ñá ña'a, ña ntáde tsiñu iña ñá, nēé é vè'xí kuví —ka'an ánjē san.

⁷ Kidáa né, mii Jēsuu kaká'an ña:

—¡Koto nto! ¡E dóko sá naínú u! ¡Nté kui v'á'a ña'a, ña e ntáde kuenta é úve na'a ini tutú sá'a! —ka'an Jēsuu.

⁸ Xu'u é Juaán u ne, tēkú ko ne, iní u nuu míi ko un ntí'i sá'a. Dá kúví téku kó, ní dá iní u ne, náknunchiti ntáa ú nuu ña nañē'e kó nuu i sá'a, é kunūu iní ko ña.

⁹ Ntá tsi kaka'an ñá ní ko:

—¡Ñá ku kuán xkóon dēn! Xu'ú ne, kúdií kade tsiñu ú iña Xuva kó, vatá ó kade tsiñun di, ní ēni ó, ña ntáka'an ntódo tú'un Xuva ko, ní ña ntáde ntaa é úve na'a tutú sá'a. Mii tsi Xuva kó é kunūu ini ko ña —ka'an ña.

¹⁰ Kaka'an xtúku ña ní ko:

—Ñá ku xnuun xú'un tú'ún é kúita ntí'xin é úve na'a tutú sá'a, tsí kakuetsin ntuvi é kúntaa.

¹¹ Nii dukuán ne, ña é káde nuu i é ña v'á'a ne, na víi mii ña. Ña é káde é kíni kaa né, na víi mii ñá di. Ntá tsi ña'a, ña é káde nuu i é v'á'a ne, na víi ka ña ne, ña'a, ña é káde é ntio Xuva ko ne, ñá ku xtuví mii ña é káde ña —ka'an ña.

¹² Kaka'an Jēsuu:

—Koto nto, tsí ña ná'á ka dá nainu xtúku u. Tē nainú u ne, kué'e ú doméni un ntí'í ntí'í ña'a kuenta iña í vata tsí o dé ña.

¹³ Xu'u é dí'na ú ne, xu'u é ntii u átá í di, vata kaa letra Á ni letrá Z. Xu'u éni ntú'u ú ne, xu'ú nantí'í ú di —ka'an ña.

¹⁴ Nté kui v'á'a ña'a, ña é kánakate doo i, tsí duku ntée ña é tñin ña kiti utun é tā'xi ntuvi iña ko, vata koo é kúvi k'í'vi ña xi'í ñúú san.

¹⁵ Ntá tsi ña kíni ntáa sán ne, kí'í kan kú'un ñá ne, kí'í kan kú'un ntí'í ntí'í ñá vata kaa ña tatán, ní ña kaeni díkí ñadí'í, ní ña kae'ni ña'a, ní ña kanuu ini i santú, ní ún ntí'í ntí'í ña é ntio i doveté, ní ña kaeni nta'ví ta'an i di.

¹⁶ Kaka'an Jēsuu:

—Xu'u é Jesuú u ne, taxnūu u ánjē ko é ká'an ntódo ña ní é ú'xe xúkūn sán nuu i sá'a. Xu'ú ne, tatá Davii vé'xi ú ne, i'xá ika ñá kó di. Xu'ú ne, vata kaa kími é kaxi'í nuu te vè'xi túvi kaa u —ka'an ña.

¹⁷ Espíritú Sántú sán ni ñadí'í A Le'ntú san ne, ntáka'an:

—¡Ní'í nto! —ka'an ña.

Da xóo ka ña'a, ña é kátekú i ne, na ká'an ñá di:

—¡Ní'í nto! —koo ka'an ña.

Da xōó ka xoo é kaitsi í ntute, ni da xōó ka xoo é ncho ko'ο i ne, na kī'xi, dá kō'ο doméni ntute é tā'xi ntuvi iña ko ntii dañu ntúvi.

¹⁸ Un ntíí ntíí ña'a, ña kateku i tú'un nēe é vē'xi kuvi é ūve na'a ini tutú sā'á ne, ntē veyíí tsi ká'ān ú ni ña nuū i sá'a: Tē xoó xntēkú ka i é ūve na'a í'a ne, xntēkú ka Xuva kō é nto'ο i vatā ó uve na'a ini tutú sā'a é ntō'ο i.

¹⁹ Tē xoó naki'i ká i tú'ūn é ūve na'a ini tutú sā'a nté koo kuvi ne, Xuva kō ne, naki'i ña vata kaa é kāduku ntēe ña kiti utun é tā'xi ntuvi iña kó ne, ñá kī'ví ña ñuú Xuva ko, vatā ó kaka'an ini tutú sā'a.

²⁰ Ña kaka'an ntódo tú'ūn sa'á ne, kaka'an ña:

—Nuu é ntaā í, tsí ña na'á ka dá nainú u —ka'an ña.

Kuan koo na kōo. ¡Kí'xi nto, Tó'ο ko Jēsuu!

²¹ Na nāxnuu viko Tó'ο ko Jesūcristu ntó, un ntíí ntíí nto. Kuan tsi koo na kōo.